1H
12
f
23

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
5 F
8

dovrebbe essere:

— Aureliae Allobrogorum, ex typis Vignonianis, 1605 —

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

47. 3. 22.

14-12, f, 23

47 47
e e
22 16

IVL. PACII A BERIGA IN PORPHYRII ISAGOGEN,

ET

ARISTOTELIS ORGANVM,

Commentarius Analyticus,

AD ILLVSTREM ET GENEROSVM
Dominum, Dominum LADISLAVM VVELENVM,
L. B. A ZEROTIN, Dominum Lundenburgi, Tribouiæ Morauorum,
Hohnſtadij, &c.

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. Inscript. B S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ILLVSTRI ET GENEROSO DOMINO, DOMINO LADISLAO VVELENO, LIBERO BARONI ZEROTINATI, Domino Lundenburgi, Tribouiæ Morauorum, Hohnſtadij, &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IVL. PACIVS A BERIGA S. D.

QVAE virtutes efficiunt Heroas, hæ mihi omnes videntur iure quodam hereditario in Tua Generoſiſſima familia nō ſolùm florere, ſed etiam, inſtar fluminum, progreſſu accipere incremētum. Quamuis autē ſint omnibus cōſpicuæ, quippe quæ ſuo ſplēdore fulgent: præcipuè tamen iis cū iucunditate admirabiles, cum admiratione iucūdæ apparēt, qui aut mentis oculis, quibus ſapientiæ pulchritudo cernitur, præditi ſunt, aut ſaltē in magnarum & à vulgi ſenſibus remotarum rerum ſtudio verſantur. Quid enim eſt iucundius, quid animorum noſtrorum immortalitati aptius, quàm Vniuerſi, quod ab ornatu nomen accepit, harmoniâ, decore, pulchritudine cognitis, mox aciem mentis ad paruum Mundum, veluti nitidiſſimum quoddam ſpeculum, conuertere, ac diuinæ bonitatis effectus quaſi in epitoma contemplari? Verùm enimuerò vulgares homines Vniuerſi cōtractam (vt ita dicam) diuinitatem haud meliùs quàm impolita ſpecula aſpectabiles imagines repræſentant. Sed vt in excelſis montibus oriens iubar, ita in viris illuſtribus atque Heroicis intelligibilis Solis radij coruſcant. Illuſtres & Heroas appello; non qui diuitiis turgidi, potentiâ, qua abutuntur, elati, falsâ atque ementiâ, vel ſaltem redemptâ nobilitate Thraſonicè gloriantur; ſed qui maiorum ſuorum virtutes, erga Rempublicam & Eccleſiam merita,

erga omnes bonos,præſertim muſarũ ſacerdotes & alumnos, beneficentiam imitantur,æmulantur,aut etiam Deo iuuante ſuperant. Hanc laudem, vel potiùs hunc μακαρισμὸν cùm ZEROTINATIBVS omnibus conuenire omnes adgnoſcant, fateantur, prædicent: nemo mirari debet, te ex tali familia ortum, in hac iuuenili ætate non ſolùm eam indolem præ te ferre,ſed etiam ea ſpecimina edere, vt,ſi DEVS Optimus Maximus noſtris ardentiſsimis votis annuens, diuturnam tibi vitam concesſerit; ſperemus paucos ex omni Illuſtri Genere futuros,quibus tantum; neminem, cui plus Eccleſia & Reſpublica debeant. Quæ omnium certiſsima, & firmiſsimo fundamento innixa ſpes cùm Tibi ſummæ ſit laudi:quantam gloriam res ipſa atque huius ſpei effectus maturiori ætati afferent? Perge,vt cœpiſti, Generoſiſsime Baro, perge Natalium ſplendori pietatis & omnium virtutum lucem adiungere: ne plus dignitatis à maioribus tuis accipere, quàm in illos & in totam tuam Illuſtrem Familiam conferre, atque adeo ad poſteros quoque tranſmittere videaris. Neque verò tui cohortandi cauſâ hæc ſcribo; quem ſcio nùllis monitionibus, quibus Iuuentutis animus ad virtutẽ & præclaras actiones incendi ſolet,locũ relinquere; ſed omnia præcepta anteuertentem, ita florens ætatis tuæ ver exhibere, vt dignos ZEROTINATE fructus (quid enim ampliùs dicere poſſum?) Reſpublica ſuo tempore, Dei beneficio, ex T. G. ſe percepturã cõfidat. Ex ἀυτόπτου accedũt GEORGII SCHERACKELII, nobiliſsimi ac prudentiſsimi,omníque laude digniſsimi Viri, Ephori tui quotidianæ adhortationes: quas ſi quis encomia vocet,mihi videbitur à vero nõ aberrare. nã qui aliquẽ ad id quod ſpõte ſua facit, hortatur; non tam ſuadet vt faciat, quàm factum commendat. Sed inter alias Generoſi Animi tui egregias dotes hanc non in poſtremis pono, quòd viros doctos ſocios & chariſsimos habes: immo etiam eos dilectione

tuâ

tuâ proſequeris, in quibus vel vmbram eruditionis cum pietate & probitate coniunctam perſpicis. Quò minùs miror Tuam Generoſitatem ſuâ beneuolentiâ me eſſe complexam, qui tuæ Illuſtri Familiæ ex eo tempore ſui ſemper addictiſsimus, quo ab Illuſtri & Generoſo Domino Carolo, adgnato tuo, debitæ meæ obſeruantiæ teſtimonium qualecumque in Organi Ariſtotelici editione oblatum, boni conſuli animaduerti. Ita me eſſe affectum & ab animo comparatum, vt apud tuam quoque Generoſitatem teſtatum relinquam, & vt eius facultatis, quæ rationis vſum demonſtrat, ſtudioſi, in huius ſapientiæ Peripateticæ templum per nos ingredi cupientes, non alios quàm Illuſtres ZEROTINATES, patronos agnoſcant: Illuſtri tuæ Generoſitati hunc in idem Organum à me elucubratum commentarium do, dico, offero. Tu, pro tua mihi comperta humanitate, accipe lubens à me hoc literarium munuſculum, ſi ex ſe ſpectetur, exiguum: ſi ex præſtantia auctoris in quem eſt conſcriptum, æſtimetur, non contemnendum: ſi ex animo meo diiudicetur, maximum. Nec te moueat, quòd tuâ, qui animum ad maiora appuliſti, lectione dignum nihil continere videtur: ſed imitare potentiſsimum illum Regem, qui vulgarem aquam de manu ruſtici, ad offerentis voluntatem reſpiciens, hilari fronte ſuſcepit. Vale Illuſtris Domine Baro & ſalue. DEVS tuam Generoſitatem in dies magis ac magis florentem beatámque eſſe velit. Ex meo muſeo, Kal. Martiis, A.R.S. CIↃ. IↃ. XCVII.

ELEGIA SIMONIS STENII AD Iulium Pacium Iuriſconſultum eximium & Philoſophum elegantiſſimum.

Μυρία μετρήσας πουλυφλοίσβοιο θαλάσσης
Κύματα, καὶ προφυγὼν ἔμπορος οἴδματα Νότου,
Ἄσμενος ἐν ποταμῷ πεδίων δία καλὰ ῥέοντι
Ἀρτιπαγοῦς φιλέει ὁλκάδος εὐπλοΐην·
Ἄνθεσι τερπόμενος, λειμῶσί τε γείτοσιν ὄχθῃ,
Ὀρνίθων τ' ᾠδαῖς ἡδὺ μελιζομένων·
Οὕτω που περάσας πέλαγος συνόμων Πάκι εὐρύ,
Αὐσονὶς οὓς ἐθνῶν γράψεν ἅπασα πόλις,
Ὠκεανόν τ' ἐξηγητὴν, τὸν οὔτις ἀριθμεῖν
Ῥεῖά κεν οἷός τ' ᾖ εἰς φάος ἐκφερέμεν·
Ἐκ δολιχῶν καμάτων λαβυρινθωδέων τε πλοκάων
Τοῦ Ἀριαδνείου νήματος ἐνδεέων,
Ζητήσων ἄμπαυμα πόνων, τὸ λύκειον ἐσέρχῃ
Ἱμερτὴν σοφίης πληθόμενον χαρίτων,
Αἷς ποτ' Ἀριστοτέλης ἐρικυδέος ἑλλάδος ἀστὴρ
Ἤνθησεν βροτέης ἀρχὸς ἐπιτυμίης·
Τούτου τοῦ βίβλους ἀνελέξαο φροντίδι πολλῇ
Κεκρεσπικας κεκυφὼς ταῖς σελίδεσσιν ἔπι,
Ὡς ἐπανορθωτὴς ἄλλοισι τύποισι παροφθέν,
Πολλοῖς ἀρχαίοις χρώμενος ἀντιγράφοις,
Ἠδὲ νόον δείξῃς κεκρυμμένον, ὃς λάθεν ἄλλους
Εἴτε νέοις γραφέων, εἴτε παλαιοτέροις.
Σιμπλίκιον νοέω, καὶ Ἀμμώνιον, ἠδὲ περὶ πάντων
Δεινὸν Ἀλέξανδρον τοὺς ἐκεὶς ἐμφανίσαι.
Πρόσθες τοῖς δ' Ἄραβας παραφράσας, Αὐσονίους τε,
Οἷς ἔνι λαμπρὸς ἔην ὁ Ζαβαρελλιάδης,
Καὶ δύο τῆς φύσεως πάσης εὖ εἰδότε, Θωμᾶν
Φημὶ Περεγρῖνον, Πενδάσιόν τε μέγαν.
Τούτων φοιτητὴς σὺ γνήσιος ὤν, ἀπέλαυσας
Ἀνδρῶν ἐλλογίμων πλεῖστα διδασκαλίης·
Οὐ μέν τοι φθονερὸς τελέθεις, ἀλλ' ὅττι περισσὸν
Εἰδῇς, φειδωλὴ τοῦ δέ σοι οὐδεμίη.
Μούνῳ ἐπισταμένῳ τίς ὄνησις; χρὴ θεράποντα

Μουσάων

Μουσάων μεταδοῦν' αἴ τι παρ' ἐσθλὸν ἔῃ.
Ἀλλά σύ, ὦ φιλότης, ὧν ἤρξαο εὖ τελέσειας,
Ἀθάνατον δόξαν μισθὸν ἀποισόμενος
Πρὸς γοῦν μισούντων λογολέσχας ἠδὲ σοφιστάς,
Ὧν ἄσπονδος ἔην ἐχθρὸς Ἀριστοτέλης.
Ἡμεῖς δ' εὐξάμεθα, Θεὸν πόλεως χώρας τε
Αἰεὶ ὑπειρεχέμεν χεῖρ' ἐπ' ἀπημοσύνῃ,
Ἠδὲ ἀποξεπέμεν πολέμους τ' ἔριδάς τε μάχας τε,
Ὥστ' ἀγανῇ διάγειν πάντας ἐν ἡσυχίῃ,
Ἣ τροφός ἐστι δίκης, παιδείας θ', ὧν ἄτερ οὐδὲν
Τερπνὸν ἐν ἀνθρώπων πουλυπόνῳ βιότῳ,
Χαῖρε καὶ ὠφελέων οὐ παύεο τοὺς φιλομούσους,
Τούς τ' ἐρατῆς σοφίης ἀντιποιησομένους,
Οἷς τ' οὐδὲν τελέθει μελέδημα νεώτερον ἄλλο,
Ἢ νομικῆς μετόχους ἔμμεναι ἀγλαΐης.
Οὕτως ἀμφοτέρωθεν σοὶ χάρις ἔσσεται. ἢν δὲ
Μῶμός τις σὲ δάκῃ, οὐ μέγα θαῦμα τόδε·
Οὔτε γὰρ ἐκ πάντων γέγονεν βροτός, οὔτε τις ἔσται,
Ὅσπερ πᾶσιν ἁδὼν φῶς λίπεν ἠελίου·
Οὔτε Πλάτων αὐτός, τοῦπερ κλέος οὐρανόμηκες·
Οὐθ', ὃν θαυμάζεις ἔνδικ', Ἀριστοτέλης.

INTERPRETATIO LATINA.

INnumerabiles emenſus reſonantis maris
Fluctus, & euitato mercator æſtu Noti,
Lubenter in fluuio per planiciem pulcrè decurrente
Recens fabricati nauigij amat commodam nauigationem,
Floribus oblectans ſe pratiſque ripæ vicinis,
Auicularúmque odis ſuauiter cantillantium:
Sic tu Paci, vbi peragraſti latum pelagus legum,
Quas Auſonis vrbs gentium regina ſcripſit,
Oceanúmque interpretum, quorum nemo numerum
Facilè aliquis poſſit in lucem proferre:
Ex longis defatigationibus & tortuoſis implicationibus
Filo Ariadneo indigentibus,
Quæſiturus requiem laborum, Lyceum ingrederis
Plenum deſiderabilis & venuſtæ ſapientiæ.
Qua Ariſtoteles olim gloriâ eminentis Græciæ ſidus
Floruit, humanæ princeps veritatis.
Huius ſanè libros recenſuiſti magna cum cura,
Oculis in Cecropias paginas deiectis,
Vt corrigeres ab aliorum typis neglecta,
Multis antiquis vtens exemplaribus manuſcriptis,

Senſúmque monſtrares abditum,qui latuit alios,
Siue recentes ſcriptores,ſiue vetuſtiores:
Simplicium intelligo,& Ammonium,& ante omnes
Sollertem Alexandrum in vero patefaciendo.
Adde his Arabas,& paraphraſtas Italos,
In quibus illuſtris eſt Zabarella,
Et duo naturæ Vniuerſæ ſcientes:Thomam
Dico Peregrinum,& magnum Pendaſium.
Horum tu diſcipulus germanus cùm eſſes,plurimum fructus
Percepiſti ex clarorum Virorum doctrina.
Non tamen inuidus es,ſed quodcunque eximium
Noſti,illius apud te parſimonia nulla.
Si ſolus ſcias,quid te iuuerit?oportet famulum
Muſarum communicare quid boni habeat.
Sed tu,amice,quæ inchoaſti præclarè opto abſoluas,
Mercedem laturus immortalem gloriam
Ab iis ſaltem,qui oderunt nugatores & ſophiſtas,
Quorum implacabilis hoſtis erat Ariſtoteles.
Nos autem precabimur Deum,vt hanc vrbem & regionem
Semper ſua manu protegat,& mala auertat:
Simúlque bella,litéſque & pugnas,
Vt in amabili pace omnes degant:
Quæ altrix eſt iuſtitiæ eruditioniſque,ſine quibus nihil
Delectabile in hominum vita laborioſa.
Vale,& Muſarum amantibus ſine intermiſſione vtilem operam naua,
Et amabilem ſapientiam ſibi vendicantibus:
Simúlque iis,quibus nulla alia cura validior eſt,
Quàm vt poſsint eſſe participes regalis claritatis.
Sic vtrinque tibi gratia referetur.Quòd ſi
Momus aliquis te mordeat,non admodum hoc admirandum.
Neque enim ex omnibus vllus mortalis fuit,neque erit,
Qui omnibus placuerit,atque ita lucem Solis reliquerit:
Ne Plato quidem,cuius cœlo ſe gloriâ tollit:
Neque quem iure miraris,Ariſtoteles.

IVLII

IVLII PACII A BERIGA
IN PORPHYRII ISAGOGEN
Commentarius Analyticus.

ANTEQVAM ad ſingulos libros qui in Organo logico continentur, explicandos aggrediar, quædam de logicæ ac dialecticæ vocabulis, & de logicæ definitione, diuiſione, ac methodo, nec nõ de Organi inſcriptione præfari operæpretium erit. Logica dicitur ἀπὸ τοῦ λόγου cũ autẽ λόγος ſit vocabulũ ὁμώνυμον, inter cetera ſignificat orationẽ, rationẽ, & diſputationẽ. Dialectica verò ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι, quod eſt diſputare ſeu diſſerere, dicta eſt. Qui igitur in etymologia logicæ explicanda, λόγον pro diſputatione accipiunt, hi inter logicam & dialecticam nihil diſcriminis ponunt. Diſſerentiæ autem vocibulum alij latiùs ſumunt, vt omnem ratiocinationem complectatur: alij anguſtiùs, ad ſolam diſputationem quæ ex probabilibus fit, coarctantes. Rurſus quia λόγος modò ſignificat orationem, modò rationem; ideo nonnulli hanc artem ſermocinalem appellant, alij rationalem. Sed noſtram ſententiam paucis aperiamus. Logica non eſt ars ſermocinalis: nec dicitur ἀπὸ τοῦ λόγου, quatenus ὁ λόγος orationem ſignificat: quia logica potiùs reſpicit ad rationem internam quæ eſt in mente, quàm ad orationem quæ voce profertur, teſte Ariſtotele Poſterior. Analyticor. lib. 1 cap 10. part. 7. Cùm autem ὁ λόγος tam pro ratione quàm pro diſputatione accipiatur, vtraque hæc ſignificatio logicæ conuenit: adeo vt logica ſumatur vel pro arte rationali ſeu ratiocinatrice, vt lib. 1. Topic. cap. 14. vel pro arte diſſerendi, vt Poſter lib. 1. cap. 22. part. 1. 22. 29. & Phyſ. lib. 3. cap. 7 part. 2. Priori modo totam artem complectitur. Poſteriori modo idem eſt quod dialectica. Cùm autem τὸ διαλέγεσθαι ſit diſſerere, ac diſſertationum quatuor ſint genera, didaſcalicum, tentatiuum, probabile, & ſophiſticum: Ariſtoteles plerumque dialecticam accipit pro ea logicæ parte, quæ argumenta probabilia tradit, & Topica quoque vocatur, vt de Interpret ca. 12. part. 2 & Prior. lib. 1. cap. 1. part. 6. & cap. 30. part. 5 & Topic. lib. 1. cap. 1 part. 5. & cap. 10. 11. 12. & lib. 8. cap. 1. part 1. & Elench. cap 2 part. 2. 3. Interdum pro tota arte logica, vt Rhetoric. lib. 1 cap. 1. illo loco, περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος, τῆς διαλεκτικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός. id eſt, *Æque de omni ſyllogiſmo, dialectica eſt videre, vel ipſius vniuerſæ, vel partis alicuius.* Itaque tam dialectica, quàm logica, modò pro tota facultate ſumitur, modò pro eius parte. Sed homonymiæ vitandæ cauſâ interpretes Ariſtotelis, quos libenter ſequor, logicæ appellatione totam facultatem, dialecticæ vocabulo partem eius ſignificare ſolent. Hæc dicta ſint de vocabulis. Sequitur definitio. Logica (vt mihi definienda videtur) eſt ars ratiocinandi, ſeu (quod idem valet) ſyllogiſmos conficiendi, vt diſcernatur verum a falſo. In hac definitione genus eſt ars. Cùm enim logica ſit habitus quidam animi veritatis particeps, huiuſmodi verò habitus auctore Ariſtotele lib. 6. Ethicor. cap. 3. ſint quinque intelligentia, ſcientia, ſapientia, prudentia, & ars: logica autem nec ſit intelligentia, nec ſcientia, nec ſapientia, nec prudentia relinquitur vt ſit ars. Non eſt intelligẽtia: quia intelligentia eſt tantùm cognitio primorum principiorum, ex quibus ſcientia colligitur, veluti totum eſſe maius ſua parte. Non eſt ſcientia: quia ſcientia eſt habitus contemplatiuus, vt phyſica: logica verò eſt habitus effectiuus: quia efficit ſyllogiſmos. Non eſt ſapientia: quia ſapientia quoque eſt habitus contemplatiuus, conſtans ex intelligentia principiorum, & ſcientia concluſionum. Non eſt prudentia: quia prudentia eſt habitus actiuus: logica autem eſt habitus effectiuus. atque hæc eſt artis definitio, quæ conuenit ipſi logicæ, habitus cum recta ratione effectiuus. Inter actionem & effectionem hoc diſcrimen ponit Ariſtoteles: quòd actio nullum habet vlteriorem finem, ſed ipſa eſt vltimus finis, vt actio ſecundùm virtutem, quæ per ſe eſt expetenda, non alterius finis gratiâ. effectio verò non eſt vltimus finis, ſed habet alium vlteriorem finem, id eſt opus quod efficitur: vt ædificationis finis eſt domus. Quocirca cùm logica efficiat ſyllogiſmos in gratiam vlterioris finis, hoc eſt

ſcientiæ, merito dicitur eſſe ars. Ac fallitur Scotus, exiſtimans logicam eſſe ſcientiam. Falluntur etiam, qui putant logicam non referri ad vllum ex quinque habitibus animi ab Ariſtotele propoſitis 6. Ethic. cap. 3. ſed eſſe habitum quendam inſtrumentalem à quinque illis habitibus, quos vocant habitus principales, diſtinctũ. Falluntur, inquam: quia Philoſophus eo loco habitus inſtrumentales non prætermitit, cùm ponat artẽ, quæ eſt habitus inſtrumentalis: vt ars conficiendi frænos eſt inſtrumentum artis equeſtris, quia frænum eſt inſtrumentum equitis. atque ita logica eſt inſtrumentum philoſophiæ, quia ſyllogiſmus eſt inſtrumentum philoſophi. Ergo logica eſt habitus inſtrumentalis, id eſt ars. Atqui (inquiunt nonnulli) ars eſt principium externum, Phyſ. lib. 2. cap. 1. logica verò eſt principium internum: quia ſyllogiſmus efficitur in mente ipſius logici. Reſpondeo logicam & ſyllogiſmum eſſe in eodem intellectu, ſicut faber & lectica ſunt in eodem cubiculo. ſicut autem faber dicitur principium externum, quia non eſt in lectica ſeu ligno ex quo fit lectica: ita logicus eſt principium externum, quia non eſt in ſyllogiſmo, nec in ea materia ex qua extruitur ſyllogiſmus. Hæc dicta ſint de logicæ genere. Cui in data definitione adiunguntur duæ differentiæ, altera ſumpta à materia logicæ, altera à forma. Quod vt perſpicuè intelligatur, notandum eſt, quamlibet ſcientiam & artem habere ſubiectum in quo verſatur. Quemadmodum autem aliæ res conſtant ex materia & forma: ita etiam ſcientiæ vel artis cuiuſque ſubiectum duas habet partes: alteram materialem, id eſt rem conſideratam: alteram formalem, hoc eſt modum conſiderandi. vt phyſica verſatur in corpore naturali, quatenus eſt mobile: corpus igitur naturale eſt materia phyſicæ: & quatenus mobile, eſt forma. Scholaſtici illud vocant ſubiectum materiale: hoc, ſubiectum formale. Sic cùm medicina verſetur in corpore humano, quatenus eſt ſanabile: corpus humanum, eſt ſubiectum materiale: quatenus ſanabile, eſt ſubiectum formale. Iam verò artes ita pendent à fine, quem efficere volunt, vt inde tam ſubiectum materiale quàm formale accipiant. etenim in eo inſtrumento verſantur, quo ſe finem ſuum ſperant poſſe conſequi: & eatenus verſantur, quatenus ad illum finem conſequendum valet. Quoniam igitur logicæ finis eſt ſcientia, qua diſcernitur verum à falſo, inſtrumentum autem ad ſcientiam acquirendam & ad verum à falſo diſtinguendum, eſt ratiocinatio, quæ Græco & in ſcholis recepto vocabulo appellatur ſyllogiſmus: idcirco ratiocinatio ſeu ſyllogiſmus eſt ſubiectum materiale, in quo logica verſatur, quatenus eo verum à falſo diſcernitur. Atque hæc duo conſtituunt duas differentias in logicæ definitione poſitas: quorum vnum eſt materia, alterum eſt finis & forma. Hucuſque logicæ definitio. Subiiciamus eiuſdem diuiſiones. Hæ partim ſunt logicæ latiſſimè acceptæ, partim logicæ artis propriæ. Logica latiſſime accepta diuiditur tribus modis. Primò diuiditur in logicam naturalem & artificialem. cùm enim homo ſit animal ratione prædi tum, neceſſe eſt vt omnes homines naturâ ſint logicæ participes: quod & Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. cap. 1. notauit. cæterùm vt in aliis rebus, ita & in hac ars naturam adiuuat. Secundò à ſcholaſticis diuiditur in logicam docentem & vtentem. logica docens ab illis vocatur ipſa ars: vtens autem, quæ in vſu ſpectatur. ac logicus quidem docens rhetori, vtens verò oratori propoſitione reſpondet. Tertiò ab Auerroë diuiditur in logicam communem & appropriatam, ſeu particularem. Communem logicam Auerroës vocat artem ipſam generalem, quæ eſt omnium aliarum artium & ſcientiarum inſtrumentum: cuiuſmodi logica eſt, quæ in Organo ab Ariſtotele traditur. Appropriatam ſeu particularem appellat eam, quæ cuiuſque ſcientiæ propria eſt, & ab Ariſtotele dicitur eſſe οἷον παιδεία τις: quaſi eruditio quædam, de partibus animal. lib. 1 cap. 1. vocatur etiam τρόπος τῆς ἐπιστήμης, modus ſcientiæ ſeu modus ſciendi, Metaph. lib. 1. minore, cap. vlt. qua cognitione qui eſt ornatus, dicitur eſſe πεπαιδευμένος, eruditus, Ethic. lib. 1. cap. 3. Talis in phyſica eſt tractatus de ſubiecto, methodo, ac demonſtrationibus phyſicis: & in logica hic qui nũc eſt à nobis de ipſa logica inſtitutus, quid ſignificet, quid ſit, quas habeat partes, & vtrùm ſit philoſophiæ pars an inſtrumentum. huic opponitur ἡ τοῦ πράγματος ἐπιστήμη, ipſius rei ſcientia: vt in phyſicâ cognitio corporum naturalium, & affectionum quæ in iis corporibus inſunt: & in logicâ cognitio enunciationis, & ſyllogiſmi. Logicæ artis ſex diuiſiones occurrunt. Prima diuiſio eſt in partem communem & propriam: quarum illa de ſyllogiſmo in genere, & de eius partibus tractat, hæc ſyllogiſmi varias ſpecies declarat. ita Auerroës diuidit in Prooemio 1. Poſt. quem ſequitur doctiſſimus Zabarella præceptor meus lib. 2. de Natura logicæ, cap. 1. & eſt diuiſio peruulgata Latinorum, qui illam, artem veterem: hanc, artem nouam appellant,

pellant. Nam maiores noſtri, quod prius erat, ſolebant vetus: quod poſterius, nouum nominare: (qua ratione etiam Digeſtum vetus, & Digeſtum nouum dicta ſunt) nec dubitatur, quin pars communis ordine prior ſit quàm propria. Subdiuiſionem partis propriæ ſuo loco declarabo. Secundò Simplicius & Ammonius in præfatione in Categorias, Logicam diuidunt in eam partem quæ agit de methodo demonſtratiua, in antecedentem, & ſequentem: quoniam præcipuè conſideratur demonſtratio, quæ eſt optimum ad ſcientiam comparandam inſtrumentum. antecedit autem tractatus de ſyllogiſmo generaliter accepto & eius partibus. ſequuntur aliæ ſpecies ſyllogiſmi: vt dialecticus, & ſophiſticus. Tertiò, quia logica (vt ſuprà docui) in ſyllogiſmo verſatur, ſic diuidi poteſt, vt pars dicatur explicare partes ſyllogiſmi, pars agere de ſyllogiſmo cùm generaliter, tum ſpecialiter. Partes, quatenus ſunt primæ notiones, declarantur in libro Categoriarũ: quatenus ſecundæ notiones, in libro de interpretatione. Notio eſt animi conceptus. prima notio eſt conceptus rei quatenus eſt: vt animalis, hominis. ſecunda notio eſt conceptus rei quatenus intelligitur, vt ſubiectũ & attributum: nam per intellectum animal (exempli gratiâ) attribuitur homini, & homo ſubiicitur animali. Syllogiſmus in genere conſideratur in Prioribus Analyticis. eius ſpecies declarantur in libris ſequentibus: vt ſyllogiſmus dialecticus in Topicis & ſophiſticus ſeu captioſus in Sophiſticis Elenchis. Hac diuiſione tanquàm omnium optima vſus ſum in editione Organi. Quartò logica in duas partes tribui poteſt: quarum prior libro Categoriarum contenta explicat primas notiones, quatenus ad logicum ſpectant: poſterior, ad quam ceteri libri logici referuntur, eſt de ſecundis notionibus. Hanc diuiſionem in Inſtitutionibus logicis adhibui, tanquàm ei operi maximè accommodatam. Quintò logicam nonnulli diuidunt in Analyticum eruditionis modum, & methodum diſputandi in vtramque partem: quæ diuiſio eſſet elegans, niſi his partibus nihil eſſe commune aſſererent; atque ad priorem partem etiam libros Categoriarum, de interpretatione, & Priorum Analyticorum referrent: nam certiſſimum eſt, hos libros eſſe communes, & inſeruire tam dialectico quàm demonſtranti, cùm vterque vtatur propoſitionibus & ſyllogiſmis, non formâ inter ſe, ſed tantùm materiâ differentibus. Vide Prior. lib. 1. cap. 1. partic. 6. cap. 30 partic. vlt. lib. 2. cap. 23. partic. 1. Topic. lib. 1. cap. 1. partic. 12. Alioqui non eſſet vna ars logica ſed duæ omninò diſtinctæ: quod vt dictu nouum, ita à veritate eſt alienum. Sextò quidam dialecticam diuidunt in inuentionem, & iudicium, id eſt, in rationem inueniendi ac diſponendi. Sed ſecundùm Ariſtotelem, quem auctorem ſequimur, hæc eſt potiùs ſubdiuiſio quàm principalis diuiſio: nec vno loco explicanda ſunt huius diuiſionis membra: cùm alia ſit inuentio & diſpoſitio ſyllogiſtica, de qua Ariſtoteles tractat libro 1. Prior. Analytic. alia inuentio & diſpoſitio demonſtratiua, de qua lib. 2. Poſterio. alia dialectica, de qua in Topicis, vt conſtat ex lib. 8. Topic. cap. 1. alia ſophiſtica, de qua in ſophiſticis Elenchis. Præterea hæc diuiſio ſecundùm Ariſtotelem non eſt perfecta, cùm ſint & aliæ partes huius artis: vt in Prioribus Analyticis tractatur de inuentione, & de diſpoſitione præponitur tractatus περὶ γενέσεως, id eſt, de conſtructione ſyllogiſmorum: ſubiiciuntur autem tractatus de ſyllogiſmorum poteſtatibus, imbecillitatibus, & argumentationum omnium ad ſyllogiſmos reductione. Septimò M. Tullius in Topicis, & Quintilianus libro 5. capite vltimo, Logicam diuidunt in topicen, quæ eſt ars inueniendi, & criticen, quæ eſt ars iudicandi. Vulgò creditur hæc diuiſio eadem eſſe atque ſuperior, quaſi iudicium pro diſpoſitione accipiatur: ac Stoicis tribuitur, tanquam ab eis profecta. Sed vtrumque falſum eſſe puto. Primùm itaque dico aliud eſſe diſpoſitionem, aliud iudicium, proinde hanc diuiſionem à ſuperiori differre. Nam iudicamus de his quæ iam ſunt facta: diſponimus, quæ facta nondum ſunt: præſertim ſecundùm eos qui ita logicam diuidunt: quandoquidem ad iudicium referunt conſtructionem enuntiationum, & ſyllogiſmorum, cùm inuentio quoque tam horum quàm illarum ſit. Prior. lib. 1 cap 27. 30 & Poſter. lib. 2. cap 13. 14 & Topic. lib. 1. cap. 13. lib. 8. cap. 1. Adde, quòd M. Tullius, quem auctorem ſequuntur, qui has diuiſiones probant, in Oratore iudicium à diſpoſitione ſeparat, & cum inuentione coniungit. cùm enim tria dixiſſet eſſe oratori videnda, quid dicat, & quo quidque loco, & quomodo: (id eſt, inuentionem, diſpoſitionem, & pronunciationem) mox de duobus primis agendum proponit, inquiens, *Ac duo breuiter prima, &c.* tum de iudicio atque inuentione loquitur ibi, *Nam & inuenire & iudicare quid dicas, &c.* poſtea ſeparatim de diſpoſitione agit illo loco, *Nouerit igitur, &c.* deinde præcepta de iudicio ſubiicit, cùm inquit, *Nec verò vtetur imprudenter, &c.* quibus

expoſitis, tranſit ad diſpoſitionem ibi, *Iam verò ea quæ inuenerit, qua diligentia collocabit? quoniam id ſecundum erat de tribus, &c.* tãdem accedit ad explicandum quonam modo orator dicat ea quæ inuênit ac diſpoſuit, illis verbis, *Cùm autem quid & quo loco, &c.* quod docet in duobus conſiſtere, nempe in agendo, & in eloquendo, cùm ſubdit, *Quomodo autem dicatur, id eſt in duobus, &c.* In Topicis autem non ſolùm inuentionem declarat, ſed etiam iudicandi artem tradit illo loco, *Expoſitis omnibus argumentandi locis, &c.* ibi namque agi de iudicio, nemo (vt opinor) dubitabit, qui verba illa Ciceronis in Oratore expenderit, *Nec verò vtetur inprudenter hac copia, ſed omnia expendet & ſeliget. non enim ſemper, nec in omnibus cauſis ex iiſdem eadem argumentorum momenta ſunt. iudicium igitur adhibebit: nec inueniet ſolùm quid dicat, ſed etiam expendet, &c.* Aio inſuper hanc diuiſionẽ non habere Stoicos auctores: cùm quia Diogenes Laërtius in vita Zenonis explicans Stoicorum dogmata, non hanc, ſed aliam diuiſionem affert: tum etiam quia (teſte Cicerone in Topicis) Stoici totam inueniendi artem reliquerunt, & in ſola ratione iudicandi laborarunt: quod certè non feciſſent, ſi duas eſſe logicæ partes, inuẽtionem & iudicium, animaduertiſſent. Immo inuentionis locos vllos eſſe, ne quidem ſuſpicati ſunt, ſi eidem Ciceroni credimus lib. 4 de finibus. quomodo ergo potuerunt logicam in inuentionem & iudicium diuidere, cùm inuentionis nullam notitiam habuerint? Hæc de logicæ diuiſione in præſentia generaliter annotaſſe ſufficiat: nam reliqua in ſingularum partium expoſitione commodiùs adiicientur. Conſequens eſt, vt pauca de ordine, quo logica ab Ariſtotele conſcripta eſt, dicamus. Eſt autem ordo multiplex. Primò compoſitiuus à partibus ſyllogiſmi ad ſyllogiſmum, id eſt à libro Categoriarum vſque ad Priores Analyticos. Secundò diuiſiuus à generali forma ſyllogiſmi ad ſingulas ſpecies, quæ à materia ſumuntur, nempe demonſtrationem, ſyllogiſmum dialecticum, & ſophiſticum, id eſt à Priorib. Analyticis vſque ad finem Organi. Atqui hi ſunt duo ordines, quibus primæ ac ſummæ artis partes ſunt diſtributæ. Quibus accedunt in ſpecialibus tractatibus alij ordines: vt reſolutiuus, dum in Prioribus ſyllogiſmus, & in Poſterioribus demonſtratio in ſua principia reſoluitur, & ex fine conditiones propoſitionum probantur. & inductiuus, in modis & figuris ſyllogiſmorum inquirendis. Supereſt, vt explicem inſcriptionem logicis Ariſtotelis operibus communem, cur ſcilicet hi libri appellatione Organi contineantur. Sciendum igitur eſt, tres fuiſſe veterum de logica opiniones. Etenim Stoici aſſerebant logicam eſſe philoſophiæ partem: Peripatetici organum ſiue inſtrumentum, non partem philoſophiæ nominabant: Academici verò & partem & organum ſimul eſſe exiſtimabãt. Quapropter Peripatetici opus hoc à præceptore ſuo Ariſtotele conſcriptum, Organum nuncuparũt, vt hac ipſa inſcriptione, logicæ naturam oſtenderent, & Stoicorum atque Academicorum ſententiam refellerent. Et quoniam ea quoque quæſtio maximè vexata eſt, ſitne logica pars Philoſophiæ, nec ne: paucis dicam, quod ſentio. Exiſtimo hanc quæſtionem eſſe inanem, & eſſe litem de verbis, non de rebus. nam Philoſophiæ vocabulum eſt homonymum: & Philoſophiæ partes non conſtituũt vnam ſcientiam, ſicut partes Phyſices conſtituunt vnam ſcientiam Phyſicam: ſed ſunt diuerſæ Philoſophiæ, & diuerſæ ſcientiæ planè ſeiunctæ, vt perſpicuè docet Ariſtoteles lib. 1. Poſter. Analyt. Ergo interdum Philoſophia tam anguſtè accipitur, vt tantùm Phyſicam & Metaphyſicam complectatur: & ita ſumitur ab Ariſtotele lib. 3. Metaph. cap. 2. vbi ait tot eſſe philoſophiæ partes quot ſunt ſubſtantiæ. nam Phyſica tantùm & Metaphyſica verſantur in ſubſtantiis. illa in ſubſtantiis mobilibus: hæc in immobilibus: mathematicæ autẽ verſantur in quãtitatib. ideoque Ariſtoteles ibidem diſertis verbis diſtinguit Philoſophum à Mathematico. Alibi Philoſophia latiùs accipitur, vt complectatur etiã diſciplinas Mathematicas, vt lib. 5. Metaphyſ. cap. 1. Alibi etiam Politica Philoſophia nominatur. Et lib. 1. Top. cap. 14. Ariſtoteles non ſolùm ſcientias contemplatiuas, ſed etiam Ethicã & Logicam Philoſophiæ nomine dignatur. Logica igitur eſt Philoſophiæ pars, aut non eſt pars: prout hoc, aut illo modo Philoſophiæ nomẽ accipitur. Hæc generaliter annotare volui de logica & libris logicis. Needum autem feci mentionẽ Iſagoges Porphyrij, quæ primo loco occurrit in Organo logico: quoniam hic liber non eſt pars Logicæ, ſed (vt ipſa inſcriptio indicat) eſt introductio ad logicam. Scopus enim Porphyrij non eſt artem aliquam tradere, ſed tantùm explicare quinque vocabula, Genus, Differentiam, Speciem, Propriũ & Accidens, quibus Ariſtoteles in opere logico, præſertim in Categoriis frequenter vtitur. Ergo Porphyrius non fungitur munere auctoris, ſed interpretis, dum quinque illa vocabula nobis explanat. Quòd ſi logicæ pars eſſet,

poſtponi

poſtponi deberet libro Categoriarum: quia cùm Categoriæ ſint logicæ fundamenta, primo loco poni debent. Duplex eſt huius Porphyriani libri inſcriptio: altera ſumpta à fine, dicitur enim Iſagoge, quia introducit ad Categorias, & conſequenter ad logicam Ariſtotelis: altera à materia, dicitur enim liber quinque vocum, ſeu de quinque vocibus, quia explicat quinque illas voces, Genus, &c. Prior inſcriptio reperitur in omnibus libris Græcis ſcriptis & editis, quos mihi videre licuit. poſterior in quibuſdam Latinè excuſis, & in quibuſdã Græcis manu exaratis. Porrò diuiditur hic liber in tres partes. Prima continet præfationem, cap.1. Altera abſolutè declarat ea quinque vocabula, cap.2.3.4. & 5. In poſtrema, id eſt in reliquis ſequentibus capitibus, conferuntur eædem quinque voces inter ſe.

IN CAPVT I.

HOc capite declarat Porphyrius ſubiectum, vtilitatem, & methodum huius libri: quemadmodum ex ſingularum particularum expoſitione dilucidè apparebit.

1 *Cum ſit neceſſe.* Vt huius libri vtilitatem declaret, Primò proponit quadruplicem quinque illarum vocum vſum, ſiue vtilitatem, quæ in logica ſpectatur: quoniam ea omnia, ad quæ confert quinque vocum cognitio, logica ſunt. Prima vtilitas eſt: quod cognitio harum quinque vocum confert ad intelligendas categorias: quoniam categoriæ, vt ſuo loco intelligetur, nihil aliud ſunt, quàm certæ rerum claſſes eo ordine digeſtarum, vt ſpecies generibus, indiuidua ſpeciebus ſubiiciantur: idque tam in ſubſtantia, quàm in accidentibus. declarantur etiam ab Ariſtotele categoriæ per propria, & per differentias. neceſſe igitur eſt intelligere hæc omnia vocabula, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, & accidens. Secunda vtilitas eſt: quia conferunt ad definitiones: ſiquidem definitio conſtat ex genere & differentiis: & interdum loco differentiarum ponuntur propria: definitum autem eſt ſpecies. Tertia vtilitas reſpicit diuiſiones: quia diuiſio fit generis in ſpecies, vel differentias, vel propria, vel accidentia: perfectiſſima autem diuiſio eſt, qua genus per differentias in ſpecies diuiditur. Vltima vtilitas ſpectatur in demonſtrationibus. vt enim intelligemus ex libro 1. Poſteriorum, ſubiectum demonſtrationis eſt ſpecies: attributum quod demonſtratur, eſt proprium: medius terminus eſt differentia, vel definitio: veluti ſi probetur hominem eſſe aptum ad ridendum, quia eſt rationalis: nam homo eſt ſpecies: aptum ad ridendum, eſt proprium: rationale eſt differentia. Secundò cùm ait, *cúmque vtilis*, docet ea quatuor, ad quæ dixerat cognitionẽ quinque vocum conferre, id eſt, categorias, definitiones, diuiſiones, & demonſtrationes, eſſe vtilia & digna quæ à nobis cognoſcantur. Nec fruſtra hoc docet, vt quinque vocum vtilitatem oſtendat: quoniam ſi hęc quatuor eſſent inutilia, etiam cognitio quinque vocum, quæ ad ea confert, eſſet inutilis.

2 *Breuem tibi traditionem.* Poſtquàm docuit, cur agat de quinque vocibus: nunc declarat methodum, qua vſurus eſt in iis explicandis. Ac primùm inquit ſe vſurum breuitate, quę inſtitutioni conuenit: quandoquidem diximus hunc librum non eſſe partem logicæ, ſed introductionem ad logicam. Secundò cùm ait, *ea quæ apud priſcos*, oſtendit ſe nihil noui propoſiturum, ſed veterum dicta collecturum, præſertim (vt ipſemet in fine capitis ſubiiciet) ex Peripateticorũ ſcriptis. Tertiò cùm ait, *ab abſtruſioribus*, indicat ſe prætermiſſurum quæſtiones obſcuras, quæ ab aliis tractantur, ne ſcilicèt modum Inſtitutionis excedat. Quartò cùm ait, *ſimpliciores verò*, oſtendit ſe quæſtiones faciliores nec omnino prætermiſſurum, nec diligentiſſimè tractaturum, ſed leuiter expoſiturum, talis eſt ea quæſtio, Vnde ſpecies accipiant differentias: quæ breuiter diſſoluetur cap. 3. part.16.

3 *Ne longe abeam.* Ne temere dixiſſe videatur ſe difficiles quæſtiones prætermiſſurum, difficillimas quaſdam de genere ac ſpecie quęſtiones indicat, quæ hoc loco diſſolui non poſſunt. Ac primò proponit tres quæſtiones: quarum prima eſt, vtrùm genus & ſpecies conſiſtant extra noſtrum intellectum, an ſint tantùm in intellectu. quod perinde eſt, ac ſi dicamus, vtrùm ſint primæ, an ſecundę notiones. In hac quæſtione Ariſtoteles à Platone diſſentit. nam Plato cenſet genera & ſpecies per ſe in rerum natura conſiſtere, eáque vocat Ideas: Ariſtoteles autem Ideas vbique reiicit, & inquit vniuerſalia non eſſe niſi in intellectu. Altera quęſtio eſt, ſi genera & ſpecies reperiuntur extra intellectum, vt Plato exiſtimauit, vtrùm ſint res corporeę, an incorporeę. Platonici ſtatuũt eſſe incorporeas. Tertia quæſtio eſt, vtrùm genus & ſpecies ſint in indiuiduis, vt homo in Petro & Socrate: an cõſiſtant per ſe extra indiuidua. Plato vult ea per ſe conſiſtere: ſic enim ſtatuit Ideas. Ariſtoteles autẽ in indiuiduis tãtùm ea

eſſe concedit. Secundò cùm ait, *quæ abſtruſiſſimæ*, duas rationes affert, cur noluit tres illas quæſtiones diſſoluere. Prior ratio eſt: quia ſunt quæſtiones obſcuriſſimæ, quarum diſſolutio non conuenit inſtitutioni. Poſterior ratio eſt: quia hæ quæſtiones non pertinent ad logicam, ſed ad altiorem ſcientiam, id eſt Metaphyſicam Porphyrius enim in præſentia de quinque vocibus logice tractat. Hîc notandum eſt, eandem rem tractari poſſe in diuerſis ſcientiis, non tamen eodem modo. Sic homo conſideratur à medico, vt eſt capax ſanitatis & morbi: ab Ethico, vt eſt capax felicitatis: à Phyſico, vt eſt corpus quoddam mobile. Sic igitur genus & ſpecies diuerſis modis conſiderantur in metaphyſica & in logica. ibi quæritur, an ſint primæ notiones, vt Plato exiſtimauit: hîc verò conſiderantur, vt ſecundæ notiones.

4 *Quemadmodum autem*. Reiectis quæſtionibus metaphyſicis, logicam propoſitarum quinque vocum expoſitionem ex veteribus auctoribus, præſertim Peripateticis ſumptam pollicetur. Ait *de his*, id eſt, genere & ſpecie, quorum proximè facta eſt mentio. Ait [*reliquis*] *propoſitis*, hoc eſt, differentia, proprio, & accidente, quæ vnà cum genere & ſpecie fuerunt propoſita in 1. part. Ait *magis ad logicen accommodatè*. Quidam vertunt *probabilius*. ego exiſtimo hæc verba illis reſpondere, *alius maioris exquiſitionis*, quibus ſignificabatur metaphyſica, atque ita à conſideratione metaphyſica logicam diſtingui. Ait *Peripatetici*, id eſt Ariſtotelici, qui ſecundum Ammonium ob hãc cauſam dicti ſunt Peripatetici ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, id eſt, à deambulando: quia Plato deambulans in Academia docebat: ei verò Xenocrates & Ariſtoteles ſucceſſerunt, quorum ille docuit in Academia, hic in Lycio. vnde illi vocati ſunt Peripatetici ex Academia: hi verò Peripatetici ex Lycio, ſed progreſſu temporis illi abiecto nomine actionis dicti ſunt Academici: hi autem detracta loci appellatione vocati ſunt Peripatetici.

IN CAP. II. DE GENERE ET SPECIE.

HActenus præfatio: ſequitur expoſitio quinque vocum. Sumit autem Porphyrius initium à genere, quod & maximè vniuerſale eſt, & ad rei eſſentiam pertinet. A genere autem non potuit ſeparare ſpeciem: cum quia hæc duo inter ſe referuntur, & ex ſe inuicem definiuntur: tum etiam quia coniunctæ ſunt eorum diuiſiones. Vt enim genus diuiditur in generaliſſimum & ſubalternum, ita ſpecies in ſpecialiſſimam & ſubalternum: atque hæc omnia collocantur in eadem categoria. genus autem ſubalternum & ſpecies ſubalterna re idem ſunt, ratione differunt, vt ipſe auctor hoc capite declarabit. Porrò genus & ſpecies hîc explicantur diſtinctione, (ſunt enim vocabula homonyma) definitione, exemplis, diuiſionibus, & proprietatibus.

1 *Videtur autem*. Quia genus & ſpecies ſunt vocabula homonyma, priùs diſtinguuntur, quàm definiantur. Non omnes autem ſignificationes proponuntur hoc capite à Porphyrio: ſed eæ tantùm, quæ cùm genere logico & ſpecie logica magnam habent affinitatem.

2 *Genus enim dicitur*. Ponit ſignificationem primam generis, qua genus accipitur pro multitudine quadam hominum communem aliquo modo originem habentium: ſicut dicitur genus Heraclidarum, quia omnes Heraclidæ ab Hercule ortum ducunt. In hac ſignificatione accepit genus Aratus in phænomenis, vbi homines appellat Iouis genus inquiens, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Veteres enim Iouem, communem hominum parentem ſtatuerunt, vt & Porphyrius notabit part. 32. ideó que Homerus Iouem appellat πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε, patrem hominum ac Deorum. Primò Porphyrius hanc ſignificationem proponit. Secundò cùm ait, *qua ſignificatione*, eam exemplo Heraclidarum illuſtrat.

3 *Rurſus & aliter*. Subiicit ſecundam generis ſignificationem. Et primò generaliter eam proponit, inquiens genus ſumi pro principio, ex quo plures originem ducunt: adeo vt genus in hac ſecunda ſignificatione acceptum, principium ſit generis in prima ſignificatione ſumpti. ſicut enim Heraclidæ (exempli gratiâ) vocantur genus primo modo: ita Hercules dicitur genus ſecundo modo. Secundò cùm ait, *ſiue* [*conſideretur*,] diuidit genus ſecundo modo acceptum, in parentem & patriam: & vtriuſque generis affert exempla perſpicua. Quod ad parentem attinet, intellige tam patrem quàm matrem, præcipuè tamen patrem. Vide lib. 4. Metaphyſ. (Latinis eſt liber 5. ego verò Græcorum Codicum diſtinctionem & auctoritatem ſequor) cap. 28.

4 *Hæc autem ſignificatio*. Expoſitis duabus ge-

bus generis ſignificationibus, eas inter ſe confert, ac ſecundam primæ præf.rt duplici ratione: quarum rationum priorem affert in hac particula, poſteriorem in particula ſequenti. Prior ratio ſumitur ab vſu: quia ſecunda ſignificatio ſæpius occurrit, & magis in vſu eſt, quàm prima. Ait, *a Cecrope*, primo Athenienſium rege. Ait, *& eorum affines*. Hoc ſignificat Porphyrius, Heraclidarum vel Cecropidarum appellatione ſæpe contineri non ſolùm eos qui deſcendunt ab Hercule vel à Cecrope, vt qui ſunt inter ſe cognati; ſed etiam eos qui illis adiunguntur, vt affines.

5 *Ac priùs vocatum*. Poſterior ratio, propter quam ſecundi generis ſignificatio præfertur primæ, ſumitur ab origine & tempore: quia priùs vſu recepta eſt, quàm prima ſignificatio. Ait, *vocatum eſt*. Intellige vocatum vulgò. nam in hoc capite à Porphyrio ſecunda ſignificatio non eſt nominata ante primam, ſed poſt primam: ideóque eam appellaui ſecundam, habitâ ratione contextus.

6 *Alio quoque modo*. Tandem proponit tertiam generis ſignificationem, quæ ad logicum pertinet: eámque confert cum duabus prioribus, oſtendens hanc eſſe illis ſimilem. genus enim logicum eſt, quod complectitur multas ſpecies: eſt igitur ſimile primæ ſignificationi; quoniam vtroque modo ſignificatur multitudo quædam, ibi hominum & familiarum, hîc, id eſt, in tertia ſignificatione, ſpecierum. Rurſus eſt ſimile ſecundæ ſignificationi: quia vt illa indicabat principium familiarum, ita genus logicum eſt principium ſpecierum. Vnde probabile eſt, ideo vocatum hoc eſſe genus à logicis & philoſophis, quia ſimile eſt duobus illis prioribus generibus.

7 *Cùm igitur tribus*. Reiectis duabus prioribus ſignificationibus, tanquam à logica & à philoſophia alienis, dicendum proponit de genere in tertia ſignificatione ſumpto.

8 *Quod etiam explicarunt*. Affert definitionem generis logicè accepti, ſumptam ex Ariſtotele lib. 1. Top. cap. 5. part. 6. Deinde cùm ait, *velut animal*, definitioni ſubiicit exemplum. animal enim eſt genus ſub ſe continens multas ſpecies, vt hominem, equum, bouem, &c.

9 *Nam eorum quæ attribuuntur*. Vt docere poſſit genus definitione ſuprà allata diſtingui ab omnibus categorematis, primùm diuiſiua methodo inuenit ſex categorematum genera: quinque propriè dicta genus, differentiam, ſpeciem, proprium, & accidens vnum impropriè dictum, nempe indiuiduum. nam indiuidua propriè loquendo de nullo dicuntur, auctore Ariſtotele Categoriarum cap. 2. part. 2. & cap. 5. part. 1. & partic. 12. id eſt, non per ſe & ſuapte natura, de interpretat. cap. 7. part. 1 ſed ex accidenti attribuuntur, lib. 1 Prior. Analyt. c. 27. part. 3. Indiuiduum autem dicitur, quia diuidi non poteſt in partes ſubiectiuas: licèt poſſit fortaſſ. diuidi in partes eſſentiales, vt Socrates in animam & corpus: vel integrantes, vt Socrates in caput, pectus, brachia, crura, &c. Ait, *cuiuſmodi [eſt] Socrates, &c.* Obſerua tribus modis notari indiuidua. Primò, cùm verbo vniuerſali additur nota particularis: vt quidam homo, quoddam animal. hæc à Scholaſticis nominantur indiuidua vagi: quia ſunt incerta. cùm enim dicis quendam hominem, ſub dubio relinquis, Platonem ne intelligas, an Socratem, an alium quempiam: tantùm oſtendis te de vno homine loqui. Secundò per nomina propria: vt Socrates, Plato. Tertiò per pronomina demonſtratiua: vt hic homo, hoc animal. hæc, quæ propriis nominibus, aut demonſtratiuis pronominibus indicantur, in ſcholis nominantur indiuidua ſignata; quia pleniùs deſignantur, quàm indiuidua illa vagi.

10 *Ab iis igitur*. Deinceps docet Porphyrius, quomodo tradita generis definitio ſecernit genus ab aliis categorematis. & primùm ſeparat genus ab indiuiduo. quia genus attribuitur multis, vt animal homini & equo: indiuiduum vni tantùm; vt hic aduenieus, ſoli Socrati.

11 *Ab iis verò quæ pluribus*. Secundò ſeiungit genus à ſpecie: quia genus attribuitur differentibus, ſpecie, id eſt, formâ & naturâ. (ſic enim differunt homo, equus, & bos, quibus animal attribuitur) ſpecies autem attribuitur differentibus numero tantùm; vt homo attribuitur Socrati, Platoni, & Ariſtoteli, qui eâdem naturâ humanâ præditi ſunt: ſed numero differre dicuntur, quia ſunt tres diuerſi homines: diuerſi (inquam) id eſt differentes accidentibus quibuſdam, vt docebit Porphyrius part. 38.

12 *A proprio autem*. Tertiò diſtinguit genus à proprio: quia genus attribuitur multis ſpeciebus: (nam attribui multis differentibus ſpecie, & attribui multis ſpeciebus, idem valent) vt animal homini, equo, & boui: proprium autem attribuitur vni ſpeciei, & indiuiduis ſub ea ſpecie contentis, vt aptitudo ad ridendum attribuitur ſoli homini, & ſingulis hominibus.

13 *Verbum à differentia.* Quartò ſegregat genus à differentia, & accidente: quia genus attribuitur in quæſtione quid eſt, id eſt, reſpondetur ad interrogationem quid aliquid ſit: differentia verò & accidens attribuuntur in quæſtione quale eſt. veluti, quid eſt homo? animal. qualis eſt homo? rationalis. rurſus qualis eſt homo? bipes. Hic notãdum eſt, cùm duplex ſit qualitas, eſſentialis & accidentalis, vt cõſtat ex Categoriarum cap. 5. part. 16 & 17. differentiam ſignificare qualitatem eſſentialem, id eſt formam: accidens, qualitatem accidentalem. Quapropter cùm quis interrogat qualis res ſit, ſi eſſentiam ſcire cupiat, reſpondere debes differentiam. ſi verò qualitatem accidentalem ſcire velit, aptè reſpondebis accidens. Rurſus notandum eſt, quod nunc vocamus qualitatem eſſentialem, & quæſtionem qualis eſſentialiter res ſit, pleriſque locis ab Ariſtotele vocari quidditatem, & quæſtionem quid res ſit. Vnde tertiò notandum, quæſtionem quid eſt, accipi duobus modis. Interdum enim quærit materiam: & tunc rectè reſpondetur genus: quia genus ſubit vicem materiæ. interdum autem quærit formam: & tunc reſpondenda eſt differentia: quia differentia ſubit vicem formæ, vt Porphyrius docebit cap. ſequent. partic. 17.

14 *Quapropter genus.* Hactenus docuit nihil deſiderari in definitione generis, quia per eam genus diſtinguitur ab aliis omnibus categorematis: conſequenter docet nihil in eadem definitione ſuperfluere, nullúmque eſſe verbum otioſum. Expendit igitur ſingula verba definitionis: & primo loco verbum *attribui pluribus*, quod non eſt otioſum, ſed (vt ſupra diximus) ſeparat genus ab indiuiduis.

15 *Eo autem quòd.* Secundò docet verbum *differentibus ſpecie*, non eſſe otioſum: quia ſecernit genus à ſpecie, & à proprio.

16 *Denique eo quòd.* Tertiò declarat verbum, *in quæſtione quid eſt*, non eſſe ſuperuacuum: quia ſeparat genus à differentia, & ab accidente.

17 *Nihil igitur.* Concludit definitionem generis perfectam eſſe: quia nihil in ea redundat, vt probatum eſt in particulis 14 & 15 & nihil deeſt, vt demonſtratum fuit 9. 10. 11. 12 & 13 particulis. perfectum enim aliquid dicitur, cùm nec detrahere nec addere quicquam oportet, Ariſtotele teſte li. 2. Ethic. c. 6. Ait, *notionis.* Hoc verbo oſtendit Porphyrius ſe conſiderare genus, vt eſt ſecunda notio, & vt ad logicum pertinet, & in Scholis vocatur vniuerſale poſt multa, id eſt, quod intellectus noſter ex multis ſingularib. colligit. nam aliud eſt genus prima notio, id eſt idea Platonica, quæ vocatur vniuerſale ante multa: propterea quod Plato exiſtimauit ideas eſſe ſempiternas, & earum participatione ſingulas res exiſtere: vt hominem eſſe hominem, quatenus eſt particeps ideæ hominis, quam Plato vocat αὐτοάνθρωπον, ipſum hominem. Eadem eſt aliarum rerum ratio.

18 *Species vero.* Hactenus diſtinctio, & definitio generis: ſequitur diſtinctio, & definitio ſpeciei: cuius proponuntur duæ ſignificationes: quarum prior eſt, Cuiuſque rei forma. Hanc ſignificationem confirmat Porphyrius, ſeu declarat quodam carmine, quo ſpecies cuiuſdam, id eſt forma, imperio digna dicitur. Eundem verſum citat Athenæus lib. 13 vbi eum adſcribit Euripidi, & Stobæus in ſermone de pulchritudine, apud quem pro ἄξιον, legitur ἄξιοι in numero multitudinis.

19 *Dicitur quoque.* Poſterior ſpeciei ſignificatio eſt logica: & à Porphyrio hic declaratur deſcriptione, & exemplis. Deſcriptio eſt, τὸ ὑπὸ τὸ ἀποδοθὲν γένος, *quæ ſub explicato genere [ponitur,]* id eſt, ſub genere paulò antè definito. quod perinde eſt, ac ſi diceret, ſub genere in tertia ſignificatione ſumpto. Exempla tria ſunt: primum phyſicum ex categoria ſubſtantiæ, in qua homo eſt ſpecies animalis: alterum phyſicum in categoria qualitatis, in qua albor eſt ſpecies coloris: tertium mathematicum ex categoria qualitatis, in qua triangulum eſt ſpecies figuræ.

20 *Quod ſi & genus.* Occupat obiectionem, quæ moueri poteſt aduerſus allatas generis & ſpeciei definitiones: quoniam alterũ per alterum definitum fuit: quod videtur eſſe abſurdũ: cùm definitio debeat explicare rem definitam: proinde eſſe notior re definita. vt igitur rectè definiretur genus per ſpeciem, & ſpecies per genus, oporteret vtrumque eſſe notius & ignotius: quod eſſe nequit. Reſpondet Porphyrius ex Ariſtot. lib. 6. Topic. cap. 4. partic. 13 hoc ſpeciale eſſe in relatis, vt alterum per alterum definiatur: quia definitio debet rei eſſentiam explicare: & cuiuſcumque relati eſſentia conſiſtit in relatione ad alterum, vt Ariſtoteles docebit Categoriarum ca. 7. part. 24. Quoniam igitur genus & ſpecies inter ſe referuntur, rectè per ſe inuicem definiuntur.

21 *Explicant igitur.* Colligit ex veterum dictis tres ſpeciei logicæ definitiones: quarum duæ priores ſumuntur ex relatione ſpeciei ad genus, tertia verò ex relatione ſpe-

ciei:

ciei ad indiuidua ſub ſpecie poſita. Obiiciet aliquis Porphyrium euertere, quòd paulò antè dixit. nam dixerat ſpeciem referri ad genus, nec poſſe definiri, niſi per relationem ad genus: nunc autem definit per relationem ad indiuidua, non facta mentione generis. Solutio colligitur ex iis, quæ Porphyrius ſubiiciet: nempe hanc poſteriorem definitionem non conuenire omni ſpeciei, ſed tantùm ſpecialiſſimæ: in præcedente autem particula loquebatur de generali ſpeciei definitione, quæ omnibus ſpeciebus conuenit.

22 *Sed hæc.* Poſtquàm propoſuit tres ſpeciei definitiones: docet, quod modò indicaui, duas priores conuenire omnibus ſpeciebus, poſtremam verò ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ.

23 *Perſpicuum verò.* Vt doceat, quod in proxima particula propoſuit, id eſt, propoſitarum definitionum alias competere omnibus ſpeciebus, vnam conuenire ſoli ſpeciei ſpecialiſſimæ: paulò altiùs rem repetit, ac diuidit quãlibet categoriam in tres partes: nempe in generaliſſima, ſubalterna, & ſpecialiſſima. Sic à definitione generis & ſpeciei tranſit ad eorundem diuiſionem.

24 *Fiat autem in vna.* Traditam categoriæ diuiſionem tripertitam declarat variis modis. Prima declaratio eſt per exempla, quæ ſumuntur ex prima categoria, id eſt ex categoria ſubſtantiæ. nam ſubſtantia eſt ſummum genus, quod vocatur generaliſſimum. corpus autem, viuens, animal, & rationale animal, ſunt ſubalterna: quia ſunt ſpecies ſuperiorum, genera inferiorum. homo eſt ſpecies ſpecialiſſima: quia non habet ſub ſe alias ſpecies, ſed tantùm indiuidua, Socratem, Platonem, & ceteros ſingulos homines. Obiter hîc notandum eſt, cuiuſlibet categoriæ appellationem eſſe homonymam. vt exempli gratiâ, ſubſtantia modo accipitur pro tota categoria, modò pro genere generaliſſimo eius categoriæ. Ait, *animal eſt ſpecies animati corporis.* Contradicit Ariſtoteles libro 4. Top. cap. 5. part. 9. vbi reprehendit eos qui dicunt animal eſſe ſpeciem corporis: quia corpus, inquit, non eſt genus, ſed eſt pars animalis, quod ex corpore & anima conſtat. Pro ſolutione notandum eſt, corpus accipi tribus modis. I. pro materia rerum animâ præditarum: nam corpus eſt materia: anima eſt forma. II. pro earum rerum genere. III. pro trina dimenſione, id eſt, longitudine, latitudine & altitudine. In prima ſignificatione ſumitur ab Ariſtotele dicto loco Topico: in altera hîc à Porphyrio: in tertia verò ab Ariſtotele Categoriarum cap. 6. par. 2.

25 *Quocirca hæc duos.* Sequitur ſecunda generaliſſimi, ſubalterni, & ſpecialiſſimi expoſitio. Cùm enim ſuprà 19. partic. dictum fuerit, genus & ſpeciem eſſe in relatorum numero: nunc declarat Porphyrius, ad quænam hæc ſingula referantur: & primò docet ſubalterna referri tam ad ſuperiora, quorum ſunt ſpecies, quàm ad inferiora, quorum ſunt genera: vt corpus eſt ſpecies ſubſtantiæ ſupra ſe poſitæ, & eſt genus viuentis infra ſe poſiti.

26 *Extrema verò.* Secundò docet generaliſſimum, quia eſt ſupremo loco, referri ſolùm ad inferiora, quorum eſt genus.

27 *Sed & [ſpecies] ſpecialiſſima.* Tertiò docet ſpeciem ſpecialiſſimam referri quidem & ad genera ſuperiora, quorum eſt ſpecies, & ad indiuidua ſub ſe poſita: ſed tamen etiam reſpectu indiuiduorum vocari ſpeciem: quia cùm ſit ſpecialiſſima & vltima, non poteſt dici genus. Hoc loco duo ſunt notanda. Primò notandum, quod à Porphyrio traditur in contextu, ſpeciem ſpecialiſſimam aliter dici ſpeciem reſpectu ſuperiorum, aliter reſpectu inferiorum. dicitur enim ſpecies ſuperioris generis, quoniam ab eo continetur: ac dicitur ſpecies inferiorum indiuiduorum, quoniam ea continet. Secundò notandum eſt, genus, eſſe verbum homonymum, & præter ſignificationes à Porphyrio ſuprà expoſitas interdum genus accipi pro ſpecie: vt cùm aliquid diuidimus in plura genera, id eſt, in plures ſpecies. Sed hæc ſignificatio diuerſa eſt à genere, quod Porphyrius definiuit, cùm dicebat genus attribui multis differentibus ſpecie. Quamobrem inanis eſt reprehenſio, qua nonnulli contra hunc locum vtuntur inquientes ſpeciem ſpecialiſſimam ſæpe vocari genus: quandoquidem vocatur genus homonymus: in ea verò ſignificatione ſumpto genere, in qua à Porphyrio & aliis plerumque accipitur, ſpecies ſpecialiſſima non poteſt dici genus indiuiduorum: alioquin indiuidua differrent ſpecie contra omnium philoſophorum doctrinam, qui accidentibus tantùm, non ſpecie, id eſt naturâ & eſſentiâ, diſtinguunt indiuidua.

28 *[Sic] igitur definiunt.* Sequitur tertia explanatio per definitiones. Primo loco Porphyrius affert duas definitiones generis generaliſſimi, quæ differunt potiùs verbis, quàm re. Genus enim generaliſſimum ideo non eſt ſpecies, vt dicitur in priore definitione: quia non habet ſuprà ſe aliud genus cuius ſit ſpecies, vt dicitur in poſteriore definitione.

29 *Speciem autem ſpecialiſſimam.* Secun-

dò proponit tres definitiones ſpeciei ſpecialiſſimæ: quarum duæ priores parum inter ſe differunt, ac ferè idem valent. nam ſpecies ſpecialiſſima ideo non poteſt diuidi in ſpecies, vt habet poſterior definitio: quia non eſt genus, vt dicitur in prima definitione. Tertia verò definitio eſt ea, quæ poſita fuit in partic.21. Ergo hinc apparet confirmatio eius, quod dictum fuit in partic.22. nempe hanc definitionem, *quod attribuitur multis differentibus numero in quæſtione quid eſt*, eſſe propriam ſpeciei ſpecialiſſimæ, cui ſoli nunc aptatur, neque conuenire aliis ſpeciebus. Huic poſtremæ definitioni officere videtur, quod ipſe Porphyrius docebit part.37. & Ariſtot. Categor. cap.3 part.1. omnia ſuperiora omnibus inferioribus attribui. Vnde apparet, non ſolùm ſpeciem ſpecialiſſimam, ſed etiam ſubalterna, immò & genus generaliſſimum attribui indiuiduis numero differentibus in quæſtione quid eſt. ſicut enim ad quæſtionem, quid eſt Petrus? reſponderi poteſt homo: ita etiam reſponderi poteſt animal, & corpus, & ſubſtantia. nam Petrus eſt homo, & eſt animal, & eſt corpus, & eſt ſubſtantia. Quapropter data definitio non ſolùm ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſed etiam ſubalternis & generaliſſimo conuenire videtur. Pro ſolutione notandum eſt, alia dici differre genere, vt ſubſtantiam & quantitatem: alia ſpecie, vt hominem & equum: alia numero, vt Socratem & Platonem. Cùm dicimus differre genere, conſequenter intelligimus differre etiam ſpecie, & numero. cùm autem dicimus differre ſpecie, ſignificamus differre tantùm ſpecie & numero, contineri autem ſub eodem genere. Denique ea dicimus differre numero, quæ tantùm numero differunt, genere autem & ſpecie conueniunt. Simili ratione dicendum eſt, propoſitam definitionem non conuenire generaliſſimo, nec ſubalternis: quoniam hæc non attribuuntur tantùm differentibus numero, ſed etiam ſpecie.

30 *Media verò.* Tertiò definit Porphyrius ſubalterna, quæ ſunt & genera & ſpecies: nempe genera inferiorum ſpecierum, & ſpecies ſuperiorum generum: vt animal eſt ſpecies viuentis, & genus hominis.

31 *Vt Agamemnon.* Sequitur quarta expoſitio ſumpta à ſimili, id eſt, à genealogiis. nam & ſuprà part 6. intelleximus genera eſſe ſimilia genealogiis, & familiis, ac familiarum principiis. Similitudo in eo conſiſtit; quòd ſicuti primus pater (putà Iupiter ſecundùm Ethnicorum ſententiam, vel Adamus ſecundùm ſacrarum litterarum veritatem) eſt tantùm pater, non filius: ita ſummum genus eſt tantùm genus, non ſpecies. Item ſicuti quidam ſimul ſunt filij ſuorum parentum, & parentes ſuorum liberorum: ita ſubalterna ſunt ſpecies ſuorum generum, & genera ſuarum ſpecierum. Tandem ſicut aliquis eſt tantùm filius, non pater; ita etiam ſpecialiſſima ſunt tantùm ſpecies, non genera. Eſt & altera ſimilitudo, quæ ſola mihi videtur in contextu proponi. ſicut enim ſpeciei ſpecialiſſimæ non ſolùm attribuitur proximum genus, ſed & alia omnia ſuperiora: ita etiam vltimi filij non ſolùm pater proximus, ſed etiam omnes alij maiores dicuntur parentes. exempli gratiâ, homo dicitur eſſe animal, & viuens, & corpus, & ſubſtantia. Sic Agamemnon dicitur Atrides, id eſt, filius Atrei, & Pelopides, id eſt, nepos Pelopis, & Tantalides, id eſt, pronepos Tantali: & poſtremùm Iouis, id eſt, abnepos Iouis.

32 *Sed in genealogiis.* Sequitur quinta expoſitio, qua declarantur variæ proprietates generaliſſimi, ſubalternorum, & ſpecialiſſimorum. Prima proprietas eſt numerus. cui proprietati rectè datur primus locus: quia proximè dictis cohæret. dictum enim modò fuit, Categoriam, id eſt, ſeriem generum & ſpecierum, eſſe ſimilem genealogiæ: nunc igitur docet Porphyrius quoddam inter hæc diſcrimen à numero ſumptum: ac primò declarat numerum ſummorum generum, ſub quibus omnes res continentur: quæ quidem ſunt decem, vt Ariſtoteles in Categoriis declarabit: cùm in genealogiis non ſint decem primi parentes, ſed vnus primus parens: nempe, vt Ethnici ſtatuunt, Iupiter: vt ipſa veritas, Adamus. Ait, *quoniam ens.* Occupat quandam obiectionem. Dicere enim aliquis potuiſſet, Ens eſſe omnium rerum genus: ideóque decem illa genera, ſubſtantiam, quantitatem, &c. non eſſe ſumma genera, ſed ſpecies entis. Reſpondet Porphyrius hæc vocari entia homonymos: proinde ens non eſſe genus: quoniam omne genus eſt ſynonymum, non homonymum. Quæ dicantur ſynonyma, & quæ homonyma, declarabitur cap. 1. Categor. Illud in præſentia notandum eſt, Porphyrium impropriè loqui. nam reuera Ens nec eſt genus ſynonymum, nec eſt vocabulum homonymum: ſed eſt medium quid inter ſynonymum & homonymum, vt Ariſtoteles docet libro 3. Metaphyſ. (Latinis eſt liber 4.) cap. 2. Ea namque dicuntur communia ſynonymos, quæ ſignificant naturam quandam cōmunem æquè ſubiectis omnibus attributam:

attributam: vt animal æquè dicitur de homine, equo, & leone. ea verò dicuntur communia homonymως, quæ ſunt pura vocabula, nullam naturam communem ſignificantia: vt canis ſignificat quoddam ſydus, & quadrupes animal, & piſcem: nec ſignificat aliquid illis commune. nonnulla verò ſignificant naturam communem, non æquè ab omnibus ſubiectis participatam. & hoc duobus modis contingit. quædam enim talia dicuntur per relationem ad vnum quidpiam: vtputà ſalubria dicuntur tam cibus, qui valet ad ſanitatem tuendam, quàm bonus color, qui eſt ſanitatis indicium: vtraque, inquam, dicuntur ſalubria, quia referuntur ad ſanitatem, ſed diuerſis modis. ita commune eſt ens: nam quantitas, qualitas, & reliqua accidentia, non dicuntur entia per ſe, ſed merito ſubſtantiæ, in qua inſunt. ſubſtantia verò eſt Ens per ſe. Denique ſunt quædam ratione analogiæ communia: vt commutata proportio eſt communis magnitudinibus & numeris. quod exemplum habebimus ab Ariſtotele libro 1. Poſter. cap 5. part. 4.

33 *Sed ſpecialiſſima.* Expoſito numero generaliſſimorum, deinceps loquitur de numero ſpecialiſſimorum: quorum numerus eſt quidem maximus ac nobis incognitus, finitus tamen: nam omnes ſpecies finitæ ſunt: quoniam actu ſunt, infinitum verò actu eſſe non poſſe Ariſtoteles probat lib. 3. Phyſ. cap. 7. & 8. De numero ſubalternorum Porphyrius nihil dicit: quia facilè colligitur ex iis, quæ tradit de generaliſſimis & ſpecialiſſimis. nam quò magis à generaliſſimo recedis, eò maiorem numerum inuenies. itaque ſubalterna ſunt plura generaliſſimis, & pauciora ſpecialiſſimis. ſed & ſubalternorum certus numerus afferri nequit.

34 *Indiuidua verò.* Tandem loquitur de numero indiuiduorum, quæ ait eſſe infinita, nempe ſecundùm Philoſophos, qui exiſtimarunt mundum eſſe æternum, principio & fine carentem, adeò vt infiniti (exempli gratiâ) homines præceſſerint, & infiniti futuri ſint.

35 *Idcirco cùm vſque.* Hactenus prima proprietas generum & ſpecierum, id eſt, numerus: ſequitur ſecunda, id eſt, ſcientia & ſcientiæ ordo. Hæc proprietas ex prima colligitur. nam quæ pauciora ſunt, vt generaliſſima, primo loco diſcuntur. quæ ſunt plura, vt ſunt ſubalterna, ſequenti loco diſci debent. quæ verò ſunt infinita, vt indiuidua, ſunt prætermittenda, quoniam infinita non poſſunt ſciẽtiâ comprehendi. hæc Porphyrius confirmat auctoritate Platonis in Philebo.

36 *Deſcendentes igitur.* Sequitur tertia proprietas, id eſt, vis vniendi vel diuidendi. In Categoriis namque, quod ſuperius eſt, inferiora coniungit & vnit. quæ verò ſunt inferiora, ſuperiùs diuidunt, vt homo, equus, bos, vno communi animalis genere continentur: & animal, quod vnum eſt, in eas multas ſpecies diuiditur.

37 *Iam verò cùm quid ſit genus.* Sequitur quarta proprietas, nempe attributio & ſubiectio. de qua regulas quaſdam afferet Porphyrius. Primò autem breui epilogo colligit, quod ſuprà docuit. Ait, *quandò quidem diuiſio.* Coniunge lib. 4. Top. cap. 3. part. 4. & obſerua hanc proprietatem conuenire generi, non ſpeciei ſpecialiſſimæ. nam ſpecies ſpecialiſſima poteſt habere vnum indiuiduum: vt in ſpecie Solis vnus eſt Sol, & in ſpecie mundi vnus mundus. genus autem ſemper habet multas ſpecies: quia diuiditur per differentias oppoſitas, quibus diuerſæ ſpecies conſtituuntur. & niſi multæ ſpecies ſint, non vocabitur genus, ſed ſpecies. Secundò cùm ait, *genus quidem*, tradit primam regulam: Superiora inferioribus attribuuntur, non contrà ſuperioribus inferiora. Intellige ſuperiora & inferiora in eadem Categoria. Tertiò cùm ait, *Oportet enim*, datam regulam ex eo confirmat, quòd vel attribuuntur æqualia æqualibus, vel maiora minoribus, non minora maioribus: in ſingulis enim Categoriis, quæ ſunt ſuperiora, ſunt maiora, id eſt magis vniuerſalia, quæ verò ſunt inferiora, ſunt minora, id eſt, magis particularia. vt in Categoria ſubſtantiæ animal eſt ſuprà hominem, quia latiùs patet quàm homo, cùm ſub ſe cõtineat non ſolùm hominem, ſed etiam equum, bouem & alias ſpecies. Æqualia verò dicuntur ea, quæ reciprocantur, & æquè latè patent: vt homo, & aptus ad ridendum. Quartò cùm ait, *Quibus autem*, dat alteram regulam, Cui ſpecies attribuitur, eidem attribuitur eiuſdem ſpeciei genus, & illius generis genus vſque ad genus generaliſſimum. Coniunge Categor. cap. 3. part. 1. & Prior. lib. 1. c. 1. part. vlt. Quintò cùm ait, *namſi verè*, regulam proximè traditam confirmat exemplo ſumpto ex Categoria ſubſtantiæ. Sextò cùm ait, *cùm enim ſemper*, coniungit dictas regulas, afferens tertiam regulam compoſitam ex prima & ſecunda. nam ita ſuperiora attribuuntur inferioribus, ſicut dictum fuit in prima regula, vt ſpecies ſpecialiſſima attribuatur indiuiduo, genus ſubalternum attribuatur non ſolùm ſpeciei, ſed etiam indiuiduo, genus generaliſſimum attribuatur & ſubalterno vel ſubalternis, & ſpecialiſſimis, & indiuiduis, quemadmodum dictum eſt in ſecunda regula. Ait, *ſpecies.*

Sub. ſpecialiſſima. Ait *genus*. Sub. ſubalternū. Septimò cùm ait, *nam generaliſſimum*, tertiam regulam confirmat à natura generaliſſimi, ſubalterni, ſpecialiſſimi, & indiuidui.

38 *Indiuiduum autem dicitur.* Quia ſæpius mentionem fecit indiuidui, & proximè dixit omnia ſuperiora attribui indiuiduis: nunc exemplis & definitione declarat, quid ſit indiuiduum. Primò autem affert exempla pertinentia ad particulare ſignatum vel proprio nomine, vt Socrates: vel alia demonſtratione, vt hic qui accedit. Quid autem Scholaſticis ſit indiuiduum ſignatum, & quid à vago differat, expoſui ſuprà ad partic. 9. Secundò cùm ait, *quæ autem huiuſmodi*, exempla allata confirmat per definitionem indiuidui, quæ illis exemplis conuenit. quod non tam facit eorum exemplorum confirmandorum cauſâ, quàm vt afferat definitionem, & eam cum præcedentibus connectat. Indiuiduum igitur definitur, quod conſtat ex multis proprietatibus: quæ etſi ſingulæ in aliis reperiri poſſunt, tamen omnes ſimul, ſiue illarum collectio in vno illo indiuiduo reperitur. vt puta Socrates eſt philoſophus, Atheniensis, Sophroniſci filius: ſed neque ſolus eſt philoſophus, neque ſolus Athenienſis, neque ſolus Sophroniſci filius. ſed ſi omnes has proprietates coniunctim accipias, in ſolo Socrate eas reperies, & per eas diſtinguitur Socrates ab omnibus aliis hominibus. veluti quia eſt philoſophus, ſeiungitur ab idiotis, quia Græcus, à Barbaris. & ita de ceteris proprietatibus eſt dicendum. Hîc obſerua, indiuidua ſub eadem ſpecie contenta, non differre naturâ vel formâ, ſed tantùm accidentibus ſeu proprietatibus. Meritò igitur indiuidua à Philoſophis non vocantur ſpecies: quia ſpecies ſignificat naturam, vel formam.

39 *Continetur igitur.* Redit ad proprietates generum & ſpecierum & obiter indiuiduorum explicandas: & affert quintam & vltimam proprietatem, id eſt, habere rationem totius vel partis. quod enim ſuperius eſt, inferiora continet, quaſi totum partes. vt animal eſt totum quoddam: homo, equus & bos ſunt eius partes. Hîc obſerua, triplex eſſe totum, proinde & tria eſſe genera partium. totum enim eſt (vt cum Scholaſticis loquar) vel eſſentiale, vel integratum, vel prædicationis: & ſimiliter partes ſunt vel eſſentiales, vel integrantes, vel ſubiectiuæ. exempli gratiâ, cùm animal conſtet ex corpore & anima: animal eſt totum eſſentiale, corpus autem & anima ſunt partes eſſentiales, quæ conſtituunt eſſentiam animalis, cuius materia eſt corpus, forma verò eſt anima. Rurſus animal conſtat capite, brachiis, ventre, cruribus, & ceteris eiuſmodi partibus, quæ vocantur integrantes: & animal hoc reſpectu eſt corpus integratum: integrum enim animal eſt, quod ex omnibus his partibus conſtat. Denique animal continet multas ſpecies: vt hominem, equum, bouem: quæ vocantur partes ſubiectiuæ: quia ſubiiciuntur animali: & hac ratione animal eſt totum attributiuum, ſeu totum prædicationis: quoniam his ſpeciebus attribuitur. In præſentiâ igitur apud Porphyrium intellige totum attributiuum, & partes ſubiectiuas.

40 *De genere igitur.* Epilogo concludit Porphyrius hoc caput de genere & ſpecie: & tam ex hoc epilogo, quàm ex propoſitione habita in prima particula, & ex toto tractatu expoſito apparet, vnum eſſe caput de genere & ſpecie, non duo, vt vulgò diuidunt, ſeu potiùs dilaniant Porphyrium.

IN CAPVT III. DE DIFFERENTIA.

GENVS & ſpeciem rectè ſequitur differentia: cùm quia genus in ſpecies diuiditur per differentias oppoſitas, tum etiam quia hæc tria Categoremata pertinent ad rei naturam & eſſentiam explicandam: reliqua duo, quæ poſteriùs declarabuntur, ſunt accidentia. Eſt quidem differentia naturâ prior, quàm ſpecies. ſed quia ſpecies refertur ad genus, & quædam ſpecies ſunt etiam genera, nempe ſubalternæ: ideò doctrinæ ordo poſtulauit, vt ſpecies cum genere coniungeretur, ſimúlque explicaretur, proinde præferretur differentiæ. Genere igitur & ſpecie expoſitis, nunc Porphyrius differentiam declarat diſtinctione, (quia eſt vocabulum homonymum) collatione, (confert enim & varias differentias inter ſe, & differentias cum ſubiectis) etymologiâ, vſus enarratione, & definitione.

1 *Differentia verò.* Incipit à diſtinctione differentiæ, vt obſeruet eandem methodum, qua in ſuperiori capite vſus eſt: quia ſcilicet priùs tollenda eſt per diſtinctionem homonymia, quàm definitio proponatur. Hîc diſtinctiones duæ à Porphyrio proponentur. Prima diſtinctio eſt trimembris: quòd alia eſt differentia communiter dicta, alia propriè dicta, alia maximè propriè. Primo igitur loco hanc diſtinctionem proponit in hac particula; deinde ſingula membra

bra explanabit in particulis ſequentibus.

2 *Communiter enim.* Explicat differentiam communiter ſumptam, definitione, & exemplis. In ſumma, hæc differentia nihil aliud eſt, quàm accidens ſeparabile à ſubiecto, vt ſtare, ſedere. itaque impropriè vocatur differentia: & propriè pertinet ad Categoremа accidentis, de quo dicetur cap. 5. Huius igitur differentiæ Porphyrius primò definitionem affert. ad quam notandum eſt, Porphyrium, exemplo Ariſtotelis, definire concretum tanquàm notius, vt ex eo appareat definitio abſtracti, hoc eſt, definire id quod differt: quia per argumentum à coniugatis ex ea definitione facilè colligitur definitio differentiæ. ſicut enim id quod communiter differt, eſt id quod qualicunque diſcrimine ſeu varietate differt: ita illud diſcrimen, ſiue illa varietas, eſt differentia communiter dicta. Secundò cùm ait, *differt enim Socrates*, ſubiicit exempla: quæ partim ſpectantur in diuerſis, vt in Socrate & Platone: partim in eodem, vt in ſolo Socrate: hac enim ratione differre poteſt alter ab altero, & idem à ſe ipſo.

3 *Propriè verò differre.* Similiter definitione & exemplis declarat differentiam propriè dictam, quæ nihil aliud eſt, quàm accidens inſeparabile, vt nares ſimas habere.

4 *Maximè autem propriè.* Exponit differentiam maximè propriè dictam, quæ eſt forma rei. Hæc ſola ſignificatio conſtituit Categorema differentiæ. Atque hanc ſolam intelligebat Porphyrius 1. cap. vbi proponebat agendum de genere, differentia, &c.

Ait, *ſpecificâ differentiâ.* Cur ſpecifica appelletur, ipſe Porphyrius docebit part. 14.

Ait, *rationali qualitate.* Qualitatis verbum eſt homonymum. quandoque enim ſignificat quodcumque accidens: plerumque Categoriam qualitatis, quæ eſt ſpecies accidentis: interdum verò ſignificat qualitatem ſubſtantialem, id eſt, formam rei, vt hic, & ſuperiori cap. partic. 13. & cap. 12. part. 3. & Categor. cap. 5. parte 16. & 17. & Top. lib. 6. capite 6. partic. 11.

5 *Vniuerſaliter igitur.* Expoſitis tribus ſignificationibus differentiæ, nunc eas inter ſe trifariam confert. Prima collatio ſumitur ab effectu: vbi notatur ſimilitudo, & diſcrimen. Primò autem ponit ſimilitudinem: quia omnis differentia alicui rei adiuncta facit eam rem ab aliis rebus variam. Secundò cùm ait, *ſed quæ*, ponit diſcrimen: quòd licèt omnes differentiæ res diſtinguant: tamen differentia primo vel ſecundo modo accepta, facit res tantùm diuerſas: differentia verò ſpecifica facit res omnino alias: nempe quia duæ priores differentiæ ſunt accidentia, poſtrema verò ſignificat rei eſſentiam.

6 *Sanè quæ faciunt.* Secunda collatio ſumitur à nomine & appellatione. Hic eſt diſcrimen: quia primo vel ſecundo modo accepta, dicitur ſimpliciter differentia, id eſt, non vocatur differentia ſpecifica: tertio autem modo nominatur differentia ſpecifica, quia ſpeciem conſtituit. Ait, *ſimpliciter differentiæ*, id eſt, ſine adiunctione. Caue tamen putes differentiam primo vel ſecundo modo acceptam, non recipere vllam adiunctionem, quia poſſunt appellari differentiæ accidentales: ſed tantum intellige non recipere hanc adiectionem, vt vocentur ſpecificæ. Primò ponit hoc diſcrimen. Secundò cùm ait, *nam animali*, adiungit exempla, quibus non ſolùm hoc ſecundum, ſed etiam primum diſcrimen explicatur.

7 *Atque ex his differentiis.* Tertia collatio ab vſu ſumpta, facit tertium diſcrimen: quia differentia vltimo modo accepta, ponitur in diuiſione generis & in definitione ſpeciei: (vtputà rationale & irrationale diuidunt animal: homo autem definitur animal rationale) differentia verò primo vel ſecundo modo accepta, declarat tantùm rei ſubiectæ affectionem quandam, id eſt, accidens aliquod, putà alborem, vel nigrorem: ſed nec in diuiſionibus, nec in definitionibus adhibetur.

8 *Rurſus ab initio.* Hucuſque prima differentiæ diſtinctio: ſequitur altera bimembris: quòd aliæ ſunt differentiæ ſeparabiles à ſubiecto, in quo inſunt, vt ſimitas à naſo: aliæ ſeparabiles, vt ſanitas, & morbus. Primò ponit hanc diuiſionem. Secundò cùm ait, *nam moueri*, eam declarat exemplis.

9 *Inſeparabilem autem.* Subdiuidit differentias inſeparabiles in duo membra. nam aliæ ſunt per ſe, id eſt, eſſentiales: (hæ ſunt, quas ſuprà vocauimus differentias maximè propriè dictas) aliæ verò ſunt ex accidenti, quas ſuprà nominauimus differentias propriè dictas. quæ verò in præcedenti particula vocatæ ſunt differentiæ ſeparabiles, ſuperiùs nominabantur differentiæ communiter dictæ. Primò hanc ſubdiuiſionem in contextu ponit. Secundò cùm ait, *nam rationale*, eam exemplis illuſtrat.

10 *Quæ igitur per ſe.* Declarat tria diſcrimina inter membra ſecundæ diſtinctionis. Primum ſumitur ab vſu: quia differentiæ per ſe dictæ, ponuntur in definitionibus: reliquæ non item. Secundum diſcrimen ſumitur ab effectu: quia differentiæ

per ſe faciunt res omnino alias, vt ratio facit hominem eſſe aliud quàm equum: reliquæ autem differentiæ faciunt tantùm res diuerſas ratione quorundam accidentium: veluti quia ſedere & ſtare diuerſa ſunt, quamuis idem homo modò ſtet, modò ſedeat.

11 *Et quæ ſunt per ſe.* Tertium diſcrimen ſumitur ab intentione & remiſſione, quam differentiæ per ſe non admittunt: vt homo non poteſt eſſe magis & minùs rationalis: ſed poteſt eſſe magis & minùs albus, vel habere nares magis aut minùs ſimas. Primò ponit hoc diſcrimen. Secundò cùm ait, *etenim neque genus*, probat differentias per ſe nec intendi nec remitti: & obiter idem probat de genere: quia quod ad hoc eadem eſt generis & differentiæ ratio: quia genus & differentia ponuntur in rei definitione, proinde conſtituunt rei eſſentiam: conſequenter non intenduntur, nec remittuntur: quia rei eſſentia non intenditur, nec remittitur. Tertiò cùm ait, *aduncum verò*, exemplis probat differentias accidentarias intendi & remitti.

12 *Cùm igitur tres.* Hactenus expoſuit auctor duas diſtinctiones differentiæ: deinceps agit de differentia per ſe & maximè propriè dicta, quæ ſola conſtituit categorema differentiæ. nam reliquæ (vt ſuprà monui) ſunt accidentia. Primò autem præmunitionis cauſâ ex ſuperioribus repetit differentiæ diuiſionem bimembrem, quæ ſimul cum ſubdiuiſione conſtituit tres ſpecies differentiæ: id eſt, differentiam ſeparabilem, differentiam inſeparabilem eſſentialem & per ſe, ac differentiam inſeparabilem accidentalem. Dum ait eſſe tres ſpecies differentiæ, abutitur ſpeciei vocabulo: nam hæ non ſunt veræ ſpecies, ſed diuerſæ ſignificationes verbi homonymi. Secundò cùm ait, *rurſus differentiarum*, incipit agere de differentiis per ſe, quarum nomen, vſum, ac definitiones enarrabit. Initiò declarat nomen ſiue eius appellationem, id eſt, cur vocetur differentia ſpecifica. cùm enim aliàs diuidat genus, aliàs conſtituat ſpeciem: & aliæ dicantur diuidere genus, aliæ conſtituere ſpeciem: mirari aliquis poſſit, cur omnes vocentur ſpecificæ. hoc autem ideò fit: quia nulla differentia diuidit genus, quæ non conſtituat aliquam ſpeciem: proinde omnes poſſunt ſpecificæ appellari. Hoc vt auctor doceat, partim confert plures differentias cum vno ſubiecto, partim vnam differentiam cum pluribus ſubiectis. Prior collatio hic habetur: poſterior in parte ſequen. Quod ad priorem attinet. Porphyrius oſtendit, alias eſſe eiuſdem ſubiecti conſtitutiuas, alias diuiſiuas. Tertiò cùm ait, *veluti cùm hæ*, eam conſtitutiuarum & diuiſiuarum diſtinctionem declarat exemplo. vtputà ſit ſubiectum, animal: ſint differentiæ animalis ſex: animatum, ſenſu præditum, rationale, rationis expers, mortale, immortale. duæ primæ conſtituunt animal: quia animal nihil aliud eſt, quàm corpus animatum ſentiens. duæ ſequentes diuidunt animal: quia omne animal aut eſt rationale, vt homo: aut rationis expers, vt beſtia. ſimiliter duæ poſtremæ diuidunt animal: quoniam omne animal aut eſt mortale, vt homo. aut immortale, vt angelis.

13 *Sed hæ differentiæ.* Nunc confert vnam differentiam cum pluribus ſubiectis: ac primò inquit eandem differentiam eſſe diuiſiuam ſuperioris generis, & conſtitutiuam inferioris ſpeciei. Secundò cùm ait, *Animal enim*, id declarat exemplo differentiarum diuidentium animal, quæ eædem conſtituunt certas ſpecies animalium. Tertiò cùm ait, *ſic etiam*, adiungit alterum exemplum differentiarum diuidentium ſubſtantiam ſupremam, id eſt ſummum & generaliſſimum genus: nam hæ quoque differentiæ conſtituunt certas ſubſtantiæ ſpecies, vt in contextu dilucidè explicatur.

14 *Quoniam igitur.* Ex dictis colligit omnes huiuſmodi differentias, quæ ſcilicet ſunt differentiæ per ſe, rectè vocari ſpecificas: quia etſi diuidunt genera, tamen omnes etiã efficiunt aliquam ſpeciem.

15 *Atque harum maximè.* Hactenus docuit, cur differentia ſpecifica nominetur: ſequitur eiuſdem differentiæ vſus: quoniam in definitionibus, & diuiſionibus adhibetur, vt ſuprà fuit expoſitum part. 7 & 10.

16 *Quas etiam definientes.* Nomine & vſu differentiæ ſpecificæ expoſitis, definitionem inquirit: ac varias inueniens veterum definitiones, vnam tantùm probat. Prima definitio, *qua ſpecies ſuperat genus*, conuenit differentiæ, quatenus diſtinguit ſpeciem à ſuo genere: quia ſcilicet differentia in ſuperiori genere tantùm poteſtate ineſt, non actu: in ſpecie verò ineſt actu. Hæc definitio non eſt perfecta: quia non conuenit ſoli differentiæ, ſed etiam proprio: æquè enim ſpecies ſuperat genus proprio, atque differentiã: vt homo æquè ſuperat animal aptitudine ad ridendum, atque ratione. Primò Porphyrius dat hanc definitionem. Secundò cùm ait, *nam homo*, eam declarat exemplo. Tertiò cùm ait, *quandoquidem animal*, probat differentiam in genere ineſſe tantùm poteſtate. Aut enim actu ineſt, aut poteſtate, aut nullo modo. Non ineſt autem actu: quia cùm

cùm genus differentiis oppoſitis diuidatur, vt animal rationali & irrationali, oppoſita ſimul eſſent in eodem: verbi gratiâ animal eſſet rationale & irrationale: quod eſt abſurdum. Rurſus falſum eſt, differentiam nullo modo ineſſe in genere: quia cùm omnis ſpecies habeat in ſe differentiam per quam conſtituitur, neceſſe eſt vt eam accipiat à genere ſub quo continetur: alioquin eam acciperet ex nihilo, quod eſt abſurdum. Reſtat igitur, vt dicamus genus differentiam poteſtate continere.

17 *Sic quoque eam.* Secunda differentiæ definitio, *quæ pluribus & differentibus ſpecie attribuitur in [quæſtione] quale quid eſt*, conuenit differentiæ, quatenus eſt categorema. Primò Porphyrius ponit hanc definitionem. In qua dum differentia dicitur attribui pluribus, ſeparatur ab indiuiduis. Illa autem verba *differentibus ſpecie*, ſeiungunt differentiam à ſpecie, & à proprio. Ceterùm hæc non eſt bona definitio: quia nec ſoli differentiæ conuenit, nec omni. Non ſoli: quia conuenit etiam accidenti, ipſo Porphyrio teſte ſuprà cap. proxim. partic. 13. Et vana eſt interpretum diſtinctio inter quæſtionem quale quid eſt, & quæſtionem quale eſt, dum inquiunt differentiam attribui in quæſtione quid eſt, accidens verò in quæſtione quale eſt. nam Porphyrius hanc diſtinctionem non adgnoſcit: immò diſertis verbis ait accidens attribui in quæſtione quale quid eſt, ſuprà cap. prox. partic. 13. & infrà cap. 10. part. 5. & cap. 16. partic. 2. Rurſus hæc definitio non conuenit omni differentiæ, quia non conuenit vltimæ differentiæ: quæ conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam. & quamuis apud interpretes dubitetur, ſintne an non ſint huiuſmodi vltimæ differentiæ: reuera tamen eas negare non debemus: quia neceſſe eſt eſſe aliquam propriam formam vltimæ ſpeciei, vt hominis: atque ea erit vltima differentia, velut rationale. Auctoritate etiam Ariſtotelis probari hæc ſententia poteſt ex lib. 1. de partibus animal. cap. 2. & lib. 6. Metaph. cap. 12. Sed Porphyrius in toto hoc opere has differentias ferè ſilentio præteriit, quemadmodum & Ariſtoteles in Topic. propterea quòd obſcuræ ſunt, & latent, vixque inueniri poſſunt: vnde logicæ tyronibus non ſunt proponendæ: & ab iis qui dialecticè diſputant, non conſiderantur. Secundò cùm ait, *Rationale enim*, exemplo confirmat differentiam attribui in quæſtione quale quid eſt. Tertiò cùm ait, *cùm enim*, rationem affert, cur differentia attribuatur in quæſtione quale quid eſt, genus verò in quæſtione quid eſt: videlicet quia genus ſubit rationem materiæ, ac differentia rationem formæ: illæ autem duæ quæſtiones ita inter ſe diſtinguuntur: vt quid eſt, quærat materiam: quale quid eſt, quærat formam. Quod dictum eſt, genus obtinere locum materiæ: differentiam formæ: in ſubſtantiis obtinet. in accidentibus verò è contrario genus eſt forma, & differentia vicem ſubit materiæ: vt cùm ſimitas definitur curuitas narium: & eclipſis, defectus luminis in Luna. Ait, *communis & ſpecialis.* hæc duo vocabula accipit ἐκ παραλλήλου.

18 *Deſcribunt etiam ita.* Tertia definitio, *quod naturalem vim habet ſeparandi ea quæ ſub eodem genere [collocantur,]* id eſt, ſpecies ſub eodem genere contentas, conuenit differentiæ, quatenus ſpeciem à ſpecie ſecernit. Hæc quoque definitio eſt imperfecta, vt ipſe Porphyrius mox docebit partic. 20. nam ſpecies inter ſe diſtinguuntur etiam propriis, & accidentibus. vt cygnus & coruus diſtinguuntur à colore: quoniam ille eſt albus, hic niger. Item homo & equus diſtinguuntur à proprietate: quoniam homo eſt aptus ad ridendum, equus ad hinniendum. Quod ad ſeriem contextus attinet, primò Porphyrius hanc definitionem ponit. Secundò cùm ait, *Nam rationale*, eam exemplo explanat.

19 *Explicant etiam ita.* Quarta definitio eſt tertiæ ſimilis, id quo ſingula differunt; & eſt eodem modo imperfecta. Primò ponit hanc definitionem. Secundò cùm ait, *Nam homo*, eam declarat exemplo differentiæ Rationalis. Tertiò cùm ait, *Item rationale*, eandem explicat exemplo differentię Mortalis.

20 *Qui verò diligentius.* Vult afferre quintam ac perfectam definitionem. Ac primò docet tertiam definitionem eſſe imperfectam. Ideò autem de hac nominatim loquitur: quia vult, huic aliquid adiiciendo, definitionem perfectam tradere. Secundò cùm ait, *ſed quod ad eſſentiam*, vt eam definitionem perficiat, adiicit hanc clauſulam, *quod ad eſſentiam & ad quidditatem confert, quódque eſt rei pars*, tribus verbis eandem rem ſignificans. nam conferre ad rei eſſentiam conferre ad quidditatem, & eſſe rei partem, (ſubaudi eſſentialem) pro eodem accipiuntur. Tertiò cùm ait, *nam aptum naturâ*, probat dictam adiectionem eſſe neceſſariam, & ſine ea definitionem eſſe imperfectam: quòd alioqui definitio conueniret etiam proprio. nam & proprium ſeparat ſpeciem à ſpecie, vt aptitudo ad ridendum ſeiungit hominem à bruto.

21 *Ac de differentia.* Breui epilogo finem imponit huic capiti de differentia.

IN CAP. IV. DE PROPRIO.

A Categorematis eſſentialibus tranſit ad accidentalia. nam & proprium, eſt ſpecies accidentis, cùm accidens in commune & proprium diuidatur. Appellatione igitur proprij ſignificat Porphyrius accidens proprium: & appellatione accidentis ſignificat accidens commune. Vnde notandum eſt, hoc vocabulum *Proprium*, eſſe homonymum. nam (præter diſtinctionem, quam Porphyrius in contextu docebit) aliter accipitur proprium, cùm opponitur communi: aliter, cùm opponitur improprio. Græci planius hæc diſtinguunt, dum opponunt τὸ κύριον τῷ ἀκύρῳ, καὶ τὸ ἴδιον τῷ κοινῷ. Sic Porphyrius part. 6. huius capitis dixit κυρίως ἴδια, quod nos vertimus *propriè propria*. In præſentia proprium dicitur, non quod improprio, ſed quod communi opponitur. nam & proprium & accidens non impropriè dicuntur accidentia: ſed hoc eſt commune multis ſpeciebus, illud verò eſt vnius proprium. Sed rurſus notandum eſt, quando dicimus cum Porphyrio proprium vni ſpeciei attribui, nos loqui de proprio ſpeciei ſpecialiſſimæ. Ceterùm etiam generibus generaliſſimis conueniunt quædam proprietates, quas Ariſtoteles in Categoriis docebit, & ſimiliter aliæ competunt ſubalternis. præterea indiuidua habent etiam ſuas proprietates teſte ipſo Porphyrio cap. 2. part. 38. Sicut igitur ſuprà non conſiderauit omnem differentiam, ita hic non agit de omni proprio, ſed de proprio ſpeciei ſpecialiſſimæ.

1 *Proprium autem diuidunt.* Proprium quoque, vt vocabulum homonymum, diſtinguitur in quatuor ſignificata: quorum vltimum conſtituit Categorema Proprij: cùm tria reliqua veriùs dicantur accidentia, quàm propria.

2 *Nam [proprium eſt] & quod ſoli.* Primam proprij ſignificationem declarat definitione, & exemplis. Primò igitur proprium definit, Quod conuenit ſoli alicui ſpeciei, id eſt ſpeciei ſpecialiſſimæ. Secundò cùm ait, *vt homini*, dat duo exempla propriorum eidem ſubiecto competentium. nam hominis hoc modo proprium eſt tam eſſe medicum, quàm geometram.

3 *Et quod accidit.* Eâdem methodo, id eſt, definitione & exemplo, declarat ſecundam ſignificationem primæ quodammodo oppoſitam: quia primo modo proprium dicitur, quod conuenit ſoli, non omni: ſecundo modo, quod conuenit omni, non ſoli; vt omnis homo eſt bipes: non tamen ſolus, quia etiam aues ſunt bipedes.

4 *Et quod ſoli.* Eâdem methodo explicat tertiam ſignificationem, quæ primam & ſecundam coniungit. nam hoc modo proprium dicitur, quod & ſoli & omni conuenit: non tamen ſemper, ſed aliquando. vt omnes & ſoli homines in ſenectute caneſcunt.

5 *Et quartò.* Eâdem methodo explanat quartam ſignificationem, quæ aliquid addit tertiæ ratione temporis. hoc enim modo proprium dicitur, quod omni & ſoli & ſemper conuenit, vt homini aptitudo ad ridendum.

6 *Atque hæc propriè.* Seiungit vltimam ſignificationem à tribus reliquis, hac proprietate: quòd proprium in poſtrema ſignificatione acceptum reciprocatur cum eo cuius eſt proprium: vt omnis homo eſt aptus ad ridendum, & omne aptum ad ridendum eſt homo: (coniunge lib. 1. Top. cap. 5. part 5. & cap. 8. part. 2.) reliqua verò non reciprocantur; vt omnis medicus eſt homo, ſed non omnis homo eſt medicus. rurſus omnis homo eſt bipes, non omne bipes eſt homo. item omne caneſcens eſt homo, non omnis homo caneſcit.

IN CAPVT V. DE ACCIDENTE.

ACCIDENS commune, id eſt, quod pluribus ac diuerſis ſpeciebus contingit, hoc capite explicatur definitionibus, diuiſione, & exemplis. Sed in primis notandum eſt, cùm accidens ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ opponatur, vtrumque eſſe vocabulum homonymum: ita vt quod eſt accidens vno modo, ſit eſſentia in altera ſignificatione. Ergo ſubſtantia & accidens, modò accipiuntur abſolutè, modò comparatè. Abſolutè ſubſtantia dicitur, quicquid eſt per ſe: vt animal, homo, lapis. accidens verò, quod non per ſe eſt, ſed meritò ſubſtantiæ, in qua ineſt: vt album, nigrum, quæ ſunt accidentia corporis: & ſcientia, vel ignorantia, quæ ſunt accidentia animi. Hoc modo ſubſtantia & accidens accipiuntur in Categoriis. & in hac ſignificatione dicimus vnam eſſe Categoriam ſubſtantiæ, nouem Categorias accidentium. Cùm autem hæc vocabula comparatè accipiuntur, id eſt, cùm aliquid dicitur eſſe alterius eſſentia, vel alteri accidere: tunc ſubſtantia ſiue eſſentia dicitur, quod ali-

quam

quam rem conſtituit & perficit; vt genus & differentia conſtituunt ſpeciem: accidens verò, quod præter rei eſſentiam accedit. In qua ſignificatione non ſolùm album & nigrum dicuntur accidere ſubiecto, ſed etiam ſpecies accidit generi, vt Auerroës doctè trad dit. nam homo (exempli gratiâ) quamuis per ſe conſideratus, ſit ſubſtantia, & quamuis reſpectu ſingulorum hominum ſignificet eorum eſſentiam, ſine qua ſinguli homines eſſe nequeunt: tamen accidit animali: quia animal ſine homine eſſe poteſt, licet homo ſine animali eſſe nequeat. Vnde apparet, quod abſolutè eſt ſubſtantia, poſſe comparatè eſſe accidens. Contrà quod abſolutè eſt accidens, comparatè poteſt eſſe eſſentia: vt color accidit corpori: non tamen eſt accidẽs reſpectu alboris & nigroris, immo eſt eorum genus, proinde eorum eſſentia. Hoc igitur loco accidens à Porphyrio ſumitur in ſecunda ſignificatione, in qua eſt Categorema diſtinctum à genere, differentia, ſpecie, & proprio: cùm accidens in prima ſignificatione ſit Categoria diſtincta à ſubſtãtia. Porro ſi quis differẽtiã inter Categorema & Categoriã ſcire auet, Categorema eſt nomen ſecundæ notionis: (Categoremata enim dicuntur genus, ſpecies, &c.) Categoria verò eſt nomen primæ intentionis: Categoriæ namque vocantur, ſubſtantia, quantitas, qualitas, &c. Rurſus vnum quodque Categorema rem vnam ſignificat, putà genus, vel differentiã: Categoria verò multa complectitur, id eſt, ſeriem generum, ſpecierum, & indiuiduorum, à genere generaliſſimo vſque ad infima indiuidua.

1 *Accidens verò eſt.* Proponit primam definitionem accidentis, *quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti interitu.* In hac definitione adeſſe & abeſſe intellige, non reipſà, ſed per intellectum: alioquin hæc definitio non conueniret omnibus accidentibus. quædam enim accidẽtia reipſa non poſſunt ſeparari à ſubiecto: vt albor à cygno, & niue: nigror à coruo, & AEthiope. Rurſus quædam non poſſunt adeſſe ſine ſubiecti interitu: vt mors: nam qui moritur, interit. poſſumus tamen morientem intelligere: ergo mors adeſt ſine ſubiecti interitu, id eſt, mors. non obſtat, quo minùs hominem morientem intelligamus eſſe hominem. Alia eſt ratio differentiæ: quoniam homo (exempli gratiâ) non ſolùm reipſà non eſt homo niſi ſit animal rationale, ſed etiam intelligi non poteſt quin rationalis intelligatur, & ſi velles hominem rationis expertem fingere per intellectum, fingeres hominem non hominem: quoniam homo per rationem eſt homo. Senſus igitur definitionis à Porpyrio traditæ eſt, accidens eſſe id, cum quo & ſine quo ſubiectum intelligi poteſt. Atque hanc interpretationem ſequens part. confirmabit.

2 *Diuiditur autẽ.* Primò ſuprà dictæ accidentis definitionis opponit eiuſdem diuiſionem. cùm enim quædam accidentia ſint ſeparabilia, vt ſomnus & vigilia ab animali, quædam inſeparabilia, vt albor à cygno & niue: quomodo poterit verum eſſe, quod generaliter in definitione dictum fuit, accidens poſſe abeſſe à ſubiecto? Secundò cùm ait, *Sed poteſt intelligi*, allatam obiectionem diſſoluit, inquiens omnia accidentia per intellectum poſſe à ſubiectis ſeparari, quod in ſcholis dicitur abſtrahi, licet quædam reipſa non ſeparentur. Hac ratione conciliatur diuiſio accidentis cum eiuſdem definitione: quoniam in diuiſione accidentia realiter dicuntur ſeparari vel non ſeparari à ſubiecto: in definitione autem ſignificamus omne accidens ſeparari per abſtractionem intellectus. Obiiciet aliquis, ſi hic ſit ſenſus definitionis, hanc definitionem conuenire etiam proprio: nam & proprium poteſt abſtrahi per intellectum. Hanc obiectionem præceptor noſter Zabarella, hunc locum enarrãs ſoluebat per diſtinctionem abſtractionis in priuatiuam & poſitiuam. Priuatiuam vocabat eam, quæ tantùm priuat ſubiectum aliquo accidente, ita vt intellectus conſideret ſubiectum non habita ratione accidentis. vt in definitione hominis nec aptitudo ad ridendum, nec ſomnus aut vigilia ponuntur: proinde intellectus noſter, dum hominem definit, abſtrahit à proprietatibus & accidentibus. Sed non fingit in ſubiecto contrarias proprietates vel contraria accidentia: putà non fingit hominem ineptum ad ridendum. Poſitiuam autem abſtractionem, eam nominabat, quæ nõ ſolùm abſtrahit ab accidẽte, quod in ſubiecto ineſt, ſed etiã fingit in ſubiecto contrarium accidens: veluti ſi intellectus fingat coruum album, aut cygnum nigrum. Accidens igitur commune à proprio differt: quòd accidens commune poteſt abſtrahi tam poſitiuè quàm priuatiuè: proprium autem priuatiuè tantùm. non etiam poſitiuè. Porphyrius autem vtramque abſtractionem intellexit in definitione accidentis, vt ipſemet eam explicat: dum dicit poſſe intelligi coruum album, quæ eſt abſtractio poſitiua: & AEthiopem abiecto colore, quæ eſt abſtractio priuatiua. Ex dictis colligimus diſcrimen inter differentiam, proprium, & accidens. nam differentia, cùm ſit

gnificat formam & eſſentiam rei, nullo modo abſtrahi poteſt, nec reipſa, nec per intellectum: accidens verò ſeparabile poteſt abſtrahi omnibus modis, tam re, quàm per intellectum: accidens autem inſeparabile poteſt abſtrahi vtroque modo per intellectum, id eſt priuatiue & poſitiue, re ipſa non abſtrahitur: denique proprium, quod mediam naturam habet inter differentiam & accidens commune, vtpote quod eſt accidens fluens à rei forma, nec reipſa nec poſitiuè per intellectum, ſed tantùm priuatiuè abſtrahi poteſt.

3 *Sic etiam definiunt.* Subiicit ſecundam definitionem accidentis, ſimilem primæ, ſumptam ex 1. Top cap. 5 part. 8. Ait igitur accidens eſſe, quod contingit ineſſe & non ineſſe: non quòd poſſit eſſe accidens ſine ſubiecto: cùm (vt in ſcholis dicitur) accidentis eſſe ſit ineſſe: ſed quia ſubiectum eſſe poteſt ſine accidente. accidens enim non eſt neceſſarium, lib. 1. Poſter. cap. 6. partic. 1. quòd verò non eſt neceſſarium, contingere dicitur & poteſt eſſe ac non eſſe 1. Prior. cap. 13. partic. 4.

4 *Et quod neque.* Hæc eſt tertia & vltima accidentis definitio, ſumpta ex dicto cap. 5. part 8. lib. 1. Top. Ait, *ſemper autem in ſubiecto inhæret*, id eſt, non poteſt eſſe ſine ſubiecto; quamuis (vt ſuprà dixi) ſubiectum poſſit eſſe ſine ipſo accidente.

IN CAP. VI. DE COLLATIONE QVINQVE vocum.

EX *poſitis ſeparatim.* Hactenus expoſuit ſingula categoremata abſolutè, & per ſe: deinceps vult ea inter ſe conferre, vt intelligamus, quatenus ſunt ſimilia, vel diuerſa. atque hoc explicandum proponit in hac particula.

2 *Commune igitur.* Expoſiturus quinque vocum communitates ac differẽtias, primùm in hoc capite omnes inter ſe confert, ac docet quid omnibus ſit commune, vel quibuſdam proprium: poſtea in ſingulis capitibus binas voces comparabit, vt genus & differentiam, genus & ſpeciem, &c. In hac igitur partic. ponit communitatem, cuius ratione omnia categoremata conueniunt, quoniam omnia multis attribuuntur.

3 *Sed genus attribuitur.* Communitati ſubiicit differentiam quandam & primò conſtituit tria membra. quædam enim attribuuntur multis ſpeciebus & indiuiduis vt genus, differentia, & accidens commune: nonnulla indiuiduis tantùm, vt ſpecies, ſubaudi, ſpecialiſſima: alia vni ſpeciei & indiuiduis ſub ea contentis, vt proprium. Intellige proprium ſpeciei ſpecialiſſimæ, de quo ſolo Porphyrium loqui, notaui ſuprà in prin. cap. 4. Secundò cùm ait, *nam animal*, exemplis perſpicuis explicat & confirmat ea quæ dixit de ſingulorum categorematum attributione. Ait, *ſed primùm*. Obſerua notabile diſcrimen inter proprium, & accidens. proprium enim proficiſcitur à forma, & eſt effectus formæ communis: accidens verò eſt à materia, cuius diuerſitas conſtituit diuerſa indiuidua. Hinc Ariſtoteles lib. 9 Metaphyſ. (Latinis eſt 10) cap pen. inquit hominem eſſe album per accidens; quatenus indiuiduum, vt Callias, eſt album.

IN CAP. VII. QVO CONFERTVR GENVS CVM DIFferentia.

HOc capite explicat tria generi & differentiæ communia, & ſeptem inter ea differentias.

1 *Commune [eſt] generis.* Prima communitas eſt: quòd tam genus quàm differentia ſub ſe continent multas ſpecies, licèt differentia paucіores quàm genus complectatur. Intellige ſpeciem generis diuiſiuam: nam conſtitutiua non continet pauciores ſpecies quàm genus. verbi gratiâ animalis differentia conſtitutiua eſt Senſitiuum: diuiſiua, Rationale. ergo tam ſenſitiuum quàm animal ſuo ambitu complectitur omnes animalium ſpecies: rationale autem tantùm angelum & hominem continet, non etiam bruta. Item excipe differentiam vltimam, quæ diuidit vltimum genus & conſtituit infimam ſeu ſpecialiſſimam ſpeciem; hæc enim differentia ſub ſe habet vnam ſpeciem, ſed à Porphyrio prætermittitur, vt notaui ad cap. 3. partic 17.

2. *Et quæcumque attribuuntur.* Secunda communitas eſt: quòd quæcunque attribuuntur generi vel differentiæ, eadem attribuuntur etiam iis quæ generi vel differentiis ſubiiciuntur. Huc ſpectat regula attributionum, quam habebis Categor. cap. 3. partic. 1. & Prior. Analyt cap. 1. partic. vltim. Primùm Porphyrius hoc tradit de genere. Ait, *vt genus eſt*: hoc eſt, quatenus eſt res quædam, non quatenus eſt vox. nam animali (exempli gratiâ) hæc attribuuntur, eſſe generis neutri, &

tri, & eſſe triſyllabum: quæ equo & boui ſub animali contentis non attribuuntur. Ceterum impropriè loquitur, dū ait attribui generi quà eſt genus etenim ſi quid generi attribuitur, genus ei ſubiicitur: propriè verò, quatenus attribuitur, genus dicitur: quatenus autē ſubiicitur, ſpecies potiùs quàm genus nominatur. Secundò cùm ait, *& quæcumque*, eãdem attributionis regulam, quam de genere tradidit, differentiæ accommodat. Ait, *vt differentia eſt*. Hæc verba ſunt eodem modo exponenda, quo ſuprà expoſui verba, *vt genus eſt*. nempe dicuntur attribui differentiæ vt eſt differentia, quæ ei attribuuntur, vt eſt res quædam, non vt eſt vocabulum, vt rationali, quatenus eſt differentia, id eſt, quatenus eſt res, attribuitur vti ratione: eidémque, vt eſt vocabulum, attribuitur eſſe fœminei generis: homini verò, qui ſub rationali continetur, ratione quidem vti attribuitur: eſſe autem fœminei generis, non attribuitur. Tertiò cùm ait, *cùm enim animal*, prolato exemplo oſtendit dictam regulam generi conuenire. Quartò cùm ait, *cunque rationale*, alio exemplo probat eandem regulam conuenire differentiæ.

3 *Sed & hoc.* Tertia communitas eſt: quòd ſublato genere vel ſublata differentiâ tolluntur ſimul ſpecies ſubiectæ: quod Porphyrius perſpicuo exemplo confirmat.

4 *Proprium autem generis.* Expoſitis communitatibus ſubiicit diſcrimina, quæ ſunt ſeptem. Primum diſcrimen non ſolùm ſeparat genus à differentia ex ſententia Ariſtotelis 4. Topic. cap 6. part. 2. & 15 ſed etiã ab aliis categorematis: quia genus pluribus attribuitur quàm cetera categoremata. quod ita demum verum eſt, ſi accipiantur differentia, ſpecies, proprium & accidens ſub genere contenta, vt mox Porphyrius de differentia monebit, & de aliis ſupplere neceſſe eſt. Nam differentia conſtitutiua animalis, vt ſenſitiuum: & proprium animalis, vt vigilare vel dormire, tam latè patet, quàm animal: ac de iis omnibus dicuntur, de quibus animal dicitur: color autem, quod eſt accidens, pluribus attribuitur: quia non ſolis animalibus, ſed etiam rebus inanimatis ineſt. Secundò cùm ait, *nam animal*, exemplis datum diſcrimen confirmat. accidentis tamen nullum exemplum affert: ſed tantùm generis, differentiæ, ſpeciei, & proprij. Tertiò cùm ait, *Oportet autem*, monet, vt quæ nunc dicta ſunt, accipiantur de differentia generis, quæ ſub genere ponitur: non de conſtitutiua, quæ genere eſt ſuperior: quod nos paulò antè de omnibus categorematis cũ genere collatis notauimus. eodemq; modo differentiam accipi ſuprà debere, ad 1. partic. monuimus.

5 *Præterea genus.* Secundum diſcrimen eſt: quòd genus continet, ac differentia continetur. nam genus poteſtate continet differentias, (intellige diuiſiuas, vt ſuprà) non actu, ſicut expoſitum fuit cap 3 partic. 16.

6 *Præterea genera.* Tertium diſcrimen eſt: quòd genus naturâ eſt prius quàm differentia eius diuiſiua. Non loquitur enim de differentia conſtitutiua, ſed tantùm de diuiſiua, vt ſuprà.

7 *Idcirco.* Quartum diſcrimen ex tertio colligitur. nam quia genus eſt prius differentia: hinc eſt, quòd ſublato genere tolluntur differentiæ, ſublatis autem differentiis non tollitur genus. Intellige differentias diuiſiuas, non conſtitutiuas. & tolli, non reipſa, ſed per intellectum, vt mox ex verbis contextus eliciam. Primò Porphyrius ex ſuprà dictis colligit hoc diſcrimen. Secundò cùm ait, *ſublato enim animali*, traditam doctrinam exemplo illuſtrat & confirmat. Ait. *licèt omnes tollantur*, &c. Non poteſt quidem reipſa eſſe animal, ſi neque rationale ſit, neque rationis expers: ſed in intellectu eſſe poteſt: quoniam rationale & irrationale pertinet ad eius diuiſionem: prius autem definimus animal, quàm diuidamus. cùm igitur animal definimus ſubſtantiam animatam ſentientem, animal eſt in noſtro intellectu: rationale verò & irrationale nondum eſt in intellectu. Idcirco Porphyrius rectè ait, *in eligitur.*

8 *Præterea genus* Quintum diſcrimē ſumitur à diuerſis modis attribuendi: quod fuit expoſitum ſuprà cap. 1. partic. 13.

6 *Præterea in quaque.* Sextum diſcrimē eſt: quod vna ſpecies habet vnum genus: ſubaudi, proximum, id eſt non poteſt habere multa genera proxima: poteſt tamen habere multas differentias proximas, id eſt ſuperioris proximi generis diuiſiuas, & generi illi ſpeciéique interiectas. Exempla habes in contextu.

10 *Ac genus quidem.* Septimum diſcrimen, quòd genus ſubit rationem materiæ, differentia formæ, expoſitum fuit ſuprà cap. 3. partic. 17.

11 *Cùm autem.* Oſtendit ſe præcipuas communitates ac differentias inter genus ac differentiam expoſuiſſe: cùm aliæ quoque adiungi poſſint. Exempli causâ vtrumque ponitur in definitione, vt dictum fuit cap. 3. part. 17. & repetetur ab Ariſtot. 6. Top. cap. 4. part. 5. ſed priori loco ponitur genus, poſtea ſubiiciuntur differentiæ, vt diſcemus ex 2. Poſter. cap. 13. part. 18. 19. 20.

IN CAP. VIII. QVO CONFERTVR GENVS CVM ſpecie.

TRES generis & ſpeciei cōmunitates, ſeptem verò differentias exponit.

1 *Genus & ſpecies.* Prima communitas eſt: quòd tam ſpecies, quàm genus multis attribuitur. Primò ponit hanc communitatem. Ait *vt dictum eſt*, cap 2. part. 9. & prætera in generis & ſpeciei definitionibus. & inſuper cap. 6. part. 2 atq; ad hunc poſtremū locum puto Prophyriū in præſentia reſpicere. Secūdò cùm ait, *Accipiatur autē*, docet quomodo in hoc capite ſpecies accipiatur, nempe quatenus eſt, ſpecies. Ergo hîc conſideratur non ſolùm ſpecies ſpecialiſſima, ſed etiam ſubalterna. illa vno modo conſiderari poteſt, nimirum vt ſpecies: hæc autem duobus modis, id eſt, vel vt genus, vel vt ſpecies: ſed in præſentia ſpectatur, quatenus eſt ſpecies, non quatenus genus.

2 *Commune etiam.* Secunda communitas eſt: quòd vtrumque eſt prius iis quibus attribuitur: vt genus eſt prius ſpeciebus, & ſpecies indiuiduis.

3 *Et vtrumque eſſe totum quiddam.* Tertia communitas eſt: quòd vtrumque habet rationem totius. ſiue enim conferas genus cum ſpecie, genus eſt totum, & ſpecies eſt eius pars: ſiue conferas ſpeciem cum indiuiduo: ſpecies eſt totum, & indiuiduum eſt eius pars: vt expoſitum eſt cap. 2. part. 39.

4 *Differunt autem.* Hactenus communitates: ſequuntur differentiæ. Prima differentia eſt: quòd genus continet ſpeciem, non continetur à ſpecie: vt animal continet hominem & equum, non continetur ab homine vel equo. Intellige continere poteſtate, ſicut totum attributiuum continet partem ſubiectiuam: ceteroqui ſpecies actu in ſe cōtinet genus vt partem eſſentialem: quia conſtat ex genere & differentia, vt dictum fuit cap. 3 partic. 17.

5 *Genus enim.* Secunda differentia eſt: quòd genus attribuitur pluribus quàm ſpecies.

6 *Præterea opus eſt.* Tertia differentia eſt: quòd genus eſt naturâ prius quàm ſpecies.

7 *Et vna tollunt.* Quarta differentia ex præcedenti colligitur: quòd ſublato genere tollitur ſpecies, non contrà. niſi enim ſit animal, non eſt homo. ſed etiamſi homo non ſit, tamen animal eſſe poteſt, vt equus & leo.

8 *Ac genera quidem.* Quinta differentia eſt: quòd genus attribuitur ſpeciei ſynonymos: ſpecies generi nequaquam. Ea dicuntur attribui ſynonymos, quorum & nomen & definitio attribuitur ſubiecto, vt c. 1. Categor. explicabitur. ſic animal homini, cuius eſt genus, attribuitur ſynonymos: quia tam nomen quàm definitio animalis homini attribuitur. rectè enim dicimus, homo eſt animal. nec minùs rectè, homo eſt corpus animatum ſentiens, quæ eſt animalis definitio. Ait, *non item ſpecies generibus.* Non negat ſpeciem attribui ſynonymos, quaſi alia ratione attribuatur, vt homonymos: ſed ſignificat ſpeciem nullo modo attribui generi: nam ſpecies eſt ſub genere: inferiora autem ſuperioribus non attribuuntur, ſed ſubiiciuntur, vt dictum fuit cap. 2. partic. 17. Si obiicias ſpeciem attribui generi in huiuſmodi enunciationibus, aliquod animal eſt homo, aliquod animal eſt equus: reſpondebo, *aliquod animal*, non eſſe genus hominis & equi. aliud enim eſt animal. aliud eſt aliquod animal. illud eſt genus: hoc verò, genus dici nequit.

9 *Præterea genera.* Sexta differentia ſumitur à comprehenſione. nam genus poteſtate plura comprehendit quàm ſpecies, id eſt, latiùs patet, ac pluribus attribuitur: ſpecies verò actu plura comprehēdit quàm genus: quia non tantùm ex genere conſtat, ſed etiam ex differentia, tamquàm partibus eſſentialibus.

10 *Præterea nec ſpecies.* Septima differentia eſt: quod dicitur genus generaliſſimū, non dicitur genus ſpecialiſſimum: contrà dicitur ſpecies ſpecialiſſima. non ſpecies generaliſſima.

IN CAP. IX. QVO CONFERTVR GENVS CVM proprio.

TRES generis & proprij communitates, & quinque differentias explanat

1 *Generi cum proprio.* Prima communitas eſt: quòd vtrumque ſequitur ſpeciem, id eſt, poſita ſpecie ponitur genus, & proprium. Primò ponit hanc communitatem. Secundò cùm ait, *nam ſi quid*, perſpicuo exemplo eam declarat.

2 *Item equè.* Secunda communitas eſt quod vtrumque ſuis ſubiectis æquè attribuitur, id eſt, genus ſpeciebus, & proprium indiuiduis. Primò ponit hanc communitatem. Secundò cùm ait, *homo enim*, exemplo eam illuſtrat.

3 Com-

3 *Commune etiam*, Tertia communitas ſecundum Porphyrium eſt, quòd vtrunque attribuitur ſynonymos. Ac genus quidem ſynonymos attribui, iam dictum eſt ſuprà cap. 8. partic. 8. De proprio autem meritò dubitari quis poſſit, an ſententia Porphyrij vera ſit: nam definitio proprij non conuenit ſubiecto. vt ſimum non definitur naſus curuus, ſed narium curuitas, auctore Ariſtotele Elench. cap. 31. partic. vlt. naſus autem dici non poteſt eſſe naſi curuitas. Denique proprium de ſubiecto non dicitur ſynonymos, ſed paronymos, vt ἀπὸ τοῦ γελαστικοῦ γελαστικὸς, à riſibilitate riſibilis. Vereor ne Porphyrium deceperit, quod Ariſtoteles tradit 5. Top. cap 4. partic.

4 *Differunt autem.* Expoſitis communitatibus, ſubiicit differentias. Prima differentia eſt quòd genus eſt prius proprio.

5 *Ac genus quidem.* Secunda differentia eſt: quod genus ſemper attribuitur multis ſpeciebus, proprium vni ſpeciei. lege notata ad cap. 2. partic. 37. & ad cap. 6. partic. 3.

6 *Præterea proprium reciprocatur.* Tertia differentia eſt: quòd genus cum ſpecie non reciprocatur: proprium autem cum ea, cuius eſt proprium, reciprocatur. Primo ponit hanc differentiam. Secundò cùm ait, *neque enim*, eam exemplis confirmat.

7 *Præterea proprium ineſt.* Quarta differentia eſt: quòd genus ineſt in ſpecie tota & ſemper, non tamen ſola: proprium verò in tota, ſola, & ſemper. vt animal ſemper ineſt omni homini, non tamen ſoli homini, ſed & equo, & boni: aptitudo verò ad ridendum ineſt omni homini, & ſoli, & ſemper.

8 *Præterea propria.* Quinta differentia eſt: quòd ſublato genere tollitur ſpecies, vt dictum eſt cap. 8 part. 7. conſequenter tollitur proprium, quod ſine ſubiecta ſpecie eſſe nequit: ſublato autem proprio non tollitur genus. Vt ſublato animali tollitur homo, proinde tollitur aptitudo ad ridendum, quę in ſolo homine ineſt: ſublata verò aptitudine ad ridendum, non tollitur, ſed manet animal.

IN CAP. X. QVO CONFERTVR GENVS CVM ACcidente.

VNAM communitatem, & quatuor differentias ponit inter genus & accidens.

1 *Generis & accidentis.* Prima communitas eſt: quòd & genus & accidens multis attribuũtur. Primò ponit hãc cõmunitatem Ait, *vt dictũ eſt*. c. 2. par. 9. & c. 6. par. 2. Secundò cùm ait, *ſiue ſit* oſtendit hoc conuenire omnibus accidẽtibus, tam ſeparabilibus, quàm inſeparabilibus. quod cõfirmat exẽplo motus & nigroris: quorum illud eſt accidens ſeparabile: hoc in coruo, AEthiope, ebeno, eſt accidens inſeparabile.

2 *Differt autem.* Prima differentia eſt: quod genus eſt prius ſpeciebus: accidens verò eſt ſpeciebus poſterior, Genus eſſe prius ſpeciebus, non probat in præſentia: quia iam probauit cap. 9. part. 6. Accidens autem eſſe poſterius, illis verbis, *non etiamſi, &c.* ita probat: Subiectum accidentis eſt prius accidente: atqui ſpecies eſt ſubiectum accidentis: ergo ſpecies eſt prior accidente.

3 *Ac genus quidem.* Secunda differentia eſt: quòd genus æqualiter attribuitur, vt dictum eſt cap. 3. part. 11. & cap. 9. part. 2. accidens verò inæqualiter: nam aliud alio eſt candidius (exempli cauſâ) vel atrius.

4 *Et accidentia.* Tertia differentia eſt: quòd accidentia conſiſtunt in ſubſtantiis indiuiduis, ſine quibus eſſe nequeunt: genera verò & ſpecies ſunt priora indiuiduis.

5 *Et genera.* Quarta differentia tradita fuit etiam ſuprà cap. 2. part. 13. quòd genus attribuitur in quæſtione quid eſt: accidens verò in quæſtione quale quid eſt, vel quomodo ſe habet.

IN CAP. XI DE NVMERO COLLATIONVM.

POSTQVAM contulit genus cum reliquis categorematis, prius quàm differentiam & reliqua ſimiliter conſideret, de numero omnium collationum agit, vt intelligamus in ſequentibus vocibus pauciores collationes explicandas ſupereſſe, nec eſſe mox conferendam differentiam cum genere: quoniam hæc collatio non differt à ſuprà tradita collatione generis cum differentia. Notandum eſt, Porphyrium in toto hoc capite loqui tantùm de differentia, non de communitate. ſed quia eadem eſt ratio communitatis: idcirco generaliter inſcripſi hoc caput de numero collationum, non ſpecialiter de numero differentiarum. Item notandum eſt, differentiæ ſeu collationis verbum hic generaliter accipi: vt vna collatio ſeu differentia dicatur, quæ eſt inter duo categoremata, licèt hæc multis modis inter ſe comparentur. verbi cauſâ vna eſt inter genus & ſpeciem, altera inter genus & differentiam. Sed ſingula hæc collationum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

genera diuiduntur in multas ſpecies:

1 *Quid igitur.* Prauam quandam rationẽ dinumerãdarum collationum ponit, quæ alicui primà fronte probari poſſit. ſunt enim quinque categoremata, genus, differentia, &c. quorum vnumquodque cum aliis quatuor confertur. cùm igitur quinque quater conferantur, fiunt viginti collationes: ſiquidem quinque quater accepta, faciunt viginti.

2 *Verùm non ita eſt* Reiicit dictam numerandi rationem, aliámque meliorem declarat, quia decem comparationes inueniuntur. Ac primò ſummatim hoc proponit, in ſingulis progreſſibus adimi vnam collationem: quia ſingula categoremata conferuntur cum ſequentibus, nec repetitur collatio ſequentium cum præcedentibus. vnde in primo categoremate inueniuntur quatuor collat ones cum quatuor ſequentibus categorematibus: in ſecundo tres cum tribus ſequentibus: in tertio quatuor cum ſequentibus duobus: in quarto vna cum quinto: in quinto nulla, quia nullum eſt categorema vltra quintum. Ait, *in ſecundo.* in ſecundo categoremate, id eſt in differentia, quæ ſecundum inter categoremata locum obtinet. Ait, *vna differentia,* quæ ſcilicèt eſt inter differentiam & genus, *deficiat*, id eſt, non ſit ampliùs explicanda, *quia iam ſumpta eſt*, id eſt, tunc fuit expoſita, cùm genus cum differentia conferebatur: nihil enim intereſt, vtrùm genus cum differentia conferatur, an differentia cum genere. Ait, *in tertio*, id eſt, in ſpecie, *duæ* differentiæ ſeu collationes reliquentur, tamquàm ſuprà expoſitæ: quarum altera eſt inter ſpeciem & genus, altera inter ſpeciem & differentiam. illa namque erit expoſita, quando genus confere ur cum ſpecie: hæc, vbi differentia conferetur cum ſpecie Ait, *in quarto tres* id eſt, in proprio tres collationes omittentur, quoniam erunt antea expoſitæ, vna cum genere, altera cum differentia, tertia cum ſpecie. Ait, *in quinto quatuor*, id eſt, in accidente omittentur omnes quatuor collationes: quia priùs traditæ erũt, prima cum genere, altera cum differentia, tertia cum ſpecie, quarta cum proprio. Secundò cùm ait, *nam quà genus*, quod breuiter & ſummatim dixerat, diſtinctiùs elucidare incipit, ſumpto initio à genere, in quo oſtendit quatuor differentias ſeu quatuor collationes conſiderari. Tertiò cùm ait, *differentia verò*, diſtincte oſtendit tres differentiæ collationes enarrandas ſupereſſe. Quartò cùm ait, *rurſus quomodo*, probat duas ſupereſſe collationes ſpeciei declarandas. Quintò cùm ait, *Proprium vero*, oſtendi proprium habere vnam collationem cum accidente, quæ exponenda ſuperſit. Sextò cùm ait, *cum igitur quatuor*, ponit complexionem, quia colligit diſtinctè numerum ſingularum collationũ, & totius ſummæ, & quid iam expoſitum ſit. Numerus ſigularum collationum eſt: quod genus habet quatuor collationes, differentia tres, ſpecies duas, proprium vnam. ſumma eſt decem collationum. expoſitæ ſunt quatuor, quæ ſpectantur inter genus & quatuor reliqua categoremata. quocirca ſex collationes examinandæ ſuperſunt, de quibus in ſequentibus capitibus agetur.

IN CAP. XII. QVO CONFERTVR DIFFERENTIA cum ſpecie.

HOc capite duas cõmunitates ac quinque differentias docet inter differentiã & ſpeciem:

1 *Communem igitur.* Prima communitas eſt, quòd vtrumque æquè attribuitur, non aliis magis, aliis minùs. Primò ponit hanc communitatem. Deinde ibi, *hominis enim*, exemplis eam illuſtrat.

3 *Commune etiam.* Secunda communitas eſt, quòd vtrũque ſemper adeſt iis quibus attribuitur: vt differentia ſpeciei & indiuiduis, & ſpecies indiuiduis. Primò ponit hanc communitatem. Secundo ibi, *ſemper enim*, eam declarat exemplis.

3 *Proprium autem.* Hactenus communitates: ſequuntur diſcrimina. Primum diſcrimen eſt: quòd differentia attribuitur in quæſtione quale quid eſt, ſpecies in quæſtione quid eſt, vt ſæpius dictum fuit. Primò ponit hoc diſcrimen. Secundò cùm ait, *nam & ſi homo*, occupat obiectionem quandam. nam homo, qui eſt ſpecies, videtur ſignificare quale quid: vt Ariſtoteles inquit Categor. cap. 5. part. 16. Reſpondet Porphyrius hanc ſignificationem non eſſe ex natura ſpeciei, quatenus eſt ſpecies, ſed quatenus ſpecies in ſe præter genus habet etiam differentiam: vnde potius differentiæ conuenit, quàm ſpeciei.

4 *Præterea differentia.* Secundum diſcrimen eſt: quòd differentia ſæpe attribuitur multis ſpeciebus: ſpecies verò (ſubaudi ſpecialiſſima) attribuitur ſolis indiuiduis. Nota aduerbium ſæpe: quod indicat Porphyrium non ignoraſſe quaſdam eſſe vltimas differentias, quæ vni ſpeciei attribuuntur, licèt propter earum obſcuritatem, quia difficil-

difficillimè inueniuntur, eas prætermiſerit, vt notaui ad cap 3 part. 17. vbi dixi has differentias à Porphyrio in toto hoc opere ferè præteriri, vſus aduerbio *ferè*, propter hunc locum: quia Porphyrius hic innuit differentiam non ſemper attribuit multis ſpeciebus: nam ſi hoc ſemper eſſet, male diceretur ſæpe eſſe, ſi credimus Ariſtoteli 2. Top. cap. 6. partic 4.

5 *Præterea differentia.* Tertium diſcrimen eſt: quòd differentia eſt prior ſpecie. & hoc probatur ex alio diſcrimine: quia differentia ſublata tollit ſpeciem, non contrà ſpecies differentiam, vt Porphyrius exemplo confirmat.

6 *Præterea differentia.* Quintum diſcrimen eſt: quòd multæ differentiæ coniunguntur ad ſpeciem conſtituendam: vnde ſolemus definitiones conſtituere ex genere & differentiis: ſpecies verò ita non coniungentur: vt Porphyrius exemplis confirmat. Et quia dicere aliquis poſſet equam & aſinum coniungi ad mulum procreandum, reſpondet hanc eſſe indiuiduorum coitionem, non ſpecierum compoſitionem: neque enim ex ſpecie aſini & ſpecie equi conficitur mulus. ſed ex coitu cuiuſdam equæ & cuiuſdam aſini gignitur quidam mulus.

IN CAPVT XIII. QVO CONFERTVR DIFFERENTIA cum proprio.

DVAS communitates, & duo diſcrimina proponit inter differentiam & proprium.

1 *Differentia & proprium.* Prima communitas eſt, quòd æqualiter attribuuntur ſuis ſubiectis; non aliis magis, aliis minùs. Primò ponit hanc communitatem. Deinde cùm ait *æquè enim*, eam exemplis illuſtrat.

2 *Commune etiam.* Secunda communitas eſt, quòd vtrumque ſemper & omni adeſt ei cui attribuitur, id eſt, differentia ſpeciebus & indiuiduis: proprium ſpeciei cuius eſt proprium, & indiuiduis ſub ea ſpecie contentis. Intellige adeſſe re ipſa: quia nec ſpecies nec indiuidua poſſunt eſſe ſine differentia vel ſine proprio ceterùm per intellectum ſeparantur à proprio, non à differentia, vt expoſui ſuprà cap 5 part. 2. Primò ponit hanc communitatem. Secundò cùm ait, *quemuis enim*, occupat obiectionem quandam, cuius ſolutione intelligimus quomodo accipiendum ſit, quod dictum eſt, differentiam & proprium ſemper ineſſe: nempe ſemper inſunt ſecundùm naturalem aptitudinem, non ſemper ſecundùm actum. vt homo naturâ ſemper eſt bipes, & aptus ad ridendum; ſed actu non ſemper eſt bipes, nec ſemper ridet. Aptum ad ridendum, eſt proprium quarto modo. bipes eſt proprium ſecundo modo, vt ſuprà cap. 4. partic. 3. vel exemplum differentiæ, vt Categor. cap 3. partic. 2. & alibi ſæpe.

3 *Proprium autem.* Hucuſque communitates differentiæ & proprij: ſequuntur eorum diſcrimina. Primum diſcrimen eſt: quòd differentia multis ſpeciebus, proprium vni ſpeciei attribuitur. Hoc ideo verum eſt: quia Porphyrius neque differẽtiam vltimam, quæ conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam, neque proprium ſuperiorum generum, ſed tantùm differentias ſuperiores, & proprium ſpeciei ſpecialiſſimæ conſiderat. ceterùm differentia vltima vni ſpeciei & proprium ſuperiorum generum multis ſpeciebus attribuitur.

4 *Ac differentia.* Secundum diſcrimen eſt: quòd differentia cum ſpecie non reciprocatur, ſed latiùs patet: proprium autem reciprocatur. vt rationale dicitur de homine, nec reciprocatur, quia dicitur etiam de angelo: adeo vt omnis homo ſit rationalis, non tamen omne rationale ſit homo. proprium autem reciprocatur, vt expoſitum fuit cap. 4. part. vlt. exempli cauſâ, omnis homo eſt aptus ad ridendum; & quicquid aptum eſt ad ridendum, eſt homo.

IN CAP. XIV. QVO CONFERTVR DIFFERENTIA CVM accidente.

DVAS communitates, ac tria diſcrimina differentiæ & accidentis explanat.

1 *Differentiæ.* Prima communitas eſt, quòd vtrumque pluribus attribuitur, vt dictum iam fuit cap 2. part. 9. & cap 6. part 2.

2 *Item commune.* Secunda communitas ſpectatur inter differentiam & accidens inſeparabile, (omiſſo accidenti ſeparabili) quòd vtrumque ſemper adeſt ſpeciei ſubiectæ Intellige adeſſe re ipſa nam per intellectum accidens inſeparabile à ſubiecto abiungitur, vt expoſitum fuit cap 6. part. 2. Primò ponit hanc communionẽm. Secundò cùm ait, *nam & bipes*, eam exemplis declarat.

3 *Differunt autem.* Primum diſcrimen eſt; quòd differentia continet ſpeciem, ſed

inuicem [non continetur, quia ſemper latiùs patet quàm ſpecies, vt ſæpius expoſitum fuit: accidens verò partim continet, partim continetur, id eſt, partim latiùs, partim anguſtiùs patet, quàm ſpecies. quatenus enim multis ſpeciebus attribuitur, vt albor lacti, niui, cygno, eas ſpecies dicitur aliquo modo continere. quatenus autẽ eadẽ ſpecies continet accidentia contraria, eatenus accidentia continentur, quoniam ſpecies latiùs patet: vt aqua continet calorem & frigus, quia non omnis aqua eſt calida, vel nõ ſemper eſt calida: ſed partim aqua eſt calida, partim frigida. Continere.n. & cõtineri, hoc loco nihil aliud eſt, quàm latiùs, vel anguſtiùs patere. Primò Porphyrius declarat proprietatem differentiæ, quæ continet, non continetur: & eam proprietatem exẽplo confirmat. Secundò cùm ait, *accidentia verò* explicat proprietatem accidentis. Ait *ſunt in pluribus.* ſubaudi, ſpeciebus, ſeu ſubiectis: vt albor ineſt in cygno, lacte, & niue. Ait, *plurium.* Ne intelligas accidentia diuerſa, vt alborem, & calorem: ſic enim diſcrimen inter differentiam & accidens euaneſceret: quia ſpecies etiam differentias dici poſſet hoc modo continere, vt homo differentias rationalis & mortalis: ſicuti dictũ fuit cap. 7. partic. 9. Intellige igitur accidentia contraria, quæ non poſſunt ſimul eſſe: vnde fit, vt ſpecies aliquo modo latiùs pateat quàm accidens: ſicut aqua latiùs patet quàm calidum, quatenus continet etiam frigidum: cùm alia ſit aqua calida, alia frigida. Hunc locum interpretes non intellexerunt.

4 *Ac differentia quidem.* Secundum diſcrimen eſt, quòd differentia æqualiter attribuitur, non aliis magis, aliis minùs: vt omnia rationalia ſunt æquè rationalia: accidens verò inæqualiter attribuitur: aliud enim eſt candidius: aliud minùs candidum: & aliud calidius, aliud minùs calidum.

5 *Et differentiæ contrariæ.* Tertium diſcrimen eſt: quòd differentiæ contrariæ, vt rationale & irrationale, non commiſcentur, id eſt, non coniunguntur actu: accidẽtia verò contraria commiſcentur, vt album & nigrum in rubro aut viridi conſtituendo.

6 *Tot [ſunt] communitates.* Breui epilogo finem imponit, ſecundæ generali collationi, quæ eſt inter differentiam, & alia categoremata.

IN CAPVT XV. QVO CONFERTVR SPECIES CVM proprio.

1 *Quā verò ſpecies.* A differentia tranſit ad ſpeciem conſiderandam, quę eſt tertium categorema: ac docet eam tãtum cum proprio & accidente eſſe conferandam: nam cum reliquis categorematis ſuprà comparata fuit, id eſt cum genere ca. 8. & cum differentia cap. 12.

2 *Speciei cum proprio.* Duæ ſunt ſpeciei & proprij communitates, ac quatuor differentiæ. Prima communitas eſt, quòd inter ſe reciprocantur. Primò ponit hanc communitatem. Secundò cùm ait, *ſi quid enim*, eam exemplo declarat. Tertiò cùm ait, *ipſum vero*, ex ſuprà traditis repetit proprium eſſe accipiendum ſecundum naturalem poſtatem, non ſecundum actum. Ait, *ſæpe dictum eſt*, nempe cap. 4. part. 5. & cap. 13. part. 2.

3 *Hoc etiam commune.* Secunda communitas eſt, quòd tam ſpecies quàm proprium attribuuntur ſubiectis ſuis æqualiter, non aliis magis, aliis minùs.

4 *Differt autem.* Primum diſcrimen eſt: quòd ſpecies poteſt eſſe aliorum genus, nempe cùm eſt ſpecies ſubalterna: ſed proprium non poteſt eſſe aliorum proprium, quia vni ſpeciei conuenit, vt ſæpę dictum fuit.

5 *Ac ſpecies quidem.* Secundum diſcrimen eſt, quòd ſpecies eſt prior proprio.

6 *Præterea ſpecies.* Tertium diſcrimen eſt: quòd ſpecies ſemper ſignificat actum: proprium, ſæpe ſignificat poteſtatem, vt & ſuprà dictum fuit. Primo ponit hoc diſcrimen. Secundò cùm ait, *Socrates enim*, adiungit exemplum.

7 *Præterea quorum.* Quartum diſcrimen ſumitur à definitionibus: alia namque eſt definitio ſpeciei, alia proprij.

IN CAP. XVI. QVO CONFERTVR SPECIES CVM accidente.

VNAM communitatem tradit, ac quatuor differentias ſpeciem ab accidente diſterminat.

1 *Speciei & accidentis.* Primò ponit vnam communitatem antea non ſemel traditam, præſertim cap. 2. part. 9. & cap. 6. part. 2. Secundò cùm ait *Raræ autem*, oſtendit paucas eſſe alias communitates ſpeciei & accidentis, quia plurimùm inter ſe differunt. Poſſent tamen & aliæ quædam adiungi: vt quia tam ſpecies quàm accidens inſeparabile ſemper adſunt ſubiecto.

pro-

2 *Propria verò.* Primum diſcrimen eſt: quòd ſpecies attribuitur in quæſtione quid eſt, accidens verò (vt ſæpius dictum eſt) in quæſtione quale quid eſt, vel quomodo ſe res habet. Ait, *in quorum eſt ſpecies*, id eſt, indiuiduis.

3 *Et quamque.* Secundum diſcrimen eſt: quòd in indiuidua ſubſtantia, vt Callia, eſt vna ſpecies, vt homo: accidentia verò multa: tam ſeparabilia, vt motus, ſomnus: quàm inſeparabilia, vt cicatrix, cæſius oculorum color, &c.

4 *At ſpecies.* Tertium diſcrimen eſt: quòd ſpecies eſt naturâ prior accidentibus: quoniam eſt eorum ſubiectum: ac prius eſt ſubiectum, quam ea, quæ ſubiecto accidunt.

5 Quartum diſcrimen eſt: quòd ſpecies attribuitur æqualiter, vt Plato & Socrates ſunt æquè homines: accidens verò inæqualiter, vt Plato eſt candidior, vel procerior Socrate. Primò tradit hoc diſcrimen. Deinde cùm ait, *etenim Æthiops*, dat exemplum accidentis, id eſt nigroris, qui in alio Æthiope eſt intenſior, in alio remiſſior: quoniam alius magis, alius minùs niger eſt.

IN CAP. XVII: QVO CONFERTVR PROPRIVM CVM accidente.

CONFERT proprium cum accidente inſeparabili: ac duabus communitatibus oſtendit hæc eſſe ſimilia: tribus autem differentiis diuerſa: finémque operi imponit.

1 *Reſtat vt de proprio.* Oſtendit vnam proprij collationem explicandam ſupereſſe, videlicèt cum accidente. nam ſuprà collatum fuit cum ſpecie cap 15. & cum differentia cap. 13. & cum genere cap. 9.

2 *Commune igitur.* Prima communitas eſt: quòd ſubiectum neque ſine proprio re ipſa conſiſtit, neque ſine accidenti inſeparabili: quamquàm per intellectum ab vtroque abſtrahi poteſt, vt fuit expoſitum cap. 5. part. 2. Primò tradit hanc communitatem. Secundò cùm ait, *vt enim*, eam declarat exemplis.

3 *Ac quemadmodum.* Secunda communitas eſt: quòd tam proprium quàm inſeparabile accidens inſunt omni & ſemper: vt aptitudo ad ridendum homini, & nigror Æthiopi.

4 *Differunt autem.* Primum diſcrimen eſt: quòd proprium ineſt vni ſpeciei, accidens inſeparabile multis. exempla ſunt in contextu. Accidens quoque ſeparabile multis ſpeciebus ineſt, vt motus homini, equo, & boui. ſed Porphyrius breuitatis cauſâ tantùm accidens inſeparabile cum proprio conferre inſtituit.

5 *Præterea proprium.* Secundum diſcrimen eſt: quòd proprium cum ſpecie reciprocatur, vt ſæpius dictum fuit: accidens autem, licèt inſeparabile, non reciprocatur: nam omnis Æthiops eſt niger, non tamen omne nigrum eſt Æthiops.

6 *Et propriorum.* Tertium diſcrimen eſt: quòd proprium æqualiter attribuitur: accidens, quamuis inſeparabile, aliis magis, aliis minùs ineſt. hæc ſuprà expoſita fuere.

7 *Sunt & aliæ.* Obiectionem quandam diluit. poſſet enim aliquis obiicere, quòd imperfecta ſit Porphyrij doctrina, quia non omnes communitates & differentias expoſuit. verbi gratiâ, non docuit commune eſſe proprio & accidenti, quòd ſine ſubiecto eſſe nequeunt, & quòd ſubiectum ſine eis intelligi poteſt. Reſpondet Porphyrius ſe non inſtituiſſe omnes communitates & differentias categorematum exponere: ſed tot, quot ſufficiant ad oſtendendum ea partim eſſe ſimilia, partim diſſimilia: ad hoc autem traditam doctrinam abundè ſufficere. Ait, *abundè ſufficiunt.* in Græco verbo ἐξαρκοῦσιν, præpoſitio ἐξ auget verbi ſignificationem.

IVLII PACII A BERIGA IN ARISTOTELIS CATEgorias Commentarius Analyticus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

RES omnes conſiderari poſſunt duobus modis: nempe vt ſunt, & vt intelliguntur. Exempli gratiâ, ſi ſpectes hominem quatenus eſt, dices eum eſſe animal rationale, mortale, aptum ad ridendum, &c. Si verò eum conſideres, quatenus intelligitur, dices eſſe ſubiectum aptitudinis ad ridendum, eſſe ſpeciem animalis, attribui Æthiopi. quoniam igitur res priùs ſunt, quàm à nobis intelligantur: idcirco prior illa rerum intelligentia & conſideratio, vocatur prima notio, ſeu prima intentio: poſterior autem appellatur ſecunda notio, ſeu ſecunda intentio. Sic dicimus hominem, animal, rationale, mortale, & id genus alia, eſſe primas notiones: genus autem, ſpeciem, attributum, ſubiectum, &c. eſſe ſecundas notiones. Ac primæ quidem notiones ſunt res conſideratæ prout ſunt: ſecundæ autem notiones ſunt res conſideratæ, non vt ſunt, ſed tantùm vt à nobis intelliguntur. vnde apparet, primas notiones ſecundarum eſſe fundamenta quibus ſecundæ nituntur. Cùm igitur logicus verſetur in ſecundis notionibus, cuiuſmodi ſunt ſubiectum, attributum, propoſitio, ſyllogiſmus, demonſtratio, definitio, & cætera quæ in logica tractantur: certè non debet ignorare fundamentum ſecundis notionibus ſubſtratum, id eſt primas notiones. Quod animaduertens Ariſtoteles, initio Organi logici poſuit hunc librum Categoriarum, quo explicat nobis res omnes, non tam vt ſunt in rerum natura, quàm vt ſunt categoriæ, id eſt, ſub ratione attribuendi & ſubiiciendi: proinde quatenus ſunt fundamenta ſecundarum notionum: quò ſcilicet rectiùs in ſequentibus libris explicare poſſit ipſas ſecundas notiones, atque ex eis efficere, quod ſibi propoſuit efficiendum, nempe ſyllogiſmum, & demonſtrationem, quod eſt quaſi logicum quoddam ædificium. quam enim rationem habent in ædificio fundamenta, eandem in Logica & Organo logico habet liber Categoriarum.

Ex dictis colligitur, ſubiectum & ſcopus huius libri. Subiectum huius libri ſunt decem categoriæ, id eſt rerum claſſes, ad quas ferè omnia quæ ſunt, reducuntur, hoc ordine collocata, vt indiuidua ſpeciebus, ſpecies ſuis generibus ſubiiciantur. Non enim categoriæ ſunt ſumma rerum genera, ſed (vt etiam Porphyrius docuit) ſunt claſſes, in quibus generaliſſimum, ſubalterna, ſpecialiſſima, adde & indiuidua, collocantur recto ordine; vt ſcilicet attributa ſuperiorem, ſubiecta inferiorem locum obtineant. Differentiam omitto: quoniam à Categoriis omnibus ſeiungetur cap. 5. part. 13. Differt igitur Categoria à Categoremate: nam qui categoriam dicit, multa dicit, ex quibus quaſi partibus Categoria tamquàm totum quiddam conſtat: qui verò categorema dicit, vnum quiddam ſignificat, vt genus, vel differentiam, vel ſpeciem. Eſt & alterum diſcrimen: quia cùm de categoriis loquimur, reſpicimus ad primas notiones, vt ad ſubſtantiam, vel quantitatem, vel qualitatem: cùm de categorematis, ad ſecundas, vt genus, ſpeciem, &c. Scopus huius libri eſt iacere fundamentum ædificij logici, ſeu declarare ſimplices terminos, quà ſignificant res & primas notiones, ſeu declarare vocabulorum ſignificationes primas. quicquid enim horum dixeris, in idem recidet. Diuiditur hoc opus in tres partes. Prima continet principia quædam, id eſt, definitiones cap. 1. diuiſiones cap. 2. & regulas cap. 3. Secunda pars explicat Categorias. primùm autem omnes breuiter declarantur cap. 4. deinde ſingulæ diligentiùs; videlicèt ſubſtantia cap. 5. quantitas cap. 6 relata cap. 7. qualitas cap. 8. reliquæ ſex Categoriæ cap. 9. Tertia pars quædam exponit ad Categorias, id eſt ad res omnes, pertinentia, quorum ſæpe facta fuerat mentio in Categoriis enarrandis. hæc autem ſunt, Oppoſita, quæ conſiderantur cap. 10. Contraria cap. 11. Prius & Poſterius cap. 12. Simul cap. 13. Motus cap. 14. & Habere cap. 15.

IN CAP. I. CONTINENS ALIQVOT DEFINITIONES.

ANTEQVAM Categorias declaret, more mathematicorum, præmunit Ariſtoteles principia quædam, inter quæ primum locum tenent definitiones.

1 *Homonyma dicuntur.* Quia decem ſummis generibus ac decem categoriis Ens attribuitur homonymωs, vt didicimus ex Porphyrio cap. 2. partic. 33. meritò Ariſtoteles primo loco declarat homonyma: declarat autem definitione, & exemplis. Primò tradit definitionem, in qua ponit duas conditiones: quarum altera eſt, vt habeant nomen commune: altera, vt non habeant definitionem communem ad illud nomen accommodatam. vt homo pictus & homo viuus habent nomen hominis commune: verùm hominis definitio, animal rationale mortale, non conuenit homini picto, ſed tantùm vero ſeu viuo homini. Dixi cum Ariſtotele non eſſe definitionem communem quæ ſit ad illud nomen homonymωs commune accommodata. nihil enim prohibet, quominùs homonyma habeant aliquam definitionem communem, accommodatam alteri nomini, ratione cuius non ſunt homonyma, ſed ſynonyma. vtputà ſydus, quadrupes, & piſcis, homonymωs vocantur canes, quia nulla eſt definitio canis ipſis omnibus conueniens: ſed ſynonymωs vocantur corpora, quia eadem definitio corporis eſt ipſis communis, non minùs quàm ipſum corporis nomen commune eſt. atque hoc ipſum Ariſtoteles in ſuis exemplis innuit, vt notabo ad ſequen. partic. Nunc obſeruandum eſt, & ipſum nomen commune vocari homonymum, (vulgò in ſcholis æquiuocum æquiuocans) vt nomen canis: & ipſas quoque res diuerſas eo nomine ſignificatas, dici homonymas, (vulgò in ſcholis æquiuoca æquiuocata) vt ſydus, animal quadrupes, & piſcem: Ariſtotelem autem in præſentia non definiuiſſe nomen homonymωs commune, ſed ipſas res ſignificatas: ex hac tamen definitione facilè colligi poſſe definitionem nominis homonymωs communis. nam ſi res homonymæ ſunt, quæ ſignificantur eodem nomine, nec habent vnam communem definitionem ad illud nomen accommodatam: certè nomen homonymum eſt, quod eſt multis commune, nec poteſt communiter definiri. Secundò cùm ait, *quemadmodum & homo*, dat exempla rerum homonymarum.

2 *Synonyma autem.* Definitioni & exemplo homonymorum ſubiicit definitionem & exemplum ſynonymorum: quia vt categoriæ continentur ſub Ente homonymωs: ita ſingularum attributiones, generum ſcilicet de ſpeciebus, & ſpecierum de indiuiduis, quin etiam differentiarum de ſpeciebus, ſunt ſynonymæ. Primò definitionem affert: vbi & definitum & definitio ſunt notanda. Quod ad definitum attinet, obſerua hic ſimiliter definiri res ſynonymas, non commune vocabulum, id eſt, (vt ſcholaſtici loquuntur) vniuoca vniuocata, non vniuocum vniuocans. In definitione obſerua requiri duas conditiones: prior eſt, vt ſit nomen commune: poſterior, vt ſit etiam definitio communis ad illud nomen accommodata. Secundò cùm ait, *quemadmodum & homo*, adiungit exemplum. vbi obſerua Ariſtotelem vti eodem exemplo hominis & animalis, quo & in præcenden. part. vſus eſt: vt doceat, quod ſuprà notaui, eadem eſſe homonyma & ſynonyma, ſi cum aliis atque aliis comparentur. vt animal dicitur homonymωs de homine viuo & de picto: ſynonymωs autem de homine & boue.

3 *Denominata verò.* Tertius locus rectè tribuitur paronymis ſeu denominatis, quæ ſpectantur in ſolis accidentibus, in quibus hoc cernere licet, concreta denominari ab abſtractis, vt fortem à fortitudine, grammaticum à grammatica. Vocamus enim accidentia concreta, ea quæ dicuntur connotare, id eſt innuere ſubiectum: vt fortem, album, grammaticum. Abſtracta verò appellamus, quæ omnino abſtrahunt à ſubiecto: vt alborem, fortitudinem, grammaticam. Plerumque igitur concreta denominantur ab abſtractis: hoc tamen non ſemper contingit, vt docebo poſt expoſitam definitionem, & exempla denominatorum. nam hæc quoque declarantur eadem methodo, qua homonyma & ſynonyma, id eſt, definitione, & exemplis. Primò igitur ponit definitionem: vbi ſimiliter expendenda ſunt definitum & definitio. Quod ad definitum attinet, obſerua definiri denominata, id eſt, accidentia concreta, quæ denominantur ab abſtractis, vt modò expoſui. In definitione obſerua duas poni conditiones. Prior eſt, vt accidens concretum accipiat appellationem ab abſtracto, ſicut albus dicitur albus ab albore: alioquin non dicentur denominata. exempli gratiâ ὁ σπουδαῖος dicitur ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id eſt probus à virtute: ſed ab ea non denominatur, quia non ſumit appellationem à virtute. quòd ſi à virtute virtuoſus diceretur: tunc virtuoſus denomi-

naretur à virtute. Altera conditio eſt, vt accidens abſtractum & accidens concretum differant caſu, id eſt, terminatione ſiue vltima ſyllaba: debet enim vocabuli principium eſſe idem, finis diuerſus: vt videre eſt in grammatica & grammatico, necnon in fortitudine & forti. quòd ſi vocabulum ſit omnino idem, vt mulier dicitur grammatica ab arte grammatica, non eſt denominatio, ſed homonymia: nam grammatica homonymωs dicitur de muliere & de arte. Ex his apparet, accidentia concreta non ſemper denominari ab abſtractis: interdum enim dicuntur paronymωs, id eſt, denominantur, vt grammaticus à grammatica: interdum homonymωs, vt grammatica mulier à grammatica arte: interdum neutro modo, quia nulla eſt in vocabulo communitas, vt σπουδαῖος ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.

IN CAP. II. QVOD DVAS DIVISIONES CONTINET.

TRIBVS definitionibus ſubnectit duas diuiſiones, alteram verborum, alteram rerum.

1 *Eorum quæ dicuntur.* Deinde verba in ſimplicia, & compoſita: & vtrumque membrum exemplis declarat. Eandem diuiſionem repetet cap. 1. de interpretatione, vt hoc modo connectat cum librum cum Categoriis.

2 *Eorum quæ ſunt.* Diuidit res omnes in quatuor genera: ſingula autem membra declarat, non vtens propriis rerum appellationibus, ſed circumſcribens quibuſdam proprietatibus. Primum diuiſionis membrum eſt ſubſtantia vniuerſalis: quæ non eſt in ſubiecto, quia eſt ſubſtantia: dicitur autem de ſubiecto, quia eſt vniuerſalis. vt homo non eſt in ſubiecto, ſed eſt ſubiectum diuerſorum accidentium: ac dicitur de ſubiecto, nempe de indiuiduis ſeu ſingulis hominibus ſub ſe poſitis. Alterum membrum eſt accidens particulare: quod eſt in ſubiecto, quia eſt accidens: & de ſubiecto non dicitur, quia eſt particulare: vt quædam grammatica. Tertium eſt accidens vniuerſale: quod eſt in ſubiecto, quia eſt accidens, & dicitur de ſubiecto, quia eſt vniuerſale. vt grammatica eſt in ſubiecto, id eſt in homine: & dicitur de ſubiecto, id eſt de hac & de illa grammatica: puta de grammatica Priſciani, & Cariſij. Quartum membrum eſt ſubſtantia particularis: quæ nec eſt in ſubiecto, quia eſt ſubſtantia: nec dicitur de ſubiecto, quia eſt particularis. Etenim in ſubiecto ſunt accidentia, non ſubſtantiæ: de ſubiecto autem dicuntur vniuerſalia, non particularia. Ariſtoteles igitur quatuor illa membra exponit deſcriptionibus, & exemplis: ſed propria ſingulorum nomina prætermittit, quæ nos ſupplevimus. Sed vt meliùs expoſitæ deſcriptiones intelligantur: notandum eſt, ſubiecti vocabulum eſſe homonymum: quod aliter accipitur, cùm dicitur de ſubiecto: aliter, cùm dicitur in ſubiecto. Illud ſcholaſtici appellant ſubiectum de quo, vel ſubiectum prædicationis; quia particulare eſt ſubiectum, de quo prædicatur vniuerſale: hoc autem vocant ſubiectum in quo, aut ſubiectum inhærentiæ: quia ſubſtantia eſt ſubiectum, in quo inſunt & inhærent accidentia. Huius ſubiecti inhærentiæ definitio ab Ariſtotele inſeritur per parentheſim illis verbis, *in ſubiecto*, &c. in qua definitione ponit tres conditiones. Prima eſt, vt aliquid in altero eſſe dicatur: quia ſubiectum vocamus, in quo alterum ineſt, id eſt, cùm accidentia inſunt in ſubſtantia, vt color in corpore. Altera conditio eſt, vt non ſit pars: eius in quo eſt: aliud enim eſt, eſſe in toto aliud, eſſe in ſubiecto. vt cubiculum eſt in ædibus, & manus eſt in homine, non vt accidens in ſubiecto, ſed vt pars in toto. Tertia conditio eſt, vt non poſſit eſſe ſine ſubiecto, in quo eſt: nam accidens non poteſt eſſe ſine ſubſtantia, vt albor ſine corpore, atque hæc vltima particula ſeiungit ea quæ ſunt in ſubiecto, ab eis quæ ſunt in loco, aut in tempore. hæc enim, tempore elapſo, aut loco mutato, eadem manent. vt cùm aqua ex puteo hauritur, manet eadem aqua. & nos ſumus hodie iidem, qui eramus heri. Ait, *Omnino autem indiuidua.* Tradit duas regulas de indiuiduis, pertinentes ad diuiſionem expoſitam. Prior regula eſt: Nullum indiuiduum dicitur de ſubiecto: quia hoc eſt proprium vniuerſalium, vt dicantur de particularibus ſubiectis: Indiuidua verò, vt Socrates, Plato, hoc album, hæc grammatica, non ſunt vniuerſalia, nec habent aliquid ſub ſe poſitum, ſed extremo loco in Categoriis collocantur; vt didicimus ex ſecundo capite Porphyrij. Poſterior regula eſt: Quædam indiuidua ſunt in ſubiecto.. Cùm dicat quædam eſſe in ſubiecto, indicat eſſe etiam nonnulla, quæ non ſunt in ſubiecto. nam ſubſtantiæ indiuiduæ, vt Plato, & Socrates, non ſunt in ſubiecto: accidentia verò indiuidua ſunt in ſubiecto, vt hoc album eſt in hoc corpore, & hæc grammatica

matica eſt in Priſciano. Ait, *indiuidua & [quæ ſunt] vnum numero.* Hæc accipe ἐκ παραλλήλου, id eſt, pro eodem. quod enim indiuiduum eſt, vnum numero eſt. Indiuidua non dicuntur de ſubiecto, niſi impropriè, & ex accidenti, vt notaui ad cap. 2. Porphyrij, partic 9.

IN CAP. III. QVO TRADVNTVR TRES REGVLAE.

PROPONIT tres regulas primam de attributione, alteram de differentiis generum omnino diuerſorum, vltimam de differentiis generum ſubalternorum, id eſt, quorum alterum ſub altero collocatur.

1 *Cùm alterum.* Prima regula eſt: Quæcunque dicuntur de aliquo attributo, eadem dicuntur de eius ſubiecto. Coniunge cap. 2. Porph. part. 37. Primò ponit hanc regulam. Secundò cùm ait, *vt homo*, eam declarat exemplo. nam homo eſt attributum, quod dicitur de Platone vt de ſubiecto. quoniam igitur animal attribuitur homini, attribuitur etiam Platoni: & ſicut dicimus hominem eſſe animal, ita etiam dicimus Platonem eſſe animal.

2 *Heterogeneorum.* Sequitur ſecunda regula: Eorum generum, quæ ſunt prorſus diuerſa, etiam differentiæ ſunt diuerſæ. Intellige tam differentias conſtitutiuas, quàm diuiſiuas: quoniam in vtriſque regula Ariſtotelis vera reperitur. Exempla tamen affert tantùm differentiarum diuidentium: quia magis de his dubitari poterat. quis enim dubitet aliam eſſe differentiam conſtituentem animal, quæ proinde eſt forma animalis: aliam, quæ conſtituit ſcientiam? ſed dicimus etiam diuidentes differentias eſſe diuerſas. Exempli gratiâ animal diuiditur in terreſtre, volucre, & aquatile: ſcientia verò per has differentias diuidi non poteſt. Quod ad ſeriem contextus attinet, primò ponit hanc regulam, in qua inquit differentias eſſe ſpecie diuerſas, vt oſtendat ſe loqui de differentiis eſſentialibus, quæ conſtituunt ſpecies: ideóque inter ſe non differunt tantùm accidentibus quibuſdam, ſed differunt eſſentialiter, tanquam formæ diuerſæ: alia namque forma eſt Rationale, quod diuidit animal: alia forma eſt (exempli gratiâ) Naturalis aut Mathematica, quæ differentia ſcientiam diuidit. Secundò cùm ait, *vt animalis*, exemplo datam regulam illuſtrat. In hoc exemplo duo ſunt diuerſa genera, animal & ſcientia, quæ diuerſimodè & per diuerſas differentias diuiduntur.

3 *Subalternorum.* Sequitur tertia regula. Differentiæ conſtituentes aliquod genus, non ei tantùm attribuuntur, ſed & omnibus ſpeciebus ei generi ſubiectis. Veluti corporeum, quæ eſt differentia diuidens ſubſtantiam, (dicimus enim aliam eſſe ſubſtantiam corpoream, aliam incorpoream) & conſtituens corpus: hæc (inquam) differentia non ſolùm attribuitur corpori, ſed etiam viuenti, & animali, & homini. nam omne viuens eſt corporeum: & omne animal eſt corporeum: & omnis homo eſt corporeus. Quamuis autem in contextu Ariſtoteles videatur ſimpliciter & generaliter loqui de differentiis, vt in præcedenti particula, tamen ſenſus regulæ oſtendit hîc agi ſolùm de differentiis conſtitutiuis: quia differentia diuiſiua non attribuitur generi quod diuidit, ſed potiùs ei ſubiicitur.

IN CAP. IV. DE DECEM CATEGORIIS.

HACTENVS expoſuit Ariſtoteles principia quædam, quæ vulgò vocantur Anteprædicamenta: nunc aggreditur ad ipſas Categorias explicandas: ac primùm diuidit ſimplicium vocabulorum ſignificata in ipſas decem Categorias, de quibus deinceps eſt tractaturus: vt oſtendat hanc eſſe occaſionem agendi in Organo logico de decem Categoriis: quia ſignificationes omnes ſimplicium verborum ad eas referuntur: logicus autem verba conſiderat, non quaſi grammaticus vt ſunt verba, ſed vt ſignificant res ipſas.

1 *Eorum quæ ſine.* Enumerat decem ſignificationes verborum, quas vocant decem Categorias, id eſt, attributiones. Idem numerus Categoriarum habetur lib. 1. Topic. cap. 9. quamquam ibi ſub alia ratione conſiderantur, vt tunc docebo, cùm ad eum locum peruenero. ſed lib. 4 Metaph. cap. 7. omittuntur duæ, nempe habere, & ſitum eſſe; quæ omittuntur etiam 1. Poſterior. cap. 22. part. 14. & lib. 5. Phyſ. cap. 1. part. 1. quo loco etiam Categoria Quando ab emendatioribus exemplaribus abeſt. Quocirca non videtur eſſe exquiſita, ſed rudi Mineruâ tradita entis diuiſio in decem Categorias. ſumma diuiſio (vt opinor) eſt quadripertita, aut enim eſt ens per ſe, id eſt Subſtantia, aut per accidens: quod vel eſt abſolutum, vel relatum. ſi abſolutum, aut à ſubſtantiæ materia ortum ducit, & eſt diuiſibile, nempe

Quantitas: aut à forma, & eſt indiuiſibile, nimirum Qualitas. ſi relatum, conſtituit categoriam, Ad aliquid. ad quam ſequentes facilè referuntur. nam vbi ſignificat relationem inter locum & rem locatam: Quando, relationem inter tempus & rem temporalem: Situm eſſe, relationem partium corporis: Agere & Pati, relationem inter agens & patiens. Quatuor igitur ſunt categoriæ præcipuæ: ſed ex quartæ diuiſione plures oriuntur. & quia poſtremæ non ſunt ita præcipuæ, & ad relata reduci poſſunt, idcirco harum nonnullæ interdum ab Ariſtotele prætermittuntur. Ceterùm numerus decem categoriarum diuiſiua methodo ſic inuenitur: Ens aut eſt primum, aut à primo ortum. Quod eſt primum: aut eſt per ſe, & conſtituit categoriam ſubſtantiæ: aut ex accidenti: & hoc ſubdiuiditur: quia vel fluit à materia ſubſtantiæ, & eſt diuiſibile, vel à forma, & eſt ſui naturâ indiuiſibile. illud quantitatis, hoc qualitatis categoriam conſtituit. Quod à primo ortum eſt, à ſubſtantia cum quantitate, vel cum qualitate, vel cum relatione ortum ducit. Quantitatis duæ ſpecies ſpectantur, locus & tempus. Ex ſubſtantia, quatenus eſt in loco, naſcitur categoria Vbi: ex eadem, quatenus eſt in tempore, categoria Quando. Ex ſubſtantia iuncta qualitati oriuntur Agere & Pati: nam ſubſtantia per qualitatem agit & patitur: vtputà per calorem calefacit, aut calefit. Denique quod ad ſubſtantiam cum relatione attinet: ex relatione partium corporis inter ſe oritur categoria ſitus, & ex relatione corporis ad corpus externum prodit categoria Habere.

2 *Eſt autem ſubſtantia.* Exemplis declarat ſingula illius enumerationis membra, id eſt, ſingulas categorias. Ait, *vt typo dicam*, id eſt, vt explicem rudi Mineruâ. ſicut enim typus non eſt ipſa res, ſed imago rei: ita dicitur typo tradi, quæ non eſt vera ſcientia, ſed quaſi imago quædam ſcientiæ: qualis eſt, quæ affertur per exempla: quoniam exempla ita docent, vt nihil probent: vnde fit, vt etiam fictis exemplis ſæpe vtamur.

3 *Singula autem.* Docet ſe rectè retuliſſe categorias ad ſimplicia vocabula, eas diſtinguens ab orationibus verum aut falſum ſignificantibus.

IN CAPVT V. DE SVBSTANTIA.

CVM typo & leuiter ac tantùm per exempla ſuperiori capite categorias expoſuerit: deinceps ſingulas diligentiùs declarat. Inter Categorias autem primus locus debetur ſubſtantiæ: quia ſola eſt per ſe, cùm reliqua ſint ex accidenti, & meritò ſubſtantiæ. Hoc caput diuiditur in tres partes. Prima vſque ad part. 5. continet ſubſtantiæ diuiſionem, & membrorum expoſitionem. In ſecunda, à partic. 5. vſque ad part. 12. habentur quinque collationes, quibus ſubſtantiæ inter ſe & cum accidentibus conferuntur. In tertia, à partic. 12. vſque ad finem capitis declarantur ſex ſubſtantiæ proprietates. Si deſcriptionem ſubſtantiæ ſcire aues, eſt ens per ſe: vel, quod non eſt in ſubiecto. verùm hæc deſcriptio, quam habuimus cap. 2. part. 2. non ſoli ſubſtantiæ conuenit, ſed etiam differentiæ, vt dicetur part. 13. huius capitis.

1 *Subſtantia autem.* Cùm ſubſtantia ſumatur vel pro tota categoria continente genera, ſpecies, & indiuidua: vel pro ſolo genere generaliſſimo huius categoriæ: in præſentia ſumitur pro tota categoria: ideóque nec deſcribitur, nec diuiditur vt genus in ſpecies, ſed diuiditur vt totum in partes. ſubſtantiæ namque categoriam partitur Ariſtoteles in genera, ſpecies, & indiuidua. hæc vocat primas ſubſtantias: illa, ſecundas ſubſtantias. In hac particula proponit definitionem, & exempla primarum ſubſtantiarum. Ac primò ponit definitionem primæ ſubſtantiæ: vbi duo ſunt notandi, definitum, & definitio. Quod attinet ad definitum, Ariſtoteles indiuidua vocat primas ſubſtantias. Alibi verò hoc primarum ſubſtantiarum nomen tribuit Deo & intelligentiis à materia abiunctis, vt cap. 13. de Interpret. part. vlt. Has autem primas ſubſtantias, id eſt, indiuiduas, inquit eſſe maximè propriè, & primùm, & maximè ſubſtantias. Sunt maximè propriè ſubſtantiæ, quoniam eis potiſſimùm conuenit etymologia ſubſtantiæ, quæ dicitur à ſubſtando: vnde quæ maximè ſubſtat, id eſt, ſubiicitur aliis rebus, eſt maximè ſubſtantia: tales autem ſunt primæ & indiuiduæ ſubſtantiæ, quæ ſunt ſubiectum omnium aliarum rerum: quamquam alio modo ſubiiciuntur primis ſubſtantiis, alio modo accidentibus, vt explicabitur part. 3. & 4. Sunt primùm ſubſtantiæ, ſeu primæ ſubſtantiæ: quoniam ex eis per intellectum colliguntur genera & ſpecies. Denique ſunt maximè ſubſtantiæ: quia maximè ſunt per ſe: cùm non ſolùm non ſint in alio, vt accidentia: ſed etiam non ſint de alio, vt genera & ſpecies. Definitio fuit expoſita ſuprà cap. 2. part. 2. Secundò cùm ait, *vt quidam homo, ex quidam equus*, ſubiicit duo exempla vagorum indiuiduorum. poſſumus autem nos ſupplere ex-

re exempla particulariũ ſignatorum': qualia ſunt, hic homo, hic equus, Socrates, Bucephalus.

2 *Secundæ autem.* A primis ſubſtantiis tranſit ad ſecundas: & primò earum definitionem ac diuiſionem tradit. Secundas enim ſubſtantias definit genera & ſpecies, in quibus primæ ſubſtantiæ ſunt. Obſerua ſubſtantias primas eſſe in ſecundis, non vt in ſubiecto, (ſic enim eſſent accidentia) ſed vt particularia in vniuerſalibus, vel (vt in ſcholis loquimur) vt partes ſubiectiuæ in toto attributiuo. Item nota hæc verba, *in quibus ſpeciebus inſunt quæ primùm ſubſtantiæ dicuntur*, ideò eſſe adiecta, vt excludantur genera & ſpecies, quæ reperiuntur in Categoriis accidentium. vt color eſt genus alboris, & albor eſt ſpecies coloris: ſed color & albor non ſunt ſecundæ ſubſtantiæ: quia primæ ſubſtantiæ non ſunt in colore & albore: immo color & albor ſunt in primis ſubſtantiis, tamquam in ſubiectis, ideóque ſunt accidentia. Tandem nota, ex hac definitione haberi diuiſionem ſecundarum ſubſtantiarum in ſpecies, & genera: eſt enim definitio, quam Cicero in Topicis diuiſionis appellat. Secundò cùm ait, *vt quidam homo*, perſpicuis exemplis declarat, quod proximè dixit.

3 *Iam verò perſpicuum.* Hactenùs diuiſio ſubſtantiæ, atque expoſitio membrorum: ſequuntur variæ collationes. In primis vult conferre primam ſubſtantiam cum omnibus aliis rebus: ac docere, quia hæc eſt aliarum rerum ſubiectum, ſine ea non poſſe alias res conſiſtere. Vt autem faciliùs hoc doceat, proponit duas præmunitiones. Prima præmunitio eſt, Ea quæ de ſubiecto dicuntur, ei ſubiecto attribui ſynonymos, id eſt, tam ſecundùm nomen, quàm ſecundùm definitionem. Primò tradit hanc regulam. Secundò cùm ait, *vt homo*, eam exemplo hominis & animalis confirmat.

4 *Eorum verò.* Altera præmunitio eſt, Ea quæ in ſubiecto ſunt, illi ſubiecto non attribui ſynonymos: quod probatur per definitionem ſynonymorum hoc modo: Quæcunque attribuuntur ſynonymos, attribuuntur etiam ſecundùm definitionem: atqui ea quæ ſunt in ſubiecto, non attribuuntur ſecundùm definitionem: ergo non attribuuntur ſynonymos. Huius argumentationis maior propoſitio patet ex definitione ſynonymorum. Minor probatur per inductionem: quoniam eorum quæ ſunt in ſubiecto, id eſt accidentium, quædam attribuuntur ſecundùm nomen ſolùm, non ſecundùm definitionem: alia nec ſecundùm nomen, nec ſecundùm definitionem. Dicuntur attribui ſecundùm nomen accidentia in concreto, vt album. neutro autem modo attribui accidentia in abſtracto, vt albor. Dicimus enim corpus eſſe album, non dicimus corpus eſſe alborem. Sed neque albi, neque alboris definitio conuenit corpori: quia ſiue album ſiue alborem dicas, ſpeciem accidentis dicis: corpus autem non eſt accidens, ſed ſubſtantia.

5 *Cetera verò.* Abſolutis præmunitionibus, ſic argumentatur: Quod eſt ſubiectum omnium aliarum rerum, ſine eo aliæ res eſſe non poſſunt: atqui primę ſubſtantiæ ſunt ſubiectum omnium aliarum rerum: ergo ſine primis ſubſtantiis reliquæ res eſſe non poſſunt. Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles omittit maiorem propoſitionem: minorem autem proponit in primis verbis huius particulæ. Deinde cùm ait, *quod quidem ex ſingulis*, eam minorem probat per inductionem: ex qua apparet, reliqua omnia vel dici de primis ſubſtantiis vt de ſubiectis, vel eſſe in primis ſubſtantiis vt in ſubiectis. verbi gratiâ, animal & homo dicuntur de ſingulis hominibus: colores autem ſunt in ſingulis corporibus. Tandem cùm ait, *Ergo niſi*, infert ipſam concluſionem.

6 *Secundarum verò.* Confert ſpecies cum generibus: & duplici argumento probat ſpecies eſſe magis ſubſtantias, quàm genera. Primum argumentum ſumitur ex 23. loco tertii libri Topici. ſyllogiſmus ita extruitur: Quod propiùs ad primam ſubſtantiam accedit, eſt magis ſubſtantia: ſed ſpecies magis accedit ad primam ſubſtantiam, quàm genus: ergo ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus. Huius quoque argumentationis Ariſtoteles omittit maiorem propoſitionem, & in primis verbis ponit concluſionem. Deinde cùm ait, *quoniam eſt propiùs*, ponit minorem propoſitionem. Cùm autem ſubiicit, *ſi quis enim explicet*, probat eam minorem. hæc probatio ſyllogiſticè ſic extrui poteſt: Quod apertiùs & magis perſpicuè declarat primam ſubſtantiam id magis accedit ad primam ſubſtantiam: ſed ſpecies apertiùs & magis propriè declarat primam ſubſtantiam, quàm genus: ergo ſpecies magis accedit ad primam ſubſtantiam, quàm genus. Huius proſyllogiſmi ſimiliter maior propoſitio, tamquàm clara, prætermittitur in contextu. Concluſionem autem habuimus, quando minorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis habuimus, quæ per hunc proſyllogiſmum probatur. Supereſt proſyllogiſmi aſſumptio, quæ proponitur his verbis, *ſi quis enim explicet.* Tandem cùm ait, *veluti*

quendam hominem, minorem proſyllogiſmi probat inductione imperfecta, id eſt allatis quibuſdam exemplis, in quibus apparet primam ſubſtantiam apertiùs & magis propriè declarari per ſpeciem, quàm per genus.

7 *Præterea primæ.* Quòd ſpecies ſint magis ſubſtantiæ quàm genera, ſuperiori particula probauit ex eo, quòd propinquiores ſunt primis ſubſtantiis, qui erat 23. locus tertij Top. nunc eandem concluſionem probat ex loco 24. eiuſdem libri. Syllogiſmus ita extruitur: Quod eſt ſimilius primæ ſubſtantiæ, eſt magis ſubſtantia: ſed ſpecies eſt ſimilior primæ ſubſtantiæ, quàm genus: ergo ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus. Maior propoſitio, quæ in contextu omittitur, patet ex dicto loco 24. tertij Topic. Minor probatur in contextu, quia primæ ſubſtantiæ ſubiiciuntur aliis rebus, & ſimiliter ſpecies ſubiicitur generi, non genus ſpeciei. Concluſio ponitur in fine contextus, illis verbis, *quare ex his*.

8 *Ipſarum autem.* Conferuntur autem hic à Philoſopho ſpecies ſpecialiſſimæ inter ſe: vt intelligamus eas omnes eſſe æquè ſubſtantias quod probatur ratione, quia omnes æquè attribuuntur primæ ſubſtantiæ: & exemplis, quia æquè homo attribuitur Socrati, & equus Bucephalo.

9 *Pariterque in primis.* Nunc conferuntur indiuidua inter ſe: & hæc quoque dicuntur eſſe æquè ſubſtantiæ: quod confirmatur exemplis alicuius hominis & alicuius bouis.

10 *Meritò igitur.* Iam confert ſecundas ſubſtantias cum aliis rebus, id eſt, cum accidentibus: &, ne quis hæc appellet tertias ſubſtantias, duplici argumento probat nomen ſubſtantiæ produci ſolùm ad genera & ſpecies, non etiam ad accidentia. Primum argumentum eſt: quia ſola genera & ſpecies declarant naturam primæ ſubſtantiæ. Syllogiſmus ita extruitur: Ea ſola quæ declarant primam ſubſtantiam, ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, ſeu ſunt ſubſtantiæ poſt primas: atqui ſola genera & ſpecies declarant primam ſubſtantiam: ergo ſola genera & ſpecies vocantur ſecundæ ſubſtantiæ. Hic ſyllogiſmus ducitur ex loco 39. tertij Top. id eſt, ab vſu & effectu ſecundarum ſubſtantiarum: qui quidem eſt, vt declarent naturam primæ ſubſtantię. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles in primis verbis proponit problema demonſtrandum. Deinde cùm ait, *quandoquidem ex his*, ponit minorem propoſitionem. Tertiò cùm ait, *nam ſi quis explicet*, eam minorem probat per inductionem. Poſtremò cùm ait, *quamobrem meritò*, infert concluſionem.

11 *Præterea primis.* Sequitur alterum argumentum, quod tale eſt: Ea ſola præter primas ſubſtantias, dici poſſunt ſubſtantiæ, quæ ſunt primis ſubſtantiis ſimilia: atqui ſola genera & ſpecies, non etiam accidentia, ſunt ſimilia primis ſubſtantiis: ergo ſola genera & ſpecies, non etiam accidentia, poſſunt appellari ſecundæ ſubſtantiæ. Maior propoſitio omittitur in contextu, & pendet ex dicto loco 24. tertij Topici. Minor probatur in contextu ab etymologia ſubſtantiæ: quoniam ſubſtantia dicitur à ſubſtando, quia ſubſtat ſeu ſubiicitur: vnde primæ ſubſtantiæ ſunt maximè ſubſtantiæ, quia maximè ſubſtant, vtpote quæ omnibus aliis rebus ſubiiciuntur: ſic igitur genera & ſpecies dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ, quia ſubiiciuntur accidentibus: accidentia verò non ſubſtant, ſed in ſubiectis ſubſtantiis inſunt. Concluſio in contextu prætermittitur: quia repetenda eſt ex particula præced. cui hæc particula cohæret. Sed videtur falſum eſſe, quod diximus, accidentia non ſubſtare ſeu non ſubiici. Primum enim opponi poteſt, quòd albor & nigror ſubiiciuntur colori: nam color illis attribuitur. item Grammatica & muſica ſubiiciuntur ſcientiæ. & multa alia eiuſmodi exempla proferri poſſunt, in quibus accidens accidenti ſubiicitur, nempe ſpecies ſuo generi. Reſpondeo, in his exemplis accidentia eſſe ſubiecta attributionis, ſeu ſubiecta de quibus: in argumento autem Ariſtotelis intelligi ſubiectum inhærentiæ, ſeu ſubiectum in quo. Rurſus opponi poteſt, quòd accidens poteſt eſſe ſubiectum inhærentiæ: vt cùm dicimus alborem diſſipare aſpectum, & nigrorem congregare aſpectum: item angulos eſſe æquales, lineam eſſe rectam, vel obliquam. Denique omnes mathematicæ diſciplinæ in quantitatibus verſantur, & earum affectiones demonſtrant. Reſpondeo, accidens accidenti attribui, vt albori vim diſſipandi viſum, non tanquam ſubiecto, ſed tamquàm cauſæ: perinde enim eſt, ac ſi dicamus corpus album ratione alboris diſſipare aſpectum. Eadem ratio eſt in omnibus aliis exemplis.

12 *Commune autem.* Poſt ſubſtantiæ diuiſionem & varias collationes, tandem proponit Philoſophus aliquot proprietates ſubſtantiæ: docet tamen non omnes eſſe veras proprietates, id eſt, non omnes conuenire ſoli & omni ſubſtantiæ. Prima proprietas eſt, non eſſe in ſubiecto: de qua dictum fuit cap. 2. part. 2. Primò ponit hanc proprietatem. Secundò cùm ait, *nam prima*, per inductionem probat eam ineſſe omni ſubſtantiæ.

13 *Hoc*

13 *Hoc autem non eſt.* Oſtendit eandem proprietatem non conuenire ſoli ſubſtantiæ, ſed etiam differentiæ. vnde perſpicuum eſt, differentiam ſeparari ab omnibus Categoriis. Cùm enim dicatur non eſſe in ſubiecto, ſeiungitur ab accidentibus, quoniam omnia accidentia ſunt in ſubiecto. Ruſſus cùm dicat Ariſtoteles hanc proprietatem non ineſſe ſoli ſubſtantiæ, ſed conuenire etiam differentiæ, manifeſtè differentiam ſegregat à categoria ſubſtantiæ. Quò igitur referemus differentias eſſentiales & ſpecificas? Sciendum eſt, has differentias per ſe non eſſe in vlla categoria, cùm categoria ſit ſeries tantùm generum & ſpecierum & indiuiduorum: meritò tamen ſpecierum, (id eſt, quatenus differentiæ conſtituunt ſpecies, & inſunt in ſpeciebus, tamquam partes ſpecierum) referuntur ad categoriam ſubſtantiæ: quia tota ſpecies eſt in hac categoria. Vt cùm homo ſit in categoria ſubſtantiæ, etiam partes eius, materia & forma, animal & rationale, ſunt in eadem categoria. Hinc habetur reſponſio etiam ad alteram quæſtionem, an materia prima ſit in categoria ſubſtantiæ. reſpondendum enim eſt, non eſſe in hac categoria per ſe, ſed (vt ſcholaſtici loquuntur) reductiuè, id eſt merito totius ſeu compoſiti in quo ineſt.

14 *Porro ne nos conturbent.* Occupat obiectionem, quæ fieri poſſet aduerſus id quod dictum fuit, hanc proprietatem, non eſſe in ſubiecto, conuenire omni ſubſtantiæ. Obiectio talis eſt: Partes ſubſtantiarum ſunt in ſubiecto; vt manus, vel pes in homine: ſed partes ſubſtantiarum ſunt ſubſtantiæ: ergo quædam ſubſtantiæ ſunt in ſubiecto. Solutio eſt per negationem maioris propoſitionis: quia partes ſunt in toto, non in ſubiecto. Quod Ariſtoteles probat per definitionem τοῦ eſſe in ſubiecto traditam cap. 2. part. 2. vbi definiebantur in ſubiecto eſſe, quæ non ſunt vt partes in toto. Sic igitur argumentari poſſumus: Quod eſt in toto, non eſt in ſubiecto: partes ſubſtantiæ ſunt in toto: ergo non ſunt in ſubiecto. Hanc particulam accipio tam de partibus eſſentialibus, vt de materia & forma; quàm de partibus integrantibus, vt capite, brachiis, manibus, pedibus hominis.

15 *Ineſt autem.* Sequitur ſecunda ſubſtantiæ proprietas, id eſt attribui ſynonymos: quæ nec ſoli ſubſtantiæ conuenit, ſed etiam differentiæ: nec omni ſubſtantiæ, quia prima ſubſtantia nulli attribuitur. Hæc eſt ſententia huius particulæ: ex qua apparet, Ariſtotelem loqui de attributione per ſe. nam prima ſubſtantia per accidens attribuitur, vt notaui ad Porphyrij Iſagog. cap. 2. partic. 9.

16 *Omnis verò ſubſtantia.* Tertia proprietas eſt, ſignificare hoc aliquid, id eſt rem certam, quæ (vt ita dicam) digito demonſtrari poſſit. Hæc proprietas non conuenit omni ſubſtantiæ, ſed ſoli primæ. Primò hanc proprietatem proponit. Secundò cùm ait, *in primis igitur*, oſtendit eam conuenire primæ ſubſtantiæ. Tertiò cùm ait, *ſed in ſecundis*, probat eam non conuenire ſecundis ſubſtantiis. nempe quia in præſentia ſumit anguſtiſſimè verbum, hoc aliquid. nam latiùs acceptum conuenit omni ſubſtantiæ, vt Phyſ. lib. 1. cap. 8. partic. 12. & de anima lib. 2. cap. 1 partic. 3. & Metaphyſ. lib. 6. cap. 1. Latiſſimè ſumptum tribuitur non ſolùm ſubſtantiæ, ſed etiam accidenti, vt Phyſ. lib. 1. cap. 8 partic. 3.

17 *Nec verò ſimpliciter.* Soluit tacitam obiectionem. cùm enim in particula præcedente dixerit genera & ſpecies non ſignificare hoc aliquid, ſed quale quid, videtur genera & ſpecies reduxiſſe ad accidentia. nam qualitates ſunt accidentia. Pro ſolutione huius obiectionis diſtinguit Philoſophus inter qualitatem eſſentialem & qualitatem accidentalem: ac docet genera & ſpecies ſubſtantiarum ſignificare qualitatem eſſentialem, accidentia verò qualitatem accidentalem. Qualitatis igitur vocabulum eſt homonymum, & capitur tribus modis. Primò complectitur tam ſubſtantiam, quàm accidens, vt hîc. Secundò ſumitur pro quouis accidente, vt lib. 1. Poſter. cap. 22. partic. 9. Tertiò pro qualitate propriè dicta, ac diſtincta ab aliis nouem categoriis, vt cap. 8. huius libri.

18 *[Hoc] quoque ſubſtantiis.* Quarta proprietas eſt, non habere contrarium. In hac particula Ariſtoteles per inductionem probat hanc proprietatem ineſſe omni ſubſtantiæ.

19 *Hoc verò ſubſtantiæ.* Nunc oſtendit eandem quartam proprietatem non conuenire ſoli ſubſtantiæ. Et primò probat eam conuenire etiam quantitati, propoſitis quibuſdam exemplis: nam quantitati duorum vel trium cubitorum nihil eſt contrarium. Secundò cùm ait, *niſi quis multum*, obiicit contraria exempla, id eſt quædam quanta, quæ videntur habere aliquid contrarium. nam multum & paucum, nec non magnum & paruum videntur eſſe quanta, & eſſe inter ſe contraria. Falſum igitur eſſe videtur, quod dictum fuit, quantitati nihil eſſe contrarium. Tertiò cùm ait, *ſed definitorum*, obiectionem proximè allatam, quæ ſume-

batur à multo & pauco, item à magno & paruo, ſoluit (vt Græci loquuntur) διὰ τῆς ἀντιπαραστάσεως, ſiue (vt ſcholaſtici loquuntur) per fiduciariam reprobationem, nempe dato & non conceſſo quod in obiectione ſumptum fuit. nam etiamſi concedamus multum & paucum, item magnum & paruum, eſſe quanta, & eſſe contraria: tamen hæc obiectio noſtræ ſententiæ non officit; quia oſtendebamus eam proprietatem, (nempe non habere contrarium) non conuenire ſoli ſubſtantiæ, ſed etiam quantitati. quamuis igitur concedamus eam proprietatem non conuenire omnibus quantis: tamen vt probetur non conuenire ſoli ſubſtantiæ, ſufficit, ſi oſtendatur conuenire quibuſdam quantis. Hoc autem Ariſtoteles oſtendit per diſtinctionem quanti, inquiens aliud eſſe definitum, vt duo, tria, bicubitum, tricubitum; aliud indefinitum, id eſt, quod non exprimit certam quantitatem, vt magnum, paruum, multum, paucum. Quare etiamſi fateamur quantitates indefinitas, vt magnum & paruum, recipere contrarietatem: tamen verum eſt, quantis definitis nihil eſſe contrarium: proinde verum eſt, hanc proprietatem non conuenire ſoli ſubſtantiæ. Hæc eſt ſolutio, qua Ariſtoteles hoc loco vtitur. aliam verò adhibebit capite ſeq. διὰ τῆς ἐνστάσεως, id eſt, per inſtantiam, negans id quod ſumebatur in obiectione, & oſtendens magnum & paruum, item multum & paucum, nec eſſe quanta, nec eſſe contraria.

20 *Videtur autem ſubſtantia.* Quinta proprietas eſt, non dici magis vel minùs, ſeu non contendit nec remitti. Primò hanc proprietatem proponit. Secundò cùm ait, *Non dico ſubſtantiam*, occupat obiectionem, ex cuius ſolutione intelligitur, quomodo accipienda ſi hæc proprietas. Obiectio eſt: quia ſupra dictum fuit, ſpecies eſſe magis ſubſtantias quàm genera, & indiuidua eſſe magis ſubſtantias quàm genera & ſpecies: ergo in ſubſtantia reperiuntur magis & minùs. Soluit Ariſtoteles hanc obiectionem: quia ſuprà conferebantur inter ſe diuerſæ ſubſtantiæ: quarum alia erat ſuperior in Categoria, vt genus; alia inferior, vt indiuiduum: hic verò conſideratur vna ſubſtantia; quæ idipſum quod eſt, ſemper æqualiter eſt. Tertiò cùm ait, *veluti ſi hæc*, datam ſolutionem atque expoſitionem exemplis & collatione cum accidentibus comprobat, nam ſi hæc ſubſtantia, putà Socrates, eſt homo ſemper eſt æquè homo, & æquè animal: nec dicitur magis vel minùs homo, nec magis vel minùs animal ſe ipſo vel alio quopiam: ſicut dicitur magis vel minùs albus. Quarto cùm ait, *Quare ſubſtantia*, conclud t hanc proprietatem conuenire ſubſtantiæ. Vtrùm autem hæc proprietas ſoli ſubſtantiæ, an aliis quoque rebus conueniat, Ariſtoteles non declarat. ſed cùm in ſequenti capite eam attributurus ſit etiam quantitati, inde apparet non competere ſoli ſubſtantiæ.

21 *Sed maximè proprium.* Sexta proprietas ſubſtantiæ eſt, cùm vna & eadem numero ſit, poſſe contraria ſuſcipere: vt eadem aqua modò eſt calida, modò frigida. Hanc proprietatem docet Ariſtoteles per inductionem conuenire omni & ſoli ſubſtantiæ. Primo igitur ponit hanc proprietatem. Secundò cùm ait, *cuiuſmodi in aliis*, oſtendit eam aliis rebus non conuenire. Tertiò cùm ait, *Subſtantia verò*, probat eam conuenire ſubſtantiæ. Obiiciet aliquis hanc proprietatem non poſſe conuenire omni ſubſtantiæ, ſed tantùm indiuiduis. Cùm enim indiuidua dicantur inter ſe numero differre, vt Socrates & Plato: conſequenter vnum indiuiduum, vt Socrates, eſt vnum numero. genus autem vel ſpecies non videtur vnum numero dici poſſe: ſiquidem aliud eſt numero differre, vel idem eſſe, aliud ſpecie, aliud numero. Reſpondeo non tantum quod eſt indiuiduum, dici vnum numero, nec tantùm indiuidua differre numero, ſed ſpecies etiam & genera, vt conſtat ex lib. 1. Poſter. cap. 5. part. 5. & lib. 1. Top. c. 7. part. 2. Sicut enim numerando diſtinguimus & in numero ponimus Socratem, Platonem, Ariſtotelem, Diogenem, &c. cùm numeramus indiuidua: ita etiam numeramus ſpecies, vt ſpecies animalis, hominem, equum, bouem: item genera, ſubſtantiam, qualitatem, &c. Non eſt igitur proprium indiuiduorum differre numero, ſed differre tantùm numero; nam ſpecies, vt homo, equus, bos, differunt numero & ſpecie: genera verò, vt ſubſtantia, quantitas, qualitas, differunt & numero & genere. Rurſus indumentum & veſtimentum eſt nomen ſpeciei, & nihilominùs eſt vnum numero. Sic definitio & definitum, vt homo & animal rationale mortale. Ergo etiam ſecunda ſubſtantia, vt corpus, vel animal, poteſt dici vnum numero: & recipit contraria, vt alborem, & nigrorem.

22 *In nulla autem.* Diligentiùs expendit, quod ſuprà dixit, ſextam proprietatem conuenire ſoli ſubſtantiæ: & contra hoc obiicit, quaſi eadem proprietas etiam orationi & opinioni conueniat: quia modò ſunt veræ, modò falſæ. veluti ſi dicas aut putes Socratem ſedere: dum Socrates ſedet, eſt oratio & opinio vera: eo autem ſurgente, fit falſa.

23 *Sed & ſi quis.* Duobus modis ſolui-

uit propoſitam obiectionem. Prima ſolutio eſt in hac particula διὰ τῆς ἀντιστροφῆς: quia etiamſi concedamus orationem & opinionem ſuſcipere contraria, tamen aliter ſuſcipiunt, quàm ſubſtantia. cùm enim aqua (exempli gratiâ) ex calida fit frigida, mutatio fit in ipſa aqua recipiente contrarias qualitates: cùm autem oratio vel opinio ex vera fit falſa, mutatio non fit in ipſa oratione vel opinione, ſed in aliqua re externa, vt in Socrate, qui, cùm ſederet, ſurrexit. Proprium igitur ſolius ſubſtantiæ eſt, per ſui mutationem recipere contraria.

24 *Sed & ſi quis.* Affert eiuſdem obiectionis alteram ſolutionem διὰ τῆς ἐνστάσεως, docens orationem & opinionem non ſuſcipere contraria. quod ita probat: Quicquid contraria ſuſcipit, mutatur: atqui oratio & opinio, cùm ex veris falſæ fiunt, non mutantur: ergo non ſuſcipiunt contraria. Quod attinet ad ſeriem contextus. Primò Ariſtoteles proponit hanc ſolutionem, id eſt, negat opinionem & orationem ſuſcipere contraria. Secundò cùm ait, *nam oratio*, vt probet ſuam ſententiam, præmunit & explicat, quomodo orationes & opiniones fiant ex veris falſæ: ac docet eas non ſuſcipere aliquam nouam affectionem, ſed nouam affectionem fieri in alia re externa, vt in Socrate ſurgente. nam mutatio eſt in Socrate, non in oratione, vel opinione de Socrate. Tertiò cùm ait, *quare ſuſcipere*, ponit problema ſeu concluſionem probandam, id eſt, opinionem & orationem non ſuſcipere contraria. Quartò cùm ait, *cùm nulla contraria affectio in ipſis fiat*, proponit minorem propoſitionem, nempe opinionem & orationem non recipere nouam affectionem, ſeu (quod idem valet) non mutari. Maiorem autem propoſitionem omittit, quam ego ſuppleui. Quintò cùm ſubiicit, *ſubſtantia verò*, oſtendit ſubſtantiam recipere contraria: & illam argumentationem, quæ modò propoſita fuit de oratione & opinione, non habere locum in ſubſtantia: quia ſubſtantia mutatur, & nouam affectionem ſuſcipit: proinde rectè dicitur ſuſcipere contraria.

25 *Quare proprium.* Concludit hanc eſſe veram ſubſtantiæ proprietatem, quæ ſexto & vltimo loco expoſita fuit.

26 *Hæc de ſubſtantia.* Breui epilogo imponit finem huic capiti.

IN CAP. VI. DE QVANTO.

SVbſtantiam recto ordine ſequitur Quantitas, vtpote quæ inter omnia accidentia maximè accedit ad naturam ſubſtantiæ; adeò vt in mathematicis fungatur vice ſubſtantiæ, & accipiatur pro ſubiecto. Habet etiam multas proprietates communes cum ſubſtantia, veluti non recidere contrarium, non intendi nec remitti. Hanc Categoriam Ariſtoteles declarat duabus diuiſionibus generis generaliſſimi, & definitione atque exemplis ſingularum ſpecierum, ac tribus proprietatibus. Confer hoc caput cum cap. 13. lib. 4. (Latinis eſt 5.) Metaphyſ. vbi ſimiliter agitur de quantitate. Si deſcriptionem cupis, quam Ariſtoteles prætermittit: Quantum eſt accidens, quod per ſe in partes diuiditur. vel, quod oritur à materia ſubſtantiæ. Cùm enim ſubſtantia ex materia & forma conſtet: ex illa oritur quantitas, ex hac verò qualitas. idcirco quantitas per ſe eſt diuiſibilis: qualitas autem, indiuiſibilis: quia diuiſio eſt à materia, vnio à forma.

1 *Quanti autem.* Omittit definitionem quanti, quam ſuprà tradidi, fortaſſe propter magnam difficultatem & vexatam quæſtionem, an quantum ſit commune ſynonymum, quod poſſit generaliter definiri: quæ diſputatio excedit fines logicos & omnino eſt metaphyſica. Quapropter incipit à diuiſione. non diuidit autem totam Categoriam, vt initio capitis præcedentis diuiſit Categoriam ſubſtantiæ: ſed hîc diuidit genus generaliſſimum in proximas ſpecies. Proponit igitur duas quanti diuiſiones. Primò quantum aut eſt diſcretum, cuius partes aliquo communi termino non copulantur, vt numeri quinarij partes, tria & duo, non connectuntur communi aliquo termino: aut continuum, cuius partes communi termino coniunguntur, vt partes lineæ coniunguntur puncto. Secundò omne quantum conſtat ex partibus (ſiquidem omne quantum eſt diuiſibile) aut habentibus, aut non habentibus poſitionem inter ſe. Vt dicantur partes quanti habere inter ſe poſitionem, tres conditiones requiruntur. Prima, vt illæ partes alicubi ſitæ ſint: vt partes lineæ vel ſuperficiei ſunt ſitæ in plano. Altera, vt illæ partes ſint continuæ, id eſt, communi aliquo termino connectantur. Tertia, vt partes illæ permaneant: ſicut partes lineæ vel ſuperficiei permanent: partes autem temporis non permanent, quia tempus continenter fluit: vnde licèt tempus ſit continuum, tamen eius partes non dicuntur habere poſitionem inter ſe.

2 *Diſcretum eſt.* Redit ad priorem diuiſionem: & primò enumerat duas ſpecies quanti diſcreti. Prima ſpecies eſt numerus, qui ab Euclide lib. 7. definitur τὸ ἐκ μονάδων συγκείμενον πλῆθος, id eſt, ex vnitatibus conſtans multitudo. nam vnitas non eſt nume-

rus: ſed principium numeri: ſicut punctum non eſt linea, ſed principium lineæ. Secunda ſpecies eſt ſermo. Hic notanda eſt diſtinctio ſermonis: qui aut eſt ἐνδιάθετος, aut προφορικὸς, aut γεγραμμένος, id eſt, aut internus, qui mente & cogitatione concipitur: aut prolatus, qui voce profertur: aut ſcriptus, qui literis continetur. hoc autem loco ſumitur ſermo in ſecunda ſignificatione, quatenus voce profertur, vt ipſe Ariſtoteles declarabit part. c. 4. Præterea notandum eſt, ſermonem hîc latiùs accipi, vt ſignificet etiam verbum vnum: quamuis propriè loquendo, verbum ſeu nomen & ſermo ſiue oratio diſtinguantur, vt in libro de Interpretat. cap. 4. & paſſim. Inſuper notandum eſt, Ariſtotelem libro 4. Metaph. cap.13. vbi enumerat ſpecies quanti, omittere ſermonem: fortaſſe quia numeri appellatione eo loci etiam ſermonem comprehendit: numerum enim ibi accipit pro multitudine, vt Auerroi videtur: ſermo autem nihil aliud eſt, quàm multitudo ſyllabarum. Hîc autem numerus ſumitur anguſtiùs, vt differat à ſermone ſiue ab oratione. Hæc de duabus ſpeciebus quanti dicta ſint. Secundò cùm ait, *Continuum* [*eſt,*] enumerat quinque ſpecies quanti continui. Prima ſpecies eſt linea, quæ ab Euclide lib. 1. Element. definitur longitudo ſine latitudine. Secunda ſpecies eſt ſuperficies, quæ etiam vocatur ſuperficium, & ab Euclide 1. Elem. definitur, quod longitudinem & latitudinem tantùm habet. Tertia ſpecies eſt corpus. Cùm autem corpus tribus modis accipiatur, vt expoſui ad cap. 2. Porphyrij, part. 24. hoc loco ſumitur pro quantitate habente tres dimenſiones, id eſt, longitudinem, latitudinem, & altitudinem: quod etiam vocatur στερεὸν, ſolidum. Quarta ſpecies eſt locus, quam Ariſtoteles dict. cap.13. lib. 4. Metaph. prætermittit: ni fallor, quia libro 4. Phyſicorum probat locum nihil aliud eſſe, quàm ſuperficiem corporis ambientis. vnde cùm ſuperficies & terminet corpus in quo eſt, & ambiat aliud corpus quod in ſe continet: (vt interna ſuperficies vaſis terminat intrinſecùs ipſum vas, & ambit aquam vaſe contentam) in Metaphyſ. ſuperficies ſub vtraque conſideratione proponitur: adeò vt ibi appellatione ſuperficiei contineatur etiam locus. in præſentia verò ſuperficiem tantùm terminantem intelligit, non etiam ambientem: proinde locum à ſuperficie meritò diſtinguit. Quinta & vltima ſpecies eſt tempus, quod hîc numeratur in quantis per ſe, cùm dicto capite 13. lib. 4. Metaph. Ariſtoteles doceat motum ac tempus non eſſe quanta per ſe, ſed ex accidenti. Potes hæc loca conciliare, diſtinguens duas temporis conſiderationes. Aut enim tempus ſpectatur ratione partium ſucceſſiuarum, vt ratione præteriti, præſentis, & futuri: aut quatenus ſignificat ſpatium ab eo mobili, quod eſt cauſa efficiens temporis, confectum, vt tempus diurnum eſt ſpatium motus primi mobilis. Primo modo tempus eſt quantum per ſe: altero modo, per accidens, & ratione motus. Primam igitur conſiderationem hîc accipe: alteram 4. Metaphyſ.

3 *Nam partium.* Incipit probare ſingulas ſpecies ſuprà enumeratas, id eſt, eas referri ad quanta continua vel diſcreta, prout ſuprà dictum fuit. & in primis probat numerum eſſe diſcretum. non probat eſſe quantum: quia id per ſe patet. probat autem eſſe diſcretum ex definitione quanti diſcreti: nam quantum diſcretum eſt, cuius partes communi termino non coniunguntur: numeri autem partes communi termino non coniunguntur: ergo numerus eſt quantum diſcretum. Hic ſyllogiſmus eſt ex duabus affirmantibus in ſecundâ figurâ, vtilis, quia maior propoſitio reciprocatur, vt alibi explicabitur. In contextu habemus primò minorem propoſitionem. Deinde illis verbis, *vt ſi τὰ quinque*, eius minoris probationem per exempla. Poſtremò ibi, *quare numerus*, concluſionem.

4 *Itidémque ſermo.* Probat ſermonem eſſe quantum diſcretum. Primò proponit dictum problema, ſermonem eſſe quantum diſcretum. Secundò cùm ait, *nam ſermonem*, ſic probat eſſe quantum. Quod ſub menſuram cadit, eſt quantum: atqui hoc ſub menſuram cadit, quoniam eum metimur ſyllabâ longâ & breui. ergo ſermo eſt quantum. Huius ſyllogiſmi maior propoſitio in contextu deſideratur. Tertiò cùm ait, *ſermonem, inquam, voce prolatum*, indicat de quo ſermone in præſentiâ loquatur, id eſt, de ſermone qui conſiſtit in voce, non in mente, vel ſcriptura. Quartò cùm ait, *nullo enim*, ſermonem eſſe diſcretum, probat eodem modo, quo id probauit de numero, id eſt, per definitionem quanti diſcreti, hoc modo: Quantum diſcretum eſt, cuius partes communi termino coniunguntur: atqui ſermonis partes communi termino non coniunguntur: ergo ſermo eſt quantum diſcretum. Huius ſyllogiſmi tantùm minor propoſitio in contextu habetur.

5 *At verò linea.* A quantis diſcretis tranſit ad continua: & primò ex definitione continui probat lineam eſſe continuam hoc modo: Quantum continuum eſt, cuius partes communi termino coniunguntur: atqui

lineæ

ñeæ partes communi termino coniungun-
ur, nempe puncto: ergo linea eſt quantum
ontinuum. In contextu conclusionem, & mi-
iorem propoſitionem ponit, maiorem præ-
ermittit.

9 *Et ſuperficiei.* Ex eadem definitione
probat ſuperficiem eſſe continuam hoc mo-
do: Quantum continuum eſt, cuius partes
communi termino coniunguntur: atqui ſu-
perficiei partes communi termino coniun-
guntur, nempe lineâ: ergo ſuperficies eſt
quantitas continua. Sola minor propoſitio
eſt in contextu.

7 *Idémque in corpore.* Per eandem defi-
nitionem demõſtrat corpus eſſe continuum.
& ſimiliter ſolam minorem propoſitionem
expreſſè ponit.

8 *Eiuſmodi eſt.* Per eandem definitionem
probat tempus eſſe continuum. Primò expri-
mi conclusionem, in qua obiter mentionem
facit loci, de quo in ſeq. partic. Secundò ibi,
nam præſens, ponit minorem propoſitionem,
maiori omiſſa.

9 *Rurſus locus.* Locum eſſe continuum ſic
probat: Corpus locatum eſt continuum: ergo
etiam locus eſt continuus. Probatur conſe-
quentia: quia ſingulæ partes corporis occu-
pant ſingulas partes loci: adeò vt eadem ſit
continuitas partium corporis, & partium lo-
ci. Intellige partes in loco eſſe quodam mo-
do, id eſt poteſtate, non actu: nam actu ſunt
in toto, non in loco. vide Phyſic. lib. 4. cap. 7.
partic. 7. & 8.

10 *Præterea alia.* Expoſita priore quanti
diuiſione, repetit poſteriorem, vt huius quo-
que ſingula membra declaret: ac deinceps
primùm expendit quantitates habentes poſi-
tionem partium: & à definitione talis quan-
titatis probat ſingulas ſpecies ad hoc genus
referri, nempe lineam partic. 11. ſuperficiem
partic. 12. corpus & locum part. 13.

14 *Sed in numero.* Tranſit ad ea quanta,
quæ non habent partium poſitionem: cuiuſ-
modi in primis docet eſſe numerum, & tem-
pus. id autem probat à definitione quantita-
tis habentis partium poſitionem. Series con-
textus hæc eſt. Primò de numero ſic argu-
mentatur: Quod habet poſitionem partium,
eius partes ſunt alicubi ſitæ & inter ſe con-
nectuntur: atqui numeri partes non ſunt a-
licubi ſitæ, nec inter ſe connectuntur: ergo
numerus non habet poſitionem partium.
Huius ſyllogiſmi in contextu ponitur tantùm
in primis verbis concluſio: & ibi, *vel ſitas eſſe*,
additur minor propoſitio: prætermittitur au-
tem maior, vtpote manifeſta ex ſuprà expoſi-
tis. Secundò cùm ait, *nec [partes] temporis*, idem
probat de tempore, ſimili ſyllogiſmo, qui ita
erigitur: Id cuius partes non permanent, non
habet poſitionem partium: ſed partes tem-
poris non permanent: ergo tempus non ha-
bet poſitionem partium. In contextu primùm
habetur concluſio illis verbis, *nec partes tem-
poris.* ſupple, habent poſitionem inter ſe. De-
inde minor propoſitio, illis verbis, *quia nulla*,
&c. Poſtremò maior propoſitio ibi, *quod au-
tem non permanet.* Porrò maior propoſitio
manifeſta eſt ex definitione quantitatis ha-
bentis partium poſitionem. Minor eſt per ſe
nota, quòd tempus ſemper fluit, nec vnquàm
permanet. Tertiò cùm ait, *ſed potiùs ordinem*,
occupat obiectionem, quæ de tempore afferri
poterat: quòd priùs eſt tempus præteritum,
poſtea præſens, tandem futurum. vnde viden-
tur partes temporis certo quodam modo diſ-
poni: proinde habere poſitionem. Reſpondet
Ariſtoteles, hanc non eſſe poſitionem partiũ,
ſed ordinẽ partium. Poſtremò cùm ait, *& in
numero*, eandem obiectionem occupat & ſol-
uit ſimiliter in numero: quia numeri quoque
partes habent ordinem, non poſitionem.

15 *Eadem eſt ſermonis.* Similiter docet
ſermonem carere partium poſitione. Syllo-
giſmus ita extruitur: Quod habet poſitio-
nem partium, eius partes permanent. atqui
ſermonis partes non permanent: ergo ſermo
non habet poſitionem partium. In contextu
habemus primò comparationem ſermonis
cum numero & tempore, quòd eadem eſt
omnium ratio, quia ſcilicet omnia hæc po-
ſitione partium carent. Secundò ibi, *quia
nulla*, oſtendit Philoſophus eſſe eandem ra-
tionem: quia partes ſermonis non manent,
quemadmodum nec partes temporis. Ter-
tiò cùm ait, *quare non poteſt*, extruit dictum
ſyllogiſmum, cuius ponit concluſionem,
& minorem propoſitionem, maiore præ-
termiſſa.

16 *Alia igitur.* Concludit poſteriorem di-
uiſionem rectè traditam fuiſſe.

17 *Atque hæc ſola.* Enarratis ſeptem ſpe-
ciebus quanti, numero, oratione, linea, ſu-
perficie, corpore, loco, ac tempore: nunc
docet plures ſpecies quanti non eſſe: atque
ita, cùm diſtinxerit ſpecies quanti inter ſe,
nunc ſeparat quantum ab aliis rebus. quam
methodum etiam cap. præcedente obſerua-
uit. Quòd autem hæ ſolæ ſint verè ſpecies
quanti, & hæc ſola ſint quanta per ſe, probat
per inductionem, vt album dicitur multum,
non per ſe, ſed quia magna eſt ſuperficies al-
borem continens: ſuperficies autem per ſe
dicitur quanta.

18 *Præterea quanto.* Hactenus diuiſio-

net quanti: ſequuntur proprietates, quæ ſimiliter ſeparat quantum ab aliis Categoriis. quod Ariſtoteles ſignificat aduerbio illo *Præterea*: quaſi dicat, præter eam probationem & inductionem proximè expoſitam, quantum etiam per proprietates deinceps explicandas ſeiungi ab aliis categoriis. Prima proprietas eſt, non habere contrarium: de qua, vt & de aliis proprietatibus, videndum eſt an conueniat omnibus, & an ſolis quantis. Sed an ſolis conueniat, Ariſtoteles non docet: quia ſupponit nos eſſe memores eius, quod præcedenti capite docuit, hanc proprietatem conuenire etiam ſubſtantiæ. An autem conueniat omnibus quantis, cùm hanc quæſtionem attigerit in 19. partic. cap. præceden. nunc prolixiùs declarat tam in quantis definitis, quàm in indefinitis. Itaque in hac particula primò hanc proprietatem proponit. Secundò cùm ait, *etenim in*, docet hanc proprietatem conuenire omnibus quantis definitis, quæ ſcilicet ſignificant certam quantitatem, vt duorum vel trium cubitorum.

19 *Niſi fortè.* Deinceps expendit quanta indefinita, quæ non ſignificant certam quantitatem, ſed incertam, vt multum, parum: magnum, paruum. Et cùm ipſe ſentiat nullum quantum habere contrarium: nunc obiicit hæc, quæ videntur eſſe contraria, nempe multum & parum, magnum & paruum. Hæc obiectio reducenda eſt ad ſyllogiſmum tertiæ figuræ, quò meliùs ſequentes ſolutiones intelligantur. Syllogiſmus igitur eſt: Multum & parum, item magnum & paruum, ſunt contraria: atqui hæc, multum, &c. ſunt quanta: ergo quædam quanta ſunt contraria.

20 *At horum nullum.* Obiectionem in præcedenti particula allatam ſoluit, euertens minorem propoſitionem, id eſt, probans multum & parum, item magnum & paruum, non eſſe quanta, ſed relata. hoc autem probat duobus modis. Prius argumentum in hac particula ſumitur à rerum ipſarum natura, id eſt à natura quanti, & relatorum. ſic enim argumentatur: Quæ non ſpectantur per ſe, ſed ad alterum referuntur: non ſunt quanta, ſed relata: atqui multum, &c. non ſpectantur per ſe, ſed ad alterum referuntur: ergo non ſunt quanta, ſed relata. Huius ſyllogiſmi ponit Philoſophus in contextu concluſionem & minorem propoſitionem, omiſſa maiore, quæ manifeſta eſt ex natura quanti, & relatorum. nam hæ categoriæ ſic diſtinguuntur: quòd quantitates, ſicut etiam qualitates, ſunt accidentia abſoluta: quæ verò referuntur ad aliquid, ſunt relata. Secundò cum ait, *vt mons*, quibuſdam exemplis, & ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis probat eam dictæ minoris propoſitionis partem quæ eſt de magno & paruo: ſic enim argumentatur: Si magnum & paruum dicerentur per ſe, non diceretur mons paruus & milium magnum: ſed dicitur mons paruus, & milium magnum: ergo magnum & paruum non dicuntur per ſe. Hypothetica propoſitio per ſe manifeſta eſt. cum omnis mons, quantumuis paruus, ſit multò maior quocumque milij grano quantumuis magno. Minor patet ex communi vſu loquendi. Huius proſyllogiſmi initio ponit minorem propoſitionem: & ibi, *ergo ad alterum ſit relatio*, infert concluſionem: deinque ibi, *quia ſi per ſe*, adiungit maiorem propoſitionem. Tertiò cùm ait, *rurſus in vico*, ſimili proſyllogiſmo vtitur de multis & paucis: nam ſi multa & pauca dicerentur per ſe, non diceremus paucos homines eſſe Athenis, & multos in vico: nec paucos in theatro, & multos in ædibus: ſed hæc ſæpe dicimus: ergo, &c. Huius ſecundi proſyllogiſmi tantùm minor propoſitio exprimitur in contextu.

21 *Præterea bicubitum.* Cùm in præcedente particula ex natura quanti & relatorum probauerit multum & parum, item magnum & paruum, non eſſe quanta, ſed relata: nunc idem probat à ſignificatione vocabulorum. ſicut enim quanta & relata ſunt res diuerſæ, ita etiam ipſa vocabula vim diuerſam habent. nam vocabula, quæ quantum ſignificant, ſunt abſoluta. quæ verò ad aliquid, ſunt relata. cùm igitur magnum, &c. ſignificationem relatam habeant, quia magnum dicitur reſpectu parui &c. certè ſunt relata, non quanta.

22 *Præterea ſiue.* Eiuſdem obiectionis aliam ſolutionem affert per negationem & euerſionem maioris propoſitionis. & quemadmodum ſuprà duplici argumento probauit multum & paucum, necnon magnum & paruum non eſſe quanta: ita duplici argumento probat, ea non eſſe contraria. Primum argumentum ducitur à relatorum natura. Syllogiſmus ita extruitur. Quod ad alterum refertur, non habet contrarium: atqui multum & parum, necnon magnum & paruum, ad aliud referuntur: ergo non habent contrarium. Maior patet ex diſtinctione contrariorum & relatorum, de qua infrà cap. 10. Minor patet ex dictis in duabus proximis particulis. Ideóque hæc minor in contextu ſupprimitur, ac tantùm ponitur in primis verbis.

is concluſio. Deinde ibi, *quod enim per ſe*, maior propoſitio.

23 *Præterea ſi magnum.* Sequitur alterum argumentum probans magnum & paruum &c. non eſſe contraria. Eſt autem ſyllogiſmus hypotheticus ducens ad duas abſurditates, nempe contraria eſſe in eodem ſubiecto, & idem eſſe ſibi ipſi contrarium. Eſt igitur ſyllogiſmus compoſitus, qui poteſt in duos vel quatuor reſolui, arguens à deſtructione conſequentium ad deſtructionem antecedentium. Syllogiſmus compoſitus ita concipitur: Si magnum & paruum, item ſi multum & parum ſunt contraria, erunt duo contraria in eodem ſubiecto, & erit idem ſibi ipſi contrarium: atqui hæc ſunt falſa & abſurda: ergo magnum &c. non ſunt contraria. Minor, id eſt propoſitio categorica, eſt manifeſtè vera. Maior, id eſt hypothetica, declaratur exemplis: quoniam eadem res reſpectu minoris vocatur magna, & reſpectu maioris dicitur parua. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primò ponit propoſitionem hypotheticam, in qua tantùm facit mentionem magni & parui, breuitatis cauſa omittens multa & pauca, quæ facilè à nobis ſuppleri poſſunt, & in concluſione ab ipſo quoque Ariſtotele nominabuntur. Secundò cùm ait, *accidit enim*, probat eam propoſitionem hypotheticam, ſicut dixi. Tertiò cùm ait, *ſed nihil videtur*, euertit alterum ex duobus conſequentibus, id eſt, docet abſurdum eſſe, ſi quis dicat contraria ſimul eſſe in eodem ſubiecto: & ſoluit obiectionem, quæ fieri poterat ex cap. de ſubſtantia partic. 21. vbi dictum fuit ſubſtantiam ſuſcipere contraria: quia non ſimul ſuſcipit, ſed diuerſis temporibus: vt aqua non eſt ſimul calida & frigida; ſed modò calida, modò frigida. Quartò cùm ait, *eadem quoque*, probat alteram partem propoſitionis hypotheticæ, id eſt conſecutionem ſecundæ abſurditatis, quòd idem ſibi ipſi contrarium eſſet. Quintò cùm ait, *ſed fieri nequit*, euertit alterum conſequens, & ait idem non poſſe ſibi contrarium eſſe. Sextò cùm ait, *non eſt igitur*, concludit magnum, &c. non eſſe contraria. Septimò cùm ait, *quare etiam*, concludit ſe obiectionem in 19. partic. allatam, rectè ſoluiſſe per negationem minoris propoſitionis, ſicut expoſui ad partic. 22.

24 *Maximè verò.* Hactenus prima obiectio contra primam proprietatem, & eiuſdem obiectionis ſolutiones: nunc additur & altera obiectio, ſimiliter oſtendens eam proprietatem non conuenire omni quanto. Syllogiſmus ita extruitur: Locus recipit contrarietatem: locus autem eſt ſpecies quanti: ergo quoddam quantum recipit contrarietatem. Maior probatur exemplo: quia locus ſuperus & locus inferus ſunt contrarij, vt confirmatur ex eo quòd contrariorum definitio maximè his conuenit: immò ex his ſumpta videtur: quoniam contraria dicuntur, quæ cùm ſint in eodem genere, plurimùm inter ſe diſtant: ſummus autem & infimus locus maximè inter ſe diſtant. vnde cùm volumus maximum diſcrimen notare, hyperbolicos dicimus ea diſtare vt cœlum à terra. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò ponitur concluſio. Deinde ibi, *nam ſuperum*, loco minoris ponit Ariſtoteles probationem ipſius minoris: reliquas argumentationis partes omittit. Sed notare oportet, Ariſtotelem hæc omnia proponere, non quaſi vera, ſed tantùm vt probabilia. idcirco nihil affirmat: ſed vtitur verbo videri, cùm ait, *contrarietas videtur in loco eſſe*, & mox, *contrariorum definitionem videntur ab his ducere.* Item, non tam ex ſua quàm ex aliorum ſententia loquitur: nam ait, *dicentes*: &, *videntur ducere*: &, *contraria definiunt.* Itaque hæc diſputandi tantùm cauſà proponuntur. & eſt obiectio, quæ reuera ſolui poteſt: quamuis Ariſtoteles in contextu eam ideò non ſoluat, quia ſolutio colligi poteſt ex antè dictis. nam ſuprà & infrà, ſeu ſuperum & inferum ſunt relata: proinde non ſunt contraria: dicitur enim locus ſuperus reſpectu inferi, & inferus reſpectu ſuperi. Ergo ad ſyllogiſmum principalem reſpondendum eſt per negationem minoris, & negandum contrarietatem eſſe in loco. Ad probationem reſpondendum eſt per diſtinctionem diſtantiæ. alia namque eſt diſtantia loci, alia eſſentiæ & naturæ. res enim eiuſdem naturæ, quamuis remotiſſimis locis ponantur, tamen non erunt contrariæ. quæ verò contrariæ ſunt, etiamſi ſint propinquæ, nihilominùs ſunt contrariæ. Immo dici ſolet, contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcere, id eſt, contrarietatem magis apparere, vbi contraria propinqua ſunt, aut ſimul conſiderantur. Præterea in verbis notandum eſt, Ariſtotelem non abſolutè dicere maximam eſſe diſtantiam inter medium ſeu centrum & extremitatem mundi: quia duplo maior eſt diſtantia inter duas extremitates, vt inter polum arcticum & antarcticum. verùm ait diſtantiam à medio ſumptam, tum demum eſſe maximam, cùm ab eo medio, id eſt, à centro mundi, progredimur vſque ad mundi extremitatem. nam à centro maior diſtantia ſumi non poteſt. Poſtremò notandum, non affirmare Ariſtotelem

alios ſumpſiſſe definitionem contrariorum ex locis ſupero & infero. videntur (inquit) ducere: videntur, inquam, propter homonymiam verbi *diſtantia*, ſed revera non ducunt.

25 *Non videtur autem.* Sequitur ſecunda quanti proprietas, non intendi nec remitti. Hanc Ariſtoteles per inductionem probat conuenire omni quanto. An conueniat ſoli, non docet. ſed iam ſuprà cap. 4. part. 20. didicimus eam conuenire etiam ſubſtantiæ.

26 *Sed maximè.* Tertia & vltima proprietas eſt, dici æquale vel inæquale. Primò Ariſtoteles proponit hanc proprietatem. Secundò cùm ait, *dictorum enim*, per inductionem probat eam conuenire omni quanto. Tertiò cùm ait, *cetera verò*, ſimiliter per inductionem probat eam conuenire ſoli quanto. Quartò cùm ait, *quare maximè*, ex eo quod probauit hanc proprietatem conuenire omni & ſoli quanto, concludit eam eſſe veram quanti proprietatem.

IN CAP. VII. DE RELATIS.

VT materiam quantitas, ita formam qualitas ſequitur naturali ordine. vtrumque enim eſt accidens abſolutum: quorum illud à materia ſubſtantiæ proficiſcitur, hoc autem à forma. nec dubium eſt, quin accidentia abſoluta, cuiuſmodi ſunt quantum & quale, præferri debeant relatis: vnde & 4. Metaphyſic. Ariſtoteles primùm loquitur de qualitate & quali cap. 14. poſtea de relatis cap. 15. in hoc tamen libro præponit relata qualitati, non alia ratione, quàm quòd in capite de quanto ſæpius relatorum mentionem fecit. Hoc igitur loco, vt & multis aliis locis, doctrinæ ordo à naturæ ordine eſt diuerſus: quia in doctrinæ ordine non tam ſpectatur, quid in rerum natura ſit poſitum, quàm diſcentibus quid ſit commodius. Porrò de relatis agit Philoſophus primùm ex aliorum ſententia: deinde quid ipſe ſentiat, exponit. In vtraque autem parte nititur relata explicare deſcriptione, exemplis, & proprietatibus.

1 *Ad aliquid.* Proponit definitionem relatorum ab aliis traditam: quæ quidem peruulgata fuiſſe videtur ætate Ariſtotelis. Multi eam Platoni tribuunt: à quibus diſſentit Simplicius. Hæc autem definitio eò peccat, quòd magis ad verba, quàm ad res ipſas reſpicit. nam relata hic definiuntur, quæ dicuntur eſſe aliorum, &c. Ariſtoteles autem poſtea definiet, quorum eſſentia in relatione ad alterum eſt conſtituta. Iam verò & definitio & definitum ſunt expendenda. Quod ad definitum attinet: notandum eſt, Ariſtotelem non definire relationem, ſed relata, quæ vocat ad aliquid. ideo inquit, *Ad aliquid ea dicuntur*. nam in omni relatione ſunt ſemper duo termini: vt pater & filius, dominus & ſeruus. & hi duo termini interdum habent diuerſa nomina, vt in modò dictis exemplis: (nam aliud eſt nomen patris, aliud nomen filij: & aliud domini, aliud ſerui) quandoque habent idem nomen, vt frater eſt fratris frater, & æquale eſt æquali æquale: ſed nihilominus ſunt duo termini. vt duo fratres. Inter hos duos terminos vnus eſt reſpectus, qui vocatur relatio. quamquàm hic reſpectus bifariam accipi poteſt, vt adſcenſus & deſcenſus. vnde interdum duo nomina ſortitur: vt relatio, quæ eſt inter dominum & ſeruum, vocatur dominium & ſeruitus. interdum verò eſt vnum nomen: vt æqualitas eſt reſpectus inter æqualia, fraternitas inter fratres, ſocietas inter ſocios. Sicut autem vna eſt Categoria quantitatis & quanti, vna qualitatis & qualis: ita etiam vna eſt relationis & relatorum. Hæc dicta ſint de definito. In definitione ait Ariſtoteles relata aut dici aliorum, id eſt referri in genitiuo caſu, vt pater eſt filij pater, & dominus eſt ſerui dominus: aut quocumque alio modo referri, id eſt, vel in alio quocumque caſu: veluti in datiuo, vt æquale eſt æquali æquale: in accuſatiuo, vt verberans verberatum verberat: in ablatiuo, vt maius eſt minore maius: (Græca tamen lingua ablatiuo caret) aut in nullo caſu, vt magnum dicitur reſpectu parui, ſed non dicitur magnum parui, nec magnum paruo, nec in alio caſu.

2 *Vt μεῖζον.* Exemplis traditam definitionem illuſtrat. & primùm in hac particula affert exempla eorum quæ in patrio caſu referuntur. Sed primum exemplum commodè in linguam Latinam transferri nequit: quia nomen comparatiuum, vt μεῖζον, apud Græcos regit genitiuum, apud Latinos ablatiuum.

3 *Vel quocumque.* Deinceps proponit alia exempla eorum, quæ vel in nullo caſu, vel in alio quàm genitiuo caſu referuntur.

4 *Sed & recubatio.* Occupat tacitam obiectionem: quia recubare, ſtare, & ſedere non ſunt in Categoria relatorum, ſed ſitus: atque hæ videntur ſpecies poſitionis, ergo malè dictum fuit in partic. 2. poſitionem eſſe in relatorum numero. Ariſtoteles occurrit huic obiectioni, negans, recubare, ſtare, ſedere, eſſe ſpecies poſitionis. diſtinguit

ſuit enim inter recubationem quæ eſt ſpecies poſitionis, & recubare quod à recubatione denominatur Idem intellige de ſtatione & ſtare, de ſeſſione & ſedere. Inter hęc igitur diſtinguitur: quia non eſt neceſſe vt in eadem Categoria collocentur denominans & denominatum. in his enim exemplis denominans eſt in Categoria relatorum, vt recubatio: denominatum autem eſt in Categoria ſitus, vt recubare. Hæc puto ab Ariſtotele proponi, non vt vera, ſed ex aliorum ſententia. & omnino exiſtimo denominans & denominatum eſſe in eadem Categoria, vt qualitatem & quale, alborem & album, nigrorem & nigrum, quantitatem & quantum. poſitio autem reuera non eſt in Cætegoria relatorum, ſed ſitus.

5 *Ineſt autem.* Deinceps proponit quatuor proprietates relatorum. Prima eſt, recipere contrarietatem. quam proprietatem conuenire relatis probat quibuſdam exemplis: quia virtus vitio repugnat, & ſcientia ignorantiæ. Sed retinendum eſt, quod paulò antè notaui, Ariſtotelem hic loqui ex aliorum ſententia nam ſuprà cap. proximo, partic. 22. ex ſua ſententia dixit, quod ad aliud refertur, non habere contrarium. virtus autem & vitium, necnon ſcientia & ignorantia non ſunt relata, ſed qualitates. Si quis quærat, cur Ariſtoteles multa verba in explicanda aliorum falſa ſententia conſumat: reſpondebo hanc ſententiam fuiſſe ab Ariſtotele examinandam propter duas cauſas. Vna eſt: quia tunc temporis erat peruulgata, & maximè recepta: ne temerè videretur nouam ſententiam proponere. quamquàm hac ſua diligentia non potuit hanc calumniam vitare quidam enim notant Ariſtotelem, quaſi ſubtiliùs quam veriùs reprehendentem in hoc capite antiquorum definitionem Altera, cauſa eſt: quia hæc antiquorum ſententia non vacat vtilitate: nec eſt abſurda, ſi rectè intelligatur: id eſt rectiùs quàm ipſi antiqui intellexerunt. ideóque hanc ſententiam ipſe quoque Ariſtoteles alibi retinet & in hoc libro, c. de oppoſitis, & in Topicis. ſicut enim proprium apud Prophyrium quatuor modis dicebatur, ſed vltimum tantùm erat verè proprium: & differentia tribus modis dicebatur, ſed vltima tantùm erat vera differentia: ita etiam hic relata duobus modis accipi poſſunt, verbotenus, & reipſa. vulgò in ſcholis dicuntur relata ſecundum dici, & relata ſecundum eſſe. hæc ſunt vera relata diſtincta à ceteris Categoriis. illa verò latiori ſignificatione & improprie dicuntur relata, adeo vt etiam alia accidentia: poſſint eò referri. nam quæ nullam aliam eſſentiam habent, quàm in relatione ad alterum conſtitutam, vt pater & filius, ſunt vera relata ſecundum eſſe. quæ verò habent propriam naturam, præter quam hoc accedit vt ad alterum aliquo modo referantur, non ſunt verè relata, ſed nominantur relata ſecundum dici. vt ſcientia per ſe habet ſuam naturam, quatenus eſt qualitas quædam, id eſt habitus animi: præter quam hoc habet, vt referatur ad rem ſcibilé: dicitur enim ſcientia rei ſcibilis: ergo ſcientia eſt relatum ſecundum dici. Quoniam igitur huiuſcemodi relatorũ ſecundum dici ſuus eſt, præſertim in diſputationibus, vſus: idcirco ſunt cognoſcenda.

6 *Non tamen in omnibus.* Refellit dictam proprietatem: quia non conuenit omnibus relatis, vt docet exemplo dupli & tripli, quibus nihil eſt contrarium. & generaliter ſciendum eſt quod paulò ante notaui ex partic. 22. præced. cap. nihil eſſe contrarium veris relatis ſecundum eſſe. Adde, quod hæc proprietas non conuenit ſolis relatis, ſed etiam qualitati & quali. nam albor & nigror ſunt qualitates contrariæ, id eſt colores contrarij: item album & nigrum ſunt qualia, id eſt, colorata contraria.

7 *Videntur autem.* Sequitur ſecunda relatorum proprietas, intendi & remitti: quam Ariſtoteles declarat aliquot exemplis: inter quæ eſt æquale, quaſi magis & minus æquale dicatur. Sed quoniam hæc ſententia eſt falſa: aut dicendum eſt, quod ſuprà notaui, Ariſtotelem hic loqui ex aliorum ſententia: aut eum accipere æquale impropriè, & in lata quadam ſignificatione: vt ea complectatur, quæ ſenſui videntur æqualia, cùm re ipſa ſint inæqualia.

8 *Sed non omnia.* Refellit ſecundam proprietatem: quia non ineſt omnibus relatis, vt duplo. Adde, quòd non ineſt ſolis relatis, ſed etiam qualibus. dicitur enim alterum altero (exempli gratiâ) candidius, aut minus candidum. Non eſt igitur vera proprietas cùm nec omnibus, nec ſolis relatis Conueniat.

9 *Omnia verò.* Sequitur tertia proprietas, referri ad id quod reciprocatur, id eſt, ad id quod inuicem refertur. vt pater refertur ad filium, & retrò filius ad patrem. Hãc proprietatem Ariſtoteles aliquot exemplis declarat. in quibus hoc eſt diſcrimen notandum; quòd in quibuſdam mutua relatio fit in eodem caſu, vt dominus ad ſeruum, & ſeruus ad dominum referuntur in patrio caſu: in aliis caſus eſt diuerſus: vt cùm ſcientia dicitur eſſe τῆ ſcibilis ſcientia,

& ſcibile dicitur ſcientiá ſcibile: prior relatio fit in genitiuo caſu, poſterior in ablatiuo, Græcè in datiuo.

10 *Verùm aliquando.* Occurrit tacitæ obiectioni, quæ proponi poteſt contra ſecundam proprietatem relatorum: quòd ala refertur ad auem, cùm dicatur eſſe auis ala: contrà auis ad alam non refertur: quia non dicitur auis alæ, nec auis ali, nec vllo alio modo refertur. ala igitur refertur ad id quod non reciprocatur, id eſt, quod non inuicem refertur ad alam. quare non videtur ea proprietas conuenire omnibus relatis. Ariſtoteles hanc obiectionem ſoluit, inquiēs alam non referri ad auem, ſed ad alatum. quod ex eo probat: quia ſunt quædam animalia alata, quæ non ſunt aues, vt muſcæ, veſpæ, & alia eiuſmodi inſecta. Denique ait Philoſophus toties relata reciprocari, quoties rectè conferuntur, id eſt, quoties rectè ſumuntur termini relationis: vt termini relationis ſunt ala & alatum, non ala & auis.

11 *Ac fortaſſe interdum.* Aduerſus allatam ſolutionem, qua dictum fuit ſumendos eſſe veros terminos relationis vt fiat reciprocatio, oritur dubitatio, quòd interdum deeſt nomen, ad quod commodè fiat relatio. vtputà clauus ſi referatur ad nauem, non reciprocabitur. ſed non occurrit aliud nomen, ad quod referatur reciprocè. Item ſi caput referatur ad animal, & dicatur eſſe animalis caput: non reciprocabitur: ſed hic quoque non occurrit commodum nomen, ad quod fiat relatio quæ reciprocetur. Hæc eſt dubitatio: ad quam Ariſtoteles reſpondet nouum nomen eſſe fingendum. vt in dictis exemplis dicendum eſt clauum eſſe clauati clauum, & caput eſſe capitati caput. ſic enim reciprocabitur: quia clauatum eſt clauo clauatum, & capitatum eſt capite capitatum. Ait: *cùm multa animalia capite careant*, vt vermes, & cancri, & conchylia.

12 *Ac fortaſſe poteſt.* Cùm dixerit noua nomina interdum fingenda eſſe: nunc docet rationem eorum fingendorum, iubens vt à nomine vſitato & recepto alterum deducatur: veluti à clauo clauatum, à capite capitatum. Cùm igitur ſint duo termini relationis: ſi alter nomen habet, alter nomine caret: hic ab illo eſt denominandus.

13 *Quæcumque igitur.* In hac particula oſtendit nulla relata reciprocari, ſi termini malè accipiantur. Exempli gratiâ certum eſt, ſeruum eſſe relatum: ſi igitur referas ſeruum ad dominum, quia dominus & ſeruus ſunt veri termini relationis, fiet reciprocatio: dicetur enim ſeruus, domini ſeruus: & dominus, ſerui dominus. quòd ſi pro domino accipias hominem: cùm homo ſit nomen ſubſtantiæ, non relationis: reciprocatio locum non habebit: ſed tantùm dicere poteris, ſeruum eſſe hominis ſeruum, non contrà hominem eſſe ſerui hominem. Ait, *ſi ad aliquod accidens adhibeatur.* Suprà docui accidens capi duobus modis, & ſubſtantiam ſimiliter duobus modis: id eſt, vel per ſe & abſolutè, vt cùm album dicitur accidens: vel reſpectu alterius: vt ſpecies (ſecundùm Auerroëm) accidit generi: quia cùm genus ſine ſpecie eſſe poſſit, in hac ſignificatione dicere poſſumus hominem accidere animali. Hæc poſterior ſignificatio in præſentia debet accipi. nam Ariſtoteles accidentia vocat hominem & bipedem: quia domino accidunt, id eſt, ſunt extra naturam & eſſentiam domini. In ſumma, relatio facienda eſt ad verum terminum, non ad ea quæ illi accidunt: vt ſeruus eſt referendus ad dominum, non ad hominem, vel bipedem, quæ domino accidunt.

14 *Quod ſi aptè.* Declarat quando rectè vel ſecus facta ſit relatio. Et primò rectè factam relationem declarat definitione, & exemplis. Definitio hæc eſt: Relatio rectè eſt facta, cùm facta eſt ad id, quo manente & reliquis omnibus ſublatis ipſa relatio manet. Hæc definitio illuſtratur exemplis. verbi gratiâ ſeruus refertur ad eum qui eſt dominus, bipes, aptus ad ridendum, & homo. ſed demptis his omnibus, eſſe bipedem, eſſe aptum ad ridendum, & eſſe hominem: ſi tantùm maneat dominus, relatio quoque manebit, & dicetur eius eſſe ſeruus recta igitur relatio eſt, quæ fit domini ad ſeruum.

15 *Quòd ſi minùs aptè.* Similiter definitione & exemplis exponit relationem malè conceptam. talis enim eſt, cùm refertur ad id quo manente, aliiſque demptis, non manet relatio: veluti ſi ſeruus referatur ad hominem nam ſi maneat homo, & deſinat eſſe dominus, eius ſeruus ampliùs non dicetur: malè igitur ſeruus ad hominem refertur.

16 *Quare oportet.* Concludit, rectè faciendam eſſe relationem, vt relata reciprocentur.

17 *Videntur autem.* Sequitur quarta relatorum proprietas, id eſt, ſimul eſſe naturâ. hanc Ariſtoteles confirmat quibuſdam exemplis: vt dupli & dimidij, necnon domini & ſerui. hæc enim ita ſe habent, vt vno poſito alterum ponatur, & vno ſublato alterum tollatur.

15 *Sed non in omnibus.* Proprietas illa, ſimul

ſimul eſſe naturâ, non conuenit ſolis relatis. nam etiam differentiæ oppoſitæ, quæ diuidunt idem genus, vt rationale & irrationale, ſunt ſimul natura, vt Ariſtoteles docebit cap. 13 partic. 3. ſed hoc in præſentia prætermittit: tantùm quærit, an conueniat omnibus relatis: ac docet non conuenire omnibus: nempe quia accipit relata ſecundùm antiquos verbotenus: nam vera relata, prout ab Ariſtotele poſteriùs definientur, omnino ſunt ſimul naturâ. Quòd autem hæc relata, quæ vulgò vocantur ſecundum dici, non omnia ſint ſimul naturâ, probat Philoſophus duplici argumento ſumpto à ſcientia & ſcibili, & duplici argumento ſumpto à ſenſu & ſenſibili. Summa vtriuſque rationis hæc eſt: Scientia & ſcibile non ſunt ſimul naturâ, quia ſcibile eſt prius ſcientiâ: item ſenſus & ſenſile non ſunt ſimul naturâ, quia ſenſile eſt prius ſenſu: atqui ſcientia & ſcibile, item ſenſus & ſenſile, ſunt relata: ergo quædam relata non ſunt ſimul naturâ. Minor propoſitio, id eſt, hæc eſſe relata, patet ex ſuprà traditis. Maior, id eſt ſcibile eſſe prius ſcientiâ, & ſenſile ſenſu, probanda ſupereſt. Quòd ſcibile ſit prius ſcientiâ ad quam refertur, probat Ariſtoteles duobus argumentis. Prius in hac particulâ ſumptum ab experientia, eſt inductio. ſi quis enim conſideret ſingulas res ſcibiles, intelliget omnes aut ſaltem pleraſque priùs fuiſſe ſcibiles, quàm earum ſcientia fuerit inuenta.

19 *Præterea ſcibile.* Poſterius argumentum, quo probatur, ſcibile eſſe prius ſcientiâ, ex eo ſumitur quod ſcibile poteſt eſſe ſine ſcibili. ſublato enim ſcibili tollitur ſcientia, non contrà. Syllogiſmus ita extruitur: Quod ſublatum, alteram rem tollit, & eâ ſublatâ non tollitur, id eſt eâ re prius: atqui ſcibile ſublatum, ſcientiam tollit, & ipſum ſcientiâ ſublatâ non tollitur: ergo ſcibile eſt prius ſcientiâ. Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles in contextu omittit concluſionem, quia repetenda eſt ex præcen. partic. omittit etiam maiorem propoſitionem, quia manifeſta eſt, & facilè ſuppleri poteſt. Primò autem ponit minorem propoſitionem. Deinde cùm ait, *quia niſi*, exponit eandem minorem. Tertiò cùm ait, *vt circuli*, confirmat eam minorem exemplo tetragoniſmi, id eſt quadraturæ circuli: quæ ſecundum quoſdam eſt res ſcibilis, cùm tamen iidem fateantur eam nondum ſciri: vnde apparet eſſe rem ſcibilem ante ſcientiam. Tertiò cùm ait, *Præterea ſublato*, probat eandem minorem propoſitionem: quia ſublato animali tollitur ſcientia; manent autem multa ſcibilia, vt plantæ & lapides: ſublatâ igitur ſcientiâ manet ſcibile. Simili argumento probari poteſt, ſublato ſcibili tolli ſcientiam: quia ſublato ſcibili tollitur animal, quandoquidem etiam animal eſt ſcibile; ſublato autem animali tollitur ſcientia: ergo ſublato ſcibili tollitur ſcientia.

20 *Similis eſt ratio.* Poſtquàm probauit ſcibile eſſe prius ſcientia, conſequenter probat ſenſile eſſe prius ſenſu. vtitur autem hic quoque duobus argumentis: quorum prius ex eo ſumitur, quòd ſenſili ſublato tollitur ſenſus, non contrà. Syllogiſmus eodem modo extruitur, quo ſyllogiſmus partic. 19. nam forma eſt eadem: materia tantùm eſt diuerſa, quatenus ibi ſumitur ſcientia & ſcibile, hic verò ſenſus & ſenſibile. itaque ſyllogiſmus ita extruitur: Quod ſublatum rem tollit, eâ verò ſublatâ non tollitur, eſt ea re prius: atqui ſenſile ſublatum tollit ſenſum, ſenſu verò ſublato non tollitur: ergo ſenſile eſt ſenſu prius. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles ait idem dicendum eſſe de ſenſu & ſenſili, quod ſuprà dictum fuit de ſcientia & ſcibili. Deinde incipiens hoc diligentiùs explicare, illis verbis, *nam ſenſile prius ſenſu videtur eſſe*, proponit problema demonſtrandum. Tertiò cum ait, *ſenſile enim*, ponit minorem propoſitionem ſyllogiſmi, maiorem omittens vt manifeſtam. Quartò cùm ait, *nam ſenſus*, aggreditur ad probandam minorem propoſitionem. Et quoniam minor duabus conſtat partibus: dicebatur enim, ſublato ſenſili tolli ſenſum, & ſublato ſenſu non tolli ſenſile: hic probat priorem partem, hoc modo: Senſili ſublato tollitur corpus: corpore ſublato tollitur ſenſus: ergo ſenſili ſublato tollitur ſenſus Sed videamus analyſim huius proſyllogiſmi, vt omnia verba contextus rectè intelligantur. Cùm Ariſtoteles ait, *nam ſenſus*, ponit fundamentum quoddam, per quod probatur maior propoſitio huius proſyllogiſmi cùm enim ſenſus circa corpus & in corpore ſit, non poteſt eſſe ſine corpore. Dicitur ſenſus eſſe circa corpus, tamquàm obiectum: nam quæcumque ſenſibus obiciuntur, corpora ſunt: veluti quæ videntur, & quæ tanguntur. Dicitur autem eſſe in corpore, vt in ſubiecto. ſola enim animalia ſentiunt: animalia verò ſunt corpora. Ergo & quod ſentit, eſt corporeum: & quod ſentitur, ſimiliter eſt corporeum: proinde ſenſus ſine corpore eſſe non poteſt. Illa autem verba, *ſenſili verò ſublato tollitur etiã corpus*, cõtinẽt minorẽ propoſitionẽ proſyllogiſmi. Poſtea illâ parentheſi, *ſiqui-*

dem, &c. probatur eadem minor propoſitio. Deinde ibi, *& ſi corpus*, adiungitur maior propoſitio. Tandem ibi, *quare ſenſile*, infertur concluſio, quæ probanda erat, ſublato ſenſili tolli ſenſum. Quintò cùm ait, *Senſus autem*, accedit ad probandam alteram partem minoris propoſitionis ſyllogiſmi principalis, id eſt, ſublato ſenſu non tolli ſenſile: & ita argumentatur: Sublato animali manet ſenſile: ſublato autem animali tollitur ſenſus: ergo &c.

21 *Præterea ſenſus.* Sequitur alterum argumentum, quo probatur ſenſile eſſe prius ſenſu: quia ſenſile eſt ante animal: quatuor enim elementa ſenſibilia ſunt, & priora ſunt animalibus, vt ſimplicia compoſitis: ſenſus autem non eſt ante animal, cùm ſolum animal ſentiat.

22 *Sed dubitari.* Hactenus locutus eſt Philoſophus ex aliorum ſententia, & ſecundum definitionem relatorum peruulgatam: qua veteres non tam rerum eſſentiam ſpectabant, quàm dictionem: & definiebant relata ſecundum dici: nunc incipiens ex ſua ſententia loqui, definitioni relatorum ſuprà expoſitæ obiicit: quòd non conuenit ſolis relatis, ſed etiam quibuſdam ſubſtantiis, id eſt partibus ſecundarum ſubſtantiarum. Nam manus (exempli gratiâ) id ipſum quod eſt, alterius dicitur, id eſt, manus alterius dicitur, nempe manus eius qui manum habet. Vt hoc meliùs doceat, conſiderat diuiſionem ſubſtantiæ in primam & ſecundam, & vtriuſque diuiſionem in totalem & partialem: & ſingula hæc quatuor membra examinat, vt tandem inueniat membrum illud, cui data definitio relatorum conuenit. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò proponit hanc quæſtionem, an definitio relatorum conueniat quibuſdam ſubſtantiis. Deindè cùm ait, *ſanè in primis*, docet eam definitionem non conuenire primis ſubſtantiis, ſiue ipſæ totæ accipiantur, vt quidam homo, ſiue earum partes, vt quædam manus. Tertiò cùm ait, *nam quidam homo*, duobus exemplis probat eam definitionem non conuenire totis primis ſubſtantiis. Quartò cùm ait. *eadem [eſt] ratio*, duobus ſimiliter exemplis probat eam definitionem non conuenire partibus primarum ſubſtantiarum. Quintò cùm ait, *itidémque [ſe res habet] & in pleriſque*, tribus exemplis oſtendit eam definitionem non conuenire ſecundis ſubſtantiis totalibus, vt homini, boui, ligno. Sextò cùm ait, *verùm de quibuſdam*, oſtendit eam definitionem conuenire partibus ſecundarum ſubſtantiarum: vt capiti, & manui. nam caput dicitur capitati caput, vt ſuprà dictum fuit partic. 11. & ſimiliter manus dicitur alicuius manus.

23 *Ergo ſi ſatis.* Ait Philoſophus, obiectionem à ſe propoſitam contra definitionem relatorum non poſſe ſolui, ſed omnino effici hoc abſurdum, quòd quædam ſubſtantiæ ſint ad aliquid, niſi recedamus à ſupradicta relatorum definitione, quæ non eſt propria eorum quæ verè & ſecundùm ſuam eſſentiam referuntur.

24 *Si verò non ſatis.* Affert veram definitionem relatorum, ſumptam non ab eo quod dicitur, ſed ab ipſa rei eſſentia. ſecundum quam definitionem ſoluitur obiectio antè propoſita: & vitatur abſurdum illud, partes ſubſtantiarum eſſe relata: quoniam Ariſtoteles relata definit, Quorum eſſentia in eo eſt conſtituta, vt ad alterum referantur: partes verò ſubſtantiarum, vt manus, dicuntur quidem eſſe alterius, ſed non habent eſſentiam ſuam in eo conſtitutam. Primùm enim per ſe & ſecundùm ſuam eſſentiam ſunt id quod ſunt, vt manus eſt manus, & caput eſt caput: deinde iis præter eſſentiam accidit vt dicantur eſſe aliorum, vtputà caput dicitur capitati caput. Alia ratio eſt verorum relatorum: nam pater (exempli gratiâ) non habet aliquam eſſentiam per ſe: quia nec poteſt intelligi, niſi per relationem ad filium.

25 *Prior autem.* Docet Philoſophus priorem definitionem relatorum, non vt definitionem afferri debere, ſed vt proprietatem quæ ineſt omnibus relatis, non tamen ſolis, quandoquidem conuenit etiam partibus ſubſtantiarum.

26 *Atque ex his.* Proponit alteram relatorum proprietatem, nempe relatorum altero planè & perfectè cognito alterum quoque planè & perfectè cognoſci, nec poſſe cognoſci alterum ſine altero. Hanc proprietatem conuenire omnibus relatis bifariam probat, ſyllogiſmo in hac partic. & inductione in partic. ſequen. Syllogiſmus ſumitur à relatorum definitione, & ita extruitur: Id cuius eſſentia poſita eſt in relatione ad alterum, non poteſt ſine altero cognoſci: atqui relatorum eſſentia poſita eſt in relatione ad alterum: ergo relata non poſſunt ſine altero cognoſci. In contextu primò habemus concluſionem. Deinde ibi, *ac perſpicuum*, inquit Ariſtoteles hanc concluſionem colligi ex his, id eſt ex ſequentibus propoſitionibus, quæ nituntur definitione relatorum. Tertiò illis verbis, *quoniam ſi quis nouit*, ponitur minor propoſitio. Tandem ibi, *etenim ſi omnino*, adiungitur maior propoſitio.

27 *Sed & in ſingulis.* Eandem concluſio-

cluſionem, id eſt ſecundam proprietatem conuenire omnibus relatis, probat Ariſtoteles per inductionem.

28 *Sed caput.* Poſtquàm oſtendit dictam proprietatem conuenire omnibus relatis: nunc docet eam non conuenire alicui ſubſtantiæ: vt inde appareat, manum, & caput, ceteráſque ſubſtantias, quas veteres non ſeiunxerunt à relatis, rectè à relatis ſeparari: item appareat ſecundam proprietatem conuenire ſolis relatis. nam ſi cui præter relata conueniret: partibus ſecundarum ſubſtantiarum, vt manui & capiti, conueniret: atqui his non conuenit: ergo nulli alij rei, quàm relatis conuenit.

29 *Fortaſſis autem.* Teſtatur obſcuritatem huius tractatus de relatis, & repudiat temeraria imperitorum iudicia, atque ait non eſſe inutile de his dubitare, priuſquàm aliquid certi ſtatuatur. Ex hoc loco malè colligunt de omnibus rebus eſſe dubitandum: cùm Ariſtoteles vtatur pronomine demonſtratiuo, ac dicat περὶ ἑκάστου αὐτῶν, *de his ſingulis.* Nec enim valet conſequentia: Vtile eſt dubitare ac diſputare de relatis: ergo vtile eſt dubitare ac diſputare de omnibus rebus. quædam enim eſſe, de quibus non eſt diſputandum, ipſe etiam Ariſtoteles diſertè docet lib. 8. Top. c. 9 part. 2.

IN CAP. VIII. DE QVALITATE ET QVALI.

ETſi naturæ ordine quantitatem mox ſequitur qualitas: tamen de relatis ſermonem Ariſtoteles interiecit ob rationem ſuprà expoſitam. Ergo & relatorum Categoriâ explicatâ dicendum iam eſt de qualitate & quali. Idem accidens in abſtracto vocatur qualitas, vt albor: in concreto quale, vt album. Vna igitur eſt Categoria qualitatis & qualis: ſicut vna eſt quantitatis & quanti. Hoc caput in quatuor partes tribuitur. In prima Ariſtoteles deſcribit & diuidit qualitatem. In ſecunda deſcribit qualia. In tertia qualitatis & qualis proprietates enarrat. In vltima ſoluit quandam obiectionem: quia viſus fuerat relata quædam collocaſſe in hac categoria. Lege de hac Categoria etiam caput 14. lib. 4. Metaphyſic. qui Latinis eſt liber 5.

1 *Qualitatem appello.* Deſcribit qualitatem per quale, id eſt, accidens abſtractum per concretum: quia concreta nobis ſunt notiora, vtpote magis expoſita ſenſui: vt album notius eſt, quàm albor. Ait igitur qualitatem eſſe, ex qua dicuntur quales, vt ab albore dicuntur albi. quomodo autem qualia dicantur à qualitatibus, explicandum erit part 20. & ſequentibus.

2 *Qualitas autem.* Deſcriptioni qualitatis ſubiicit diuiſionem in quatuor ſpecies.

3 *Vna igitur.* Incipit explicare primam ſpeciem qualitatis: & in hac particula ponit eius nomen, vocátque habitum & affectionem. Habitus & affectio etſi inter ſe differunt, vt in ſequentibus particulis explicabitur, tamen non ſunt diuerſæ ſpecies, ſed vna & eadem: cùm quia omnis habitus dici poteſt affectio, licèt non contrà omnis affectio poſſit dici habitus, vt intelligemus ex 6. part. huius cap. tum etiam quia eadem qualitas fit ex affectione habitus, ita tamen vt maneat eadem qualitas. Exempli gratiâ cùm quis aliquam ſcientiam diſcit, putà logicam: ſcientia illa ab initio eſt affectio: ſed eadem ſcientia, poſtquàm eſt in animo confirmata, & (vt ita dicam) radices egit, adeo vt non facile amitti poſſit, tunc vocatur habitus: nec tamen eſt alia ſcientia, nec alia qualitas, quàm ab initio erat.

4 *Habitus ab affectione.* Duas differentias declarat inter habitum & affectionem: primam in hac & ſequenti particula, alteram in part. 6. Prima differentia eſt: quoniam habitus eſt diuturnior & permanentior, quàm diſpoſitio. quod confirmat quibuſdam perſpicuis exemplis.

5 *Perſpicuum autem.* Eandem primam differentiam, quam confirmauit exemplis, nunc confirmat à communi vſu & ratione loquendi. Solent enim omnes vocare habitum, cùm eſt diuturnus & permanens: affectionem autem, cùm facilè amoueri poteſt.

6 *At verò habitus.* Sequitur altera differentia. quia latiùs patet affectio, quàm habitus: cum omnis habitus dici poſſit etiam affectio, non contrà omnis affectio poſſit appellari habitus.

7 *Alterum genus.* Tranſit ad ſecundam ſpeciem qualitatis, id eſt naturalem facultatem vel imbecillitatem: quam variis exemplis declarat. Non ſunt autem hæ duæ ſeparatæ ſpecies qualitatis, ſed vna & eadem ſpecies: propterea quòd eadem qualitas diuerſo reſpectu nominari poteſt & facultas & imbecillitas. quod enim (exempli gratiâ) facultatem habet vt facilè ſecetur, imbecillitatem habet ad reſiſtendum ſecanti. Item quod habet poteſtatem ægrotandi, imbecillitatem habet ad reſiſtendum iis rebus quæ

morbos inducunt. Ait *alterum genus.* Genus hic accipit pro ſpecie, vt & infrà part. 14. & 18. & aliis locis: nam ſupra partic. 3. ſpeciem appellauit. Eſt autem peruulgata ſignificatio, licèt à Porphyrio fuerit prætermiſſa, qua genus pro ſpecie accipitur. Quanquam hæc, de quibus nunc loquimur, etiam propriè genera dici poſſunt, reſpectu inferiorum ſpecierum. ſunt enim quatuor genera qualitatum, ad quæ reducuntur omnes qualitatum ſpecies.

8 *Tertium genus.* Sequitur tertia ſpecies qualitatis, id eſt, patibilis qualitas & paſſio. Patibilis qualitas & paſſio hic pro eodem accipiuntur: aliàs quædam dicuntur eſſe paſſiones, quæ non ſunt qualitates, vt dicetur 13. partic. huius cap. Porrò quoniam Ariſtoteles multis verbis explicat hanc ſpeciem qualitatis, operæpretium eſt ordinem contextus notare. Cum igitur qualitatum aliæ inſint in corpore, vt calor & frigus; aliæ in anima, vt iracundia, & amentia: Ariſtoteles, vt faciliora obſcurioribus præponat, incipit à qualitatibus corporeis: & in hac particula proponit aliquot earum exempla, id eſt, dulcedinem, amarorem, &c. Inter hæc refert etiam calorem & frigus, quæ ſupra partic. 4. retulerat ad primam ſpeciem qualitatis. vnde videtur has ſpecies confundere. Pro ſolutione dicendum eſt, calorem & frigus, quatenus certo modo afficiunt ſubiectum in quo ſunt, adeò vt ſubiectum ab eis dicatur calidum vel frigidum, hac ratione referri ad primam ſpeciem qualitatis, & eſſe affectiones quaſdam. quatenus autem ſenſum afficiunt paſſione aliqua, referri ad patibiles qualitates & paſſiones, quæ eſt tertia ſpecies qualitatis.

9 *Has igitur.* Quæ in præcedenti particula ennumerauit, dulcedinem, amarorem, &c. qualitates eſſe probat ab ipſa qualitatis definitione. Syllogiſmus talis eſt: Ea, à quibus dicuntur qualia, ſunt qualitates: ab his autem, dulcedine, &c. dicuntur qualia: ergo hæc ſunt qualitates. Minor probatur per inductionem: quoniam à dulcedine dicitur mel dulce, & ab albore corpus album, &c. In contextu habemus primò concluſionem. Deinde ibi, *namque eas*, minorem propoſitionem. Tandem ibi, *vt mel*, probationem minoris. maior autem omittitur vt manifeſta ex part. 1. huius capitis.

10 *Patibiles autem.* Poſtquam docuit dulcedinem, amarorem, &c. eſſe qualitates, nunc docet, cur dicantur qualitates patibiles: ac declarat non omnes ob eandem rationem nominari patibiles qualitates, ſed rationem eſſe duplicem. Prima ratio ſumitur ab effectu: vt dicantur patibiles qualitates, quia paſſione aliqua ſenſum afficiunt: vt dulcedo & amaror afficit guſtum. non enim mel (exempli gratiâ) dicitur dulce, quia ipſum aliquid patiatur, ſed quia per dulcedinem agit in ſenſum, & ea dulcedine afficit guſtum. Idem dicendum de aliis ſimilibus qualitatibus.

11 *Albor verò.* Altera ratio, cur dicatur patibilis qualitas, ſumitur à cauſa efficiente: quia ſcilicet nonnullæ qualitates naſcuntur ex aliqua paſſione: vt rubor ex verecundia, pallor ex metu. Eadem ratio eſt alboris, & nigroris, & cæterorum colorum. Hoc loco occurrit dubitatio. Sicut enim dulcedo & amaror afficiunt guſtum: ita albor & nigror afficiunt aſpectum: cum albor dicatur diſſipare aſpectum, nigror congregare. cur ergo non dicuntur & hæ patibiles qualitates ab effectu, quia paſſionem in ſenſu gignunt? Reſpondeo, quia cauſa efficiens eſt prior effectu, ideoque colores priùs ex paſſione producuntur, quàm paſſionem in ſenſu gignant; meritò dici patibiles qualitates à paſſione à qua efficiuntur: & cùm inde hanc appellationem nactæ ſint, non poſſe ampliùs eam accipere ab effectu quem producunt. Alia ratio eſt ſuperiorum illarum qualitatum, vt dulcedinis, & amaroris. cùm enim non gignantur à paſſione aliqua, quandoquidem mel (exempli cauſâ) ſine ſui paſſione recipit dulcedinem: non poſſunt ab efficiente paſſione quæ nulla eſt, patibiles qualitates nuncupari: proinde neceſſe eſt, vt eam appellationem ſumant ab effectu, id eſt, à paſſione, quam in ſenſu generant. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles proponit ſuam ſententiam, quòd colores dicuntur patibiles qualitates, eò quòd proueniunt ab aliqua paſſione. Secundo cùm ait, *multas igitur*, incipit probare eam ſententiam: & proponit quoſdam colores, quos manifeſtum eſt effici ab aliqua paſſione, vt ruborem à pudore, pallorem à metu. Tertiò cùm ait, *quare ſi quis*, colligit idem eſſe dicendum de aliis coloribus, qui naturâ inſunt, licèt paſſio, à qua producuntur, lateat: vt cùm quis naturâ eſt ruber, aut pallidus. cùm enim affectio naturalis & accidentaria, vt rubor naturalis & rubor accidentarius, ſint ſimiles: probabile eſt, à ſimili cauſa produci. Sicut igitur rubor accidentarius procedit à paſſione accidentaria, id eſt à pudore: ita probabile eſt, ruborem naturalem procedere à paſſione naturali, quæ eſt pudori ſimilis.

12 *Quæcumque igitur.* Separat patibiles quali-

qualitates à paſſionibus: ne categoria, quæ vocatur Pati, confundatur cum qualitate cùm autem alia corpori accidunt, alia animæ: Ariſtoteles vtrobique diſtinctionem ponit, conſtituens tria genera; patibilem qualitatem naturalem, cum qua quis naſcitur: patibilem qualitatem fortuitam, quæ caſu aliquo euenit alicui iam nato; & paſſionem, quæ non eſt qualitas. Patibilis qualitas naturalis eſt in corpore, vt rubor palloríve naturalis: in animo, vt naturalis amentia. Patibilis qualitas fortuita eſt in corpore, vt pallor ex morbo contractus: in animo, vt amentia ex morbo. Paſſio in corpore eſt, vt pallor ob metum, rubor ob verecundiam: in animo, vt ira. In hac particula Philoſophus primò generaliter definit, quæ ſymptomata nomen patibilium qualitatum mereantur: & inquit ea eſſe talia, quæ non poſſunt facile amoueri. Secundò, cùm ait, *ſiue enim*, loquitur de patibilibus qualitatibus corporeis naturalibus. dat exemplum palloris aut nigroris ab ortu contingentis: & à definitione qualitatis probat hæc eſſe qualitates, quoniam iis ſymptomatibus præditi, ab eis denominantur quales, id eſt, vocantur pallidi, aut nigri. Tertiò cùm ait, *ſiue ob longum*, tractat de patibilibus qualitatibus corporeis fortuitis, vt pallore ob morbum, & nigrore ob æſtum, ſi firmiter permaneant, nec facile amoueantur. ſimiliterque probat hæc eſſe qualitates, quia definitio qualitatis eis conuenit, hoc eſt, quia denominantur ab eis quales, nimirum pallidi, vel nigri. Quartò cùm ait, *Quæcumque verò*, generaliter definit paſſiones, quæ non ſunt qualitates: ac tales inquit eſſe eas, quæ facile amouentur: probat autem non eſſe qualitates, quia definitio qualitatis eis non conuenit, cùm ab eis non denominentur quales. Quintò cùm ait, *neque enim erubeſcens*, dat duo exempla paſſionum corporearum fortuitarum, id eſt, palloris ob metum, & ruboris ob verecundiam: quas non eſſe qualitates eodem argumento oſtendit, quoniam ab eis non denominantur quales, id eſt, pallidi, vel rubri.

13 *Similiter etiam.* Eandem diſtinctionem inter patibilem qualitatem & paſſionem accommodat accidentibus animæ, & primò generaliter tradit in anima reperiri tam patibiles qualitates, quàm paſſiones, quę inter ſe differunt. Secundò cùm ait, *nam quæcumque*, accedens ad tria illa, quæ dixi, genera ſingillatim definitionibus atque exemplis declaranda, ita exponit patibiles qualitates naturales. Tertiò cùm ait, *ſimiliter quæcumque*, ſimiliter explanat patibiles qualitates fortuitas. Quartò cùm ait, *quæ verò ab in*, ſimiliter explicat paſſiones, quæ non ſunt qualitates.

14 *Quartum verò.* Sequitur quarta ſpecies qualitatis, id eſt figura ſeu forma rei externa: nam forma interna eſt eſſentia, non qualitas: & quatenus referenda ſit ad Categoriam ſubſtantiæ, quamuis ſimpliciter non ſit in ea Categoria, docui ad partic. 13. cap. 5. Inter figuram autem & formam externam alij aliter diſtinguunt. Mihi placet Iamblichi diſtinctio: vt figura dicatur in rebus mathematicis, forma in rebus naturalibus: niſi malimus hæc pro eodem accipere & ὡς συνώνυμα. Hanc ſpeciem Ariſtoteles declarat exemplis confirmatis à definitione qualitatis, quia ex huiuſmodi figuris vel formis res dicuntur quales, vt à rectitudine dicitur linea recta, & ab obliquitate linea obliqua.

15 *Rarum autem.* Expoſitis veris ſpeciebus qualitatis, proponit Ariſtoteles ea, quæ videri poſſunt pertinere ad hanc categoriam, cùm reuera ſint in categoria ſitus, quia ſignificant certam poſitionem partium. Primum eſt Rarum, cuius partes à ſe inuicem diſtant. Alterum eſt Denſum, cuius partes ſibi inuicem ſunt propinquæ. Tertium eſt Læue, cuius partes ita ſunt diſpoſitæ, vt nulla ſupereminent. Vltimum eſt Aſperum, cuius quædam partes ſupereminent, quædam altitudine ſuperantur. Hic oritur dubitatio: nam ſi hæc quatuor, denſum, rarum, &c. non ſunt qualitates, eò quòd ſignificant poſitionem partium: eâdem ratione dicendum videtur, rectum & obliquum non eſſe qualitates, vt in ſuperiori partic. Ariſtoteles affirmauit, quia partium poſitione diſtinguuntur: partes enim lineæ rectæ in neutrum latus inclinant, vt partes lineæ obliquæ. Reſpondeo rarum à denſo, & aſperum à læui differre tantùm partium poſitione. rectum verò ab obliquo non tantùm poſitione partium, ſed etiam ſpecie. eſt enim eadem figura, (putà quadrata ſiue circularis) & idem corpus (putà cubicum vel globoſum) ſiue denſitas ſiue raritas, item ſiue aſperitas, ſiue læuitas ei tribuatur. figuram autem rectilineam ab ea quæ obliquis lineis conſtat, ſpecie differre, nemo negabit, qui geometriam primis labiis deguſtarit.

16 *Fortaſſe autem.* Affert excuſationem, ne fortè ab aliquo reprehendatur, quaſi omiſerit aliquam ſpeciem qualitatis: & ait ſe aut omnes propoſuiſſe, aut ſaltem præcipuas, quæ maximè ſunt in vſu. Si quis quærat, cur Ariſtoteles non diligentiùs in-

quæſierit, an ſint aliæ ſpecies qualitatis; reſpondebo hanc exquiſitionem excedere logicam facultatem, in qua explicantur Categoriæ rudi Minerua ad iuniorum captum, cùm ad primam philoſophiam diligentior earum expoſitio pertineat.

17 *Qualitates itaque.* Epilogo concludit primam partem huius capitis, quæ fuit de qualitatis diuiſione, ac ſpeciebus.

18 *Qualia verò.* Adhuc de qualitate: conſequenter dicẽdum de quali. Definit igitur Ariſtoteles quale: & quemadmodum ſuprà definiuit qualitatem per quale, ita nunc definit quale per qualitatem. Suprà namque dixit qualitates eſſe à quibus dicuntur qualia: nunc ait qualia eſſe, quæ dicuntur à qualitatibus. Hæc ratio explicandi videtur eſſe abſurda: nam definitio debet ſumi ex notioribus, quoniam ad rem notificandam adhibetur: non poteſt autem idem eſſe notius & ignotius. Pro ſolutione huius obiectionis notandum eſt, Ariſtotelem hîc vti regreſſu, (ſic enim in ſcholis vocatur) quo ſimiliter vtitur duobus primis libris Phyſ. nec non 8 Phyſ. Explicabo hunc regreſſum: de aliis ſuo loco dicendum eſt. Initio qualia erant notiora qualitatibus: quoniam qualia percipiuntur ſenſibus, qualitates verò per abſtractionem intellectus: conſtat autem ea eſſe notiora, (vt ait Ariſtot. 1. Phyſ. cap 1.) quæ ſunt propinquiora ſenſui, cùm omnis noſtra cognitio ſumat originem à ſenſu. videmus enim res albas, aut nigras: non cernimus ipſum alborem, aut nigrorem per ſe. rectè igitur Ariſtoteles initio huius capitis deſcripſit qualitatem per quale, vt declararet ignotius per notius. Poſtea verò quàm ad hanc vſque particulam multa verba fecit de qualitatibus, per eam negotiationem intellectus (ſic enim in ſcholis vocatur) qualitas eſt nobis effecta notior, quàm quale. proinde Ariſtoteles rectè regreditur à qualitate ad quale: & cùm ſuprà ſit vſus ordine doctrinæ à notioribus nobis, nunc vtitur naturali ordine à notioribus naturâ. Naturâ enim qualitas eſt prior & notior quali: exempli cauſâ albor eſt prior & notior albo, vt cauſa ſuo effectu.

19 *Pleraque igitur.* Exponit traditam qualium definitionem: & primùm ponit exempla eorum qualium, quæ denominantur à qualitatibus, vt album denominatus ab albore.

20 *Quædam verò.* Secundò affert exempla eorum qualium quæ ideo non denominantur, quòd qualitas, à qua dicuntur, nomine caret. Sic à naturali facultate currendi, quæ non habet proprium nomen, dicitur aliquis curſorius, id eſt ad currendum aptus. Plura exempla ſunt in contextu.

21 *Interdum verò.* Tertio tradit exemplum, in quo quale à qualitate proprium nomen habente non denominatur: ſed aliunde accipit appellationẽ. cuius rei nulla ratio afferri poteſt, præter communem loquendi vſum, penes quem (vt ait Horatius) eſt arbitrium & vis & norma loquendi. Sic igitur ἀπὸ τῆς ἀρετῆς non dicitur ἀρεταῖος, ſed σπουδαῖος, id eſt à virtute non dicitur virtuoſus, ſed probus ſeu virtute prædictus.

22 *Qualia igitur.* Ex allata in tribus particulis expoſitione concludit rectam eſſe qualium definitionem, quam habuimus in particula 18.

23 *Ineſt autem.* Sequitur tertia pars capitis de proprietatibus qualitatis & qualis. Prima proprietas eſt, habere contrarium. Hanc conuenire & qualitati & quali, docet Ariſtoteles exemplis perſpicuis.

24 *Sed non in omnibus.* Oſtendit primam proprietatem non conuenire omnibus qualitatibus vel qualibus. Potuit autem afferre exempla ex quarta ſpecie qualitatis: nam triangulo, aut quadrato nihil eſt contrarium: ſed his exemplis omiſſis, proponit colores medios, vt flauum, pallidum, rubrum, quibus ait nihil eſſe contrarium. Intellige nihil eſſe contrarium per ſe. alioquin cùm extrema ſint inter ſe contraria, vt album & nigrum, media verò ſint quodammodo extrema, etiam media ſunt contraria extremis, vt Ariſtoteles docet lib. 5. Phyſ. cap. 1. & lib. 2. Eth. cap. 8. Sic rubrum (exempli gratiâ) quatenus habet in ſe aliquid albi, eſt contrarium nigro. & quatenus habet aliquid nigri, eſt contrarium albo.

25 *Præterea ſi contrariorum.* Sequitur ſecunda proprietas, Si ex duobus contrariis alterum ſit in hac Categoria, alterum quoque in eadem collocatur. Veluti cùm album & nigrum ſint contraria, album autem ſit quale: neceſſe eſt etiam nigrum eſſe quale. Hanc proprietatem Ariſtoteles probat per inductionem. Sed notandum eſt, hanc quoque proprietatem non conuenire omnibus qualitatibus & qualibus: quia iam diximus quibuſdam nihil eſſe contrarium.

26 *Recipiunt autem.* Sequitur tertia proprietas, intendi & remitti. Hanc proprietatem prolatis exemplis docet Ariſtoteles conuenire qualibus, ſiue in diuerſis, ſiue in eodem ſubiecto conſiderentur. In diuerſis: veluti Socrates Platone eſt iuſtior. In eodem ſubiecto: veluti idem Socrates modò eſt magis, modò minùs iuſtus.

27 *Non omnia.* Oſtendit tertiam proprietatem

prietatem non conuenire quibuſdam qualitatibus, licèt conueniat qualibus, quæ ab eis qualitatibus denominantur. vt putà conuenit Grammatico, & ſano: non grammaticæ, vel ſanitati.

28 *Triangulus verò.* Oſtendit eandem tertiam proprietatem non conuenire quartæ ſpeciei qualitatis, vt triangulo, quadrato, & circulo. Et quia poterat aliquis obiicere circulum magis dici de circulo quàm de triangulo, aut triangulum magis de quadrato quàm de circulo: quia triangulus eſt ſimilior quadrato, quàm circulus: cùm triangulus & quadratum conſtent lineis rectis, & habeant aliquot angulos, quorum neutrum de circulo dici poteſt: ideo ſoluit Philoſophus hanc obiectionem, negans circulum magis dici de circulo, quàm de triangulo, aut triangulum magis de quadrato quàm de circulo. Et vt falſum id eſſe oſtendat, regulam nobis tradit, per quam diiudicare poſſimus, an aliquid magis & minùs quibuſdam attribuatur. Regula eſt, nihil attribui quibuſdam magis & minùs, niſi adſint duæ conditiones. Vna eſt, vt attributi definitio conueniat omnibus ſubiectis. Altera eſt, vt eadem definitio alij magis, alij minùs inſit. Secundum hanc regulam dicendum eſt, circulum non dici magis de circulo quàm de triangulo: quia definitio circuli non conuenit vtrique, ſed tantùm circulo, non triangulo. Rurſus negandum eſt, triangulum magis dici de quadrato, quàm de circulo: cùm trianguli definitio neque conueniat quadrato, neque circulo. Ex his apparet, aliud eſſe, ſi dicamus aliquid eſſe ſimilius vni quàm alteri: aliud, ſi dicamus magis attribui vni quàm alteri. nam triangulus eſt ſimilior quadrato, quàm circulo: non tamen magis dicitur de quadrato, quàm de circulo: immo de neutro dicitur.

29 *Nihil igitur.* Concludit tres expoſitas proprietates non eſſe veras proprietates, quia non conueniunt omnibus qualitatibus & qualibus, vt ſuprà oſtenſum fuit. Adde, quòd Ariſtoteles prætermiſit, tanquàm nobis notum ex cap. præcedenti, has proprietates non conuenire huic ſoli Categoriæ, ſed etiam relatis, dummodò accipiantur relata ſecundum dici. nam veris relatis hæ proprietates non conueniunt. & fortaſſe hæc fuit cauſa, cur Ariſtoteles in præſentia noluerit vti hoc argumento ad impugnandas has proprietates.

30 *Similia verò.* Proponit quartam proprietatem, quæ ſoli huic Categoriæ, & omnibus in ea contentis conuenit, vt per inductionem demonſtrari poteſt, ideóque eſt vera proprietas, nempe dici ſimile vel diſſimile. Omnis enim ſimilitudo vel diſſimilitudo ſumitur à qualitate. nam quæ eſſentiâ differunt, non tam diſſimilia, quàm differentia ſiue alia dicuntur. Vt enim dicebat Porphyr. cap. 3. partic. 10. differentia accidentalis varium facit, differentia verò eſſentialis facit aliud

31 *Non oportet.* Sequitur quarta & vltima pars capitis, in qua proponitur & ſoluitur dubitatio quædam. in ſuperiori namque cap. dictum fuit ſcientiam eſſe ad aliquid, quia refertur ad ſcibile: hoc autem capite diximus grammaticam, quæ ſine dubio eſt ſcientiæ ſpecies, eſſe qualitatem: quoniam ab ea denominantur quales, id eſt, grammatici. vnde videntur confundi Categoriæ. Hæc obiectio non videtur habere locum ſecundum definitionem relatorum Ariſtotelicam: ſecundum quam ſcientia non eſt ad aliquid, quia non habet eſſentiam conſtitutam in relatione ad ſcibile, ſed in eo potiùs quod eſt animi qualitas quædam. Sed obiectio ſumitur ſecundum definitionem veterum, ſecundum quam ſcientia eſt ad aliquid, quia dicitur eſſe ſcientia rei ſcibilis. quare dubitatur, quomodo hîc grammatica collocetur in Categoria qualitatis.

32 *Ferè enim.* Propoſitæ obiectionis duas ſolutiones affert. Prior eſt in hac partic. fieri poſſe, vt genus (veluti ſcientia) ſit ad aliquid, ſpecies autem (veluti grammatica) ſit qualitas. Hæc ſententia poteſt admitti in relatis ſecundum dici, prout relata à veteribus ſunt definita. Quòd ſi vera relata accipias: neceſſe eſt, ad eandem Categoriam referre genus & ſpeciem. Cùm enim ſpecies ſub ſuo genere collocetur: manifeſtum eſt, ſub quo genere generaliſſimo collocatur hoc genus, ſub eodem collocari etiam ſpeciem. Vide lib. 4. Top. cap. 4. part. 13 14. & 15. Quod attinet ad ſeriem & analyſim contextus, Ariſtoteles in primis verbis proponit hanc ſolutionem: quòd non confunditur Categoria, nec ponitur idem in diuerſa Categoria: ſed genera ponuntur in Categoria relatorum, & ſpecies in Categoria qualitatis. Deinde cùm ait, *nam ſcientia,* incipit declarare & confirmare hanc ſolutionem exemplo ſcientiæ & eius ſpecierum: quia ſcientia eſt ad aliquid, & eius ſpecies ſunt qualitates: & in primis probat ſcientiam, quæ eſt genus, eſſe ad aliquid, ſumpto argumento à definitione relatorum. Syllogiſmus ita extruitur: Quod alterius eſſe dicitur, eſt ad aliquid: atqui ſcientia dicitur alterius, nempe rei ſcibilis: ergo ſcientia eſt ad aliquid. Huius ſyllogiſmi in contextu habemus concluſionem: & ibi, *ali-*

cuius enim, minorem propoſitionem. maior autem, tanquàm manifeſta, omittitur. Tertiò cùm ait, *ſingulorum autem*, probat ſpecies ſcientiæ non eſſe ad aliquid Syllogiſmus ab eadem definitione ſumptus, ita extruitur: Relata, id quod ſunt, dicuntur eſſe alterius: ſpecies autem ſcientiæ, vt grammatica & muſica, id quod ſunt, non dicuntur alterius: ergo non ſunt relata. In contextu habemus huius ſyllogiſmi minorem, propoſitionem: & ibi, *vt grammatica*, eiuſdem minoris expoſitionem per exempla grammaticæ & muſicæ: & ibi, *niſi fortè*, prolepſin, id eſt ſolutionem tacitæ obiectionis pertinentis ad eandem minorem propoſitionem: quia grammatica & muſica videntur dici alterius: ſed non dicuntur alterius id quod ſunt, id eſt non dicitur grammatica alicuius grammatica, aut muſica eſſe alterius muſica, ſed eſſe alterius ſcientia. proinde in hac relatione ſumitur genus, nempe ſcientia. Item habemus in contextu eiuſdem ſyllogiſmi concluſionem ibi, *quare ſingulæ*. Maior autem propoſitio in hoc quoque ſyllogiſmo eſt prætermiſſa. Quartò Ariſtoteles cùm ait, *dicimur autem quales*, probat ſpecies ſcientiæ eſſe qualitates. Probatio ſumitur à definitione qualitatis hoc modo: Qualitates ſunt, à quibus dicuntur quales, vt à grammatica grammatici: ergo ſpecies ſcientiæ ſunt qualitates. Huius quoque ſyllogiſmi habemus in contextu minorem propoſitionem ibi, *dicimur autem*: & eiuſdem confirmationem ibi, *quoniam has habemus*: & concluſionem ibi, *quocirca qualitates*. Maior autem hîc quoque prætermittitur.

33 *Præterea ſi idem.* Sequitur altera eiuſdem obiectionis ſolutio, videlicèt non eſſe abſurdum, ſi eadem res, vt ſcientia, ponatur in diuerſis Categoriis, vt in relatis & in qualitate. Intellige rem eandem ſubiecto, non omnino eandem: quia Categoriæ realiter inter ſe diſtinguuntur. Scientia igitur, quatenus per ſe ſpectatur, & eſt habitus quidam, ponitur in Categoria qualitatis, & eſt genus grammaticæ & muſicæ: quatenus verò ad rem ſcibilem refertur, eſt in Categoria relationis. nam in hoc accidente, quod vocamus ſcientiam, duæ res ſunt: nempe eſſe abſolutum, quod eſt qualitas; & eſſe relatum, quod eſt ad aliquid.

IN CAP. IX. DE ACTIONE, PASSIONE, ET RELIQVIS Categoriis.

EXpoſitis quatuor Categoriis, quæ primum locum obtinent, id eſt Subſtantia, Quantitate, Relatis, & Qualitate, reliquas ſex à quatuor illis ortas perſtringit paucis. Ex ſubſtantia namque cum qualitate oriuntur duæ Categoriæ, Agere & Pati: quia ſubſtantia per qualitatem agere & pati dicitur, vt per calorem ignis calefacit, & aqua calefit. Ex ſubſtantia verò cum quantitate oriuntur aliæ duæ Categoriæ, Vbi & Quando: id eſt, ex ſubſtantia cum ea ſpecie quantitatis quæ vocatur locus, naſcitur Categoria vbi, quæ ſignificat locationem ſubſtantiæ corporalis: & ex ſubſtantia cum altera ſpecie quantitatis quæ appellatur tempus, oritur Categoria Quando. Itidémque ex ſubſtantia cum relatione naſcuntur duæ poſtremæ Categoriæ, Situm eſſe & Habere: quarum illa ſignificat reſpectum partium corporis inter ſe: veluti cùm aliquis dicitur ſtare, eò quòd omnes corporis partes rectè ſunt diſpoſitæ, ita vt caput ſummum locum, venter medium, pedes infimum obtineant: hæc autem ſignificat reſpectum corporis ad corpus externum quo circundatur, vt corpus humanum veſtimento.

1 *Agere & pati.* Declarat duas Categorias, Agere & Pati propoſitis duabus earum proprietatibus: quarum altera eſt, habere contrarium: altera, contendi & remitti. Hæ proprietates non conueniunt his Categoriis ſolis, ſed etiam qualitatibus & qualibus, vt didicimus ex cap. præced. Nec conueniunt iis omnibus, quæ ad Categorias agere & pati referuntur: quia generare, generari, alere, ali, legere, ſcribere, &c. eiuſmodi, neque contrarium quicquam habent, neque intenduntur aut remittuntur.

2 *Nam calefacere.* Exemplis declarat primam proprietatem actionis & paſſionis.

3 *Et intentionem.* Similiter exemplis declarat ſecundam proprietatem.

4 *Tot igitur.* Epilogo breui concludit tractatum de Actione & Paſſione.

5 *Dictum eſt autem.* De Categoria ſitus ait ſufficere, quod ſuprà dictum fuit cap. 7. part. 4.

6 *Quod*

8 *Quod verò ad reliqua*. De tribus reliquis Categoriis ſimiliter ait ſufficere, quæ dicta fuerunt cap. 4. part. 2. Ea tamen breuiter hic repetit: nempe exempla, quibus hæ Categoriæ declarantur.

7 *De propoſitis*. Breui epilogo imponit finem tractatui de Categoriis.

IN CAP. X. DE OPPOSITIS.

POſtquàm decem Categorias expoſuit, cõſequenter quædam eorum accidentia declarat. Categoriis accidunt quatuor. I. Oppoſitio, cuius ſpecies eſt contrarietas. Nam ſubſtantia recipit contraria, vt dictum eſt cap. 5. part. 21. in relatis ſecundum dici, in qualitate, in actione, & in paſſione contrarietatem poſuimus. relata quoque omnia ſunt inter ſe oppoſita. II. Eſſe prius, vel poſterius, vel ſimul: vt de relatis dictum eſt, quædam eſſe priora vel poſteriora, vt ſcientiam eſſe priorem ſcibili: quædam ſimul eſſe, vt duplum & dimidium. III. Motus, qui ſpectatur in quatuor Categoriis, ſubſtantia, quantitate, qualitate, & vbi, vt poſteriùs explicabitur. IV. Habere, quod non ſolùm cernitur in Categoria quæ vocatur Habere, ſed & in aliis, vt cùm dicimur habere quantitatem, vel qualitatem, &c. vt in vlt. capite declarabitur. Hoc capite Ariſtoteles oppoſitorum genera exponit exemplis, deſcriptionibus, & variis collationibus, ſeu diſtinctionibus. Confer hoc caput cum cap. 10 lib 4. Metaphyſ.

1 *Iam de oppoſitis*. Proponit dicendum de oppoſitis.

2 *Dicitur autem*. Quatuor oppoſitorum genera enumerat, quæ deinceps declarabit.

3 [*Sic*] *autem opponitur*. Rudi Mineruâ declarat ſingula oppoſitorum genera propoſitis quibuſdam exemplis: poſtea ſubiiciet diligentiorem expoſitionem. Eâdem methodo vſus eſt in Categoriis enarrandis. nam cap. 4. breuem declarationem afferebat per exempla: cap. 5. & ſequentibus enarrabat diligentiùs. ideóque hìc vtitur eadem clauſula, qua vſus eſt dicto capite 4. & alibi ſæpe, ὡς τύπῳ εἰπεῖν, *vt typo dicam*, id eſt, vt rudi & pingui Mineruâ explicem. Porrò cùm reliqua exempla hic allata, ſint perſpicua: vnum eſt, quod dubitatione non caret, cùm ait Philoſophus contraria eſſe malum & bonum: quia Metaphyſici ſciunt ens & bonum reciprocari: proinde malum nihil aliud eſſe, quàm priuationem boni: vnde bonum & malum videntur opponi, non vt contraria, ſed vt habitus & priuatio. Pro ſolutione notandum eſt, bonum & malum accipi duobus modis, vt & ſuprà diximus de ſubſtantia & accidente: primò abſolutè & per ſe: ſecundò per relationem ad alterum: quod enim alicui bonum eſt, alteri malum eſſe poteſt. Si per ſe ſpectentur: malum eſt priuatio boni. Sed in altera conſideratione malum eſt ens aliquod rei non conueniens: vt venenum eſt homini malum. Et hac ratione contraria dicuntur bonum & malum.

4 *Quæcumque igitur vt ad aliquid*. Reſumit ſingula oppoſitórum genera diſtinctiùs & perfectiùs explicanda. & primo loco agit de relatis: quæ declarat per illam proprietatem, quam veteres quaſi definitionem relatorum tradiderunt, vt expoſitum fuit cap. 7. Et cùm ait, *vt duplum*, ſubiicit aliquot exempla relatorum perſpicua.

5 *Quæcumque igitur opponuntur*. Per eandem relatorum proprietatem ſecernit contraria à relatis, vtens hoc ſyllogiſmo: Relata, idipſum quod ſunt, ſui inuicem dicuntur: at contraria, idipſum quod ſunt, ſui inuicem non dicuntur: ergo contraria non ſunt relata: & contrà relata non ſunt contraria: quia propoſitio vel concluſio vniuerſalis negans reciprocatur. In contextu habemus primò maiorem propoſitionem. Secundò ibi, *quæ verò*, minorem propoſitionem. Tertiò ibi, *neque enim bonum*, probationem minoris per exempla. Poſtremò ibi, *quare hæ*, concluſionem ſyllogiſmi.

6 *Quæcumque verò contraria*. Diuidit contraria in immediata & mediata: & vtraque declarat tam definitione, quàm exemplis. Primò igitur affert definitionem contrariorum immediatorum: & ait contraria immediata eſſe, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe in ſubiecto apto ad recipiendum. vt ſanitas vel morbus neceſſariò eſt in homine: quia ſunt contraria medio carentia. neutrum verò eſt in lapide: quia lapis non eſt ſubiectum capax ſanitatis & morbi.

7 *Quorum autem*. Secundò proponit definitionem contrariorum mediatorum, id eſt, quorum alterum in ſubiecto ad recipiendum apto ineſſe neceſſe non eſt. vt album & nigrum ſunt contraria: & neutrum neceſſe eſt ineſſe in corpore animalis: quia poteſt eſſe rubrum, aut alius coloris.

8 *Vtputà naturâ*. Tertiò addit exempla contrariorum immediatorum: nempe ſanitatem & morbum in animali: item par & impar in numeris. Atqui Galenus in arte medica conſtituit medium quoddam inter corpus ſanum & corpus ægrum, quod

vocat corpus neutrum. Sed Galenus, vt medicus, pinguiùs loquitur, & ad ſenſum reſpicit: cùm reuera corpus, quod ille neutrum appellat, ſit corpus ægrotum. Verùm quia morbus minùs apparet: medicus, tanquàm artifex (vt à ſcholaſticis appellatur) ſenſatus, non ægrum, ſed neutrum corpus vocat.

9 *Quorum verò.* Quartò ſubiicit exempla contrariorum mediatorum.

10 *In nonnullis.* Subdiuidit contraria mediata: quòd alia medium habent nominatum, alia medium nomine carens. Exempla in contextu perſpicua ſunt. Ex hac particula colligitur diuiſio quædam medij contrariis interiecti. quædam enim dicuntur media per participationem extremorum: & hæc ſolent eſſe nominata: vt rubrum & viride, quæ componuntur ex contrariis coloribus albo & nigro. alia ſunt media per negationem extremorum: & hæc ſæpe nomine vacant: vt infans nec eſt iuſtus nec iniuſtus.

11 *Priuatio autem.* Tranſgreditur ad priuationem & habitum: de quibus plura docet. In hac particula oſtendit ambo ſpectari in eodem ſubiecto: vt cùm oculus ſit ſubiectum aſpectus, erit etiam ſubiectum cæcitatis. & cùm lapis non poſſit videre, non poteſt etiam dici cæcus.

12 *Tunc verò dicimus.* Vt aliquid dicatur eſſe priuatum aliquo habitu, docet Ariſtoteles requiri tres conditiones. Prima expoſita eſt in præceden. partic. vt ſubiectum ſit aptum ad habitum recipiendum. ideóque lapis non dicitur cæcus, vt modò notaui. reliquæ duæ conditiones hic adiiciuntur. Altera enim conditio eſt, vt priuatio attribuatur ei parti, in qua poteſt eſſe habitus. ſic homo dicitur cæcus, ſi oculis non videat: nec propterea dicitur cæcus, quòd manu, aut pede non videat. Tertia conditio eſt, vt tunc temporis habitus abſit, cùm naturá ineſſe poteſt: idcirco catulus recèns natus non dicitur cæcus, quia videre non poteſt ante nonum diem.

13 *Iam verò priuatum eſſe.* Confert priuatum eſſe cum priuatione, & habere habitum cum habitu. ac primùm docet hæc differre: quod ita probat. Sumit exempli cauſâ aſpectum & cæcitatem: & vtitur ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, hoc modo: Si cæcitas & cæcum eſſent idem, attribuerentur eidem ſubiecto: ſed conſequens eſt falſum: ergo & id, ex quo conſequitur. Maior propoſitio eſt locus Topicus, qui traditur Topicor. lib. 7. cap. 1. partic. 15. Minor, id eſt falſitas conſequentis, probatur exemplo hominis, qui dicitur cæcus, non tamen dicitur cæcitas. Quod ad verba contextus attinet, Primò Ariſtoteles proponit generalem concluſionem de priuatione & habitu, ac de eo quod eſt priuatum eſſe, vel habere habitum: nempe hæc inter ſe differre. Secundò cùm ait, *nam aſpectus*, proponit exemplum aſpectus & cæcitatis, & eius quod eſt habere aſpectum, vel eſſe cæcum: & de his ponit concluſionem, quòd differunt, ſicut expoſui. adeò vt iam duas concluſiones poſuerit, priorem generalem, poſteriorem ſpecialem, cuius exemplo vult generalem confirmare. Tertiò cùm ait: *nam ſi cæcitas*, proponit hypotheticam propoſitionem ſyllogiſmi probantis dictam concluſionem ſpecialem. Quartò cùm ait, *atqui homo*, loco minoris propoſitionis, id eſt, categoricæ, ponit eius probationem.

14 *Sed & hæc.* Poſtquàm declarauit differentiam inter habitum & habere habitum, nec non inter priuationem & priuatum eſſe: nunc docet ſimilitudinem, nempe quòd habere habitum & eſſe priuatum opponuntur eodem modo, quo habitus & priuatio. termini igitur ſunt diuerſi, ſed mutua terminorum oppoſitio eſt eadem. Eandem eſſe oppoſitionem docet Ariſtoteles exemplis perſpicuis.

15 *Id quoque.* Obiter contradicentium, de quibus poſteriùs tractabit, hîc mentionem interiicit: vt doceat, in his quoque locum habere eandem ſimilitudinem, & eandem differentiam, quam in proximis particulis declarauit in priuantibus. In hac particula exponit tantùm differentiam.

16 *Sed & hæc.* Conſequenter declarat ſimilitudinem: quæ eſt perſpicua ex iis, quæ ſuprà diximus de priuantibus.

17 *Priuationem autem.* Reuertitur ad priuantia: quæ à relatis ſeiungit duplici argumento. Primùm vtitur eodem argumento, quo ſuprà partic. 5. diſtinxit contraria à relatis, id eſt, per eam proprietatem, id ipſum quod eſt, dici alterius: quæ proprietas attribuitur ſolis relatis, non contrariis, neque priuantibus. Vtitur ergo loco Topico à ſe tradito lib. 7. Top. cap. 1. partic. 15. qui ſumitur ab attributo. cùm enim aliquid alteri attribuitur, alteri non attribuitur: neceſſe eſt hæc duo eſſe diuerſa. Syllogiſmus ita extruitur: Relata, id quod ſunt, alterius eſſe dicuntur: priuantia verò, id quod ſunt, alterius eſſe non dicuntur: ergo priuantia non ſunt relata. In contextu habemus primò concluſionem. Deinde ibi, *quia id ipſum*, minorem propoſitionem. Tertiò ibi, *nam aſpectus*,

ſpectu, eius minoris probationem per exempla. Maior autem propoſitio, tamquam manifeſta, omittitur.

18 *Præterea quæcumque.* Sequitur alterum argumentum ex eodem loco Topico diſtinguens priuantia à relatis: quoniam dici ad ea quæ reciprocantur, attribuitur relatis, non etiam priuantibus. Syllogiſmus poterat extrui categoricè in ſecunda figura, nempe in Cameſtres, vt præcedens ſyllogiſmus. ſed Ariſtoteles hîc, vt & ſuprà partic. 13. vtitur ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, hoc modo: Si priuantia eſſent relata, referrentur ad ea quæ reciprocantur: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud. Hypotheſis probatur ex proprietate relatorum, quæ fuit expoſita cap. 7. part. 9. Quod ad ſeriem contextus attinet: primò habemus relatorum proprietatem, quæ valet ad probandam dictam hypotheſim. Secundò inde colligitur hypotheſis, ibi, *quare etiam.* Tertiò ſubiicitur propoſitio categorica, id eſt, deſtructio conſequentis, ibi, *ſed non reciprocatur.* Concluſio verò eſt repetenda ex præcedente partic.

19 *Nequidem vt contraria.* Cùm diſtinxerit priuantia à relatis: nunc ea diſtinguit à contrariis, duplici argumento: quorum primum ſumitur à ſpeciebus contrariorum: quia contraria vel ſunt mediata, vel immediata, vt expoſuimus partic. 5. & ſequentibus: priuantia verò nec ſunt contraria media, nec contraria immediata: ergo nullo modo ſunt contraria. Quoniam autem in hoc argumento explicando Ariſtoteles vtitur prolixitate, ſingulas huius particulæ clauſulas diſtinctè & ordine explanabo. Primò proponit concluſionem demonſtrandam, id eſt, priuantia non eſſe contraria. Secundò cùm ait, *nam contrariorum*, vt oſtendat priuantia differre à contrariis, primùm ſumit proprietatem contrariorum, quam poſtea oſtendet non conuenire priuantibus. & cùm alia ſint contraria mediata, alia immediata: incipit ab immediatis: quorum proprietas hæc eſt, neceſſe eſſe vt alterutrum inſit in ſubiecto ad recipiendum apto, vt didicimus ex partic. 6. Tertiò cùm ait, *inter quæ autem*, ſubiungit proprietatem contrariorum mediatorum, quòd neutrum neceſſe eſt ineſſe in ſubiecto ad recipiendum apto: quia poteſt ineſſe medium, vt didicimus ex partic. 7. & partic. 9. Addit tamen Ariſtoteles hîc exceptionem, id eſt, excipit ea quæ vnum tantùm ex contrariis neceſſariò recipiunt. Exempli gratiâ, inter calidum & frigidum eſt interiectum tepidum: calor igitur & frigus ſunt contraria mediata. non tamen dicere poſſumus neutrum neceſſariò ineſſe igni: immo calor ſemper & neceſſariò igni ineſt. & ſicut ignis non poteſt eſſe frigidus, ſic non poteſt eſſe tepidus. quòd ſi frigus reciperet, etiam teporem reciperet. Proprietas igitur contrariorum mediatorum ita eſt alternatè concipienda: Aut contrariorum alterum neceſſariò ſemper ineſt, vt calor igni: aut poteſt vtrumque abeſſe; vt album & nigrum poteſt abeſſe à panno, qui poteſt eſſe rubeus, aut viridis. Hactenus docuit proprietates contrariorum: & tota hæc doctrina conficit maiorem propoſitionem ſyllogiſmi Ariſtotelici. deinceps vult oſtendere nullam illarum proprietatum conuenire priuantibus, atque ita erigere minorem propoſitionem: cui tandem ſubiiciet concluſionem: adeò vt ſyllogiſmus breuiter ita concipi poſſit: Omnia contraria ſunt eiuſmodi, vt vel ſit neceſſe alterum ineſſe &c. atqui nulla priuantia ſunt eiuſmodi: ergo nulla priuantia ſunt contraria. Quartò igitur, cùm ait, *in priuatione autem*, generaliter proponit eam minorem propoſitionem, id eſt, proprietates contrariorum non conuenire priuantibus, poſtea ſingillatim hoc explicaturus. Quintò enim cùm ait, *non enim ſemper*, oſtendit proprietatem contrariorum medio carentium non conuenire priuantibus. Argumentatio talis eſt: Contraria immediata ſunt eiuſmodi, vt ſemper neceſſe ſit alterum ineſſe in ſubiecto ad recipiendum apto: priuantia verò non ſunt eiuſmodi: ergo priuantia non ſunt contraria immediata. Ambæ propoſitiones ex prædictis patent. In contextu habemus minorem propoſitionem huius proſyllogiſmi ibi, *non enim ſemper*: & minorem probationem exemplo cæci, ibi, *quia quod naturâ*: & concluſionem ibi, *quapropter hæc*, omiſſa maiore propoſitione. Sextò cùm ait, *ſed neque*, probat priuantibus non ineſſe proprietatem contrariorum mediatorum. Argumentatio talis eſt: Contraria mediata ſunt eiuſmodi, vt ſuprà expoſui: priuantia verò non ſunt eiuſmodi: ergo priuantia non ſunt contraria mediata. Huius argumentationis ſeu proſyllogiſmi habemus concluſionem ibi, ſed neque: & minorem ibi, *quoniam neceſſe*: & probationem eius minoris exemplo cæci & videntis, ibi, *cùm enim*: & alteram partem minoris propoſitionis, ibi, *nec horum*: (nam minor eſt bipertita: & prior pars eſt de contrariis mediatis, quorum vtrumque poteſt abeſſe à ſubiecto: poſterior pars de iis, quorum vnum neceſſariò ſem-

per ineſt in ſubiecto, vt calor in igne) & probationem eius ſecundæ partis minoris propoſitionis eodem exemplo cæci & videntis, ibi, *non* [*eſt*] *enim neceſſe*: & maiorem propoſitionem ibi, *contrariorum verò*. Septimò cùm ait, *quare manifeſtum*, ſubiicit generalem concluſionem, quòd priuantia nullo modo ſunt contraria.

20 *Præterea in contrariis*. Eandem diſtinctionem priuantium & contrariorum probat altero argumento ſumpto ex eodem loco Topico, id eſt, quia mutua mutatio conuenit contrariis, non etiam priuantibus. Syllogiſmus ita extruitur: Contrariorum inter ſe mutatio viciſſim fieri poteſt: priuantium autem fieri non poteſt: ergo priuantia non ſunt contraria. Quod ad verba contextus attinet, Primò ponit Ariſtoteles maiorem propoſitionem, quòd contraria inter ſe viciſſim commutantur: addita exceptione eorum, quibus vnum ex contrariis neceſſariò ineſt, vt & ſuprà diximus de igne, in quo non fit mutatio ex calido in frigidum, ſed ſemper manet calidus. Secundò cùm ait, *nam & quod eſt ſanum*, probat illam maiorem exemplis. Tertiò cùm ait, *In priuatione verò*, ſubiungit minorem. Quartò cùm ait, *nam etſi ab habitu*, exponit eam minorem, docens fieri quidem mutationem ab habitu ad priuationem, ſed non viciſſim à priuatione ad habitum. Quintò cùm ait, *neque enim qui cæcus*, probat eam minorem exemplis.

21 *Quæ verò opponuntur*. Tranſgreditur ad contradicentia: quorum hanc proprietatem tradit, quòd ſemper alterum eſt verum, alterum falſum: & per hanc proprietatem ſeiungit contradicentia ab omnibus aliis oppoſitis. Primò igitur proponit hanc proprietatem, tamquàm conuenientem omnibus & ſolis contradicentibus: quod ita demum verum eſt, ſi enunciationes ſint eiuſdem de eodem, ſemotâ homonymiâ, amphibologiâ, & omni ſophiſtica captione, vt declarabitur lib. de interpretat. cap. 6. partic. 5: & cap. 8. item ſint definitæ, id eſt, altera vniuerſalis, altera particularis, vt omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus: vel ambæ ſingulares, vt, Socrates eſt iuſtus, Socrates non eſt iuſtus: non indefinitæ, vt, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus: ſicut explicabitur lib. de interpretat. cap. 7. partic. 8. 9. 10.

22 *Nec enim in contrariis*. Secundò oſtendit eam non conuenire oppoſitis ſimplicibus. quod probat variis exemplis. Oppoſita ſimplicia appello, quæ ſunt ſine complexione, vt ſanitas, morbus, ſanum, ægrotum. Hic non potes dicere alterum eſſe verum, alterum falſum. immo neutrum eſt verum, & neutrum falſum: quia veritas & falſitas non inſunt in ſimplicibus terminis, ſed in affirmationibus & negationibus, quæ ex illis terminis componuntur, vt Ariſtoteles docuit cap. 4. partic. vlt.

23 *Verùm enimuerò*. Tertiò oſtendit eandem proprietatem non conuenire enunciationibus contrariis. quod docet exemplo harum enunciationum, Socrates valet, Socrates ægrotat. quamuis enim ambæ ſimul veræ eſſe non poſſint, tamen poſſunt eſſe ſimul falſæ, vt Socrate mortuò: nam qui mortuus eſt, nec valet, nec ægrotat. Non eſt igitur ſemper altera vera, altera falſa: ſiquidem aliquando ſimul falſæ ſunt.

24 *In priuatione autem*. Quartò oſtendit eandem proprietatem non conuenire enunciationibus priuantibus: quod probat exemplo harum enunciationum, Socrates videt, Socrates eſt cæcus: nam & hæ ſimul falſæ eſſe poſſunt, vt quando Socrates non eſt, aut quando nondum eſt aptus ad videndum.

25 *Verùm in affirmatione*. Quintò oſtendit eandem proprietatem conuenire contradicentibus, vt in hoc exemplo, Socrates ægrotat, Socrates non ægrotat. Cùm enim Socrates eſt: ſine dubio aut verum eſt eum ægrotare, aut eum non ægrotare. cùm autem Socrates non eſt: tunc falſum eſt eum ægrotare, & verum eſt eum non ægrotare: quia qui non eſt, non ægrotat. quapropter ſemper vera eſt aut affirmatio, aut negatio.

26 *Quare his ſolis*. Concludit hanc eſſe veram proprietatem, quæ omnibus & ſolis contradicentibus conuenit. Ait *his ſolis*, ſupple, & omnibus, vt ex antè expoſitis patet.

IN CAP. XI. DE CONTRARIIS.

SVperiori capite Ariſtoteles egit de omnibus oppoſitorum generibus: hoc autem capite ſpecialiter loquitur de contrariis, quorum ſex proprietates declarat.

1 *Bono contrarium*. Proponit primam contrariorum proprietatem, quod bono aduerſatur malum, id eſt, quicquid bono aduerſatur, malum eſt: quia bonum bono contrarium eſſe nequit. Ne ita intelligas hanc proprietatem, quaſi Ariſtoteles diceret, omne bonum habere aliquid contrarium. Primò proponit Ariſtoteles hanc proprietatem. Secundò cùm ait, *atque hoc manifeſtum*, eam confirmat inductione.

22 Modo

2 *Malo autem.* Secunda proprietas eſt: quòd malo interdum malum, plerumque autem bonum aduerſatur, id eſt, quod malo aduerſatur, interdum eſt malum, plerumque autem eſt bonum. In contextu Ariſtoteles primò hanc proprietatem proponit, quòd modò bonum, modò malum malo repugnat. Deinde cùm ait, *nam defectui*, declarat eam proprietatem exemplis. nam defectio eſt malum: cui aduerſatur & exceſſus, qui ſimiliter eſt malus, & mediocritas, quæ eſt bona. Veluti profuſioni contraria eſt tam auaritia, quàm liberalitas. Ait igitur Ariſtoteles hîc, & apertiùs lib. 2. Eth. Nicom cap. 8. extrema eſſe inter ſe contraria, vt profuſionem & auaritiam: mediocritatem autem vtrique extremo eſſe contrariam, vt liberalitatem profuſioni & auaritiæ. Quomodo igitur Ariſtotelicum illud axioma, Vnum vni eſt contrarium, verum eſſe poteſt? Intelligendum eſt, vnum vni ſub vna & eadem ratione aduerſari: vni autem plura ſub diuerſis rationibus. Exempli gratiâ, profuſio & auaritia inter ſe opponuntur, vt exſuperantia & defectio: Vtrumque autem liberalitati opponitur, non vt exſuperantia, vel defectus, ſed alia diuerſa ratione, eáque vna, id eſt, vt malum bono, ſiue vt ἀσυμμετρία, ſymmetriæ. Vide Ammonium hîc. Tertiò cùm ait, *in paucis*, docet raròo opponi malo malum, ſæpe autem opponi malum malo. Hæc ſententia videtur falſa eſſe, quòd raròo & in paucis opponatur malo malum: quandoquidem in omnibus habitibus moralibus hoc cernere licet, non ſolùm virtutem vitiis, ſed etiam vitia ſibi inuicem aduerſari, vt profuſionem & auaritiam, vt audaciam & ignauiam. Quod Ariſtoteles vniuerſaliter verum eſſe docet libro 2. Eth. Nicom. capite 7. Reſpondeo, pauca ab Ariſtotele in præſentia dici, non abſolutè, ſed ex relatione ad alterum membrum, in quo ſunt plura. iam enim cap. de relatis oſtenſum fuit, pauca & multa, non eſſe vocabula abſoluta, ſed relata: ideóque dici paucos homines in ciuitate eſſe, multos in ædibus. Pauca igitur eſſe in quibus malum malo aduerſatur, per relationem dicitur ad ea quæ ſunt multo plura, in quibus bonum malo contrarium eſt. Cùm enim duo ſint extrema vitioſa, & vna ſit virtus media, omniáque inter ſe opponantur: apparet, in eodem habitus genere duas eſſe oppoſitiones boni & mali, vnam malorum inter ſe. verbi gratia, liberalitas & profuſio ſunt contraria, vt bonum & malum: rurſus liberalitas & auaritia ſunt contraria, vt bonum & malum. profuſio & auaritia ſibi inuicem aduerſantur, vt duo vitioſa extrema.

3 *Praeterea non neceſſe.* Sequitur tertia contrariorum proprietas, Non eſt neceſſe contraria ſimul eſſe in rerum natura. Hanc proprietatem oſtendit Ariſtoteles conuenire contrariis ſimplicibus, vt ſanitati & morbo, item albori & nigrori.

4 *Praeterea ſi Socratem.* Eandem tertiam proprietatem producit ad contraria complexa: veluti, Socrates valet, Socrates ægrotat: quibus hanc proprietatem conuenire probat ex alia contrariorum proprietate, quæ eſt numero quarta, nempe quòd contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto. vnde ſi verum eſt Socratem bene valere, falſum eſt Socratem ægrotare. In hac quarta proprietate intellige ſubiectum prorſus idem numero, ita vt etiam pars vna & eadem conſideretur. nam alius homo eſt albus, alius niger: & Æthiops eſt albus dentes, niger cutim.

5 *Manifeſtum verò.* Quinta proprietas eſt, quòd contraria ſunt in eodem ſubiecto Hîc intellige idem ſubiectum, non numero, (alioquin hæc proprietas quartæ contradiceret) ſed (vt ipſe Ariſtoteles explicat) ſpecie, vel genere. Exempla perſpicua ſunt in contextu. nam his tribus modis idem dici docet ipſe Ariſtoteles 1 Top. cap. 7.

6 *Neceſſe.* Sexta proprietas eſt, quòd contraria vel ſunt in eodem genere, vel in contrariis generibus, vel ſunt contraria genera. Exempla perſpicua ſunt in contextu. Obſerua multis modis aliquid dici eſſe in aliquo. nam aliud eſt, eſſe in ſubiecto, de quo in partic. præced. aliud, eſſe in genere, de quo in hac particula. Sunt & alij modi de quibus lib. 4. Phyſ. cap. 3. Quod attinet ad exempla contextus: dum Ariſtoteles ait bonum & malum eſſe genera contraria, nec eſſe in aliquo genere, ne intelligas bonum & malum eſſe nouas categorias præter decem ſuprà expoſitas: ſed intellige bonum & malum non eſſe in aliquo certo genere, quia ſunt vocabula multiplicia, & vagantur per omnes categorias. nam bonum aut eſt ſubſtantia, vt Deus: aut quantitas, vt mediocritas: aut qualitas, vt virtus: aut in alia categoria, vt Ariſtoteles docet lib. 1. Ethic. cap. 6.

IN CAP. XII. DE PRIORI.

TRanſgreditur ad ſecundum Categoriarum accidens, id eſt, Prius & poſterius vel ſimul eſſe. Hoc capite docet, quot modis aliud alio Prius dicatur, totidémque mo-

dis dicitur Poſterius: quoniam Prius & Poſterius ſunt relata. Coniunge lib. 4. Metaph. cap.11.

1 *Prius aliud.* Initio proponit quatuor Prioris modos peruulgatos.

2 *Primum ac maximè.* Primò dicitur aliquid prius tempore, quod eſt vetuſtius, vt bellum Troianum bello Punico.

3 *Secundò quod.* Secundò prius dicitur ratione conſecutionis, id, quo poſito alterum ponitur, altero tamen poſito ipſum non ponitur. Exemplum eſt in contextu. nam vnum eſt prius duobus: quia poſito vno non ponuntur duo, cùm poſſit eſſe vnum tantùm: poſitis autem duobus ponitur vnum, quandoquidem duo conſtant ex duabus vnitatibus.

4 *Tertiò ratione.* Tertiò dicitur prius ordine, quod primo loco eſt collocandum. Exempla tria ſunt in contextu. Primum eſt, quòd elementa ſunt priora deſcriptionibus. Elementa intellige, principia mathematica, vt definitionem puncti, lineæ, circuli. Deſcriptiones autem hîc & alibi Ariſtoteles vocat demonſtrationes mathematicas: quoniam omnes repræſentantur, & explicantur per deſcriptiones, putà linearum, triangulorum, circulorum. Reliqua duo exempla perſpicua ſunt.

5 *Præterea quæ.* Quartò dicitur prius dignitate. quam ſignificationem docet Ariſtoteles eſſe maximè impropriam.

6 *Qui igitur.* Ait quatuor prædictos modos eſſe peruulgatos, & ferè omnibus notos. ideóque in prima particula dixit proprium accipi quadrifariam.

7 *Sed præter modos.* Addit quintum modum, id eſt, prius naturâ, vt cauſa eſt prior effectu, quamuis tempore ſimul ſint. Exemplum ponit Ariſtoteles in re quæ eſt, & vera oratione quæ de ea re profertur. nam hominem ambulare, & veram eſſe orationem quòd homo ambulat, ſunt ſimul tempore, non ſimul naturâ: quia res eſt cauſa cur oratio ſit vera, & omnis cauſa eſt prior ſuo effectu. Ad hoc exemplum vide, quæ tradit Ariſtoteles capite vlt.lib.8.Metaphyſ.

8 *Quare quinque.* Concludit, quinque modis aliquid dici prius altero. Sed hi quinque poſſunt ad tres referri. Priùs enim dicitur vel tempore, vel ordine, vel naturâ. Quod autem eſt naturâ prius, ſubdiuiditur: quia vel non reciprocatur ſecundum exiſtendi conſecutionem, vel eſt dignius, vel eſt cauſa.

IN CAP. XIII. DE MODIS SIMVL.

PRiori & poſteriori, de quibus in præcedenti capite dictũ fuit, opponitur (etiamſi aliter Alberto videatur) aduerbium Simul, de quo in præſentia dicendum eſt.

1 *Simul autem.* Ponit primam ſignificationem aduerbij Simul: quia dicuntur eſſe aliqua ſimul tempore.

2 *Naturâ verò.* Secunda ſignificatio eſt, qua duo dicuntur ſimul naturâ, quia reciprocantur, nec alterum eſt cauſa alterius, vt duplum & dimidium. Hic obiter notetur diſſenſus Ariſtotelis & Rami. Nam Ariſtoteles cenſet in relatis neutrum eſſe cauſam alterius, quia non poteſt idem eiuſdem eſſe cauſa & effectus, alioqui eſſet eodem prius & poſterius, cùm iam dictum ſit cauſam eſſe naturâ priorem ſuo effectu. Ramus autem lib.1.Dialecticæ, cap.14. inquit relata ſignificare mutuas cauſas.

3 *Ea quoque.* Tertia ſignificatio poteſt adiungi ſecundæ. nam hoc modo dicuntur ſimul naturâ. quæ in diuiſione eiuſdem generis ſibi inuicem opponuntur: vt differentiæ, vel ſpecies, in quas genus diuiditur. Sic naturâ ſimul ſunt rationale & irrationale, nec non homo & brutum.

4 *Genera verò.* Ex dictis colligit genera eſſe priora ſpeciebus: quia non reciprocantur ſecundùm conſecutionem, qua alterum ex altero colligitur, id eſt, poſita ſpecie ponitur genus: ſpecies igitur ſupponit genus. contrà poſito genere non ponitur ſpecies. Rectè enim arguitur: Eſt homo, ergo eſt animal. non rectè, Eſt animal, ergo eſt homo. Intellige priora eſſe genera ſpeciebus, non ratione ſecundarum, ſed ratione primarum notionum: id eſt, non quatenus ſunt genera & ſpecies, ſed quatenus ſunt (exempli gratiâ) animal & homo.

5 *Simul igitur.* Epilogo concludit ſignificationes aduerbij Simul.

IN CAP. XIV. DE MOTV.

TErtium Categoriarum accidens eſt motus: cuius primùm declarat ſex ſpecies: poſteà docet, quid motui in genere, & quid ſingulis ſpeciebus motus opponatur. Notandum eſt, motum & mutationem in præſentia pro eodem accipi: ideóque ortum & interitum enumerari inter ſpecies motus, cùm ſint potiùs mutationes, quàm veri motus, vt Ariſtoteles docet lib.5.Phyſ.cap.2.

1 *Motus ſpecies.* Enumerat ſex ſpecies motus, quæ in diuerſis Categoriis ſpectantur: nempe ortus & interitus, ſeu generatio & corruptio, in ſubſtantia: auctio & deminutio in quantitate: variatio in qualitate: loci mutatio in categoria vbi. Ortus enim eſt motus à non eſſe ad eſſe. Contrà interitus eſt motus ab eſſe ad non eſſe. Auctio eſt motus à minori quantitate ad maiorem. Deminutio verò è contrario à maiore ad minorem. Variatio eſt motus à qualitate in contrariam qualitatem, vt à calore ad frigus, vel à frigore ad calorem. Tandem loci mutatio eſt motus à loco ad locum oppoſitum: vt aſcenſus eſt motus à loco inferiori ad ſuperiorem: contrà deſcenſus eſt motus à loco ſuperiore ad inferiorem. Ex his patet, in omnibus motibus ſpectari duos terminos, nempe terminum à quo, & terminum ad quem, & præterea ſubiectum quod motionem recipit. vt cùm aqua ex calida fit frigida: aqua eſt ſubiectum; calidum eſt terminus à quo; frigidum eſt terminus ad quem.

2 *Alius igitur.* Ponit diſtinctionem inter dictas ſpecies motus, inquiens reuera eſſe ſpecies diuerſas, ita vt non poſſit earum aliqua ad aliam quampiam referri, ſed ſint omnes ſeparatæ.

3 *In variatione.* Aduerſus id quod proximè dixit, dubitationem proponit: quia variatio videri alicui poteſt non eſſe ſpecies motus à ceteris diſtincta.

4 *Hoc autem verum.* Duplici argumento, (quorum vtrumque ſumitur ex loco. lib. 7 Topic. cap. 1. part. 17.) probat variationem differre ab aliis ſpeciebus motus. Primum eſt in hac particula, in qua extruitur ſyllogiſmus hypotheticus, arguens ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis. nam ſi variatio non differret ab aliis mutationibus, ab eis numquam ſepararetur, ſiquidem nihil ſeparatur à ſemetipſo: atqui ab aliis mutationibus ſeparatur: ergo ab illis omnibus differt. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles viam ſibi parans ad veritatem probandam, negat contrariam ſententiam eſſe veram, licèt alicui vera videri poſſit, vt dictum fuit in præceden. partic. Secundò cùm ait, *ferè enim*, ponit hoc principium, quo in argumentatione eſt vſurus, Variationem fieri ſine aliis motibus. Tertiò cùm ait, *etenim neque augeri*, exemplis probat principium modò acceptum, quod eſt fundamentum futuræ argumentationis. Quartò cùm ait, *quare diuerſa*, profert concluſionem probandam. Quintò, cùm ait, *nam ſi eſſet*, ponit maiorem ſyllogiſmi propoſitionem hypotheticam. Tandem cùm ait, [*quod*] *tamen*, ſubiicit minorem, per quam euertitur conſequens hypotheſeos.

5 *Itidem etiam.* Sequitur alterum argumentum, quo probatur variationem differre ab aliis motibus. Eſt autem hoc argumentum ſuperiori quodammodo oppoſitum. ſicut enim ſuprà Ariſtoteles argumentabatur ex eo, quòd variatio ſeparatur ab aliis motibus, id eſt, quædam variantur ſine alio motu: ita nunc arguit ex eo, quòd alij motus ſeparantur à variatione, id eſt, quædam augentur, vel alio motu mouentur, quæ non variantur. Hoc confirmat Ariſtoteles exemplo quadrati, quod gnomone adiecto augetur: fit enim quadratum maius, ſed non variatur, quia manet quadratum.

6 *Iam verò ſimpliciter.* Hactenus diſtinxit ſpecies motus: nunc docet, quid motui opponatur: & ait motui generaliter accepto opponi quietem generaliter acceptam, & ſingulis ſpeciebus motus opponi ſingulas ſpecies quietis, vt motui ſecundum locum, quietem ſecundum locum: item ſingulis motibus opponi motus contrarios. opponuntur enim inter ſe ortus & interitus, item accretio & deminutio, nec non contrariæ motiones ſecundum locum, vt aſcenſus & deſcenſus. Notandum eſt, cùm dicimus quietem eſſe motui contrariam, vt dicit Ariſtoteles in principio huius particulæ, contrarium ſumi latiùs & impropriè pro oppoſito. nam quies non opponitur motui, vt contrarium contrario, ſed vt priuatio habitui, vt docet Ariſtot. lib. 5. Phyſ. cap. 8. partic. 1 Vnde notandum etiam eſt, aliud eſſe quietem, aliud immobilitatem. quemadmodum enim non dicitur cæcum, niſi quod eſt capax aſpectus, vt lapis non dicitur cæcus: ita non dicitur quieſcere, niſi quod eſt mobile: id verò, quod moueri non poteſt, non quieſcens ſed immobile appellatur.

7 *Reliquæ verò.* Quod in ſuperiori particula docuit de aliis ſpeciebus motus, id eſt, ſingulis opponi quietem & contrarium motum, id ait eſſe obſcurius in variatione: ſed nihilominus in hac quoque obtinere oſtendit: quia variationi opponitur vel quies in qualitate, vel mutatio in contrariam qualitatem, vt dealbationi denigratio.

IN CAP. XV. ET VLT. DE MODIS HABENDI.

CVM non ſolùm habendi verbo ſæpe Ariſtoteles vſus fuerit: veluti cùm di-

xit alios plus,alios minùs habere ſanitatis,vel iuſtitiæ, cap.8 part 27. ſed etiam vnam Categoriam hac appellatione notauerit, vel nemine monente apparet diſtinguendas eſſe ſignificationes & modos habendi: vt intelligatur, quænam ſignificationes pertineant ad Categoriam Habere,vel ad alias Categorias. Confer hoc cap.cum 23.lib 4.Metaphyſ.

1 *Habere multis.* Proponit homonymiam verbi Habere.

2 *Vel enim vt habitum.* Proponit primum habendi modum, qui refertur ad Categoriam qualitatis.

3 *Vel vt quantum.* Sequitur tertius modus pertinens ad quantitatem.

4 *Vel vt ea.* Tertius modus,qui vnà cum ſequenti conſtituit Categoriam Habere, differt à ſequenti,vt totum à parte Habemus enim vel circa totum, aut ferè totum corpus, vt veſtimentum:aut circa partem corporis,vt annulum in digito.

5 *Vel vt in parte.* Hic eſt quartus modus, quem diximus pertinere ad Categoriam Habere.

6 *Vel tamquam partem.* Quintus modus eſt, habere partem. Sunt autem varia genera partium. nam aliæ ſunt partes eſſentiales, vt corpus & anima ſunt partes animalis: aliæ integrantes, vt caput & manus & pedes &c. ſunt partes animalis:aliæ ſubiectiuæ,vt homo & brutum ſunt partes animalis. Si partes ſpectentur quatenus partes ſunt,eſſentiales referuntur ad ſubſtantiam, integrantes ad quantitatem,ſubiectiuæ ad relata.

7 *Vel vt in vaſe.* Sextus modus refertur ad Categoriam Vbi.

8 *Vel vt poſſeſſionem.* Septimus modus pertinet ad Categoriam relatorum.hoc enim modo aliquis dicitur rem habere, id eſt, eſſe eius rei dominus.

9 *Dicitur etiam.* Octauus modus ſecundùm Ariſtotelem eſt maximè improprius, cùm dicitur vir habere vxorem, aut vxor virum. Eodem modo dicimur habere patrem, vel fratrem. Et hunc modum puto referendum ad Categoriam relationis. Ait, *nihil aliud ſignificamus,quàm ſimul habitare.* Ignorauit Ariſtoteles ius, quod habet maritus in corpus vxoris, & vxor in corpus mariti: ac matrimonium accipit, vt Ethnici accipiebant,pro ſola cohabitatione,quam pro libitu diſſoluebant, facto etiam ſine iuſta cauſa diuortio.

10 *Fortaſſe autem.* Occupat obiectionem, quæ fieri poſſet, quaſi non omnes ſignificationes verbi *Habere* eſſent expoſitæ: & ait, quamuis fortaſſe aliæ quędam ſignificationes adiungi poſſint, ſufficere tamen harum expoſitionem, quæ maximè ſunt in vſu.

IVLII PACII A BERIGA IN ARISTOTELIS LIBRVM DE INTERPRETATIONE

Commentarius Analyticus.

FActis fundamentis in libro Categoriarum, vt incipiat Logicum ædificium extruere, id eſt, ſyllogiſmum, tranſit Philoſophus à primis notionibus ad ſecundas, in quibus Logicus verſatur. Et primùm compoſitiua methodo progreditur à partibus ſyllogiſmi ad ſyllogiſmum: poſtea methodo diuiſiua progredietur à genere, ſiue à generali forma ſyllogiſmi, ad ſingulas ſpecies, quæ à materia ſumuntur, hoc eſt, ad demonſtrationem, quæ ex propoſitionibus neceſſariis: ſyllogiſmum dialecticum, qui ex probabilibus: & ſophiſticum, qui ex ſophiſticis & fallacibus conſtat. De partibus ſyllogiſmi eſt hic liber, qui inſcribitur *De interpretatione.* De ſyllogiſmo in genere ſumpto Priora Analytica. De tribus illis ſyllogiſmi ſpeciebus, demonſtratione, & ceteris reliqui libri, id eſt, Poſteriora Analytica, Topica, & Elenchi. Hic eſt Ariſtotelis ordo admirabilis, quo nullus melior excogitari poteſt. partes enim toti, ac genus ſpeciebus præferri debet. Cùm autem ſyllogiſmi partes aut ſint ſimplices, vt nomina & verba: aut ex his ſimplicibus compoſitæ, vt propoſitiones ſiue enunciationes: vtræque appellatione interpretationis continentur. Interpretatio namque eſt vox, quæ animi ſenſa, & per ea res ipſas ex inſtituto ſignificat. Ex inſtituto ſunt quæ Græci dicunt *κατὰ συνθήκην*: vt rerum vocabula, quæ non ſunt à naturâ conſtituta, vt ſentit Cratylus apud Platonem, ſed arbitrio hominum impoſita: Reliqua explicabuntur ad primum caput. Subiectum igitur huius libri eſt Interpretatio, tam ſimplex, quàm compoſita. Scopus autem eſt explicare partes ſyllogiſmi, non quatenus actu conſtituunt ſyllogiſmum, ſed quatenus per ſe ſpectantur, & interpretantur animi noſtri ſenſa. Quod vt rectiùs intelligatur: notandum eſt, tam ſimplices quàm compoſitas ſyllogiſmi partes duobus modis conſiderari: primò per ſe, deinde vt actu ſunt partes in toto. Vnde etiam oriuntur diuerſæ appellationes. Et vt incipiam à ſimplicibus: ſimplex interpretatio per ſe conſiderata, id eſt, quatenus interpretatur ſimplicem animi conceptum, dicitur Nomen & Verbum. vt autem eſt pars enunciationis, vocatur ſubiectum vel attributum. denique vt eſt pars ſyllogiſmi, nominatur terminus maior, vel minor, vel medius. Similiter interpretatio compoſita, ſi per ſe ſpectetur, quatenus verum aut falſum enunciat: appellatur enunciatio: quà verò eſt pars ſyllogiſmi, vocatur propoſitio, quatenus proponitur examinanda & probanda, dicitur problema: tandem quatenus eſt ſyllogiſmo probata, nominatur concluſio. Hic liber diuiditur in ſex tractatus. Primus eſt de interpretatione in genere, quod vno capite abſoluitur. Alter eſt de ſimplicibus interpretationibus, id eſt, de nomine, cap 2. & de verbo, cap 3 Reliqui ſunt de interpretatione compoſita. Nam in tertio tractatu agitur generaliter de oratione, cap.4. De enunciatione, quæ eſt orationis ſpecies, cap.5. De affirmatione & negatione, quæ ſunt ſpecies enunciationis, cap. 6. Deinde in quarto tractatu ſpecialiter explanantur enunciationes puræ, id eſt, quæ modo vacant Et vt ſciamus, quomodo hæ enunciationes diuidant verum à falſo, primò declarantur aliquot earum diuiſiones, cap.7.8.9.& 10. Secundò agitur de earum attributis componendis vel diuidendis, cap.11. In quinto tractatu declarantur enunciationes modificatæ, cap.12 & 13. In vltimo tractatu, id eſt vltimo capite, diſſoluitur quæſtio quædam de enunciationibus contrariis.

IN CAP. I. DE INTERPRETATIONE.

HOc capite Ariſtoteles proponit ea quæ ſunt hoc libro explicanda, atque interpretationis naturam generaliter decla-

rat, & eiuſdem diuiſionem ſubiungit.

1 *Primùm oportet.* Proponit ſubiectum huius libri. Cùm autem ſubiectum (vt Scholaſtici loquuntur) aut ſit materiale, aut formale, id eſt, aut res conſiderata, aut modus conſiderandi: in hac particula proponit ſubiectum materiale: nomen, verbum, & orationem, & orationis ſpeciem, enunciationem: & enunciationis ſpecies, affirmationem & negationem. Hoc loco notandum primò eſt, cùm vnum ſit ſubiectum in quaque ſcientia, tamen Ariſtotelem hic videri proponere multa ſubiecta: nempe quia poſſunt eſſe multa ſubiecta, quæ in communi aliqua ratione vniantur. ſic enim fit vnum ſubiectum. vt in præſentia hæc omnia, nomen, verbum &c. conſiderantur vt interpretationes, vt explicabo ad ſequentem particulam. Ergo vnum eſt ſubiectum, Interpretatio, quod ſub ſe multa continet. Poſſumus etiam diſtinctiùs explicare, quomodo hæc vniantur: quia nomen & verbum ſunt ſpecies dictionis: reliqua autem ſunt ſpecies orationis: adeo vt habeamus tantùm duo ſubiecta, dictionem & orationem: vel potiùs dictionem & enunciationem, quoniam oratio hîc non conſideratur per ſe, ſed vt genus enunciationis, cùm ſcopus Philoſophi ſit agere de enunciatione. Et rectè ſunt duo ſubiecta: quia partes ſyllogiſmi, de quibus in præſentia tractatur, ſunt in duplici differentia. nam aliæ ſunt ſimplices, nempe dictiones: aliæ compoſitæ, id eſt enunciationes. & ſicuti ex dictionibus fiunt enunciationes, ita ex enunciationibus fiunt ſyllogiſmi. quare tam dictiones, quàm enunciationes referuntur ad ſyllogiſmum, & ſub vna vtriſque communi ratione conſiderantur, id eſt, vel quatenus interpretantur ſenſa animi noſtri, vt in hoc libro, vel quatenus ſunt partes ſyllogiſmi, vt in libris ſequentibus. Secundò notandus eſt ordo, quo Ariſtoteles vtitur in his ſubiectis enumerandis. Primùm enim ponit ſimplicia, poſtea compoſita. & inter ſimplicia primum locum dat nomini, quia nomen eſt ſimplicius verbo, vt explicabitur in duobus ſequentibus capitibus. Quod verò ad compoſita attinet, non vtitur ordine ab vniuerſali ad particularia, ſed contrà à particulari ad vniuerſale: quamquàm in iis explicandis progredietur ab vniuerſali ad particularia. Hic enim primò ponit negationem & affirmationem: poſtea enunciationem, quæ eſt genus affirmationis & negationis: tandem orationem, quæ eſt genus enunciationis. Quid ita? quia præcipua eſt cognitio ſpecierum, & ab vniuerſalibus ad ſpecialia progredimur, tamquàm à confuſis ad diſtincta, tendentes ſemper ad vltimum finem, id eſt ad perfectam & diſtinctam ſpecierum cognitionem. Priùs igitur ea proponit, quæ præcipuè cognoſcere volumus, id eſt ſpecies: deinde ſubiicit genus, quod horum gratiâ erit explicandum, proinde priori loco declarandum.

2 *Quæ igitur.* Poſtquàm propoſuit ſubiectum materiale, nunc proponit ſubiectum formale. Nomen enim & verbum & enunciatio non conſiderantur à Logico vt vocabula quædam grammaticè, ſed quatenus animi noſtri conceptiones interpretantur. In hac igitur particula Philoſophus declarat quomodo ea, quæ in præceden. part. enumerauit, ſint interpretationes: & ait ea, quæ ſunt in voce, id eſt ea nomina, verba, & reliqua ſuprà enumerata, quæ voce à nobis proferuntur, eſſe notas, id eſt interpretationes, paſſionum quæ ſunt in animo, id eſt eorum omnium, quæ animo & mente concipimus. huiuſcemodi namque animi conceptiones vocat Ariſtoteles paſſiones: quoniam intellectus, dum intelligit, quodammodo patitur, quemadmodum & ſenſus patitur ab obiectis in quibus verſatur, ſicut explicatur in libris de anima. quamquàm enim intellectus non tantùm patitur, ſed etiam agit circa ea quæ intelligit: tamen quia intelligere eſt pati, 3. de anima cap. 4. meritò Ariſtoteles animi conceptiones vocat paſſiones. Deinde ait, *ea quæ ſcribuntur*, id eſt nomina & verba &c. quæ ſcriptis comprehenduntur, eſſe notas nominum, verborum &c. quæ voce proferuntur. Hæc omnia eò ſpectant, vt intelligamus, quamuis in hoc libro agatur de vocibus (nam nomen definitur vox cap. ſequen. in pr. & ſimiliter oratio dicitur vox cap. 4. in pr.) tamen hæc non conſiderari vt voces, ſed vt interpretationes, id eſt vt ſymbola paſſionum animi, quæ his vocibus repræſentantur: adeo vt idem ſit agere de vocibus, vel de literis, vel de animi conceptionibus: ad has tamen præcipuè ſit reſpiciendum, cùm cetera, id eſt voces, aut ſcripturæ, in harum gratiam conſiderentur. quocirca Logica dicitur reſpicere ad ſermonem internum, non ad ſermonem externum lib. 1. Poſter. cap. 10. partic. 7. Hinc etiam fit, vt eadem ſit oratio, non ſolùm ſiue ſcribatur ſiue voce proferatur, ſed etiam ſi diuerſis linguis proferatur. Veluti cùm Ariſtoteles ait hanc enunciationem, *πᾶς ἄνθρωπός ἐστι ζῶον*, eſſe vniuerſalem affirmantem: non minùs ait hanc enunciationem, omnis homo eſt animal, eſſe vniuerſalem affirmantem. quamuis enim voce,

ce,

ces diuerſæ ſint: tamen ea quæ ſunt in voce, ſunt eadem, quatenus repræſentant eundem animi conceptum. Ex hac particula duo colliguntur. Primò colligitur, nominibus non ſignificari immediatè res ipſas, ſed per animi conceptionem. quodlibet enim nomen ſignificat aliquem mentis conceptum, conſequenter ſignificat rem, quæ per eum conceptum repræſentatur, vt imago in ſpeculo. Secundò colligitur prima conditio interpretationis. duæ namque conditiones ſunt, quæ eius eſſentiam ac definitionem conſtituunt. Vna eſt, quòd interpretatio ſignificat animi conceptum. altera conditio ſubiicitur in partic. ſeq.

3 *Atque vt litera.* Proponit alteram conditionem interpretationis, quòd ſcilicèt non eſt à natura, ſed ex inſtituto, id eſt, quia conſtituta eſt pro libero hominum arbitrio. vt hæc vox, *homo*, ſignificat hominis conceptum, non naturaliter, ſed quia vſu ita receptum eſt. Vnde etiam vocabulorum ſignificationes ſæpe mutantur, prout vult vſus.

Quem penes arbitrium eſt, & ius & norma loquendi, vt ait Horatius.

Falſa enim eſt Cratyli ſententia apud Platonem exiſtimantis prima nomina eſſe naturalia. Quòd autem hæc ſint ex inſtituto, Ariſtoteles ex eo probat, quòd non ſunt eadem apud omnes homines. Syllogiſmus ita extrui debet. Naturalia ſunt apud omnes homines eadem: vt ignis æquè vrit apud Perſas, atque apud Romanos, quia naturaliter vrit: quæ verò ſunt in voce, aut ſcripturâ, nomina, verba &c. non ſunt apud omnes homines eadem: ergo non ſunt naturalia, ſed ex inſtituto. Minor propoſitio per ſe manifeſta eſt. Maior non eſt omnino neceſſaria, ſed tantùm probabilis, & plerumque vera, vt docet Philoſophus Ethic. lib. 5. cap. 7. poteſt autem confirmari permultis exemplis: vt, quia ignis eodem modo vbique vrit: & aqua vbique eodem modo madefacit. Sed Ariſtoteles hæc omnia exempla pulcherrime ad duo capita refert, quæ cum ipſa interpretatione ſunt coniunctiſſima, id eſt, ſunt ea quæ per interpretationem ſignificantur. nam ea, quæ ſignificantur, ſunt naturalia, & apud omnes eadem: quæ verò ſignificant, ſunt ex inſtituto, non apud omnes eadem. Vt hoc perſpicuè appareat, conſiderat Ariſtoteles & confert inter ſe eadem tria, quæ conſiderauit in præced. partic. ſcripturam, voces, & animi conceptiones: quibus addit quartum, id eſt, res ipſas extra animum noſtrum conſtitutas. hæc quatuor ſunt hoc ordine diſpoſita, vt ſcriptura repræſentet vocem, vox conceptum animi, conceptus animi rem ipſam. vtputà in rerum natura eſt equus: huius imaginem & ſimulacrum quoddam habeo in animo: eúmque ſignifico, cùm dico, aut ſcribo *equus*. Ex his quatuor, duo illa ſunt naturalia, res & animi conceptiones: reliqua duo, ex inſtituto, voces & ſcripturæ: quia non ſunt apud omnes eadem, nec perpetuò manent eadem, ſed progreſſu temporis mutantur. Vnde notandum eſt, ideo Logicam apud omnes gentes & omni tempore eſſe eandem: quia reſpicit ad conceptus animi, & ad res ſignificatas, quæ ſemper & vbique ſunt eadem. grammatica verò non eſt apud omnes eadem: quia reſpicit ad voces, non ad res ipſas. Exempli gratiâ, cœlum logicè idem eſt Græcis & Latinis. quicquid enim de cœlo Græcè dixeris, idem Latinè dici poterit: & contrà. grammaticè verò non eſt idem: quia Græcis eſt maſculini generis, Latinis generis neutrius. Ex dictis habemus definitionem interpretationis: cuius omnes partes ſunt in contextu, id eſt, partim in hac, partim in præceden. partic. Interpretatio namque eſt vox, quæ animi noſtri ſenſa, & per ea res ipſas quarum ſimulacra ſunt animi ſenſa, ſignificat ſiue interpretatur.

4 *Ac de his quidem.* Diligentiorem expoſitionem eorum quæ intelliguntur, reiicit in libros de anima, vbi eſt proprius locus de his agendi. hic autem obiter Ariſtoteles ea attigit, quatenus faciunt ad naturam interpretationis intelligendam.

5 *Quemadmodum autem.* Expoſitis conditionibus, quæ conſtituunt naturam & definitionem interpretationis, inde colligit etiam eiuſdem interpretationis diuiſionem: & oſtendit, quemadmodum animi conceptiones ſunt in duplici differentia, (quædam enim ſunt ſimplices, veri & falſi expertes; veluti ſi quis animo concipiat hominem, aut bouem: quædam autem ſunt compoſitæ, proinde veræ aut falſæ, veluti ſi quis animo concipiat hominem eſſe animal, aut eſſe lapidem) ita etiam eſſe quaſdam ſimplices interpretationes, quæ nec veræ ſunt nec falſæ, vt nomen *homo*, & verbum *currit*: alias compoſitas, quæ ſunt veræ aut falſæ, vt hæ orationes, homo currit, homo eſt animal, homo eſt lapis. Ait *in compoſitione & diuiſione.* Compoſitionis vocabulo videtur ſignificari affirmatio, quæ cōponit attributum cum ſubiecto, vt homo currit: diuiſionis autē vocabulo indicari negatio, quæ diuidit & ſeparat attributum à ſubiecto, vt, homo non currit Sed puto compoſitionis ac diuiſionis vocabula patêre latius, quàm

affirmationis ac negationis. nam affirmatio & negatio ſpectantur in voce, compoſitio & diuiſio tam in voce quàm in mente.

6 *Ipſa igitur.* Cùm diuiſerit interpretationem in ſimplicem & compoſitam: nunc ſubdiuidit ſimplicem in nomen & verbum. Primò igitur docet nomina & verba ſignificare ſimplicia νοήματα, proinde eſſe interpretationes ſimplices, veri & falſi expertes. Secundò cùm ait, *vt homo*, id confirmat exemplo hominis, & albi: quorum illud ſignificat ſubſtantiam, hoc ſignificat accidens. Tertiò cùm ait, *cuius* [*rei*] *ſignum*, idem confirmat exemplo hircocerui, quod nomen rem quæ non eſt ſignificat: vnde poſſet alicui videri falſum ſignificare: quoniam hircoceruus non reperitur in rerum natura: reuera tamen nec verum nec falſum per ſe ſignificat, niſi verbum affirmatum vel negatum adiiciatur. nam hæc oratio, hircoceruus eſt, falſa eſt: hæc autem oratio, hircoceruus non eſt, vera eſt. apparet igitur hircoceruum per ſe, nec verum nec falſum ſignificare. Ait, *eſſe aut non eſſe*. His appellationibus eſſe & non eſſe, omnia verba complectitur: nam ambulare, ſignificat ambulantem eſſe: currere, currentem eſſe. non alia eſt ceterorum verborum ratio. Vide inf. cap. 13. partic. 2. & Prior. lib. 1 cap. vlt. partic. 3. Ait, *vel ſimpliciter, vel ſecundùm tempus*. id eſt, vel in tempore præſenti, vel præterito, vel futuro. Qui in tempore præſenti affirmat aut negat: is ſimpliciter dicit eſſe vel non eſſe, vt homo currit. qui verò vtitur verbo præteriti vel futuri temporis, non ſimpliciter dicit eſſe vel non eſſe, ſed fuiſſe, vel non fuiſſe, vel fore, vel non fore: quodammodo tamen ratione temporis dicit eſſe vel non eſſe, quatenus præteritum & futurum à præſenti pendent, & à præſentis fluxu fiunt. verbi gratiâ qui dicit, Bellum Troianum fuit, non dicit bellum Troianum ſimpliciter eſſe, ſed fuiſſe: quodammodo tamen dicit eſſe, reſpectu ſcilicet eius temporis quo erat. Similiter qui dicit, Socrates cras curret, non ſimpliciter dicit Socratem eſſe currentem, ſed in tempore futuro. Quod quidam conſiderant, præſens non eſſe verum tempus, ſed confinium quoddam ſeu copulam temporis præteriti & temporis futuri, ſubtilius mihi videtur, quàm vt huic loco conueniat.

IN CAP. II. DE NOMINE.

Adhuc de interpretatione generaliter dictum fuit, & ipſa quoque interpretatio diuiſa eſt in ſpecies: deinceps explicantur ſingulæ ſpecies, & primùm ſimplices, nomen & verbum. Præponitur nomen verbo: quia nomen ſignificat abſque tempore, verbum autem adſignificat tempus, vt poſteriùs intelligetur. Hoc igitur caput primùm definit nomen, & eam definitionem enarrat: poſtea nomen infinitum, & caſum nominis à perfecto & propriè dicto nomine diſtinguit.

1 *Nomen igitur.* Proponit definitionem nominis: in qua pro genere ponitur *vox ſignificans ex inſtituto*: quæ verba perinde valent, ac ſi diceretur interpretatio. nam hæc verba, *vox ſignificans ex inſtituto*, conſtituunt definitionem interpretationis. Intellige autem ſignificari conceptus animi, & per eos conceptus res ipſas, vt ſuperiori capite fuit expoſitum. Hinc notandum eſt, nihil referre, vtrùm in definitione ponatur genus proximum, an genus remotum vnà cum differentiis perficientibus definitionem generis proximi, vt Ariſtoteles docet 6. Topic. cap 5. part 6. Deinde in definitione nominis adduntur duæ differentiæ, quæ ſeparant nomen ab aliis duabus ſpeciebus interpretationis, id eſt, à verbo, & ab oratione. Dum enim ait, *ſine tempore*, ſeparat nomen à verbo, quod adſignificat tempus. Exempli gratiâ ſi dicas, *currit*, ſignificas curſum in tempore præſenti. at ſi dicas *curſus*, ſignificas eundem curſum ſimpliciter & ſine adſignificatione temporis. Hoc loco, pro interpretatione huius diſcriminis inter nomen & verbum, notare oportet, aliud eſſe ſignificare tempus: aliud verò, adſignificare tempus. multa namque nomina ſignificant tempus, vt hora, dies, menſis, annus, & hoc ipſum nomen tempus: ſed nullum nomen ſignificat tempus, id eſt non ſignificat, quo tempore fit ea res quam ſignificat. vt cùm dicis *album*, non ſignificas quando ſit album: & cùm dicis *curſus*, non declaras quando ſit ille curſus: & cùm dicis horam vel menſem, non explicas quando ſit illa hora vel ille menſis. cùm autem dicis *currit*, vel *currebat*, vel *curret*, ſignificas curſum eſſe nunc, vel antea fuiſſe, vel poſtea fore. Denique idem eſt diſcrimen inter ſignificare & adſignificare tempus, quod eſt inter ſpeciem illam quantitatis quæ vocatur tempus, & Categoriam Quando. Vltima differentia poſita in definitione nominis, nempe *cuius nulla pars ſignificat ſeparatim*, ſeiungit nomen ab oratione, cuius partes, quæ ſunt nomina & verba, ſeparatim ſignificant: nominis autem partes, id eſt ſyllabæ, nihil ſignificant. Hinc intelligere poſſumus, cùm omnis artifex reſoluat in principia ſimpliciſſima & indiuidua

uidua (vt Phyſicus non tantùm reſoluit corpus naturale in quatuor elementa, ſed etiam in materiam & formam: & geometra reſoluit vſque ad punctum, arithmeticus vſque ad vnitatem) cur Logicus reſoluat ſyllogiſmum vſque ad ſimplices dictiones, nomina, & verba: hæc autem vlteriùs non reſoluat, vt grammaticus, in ſyllabas & literas. cùm enim Logicus conſideret partes ſyllogiſmi quatenus ſignificant, non debet reſoluere in ſyllabas & literas, quæ nihil ſignificant: hac enim ratione etiam categoremata prætermittit.

2 *Nam in nomine.* Declarat duas particulas poſitas in definitione nominis: & primùm eam, quam vltimo loco poſuit, id eſt, *cuius nulla pars ſignificat ſeparatim*: ac docet, nominum compoſitorum, in quibus maius erat dubium, etiam ſi plures ſyllabæ ſimul accipiantur, nullam partem per ſe & à ceteris ſeparatam, aliquid ſignificare hoc autem duobus exemplis confirmat: in quorum altero res eſt euidentior, in altero obſcurior. Primò expendit nomen Κάλλιππος, id eſt Callippus, quod eſt nomen viri proprium, & dicitur ἀπὸ τοῦ κάλλους, pulchritudine, & ἵππῳ, equo. apparet autem ſyllabas ἵππος in nomine Κάλλιππος, nihil ſignificare, quamuis per ſe & ſeparatim ſignificent equum: quandoquidem Κάλλιππος eſt nota vnius ſimplicis conceptus, id eſt eius viri, qui hoc nomine appellatur: & ridiculum eſſet dicere eum qui vocat Callippum, vocare equum. Alterum exemplum plus habet difficultatis. nam ἐπακτροκέλης, teſte Suida, eſt nauigij prædatorij genus, medium inter ἐπακτρίδα & κέλητα. vnde in hoc vocabulo videtur τὸ κέλης aliquid ſignificare: quare idem ſit ἐπακτροκέλης, quod ἐπακτρὶς καὶ κέλης. quod tamen falſum eſt: quia verbum ἐπακτροκέλης, etſi eſt nomen compoſitum, tamen vnum ſimplicem conceptum ſignificat, hoc eſt, vnum illud nauigij genus, quod eſt medium inter ἐπακτρίδα & κέλητα. Addamus exemplum Latinum. Sit (exempli gratiâ) nomen compoſitum, *omnipotens*. illud, *potens*, per ſe videtur aliquid ſignificare. quod tamen falſum eſt. aliud enim eſt *potens*, quod eſt nomen per ſe: aliud eſt *potens*, quod eſt pars nominis *omnipotens*. Sententia enim Ariſtotelis eſt, cùm *omnipotens* componatur ex duobus vocabulis, *omne* & *potens*: tamen hæc in compoſitione ita confundi, vt fiant partes conſtituentes vnum nomen ſignificans vnam rem: quemadmodum elemēta in corporibus mixtis conſtituendis, ita commiſcentur, vt rem vnam conſtituant. Alioquin nomen *omnipotens*, non ſignificat vnam rem, ſed duas, nempe omnia, & potentem. proinde non eſſet nomen vnum. Idem dicendum de omnibus aliis nominibus compoſitis. Quod ad ſeriem contextus attinet, primò Ariſtoteles generaliter & ſimpliciter hanc doctrinam illuſtrat exemplo nominis Κάλλιππος. Secundò cùm ait, *Sed non vt*, exemplo nominis ἐπακτροκέλης, declarat proprietatem nominum compoſitorum, per quam diſtinguuntur à ſimplicibus. ſimplicium enim nominum partes nec per ſe acceptæ, aliquid ſignificant, nec in nomine conſignificant: nemo enim eſt tam ſtultus, qui putet in verbo *ſuſtineamus*, ſyllabas illas, *ſus, tinea, mus*, ſignificare ſuem, tineam, murem. ſed compoſitorum partes, quamuis per ſe nihil ſignificent, tamen in dictione, cuius ſunt partes, conſignificant, vt κέλης in nomine ἐπακτροκέλης, & *potens* in nomine *omnipotens*. Illud non eſt ignorandum, partes nominum compoſitorum interdum æqualiter conſignificare, vt in Græco nomine ἐπακτροκέλης, Latino *hircocerums*, Gallico *aigre-doux*: interdum inæqualiter; vt in nomine, *omnipotens* τὸ *potens* ita conſignificat, vt penè ſignificet, alteram partem manifeſtiùs eſt non ſignificare nam qui dicit *omnipotens*, non vult omnia dicere. ſed eum qui omnia poteſt. atque hoc dicere vult ſub ratione vnius conceptus, & tamquàm vnum quid.

3 *Ex inſtituto.* Examinat alteram differentiam poſitam in nominis definitione, id eſt, *ex inſtituto*. Et primò oſtendit eam nomini attribui. Sciendum eſt, quoſdam exiſtimaſſe nomina & verba eſſe à natura, vt videre eſt apud Platonem in Cratylo. Ariſtoteles verò ait ea eſſe ex inſtituto: quia etſi vox ipſa, puta hæc vox *animal*, dici poteſt naturalis, quatenus linguâ & aliis naturalibus inſtrumentis profertur; tamen non eſt nomen naturale: quia non accepit à natura vt eſſet nomen, certum animi conceptum, & certam rem ſignificans, ſed ab hominibus: adeo vt tum demum cœperit eſſe nomen, cùm per homines factum eſt nota certi conceptus & certæ rei. Quod quidem manifeſtum eſt in linguis, quarum recens eſt initium, vt in Gallica, Italica, Hiſpanica. nam harum linguarum vocabula non erant nomina, antequam vſu reciperentur. Sic etiam in lingua Latina, & aliis accidit. exempli gratiâ, vocabulum *homo*, antequàm lingua Latina eſſet in vſu, vel antequàm Latini vterentur hoc vocabulo, (ſcimus enim linguas in dies mutari, & oriri noua vocabula, alia verò exoleſcere, vt & Horatius teſtatur) non erat nomen: & ſi quis

tunc dixiſſet *homo*, nihil dixiſſet, non magis quàm ſi dixiſſet *blitiri*: nunc verò eſt nomen, & ſignificat certum animi conceptum, ac certam rem, quia Latini auctores effecerunt vt eſſet eius conceptus & eius nota. Secundò cùm ait, *ſignificant enim*, docet eam differentiam, *ex instituto*, ſeparare nomen à vocibus naturalibus, quales ſunt voces brutorum animantium, quibus bruta varios affectus oſtendunt. aliter enim canis latrat, cùm aliquem perſequitur: aliter, cùm percutitur: & aliter aliis caſibus. ſed huiuſcemodi voces ſunt naturales & eiuſmodi naturales voces etiam in hominibus notari poſſunt, vt ea quæ vocantur aduerbia vel interiectiones dolendi, exultandi, & ſimiles. Ait *ſoni illiterati*. Articulatus & literatus idem valet: itidémque inarticulatus & illiteratus. Dicitur enim ſonus articulatus, qui habet articulos ſyllabarum: adeo vt ſcribi poſſit, vt nomen aut verbum: inarticulatus verò, qui non habet articulos ſyllabarum, ideóque ſcribi nequit, vt ſibilus, canis latratus suis cantus. Ait, *ſignificant aliquid*, id eſt affectum aliquem, vt latratus canis interdum ſignificat canem dolere, interdum alium affectum. Ait, *veluti belluarum* hominum quoque ſunt huiuſmodi ſoni illiterati, vt ſibilus.

4 *Non homo verò.* Hactenus expoſuit verum & perfectum nomen: deinceps exponit nomen infinitum, & caſum nominis, quæ ſunt nomina aliquo modo, minùs tamen perfecta: adeo vt nomen ſit in eorum numero, quæ dicuntur prædicari per prius & poſterius. In hac partic. primò Ariſtoteles ait hoc vocabulum *non-homo*, non eſſe nomen. Quod ait *non-homo*, vt exempli cauſâ dictum accipe. nam eadem ratio eſt omnium aliorum nominum, quibus præfixa eſt negatio, vt non-album, non animal. Et cùm ait non eſſe nomen, intellige non eſſe nomen abſolutè: quia non eſt nomen perfectum, & propriè dictum, ſed dicitur nomen cum adiectione, id eſt nomen infinitum. Secundò cùm ait, *atqui non eſt*, docet apud veteres nullam fuiſſe appellationem, quâ hæc vocabula, *non-homo*, *non-animal*, ſignificarentur. ídque confirmat κατὰ ἀνάλυσιν, dum ait, *quia nec eſt oratio, nec negatio*. Dicere enim aliquis potuiſſet eſſe orationem, vel eſſe negationem, cùm quis dicit *non-homo*, vel *non-animal*: quia negat hominem, vel animal. Sed reuera non eſt negatio: quia omnis negatio eſt vera aut falſa: nomen autem infinitum nec eſt verum nec falſum per ſe: ſed oportet aliquid aliud addere, quod faciat enunciationem. Veluti ſi dicas, lapidem eſſe non-hominem, verum dices. ſi Socratem eſſe non-hominem, falſum. Rurſus ſi non-hominem eſſe rationalem, falſum enunciabis. ſi non-hominem non eſſe aptum ad ridendum, negatio erit vera. Tertiò cùm Ariſtoteles ait, *ſed eſto*, ipſe fingit appellationem, & vocat nomen infinitum. Logicis enim & Philoſophis, immo omnibus artificibus licet fingere vocabula, quibus res, in quibus verſantur, declarent: eaque vulgò vocantur vocabula artium. nulla enim eſt ars, nulla ſcientia, quæ non habeat propria vocabula, quibus alij homines in ea ſignificatione non vtuntur. Et in libro quoque Categoriarum, cap 7. docebat Ariſtoteles rationem fingendi noua nomina relata. Rationem autem huius appellationis, id eſt, cur vocetur nomen infinitum, hanc affert quod enim tam latè patet, vt complectatur tam entia quàm non entia, illud eſt infinitum: tale autem vocabulum eſt non homo, vel non-animal: ergo eſt infinitum. Maior eſt manifeſta. minor etiam non eſt obſcura. nam lapis eſt non-homo, arbor eſt non-homo, ignis eſt non-homo, Chimæra eſt non homo, hircoceruus eſt non-homo: atque ita infinita exempla afferri poſſunt eorum quæ ſunt vel non ſunt, & appellatione non hominis continentur. Huius ſyllogiſmi habemus in contextu tantùm concluſionem ibi, *ſed eſto*: & minorem ibi, *quia ſimiliter*.

5 *Philonis autem.* Poſtquàm à vero nomine ſeparauit nomen infinitum, nunc ſimiliter à vero & perfecto nomine ſeiungit caſum nominis. Caſus nominis appellat Ariſtoteles, quos Stoici, & Stoicos ſecuti grammatici caſus obliquos appellant: quia per inflexionem cadunt, id eſt oriuntur à recto nomine. Quem autem Stoici & grammatici rectum caſum nominant, Ariſtoteles non appellat caſum, ſed nomen, vt hoc loco. interdum vocat nominis appellationem, vt lib. 1. Prior. cap. 36. part. vlt. ybi legendum eſt κλήσεις, id eſt appellationes, non κλίσεις, id eſt inflexiones. In hac igitur partic. primò Ariſtoteles propoſito exemplo genitiui & datiui caſus, vt Philonis & Philoni, docet hæc non eſſe nomina, ſed caſus nominis. Deinde cùm ait, *definitio autem*, oſtendit ea eſſe aliquo modo nomina, quatenus recipiunt definitionem nominis: ſunt enim voces ſignificantes ex inſtituto ſine tempore &c. deficiunt tamen à vero nomine, quoniam adiecto verbo EST, vel alio ſimili, non efficiunt enunciationem, nec ſignificant verum vel falſum, vt vera nomina. Nam ſi dicas, *homo eſt*, verum dicis. ſi dicas, *homo non eſt*, falſum dicis.

dicis. hæc autem oratio, *hominis eſt*, vel *hominis non eſt*, nec eſt vera, nec falſa, niſi aliud addatur. vt *hominis eſt proprium videre*, vera eſt oratio. *hominis eſt proprium latrare*, falſa eſt. Quænam autem verba, quæ impersonalia vocantur, obliquo caſui adiuncta enunciant; vt, Socratem pœnitet, Socratem pudet.

IN CAP. III. DE VERBO.

HOc capite verbum explicatur definitione, exemplo, & diſtinctione verbi infiniti, caſus verbi, & copulæ verbalis à verbo perfecto & propriè dicto.

1 *Verbum autem.* Definit verbum. ſed in hac definitione, ſtudio breuitatis, omittit genus, quod eſt repetendum ex definitione nominis, id eſt, vox ſignificans ex inſtituto, ſiue (vt vno verbo dicam) interpretatio. Quamquàm etiam poſſumus hanc particulam aliter interpretari, vt dicamus non definiri verum & perfectum verbum, ne cogamur ſupplere genus, quod dixi, ſed deſcribi verbum latiùs acceptum, prout complectitur non ſolùm caſum verbi & verbum infinitum, ſed etiam copulam verbalem, quæ non eſt ſpecies interpretationis, vt docebo ad part. vltim. huius cap. Sed prior interpretatio mihi magis arridet. Primùm quia appellatione verbi ſimpliciter prolati, intelligendum eſt verbum perfectum. reliqua mox Ariſtoteles negabit eſſe verba. Deinde quia non puto Philoſophum alia methodo voluiſſe vti in explicando verbo, quàm vſus ſit in capite præced. in enarrando nomine. Nec nouum eſt, vt in definitione aliquid tacitè ſit repetendum ex præcedentibus. nam omnes hoc admittunt etiam in definitione orationis, de qua dicendum erit initio ſequen. cap. Omiſſo igitur genere, quod commune eſt verbo cum nomine, & quod ſuprà expoſuimus, ponit Ariſtoteles tres differentias: quarùm prima eſt adſignificare tempus, per quam ſeiungitur verbum à nomine, vt docui ad cap. præcedens. Altera differentia eſt, quòd nulla pars verbi ſignificat per ſe. i. nulla ſyllaba per ſe. per quam differentiam ſeparatur verbum ab oratione. Sed hæc differentia communis eſt etiam nomini, vt ſuprà audiuimus. Tertia differentia eſt, eſſe notam eorum quæ de altero dicuntur, id eſt, eſſe notam attributi, ſeu habere vim connectendi attributum cum ſubiecto de quo dicitur. Notandum eſt, omne verbum habere tres vires: nam ſignificat, adſignificat, & conſignificat. ſignificat rem aliquam: adſignificat tempus: conſignificat nexum attributi cum ſubiecto: quæ conſignificatio dici etiam poteſt adſignificatio, vt in vlt. partic. huius capitis. dicitur enim adſignificatio reſpectu verbi, cuius principali ſignificationi accedit: dicitur autem conſignificatio reſpectu orationis, in qua verbum cum aliis orationis partibus coniungitur, atque ita nexum partium orationis conſignificat. veluti cùm dico, *homo currit*, verbum *currit*, ſignificat curſum, & adſignificat tempus præſens, & connectit curſum cum homine. verbum igitur *currit*, dicitur nota eius quod de altero dicitur, id eſt ipſius curſus, qui dicitur de homine: nec potes vllum verbum proferre, quod non præ ſe ferat eam connexionem. nam ſi ambulat: eſt aliquis ambulans: cum illo igitur connectitur ambulatio. Sed copula verbalis habet tantùm duas vires, id eſt adſignificandi tempus, & connectendi attributum cum ſubiecto, vt diſcemus ex vltima particula.

2 *Dico autem.* Declarat quaſdam particulas poſitas in definitione verbi: & primùm exponit differentiam illam, *adſignificare tempus*: & prolatis exemplis, docet quid ſit adſignificare tempus, & quomodo diſtinguatur hac ratione verbum à nomine. nam *valetudo* ſignificat certum accidens abſque ſignificatione temporis: *valere* autem ſignificat idem accidens in tempore præſenti.

3 *Et eſt ſemper.* Declarat vltimam differentiam poſitam in definitione verbi, omiſſa expoſitione ſecundæ, quia iam fuit expoſita in præced. cap. Ait igitur verbum ſemper eſſe notam attributi quod de altero dicitur, id eſt, vel dicitur de ſubiecto, vt vniuerſale de particulari: vel eſt in ſubiecto, vt accidens reſpectu ſubſtantiæ. Exempli gratiâ, in hac oratione, *homo currit*, attribuitur accidens ſubſtantiæ: & dicitur curſus de homine, non v. de ſubiecto, quia homo non eſt ſpecies curſus, ſed vt in ſubiecto. In hac autem oratione, *homo eſt animal*, eſſe animal attribuitur homini, tamquàm ſubiecto de quo. nam ſubiectum in quo, & ſubiectum de quo, debent hic propriè accipi, vt in cap. 2 Categoriarum.

2 *Non valet.* Separat verbum infinitum à verbo propriè dicto, ſicut ſuprà ſeparauit nomen infinitum à nomine. Primò igitur proponit duo exempla verbi infiniti, quæ negat eſſe verba, id eſt verba perfecta & ſimpliciter: ſunt enim verba cum adiectione aliqua, id eſt verba infinita. Deinde cùm ait, *& ſi adſignificat*, προσσημαί-

νῦν μὲν γάρ, non affert rationem eius quod dixit, vt prima facie videntur verba Græca indicare: ſed occupat obiectionem quandam, & ait non eſſe verbum, licèt ei videatur conuenire definitio verbi: ei namque attribuuntur illæ differentiæ, adſignificare tempus, & ſemper de aliquo eſſe, id eſt ſemper eſſe notam attributi, quod connectitur cum ſubiecto: reuera tamen non eſt verbum, ſed ei conuenit definitio verbi. nam verbum eſt interpretatio ſignificans animi conceptum: verbum autem infinitum non omnino ſignificat certum conceptum, cùm poſſit accommodari infinitis entibus & non entibus. veluti ſi dicas, *non currit*, ſignificas quoduis ens vel non ens præter curſum. Quapropter coniunctio γὰρ, hoc loco, vt & alibi interdum, non eſt cauſalis, ſed aduerſatiua: quomodo etiam à Latinis accipitur aliquando coniunctio *Nam*. Tertiò Ariſtoteles cùm ait, *huic verò differentiæ*, docet veteres non habuiſſe propriam aliquam appellationem, qua ſepararent verbum infinitum à vero verbo. Et quod ait *differentiæ*, ſic explica, id eſt, rei differenti, quæ ſcilicet differt à vero & perfecto verbo. Quartò cùm ait, *ſed eſto*, ipſe fingit nouam appellationem, & vocat verbum infinitum, ſicut ſuprà vocauerat nomen infinitum. Poſtremò cùm ait, *quia ſimiliter*, affert rationem eius appellationis, quia tale verbum infinita complectitur, tam entia, quàm non entia.

5 *Similiter valuit.* Seiungit caſum verbi à verbo propriè dicto. Vnde notandum, dici verum & perfectum verbum, quod eſt temporis præſentis in modo indicatiuo, cuiuſcumque ſit perſonæ, vel numeri, vt, curro, curris, currit, currimus, curritis, currunt. reliqua omnia dicuntur caſus verbi, id eſt, quæ ſunt alius modi quàm indicatiui, vel alius temporis quàm præſentis. Ariſtoteles tamen in contextu tantùm loquitur de aliis temporibus, non de aliis modis: quoniam in aliis modis res eſt apertior: &, ſi non omnia verba indicatiui modi ſunt propriè verba, multò minùs quæ in aliis modis efferuntur, propriè verba dici poterunt. Quod attinet ad verba temporis præteriti vel futuri: vt differentiæ ratio inter hæc & vera verba intelligatur, notandum eſt, reliqua tempora à præſenti pendêre. ideò namque (exempli gratiâ) verè dicimus, *Græci vicerunt Troianos*: quoniam aliquando in tempore præſenti verè dici poterat, *Græci vincunt Troianos*. itidémque verè dicimus, *Lutetia Regi parebit*; quoniam aliquando verè dicetur in tempore præſenti, *Lutetia Regi paret*. Tempus igitur præſens eſt præcipuum: & res tunc eſt, cùm in tempore præſenti eſt. quod autem fuit, non eſt ampliùs: & quod erit, nondum eſt. Quare cùm dicis (exempli gratiâ) *currebat*, minùs quodammodo ſignificas curſum, quàm cùm dicis *currit*: conſequenter verum & perfectum verbum eſt, quod rem ſignificat in tempore præſenti.

6 *Ipſa igitur.* Diſtinguit à verbo copulam verbalem: quia verbum ſignificat aliquam rem: vt verbum *currit*, ſignificat curſum: copula autem verbalis nullam rem ſignificat, ſed tantùm habet vim connectendi attributum cum ſubiecto. vt in hac oratione, *homo eſt album*, illa copula verbalis, *eſt*, nullam rem ſignificat, tantùm coniungit album cum homine. hic eſt certiſſimus, (vt mihi quidem videtur) & perſpicuus huius particulæ ſenſus, quem miror omnes interpretes latuiſſe, cùm omnes norint naturam copulæ verbalis, & intelligant eam non eſſe verum verbum, nec debuerit eius expoſitio ab Ariſtotele prætermitti. Primò igitur Ariſtoteles ſumit hoc fundamentum, quòd omnia vera verba ſignificant aliquam rem: hinc enim ſeiunget verbum à copula, quæ nullam rem ſignificat. Et ſi placet erigere ſyllogiſmum, ita extrui debet: Omne verbum aliquam rem ſignificat: copula autem verbalis nullam rem ſignificat: ergo copula verbalis non eſt verbum. In contextu omittitur concluſio. Maior propoſitio ponitur in principio particulæ. minor colligitur ex illis verbis, *nemque enim*, &c. Sed quia Philoſophus quibuſdam interiectis progreditur à maiore propoſitione ad minorem: nec ſeruat formam ſyllogiſticam: idcirco vt ſingula clariùs explicarem, dixi Ariſtotelem primò ſumere hoc fundamentum, ex quo efficitur maior propoſitio, quòd omnia verba ſignificant aliquid. Ait autem verba per ſe dicta, id eſt, ſeorſim ab oratione, eſſe nomina & ſignificare aliquid, id eſt, eſſe nomina alicuius rei, quam ſignificant. vt *currere*, eſt nomen curſus: & *legere*, eſt nomen ſignificans lectionem. Ideò autem ait verba eſſe nomina, quamuis diſtinguat verba à nominibus: quia nomen continetur in verbo, vt minor quantitas in maiore, & vt facultas animæ vegetatiua vel ſenſitiua in rationali, (& vt vtar exemplo Ariſtotelis in libris de anima) vt triangulus in quadrato. Etenim ſi nomini addas adſignificationem temporis, ex nomine fiet verbum: ſicuti ſi τοῖς ſex addas quatuor, fient decem. Vt igitur addendo quatuor, non perimis ſex; nec tamen ampliùs dicuntur ſex, ſed decem; ſed qui habet decem, rectè dicitur habere ſex:

ita

ita ſi nomini addas adſignificationem temporis, non omnino definit eſſe nomen, quamuis propriè non vocetur nomen, ſed verbum. Secundò cùm ait, *nam qui dicit*, confirmat illud fundamentum ſiue illam maiorem propoſitionem. Probatio talis eſt: Quod ſignificat aliquem ſimplicem animi conceptum, eſt nomen: atqui verbum ſignificat aliquem ſimplicem animi conceptum: ergo eſt nomen. Maiorem huius ſyllogiſmi intellige de nomine latè accepto, vt complectatur omnem dictionem aliquid ſignificantem: proinde complectatur etiam verbum. Sed hæc maior in contextu prætermittitur. Concluſionem] autem habuimus in verbis præcedentibus. Minor ponitur in his verbis, *nam qui dicit*, &c. Ait, *qui dicit*: ſubaudi, verbum. Ait, *dianœam ſiſtit*, id eſt, rei per verbum ſignificatæ conceptum ita in animo auditoris imprimit, vt auditoris dianœa (quæ eſt animæ humanæ facultas, vt ſcholaſtici loquuntur, diſcurſiua) acquieſcat ei ſignificationi, tanquàm rem ſatis intelligens. Quare hoc ipſum explicans Philoſophus ſubiicit, *& qui audiuit, acquieuit.* res enim, quæ verbo ſignificatur, certa eſt ac definita: adeò vt intellectus noſter non vagetur, nec vlteriùs quærat, quænam ea res ſit, vt quærit audito verbo infinito. Nam ſi dicas, *non currit*, intelligo quid eſt quod non ſignificas, quia non ſignificas curſum: ſed non intelligo quid ſignifices: ideóque animus meus non quieſcit, ſed ſuſpenſus manet, ignorans quænam ſit ea res, quæ non eſt curſus. Si verò dicas, *currit*, intelligo quæ ſit res eo verbo ſignificata, nempe curſus. Secundò cùm ait, *ſed verùm*, declarat qualis ſit ea ſignificatio, quam verbo tribuit: & oſtendit verbum nec affirmare nec negare: proinde ſignificare conceptum ſimplicem, non compoſitum: alioquin eſſet oratio, non nomen. Quod igitur ait, *verùm ſit, an non ſit*, perinde valet, ac ſi diceret affirmationem vel negationem. nam affirmatio ſignificat rem eſſe: negatio ſignificat rem non eſſe. Et cùm ait, *nondum ſignificat*, eò reſpicit, quòd verbum adiecto nomine affimat, vel negat: veluti *homo currit*: ſed quamdiu ſolum & per ſe accipitur, nondum affirmat aut negat. Tertiò cùm ait, *neque enim*, occupat tacitam obiectionem, ex cuius ſolutione colligitur minor illa propoſitio ſyllogiſmi à me ſuprà extructi, Copula verbalis nullam rem ſignificat. Diximus enim verba non ſignificare rem eſſe, vel non eſſe, id eſt, nec affirmare nec negare. contra hoc opponi poteſt, quòd verbum *eſſe* ſignificat eſſe, ergo affirmat: & verbum *non eſſe*, ſignificat non eſſe: ergo negat. Reſpondet Ariſtoteles, tantum abeſſe, vt *eſſe* ſit affirmatio, & *non eſſe* ſit negatio, vt ne quidem ſint verba: ſiue (vt aliis verbis dicam eandem ſententiam) tantum abeſſe vt *eſſe* & *non eſſe* ſignificent animi conceptum compoſitum, vt ne quidem ſignificent vllam rem ſimplicem. Hoc enim eſt, quod Ariſtoteles ait non eſſe ſignum rei, id eſt, non ſignificare vllam rem. nam loquitur de *eſſe*, & *non eſſe*, quod eſt copula verbalis, nec habet aliam vim quàm cõnectendi attributum cum ſubiecto, & interdum adſignificandi tempus. Quartò cùm ait, *nec ſi ipſum*, occupat alteram obiectionem. Poſſet enim aliquis dicere: eſto verbum *eſſe* nullam rem ſignificare: tamen participium *ens*, ſine dubio aliquid ſignificat: nam ſignificat id quod eſt, & eſt quaſi genus decem Categoriarum. Reſpondet Ariſtoteles: Immo nequidem *ens* aliquid ſignificat, dummodò intelligas ens nudum, de quo in præſentia loquor. Vnde obſeruandum eſt, vocabulum *Ens* eſſe homonymum: quemadmodum & verbum *ſum, es, eſt*, à quo deriuatur, eſt homonymum. Cùm enim dico, *Homerus eſt*, falſum dico. cùm autem dico, *Homerus eſt bonus poeta*, verum dico, vt Ariſtoteles docebit cap. 11. part. 10. Ergo aliter accipitur verbum *eſt*, in illa oratione, *Homerus eſt*: aliter in hac, *Homerus eſt poeta.* in illa namque eſt verbum ſignificans eſſe ens: in hac verò eſt mera copula, non ſignificans eſſe ens, ſed tantùm connectens poëtam cum Homero, vt ſignificetur Homerum eſſe poëtam, non Homerum eſſe ens. Ergo ſi ſumas participium *Ens* à verbo *ſum*, ſignificat aliquid. ſi verò ſumas participium *ens* à copula *ſum*, nihil ſignificat. & hoc eſt, quod Ariſtoteles vocat *ens nudum*, id eſt, purum vocabulum, & puram copulam, quæ nullam rem ſignificat. Quintò cùm Ariſtoteles ait, *id enim*, declarat quod modò dixit, infinitum *eſſe*, aut participium *ens*, ſi ſumatur nudum, id eſt, pro mera copula, non eſſe verbum, & nullam rem ſignificare: quia (inquit Philoſophus) *nihil eſt*, id eſt, nullam rem ſignificat: *ſed compoſitionem quandam adſignificat*, id eſt, habet vim componendi & coniungendi attributum cum ſubiecto. vt cùm dico, *homo eſt albus*: copula *eſt*, connectit album cum homine. Sed hanc compoſitionis adſignificationem ait Ariſtoteles non poſſe intelligi *ſine compoſitis*, id eſt, extra enunciationem. cùm enim dicitur, *homo eſt albus*, facilè intelligimus quomodo per copulam eſt, connectatur attributum cum ſubiecto. quòd ſi ſimpliciter dicatur, *eſt*: non ita poſſumus intelligere, quomodo

illud *eſt*, habeat vim connectendi alterum cum altero.

IN CAP. IV. DE ORATIONE.

A Simplicibus interpretationibus tranſit ad compoſitam quæ ex illis ſimplicibus conſtat, id eſt, à nomine & verbo ad orationem. Non expoſuit alias, quas Grammatici partes orationis appellant. nam præpoſitiones, coniunctiones, interiectiones, aduerbia, non ſunt interpretationes, quia non ſignificant aliquem animi conceptum, ſed tantùm habent vim conſignificandi: ideóque vulgò vocantur ſyncategoremata: & reuerà partes orationis non ſunt, ſed tantùm vincula quædam partium orationis, quemadmodum claui non ſunt pars nauis, aut armarij. Articuli quoque in iis linguis, quæ habent articulos, vt in lingua Græca, per ſe nihil valent, ſed aliis vocabulis adhærent, præſertim nomini & verbo. Participium eſt pars verbi: quoniam adſignificat tempus. Pronomen refertur ad nomen, quia non adſignificat tempus. Progrediendum igitur eſt ad orationem: quam hoc capite Ariſtoteles elucidat definitione, ac diuiſione.

1 *Oratio eſt vox.* Definit orationem ex genere & differentia. Genus eſt *interpretatio:* ſeu (quod idem valet) *vox ſignificans ex inſtituto,* vt ſuprà diximus in definitione nominis. Hîc tamen in pleriſque exemplaribus omittitur verbum *ex inſtituto,* quod nec Ammonius adgnoſcit. ſed Ariſtot. in tertia particula videtur apertè indicare ſe hoc verbum non omiſiſſe, ibi inquiens ſe antea dixiſſe orationem eſſe ex inſtituto: quod certè alibi non dixit, niſi in hac prima particula. Si quis vulgatam lectionem ſequatur, vt verbum *ex inſtituto*, ab hac partic. abſit, illud ſupplere cogetur: ac dicere debebit Ariſtotelem breuitatis cauſâ id prætermiſiſſe, quod facilè ex antedictis poſſit repeti. nam ſi partes orationis ſunt ex inſtituto, neceſſe eſt ipſam orationem eſſe ex inſtituto: adeo vt dum Ariſtoteles id dixit, hoc quoque videatur quodammodo dixiſſe: Differentia in definitione adiungitur, qua oratio ſeparatur à ſimplicibus interpretationibus: nempe quòd partes orationis per ſe acceptæ ſignificant aliquid: ſunt enim nomina & verba: partes autem nominum & verborum nihil per ſe ſignificare, ſuprà dictum ſunt.

2 [*Significat, inquam*] *vt dicto.* Declarat eam differentiam poſitam in definitione orationis, quòd partes eius ſeorſum aliquid ſignificant. Declaratio autem eſt duplex: quarum altera in hac, altera in ſequen. partic. proponitur. Quod ad priorem attinet, Ariſtoteles docet qualis ſit harum partium ſignificatio, & ait eas non ſignificare conceptum compoſitum, ſed ſimplicem; quia nec affirmant, nec negant. Sit (exempli gratiâ) hæc oratio, homo currit: *homo*, per ſe nec affirmat, nec negat, ſed ſignificat ſimplicem hominis conceptum. Itidémque verbum *currit*, per ſe acceptum, nec affirmat, nec negat, ſed ſignificat ſimplicem curſus conceptum. Hic occurrit dubitatio propter orationes compoſitas, quarum partes affirmant, vel negant. Exempli gratiâ, huius orationis, Cùm principes philoſophantur, reſpublica eſt beata, hæc pars, *reſpublica eſt beata*, affirmat. cur igitur Ariſtoteles ait partem orationis nec affirmare, nec negare? Reſpondeo Ariſtotelem non tradere regulam de partibus orationis, quòd nec affirment nec negent: ſed explanare definitionem orationis, in qua nihil poni debuit, quod non ſit commune omnibus orationibus: alioquìn definitio eſſet minùs anguſta, nec complecteretur omnes ſpecies orationis. quoniam igitur nulla eſt oratio, quæ non habeat partes aliquas ſignificantes conceptum ſimplicem: idcirco hæc ſimplex ſignificatio partium, quæ communis eſt omnibus orationibus, ponitur in definitione orationis. Significatio verò affirmationis vel negationis non poteſt attribui partibus quarumcumque orationum, ſed ſolùm partibus quibuſdam quarumdam orationum compoſitarum: proinde talis ſignificatio debuit prætermitti. Vnde etiam notandum eſt, Ariſtotelem non eſſe locutum de omnibus partibus orationis, ſed de quibuſdam. dixit enim id in præceden. partic. *cuius aliqua pars*, &c. non dixit, *omnis pars.* Ergo hæc aliqua pars, de qua Ariſtoteles loquitur, nec affirmat nec negat. Alia verò erat pars affirmans vel negans, quæ obiiciebatur, de qua Ariſtoteles non loquitur ob rationem expoſitam. Hæc eſt prima Ariſtotelis declaratio.

3 *At verò hominis.* Affert alteram eiuſdem differentiæ declarationem, per quam docet diſtinctionem orationis à nomine. Docet igitur, cur in definitione orationis dixerit aliquam partem ſignificare ſeparatim, cur (inquam) dixerit, *aliquid:* quia non ſolùm reperiuntur quædam orationes, quarum partes affirmant vel negant, vt ſuprà expoſui, ſed etiam omnis oratio habet

habet quaſdam partes nihil ſignificantes. Non dico ſyncategoremata; quia non ſunt partes orationis: ſed dico ſyllabas, quæ ſunt partes nominum & verborum: proinde ſunt partes orationis ex nomine & verbo conſtantis. Vnde oratio ſeiungitur à nomine: quia omnes partes nominis ſunt ſyllabæ, Ideóque omnes per ſe nihil ſignificant: partes autem orationis dici poſſunt vel ſyllabæ, quæ nihil ſignificant; vel nomina & verba, quæ aliquid ſignificant. Ait, *ſed nunc eſt tantùm vox*, id eſt, cùm ita ſumitur ſeparatim, eſt pura vox, nihil ſignificans. Ait, *vt dictum eſt*, cap 2 part. 2.

4 *Iam verò omnis.* Nunc loquitur de differentia illa, *ex inſtituto*, de qua iam dixi ad primam particulam. Vnum hîc ſupereſt notandum, Ariſtotelem negare orationem eſſe inſtrumentum: non quòd oratio non ſit inſtrumentum, quo animi conceptus ſignificentur: ſed quia reſpicit ad veteres, qui orationem putabant eſſe inſtrumentum naturale, vtentes (ſi Ammonio credimus) hoc ſyllogiſmo: Quicquid eſt inſtrumentum naturalis facultatis, eſt à natura, non ex inſtituto: atqui oratio eſt inſtrumentum naturalis facultatis: ergo oratio eſt à natura, non ex inſtituto. Maior probatur per inductionem. naturale eſt enim inſtrumentum facultatis videndi, id eſt oculus: & facultatis audiendi, id eſt auris, &c. Minor ſecundum veteres patet: quia oratio eſt inſtrumentum quo vtitur naturalis facultas edendæ vocis. Sed hanc minorem Ariſtoteles rectè negat: nam oratio eſt vox: inſtrumentum autem edendæ vocis non eſt vox, ſed id per quod vox editur, vt pulmo, & aſpera quæ vocatur arteria.

5 *Enunciatiua autem.* Hactenus definitio orationis, & definitionis expoſitio: ſequitur diuiſio. Hîc admirabili breuitate Ariſtoteles vtens, pauciſſimis verbis ſummo cum artificio diuidit orationem in ſpecies per differentias: ac definit eam ſpeciem, de qua in hoc libro agendum eſt, id eſt, enunciationem, quam propoſuit in prima partic. primi capitis. Diuiſio hæc eſt: Omnis oratio vel ſignificat verum aut falſum, vel eſt veri & falſi expers. illa vocatur enunciatio: hæc ſubdiuiditur in deprecatiuam, imperatiuam, optatiuam, & reliquas orationes, de quibus agere non eſt huius loci. Enunciatio definitur, oratio verum aut falſum ſignificans, vt homo currit, homo non currit.

6 *Cetera igitur.* Cùm diuiſerit orationem in ſpecies, reiectis aliis ſpeciebus tamquàm à Logica alienis, & ad rhetoricam vel poëticam (adde, vel grammaticam) magis pertinentibus, dicendum proponit de enunciatione: in qua explicanda conſumetur reliqua pars huius libri.

IN CAP. V. DE ENVNCIATIONE.

CVm ſuperiori capite definitionem enunciationis tradidiſſet, nunc eiuſdem conditiones, & diuiſiones declarat.

1 *Prima autem.* Explicat primam enunciationis conditionem, quòd ſcilicet attribuitur per prius & poſterius: adeo vt non ſit genus verè ſynonymum: quia ſub ea ſpecies non æquè continentur: ſed aliæ ſunt priores, id eſt, quæ ſunt ſimpliciores: aliæ poſteriores, id eſt, quæ ſunt magis compoſitæ. Primus igitur locus datur ſimplici affirmationi, ut homo currit: ſecundus ſimplici negationi, vt homo non currit: tertius enunciationibus compoſitis, veluti ſi homo currit, mouetur.

2 *Sed omnem.* Sequitur altera enunciationis conditio: nempe quòd neceſſariò conſtat ex verbo, vt homo currit: aut caſu verbi, vt homo currebat. Rectè omittit verbum infinitum: quia quod per ſe acceptum dicebatur verbum infinitum, idem, cùm in enunciatione attribuitur, eſt verum verbum negatum, vt homo non currit. Cùm autem diximus verbum aut caſum verbi, intellige etiam copulam verbalem, aut caſum copulæ verbalis. idem enim valet, homo currit, & homo eſt currens. item, homo currebat, & homo erat currens, infrà cap. 12. parte 2.

3 *Cur igitur.* Ex dictis oriuntur tres quæſtiones. Prima eſt, quomodo definitio dicatur eſſe vna oratio: putà hæc hominis definitio, animal terreſtre bipes. Etenim neque eſt vna, vt affirmatio ſimplex, neque vt negatio ſimplex, neque vt enunciatio compoſita: quia cùm careat verbo & caſu verbi, nec affirmat nec negat, & omnino non eſt enunciatio: & nullam coniunctionem in ſe continet: ſed omnes eius partes ſunt diſcretæ, animal, terreſtre, bipes, ſine copula &, vel alia ſimili. Reſpondet Ariſtoteles, huius quæſtionis ſolutionem petendam eſſe ex alio loco, id eſt, ex lib. 6. Metaph. cap. 12. hîc enim de enunciatione agitur, & tantùm docendum eſt, cur dicatur vna enunciatio, non cur alia quæuis oratio vna eſſe dicatur: definitio verò eſt quidem vna oratio, ſed non eſt enunciatio.

4 *Eſt autem vna.* Sequitur ſecunda quæſtio, quæ ſit enunciatio vna, & quomodo diſtinguatur à multis. Reſpondet Philoſophus vnam & multas accipi bifariam, id eſt, ratione ſignificationis, vel ratione coniunctionis ac diſiunctionis. Hinc oriuntur quatuor membra. Primò eſt enunciatio vna, quia vnum ſignificat, vt, homo currit. Secundò eſt enunciatio vna per coniunctionem, veluti, homo tam eſt rationalis, quàm aptus ad ridendum. Tertiò ſunt enunciationes multæ, quia multa ſignificant, veluti, canis eſt ſubſtantia, ſi canis communiter accipiatur, vt complectitur ſydus, & animal quadrupes, & piſcem. Quartò ſunt enunciationes multæ, quia ſunt diſiunctæ, veluti, homo eſt rationalis, homo eſt aptus ad ridendum.

5 *Ergo nomen.* Sequitur tertia quæſtio, quomodo enunciatio vna & ſimplex diſtinguatur à nomine & verbo; & quomodo dicatur quædam enunciatio ſimplex eſſe, quædam compoſita: cùm nomen & verbum ſint interpretationes ſimplices, omnis autem enunciatio ſit interpretatio compoſita, vt cap. 1. expoſitum fuit. Reſpondet Ariſtoteles, alio modo nomen & verbum dici interpretationes ſimplices, alio modo enunciationem dici orationem ſimplicem. nomen enim & verbum ſignificant vnum ſimplicem conceptum, veri & falſi expertem: enunciatio verò ſimplex ſignificat vnum conceptum compoſitum, id eſt, vnum de vno, videlicet vnum attributum de vno ſubiecto: enunciatio verò compoſita ſignificat multos conceptus compoſitos, vt mox exponam. Ait igitur Ariſtoteles nomen & verbum eſſe tantùm dictionem, id eſt, ſimplicem terminum, qui nec affirmat, nec negat: quoniam is qui ſic aliquid voce exprimit, id eſt, qui profert nomen aut verbum, non enunciat, ſiue interroganti reſpondeat, ſiue vltrò loquatur. nam ſi interrogatus, quis accedit? reſpondeat, *Socrates:* non affirmat vno illo nomine *Socrates:* ſed affirmat enunciatione conſtante ex nomine expreſſo *Socratis*, & verbo, quod ex interrogatione tacitè repetitur, nempe *accedit*: vt perinde ſit, ac ſi diceretur, *quis accedit? Socrates accedit.* Idem eſt, cùm verbum exprimitur, & nomen ſubauditur: veluti, quid agit Socrates? legit. nam & hîc ex proximo repetitur & ſuppletur *Socrates.* Sic igitur res habet in nomine & verbo, vt ſemper ſignificent vnum conceptum ſimplicem, ſi per ſe accipiantur: non autem enuncient, id eſt, non ſignificent conceptum compoſitum, niſi expreſsè vel tacitè aliquid adiungatur. Enunciationum alia eſt ratio: dicitur enim alia enunciatio ſimplex ſiue vna, alia compoſita. Simplex ſiue vna dicitur, quæ ſignificat vnum de vno: ſiue affirmatiuè, quo caſu dicitur enunciare aliquid de aliquo, veluti homo currit, quia coniungit curſum cum homine; ſiue negatiuè, tuncque dicitur enunciare aliquid ab aliquo, veluti homo non currit, quia ſeparat curſum ab homine. Enunciatio verò compoſita dicitur, quæ conſtat ex multis enunciationibus ſimplicibus, & ſignificat multos compoſitos conceptus. quod quidem trifariam contingit. aut enim enunciantur multa de vno, veluti Cicero eſt orator & philoſophus: aut vnum de multis, veluti Socrates & Plato ſunt philoſophi: aut multa de multis, veluti Socrates & Plato ſunt philoſophi Athenienſes.

6 *Ac ſimplex.* Vnius & ſimplicis enunciationis duas diuiſiones breuiſſimè proponit: ac primò eam diuidit in affirmationem & negationem. hoc enim eſt, quod ait, aliam enunciationem ſignificare aliquid eſſe, id eſt, affirmare; aliam aliquid non eſſe, id eſt, negare. Secundò cùm ait, *pro temporum diuiſione*, indicat alteram diuiſionem à temporis diuiſione ſumptam: aut enim eſt enunciatio de præterito, vt homo currebat: aut de præſenti, vt homo currit: aut de futuro, vt homo curret.

IN CAP. VI. DE AFFIRMATIONE, ET NEGATIONE, & contradictione.

EX iis quæ propoſita fuerunt in principio primi capitis ſuperſunt enarranda affirmatio & negatio, de quibus agitur hoc capite, quod ſuperiori pulchrè cohæret. proximè enim diuiſimus enunciationem, quia ſignificat eſſe vel non eſſe: vnde oriuntur hæ duæ enunciationis ſpecies, affirmatio, & negatio. docet igitur Philoſophus, quid ſit affirmatio, & quid ſit negatio. item agit de oppoſitione, quæ affirmationi & negationi accidit: & declarat, an hæc oppoſitio ſit, & quid ſit.

1 *Affirmatio eſt.* Affirmationem definit enunciationem alicuius de aliquo, id eſt, attributi de ſubiecto. Hæc definitio conſtat ex genere proximo, id eſt, enunciatione: & differentia, quæ ſeparat affirmationem à negatione. Artificioſè autem dixit *alicuius de aliquo*, vtens verbis generalibus quæcumque tempora complectentibus. nam ſi dixiſſet, affirmatio eſt enunciatio quæ ſignificat aliquid eſſe, viſus alicui fortaſſe fuiſſet

exclu-

excludere enunciationes præteriti vel futuri temporis: etſi is quoque, qui dicit fuiſſe aut fore, quodammodo dicit eſſe, vt in calce primi capitis expoſui.

2 *Negatio verò.* Subiicit negationis definitionem: cuius expoſitio patet ex iis quæ diximus de definitione affirmationis. Negatio dicitur enunciatio alicuius ab aliquo: quia ſeparat attributum à ſubiecto, vel in præterito, vel in præſenti, vel in futuro tempore.

3 *Quoniam autem.* Expoſitis enunciationis ſpeciebus, affirmatione & negatione, dedeclarat oppoſitionem, quæ eſt inter eas ſpecies: quoniam huius declaratio valet ad diſtinguendum verum & falſum. Obſeruans autem methodum, quam ipſe præſcripſit initio ſecundi Poſteriorum, primùm tractat in hac particula quæſtionem an ſit, deinde in ſequen. partic. quæſtionem quid ſit: ſequentia verò capita pertinent ad quæſtionem qualis ſit. Quòd igitur ſit oppoſitio inter affirmationem & negationem, ſeu quòd omnis affirmatio habeat negationem oppoſitam, & omnis negatio affirmationem oppoſitam, probat duplici enthymemate ſubordinato: quia conſequens primi enthymematis, eſt antecedens in ſecundo enthymemate. ſic enim argumentatur: Enunciare poſſumus tam verum quàm falſum, & tam eſſe quàm non eſſe, ſiquidem poſſumus affirmare & negare: Ergo quicquid aliquis affirmauit, alius poteſt negare: & quicquid aliquis negauit, poteſt alius affirmare: Quare omnis affirmatio habet negationem oppoſitam, & omnis negatio affirmationem oppoſitam. Conſecutiones ſatis manifeſtæ ſunt. Primum antecedens ponitur in primis verbis contextus. Primum autem conſequens ibi, [*idcirco*] *quodcumque.* Alterum conſequens ibi, *quare manifeſtum.* In primo antecedente conſtituendo Ariſtoteles ait, quod eſt, poſſe dici non eſſe: hæc eſt negatio falſa. & quod non eſt, poſſe dici eſſe: hæc eſt affirmatio falſa. & quod eſt, poſſe dici eſſe: hæc eſt affirmatio vera: & quod non eſt, poſſe dici non eſſe: hæc eſt negatio vera. Et quoniam his verbis locutus tantùm eſt de tempore præſenti, eſſe vel non eſſe: idcircò addit idem eſſe in aliis temporibus, quibus tempus præſens eſt interiectum, id eſt, idem eſſe in tempore præterito vel futuro. poſſumus enim dicere non fuiſſe, quod fuit: putà non fuiſſe bellum Troianum: vel fuiſſe, quod non fuit, veluti Græcos victos fuiſſe à Troianis. & ita de cæteris. Reliqua verba huius particulæ ſunt manifeſta.

4 *Atque hoc eſto.* Poſtquàm docuit eſſe oppoſitionem, ſiue eſſe affirmationem & negationem oppoſitas: nunc ponit proprium nomen huius oppoſitionis, ſimúlque definitionem, atque ait contradictionem eſſe affirmationem & negationem oppoſitas. Notandum eſt, contradictionis verbum ſumi tribus modis apud Ariſtotelem. Primò pro duabus enunciationibus ſibi inuicem contradicentibus. Secundò pro oppoſitione illa, quæ ſpectatur inter duas enunciationes contradicentes. atque hæc ſecunda ſignificatio differt à prima, vt relatio differt à relatis, & contrarietas à contrariis: nam termini ſiue enunciationes duæ ſunt, inter quas eſt vna oppoſitio ſeu contradictio. Tertiò contradictio ſumitur pro vna enunciatione alteri contradicente, veluti hæc enunciatio, *non omnis homo eſt albus*, dicitur contradictio illius, *Omnis homo eſt albus.* Cùm autem, in quauis ſignificatione contradictio explicetur, parum interſit, quia ex vnius expoſitione facilè patet cæterarum expoſitio, Ariſtoteles hîc definit contradictionem primo modo acceptam. Præterea notandum eſſe, oppoſitionem eſſe genus contradictionis, quod continet etiam alias ſpecies, vt didicimus ex lib. Categor. cap. 10. inter alias oppoſitiones quædam dicuntur contraria. contrariorum autem quædam ſunt ſimplicia, vt album & nigrum; quædam complexa ſeu compoſita, vt omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus. atque hæc quoque ſunt affirmatio & negatio oppoſitæ. vnde videtur hæc definitio latiùs patere quàm definitum; ſiquidem conuenit etiam enunciationibus contrariis, quæ ſeparabuntur à contradicentibus, cap. ſeq. Notandum igitur eſt, cùm dicimus opponi vt affirmationem & negationem, per excellentiam quandam nos intelligere ſolam contradictionem: vt Categor. dicto cap. 10. partic. 2. 16. 21. 25. 26 quia intelligimus affirmationem & negationem omnino eiuſdem de eodem, vt Ariſtoteles docebit in ſequen. part. hæc autem conditio reperitur in ſolis contradicentibus, non in aliis oppoſitis enunciationibus, nequidem in contrariis. Sunt enim hæ duæ contrariæ, Omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus. negatio non ſolùm negat, quod affirmatio affirmauit, ſed etiam aliquid ampliùs. nam affirmatio aſſerebat omnem hominem eſſe iuſtum: negatio verò non ſolùm negat omnem eſſe iuſtum, ſed negat etiam aliquem eſſe iuſtum: immo hoc potiſſimùm negat, aliquem eſſe iuſtum: quia nullus & non vllus, ſeu non aliquis, idem valent. ſubiectum igitur non eſt omnino idem in his enunciationibus: cùm

affirmatio affirmet de omni, & negatio neget de aliquo. Quapropter Ariſtoteles ita ſumpſit opponi vt affirmationem & negationem, id eſt, contradictoriè, etiam in Categoriis, cap. 10. part. 2. 16. 21 25. 26. Tandem notandum eſt, contradictionem aliter ab Ariſtotele definiri Poſter. lib. 1. cap. 2. partic. 13. ſed ea definitio ibi explicabitur.

5 *Dico autem.* Explicat definitionem contradictionis: & ait ſe in ea definitione intellexiſſe affirmationem & negationem ſic oppoſitas, vt eſſent eiuſdem de eodem, id eſt, haberent idem attributum, & idem ſubiectum: idem (inquam) omnimodo, vt nullum ſit diſcrimen inter duas enunciationes oppoſitas, niſi quòd negatio affirmationi addit aduerbium *non.* Debent igitur termini eſſe iidem, & eodem modo accepti, ita vt vitetur homonymia, amphibolia, & reliqui ſophiſmatum fontes, de quibus Ariſtoteles tractat in Elenchis ſophiſticis: vnde vult nos eos petere, ſi diſtinctiorem expoſitionem in præſentia deſideramus. Quanquam variis diſtinctionibus adhibitis in ſequentibus capitibus ſatis hanc rem explicabit, quatenus ad hunc locum pertinet, vt perfectè poſſimus intelligere, quomodo enunciationes opponantur, & verum à falſo diuidatur.

IN CAP. VII. DE ENVNCIATIONIBVS VNIVERSALIBVS, particularibus, indefinitis, & ſingularibus.

VT diſtinctiùs & perfectiùs intelligamus, quæ ſint enunciationes verè contradicentes, ſimúlque intelligamus qualis ſit contradictio, id eſt, quotuplex ſit, & quomodo ſeiungat verum à falſo: deinceps varias enunciationis diuiſiones enarrat, præter duas ſuprà expoſitas cap. 5. part. vltim. Hoc igitur capite quatuor enunciationum genera conſiderat, id eſt, vniuerſales, particulares, indefinitas, & ſingulares: ac declarat harum enunciationum oppoſitiones, necnon oppoſitionum regulas, quibus verum à falſo ſecernitur.

1 *Quoniam autem.* Præmunit diuiſionem quandam rerum, ex qua colliget diuiſionem enunciationum à ſubiecto ſumptam. Primò igitur ponit rerum diuiſionem, quòd vel ſunt vniuerſales, vel ſingulares. Secundò cùm ait, *vniuerſale appello*, definit vtrumque diuiſionis membrum, id eſt, vniuerſale & particulare. Vniuerſale eſſe ait, quod ſuapte naturâ multis attribuitur, ideò ait, *ſuapte naturâ*, vt excludat particularia, quæ aliquo modo multis attribuuntur, ſed non ſuapte naturâ, nec propriè: veluti, hic qui accedit, eſt Socrates: filius Sophroniſci eſt Socrates: præceptor Platonis eſt Socrates. ſic enim Socrates videtur multis attribui. verùm hæc attributio non eſt naturalis, ſed impropriè dicta, vt ad Porphyrium notaui, cap. 2. partic. 9. Singulare verò Ariſtoteles ait eſſe id, quod non attribuitur, id eſt, quòd non attribuitur ſuapte naturâ, & attributione propriè dicta. Tertiò cùm ait, *vt homo*, perſpicuis exemplis eadem duo membra declarat, id eſt, vniuerſale & particulare. Quartò cùm ait, *neceſſe eſt [vtique,]* ponit diuiſionem enunciationis, quæ colligitur ex dicta rerum diuiſione. Cùm enim ſuprà expoſitæ fuerint duæ ſpecies enunciationis, affirmatio & negatio: nunc vtraque ſubdiuiditur, quòd eſt vel de re vniuerſali, vel de re ſingulari. Ait, *neceſſe vtique*, ἀνάγκη ᾗ. Accipio τὸ ᾗ, ἀντὶ τοῦ δὴ. quod non eſt nouum, & à Budæo quoque in commentariis linguæ Græcæ notatur. Niſi quis putet omnia eiuſmodi loca, quæ permulta ſunt, mendoſa eſſe, & pro ᾗ ſcribendum δὴ. quod non omnino veriſimilitudine caret: quia nonnulli ſcriptores eodem planè modo vtramque literam pingunt, η & ι: adeò vt ex ſola ſententia dignoſci poſſit, vtra litera ſit potiùs accipienda. Expoſui ſententiam huius particulæ: cui addenda eſt ſubdiuiſio enunciationis de ſubiecto vniuerſali aut enim eſt enunciatio vniuerſalis, quæ ſubiecto vniuerſali addit notam vniuerſalem *omnis*, vel *nullus*: vt omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus: aut eſt particularis, quæ ſubiecto vniuerſali addit notam particularem, *aliquis*, vel *non omnis*, vt aliquis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus: aut indefinita, quæ ſubiecto vniuerſali nullam notam addit, ideóque non definit, vtrùm accipiat ſubiectum vniuerſaliter, an particulariter: veluti homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus. de quibus omnibus enunciationibus in ſequentibus particulis diſſeretur.

2 *Si quis igitur.* Proponit enunciationes vniuerſales, & declarat earum oppoſitionem, inquiens eſſe contrarias, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Cur autem dicantur contrariæ, non contradicentes, poſteriùs exponam.

3 *At cùm.* Proponit enunciationes indefinitas. Et primò negat has eſſe contrarias, poſteriùs autem eas vocabit contradicentes. Secundò cùm ait, *quæ verò ſignificantur*, oſtendit, licèt hæ enunciationes, vt homo eſt albus, homo non eſt albus, non

ſint.

ſint contrariæ; tamen quæ iis enunciationibus ſignificantur, poſſe interdum eſſe contraria. Hæc verba exponuntur variis modis. Ego puto Ariſtotelem eò reſpicere, quòd ſæpe ab auctoribus enunciationes indefinitæ ſumuntur pro vniuerſalibus. Tunc igitur ſi ipſam enunciationis formam ſpectes, non eſt vniuerſalis: & affirmatio ac negatio non ſunt contrariæ. quòd ſi ſignificationem & mentem auctorum attendas, iam ſunt vniuerſales, & contrariæ. Hinc eſt, quòd Ariſtoteles Prior. lib. 1. cap. 27. partic. 7. inquit, cùm propoſitio eſt indefinita, non conſtare, ſitne vniuerſalis, an particularis. Tertiò cùm ait, *Dico autem*, affert exemplum affirmationis & negationis indefinitarum eiuſdem attributi de eodem ſubiecto. Quartò cùm ait, *cùm enim homo*, rationem affert, cur hæ enunciationes non dicantur vniuerſales, ſed indefinitæ.

4 *Attributum autem.* In duabus primis particulis ſeiunxerat indefinitas ab vniuerſalibus: quoniam vniuerſales ſubiecto vniuerſali addunt notam vniuerſalem *omnis*, vel *nullus*: indefinitæ verò nullam notam ſubiecto apponunt. vnde potuiſſet aliquis ſuſpicari tale diſcrimen, quod modò expoſuimus in ſubiecto, nempe recipere notam vniuerſalem, aut eâ notâ carere, tale (inquam) diſcrimen etiam in attributo ſpectari poſſe: quaſi vel ſimpliciter proponi poſſit, vel cum nota vniuerſali. Hunc errorem vt Ariſtoteles tollat, oſtendit vniuerſalem notam numquàm poſſe adiungi attributo: quia tunc omnis affirmatio falſa eſſet. quod declarat exemplo huius enunciationis, Omnis homo eſt omne animal: quæ ſine dubio falſa eſt: nam ſi homo eſſet omne animal, eſſet etiam aſinus, & bos. Sed notare hîc oportet, alia attributa latiùs patere quàm ſubiecta, alia verò reciprocari cum ſubiectis. hoc eſt, quod dicebat Porphyrius cap. 2. part. 37 aut maiora de minoribus, aut æqualia de æqualibus dici. Vbi igitur attributum latiùs patet. vt in exemplo Ariſtotelis, res dubitatione caret: certum enim eſt, affirmationem eſſe falſam, nec poſſe dici omnem hominem eſſe omne animal. Sed meritò dubitatur de attributis, quæ reciprocantur cum ſubiectis, veluti ſi quis dicat, omne animal eſt omne ſenſu præditum, & omnis homo eſt omne aptum ad ridendum: nam hîc abſurditas illa non æquè apparet, vt in illa enunciatione, Omnis homo eſt omne animal. Sed vt intelligatur has quoque enunciationes eſſe falſas, in quibus attributum, quod reciprocatur, adnexam habet particulam *omnis*: notare oportet, hanc particulam, *omnis*, habere vim, quam in ſcholis vocant diſtributiuam: vt omnis homo, perinde valeat atque quilibet homo, vel ſinguli homines: & ſimiliter omne animal, idem valet, quod ſingula animalia, vel vnumquodque animal, ſeu quodlibet animal. Quapropter ſi verè diceretur, omne animal eſt omne ſenſu præditum: etiam homo eſſet omne ſenſu præditum: nam qui dixit omne animal, non excluſit omnem hominem homo igitur eſſet quodlibet ſenſu præditum: proinde hac ratione fieret, vt homo eſſet equus, & bos: quandoquidè equus & bos ſunt ſenſu prędita.

5 *Dico igitur.* Nunc exponit enunciationes de ſubiecto vniuerſali contradicentes: quarum altera eſt vniuerſalis, altera particularis: & altera affirmatiua, altera negatiua: vt omnis, non omnis: item aliquis, & nullus. Integræ enunciationes ſunt in contextu. Et cùm ſubdit, *contrariè autem*, obiter repetit Ariſtoteles enunciationes vniuerſales contrarias, quas expoſuerat in partic. 2. repetit (inquam) non temerè, ſed vt conferat cum contradicentibus, quò magis intelligamus diſtinctionem contradicentium à contrariis, ſimúlque intelligamus cuilibet enunciationi vniuerſali eſſe alteram vniuerſalem contrariam, & particularem contradicentem. vtputà omnis, & nullus, ſunt contrariæ: omnis, & non omnis, contradicentes: item nullus, & aliquis contradicentes. Ergo hactenus expoſuit contrariás, omnis, nullus: contradicentes, omnis, non omnis: & aliquis, nullus. Sunt & aliæ contradicentes indefinitæ, quas in tertia particula negauit eſſe contrarias, ſed nondum docuit eſſe contradicentes. Item ſunt aliæ contradicentes ſingulares, vt Socrates eſt iuſtus, Socrates non eſt iuſtus. Item ſunt quædam enunciationes, quæ vulgò vocantur ſubcontrariæ ab interpretibus Ariſtotelis, ab ipſo autem Ariſtotele lib. 2. Prior. cap. 8. part. 2. nominantur contrariæ: quæ tamen non opponuntur re ipſa, ſed verbo tenus, vt ipſe Ariſtoteles docet 2. Prior. cap. 15. part. 2. hæ verò ſunt enunciationes particulares; veluti quidam homo eſt albus, quidam homo non eſt albus. Sed harum omnium expoſitionem nunc prætermittit breuitatis cauſá, contentus expoſitione earum enunciationum, quæ ſunt præcipuæ, id eſt, contrariarum & contradicentium de ſubiecto vniuerſali. cupit enim quamprimùm tranſire ad regulas oppoſitionum, per quas diſcernitur verum à falſo. Tradet tamen regulas, non ſolùm de contrariis, & contradicentibus antè expoſitis, ſed de omnibus enunciationum generibus: adeò vt quod nunc prætermiſit, id

mox in regulis tradendis ſuppleat, ſicut ex ſequentium particularum interpretatione apparebit.

6 *Idcirco hæ.* Tradit regulam enunciationum contrariarum. hæ(inquit)numquam ſunt ſimul veræ: quibus verbis indicat, eas modò eſſe ſimul falſas, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus; modò alteram veram, alteram falſam, id eſt, aut veram affirmationem & falſam negationem, veluti omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal, aut è contrario falſam affirmationem, veram negationem, veluti omnis homo eſt lapis, nullus homo eſt lapis. Hinc eſt, quòd hæ enunciationes vocantur contrariæ: quia contrariorum natura eſt, vt poſſint ſimul abeſſe, non ſimul ineſſe: ſicut idem corpus non poteſt eſſe album & nigrum: poteſt tamen eſſe nec album nec nigrum, ſed rubrum aut viride. Notandum eſt, Ariſtotelem in hac particula nullum exemplum afferre: quia ſcilicet iam attulit in præced. particula. Et ſemel hoc notaſſe ſufficiat, Ariſtotelem in ſequentibus particulis cùm proponit regulas de generibus enunciationum anteà expoſitis, non adiungere exempla: quoniam exempla ſuprà propoſuit. cùm autem tradit regulas de oppoſitionibus ſuprà non expoſitis, apponere exempla: quia nulla exempla ſuprà habere potuimus.

7 *His autem oppoſitas.* Proponit regulam de enunciationibus ſubcontrariis, quas ait poſſe aliquando ſimul veras eſſe. Dum ait *aliquando*, indicat non ſemper poſſe eſſe ſimul veras: quia interdum altera eſt vera, altera falſa; numquàm autem ſunt ſimul falſæ. Simul veræ ſunt, vt in exemplo poſito in contextu, aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Cùm altera eſt vera, altera falſa: aut vera eſt affirmatio, & falſa negatio, vt quidam homo eſt animal, quidam homo non eſt animal: aut falſa affirmatio: & vera negatio, vt quidam homo eſt lapis, quidam homo non eſt lapis. Ait, *his oppoſitas*, id eſt, particulares, quæ vniuerſalibus proximè expoſitis exponuntur contradictoriè, vt in præceden. particula expoſitum fuit. inter ſe autem dicuntur ſubcontrariæ, vel quia ſunt aliquo modo, id eſt, voce tenus, non ſimpliciter & omnino contrariæ, vt ſuprà expoſui: (nam hæc particula *ſub*, in compoſitione vim nominis minuit, vt in nominibus, ſubrufus, ſubcandidus, & ſimilibus) vel quia ſub contrariis, id eſt, ſub vniuerſalibus collocantur: nempe affirmans particularis ſub affirmante vniuerſali: & negans particularis ſub negante vniuerſali, vt in typo decimæ huius capitis particulæ ſubiecto apparet.

8 *Quæcumque igitur.* Expoſitis duabus regulis, primâ de enunciationibus contrariis, alterâ de ſubcontrariis: ſequuntur regulæ de contradicentibus. Hic ſunt tres regulæ: quia tria ſunt contradicentium genera. aliæ namque ſunt definitæ, vt omnis homo eſt albus, non omnis homo eſt albus: & aliquis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. aliæ ſunt ſingulares, vt Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus. aliæ indefinitæ, vt homo eſt albus, homo non eſt albus. De definitis hîc traditur regula, quòd ſemper altera eſt vera, altera falſa. Exempla hîc omittuntur: quia ſuprà propoſita fuerunt part. 5. In verbis notandum eſt, Ariſtotelem has vocare contradictiones rerum vniuerſalium vniuerſaliter. Dum ait *rerum vniuerſalium*, ſeparat has contradicentes à contradicentibus ſingularibus. Cùm addit *vniuerſaliter*, ſeparat ab indefinitis. Intellige ergo contradicentes vniuerſaliter, non quod vtraque ſit vniuerſalis, ſic enim eſſent contrariæ, non contradicentes: ſed altera eſt vniuerſalis, altera particularis, vt iam expoſui. Cur igitur dicuntur contradictiones vniuerſaliter? vel quia omnino & ſemper ſibi contradicunt: vel quia denominatio ſumitur à digniori parte: vniuerſalis enim enunciatio particulari præſtat.

9 *Et quæcumque.* Regula de contradicentibus ſingularibus eſt, quòd harum quoque ſemper altera eſt vera, altera falſa: veluti, Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus: item Socrates eſt homo, Socrates non eſt homo: item Socrates eſt lapis, Socrates non eſt lapis.

10 *At earum.* Sequitur regula de contradicentibus indefinitis. hæ comparantur particularibus, niſi ſcilicèt ſubaudiatur nota vniuerſalis, quam apud auctores ſæpe ſubaudiri, ita vt fiat enunciatio vniuerſalis, notaui ad 3. part. Ergo regula hic eſt, quòd poſſunt eſſe ſimul veræ, veluti homo eſt albus, homo non eſt albus: aut altera eſt vera, altera falſa, id eſt vera affirmatio, falſa negatio, vt homo eſt animal, homo non eſt animal: vel falſa affirmatio, vera negatio, vt homo eſt lapis, homo non eſt lapis. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles ponit hanc regulam, inquiens non ſemper alteram eſſe veram, alteram falſam. quibus verbis indicat modò eſſe alteram veram, alteram falſam: modò vtramque veram. Secundò cùm ait, *nam ſimul*, vtramque interdum eſſe veram probat hoc exemplo, *homo eſt albus, homo non eſt albus*, In quo exemplo

exemplo notandum eſt Philoſophum tranſponere vocabula, ita vt ſubiectum copulæ ſubiciat, cùm ait, *eſt homo albus*, pro *homo eſt albus*: & *non eſt homo albus*, pro *homo non eſt albus*: ne quis fortè putet hominem album, eſſe attributum. Infrà quoque ſæpius tranſponet nomina & verba, fortaſſe vt ſumat occaſionem docendi non mutari ſententiam huiuſmodi tranſpoſitionibus, vt nominatim docebit capite 10. part. vltim. Tertiò cùm ait, *item homo*, idem probat alio ſimili exemplo, *homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher*, in quo ſimiliter vtitur eâdem tranſpoſitione. Quartò cùm ait, *etenim ſi turpis*, confirmat ſecundum exemplum: ac docet non omnes homines eſſe pulchros: quia nonnulli ſunt deformes, proinde non ſunt pulchri: item nonnulli fiunt pulchri, ergo nundum ſunt pulchri. Quintò cùm ait, *ſtatim autem videri*, proponit obiectionem quandam, & ait videri abſurdum, quod dictum eſt, indefinitas ſimul eſſe veras. Obiectio ita concipitur: Indefinitæ enunciationes æquipollent vniuerſalibus: atqui vniuerſales non poſſunt eſſe ſimul veræ, vt patet ex 6. partic. ergo & indefinitæ non poſſunt eſſe ſimul veræ. Poſtremò cùm ait, *ſed nec idem*, ſoluit obiectionem, negans indefinitas æquipollere vniuerſalibus: & ait indefinitam & vniuerſalem nec idem ſignificare, quia licet termini ſint iidem, vt homo & albus, tamen ſubiectum *homo* aliter accipitur in propoſitione vniuerſali, aliter in indefinita: nec eſſe ſimul neceſſariò, id eſt, non neceſſe eſſe, ſi vna ſit vera, vt altera quoque ſit vera. nam etſi cùm eſt vera vniuerſalis, vt omnis homo eſt animal: vera eſt etiam indefinita, vt homo eſt animal: non tamen reciprocatur: ſed fieri poteſt, vt indefinita ſit vera, vt homo eſt albus; & vniuerſalis falſa, vt omnis homo eſt albus. Eadem ratio eſt negationum. nam ſi verum eſt, nullum hominem eſſe lapidem: etiam verum eſt, hominem non eſſe lapidem. Sed ſi verum eſt, hominem non eſſe album: non propterea verum eſt, nullum hominem eſſe album.

11 *Perſpicuum autem.* In hac particula docet vnam negationem vni affirmationi opponi contradictoriè, id eſt, nullam eſſe affirmationem cui non contradicat aliqua negatio, & nullam eſſe negationem cui non contradicat aliqua affirmatio: numquàm autem vni affirmationi contradicere plures negationes, nec vni negationi plures affirmationes. Hæc docentur ab Ariſtotele, non ſolùm quia infrà vſurus eſt hac doctrinâ & hoc principio, ſed etiam quia hæc doctrina valet ad diſſoluendam dubitationem quandam ex proximè expoſitis emergentem. Meritò enim quærere aliquis poſſet, cùm enunciationes indefinitæ comparentur particularibus; quî fiat vt indefinitæ dicantur contradicentes, licèt ſint ſimul veræ, vt homo eſt albus, homo non eſt albus; particulares autem numquàm vocentur contradicentes, ne quidem ſi altera ſit vera, altera falſa, veluti quidam homo eſt animal, quidam homo non eſt animal. Item quærere aliquis poſſet, cur vniuerſali dicatur potiùs contradicere particularis, quàm indefinita. vt huic enunciationi, *omnis homo eſt animal*, cur hæc potiùs contradicat, *aliquis homo non eſt animal*, quàm hæc, *homo eſt animal*. Vt poſterioris quæſtionis ſolutionem priori loco afferam: vniuerſali opponitur particularis, non indefinita: quia particularis eſt omnino de eodem ſubiecto de quo vniuerſalis, tantùm addit vel detrahit negationem, vt omnis homo eſt albus, non omnis homo eſt albus: item nullus homo eſt albus, aliquis homo eſt albus. Nam *nullus*, idem valet, quod *non vllus*, id eſt, non aliquis. At indefinita, vt, homo eſt albus, vel homo non eſt albus, non eſt omnino de eodem ſubiecto, de quo vniuerſalis: quandoquidem vniuerſalis accipit ſubiectum vniuerſaliter, indefinita verò indefinite. nec enim idem eſt *homo*, quod *omnis homo*: nec idem *homo eſt*, quod *nullus homo eſt*. Cum igitur vna vni contradicat, quæ eſt eiuſdem attributi de eodem ſubiecto: certè vniuerſali contradicit particularis, potiùs quàm indefinita: quia particularis magis eſt de eodem ſubiecto: conſequenter non eſt dicendum indefinitam contradicere vniuerſali: alioquin vni vniuerſali duæ contradicerent, particularis & indefinita. Accedo ad priorem dubitationem cur indefinitæ dicantur contradicentes, particulares autem inter ſe non vocentur contradicentes. Neceſſe eſt fateri indefinitæ indefinitam contradicere: alioquin nulla contradiceret, contra hypotheſim, quia ſupponimus vnam vni contradicere. nam indefinitæ neque contradicit vniuerſalis, (alioqui vna vniuerſalis contradiceret duabus, id eſt, & particulari & indefinitæ) neque particularis, (alioquin vna particularis contradiceret duabus, id eſt vniuerſali & indefinitæ) neque ſingularis: (eſt enim omnino de alio ſubiecto) ſupereſt igitur, vt indefinitæ contradicat indefinita, ne careat contradicente. Dicere autem non poſſumus duas particulares ſibi inuicem contradicere, vt *aliquis*, & *non omnis*: quia vtraque habet contradicentem vniuerſalem, nec debet habere duas contradicen-

tes.vt huic, aliquis homo eſt albus, contradicit hæc, nullus homo eſt albus: non igitur hęc, aliquis homo non eſt albus. Rurſus huic, non omnis homo eſt albus, contradicit hæc, omnis homo eſt albus: non igitur hæc, aliquis homo eſt albus. Quod ergo dici ſolet, indefinitas comparari particularibus, debet intelligi, quod ad veritatem enunciationis tuendam, ad rationem conficiendorum ſyllogiſmorum, vt in libris Priorum declarabitur, & ad regulas veri & falſi. vt enim duæ particulares, quarum altera affirmat, altera negat, poſſunt eſſe ſimul veræ, non ſimul falſæ: ita etiam duæ indefinitę. Item ſi vera eſt particularis, vt quidam homo eſt albus: etiam vera eſt indefinita, vt homo eſt albus: & contrà ſi vera eſt indefinita, vera eſt etiam particularis. Quod verò ad oppoſitionem affirmationis & negationis attinet, non eſt eadem ratio indefinitarum & particularium. quoniam iſtæ ſunt contrariæ ſeu ſubcontrariæ, vt antea expoſui: hæ verò, contradicentes. His expoſitis, accedamus ad interpretationem contextus. Primò Ariſtoteles proponit hanc ſententiam ſeu concluſionem, quòd vna eſt negatio vnius affirmationis. Deinde cùm ait, *idem enim*, eam ſententiam probat ex eo, quòd in vtraque enunciatione oppoſita neceſſe eſt accipere terminos omnino eoſdem, tam attributum, quàm ſubiectum: alioquin non eſſet oppoſitæ, ſed diuerſæ: veluti, homo currit, equus non currit. Conſequentia manifeſta eſt]: quia cùm vera negatio fiat ſolo adiecto aduerbio *non*, nec debeat fieri alia mutatio: manifeſtum eſt, non poſſe fieri niſi vnam negationem vni affirmationi contradicentem. nam ſi plures contradicerent, hæ inter ſe differrent: ergo non acciperent omnino eoſdem terminos. Tertiò cùm ait, [*id eſt*] *vel aliquo*, exponit, quod proximè dixerat, debere eſſe vnum & idem ſubiectum in affirmatione & negatione contradicentibus. Intellige, inquit, vnum & idem ſubiectum: ſiue ſit vnum ſingulare, vt Socrates: ſiue vnum vniuerſale vniuerſaliter acceptum, vt omnis homo, & non omnis homo: ſiue ſit vnum vniuerſale non vniuerſaliter, id eſt indefinitè acceptum, vt homo. Sic itaque paucis verbis complectitur omnia genera contradicentium. Quartò cùm ait, *verbi gratià eſt Socrates*, affert exemplum primi generis contradicentium, videlicet de ſubiecto ſingulari, vt Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus. Quintò cùm ait, *quòd ſi aliud*, priuſquàm afferat exempla aliarum contradicentium, docet non eſſe illas contradicentes, quæ habent diuerſum attributum, vel diuerſum ſubiectum: vt intelligamus non opponi contradictoriè indefinitas vniuerſalibus, quia (vt ſuprà expoſui) non habent omnino idem ſubiectum. Ait, *quòd ſi aliud quid ab eodem*, id eſt, ſi negatio aliud neget de ſubiecto, quàm affirmatio affirmauit; (veluti ſi affirmes hominem currere, & neges hominem ambulare) non ſunt enunciationes oppoſitæ. Ait, *vel ab alio idem*. Senſus eſt, ſimiliter non eſſe enunciationes oppoſitas, ſi negatio neget idem attributum de alio ſubiecto, quàm de quo affirmatio affirmauit. Intellige aliud ſubiectum: ſiue ſit omnino diuerſum, vt homo currit, equus non currit: ſiue ſit eadem res diuerſimodè accepta, vt nullus homo currit, & homo currit. Ait, *non erit oppoſita illa*. Senſus eſt, eam negationem, quæ aliud vel de alio negat, non eſſe oppoſitam illam, id eſt, non eſſe contradicentem. nam articulus hic habet emphaſim. Ait, *ſed ab ea diuerſa*. Senſus eſt, negationem, quam diximus non contradicere affirmationi, differre non ſolùm ab illa affirmatione, ſed etiam à negatione illi affirmationi contradicente. Sextò cùm ait, *huic verò*, ſubiicit exempla contradicentium de ſubiecto vniuerſali definito: nempe omnis, non omnis: & aliquis, nullus. Septimò cùm ait, *huic autem*, ponit exemplum contradicentium indefinitarum.

11 *Vnam igitur*. Epilogo concludit hoc caput, & ſummatim repetit capita ſuprà expoſita, nexus autem causâ ſuo more incipit ab eo quod nouiſſimè docuit. Primò igitur inquit ſe docuiſſe vnam affirmationem vni negationi contradicere. Secundò inquit ſe docuiſſe, quænam ſint hæ duæ enunciationes contradicentes. quæ quidem docuit in præced. part. Tertiò ibi, *item contrarias*, ait ſe docuiſſe (particulâ ſc. 2. & part. 5.) alias eſſe contrarias, & quænam hæ ſint, nempe ſunt vniuerſales, *omnis* & *nullus*. Quartò ibi, *ac non omnem*, inquit ſe docuiſſe non omnem contradictionem eſſe veram vel falſam, id eſt, non ſemper alteram partem contradictionis eſſe veram, alteram falſam: ſed interdum vtramque partem eſſe veram. Item ſe docuiſſe, cur interdum vtraque pars contradictionis ſit vera: & quo caſu altera ſit vera, altera falſa. Docuit enim partic. 10. in contradicentibus indefinitis vtramque partem ſimul veram eſſe poſſe: quia indefinitæ comparantur particularibus, non vniuerſalibus. Item part. 8. & 9. docuit contradicentium vniuerſaliter, & contradicentium ſingularium, ſemper alteram eſſe veram, alteram falſam.

IN

IN CAP. VIII. DE ENVNCIATIONE VNA VEL pluribus.

VT diſtinctè ac perfectè intelligeremus, quænam ſunt veræ contradicentes, verum à falſo ſecernentes, expoſuit Ariſtoteles ſuperiori capite diuiſionem enunciationum in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem: & in ſingulis docuit vim ac naturam contradictionis. Sequitur alia diuiſio, in qua idem eſt explicandum. audiuimus enim ſuprà cap. 5. part. 4. aut eſſe vnam enunciationem, aut plures: & duobus modis accipi vnam, duobus modis plures enunciationes. nunc igitur intelligendum eſt, vtrùm in contradictione ſint ſumendæ enunciationes vnæ, an plures: &, ſi vnæ, quomodo vnæ. Summa capitis eſt, accipiendas eſſe in contradictione enunciationes omnino vnas, non ſolùm ratione vocis, ſed etiam ratione ſignificationis: alioquin non eſſe neceſſariò alteram veram, alteram falſam. Hoc caput præcedenti rectè cohæret: quoniam in fine capitis præcedentis dictum fuit vnam affirmationem vni negationi opponi: vnde rectè ſubiicitur, quomodo debeat eſſe vna, id eſt, & voce & ſignificatione.

2 *Vna autem.* Definitione & exemplis declarat quæ ſit enunciatio vna. Si quis obiiciat id fuiſſe iam expoſitum cap. 5. partic. 4. ideóque non debuiſſe repeti: reſpondebo neceſſariam fuiſſe hoc loco hanc definitionem: quia cap. 5. tantùm dictum fuerat enunciationem eſſe vnam, quæ vnum de vno ſignificat: ſed poſteà cap. 7. dictum fuit quaſdam eſſe enunciationes vniuerſales, vt de homine, vel de omni homine: vnde prima facie non videntur hæ enunciationes ſignificare vnum de vno: immo de multis, atque adeò de omnibus: vt cùm dico, omnis homo eſt animal, ſignifico vnumquemque hominem eſſe animal. Declarat igitur Ariſtoteles, quod capite 5. declarare non potuit, vnum de vno intelligi, etiam cùm eſt ſubiectum vniuerſale, ſiue vniuerſaliter, ſiue particulariter, ſiue indefinitè acceptum; propterea quòd etiamſi multa contineantur eo ſubiecto: tamen quia ſunt ſynonyma, vniuntur in vno communi genere, adeò vt homo (exempli gratiâ) rectè dicatur vnum quid. Hæc declarans Ariſtoteles, primò definit enunciationem vnam. Secundò cùm ait, *ſiue* [*ſubiectum,*] oſtendit hac definitione contineri etiam enunciationes de ſubiecto vniuerſali, ſiue hoc ſubiectum vniuerſale accipiatur vniuerſaliter, vt omnis homo, ſiue non vniuerſaliter, ſiue particulariter, vt quidam homo, vel indefinitè, vt *homo.* Ait ὁμοίως. Ammonius hoc aduerbium cum proximo nectit, legens μὴ ὁμοίως: & interpretatur μὴ ὁμοίως, id eſt μὴ καθόλου. ego negandi aduerbio μὴ, ſubiicio ſcilicet: & puto Ariſtotelem eâdem phraſi hìc vti, qua vtetur ſequen. cap. partic. 10. Tertiò cùm ait, vt omnis homo, variis exemplis datam doctrinam illuſtrat. Ait, *ſi* [*modò*] *album*, id eſt dummodò attributum ſit ſynonymum. idem intellige de ſubiecto, id eſt de homine. nam ſubiecti vel attributi homonymia facit vt multæ ſint enunciationes, ſicut in ſeq. particula explicabitur.

2 *Sin autem duabus.* Cùm docuerit eſſe vnum de vno, proinde vnam enunciationem, quando termini ſunt ſynonymi: nunc docet non eſſe vnam, ſed multas enunciationes, quando termini ſunt homonymi: quia non tam vox, quàm ſignificatio ſpectari debet. Primò igitur proponit hanc ſententiam. Cùm ait vnum nomen eſſe impoſitum duabus rebus, ex quibus non fit vnum: perinde eſt, ac ſi diceret illa eſſe homonyma. nam quæ ſynonyma ſunt, in ſuo genere vniuntur: genus enim habet vim vniendi, vt docuit Porphyrius cap. 2. part. 36. Secundò cùm ait, *vt ſi quis nomen*, rem declarat exemplo ficto. ſi quis enim appellatione veſtis ſignificet equum & hominem, & inquiat, veſtis eſt alba, aut, veſtis non eſt alba: non erit vna affirmatio, nec vna negatio. Ideò autem vtitur exemplo ficto: quia ſuprà docuit nomina & verba ex inſtituto & hominum arbitrio ſignificare. Sumpſit autem hominem & equum: quoniam videntur eſſe termini ſynonymi. ſynonymos enim continentur ſub animali: vt oſtendat non ſufficere terminos ſynonymos, vt ſit vna enunciatio, niſi ſumantur quatenus ſynonymi. nam eadem poſſunt eſſe homonyma & ſynonyma reſpectu diuerſorum vocabulorum: vt canis ſydus, canis quadrupes, & canis piſcis, ſynonymos vocantur corpora, homonymos appellantur canes. ſic igitur & homo & equus ſynonymos dicuntur animalia, ſynonymos veſtes. Iam verò in hoc exemplo ſubiectum eſt homonymum. ſed & exemplum dari poteſt, in quo attributum ſit homonymum: veluti ſi Veſtimentum homonymos, vt exemplo Ariſtotelico, acceptum, ſumatur pro attributo, ac dicatur, Homo eſt veſtimentum, homo non eſt veſtimentum. nam homonymia attributi æquè reddit enunciationem multipli-

homo eſt animal, non omnis homo eſt animal: quia certum eſt affirmationem eſſe veram, & negationem eſſe falſam. Indefinitè intellige; cùm eſt quidem neceſſe alteram eſſe veram, alteram falſam: ſed non poſſumus definire, ſeu diſtinctè dicere, vtra ſit vera, vel falſa, affirmatióne an negatio: veluti, cras pugnabitur in Gallia, cras non pugnabitur in Callia. Expoſui argumentum & ſummam huius capitis: nunc ad ſingulas particulas enarrandas accedamus.

1 *In iis igitur*. Separat enunciationes futuras contingentes à reliquis: quoniam in reliquis ſine dubio vera eſt affirmatio vel negatio, adhibita tamen diſtinctione vniuerſalium, particularium, indefinitarum, & ſingularium, ſuprà expoſita: in futuris autem contingentibus *non* eſt hoc *ſimiliter* manifeſtum, ſed in præſentia quærendum. vel *non ſimiliter* res ſe habet; nec eodem modo altera contradictionis pars eſt vera, altera falſa: quia non definitè, vt in ceteris, ſed indefinitè, vt hoc capite declarabitur. Ergo hæc part. continet tranſitionem. rhetores enim tranſitionem appellant, cùm breui epilogo dicta repetimus, & deinceps explicanda proponimus.

2 *Nam ſi omnis*. Iacit fundamentum futuræ diſputationis, docens valere conſecutionem à voce ad rem, & viciſſim à re ad vocem. nam ſi affirmatio eſt vera, res eſt: veluti ſi verè dicitur hominem eſſe animal, reuera homo eſt animal. contrà quoque ſi res eſt, affirmatio eſt vera. Similiter ſi vera eſt negatio, res non eſt: ſi res non eſt, vera eſt negatio. Obiter autem quaſi per contemptum reiicit Philoſophus primam opinionem, quòd ſcilicet vtraque pars contradictionis in futuris contingentibus ſit vera. hæc enim opinio eſt prorſus inepta & indigna quæ pluribus refutetur. Vtitur autem hoc ſyllogiſmo omnino hypothetico: Si verè aut falsò dicitur eſſe aut non eſſe, neceſſe eſt rem eſſe aut non eſſe: atqui ſi vera aut falſa eſt affirmatio vel negatio, verè vel falsò dicitur eſſe aut non eſſe: ergo ſi vera aut falſa eſt affirmatio vel negatio, neceſſe eſt rem eſſe vel non eſſe. Maior propoſitio patet ex iis quæ expoſita ſunt Categor. cap. 12. partic 7. Minor eſt manifeſta ex definitione affirmationis, & negationis. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles ponit concluſionem illam hypotheticam. Secundò ibi, *ſi quis enim*, ponit minorem propoſitionem. quo loco dum ait, ὃ δὲ μὴ φήσει, obſerua Græcanicam phraſim tam Ariſtoteli, quàm aliis auctoribus familiarem: apud quos, *non dicit*, ſæpe idem valet, quod *negat*: ſeu, *non dicit eſſe*, idem valet quod, *dicit non eſſe*. Tertiò cùm ait, *vtraque enim*, confirmat eius minoris antecedens, paucis verbis obiter (vt ſuprà notaui) reiiciens primam opinionem. Senſus enim eſt, videri affirmationem & negationem veram vel falſam: quia non poſſunt ſimul eſſe veræ. Adde ex 5. & 6. part. nec ſimul falſæ. Cùm autem ait, *in huiuſmodi*, id eſt in futuris contingentibus, non poſſe affirmationem & negationem ſimul veras eſſe: non vult his verbis indicare id in aliis rebus admitti poſſe: immo in aliis multò minùs admitti poteſt. ſenſus igitur eſt, non ſolùm in aliis rebus, ſed etiam in ipſis futuris contingentibus hoc obtinere, vt affirmatio & negatio ſimul veræ eſſe nequeant. Quartò ibi, *quoniam ſi verè*, nectit maiorem propoſitionem illuſtratam hoc exemplo, *eſſe album* & *non eſſe album*: quia ne propoſitio eſſet obſcurior, loco rei generaliter acceptæ, ſumpſit exēpli gratiâ album. Eâdē methodo & alibi vtitur, vt lib. 3. Topic. Non ſimpliciter autem ponit dictam maiorem propoſitionē, quia continetur conſequentia à voce ad rem, ſed etiam docet hanc conſequentiam reciprocari, ita vt æque liceat argumentari à re ad vocem, atque à voce ad rem.

3 *Quare neceſſe*. Secundam opinionem, quòd in futuris contingentibus definitè altera pars ſit vera, altera falſa, diſputandi cauſâ confirmat duplici argumento. Dico diſputandi cauſâ: quia poſtea hanc opinionem reiiciet, & has rationes diſſoluet. Prius argumentum, quod ponitur in hac part. pendet ex fundamento iacto in part præcedenti. Primò namque Ariſtoteles conficit enthymema, quo arguit ab enunciationibus ad res ipſas, hoc modo: Neceſſe eſt aut affirmationem aut negationem eſſe veram aut falſam: (ſub. definitè, vt ſcilicèt non poſſit vtralibet pars eſſe vera, ſed vna tantùm certa & definita) ergo omnia futura ſunt neceſſaria, non fortuita: quia non poſſunt vtrouis modo accidere, id eſt, non poſſunt fieri & non fieri. Antecedens ponit Ariſtoteles in primis particulæ verbis. Conſequens autem ibi, *nihil igitur*. Poſt hæc, cùm ait, *nam aut verè*, probat antecedens illius enthymematis. probatio ſumitur à coniugatis, id eſt ab affirmante vel negante ad affirmationem vel negationem, hoc modo. Quicumque affirmat aut negat, verum aut falſum dicit: ergo omnis affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa. Huius ſecundi enthymematis hîc habemus antecedens, ſuprà habuimus conſequens, initio particulæ. Deinde cùm ait, *alioquin æquè*, probat conſequentiam primi enthymematis, id eſt ſuppoſito

quòd omnis affirmatio vel negatio eſt vera aut falſa, probat omnia fieri neceſſariò ſeu (quod idem valet) nihil fieri vtrolibet modo, id eſt, nihil fieri contingenter, quod poſſit fieri & non fieri. Probatio hæc in contextu conciſè proponitur, ſed referri debet ad ſyllogiſmum hypotheticum, arguentem à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, hoc modo: Si res fierent vtrolibet modo, poſſent æquè fieri & non fieri. Hæc propoſitio ponitur hîc in contextu. Deinde ſubiicitur eius probatio ſumpta ex definitione eius, quod vtrolibet modo contingit illis verbis, *quod enim vtrouis*. Noſtrum eſt, reliquas ſyllogiſmi partes ſupplere: Atqui res non poſſunt æquè fieri & non fieri: Ergo non contingunt vtrolibet modo, ſed eueniunt neceſſariò.

4 *Præterea ſi nunc*. Expoſitum eſt prius argumentum confirmans ſecundam opinionem: ſequitur alterum, quod ſumitur à tempore. Hic eſt locus xv. lib. 2. Topic. quo tamen apertiùs vſus eſt Ariſtoteles Categor. cap.14. part. 4. & 5. Hîc igitur arguit à tempore præſenti ad præteritum, & à præterito ad futurum. deinde à voce ad rem ipſam. atque ita facit aliquot conſecutiones, ſiue enthymemata. Prima conſecutio eſt: Si res nunc eſt alba, antea verè dici poterat fore albam: id eſt, vera erat hæc affirmatio, *res erit alba*. Illud autem *antea*, explicat Philoſophus ibi, *quare ſemper*: & ait ſe intelligere antea quandocumque. pone enim, hodie eſſe rem albam: tam heri, quàm nudius tertius; vel ante annum, vel decennium, dici poterat, *res erit alba*. Secũda conſequentia ibi, *quòd ſi ſemper*, talis eſt: Semper verè dici potuit rem eſſe albam, aut fore albam: (nempe nunc, cùm eſt alba, verè dicitur eſſe alba: & antea verè dicebatur fore alba) ergo fieri non poteſt, quin ſit, aut futura ſit alba. Conſequentia patet à veritate affirmationis ad rei exiſtentiam, ex fundamento iacto in partic. 2. Tertia conſequentia ibi, *quod autem non poteſt*, ita concipitur: Res non poteſt non fieri alba: ergo impoſſibile eſt eam non fieri albam. Quarta conſequentia ibi, *& quod impoſſibile*, ſic habet: Impoſſibile eſt rem non fieri albam: ergo neceſſe eſt rem fieri albam. Antecedens probatum eſt per tertiam conſequentiam. Conſequentia ipſa patet: quia impoſſibile non eſſe, & neceſſe eſſe, æquipollent, vt explicabitur cap.13. Quinta conſequentia ibi, *futura igitur*, ſic habet: Omnia futura ſunt neceſſaria: ergo nulla ſunt vtrouis modo contingentia, ſeu fortuita. Antecedens probatum eſt per quartam conſequentiam. quod enim exempli cauſâ diximus de re alba, idem de omnibus alijs rebus futuris intelligimus. Conſequentia patet ex loco xx. ſecundi Top. id eſt ex diſtinctione neceſſarij & fortuiti.

5 *Neque verò*. Tertiam opinionem, quòd in futuris contingentibus neutra pars ſit vera, refellit duplici argumento ducente ad incommodum. Priùs proponitur in hac particula: quia ſequeretur hæc abſurditas, quòd ſimul eſſent affirmatio falſa & negatio non vera, vel negatio falſa & affirmatio non vera. Conſequentia manifeſta eſt: quia ſi neutra pars eſt vera, & vna pars ponatur falſa, erit vna falſa & altera non vera, id eſt, vtraque pars erit falſa: quod eſt abſurdum. Hæc igitur eſt prima abſurditas, quæ ſpectatur in ipſis enunciationibus.

6 *Præterea ſi verè*. Sequitur alterum argumentum ſiue altera abſurditas conſequens tertiam opinionem: quia ſi nec affirmatio nec negatio eſt vera, res neque erit neque non erit. Hæc igitur abſurditas ſpectatur in ipſis rebus. Vt autem Ariſtoteles planiùs doceat conſequi hanc abſurditatem, pedetentim à ſimilibus ad eam progreditur. Primùm ergo proponit hanc conſequentiam ſimilem: Si verè dicitur rem ſimul eſſe albam & magnam, certè res ſimul eſt alba & magna. Secundò ibi, *ſin autem*, ponit alteram ſimilem conſequentiam: quia ſi verè dicitur rem fore cras, omnino res erit cras. Hîc igitur locutio eſt conciſa: & poſt verba, εἰ δὲ, ex proximo repetendum ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν ὅτι, vt in Latina interpretatione ſuppleui, Tertiò cùm ait, *at ſi*, ponit principalem conſequentiam: cuius gratiâ reliquas duas præmiſerat: & ait: Si vera eſt oratio tertiam opinionem explicans, quòd res neque erit neque non erit, putà quòd bellum nauale cras neque fiet neque non fiet: certè etiam reipſa bellum nauale neque fiet, neque non fiet. Hîc quoque oratio Ariſtotelica eſt conciſa: & poſt verba εἰ δὲ, repetenda ſunt eadem verba, quæ in ſecunda conſequentia explicanda repetiimus, vt hîc quoque ex noſtra Latina interpretatione apparet. Hæ ſunt igitur tres conſequentiæ expoſitæ in hac particula, quæ omnes nituntur fundamento poſito in ſecunda particula.

7 *Accidunt igitur*. Prolixa argumentatione refutat ſecundam opinionem, quòd definitè altera pars contradictionis ſit vera in futuris contingentibus, altera falſa. Vtitur autem ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis: hoc modo: Si definitè altera pars eſt vera, altera falſa; omnia euenient neceſ-

ſariò, nulla erunt contingentia; proinde conſultationes & actiones humanæ erunt inanes: ſed conſequens eſt falſum: ergo & id, ex quo ſequitur. Huius ſyllogiſmi maior propoſitio, quæ eſt hypothetica, ponitur in hac particula.

8 *Nihil enim prohibet.* Probat eam maiorem propoſitionem, id eſt conſecutionem hypotheſeos, in qua conſecutione conſiſtit veritas propoſitionis hypotheticæ. Ex eo autem probat: quia antequàm res eueniat, dici poteſt ab aliquo eam rem futuram; & ab altero poteſt contradici, qui dicat rem non futuram. Exempli gratiâ, ante decem millia annorum poteſt aliquis affirmare bellum nauale fore, & alter negare bellum nauale fore. Vnde ſi affirmatio aut negatio vera eſt: res neceſſariò, non contingenter, erit vel non erit. Conſecutio nititur fundamento iacto 2. part. vbi diximus valere argumentum à voce ad rem.

9 *Neque verò intereſt.* Euertit prauam ſolutionem, qua vti aliquis poſſet aduerſus dictam probationem maioris propoſitionis. Dicere enim aliquis poſſet: Fateor, ſi quis affirmet & alter neget rem fore, putà bellum nauale; fateor (inquam) neceſſe eſſe vt ea res ſit futura vel non futura: proinde fateor id eſſe neceſſarium, non contingens: ſed multa eueniunt, quæ nemo antea affirmauit futura, & nemo negauit futura: ergo hæc poterunt eſſe contingentia: quia in his ceſſat argumentum Ariſtotelis ſumptum ab affirmatione & negatione: quandoquidem hic nulla eſt affirmatio, nulla negatio non erunt igitur omnia neceſſaria: ſed alia neceſſariò euenient, videlicet de quibus præceſſit affirmatio & negatio; alia verò contingenter euenient, de quibus non præceſſit affirmatio & negatio. Hanc ſolutionem tollit Philoſophus: quia nihil intereſt, vtrùm affirmatio & negatio præcedat, an non: quoniam veritas enunciationis non eſt cauſa rei, ſed è contrario res eſt cauſa veritatis enunciationis, vt dictum fuit Categor. cap. 12 part. 7. ſufficit ergo potuiſſe, antequàm res eueniret, affirmari & negari: neque refert, vtrùm affirmatum & negatum fuerit, nec ne. etenim ſi poſitis affirmatione & negatione, res neceſſariò erit vel non erit: etiam omiſſis affirmatione & negatione, res neceſſario erit vel non erit: alioquin enunciatio eſſet cauſa neceſſitatis in rebus: quod eſt abſurdum.

10 *Ergo ſi hæc.* Maiori propoſitioni hypotheticæ iam confirmatæ ac defenſæ ſubiicit minorem categoricam, quæ euertit conſequens hypotheticæ: & hanc minorem duplici argumento probat. Ipſa minor propoſitio continetur primis illis verbis particulæ, *ergo ſi hæc ſunt impoſſibilia.* Prima probatio ibi, *videmus enim*, ſumitur ex noſtris conſultationibus & actionibus. Videmus enim quædam fieri ex eo, quòd pro libero noſtro arbitrio conſultamus, & agimus. vtputà Perſeus rex Macedonum cepit conſilium belli gerendi contra Romanos, cùm nulla neceſſitas eum cogeret: conſilium ſecuta eſt actio: & bellum geſtum: ex eo conſilio & ex illa actione conſecuta ſunt regis captiuitas, & regni Macedonici interitus. hæc igitur non euenerunt neceſſariò: quia pendent à principio voluntario, id eſt à libera Perſei voluntate. Hoc argumentum ſumitur ex loco 13. ſecundi Topici, id eſt a cauſa efficiente: (quia qualis eſt cauſa, talis eſt effectus: cauſa non eſt neceſſaria: ergo effectus non eſt neceſſarius) & continetur illis verbis, *videmus enim*, &c. Alterum argumentum ibi, *& omnino in iis*, ſumitur à rebus ipſis euenientibus: quia quædam poſſunt eſſe & non eſſe: ergo non ſunt neceſſaria. Conſequentia patet. Antecedens probatur exemplo veſtis, quæ poteſt ſcindi, & non ſcindi, ſed atteri. Verba contextus perſpicua ſunt. tantùm ſunt notanda poſtrema illa verba, quibus Ariſtoteles, quod dixit de veſte ſcindenda vel atterenda, producit ad alias res quæ dicuntur ſecundum eiuſmodi poteſtatem, id eſt, quæ ſimiliter ſunt contingentes. Triplex enim eſt poteſtas. quædam eſt ſemper coniuncta cum actu: veluti cùm dicitur Sol poſſe moueri nam Sol ſemper mouetur: & ideò dicitur poſſe moueri, quia actu mouetur. alia eſt poteſtas, quæ numquàm reducitur perfectè ad actum: vt numerus poteſt augeri in infinitum, ſed numquàm fit actu numerus infinitus: item omnis magnitudo diuiditur in infinitum, ſed numquàm fiunt actu partes infinitæ. alia eſt poteſtas media, quæ modò eſt coniuncta cum actu, modò ab eo ſeparata: veluti poſſibile eſt hominem currere. & de hac poteſtate Ariſtoteles hic loquitur.

11 *Perſpicuum igitur.* Tandem ex conſequentis euerſione colligit euerſionem antecedentis; atque ita ponit concluſionem ſyllogiſmi, & perficit argumentationem, inquiens, cùm non omnia fiant ex neceſſitate, non omnem affirmationem vel negationem eſſe neceſſariò veram. Explicandæ autem concluſionis cauſâ addit diuiſionem, quòd ea quæ non neceſſariò accidunt, ſunt in duplici differentia. quædam enim æquè poſſunt eſſe vel non eſſe: proinde non

magis affirmatio, quàm negatio, eſt vera vel falſa: veluti euntem in forum inuenire ibi amicum. & hæc ſunt, quæ ab Ariſtotele vocantur vtrolibet modo contingentia, vulgò à ſcholaſticis contingentia æqualia. alia verò ſunt, in quibus probabilior eſt altera pars, id eſt, alterum frequentiùs euenit, ſed nihilominùs & alterum contingit: veluti ſodientem terram inuenire theſaurum, rariùs accidit: non inuenire autem theſaurum, eſt frequentius. ergo ſi quis affirmet aliquem inuenturum, & alter neget eum inuenturum: negatio quidem eſt probabilior affirmatione: non tamen neceſſe eſt negationem eſſe veram: nec definitè dicere poſſumus veram eſſe negationem, & falſam affirmationem. Hæc eſt diuiſio, quam Ariſtoteles adiecit tantùm ad ornandam & amplificandam concluſionem, ſecundùm ea quæ præcipit libro 8. Topic. capite 1. partic. 25.

12 *Ergo quod eſt.* Deinceps ſoluit rationes ſuprà adductas pro ſecunda opinione modo reiecta ac primùm in hac partic. ſoluit poſteriorem rationem allatam in 4. partic ibi namque dicebatur, ſi res nunc eſt, verè dici eſſe: ergo antea verè dictum fuiſſe quòd erit: neceſſariò igitur rem fore. Reſpondet Ariſtoteles per diſtinctionem neceſſarij. aliud enim eſt neceſſarium ſimpliciter, veluti Solem moueri: aliud eſt neceſſarium ex hypotheſi, quod verè dicitur non ſolùm de rebus contingentibus; veluti, Si quis vult doctus euadere, neceſſe eſt vt ſtudeat: ſed etiam de rebus falſis & impoſſibilibus; veluti, ſi aſinus volat, neceſſe eſt vt habeat alas. Hac diſtinctione poſita, dicendum eſt, ratione illa probari neceſſarium ex hypotheſi, non neceſſarium ſimpliciter: quia ſuppoſito quòd res ſit, inde colligebamus potuiſſe dici rem futuram, & rem neceſſariò fore. hoc autem modo non eſt abſurdum, ſi quis dicat omnia eſſe neceſſaria. Sed probandum erat omnia eſſe neceſſaria ſimpliciter: quod ea ratione non efficitur.

13 *Eadem eſt ratio.* Soluit alteram rationem pro ſecunda opinione adductam in 2. partic. vbi dicebatur, aut affirmantem aut negantem verum vel falſum dicere: proinde aut affirmationem aut negationem eſſe veram vel falſam, & omnia neceſſariò fore vel non fore. reſpondet Philoſophus per diſtinctionem alternati & ſeparati. nam ſi alternatè illa accipiantur, tota argumentatio eſt concedenda. ſi ſeparatim, omnia ſunt neganda. Alternatè intellige, cùm vtrumque diuiſionis membrum ſimul conſideratur, non tamen coniunctim per particulam *&*, ſed ſub diſtinctione per particulam *vel.* Separatim autem intellige, cùm vnum membrum per ſe conſideratur. exempli gratiâ, non eſt neceſſe cras fore bellum nauale; quia hæc eſt tantùm affirmatio: nec eſt neceſſe cras non fore bellum nauale; quia hæc eſt ſola negatio: ſed eſt neceſſe cras fore vel non fore bellum nauale; quia ſic vtraque pars contradictionis ſimul ſumitur alternatè. Ait igitur Ariſtoteles, eandem eſſe rationem contradictionis: id eſt, ſicut proximè diximus de re ipſa, quòd non eſt neceſſaria ſimpliciter, ſed cum adiectione hypotheſeos, quia ſuppoſito quòd ſit, neceſſe eſt eſſe: ita dicendum eſt de ipſis enunciationibus, puta de affirmatione, quòd cras erit bellum nauale: quia non eſt neceſſaria ſimpliciter, ſed cum adiectione, id eſt, ſi vnà iungatur negatio oppoſita, iungatur (inquam) per particulam diſiunctiuam *aut*, ſimiléve. *Neceſſe eſt cras fore bellum nauale*, eſt enunciatio falſa. Sed ſi addas, *vel non fore*, & dicas, *neceſſe eſt cras fore vel non fore bellum nauale*, iam enunciatio eſt vera. In hoc igitur eſt ſimilitudo, quòd & in præced. part. & in hac partic. non eſt neceſſitas abſoluta, ſed cum adiectione aliqua: verùm eſt differentia, quòd non eſt vtrobique eadem adiectio: ſed ſuprà adiciebatur conditio, ſi res ſit: hîc verò adicitur diſiunctio, aut non ſit.

14 *Quare cùm orationes.* Concludit quartam opinionem eſſe veram, quòd indefinitè alterutra pars contradictionis eſt vera, altera falſa. Dixi *concludit*: quoniam hæc particula præcedenti cohæret, & ex proximè dictis hæc doctrina colligitur, vt indicat etiam ea particula, *ὥστε*, *quare*, quæ eſt nota illationis. Primò igitur Ariſtoteles repetit fundamentum illud 2. part. expoſitum, quòd valet conſecutio à rebus ipſis ad enunciationes. Deinde cùm ait, *manifeſtum* [*eſt*,] ex eo fundamento colligit, ſicut in futuris contingentibus vtrumlibet euenire poteſt, ita contradictionis vtramlibet partem veram eſſe poſſe. Tertiò cùm ait, *quod* [*quidem*] *in iis accidit*, declarat antecedens, id eſt res ipſas, quæ vtrolibet modo fieri poſſunt: & ait eiuſmodi res eſſe illas, quæ nec ſemper ſunt, id eſt, non ſunt neceſſariæ: nec ſemper non ſunt, id eſt, non ſunt impoſſibiles ſupple, ſed ſunt contingentes. Quartò cùm ait, *ex his enim*, declarat conſequens, id eſt enunciationes, quarum altera eſt vera, altera falſa: ac docet id eſſe accipiendum alternatè, non ſeorſim, vt expoſui ſuprà. Quintò cùm ait, *Itaque manifeſtum*, concludit hunc tractatum, & oſtendit regulam præcedenti capite traditam, quòd contra-

contradictionis altera pars eſt vera, altera falſa, non ita obtinere in enunciationibus de futuris contingentibus, vt in ceteris: quoniam in ceteris certum ac definitum eſt, vtra pars ſit vera, vtra falſa: certum (inquam) ac definitum reipſa, etiamſi homines fortaſſe id ignorent: in enunciationibus verò de futuris contingentibus eſt incertum & indefinitum, non ſolùm quia homines ignorant vtrum futurum ſit, ſed etiam quia re ipſa id eſt incertum, cùm vtrumlibet poſſit euenire.

IN CAP. X. DE ENVNCIATIONIBVS SECVNDI VEL TERTIJ ADIACENTIS, FINITIS AUT INFINITIS.

SVccedit alia enunciationis diuiſio; quòd vel eſt ſecundi, vel tertij adiacentis. Secundi adiacentis enunciationes illæ dicuntur, in quibus copula non eſt ſeiuncta ab attributo, vt *homo eſt, homo currit*. Tertij adiacentis illæ dicuntur, in quibus copula eſt ſeparata ab attributo, vt homo eſt iuſtus. nam illud *eſt*, vocatur copula verbalis (de qua dictum eſt cap. 3. part. vlt.) connectens attributum cum ſubiecto, vt iuſtum cum homine. Dicuntur autem enunciationes tertij adiacentis: quia conſtant quodammodo tribus partibus, ſubiecto, attributo, & copula: quamquam copula reuera non eſt tertia pars enunciationis diſtincta à ſubiecto & attributo: cùm quia nullam rem ſignificat; proinde non magis eſt pars enunciationis, quàm præpoſitio, aut coniunctio indeclinabilis: tum etiam quia non debet ab attributo ſeiungi; quandoquidem homo currit, &, homo eſt currens, idem valent. Rurſus autem vtræque, id eſt, tam enunciationes ſecundi quàm tertij adiacentis, ſubdiuiduntur in finitas & infinitas. Sed enunciationes ſecundi adiacentis hanc ſubdiuiſionem recipiunt tantùm ratione ſubiecti, vt homo currit, non homo currit. attributum autem non poteſt eſſe infinitum: quia cùm dicis, homo non currit, non facis verbum infinitum, ſed verbum negatum, vt & ſuprà notaui ad caput de verbo. Enunciationes autem tertij adiacentis vel habent ſolum ſubiectum infinitum, vt non homo eſt iuſtus; vel ſolum attributum, vt homo eſt non iuſtus; vel vtrumque, vt non homo eſt non iuſtus. De omnibus his enunciationum generibus quæritur, quomodo verum à falſo diuidant.

1 *Quoniam autem.* Diuidit enunciationem ſecundi adiacentis in duo membra: quia vel habent ſubiectum finitum; vt homo currit; vel ſubiectum infinitum, vt non homo currit. Hanc diuiſionem colligit ex quibuſdam hypotheſibus. Primò igitur ponit primam hypotheſim, quòd omnis affirmatio (ſubaudi, & negatio) ſignificat aliquid de aliquo. ſupple, vel aliquid ab aliquo, vt cap. 5. part. 5. aut illud *de aliquo* accipe latiùs, vt ſit de aliquo affirmatum vel negatum, vt & infrà cap. 11 partic. 1. alioqui plus eſſet in concluſione, quàm in præmiſſis: quia concluſio erit tam de negatione, quàm de affirmatione. Secundò cùm ait, *atque hoc*, ponit alteram hypotheſim, quòd *hoc*, id eſt, ſubiectum de quo affirmatur vel negatur, aut eſt nomen, aut eſt innominatum: id eſt, aut eſt verum nomen, aut nomen infinitum, quod dicitur innominatum, quoniam ante Ariſtotelem non habuit propriam appellationem, qua ſignificaretur, teſte ipſo Ariſtotele ſuprà cap. 2. partic. 4. Tertiò cùm ait, *vnum autem*, ponit tertiam hypotheſim, quod affirmatio (ſub. & negatio) eſt vnius de vno. Hæc hypotheſis additur duabus de cauſis. Primò ne quis putet multa eſſe ſubiecta, quando eſt nomen infinitum, eò quòd nomen infinitum dicitur de quolibet ente & non ente, cap. 2. part. 4. Deinde quia colliget enunciationem conſtare vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo. quæ diuiſio non eſſet perfecta, niſi ſumeretur vnum de vno: poſſent enim eſſe plura nomina, & plura verba. Quartò cùm ait, *quid autem ſit nomen*, declarat, quid intelligat per innominatum, nempe nomen infinitum, vt non homo, ſicut *dictum eſt prius* cap. 2. partic. 4. Quintò cùm ait, *nam vnam rem*, docet nomen infinitum ſignificare quodammodò vnam rem: & ait *quodammodo*; quia non omnino ſignificat vnam rem, vt verum nomen; ſed poſitiuè quidem ſignificat infinitas res, priuatiuè autem vnam rem: vt *non homo* ſignificat infinita entia & non entia ſub vna quadam ratione, id eſt, quatenus vniuntur in negatione hominis, hoc eſt, quatenus omnia illa ſunt non homines. Sextò cùm ait, *quemadmodum non valet*, obiter declarat nomen infinitum à ſimili, id eſt exemplo verbi infiniti. Ideò autem hoc addit, ne putemus retractari, quod ſuprà dictum fuit de verbo infinito, cùm mox dicet enunciationem conſtare ex nomine & verbo, vel ex nomine infinito & verbo, non item ex verbo infinito. Ergo ait Ariſtoteles verbum *non valet*, per ſe acceptum, eſſe verbum infinitum, ſub. quamuis in oratione,

homo non valet, non ſit verbum infinitum, ſed verbum negatum. Septimò cùm ait, *erit igitur*, colligit diuiſionem enunciationis: & ait omnem affirmationem & negationem (ſub. ſecundi adiacentis) vel conſtare ex nomine & verbo, vt homo currit: vel ex infinito nomine & verbo, vt non-homo currit. Intellige in his enunciationibus nomen eſſe ſubiectum, verbum, attributum.

2 *At ſine verbo.* Occupat tacitam obiectionem: quia videri alicui potuiſſet, ſicut enunciatio dicitur conſtare ex nomine vel ex nomine infinito; ita etiam dicendum eam conſtare ex verbo, vel ex verbo infinito: item, vel ex caſu verbi, vel ex copula verbali. nam hæc tria diſtinguebantur in capite de verbo. Reſpondet Philoſophus, in omni enunciatione eſſe verbum: Ita tamen vt appellatione verbi hic complectamur tam verum & perfectum verbum, quàm caſus verbi, & copulam verbalem, non etiam verbum infinitum; quia cùm verbum negatiuè attribuitur in enunciatione, non vocatur infinitum, ſed negatum, vt ſuprà notaui.

3 *Quocirca erit.* Colligit omnes ſpecies enunciationum ſecundi adiacentis oppoſitarum: eáſque ordine diſponit, ita vt priori loco ponat enunciationes de ſubiecto finito, poſteriori enunciationes de ſubiecto infinito: quia nomen finitum ſine dubio eſt prius infinito. Hunc ordinem primò conſtituit in enunciationibus indefinitis, vbi primo loco ponit enunciationes finitas, *homo eſt, homo non eſt*: Secundo loco infinitas, *non homo eſt, non homo non eſt*. Poſteà cùm ait, *rurſus eſt*, eundem ordinem conſtituit in enunciationibus contradicentibus definitis: & primo loco ponit finitas; vt *omnis homo eſt, non omnis homo eſt*: ſecundo loco infinitas, vt *omnis non homo eſt, non omnis non homo eſt*. Deinde cùm ait, *& in extrinſecis*, docet eundem ordinem ſtatuendum eſſe in enunciationibus de præterito, & de futuro, quem modò expoſuimus in enunciationibus de tempore præſenti. vocat enim extrinſeca tempora, quæ ſunt extra ſeu circa præſens tempus. Generaliter notandum eſt, quod & ſuprà notaui, Ariſtotelem in pleriſque exemplis tranſponere nomina & verba: cuius tranſpoſitionis rationem expoſui cap. 7. partic. 10. Hoc ſi quis non animaduertat, facilè errabit, accipiens ſubiectum pro attributo.

4 *Cùm autem.* Adhuc egit de enunciationibus ſecundi adiacentis: ſequuntur enunciationes tertij adiacentis, quas ſignificat Ariſtoteles inquiens, *cùm* verbum ſeu verbalis copula EST, *tertium inſuper attribuitur*. Vocatur tertium: quia eſt quid ſeparatum à nomine attributo. Dicitur autem inſuper attribui: quoniam adiungitur attributo, non ſubiecto, vt & ſuprà notaui. vt in hac enunciatione, homo eſt albus, illud EST, vocatur tertium adiacens, quod adiacet & adhæret potiùs albo quàm homini. In his enunciationibus tertij adiacentis ait dupliciter dici oppoſitiones, id eſt, duplicari numerum contradictionum. quod perinde eſt, ac ſi diceret duplicari numerum enunciationum. nam quò plures reperiuntur enunciationes, eò plures erunt earum oppoſitiones, id eſt, contradictiones. oppoſitionis enim appellatione hoc loco per excellentiam ſignificat contradictionem. Ideo autem numerus duplo maior fit: quia enunciationes ſecundi adiacentis diuidebantur ratione ſubiecti, quod erat vel finitum vel infinitum: hæ verò enunciationes tertij adiacentis ita diuidentur tam ratione attributi, quàm ratione ſubiecti.

5 *Verbi gratiâ eſt iuſtus homo.* Quod dixit particula præcedenti, deinceps declarat exemplis, ſicut ſuprà declarauerat enunciationes ſecundi adiacentis. & vt ibi primò conſiderauerat contradicentes indefinitas, poſteà definitas: ita hîc vtitur eodem ordine: ac ſi de indefinitis agit in hac particula, de definitis autem in partic. ſeq. Singulares prætermittit, quæ non admodum ſunt ei curæ: quia ſingularium non eſt ſcientia. Organum enim conſcriptum eſt dumtaxat in gratiam ſcientiarum: ideóque tantùm obiter & breuiter ſingulares enunciationes ſuprà conſideratæ fuerunt, ne diuiſio & enumeratio contradicentium eſſet imperfecta. In hac igitur part. primo loco declarat, cur hæ enunciationes dicantur eſſe tertij adiacentis, ſeu quodnam dicatur in his enunciationibus tertium adiacens: ídque declarat in hac enunciatione, *eſt iuſtus homo*, id eſt, homo eſt iuſtus. nam illud *eſt*, vocatur tertium adiacens: ſiue nomen, ſiue verbum appelletur: quia reuera nec eſt nomen, nec eſt verbum: & Ariſtoteles nullum nomen ei impoſuit: ſed interpretes non malè vocant copulam verbalem. Ariſtoteles igitur, quia non habuit propriam eius appellationem, ideò inquit, Seu velis appellare nomen ſeu velis appellare verbum, latius ſcilicet ſumendo nominis aut verbi appellationem, tecum non contendam: neque enim diſputo de appellatione huius particulæ Eſt: ſed tantùm doceo illam eſſe tertium adiacens. Secundò cùm ait, *idcirco quatuor*, colligit numerum harum enunciationum, & ait has eſſe quatuor. Intellige has enunciationes indefinitas: quæ habent idem ſubiectum finitum

nitum, vt hominem: attributum modò finitum, vt iuſtum: modò infinitum, vt non iuſtum; hæ (inquam) enunciationes ſunt quatuor, quæ paulò pòſt in contextu recenſebuntur, nempe *homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus.* Tertiò cùm ait, *quorum duo*, confert has enunciationes inter ſe: & inquit duas (id eſt, quæ habent attributum infinitum, vt non iuſtus) *ad affirmationem & negationem* (ſub. quæ habent attributum finitum, vt iuſtum) ſe habere *ſecundum conſecutionis ordinem, vt priuationes.* ſicut enim priuatio refertur ad habitum, ita enunciationes habentes attributum infinitum referuntur ad eas quæ habent attributum finitum: quoniam enunciatio habens attributum infinitum, vt *homo eſt non iuſtus*, eſt ſimilis enunciationi habenti attributum priuatiuum, vt *homo eſt iniuſtus*: proinde hæ duæ enunciationes habent eundem conſecutionis ordinem, quis autem ſit hic ordo, exponam in fine huius particulæ. Has verò duas enunciationes (id eſt, quæ habent attributum finitum) inquit Ariſtoteles minimè ſe habere ad reliquas duas habentes attributum infinitum, vt priuationes ad habitus: quia potiùs è contrario ſe habent vt habitus ad priuationes nam iuſtus, quod eſt attributum finitum, ſignificat habitum: non iuſtus verò, quod eſt attributum infinitum, eſt ferè idem quod priuatio iniuſtus. Quartò cùm ait, [*hic*] *dico*, affert rationem, cur hæ enunciationes ſint quatuor: & ait, [*hoc*] *dico*, nempe eſſe quatuor enunciationes de eodem ſubiecto homine: *quia* verbum ſeu verbalis copula *eſt, aut iuſto adiicitur aut non iuſto*, id eſt, quia attributum vel eſt finitum, vt iuſtus: vel infinitum, vt non iuſtus, in enunciatione affirmatiua. & rectè inquit *eſt*, vt ſignificet ſe loqui de affirmatione. Item rectè ait adiici iuſto aut non iuſto; quia (vt ſuprà expoſui) verbalis copula hæret attributo, non ſubiecto: hîc autem attributum eſt *iuſtus*, vel *non iuſtus*; ſubiectum autem eſt *homo*. Ergo habemus duas affirmationes, alteram iuſti, alteram non iuſti. Similiter autem ſunt duæ negationes, altera iuſti, altera non iuſti, vt Ariſtoteles docet illis verbis, *quare etiam negatio*, id eſt, verbum *non eſt*, aut adiicitur iuſto, aut non iuſto. Vnde rectè concludit, *quatuor igitur erunt*, id eſt, erunt quatuor enunciationes de ſubiecto homine: nempe eſt iuſtus, non eſt iuſtus: eſt non iuſtus, non eſt non iuſtus. Quintò cùm ait, *intelligimus autem*, ſubiicit ipſa exempla harum enunciationum: & primùm proponit enunciationes finitas, deinde habentes attributum infinitum. Hîc obſeruandum eſt, quod non ſemel notaui, ſubiectum eſſe tranſpoſitum: vt cùm Ariſtoteles ait, *Eſt iuſtus homo*, intelligenda eſt enunciatio, homo eſt iuſtus: & ita de reliquis. Sextò cùm ait, *nam hîc*, oſtendit hæc eſſe commoda exempla, quæ modò attulit: quia in his cernitur, quod ſuprà dictum fuit, *eſt*, & *non eſt*, modò adiici iuſto, modò non iuſto. Septimò cùm ait, *hæc igitur*, loquitur de ordine & diſpoſitione harum enunciationum: & ait hunc ordinem & hanc diſpoſitionem petendam eſſe ex Analyticis, id eſt, ex lib. 1. Prior. Analyt. cap. vlt. vbi pluribus verbis harum enunciationum diſpoſitio & affectio declarabitur Nunc pauca ſunt dicenda, & primùm conſtituendus typus ex præſcripto Ariſtotelis, dicto cap vlt. Hunc perfectiorem ſubieci contextui: nunc delineabo compendioſiùs.

homo eſt iuſtus,	α	β	homo nō eſt iuſtus.
non homo non eſt non iuſtus.	δ	γ	non homo eſt non iuſtus.

Quatuor enunciationes in hoc typo propoſitæ, ita ſunt affectæ, vt α & β ſint contradicentes. Item δ & γ contradicentes. α autem & δ ita ſunt affectæ, vt ex α colligatur δ: homo eſt iuſtus, ergo non eſt non iuſtus. Item β γ ita ſunt affectæ, vt ex γ colligatur β: homo eſt non iuſtus, ergo homo non eſt iuſtus. Præterea quoniam hæ enunciationes ſunt indefinitæ, idcirco omnes poſſunt eſſe ſimul veræ, id eſt, α β, & γ δ, & α δ, & β γ, & α γ, & β δ. Porrò α γ, vel β δ vocantur angulares, quoniam collocantur in angulis oppoſitis per diametrum. Notandum igitur eſt, in hoc typo angulares ſimul eſſe veras.

6 *Similis erit.* Tranſgreditur ab indefinitis ad enunciationes definitas, quarum altera eſt vniuerſalis, altera particularis. Ac primò docet ſimilitudinem harum enunciationum & ſuperiorum quæ erant indefinitæ. nam hîc quoque ſunt quatuor habentes idem ſubiectum, putà omnis homo: & attributum modò finitum, modò infinitum. Enunciationes enumerantur in contextu, ac deſcribuntur in ſequenti typo.

omnis homo eſt iuſtus.	α	β	nō omnis homo eſt iuſtus.
non omnis homo eſt non iuſtus.	δ	γ	non omnis homo eſt non iuſtus.

Obſeruandum eſt, poſſe etiam alias quatuor conſiderari, quæ ſint de nullo homine: veluti nullus homo eſt iuſtus, non nullus homo eſt iuſtus: item nullus homo eſt non iuſtus, non nullus homo eſt non iuſtus.

nullus homo eſt α iuſtus.	β non nullus homo eſt iuſtus.
nõ nullus homo eſt δ non iuſtus.	γ nullus homo eſt non iuſtus.

Secundò cùm ait, *Praterquàm quòd non ſimiliter*, declarat differentiam inter has enunciationes & ſuperiores indefinitas. Differentia eſt: quòd in ſuperioribus omnes angulares erant ſimul veræ, id eſt, tam α γ, quàm β δ: hìc verò duæ angulares β δ, poſſunt eſſe ſimul veræ: ſed reliquæ duæ, α γ, non poſſunt eſſe ſimul veræ.

omnis homo eſt α iuſtus.	β non omnis homo eſt iuſtus.
nõ omnis homo eſt δ non iuſtus.	γ omnis homo eſt nõ iuſtus.

7 *Hæ igitur binæ inter ſe opponuntur.* Concludit ſemper eſſe duas enunciationes quæ inter ſe opponuntur, id eſt, ſibi inuicem contradicunt. ſæpe enim Ariſtoteles appellatione oppoſitionis κατ' ἐξοχὴν intelligit contradictionem. Rectè autem hoc colligit: quia ſuprà cap. 7. partic. 11. docuit vnam vni opponi contradictoriè: ſic igitur in exemplis ſuprà ſcriptis ſemper erant duæ ſibi inuicem contradicent. s. Primò Homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus. Secundò Homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus. Tertiò Omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus. Quartò Omnis homo eſt non iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus.

8 *Aliæ autem.* Cùm expoſuerit enunciationes tertij adiacentis, habentes ſubiectum finitum, & attributum vel finitum vel infinitum: nunc loquitur de illis, quæ habent ſubiectum infinitum, & attributum vel finitum vel infinitum. Ait igitur in his quoque illud obtinere, quòd ſemper opponuntur binæ inter ſe. ac ſubiicit exempla enunciationum indefinitarum: quæ eodem modo diſponi poſſunt, quo ſuprà diſpoſuimus enunciationes de ſubiecto finito, vt typus oſtendit.

non homo eſt iuſtus α	β non homo non eſt iuſtus.
non homo non eſt δ non iuſtus.	γ non homo eſt non iuſtus.

Eadem ratio eſt, & eadem diſpoſitio enunciationum definitarum, quarum Ariſtoteles breuitatis ſtudio mentionem non facit: nos eas in typo deſcripſimus.

omnis nõ homo eſt α iuſtus.	β non omnis non homo eſt iuſtus.
nõ omnis nõ homo δ eſt non iuſtus.	γ omnis non homo eſt non iuſtus.

9 *His autem non ſunt plures oppoſitiones.* Poſtquàm expoſuit genera enunciationum tam ſecundi quàm tertij adiacentis, & earum enunciationum oppoſitiones, nunc ait non eſſe plures oppoſitiones, id eſt contradictiones, quàm hactenus expoſitæ fuerint. Breuiter igitur colligamus genera enunciationum hactenus expoſita: quæ ita collocantur, vt ſemper binæ ſibi inuicem contradicant. Primum genus eſt enunciationum ſecundi adiacentis finitarum, vt homo eſt, homo non eſt. Secundum genus eſt enunciationum ſecundi adiacentis ex ſubiecto infinito, vt non homo eſt, non homo non eſt. Tertium genus eſt enunciationum tertij adiacentis finitarum, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus. Quartum genus eſt enunciationum tertij adiacentis ex ſubiecto finito & attributo infinito, vt homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus. Quintum genus eſt enunciationum tertij adiacentis ex ſubiecto infinito & attributo finito, vt non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus. Sextum & vltimum genus eſt enunciationum tertij adiacentis, quæ & ſubiecto & attributo infinito conſtant, vt non homo eſt non iuſtus, non homo non eſt non iuſtus. Hæc omnia genera poſtea ſubdiuiduntur in enunciationes vniuerſales, particulares, indefinitas, & ſingulares. Item in affirmationes, & negationes. Sed de his diuiſionibus ſuprà dictum fuit.

10 *Sed hæ ſeorſum.* In ſequenti huius capitis parte Ariſtoteles reſpondet ad aliquot quæſtiones, quæ ex ſuprà hoc eodem capite declaratis oriuntur. Prima quæſtio eſt, an enunciationes de ſubiecto infinito poſſint conferri cum enunciationibus de ſubiecto finito, quemadmodum ſuprà contulimus enunciationes attributi infiniti cum enunciationibus attributi finiti. Reſpondet Ariſtoteles, has enunciationes, quæ ſubiectum infinitum habent, inter ſe conferendas eſſe, non cum illis quæ conſtant ex ſubiecto finito. maius igitur eſt diſcrimen enunciationum, quod ſumitur à ſubiecto, quàm quod ſumitur ab attributo. Ait igitur has, id eſt, enunciationes de non homine, ſpectari per ſe, ac eſſe ſeparatas ab illis, id eſt, ab enunciationibus de homine: quoniam hæ vtuntur nomine, id eſt, ſubiecto *non homo*, quod eſt infinitum; illæ autem ſubiecto *homo*,

homo, quod eſt finitum.

11 *In quibus autem.* Secunda quæſtio eſt, cùm omnia exempla enunciationum, quæ ſuprà fuerunt propoſita; habeant verbum *eſt*, quod ſubſtantiuum grammatici appellant, vt in 3. partic. *homo eſt*, *homo non eſt*, &c. quid dicendum ſit de verbis adiectiuis, vt currit, valet; & quò referri debeant hæ enunciationes, homo currit, homo non currit; homo valet, homo non valet: quandoquidem fuit dictum nulla eſſe enunciationum genera præter ſuprà expoſita. Reſpondet Ariſtoteles, has quoque eſſe enunciationes ſecundi adiacentis; quæ fiunt infinitæ ſolùm ratione ſubiecti, appoſito negandi aduerbio ipſi ſubiecto. Primò igitur docet, in his enunciationibus idem efficere verbum adiectiuum, quod in ſuperioribus verbum ſubſtantiuum: eſt enim idem genus enunciationis, *homo valet* quod *homo eſt*. Secundò cùm ait, *veluti valet*, affert exempla harum enunciationum ſecundi adiacentis ex verbo adiectiuo. Proponit autem exempla enunciationum definitarum. & primo loco proponit enunciationes finitas, *omnis homo valet*, *non omnis homo valet*. Deinde enunciationes ex ſubiecto infinito, *omnis non homo valet*, *non omnis non homo valet*.

12 *Non eſt enim.* Sequitur tertia quæſtio, quomodo hæ enunciationes ſecundi adiacentis fiant infinitæ. Inquit Philoſophus has enunciationes ex finitis fieri infinitas appoſito negandi aduerbio ad ſubiectum *homo*, non ad notam illam *omnis*. idque ita probat. Vocabulum, quod rem ſignificat, eſt *homo*, non, *omnis*: atqui negandi aduerbium, vt enunciatio infinita fiat, eſt adiungendum vocabulo quod rem ſignificat: ergo eſt adiungendum vocabulo *homo*, non particulæ *omnis*. Huius ſyllogiſmi primò ponit concluſionem. Secundò ibi, *etenim omnis*, ponit maiorem propoſitionem. Tertiò ibi, [*quod*] *hinc perſpicuum*, probat eam maiorem propoſitionem, id eſt, probat particulas *omnis*, & *nullus*, non ſignificare aliquam rem, ſed tantùm adſignificare, id eſt, oſtendere quod vocabulum, cui apponuntur, accipitur vniuerſaliter. Probat autem hoc per comparationem enunciationum indefinitarum cum definitis, quæ ſunt de eadem re ſubiecta, & habent idem attributum: vt homo valet, & omnis homo valet. hę namque enunciationes eò tantùm differunt, quòd vnà accipit hominem vniuerſaliter, altera non vniuerſaliter ſed indefinitè. Ait igitur, *hinc* (id eſt, ex iis quæ mox ſubiiciuntur) perſpicuum fieri particulam *omnis* non ſignificare aliquam rem: quoniam hæ enunciationes indefinitæ, *valet homo*, &c. ab illis definitis, *valet omnis homo*, &c. differunt eo tantùm, quòd hæ indefinitæ non ſunt vniuerſaliter acceptæ, id eſt, non accipiunt ſubiectum vniuerſaliter, ſed indefinitè; illæ verò accipiunt vniuerſaliter. Vnde concludit, has particulas, *omnis* & *nullus*, non habere aliam vim, quàm vt adſignificent enunciationem eſſe de nomine, (id eſt, de ſubiecto cui adiunguntur) *vniuerſaliter* accepto, quod aliàs, demptis his particulis *omnis* & *nullus*, eſſet indefinitum. *Cetera igitur* (inquit Philoſophus) *eadem apponere oportet*, id eſt, cùm hac tantùm ratione, quæ modò expoſita fuit, differant enunciationes definitæ ab indefinitis: in ceteris eadem eſt ratio. quare ſicut enunciatio indefinita, *homo valet*, fit infinita per appoſitionem negatiuæ particulæ ad ſubiectum *homo*, cùm dicimus, *non homo valet*: ita etiam enunciatio vniuerſalis, *omnis homo valet*, debet fieri infinita hoc modo, *omnis non homo valet*. alioqui ſi diceres, *non omnis homo valet*: alio modo hanc faceres infinitam, quàm præcedentem: quia in præcedenti iungebas negationem nomini *homo*; hic verò iungeres particulæ *omnis*: quod eſt abſurdum.

13 *Quia verò.* Sequitur quarta quæſtio, cur enunciationum expoſitarum in 6. part. duæ angulares α γ non poſſint eſſe ſimul veræ: reliquæ verò duæ, β δ, poſſint eſſe ſimul veræ. Rationem diuerſitatis Ariſtoteles colligit ex iis quæ docuit ſuprà cap. 7. de enunciationibus contrariis, & de ſubcontrariis. nam enunciationes α γ habent vim contrariarum: proinde non poſſunt eſſe ſimul veræ, quia hæc eſt contrariarum proprietas. Sed enunciationes β δ habent vim ſubcontrariarum: ideòque poſſunt eſſe ſimul veræ: quoniam hæc eſt proprietas ſubcontrariarum. Quòd α & γ vim habeant contrariarum, Ariſtoteles ex eo probat, quòd affirmatio γ, id eſt, omnis homo eſt non iuſtus, æquipollet negationi finitæ, *nullus homo eſt iuſtus*: atqui hæc negatio, *nullus homo eſt iuſtus*, eſt contraria affirmationi α, *omnis homo eſt iuſtus*: ergo etiam affirmatio γ eſt contraria affirmationi α. Similiter quòd enunciationes β δ vim habeant ſubcontrariarum, Ariſtoteles ex eo probat, quòd negatio δ, id eſt, *non omnis homo eſt non iuſtus*, æquipollet huic affirmationi, *aliquis homo eſt iuſtus*: atqui hæc affirmatio, *aliquis homo eſt iuſtus*, eſt ſubcontraria negationi β, *non omnis homo eſt iuſtus*: cùm igitur duarum æquipollentium altera ſit ſubcontraria, neceſſe eſt etiam alteram ſubcontrariam eſſe, aut ſaltem habere vim ſubcontrariæ. quapropter

δ & β, quaſi ſubcontrariæ, erunt ſimul veræ. Typus ita deſcribatur:

omnis homo eſt iuſtus.	α	β	non omnis homo eſt iuſtus.
non omnis homo eſt non iuſtus.	δ	γ	omnis homo eſt nō iuſtus.
aliquis homo eſt iuſtus.	ε	ζ	nullus homo eſt iuſtus.

Enunciationes γ ζ æquipollent: atqui ζ non poteſt eſſe vera vnà cum α, quia eſt ei contraria: ergo nec γ poterit eſſe vera vnà cum eodem α. Rurſus enunciationes δ ε æquipollent. ſed ε β poſſunt eſſe ſimul veræ, quia ſunt ſubcontrariæ: ergo etiam δ β poſſunt eſſe ſimul veræ. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles ponit fundamentum illud repetitum ex cap. 7. partic. 7. duas enunciationes α & γ, eſſe contrarias, proinde non poſſe eſſe ſimul veras. Ait, *omne eſt animal iuſtum*, id eſt, omne animal eſt iuſtum. Obſerua, Ariſtotelem mutare exemplum: quia ſuprà in 6. partic. pro ſubiecto acceperat hominem, veluti *omnis homo eſt iuſtus*, &c & paulò pòſt in hac eadem part. ſimiliter pro ſubiecto accipiet hominem: hîc tamen pro ſubiecto ſumit animal, & ait, *omne animal eſt iuſtum*, &c. vt ſcilicèt oſtendat hanc doctrinam eſſe generalem, non vnius exempli propriam. Secundò cùm ait, *his verò oppoſita*, ponit alterum principium ex dicto cap 7. partic. 7. enunciationes β ε eſſe ſubcontrarias, ideóque poſſe eſſe ſimul veras. Ait, *his oppoſita*, id eſt, enunciationes ſubcontrariæ β ε, quæ ſunt *oppoſitæ* (id eſt, contradicunt) *his*, hoc eſt, enunciationibus vniuerſalibus, α ζ, quarum mentio facta eſt in proximis verbis. etenim β contradicit ipſi α: & ε contradicit ipſi ζ. Ait *aliquando*: quoniam hoc non eſt perpetuum, vt hæ ſint ſimul veræ: ſed diſtinguenda eſt triplex materia, neceſſaria, impoſſibilis, & contingens. In materia neceſſaria ſemper affirmatio eſt vera, negatio falſa: veluti, homo eſt animal, homo non eſt animal. Contrà in materia impoſſibili ſemper affirmatio eſt falſa, negatiò vera: veluti, quidam homo eſt lapis, quidam homo non eſt lapis. Sed in materia contingenti vtraque eſt vera: veluti, quidam homo eſt iuſtus, quidam homo non eſt iuſtus. Tertiò cùm ait *ſequuntur autem*, declarat æquipollentiam enunciationis γ, *omnis homo eſt non iuſtus*, & enunciationis ζ, *nullus homo eſt iuſtus*. Quartò cùm ait, *hanc verò*, declarat æquipollentiam enunciationis δ *non omnis homo eſt non iuſtus*, & enunciationis ε, *aliquis homo eſt iuſtus*. Ait, *oppoſita*. Intellige enunciationem ε, oppoſitam, id eſt contradicentem ei (nempe τῇ ζ) quæ æquipollet enunciationi γ,

14 *Perſpicuum autem.* Sequitur quinta quæſtio, quæ magnum vſum in diſputationibus habere poteſt, an ex negatione finita poſſit colligi affirmatio infinita. Ariſtoteles id concedit in enunciationibus ſingularibus, negat in enunciationibus definitis. Exemplum ſingularium. Socrates non eſt ſapiens: ergo Socrates eſt non ſapiens. Exemplum definitarum: Non omnis homo eſt iuſtus: ergo omnis homo eſt non iuſtus. Sed quò magis vſus huius quæſtionis appareat in diſputationibus, quæ olim fiebant per interrogationes, vt conſtat ex multis locis Ariſtotelis, & ex dialogis Platonis: proponit Philoſophus interrogationes: ac docet, quando interrogans poſſit, vel non poſſit ex negatione reſpondentis elicere affirmationem attributi infiniti: nam in ſingularibus, ſi quæras, Socrates eſtne ſapiens? & reſpondens neget: rectè inferes, Ergo Socrates eſt non ſapiens. Quod ſi quæras, éſtne omnis homo iuſtus, & reſpondens neget: non inferes, Ergo omnis homo eſt non iuſtus: ſed debes inferre particularem negantem finitam, Ergo non omnis homo eſt iuſtus. Primò (vt ſeriem contextus exponam) loquitur Ariſtoteles de enunciationibus ſingularibus: & oſtendit, non conceſſa affirmatione ſingulari, vt Socrates eſt iuſtus, æquè effici negationem finitam, Socrates non eſt iuſtus, & affirmationem infinitam, Socrates eſt non iuſtus. Secundò cùm ait, *in vniuerſalibus autem*, docet, non conceſſa affirmatione vniuerſali, vt omnis homo eſt iuſtus, (quæ in typo ſuprà ad partic. 6. delineata erat α) rectè inferri negationem infinitam β, non omnis homo eſt iuſtus; non poſſe autem colligi affirmationem infinitam γ, omnis homo eſt non iuſtus. Ait, *hæc autem*, id eſt finita negatio β, *non omnis homo eſt iuſtus*, [*eſt*] *oppoſita*, id eſt, contradicit illi affirmationi finitæ α, *omnis homo eſt iuſtus. illa verò*, id eſt, affirmatio infinita γ, *omnis homo eſt non iuſtus*, eſt contraria eidem affirmationi α, id eſt, æquipollet contrariæ, nempe enunciationi nullus homo eſt iuſtus, quam ſuprà vocaui ζ.

15 *Quæ verò.* Succedit ſexta quæſtio, an ſubiectum infinitum, vt non homo; vel attributum infinitum, vt non iuſtus, dici poſſit negatio. quod videtur dicendum. proptereà quòd hæc eſt negatio, nullus homo eſt iuſtus; atque diximus æquipollere hanc,

omnis

omnis homo eſt non iuſtus: ergo & hæc videtur negatio. Sed Ariſtoteles diſtinguit infinitum ſubiectum vel attributum à negatione, ſumpto argumento à definitione enunciationis, quæ eſt genus negationis. Syllogiſmus ita extruitur: Omnis negatio ſignificat verum vel falſum: nullum autem nomen infinitum ſignificat verum vel falſum: ergo nullum nomen infinitum eſt negatio. Quod attinet ad maiorem propoſitionem, Ariſtoteles non tantùm ait nomen infinitum non ſignificare verum aut falſum: ſed inquit tantum abeſſe vt hoc concedi poſſit, vt immo nomen infinitum, veluti non homo, minùs ſignificet verum aut falſum, quàm nomen ſimplex, vt homo. Quid ita? quia qui verum aut falſum dicit, ponit aliquid eſſe aut non eſſe: nomen autem infinitum minùs ponit, quàm nomen, vt expoſitum fuit in cap. de nomine: proinde ſimplex nomen propiùs accedit ad ſignificandum verum aut falſum, quàm nomen infinitum. In contextu habemus primò falſam ſententiam mox euertendam. Secundò concluſionem, per quam ea ſententia euertitur, ibi, *non ſunt tamen*. Tertiò maiorem propoſitionem, ibi, *quia ſemper*, Quartò minorem ibi, *at qui dixit*.

16 *Hoc verò*. Sequitur quinta quæſtio, an enunciationes finitæ & infinitæ poſſint inter ſe comparari. Reſpondet Ariſtoteles per diſtinctionem: & primò oſtendit enunciationem habentem ſubiectum infinitum, non poſſe comparari cum ea quæ habet ſubiectum finitum. Hoc autem docet exemplo duarum enunciationum de ſubiecto infinito contradicentium, quarum neutra conferri poteſt cum habentibus ſubiectum finitum. Inquit igitur, neque hanc affirmationem, *Omnis non homo eſt iuſtus*, neque negationem ei oppoſitam, id eum contradicentem, *non omnis non homo eſt iuſtus*, poſſe comparari cum aliqua ex ſuperioribus illis enunciationibus, quæ habebant ſubiectum finitum *homo*. Intellige non poſſe comparari enunciationes illas, quæ nec æquipollent, nec vna ex altera colligitur, nec inter ſe opponuntur. Æquipollere dicuntur, quæ ſe inuicem arguunt, vt omnis homo eſt non iuſtus, & nullus homo eſt iuſtus, ſicut dictum fuit in part. 13. Intellige vnam ex altera colligi, quando non eſt mutua conſequentia: vt in iis, quæ vocantur ſubalternæ. nam ex vniuerſalibus colliguntur particulares, non contrà. veluti ſi omnis homo eſt animal, etiam aliquis homo eſt animal. Sed ſi quidam homo eſt iuſtus, non propterea omnis homo eſt iuſtus. Opponi verò dicuntur, quæ aut ſunt contradicentes, aut contrariæ, aut ſubcontrariæ. Secundo loco Ariſtoteles cùm ait, *Hoc autem*, oſtendit eas poſſe comparari inter ſe, quarum altera habet attributum finitum, altera infinitum; dummodo vtriuſque ſubiectum ſit idem, id eſt, vel vtrumque infinitum (vt in exemplis hîc in contextu propoſitis, *omnis non homo eſt non iuſtus*, & *nullus non homo eſt iuſtus*: quæ enunciationes æquipollent) vel vtrumque finitum, vt in exemplis poſitis ſuprà part. 13. *Omnis homo eſt non iuſtus*, & *nullus homo eſt iuſtus*: nam & hæ æquipollent.

17 *Tranſpoſita*. Vltima quæſtio eſt, an tranſpoſitio nominis aut verbi mutet ſententiam enunciationis. Ipſe enim Ariſtoteles paſſim hoc capite ea tranſpoſuit. Nunc igitur docet, tranſpoſitis nominibus & verbis eandem ſententiam manere. Vnde notandum eſt diſcrimen nominum verborúmque, & eorum quæ vocantur ſyncategoremata. verbi gratiâ multùm intereſt, quo loco ponatur negandi aduerbium, vt in part. 12. huius cap. tractatum fuit. Sit enim affirmatio, omnis homo eſt iuſtus. ſi notæ *omnis*, præponatur negandi aduerbium: fiet negatio finita particularis, non omnis homo eſt iuſtus, contradicens affirmationi. ſi verò adiungatur homini, fiet affirmatio vniuerſalis de ſubiecto infinito, omnis non homo eſt iuſtus, quæ cum priori affirmatione comparari non poteſt. quòd ſi iungatur cum attributo *iuſtus*, efficietur vniuerſalis enunciatio attributi infiniti, omnis homo eſt non iuſtus, quæ æquipollet vniuerſali neganti, nullus homo eſt iuſtus, contrariæ priori affirmationi. Item nota vniuerſalis *omnis*, vel *nullus*, rectè apponitur ſubiecto: ſed ſi attributo iungatur, enunciationem falſam reddit, vt dictum fuit cap 7. part. 4. Nunc videamus, quomodo Ariſtoteles probat tranſpoſita nomina & verba idem valere. Vtitur argumento ducente ad incommodum, id eſt; ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis: Niſi nomina & verba tranſpoſita idem ſignificent, plures erunt negationes vnius affirmationis: atqui vna eſt negatio vnius affirmationis: ergo tranſpoſita nomina & verba idem ſignificant. Minor propoſitio patet ex part. 11. cap. 7. Maior hypothetica ab Ariſt. hîc probatur, id eſt, probatur ea conſequentia, quòd plures erunt negationes vnius affirmationis, niſi nomina & verba tranſpoſita idem valeant. Probatio autem ſumitur à quibuſdã exemplis. quod enim de his dicitur, omnibus aliis enunciationibus aptari poteſt. Sumit igitur Ariſtoteles tres enunciationes, id eſt, duas affirmationes, & vnam negationem: vult au-

tem oſtendere illas duas affirmationes, quæ nominum tantùm tranſpoſitione differunt non eſſe duas diuerſas, ſed idem ſignificare. Primò ergo ſumit enunciationem, eſt albus homo: deinde opponit ei negationem, non eſt albus homo. certum enim eſt, has enunciationes eſſe indefinitas contradicentes: quoniam in vtrâque eadem eſt dictionum ſeries. Poſteà ſumit hanc affirmationem, eſt homo albus: quæ à priori affirmatione differt tranſpoſitione terminorum, cùm in illa album præponatur homini, in hac homo præponatur albo. Poſthæc quærit, quænam ſit negatio poſterioris affirmationis. nam prioris negationem iam dederat. Ait igitur huius poſterioris affirmationis, eſt homo albus, negationem eſſe vel hanc, non eſt non homo albus, vel hanc, non eſt homo albus. Hæc enumeratio, niſi rectè intelligatur, eſt admodum imperfecta & diminuta: quia poſſunt plures aliæ negationes conſiderari, veluti non eſt homo non albus, homo non eſt albus, & plures aliæ. Quare intelligere oportet, Ariſtotelem ſumere negationem illam, non eſt non homo albus, exempli gratiâ, vt idem intelligamus de quacumque negatione extranea. quod enim de hac Philoſophus dicet, vt oſtendat non eſſe negationem affirmationis propoſitæ, id de quauis alia negatione extranea, id eſt, quæ non habet eoſdem terminos eodem modo diſpoſitos, dici poteſt. Sumat enim aduerſarius, quam velit. exempli gratiâ dicamus eum ſumere hanc, non eſt non homo albus. His poſitis, Ariſtoteles vlteriùs progreditur: & inquit, vtramuis harum negationum ſumamus, euenire abſurdum illud, quòd multæ negationes vni affirmationi opponuntur. hoc ſingillatim oſtendit. & primò ſi ſumamus negationem illam, non eſt non homo albus, dicamuſque hanc opponi illi affirmationi, eſt homo albus nam hæc eadem negatio, non eſt non homo albus, opponitur alteri affirmationi, nempe eſt non homo albus, quandoquidem ambæ habent eoſdem terminos eodem modo collocatos. patet igitur eandem negationem, non eſt non homo albus, opponi duabus affirmationibus, nempe eſt homo albus, & eſt non homo albus. Quòd ſi ſumamus alteram negationem, nempe non eſt homo albus, & illam opponamus affirmationi, eſt homo albus: adhuc ſequetur eadem abſurditas: quia hæc negatio, eſt non homo albus, opponitur etiam alteri affirmationi, eſt albus homo. vna igitur & eadem negatio non eſt homo albus, opponetur duabus affirmationibus, eſt homo albus, & eſt albus homo. nam hæ enunciationes ab aduerſario dicuntur eſſe diuerſæ propter nominum tranſpoſitionem. Aduerſus hanc Ariſtotelis ratiocinationem duæ dubitationes occurrunt. Prior eſt, quomodo ſumat pro confeſſo, hanc enunciationem, non eſt homo albus, eſſe negationem illius, eſt albus homo. nam qui dicit tranſpoſita nomina & verba non idem ſignificare; is ſine dubio dicet hanc non eſſe illius negationem; ſed illi affirmationi, eſt albus homo, opponet negationem, non eſt albus homo; affirmationi autem, eſt homo albus, opponet negationem, non eſt homo albus. Et ſicut dicebat differre duas illas affirmationes, eſt albus homo, & eſt homo albus: ita etiam dicet differre has negationes, non eſt albus homo, & non eſt homo albus. Cur igitur Ariſtoteles ſumit hanc, non eſt homo albus, eſſe negationem illius, eſt albus homo? Hoc ideò ſumit: quia reipſa non eſt minor oppoſitio, quàm inter has duas eſt albus homo, & non eſt albus homo: vt cognoſcitur ex regulis veritatis & falſitatis. quæcumque enim dicentur de his duabus enunciationibus, eſt albus homo, non eſt albus homo, eadem dici poſſunt de his, eſt albus homo, & non eſt homo albus. Idem intellige de omnibus aliis ſimilibus, in quibus talis tranſpoſitio reperitur nam ſi illæ ſunt ſimul veræ, hæ quoque reperientur ſimul veræ. ſi illæ falſæ, hæ falſæ. ſi in illis vera affirmatio, falſa negatio; vel contrà falſa affirmatio, vera negatio: in his quoque res eodem modo habebit. cùm igitur illæ ſint oppoſitæ, has quoque oppoſitas eſſe neceſſe eſt. quæ enim oppoſitis æquipollent, ipſæ quoque ſunt oppoſitæ. Poſterior dubitatio eſt: quoniam Ariſtoteles volebat ducere ad hanc abſurditatem, quòd plures negationes opponantur vni affirmationi: poſteà tamen ducit ad alteram abſurditatem, quòd vna negatio opponatur duabus affirmationibus: atque ita non probat propoſitionem hypotheticam ſui ſyllogiſmi, quam probare debebat. Ad hanc obiectionem reſpondeo, Ariſtotelem ſuo more conciſè loqui; quoniam duæ illæ abſurditates ſunt inter ſe connexæ, &(vt cum Scholaſticis loquar) pari paſſu ambulant, ſimulque reprobatæ fuerunt cap. 7. partic. 11. dum igitur dixit ſequi abſurdum illud, quòd erunt plures negationes vnius affirmationis, ſupplendum, & plures affirmationes vnius negationis. Quocirca generaliter concludit vnam eſſe vnius, id eſt, vnam eſſe affirmationem vnius

negatio:

negationis, & vnam negationem vnius affirmationis. Hæc adhibito typo faciliùs explicantur & intelliguntur. Sint affirmationes, α β γ: & negationes, δ ε ζ: & contradicat τὸ δ τῷ α, ac τὸ ζ τῷ γ.

eſt albus homo.	α	δ	non eſt albus homo.
eſt homo albus.	β	ε	non eſt homo albus.
eſt non homo albus.	γ	ζ	non eſt non homo albus.

Dico α & β idem ſignificare: quia niſi idem ſignificent, ſequetur hæc abſurditas, quòd duæ enunciationes vni opponantur. Quam enim opponet aduerſarius τῷ β? Non τὴν δ, quia hæc opponitur τῷ α: ergo vel τὴν ε, vel quamcumque aliam, putà τὴν ζ: atqui illa opponitur τῷ α, hæc τῷ γ: ergo ſemper duæ opponuntur, id eſt contradicunt, vni. Quo ad verba contextus attinet, primò Ariſtoteles proponit problema demonſtrandum, quòd nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant. Secundò cùm ait, *velut eſt albus*, declarat illud problema exemplo. Tertiò cùm ait, *niſi enim*, incipit extruere ſyllogiſmum, & ponit maiorem propoſitionem hypotheticam, quòd niſi hoc ita ſit, (id eſt, niſi tranſpoſita nomina & verba idem valeant) eiuſdem erunt plures negationes, id eſt, vni affirmationi contradicent multæ negationes, & vni negationi multæ affirmationes. Quartò cùm ait, *ſed oſtenſum*, ſubiicit minorem categoricam, qua euertit conſequens hypotheticæ: ſimúlque hanc minorem probat, inquiens oſtenſum eſſe cap. 7. part. 11. *vnam* negationem eſſe *vnius* affirmationis. Quintò cùm ait, *huius enim*, probare incipit maiorem hypotheticam, id eſt, conſecutionem, in qua conſiſtit veritas propoſitionis hypotheticæ, & ſumit hoc principium, quòd affirmationi, eſt albus homo, contradicit negatio, non eſt albus homo. Sextò cùm ait, *huius verò*, ſumit alterum principium, quòd huic affirmationi eſt homo albus, quam aduerſarius inquit differre à præcedente, contradicit alterutra harum negationum, id eſt, vel non eſt non homo albus, vel non eſt homo albus. Septimò cùm ait, *ſed altera*, ſumit tertium principium, quòd altera ex duabus negationibus modò dictis (id eſt, non eſt non homo albus) contradicit alteri affirmationi, eſt non homo albus. Octauò cùm ait, *altera huius*, ſumit quartum principium, quòd altera ex duabus negationibus nouiſſimè dictis, nempe non eſt homo albus, contradicit alteri affirmationi, nempe eſt albus homo. Nonò cùm ait, *quare duæ*, concludit ex dictis principiis ſequi abſurditatem, quòd *duæ erunt vnius*, id eſt, duæ enunciationes vni enunciationi contradicent: opponentur enim duæ affirmationes vni negationi: vt hæ affirmationes, eſt albus homo, & eſt homo albus, opponentur ei negationi, non eſt homo albus: vel hæ affirmationes, eſt homo albus, eſt non homo albus, opponentur illi negationi, non eſt non homo albus: aut duæ negationes, vt non eſt albus homo, & non eſt homo albus, opponentur vni affirmationi, eſt albus homo.

IN CAP. XI. DE ENVNCIATIONVM CONIVNCTIONE, ac diuiſione.

HActenus contulit Ariſtoteles enunciationes oppoſitas, vt doceret, quomodo verum à falſo diuidant: nunc agit de enunciationibus coniungendis, vel diuidendis; vt ſciamus, cùm ex pluribus enunciationibus vna vel ex vna plures fiunt, an ſeruetur enunciandi veritas necne. veluti ſi ſint hæ duæ enunciationes veræ, homo eſt animal, homo eſt albus, an liceat attributa illa coniungere, & an verè dicatur hominem eſſe animal album. item ſi hæc ſit enunciatio vera, Socrates eſt bonus philoſophus, an etiam ſeorſim verè dicatur, Socrates eſt bonus, vel, Socrates eſt philoſophus.

1 *Vnum autem.* Docet, quando ex multis attributis coniunctis fiat enunciatio verè vna, id eſt, vna & ſimplex; vel quando non fiat vna & ſimplex, ſed multiplex. Hæc autem eſt præmunitio ad duas futuras quæſtiones, an attributa coniuncta poſſint diuidi, vel diuiſa coniungi. Primò igitur docet, quando non fiat vna enunciatio: ſed hoc ita docet, vt ſimul declaret, quando fiat vna. ait enim non eſſe vnam, quando multa ſunt attributa, vel multa ſubiecta, niſi ea faciant vnum quid. ergo inde intelligimus eſſe vnam, ſi multa illa attributa, vel multa ſubiecta faciunt vnum. Secundò cùm ait, *Vnum dico*, declarat quomodo intelligat enunciationem vnam, ſeu quomodo intelligat vnum ſubiectum, & vnum attributum: & inquit ſe non intelligere vnum voce, ſed vnum re ipſa. quòd perinde eſt, ac ſi diceret ſe non intelligere vnum homonymum, ſed ſynonymum. Tertiò cùm ait, *vt homo*, dat

exemplum trium attributorum, ex quibus fit vnum: proinde hæc enunciatio eſt verè vna, homo eſt animal bipes cicur. hi namque tres termini, animal, bipes, cicur, ſumuntur exempli gratiâ quaſi hominis definitio: quia cùm exempla non probandi, ſed declarandi tantùm cauſâ afferuntur; æquè valent ficta exempla, atque vera. Quamuis igitur in definitione multi ſint termini: tamen illi omnes conſtituunt vnam eſſentiam rei definitæ. vnde definitio vocatur oratio vna, ſuprà cap. 5. part. 3. Cuius ratio traditur in Metaphyſ. quoniam definitionis aliæ partes habent rationem materiæ ſeu potentiæ, vt genus, aliæ verò rationem formæ & actus, vt differentia: ex materia autem & forma ſiue ex potentia & actu omnino vnum & idem eſt. Quartò cùm ait, *ex albo autem*, proponit exemplum attributorum non conſtituentium vnam naturam; quoniam vnum eſt in categoria ſubſtantiæ, alterum in categoria qualitatis, tertium in categoria actionis. vnde hæc enunciatio non eſt vna, Socrates eſt homo albus ambulans. Quintò cùm ait, *quare nec ſi*, concludit, ex his terminis non conſtituentibus vnam rem, ſiue accipiantur pro ſubiectis ſiue pro attributis, non poſſe fieri enunciationem vnam re, ſed tantùm vnam voce.

2 *Ergo ſi interrogatio.* Ex dictis colligit, ſicut non eſt vna propoſitio, quæ conſtat ex multis terminis non vnum facientibus, ita non eſſe vnam interrogationem, nec vnam reſponſionem. exempli gratiâ, Socrates eſt homo albus ambulans, eſt enunciatio multiplex. éſtne Socrates homo albus ambulans, an non? eſt interrogatio multiplex. Quocirca ſiue reſpondeatur *eſt*, ſiue reſpondeatur, *non eſt*: ſemper eſt reſponſio multiplex. Nec moueri debemus eo, quòd reſpondetur vno verbo, *eſt*, vel *non eſt*: quoniam ſemper habenda eſt ratio eorum, quæ ſubaudiuntur: cùm logica non tam externum, quàm internum ſermonem reſpiciat. 1. Poſter. cap. 10. partic. 7. Ait igitur Ariſtoteles, interrogationem dialecticam eſſe petitionem reſponſionis, id eſt, opponentem interrogare eum qui tuetur theſim, vt ad eam interrogationem reſpondeat *ita*, vel *non*. & explicans Philoſophus quænam ſit ea reſponſionis petitio, ſubiicit, *vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis.* Dicitur petitio propoſitionis, quando interrogatione exprimitur ſola affirmatio: veluti, éſtne Socrates albus? aut ſola negatio, veluti, non eſt igitur Socrates albus? Dicitur autem petitio alterius (id eſt, alterutrius) partis contradictionis, cùm & affirmatio & negatio expreſſè interrogantur: veluti, éſtne Socrates albus, an non? vtrùm mundus eſt æternus, an non æternus? Deinde addit propoſitionem eſſe partem vnius contradictionis. quibus verbis ſignificat nihil referre, vtrùm quis vtramque partem contradictionis interroget, an propoſitionem vnam: quia omnis propoſitio eſt pars contradictionis. dum igitur interrogas propoſitionem, veluti, éſtne Socrates albus? interrogas partem contradictionis: ſiquidem contradictio eſt, Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus. contradictio namque hìc ſumitur pro propoſitionibus contradicentibus vt ſuprà cap. 6. part. 4. & quoniam optionem tribuis aduerſario reſpondendi quomodo velit, & vel concedendi quod interrogas, vel negandi: idcirco, etſi partem vnam contradictionis exprimis, tamen & alteram ſubintelligis; adeò vt idem ſit quærere an Socrates ſit albus, & quærere vtrùm ſit albus nec ne. quapropter ſi illa eſt vna interrogatio dialectica, Eſtne Socrates albus? hæc etiam, quæ illi æquiualet, erit vna, vtrùm Socrates eſt albus an non? & ad hanc, qui theſim defendit, reſpondere ſimpliciter cogetur; nec poterit ſe excuſare, quaſi ſit interrogatio multiplex, eo quòd vtramque contradictionis partem interrogat. His expoſitis, Ariſtoteles ex eo, quòd interrogatio dialectica debet eſſe vna, quia vel interrogat vnam propoſitionem, vel partem vnius contradictionis, colligit hanc non eſſe interrogationem vnam, quæ fit de homine albo ambulare: quia ſiue interroges, Eſtne Socrates homo albus ambulans? interrogas tres propoſitiones, quippe cùm tria ſint diuerſa attributa: ſiue interroges, éſtne Socrates homo albus, ambulans, an non? interrogas partem trium contradictionum: quarum prima eſt, Socrates eſt homo, Socrates non eſt homo: ſecunda, Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus: tertia, Socrates ambulat, Socrates non ambulat. ex eo autem quòd eſt multiplex interrogatio, colligit Ariſtoteles eſſe multiplicem reſponſionem, etiamſi vno quis verbo reſpondeat, *Eſt*, vel *non eſt*. Sed prolixior horum expoſitio pertinet ad Topica. ideò Philoſophus ait de his dictum fuiſſe in Topicis, id eſt, lib. 8. cap. 7. Adde & cap. 6. Elench. part. 10. vnde exquiſitior & diligentior enarratio peti debet: hic obiter pauca ſunt delibata vt intelligamus, non ſolùm quæ ſit vna enũciatio, ſed etiam quæ ſit vna interrogatio, vel reſpõſio: cùm horũ omniũ eadem ſit ratio.

3 *Simul etiam conſtat.* Ex eo quod dictum fuit in præcedenti parte. interrogationem dialecticam eſſe vnam, poſſet aliquis credere

credere hanc eſſe maximè dialecticam, qua quæritur quid res ſit; quoniam eſt maximè vna; cùm quærat attributa, ex quibus fit vnum Huic ſententiæ Ariſtoteles contradicit: & ex dictis colligit, hanc non eſſe interrogationem dialecticam: quia non interrogat alteram partem contradictionis, nec dat optionem aduerſario vtram contradictionis partem velit reſpondendi. Deinde cùm ait, *ſed opus*, docet quomodo definitio cadat in interrogationem dialecticam: & inquit opponentem non debere interrogare quid ſit (exempli gratiâ) homo; (ad hanc enim interrogationem defendens reſpondere non tenebitur) ſed ipſum opponentem debere definire, deinde interrogare an ea ſit definitio, veluti, éſtne homo animal rationale mortale, an non? aut, animal rationale mortale, éſtne definitio hominis, an non? ad has enim interrogationes defendens cogitur reſpondere.

4 *Quia verò.* Proponit quæſtionem quando ea quæ ſeparatim attribuuntur, verè coniungi poſſint, vt enunciationem vnam faciant, & quando ſecus ſit. hanc enim vim habent ea verba, *quænam* [*eſt*] *differentia?* id eſt, quinam ſunt hi caſus differentes, quibus modò licet, modò non licet attributa coniungere? Deinde cùm ait, *nam de homine*, proponit duo exempla, in quibus attributa ſeparata coniunguntur. In priori exemplo ita coniunguntur, vt ex iis fiat vnum: nempe cùm dicimus, homo eſt animal, homo eſt bipes, ergo homo eſt animal bipes. ex animali namque & bipede fit vnum: quandoquidem animal ſignificat genus, & potentiam; bipes autem ſumitur loco differentiæ, ſiue actus, vt & ſuprà partic. 1. In altero exemplo, attributa quidem vere coniunguntur: ſed non fit omnino vnum, vt in præcedenti exemplo; quoniam alterum eſt ſubſtantia, alterum accidens: veluti, Socrates eſt homo, Socrates eſt albus, ergo Socrates eſt homo albus. Sic enim rectè arguitur. ſed ex homine & albo non fit vnum, vt ex genere & differentia, veluti ex animali & bipede: fit tamen quodammodo quaſi vnum: quia homo eſt ſubiectum albi: proinde homo habet rationem materiæ, album verò rationem formæ, non quidem eſſentialis, ſed accidentalis. Tertiò cùm ait, *at ſi ſutor*, proponit exemplum contrarium, in quo non licet attributa diuerſa coniungere; quoniam enunciatio falſa redderetur: veluti, Socrates eſt ſutor, Socrates eſt bonus Fac has has enunciationes eſſe veras: non propterea verè dicetur Socratem eſſe ſutorem bonum.

5 *Si enim quia.* Iacit fundamentum propoſitæ quæſtionis. Cùm enim quæſierit cur attributa diuiſa modò verè coniungere liceat, modò non liceat: ſuppoſuit ea non ſemper coniungi poſſe: quod alicui dubium eſſe poterat: idcirco nunc probat non ſemper coniungi poſſe. fortaſſis enim aliquis exemplo proximè adducto fidem non habebit, ſed putabit vere concludi, Socratem eſſe ſutorem bonum. Vtitur autem argumento ducente ad abſurditatem, id eſt, ad nugationem ſeu tautologiam: proinde vtitur ſyllogiſmo hypothetico à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis. Sed in contextu proponit ſolùm propoſitionem hypotheticam, quòd, ſi liceat ſemper attributa coniungere, ſequentur multa abſurda, id eſt multæ tautologiæ. Deinde cùm ait, *nam de homine*, eam propoſitionem probat quatuor exemplis, in quibus tautologia committitur in attributis. In primo exemplo accidens vnum attributum expreſsè repetitur: in ſecundo accidentia plura attributa expreſsè repetuntur: in tertio & quarto attributum eſſentiale tacitè repetitur. Primum exemplum eſt: Socrates vere dicitur homo, & verè dicitur albus: ergo, ſi licet ſemper attributa coniungere, vere dicetur, Socrates eſt homo albus. Iam cùm verè dicatur, Socrates eſt homo albus; & verè dicatur, Socrates eſt albus: licebit etiam hæc coniungere, ac dicere, Socrates eſt homo albus. & hoc in infinitum progreditur. nam ſi Socrates eſt homo albus albus, & idem Socrates eſt albus: per coniunctionem attributorum fiet, vt Socrates ſit homo albus albus albus. Atque hac ratione attributum *albus* multiplicari poteſt in infinitum. Hæc dicta ſint de primo exemplo. In ſecundo ſimiliter repetuntur accidentia attributa, muſicus, albus, & ambulans: quæ ſæpius connectuntur per ineptam nugationem in infinitum: veluti, Socrates eſt muſicus, Socrates eſt albus, Socrates eſt ambulans: ergo Socrates eſt muſicus albus ambulans. Rurſus Socrates eſt muſicus albus ambulans, & Socrates eſt muſicus: ergo eſt muſicus albus ambulans muſicus. & ita licet repetere attributum *albus*, & attributum *ambulans*: & multiplicare has tautologias in infinitum. Tertium exemplum tale eſt. Socrates eſt Socrates, Socrates eſt homo: ergo Socrates eſt Socrates homo. Intelligens autem Ariſtoteles hoc exemplum poſſe minùs placere, quia Socrates dicitur de ſemetipſo, ſubiicit ſtatim aliud exemplum commodius, quod eſt quartum & vltimum: nempe, Socrates eſt homo, Socrates eſt bipes, Ergo Socrates eſt homo bipes. In his duobus poſtremis exemplis magis latet tautologia: quia non dicitur bis idem vocabulum, ſed

eadem res duobus vocabulis ſignificatur. non ſolùm autem nugatio eſt, cùm quis expreſsè idem verbum repetit, veluti eſt homo albus albus; ſed etiam cùm tacitè, veluti eſt homo animal: quoniam in homine ineſt animal: quare dum dixiſti hominem, dixiſti etiam animal: conſequenter ſi dicas hominem animal, nugaris, bis idem dicens, vt conſtat ex 7. part. huius capitis. Sic ſi quis dicat, eſt Socrates homo, nugatur: quia dum dixit eſſe Socratem, vi ipſa dixit eſſe hominem: fruſtra igitur addit vocabulum *homo*. Item ſi quis dicat, Socrates eſt homo bipes, nugatur: quia dum dicit hominem, ſimul dicit bipedem, cùm bipes accipiatur pro differentia conſtituente hominem: dicens igitur hominem bipedem, nugatur, quia bis dicit bipedem. Tandem Ariſtoteles cùm ait, *ſi quis igitur*, concludit veram eſſe eam propoſitionem hypotheticā, id eſt, euenire multa abſurda, ſeu multas tautologias, ſi ſemper admittantur attributorum cōiunctiones. Quare, vt hæ abſurditates vitentur, ſ[t]atendum eſt, non ſemper attributa coniungi poſſe: proinde rectè quæſitam fuiſſe cauſam differentiæ, vt accipiamus certas regulas, per quas dignoſcamus verène an falsò coniungantur attributa.

6 *Quomodo autem.* Reſpondet quæſtioni propoſitę in quarta partic. tradens duas regulas, primam in hac particula, alteram in part. ſequen. Prima regula eſt, Non poſſe coniungi attributa, vel ſubiecta, (nam attributorum vel ſubiectorum in hac quæſtione eadem eſt ratio, etſi præcipuè agimus de attributis) quæ vel accidunt tertio alieni ſubiecto, vel eorum alterum alteri accidit, dum tamen viciſſim hoc illi attribuatur. Exemplis res eſt declaranda. Albus & muſicus accidunt eidem ſubiecto homini: ergo ex albo & muſico non debet fieri quaſi vnum attributum: nec rectè dicemus, Socrates eſt albus, Socrates eſt muſicus, ergo eſt albus muſicus. Rurſus album accidit muſico, & muſicum albo: ergo ob hanc quoque rationem ex albo & muſico non fit vnum: quia ſcilicet ſibi inuicem accidunt: ſed & eidem tertio, nempe homini, accidunt. Si verò ſumantur duo termini, quorum vnus alteri accidat, non tamen viciſſim alter accidat huic: licebit terminos coniungere: quia etiamſi non faciant verè vnum, tamen faciunt quodammodò vnum, vt homo & albus. nam albus accidit homini, non contrà homo albo. licet igitur dicere, Socrates eſt homo, Socrates eſt albus, ergo Socrates eſt homo albus: quoniam *albus* ſignificat formam hominis accidentalem. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles proponit ſcopum huius partis: & ait, nunc dicendum eſſe, quomodo oporteat ponere, id eſt, quomodo oporteat definire quæſtionem propoſitam. Secundò cùm ait, *Ergo attributorum*, tradit dictam regulam, quòd attributa, vel ſubiecta, quæ per accidens dicuntur vel de eodem ſubiecto, (vt album & muſicum de homine) vel alterum de altero ſubiecto inuicem & reciprocè, (vt album ex accidente dicitur de muſico, & muſicum ex accidente de albo) hæc (inquam) attributa vel ſubiecta non erunt vnum, id eſt, non poſſunt coniungi, vt faciant terminum vnum, qualis eſt animal bipes; nec quaſi vnum, qualis eſt homo albus. Tertiò cùm ait, *vt homo*, affert exemplum dictæ regulæ. nam homo dicitur albus, & idem homo dicitur muſicus, non proptereà tamen dici debet albus muſicus. *vtraque enim*, ſcilicet attributa, id eſt, album & muſicum, eidem ſubiecto homini accidunt. & alterum alteri accidit: ideóque ex his non fit vnum. Quartò cùm ait, *idcirco nec*, affert alterum exemplum: Socrates eſt ſutor, Socrates eſt bonus: non rectè inde infertur, ergo Socrates eſt ſutor bonus: quia ſutor & bonus, ſunt duo accidentia, vt in ſuperiori exemplo album & muſicum. Poſtremò cùm ait, *ſed [ſi eſt,]* affert exemplum contrarium, in quo attributa diuiſa rectè coniunguntur, & faciunt verè vnum; quia ſunt attributa per ſe, non per accidens: nempe, homo eſt animal, homo eſt bipes, ergo homo eſt animal bipes.

7 *Præterea.* Sequitur altera regula, quòd termini ita demum coniungi poſſunt, ſi neque expreſſa neque tacita nugatio committitur. Vtriuſque exemplum eſt in contextu. nam ſi album ſæpius dicatur, eſt nugatio expreſſa: ſi verò dicatur, eſt homo animal, vel, eſt homo bipes: eſt nugatio tacita: quia ſi non voce, ſaltem reipſa repetitur animal, vel bipes: proptereà quòd vtrumque in homine ineſt; adeò vt qui dicit hominem, ſimul dicat animal, & bipes; proinde fruſtrà poſteà repetat animal, & bipes.

8 *Verè autem.* Proponit alteram quæſtionem præcedenti oppoſitam. quærit enim, an attributa coniuncta poſſint ſeparari: veluti, eſt homo albus, ergo eſt homo: aut, eſt homo pictus, ergo eſt homo. nam vis quæſtionis hæc eſt, quamuis aliis verbis paulò obſcurioribus ab Ariſtotele proponatur. ait enim, id, quod dicitur de aliquo, id eſt, quod dicitur cum aliquo adiuncto, dici etiam poſſe ſimpliciter, id eſt, dempto illo adiuncto: & ſubiicit exempla. nam quidam homo dicitur etiam ſimpliciter homo. ſi igitur Socrates

crates eſt homo quidam, putà homo albus, etiam ſimpliciter poteſt dici homo, non adiecto *quidam*, vel *albus*. ſic arguimus à coniunctis ad ſeparatum, id eſt, ab homine quodam, ſiue ab homine albo, ad hominem. Additur, in contextu & alterum exemplum. quendam enim album hominem, dicimus eſſe hominem album, demptâ eá limitatione, quæ ſignificabatur per articulum *quendam*. In his igitur exemplis rectè arguitur à coniunctis ad ſeiunctum. Sed hæc argumentatio non ſemper procedit: ideóque & hîc tradendæ ſunt regulæ, ex quibus intelligatur, quando ita arguere liceat, vel non.

9 *Sed cùm in adiuncto.* Per diſtinctionem docet, quando liceat argumentari à coniunctis ad diuiſa. Diſtinctio talis eſt: Cùm ſunt duo termini coniuncti, adeò vt ſecundus adiungatur primo: tunc vel ſecundus terminus, quem Ariſtoteles adiunctum appellat, aliquid in ſe continet, quod repugnat ei cui adiungitur; vel nihil repugnans in ſe continet. Exempli gratiâ, cùm dicitur homo mortuus, in termino *mortuus* eſt aliquid repugnans naturæ hominis: quandoquidem homo eſt animal, proinde animâ & vitâ præditum. Cùm autem dicitur homo albus: nihil eſt in albo, quod repugnet naturæ hominis. In priori exemplo non licet arguere, eſt mortuus, ergo eſt homo. In poſteriori licet, eſt homo albus, ergo eſt homo.

10 *An quando.* Quia diſtinctio proximè allata, non eſt ſufficiens: idcirco & alteram addit, id eſt, ſubdiſtinctionem poſterioris membri. Primò autem docet prius membrum non egere ſubdiſtinctione: quia cùm in terminis eſt repugnantia, vt in homine mortuo dictum fuit, numquàm eſt verum, (ſubaudi, attributum ſeparatum & per ſe) id eſt, non rectè arguitur à coniunctis ad diuiſa. Deinde cùm ait, *cùm autem*, ponit ſubdiſtinctionem alterius membri, eamque exemplo illuſtrat. Subdiſtinctio hæc eſt: Cùm ſunt duo termini coniuncti, nullam inter ſe repugnantiam continentes: tunc vel vtrumque per ſe attribuitur, vt cùm dicitur, homo eſt animal rationale, vel, Socrates eſt homo albus: aut alterum attribuitur per accidens, veluti, Homerus eſt poëta. Priori caſu rectè argumentamur, Eſt animal rationale, ergo eſt animal: aut, eſt homo albus, ergo eſt homo. Poſteriori caſu praua eſt argumentatio, Homerus eſt poeta, ergo Homerus eſt: quoniam illud *eſt*, non per ſe dicitur de Homero, ſed per accidens, id eſt, merito poëtæ, vt connectat attributum illud, id eſt poëtam, cum ſubiecto; id eſt Homero. Ita peccat argumentatio illa Ciceronis. 1. Tuſcul. quæſt. Si mortui ſunt miſeri, mortui igitur ſunt. nam hæc conſequentia non valet: cùm illud *ſunt* non attribuatur mortuis per ſe, ſed per accidens. Notare omnino oportet, Ariſtotelem non tantùm attributa eſſentialia hîc vocare per ſe, ſed etiam accidentalia, quando alterum non attribuitur ratione alterius: vt in illa attributione, Socrates eſt homo albus. quamuis enim album, ſit accidens: tamen hoc loco dicitur attribui per ſe; quia non attribuitur per alterum attributum, id eſt per hominem. vnde poteſt ſimpliciter dici, Socrates eſt albus.

11 *Quocirca in quibus.* Ex dictis primò colligit requiri duas conditiones, vt rectè arguatur à coniunctis ad diuiſa Prima conditio eſt, vt in attributis nulla ſit repugnantia, ſicut expoſitum fuit part. 9. Altera conditio eſt, vt attributa ſint per ſe, non ex accidente, ſicut expoſitum fuit in partic. 10. Secundò cùm ait, *ſed non ens*, refellit ſophiſma eorum, qui nitebantur probare, id, quod non eſt, eſſe. ſic enim argumentabantur; Non ens eſt opinabile, ergo non ens eſt. Antecedens patet: quia opinari poſſumus Chimæram eſſe: & quotieſcumque opinione fallimur, toties ferè opinamur eſſe, quod non eſt. Conſequentia probatur per argumentum à coniunctis ad diuiſa. Huic ſophiſmati occurrit Ariſtoteles per negationem conſequentiæ: quia verbum *eſt*, non dicitur de non ente, per ſe, ſed ex accidenti, id eſt, merito opinabilis. Opinabile autem non arguit non-ens eſſe, ſed potiùs non eſſe: quia vera de non-ente opinio eſt id non eſſe. Sic igitur habemus & alterum exemplum, in quo non rectè arguitur à coniunctis ad diuiſa, quoniam attributio eſt ex accidenti.

IN CAP. XII. DE OPPOSITIONE ENVNCIATIONUM modificatarum.

OMnis enunciatio vel eſt pura, vt, homo currit: vel modificata, vt contingit hominem currere: vel hypothetica, vt, ſi homo currit, non quieſcit. Cùm igitur hactenus dictum ſit de enunciationibus puris: conſequenter agitur de modificatis. Modificata enunciatio eſt, quæ modum adiectum habet. Modus autem eſt vox ſignificans, quomodo attributum ineſt ſubiecto. veluti ſi quis dicat, Socrates celeriter currit, docet

modum, quo Socrates currit. Modorum genera ſunt duo. nam alij proferuntur aduerbialiter, nec mutant formam orationis, quæ ex pura fit modificata tantùm adiecto aduerbio: veluti homo currit, homo celeriter currit: animal reſpirat, animal neceſſariò reſpirat. alij modi, ſi adiungantur enunciationi puræ, mutant eius formam, id eſt, ex oratione indicatiua faciunt infinitiuam. atque eiuſmodi modi aut ſunt verba, veluti, homo currit, contingit hominem currere: aut enunciationes, vt, poſſibile eſt hominem currere, pium eſt pro patria mori. Hi modi ſunt generis ſiue vno verbo exprimantur, vt contingit; ſiue oratione, vt contingens eſt, bonum eſt: ſunt propemodum infiniti: quatuor tamen ſunt generales, ad quos ceteri omnes reducuntur: nempe contingens, poſſibile, impoſſibile, & neceſſarium: de quibus Ariſtoteles hoc loco diſſerit. Et primùm hoc capite declarat contradictionem huiuſmodi modificatarum enunciationum. Deinde in ſequenti capite conſecutionem ſiue æquipollentiam, quatenus ſe inuicem arguunt, & ſe inuicem conſequuntur. In hoc igitur capite confert duas modificatas inter ſe, id eſt, affirmationem & negationem habentes eundem modum: veluti, neceſſe eſt, non neceſſe eſt. In ſequenti autem capite conferet quatuor enunciationes conſtantes ex quatuor diuerſis modis, id eſt neceſſarias, impoſſibiles, poſſibiles, & contingentes ita conceptas vt æquipolleant.

1 *His determinatis.* De enunciationibus illis quatuor modificatis dicendum proponit hac ratione, quòd habent nonnullas dubitationes. hæ verò dubitationes partim pertinent ad contradictionem, quæ hoc capite diſſoluentur: partim ad conſecutionem, ſiue æquipollentiam, de quibus in capite ſequenti.

2 *Nam ſi ex connexis.* Præmuniendum eſt, enunciationes modificatas, de quibus nunc loquimur, habere duas partes, quarum alteram Scholaſtici vocant modum, Ariſtoteles in part. 4. vocabit additamentum; alteram partem appellant dictum. vt in hac enunciatione, poſſibile eſt hominem currere, illud, *poſſibile eſt*, vocatur modus: illud *hominem currere*, vocatur dictum. Præterea præmuniendum eſt, Græcos in his modis vſurpandis plerumque omittere verbum *eſt*, ac dicere (exempli gratiâ) δυνατὸν τὸ pro δυνατόν ἐστι τὸ. His præmunitis, quæſtio eſt, vtrùm, vt ex affirmatione fiat negatio, debeat negandi aduerbium apponi dicto, an modo: veluti ſi affirmatio eſt, neceſſe eſt eſſe: vtrùm huius negatio ſit, neceſſe eſt non eſſe, an, non neceſſe eſt eſſe. Ariſtoteles in vtramque partem diſputat. & primùm in hac particula diſputandi cauſâ probat ſententiam falſam, id eſt, negationem eſſe apponendam dicto: quod in exemplis, quæ hic diſcutiuntur, eſt verbum *eſſe*. Secundùm quam ſententiam contradictiones eſſent hæ, neceſſe eſt eſſe, neceſſe eſt non eſſe: item impoſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt non eſſe: contingit eſſe, contingit non eſſe: denique poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe. Sumit autem argumentum ab exemplo: quoniam in enunciationibus puris negatio eſt apponenda verbo *eſſe*, aut alij verbo quod ponitur loco verbi eſſe. veluti, homo eſt, homo non eſt: &, homo currit, homo non currit. Idem igitur & in enunciationibus modificatis dicendum videtur: veluti neceſſe eſſe, neceſſe non eſſe. Hoc argumentum eſt fallax, & paulò pòſt ab Ariſtotele ſoluetur. Dubitationem autem potiſſimùm facit Græca phraſis, in qua dixi omitti verbum *eſt*. vt cùm dicitur ἀναγκαῖον τὸ, videtur apponenda negatio verbo *eſſe*. nam ſi dicas, neceſſe eſt eſſe iam adeſt verbum *eſt*, cui debet apponi negatio: ita vt faciliùs appareat negationem non eſſe adiungendam verbo *eſſe*, quia eſt adiungenda verbo *eſt*. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primo ſumit hoc principium, in enunciationibus puris habentibus verbum *eſſe*, negationem apponi verbo *eſſe*. Secundò cùm ait, *vt huius, eſſe hominem*, probat illud principium duobus exemplis: quorum prius eſt enunciationum ſecundi adiacentis, homo eſt, homo non eſt: alterum eſt enunciationum tertij adiacentis, homo eſt albus, homo non albus. Tertiò cùm ait, *quia ſi de omni*, probat idem principium argumento ducente ad impoſſibile: quod facilitatis gratiâ accommodatur huic exemplo, eſt homo albus. dicimus enim huius affirmationis, eſt homo albus, negationem eſſe hanc, non eſt homo albus; non autem hanc, eſt non albus homo. nam ſi hæc eſſet contradictoria, quæ habet negandi aduerbium adiunctum nomini *albus*, ſequeretur hoc abſurdum, quòd lignum eſſet non albus homo, id eſt, eſſet homo non albus. Abſurditas conſequentis manifeſta eſt. Conſequentia probatur: quia de omni re vera eſt affirmatio vel negatio. ſupple, atqui de ligno falſa eſt affirmatio, quòd ſit albus homo: vera igitur erit negatio, quòd ſit non albus homo; ſiquidem hæc eſt negatio illius affirmationis. Hoc loco notandum eſt, Ariſtotelem in exemplis poſitis vti verbo infinito & enunciatio-

ciatione infinita, *eſſe album, non eſſe album*, &c. quo maior videatur eſſe vis argumenti, quo probatur negationem eſſe apponendam verbo *eſſe*. in enunciationibus modificatis neceſſe eſſe, & ceteris. nam ſi dixiſſet, homo eſt, homo non eſt: potuiſſet fortaſſe aliquis negare vim argumenti, id eſt, negare conſequentiam à verbo *eſt*, ad verbum *eſſe*. facilitatis tamen causâ in his exemplis enarrandis conuerti enunciationes, & vſus ſum verbo indicatiuo: primùm vt formarem ipſas enunciationes, quas Ariſtoteles non proponit, ſed tantùm earum ſententiam declarat omnis enim enunciatio conſtat ex verbo indicatiuo, verba autem infinita non faciunt enunciationem, ſed orationem per ſe nec veram nec falſam: veluti oratio, hominem eſſe album, nec eſt vera, nec falſa: ſed veritas aut falſitas diiudicabitur ex indicatiuo verbo adiectiuo: veluti, hominem eſſe album neceſſe eſt, enunciatio eſt falſa: hominem eſſe album non neceſſe eſt, vel, hominem eſſe album contingens eſt, enunciatio eſt vera. motus etiam ſum eo quòd ipſe Ariſtoteles in ſequentibus exemplis, vbi vtitur verbis adiectiuis, concepit ipſas enunciationes ex verbo indicatiuo, vt, homo ambulat, homo non ambulat. Quartò cùm ait, *quòd ſi hoc*, ſumit aliud principium, nempe eodem modo rem ſe habere in enunciationibus habentibus verbum adiectiuum, quod ponitur loco verbi *eſt*: veluti *ambulat*, pro *eſt ambulans*. Quartò cùm ait, *vt huius [affirmationis,]* probat ſecundum principium hoc exemplo, homo ambulat, homo non ambulat. Sextò cùm ait, *nihil enim intereſt*, probat idem ſecundum principium hac ratione, quòd *ambulare*, idem ſignificat quod *eſſe ambulantem*. ſi igitur hæc affirmatio, *eſt ambulans*, ita negatur, *non eſt ambulans*: etiam hæc affirmatio, *ambulat*, ita negabitur, *non ambulat*. Septimò cùm ait, *quare ſi ita*, concludit ex duobus illis principiis, cùm ita ſe res habeat in enunciationibus puris, eodem modo ſe habere etiam in modificatis: ita vt (exempli gratiâ) huic affirmationi, poſſibile eſſe, contradicat hæc negatio, poſſibile non eſſe; non hæc, non poſſibile eſſe. Conſultò autem vſus eſt Ariſtoteles hoc exemplo, quo magis ſequens particula huic cohæreat, quemadmodum ex illius declaratione apparebit.

3 *Sed idem videtur.* Cùm diſputandi causâ conatus ſit probare negandi aduerbium debere adiungi verbo *eſſe*: nunc è contrario probat debere modo adiici, non verbo *eſſe*. Vtitur autem argumento ſumpto à natura contradictionis: & ſyllogiſmum conficit in ſecunda figura: Contradicentes enunciationes non ſunt ſimul veræ: atqui hæ enunciationes, poſſibile eſſe, poſſibile non eſſe, ſunt ſimul veræ: ergo hæ enunciationes non ſunt contradicentes. In contextu primò ponitur minor propoſitio. Secundò ibi, *quodcumque enim*, ea minor probatur exemplis perſpicuis: veluti, poſſibile eſt lignum ſecari, & poſſibile eſt non ſecari: item poſſibile eſt hominem ambulare, & poſſibile eſt hominem non ambulare. Ne obiicias his exemplis, quód non habeant verbum *eſſe*, ſed verbum *ſecari*, vel *ambulare*. dictum eſt enim ad præcedentem particulam, omnium horum verborum eandem eſſe rationem. Tertiò ibi, *ratio [eſt,]* affertur ratio eiuſdem minoris ſumpta à natura poſſibilis: quia quod eſt ita poſſibile, vt ſecari & ambulare, non ſemper eſt actu, id eſt, potentia eſt modò coniuncta cum actu, veluti cùm ille, qui poteſt ambulare, ambulat; modò eſt ſeparata ab actu, veluti cùm is qui poteſt ambulare, ſedet. vnde fit, vt vera ſit tam affirmatio quàm negatio. Dicit autem Ariſtoteles, *quodcumque [eſt] ita poſſibile*: quoniam poſſibilium & potentiarum tria ſunt genera: & de vno tantùm genere verum eſt, quod hic dicitur. quænam enim potentiæ modò ſunt coniunctæ cum actu, modò ſeparatæ ab actu, de quibus hic loquimur: quædam verò ſemper ſunt coniunctæ cum actu, vt poſſibile eſt Solem moueri: quædam non poſſunt deduci ad actum, veluti numerus poteſt augeri in infinitum, & magnitudo poteſt diuidi in infinitum. vide cap. ſeq. partic. 11. & 14. Quartò ibi, *ſed impoſſibile*, ponitur maior propoſitio. vbi obſerua verbum *oppoſitas*, κατ' ἐξοχὴν poſitum pro contradicentes. Quintò ibi, *non igitur*, ponitur concluſio, has non eſſe enunciationes contradicentes, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe: quas in fine præcedentis particulæ concludebatur eſſe contradicentes.

4 *Ex his enim.* Expendit argumenta in vtramque partem adducta: & ait ſecundum eſſe primo firmius. Vnde colligit negationem non eſſe apponendam verbo *eſſe*, ſed modo. In primis vtitur ſyllogiſmo diſiuncto à deſtructione vnius membri ad poſitionem alterius, hoc modo: Aut contradicentes ſunt ſimul veræ, aut negatio non eſt apponenda verbo *eſſe*: ſed falſum eſt prius: ergo verum poſterius. Quod ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles ponit maiorem propoſitionem, quam colligit ex iis, quæ dixit partic. 2. & 3. Secundò cùm ait, *ergo ſi illud*, adiungit minorem propoſitionem. Tertiò cùm ait, *hoc ſanè eſt eligendum*, concluſionem, has non eſſe contradicentes, poſſibile eſſe, poſſibile non eſſe. Quartò cùm ait, *eſt igitur*, ex ea concluſione

deducit alteram. quia ſi affirmationi illi, poſſibile eſſe, non contradicat hæc, poſſibile non eſſe; certè contradicet hæc, non poſſibile eſſe: aut enim hæc, aut illa eſt negatio contradicens. Quintò cùm ait, *Eadem eſt huius*, quod dixit de enunciationibus poſſibilibus, producit ad alias modificatas, id eſt contingentes, neceſſarias, & impoſſibiles: quoniam omniũ eſt eadem ratio. Vnde notandum eſt, Ariſtotelem vti optima methodo à notioribus ad ignotiora. faciliùs enim probatur non eſſe contradicentes, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe, quæ ſunt ſimul veræ; quàm neceſſe eſſe, & neceſſe non eſſe; vel impoſſibile eſſe, & impoſſibile non eſſe, quæ numquàm ſunt ſimul veræ. quia tamen proportio eſt ſeruanda: ſi in enunciationibus de impoſſibili negatio apponitur modo, non verbo eſſe, etiam in aliis enunciationibus modificatis idem eſt obſeruandum.

5 *Vt enim in illis*. Argumentum ſuprà 2. part. pro falſa ſententia ſeu falſa contradictione adductum retorquet, arguens ab analogia. quam enim rationem habet verbum *eſſe* in enunciationibus puris, eandem habet modus in modificatis. Sicut igitur in illis negatio apponebatur verbo *eſſe*, ita in his debet apponi modo. Ait igitur, quòd ſicut *in illis* (id eſt, in enunciationibus puris) [*verba*] *eſſe & non eſſe* [*ſunt*] *additamenta*: (id eſt, copulæ enunciationi adiunctæ, vt connectant attributum cum ſubiecto) *album autem & homo* [*ſunt*] *res ſubiectæ*: (non quòd vtrumque ſit ſubiectum in enunciatione; ſed quia ſunt ſubiectæ tractationi & ſcientiæ, id eſt, ſunt res, de quibus agitur: in enunciatione autem *homo* eſt ſubiectum: *album*, attributum) *ſic in his* (id eſt, enunciationibus modificatis) [*verbum*] *Eſſe & Non eſſe* (quod Scholaſtici vocant dictum) *pro ſubiecto habetur*: (id eſt, eſt ſubiectum in enunciatione modificata) *poſſe autem, & contingere*, (id eſt, modi) *ſunt additamenta* (id eſt attributa) *quæ in his* (id eſt enunciationibus modificatis) definiunt verum & falſum; quemadmodum veritas & falſitas in enunciationibus puris definiebatur per verbum *eſſe*, aut *non eſſe*. Si quis quærat, cur Ariſtoteles hîc additamenta appellet modò copulas, modò attributa: reſpondebo, quia copula hæret attributo, quemadmodum ſuprà initio capitis 10. notaui.

6 *Huius autem*. Poſtquàm generaliter docuit negationem eſſe apponendam modo, non dicto: deinceps hoc ſingillatim explicat in ſingulis enunciationũm modificatarum generibus. in hac igitur part. loquitur de enunciationibus poſſibilibus: ac docet, quænam ſint contradicentes, veluti, poſſibile eſſe & non poſſibile eſſe; & quæ non contradicentes, veluti poſſibile eſſe & poſſibile non eſſe: quia hæ mutuò ſe conſequi videntur, id eſt, ſunt ſimul veræ; illæ autem non ſunt ſimul veræ, ſed altera vera, altera falſa. Quod dicitur de poſſibilibus, idem eſt intelligendum de contingentibus; quia poſſibile & contingens, idem valent.

7 *Similiter huius*. Declarat enunciationes contradicentes neceſſarias.

8 *Et huius*. Exponit contradicentes de impoſſibili.

9 *Ac generaliter*. Generaliter concludit negationem apponi modo, qui habet rationem attributi, & inde conſtitui enunciationes contradictorias. Ait igitur, *generaliter*, id eſt, in omnibus modificatis enunciationibus, verba *eſſe* & *non eſſe*, debere accipi pro ſubiectis; hæc verò, quæ affirmationem & negationem efficiunt, id eſt, hos modos, Poſſibile, non poſſibile, Neceſſe, non neceſſe, &c. oportere adiungi ad verba illa, *eſſe* & *non eſſe*, quemadmodum ſcilicet attributum adiungitur ſubiecto: adeò vt dicamus, exempli gratiâ, hominem currere eſt poſſibile, hominem currere non eſt poſſibile. Atque hæ habendæ ſunt pro oppoſitis, id eſt, pro contradicentibus enunciationibus: veluti, poſſibile, non poſſibile, &c. id eſt, in quibus negatio apponitur modo. Notandum eſt poſtremum exemplum, *verum, non verum*: ex quo apparet plures eſſe modos, quàm illos quatuor, poſſibile, cõtingens, neceſſarium, & impoſſibile: quamquàm illi ſunt præcipui, & ad eos alij referri poſſunt. veluti, pro patria mori pium eſt: nam pium, eſt ſpecies contingentis: & neque neceſſe, neque impoſſibile eſt, pro patria mori. Item hominem currere eſt verum, lapidem currere non eſt verum: quicquid enim eſt verum, vel non verum: id vel eſt neceſſarium, vel poſſibile ſeu contingens, vel impoſſibile.

IN CAP. XIII. DE CONSECVTIONE ET ORDINE enunciationum modificatarum.

CVm ſuperiori capite expoſuerit oppoſitionem enunciationum eundem modum habentium, hoc capite earum conſecutionem declarat, quæ diuerſos modos habent: aliæ namque ex aliis colliguntur certo ordine hîc expoſito.

1 *Conſecutiones quoque*. Conſecutionem & ſeriem enunciationum modificatarum tradit ex aliorum ſententia: in quam mox

mox

inquiret, eámque ex parte emendabit. Primò igitur generaliter inquit conſecutiones harum enunciationum fieri *pro ratione*, id eſt, ſeruata analogia ſeu proportione, ſi ita hæ enunciationes diſponantur ſeu collocentur, quemadmodum mox proponentur, ex veterum ſcilicet ſententia. Secundò cùm ait, *nam illi*, ſingillatim recenſet omnes conſecutiones enunciationum modificatarum. Tertiò cùm ait, *quod autem dicimus*, redigit eas conſecutiones atque enunciationes in typum quendam; in quo deſcribit eaſdem enunciationes, & eaſdem conſecutiones, quas proximè propoſuerat. Quare dum explicabo hunc typum, ſimul explicabo ſecundum membrum huius particulæ. Notandum igitur eſt, hunc typum conſtare ex quatuor partibus; in quarum ſingulis collocantur quatuor enunciationes modificatæ, adeò vt omnes ſimul ſint ſedecim. Ratio huius numeri eſt: quia modi quatuor ſunt, Poſſibile, Contingens, Impoſſibile, & Neceſſarium: ex quolibet autem modo fiunt quatuor enunciationes. aut enim affirmatur tam modus quàm dictum, vt, contingit eſſe: aut negatur vtrumque, vt, non contingit non eſſe: aut modus affirmatur, dictum negatur, vt, contingit non eſſe: aut modus negatur, dictum affirmatur, vt, non contingit eſſe. Cùm igitur modi ſint quatuor, & quilibet faciat quatuor enunciationes: quater quatuor faciunt ſedecim. Et ſicuti modi quatuor ſunt, ita in qualibet typi parte ponuntur quatuor enunciationes. Et quia inter has partes eſt ordo aliquis, ideò prima pars vocatur primus ordo, id eſt, prima ſeries, ſeu prima claſſis enunciationum modificatarum. Similiter ſecunda pars, appellatur ſecundus ordo: & tertia, tertius ordo: quarta, quartus ordo. Scribitur autem ſecundus ordo ſub primo, tertius verò è regione primi, quartus ſub tertio è regione ſecundi. ſic enim contradictiones è regione poſitæ ſunt: nam tertius ordo contradicit primo, quartus ſecundo: ita vt enunciatio prima tertij ordinis contradicat primæ primi ordinis, & ſecunda tertij ordinis contradicat ſecundæ primi ordinis. Eadem eſt aliarum ratio. Hæc eſt analogia, quam Ariſtoteles initio capitis indicabat. quæ tamen analogia non perpetuò à veteribus in hoc typo obſeruata eſt: idcóque ſubeſt error, quem poſteà Ariſtoteles corriget: docebit enim quartam primi ordinis & quartam ſecundi ordinis eſſe transpoſitas: ita vt quæ eſt in ſecundo ordine, debeat poni in primo: & quæ eſt in primo, debeat poni ſecundo. Sed de hac emendatione poſteriùs dicetur.

2 *Ergo impoſſibile.* Quia dixit conſecutiones fieri ſecundùm rationem ſiue analogiam: nunc vult eam rationem explanare: ac primùm in hac particula docet, quomodo ex enunciationibus poſſibilibus, & enunciationibus contingentibus (nam hæ duæ æquipollent) conſequantur enunciationes de impoſſibili. Et primo loco tradit regulam, quòd conſequuntur *contradictoriè*, *ſed vice verſa*. Deinde cùm ait, *nam illi*, declarat illam regulam exemplis. Quod ait conſequi contradictoriè, ſic intellige, quòd duæ enunciationes de impoſſibili ſibi inuicem contradicentes, conſequuntur duas enunciationes de poſſibili, vel contingenti, ſimiliter inter ſe contradictoriè oppoſitas. ſed conſequuntur vice verſa, id eſt, affirmantem conſequitur negatio, & negantem affirmatio, non affirmantem affirmatio, negantem negatio. Hoc apparet in ipſis exemplis, quæ expendam eodem ordine, quò proponuntur in contextu. Ait Ariſtoteles illi affirmationi, *poſſibile eſſe*, quæ eſt prima in primo ordine, conſequi hanc negationem, *non impoſſibile eſſe*, quæ eſt tertia eiuſdem ordinis. Omittit enunciationem contingentem, quia poſſibili æquipollet, vt ſæpius dixi. Hoc igitur eſt primum exemplum ſumptum ex primo ordine, in quo negatio ſequitur affirmationem. Sequitur alterum exemplum ſumptum ex tertio ordine, in quo vice verſa negationi de poſſibili, id eſt, *non poſſibile eſſe*, quæ eſt prima in tertio ordine, conſequitur affirmatio de impoſſibili, id eſt, *impoſſibile eſſe*, quæ eſt tertia in eodem tertio ordine. Hæc duo exempla habentur in contextu ex primo & tertio ordinibus. Similis conſideratio eſt in ſecundo & quarto. nam primam ſecundi affirmantem, *poſſibile non eſſe*, conſequitur tertia eiuſdem ordinis negans, *non impoſſibile non eſſe*: & primam quarti ordinis negantem, *non impoſſibile non eſſe*, ſequitur tertia eiuſdem ordinis affirmans, *impoſſibile non eſſe*.

3 *Sed neceſſarium.* Nunc explanat, quomodo propoſitiones neceſſariæ conſequantur ſecundùm aliorum ſententiam: & oſtendit has aliter conſequi, quàm impoſſibiles: quoniam impoſſibiles conſequentes, ſibi inuicem contradicebant eodem modo, quo poſſibiles vel contingentes ſibi inuicem contradicebant: neceſſariæ verò conſequentes, non ſibi inuicem contradicunt, ſed contrariæ ſunt: nempe quarta primi ordinis, *non neceſſe eſſe*, & quarta tertij ordinis, *neceſſe non eſſe*: item quarta ſecundi, *non neceſſe non eſſe*, & quarta quarti, *neceſſe eſſe*. Vocantur hæ ab Ariſtotele côtrariæ: non quia ipſa ſint côtrariæ,

quandoquidem poſteriùs docebit eas eſſe ſimul veras, ſed quia voce tenus ſunt contrarię. contraria namque in Categoriis definiebantur, quę, cùm in eodem genere ſint, plurimùm inter ſe diſtant, cap. 6. part. 24. hæ verò enunciationes ſunt in eodem genere, ſunt enim modificatæ, & habent eundem modum *neceſſe*: &, quod ad vocem, plurimùm inter ſe diſtant, quia differunt & modo & dicto. nam quarta primi ordinis habet modũ negatum, dictum affirmatum: contrà quarta tertij ordinis modum affirmatum, dictum negatum. item quarta ſecundi ordinis habet vtrumque negatum, quarta quarti vtrumque affirmatum. Quod attinet ad feriem contextus, Primò Ariſtoteles proponit explicandum, quomodo neceſſarium ſe habet, id eſt, quomodo propoſitiones de neceſſario conſequuntur. Secundò cùm ait, *perſpicuum igitur*, tradit regulam de his enunciationibus neceſſariis: & inquit *id non ita* [*ſe*] habere, id eſt, harum conſecutionem non eſſe ſimilem conſecutioni impoſſibilium: *ſed contrarias conſequi*, id eſt, enunciationes de neceſſario modificatas, quę è regione opponuntur, collocata ſub poſſibilibus & contingentibus contradicentibus, quas conſequuntur, eſſe inter ſe contrarias voce tenus, vt ſuprà expoſui. *contradictiones autem* harum enunciationum neceſſariarum ſeorſum eſſe collocatas, id eſt, non eſſe poſitas è regione: quia contradicentes ſunt quarta primi ordinis & quarta quarti: item quarta ſecundi & quarta tertij: ordines autem primus & quartus non ſunt è regione collocati, quemadmodum nec ſecundus & tertius. Tertiò cùm ait, *huius enim*, eam regulam declarat exemplo: cuius vis hæc eſt, quòd quartæ tertij ordinis non contradicit quarta primi ordinis. hoc Ariſtoteles ex eo probat, quòd poſſunt ambæ eſſe ſimul veræ, nempe in materia impoſſibili: veluti, neceſſe eſt Chimæram non eſſe, & non neceſſe eſt Chimæram eſſe: ſunt enim hæ enunciationes ſimul veræ: non ſunt igitur contradicentes. Eodem modo oſtendi poteſt, quartam ſecundi ordinis & quartam quarti ordinis non eſſe contradicentes: quia ſunt ſimul veræ in materia neceſſaria: veluti, neceſſe eſt hominem eſſe animal, non neceſſe eſt hominem non eſſe animal.

4 *Cur autem neceſſarium*. Rationem affert, qua moti veteres exiſtimarunt aliter conſequi enunciationes impoſſibiles, aliter neceſſarias, nempe illas eſſe inter ſe contradicentes, has verò inter ſe contrarias. Intellige contrarias voce tenus, vt ſuprà expoſui. Ratio hęc eſt: quia neceſſarium contrario modo acceptum quàm impoſſibile, idem valet quod impoſſibile, id eſt, enunciatio neceſſaria & enunciatio impoſſibilis ſi contrario modo concipiantur, æquiualebunt. Intellige contrario modo concipi, ſi altera habeat dictum affirmatum, altera negatum: veluti, impoſſibile eſt eſſe, neceſſe eſt non eſſe: item impoſſibile eſt non eſſe, neceſſe eſt eſſe. Vides has enunciationes eſſe contrario modo conceptas, & idem valere. Hinc igitur colligebant veteres, enunciationes neceſſarias debere eſſe contrarias. Sed ideò ſunt allucinati, quia poſuerunt enunciationes neceſſarias, contrarias inter ſe, cùm deberent ponere contrarias impoſſibilibus, quas conſequuntur. Intellige ſemper contrarias voce tenus. Hæc igitur eſt prima fallacia. Eſt & altera fallacia in eadem veterum argumentatione: quia modò contrarias appellarunt eas, quæ differunt tantùm dicto, nempe cùm dixerunt neceſſarias & impoſſibiles contraria ratione conceptas æquiualere: (veluti, neceſſe eſſe, &, impoſſibile non eſſe: nam altera habet dictum affirmatum, altera negatum: vtraque autem habet modum affirmatum) modò contrarias nominarunt eas, quæ differunt & modo & dicto: nempe in præcedente particula, vbi dicebatur, enunciationes de neceſſario contrarias conſequi: atque hæc appellabantur contrariæ, non neceſſe eſſe, quæ habet modum negatum, dictum verò affirmatum, & neceſſe non eſſe, quæ è contrario habet modum affirmatum, dictum autem negatum. Quod attinet ad feriem contextus, Primò Ariſtoteles ponit cauſam, propter quam neceſſariæ enunciationes non conſequuntur, vt ceteræ, id eſt, hæ quæ conſequuntur, non ſunt contradicentes, ſed contrariæ: & affert cauſam, quam expoſui, quòd neceſſarium, & impoſſibile, idem ſignificant, dummodò contrario modo concipiantur, id eſt, alterum habeat dictum affirmatum, alterum, alterum verò, negatum. Secundò cùm ait, *quod enim impoſſibile*, exponit illam æquiualentiam neceſſarij & impoſſibilis, ſpecialiter declarans, quod generaliter in præcedentibus verbis dixerat. Ait igitur hæc æquipollere, *impoſſibile eſt eſſe*, &, *neceſſe eſt non eſſe*: Item hæc, *impoſſibile eſt non eſſe*, &, *neceſſe eſt eſſe*. Tertiò cùm ait, *quare ſi ea*, ex eo fundamento expoſito colligit enunciationes neceſſarias debere eſſe contrarias: & inquit, *ſi ea*, id eſt, impoſſibile & non impoſſibile, ſiue enunciationes de impoſſibili, *ſimiliter conſequuntur poſſibili & non* [*poſſibili*]: ſimiliter, inquam, quia contradicentia contradicentibus conſequentia ſunt: ſi (inquam) in illis ita res habet. *hæc*, id eſt, neceſſe & non neceſſe, vel enunciationes de neceſſario, *è contrario* [*conſequi*

ſequi oportet,] id eſt, contrariæ debent conſequi: (Hic eſt duplex fallacia, quam ſuprà expoſui: nam debent quidem neceſſariæ enunciationes eſſe contrariæ: non tamen eo modo, quo à veteribus poſitæ ſunt) *quia neceſſarium,* &c. id eſt, vt colligitur ex hypotheſi poſita in principio huius particulæ.

5 *An fieri.* Hactenus veterum ſententiam expoſuit: deinceps ſuam proponit, ac duo veterum peccata coarguit. Primum peccatum eſt: quia veteres non retulerunt omnes enunciationes ad ſuas claſſes: ſed eam, quæ debebat eſſe quarta in ſecundo ordine, poſuerunt quartam in primo ordine: & quam debebant ponere quartam in primo ordine, poſuerunt quartam in ſecundo. Alterum peccatum eſt: quòd poſuerunt neceſſarias vltimo loco, quæ collocari debent primo loco. Quod attinet ad primum peccatum: vt id appareat, primùm Ariſtoteles probat enunciationem illam, *non neceſſe eſſe*, malè à veteribus poni in primo ordine: & hoc probat in hac 5. part. Deinde oſtendet loco huius poni debere illam, *non neceſſe non eſſe*, quam veteres malè poſuerunt in ſecundo ordine. Quod attinet ad priorem probationem, quæ hac part. continetur, Ariſtoteles ducit veteres ad abſurditatem, quòd contradicentes ſint ſimul veræ; cuius abſurditatis vitandæ causâ neceſſe eſt tollere illam enunciationem, *non neceſſe eſſe*, ex primo ordine. Ad abſurditatem illam ſic ducit. ſupponit, quod probatum fuit cap. præcedenti. quartam primi ordinis & quartam quarti eſſe contradicentes: nempe, *non neceſſe eſſe,* & *neceſſe eſſe.* Hoc ſuppoſito, ſic arguit: Quartam quarti ordinis ſequitur prima primi orninis: hanc autem primam ſequitur quarta eiuſdem ordinis: ergo quarta quarti ſequitur quarta primi, atque ita contradicentem ſequitur contradicens, id eſt, ſi neceſſe eſt eſſe, non neceſſe eſt eſſe: quod eſt abſurdum. Quòd primam primi ordinis ſequatur quarta eiuſdem ordinis, non eget probatione: quia in eodem ordine ponuntur, quæ ſe conſequuntur. Quòd autem quartam quarti ſequatur prima primi, Ariſtoteles ſic probat: Quartam quarti aut ſequitur prima primi, aut prima tertij: nam hæ duæ ſunt contradicentes, vt probatum fuit ſuperiori capite: & de quolibet neceſſe eſt alteram contradicentem eſſe veram. atqui non ſequitur prima tertii: quia quod neceſſe eſt eſſe, non poteſt dici non poſſibile eſſe: ſic enim neceſſarium eſſet impoſſibile. ſi igitur quartam quarti ordinis non ſequitur prima tertij, neceſſe eſt vt ſequatur prima primi: quod erat probandum. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles ponit problema probandum, quòd non debent ita collocari contradictiones de neceſſario, ſicut veteres collocarunt. nam interrogatio, quæ eſt in primis verbis huius particulæ, habet vim negationis. veteres enim poſuerunt neceſſarias contradicentes, non è regione, ſed ſeorſim, ſicut expoſitum fuit in part. 3. cùm tamen è regione poni debeant. Secundò cùm ait, *quod enim neceſſe,* ponit minorem illam propoſitionem, quòd quartam quarti ordinis ſequitur prima primi. Tertiò cùm ait, *ſin minùs*, probat eam minorem: quia ſi non ſequatur prima primi, ſequitur prima tertij: conſequenter & tertia tertij ordinis, *impoſſibile eſſe*, quod eſt abſurdum: quoniam hæc, *impoſſibile eſſe*, non poteſt conſequi illam, *neceſſe eſſe.* Quartò cùm ait, *atqui*, ponit maiorem illam propoſitionem, quòd primam primi ordinis ſequitur quarta eiuſdem ordinis. Hæc propoſitio non ponitur, vt ſimpliciter vera, ſed vt vera ſecundùm antiquos, vt ex ea efficiatur concluſio abſurda, atque ita veteres ducantur ad abſurditatem, & cogantur fateri hanc propoſitionem eſſe falſam. cùm enim ſit falſa concluſio: neceſſe eſt aliquam propoſitionem eſſe falſam, vt Ariſtoteles docebit lib. 2. Prior. atqui in hoc ſyllogiſmo, cuius falſa eſt concluſio, minor eſt vera, & ab Ariſtotele probata: ergo maior eſt falſa. Quintò cùm ait, *itaque ſit,* ex illis concluſionibus efficit concluſionem, quòd ſecundùm veteres quartam quarti ordinis ſequitur quarta primi ordinis. Sextò cùm ait, *quod* [*eſt*] *abſurdum,* euertit hanc concluſionem tanquam falſam. Supple, minor autem propoſitio eſt vera: ergo maior eſt falſa. illa igitur enunciatio, *non neceſſe eſſe*, tollenda eſt ex primo ordine, ne conſequatur illam, *poſſibile eſſe.*

6 *At verò* Poſtquàm detexit errorem antiquorum, & oſtendit enunciationem illam, *non neceſſe eſſe*, non rectè poni in primo ordine: conſequenter docet, quænam in eius locum ſubſtitui debeat: ac triplici argumento probat, eo loco, id eſt, in primo ordine ponendam eſſe hanc, *non neceſſe non eſſe*, quam veteres poſuerunt in ſecundo ordine. Sicut autem Ariſtoteles probat quartam ſecundi ordinis ponendam eſſe in primo ordine, ita nos ſupplere debemus, quartam primi ordinis, ponendam eſſe in ſecundo ordine; ita vt quarta primi & quarta ſecundi locum mutent, & altera in alterius locum migret. Dixi Ariſtotelem vti tribus argumentis. Primum, quod ponitur in hac particu. eſt ſyllogiſmus diſiunctus, quem vulgò vocant à ſufficienti partium enumeratione. nam enunciationem

illam, *poſſibile eſſe*, quæ eſt prima in primo ordine, conſequitur vna ex quatuor neceſſariis, id eſt, vel quarta primi ordinis, vel quarta ſecundi, vel quarta tertij, vel quarta quarti: nam hæ quatuor ſunt neceſſariæ. ſed quòd quarta primi non ſequatur, probatum eſt in præcedente part. quòd autem neque quarta tertij, neque quarta quarti ſequatur, Ariſtoteles hic probat: quia primæ enunciationi primi ordinis, id eſt, *poſſibile eſſe*, accidit tam affirmatio quàm negatio. quod enim poſſibile eſt eſſe, poteſt eſſe & non eſſe, vt homo poteſt ambulare & non ambulare: quartæ autem tertij ordinis & quartæ quarti non accidit tam affirmatio quàm negatio: ſed quartæ tertij ſola negatio, quod enim neceſſe eſt non eſſe, id non poteſt eſſe: quartæ verò quarti ſola affirmatio; quia quod neceſſe eſt eſſe, non poteſt non eſſe. Supereſt igitur, tribus enunciationibus excluſis, id eſt, quarta primi ordinis, quarta tertij, & quarta quarti, vt ſumamus quartam ſecundi. Itaque hæc enunciatio, *non neceſſe non eſſe*, ponenda eſt in primo ordine, & conſequitur illam *poſſibile eſſe*. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primo loco proponit, nec quartam quarti ordinis nec quartam tertij conſequi ex prima primi. Primo autem loco ponit quartam quarti: quia eſt tota affirmatiua, cùm quarta tertij ordinis habeat dictum negatum. Nec facit mentionem quartæ primi ordinis: quia de ea ſatis locutus eſt in præcedente particula. Secundò cùm ait, *quoniam illi*, probat eam propoſitionem proximè propoſitam, extruens ſyllogiſmum in ſecunda figura: *quoniam illi*, id eſt, primæ primi ordinis *poſſunt accidere ambo*, id eſt affirmatio & negatio, ſiue, eſſe & non eſſe. his autem, id eſt, quartæ quarti, & quartæ tertij, non poſſunt ambo accidere, tam affirmatio quàm negatio, ſiue eſſe & non eſſe. hoc enim eſt, quod ait, *horum autem vtrumuis verum ſit*, id eſt, ſiue ſumatur quarta quarti, ſiue quarta tertij, *non erunt amplius illa vera*, id eſt, non poterunt eſſe & non eſſe. Tertiò cùm ait, *ſimul enim*, declarat maiorem propoſitionem: quia idem poteſt eſſe & non eſſe. Quartò cùm ait, *ſed ſi neceſſe*, declarat minorē propoſitionem: quia ſiue neceſſe eſt eſſe, (quæ eſt enunciatio quarta quarti ordinis) ſiue neceſſe eſt non eſſe, (quæ eſt enunciatio quarta tertij ordinis) res non poterit eſſe & non eſſe. Poſtremò cùm ait, *ergo relinquitur*, ponit concluſionem principalem: & ex dictis colligit relinqui, vt quarta ſecundi ordinis conſequatur primam primi ordinis: proinde ponatur in primo ordine. ſupple, (vt anteà notaui) & quarta primi ponatur in ſecundo ordine.

7 *Hoc enim*. Sequitur alterum argumentum ab abſurditate vitanda: quia ſecundùm ſententiam Ariſtotelis, id eſt, tranſpoſitis illis duabus enunciationibus, primâ primi, & quartâ ſecundi ordinis, vitatur abſurditas illa, in quam veteres inciderunt, quòd contradictoriæ ſint ſimul veræ. oportet enim ſimul veras eſſe quartam quarti ordinis & quartam primi ordinis, vt probatum fuit in 5. partic: hæ verò duæ, prout à veteribus collocabantur, erant contradicentes: ſed, vt ab Ariſtotele diſponuntur, non ſunt contradicentes. Ait igitur Philoſophus, *hoc*, id eſt, hæc enunciatio; non neceſſe non eſſe, quam nos referimus ad primum ordinem, *vere* &c. id eſt, ſimul vera eſt cum quarta quarti ordinis, neque ei contradicit.

8 *Etenim hæc*. Sequitur tertium argumentum, ductum ab analogia: quia ſecundùm diſpoſitionem Ariſtotelicam ſemper enunciationibus contradicentibus conſequuntur contradicentes: non, vt contingebat in veterum diſpoſitione, modò contradicentes, modò contrariæ. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles docet, ſecundùm ſuam diſpoſitionem contradicere quartam primi ordinis quartæ tertij è regione collocatæ, inquiens, *hæc*, id eſt, enunciatio, non neceſſe non eſſe, *eſt contradictoria eius*, ſcilicet neceſſe non eſſe, *quæ* eſt quarta in tertio ordine, & *ſequitur illam*, id eſt, primam tertij ordinis, *non poſſibile eſſe*. Secundò cùm ait, *nam illi*, hoc ipſum declarat, quod modò dixit: quia præcedentia verba erant obſcuriora. Tertiò cùm ait, *ſequuntur igitur*, concludit, etiam neceſſarias enunciationes conſequi contradictoriè, & ſecundùm hanc diſpoſitionem nihil abſurdi euenire, id eſt, non contingere vt duæ contradicentes ſint ſimul veræ. Ex his habemus diſpoſitionem enunciationum modificatarum Ariſtotelicam, quam Scholaſtici, vt memoriâ facilè retineri poſſit, quatuor vocabulis comprehenderunt, *Amabimus Edentuli, Iliace, Purpurea.* quorum vocabulorum hæc eſt vis: Primum ſignificat primam claſſem ſeu primum ordinem modificatarum, ſecundum ſecundam claſſem, tertium tertiam, quartum quartam. Cùm autem in ſingulis ſint quatuor ſyllabæ: prima ſyllaba ſignificat enunciationem poſſibilem, ſecunda contingentem, tertia impoſſibilem, quarta neceſſariam. Denique cùm in ſingulis ſyllabis ſint ſingulæ vocales: A, ſignificat enunciationem omnino affirmatam: E, enunciationem, cuius modus affirmatur, dictum negatur: I, enunciationem, cuius modus negatur, dictum

dictum affirmatur: O, enunciationem omnino negatam:

9 *Dubitabit autem.* Cùm ſuprà in 4. part. diſputans contra antiquos, vſus ſit hoc principio, quòd hanc enunciationem, *neceſſe eſse*, conſequitur enunciatio *poſsibile eſse*: nunc hoc ipſum principium in dubium reuocat, & in vtramque partem diſputat. Primùm igitur probat hoc principium eſſe verum: & probatio eſt, quam ſuprà habuimus partic. 5. quia niſi ſequatur hæc, poſſibile eſſe, ſequetur contradictio, id eſt, non poſſibile eſſe. Secundò cùm ait; *quòd ſi quis neget*, euertit primam ſolutionem, qua poſſet aliquis vti aduerſus datam probationem. dicebat enim Ariſtoteles: Si non ſequitur hæc, poſſibile eſſe: ſequetur contradictoria. Hoc aduerſarius concedit. Deinde ſubiiciebat Ariſtoteles: Atqui hæc eſt contradictoria, non poſſibile eſſe. Hoc aduerſarius negat, inquiens, illi, *poſſibile eſse*, non contradicere hanc, *non poſſibile eſse*, ſed hanc, *poſſibile non eſse*: vt negatio apponatur verbo eſſe: non modo. Hæc reſponſio poteſt euerti duobus modis. primùm δι' ἔνστασιν: quia in præced. cap. probatum fuit contradictoriam fieri negatione appoſita ad modum, non ad verbum *eſse*. Sed hanc rationem Ariſtoteles nunc prætermittit. Præterea poteſt euerti δι' ἀντιπαράστασιν, id eſt, per fiduciariam reprobationem: nempe quia dato & non conceſſo quòd hæc ſit vera contradictio, *poſsibile non eſse*, tamen non vitatur abſurditas: cùm de eo quod neceſſe eſt eſſe, tam falsò dicatur poſſibile non eſſe, quàm non poſſibile eſſe. vtpurà ſi neceſſe eſt hominem eſſe animal: neq; poſſibile eſt hominem non eſſe animal, neque non poſſibile eſt hominem eſſe animal. Hac igitur ratione Ariſtoteles in præſentia impugnat illam reſponſionem. Tertiò cùm ait, *ſed contrà*, argumentatur in contrarium: & per deductionem ad abſurditatem nititur probare, quòd quartam enunciationem quarti ordinis non ſequitur hæc *poſſibile eſse*: quia quod poſſibile eſt eſſe, poteſt eſſe & non eſſe: veluti ſi poſſibile eſt lignum ſecari, lignum poteſt ſecari & non ſecari: quòd verò neceſſe eſt eſſe, non poteſt eſſe & non eſſe: ergo quod neceſſe eſt eſſe, non eſt poſſibile eſſe: alioquin neceſſarium poterit eſſe & non eſſe: quod eſt abſurdum. Si formam ſyllogiſmi, quo Ariſtoteles hic vtitur, ſcire aues: ſyllogiſmus ducens ad incommodum ſic extruitur in prima figura: Quod eſt poſſibile eſſe, poteſt eſſe & non eſſe: atqui quod neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe. ergo quod neceſſe eſt eſſe, poteſt eſse & non eſse. Hæc concluſio eſt manifeſtè falſa: ergo vel vtraque, vel alterutra propoſitio eſt falſa. Sed maior eſt vera: & confirmatur exemplo: quoniam id, putà lignum, quod poſſibile eſt ſecari, poteſt ſecari & non ſecari. falſa igitur eſt minor: nempe, quod neceſse eſt eſſe, poſſibile eſt eſse. In contextu Ariſtoteles ponit expoſitionem maioris propoſitionis: & ibi, *eſse & non eſse*, ipſam maiorem. Deinde ibi, *itaque quod*, infert concluſionem. Tandem ibi, *hoc autem falſum*, euertit illam concluſionem. reliqua ſupplenda ſunt, vt ego ſuppleui.

10 *Sed perſpicuum.* Dubitationem in præcedente particula illatam bifariam ſoluit, id eſt, per duplicem poſſibilis diſtinctionem, vtramque perelegantem. Prior in hac particula habetur: poſterior in partic. ſeq. Prior diſtinctio eſt talis: Alia eſt potentia ad vnum tantùm, vt ignis tantùm poteſt calefacere: alia verò eſt potentia ad vtrumque oppoſitum, vt homo poteſt ambulare & non ambulare. Hanc diſtinctionē Ariſtoteles non ſimpliciter profert, ſed per aliam diſtinctionem explanat. ac primùm diuidit potentiam in rationalem & irrationalem. rationalis eſt, quæ ratione agit, prout is vult, qui ratione eſt præditus. ſicut in homine eſt potentia rationalis ad ambulandum & non ambulandum. Potentia verò irrationalis, quæ ſcilicet eſt abſque ratione, ſubdiuiditur in actiuam, & paſſiuam. Actiua eſt, vt in igne ad calefaciendum. paſſiua, vt in ligno ad comburendum, vel ſecandum. Potentia rationalis, & potentia irrationalis paſſiua referuntur ad vtrumque oppoſitum. nam homo poteſt ambulare, & non ambulare: & lignum poteſt ſecari, & non ſecari: vel vri & non vri: potentia verò irrationalis actiua, eſt ad vnum: vt ignis poteſt tantùm calefacere. Quod dixi, potentias irrationales paſſiuas eſse vtriuſque oppoſiti, non videtur perpetuò eſse verum: non videtur enim obtinere in corporibus cœleſtibus. exempli gratiâ, Sol poteſt moueri, non poteſt autem non moueri. Sed quicquid de corporibus cœleſtibus ſtatuendum ſit, quæ ſecundum Philoſophum ratione (vt opinor) non carent, ſed & animam & intelligentiam habent, ſi credimus Ariſtoteli, & optimo eius interpreti Alexandro: quicquid, inquam, de his ſtatuendum ſit, in præſentia ſcire ſufficit quaſdam eſse potentias ad vtrumque, vt omnes vel pleraſque potentias rationales, & paſſiuas irrationales: alias verò ad vnum; vt potentias actiuas irrationales, ſimiliter aut omnes, aut multas. Hac diſtinctione poſita, ſoluitur obiectio, id eſt, argumentum propoſitum in fine particulæ præcedentis. Cùm enim ibi, talis ſyllogiſmus propoſitus fuerit: Quicquid poſſibile eſt eſse, poteſt eſse & non eſ-

ſe: atqui quod neceſſe eſt, &c. neganda eſt maior propoſitio:quia iam docuimus,non omnia, quæ poſſibilia ſunt, poſſe eſſe, & non eſſe. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primò negat eam maiorem. Secundò cùm ait, *verùm ſunt*, vt oſtendat eam maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, affert obiectionem (vulgò inſtantiam) in potentiis actiuis irrationalibus:& dat exemplum ignis,qui poteſt calefacere,& neceſſariò ac ſemper calefacit. Hic notandum eſt verbum *primùm*, quod reſpicit ad ſequentem particulam, & ad ſecũdam potentiæ diſtinctionem, quæ in ea particula affertur.Sed quia prolixa oratio intercedit, idcircò poſteà nullum erit verbum, quod grammaticè huic reſpondeat. Eſt igitur grammaticè ἀνανταπόδοτον: quæ figura & alibi occurrit, vbi prolixior eſt oratio, tam apud Ariſtotelem,quàm apud alios auctores. Tertiò cùm ait, *poteſtates igitur*, vt meliùs eam obiectionem intelligamus, ponit diſtinctionem potentiæ in rationalem ac irrationalem: ac docet inter eas diſcrimen: quòd illæ ſunt oppoſitorum: vnde quod eo modo eſt poſſibile, poteſt eſſe & non eſſe: hæ verò non ſunt omnes oppoſitorum. nam actiuæ vnius actus, vt in igne eſt potentia tantùm calefaciendi. quædam verò,vt paſſiuæ, ſunt oppoſitorum.Quartò cùm ait.*ſed hoc ideò*,docet quò tendat hæc expoſitio, id eſt, eam refert ad illam negationem maioris propoſitionis: quoniam hinc patet, non omnem potentiam eſſe contrariorum, proinde non omnia poſſibilia poſſe eſſe & non eſſe. Ait,*ne quidem ea quæ dicuntur ſecundùm eandem ſpeciem*. ſenſus eſt, dari potentiam ſumptam ſecundùm eandem ſpeciem,veluti potentiam actiuam irrationalem, exempli gratiâ potentiam calefaciendi, quæ non poteſt referri ad vtrumque oppoſitum. falſa eſt igitur ea propoſitio, Quicquid eſt poſſibile,poteſt eſſe & non eſſe.

11 *Quædam autem.* Sequitur altera potentiæ diſtinctio: quædam enim eſt ſeparata ab actu,veluti ſedentem poſſibile eſt ambulare:alia eſt coniuncta cum actu, vt ambulantem poſſibile eſt ambulare. atque hæ duæ ſignificationes ſunt homonymæ. Cùm igitur dicimus, quod neceſſe eſt,id poſſibile eſſe:intelligenda eſt potentia coniuncta cum actu. Sed non quicquid hoc modo poſſibile eſt,poteſt eſſe & non eſſe. quod autem priori modo eſt poſſibile, id poteſt eſſe & non eſſe. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primùm Ariſtoteles inquit, poteſtatis vocabulum eſſe homonymum. Secundò cùm ait, *nam poſſibile*, declarat homonymiam & duas illas ſignificationes exemplis perſpicuis. Tertiò cùm ait, *& hæc quidem*, docet in quibus hæ poteſtates reperiantur: & ait hanc poteſtatem,id eſt, ſeparatam ab actu, eſſe in ſolis rebus mobilibus,id eſt,mutabilibus:vt in homine, qui modò ambulat, modò non ambulat: illam verò,id eſt,coniunctam cum actu,reperiri etiam in rebus immobilibus, id eſt, non ſolùm dici poſſe eſſe,quod aliquando eſt,ſed etiam quod ſemper eſt. vtputà homo, quando ambulat,poteſt ambulare: Sol autem,cùm ſemper moueatur, dicitur poſſe moueri. Quartò cùm ait, *vtrumque autem*, docet ab vtraque potentia denominari poſſibile, atque ita duo eſſe genera poſſibilium: quia dicitur poſſe eſſe, vel quod eſt, vel quod non eſt, ſed eſſe poteſt. Quintò cùm ait,*quod igitur*,docet non omne poſſibile dici de neceſſario. ideò inquit,quod ita poſſibile eſt,id eſt,quod nondum eſt actu, id non verè dici de ſimpliciter neceſſario, id eſt, de eo quod verè neceſſarium & perpetuum eſt. alterum autem,id eſt, poſſibile quod actu eſt, verè dici: ſubaudi de neceſſario.

12 *Itaque cùm.* Concludit, neceſſariò conſequens eſſe id quod eſt poſſibile, ſicut particulari conſequens eſt vniuerſale, putà homini animal. nam poſſibile latiùs patet, quàm neceſſarium: ſiquidem complectitur & quod nunc actu eſt, & quod ſemper actu eſt, & quod nondum actu eſt, ſed aliquando eſſe poterit.

13 *Ac fortaſſe.* Sequitur altera emendatio, quam Ariſtoteles adhibet ad typum modificatarum à veteribus delineatum.nam primo loco poſuerunt poſſibile, & contingens quod poſſibili æquiualet: ſecundo impoſſibile:tertiò neceſſarium. Ariſtoteles autem iubet neceſſarium primo loco poni.

14 *Ex dictis.* Neceſſarium primo loco ponendum eſſe probat ex naturali ordine: quoniam in rebus tria ſunt. primò ſunt actus puri, id eſt, qui ſemper ſunt actu, numquàm poteſtate: vt Deus, & omnes cœleſtes intelligentiæ. quædam verò habent poteſtatem & actum: nempe ea, quæ non ſunt æterna, ſed primùm poſſunt eſſe,& poſtea ſunt:vt ea quæ ſunt ortui & interitui obnoxia. denique aliæ ſunt potentiæ, quæ numquam reducuntur ad actum: vtputà numerus poteſt augeri in infinitum, & magnitudo diuidi in infinitum: numquàm igitur peruenies actu ad numerum maximum,nec ad magnitudinem minimam. His poſitis, facilè intelligimus, quæ ſemper ſunt actu, cùm ſint æterna, primum locum obtinere: ſecundo loco eſſe ea,in quibus ſpectatur potentia & actus: poſtremo potentias, quæ non poſſunt reduci ad actum.

atque

atqui ea quæ ſemper ſunt actu, ſunt neceſſaria: quæ verò modò ſunt actu, modò poteſtate, ſunt poſſibilia: & quæ non poſſunt reduci ad actum, habent in ſe aliquid impoſſibile. primus igitur locus debetur enunciationibus neceſſariis, ſecundus poſſibilibus & contingentibus, poſtremus impoſſibilibus. Ait, *vt primæ ſubſtantiæ.* Primas ſubſtantias appellat, non indiuidua, vt Categor. cap. 5. ſed ſubſtantias æternas, id eſt, Deum, & reliquas cœleſtes intelligentias.

IN CAP. XIV. QVÆ SINT ENVNCIATIONES contrariæ.

Coronidis loco ſubiicit Philoſophus hãc quæſtionem; vtrùm affirmationi contraria ſit negatio, ſicut ſuprà tradidit, cùm dicebat has eſſe enunciationes contrarias, omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus; an potiùs contraria ſit affirmatio contrarij attributi de eodem ſubiecto, veluti omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt iniuſtus oſtendit autem hanc quæſtionem pendere ab altera, id eſt, quænam opiniones ſint contrariæ. ideóque hanc quæſtionem de opinionibus contrariis primùm perpurgat: deinde ex huius ſolutione colligit reſponſionem ad priorem quæſtionem de enunciationibus contrariis. atque in ſumma docet, tam in opinionibus quàm in enunciationibus rem ſic habere, vt negatio eiuſdem attributi rectiùs contraria ponatur, quàm affirmatio contrarij attributi.

1 *Vtrùm autem.* Quærit quænam enunciationes ſint contrariæ, vtrùm affirmatio & negatio eiuſdem attributi de eodem ſubiecto, an affirmationes contrariorum attributorum de eodem ſubiecto. Primùm ergo hanc quæſtionem proponit, & ait, *Vtrùm contraria eſt* id eſt, verè & ſummè contraria: nam contraria definiuntur, quæ, cùm ſint in eodem genere, plurimùm inter ſe diſtant, ſuprà cap. 6 Categor. part 24.) *Vtrùm*, inquam, *contraria eſt affirmatio negationi*, eiuſdem ſcilicet attributi de eodem ſubiecto: *an affirmatio affirmationi:* videlicet contrariorum attributorum de eodem ſubiecto. Secundò cùm ait, *& hæc oratio*, hanc quæſtionem illuſtrat exemplis enunciationum vniuerſalium: & affert exempla tam affirmationis & negationis, nempe omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus; quàm contrariarum affirmationum nimirum omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt iniuſtus. Tertiò cùm ait, *veluti eſt Callias*, affert alia exempla enunciationum ſingularium, tam affirmationis & negationis, quàm contrariarum affirmationum. huic enim affirmationi, Callias eſt iuſtus, maximè opponitur vel hæc negatio, Callias non eſt iuſtus; vel hæc affirmatio, Callias eſt iniuſtus. Hic dubium occurrit: quoniam hæc exempla ſingularium enunciationum non videntur ad quæſtionem propoſitam pertinere: quandoquidem has ſuprà cap. 7. part. 9. non appellauimus contrarias, ſed contradictorias: hic autem eſt quæſtio de enunciationibus contrariis, non de contradictoriis. Solutio duplex afferri poteſt. Prior eſt, Ariſtotelem in hoc verſiculo non afferre exemplum quæſtionis propoſitæ: iam enim id attulerat in membro precedenti: ſed à ſimili explanare hanc quæſtionem: vt ſenſus ſit, rectè quæri in vniuerſalibus, vtrùm affirmatio, an negatio magis opponatur affirmationi: quemadmodum & in ſingularibus quæri poteſt, vtrùm affirmatio, an negatio magis opponatur. in hoc enim eſt ſimilitudo quæſtionis. Et reſponſio quoque ſimilis eſſe debet; quoniam vtrobique veriùs opponitur affirmationi negatio eiuſdem attributi, quàm affirmatio contrarij attributi. In eo verò eſt diſcrimen: quòd, hæ oppoſitæ vniuerſales, ſunt contrariæ: ſingulares verò ſunt contradicentes. Sed hoc diſcrimen in quæſtione propoſita nullius momenti eſt: cùm eodem modo ſumatur contradicens in ſingularibus, quo contraria in vniuerſalibus. ad quam ſimilitudinem Ariſtoteles in præſentia reſpexit. Altera ſolutio eſt, vt dicamus diſtinctionem illam inter enunciationes contradicentes & contrarias habere locum in enunciationibus vniuerſalibus, non etiam in ſingularibus. Vniuerſali namque affirmationi duæ negationes opponuntur, vna vniuerſalis, altera particularis: hæc vocatur contradictoria; quia ſemper altera eſt vera, altera falſa: illa appellatur contraria, quia poteſt ſimul eſſe falſa, non ſimul vera, & quia plurimùm diſtat, cùm non tantùm neget, quod affirmatio affirmauit, ſed etiam aliquid ampliùs, quemadmodum ſuprà expoſui. cùm enim affirmatio dicat (exempli gratiâ) omnem hominem eſſe iuſtum, negatio vniuerſalis non ſolùm negat omnem eſſe iuſtum, ſed etiam negat aliquem vel vnum eſſe iuſtum. Finge aliquos eſſe iuſtos, aliquos non iuſtos: affirmatio vniuerſalis, omnis homo eſt iuſtus, eſt falſa: affirmatio autem particularis, quidam homo eſt iuſtus, eſt vera. hæc autem negatio, nullus homo eſt iuſtus, non ſolùm euertit affirmationem vniuerſalem falſam, ſed etiam particularem veram. longiſſimè ergo diſtat

ab affirmatione vniuerſali, & meritò vocatur contraria. Hæc ita in enunciationibus vniuerſalibus obtinent. Alia eſt ratio particularium: nam affirmationi,vt Callias eſt iuſtus, vna negatio opponitur, Callias non eſt iuſtus. non poſſumus igitur hîc aliam facere contradicentem,aliam contrariam: ſed quæ contradicit, etiam plurimùm diſtat: proinde etiam contraria dici poteſt. Ariſtoteles tamen in ſequenti part.huius cap.tantùm de enunciationibus vniuerſalibus loquetur.

2 *Nam ſi ea.* Oſtendit quæſtionem propoſitam de enunciationibus contrariis pendere à quæſtione de contrariis opinionibus. Ac primò ponit fundamentum huius dicti: quoniam ea quæ ſunt in voce, conſequentia ſunt iis quæ ſunt in dianœa, id eſt, interpretationes ſiue enunciationes pendent ab iis quæ ſunt in intellectu, quorum ſunt ſymbola & notæ,vt ex primo capite didicimus. Dianœa tribuitur vel opinioni, ſiue intellectui opinanti, vt hoc loco: vel ſcientiæ,& intellectui ſcienti,vt libro 1.Poſter. cap.1.part 1. Ac διάνοια eſt cum ratiocinatione, vt νοῦς ſine διανοίᾳ eſt ſimplex intelligentia. ideóque διάνοια eſt concluſionum, νοῦς primorum principiorum. Secundò cùm ait, *illic autem*, incipit oſtendere,quomodo quæſtio de enunciationibus pendeat à quæſtione de opinionibus: quia ſi illîc,id eſt, in dianœa, dicuntur opiniones contrariæ, quæ ſunt contrariorum attributorum, eodem modo dicentur enunciationes contrariæ Tertiò cùm ait,*ſi verò non eſt illic*,docet,ſi e contrario opiniones contrariæ non ſunt eæ quæ ſunt contrariorum attributorum, ſed eæ quarum altera opinatur eſſe, altera non eſſe idem attributum: ſimiliter enunciationes contrarias, eſſe, non duas affirmationes, ſed affirmationem & negationem.

3 *Quare conſiderandum.* Ex dictis infert ſoluendam in primis eſſe quæſtionem de contrariis opinionibus, vt inde colligatur ſolutio quæſtionis de contrariis enunciationibus.

4 *Sic autem.* Exemplis quibuſdam illuſtrat quæſtionem de contrariis opinionibus. Quæritur enim vtrùm huic veræ opinioni, quòd bonum ſit bonum, contraria ſit hæc falſa, quòd bonum non ſit bonum; an hæc, quòd bonum ſit malum. nam videri quidem poſſunt ambæ contrariæ. ſed ſi eſt vna; (ſubaudi, verè & maximè contraria, cui conuenit contrariorum definitio, ſiquidem contraria definiuntur, quæ in eodem genere plurimùm inter ſe diſtant) quæritur, ſecundum quam ſit contraria, id eſt, quænam ſit accipienda pro maximè contraria: vtrùm ea opinio,quòd bonum non ſit bonum,an hæc, quòd bonum ſit malum.

5 *Si quis igitur.* Expoſiturus quæ ſint opiniones contrariæ,ante omnia refellit prauam quandam definitionem, ne putemus eas eſſe contrarias opiniones, quæ cōtrariorum ſunt. Vtitur autem argumento ſumpto ex loco 22. ſecundi Topici: quia opiniones contrariæ non poſſunt ſimul eſſe veræ, multò minùs poſſunt dici vna opinio: opiniones autē contrariorum,vel ſunt vna opinio,vel ſaltem poſſunt ſimul eſſe veræ:opiniones igitur contrariorum non ſunt contrariæ. Maior propoſitio eſt manifeſta. Minor confirmatur exemplo. nam opinio quòd bonum ſit bonum, & opinio quòd malum ſit malum, ſunt opiniones rerum contrariarum:& ſunt fortaſſis vna opinio,aut ſaltem ſimul veræ. Inquit Ariſtoteles eſſe fortaſſe vnam & eandem opinionem: quia eſt vna & eadem genere, non ſpecie. Quod attinet ad ſententiam contextus, Primo Ariſtoteles ponit concluſionem, opiniones contrarias non debere ex eo definiri, quòd ſint rerum contrariarum. Secundò cum ait, *nam de bono*, ponit minorem propoſitionem explanatam dicto exemplo,quòd aliquis opinatur bonum eſſe bonum, & malum eſſe malum. Tertiò cùm ait, *atqui hæc ſunt contraria*, obiicit contra ſententiam, quam probauit: & inquit hæc, id eſt, bonum & malum, eſſe contraria. Vnde videtur etiam opinionem boni & opinionem mali eſſe contraria. Quartò cùm ait, *ſed non e.*, ſoluit illam obiectionem: & inquit opiniones contrarias appellari, non quia ſint rerum contrariarum, ſed quia contrario modo ſe habent circa eandem rem.

6 *Ergo ſi de bono.* Quinque rationibus probat contrarietatem conſiſtere in negatione eiuſdem attributi, non in affirmatione contrarij attributi. Affirmationem & negationem in præſentia appello, non enunciationes, ſed opiniones quòd res ſit vel non ſit. Hæ igitur quinque rationes omnes eò ſpectant, & ad eundem finē diriguntur. Speciales tamen ſingularum concluſiones non ſemper ſunt eædem. nam modò probat opinionē negationis eſſe magis contrariam, quam opinionem affirmationis: modò probat opinionem negationis eſſe verè contrariam: modò aliud ſimile concludit, vt ſingillatim explicabo. Prima ratio,quæ ponitur in hac particula, probat opiniones,quæ ſunt de aliquo alio attributo ſiue affirmato ſiue negato, non eſſe contrarias: vt inde appareat,eam ſolam eſſe verè contrariam, quæ negat idem attributum de eodem ſubiecto. Hæc ratio ſumitur ex 6. vel 14. loco

7. Topici: quoniam numerus infinitus accidit opinionibus de diuerſis attributis, non accidit autem cõtrariis opinionibus. Syllogiſmus ita extruitur: Contraria non ſunt infinita: ſed reliqua, præter negationẽ eiuſdem attributi, ſunt infinita: ergo non ſunt contraria. Maior manifeſta eſt. Minor probatur: quia infinita ſunt, quæ inſunt, & quæ non inſunt ſubiecto, vtputà bonum eſt expetendum, eſt iucundum, eſt vtile, non eſt fugiendum, non eſt odio habendum, non eſt damnoſum, &c. Si igitur contraria dicerentur ea negata quæ inſunt, veluti, bonum non eſt expetendum, aut ea affirmata, quæ non inſunt, veluti, bonum eſt malum, bonum eſt fugiendũ: iam infinita eſſent contraria. In contextu Ariſtoteles primo præmunit, ſubiecto, putà bono, de quo vera eſt opinio quòd ſit bonum, & falſa quòd non ſit bonum, huic (inquam) ſubiecto quædam nõ ineſſe, nec poſſe ineſſe, veluti malum, aut fugiẽdum ſubaudi, & alia quædam ineſſe, veluti expetendum. Secundo cùm ait, *profectò nullam*, ponit concluſionem probandã, inquiens nullam aliarum opinionum, præter eam ſcilicet quæ negat idem attributum de eodem ſubiecto, contrariam dici poſſe: ſiue opinetur ineſſe, quod non ineſt, veluti, bonum eſt malum: ſiue opinetur non ineſſe, quod ineſt, veluti, bonum non eſt expetendum. Tertio cùm ait, *infinitæ enim*, ponit minorem propoſitionem dicti ſyllogiſmi, cuius nos ſuprà ſuppleuimus maiorem propoſitionem.

7 *Sed in quibus*. Sequitur ſecunda ratio ex loco 13. ſecundi Top. nempe ab antecedente eius de quo eſt quæſtio. Syllogiſmus extruitur hypotheticè κατὰ πρόσληψιν hoc modo. In quibus eſt deceptio, in iis ineſt contrarietas: atqui in oppoſitis (id eſt, in affirmatione & negatione eiuſdem attributi) eſt deceptio: ergo in oppoſitis eſt contrarietas. Maior patet: quia tunc decipimur, cùm noſtra opinio eſt rebus ipſis contraria, id eſt, cùm opinamur contrarium, quàm reverà ſit. Minor probatur ex eodem loco, & eâdem formâ hunc in modum: Ex quibus eſt generatio, in iis eſt deceptio: atqui ex oppoſitis eſt generatio: ergo in oppoſitis eſt deceptio. Huius proſyllogiſmi maior patet: quia deceptio eſt generatio quædã falſę opinionis in noſtro intellectu. Minor patet ex definitione generationis, quę eſt motus à non eſſe ad eſſe: cõſiſtit igitur in his terminis cõtrariis, quorũ alter affirmatur, alter negatur. In contextu Ariſtoteles primùm ponit maiorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis. Secundò ibi, *hæ vero*, ponit maiorem propoſitionem proſyllogiſmi, ex quo vult colligere minorem ſyllogiſmi principalis. Tertiò ibi, *atqui ex oppoſitis*, ponit minorem eiuſdem proſyllogiſmi. Quartò ibi, *ergo etiam deceptiones*, infert concluſionem eiuſdem proſyllogiſmi, quæ eſt minor propoſitio ſyllogiſmi principalis. Initio autem particulæ habuimus maiorem. Concluſio verò eſt in præcedente particula, cui hæc manifeſte cohæret.

8 *Si igitur*. Sequitur tertia ratio: quæ, vt ſummatim & facilè explicetur, talis eſt: Opinio negationis eſt falſa per ſe: opinio verò affirmationis de attributo contrario, eſt falſa per accidens: ergo illa eſt magis falſa; proinde magis contraria: ideóque, ſimpliciter loquendo, contraria dici debet. Sunt igitur hic extruendi tres ſyllogiſmi ſubordinati. Primus ſumitur ex 5. loco tertij Topici: Opinio quæ eſt per ſe falſa, eſt magis falſa, quàm ea quæ per accidens: atqui opinio negationis, id eſt, quæ negat idem attributum de eodem ſubiecto, eſt falſa per ſe: opinio verò affirmationis, id eſt, quæ affirmat contrarium attributum, eſt falſa per accidens: ergo illa eſt magis falſa, quàm hæc. Secundus ſyllogiſmus eſt ex 16. loco 3. Top. Opinio magis contraria, eſt magis falſa: atqui opinio negationis eſt magis falſa: ergo eſt magis contraria. Sic rectè concluditur ex duabus affirmantibus in ſecunda figura, non ratione formæ, ſed ratione materiæ: quia maior propoſitio conſtat ex terminis reciprocis ſeu conuertibilibus: vnde ea propoſitione reciprocata, fiet ſyllogiſmus in prima figura. Tertius ſyllogiſmus eſt: Opinio magis ſeu maximè contraria, ſimpliciter eſt vocanda contraria: atqui opinio negationis, eſt maximè contraria: ergo opinio negationis ſimpliciter eſt vocanda contraria. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primo loco ponit protheoriam quandam, id eſt, pręmunit, id, quod eſt bonum, per ſe dici bonum, & per accidens dici non malum, quatenus bono accidit vt non ſit malum. Secundò cùm ait, *magis autem*, ponit maiorem primi ſyllogiſmi, quòd opinio per ſe falſa, eſt magis falſa: ſimulque eam probat à contrario, nempe ex loco 14. quinti Top. quia opinio per ſe vera, eſt magis vera. Tertiò cùm ait, *hæc igitur*, ſubiicit minorem propoſitionem eiuſdem primi ſyllogiſmi. Quartò cùm ait, *quare magis*, infert concluſionem eiuſdem primi ſyllogiſmi, quæ fit minor propoſitio in ſecundo ſyllogiſmo. Quintò cùm ait, *maximè autem*, adiungit maiorem ſecundi ſyllogiſmi. Sextò cùm ait, *contraria namque*, eandem maiorem probat à definitione contrarij, quam definitionem & ſuprà habuimus, cap. 6. Categor. part. 24. Septimò cùm ait, *ſi*

gitur, inſert concluſionem ſecundi ſyllogiſmi, quæ ſit minor in tertio ſyllogiſmo. Octauò cùm ait, *conſtat hinc eſſe*, inſert concluſionem tertij ſyllogiſmi. Nonò cùm ait, *hæc verò*, adiungit quandam hypotheoriam. ſuprà namque dixerat opinionem quæ contrarium affirmat, eſſe contrariam per accidens; opinionem verò negationis, eſſe contrariam per ſe: hæc enim erat minor propoſitio ſecundi ſyllogiſmi: nunc igitur id explanat. Sit enim opinio vera, quòd bonum eſt bonum. huic dicimus eſſe contrariam per ſe, quòd bonum non eſt bonum: per accidens verò, quòd bonum eſt malum: nempe quia hæc opinio, bonum eſſe malum, catenus eſt illi contraria, bonum eſt bonum, quatenus in ſe includit negationem: quia ſi eſt malum, non eſt bonum: & hæc opinio, non eſſe bonum, eſt contraria illi, eſſe bonum.

9 *Præterea ſi in aliis.* Quarta ratio ſumitur à ſimili ex 32. loco ſecundi Topici. Syllogiſmus eſt hypotheticus à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, hoc modo: Si in iis, quibus nihil eſt contrarium, opinio contraria ſumitur ex negatione eiuſdem attributi, non ex affirmatione contrarij: eodem modo ſumenda eſt opinio contraria etiam in iis quæ habent contrarium: atqui verum prius: verum igitur & poſterius. Si obiicias, Quomodò ponitur negatio eſſe contraria, cùm dicatur nihil eſſe contrarium: reſpondebo nihil eſſe contrarium attributo per ſe accepto: ſed affirmationi in qua illud attributum ponitur, contrariam dici negationem eiuſdem attributi. exempli gratiâ, huic opinioni, hominem eſſe animal, contraria eſt opinio negatiua, hominem non eſſe animal: non affirmatio attributi contrarij: quia animali & ceteris ſubſtantiis nihil eſt contrarium, vt didicimus ex Categor. cap. 5 part. 18. Ergo ſimiliter huic opinioni, iuſtitiam eſſe bonam, contraria erit opinio negatiua, iuſtitiam non eſſe bonam, potiùs quàm opinio affirmatiua, iuſtitiam eſſe malam. Conſequentia probatur: quia opiniones contrariæ ſemper ſumi debent eodem modo, id eſt, vel ſemper duæ affirmationes, vel ſemper affirmatio & negatio. cùm igitur non ſemper poſſint ſumi duæ negationes, oportet ſumere affirmationem & negationem. In contextu Ariſtoteles primò ponit maiorem hypotheticam. Ait, *in aliis ſimiliter [rem ſe] habere*. ſenſus eſt, in iis rebus, quibus nihil eſt contrarium, ſic rem ſe habere, vt negatio ſit contraria affirmationi. Secundò cùm ait, *aut enim vbique*, probat eandem maiorem ſyllogiſmo disiunctiuo: cuius tantùm ponit maiorem propoſitionem, minore prætermiſſa. Integer ſyllogiſmus eſt: Aut vbique, id eſt, in omnibus rebus, ſiue contrarium habeant, ſiue non habeant, contraria eſt opinio negationis, id eſt, opinioni affirmanti contraria eſt opinio negans, aut nuſquam ita eſt contraria: ſed falſum prius: ergo verum poſterius. Tertiò cùm ait, *at quibus*, ſubiicit minorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis. Quartò cùm ait, *ſi igitur*, ponit concluſionem.

10 *Præterea ſimiliter.* Sequitur ratio à proportione ex 23. loco 5. Topici. Conſiderat enim Ariſtoteles quatuor opiniones. prima eſt, bonum eſſe bonum: ſecunda, non bonum non eſſe bonum. tertia, bonum non eſſe bonum: quarta, non bonum eſſe bonum. omnes hæ opiniones verſantur in iiſdem terminis, *bonum*, & *non bonum*. Sed primæ duæ ſunt veræ: duæ reliquæ, falſæ. item primæ duæ tam ſubiecto quàm attributo differunt: quia prima habet vtrumque affirmatum, ſecunda vtrumque negatum. Similiter tertia & quarta tam ſubiecto quàm attributo differunt: quia tertia habet ſubiectum affirmatum, id eſt, finitum, quarta negatum, id eſt, infinitum. rurſus tertia habet attributum negatum, quarta affirmatum. His quatuor opinionibus ita poſitis, Ariſtoteles ſic argumentatur: Secunda & quarta ſunt opiniones inter ſe contrariæ: ergo etiam prima & tertia ſunt inter ſe contrariæ: atque ita opinioni affirmanti contraria eſt opinio negans: prima namque opinio erat affirmatiua, bonum eſſe bonum: tertia negatiua, bonum non eſſe bonum. Conſequentia patet per argumentum à commutata proportione. cùm enim quatuor ſunt termini, eadémque ratio eſt inter primum & ſecundum, quæ inter tertium & quartum: tunc commutata proportione dicimus eandem eſſe rationem inter primum & tertium, quæ eſt inter ſecundum & quartum. veluti, ſi termini ſunt, tria, ſex, nouem, octodecim: eadem eſt ratio inter tria & ſex, quæ inter nouem & octodecim, nempe vtrobique ratio dupla: ergo commutata proportione neceſſe eſt, vt eadem ſit ratio inter tria & nouem, quæ eſt inter ſex & octodecim, nempe vtrobique ratio tripla. Sic igitur & in ſubiecto argumento eadem eſt ratio inter primam & ſecundam opinionem, quæ eſt inter tertiam & quartam: ſicut enim prima & ſecunda differunt tam ſubiecto quàm attributo, ita & tertia & quarta, vt ſuprà expoſui: ergo commutando proportionem, dicamus eandem eſſe rationem inter primam & tertiam, quæ eſt inter ſecundam & quartam. Si igitur ſecunda & quarta ſunt contrariæ, etiam prima & tertia ſunt contra-

contrariæ. Hoc autem antecedens, quòd prima & tertia ſint contrariæ, Ariſtoteles ita probat per ſyllogiſmum diſiunctiuum à ſufficienti (vt vocant) partium enumeratione. huic enim ſecundæ opinioni, non bonum non eſſe bonum, contraria eſt vna ex tribus opinionibus, id eſt, vel non bonum eſſe malum, vel non eſſe malum, vel eſſe bonum: atqui ex his tribus opinionibus, illæ duæ quæ pro attributo accipiunt malum, non poſſunt dici contrariæ: relinquitur igitur, vt contraria ſit illa, quæ pro attributo accipit bonum, & opinatur non bonum eſſe bonum. Sic patet, ſecundam opinionem, non bonum non eſſe bonum, & quartam opinionem, non bonum eſſe bonum, eſſe contrarias. Quod autem modò aſſumpſimus, id eſt, opiniones quæ pro attributo accipiunt malum, non poſſe dici contrarias, ita probatur: Contrariæ non poſſunt eſſe ſimul veræ: hæ autem poſſunt eſſe ſimul veræ: (quod enim non eſt bonum, poteſt eſſe malum, vt iniuſtitia: & poteſt non eſſe malum, vt ea quæ vocantur ἀδιάφορα, quæ nec bona ſunt nec mala: & vt infans necdum eſt bonus vel malus) hæ igitur non ſunt contrariæ. Sententiâ enarratâ, accedamus ad expoſitionem verborum. Primò Ariſtoteles ponit ordine quatuor illas opiniones. Secundò cùm ait, *ergo huic vera*, quærit quænam opinio ſit contraria ſecundæ. Tertiò cùm ait, *non enim ei*, probat ſecundæ illi opinioni, id eſt, non bonum non eſſe bonum, non eſſe contrariam eam quæ affirmat eſſe malum. probat autem ſyllogiſmo, quem paulò antè extruxi: quia contraria non poſſunt ſimul eſſe vera: hæ autem opiniones poſſunt eſſe ſimul veræ. Sed huius ſyllogiſmi initiò proponit concluſionem probandam: & ibi, *quia quandoque*, adiungit minorem propoſitionem: & ibi, *numquam autem*, ſubiicit maiorem: denique ibi, *aliquod enim*, confirmat minorem. Quartò cùm ait, *rurſus non erit*, probat eidem ſecundæ opinioni non eſſe contrariam eam, quæ opinatur bonum non eſſe malum, ob eandem rationem, quia & hæc poteſt ſimul eſſe vera. Sed hîc omittit maiorem ſyllogiſmi propoſitionem: tantùm ponit concluſionem, & ibi, *quoniam hæc* minorem propoſitionem. Quintò cùm ait, *relinquitur ergo*, ex dictis colligit, cùm duæ illæ opiniones non ſint contrariæ, id eſt, quæ opinatur eſſe malum, & quæ opinatur non eſſe malum, reſtare vt hæc dicatur eſſe contraria, quæ opinatur eſſe bonum: hæc autem erat quarta opinio: ſic igitur probatum eſt, quartam opinionem eſſe contrariam ſecundæ. Sexto cùm ait, *quapropter etiam*, concludit, primæ opinioni contrariam eſſe tertiam: quia modò dictum fuit, ſecundæ contrariam eſſe quartam.

11 *Perſpicuum autem.* Quoniam videtur hactenus eſſe locutus de opinionibus indefinitis, bonum eſſe bonum, &c. indefinitæ autem non vocantur contrariæ, ſed contradicentes, & poſſunt eſſe ſimul veræ, vt didicimus ex cap. 7. partic. 10. idcirco, vt omnem dubitationem tollat, docet ſe indefinitas, vt ſæpe fit, accepiſſe pro vniuerſalibus: quo caſu *bonum eſſe bonum*, & *omne bonum eſſe bonum*, idem valent. Ait, *nullum fore diſcrimen*, id eſt, argumenta ſuprà adducta habitura eandem vim, *etiamſi vniuerſalem ponamus affirmationem*, id eſt, etiamſi pro exemplis indefinitis, quibus ſuprà vſi ſumus, accipiantur exempla vniuerſalia. Vniuerſali namque affirmationi contraria eſt vniuerſalis negatio: vt omnis, & nullus.

12 *Quare ſi in opinione.* Deciſa quæſtione de opinionibus contrariis, concludit idem eſſe dicendum de contrariis enunciationibus: conſequentia namque valet ex hypotheſi poſita in partic. 2. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles repetit probationem conſequentiæ ab opinionibus ad enunciationes. Primò igitur ponit hanc hypotheſim, quòd in opinionibus ita ſe res habet, vt ſcilicet opinio quæ negat idem attributum, ſit contraria opinioni affirmanti. Secundò cùm ait, *&* *affirmationes*, addit alteram hypotheſim, enunciationes eſſe notas ſeu ſymbola eorum quæ ſunt in animo. Hæc hypotheſis patet ex primo capite: & valet ad probandam conſequentiam, confirmandámque affirmentationem ab opinionibus quæ ſunt in animo, ad enunciationes quæ ſunt in voce. Tertiò cùm ait, *conſtat affirmationi*, ex dictis hypotheſibus colligit, affirmationi contrariam eſſe negationem eiuſdem attributi. Quartò cùm ait, *vt illi*, concluſionem modò probatam illuſtrat duobus exemplis: quorum alterum eſt, *Omne bonum eſt bonum, nullum bonum eſt bonum:* alterum, *omnis homo eſt bonus, nullus homo eſt bonus.* hæ namque ſunt enunciationes contrariæ. Quintò cùm ait, *contradictoriè verè*, obiter adiungit enunciationes contradicentes, vt inter has & contrarias diſtinctionem ponat. ſicut igitur illæ erant contrariæ negationes, nullum bonum eſt bonum, nullus homo eſt bonus: ita hæ ſunt contradicentes, non omne bonum eſt bonum, & non omnis homo eſt bonus. Intellige contrarias vel contradicentes illis affirmationibus, omne bonum eſt bonum, & omnis homo eſt bonus.

13 *Perſpicuum etiam.* Quod ſuprà ſuppoſuit, contrarias opiniones vel enunciationes

non poſſe eſſe ſimul veras, id nunc à rebus ipſis confirmat: quia contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Ait igitur non poſſe fieri vt opinio vera ſit veræ contraria, id eſt, vt duæ opiniones contrariæ ſint ſimul veræ. Item fieri non poſſe vt contradictio, id eſt, enunciatio oppoſita, veræ vera ſit contraria, id eſt, fieri non poſſe vt ſimul veræ ſint duæ enunciationes contrariæ. hoc autem ex eo probat, quòd contrariæ (ſubaudi, opiniones vel enunciationes) ſunt circa oppoſita, id eſt, ſunt extrema quædam, quibus interiacent oppoſita, id eſt, particulares opiniones ſeu enunciationes, quæ opponuntur, id eſt, contradicunt vniuerſalibus illis quibus ſunt interiectæ. Senſus igitur eſt, vniuerſalia collocari in locis extremis, particularia verò in medio. Exempli gratiâ, in vno extremo ponitur vniuerſalis affirmatio, omnis homo eſt iuſtus: in altero extremo oppoſito negatio vniuerſalis, nullus homo eſt iuſtus. his interiiciuntur duæ particulares, id eſt, particularis affirmatio, quidam homo eſt iuſtus, quæ negationi vniuerſali contradicit, & particularis negatio, quidam homo non eſt iuſtus, quæ vniuerſali affirmationi contradicit. Sic ergo patèt vniuerſalia eſſe circa particularia ſibi oppoſita. circa quæ particularia vere opinari ac dicere contingit, id eſt, particulares illæ opiniones vel enunciationes poſſunt eſſe ſimul veræ: vt quédam hominem eſſe iuſtum, & quendam hominem non eſſe iuſtum. Opiniones ſignificauit Ariſtoteles verbo, *opinari*: enunciationes vero verbo *dicere*. Addit Philoſophus, ſimul contraria eidem ineſſe non poſſe, id eſt, fieri non poſſe vt illa duo contraria, quæ in extremis locis ponebantur, ſint ſimul vera. ſic enim contingeret hoc impoſſibile, quòd contraria ſimul eſſent in eodem ſubiecto. Sic Philoſophus breuiſſimè & obſcuriſſimè innuit diſcrimen inter enunciationes vniuerſales & particulares: quod propter eius elegantiam dignum eſt clariori expoſitione. Notandum eſt igitur, in enunciationibus vniuerſalibus quarum altera affirmat, altera negat, eſſe omnino idem ſubiectum: veluti cum vna affirmat de omni homine in vniuerſum, altera autem de omni in vniuerſum negat. nullus enim homo eſt, de quo non altera affirmet, altera neget. quoniam igitur omnino eſt idem ſubiectum, non poteſt de eo ſimul idem attributum verè affirmari & verè negari. Alia eſt ratio particularium: quia cum earum ſubiectum ſit vagum, non omnino vtræque habènt idem ſubiectum: ſed cùm dicimus particulares affirmationem & negationem ſimul eſſe veras, de alio ſubiecto accipimus affirmationem, de alio negationem quidam enim homo, vt Papinianus, eſt iuſtus: quidam homo, vt Caligula, non eſt iuſtus. nam ſubiectum illud, *quidam homo*, cùm ſit vagum & indeterminatum, de alio atque alio homine accipitur. Vnde non inſunt contraria in eodem ſubiecto, ſed in diuerſis ſubiectis vagis.

IVLII.

IVLII PACII A BERIGA IN ANALYTICORVM PRIORVM LIB. I.

Commentarius Analyticus.

QVEMADMODVM triplex eſt noſtri intellectus operatio, & per eam triplex cognitio, quarum prima verſatur in ſimplicibus terminis, altera in vero aut falſo enunciando, ſiue in componendo & diuidendo, tertia in ratiocinando & progrediendo a notis ad ignota: ita tres ſunt partes artis logicæ, vna de ſimplici interpretatione, id eſt, de nomine & verbo, altera de enunciatione, tertia de ſyllogiſmo. duabus igitur, quæ ſimpliciores & naturâ priores ſunt, expoſitis, ſequitur tertia, quę eſt præcipua, vtpote quæ ſubiectum logicæ declarat, ſicut paulo pòſt explicabo. Nunc, expoſito nexu huius libri, quædam de inſcriptione dicamus. Analyticorum, id eſt, reſolutoriorum inſcriptio communis eſt quatuor libris, quorum duo priores ſunt de ſyllogiſmo, poſteriores de demonſtratione: ideóque diſtinctionis causâ vocantur Priora Analytica, & Poſteriora Analytica. non ſolùm enim hi libri ſunt analyticè conſcripti, ſed etiam docent rationem, qua ſingula analyticè tractantur. Analyticè tractari dicuntur, quæ accuratè docentur per demonſtrationes, ita vt res in ſua principia reſoluantur. atque huic analyticæ tractationi opponitur logica ſeu dialectica, vt libro primo Poſter. cap. 22. partic. 1. 22. 23. & 25. Sic in his prioribus Analyticis Ariſtoteles reſoluit ſyllogiſmum in ſua principia, id eſt, in propoſitiones, ex quibus efficitur concluſio, & in terminos, ex quibus propoſitiones conſtant. & in poſterioribus ſimiliter reſoluit demonſtrationem in ſua principia, quæ ſunt cauſæ concluſionis. Obſcura ex Zabarella in primum cap. 1. lib. Poſter. demonſtrationem non eſſe reſolutionem, ſed potiùs compoſitionem, quam reſolutio præcedit. principia namque per reſolutionem inuenimus: deinde, iis inuentis, extruimus demonſtrationem. Eadem eſt ſyllogiſmi ratio. Hæc de inſcriptione dicta ſint. Iam videamus, quid ſit ſubiectum, & quis ſcopus horum librorum. Aut quæritur ſubiectum & ſcopus priorum Analyticorum, aut Poſteriorum, aut communiter Analyticorum. Priorum ſubiectum eſt ſyllogiſmus, qui eſt etiam ſubiectum commune toti logicæ. nam hi libri Priorum generales ſunt, id eſt, generaliter explicant ſubiectum, nempe ſyllogiſmum, cuius partes ſuperiori libro declaratæ fuerunt, & ſpecies ſequentibus libris declarabuntur. Eorundem Priorum ſcopus eſt cognitio ſyllogiſtica: ſcopùs, inquam, ſeu finis externus, non internus, id eſt, quem non conſequitur logicus, ſed philoſophus organo logico vtens. Sic enim logica philoſophiæ inſeruit, vt arti equeſtri ars conficiendi frænos, & arti militari ars equeſtris. Poſteriorum ſubiectum eſt demonſtratio: finis autem ſimiliter externus eſt ſcientia demonſtratiua. Communiter Analyticorum duplex ſubiectum, & duplex finis conſiderari poteſt. nam ſubiectum commune, quod Scholaſtici rectiſſimè adæquatum appellant, eſt ſyllogiſmus, & finis adæquatus eſt ſcientia ſyllogiſtica: ſubiectum verò principale eſt demonſtratio, & finis principalis eſt ſcientia demonſtratiua, quæ eſt finis præcipuus totius logicæ. Subiectum igitur adæquatum & finis adæquatus ſumuntur ex libris Priorum: ſubiectum autem principale, & finis principalis, ex libris Poſteriorum. Vnde intelligimus coniungi poſteriores cum prioribus: non quia ſyllogiſmi vna ſpecies ſit demonſtratio: nec quia ea quæ in Prioribus docentur, non pertineant etiam ad Topicum: (contrarium enim defendi diſputat. 2. theſ. 6. & perſpicuè colligitur ex huius lib. cap 1. part 6. & cap. 6. part. vlt. & lib. ſeq. cap 23. partic. 1. & Topic. lib. 1. cap. 1. part. 12.) ſed quia demonſtratio eſt præcipua pars ſyllogiſmi, quæ maximè probat, quippe quæ numquàm fallit: cùm ſyllogiſmus dialecticus ſæpe, ſophiſticus autem ſemper decipiat. Supereſt, vt diuiſionem afferamus. Analytica diuiduntur in Priora, quæ

ſunt de ſyllogiſmo, & poſteriora, quæ agunt de demonſtratione. Priora ſubdiuiduntur in duos libros. In primo conſideratur ſyllogiſmus conficiendus: logica namque non eſt ſcientia, ſed ars: proinde non in contemplatione, ſed in effectione conſiſtit. In altero libro conſideratur ſyllogiſmus iam factus. quòd ſi libet cum Scholaſticis loqui, primus liber conſiderat ſyllogiſmum in fieri, ſecundus, ſyllogiſmum in facto eſſe. De ſyllogiſmo conficiendo tria explicantur, γένεσις ſeu σύνθεσις, & εὕρεσις, ſiue εὐπορία, & ἀνάλυσις, id eſt, conſtitutio ſeu conſtructio, & inuentio ſeu copia, & reſolutio ſeu diſpoſitio. Primùm enim ſcire oportet, quomodo ſyllogiſmi extruantur: deinde quomodo facilè fiant, & ſint in promptu: poſtremò quomodo ſyllogiſmi ab aliis facti confuſi & perturbati, redigantur ad ſuam formam, id eſt, quomodo ex orationibus quibuſcumque poſſimus ſyllogiſmos latentes eruere, item quomodo poſſimus ſyllogiſmos quacumque formâ extructos, in aliam formam vel in alium modum referre ac reſoluere. Primus tractatus, qui eſt de ſtructura ſyllogiſmorum, ſeu de ratione conficiendi ſyllogiſmos, tribus partibus conſtat. In prima præmuniuntur quædam principia, cap. 1. 2. & 3. In ſecunda extruuntur ſyllogiſmi ex puris, vel modificatis propoſitionibus, vel ex altera pura & altera modificata, vſque ad cap. 23. Tertia pars continet quaſdam hypotheorias, id eſt, quarundam quæſtionum ſolutiones, ab eo cap. 23. vſque ad cap. 27. vbi incipiet ſecundus tractatus de inuentione. His generaliter expoſitis, accedamus ad expoſitionem primi capitis in quo Philoſophus declarat ſubiectum & finem librorum Analyticorum; item proponit quædam principia, id eſt, definitiones, diuiſiones, & regulas.

1 *Primùm dicere.* Primùm proponit: deinde ibi, [*hoc eſt*] *eſſe circa*, exponit ſubiectum principale Analyticorum, id eſt, demonſtrationem, & finem principalem, id eſt, ſcientiam demonſtratiuam. Aliud eſt ſubiectum adæquatum, & alius eſt finis adæquatus, vt ſuprà expoſui. Quid autem ſit demonſtratio, & quid ſcientia demonſtratiua, declarabitur ſecundo cap. primi Poſter. Ex hoc loco, ex prima particula 4. cap. & ex lib. 2. Poſter. cap. pen. partic. vlt. præter communem inſcriptionem, apparet Ariſtotelem coniungere priora analytica cum poſterioribus, & agere de ſyllogiſmo in gratiam demonſtrationis: non quia hic tractatus ſoli demonſtrationi inſeruiat, ſed quia ei præcipuè inſeruit, tamquàm perfectiſſimæ ſyllogiſmi ſpeciei, vt ſuprà notaui.

2 *Poſteà definire.* Proponit explicanda quædam principia ſyllogiſmis omnibus communia: eaque proponit partim ordine reſolutiuo, partim compoſitiuo, partim diuiſiuo. & quo ordine proponit, eodem ordine mox declarabit. progreſſus enim à propoſitionibus ad terminos eſt reſolutiuus: quia propoſitio ex terminis conſtat, & in eos reſoluitur, vt dicetur in 7. partic. A propoſitionibus autem & terminis ad ſyllogiſmum eſt progreſſus compoſitiuus: quoniam ſyllogiſmus ex iis componitur. Denique progreſſus à ſyllogiſmo generaliter accepto ad ſyllogiſmum perfectum qui fit in prima figura, & imperfectum qui fit in ſecunda vel tertia figura, eſt diuiſiuus à genere ad ſpecies. Notandum igitur eſt, nullam eſſe ordinis ſpeciem, cui ſimus perpetuò adſtricti: ſed obſeruandum ſemper, vt à notioribus ad ignotiora progrediamur, id eſt, vt præponamus quæ ad ſequentia explicanda valent. Quocirca Ariſtoteles in præſentia, etſi conſtituerat vti ordine compoſitiuo à partibus ſyllogiſmi ad ſyllogiſmum: tamen ab hoc ordine recedit, quatenus partes compoſitas, id eſt, propoſitiones, præponit ſimplicibus, nempe terminis: quia terminus per propoſitionem definitur, adeò vt definitio termini non poſſit intelligi, niſi ſciatur quid ſit propoſitio.

3 *Poſt hæc.* Proponit alia principia declaranda, quæ propria ſunt primæ ſyllogiſmorum figuræ.

4 *Propoſitio igitur.* Quo ordine ſingula propoſuit, eodem ordine deinceps enarrat, incipiens à propoſitione, cuius tres diuiſiones proponit, primam ſumptam à qualitate, ſecundam à quantitate, tertiam à materia. Prima ponitur in hac particula eámque Ariſtoteles vult ſimul & definitionis & diuiſionis vim habere. ideóque proponit genus, & ſubiicit membra diuidentia loco differentiæ, inquiens propoſitionem eſſe orationem affirmantem vel negantem aliquid de aliquo. De re definita notandum eſt, propoſitionem ab enunciatione non re differre, ſed ratione: eadem namque oratio, quatenus interpretatur mentis conceptum, dicitur enunciatio: & quatenus eſt pars ſyllogiſmi, appellatur propoſitio. Ad definitionem verò primùm notetur, hanc eſſe definitionem, quam M. Tullius in Topicis vocat definitionem diuiſionum, hoc eſt, quæ ſumitur à partibus & quaſi ſpeciebus rei definitæ. locus autem eſt huiuſmodi definitionibus, vbi id quod definitur, non eſt verum genus, hoc eſt, non continet æqualiter omnes

omnes ſpecies: cuiuſmodi eſt propoſitio, vt recte Alexander tradit; quoniam affirmatio, vt ſimplicior, ita prior eſt negatione. Similiter ob eandem rationem Ariſtoteles animam definiuit lib.2. de anima, cap.2. Præterea notanda ſunt verba illa, *aliquid de aliquo*, quæ hîc latè accipiuntur: alioqui conuenirent ſoli affirmationi, non etiam negationi, vti conſtat ex cap.6.de interpret.part.1. & 2.

5 *Hæc autem* [*eſt*] *vniuerſalis.* Sequitur propoſitionis altera diuiſio à quantitate: quam diuiſionem iam expoſui cap. 7. de interpretatione. Sed notandum eſt, hîc poni tantùm tria membra, id eſt, propoſitionem vniuerſalem, particularem, & indefinitam, omitti ſingularem, vt Socrates eſt Philoſophus, quia nulla eſt ſingularium ſciẽtia, vt ex Platone Porphyrius notauit cap. 2. part.35.

6 *Iamuerò propoſitio.* Sequitur tertia propoſitionis diuiſio à materia. alia namque propoſitio eſt neceſſaria, quam vocamus demonſtratiuam: alia probabilis, quam nominamus dialecticam: alia fallax & captioſa, quam appellamus ſophiſticam. ſed in contextu omittitur vnum membrum, id eſt, propoſitio ſophiſtica, de qua alibi dicetur, quia remotiſſima eſt à demonſtrationibus & à ſcientiis. Obſeruat igitur Ariſtoteles præceptum, quod ipſe præſcripſit primo Top. cap.16. de differentiis inueniendis, id eſt, docet quid differat propoſitio demonſtratiua à dialectica, cum qua habet maiorem affinitatem: non etiam à ſophiſtica, à qua longiſſimè abeſt. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles primo loco ponit inter propoſitionem demonſtratiuam & dialecticam diſcrimen ſumptum à forma, nempe quòd demonſtratiua ſumit vnam contradictionis partem, id eſt, vel tantùm affirmat, vel tantùm negat: dialectica verò propoſitio eſt interrogatio contradictionis, id eſt, interrogat vtramque partem contradictionis, ita vt neutram affirmet, vel neget, ſed electionem interrogato relinquat, vtrùm malit affirmare, an negare. Exempli gratiâ, motus eſt æternus, eſt propoſitio ſecundùm Ariſtotelem demonſtratiua: hæc verò propoſitio, Eſtne motus æternus, an non? eſt propoſitio dialectica. Notandum eſt, omnem interrogationem dialecticam referri ad vtramque partem contradictionis, quia ſemper datur optio aduerſario, vtrùm malit affirmare, an negare. ſed interdum vtraque pars exprimitur, vt in hoc exemplo, vtrùm motus eſt æternus, an non? interdum verò, altera exprimitur, altera ſubauditur, veluti, éſtne motus æternus? Quare Ariſtoteles in præſentia reſpiciens ad id quod eſt in re ipſa, ſiue tacitum ſiue expreſſum, inquit propoſitionem dialecticam interrogare vtramque partem contradictionis. cap. autem 11. de interpret. part. 2. reſpiciens ad id quod voce exprimitur, dixit propoſitionem dialecticam eſſe vel petitionem propoſitionis, vel alterius partis contradictionis. Expoſui, quod Ariſtoteles primò in hac particula proponit, id eſt, diſcrimen propoſitionis demonſtratiuæ & dialecticæ ſumptum à forma. Secundò cùm ait, *Sed* [*quod*] *ad vtriuſque*, tollit illud diſcrimen, id eſt, oſtendit id non habere locum in ratiocinando: quoniam etiamſi dialecticus interroget, non tamen ex interrogationibus extruit ſyllogiſmum, ſed ex propoſitionibus affirmantibus vel negantibus, quas per interrogationem elicuit ex ore aduerſarij. Ait igitur, *quod ad vtriuſque ſyllogiſmum conficiendum attinet*, id eſt, in extruendo ſyllogiſmo ſiue demonſtratiuo ſiue dialectico, *nihil differt*, id eſt, non differt propoſitio dialectica à demonſtratiua. Intellige nihil differre ratione formæ, vt proximè ſequentia verba declarant, cùm inquit, *nam & qui demonſtrat.* nam ratione materiæ omnimodo & ſemper differunt, vt paulò pòſt declarabitur. Tertiò cùm ait, *quare ſyllogiſtica*, ex dictis colligit dialecticam & demonſtratiuam propoſitionem genere eſſe eandem, ſpecie autem differre. quæ vt perſpicuè intelligantur, primùm deſcribit genus, id eſt, propoſitionem ſyllogiſticam, inquiens eam eſſe ſimpliciter affirmationem vel negationem alicuius de aliquo, ſicut iam dictum fuit part.4. Verbum *ſimpliciter*, ſignificat generaliter, vt ſit propoſitio non coanguſtata ad materiam neceſſariam, vel ad materiam probabilem. Eſt igitur affirmatio vel negatio *eo quo diximus modo*, id eſt, vel vniuerſalis vel particularis vel indefinita, ſicut dictum eſt in partic. 5. Quartò cùm ait, *Demonſtratiua autem*, definit propoſitionem demonſtratiuam: cuius propria differentia ſumitur à materia, quòd ſcilicèt hæc propoſitio eſt vera, & ſumpta ex ſubiecti atque ſcientiæ principiis. Quintò cùm ait, *Dialectica verò*, definit propoſitionem dialecticam: & obiter repetit duos illos modos, quibus propoſitio dialectica conſideratur, nempe vt interrogatio, & vt pars ſyllogiſmi. Priori modo accepta perſpicuè diſtinguitur à demonſtratiua, quia formam diuerſam habet. Poſteriori autem modo accepta diſtinguitur ratione materiæ: quia non eſt neceſſariò vera, vt demonſtratiua, ſed tantùm videtur eſſe vera, ſeu tantùm eſt probabilis,

vt in Topicis prolixiùs explicabitur. Tandem cùm ait, *Quid igitur*, affert excuſationem, ne ab aliquo reprehendatur, quòd non perfectè declarauit diſcrimina propoſitionum demonſtratiuarum & dialecticarum: atque ait ſe in præſentia tradidiſſe, quæ ad præſentem vſum ſufficiunt, cætera ſe expoſiturum ſuis locis, dum in poſterioribus tractabit de propoſitione demonſtratiua, & in Topicis de propoſitione dialectica.

7 *Terminum verò*. Poſtquàm locutus eſt de propoſitione, conſequenter ſecundum particulæ 2. ordinem agit de termino. & primò eum definit. Secundò cùm ait, *vt attributum*, eum diuidit in attributum & ſubiectum. Tertiò cùm ait, *ſiue adiiciatur*, explicat eam diuiſionem: & inquit, in omni propoſitione eſſe duos terminos, ſubiectum & attributum: nihil autem referre, vtrùm velis conſiderare etiam copulam verbalem, an eam negligere. nam per ſe non eſt pars propoſitionis, non magis quàm aliæ particulæ, quas vocant ſyncategoremata, quales ſunt præpoſitiones, & coniunctiones. Si verò copula verbalis conſideretur vt adiacens & cohærens termino propoſitionis, tum cohæret attributo: quia idem eſt dicere, *ambulat*, & *eſt ambulans*, vt diximus ex libro de interpretatione. Nihil igitur refert, vtrùm attributum dicatur eſſe (exempli gratiâ) ambulans, an, eſt ambulans. in hac enim propoſitione, homo eſt ambulans, duo tantùm ſunt termini, homo & ambulans, vel homo & eſt ambulans. nam vtroque modo ſecundùm Ariſtotelem loqui poſſumus. Notandum eſt tam ex termini definitione, quàm ex eius diuiſione, terminum non conſiderari vt dictionem quandam per ſe, ſed vt partem propoſitionis: quod & ipſum termini vocabulum ſatis declarat. Vocantur enim ab Ariſtotele termini, quia propoſitionem terminant, vt puncta lineam. quapropter Ariſtoteles propoſitiones interdum vocat interualla: qua de re dicam poſteriùs. Prætereà notandum, cùm Ariſtoteles ait terminum eſſe in quem diſſoluitur propoſitio, perinde eſſe, ac ſi diceret, ex quo componitur propoſitio. nam res ſingulæ in ea principia reſoluuntur, ex quibus componuntur. maluit tamen dicere, *in quem diſſoluitur propoſitio*, quàm, ex quo componitur: proptereà quòd priùs definiuit propoſitionem: & in hac parte non vtitur ordine compoſitiuo, ſed reſolutiuo: ideóque propoſitionem, de qua tota & integra proximè egit, nunc in terminos reſoluit.

8 *Syllogiſmus autem*. Expoſitis partibus ſyllogiſmi, tranſit ad explicandum ipſum ſyllogiſmum. & in hac particula primò eum definit. Deinde cùm ait, *Dico autem*, explicat membrum quoddam eius definitionis. Cùm autem hæc definitio ſit potiſſimum principium in his libris Priorum: (eſt enim definitio ſubiecti, ad quod omnia in Prioribus Analyticis tradita referuntur) diligenter eſt enodanda. Sed in primis explicandum eſt ipſum definitum, vt intelligamus, quod plerique vulgò ignorant, quid hoc loco definiatur. Notandum igitur eſt, ſyllogiſmum eſſe vocabulum homonymum. Et vt omittam ſignificationem, in qua ſumitur ab Hermogene in conſtitutionum diuiſione, illis verbis, Ἔστι γὰρ συλλογισμὸς, ἀγράφου πράγματος πρὸς ἔγγραφον ἀντίθεσις, εἰς ταὐτὸν συνάγοντός τινος τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ· οἷον, τὸν ἐξ ἑταίρας μὴ λέγειν. ἐκ πόρνης τινὰ γεγονότα λέγειν κωλύει τις: *Eſt enim ſyllogiſmus, rei non ſcriptæ cum ſcripta collatio, referente aliquo rem non ſcriptam ad idem [ius,] ad quod [refertur] res ſcripta, veluti ſi vetante lege eum dicere [ſeu concionem habere] qui ex ſcorto natus ſit, aliquem ex ſcortatore [genitum] dicere aliquis prohibeat*: vt, inquam, hanc ſignificationem omittam, quæ eſt ab inſtituto aliena, tribus modis ſyllogiſmus apud logicos accipitur. Primò ſignificat organum logicum (ſic enim rectè vocatur ab Alexandro hìc, & in 1. Topic.) quo probatur concluſio. Significat igitur duas propoſitiones ita inter ſe affectas, vt vim habeant inferendæ alicuius concluſionis. in qua ſignificatione accipitur infrà cap. 7. part. vlt. & lib. ſeq. cap. 1. & cap. 4 part. 14. & 15. & Poſter. lib. 1. c. 26. partic. 5 7 Secundò ſyllogiſmus accipitur, non pro propoſitionibus inferentibus concluſionem, ſed pro ipſa concluſione ſiue concluſionis illatione, vt huius lib. cap. 4. part. 2. & lib. ſeq. cap. 2. part. 14 & cap. 12. part. vlt. & cap. 17. part. 2. & Poſter. lib. 1. cap. 16. partic. 15. & de anima lib. 1. cap. 3. partic. 18. 20. Tertiò ſyllogiſmus ſignificat totum (vt cum Scholaſticis loquar) diſcurſum, id eſt, aggregatum ex propoſitionibus & concluſione. ſic hodie ſyllogiſmum accipiunt plerique omnes logicæ artis ſcriptores. Ariſtoteles autem nuſquam ita accipit. De eius interpretibus hoc affirmare non auſim: quamuis Sueſſanus in lib. ſequen. commen 2. indubitanter pronunciet nullum peripateticum admittere vt concluſio dicatur pars ſyllogiſmi: immo habeat pro ſententia manifeſtè abſurda, ſi quis dicat concluſionem eſſe partem ſyllogiſmi. Ex his ſignificationibus prima hoc loco debet accipi: nam definitur ſyllogiſmus, qui eſt organum & logicæ ſubiectum: concluſio verò nec eſt organum, nec pars organi,

ſed

ſed eius finis & effectus. Vnde etiam definitio ſyllogiſmi conuenit ſolis propoſitionibus. Hæc dicta ſint de definito. Nunc explicemus definitionem: in qua primo loco ponitur ſyllogiſmi genus, id eſt, λόγος. Cùm autem λόγος ſit verbum homonymum, alij vertunt orationem, alij rationem. Nobis placet prior interpretatio, quam præceptor noſter Zabarella inde confirmabat, quòd genus in definitione poſitum debet latiùs patere quàm definitum, ratio verò non latiùs patet quàm ſyllogiſmus, ſed cum eo reciprocatur, immò eſt idem quod ſyllogiſmus. nullam enim eſſe rationem præter ſyllogiſmum, demonſtrabitur in vltimo tractatu libri ſequentis. Oratio verò eſt ſyllogiſmi genus: quia complectitur etiam alias ſpecies, vt enunciationem, deprecationem, &c Hoc loco intelligendum eſt, orationem à nobis non accipi anguſtè, prout ore profertur. vt enim præter alios Peripateticos Boëtius initio libri de interpretatione diſtinguit, triplex eſt oratio, vna in mente, alia in voce, tertia in ſcriptis. generaliter autem hic orationem accipio: nec minùs vt eſt in mente, quàm vt eſt in voce: quandoquidem logica magis reſpicit ad ſermonem internum, quàm externum. 1. Poſter. cap. 10. part. 7. Hæc de genere. Sequuntur differentiæ. Ait Ariſtoteles, *in qua* (oratione) *quibuſdam poſitis*, id eſt, tribus terminis, ac duabus propoſitionibus quæ ex illis tribus terminis conficiuntur. Græce, ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν. Verbum τεθέντων Gellius lib. 15. cap. 26. interpretatur *conſenſis & conceſſis*. Eodem modo & alij multi interpretantur. Sed hæc interpretatio ob ſequentes rationes mihi non probatur. Primò minùs conuenit ſimplicibus terminis, qui non minùs ponuntur in ſyllogiſmo, quàm propoſitiones, ad quas ſolas videtur Gellius reſpexiſſe. Secundò hîc conſideratur nuda ſyllogiſmi forma, quæ applicari poteſt & ab Ariſtotele applicabitur etiam materiæ falſæ & propoſitionibus falſis, atque adeò manifeſtè falſis, quas nemo concederet. Vt omittam quòd nemo concedit propoſitiones illas alphabeticas, quibus nuda illa ſyllogiſmi forma declaratur, Omne β eſt α, &c. Tertiò hæc definitio conuenire debet omnibus ſyllogiſmis, proinde etiam ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile, in quibus ſumimus propoſitionem, quam non concedimus, immo per eum ſyllogiſmum volumus euertere. Denique etiamſi videantur interdum ea dici poni, quæ non probantur: vnde theſis dicitur ſpecies quædam principij: tamen hoc æquè dici non poteſt de verbo κεῖσθαι & κείμενα, quo Ariſtoteles hîc, & 1. cap. 1 lib. Topic. vtitur promiſcuè, dicens modò τεθέντων, modò κειμένων. Sequitur in definitione *aliud quiddam* [*diuerſum*] *ab his quæ poſita ſunt*. id eſt, concluſio quæ non ponitur in ſyllogiſmo, prout ſyllogiſmus hîc accipitur, ſed differt ab iis quæ in ſyllogiſmo poſita ſunt, ne idem per idem probetur. Additur, *neceſſariò accidit*, verbum *neceſſariò*, non ſignificat concluſionem eſſe neceſſariam: (id enim non eſt perpetuum, ſed modò eſt neceſſaria, modò contingens, modò pura, vt Ariſtoteles in ſequentibus docebit) ſed ſignificat neceſſariam illationem ſeu collectionem concluſionis ex propoſitionibus. nam & quod per ſe non eſt neceſſarium, poteſt neceſſariò cohærere alteri, quemadmodum ex propoſitionibus contingentibus neceſſariò efficitur concluſio contingens. Verbum autem *accidit*, accipe pro colligitur, ſiue infertur, ſiue (vt rectè interpretatur Gellius) efficitur. Accidit autem non in ſyllogiſmo, ſiquidem non ponitur in ſyllogiſmo, & mutata concluſione dicitur ab Ariſtotele manere idem ſyllogiſmus, lib. ſeq. cap. 1. ſed accidit ex ſyllogiſmo, ſeu per ſyllogiſmum. Quare verbum illud, *in qua*, antea poſitum in hac definitione, coniungitur tantùm cum proximo verbo, *poſitis*, non cum verbo *accidit*. nam ſyllogiſmus non eſt oratio in qua efficitur concluſio: ſed eſt oratio, in qua ponuntur quædam efficientia concluſionem. Sequentia definitionis verba, *eò quòd hæc ſunt*, ipſe Ariſtoteles interpretatur, cùm ſubiicit, *Dico autem*, &c. & inquit ea verba ſignificare concluſionem effici propter propoſitiones, & terminos in ſyllogiſmo poſitos hoc ideò: quia nullo externo termino opus eſt, vt ſit neceſſaria conſecutio, id eſt, quia tres illi termini in ſyllogiſmo poſiti, & rectè complicati vt faciant duas propoſitiones ſyllogiſticas, ſufficiunt ad inferendam concluſionem, nec requiritur quartus terminus. quandoque tamen requiritur noua propoſitio ex iiſdem terminis confecta, vt neceſſitas conſecutionis appareat, vt mox partic. 10. explicabitur.

9 *Perfectum igitur*. A ſyllogiſmo generaliter definito tranſit ad definitionem ſpecierum, id eſt, ſyllogiſmi perfecti, & ſyllogiſmi imperfecti. Primò igitur in hac particula definit ſyllogiſmum perfectum, qui fit in prima figura: & ait eum eſſe perfectum, qui nulla alia re indiget vt neceſſitas conſecutionis appareat, id eſt, qui in ſe habet euidentem neceſſitatem inferendæ concluſionis, vt non ſit opus ei adiungere,

neque nouum terminum, neque nouam propoſitionem.

10 *Imperfectum.* Sequitur definitio ſyllogiſmi imperfecti, cuiuſmodi ſunt ſyllogiſmi ſecundæ & tertiæ figuræ. nam etſi habent in ſe neceſſitatem inferendæ concluſionis, non tamen eam euidentem habent, ſed opus eſt vt perficiantur per reductionem ad primam figuram. Si quis enim ſyllogiſmo ſecundæ vel tertiæ figuræ conceſſo concluſionem neget, non poſſumus probare conſequentiam, niſi confugiamus ad primam figuram, vt in ſequentibus perſpicuum fiet. Ait, *vna re pluribúſve*, id eſt, vna vel pluribus propoſitionibus, in quibus tamen non ponuntur noui termini: quia ſemper manere debemus in tribus terminis, ſed ex illis variè complicatis fiunt variæ oppoſitiones. Ait, *quæ quidem*, &c. Senſus eſt, has nouas propoſitiones, quæ adſumuntur ad perficiendos ſyllogiſmos imperfectos, non fieri ex nouis terminis, ſed ex illis ipſis qui poſiti fuerunt in ſyllogiſmo imperfecto: ita autem fieri, vt negari non poſſint ab eo qui priores ſyllogiſmi imperfecti propoſitiones conceſſit. nam hæ nouæ propoſitiones illis prioribus neceſſariò cohærent, & ex illis neceſſariò colliguntur, quamuis hæ nouæ propoſitiones poſitæ non fuerint in illo ſyllogiſmo imperfecto. Hoc enim eſt, quod ait Ariſtoteles in vltimis verbis huius particulæ, has nouas propoſitiones non eſſe ſumptas per propoſitiones illas priores ſyllogiſmum conficientes.

11 *In toto autem.* In hac particula explicantur principia propria primæ figuræ, id eſt, per quæ probatur euidens neceſſitas inferendæ concluſionis in ſyllogiſmis primæ figuræ. Hæc autem principia ſunt, quid ſit eſſe in toto, quid ſit dici de omni: item quid non eſſe in toto, & quid dici de nullo. Totum hic intellige attributiuum, vt genus. In toto autem eſſe, & dici de omni, re idem ſunt, ratione differunt, vt adſcenſus & deſcenſus. cùm enim attributum dicitur de omni ſubiecto, vt animal de omni homine, ſubiectum dicitur eſſe in toto, id eſt, contineri eo attributo tamquàm partem eius ſubiectiuam. cùm igitur deſcendimus ab attributo ad ſubiectum, tunc dicimus de omni. cùm autem adſcendimus à ſubiecto ad attributum, dicimus eſſe in toto. Et hæc quidem affirmatiuè ſic habent. Negatiuè autem dicitur de nullo, cùm deſcenditur ab attributo ad ſubiectum, vt animal dicitur de nullo lapide: vel non eſt in toto, cùm adſcenditur à ſubiecto ad attributum, veluti, nullus lapis eſt animal. Cum hac parte coniunge particulam 1. cap. 3. Categor. & part 37. cap. 2. Porphyrij Notandum etiam eſt, naturalem ordinem eſſe potiùs ab attributo ad ſubiectum, quàm à ſubiecto ad attributum. nam in ſcientiis progredimur deſcendendo ab vniuerſalibus ad particularia, vt Porphyrius ex Platone docuit cap. 2. part. 35. Ideóque Ariſtoteles in explicandis ſyllogiſmis potiùs dicet animatum (exempli gratiâ) in eſſe vel attribui animali, & animal homini, quàm animal eſſe animatum, & hominem eſſe animal.

IN CAP. II. DE CONVERSIONE PROPOSITIONVM ſimplicium.

EXpoſitis principiis communibus, nec non principiis propriis primæ figuræ, tranſgreditur ad explicanda principia propria ſecundæ & tertiæ figuræ, id eſt, per quæ confirmabuntur ſyllogiſmi ſecundæ & tertiæ figuræ. Hæc autem principia ſunt conuerſiones propoſitionum. Conuerſionum varia ſunt genera. nam conuerſio eſt vocabulum homonymum. Sed de aliis conuerſionibus infrà dicetur ſuis locis: hic autem conuerti dicitur propoſitio, cùm ſeruata eius qualitate & veritate, termini locum mutant, ita vt ex ſubiecto fiat attributum, & ex attributo ſubiectum. quandoque autem ſeruatur eadem quantitas, veluti, nullus lapis eſt animal, nullum animal eſt lapis: quandoque mutatur quantitas, veluti omnis homo eſt animal, aliquod animal eſt homo. hæc vocatur conuerſio per accidens: illa verò, conuerſio ſimplex.

1 *Cùm autem omnis.* Proponit varia genera propoſitionum, quarum conuerſionem mox eſt declaraturus: ac proponit tres propoſitionum diuiſiones. Prima eſt: quòd propoſitio vel eſt pura, vt homo currit; vel neceſſaria, vt neceſſe eſt hominem currere; vel contingens, vt contingit hominem currere. Omittit poſſibilem: quia ſub contingenti continetur: contingens enim & poſſibile idem valent. Impoſſibilem quoque breuitatis cauſâ comprehendit ſub neceſſaria. quod enim impoſſibile eſt eſſe, id neceſſe eſt non eſſe, vt didicimus ex libro de interpretatione. Secunda diuiſio eſt: quòd omnis propoſitio affirmat vel negat. hanc diuiſionem ait Ariſtoteles obtinere καθ' ἑκάστην πρόσρησιν, in quauis attribuendi ratione. Senſus eſt, & propoſitiones puras diuidi in affirmantes. & ne-

& negantes, & ſimiliter neceſſarias, vel contingentes diuidi in affirmantes & negantes. Itaque πρόσρησιν hîc appellat, quod vocauit πρόσθεσιν cap. 12. de interpretatione part. 5. Iam igitur habemus ſex genera enunciationum, nempe affirmationem puram, negationem puram, affirmationem neceſſariam, negationem neceſſariam, affirmationem contingentem, & negationem contingentem. Tertia diuiſio eſt, qua quælibet harum affirmationum vel negationum ſubdiuiditur in tria genera, id eſt, in vniuerſalem, particularem, & indefinitam. (Cur Ariſtoteles omittat ſingularem, docui ad caput præcedens, & alibi. In conuerſionibus autem explicandis expreſsè mentionem propoſitionum indefinitarum non faciet: quia in conficiendis ſyllogiſmis omnino comparabuntur particularibus) cùm igitur anteà eſſent ſex genera, & horum quodlibet ſit tripertitum, hinc oriuntur octodecim propoſitionum genera: nam ſex ter accepta, conficiunt octodecim. primũ eſt affirmatio pura vniuerſalis. ſecundum, negatio pura vniuerſalis: tertium, affirmatio pura particularis: quartum, negatio pura particularis: quintum, affirmatio pura indefinita: ſextum, negatio pura indefinita. Eodem modo licet colligere ſex genera propoſitionum neceſſariarum, & ſex genera contingentium: atque ita fiunt octodecim.

2 [*Propoſitionem*] *de eo quod ineſt.* Incipit explicare conuerſionem propoſitionum puratum. Puras voco eas, quæ carent modo, quas Ariſtoteles appellat propoſitiones τοῦ ὑπάρχειν, eius quod ineſt, id eſt, in quibus ſimpliciter aliquid dicitur ineſſe, nec additur, neceſſariò, vel contingenter ineſſe. Harum propoſitionum conuerſionem ſeu conuertendi modum primò ponit, & exemplis declarat vſque ad partic. 6. Deinde rationibus probàt à part 6. vſque ad finem capitis. Incipit autem à negante vniuerſali: quia hæc ſimpliciter conuertitur: veluti, nulla voluptas eſt bona, nullum bonum eſt voluptas: item nullum animal eſt lapis, nullus lapis eſt animal. Solent opponi quædam exempla, quæ non videntur hanc conuerſionem admittere. Veluti vera eſt hæc propoſitio, nullum dolium eſt in vino, vel nullum templum eſt in homine: hæc tamen eſt falſa, nullum vinum eſt in dolio, vel, nullus homo eſt in templo. Hanc obiectionem ſoluam poſt expoſitionem ſequentis particulæ.

3 *Attributiuam autem.* Docet propoſitionem vniuerſalem attributiuam, id eſt, affirmatiuam (nam attributiuam paſſim accipit pro affirmante) conuerti per accidens, id eſt, in particularem. quam conuerſionem confirmat exemplo: quia ſi omnis voluptas eſt bona, etiam quoddam bonum eſt voluptas. Sic ſi omnis homo eſt animal, quoddam animal eſt homo. Obiiciuntur exempla, in quibus hæc conuerſio non videtur habere locum. non enim, ſi omne vinum eſt in dolio, propterea aliquod dolium eſt in vino: nec ſi omnis miles eſt in caſtris, idcirco aliqua caſtra ſunt in milite. Vt obiectio ſoluatur, & ad omnia exempla, quæ contra conuerſionum regulas afferri poſſunt, parata ſit reſponſio, notandum eſt, conuerſionem ita fieri debere, vt termini planè iidem maneant. nam exempla illa fallunt ob eam cauſam, quam Ariſtoteles vocat παρὰ τὸ μικρὸν, id eſt, propter exiguitatem diſcriminis. aliud enim eſt vinum: aliud, eſſe in vino. & ſimiliter aliud eſt dolium, vel templum: aliud, eſſe in dolio, vel in templo. Si igitur retineantur iidem termini, ſemper conuerſio valebit. Exempli gratiâ, nullum dolium eſt in vino, ſit rectè vertes, nihil quod eſt in vino, eſt dolium. Item nullum templum eſt in homine: nihil quod eſt in homine, eſt templum. Eadem eſt ratio vniuerſalis affirmatiuæ, veluti ſi omne vinum eſt in dolio, non propterea aliquod dolium eſt in vino: ſed aliquid quod eſt in dolio, eſt vinum. Item ſi omnis miles eſt in caſtris: aliquid, quod eſt in caſtris, eſt miles.

4 *Ex particularibus.* Docet particularem affirmatiuam ſimpliciter conuerti: vt, quidam homo eſt albus, quoddam album eſt homo.

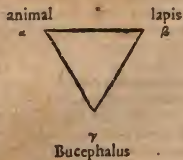
5 *Priuatiuam autem.* Docet negantem particularem (nam priuatiuam accipit pro negatiua, vt ſuprà attributiuam pro affirmatiua) non conuerti: vt in hoc exemplo, aliquod animal non eſt homo, quia non propterea dicere poſſumus aliquem hominem non eſſe animal.

6 *Primùm igitur.* Poſtquàm expoſuit regulas de propoſitionibus conuertendis, deinceps, vt doctorem analyticum decet, eas probat: quia non ſunt per ſe manifeſtæ, vt erant principia illa, de omni, & de nullo, expoſita in 7. part. ſuperioris capitis. Cùm autem in his probationibus afferendis incipiat Ariſtoteles vti figuris & elementis, quibus in poſterum ſæpiſſimè in his libris analyticis vtetur: idcirco hic locus poſtulat, vt aliquid dicamus de Ariſtotelis inſtituto, & de literarum ac figurarum vſu. Ariſtoteles igitur vtitur elementis & figuris, Primò propter perſpicuitatem, vt ipſe diſertè teſtatur huius libri cap. 28. part 5. & etiam innuit cap. 13. de interpretatione, in calce pri-

mæ partic. ſi quis enim teneat harum figurarum vſum, res ei fit planior & dilucidior: utpote cùm hac ratione quodammodo oculis ſubiiciatur. vnde fit, vt quaſi cernamus oculis, quod non ſine difficultate intellectus noſter videt. quamquàm, ſi quis neſciat figuris vti, illis potiùs turbatur, quàm iuuatur. Prætereà rationem habuit Ariſtoteles ſuæ ætatis, qua pueri, antequàm logicæ & philoſophiæ operam darent, mathematicis diſciplinis incumbebant, quas per ſimiles figuras diſcebant. cùm igitur huic docendi rationi eſſent aſſueti, non potuit eis logica commodiùs tradi. Hinc eſt, quod exempla in Organo paſſim ſumit ex mathematicis. Quòd ſi hoc tempore logicæ ſtudioſi, mathematicarum expertes ad logicam diſcendam accedant: vitium eſt temporum, non Ariſtotelis. hodie namque pueri neceſſariò occupantur in variis linguis diſcendis: quo moleſtiſſimo labore Græci Ariſtotelis ætate carebant. Quod igitur ad hoc, probo conſilium Petri Rami, qui habita ratione horum temporum exempla in logicis ſumit ex iis auctoribus, quos iuuenes ante logicam euoluere ſolent, id eſt, ex poëtis, oratoribus, & hiſtoricis: quod Ariſtoteles logicam in gratiam philoſophiæ conſcribens facere nec potuit, nec debuit. Prætereà illud etiam Ariſtotelem mouit, vt elementis vteretur, quòd vult hac ratione oſtendere doctrinam ſuam in vniuerſum eſſe veram. nam ſi eam declararet in terminis quibuſdam naturalibus, facile aut decipi poſſemus, aut ſaltem ignorare an in aliis terminis res eodem modo ſe habeat. longè enim alia ratio eſt materiæ neceſſariæ, alia materiæ poſſibilis, alia materiæ impoſſibilis. Exempli gratiâ propoſitio vniuerſalis affirmatiua ratione materiæ interdum reciprocatur ſimpliciter, veluti, omne animal ſentit, omne ſentiens eſt animal: non proptereà tamen dicimus eam propoſitionem ſimpliciter conuerti, ſed per accidens in particularem: quia hic non conſideramus materiam, ſed nudam formam, quæ poteſt cuicumque materiæ accommodari. Nuda igitur forma hìc non potuit rectiùs quàm elementis indicari: quandoquidem termini reales ſumi nequeunt, quin forma certæ materiæ accommodetur. Nec minùs proptereà declarantur ſingula exemplis realibus. Valde enim fallitur Ramus, qui putat alium eſſe vſum elementorum apud Ariſtotelem, alium apud mathematicos. α aut β, inquit Ramus, ſignificat (exempli gratiâ) angulum illum cui adſcribitur α, & β ſignificat quadratum vel circulum, in quo hæc litera eſt inſcripta: Ariſtoteli autem α nihil aliud eſt, quàm α, & β, nihil aliud quàm β. Fallitur (inquam) Ramus: quoniam Ariſtoteles non ſolùm in Phyſicis, vbi vtitur elementis, ſed etiam in libris logicis appoſuit figuras habentes terminos reales, ſimúlque elementa abecedaria. Ramus autem ad eas figuras non animaduertens, nihil aliud ſpectauit, quàm ſola elementa. Quòd autem Ariſtoteles figuras adſcripſerit, manifeſtum eſt ex 17. cap. ſecundi Poſterior. part. 7. & aliquo modo etiam ex d. part. 1. cap. 13 de interpretat. Atque hæc eſt cauſa, cur vocauerit figuras ſyllogiſmorum, nempe quia per figuras docentur. Cùmque primus Ariſtoteles artis logicæ auctor ſit: (priores namque tantùm artis principia quædam tenuia habuerunt, vt ipſe Ariſtoteles teſtatur vlt. cap. lib. Elench.) idcirco coactus eſt fingere noua vocabula, vtpote in noua arte. nec potuit commodiora vocabula fingere, quàm ex mathematicis ſumpta, ob rationem ſuprà expoſitam. Quare ſimplicia vocabula vocat terminos, quia terminant propoſitionem, ſicuti puncta lineam: & propoſitiones ſæpe appellat interualla, quia ſunt terminis illis interiectæ, quaſi lineæ quædam. Syllogiſmorum autem figuras appellat: quia certis figuris conſtruuntur, vt in ſequentibus apparebit. His præmunitis, accedamus ad expoſitionem noſtræ particulæ. Vult Ariſtoteles probare propoſitionem negantem vniuerſalem conuerti ſimpliciter. hinc propoſitionem vocat α β, ſumpta appellatione more mathematicorum à terminis extremis, ita vt α ſignificet attributum, β ſubiectum: (ſic enim progredi ſolet ab attributo ad ſubiectum deſcendendo, propter rationem à me ſuprà expoſitam in calce ſuperioris capitis) ac ſupponit τὸ α dici de nullo β, vt animal de nullo lapide, hoc eſt, nullum lapidem eſſe animal: vnde vult probare nullum β, dici de α, id eſt, nullum lapidem de animali, hoc eſt, nullum animal eſſe lapidem. hoc autem probat, vt Alexandro placet, non ſyllogiſmo, quia rationem ſyllogiſmorum nondum expoſuit, ſed ἐκθέσει, expoſitione, qua in ſyllogiſmorum quoque modis confirmandis ſæpius vtetur. Ergo vt non ſolùm hæc particula, ſed & plures aliæ rectè intelligantur, declarandum eſt, quid ſit ἔκθεσις ſiue expoſitio. Vulgares logici videntur expoſitionem accipere pro ſyllogiſmo tertiæ figuræ, decepti ſimilitudine: quia, vt Alexander notat, expoſitio verſatur in particularibus, quemadmodum & tertia figura ſemper efficit concluſionem particularem. Inde vocarunt ſyllogiſmos expoſitorios, qui conſtant

ex propoſitionibus ſingularibus. Hunc errorem auxit Ramus, qui non ſolùm ſyllogiſmos expoſitorios, quos ipſe proprios appellat, in omnibus figuris poſuit, ſed etiam videns Ariſtotelem per expoſitionem confirmare quoſdam ſyllogiſmos primæ & ſecundæ figuræ, putauit ſecundùm Ariſtotelem tertiam figuram eſſe ceteris clariorem, & per eam ceteras confirmari. Quod ſi Ariſtoteles feciſſet, ſtultiſſimus fuiſſet: quippe qui diſertè docet ſolam primam figuram eſſe perfectam, & in ſe habere euidentem probandi neceſſitatem, cùm reliquæ figuræ per primam perfici debeant. primam autem non confirmat, niſi per regulas illas, de omni, & de nullo. nam quod addit interdum ἔκθεσιν, id ſeparatum eſt à ratiocinatione, vt mox docebo. Sciendum igitur eſt, ſyllogiſmos expoſitorios, ſiue proprios, qui conſtant ex propoſitionibus ſingularibus, eſſe omnimodo damnandos & reiiciendos. Primùm ab Ariſtotele nuſquam ponuntur. nam & ſuprà in definitione propoſitionis, cap. 1. part. 5. omiſit propoſitionem ſingularem: & in ſequentibus capitibus declarans omnes ſyllogiſmorum modos, tam vtiles quàm inutiles, tantùm loquitur de propoſitionibus vniuerſalibus, particularibus, & indefinitis. Præterea ſyllogiſmus eſt inſtrumentum intellectus: ſingularia verò ſenſu percipiuntur: de his autem quæ ſub ſenſum cadunt, non ſunt conficiendi ſyllogiſmi, nec de iis nulla diſputatio inſtituenda, auctore Ariſtotele 1. Top. cap 11. parti. 9. Syllogiſmi namque finis eſt ſcientia: ſingularia verò ſciri non poſſe, Porphyrius ex Platone nos docuit cap. 2. part. 35. Nec vllus auctor huiuſmodi ſyllogiſmis vſus reperietur. Proinde Ramus, qui vbique voluit exempla ex auctoribus depromere, huiuſcemodi ſyllogiſmorum nulla exempla potuit afferre. Quod eò minùs in ipſo ferendum videtur, quia noluit in opere logico aliquid admittere, quod non eſſet vſu à bonis auctoribus receptum & comprobatum. quam ob cauſam ponit tertiam figuram contractam, non explicatam: quia falſò putat non poſſe dari exempla ſyllogiſmorum diſtinctis partibus in tertia figura extructorum. Ad hæc, huiuſcemodi ſyllogiſmi expoſitorij ſemper probant id quod eſt per ſe manifeſtum, & quod neceſſariò cognoſcitur antequàm ſyllogiſmus extruatur: idque probant per obſcuriora, fortaſſe ignota, adeò vt ſint omnino inepti. nam priuſquàm extruatur ſyllogiſmus, neceſſe eſt intelligere terminos, ex quibus propoſitiones efficiuntur, & ſyllogiſmi extruuntur: & oportet intelligere eos eſſe terminos tres diuerſos: cùm hæc ſit omnium ſyllogiſmorum neceſſaria proprietas, vt conſtent tribus diſtinctis terminis. Ergo id concludunt, quod eſt iam notum. Exemplo res fiet apertior. Sumatur ille ſyllogiſmus Rami: Cæſar oppreſſit patriam, Tullus non oppreſſit patriam, Ergo Tullius non eſt Cæſar. Qui ita ratiocinatur, debet primùm intelligere ſimplices terminos. debet ergo ſcire, quid ſit opprimere patriam: item cognoſcere Tullium, & Cæſarem. nam ſi terminos ignoret, fruſtra ex illis ratiocinatur. Ac neceſſariò ſcire debet alium eſſe Tullium, alium Cæſarem: cùm quia, niſi hoc ſciat, terminos non intelliget: tum etiam quia non aliter ſcire poteſt ſe ratiocinari ex tribus terminis. Cùm enim accipiat hos tres terminos, Tullium, Cæſarem, opprimere patriam: certè ex natura ſyllogiſmorum accipit tamquàm tres diuerſos terminos. quid igitur opus eſt concludere Tullium non eſſe Cæſarem, quod ab initio ſupponit, & manifeſte nouit? Valeant ergo hi pſeudoſyllogiſmi, quibus nec Ariſtoteles, nec alius bonus auctor vmquàm eſt vſus. Quid igitur eſt expoſitio, quæ Ariſtoteles in hoc opere ſæpius vtitur? Alexander pulchrè hoc declarat, inquiens expoſitionem hanc non eſſe ſyllogiſmum, nec probare ſyllogiſticè, ſed à ſenſu ſiue per ſenſum. exponere enim in præſentia nihil aliud eſt, quàm depromere, ſeu proferre, & in medium afferre terminos quoſdam reales & ſingulares, qui ſenſu percipiuntur: adeò vt in iis animaduertere facilè poſſimus id eſſe verum, quod ita confirmatur. Hæc igitur probatio eſt facillima, vtpote quæ ducitur à ſenſu, à quo omnis noſtra cognitio originem ducit. Quocirca cùm ſuprà dicebam ſyllogiſmos primæ figuræ non confirmari niſi per regulam de omni & de nullo, reſpiciebam ad confirmationem intellectiuam: nam hæc confirmatio per ἔκθεσιν, eſt ſenſitiua, oculis noſtris ſubiiciens ea quæ non facilè animo comprehendere poſſumus. Huius expoſitionis exemplum eſt in hac particula. Cùm enim velit Ariſtoteles probare propoſitionem vniuerſalem negantem conuerti ſimpliciter, ſumit hanc propoſitionem, Nullum β eſt α, id eſt, nullus lapis eſt animal: & ex ea per conuerſionem colligit nullum animal eſſe lapidem. Si hoc concedas: habet Ariſtoteles, quod vult. Si verò neges, ita probat: Cùm neges nullum animal eſſe lapidem, cogeris admittere contradictionem, aliquod animal eſſe lapidem: quoniam contradicentium ſemper altera pars eſt vera, altera falſa. Hoc poſito, adhibet Ariſtoteles

ἔκθεσιν expoſitionem, id eſt, ſumit aliquod animal ſub ſenſum cadens, quod tu dicis eſſe lapidem. quod, vt maneat in elementis abecedariis, vocat γ, nos exempli gratiâ ſumamus Bucephalum. Dicis igitur Bucephalum eſſe lapidem. atqui vides, & conceſſiſti Bucephalum eſſe animal. ergo animal per ſe dicetur de quodam lapide, nempe de Bucephalo, quem tu dicis eſſe lapidem. Quidam igitur lapis, id eſt, Bucephalus, eſt animal, contra hypotheſim ab initio ſumptam, quòd nullus lapis ſit animal.

quapropter ſi verum eſt, nullum lapidem eſſe animal: neceſſe eſt fateri, etiam nullum animal eſſe lapidem: alioquin cogemur ſimul admittere contradicentia, id eſt, nullum lapidem eſſe animal, & aliquem lapidem, id eſt Bucephalum, eſſe animal.

7 *At ſi τὸ α.* Propoſitionem vniuerſalem affirmantem conuerti in particularem, probat per deductionem ad incommodum. nam ſi omne β eſt α, putà ſi omnis homo eſt animal: etiam aliquod α eſt β, id eſt, aliquod animal eſt homo. Etenim ſi hoc neges: cogeris fateri contradictionem, nullum animal eſſe hominem. Sed in præcedenti particula probatum eſt, hanc, quæ eſt negans vniuerſalis, reciprocari ſimpliciter. nullus igitur homo erit animal, contra primam hypotheſim, quòd omnis homo eſt animal.

8 *Similiter.* Simili argumento probat propoſitionem particularem affirmantem conuerti ſimpliciter. nam ſi aliquod β eſt α, putà ſi aliquod animal eſt album: etiam aliquod α eſt β, id eſt, aliquod album eſt animal: alioquin vera erit contradictio, nullum album eſt animal. Et cùm hæc poſſit reciprocari, nullum animal erit album, contra primam hypotheſim, qua ſupponebamus aliquod animal eſſe album.

6 *Si verò.* Exemplo oſtendit non eſſe neceſſariam reciprocationem propoſitionis particularis negantis. nam etſi quoddam animal non eſt homo, non propterea tamen aliquis homo non eſt animal; quandoquidem omnis homo eſt animal.

IN CAP. III. DE CONVERSIONE PROPOSITIONVM modificatarum.

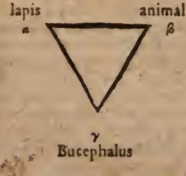
EXpoſita conuerſione purarum propoſitionum, conſequenter declarat conuerſionem propoſitionum modificatarum, tam affirmantium quàm negantium, & tam neceſſariarum vſque ad part. 3. quàm contingentium à 5. partic. vſque ad finem capitis. Notandum eſt, Ariſtotelem aliter hoc libro accipere propoſitiones modificatas affirmantes & negantes, quàm in libro de Interpretatione acceperit. ibi namque reſpiciebat ad modum, hic ad dictum. Eas enim vocat hic affirmationes, quæ habent verbum *eſſe* affirmatum, vt, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: eas verò negationes, quæ habent verbum *eſſe* negatum, veluti, neceſſe eſt nullum hominem eſſe animal; licèt hæ quoque reuera ſint affirmationes. hoc autem breuitatis ſtudio facit. cùm enim quatuor ſint modificatarum enunciationum claſſes, & in ſingulis claſſibus ſint quatuor æquipollentes, vt didicimus ex lib. de Interpretat. cap. 13. Ariſtoteles ex vnaquaque claſſe vnam propoſitionem ſumit: de qua quod dicetur, etiam de ceteris propter æquipollentiam debet intelligi. Ex prima igitur claſſe hanc ſumit, neceſſe eſt eſſe: ex ſecunda hanc, neceſſe eſt non eſſe: ex tertia hanc, contingit non eſſe: ex quarta hanc, contingit eſſe: atque harum conuerſiones nunc declarat, & ex eiſdem poſteriùs conficiet ſyllogiſmos.

1 *Eodem autem modo.* Quæ ſuperiori capite docuit de conuerſione purarum propoſitionum, nunc ad neceſſarias producit: quia ſimiliter vniuerſalis negans & particularis affirmans conuertuntur ſimpliciter, vniuerſalis affirmans conuertitur per accidens, id eſt in particularem, particularis negans non conuertitur, vt in ſequentibus particulis probabitur.

2 *Nam neceſſe.* Vniuerſalem negantem ſimpliciter conuerti probat per deductionem ad impoſſibile, hoc modo. Sumit propoſitionem conuertendam, neceſſe eſt nullum β eſſe α, putà neceſſe eſt nullum lapidem eſſe animal. hac conuerſâ dici poteſt, neceſſe eſt nullum α eſſe β, ſeu nullum animal eſſe lapidem. nam ſi hæc negetur, contradictoria vera erit, ſeu contradictoriæ æquipollens, contingit aliquod α eſſe β, id eſt, aliquod animal eſſe lapidem atqui hoc eſt impoſſibile: quia ſi contingit aliquod animal eſſe lapidem, etiam continget aliquem

lapidem

lapidem eſſe animal,contra hypotheſim,qua ſupponebatur neceſſe eſſe vt nullus lapis ſit animal. Hæc conſequentia, ſi contingit aliquod animal eſſe lapidem, etiam contingere aliquem lapidem eſſe animal, per expoſitionem fit manifeſta.ſumatur enim aliquod animal, quod ſecundum aduerſarium contingit eſſe lapidem,putà Bucephalus. cùm ergo Bucephalus poſſit eſſe lapis, & ſit animal: fieri poteſt,vt aliquis lapis, nempe Bucephalus, ſit animal. ita, ſi contingit aliquod animal eſſe lapidem, etiam contingit aliquem lapidem eſſe animal.Quare cùm falſum & impoſſibile ſit,contingere vt aliquis lapis ſit animal: falſum quoque & impoſſibile eſt, aliquod animal eſſe lapidem:quod erat probandum.

3 *Quòd ſi neceſſariò.* Simul, quoniam eadem eſt ratio, probat vniuerſalem & particularem affirmantes conuerti in particularem. Sit propoſitio vniuerſalis affirmans, neceſſe eſt omnem animam eſſe immortalem: vel particularis affirmans, neceſſe eſt aliquam animam eſſe immortalem. dico eam conuerti in particularem, ita vt neceſſe ſit aliquod immortale eſſe animam. quod ita probatur: Niſi neceſſe ſit aliquod immortale eſſe animam, non erit neceſſe omnem animam eſſe immortalem: ſed falſum eſt conſequens, & contra hypotheſim: falſum igitur eſt etiam antecedens. Conſequentia patet: quia ſi non eſt neceſſe aliquod immortale eſſe animam, contingit nullum immortale eſſe hominem, proinde (quia vniuerſalem negantem ſimpliciter reciprocari in ſuperiori particula oſtenſum eſt) contingit nullam animam eſſe immortalem, conſequenter non eſt neceſſe aliquam animam eſſe immortalem. Contra hanc Ariſtotelis doctrinam obiicitur, quòd neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem, ſiquidem grammaticus non poteſt non eſſe homo:nec tamen neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: quia contingenter, non neceſſariò eſt grammaticus. Reſpondeo diſtinguendum eſſe inter neceſſitatem abſolutam & ex hypotheſi, vt expoſitum fuit capite 9. de Interpretat. partic. 12. Abſolutè loquendo, non eſt neceſſe aliquem hominem eſſe grammaticum, quia nec eſt neceſſe omnem grammaticum eſſe hominem: ſiquidem non eſt neceſſe vt grammaticus ſit: & quod non eſt, non poteſt eſſe homo. Ex hypotheſi autem, id eſt, ſi ſupponatur grammaticum eſſe, quemadmodum neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem, ita etiam neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum. Cùm igitur in obiectione dicebatur, neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem, nec tamen neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: fallacia committebatur: quoniam in priori propoſitione ſumebatur neceſſarium ex hypotheſi, in poſteriori neceſſarium abſolutè.

4 *Quod verò.* Docet propoſitionem particularem negantem non conuerti ob eandem cauſam, ob quam ſuperioris capitis partic. 5. docuit non conuerti particularem negantem puram, id eſt, quia etſi neceſſe eſt (exempli gratiâ) aliquod animal non eſſe hominem, (vt quia neceſſe eſt equum vel bouem non eſſe hominem) non tamen neceſſe eſt aliquem hominem non eſſe animal, immo neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.

5 *Quod attinet ad contingentia.* Hactenus de propoſitionibus neceſſariis: ſequuntur contingentes. Primò Ariſtoteles diſtinguit contingens in tria genera. Nam contingens accipitur vel pro neceſſariò, vt, contingit Solem moueri: vel pro eo quod non eſt neceſſarium, id eſt pro eo quod actu eſt, ſed poteſt non eſſe, veluti, contingit me ſcribere, cùm fieri poſſit vt non ſcribam: vel pro eo quod non eſt actu, ſed eſſe poteſt, ſicuti cùm Socrates non currit, rectè dicimus, contingit Socratem currere: atque hoc tantùm propriè dicitur contingens. Secundò cùm ait, *in affirmatiuis*, dat regulam de propoſitionibus contingentibus affirmantibus:ac docet, in quacunque ſignificatione contingens accipiatur, has propoſitiones eodem modo conuerti,quo ſuperiores: id eſt, tam vniuerſalem, quàm particularem conuerti in particularem.

6 *In negantibus.* Docet eodem modo conuerti etiam propoſitiones negantes, ſi contingens in eis accipiatur, non in ſignificatione propria, ſed pro neceſſario, vel pro non neceſſario, Ait, *hominem non eſſe equum*, id eſt, nullum hominem eſſe equum.

7 *Quæ verò.* Tandem loquitur de propoſitionibus negantibus, in quibus contingens propriè ſumitur: veluti, contingit nullum hominem currere, cõtingit non omnem

hominem currere. Et primò docet, diuerſam eſſe harum rationem, ac ſuperiorum propoſitionum. nam in ſuperioribus vniuerſalis conuertebatur ſimpliciter, particularis autem non conuertebatur: hîc verò vniuerſalis non conuertitur, particularis ſimpliciter reciprocatur. Secundò cùm ait, *hoc autem perſpicuum*, diligentiorem huius doctrinæ confirmationem reiicit in caput 17. hoc autem loco tantùm ait hoc nemini mirum videri debere, quòd propoſitio vniuerſalis non conuertitur, particularis conuertitur: quia, etſi à nobis in præſentia vocantur negatiuæ, tamen, vt expoſitum fuit c.13 de Interpret. re verâ ſunt affirmatiuæ. quocirca in conuerſionibus ſequuntur affirmatiuarum, non negatiuarum regulas: vnde fit, vt particularis ſimpliciter conuertatur, veluti, contingit aliquem hominem non eſſe album, contingit aliquod album non eſſe hominem: vniuerſalis autem non conuertatur ſimpliciter, ſed in particularem, veluti, contingit nullum hominem eſſe album, contingit aliquod album non eſſe hominem. Quæret aliquis, cur hæc tam variè: ſiquidem vt hæ contingentes, contingit nullum hominem currere, contingit aliquem hominem non currere, formam habent affirmatiuam, ita etiam hæ neceſſariæ, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, neceſſe eſt aliquem hominem eſſe animal. quare mirum videtur, quòd illæ ſequuntur regulas propoſitionum affirmantium, hæ verò propoſitionum negantium. Reſpondeo rationem diuerſitatis hanc eſſe, quòd etſi cortice verborum inſpecto, eadem eſt vtrobique forma, tamen in re ipſa eſt magnum diſcrimen. quòd enim neceſſaria propoſitione negatur, id omnino negatur, tamquàm id quod nullo modo fieri poteſt: quòd verò propoſitione contingente negatur, non ſolùm negatur, ſed etiam quodammodo quaſi affirmatur ob naturam contingentis. loquimur enim de contingenti propriè dicto, quod poteſt eſſe & non eſſe: adeò vt in huiuſcemodi propoſitionibus ſpeciale ſit, vt negantes conuerti poſſint in affirmantes: veluti, ſi contingit nullum hominem currere, etiam contingit omnem hominem currere, vt cap. 13. explicabitur. Hæc de propoſitionibus contingentibus hoc loco dicta ſufficiant. nam reliqua cum Ariſtotele dictis tertiodecimo & ſeptimodecimo capitibus perſequemur.

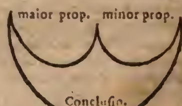
IN CAP. IV. DE SYLLOGISMIS EX PVRIS PROPOſitionibus in prima figura.

EXpoſitis ſyllogiſmorum principiis, ad eorum conficiendorum rationem explicandam aggreditur: & ab iis incipit, qui conſtant ex ambabus propoſitionibus puris. Cùmque tres ſint ſyllogiſmorum figuræ ob triplicem medij termini, qui vel medio loco vel primo vel vltimo collocatur, diſpoſitionem: Ariſtoteles eam primam facit, in qua medius terminus ſuum, id eſt, medium locum tenet. hæc enim multis nominibus eſt ceteris præferenda. nam & euidentior eſt, & reliquas confirmat, & maximè ad ſcientiam demonſtratiuam efficiendam eſt apta, & ad omnia problemata probanda valet, quod de ceteris figuris dici non poteſt, vt ex ſequentibus apparebit. Meritò autem has vocat figuras: nam per figuras mathematicas declarantur, vt ſuprà notaui ad cap. 3. part.6. Sunt igitur tres figuræ, quarum quælibet habet tres angulos in quibus collocantur tres termini ſyllogiſtici, quas placet oculis vnà ſubiicere.

Prima figura.

maius extremum. | medius terminus. | minus extremum.

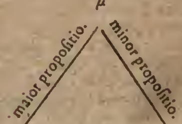
α β γ

Secunda figura.

medius terminus.

μ

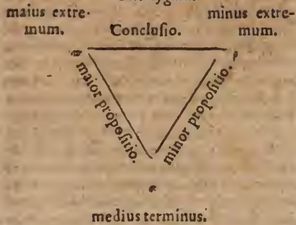

ν ξ

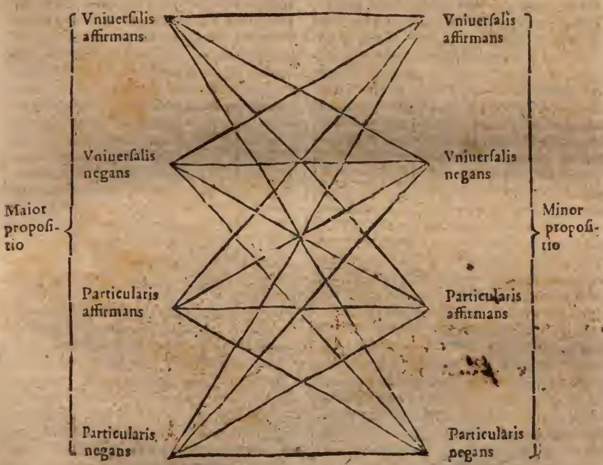
Concluſio.

maius extremum. | minus extremum.

Tertia figura.

Termini ab Ariſtotele ſignificantur elementis: quæ in prima figura ſunt $\alpha\beta\gamma$: in ſecunda, $\mu\nu\xi$, in tertia, $\varpi\rho\sigma$. Itaque cùm in quolibet ſyllogiſmo ſint duæ præpoſitiones, maior,& minor, vnde ii fertur concluſio: maior in prima figura eſt $\alpha\ \beta$: in ſecunda, $\mu\ \nu$: in tertia $\pi\ \sigma$: minor in prima figura eſt $\beta\ \gamma$: in ſecunda, $\mu\ \xi$; in tertia, $\rho\ \sigma$. concluſio in prima figura eſt $\alpha\ \gamma$: in ſecunda, $\nu\ \xi$: in tertia $\varpi\ \rho$. Iam verò in qualibet figura ſunt ſedecim modi, quibus propoſitiones connectuntur: quia tam maior, quàm minor: vel eſt vniuerſalis affirmans, vel vniuerſalis negans, vel particularis affirmans, vel particularis negans. quare cùm vtraque diuidatur quadrifariam, quatuor quater accepta conficiunt ſedecim, vt ſequentia diagrammata diſtinctiùs oſtendunt.

- Aut ſunt propoſitiones
  - Vniuerſales,
    - Affirmantes. — 1 *Modus.*
    - Negantes. — 2
    - Negans, affirmans. — 3
    - Affirmans, negans. — 4
  - Altera vniuerſalis, altera particularis,
    - Affirmantes,
      - Particularis, vniuerſalis. — 5
      - Vniuerſalis, particularis. — 6
    - Negantes,
      - Particularis, vniuerſalis. — 7
      - Vniuerſalis, particularis. — 8
    - Altera affirmans, altera negans.
      - Particularis, vniuerſalis:
        - Negans, affirmans. — 9
        - Affirmans, negans. — 10
      - Vniuerſalis, particularis.
        - Negans, affirmans. — 11
        - Affirmans, negans. — 12
  - Particulares,
    - Affirmantes. — 13
    - Negantes. — 14
    - Negans, affirmans. — 51
    - Affirmans, negans. — 16

Horum modorum alij ſunt vtiles, alij inutiles, vtiles autem ſunt in prima quatuor, primus, tertius, ſextus, & vndecimus; qui vocantur Barbara, Celarent, Darij, Ferio: in ſecunda figura quatuor, tertius, quartus, vndecimus, duodecimus; quorum nomina ſunt, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco: in tertia figura ſex, primus, tertius, quintus, ſextus, nonus, & vndecimus; qui appellantur, Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Brocardo, Feriſon: vt in ſequenti diagrammate clariùs intueri licet.

Modi		1. *figuræ.*	2. *figuræ.*	3. *figuræ.*
1	a a	Barbara		Darapti
2	e e			
3	e a	Celarent	Ceſare	Felapton
4	a e		Cameſtres	
5	i a			Diſamis
6	a i	Darij		Datiſi
7	o e			
8	e o			
9	o a			Brocardo
10	i e			
11	e i	Ferio	Feſtino	Feriſon
12	a o		Baroco	
13	i i			
14	o o			
15	i o			
16	o i			

In hoc typo ſunt quinque columnæ. in prima ſunt numeri modorum: in quibus collocandis caui, ne mutarem receptum ordinem, quo modi vtiles recitari ſolent, Barbara, Celarent, Darij, &c. In ſecunda columna declaratur, quales ſint propoſitiones in ſingulis modis. & quia in quolibet ſyllogiſmo ſunt duæ propoſitiones, idcirco in qualibet cellula ſunt duæ literæ, quarum prima ſignificat maiorem propoſitionem, altera minorem. & a quidem ſignificat vniuerſalem affirmantem: e, vniuerſalem negantem i, particularem affirmantem: o, particularem negantem. In tertia columna ponuntur nomina ſyllogiſmorum 1. figuræ vulgata, vbi literæ vocales habent eandem vim, quam in ſecunda columna: cellulæ autem vacuæ indicant modos inutiles. In quarta columna ſimiliter ponuntur nomina ſyllogiſmorum ſecundæ figuræ, in quibus vocales eandem vim habent, conſonantium autem poteſtas poſteriùs declarabitur: & cellulæ vacuæ oſtendunt modos inutiles. Similis ratio eſt quintæ columnæ, quæ pertinet ad tertiam figuram. His expoſitis, antequàm accedamus ad interpretationem contextus, notanda eſt methodus, qua Ariſtoteles vtitur in ſyllogiſmis explicandis. nam recentiores omnes logici contrario ordine vtuntur: & nihilominùs tam ipſorum quàm Ariſtotelis ordinem probo. Alij namque logicæ artis ſcriptores progrediuntur ab vniuerſalibus ad particularia: quoniam hæc methodus eſt facillima, & breuiſſima: ideóque primo loco ponunt regulas generales ſyllogiſmorum, quibus modi vtiles ab inutilibus ſeiunguntur: deinde explicant ea, quæ ſingularum figurarum propria ſunt. Ariſtoteles autem è contrario progreditur à particularibus ad vniuerſalia: & ex ſingulis modis particulariter expoſitis, colligit regulas generales ſingularum figurarum. Item ex tribus figuris ſingillatim expoſitis, colligit regulas vniuerſales & omnibus ſyllogiſmis communes. Alij igitur auctores vtuntur ordine diuiſiuo. Ariſtoteles autem ordine inductiuo. Dixi me probare vtrumque ordinem. Ariſtoteles enim, cùm nihil velit ſuæ auctoritati credi, ſed tantùm rationi, qua ſingula nititur probare. eò quòd artes & ſcientiæ non aliter extruuntur; coactus eſt per inductionem colligere vniuerſale ex particularibus: quia non potuit aliter artem logicam conſtituere, id eſt, non potuit alia methodo præcepta de ſyllogiſmis conficiendis confirmare. Reliqui ſcriptores, quos & nos in Inſtitutionibus noſtris logicis ſumus in hoc imitati, nihil probant, ſed ſimpliciter narrant ea quæ Ariſtoteles probat. Solus igitur Ariſtoteles artem logicam conſcripſit: ceteri auctores introductiones quaſdam literis conſignarunt, ipſam artem logicam reuera non docuerunt. Si quis enim non audita ratione, præceptis logicis ab aliquo auctore traditis aſſentiatur; is non eſt conſecutus habitum logicum, ſed tantùm eſt affectus ad logicam faciliùs diſcendam. Inepti ſunt, qui dicunt hæc, quæ in logica traduntur, eſſe principia, proinde non eſſe probanda: ſunt enim principia in philoſophia, vbi non probantur: ſed in logica arte principia dici non debent; quæ non ſunt per ſe manifeſta, ideóque in hac arte probantur.

1 *His definitis.* Dicendum proponit de ſyllogiſmo conficiendo, priuſquàm dicatur de demonſtratione: quia ſyllogiſmus eſt genus demonſtrationis: cognitio autem generis debet præcedere cognitionem ſpeciei. De ſyllogiſmo autem tria proponit declaranda. Primò ex quibus fiat, id eſt, ex quibus terminis & propoſitionibus. Secundò quando fiat, id eſt. in quot & quibus figuris. Tertiò quomodò fiat, id eſt, in quo cuiuſque figuræ modo.

2 *Cùm igitur.* Definit primam figuram: & ſumit definitionem ex regulis illis, de omni, & de nullo: nam regulæ illæ ſunt fundamentum primæ figuræ: & ait ſyllogiſmum ita extructum, eſſe perfectum, quia in ſe continet euidentem probandi neceſſitatem.

Pro interpretatione definitionis ita ſunt notanda. Primò hanc definitionem non eſſe generalem, ſed tantùm conuenire modis vniuerſalibus vtilibus, Barbara & Celarent. Si quæras cur non definiuerit generaliter primam figuram, reſponſio eſt in promptu ex iis quæ ſuprà notaui: quoniam Ariſtoteles non progreditur ab vniuerſalibus ad particularia, ſed adhibet oppoſitum ordinem: & primò ſeorſim agit de ſyllogiſmis vniuerſalibus, poſteà ſingillatim de ceteris. Secundò notandum, hanc definitionem, & alias figurarum ſyllogiſticarum definitiones ſumi ex collocatione medij termini, qui regit ſyllogiſmos. In hac igitur definitione medius terminus obtinet medium locum, id eſt, ſubiicitur maiori extremo, & attribuitur minori. Tertiò notandum, Ariſtotelem in hac definitione & paſſim in toto tractatu de ſyllogiſmis ita ſingula explicare, vt magis videatur reſpicere ad terminos, quàm ad propoſitiones. Cuius methodi ratio eſt: quia hac ratione analyſis eſt perfecta, quæ reſoluit ſyllogiſmos non ſolùm in propoſitiones, ſed etiam in ſimplices terminos; adeò vt reſoluat vſque ad prima

elementa: vt in vera ſcientia fieri debet, teſte Ariſtotele 1 Phyſ. cap. 1. Ait igitur, *cum tres termini* (nempe maior, medius, & minor, ex quibus omnes ſyllogiſmi conſtant) *ita inter ſe affecti ſunt*, id eſt, ita connexi in duabus propoſitionibus, *vt extremus*, id eſt, minor, *ſit in toto medio*, id eſt, vniuerſaliter & affirmatiuè ſubiiciatur medio termino; adeò vt minor propoſitio ſit vniuerſalis affirmans: *& medius in toto primo ſit, vel non ſit*, id eſt, medius terminus vniuerſaliter maiori extremo ſubiiciatur affirmatiuè, vel negatiuè; ita vt maior propoſitio ſit vel vniuerſalis affirmans, vt in Barbara, vel vniuerſalis negans, vt in Celarent: (Obiter obſerua Ariſtotelem primo loco poſuiſſe minorem, ſecundo maiorem: quoniam hic eſt verus ordo, quando vtimur regula ſeu definitione eius quod eſt vel non eſt in toto: ſic enim à ſubiectis adſcendimus ad attributa. è contrario maior eſt præponenda, quando deſcendimus ab attributis ad ſubiecta, id eſt, quando vtimur regula ſeu definitione eius quod dicitur de omni, vel de nullo) cùm igitur termini ita ſe habent, vt diximus, tunc *neceſſe eſt extremorum eſſe ſyllogiſmum perfectum*. Ait *neceſſe eſt*: non quia concluſio ſit neceſſaria: nam eſt pura ex ſyllogiſmo puro: ſed vt oſtendat neceſſarium nexum & neceſſariam conſecutionem ſiue illationem concluſionis ex propoſitionibus. Ait *extremorum*: quia in concluſione ponuntur tantùm extrema, numquàm medius terminus. concluſio namque probatur, non probat: medius autem terminus adhibetur, non vt probetur, ſed vt probet. Ait *ſyllogiſmum*, ſignificans vel concluſionem, quæ interdum vocatur ſyllogiſmus: vel propoſitiones; in qua ſignificatione ſyllogiſmus acceptus dicitur eſſe concluſionis, non ex concluſione, quemadmodum clauis dicitur feræ aut oſtij, non ex fera vel oſtio. Ait autem *eſſe ſyllogiſmum perfectum*: quod poſteriùs probabit.

3 *Voco autem medium*. Quia in definitione ſuprà tradita vſus eſt duobus vocabulis nondum expoſitis: idcirco nunc ea definit, id eſt, medium & extrema. Hæ quoque definitiones non ſunt generales, ſed coangustatæ ad primam figuram. Ait *voco*: non, vocatur: quia ipſe harum appellationum eſt auctor. Sic enim ſolet Ariſtoteles notare ea quæ ipſe introducit, nempe verbo λέγω, aut καλῶ. Ergo ait ſe vocare medium, (ſubaudi, in prima figura) *quod & ipſum eſt in alio*, id eſt, quod ſubiicitur maiori extremo in maiori propoſitione, *cum aliud*, id eſt, minus extremum, *in ipſo ſit*, id eſt, ipſi medio ſubiiciatur in minori propoſitione: vnde *poſitione quoque ſit medium*, id eſt, non ſolùm appellatione & nomine, ſed etiam re ipſa. cum enim maius extremum ſupremo loco, minus infimo ponatur, medium medio loco collocatur, id eſt, ſub maiori, & ſuprà minus. Hæc dicta ſint de definitione medij. Poſteà definit Ariſtoteles extrema, id eſt, primum, quod vocatur maius: & vltimum, quod appellatur minus. Priori loco minus definit, *id quod eſt in alio*, id eſt, quod ſubiicitur medio termino. Deinde maius, *in quo eſt aliud*, id eſt, cui ſubiicitur medius terminus. Vſus ſum his appellationibus maioris & minoris extremi, vt diſtinctiùs ſingula intelligantur: quamquàm ipſe Ariſtoteles his nominibus nondum vtitur; ſed vti incipiet partic. 9. eaque declarabit partic. 10.

4 *Nam ſi τὸ α*. Nunc incipit explicare ſingulos modos: in quibus declarandis ad ſignificandos tres terminos vtitur tribus literis, α, β, γ: quarum prima ſignificat maius extremum, ſecunda medium terminum, tertia minus extremum. In hac particula proponit modum vtilem vniuerſalem affirmantem, qui vulgò vocatur Barbara, quia ex duabus propoſitionibus vniuerſalibus affirmantibus efficit concluſionem vniuerſalem affirmantem. Huius ſyllogiſmi vim patére ait ex definitione eius quod dicitur de omni, tradita in extremo capite primo. Porrò cùm Ariſtoteles de ſyllogiſmis loqui ſoleat deſcendendo ab attributo ad ſubiectum, vulgò autem ſoleat ſubiectum præponi attributo: ſubiiciam exemplum eiuſdem ſyllogiſmi vtroque modo concepti, quò res clarior euadat.

Subſtantia dicitur de omni animali:	*Bar*	Omne animal eſt ſubſtantia
Animal dicitur de omni homine:	*ba*	Omnis homo eſt animal:
Ergo		Ergo
Subſtantia dicitur de omni homine.	*ra*	Omnis homo eſt ſubſtantia.

5 *Similiter etiam*. Sequitur alius modus vtilis, qui eſt vniuerſalis negans, & vulgò appellatur Celarent: ex duabus enim propoſitionibus vniuerſalibus, maiore negante & minore affirmante, colligit concluſionem vniuerſalem negantem: veluti,

Ce Nihil turpe eſt expetendum:
la Omnis voluptas eſt turpis: Ergo,
rent Nulla voluptas eſt expetenda.

6 *Si verò primùm*. Sequitur modus vniuerſalis, inutilis, A E, id eſt, conſtans ex

duabus

duabus propoſitionibus vniuerſalibus, maiore affirmante, & minore negante: ex quibus nihil concluditur, eò quòd minor negat, quæ in prima figura debet affirmare. Hunc modum eſſe inutilem, id eſt, nihil concludere, probat Ariſtoteles prolatis quibuſdam terminis; in quibus modò vera eſt concluſio vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans. vnde apparet nihil poſſe colligi. nam ſi dicas ſequi concluſionem affirmantem: in contrarium afferuntur termini, in quibus concluſio eſt negans. Sin autem dicas eſſe concluſionem negantem: contrà afferuntur termini, in quibus concluſio eſt affirmans. nihil igitur concluditur: quia hic modus non poteſt applicari omnibus terminis.

E	Omnis homo eſt animal:	*A*	Omnis homo eſt animal:
A	Nullus equus eſt homo:	*E*	Nullus lapis eſt homo:
E	Omnis equus eſt animal.	*E*	Nullus lapis eſt animal.

7 *Neque* [*tunc.*] Sequitur modus vniuerſalis, inutilis, E E, id eſt conſtans ex vtraque propoſitione vniuerſali negante. Hunc modum eſſe inutilem, ſimiliter probat Ariſtoteles prolatis terminis; in quibus concluſio modò eſt vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans: nihil igitur certi concluditur.

8 *Cùm igitur.* Concludit, cùm ambæ propoſitiones ſint vniuerſales, ſe iam expoſuiſſe, quando ſit, vel non ſit ſyllogiſmus, ſeu modus vtilis. eſt enim ſyllogiſmus ſeu modus vtilis, quotieſcumque minor affirmat: non eſt autem ſyllogiſmus, ſeu eſt modus inutilis, quando minor negat.

9 *At ſi terminorum.* Hucuſque dictum eſt de modis vniuerſalibus: ſequuntur particulares: qui vt ſint vtiles & ſyllogiſtici, duas conditiones requirunt: alteram, vt maior propoſitio ſit vniuerſalis: alteram, vt minor affirmet: alioquin erunt modi inutiles. Ait igitur Ariſtoteles, ſi tres termini ſyllogiſtici ita ſe habeant, vt alius vniuerſaliter, alius particulariter ad alterum ſit affectus, id eſt, ſi altera propoſitio ſit vniuerſalis, altera particularis: tunc ſi ſcire volumus an ſit modus vtilis, diſtinguendum eſſe. cùm enim duæ illæ conditiones adſunt: nempe cùm vniuerſale adiungitur maiori extremo, ſiue attributiuum ſiue priuatiuum, id eſt, cùm maior propoſitio eſt vniuerſalis, ſiue affirmans ſiue negans: (hæc enim erat prima conditio) particulare autem adiungitur minori extremo, attributiuum, id eſt, minor propoſitio eſt particularis affirmans: (hæc enim erat altera conditio) cùm ergo termini & propoſitiones ita ſe habent, neceſſe eſt ſyllogiſmum eſſe perfectum, id eſt, eſſe modum vtilem, qui in ſe habet euidentem concludendi neceſſitatem. Cùm autem vniuerſale adiungitur minori extremo, id eſt, cùm deſideratur prima conditio; quia maior propoſitio, quæ debebat eſſe vniuerſalis, eſt particularis: (hoc enim Ariſtoteles indicat, dum ait vniuerſale adiungi minori extremo, id eſt, minorem eſſe vniuerſalem: conſequenter maiorem eſſe particularem; quia iam ſuppoſuit alteram eſſe vniuerſalem, alteram particularem) cùm igitur minor eſt vniuerſalis, maior particularis: modus eſt inútilis; non quia minor ſit vniuerſalis, ſed quia maior eſt particularis. Item cùm alio quouis modo termini ſe habent, id eſt, cùm deſideratur altera conditio, nempe cùm minor negat, ſiue etiam maior neget, ſiue maior affirmet; tunc impoſſibile eſt eſſe ſyllogiſmum, ſiue aliquid concludi.

10 *Maius extremum.* Quia in proxima particula mentionem fecit maioris & minoris extremi: nunc ea definit. Suprà namque partic. 3. & medium & extrema generaliter definiuit. Sunt autem hæ quoque appellationes maioris & minoris extremi ab Ariſtotele inuentæ: quod indicat eo verbo λέγω. Definit igitur maius extremum, in quo medium eſt, id eſt, cui medius terminus ſubiicitur in maiori propoſitione. Minus autem extremum definit, quod eſt ſub medio, id eſt, quod ſubiicitur medio termino in minore propoſitione. Vnde apparet, has quoque definitiones eſſe proprias primæ figuræ. hæc enim omnia aliter in ſecunda, aliter in tertia figura definientur: quoniam eorum diuerſitas conſtituit diuerſas figuras.

11 *Inſit enim.* Exponit primum modum particularem vtilem. A I, Vulgò Darij.

Da Omnis homo eſt rationalis:
ri Aliquod animal eſt homo: Ergo
i Aliquod animal eſt rationale.

12 *Et ſi τῷ α.* Sequitur ſecundus modus particularis vtilis, E I, Vulgò Ferio.

Fe Nullus homo eſt brutum:
ri Aliquod animal eſt homo: Ergo
o Aliquod animal non eſt brutum.

13 *Similiter etiam.* Quæ in duabus proximis particulis dixit de propoſitione particulari, nunc producit ad indefinitam: quoniam vtriuſque eadem eſt ratio, id eſt, vtraque habet eandem vim in omnibus ſyllogiſmis. Si igitur in dictis ſyllogiſmis, Darij

& Ferio, pro minore illa particulari, aliquod animal eſt homo, accipias indefinitam, animal eſt homo idem erit ſyllogiſmus: quia hæc propoſitio, animal eſt homo, vera eſt, etiamſi non omne, ſed tantùm aliquod animal ſit homo.

14 *Quod ſi minori.* Expoſitis modis particularibus vtilibus, tranſit ad explicandos particulares inutiles. ac primum generaliter docet, quod mox confirmabit per partes, omnes primæ figuræ modos particulares eſſe inutiles, in quibus maior eſt particularis. Sic igitur vult probare primam ex duabus illis conditionibus, quas requirebamus partic. 9.

15 *Vt ſi τὸ.* Proponit duos modos inutiles, quia maior propoſitio eſt particularis. Primus eſt I A: ſecundus, O A. Inutiles eſſe ex eo oſtendit, quòd ex eis non poteſt inferri certa concluſio: ſed modò reperitur vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans. Nam ſi termini ſumantur, bonum, habitus, & prudentia: ita vt bonum, ſit maius extremum: habitus, medius terminus: & prudentia, minus extremum: maior propoſitio particularis ſumi poteſt tam affirmans, quàm negans: nam aliquis habitus eſt bonus, & aliquis habitus non eſt bonus: minor autem erit vniuerſalis affirmans, quia omnis prudentia eſt habitus: & concluſio erit ſimiliter vniuerſalis affirmans, id eſt, omnis prudentia eſt bona. Si verò tres termini ſint, bonum, habitus, & inſcitia: maior erit eadem quæ antea, id eſt, aliquis habitus eſt bonus, vel, aliquis habitus non eſt bonus: & minor vniuerſalis affirmans, nempe omnis inſcitia eſt habitus: concluſio autem erit vniuerſalis negans, nulla inſcitia eſt bona.

16 *Rurſus ſi.* Sequuntur alij duo modi inutiles, eò quòd maior propoſitio eſt particularis, nempe I E, & O E: ex quibus non infertur certa concluſio, cùm modo reperiatur vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans, vt in ſequentibus exemplis.

I / O	Aliquis equus	eſt / non eſt	albus.
E	Nullus cycnus eſt equus:		
A	Omnis cycnus eſt albus.		
I / O	Aliquis equus	eſt / non eſt	albus.
E	Nullus coruus eſt equus:		
E	Nullus coruus eſt albus.		

Simili ratione alios modos eſſe inutiles in ſequentibus oſtendetur, cuius probationis expoſitionem, quòd facilis ſit, breuitatis ſtudio prætermittam.

17 *Iidem [termini.]* Sicut ſuprà partic. 13. loquens de modis vtilibus, docuit eandem eſſe vim propoſitionum particularium & indefinitarum: ita nunc idem docet de modis inutilibus. atque in ea partic. 13. loquebatur de propoſitione $\beta\gamma$, id eſt minore: hîc verò loquitur de propoſitione $\alpha\beta$, id eſt, maiore.

18 *Sed neque.* Vt methodus intelligatur, memoriâ repetendum eſt, Ariſtotelem in 9. partic. loquentem de ſyllogiſmis particularibus tradidiſſe duas conditiones neceſſarias vt ſint modi vtiles. Prima conditio erat, vt maior propoſitio ſit vniuerſalis: eámque conditionem deinceps probauit: nunc iterum repetit alteram conditionem, quòd minor debet affirmare, vt ſimiliter eam deinceps probet ideò inquit, licèt maior propoſitio ſit vniuerſalis, tamen, ſi minor neget, eſſe modum inutilem.

19 *Vt ſi τὸ α.* Proponit primùm modùm inutilem, eò quòd minor negat, nempe A O.

20 *Rurſus τὸ α.* Sequitur alius modus particularis inutilis ob minorem negantem, nempe E O.

21 *Præterea cùm hoc.* Cùm in part. 19. & & 20. prolatis quibuſdam terminis, in quibus concluſio (ſi tamen concluſio dici debet, quæ non ſyllogiſticè concluditur) modò eſt vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans, oſtenderit duos illos modos eſſe inutiles, quia minor particularis negat: nunc eoſdem eſſe inutiles probat ratione, quia propoſitio particularis eſt indefinita. Indefinitam hîc accipit in noua quadam ſignificatione: quia ſcilicet cùm dico, (exempli gratiâ) quidam homo non eſt albus: non declaro, vtrùm ſignificem quendam tantùm hominem non eſſe album, quaſi dicam quoſdam eſſe albos, & quoſdam non eſſe albos, an verò intelligam nullum hominem eſſe album; quia ſi nullus eſt albus, etiam aliquis nõ eſt albus. Hac ratione fit, vt propoſitio particularis ſit quodammodo vniuerſalis, quatenus duobus illis modis accipi poteſt, id eſt, adiecta vel reiecta particula *tantùm.* ſed non eſt verè vniuerſalis: proinde ab Ariſtotele vocatur indefinita, ad differentiam eius, quæ definit, vtrùm propoſitio tantùm in parte, an etiam vniuerſaliter ſit vera. Exempli gratiâ, hæc eſt propoſitio definita, quædam tantùm voluptas non eſt bona: item hæc eſt definita, nulla voluptas eſt bona: hæc verò eſt indefinita, & illis duabus communis, quædam voluptas non eſt bona; quia cùm ita pronun-

cio, nolo diſtinctiùs explicare, ſitne nulla bona, an aliqua tantùm non bona; ſed mihi ſufficit aliquam non eſſe bonam. Eadem eſt ratio propoſitionum affirmantium, quamuis adhibuerim exempla negantium: reſpiciens ad hunc contextum, in quo Ariſtoteles loquitur de propoſitione negante. Hoc poſito, Ariſtoteles ſic ratiocinatur: Volumus oſtendere, ſi minor propoſitio in parte neget, eſſe modum inutilem: quod probatur, quia ſi eſſet modus vtilis, etiam tunc concluderet, cùm minor vniuerſaliter negat: atqui conſequens eſt falſum, vt probatum eſt ſuprà partic. *6* & *7.* ergo falſum & antecedens, quòd hic modus ſit vtilis. Conſequentia probatur: quia vniuerſalis negans aliquo modo continetur ſub particulari negante; vt iam expoſui. Vt intelligatur vis huius conſecutionis, notandum eſt, eos eſſe modos vtiles, qui ſemper inferunt certam concluſionem, qualeſcumque termini ſumantur. nam ſi vno caſu deprehendatur modus non concludere, dicetur ſimpliciter inutilis. Quare cùm ſumitur propoſitio particularis negans vt vera: licet mihi ſumere quoſcumque terminos, & applicare illi formæ ſyllogiſticæ. ſumam igitur terminos, in quibus non ſolùm vera ſit particularis negans, ſed etiam vniuerſalis negans: in quibus terminis cùm nihil concludatur, certè modus eſt inutilis; quia non poteſt omnibus terminis accommodari. Exempli gratiâ ſumantur hæ duæ propoſitiones, omnis homo eſt animal, aliquis lapis non eſt homo. Dico hinc nihil concludi: quia minor negat. ſumpſi enim minorem particularem, quæ poteſt fieri vniuerſalis, id eſt, ſumpſi aliquem lapidem non eſſe hominem, quia nullus lapis eſt homo. æquè igitur poſſum dicere, quidam lapis non eſt homo, & nullus lapis eſt homo. quocirca cùm ex propoſitione, nullus lapis eſt homo, nihil probetur, etiam ex particulari nihil probabitur. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles expoſitam probationem primùm accommodat primo modo inutili, de quo egit in partic. *19.* Deinde cùm ait, *Similiter autem*, docet eandem probationem poſſe æquè accommodari alteri modo inutili, de quo in partic. *20.* Nam hæc probatio reſpicit ad minorem propoſitionem, quæ vtrobique erat particularis negans: differentia verò inter illos modos tantùm eſt in maiore propoſitione, quæ in partic. *19.* Sumebatur vniuerſalis affirmans, in partic. verò *20.* vniuerſalis negans. ſed hæc differentia nihil ad dictam probationem pertinet.

22 *Neque [tum] vllo modo.* Simul ponit varios modos inutiles ex vtriſque propoſitionibus particularibus, vel vtriſque indefinitis, vel altera particulari, altera indefinita. Sumit igitur terminos, in quibus vtraque propoſitio verè ſumi poteſt tam affirmans, quàm negans, ſiue in parte, ſiue indefinitè: concluſio autem modò eſt vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans. Vniuerſalis affirmans, cùm tres termini ſunt, animal, album, homo. vniuerſalis negans, cùm termini ſunt, album, animal, lapis; quia animal dicitur de omni homine & de nullo lapide.

23 *Ex his igitur.* Hæc particula continet epilogum modorum particularium. ait enim, ſi ſyllogiſmus particularis ſit vtilis, neceſſe eſſe vt termini ſint diſpoſiti, ſicut antea diximus, id eſt, faciant maiorem vniuerſalem, & minorem affirmantem. Et cùm termini ita ſint diſpoſiti, ſemper concluſionem neceſſariò ſequi, vt contingit in Darij, & in Ferio.

24 *Conſtat etiam.* Ex dictis colligit tres huius figuræ proprietates, præter duas illas ſuprà expoſitas, & præcedenti quoque epilogo & part. 8. comprehenſas, quòd maior propoſitio debet eſſe vniuerſalis, & minor affirmans. Prima proprietas, quæ hic additur, eſt, quòd ſyllogiſmi huius figuræ ſunt perfecti, vt Ariſtoteles probat ex definitione ſyllogiſmi perfecti: quoniam (inquit) omnes perficiuntur per ea quæ ab initio ſumpta ſunt, id eſt, per ſuas propoſitiones, in quibus habent euidentem probandi neceſſitatem: affirmantes, ex regula de omni: & negantes, ex regula de nullo.

25 *Item omnia.* Secunda proprietas eſt, quòd in prima figura poſſunt probari omnia problemata, vniuerſale affirmans in Barbara, vniuerſale negans in Celarent, particulare affirmans in Darij, particulare negans in Ferio. In ſecunda verò figura non probatur affirmatio: in tertia non probatur vniuerſale: vt poſteriùs Ariſtoteles docebit.

26 *Huiuſmodi verò.* Tertia proprietas eſt, quòd hæc figura eſt prima, propter rationes, quas in argumento huius capitis expoſui.

IN CAP. V. DE SYLLOGISMIS EX PROPOSITIONIBUS PURIS IN SECUNDA FIGURA.

EXpoſita eſt prima figura: cuius modi vtiles dignoſcebantur ex duabus regulis: quarum prima erat, quòd maior propoſitio

debet eſſe vniuerſalis: altera, quòd minor debet affirmare. Sequitur ſecunda figura, in qua habebimus tres regulas. prima eſt, quòd maior debet eſſe vniuerſalis. Secunda, quòd minor debet eſſe maiori diſſimilis, vt Ariſtoteles loquitur; ſiue contraria in qualitate, vt ſcholaſtici loquuntur, hoc eſt, ſi maior affirmat, minor debet negare: ſi maior negat, opus eſt vt minor affirmet. tertia, quòd concluſio debet eſſe negans. In hac figura medius terminus non ſuum, id eſt, medium, ſed primum locum tenet, & vtrique extremo attribuitur. Quapropter cùm huius figuræ characteres Ariſtotelici ſint $\mu\, \nu\, \xi$: primum elementum ſignificat medium terminum, alterum notat maius extremum: tertium indicat minus extremum. & $\mu\, \nu$ eſt maior propoſitio: $\mu\, \xi$, minor: $\nu\, \xi$, concluſio. Methodus huius capitis hæc eſt. Initio quædam generalia proponuntur: poſtea ſubiicitur diuiſio ſyllogiſmorum in vniuerſales & particulares: & ordine agitur primùm de vniuerſalibus; deinde de particularibus ex altera propoſitione vniuerſali & altera particulari: quorum omnium modorum alij vtiles oſtenduntur, alij inutiles: poſtremò tractatur de iis modis particularibus, qui conſtant ex vtraque propoſitione particulari, & ſunt omnes inutiles.

1 *Cùm autem idem.* Incipit à definitione huius figuræ; quam ait ſe vocare ſecundam. Hic primò notandum eſt, definitionem conuenire ſolùm modis vniuerſalibus tàm vtilibus quàm inutilibus. eodémque modo tertiam figuram definiet initio ſequentis capitis. Cur definiat ſpecialiter modos vniuerſales, expoſui ad initium capitis præcedentis. Sed occurrit dubitatio, cur Ariſtoteles initio ſuperioris capitis definiens primam figuram, accommodauerit eam definitionem ſolis modis vtilibus: definitione autem ſecundæ & tertiæ figuræ complectatur tam modos inutiles, quàm vtiles. Ratio, ni fallor, hæc eſt: Definitionem primæ figuræ ſumpſit ex principiis illis, de omni, & de nullo, quæ conſtituunt primam figuram: principia verò illa conſtituunt tantùm modos vtiles: vnde factum eſt, vt definitio propria ſit modorum vtilium. in definitione autem ſecundæ & tertiæ figuræ non poteſt haberi ratio illorum principiorum, ſed tantùm diſpoſitionis & collocationis medij termini, qui eodem loco ponitur in modis vtilibus & in inutilibus: vnde factum eſt, vt ſub his definitionibus contineantur omnes modi vniuerſales, tam vtiles, quàm inutiles. Secundò notandum, hanc figuram meritò dici ſecundam. non eſt enim prima: cùm non ponat medium terminum ſuo loco, id eſt, medio loco: quia cùm medius terminus debeat extrema connectere, debet loco medio ſecundùm naturam collocari. præponitur autem tertiæ: quia tertia ponit medium vltimo loco, hæc verò ponit ſummo loco. ſicut ergo ſummum infimo, ita ſecunda tertiæ præfertur. Præterea ſicut maior propoſitio præfertur minori, ita ſecunda figura debet tertiæ præferri: vtraque enim oritur ex prima figura, ſed ita vt ſecunda oriatur ex conuerſione maioris, tertia ex conuerſione minoris. Verbi gratiâ ſit ſyllogiſmus in Celarent. ſi conuertatur maior propoſitio, fiet Ceſare in ſecunda figura. ſi minor, fit Felapton in tertia figura.

2 *In qua medium.* Poſtquàm definiuit figuram, & eam vocauit ſecundam: nunc definit ſingulos terminos, id eſt, medium, & extrema. Definitiones ex iis quæ diximus, perſpicuæ ſunt.

3 *Ponitur autem.* Declarat locum medij termini in hac figura. & primùm ait, eum poni extra extrema, ſeparans hanc figuram à prima, in qua medius terminus collocabatur inter maius & minus extremum. Deinde ait, in hac figura medium poni primo loco, ſeiungens hanc figuram à tertia, in qua ſimiliter medius terminus collocabitur extra extrema, infimo tamen loco.

4 *Perfectus igitur.* Proponit proprietatem, qua ſecunda figura diſtinguitur à prima, non etiam à tertia. Nam ſyllogiſmi primæ figuræ ſunt perfecti: ſecundæ verò & tertiæ figuræ, imperfecti, vt poſteriùs probabitur:

5 *Eſſe autem.* Diuidit ſyllogiſmos ſecundæ figuræ in vniuerſales & non vniuerſales. Non vniuerſalium appellatione intelligit eos, qui conſtant ex propoſitionibus particularibus, vel indefinitis, aut ſaltem vna propoſitione particulari, vel indefinita: ſyllogiſmi namque ſumunt appellationem à deteriori propoſitione: adeò vt ſi vna propoſitio ſit particularis dicantur particulares: ſi vna negatiua, negatiui. Quod ad verba contextus attinet, obiter obſerua idem eſſe, ſiue dicas terminos eſſe vniuerſales, ſiue dicas propoſitiones eſſe vniuerſales. eadémque ratio eſt particularium.

6 *Si vniuerſales.* Secernit modos vniuerſales vtiles ab inutilibus per hanc regulam: quòd vt ſit vtilis & verus ſyllogiſmus, oportet propoſitiones eſſe diſſimiles, id eſt, alteram affirmantem, alteram negantem.

7 *Attribuatur enim.* Explicat primum modum vniuerſalem vtilem, E A, vulgò Ceſare, qui non habet in ſe euidentem concludendi neceſſitatem, ſed perficitur per primam figuram.

tam, id eſt, per reductionem ad Celarent: quod indicat litera C. Hæc autem reductio ſit per ſimplicem conuerſionem maioris propoſitionis, quod indicat litera S, quæ in Ceſare adhæret primæ, non ſecundæ ſyllabæ. Et generaliter notandum eſt, has tres literas, S M P, poſitas in medio dictionum ſyllogiſmos ſecundæ vel tertiæ figuræ ſignificantium, ſemper adhærere ſyllabæ antecedenti, númquam ſequenti. Præterea generaliter ad reductiones ſyllogiſmorum rectiùs intelligendas, & memoriæ mandandas, tenendum eſt, quod ſuprà notaui ſecundam & tertiam figuram naſci quodammodo ex prima. nam ſi accipias ſyllogiſmum primæ figuræ, & conuertas maiorem propoſitionem, facies ſecundam figuram. ſi verò conuertes minorem, facies tertiam figuram. quare ſimiliter cùm vis reducere ſyllogiſmum ſecundæ figuræ ad primam, debes conuertere maiorem: & cùm vis reſoluere ſyllogiſmum tertiæ figuræ in primam, debes conuertere minorem: denique ſi velis reſoluere ſecundam figuram in tertiam, aut tertiam in ſecundam, debes conuertere vtramque propoſitionem. Dices, quid ſi conuerſio fieri non poſſit? dicam tunc reſolutionem fieri non poſſe. In ſecunda tamen figura, quando modus eſt vniuerſalis & maior propoſitio non poteſt ſimpliciter conuerti, poſſumus conuertere minorem, ita tamen vt ex minore fiat maior, vt fit in Cameſtres, de quo dicetur in ſequenti particula. Præterea ceſſante reductione ad primam figuram per conuerſionem, interdum locus eſt aliis ſyllogiſmorum confirmationibus, id eſt, per expoſitionem, vel per deductionem ad impoſſibile, de quibus poſtea ſuis locis. Nunc ſubiiciam exemplum ſyllogiſmi in Ceſare, eiúſque reductionem ad Celarent.

Ceſ	Nullus lapis eſt animal:	*Ce*	Nullum animal eſt lapis.
a	Omnis homo eſt animal:	*la*	Omnis homo eſt animal: Ergo
re	Ergo nullus homo eſt lapis.	*rent*	Nullus homo eſt lapis.

8 *Rurſus ſi τὸ μ.* Sequitur ſecundus modus vniuerſalis vtilis, A E, vulgò Cameſtres: qui perficitur per reductionem ad Celarent, conuerſá minore, & concluſione, vt indicat repetita litera S, & tranſpoſitis propoſitionibus, vt indicat litera M, quæ ſignificat *μετάθεσιν*, id eſt tranſpoſitionem propoſitionum, vt altera propoſitio fiat ex maiore minor, altera ex minore fiat maior, vt in ſequenti exemplo.

Cam	Omnis homo eſt animal:	*Ce*	Nullum animal eſt lapis:
eſ	Nullus lapis eſt animal:	*la*	Omnis homo eſt animal: Ergo
tres	Ergo nullus lapis eſt homo:	*rent*	Nullus homo eſt lapis.

9 *Hæc probare.* Cùm modos vniuerſales vtiles, Ceſare & Cameſtres, confirmarit per conuerſionem propoſitionis negantis, qua reduxit eos modos ad Celarent: nunc ait eoſdem modos, Ceſare & Cameſtres, poſſe confirmari per deductionem ad impoſſibile: quia ſi conceſſis duabus propoſitionibus neges concluſionem in Ceſare vel Cameſtres, ducêris ad abſurditatem ineuitabilem, vt concedas duo contradicentia ſimul eſſe vera: Hæc deductio ad impoſſibile, ſi confirmet Ceſare, fit in Ferio. ſin autem confirmet Cameſtres, fit in Darij. vtraque autem deductio ita fit: Cùm aduerſarius neget concluſionem, cogitur concedere contradictoriam, ea contradictoria ſumitur pro minore propoſitione: eíque additur maior iam ab aduerſario conceſſa: atque ex his duabus propoſitionibus colligitur concluſio contradicens minori antea conceſſæ ab aduerſario. Ergo aduerſarius ponit contradicentes ſimul veras, id eſt, minorem, quam antea conceſſit, & concluſionem, quam nunc concedere cogitur vi ſyllogiſmi in Ferij, vel Darij extructi, vt in ſequentibus videre licet: quorum primum eſt τοῦ Ceſare confirmati in Ferio.

Ceſ	Nullus lapis eſt animal:	*Fe*	Nullus lapis eſt animal:
a	Omnis homo eſt animal:	*ri*	Aliquis homo eſt lapis: Ergo
re	Ergo nullus homo eſt lapis.	*o*	Aliquis homo non eſt animal.

Alterum exemplum eſt τοῦ Cameſtres confirmati in Darij.

Cam	Omnis homo eſt animal:	*Da*	Omnis homo eſt animal:
es	Nullus lapis eſt animal:	*ri*	Aliquis lapis eſt homo: Ergo
tres	Ergo Nullus lapis eſt homo.	*i*	Aliquis lapis eſt animal.

10 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit modos illos, Ceſare & Cameſtres, eſſe imperfectos: quia neceſſitas conſecutionis, qua efficitur concluſio, non pendet ex ſolis

propoſitionibus initiò ſumptis, vt contingebat in ſyllogiſmis primæ figuræ: ſed hic oportet aſſumere nouas propoſitiones, ſiue hi modi per conuerſionem, ſiue per reductionem ad impoſſibile reſoluantur in primam figuram.

11 *At ſi τὸ μ.* Proponit alium modum vniuerſalem, A A, qui eſt inutilis, eò quòd ambæ propoſitiones affirmant: vnde concluſio modò reperitur vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans, vt in ſequentibus exemplis.

A	Omne animal eſt ſubſtantia:	*A*	Omne animal eſt ſubſtantia:
A	Omnis homo eſt ſubſtantia:	*A*	Omnis lapis eſt ſubſtantia:
A	Omnis homo eſt animal.	*E*	Nullus lapis eſt animal.

12 *Neque [tunc]* Sequitur alius modus vniuerſalis, EE, inutilis, quia vtraque propoſitio negat: vnde concluſio modò in vniuerſum affirmat, modò in vniuerſum negat, vt in ſequentibus exemplis.

E	Nullum animal eſt linea:	*E*	Nullum animal eſt linea:
E	Nullus homo eſt linea:	*E*	Nullus lapis eſt linea.
A	Omnis homo eſt animal.	*E*	Nullus lapis eſt animal.

13 *Perſpicuum igitur.* Epilogo imponit finem tractatui de modis vniuerſalibus: & inquit, ex dictis apparere hos modos tum demum eſſe vtiles, cùm ſeruatur regula initiò tradita, id eſt, ſuprà in 6 part. nempe vt propoſitiones ſint diſſimiles, hoc eſt, vt altera affirmet, altera neget, vt in Ceſare & Cameſtres: alioqui ſi ambæ affirment, vel ambæ negent, nihil concludetur.

14 *Quòd ſi medium.* Tranſit ad modos particulares: & generaliter diſtinguit vtiles ab inutilibus per duas regulas ſeu conditiones modorum vtilium: quarum prima eſt, quòd maior propoſitio eſt vniuerſalis: altera, quòd minor eſt maiori diſſimilis, id eſt, altera affirmat, altera negat.

15 *Nam ſi τὸ μ.* Explicat primum modum particularem vtilem, EI, vulgò Feſtino; qui perficitur per reductionem ad Ferio, vt indicat litera F, conuerſa ſimpliciter maiore propoſitione, vt in ſequenti exemplo apparet.

Feſ	Nihil expetendū eſt malum:	*Fe*	Nihil malum eſt expetendum:
ti	Aliqua voluptas eſt mala:	*ri*	Aliqua voluptas eſt mala: Ergo
no	Ergo Aliqua voluptas non eſt expetenda.	*o*	Aliqua voluptas non eſt expetenda.

16 *Rurſus ſi.* Sequitur ſecundus modus particularis vtilis, A O, vulgò Baroco: qui reducitur ad primam figuram, id eſt ad Barbara, vt indicat litera B, non per conuerſionem propoſitionum, ſed per deductionem ad impoſſibile, vt indicat litera C. nam minor propoſitio non poteſt conuerti, cùm ſit particularis negans: maior autem, quæ eſt vniuerſalis affirmans, ſi conuertatur, fiet particularis: & minor quoque eſt particularis: ex duabus verò particularibus iam docuimus in prima figura nihil concludi, quemadmodum nec in aliis figuris. Deductio autem ad impoſſibile fit hoc modo: Si conceſſis propoſitionibus neges concluſionem in Baroco, cogeris concedere contradicentem. hac contradicente accepta pro minore propoſitione, & aſſumpta maiore à te antea conceſſa, ducam te ad abſurditatem, id eſt, in Barbara colligam concluſionem contradicentem minori propoſitioni τῷ Baroco à te antea conceſſæ. Sic igitur cogeris admittere contradicentia, vt in ſequenti exemplo apparet.

Bar	Omne bonum eſt expetendum:	*Bar*	Omne bonum eſt expetendum.
oc	Aliqua voluptas non eſt expetenda:	*ba*	Omnis voluptas eſt bona. Ergo
o	Ergo Aliqua voluptas non eſt bona.	*ra*	Omnis voluptas eſt expetenda.

17 *At ſi τὸ μ.* Explicat modum particularem, O A, qui eſt inutilis ob defectum primæ conditionis, id eſt, quia maior eſt particularis. vnde concluſio interdum in vniuerſum affirmat, interdum in vniuerſum negat, vt in ſequentibus exemplis.

O	Aliqua ſubſtantia non eſt animal:	*O*	Aliquod album non eſt animal:
A	Omnis coruus eſt animal:	*A*	Omnis coruus eſt animal:
A	Omnis coruus eſt ſubſtantia.	*E*	Nullus coruus eſt albus.

18 *Neque.* Sequitur modus particularis, I E, inutilis ob defectum eiuſdem conditionis. i. quia maior propoſitio eſt particularis.

I Aliqua

I	Aliqua ſubſtantia eſt animal.	*I*	Aliqua ſubſtantia eſt animal:
E	Nullus lapis eſt animal:	*E*	Nulla ſcientia eſt animal:
A	Omnis lapis eſt ſubſtantia.	*E*	Nulla ſcientia eſt ſubſtantia.

19 *Cùm igitur.* Hic eſt breuis epilogus modorum particularium, ex diſſimilibus propoſitionibus conſtantium.

20 *Cùm autem.* Tranſit ad alios modos particulares, qui conſtant ex propoſitionibus ſimilibus, id eſt, ex vtriſque affirmatiuis, vel vtriſque negatiuis: & generaliter docet hos omnes eſſe inutiles.

21 *Primùm enim.* Quod generaliter in præcedenti particula docuit, deinceps per partes declarat & probat. In hac igitur particula declarat modum particularem, E O, inutilem ob defectum ſecundæ conditionis, id eſt, quia propoſitiones ſunt ſimiles. Primam & ſecundam conditionem intelligo eas, quæ traditæ fuerunt in partic. 14. Hic igitur Ariſtoteles primò per elementa alphabetica declarat hunc modum inutilem. Secundo cùm ait, *Termini [concluſionis,]* incipit ſententiam ſuam confirmare propoſitis exemplis realibus: & in primis proponit tres terminos, in quibus concluſio (ſi tamen concluſio dici debet, quæ non colligitur ex præmiſſis) eſt vniuerſalis negans, vt in ſequenti exemplo.

E Nulla nix eſt nigra:
O Aliquod animal non eſt nigrum:
E Nullum animal eſt nix.

Tertiò cùm ait, *Termini autem*, quærit terminos, in quibus reperiatur concluſio vniuerſalis affirmans: ac docet tales terminos ſumi non poſſe, ſi minor propoſitio talis ponatur, vt medius terminus de aliquo minore extremo verè negetur, & de aliquo verè affirmetur, quales erant termini paulò antè poſiti: quia nigrum de aliquo animali, vt de cygno, verè negatur; & de aliquo animali, vt de coruo, verè affirmatur. In talibus igitur terminis non poteſt eſſe vera concluſio vniuerſalis affirmans. quod Ariſtoteles ita oſtendit: quia ſi concluſio vniuerſalis affirmans vera ſit, ſumatur pro minore propoſitione: & ei addatur maior eiuſdem ſyllogiſmi: inde colligitur in Celarent concluſio contradicens minori antea conceſſæ, vt in ſequenti exemplo.

E	Nullus cycnus eſt niger: (ν … μ)	*Ce*	Nullus cycnus eſt niger: (ν … μ)
I	Quædam auis eſt nigra: (ξ … μ)	*la*	Omnis auis eſt cycnus: Ergo (ξ … ν)
A	Omnis auis eſt cycnus. (ξ … ν)	*rent*	Nulla auis eſt nigra. (ξ … μ)

Quartò cùm ait, *Sed ex indefinito*, reprobat dictum modum E O, hac ratione: quia minor particularis eſt indefinita, continens aliquo modo etiam negantem vniuerſalem. ergo ſi pro particulari negante ſumatur vniuerſalis negans, ambæ propoſitiones erunt negantes vniuerſales. erit igitur modus E E, inutilis, vt probatum fuit partic. 12. Demonſtratio talis eſt. Modus E E eſt inutilis: ergo etiam modus E O eſt inutilis: quia fieri poteſt, vt O & E ſint ſimul veræ: quod enim vniuerſaliter negatur, etiam in parte negatur. in talibus igitur terminis, E O nihil concludit. ergo eſt omnino inutilis. nam modi ſyllogiſtici debent concludere ſine vlla exceptione: adeò vt qui ſemel deprehenduntur non concludere, ſint omnino abiiciendi, tamquàm inutiles.

22 *Rurſus ſint.* Sequitur modus particularis, A I, qui eſt inutilis ob ſimilitudinem propoſitionum, quoniam vtræque affirmant. vt hunc modum inutilem eſſe oſtendat, ait concluſionem modò eſſe vniuerſalem affirmantem, modò vniuerſalem negantem. Primùm autem proponit terminos concluſionis negantis, cùm ait, *Termini [concluſionis.]* Exemplum hoc eſto.

A Omnis cycnus eſt albus:
I Aliquis lapis eſt albus:
E Nullus lapis eſt cycnus.

Poſtea cùm ait, *[Concluſionis] omni*, docet non poſſe accipi concluſionem vniuerſalem affirmantem. ſubaudi, ſi minor propoſitio tam affirmatiuè quàm negatiuè accipi poſſit; id eſt, ſi medius terminus, vt album, de aliquo minore extremo, vt de lapide, & vere in parte affirmetur & vere in parte negetur; quia ſcilicet aliquis lapis eſt albus, & aliquis lapis non eſt albus. In his ergo terminis non poteſt fieri concluſio vniuerſalis affirmans, propter cauſam, quam antea diximus, id eſt, quia ſic incideremus in contradictionem. Etenim ſi hæc concluſio vni-

R id

uerſalis affirmans accipiatur pro minore propoſitione, & ei adiungatur maior: tunc in Barbara colligetur concluſio contradicens minori antea conceſſæ: vt in ſubiecto exemplo.

A	Omnis coruus eſt niger:	Bar	Omnis coruus eſt niger:
O	Non omnis auis eſt nigra:	ba	Omnis auis eſt coruus:
A	Omnis auis eſt coruus.	ra	Omnis auis eſt nigra.

Tandem cùm ait, *Sed ex indefinito*, indicat hunc modum ideò eſſe inutilem, quia minor propoſitio particularis affirmans, vt ſuprà expoſuimus, eſt indefinita; ita vt pro ea liceat ſumere vniuerſalem affirmantem, quæ in quibuſdam terminis ſimul vera erit: veluti, quidam homo eſt animal, & omnis homo eſt animal. atqui poſita minore vniuerſali affirmante erit modus A A inutilis, vt probatum fuit in partic. 11 ergo etiam hic modus A I, eſt inutilis.

23 *Quòd ſi vniuerſale.* Sequitur modus particularis, O E, inutilis, quia propoſitiones ſunt ſimiles, id eſt, ambæ negantes. Eſt etiam inutilis, quia maior eſt particularis: ideóque duobus vitiis laborat.

O	Quoddam animal non eſt album:	O	Aliquis lapis non eſt albus:
E	Nullus coruus eſt albus:	E	Nullus coruus eſt albus:
A	Omnis coruus eſt animal,	E	Nullus coruus eſt lapis.

24 *Si verò attributiua.* Sequitur modus particularis, I A, inutilis propter propoſitionum ſimilitudinem, id eſt, quia ambæ affirmant, item quia maior eſt particularis Vide concluſio modò eſt E, modò A, vt in ſequentibus exemplis.

I	Aliquod animal eſt album:	I	Aliquod animal eſt album:
A	Omnis nix eſt alba:	A	Omnis cycnus eſt albus:
E	Nulla nix eſt animal.	A	Omnis cycnus eſt animal.

25 *Perſpicuum igitur.* Hæc particula continet epilogum coniugationum ſeu modorum particularium inutilium, quæ conſtant ex propoſitionibus inutilibus.

26 *Neque item.* Oſtendit omnes modos eſſe inutiles, qui conſtant ex ambabus propoſitionibus particularibus; vel indefinitis, vel altera particulari & altera indefinita.

27 *Ex dictis.* Ex dictis generaliter colligit duas proprietates ſecundæ figuræ. Prima eſt, maiorem propoſitionem debere eſſe vniuerſalem. Altera eſt propoſitiones debere eſſe diſſimiles; ita vt altera affirmet, altera neget. Notandum tamen eſt, Ariſtotelem ipſum & alios quoque auctores interdum vti ſyllogiſmis ex duabus affirmantibus in hac ſecunda figura: qui quidem vtiles ſunt, non ratione formæ, ſed ratione materiæ. Ideò autem ratione formæ eſt inutilis: quia cùm propoſitio vniuerſalis affirmans conuertatur in particularem affirmantem, vt ſuprà didicimus, ſyllogiſmus A A in ſecunda figura non poteſt eſſe vtilis vtramuis enim propoſitionem conuertas, fiet particularis. atqui iam diximus ſecundam figuram reſolui in primam per conuerſionem maioris propoſitionis: &, ſi minor conuertatur, eam eſſe transferendam in locum maioris, vt fit in Cameſtres. In hoc igitur modo A A ſecundæ figuræ, ſiue conuertas maiorem, ſiue conuertas minorem, & hanc transferas in locum maioris, omnino habebis maiorem particularem in prima figura; qui eſt modus inutilis. Sed interdum ratione materiæ, id eſt, quia termini ſunt reciproci & conuertibiles, contingit vt propoſitio vniuerſalis affirmans ſimpliciter conuertatur: & hoc caſu rectè arguitur in ſecunda figura ex duabus affirmantibus, quia per ſimplicem conuerſionem maioris reducetur ſyllogiſmus ad Barbara, vt in ſequenti exemplo:

A	Omne animal eſt ſenſu præditum:	Bar	Omne ſenſu præditum eſt animal:
A	Omnis homo eſt ſenſu præditus:	ba	Omnis homo eſt ſenſu præditus: Ergo
A	Ergo Omnis homo eſt animal.	ra	Omnis homo eſt animal.

28 *Manifeſtum.* Subiicit tertiam proprietatem ſecundæ figuræ; quòd omnes ſyllogiſmi in hac figura ſunt imperfecti: omnes enim debent perfici per primam figuram. Hanc perfectionem Ariſtoteles ait fieri aſſumptis quibuſdam, id eſt, ſumptis nouis propoſitionibus; non tamen nouis terminis. nam hæ nouæ propoſitiones fiunt ex iiſdem tribus terminis initiò ſumptis. Idcirco addit Philoſophus has nouas propoſitionis vel in terminis initiò ſumptis neceſſario ineſſe; (nempe cùm fit reſolutio in primam figuram per conuerſionem propoſitionum ſeu terminorum. etenim qui propoſitionem

poſitionem aliquam concedit, cogitur etiam eam concedere, in quam hæc conuertitur: veluti ſi concedit nullum hominem eſſe lapidem, neceſſe eſt vt concedat etiam nullum lapidem eſſe hominem) vel poni tamquàm hypotheſes, cùm ſcilicet demonſtramus per impoſſibile. ſic enim demonſtramus: quia poſitis propoſitionibus, niſi concedatur concluſio, neceſſe eſt ponere contradictionem eius concluſionis. hæc contradictio vocatur hypotheſis: quia ſuppoſita hac propoſitione ducitur aduerſarius ad abſurditatem, quam non poteſt aliter vitare, quàm vt concedat illam hypotheſim eſſe falſam; conſequenter concluſionem, cui hæc hypotheſis contradicit, eſſe veram.

29 *Item non fieri.* Subiungit quartam proprietatem, quòd in hac figura non probatur concluſio affirmans, ſed tantùm negans: & quintam proprietatem, quòd probatur tam vniuerſalis, quàm particularis concluſio. Quod ait, non probari concluſionem affirmantem, intellige cum exceptione antea expoſita: quia cùm ratione materiæ fit ſyllogiſmus vtilis ex duabus propoſitionibus vniuerſalibus affirmantibus, tunc etiam concluſio eſt vniuerſalis affirmans, vt in exemplo paulò antè propoſito. Ariſtoteles autem hæc prætermittit: quia valent ratione materiæ; ipſe verò in præſentia nudam ſyllogiſmorum formam conſiderat.

IN CAP. VI. DE SYLLOGISMIS EX PROPOSITIONIBUS in tertia figura.

HOc capite declarat Philoſophus tertiam ſyllogiſmorum figuram, in qua vtitur elementis π ρ σ. Ac π quidem ſignificat maius extremum: ρ, minus extremum: σ, medium terminum. Ergo π σ, eſt maior propoſitio: ρ σ, minor: π ρ, concluſio. In hac figura explicanda adhibet eundem ordinem, quem adhibuit in capite præcedenti. Cùm enim omnis ſyllogiſmus aut ex vtriſque propoſitionibus vniuerſalibus conſtet, aut ex altera vniuerſali & altera particulari, aut ex ambabus particularibus: de his omnibus Ariſtoteles differit: & in primo quidem ac ſecundo genere oſtendit quaſdam coniugationes eſſe vtiles & ſyllogiſticas, quaſdam inutiles: in tertio autem genere omnes eſſe inutiles Regulæ, ex quibus dignoſcuntur modi vtiles in hac figura, ſunt duæ. nam minor propoſitio debet eſſe affirmans, & concluſio particularis.

1 *Cùm autem.* Proponit definitionem & nomen huius figuræ. Definitio ſumitur à modis vniuerſalibus tam vtilibus quàm inutilibus: ſicut definiebatur etiam ſecunda figura initio capitis præcedentis. Hæc autem figura vocatur tertia, id eſt vltima: quia medius terminus tertio, id eſt, vltimo loco ponitur, & ex prima figura per minoris propoſitionis conuerſionem oritur.

2 *In qua medium.* Definit medium & extrema, prout in hac figura accipiuntur. Medium definitur, cui ambo (ſubaudi, extrema) attribuuntur, id eſt, quod ſubiicitur maiori extremo in maiore propoſitione, & minori extremo in minore propoſitione: Extrema verò ſunt, quæ attribuuntur: ſubaudi, medio termino. Maius extremum eſt, quod longiùs abeſt à medio, id eſt, primus ſeu ſupremus terminus nam medius terminus eſt infimus. Minus extremum eſt, quod propiùs accedit ad medium, id eſt ſecundus terminus.

3 *Ac medium ponitur.* Declarat, quem locum in hac figura medius terminus obtineat. Et primùm ait eum poni extra extrema, ſeparans hanc figuram à prima, in qua medius terminus ponebatur medio loco inter extrema. Deinde ait medium terminum in hac tertia figura poni vltimo loco, vt ſeiungat hanc figuram à ſecunda, in qua medius terminus obtinebat primum locum.

4 *Perfectus igitur.* Proponit hanc proprietatem tertiæ figuræ, quòd in ea non poſſunt fieri niſi imperfecti ſyllogiſmi. Idem ſuprà dictum fuit de ſecunda figura.

4 *Eſſe autem.* Diuidit coniugationes ſeu modos in vniuerſales & particulares Ne intelligas ſyllogiſmos vniuerſales quia vniuerſalem concluſionem inferant; quandoquidem in hac figura concluſio ſemper eſt particularis: ſed vniuerſales intellige, quia conſtant ex ambabus propoſitionibus vniuerſalibus. Quòd ſi concluſio eſſet pars & quidem præcipua ſyllogiſmi, vt vulgus logicorum hodie opinatur, nulli eſſent huiuſmodi vniuerſales: quia concluſio eſt particularis: ac ſyllogiſmi ſemper denominantur à deteriori parte hoc eſt, ſi quid in iis reperitur negans, dicuntur negatiui. ſi quid particulare, particulares.

6 *Terminus igitur.* Exponit primum modum vniuerſalem vtilem, A A, vulgò Darapti. & primò proponit integrum ſyllogiſmum extructum ex elementis illis π ρ σ: nempe, omne σ eſt π, omne σ eſt ρ. ergo aliquod ρ eſt π. Secundò cùm ait, *cùm enim,* perficit hunc ſyllogiſmum per reſolutionem in primam figuram. reducitur enim ad Darij, vt indicat litera D, facta minoris

propoſitionis conuerſione per accidens, ita vt ex vniuerſali fiat particularis, vt indicat litera P, ſicut in ſequenti exemplo apparet.

Dar	Omnis homo eſt rationalis:	*Da*	Omnis homo eſt rationalis.
ap	Omnis homo eſt animal:	*ri*	Aliquod animal eſt homo:
ti	Ergo Aliquod animal eſt rationale.	*i*	Ergo Aliquod animal eſt rationale.

Tertiò cùm ait, *Poteſt etiam*, docet eundem ſyllogiſmum Darapti poſſe perfici per primam figuram, facta deductione ad impoſſibile, vel expoſitione. Deducitur ad impoſſibile, quia ſi conceſſis propoſitionibus, neges concluſionem τῶ Darapti, cogeris concedere illius contradictionem: qua accepta pro maiori propoſitione, eíque adiuncta minore τῶ Darapti, colligetur concluſio contraria maiori propoſitioni ipſius Darapti antea conceſſæ: proinde negans concluſionem τῶ Darapti, ducitur ad hanc abſurditatem, vt fateatur duas contrarias eſſe ſimul veras, vt in ſequenti exemplo:

Dar	Omnis homo eſt rationalis:	*Ce*	Nullum animal eſt rationale:
ap	Omnis homo eſt animal:	*la*	Omnis homo eſt animal: Ergo
ti	Ergo Aliquod animal eſt rationale.	*rent*	Nullus homo eſt rationalis.

Hæc de deductione ad impoſſibile. Quid autem ſit expoſitio, ſuprà declaraui. Nempe exponere hîc ſignificat expromere ſeu proferre terminos quoſdam reales & particulares, in quibus ſenſu percipimus concluſionem eſſe veram. Hic Ariſtoteles vtitur elementis alphabeticis, quæ poſſumus accommodare ipſis terminis realibus antea propoſitis. ſumpſimus enim in Darapti omnem hominem eſſe rationalem, & omnem hominem eſſe animal, vt inde colligerémus aliquod animal eſſe rationale. Vt hoc verum eſſe appareat, ſumamus aliquem ſingularem hominem, vt Socratem. ſine dubio Socrates eſt rationalis: quia iam ſumpſimus omnem hominem eſſe rationalem. atqui idem Socrates eſt aliquod animal: quandoquidem diximus omnem hominem eſſe animal. quod igitur dicitur de Socrate, dicitur de aliquo animali: cùm ergo manifeſtum ſit de Socrate dici rationale, non poſſumus dubitare, quin idem rationale dicatur de aliquo animali.

7 *Et ſi τῶ* p. Sequitur ſecundus modus vniuerſalis vtilis, E A, vulgò Felapton, qui reducitur ad Ferio, vt indicat litera F, conuerſa minore propoſitione per accidens, ita vt ex vniuerſali fiat particularis, vt oſtendit litera P, ſicut in ſequenti exemplo.

Fel	Nullus homo eſt equus.	*Fe*	Nullus homo eſt equus:
ap	Omnis homo eſt animal:	*ri*	Aliquod animal eſt homo: Ergo
ton	Ergo non omne animal eſt equus.	*o*	Aliquod animal non eſt equus.

In contextu Ariſtoteles primò proponit hunc ſyllogiſmum: Secundò cùm ait, *idem enim*, reſoluit eum in Ferio, vt modò expoſui. Tertiò cùm ait, *Probari etiam*, confirmat eundem modum per deductionem ad impoſſibile, ſicut antea confirmauit Darapti. Hæc deductio fit in Barbara hoc modo:

Fel	Nullus homo eſt equus:	*Bar*	Omne animal eſt equus:
ap	Omnis homo eſt animal:	*ba*	Omnis homo eſt animal:
ton	Aliquod animal non eſt equus.	*ra*	Omnis homo eſt equus.

Sic aduerſarius qui negat concluſionem τῶ Felapton, deducitur ad incommodum, vt cogatur ſimul admittere duas contrarias, nullum hominem eſſe equum, & omnem hominem eſſe equum.

8 *Si verò τῶ* p. Sequitur modus vniuerſalis, A E, inutilis, quia minor negat: vnde concluſio modò repetitur vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans, vt in ſequentibus exemplis.

A	Omnis homo eſt animal:	*A*	Omnis homo eſt animal:
E	Nullus homo eſt equus:	*E*	Nullus homo eſt inanimus:
A	Omnis equus eſt animal.	*E*	Nullum inanimũ eſt animal.

9 *Neque [tum] erit.* Sequitur modus vniuerſalis, E E, inutilis, quia ambæ propoſitiones negant: vnde concluſio certa non infertur, ſed quandoque vera eſt vniuerſalis affirmatio, aliàs vniuerſalis negatio, vt in ſequentibus exemplis.

E	Nullum inanimum eſt animal:	*E*	Nullum inanimum eſt homo:
E	Nullum inanimum eſt equus:	*E*	Nullum inanimum eſt equus:

A Omnis

A Omnis equus eſt animal.	*E* Nullus equus eſt homo.

10 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit, quinam ſint modi vniuerſales vtiles, & qui inutiles. Summa rei eſt, ita demum eſſe modum vtilem, & fieri ſyllogiſmum, ſi minor propoſitio affirmet; ſiue etiam maior affirmet, vt in Darapti; ſiue maior neget, vt in Felapton.

11 *Quòd ſi alter.* Hactenus de modis vniuerſalibus: nunc tranſgreditur Ariſtoteles ad explicandos particulares: & primùm loquitur de affirmatiuis, quos ait omnes indiſtinctè eſſe vtiles, quando ſcilicet alterutra propoſitio eſt vniuerſalis, & altera particularis, vt deinceps per partes explicabit.

12 *Nam ſi τὸ ρ.* Explicat primum modum particularem vtilem, I A, vulgò Diſamis, qui reducitur ad Darij, vt indicat litera D, per ſimplicem conuerſionem maioris & concluſionis, vt indicat repetita litera S, & tranſpoſitionem propoſitionum, vt oſtendit litera M: ſicut in ſequenti exemplo.

Di Aliquis homo eſt albus:	*Da* Omnis homo eſt animal:
am Omnis homo eſt animal:	*ri* Aliquod album eſt homo: Ergo
is Ergo Aliquod animal eſt album.	*i* Aliquod album eſt animal.

13 *Rurſus ſi τὸ ρ.* Sequitur ſecundus modus particularis vtilis, A I, vulgò Datiſi, qui reducitur ad Darij, vt oſtendit litera D, per ſimplicem minoris conuerſionem, vt apparet ex litera S.

Dat Omnis homo eſt animal:	*Da* Omnis homo eſt animal:
is Aliquis homo eſt albus:	*ri* Aliquod album eſt homo: Ergo
i Ergo aliquod album eſt animal.	*i* Aliquid album eſt animal.

14 *Licet autem.* Duos modos proximè expoſitos, id eſt Diſamis & Datiſi, quos reſoluit in primam figuram per conuerſionem, nunc confirmat per deductionem ad impoſſibile, & per expoſitionem. Syllogiſmus in Diſamis confirmatur per deductionem ad impoſſibile: quia ſi conceſſis eius propoſitionibus, neges concluſionem, cogeris admittere propoſitionem ei concluſioni contradicentem: hac igitur ſumptâ pro maiore propoſitione, eique adiunctâ minore antea conceſſâ, colligetur in Celarent concluſio contradicens maiori conceſſæ. Sic igitur duceris ad abſurditatem, vt concedas duas contradictorias eſſe ſimul veras, vt in ſequenti exemplo.

Diſ Aliquis homo eſt albus:	*Ce* Nullum animal eſt album:
am Omnis homo eſt animal:	*la* Omnis homo eſt animal: Ergo
is Aliquod animal eſt album.	*rent* Nullus homo eſt albus.

Datiſi quoque eodem modo confirmatur per deductionem ad impoſſibile in Ferio.

Dat Omnis homo eſt animal:	*Fe* Omnis homo eſt animal:
is Aliquis homo eſt albus:	*ri* Aliquis homo eſt albus: Ergo
i Ergo aliquod album eſt animal.	*o* Non omnis homo eſt animal.

Hæc dicta ſint de deductionibus ad impoſſibile. Per expoſitionem autem ſic Diſamis confirmatur: Si ſumamus aliquem hominem, qui ſit albus, purà Socratem: ſine dubio hic eſt quoddam animal. quod ergo de hoc dicitur, de quodam animali dicitur. ſed videmus de hoc dici album: ergo negare non poſſumus, aliquod animal eſſe album: quod concludebatur in Diſamis. Datiſi autem ſic confirmatur: Videmus hunc Socratem eſſe album quoddam: dubitare igitur non poſſumus, quin de albo quodam dicatur, quod de Socrate dicitur. quare cùm de Socrate dicatur animal, ſine dubio de quodam albo dicitur animal.

15 *Si verò alter.* Sequitur tertius modus particularis vtilis, O A, vulgò Brocardo: qui reducitur ad Barbara, vt indicat litera B, per deductionem ad impoſſibile, vt oſtendit litera C. nam conuerſioni locus eſſe non poteſt. maior namque, cùm ſit particularis negans, non conuertitur. minor autem conuertitur quidem: ſed cùm ſit vniuerſalis affirmans, conuertetur in particularem. quod ſi facias, habebis ambas propoſitiones particulares: vnde nihil poteris concludere. In hac partic. Ariſtoteles primùm proponit conditionem ſeu proprietatem huius ſyllogiſmi, quòd maior in parte negat, minor autem in vniuerſum affirmat. Secundò cùm ait, *nam ſi τὸ ρ*, proponit ſyllogiſmum ex elementis extructum. Tertiò cùm ait, *Si enim omni*, confirmat eum ſyllogiſmum per deductionem ad impoſſibile in Barbara, quæ fit eodem planè modo, quo ſuprà fiebat in Celarent ad confirmandos ſyllogiſmos in Diſamis & Datiſi. Quartò cùm ait, *confir-*

mittur etiam, confirmat eundem ſyllogiſmum per expoſitionem. ſyllogiſmus in Brocardo, & eius confirmatio per impoſſibile talis eſt:

Broc	Non omnis homo eſt albus:	*Bar*	Omne animal eſt album:
ar	Omnis homo eſt animal:	*ba*	Omnis homo eſt animal: Ergo
do	Ergo Non omne animal eſt album.	*ra*	Omnis homo eſt albus.

Quod verò ad expoſitionem attinet, ſic probatur aliquod animal non eſſe album, ſuppoſitis duabus illis propoſitionibus, quòd aliquis homo non eſt albus, & quòd omnis homo eſt animal: ſumatur ſingularis aliquis homo, qui non ſit albus, putà Æthiopus. hunc videmus eſſe animal quoddam. cùm igitur videamus hunc non eſſe album, certè videmus quoddam animal non eſſe album.

16 *Cùm autem maior.* Exponit primum modum particularem, AO, inutilem, quia minor negat. Primò inquit hunc modum eſſe inutilem. Secundò cùm ait, *vt ſi τὸ α*, declarat hunc modum per elementa. Tertiò cùm ait, *Termini* [*concluſionis,*] proponit terminos reales, in quibus concluſio eſt vniuerſalis affirmans.

A Omne animal eſt animatum:
O Aliquod animal non eſt homo:
A Omnis homo eſt animatus.

Quintò cùm ait, [*terminos concluſionis*] docet non poſſe ſumi terminos, in quibus ſit concluſio vniuerſalis negans, niſi talis ſit minor, vt non ſolùm verè neget in parte, ſed etiam vera maneat, ſi ex particulari negante fiat vniuerſalis negans, ita vt liceat pro AO, accipere propoſitiones A E. hoc enim caſu concluſio poteſt eſſe tam vniuerſalis negans, quàm vniuerſalis affirmans: ideóque modus eſt inutilis, vt probatum fuit ſuprà partic. 8.

17 *At ſi terminus.* Sequitur quartus modus particularis vtilis, E I, vulgò Feriſon: qui reducitur ad Ferio, vt indicat litera F, per ſimplicem conuerſionem minoris, vt docet litera S, ſicut in ſequenti exemplo:

Fer	Nullus homo eſt lapis:	*Fe*	Nullus homo eſt lapis:
iſ	Aliquis homo eſt albus:	*ri*	Aliquod album eſt homo: Ergo
on	Ergo Aliquod album non eſt lapis.	*o*	Aliquod album non eſt lapis.

18 *Cùm autem minor.* Sequitur modus particularis, I E, propter minorem negantem inutilis: modò enim concluſio eſt vniuerſalis affirmans, modò vniuerſalis negans, vt in ſequentibus exemplis:

I	Aliquod ferum eſt animal:	*I*	Aliquod ferum eſt animal:
F	Aliquod ferum non eſt homo:	*E*	Nihil ferum eſt ſcientia:
A	Omnis homo eſt animal.	*E*	Nulla ſcientia eſt animal.

19 *Neque* [*tum.*] Sequuntur alij duo modi particulares, O E, & E O, inutiles, eò quòd minor negat. Primò Ariſtoteles generaliter de vtroque loquitur, & docet vtrumque eſſe inutilem. Secundò cùm ait, *Termini* [*concluſionis,*] profert terminos reales, ex quibus apparet modum O E eſſe inutilem, quia modò concluſio eſt E, modò A, vt in ſequentibus exemplis:

O	Aliquod ferum non eſt animal:	*O*	Aliquod ferum non eſt animal:
E	Nihil ferum eſt ſcientia:	*E*	Nihil ferum eſt homo:
E	Nulla ſcientia eſt animal.	*A*	Omnis homo eſt animal.

De modo autem E O, aget in ſequenti part.

20 *Cùm autem.* Tranſit ad modum E O, vt oſtendat eum eſſe inutilem. Et primò proponit terminos reales, in quibus concluſio eſt vniuerſalis negans.

E Nihil album eſt coruus:
O Nihil album eſt nix:
E Nulla nix eſt coruus.

Secundò cùm ait, [*Termini concluſionis*] *affirmantis*, oſtendit, in hoc modo E O non poſſe ſumi concluſionem vniuerſalem affirmantem, ſi minor O eſt vera tantùm in parte, ita vt *ρ* verè negetur de aliquo *σ*, & verè affirmetur de aliquo *σ*. quòd quidem ſic oſtendit per deductionem ad impoſſibile.

E	Nihil album $^{\sigma}$ eſt coruus $^{\omega}$:	*Da*	Omnis nix $^{\rho}$ eſt coruus $^{\omega}$:
I	Aliquod album $^{\sigma}$ eſt nix $^{\rho}$: Ergo	*ri*	Aliquod album $^{\sigma}$ eſt nix $^{\rho}$: Ergo
A	Omnis nix $^{\rho}$ eſt coruus $^{\omega}$.	*i*	Aliquod album $^{\sigma}$ eſt coruus $^{\omega}$.

Tertiò

Tertiò cùm ait, *Sed ex indefinito*, docet, eò quòd minor O eſt indefinita, ſicut ſuprà expoſitum fuit, ſumendos eſſe tales terminos, in quibus pro O poſſit ſumi E ſic enim erunt propoſitiones E E: ideóque modus inutilis, vt probatum fuit partic. 9. In talibus enim terminis non ſolum poteris reperire concluſionem vniuerſalem negantem, ſed etiam vniuerſalem affirmantem veluti.

E Nihil album eſt nigrum:
O Aliquod album non eſt coruus:
A Omnis coruus eſt niger.

21 *Item nullo.* Simul proponit reliquos omnes modos inutiles; eò quòd neutra propoſitio eſt vniuerſalis; ſed vel vtraque particularis; vel vtraque indefinita: vel altera particularis, altera indefinita. Nec quicquam refert affirméntne ambæ propoſitiones, an negent an altera affirmet & altera neget.

22 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit duas proprietates huius figuræ. Prima eſt, quòd alterutra propoſitio debet eſſe vniuerſalis. ſed hæc eſt conditio communis omnibus figuris. Altera, quòd minor debet eſſe affirmans. hæc conditio eſt propria primæ, & tertiæ figuræ, neque conuenit ſecundæ.

23 *Perſpicuum quoque.* Addit tertiam proprietatem, quòd omnes ſyllogiſmi tertiæ figuræ ſunt imperfecti.

24 *Item non licere.* Subiicit quartam proprietatem, quòd concluſio ſemper eſt particularis.

IN CAP. VII. QVO EXPLICANTVR QVAEDAM communia tribus figuris.

IN hoc capite quatuor ab Ariſtotele declarantur omnibus ſyllogiſmorum figuris communia. Primò, quia ſuprà expoſitæ fuerunt variæ coniugationes ſeu modi inutiles, nunc oſtenditur earum quaſdam eſſe prorſus inutiles, quaſdam verò indirectè concludere, ſeu concluſionem indirectam inferre. Notandum igitur eſt, aliam eſſe concluſionem directam, aliam indirectam. Concluſio directa dicitur, in qua maius extremum attribuitur minori. Indirecta, in qua minus attribuitur maiori. Vnde apparet, malè definiri vulgò maius extremum, quod eſt quæſtionis attributum: minus, quod eſt ſubiectum quæſtionis. Nam Ariſtoteles ſuprà definiuit longè aliter. & ſecundùm Ariſtotelem maius eſt, etiamſi ſubiiciatur in quæſtione ſeu concluſione: ac minus, quamuis in ea attribuatur. Ceterùm iuxta vulgares illas definitiones nulla eſt concluſio indirecta. Præterea obſeruandum eſt, hic eos tantùm modos indirectos appellari, qui ſolam concluſionem indirectam inferunt. alioquin omnes ferè eſſent indirecti: cùm omnes ferè concluſiones poſſint conuerti, & ex directis fieri indirectæ. Quæ autem concluſiones indirectæ colligantur vnà cum directis, explicabit Philoſophus initio ſequentis libri. Quare non fuit opus, vt Theophraſtus & Eudemus, quos multi poſtea ſecuti ſunt, adderent in prima figura modos illos indirectos, quos vocant Baralipton, Celantes, Dabitis: quia primus non differt à Barbara, nec ſecundus à Celarent, nec tertius à Darij, niſi ratione concluſionis, quam ſuprà monui non eſſe partem ſyllogiſmi. Tandem notandum, omnium horum ſyllogiſmorum indirectorum, id eſt, qui ſolam concluſionem indirectam inferunt, ſemper concluſionem eſſe particularem negantem: quoniam hæc ſola non poteſt conuerti. etenim ſi conuerteretur, ex indirecta fieret directa, vel ex directa fieret indirecta. In ſumma igitur ſyllogiſmi probantes concluſionem vniuerſalem affirmantem vel vniuerſalem negantem, vel particularem affirmantem, non minùs inferre poſſunt concluſionem indirectam, quàm directam: cùm hæ concluſiones conuerti poſſint. Qui verò colligunt concluſionem particularem negantem: vel probant ſolam directam, vt Ferio, Feſtino, Baroco, Felapton, Brocardo, Feriſon: vel ſolam indirectam, vt Fapeſmo, Friſeſmo, Fireſmo, Fapemo & Friſemo, qui hoc capite enarrabuntur. In ſecunda capitis parte Ariſtoteles ex iis quæ docuit in ſuperioribus tribus capitibus, colligit, in omnibus ſyllogiſmis pronunciatum indefinitum comparari particulari: In tertia parte colligit, imperfectos ſyllogiſmos ſecundæ & tertiæ figuræ perfici per primam figuram. In quarta parte reſoluit omnes alios ſyllogiſmos in duos illos vniuerſales primæ figuræ, Barbara & Celarent.

1 [*Illud quoque.*] Incipit prima pars capitis de ſyllogiſmis indirectis: in quibus inueſtigandis conſiderat Ariſtoteles coniugationum ſeu modorum inutilium tria genera. aut enim conſtant ex vtraque propoſitione affirmante, aut ex vtraque negante, aut ex propoſitionibus diſſimilibus, id eſt, altera affirmante, altera negante. Primi & ſecundi generis coniugationes ſunt omnino inutiles: quia ſicuti non inferunt concluſio-

nem directam, ita nec indirectam. Atque hoc habetur in hac prima particula.

2 *At ſi alter.* Ex tertii generis coniugationibus, id eſt, cùm altera propoſitio affirmat, altera negat, colligi oſtendit concluſionem indirectam particularem, negantem, dummodò propoſitio negans ſit vniuerſalis. Ergo hi modi non ſunt prorſus inutiles, ſicut duo priora genera. Indirectam concluſionem ſignificat, cùm ait fieri ſyllogiſmum minoris extremi de maiore.

3 *Vt ſi τὸ α.* Affert duo exempla ſyllogiſmorum indirectorum, qui extruuntur in prima figura. Horum alter vocatur Fapeſino: alterum appello Friſeſmo, vulgò nominatur Friſeſomorum. vterque reducitur ad Ferio, vt apparet ex litera F. In vtroque ſimpliciter conuertitur minor propoſitio, vt oſtendit litera S adiuncta ſecundæ ſyllabæ. In vtroque fit μετάθεσις, id eſt, tranſpoſitio propoſitionum, vt indicat litera M. In ſola maiore propoſitione eſt diſcrimen: quia cùm primi maior ſit vniuerſalis affirmans, conuertitur per accidens, id eſt, in particularem: ſecundi verò maior, cùm ſit particularis affirmans, conuertitur ſimpliciter. Quapropter in prima ſyllaba primi modi ponitur P: in ſecunda autem ſyllaba ſecundi modi ponitur S. Quamquàm in Organi editione maiore ſubieci contextui typos & exempla: tamen in hoc quoque commentario ſubiiciam exempla, vt cuiuis editioni aptari poſſit.

Fap	Omnis homo eſt animal:	*Fe*	Nullus homo eſt brutum:
eſm	Nullum brutum eſt homo:	*ri*	Aliquod animal eſt homo: Ergo
o	Ergo Aliquod animal non eſt brutum.	*o*	Aliquod animal non eſt brutum.

Friſ	Aliquis homo eſt albus:	*Fe*	Nullus homo eſt lapis:
eſm	Nullus lapis eſt homo:	*ri*	Aliquod album eſt homo: Ergo
o	Ergo Aliquod album non eſt lapis.	*o*	Aliquod album non eſt lapis.

4 *Similiter.* Breuiſſimè innuit, nec explicat ſyllogiſmos indirectos, qui fiunt in ſecunda & tertia figura. Ideóque his ſyllogiſmis non ſunt à Latinis impoſita nomina, vt ceteris; quaſi ſuprà dicta nomina, Fapeſmo, & Friſeſmo, his conueniant. quod falſum eſt. nam eſt aliquod diſcrimen in reductione ad primam figuram. quapropter non dubitaui his modis imponere noua nomina. Dico igitur in ſecunda figura eſſe vnum modum indirectum, quem voco Fireſmo. hic reducitur ad Ferio per conuerſionem ſolius minoris, & tranſpoſitionem propoſitionum, vt indicant tres illæ literæ F, M, S. & in ſequenti exemplo cernere licet.

Fir	Aliquod animal eſt album:	*Fe*	Nihil album eſt coruus:
eſm	Nullus coruus eſt albus:	*ri*	Aliquod animal eſt album: Ergo
o	Ergo Aliquod animal non eſt coruus.	*o*	Aliquod animal non eſt coruus.

In tertia figura duo ſunt modi, Fapemo, & Friſemo: qui reducuntur ad Ferio per conuerſionem ſolius maioris, & tranſpoſitionem propoſitionum. Sed in Fapemo maior conuertitur per accidens: in Friſemo conuertitur ſimpliciter. Primi modi in Fapemo exemplum eſto.

Fap	Omnis homo eſt bipes:	*Fe*	Nullus homo eſt auis:
em	Nullus homo eſt auis:	*ri*	Aliquod bipes eſt homo: Ergo
o	Ergo aliquod bipes non eſt auis.	*o*	Aliquod bipes non eſt auis.

Secũdi modi in Friſemo exemplum hoc eſto:

Friſ	Aliquis homo eſt albus:	*Fe*	Nullus homo eſt lapis:
em	Nullus homo eſt lapis:	*ri*	Aliquod album eſt homo: Ergo
o	Ergo Aliquod albũ non eſt lapis.	*o*	Aliquod album non eſt lapis.

5 *Praeterea manifeſtum.* Hic eſt ſecunda pars capitis, in qua docet propoſitiones indefinitas æquipollere particularibus in omnibus ſyllogiſmis. Notandum eſt, Ariſtotelem in hoc contextu loqui tantùm de pronunciato attributiuo: ſed eandem eſſe rationem negatiui, id eſt, ſicut propoſitio indefinita affirmans comparatur particulari affirmanti, ita indefinita negans comparatur particulari neganti. Ceterùm Ariſtoteles breuitatis ſtudio interdum ſolet ſolius affirmationis mentionem facere, cùm eadem ſit negationis ratio, vt & cap. 10. de interpret. part. 1. Sic igitur in præſentia dum loquitur de pronunciato attributiuo, ſupplendum eſt priuatiuum: vel ſumi attributiuum latius debet, vt complectatur tam affirmatiuam,

quàm

quàm negatiuam attributionem.

6 *Item perſpicuum.* Sequitur tertia pars capitis de ſyllogiſmis imperfectis per primam figuram perficiendis: omnes enim per primam figuram perfici oſtendit Philoſophus per inductionem: quia perficiuntur vel oſtenſiuè, id eſt, directa demonſtratione, vel per deductionem ad impoſſibile: vtroque autem modo fit prima figura. Oſtenſiua ſeu directa confirmatio fit per conuerſionem, adiecta interdum tranſpoſitione propoſitionum: veluti cùm Ceſare reſoluitur in Celarent per conuerſionem maioris, & Cameſtres in Celarent per conuerſionem minoris & tranſpoſitionem propoſitionum, & Datiſi in Darij per conuerſionem minoris: hoc autem modo ſemper fiebat prima figura. Demonſtratio quoque ad impoſſibile fiebat in prima figura: veluti cùm Baroco aut Brocardo reducitur ad Barbara, ſicut ſuprà expoſitum fuit. Ariſtoteles autem deductionis ad impoſſibile hic proponit aliud exemplum, in quo Darapti reducitur ad Celarent.

Dar	Omnis homo eſt rationalis:	*Ce*	Nullum animal eſt rationale:
ap	Omnis homo eſt animal:	*la*	Omnis homo eſt animal: Ergo
ti	Ergo Aliquod animal eſt rationale.	*rent*	Nullus homo eſt rationalis.

Notandum eſt, non eſſe hanc Ariſtotelis ſententiam, omnem deductionem ad impoſſibile fieri in prima figura; ſed eas fieri in prima figura, per quas ſyllogiſmi imperfecti perficiuntur. Ceterùm nihil obſtat, quo minùs ſyllogiſmus tertiæ figuræ confirmetur per deductionem ad impoſſibile factam in ſecunda figura. Sed hoc modo ſyllogiſmus non perficitur: quia ex imperfecto tertiæ figuræ reducitur ad imperfectum ſecundæ figuræ. Sic exempli gratiâ ſyllogiſmus in Diſamis confirmatur per deductionem ad impoſſibile in Feſtino: quia ſi neges concluſionem τῷ Diſamis, cogeris concedere contradictoriam. hanc igitur ſumam pro maiore in Feſtino: deinde pro minore ſubiungam eam, quæ erat maior in Diſamis: vnde colligam concluſionem in Feſtino contradicentem minori τῷ Diſamis antea conceſſæ. atque ita cogeris fateri vtramque partem contradictionis eſſe ſimul veram.

Diſ	Aliquod expetendum eſt voluptas:	*Feſ*	Nullum bonum eſt voluptas:
am	Omne expetendum eſt bonum:	*ti*	Aliquod expetendum eſt voluptas: Ergo
is	Ergo Aliquod bonum eſt voluptas.	*no*	Aliquod expetendum non eſt bonum.

Similiter Datiſi confirmatur in Ceſare, vt in ſequenti exemplo:

Dat	Omne expetendum eſt bonum:	*Ceſ*	Nulla voluptas eſt bona:
iſ	Aliquod expetendum eſt voluptas:	*a*	Omne expetendum eſt bonum: Ergo
i	Ergo Aliqua voluptas eſt bona.	*re*	Nullum expetendum eſt voluptas.

7 *Licet etiam.* Sequitur quarta pars capitis de reductione omnium aliorum ſyllogiſmorum ad Barbara & Celarent. Vult enim Ariſtoteles oſtendere hos eſſe quaſi duos fontes, ex quibus fluunt omnes ſyllogiſmi, id eſt, Barbara affirmatiui, ex Celarent negatiui. primùm igitur in hac partic. generaliter proponit hanc ſententiam, quam deinceps per partes confirmabit.

8 *Nam qui.* In hac particula reducit ſyllogiſmos ſecundæ figuræ ad Barbara & Celarent: ac primùm generaliter inquit quemlibet ſyllogiſmum ſecundæ figuræ perfici per Barbara, vel Celarent. Secundò cùm ait, *non tamen*, oſtendit eſſe diſcrimen in modo reducendi ſyllogiſmos ſecundæ figuræ ad Barbara & Celarent. Tertiò cùm ait, *ſed vniuerſales*, declarat illud diſcrimen. cùm enim duo ſint modi reducendi ſyllogiſmos ad primam figuram, alter oſtenſiuus per conuerſionem, alter ducens ad impoſſibile, vt fuit expoſitum in 6. particula. Ariſtoteles oſtendit priorem modum conuenire modis vniuerſalibus ſecundæ figuræ, id eſt, Ceſare & Cameſtres, poſteriorem autem modum conuenire modis particularibus, id eſt, Feſtino & Baroco. nam Ceſare reducitur ad Celarent per conuerſionem maioris propoſitionis. item Cameſtres ad Celarent per conuerſionem minoris, & concluſionis, & tranſpoſitionem propoſitionum. item Baroco ad Barbara per deductionem ad impoſſibile, vt iam fuit expoſitum cap. 5. Denique Feſtino reducitur ad Celarent per deductionem ad impoſſibile: quia ſi neges concluſionem τῷ Feſtino, cogeris concedere contradicentem. hanc ſumam pro minore in Celarent: deinde ex maiore τῷ Feſtino faciam maiorem τῷ Celarent: vnde ſequetur concluſio in Cela-

1 *Quia verò.* Diſtinguit ſyllogiſmos puros, neceſſarios, & contingentes, inter ſe: quia puri ſignificant quod ineſt: neceſſarij, quod neceſſariò eſt: contingentes, quod non eſt, ſed eſſe poteſt. Si placet referre hanc diuiſionem ad *διχοτομίας*, ſyllogiſmum categoricum diuides in purum & modificatum: húncque ſubdiuides in neceſſarium & contingentem. Quomodo autem Ariſtoteles omnes propoſitiones modificatas referat ad quatuor, id eſt, ad duas neceſſarias, neceſſe eſt eſſe, neceſſe eſt non eſſe; & ad duas contingentes, cõtingit eſſe, & contingit non eſſe, ſuprà expoſui ad 3. caput.

2 *In neceſſariis.* Breuiſſimè declarat ſyllogiſmos neceſſarios per comparationem cum ſyllogiſmis puris, eorum ſimilitudinem, ac differentiam tradens. Similitudo eſt: quia iidem ſunt modi vtiles, vel inutiles: Differentia eſt: quia ibi enunciationes erant puræ, hic neceſſariæ, vt in ſubiecto exemplo.

Omne animal viuit:	*Bar*	Neceſſe eſt omne animal viuere:
Omnis homo eſt animal:	*ba*	Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: Ergo
Ergo Omnis homo viuit.	*ra*	Neceſſe eſt omnem hominem viuere.

Ait, *ferè*, propter duplex diſcrimen, quorum vnum ſubiicietur in hac partic. alterum in partic. ſeq. Ait, *& non erit.* Accipe coniunctionem pro diſiunctione: *&*, pro, vel.

3 *Nam priuatiuum.* Declarat, quomodo ſyllogiſmi neceſſarij confirmentur. Et hîc quoque exponit horum ſyllogiſmorum ſimilitudinem & differentiam. Primò declarat ſimilitudinem, quæ ſpectatur in omnibus modis ſyllogiſticis præter Baroco in ſecunda figura, & Brocardo in tertia. his enim exceptis, reliqui confirmãtur eodem modo, ſiue ſint puri, ſiue neceſſarij, id eſt, ſyllogiſmi primæ figuræ per regulas De omni & De nullo, ſyllogiſmi autem ſecundæ vel tertiæ figuræ per conuerſionem, vt cap. 5. & 6. expoſitum fuit. hæ autem regulæ & conuerſiones æquè locum habent in enunciationibus neceſſariis atque in puris. Secundò cùm ait, *In media*, declarat diſcrimen inter ſyllogiſmos puros & neceſſarios, quòd ſpectatur in Baroco & Brocardo. nam hi modi, ſi ſint ſyllogiſmi puri, confirmantur per deductionem ad impoſſibile per quam reducuntur ad primam figuram, vt expoſitum eſt c. 5. part. 16. & c. 6. part. 15. ſi verò ſint ſyllogiſmi neceſſarij, non confirmantur per deductionem ad impoſſibile in prima figura; ſed per expoſitionem & ſyllogiſmum expoſitorium, confectum in ſecunda vel tertia figura, vt mox exponam. Duo hîc ſunt notandi ex Alexandro. Primum eſt, confirmationem per impoſſibile, qua vſi ſumus in confirmandis ſyllogiſmis puris, ideò hîc non habere locum, quia ſumit propoſitionem concluſioni contradicentem, & alteram propoſitionem, vnde infert concluſionem contrariam vel contradicentem alteri propoſitioni iam conceſſæ. atqui concluſio hîc eſt neceſſaria; eíque contradicit contingens: ergo ſumenda erit in ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile propoſitio contingens, contradicens concluſioni neceſſariæ: veluti ſi concluſio ſit, Neceſſe eſt aliquod bipes non eſſe hominem: ſumenda erit hæc propoſitio, contingit omne bipes eſſe hominem. huic propoſitioni adiungitur maior propoſitio τῦ Baroco, vel minor τῦ Brocardo, quæ eſt vniuerſalis affirmans neceſſaria. fiet igitur mixtio neceſſarij & contingentis, cuius mixtionis vim adhuc ignoramus: idcóque ex ea nondum poſſumus aliquid concludere. Alterum notandum eſt; cùm expoſitio duobus modis fieri poſſit, quia vel profertur terminus ſingularis, qui ſub ſenſum cadit, vel terminus vniuerſalis, qui continetur ſub vltimo termino τῦ Baroco, vel τῦ Brocardo; Ariſtotelem priori vſum eſſe ſuprà cap. 6. nunc verò loqui de poſteriori expoſitionis modo, id eſt, de expoſitione termini vniuerſalis, cui expoſitioni accedit ſyllogiſmus expoſitorius vniuerſalis. ſit (exempli gratiâ) ſyllogiſmus in Baroco,

Bar Neceſſe eſt omnem hominem eſſe rationalem:
oc Neceſſe eſt aliquod bipes non eſſe rationale: Ergo
o Neceſſe eſt aliquod bipes non eſſe hominem.

In hoc ſyllogiſmo vltimus terminus eſt minus extremum, id eſt bipes. ſumo igitur aliquam ſpeciem bipedis, quæ ſit rationis expers, puta auem, & in Cameſtres probo nullam auem eſſe hominem:

Cam Neceſſe eſt omnem hominem eſſe rationalem:
eſ Neceſſe eſt nullam auem (quæ eſt aliquod bipes) eſſe rationalem: Ergo
tres Neceſſe eſt nullam auem (proinde non omne bipes) eſſe rationalem.

Quare expoſitio termini ſpecialis in Cameſtres confirmat concluſionem τῦ Baroco, ſimili ratione confirmatur in Felapton concluſio τῦ Brocardo. hîc tamen vltimus terminus eſt medius terminus: ideóque ſumitur pars ſeu ſpecies huius medij termini, vt in ſequenti exemplo.

Broc	Neceſſe eſt aliquem hominem non eſſe album:	*Fel*	Neceſſe eſt nullum Æthiopem eſſe album:
ar	Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: Ergo	*ap*	Neceſſe eſt omnem Æthiopem, qui eſt aliquis homo, eſſe animal: Ergo
do	Neceſſe eſt aliquod animal nõ eſſe album.	*ton*	Neceſſe eſt aliquod animal nõ eſſe album.

Ait, *non fiet ſimiliter demonſtratio*, id eſt, non eodem modo confirmabuntur ſyllogiſmi neceſſarij quo puri: ſiquidem puri confirmantur per deductionem ad impoſſibile, per quam non poſſunt confirmari ſyllogiſmi neceſſarij. Ait, *exponentes aliquid*, id eſt, aliquem terminum ſpecialem contentum ſub vltimo termino ſyllogiſmi: vt in ſuprà poſitis exemplis auis continebatur ſub bipide, Æthiops, ſub homine Ait, *vtrumque*, id eſt, primus terminus vtriuſque ſyllogiſmi, videlicèt τῦ Baroco & τῦ Brocardo: vt in ſuperioribus exemplis cernere licet. cùm enim ſyllogiſmus erat in Baroco: primus terminus erat rationalis, & ſumebatur nouus terminus, auis, quæ non eſt rationalis. cùm autem ſyllogiſmus erat in Brocardo, primus terminus erat albus: & nouus terminus erat Æthiops, qui quidem non eſt albus. Ait, *ſyllogiſmum faciamus*: ſyllogiſmum vniuerſalem in Cameſtres, vel Felapton, vt in ſuperioribus exemplis. Obſerua ſyllogiſmum expoſitorium eſſe vniuerſalem. nam vulgò malè ſyllogiſmum expoſitorium accipiunt pro ſyllogiſmo ex propoſitionibus ſingularibus: cuiuſmodi ſyllogiſmum nos nullo modo admittimus. Ait, *vterque ſyllogiſmus*, id eſt, ſyllogiſmus expoſitorius. Ait, *in propria figura*. Syllogiſmus expoſitorius non fit in prima figura, ſed in eadem, in qua fit ſyllogiſmus, quem confirmat: quandoquidem Baroco confirmatur per Cameſtres, cùm vterque fiat in ſecunda figura: & Brocardo confirmatur per Felapton, quorum vterque extruitur in tertia figura.

IN CAP. IX. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE PURA, & altera neceſſaria.

Expoſitis ſyllogiſmis qui conſtant ex propoſitionibus puris, vel neceſſariis, conſequenter de iis tractat, quorum altera propoſitio eſt pura, altera neceſſaria: ex qua mixtione docet in prima figura modò colligi propoſitionem neceſſariam, modò puram. qualis enim eſt maior propoſitio, talis eſt concluſio: adeò vt ex maiore neceſſariâ & minore purâ inferatur concluſio neceſſaria, ex maiore autem purâ & minore neceſſariâ inferatur concluſio pura. quam ſententiam probat per regulas illas, De omni, & De nullo. verbi gratiâ ſi in maiore τῦ Barbara ſumas, neceſſe eſt vt omne animal ſentiat, nullam ſpeciem animalis prætermiſiſti: hæc enim eſt vis particulæ *omne*. ſi igitur in minore aſſumas hominem contineri ſub animali, inquiens, omnis homo eſt animal: rectè inferes, ergo neceſſe eſt omnem hominem ſentire. niſi enim hoc eſſet neceſſarium, certè non eſſet neceſſaria illa maior, quam accepimus pro neceſſaria, dum diximus, neceſſe eſt omne animal ſentire. Similis eſt ratio ſyllogiſmi negantis. nam ſi in maiore τῦ Celarent accipias, neceſſe eſt vt nullum animal ſit immortale; & in minore addas omnem hominem eſſe animal: rectè colliges, neceſſe eſſe vt nullus homo ſit immortalis. Eudemus autem & Theophraſtus (referente Alexandro) exiſtimarunt, ex hac mixtione indiſtinctè ſequi concluſionem puram, quia concluſio debet ſequi deteriorem propoſitionem, ac pura eſt neceſſariâ deterior. quæ ſententia confirmatur exemplis, qualia ſunt, quæ ſequuntur.

I.

Bar Neceſſe eſſe omnem grammaticum eſſe ſcientem:

ba Omnis homo eſt grammaticus: (finge enim ita contingere; quia fieri poteſt, vt omnis homo ſit grammaticus) Ergo

ra Omnis homo eſt ſciens. non tamen neceſſariò eſt ſciens, quia nec neceſſariò eſt grammaticus.

II.

Ce Neceſſe eſt nullum vigilans dormire:

la Omnis homo vigilat: (pone hoc ita accidere, vt nunc omnis homo vigilet, vt propoſitio ſit vera) Ergo

rent

rent Nullus homo dormit. ſed hoc non eſt neceſſarium, quia homo poteſt dormire.

Nos has ſententias conciliauimus cap. 9. Inſtitutionum logicarum, partic. 5. per diſtinctionem ſumptam ex cap. 15. huius libri, part. 11. Nam ſententia Ariſtotelis ita demum vera eſt, ſi pura propoſitio ſit vera ſimpliciter & omni tempore, ita vt omni modo minus extremum contineatur ſub medio, vt in ſuperioribus exemplis homo ſub animali. alioqui ſecundum Theophraſtum & Eudemum erit concluſio pura, vt in proximis exemplis, in quibus minores propoſitiones, omnis homo eſt grammaticus, omnis homo vigilat, non ſunt omnino & ſimpliciter atque omni tempore veræ. Sed hac de re plura dicam in quæſtionibus logicis.

IN CAP. X. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROpoſitione pura, & altera neceſſaria in ſecunda figura.

QVoniam ſecunda figura pendet à prima; in prima autem figura diximus tum demum concluſionem eſſe neceſſariam, cùm maior propoſitio eſt neceſſaria: idcirco in ſecunda figura, vt colligatur concluſio neceſſaria, opus eſt eam propoſitionem ſumi neceſſariam, quæ in reductione ad primam figuram erit propoſitio maior, nempe propoſitionem negantem vniuerſalem. Tribus igitur modis ſecundùm Ariſtotelem efficietur hîc neceſſaria concluſio. vnus eſt, ſi in Ceſare, maior ſit neceſſaria, minor pura: alter, ſi in Cameſtres, maior ſit pura, minor neceſſaria: tertius, ſi in Feſtino, maior ſit neceſſaria, minor pura. extra hos modos ita acceptos ſemper concluſio erit pura. Secundùm Theophraſtum autem & Eudemum omnimodo ſequitur concluſio pura.

IN CAP. XI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROpoſitione pura, & altera neceſſaria, in tertia figura.

HÆc quoque figura pendet à prima. Quare ſecundùm Eudemum & Theophraſtum ſemper concluſio eſt pura: ſecundùm Ariſtotelem autem poteſt eſſe concluſio neceſſaria, videlicet ſi ea propoſitio neceſſaria ſumatur, quæ erit maior in reductione ad primam figuram. Ergo ſi ſyllogiſmus ſit affirmatiuus, dummodò habeat neceſſariam propoſitionem vniuerſalem; ſi verò ſit negatiuus, ſi habeat neceſſariam propoſitionem vniuerſalem negantem, inferet concluſionem neceſſariam: aliàs puram. Sequentibus igitur modis efficietur concluſio neceſſaria. Primò, cùm in Darapti neceſſaria eſt maior: quia cùm Darapti reſoluitur in Darij, propoſitiones locum ſuum retinent: adeò vt maior τῆ Darapti, ſit maior etiam in Darij. quocirca cùm hæc propoſitio eſt neceſſaria, concluſio quoque eſt neceſſaria. Secundò, cùm neceſſaria eſt minor in Darapti: quoniam hæc quoque poteſt fieri maior in prima figura, ſi propoſitiones tranſponantur, & conuerſa concluſio colligatur: vt in ſequenti exemplo.

Dar	Omnis homo eſt bipes:	*Dar*	Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.
ap	Neceſſe eſt omnem hominē eſſe animal:	*ri*	Aliquod bipes eſt homo: ergo
ti	Ergo neceſſe eſt aliquod animal eſſe bipes.	*i*	Neceſſe eſt aliquod bipes eſſe animal: conſequenter neceſſe eſt aliquod animal eſſe bipes. quia propoſitio particularis affirmās reciprocatur.

Tertiò, cùm neceſſaria eſt maior in Felapton. Quartò, cùm minor in Diſamis. Quintò, cùm maior in Datiſi. Sextò, cùm maior in Feriſon. Extra hos modos ita acceptos concluſio erit pura, non neceſſaria.

IN CAP. XII. QVO CONFERTVR NECESSARIVM cum eo quod purè ineſt.

EXplicat neceſſarij, & eius quod purè ineſſe dicitur, differentiam, & ſimilitudinem.

1 *Perſpicuum igitur.* Differentia eſt: quia concluſio affirmans non colligitur niſi ex vtriſque propoſitionibus affirmantibus: neceſſaria verò colligitur non ſolùm ex vtriſque neceſſariis, ſed etiam ex altera neceſſaria & altera pura, vt iam eſt expoſitum. Quod igitur ad affirmationem & negationem attinet, concluſio ſecundùm Ariſtotelem ſequitur deteriorem propoſitionem. quod autem ad puritatem vel modum attinet, non ſemper ſequitur concluſio deteriorem pro-

poſitionem, ſed interdum meliorem, vt cùm neceſſaria efficitur ex propoſitionibus, quarum altera eſt neceſſaria, altera pura.

2 *In vtriſque autem.* Similitudo eſt: quia ſemper concluſio eſt ſimilis alicui propoſitioni. veluti niſi ſit affirmatio in ſyllogiſmo, non poteſt eſſe concluſio neceſſaria: & niſi ſit propoſitio neceſſaria in ſyllogiſmo, non poteſt eſſe concluſio neceſſaria.

3 *De neceſſario.* Hæc particula continet perſpicuum epilogum.

IN CAP. XIII. DE CONTINGENTI ET PROPOSITIONIBUS CONTINGENTIBUS.

DEinceps agit de ſyllogiſmis; quorum aut ambæ propoſitiones ſunt contingentes, aut altera contingens, & altera pura. vel neceſſaria: ſed in primis quædam præmunit de contingenti.

1 *Poſt hæc.* Proponit, quod eſt deinceps expoſiturus. Ait, *quando*, id eſt, in qua figura. Ait, *quomodo*, id eſt, in quo figuræ modo. Ait, *ex quibus*, id eſt, ex quibus propoſitionibus.

2 *Contingere autem.* Contingens ſumitur tribus modis. primò & propriè pro eo, quod non eſt actu, ſed eſſe poteſt: vt contingit hominem vigilare, quando dormit. ſecundò pro eo, quod actu eſt: vt contingit hominem vigilare, quando vigilat. tertiò pro eo, quod neceſſariò eſt, vt contingit Solem moueri. In prima ſignificatione hîc definitur ab Ariſtotele, *Quod non ſit neceſſarium, ſi ponatur eſſe, nihil inde ſequitur impoſſibile.* Dum ait, *cùm non ſit neceſſarium*, excludit contingens in tertia ſignificatione. & dum ait, *ſi ponatur eſſe*, indicat id non eſſe actu, atque ita excludit ſecundam contingentis ſignificationem. Et quia poſſet aliquis obiicere etiam neceſſarium dici contingere, vt cùm dicimus, contingit Solem moueri: Ariſtoteles, cùm ſubicit, *hoc enim*, huic obiectioni occurrit, inquiens neceſſarium dici contingere homonymus: quaſi dicat, non debuiſſe neceſſarium comprehendi ſub definitione: quia definimus ſynonyma, non homonyma.

3 *Hoc autem eſſe.* Diſtinctionem contingentis à neceſſario, probat ab oppoſitis, qui eſt locus dialecticus, ab Ariſtotele traditus Topic. lib. 7. cap. 1. partic. 2. Conſiderat igitur Philoſophus ſex enunciationes modificatas, prout expoſitæ fuerunt cap. 13. de interpretatione, vbi ita diſponebantur, vt æquipollentes ex eadem parte collocarentur, oppoſitæ autem eſſent è regione, hoc modo:

1	Contingit eſſe.	4	Non cõtingit eſſe.
2	Non impoſſibile eſt eſſe.	5	Impoſſibile eſt eſſe.
3	Non neceſſe eſt non eſſe.	6	Neceſſe eſt non eſſe.

Prima, ſecunda, & tertia æquipollent. rurſus quarta, quinta, & ſexta æquipollent: quarta opponitur primæ: quinta ſecundæ: ſexta tertiæ. Argumentatio Ariſtotelis eſt talis: Quarta, quinta, & ſexta ſunt æquipollentes: ergo etiam prima, ſecunda, & tertia, quæ ſunt tribus illis oppoſitæ, ſunt æquipollentes. atqui prima ſignificat contingere, & tertia non eſſe neceſſarium. contingens igitur eſt non neceſſarium: & retrò non neceſſarium eſt contingens.

4 *Omnes autem.* Declarat proprietatem propoſitionum contingentium: quia eorum dictum poteſt conuerti, vt ex negatiuo fiat affirmatiuum: veluti, contingit omnem hominem currere, contingit nullum hominem currere, vel, contingit non omnem hominem currere: vtroque enim modo conuerti poteſt. rurſus contingit aliquem hominem currere, contingit aliquem hominem non currere. Primò hanc proprietatem tradit. Ait, non *affirmatiuas in negatiuas.* Affirmatiua in negatiuam ita conuerteretur, Contingit eſſe, non contingit eſſe. ſed eiuſmodi conuerſio fieri nequit, Ait, *quæcumque affirmatiuam figuram habent.* Ariſtoteles, cùm de contingentibus propoſitionibus in hoc libro loquitur, intelligit propoſitiones affirmatiuas, id eſt, quæ habent modum affirmatum, vt, contingit eſſe, contingit non eſſe. nam quæ habent modum negatum, vt, non contingit eſſe, non contingit non eſſe, referuntur ad propoſitiones neceſſarias ob rationem à me ſuprà expoſitam ad cap. 3. Ait, *ſecundum oppoſitionem.* Id eſt, conuertuntur ſecundùm oppoſitionem quæ in dicto ſpectatur: vt, contingit eſſe, contingit non eſſe: nam eſſe, & non eſſe, ſunt oppoſita. His verbis excludit conuerſionem terminorum, de qua ſuprà dictum fuit cap. 2. & 3. Secundò cùm ait, *vt hæc*, dictam conuerſionem declarat exemplis. Tertiò cùm ait, *cùm enim*, eandem conuerſionem probat à natura contingentis. Quartò cùm ait, *Eiuſmodi verò*, docet dictas propoſitiones contingentes, ſiue habeant dictum affirmatum, ſiue negatum, tamen eſſe affirmatiuas, quia modum affirmatum habent. Ait, *ſicut prius dictum fuit*, id eſt, cap. 3. part. 7. Adde cap. 12. de interpretatione, partic. 5.

5 *His definitis.* Diuidit contingens in duo genera.

genera. quoddam enim ſæpius fit vno modo, quàm altero: vt vir plerumque barbam emittit, rariùs non emittit. quoddam verò eſt incertum & indefinitum, quod vulgò vocatur contingens æquale, quia æquè in vtramque partem poteſt accidere, vt animal moueri.

6 *Conuertitur ergo.* Doctrinam de conuerſione propoſitionum contingentium, quã in 4. partic. tradidit, vtrique contingenti accommodat, docens horum contingentium tam ſimilitudinem, quàm differentiam. Similitudo eſt: quia vtrumque conuertitur. Differentia eſt: quia quod plerumque contingit, conuertitur in non neceſſarium, id eſt, in id quod raro accidit, veluti, contingit virum barbam emittere, contingit virum barbam non emittere: (nam id plerumque accidit, hoc raro euenit, quia eſt illi oppoſitum) contingens autem indefinitum, conuertitur in contingens ſimiliter indefinitum, veluti, contingit hominem ambulare, contingit hominem non ambulare. Ait, *quod naturà comparatum eſt.* hoc ſuprà vocauit contingens quod plerumque fit.

7 *Scientia verò.* Alteram ſimilitudinem, & alterum diſcrimen inter dicta duo contingentium genera declarat. Similitudo eſt: quia de vtriſque ſyllogiſmus fieri poteſt. nam formæ ſyllogiſmorum ſunt generales, & omnibus rebus accommodantur. Diſcrimen eſt: quia in ſcientiis & in diſputationibus non ſolet haberi ratio contingentis indefiniti, ſed tantum eius quod plerumque accidit.

8 *Hæc igitur magis.* Reiicit diligentiorem expoſitionem eius quod in præced. partic. dixit, in alium locum, inquiens hæc magis definitum iri in ſequentibus. ſæpius enim de his aget, vt infrà cap. 27. partic. 12. & Poſter. lib. 1. cap. 6. 8. 30. & lib. 2. cap. 12. partic. 14. 15. 16. & Topic. lib. 1. cap. 14. partic. 3. In præſentia verò quærendum proponit, *quando,* (id eſt, in qua figura) *& quomodo* (id eſt, in quo figuræ modo) *& quis erit ſyllogiſmus* (id eſt, quæ concluſio colligetur) *ex contingentibus propoſitionibus:* nempe ſiue ambæ ſint contingentes, ſiue alterutra.

9 *Quia verò.* Proponit deinceps agendum, priùs de ſyllogiſmis ex vtraque propoſitione contingente, poſtea de iis quorum altera eſt contingens, & altera pura. his autem expoſitis, tandem conſiderabit ſyllogiſmos, quorum altera propoſitio eſt contingens, & altera neceſſaria, licet eorum mentionem in præſentia non faciat. Ait, *aut enim,* &c. Obſerua hanc propoſitionem, contingit omne animal moueri, duobus modis accipi poſſe: id eſt, vel contingit id omne moueri, quod eſt animal: vel, id quod contingit, eſſe animal, id eſt, quod poteſt eſſe animal. Similiter itaque hæc propoſitio, neceſſe eſt omne animal ſentire, vel ſignificat, quicquid eſt animal, vel quicquid neceſſe eſt eſſe animal, id ſentire. Quid momenti ſit in hac obſeruatione, patefacturum me ſpero in quæſtionibus logicis. Ait, *à ſimilibus figurà,* id eſt, à ſyllogiſmis conſtantibus ex vtriſque propoſitionibus contingentibus.

IN CAP. XIV. DE SYLLOGISMIS EX AMBABVS PROPOſitionibus contingentibus in prima figura.

EX propoſitionibus contingentibus ſyllogiſmus fit in prima figura vel ſeruatis regulis ſuprà traditis, dum ſyllogiſmi puri exponerentur, vel iis neglectis. Si regulæ illæ obſeruentur, ſyllogiſmus erit vel in Barbara, vel in Celarent, vel in Darij, vel in Ferio: túncque ſyllogiſmus eſt perfectus, & concluſio contingens. Regulæ autem duæ erant: Prior, quia maior debet eſſe vniuerſalis: poſterior, quia minor debet affirmare. Si prior regula negligatur, id eſt, ſi maior propoſitio ſit vniuerſalis: nihil concluditur: nam contingentia propoſitionis non poteſt huic vitio remedium afferre. Sin autem poſterior regula negligatur, id eſt, ſi minor neget, ſyllogiſmus eit imperfectus, qui perficitur per conuerſionem eius minoris negantis in affirmantem: ſiquidem propoſitionem contingentem ita conuerti docuimus ſuperioris capitis partic. 4. Memineris nos in præſentia negantem vocare eam propoſitionem, cuius dictum eſt negatum, modus affirmatus. Exemplum huiuſmodi ſyllogiſmi, & modi quo perficitur, hoc eſto:

A	Contingit omnem hominem eſſe grammaticum:	*Bar*	Contingit omnẽ hominem eſſe grammaticum:
I	Contingit nihil quod mouetur, eſſe hominem:	*ba*	Contingit quicquid mouetur, eſſe hominem:
			Ergo
ra	Contingit quicquid mouetur, eſſe grammaticum.		

IN CAP. XV. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE pura, & altera contingente, in prima figura.

VT huius mixtionis vim ſummatim exponam: aut fit ſyllogiſmus ſeruatis re-

gulis huius figuræ in aliquo ex vulgaribus modis, id eſt in Barbara, vel Celarent, vel Datij, vel Ferio: aut aliqua figuræ regula neglecta eſt. Quod ad modos vulgares attinet: aut maior eſt contingens, minor pura: aut è contrario maior eſt pura, minor contingens. Illo modo eſt ſyllogiſmus perfectus, quia confirmatur ſine aſſumptione nouarum propoſitionum per regulam De omni, vel De nullo: Et concluditur contingens propriè acceptum, id eſt, quod ſignificat potentiam ab actu ſeiunctam. Hoc autem modo ſyllogiſmus eſt imperfectus, quia confirmatur aſſumptis nouis propoſitionibus per deductionem ad impoſſibile. & ſi quidem ſyllogiſmus ſit affirmatiuus, concluditur contingens propriè dictum. ſi verò ſit negatiuus, non colligitur contingens propriè acceptum, prout ſuprà definitum fuit: ſed contingere non ineſſe, in hac concluſione accipitur pro non neceſſe eſſe vt inſit. Si quæras, quod ſit diſcrimen inter has duas contingentis ſignificationes: reſpondebo, cùm dicimus contingere nulli ineſſe, ſi propriè contingens accipiatur, excludi omnes neceſſarias propoſitiones, tam affirmantes, quàm negantes: quia contingens non eſt neceſſarium, & neceſſarium non eſt contingens, vt dictum fuit cap. 13 partic. 2. ſi verò contingens accipiatur pro non neceſſario, tantùm excluduntur propoſitiones neceſſariæ affirmantes, non etiam negantes: quia non eſt neceſſe vt ſit, tam id quod non eſt, ſed eſſe poteſt, quàm id quod nec eſt, nec eſſe poteſt. Verbi gratiâ, ſi propriè contingit nullum hominem currere: neque neceſſe eſt vt currat, neque neceſſe vt non currat: quia poteſt currere & non currere, vt ſcimus ex definitione contingentis. Hæc autem propoſitio, non eſt neceſſe vt omne animal ambulet, non euertit negantem neceſſariam: immò quia nonnulla animalia contingenter ambulant, vt homo, quædam neceſſariò non ambulant, vt pedibus carentia: idcirco dictum eſt non neceſſe eſſe vt omne animal ambulet. Rurſus ſi quæras, cur in his coniugationibus non concludatur contingens propriè dictum, ſed contingens accipiatur pro non neceſſario: reſpondebo, quia ſyllogiſmus confirmatur per deductionem ad impoſſibile, ſic accipi concluſionem debere, vt hypotheſi in ea deductione ſumptæ contradicat: ſiquidem vis eiuſmodi probationis in eo conſiſtit, quòd ex falſitate hypotheſeos colligitur veritas concluſionis illi hypotheſi contradicentis, eò quòd contradicentium altera eſt vera, altera falſa. quare cùm hypotheſis in ea deductione ſit neceſſaria particularis affirmans: neceſſe eſt vt concluſio noſtri ſyllogiſmi eam hypotheſim neceſſariam neget. verbi gratiâ ſi negetur concluſio, contingit nullum animal ambulare: hypotheſis erit, neceſſe eſt aliquod animal ambulare. quoniam igitur ex hac hypotheſi efficitur impoſſibile, apparet hanc hypotheſim eſſe falſam: proinde illam concluſionem, quatenus hypotheſi contradicit, eſſe veram: ergo contingit nullum animal ambulare, id eſt, non eſt neceſſe aliquod animal ambulare. Hæc dicta ſint de modis vulgaribus. Quod ad alios ſpectat: ſi maior ſit particularis, vel minor pura negans, nihil concluditur. ſin autem minor contingens neget, ſyllogiſmus eſt imperfectus, qui quidem concludit per conuerſionem eius minoris negantis in affirmantem: quo modo propoſitiones contingentes conuerti, ſuprà docuimus.

IN CAP. XVI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE NECESSARIA, & ALTERA CONTINGENTE, IN PRIMA FIGURA.

QVoniam hæc mixtio præcedenti eſt ſimilis, etiam regulæ ſimiles ſunt. vna eſt differentia in propoſitionibus, quòd vbi ſuperior mixtio habebat propoſitionem puram, hæc habet neceſſariam: & vna in concluſione; quòd quo caſu ibi concludebatur non neceſſe eſſe, hic concluditur non eſſe: atque ita fit concluſio pura ex neceſſaria & contingente propoſitionibus. Nec mirum, ſi optimam propoſitionem, quæ eſt neceſſaria, & deterrimam quæ eſt contingens, ſequitur concluſio pura, quæ medium quodammodo locum tenet, quatenus eſt deterior neceſſariâ, & præſtantior contingente.

IN CAP. XVII. DE SYLLOGISMIS EX AMBABVS PROPOSITIONIBUS CONTINGENTIBUS IN SECUNDA FIGURA.

A Prima figura tranſit ad ſecundam: & facto initio à ſyllogiſmis ex vtriſque propoſitionibus contingentibus, docet ex his nihil poſſe concludi. Intellige contingentes, quæ habent modum affirmatum. non enim aliter modificatæ accipiuntur in hoc libro. ceterùm contingentes, quæ habent modum negatum, propter æquipollentiam referuntur ad neceſſarias, vt ſuprà notaui.

notaui. vt hæc, non contingit hominem volare, idem valet, quod hæc, nec ſſe eſt hominem volare. Nihil autem refert, vtrum dictum propoſitionis contingentis ſit affirmatum an negatum: nam vtrouis modo accipiātur duæ propoſitiones in ſecunda figura, nihil concludunt: quoniam ex duabus affirmantibus in ſecunda figura nihil concluditur: hæ verò & figuram affirmatiuam habent, quia modus earum eſt affirmatus, & vim quoque affirmatiuam habent etiam tunc, cùm dictum negatur, quia poteſt conuerti in affirmatum: eò quòd proprium contingentis eſt vt poſſit eſſe & non eſſe, ſicut in ſuperioribus fuit expoſitum.

IN CAP. XVIII. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSItione pura, & altera contingente in ſecunda figura.

EX hac mixtione, in Ceſare, Cameſtres, Feſtino, ſi propoſitio pura neget, & contingens affirmet; concluditur non neceſſe eſſe: quemadmodum concludebatur in prima figura, cùm maior propoſitio erat pura: quia cùm hi ſyllogiſmi reſoluuntur in primam figuram, ſemper propoſitio negatiua eſt maior. ſi verò pura affirmet, & contingens neget, nihil concluditur. Similiter in Baroco indiſtinctè nihil concluditur: id eſt, ſiue maior ſit pura, minor contingens: ſiue è contrario maior ſit contingens, minor pura. Extra hos modos, ſi propoſitio maior ſit particularis, vel ambæ propoſitiones affirment, nihil colligitur. Quòd ſi ambæ negent, ſyllogiſmus vtilis redditur per conuerſionem contingentis propoſitionis negantis in affirmantem. Ceterùm non eſt dubium, quin omnes ſyllogiſmi ſint imperfecti: quia numquàm ſyllogiſmus ſecundæ, vel tertiæ figuræ poteſt eſſe perfectus.

IN CAP. XIX. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIOne neceſſaria, & altera contingente in ſecunda figura.

EAdem ferè eſt huius, quæ ſuperioris capitis doctrina: duo tantum ſunt diſcrimina: quorum alterum in propoſitionibus, alterum in concluſione cernitur. Nam vbi ſuperior mixtio habebat propoſitionem puram, hæc mixtio habet contingentem: & cùm illa concludebat non neceſſe eſſe, hæc concludit non ineſſe, adeò vt ex neceſſaria & contingente propoſitionibus colligatur pura concluſio, vt & ſuprà cap. 16.

IN CAP. XX. DE SYLLOGISMIS EX VTRISQVE PROPOSITIOnibus contingentibus in tertia figura.

SVpereſt tertia figura: in qua cùm ambæ propoſitiones, ſumuntur contingentes, vulgati modi, Darapti, Felapton, &c. inferunt concluſionem contingentem. Si maior ſit particularis, nihil colligitur. Si minor neget, fiet modus vtilis per conuerſionem huius propoſitionis negantis in affirmantem: quoniam propoſitio contingens conuerti poteſt.

IN CAP. XXI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSItione pura, & altera contingente in tertia figura.

EX hac mixtione in modis affirmatiuis, Darapti, Diſamis, Datiſi, efficitur concluſio contingens, ita vt contingens propriè ſumatur. In Felapton, & Feriſon: ſi maior ſit contingens, minor pura; concluditur contingens propriè dictum. ſi verò maior ſit pura, minor contingens: concluditur non neceſſe eſſe: quod minùs propriè vocatur contingens. In Brocardo, ſi maior ſit contingens, & minor pura, concluditur contingens, id eſt, non neceſſe eſſe. contrà ſi maior ſit pura, minor contingens, nihil concluditur. Sic modi vulgati ſe habent. Extra quos, ſi vtraque propoſitio ſit particularis, aut minor pura neget, nihil concluditur. Sin autem minor contingens neget, fit ſyllogiſmus hac propoſitione conuerſa in affirmantem.

IN CAP. XXII. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSItione neceſſaria, & altera contingente, in tertia figura.

EÆdem ſunt hîc regulæ, quæ in cap. præced. Duæ ſunt differentiæ. Nam ibi contingens miſcebatur cum eo quod purè & ſimpliciter dicebatur ineſſe: hic miſcetur

cum neceſſario. Rurſus qui modi ex illa mixtione inferebant non neceſſarium, iidem ex hac mixtione colligunt non ineſſe, quæ eſt concluſio pura: vt cùm in Felapton maior propoſitio eſt pura, & minor contingens. Exempla ad hoc & ſuperiora capita, quoniam contextui ſubieci, nolui fruſtra hic repetere.

IN CAP. XXIII. QVO REDVCVNTVR OMNES SYLLOGISMI AD TRES FIGURAS, PROINDE AD PRIMAM FIGURAM, & AD EIUS FIGURÆ MODOS VNIUERSALES.

HActenus ſeorſim egit de ſyllogiſmis conſtantibus ex propoſitionibus puris, vel neceſſariis, vel contingentibus, vel mixtis: in quatuor ſequentibus capitibus colligit & probat quædam omnibus ſyllogiſmis communia. Vt enim ſuprà monui, quoniam omnia probat per inductionem, non progreditur ab vniuerſalibus ad particularia, ſed è contrario à particularibus ad vniuerſalia. In hoc igitur capite oſtendit omnes omnino ſyllogiſmos reduci ad tres figuras ſuprà expoſitas, conſequenter omnes reduci ad Barbara & Celarent: quia ſuprà fuit probatum omnes trium illarum figurarum ſyllogiſmos reduci ad Barbara & Celarent.

1 *Ex dictis.* Hæc particula continet tranſitionem, id eſt, breuiter explicat quid expoſitum fuerit, & quid in præſentia ſit exponendum. Oſtenſum fuit cap. 7. ſyllogiſmos trium figurarum reduci ad Barbara & Celarent: nunc oſtendetur omnes referri ad tres illas figuras, proinde omnes reduci ad Barbara & Celarent.

2 *Neceſſe igitur.* Omnes ſyllogiſmos referri ad tres figuras, probare vult per inductionem: quia omnes ſyllogiſmi aut ſunt oſtenſiui ſeu categorici, aut hypothetici: vtrique autem referuntur ad tres figuras: omnes igitur referuntur ad tres figuras. Quare in hac ſecunda particula ponit eam diuiſionem ſyllogiſmorum in categoricos & hypotheticos.

3 *Primum igitur.* Proponit ordinem, quo eſt vſurus: & ait, primùm categoricos eſſe reducendos ad tres figuras, poſtea hypotheticos: quoniam reductio categoricorum valebit ad reducendos etiam hypotheticos, vt poſterius apparebit.

4 *Si igitur oporteat.* Vt reducat omnes ſyllogiſmos categoricos ad tres figuras, primò quædam principia præmunit, quibus eget ad eam reductionem faciendam. Prima præmunitio eſt, vt fiat ſyllogiſmus, opus eſſe aliqua propoſitione: quia ſine propoſitione non eſt ſyllogiſmus.

5 *Ergo ſi ſumptum.* Sequitur ſecunda præmunitio, quòd ea propoſitio, quam diximus requiri vt fiat ſyllogiſmus, debet eſſe diuerſa à concluſione probanda: alioqui idem probaretur per ſe ipſum; & committeretur vitium, quod vulgò vocant petitionem principij: veluti, homo eſt animal, ergo homo eſt animal.

6 *Si verò.* Sequitur tertia præmunitio, non ſufficere vnam propoſitionem, ſed minimùm duas propoſitiones requiri: quoniam ex vna propoſitione nihil neceſſariò infertur. Intellige nihil inferri ratione formæ, de qua nunc loquimur, & nulla facta ſubauditione: nam ratione materiæ, & vi ſubauditionis ſæpe argumentamur ex vna propoſitione: quia ſcilicet altera facilè ſuppletur: veluti, Horatius defendit patriam, ergo eſt laudandus. ſubauditur enim, & ſuppletur facilè propoſitio euidens, Quicumque patriam defendit, eſt laudandus.

7 *Si igitur ſumptum.* Sequitur quarta præmunitio, quòd duæ illæ propoſitiones ſyllogiſticæ ita debent eſſe compoſitæ, vt medius terminus coniungatur cum vtroque extremo. hoc Ariſtoteles ex eo probat, quòd ſi aliter ſumantur propoſitiones, non ſequetur concluſio, quam probare volumus. Vt autem hoc appareat, ſupponit concluſionem probandam eſſe, quam ſumpſit in 4. partic. id eſt in qua α eſt magis extremum, β eſt minus extremum: ita vt concluſio probanda ſit, omne β eſt α, aut, nullum β eſt α: putà, omnis voluptas eſt bona, vel, nulla voluptas eſt bona. Poſita igitur hac concluſione, videamus quales propoſitiones ſint neceſſariæ. In ea concluſione ſunt duo termini, α & β. Ergo in illis propoſitionibus aut reperientur ambo illi termini, aut vnus tantùm, aut neuter. Si neuter terminus reperiatur: manifeſtum eſt, propoſitiones eſſe omnino à concluſione ſeiunctas, nihilque cum ea commune habere: ideóque Ariſtoteles hoc membrum, tamquàm dubitatione carens, prætermittit. Superſunt reliqua duo membra. aut enim ſufficit ineſſe alterutrum terminum, aut ambo requiruntur. Ariſtoteles probat vnum non ſufficere: vnde apparebit ambos requiri. Vt autem intelligatur hæc probatio, qua oſtenditur non ſufficere, ſi vnus ex terminis concluſionis ponatur in propoſitionibus ſyllogiſticis, duo ſunt notanda. Primum eſt, quod ſuprà expoſitum fuit in 5. partic. terminum illum eſſe connectendum cum

nouo

nouo aliquo medio termino, ne idem probetur per idem. Secundò notandum eſt, quando ex concluſione ſumitur vnus terminus, eum terminum eſſe aut maius aut minus extremum, vt in dicto exemplo aut α aut β, id eſt, aut bonum aut voluptatem. Sed quia eadem eſt ratio, ſiue hunc, ſiue illum terminum accipias: idcirco Philoſophus ſtudio breuitatis ſumit tantùm α, id eſt, maius extremum. Et hoc modo oſtendit non poſſe fieri ſyllogiſmum, quo probetur propoſitum problema. Similis eſſet probatio, ſi quis ſumeret β, id eſt, minus extremum. His expoſitis, iam explicemus ratiocinationem Ariſtotelis. Concluſio probanda erat α de β. ſumitur vna propoſitio α de γ. nam γ eſt nouus terminus, & ſumitur pro medio termino, qui in hac propoſitione coniungitur cum α, id eſt, cùm maiori extremo. Iam ſcopus eſt oſtendere idem γ in altera propoſitione eſſe coniungendum cum β, id eſt, cum minori extremo; alioqui non poſſe probari α de β. Hoc Ariſtoteles oſtendit, conſiderans quatuor modos, quibus poteſt illi propoſitioni, qua α dicebatur de γ, adiungi altera propoſitio, vel etiam plures propoſitiones; ita vt illud γ, id eſt, ille medius terminus, non connectatur cum β minori extremo: & oſtendit nullo ex his modis poſſe colligi concluſionem illam, α de β. Cùm igitur non ſint plures modi, & hi omnes ſint inutiles, fateri cogimur, opus eſſe, vt γ medius terminus coniungatur etiam cum β minore extremo, vt probemus, quod probare volumus, id eſt, α de β. In his autem modis explicandis Ariſtoteles conciſè loquitur, ſupponens ſemper eam propoſitionem, quam in præced. partic. ſumpſerat, id eſt, qua attribuebatur α ipſi γ. Primus modus ſignificatur illis verbis, *ſi ſumptum ſit α de alio*, id eſt, ſi præter illam propoſitionem, qua dicebatur α de γ, ſumatur altera propoſitio, qua dicatur α de alio, id eſt, de nouo quodam termino diuerſo & à β & à γ, putà dicatur de δ. Ex his duabus propoſitionibus fiet ſyllogiſmus in ſecunda figura: quia idem medius terminus α attribuitur in vtraque propoſitione, nempe τῷ γ, & τῷ δ ſed hinc non probatur α de β, quod erat probaudum, ſed γ de δ, vt in ſequenti exemplo.

γ α
Cam Omnis virtus eſt bona:
δ α
eſ Nulla imprudentia eſt bona: Ergo
δ γ
tres Nulla imprudentia eſt virtus.

Atqui probandum erat, omnem, vel nullam voluptatem eſſe bonam. Ex his apparet, hunc primum modum eſſe reiiciendum, etiamſi propoſitiones ſyllogiſticè ſint compoſitæ: quia non probant quod erat probandum. Multò igitur magis hic modus erit reiiciendus, ſi fingamus propoſitiones non eſſe ſyllogiſticas, putà ſi ambæ negent, vel ambæ ſint particulares. Sequitur ſecundus modus, qui indicatur illis verbis, *vel aliud de α.* id eſt, ſi ei propoſitioni, qua dicebatur α de γ, adiungatur altera propoſitio qua aliud quid, id eſt diuerſum & à β & à γ, dicatur de α, ita fit prima figura, per quam efficitur concluſio: non tamen ea, quæ probari debebat. cùm enim ſumatur δ de α, & α de γ, concludetur δ de γ, vt in ſequenti exemplo:

α δ
Bar Omne bonum eſt expetendum:
γ α
ba Omnis virtus eſt bona: Ergo
γ δ
ra Omnis virtus eſt expetenda.

Atqui probandum erat α de β, id eſt, omnem, vel nullam voluptatem eſſe bonam. Ergo & hic modus eſt inutilis: quia non probat, quod erat probandum. Sequitur tertius modus, cùm Ariſtoteles ait, *vel aliud de γ*, id eſt, ſi præter eam propoſitionem, qua dicebatur α de γ, ſumatur altera propoſitio, qua aliud quid diuerſum à ſumptis terminis, putà τὸ δ, dicatur de γ. Hic quoque tertius modus eſt reiiciendus: quia non probat α de β, quod erat probandum, ſed α de δ, vt in ſequenti exemplo:

γ α
Dar Omnis virtus eſt bona:
γ δ
ap Omnis virtus eſt habitus: Ergo
δ α
ti Aliquis habitus eſt bonus.

Sequitur quartus modus ibi, *Neque tum erit.* Hoc modo ei propoſitioni, qua dicebatur α de γ, adiungitur altera, qua dicitur γ de δ. Nihil autem intereſt, vtrùm ordine addas etiam alias propoſitiones, veluti δ de ε, & ε de ζ. nam licèt multas propoſitiones ſumpſeris, cùm tamen omittas terminum β, nunquàm concludes, quod erat concludendum, nempe α de β, ſed aliquam aliam concluſionem, vt in ſequenti exemplo.

bonum laudandum expetendū honeſtū virtus.

γ α
Omne laudandum eſt bonum:
δ γ
Omne expetendum eſt laudandum:
ε δ
Omne honeſtum eſt expetendum:
ζ ε
Omnis virtus eſt honeſta: Ergo
ζ α
Omnis virtus eſt bona.

Poſt hæc, cùm ait Ariſtoteles, *omnino enim*, concludit; quia omnes hi modi, quibus medius terminus coniungitur cum vno extremo, ſunt inepti; opus eſſe vt medius terminus in propoſitionibus connectatur cum vtroque extremo. Deinde cùm ait, *Nam ſyllogiſmus*, declarat eandem concluſionem, conſtituens quaſi tres gradus in ſyllogiſmis. Aut enim volumus extruere ſyllogiſmum qualemcumque: aut volumus extruere ſyllogiſmum pertinentem ad hot, id eſt, de hoc certo ſubiecto, vt de voluptate: aut volumus extruere ſyllogiſmum huius de hoc, id eſt, quo probemus certum attributum de certo ſubiecto, putà bonum de voluptate. Primo caſu ſufficit accipere qualeſcumque propoſitiones, dummodò ſint ſyllogiſtico modo compoſitæ, id eſt, ſeruatis regulis ſuprà traditis de tribus figuris. Secundò caſu non ſufficiunt qualeſcumque propoſitiones; ſed debent in ſe continere hoc ſubiectum, de quo volebamus aliquid concludere. Poſtremo autem caſu opus eſt, vt propoſitiones pertineant ad hoc attributum de hoc ſubiecto, id eſt, in ſe contineant vtrumque terminum, nempe maius extremum, & minus extremum. Deinde cùm ait, *fieri autem nequit*, accommodat ea quæ dixit, ad ſuprà dictum exemplum, quo probandum erat α & β: ac docet non ſufficere, ſi ponatur α in propoſitionibus, ſed ponendum eſſe etiam β, vt ſuprà fuit probatum. Tandem cùm ait, *Quare ſumendum*, concludit in omni ſyllogiſmo ſumendum eſſe medium terminum, qui connectatur cum vtroque extremo; adeo vt vtrumque extremum ponatur in propoſitionibus: nempe maius extremum in maiori propoſitione, & minus in minore.

8 *Si igitur neceſſe.* Poſtquàm probauit omnem ſyllogiſmum ita confici, vt medius terminus connectatur cum vtroque extremo: nunc inde colligit tres tantùm eſſe figuras ſyllogiſmorum. Sumit igitur tres hypotheſes. Prima eſt, quòd in omni ſyllogiſmo ſumitur medius terminus communis vtrique extremo, id eſt, qui cum vtroque in propoſitionibus connectitur, vt modò probatum fuit. Alteram hypotheſim adiungit illis verbis, *atque hoc trifariam*, nempe quòd ea connexio medij termini cum vtroque extremo tribus modis poteſt contingere. quod ita probat: quia vel vni ſubiicitur & alteri attribuitur, vel vtrique attribuitur, vel vtrique ſubiicitur: nec poteſt excogitari quartus concludendi modus. In his verbis notandum eſt, α ſumi pro maiori extremo, β pro minori, γ pro medio termino: quoniam ita hæc elementa accepta fuerunt etiam in præcedentibus particulis. More enim mathematicorum prioribus elementis notat Ariſtoteles eos terminos, quorum priori loco mentionem facit. Tertia hypotheſis ponitur ibi, *hæ verò ſunt*, nempe quòd illi tres connexiones modi, quibus medius terminus cum extremis coniungebatur, efficiunt tres figuras ſuprà expoſitas. Cùm enim medius terminus medio loco ponitur, id eſt, alteri extremo ſubiicitur, alteri attribuitur, tunc eſt prima figura. cùm autem primo loco collocatur, id eſt, vtrique extremo attribuitur, efficit ſecundam figuram. denique cùm obtinet vltimum locum, id eſt, vtrique extremo ſubiicitur, conſtituit tertiam figuram. Ex his hypotheſibus Ariſtoteles, cùm ait, *certè patet*, concludit omnem ſyllogiſmum fieri in aliqua ex figuris ſuprà expoſitis. Expoſui ratiocinationem Ariſtotelis eo ordine quo ponitur in contextu. Quòd ſi placet extruere ſyllogiſmum, ita fieri poteſt: Quot ſunt modi connectendi medium terminum cum extremis, tot ſunt figuræ ſyllogiſmorum: atqui modi illi ſunt tres: ergo & figuræ ſyllogiſmorum ſunt tres. Hæc eſt certiſſima Ariſtotelis demonſtratio, qua perſpicue oſtenditur non dari quartam figuram. Itaque errauit Galenus, qui tribus figuris quartam adiecit. errauit etiam Auerroës, quem Zabarella præceptor meus ſecutus eſt, dum conceſſit dari quartam figuram, ac dixit eam eſſe ab Ariſtotele prætermiſſam, quia non concludit naturaliter. Immo Ariſtoteles hic oſtendit, nullo modo poſſe dari quartam figuram. Ceterùm ſyllogiſmi, quos Galenus conſtituit in quarta figura, ſunt indirecti in prima figura. Suprà verò, cap. 7. oſtenſum fuit in ſingu-

ſingulis figuris alios eſſe modos directos, alios indirectos. nec propterea ſunt quatuor, vel ſex figuræ: quia directi vel indirecti ſyllogiſmi dicuntur ratione concluſionis, quæ non eſt pars, ſed effectus ſyllogiſmi: adeo vt idem ſyllogiſmus dicatur inferre multas concluſiones, ſiue directam & indirectam, ſiue omnes directas, vt Ariſtoteles perſpicuè docebit initio ſequentis libri. Si quis autem ponat concluſionem eſſe partem ſyllogiſmi, non poterit vitare contradictionem: quoniam ex vna parte, cùm mutatur concluſio, mutabitur ſyllogiſmus: proinde ſi inferatur concluſio indirecta, erit quarta figura, diuerſa à tribus directè concludentibus: in contrarium verò Ariſtoteles probauit eſſe tantùm tres: nec eius argumentum ſoluitur per diſtinctionem Auerrois ſeparantis ſyllogiſmos, qui naturaliter, vel contra naturam concludunt. nam (præterquàm quòd Ariſtoteles in hoc tractatu reſpicit ad formam, non ad materiam, neque neglexit ſyllogiſmos indirectè concludentes, quos Auerroës vocat non naturaliter concludentes) hæc demonſtratio Ariſtotelis eſt generalis. quare eueniet, vt figuræ ſyllogiſmorum ſint quatuor, & ſint tantùm tres. quam abſurditatem facilè vitamus, ſi cum Peripateticis negemus concluſionem eſſe partem ſyllogiſmi, ac dicamus ſyllogiſmum eſſe organum quo probatur, concluſionem verò eſſe id quod probatur.

9 *Eadem namque.* Oſtendit eandem eſſe rationem ſyllogiſmorum ſimplicium & compoſitorum: adeo vt in his omnibus obtineat, quod ſuprà diximus, opus eſſe vt medius terminus coniungatur cum vtroque extremo: conſequenter ſint tantùm tres figuræ.

10 *Omnes igitur.* Concludit omnes ſyllogiſmos categoricos referri ad tres figuras expoſitas.

11 [*Per eaſdem*] *verò.* Hactenus de ſyllogiſmis categoricis: nunc idem probat de iis qui ducunt ad impoſſibile: quoniam & hi reducuntur ad categoricos. Quod vt appareat, Ariſtoteles notat duo probari huiuſcemodi ſyllogiſmis. alterum, quod eſt falſum & impoſſibile, probatur ſyllogiſmo categorico. alterum verò, quod verum eſt, & quod principaliter eſt demonſtrandum, non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi. Dat exemplum in demonſtratione quadam mathematica. Probandum eſt quadrati latus & diametrum *non* habere communem menſuram. Id ita probatur: quia ſi ponantur habere communem menſuram, ſequetur hoc abſurdum, imparia eſſe paribus æqualia. quòd igitur imparia ſint paribus æqualia, demonſtratur ſyllogiſticè: quam demonſtrationem explicat hic Alexander. quòd autem latus & diameter non habeant communem menſuram, id non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi: nempe quia ſupponimus, ſi contradictio eſt falſa, ſcilicèt communem eſſe menſuram, hanc propoſitionem eſſe veram, quòd non habent communem menſuram. contradictionis autem falſitas apparet ex dicto ſyllogiſmo colligente abſurditatem. Addamus nos alterum exemplum clarius. Volo probare omnem hominem eſſe animal. id oſtendo per deductionem ad impoſſibile: quia huius propoſitionis, omnis homo eſt animal, contradictio eſt falſa, id eſt, aliquis homo non eſt animal. Suppono igitur, ſi probem hanc eſſe falſam, fatendum eſſe illam eſſe veram. Quòd autem hæc ſit falſa, probo ducens ad incommodum ſyllogiſmo categorico hunc in modum: Omne rationale eſt animal, aliquis homo non eſt animal, ergo aliquis homo non eſt rationalis. Ex his apparet, in argumentationibus ducentibus ad impoſſibile fieri ſyllogiſmum categoricum, qui reducitur ad vnam ex tribus figuris. probatio verò ex hypotheſi ad nullam figuram reducitur: quia non eſt ſyllogiſmus.

12 *Itidémque* [*ſent.*] Quod proximè docuit de argumentationibus ducentibus ad impoſſibile, nunc producit ad omnes hypotheticos. nam argumentatio ducens ad impoſſibile, eſt ſpecies argumentationis hypotheticæ, quia probat ex hypotheſi, vt modò docuimus. Idem igitur euenit in omnibus aliis hypotheticis. nam principalis concluſio non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi: aliud autem ſyllogiſmo probatur, quo probato ſupponimus concedendum eſſe id quod principaliter quærebatur. Idcirco Ariſtoteles ait, in omnibus his argumentationibus hypotheticis ſyllogiſmum categoricum fieri de eo quod tranſſumptum eſt, id eſt, non de eo quod initio quærebatur, ſed de alio quopiam ad quod transferimus diſputationem; quia ſupponimus, hoc probato concedendum eſſe quod initio quærebatur. Illud autem quod initio fuit propoſitum & quæſitum, non probatur per ſyllogiſmum, ſed per confeſſionem, aut aliquam aliam hypotheſim. Per confeſſionem: veluti ſi aduerſarius fateatur, hoc probato illud verum eſſe. Per aliam verò hypotheſim, id eſt, ſuppoſitionem: veluti ſi aduerſario contradicente, nec fatente quòd hoc probato illud quoque ſit verũ, nos id ſupponamus, quaſi poſtea demonſtraturi. Exempli gratiâ, volo proba-

re voluptatem eſſe bonam: ſuppono, ſi ſit expetenda, eam eſſe bonam: atque ita ratiocinor: ſi voluptas eſt expetenda, eſt bona. quòd autem ſit expetenda, probo aliquo ſyllogiſmo categorico. Ergo concluſio principalis, quòd voluptas ſit bona, non probatur ſyllogiſmo, ſed hypotheſi: quia ſupponitur, ſi probauero eam eſſe expetendam, eam eſſe bonam. Quòd autem voluptas ſit expetenda, hoc vocatur transſumptum, & probatur ſyllogiſmo aliquo categorico. Ex dictis apparet, ſyllogiſmos hypotheticos ſecundùm Ariſtotelem non eſſe veros ſyllogiſmos, ſed tantùm hypotheſes; ideóque non reduci ad tres figuras, in quibus collocantur ſoli veri ſyllogiſmi. Atque hinc etiam apparet, cur Ariſtoteles non egerit primùm de ſyllogiſmo in genere, poſtea ſpecialiter de categoricò, & de hypothetico: quod omnino facere debuiſſet, ſi hypothetici eſſent verè ſyllogiſmi. Item debuiſſent hi quoque referri ad tres figuras, aut plures conſtitui ſyllogiſmorum figuræ. Nec propterea reprehendo: immo laudo eos qui explicant ſyllogiſmos hypotheticos: quoniam & ipſe Ariſtoteles de his agit, non tantùm hìc ſed etiam poſteriùs cap. 29. in cuius capitis particula 7. dicet explicandum eſſe quot modis fiant ſyllogiſmi hypothetici.

43 *Quod ſi verum.* Cùm oſtenderit ſyllogiſmos categoricos, necnon ducentes ad impoſſibile, & reliquos hypotheticos reduci ad tres figuras: nunc inductionem perficiens, generaliter concludit omnes ſyllogiſmos referri ad tres figuras, conſequenter omnes reſolui in Barbara & Celarent; quia ſuprà cap. 7. reduximus omnes ſyllogiſmos trium figurarum ad Barbara & Celarent.

IN CAP. XXIV. DE QVANTITATE, ET QVALITATE terminorum ſyllogiſmi.

HOc quoque caput communiter pertinet ad omnes ſyllogiſmos. Agit enim Ariſtoteles de qualitate, & quantitate terminorum, ex quibus ſyllogiſmus conſtat. ſiue autem dicas terminorum, ſiue propoſitionum: nihil intereſt: qualitas enim propoſitionis ſumitur à qualitate attributi: quantitas verò propoſitionis à quantitate ſubiecti. qualitas enim vocatur, ſecundùm quam propoſitio dicitur affirmans, aut negans: quantitas autem, ſecundùm quam dicitur vniuerſalis, aut particularis, aut indefinita. Cùm igitur attributum affirmatur, propoſitio eſt affirmatiua: cùm attributum negatur, negatiua. Item cùm nota vniuerſalis apponitur ſubiecto, propoſitio eſt vniuerſalis: cùm apponitur eidem ſubiecto nota particularis, propoſitio eſt particularis: cùm nulla eſt nota, propoſitio eſt indefinita.

1 *Iam verò in omnibus.* In hac particula duo proponit, quorum alterum tantùm, id eſt, poſterius demonſtratur. Primùm igitur proponit omnem ſyllogiſmum habere aliquem terminum affirmatiuum, id eſt, aliquam propoſitionem affirmantem. hoc poſtea non probat: quia ſuprà fuit probatum, ex duabus negatiuis nihil concludi, ſed ex duabus affirmatiuis, vel ex altera affirmante & altera negante. Secundò cùm ait, *& [aliquem] vniuerſalem*, proponit alteram conditionem in ſyllogiſmis requiſitam, quòd aliquis terminus debet eſſe vniuerſalis, id eſt, aliqua propoſitio vniuerſalis: quam conditionem mox probabit. Sed hìc duæ dubitationes occurrunt. Prima eſt, cur Ariſtoteles probet hanc conditionem, potiùs quàm priorem: nam ſuprà videtur ſatis vtramque probaſſe. Altera dubitatio pertinet ad ipſam probationem, quæ videtur inepta: ideóque hanc dubitationem paulò pòſt proponam, & diſſoluam, cùm rationem Ariſtotelis expoſuero. Quod ad priorem dubitationem attinet: ſciendum eſt, Ariſtotelem in præſentia non docere ſimpliciter requiri aliquam propoſitionem vniuerſalem: id enim iam ſcimus, ſed vult docere requiri propoſitionem vniuerſalem reſpectu concluſionis. Quæ ſententia videtur falſa eſſe. nam in tertia figura medius terminus ſubiicitur vtrique extremo: proinde vtraque propoſitio videtur minùs vniuerſalis quàm concluſio. Huic obiectioni reſpondeo, quia tertia figura non habet vim probandi, niſi quatenus reſoluitur in primam, in prima verò figura ſumuntur propoſitiones ſuprà concluſionem, idcirco ita quodammodo ſumi in tertia figura, id eſt, vi & poteſtate. Exempli gratiâ, in hoc ſyllogiſmo, Omnis homo eſt rationalis, omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt rationale, videntur poni propoſitiones ſub concluſione: ſed quia minor conuerti debet: ea conuerſione facta, apparet concluſionem eſſe ſub propoſitionibus. Syllogiſmus enim reſoluitur in Darij hunc in modum, Omnis homo eſt rationalis, aliquod animal eſt homo, ergo aliquod animal eſt rationale. Quamuis enim animal ſit magis vniuerſale, quàm rationale, vel homo: non propterea tamen etiam quoddam animal eſt magis vniuerſale. multùm

tùm

tùm enim intereſt inter animal & aliquod animal. animal eſt genus hominis: aliquod animal non eſt genus. Item homo rectè attribuitur alicui animali, non rectè dicitur de animali: quia (vt ex Porphyrij cap. 2. partic. 37. didicimus) neceſſe eſt vt vel maiora minoribus, id eſt, vniuerſalia particularibus, vel æqualia æqualibus attribuantur: minora verò de maioribus, vt homo de animali, dici non poſſunt. Hinc apparet, Ariſtotelem non repetere hic, quod ſuprà docuit, ſed nouam & neceſſariam doctrinam afferre. Si quis obiiciat, Ariſtotelem ſaltem fruſtra repetere priorem illam conditionem, quòd in ſyllogiſmo debet eſſe aliqua affirmatio: neque hoc concedam. quamuis enim hoc docuerit in tractatu de ſyllogiſmis puris, tamen videbatur id poſtea retractaſſe, & aliud ſtatuiſſe in ſyllogiſmis contingentibus, vbi admittebat tamquàm modos vtiles, eos, qui conſtant ex vtraque propoſitione negante. Ergo ne inde putemus ſyllogiſmum aliquando fieri poſſe ſine affirmatione, nunc generaliter docet affirmationem eſſe neceſſariam. Nec obſtat, quod ſyllogiſmi contingentes ex vtraque propoſitione negante concludunt. nam id fit ob duplicem cauſam. primùm quia ita ſunt negantes, vt nihilominùs ſint affirmantes: dicuntur enim negantes: quia habent dictum negatum, cùm tamen habeant modum affirmatum: veluti, contingit hominem non currere. Præterea ideo concludunt, vt Ariſtoteles ſuo loco docuit, quia negatio contingens conuertitur in affirmationem: veluti ſi vera eſt hæc propoſitio, contingit nullum hominem currere, hæc quoque vera erit, contingit omnem hominem currere. His expoſitis, progrediamur ad explicanda ſequentia membra huius particulæ. Tertiò igitur cùm ait, *quia ſine vniuerſali*, probat ſecundam ſyllogiſmorum conditionem videlicèt requiri aliquam propoſitionem vniuerſalem. nam alioqui aut non erit ſyllogiſmus, aut ſaltem non probabit, quod erat probandum: quia vel non erit de re propoſita, vel laborabit eo vitio, quod malè in ſcholis vocant petitionem principij, cùm non debeat appellari petitio quæſiti, vel petitio problematis, nempe cùm probatur idem per idem, & petitur concedi quod eſt probandum: veluti omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt iuſtus. Quartò cùm ait, *Ponatur enim*, declarat, ac deducit eam rationem ſumptis terminis ethicis: ſumit enim hoc problema demonſtrandum, muſicam voluptatem eſſe honeſtam. ideóque cùm ait, *κείσθω*, id eſt, ponatur, ſeu proponatur: intellige poni tamquàm problema demonſtrandum. Si igitur velis hoc probare ſine vniuerſali propoſitione: neceſſe eſt, vt ſumas vel indefinitam, vel particularem: omnis enim propoſitio vel eſt vniuerſalis, vel particularis, vel indefinita: nam ſingularis hic locum non habet, vt fuit expoſitum cap. 1. partic. 5. Si ſumas propoſitionem indefinitam, veluti voluptatem eſſe honeſtam: non efficies ſyllogiſmum: quia ſuprà oſtenſum fuit, ex indefinitis non effici ſyllogiſmos, propterea quòd comparantur particularibus. Si verò ſumas particularem, veluti quandam voluptatem eſſe honeſtam: tunc, inquit Philoſophus, aut accipis quandam voluptatem diuerſam à muſica voluptate, de qua erat problema: aut ſumis ipſam muſicam voluptatem. vtroque modo incidis in abſurditatem. Nam ſi ſumas diuerſam, nihil probabis de re propoſita quamuis enim illa ſit honeſta, putà voluptas geometrica: non propterea tamen neceſſe eſt etiam hanc, id eſt muſicam, eſſe honeſtam: cùm fieri poſſit, vt ſint diuerſæ voluptates, altera honeſta, altera turpis. Quòd ſi ſumas quandam voluptatem, id eſt, muſicam: iam ſumis id, quod debes probare: ergo petis quæſitum. Hæc eſt deductio rationis Ariſtotelicæ: ex qua apparet, vel nullum eſſe ſyllogiſmum, videlicèt ſi ſumantur propoſitiones indefinitæ; vel non de re propoſita, aut cum vitio petitionis quæſiti, videlicèt ſi propoſitiones ſint particulares. Hic quærendum eſt, cur Ariſtoteles dicat potiùs non fieri ſyllogiſmum ex indefinitis, quàm ex particularibus. nam indefinitæ ideò non probant, quia comparantur particularibus: & ſuprà oſtenſum fuit, ſiue ſumantur propoſitiones indefinitæ, ſiue particulares, nihil concludi. quare hæc diſtinctio videtur eſſe inepta; dum Ariſtoteles ait, ex indefinitis nihil concludi, ex particularibus vel non concludi de re propoſita, vel peti quæſitum. Addo & alteram obiectionem contra noſtram interpretationem: quia hæc ratio Ariſtotelis videtur probare ſimpliciter eſſe opus vniuerſali propoſitione. etenim ſi nec indefinita, nec particularis eſſe poteſt; neceſſariò eſt vniuerſalis. Nos tamen hanc interpretationem reiecimus, & diximus Ariſtotelem probare in ſyllogiſmis requiri propoſitionem magis vniuerſalem quam concluſionem. Ad priorem obiectionem reſpondeo, Ariſtotelem hîc vocare propoſitiones particulares, non, vt ſuprà paſſim accepit, quæ habent notam particularem, *quidam*, vel *aliquis*, vel *non omnis*: ſic enim obiectio haberet locum; quia ex talibus propoſitionibus particularibus nihil concluditur, non

Quare expoſitio termini ſpecialis in Cameſtres confirmat concluſionem τῦ Baroco, ſimili ratione confirmatur in Felapton concluſio τῦ Brocardo. hic tamen vltimus terminus eſt medius terminus: ideóque ſumitur pars ſeu ſpecies huius medij termini, vt in ſequenti exemplo.

Broc	Neceſſe eſt aliquem hominem non eſſe album:	*Fel*	Neceſſe eſt nullum Æthiopem eſſe album:
ar	Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: Ergo	*ap*	Neceſſe eſt omnem Æthiopem, qui eſt aliquis homo, eſſe animal: Ergo
do	Neceſſe eſt aliquod animal nõ eſſe album.	*ton*	Neceſſe eſt aliquod animal nõ eſſe album.

Ait, *non fiet ſimiliter demonſtratio*, id eſt, non eodem modo confirmabuntur ſyllogiſmi neceſſarij quo puri: ſiquidem puri confirmantur per deductionem ad impoſſibile, per quam non poſſunt confirmari ſyllogiſmi neceſſarij. Ait, *exponentes aliquid*, id eſt, aliquem terminum ſpecialem contentum ſub vltimo termino ſyllogiſmi: vt in ſuprà poſitis exemplis auis continebatur ſub bipide, Æthiops, ſub homine Ait, *vtrumque*, id eſt, primus terminus vtriuſque ſyllogiſmi, videlicèt τῦ Baroco & τῦ Brocardo: vt in ſuperioribus exemplis cernere licet. cùm enim ſyllogiſmus erat in Baroco: primus terminus erat rationalis, & ſumebatur nouus terminus, auis, quæ non eſt rationalis. cùm autem ſyllogiſmus erat in Brocardo, primus terminus erat albus: & nouus terminus erat Æthiops, qui quidem non eſt albus. Ait, *ſyllogiſmum faciamus*: ſyllogiſmum vniuerſalem in Cameſtres, vel Felapton, vt in ſuperioribus exemplis. Obſerua ſyllogiſmum expoſitorium eſſe vniuerſalem. nam vulgò malè ſyllogiſmum expoſitorium accipiunt pro ſyllogiſmo ex propoſitionibus ſingularibus: cuiuſmodi ſyllogiſmum nos nullo modo admittimus. Ait, *vterque ſyllogiſmus*, id eſt, ſyllogiſmus expoſitorius. Ait, *in propria figura*. Syllogiſmus expoſitorius non fit in prima figura, ſed in eadem, in qua fit ſyllogiſmus, quem confirmat: quandoquidem Baroco confirmatur per Cameſtres, cùm vterque fiat in ſecunda figura: & Brocardo confirmatur per Felapton, quorum vterque extruitur in tertia figura.

IN CAP. IX. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE PURA, & altera neceſſaria.

Expoſitis ſyllogiſmis qui conſtant ex propoſitionibus puris, vel neceſſariis, conſequenter de iis tractat, quorum altera propoſitio eſt pura, altera neceſſaria: ex qua mixtione docet in prima figura modò colligi propoſitionem neceſſariam, modò puram. qualis enim eſt maior propoſitio, talis eſt concluſio: adeò vt ex maiore neceſſariâ & minore purâ inferatur concluſio neceſſaria, ex maiore autem purâ & minore neceſſariâ inferatur concluſio pura. quam ſententiam probat per regulas illas, De omni, & De nullo. verbi gratiâ ſi in maiore τῦ Barbara ſumas, neceſſe eſt vt omne animal ſentiat, nullum ſpeciem animalis prætermiſiſti: hæc enim eſt vis particulæ *omne*. ſi igitur in minore aſſumas hominem contineri ſub animali, inquiens, omnis homo eſt animal: rectè inferes, ergo neceſſe eſt omnem hominem ſentire. niſi enim hoc eſſet neceſſarium, certè non eſſet neceſſaria illa maior, quam accepimus pro neceſſaria, dum diximus, neceſſe eſt omne animal ſentire. Similis eſt ratio ſyllogiſmi negantis nam ſi in maiore τῦ Celarent accipias, neceſſe eſt vt nullum animal ſit immortale; & in minore addas omnem hominem eſſe animal: rectè colliges, neceſſe eſſe vt nullus homo ſit immortalis. Eudemus autem & Theophraſtus (referente Alexandro) exiſtimarunt, ex hac mixtione indiſtinctè ſequi concluſionem puram, quia concluſio debet ſequi deteriorem propoſitionem, ac pura eſt neceſſariâ deterior. quæ ſententia confirmatur exemplis, qualia ſunt, quæ ſequuntur.

I.

Bar Neceſſe eſſe omnem grammaticum eſſe ſcientem:
ba Omnis homo eſt grammaticus: (finge enim ita contingere; quia fieri poteſt, vt omnis homo ſit grammaticus) Ergo
ra Omnis homo eſt ſciens. non tamen neceſſariò eſt ſciens, quia nec neceſſariò eſt grammaticus.

II.

Ce Neceſſe eſt nullum vigilans dormire:
la Omnis homo vigilat: (pone hoc ita accidere, vt nunc omnis homo vigilet, vt propoſitio ſit vera) Ergo

rent Nullus homo dormit. ſed hoc non eſt neceſſarium, quia homo poteſt dormire.

Nos has ſententias conciliauimus cap. 9. Inſtitutionum logicarum, partic. 5. per diſtinctionem ſumptam ex cap. 15. huius libri, part. 11. Nam ſententia Ariſtotelis ita demum vera eſt, ſi pura propoſitio ſit vera ſimpliciter & omni tempore, ita vt omni modo minus extremum contineatur ſub medio, vt in ſuperioribus exemplis homo ſub animali. alioqui ſecundum Theophraſtum & Eudemum erit concluſio pura, vt in proximis exemplis, in quibus minores propoſitiones, omnis homo eſt grammaticus, omnis homo vigilat, non ſunt omnino & ſimpliciter atque omni tempore veræ. Sed hac de re plura dicam in quæſtionibus logicis.

IN CAP. X. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROpoſitione pura, & altera neceſſaria in ſecunda figura.

QVoniam ſecunda figura pendet à prima; in prima autem figura diximus tum demum concluſionem eſſe neceſſariam, cùm maior propoſitio eſt neceſſaria: idcirco in ſecunda figura, vt colligatur concluſio neceſſaria, opus eſt eam propoſitionem ſumi neceſſariam, quæ in reductione ad primam figuram erit propoſitio maior, nempe propoſitionem negantem vniuerſalem. Tribus igitur modis ſecundùm Ariſtotelem efficietur hîc neceſſaria concluſio. vnus eſt, ſi in Ceſare, maior ſit neceſſaria, minor pura: alter, ſi in Cameſtres, maior ſit pura, minor neceſſaria: tertius, ſi in Feſtino, maior ſit neceſſaria, minor pura. extra hos modos ita acceptos ſemper concluſio erit pura. Secundùm Theophraſtum autem & Eudemum omnimodo ſequitur concluſio pura.

IN CAP. VI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROpoſitione pura, & altera neceſſaria, in tertia figura.

HÆc quoque figura pendet à prima. Quare ſecundùm Eudemum & Theophraſtum ſemper concluſio eſt pura: ſecundùm Ariſtotelem autem poteſt eſſe concluſio neceſſaria, videlicet ſi ea propoſitio neceſſaria ſumatur, quæ erit maior in reductione ad primam figuram. Ergo ſi ſyllogiſmus ſit affirmatiuus, dummodò habeat neceſſariam propoſitionem vniuerſalem; ſi verò ſit negatiuus, ſi habeat neceſſariam propoſitionem vniuerſalem negantem, inferet concluſionem neceſſariam: aliâs puram. Sequentibus igitur modis efficietur concluſio neceſſaria. Primò, cùm in Darapti neceſſaria eſt maior: quia cùm Darapti reſoluitur in Darij, propoſitiones locum ſuum retinent: adeò vt maior τοῦ Darapti, ſit maior etiam in Darij. quocirca cùm hæc propoſitio eſt neceſſaria, concluſio quoque eſt neceſſaria. Secundò, cùm neceſſaria eſt minor in Darapti: quoniam hæc quoque poteſt fieri maior in prima figura, ſi propoſitiones tranſponantur, & conuerſa concluſio colligatur: vt in ſequenti exemplo.

Dar	Omnis homo eſt bipes:	*Dar*	Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal.
ap	Neceſſe eſt omnem hominē eſſe animal:	*ri*	Aliquod bipes eſt homo: ergo
ti	Ergo neceſſe eſt aliquod animal eſſe bipes.	*i*	Neceſſe eſt aliquod bipes eſſe animal:

conſequenter neceſſe eſt aliquod animal eſſe bipes. quia propoſitio particularis affirmās reciprocatur.

Tertiò, cùm neceſſaria eſt maior in Felapton. Quartò, cùm minor in Diſamis. Quintò, cùm maior in Datiſi. Sextò, cùm maior in Feriſon. Extra hos modos ita acceptos concluſio erit pura, non neceſſaria.

IN CAP. XII. QVO CONFERTVR NECESSARIVM cum eo quod purè ineſt.

EXplicat neceſſarij, & eius quod purè ineſſe dicitur, differentiam, & ſimilitudinem.

1 *Perſpicuum igitur.* Differentia eſt: quia concluſio affirmans non colligitur niſi ex vtriſque propoſitionibus affirmantibus: neceſſaria verò colligitur, non ſolùm ex vtriſque neceſſariis, ſed etiam ex altera neceſſaria & altera pura, vt iam eſt expoſitum. Quod igitur ad affirmationem & negationem attinet, concluſio ſecundùm Ariſtotelem ſequitur deteriorem propoſitionem: quod autem ad puritatem vel modum attinet, non ſemper ſequitur concluſio deteriorem pro-

poſitionem, ſed interdum meliorem, vt cùm neceſſaria efficitur ex propoſitionibus, quarum altera eſt neceſſaria, altera pura.

2 *In vtriſque autem.* Similitudo eſt: quia ſemper concluſio eſt ſimilis alicui propoſitioni. veluti niſi ſit affirmatio in ſyllogiſmo, non poteſt eſſe concluſio neceſſaria: & niſi ſit propoſitio neceſſaria in ſyllogiſmo, non poteſt eſſe concluſio neceſſaria.

3 *De neceſſario.* Hæc particula continet perſpicuum epilogum.

IN CAP. XIII. DE CONTINGENTI ET PROPOSITIONIBUS contingentibus.

DEinceps agit de ſyllogiſmis; quorum aut ambæ propoſitiones ſunt contingentes, aut altera contingens, & altera pura, vel neceſſaria: ſed in primis quædam præmunit de contingenti.

1 *Poſt hæc.* Proponit, quod eſt deinceps expoſiturus. Ait, *quando*, id eſt, in qua figura. Ait, *quomodo*, id eſt, in quo figuræ modo. Ait, *ex quibus*, id eſt, ex quibus propoſitionibus.

2 *Contingere autem.* Contingens ſumitur tribus modis. primò & propriè pro eo, quod non eſt actu, ſed eſſe poteſt: vt contingit hominem vigilare, quando dormit. ſecundò pro eo, quod actu eſt: vt contingit hominem vigilare, quando vigilat. tertiò pro eo, quod neceſſariò eſt, vt contingit Solem moueri. In prima ſignificatione hic definitur ab Ariſtotele, *Quod non ſit neceſſarium, ſi ponatur eſſe, nihil inde ſequitur impoſſibile.* Dum ait, *cùm non ſit neceſſarium*, excludit contingens in tertia ſignificatione. & dum ait, *ſi ponatur eſſe*, indicat id non eſſe actu, atque ita excludit ſecundam contingentis ſignificationem. Et quia poſſet aliquis obiicere etiam neceſſarium dici contingere, vt cùm dicimus, contingit Solem moueri: Ariſtoteles, cùm ſubicit, *hoc enim*, huic obiectioni occurrit, inquiens neceſſarium dici contingere homonymos: quaſi dicat, non debuiſſe neceſſarium comprehendi ſub definitione: quia definimus ſynonyma, non homonyma.

3 *Hoc autem eſſe.* Diſtinctionem contingentis à neceſſario, probat ab oppoſitis, qui eſt locus dialecticus, ab Ariſtotele traditus Topic. lib. 7. cap. 1. partic. 2. Conſiderat igitur Philoſophus ſex enunciationes modificatas, prout expoſitæ fuerunt cap. 13. de interpretatione, vbi ita diſponebantur, vt æquipollentes ex eadem parte collocarentur, oppoſitæ autem eſſent è regione, hoc modo:

1 Contingit eſſe.	4 Non cõtingit eſſe.
2 Non impoſſibile eſt eſſe.	5 Impoſſibile eſt eſſe.
3 Non neceſſe eſt non eſſe.	6 Neceſſe eſt non eſſe.

Prima, ſecunda, & tertia æquipollent. rurſus quarta, quinta, & ſexta æquipollent: quarta opponitur primæ: quinta ſecundæ: ſexta tertiæ. Argumentatio Ariſtotelis eſt talis: Quarta, quinta, & ſexta ſunt æquipollentes: ergo etiam prima, ſecunda, & tertia, quæ ſunt tribus illis oppoſitæ, ſunt æquipollentes. atqui prima ſignificat contingere, & tertia non eſſe neceſſarium. contingens igitur eſt non neceſſarium: & retrò non neceſſarium eſt contingens.

4 *Omnes autem.* Declarat proprietatem propoſitionum contingentium: quia eorum dictum poteſt conuerti, vt ex negatiuo fiat affirmatiuum: veluti, contingit omnem hominem currere, contingit nullum hominem currere, vel, contingit non omnem hominem currere: vtroque enim modo conuerti poteſt. rurſus contingit aliquem hominem currere, contingit aliquem hominem non currere. Primò hanc proprietatem tradit. Ait, non *affirmatiuas in negatiuas.* Affirmatiua in negatiuam ita conuerteretur, Contingit eſſe, non contingit eſſe. ſed eiuſmodi conuerſio fieri nequit. Ait, *quæcumque affirmatiuam figuram habent.* Ariſtoteles, cùm de contingentibus propoſitionibus in hoc libro loquitur, intelligit propoſitiones affirmatiuas, id eſt, quæ habent modum affirmatum, vt, contingit eſſe, contingit non eſſe. nam quæ habent modum negatum, vt, non contingit eſſe, non contingit non eſſe, referuntur ad propoſitiones neceſſarias ob rationem à me ſuprà expoſitam ad cap. 3. Ait, *ſecundum oppoſitionem.* Id eſt, conuertuntur ſecundùm oppoſitionem quæ in dicto ſpectatur: vt, contingit eſſe, contingit non eſſe: nam eſſe, & non eſſe, ſunt oppoſita. His verbis excludit conuerſionem terminorum, de qua ſuprà dictum fuit cap. 2. & 3. Secundò cùm ait, *vt hæc*, dictam conuerſionem declarat exemplis. Tertiò cùm ait, *cùm enim*, eandem conuerſionem probat à natura contingentis. Quartò cùm ait, *Eiuſmodi verò*, docet dictas propoſitiones contingentes, ſiue habeant dictum affirmatum, ſiue negatum, tamen eſſe affirmatiuas, quia modum affirmatum habent. Ait, *ſicut priùs dictum fuit*, id eſt, cap. 3. part. 7. Adde cap. 12. de interpretatione, partic. 5.

5 *His definitis.* Diuidit contingens in duo genera.

genera. quoddam enim ſæpius fit vno modo, quàm altero: vt vir plerumque barbam emittit, rariùs non emittit. quoddam verò eſt incertum & indefinitum, quod vulgò vocatur contingens æquale, quia æquè in vtramque partem poteſt accidere, vt animal moueri.

6 *Conuertitur ergo.* Doctrinam de conuerſione propoſitionum contingentium, quã in 4. partic. tradidit, vtrique contingenti accommodat, docens horum contingentium tam ſimilitudinem, quàm differentiam. Similitudo eſt: quia vtrumque conuertitur. Differentia eſt: quia quod plerumque contingit, conuertitur in non neceſſarium, id eſt, in id quod raro accidit, veluti, contingit virum barbam emittere, contingit virum barbam non emittere: (nam id plerumque accidit, hoc raro euenit, quia eſt illi oppoſitum) contingens autem indefinitum, conuertitur in contingens ſimiliter indefinitum, veluti, contingit hominem ambulare, contingit hominem non ambulare. Ait, *quod naturà comparatum eſt.* hoc ſuprà vocauit contingens quod plerumque fit.

7 *Scientia verò.* Alteram ſimilitudinem, & alterum diſcrimen inter dicta duo contingentium genera declarat. Similitudo eſt: quia de vtriſque ſyllogiſmus fieri poteſt. nam formæ ſyllogiſmorum ſunt generales, & omnibus rebus accommodantur. Diſcrimen eſt: quia in ſcientiis & in diſputationibus non ſolet haberi ratio contingentis indefiniti, ſed tantum eius quod plerumque accidit.

8 *Hæc igitur magis.* Reiicit diligentiorem expoſitionem eius quod in præced. partic. dixit, in alium locum, inquiens hæc magis definitum iri in ſequentibus. ſæpius enim de his aget, vt infrà cap. 27. partic. 12. & Poſter. lib. 1. cap. 6. 8. 30. & lib. 2. cap. 12. partic. 14. 15. 16. & Topic. lib. 1. cap. 14. partic. 3. In præſentia verò quærendum proponit, *quando,* (id eſt, in qua figura) *& quomodo* (id eſt, in quo figuræ modo) *& quis erit ſyllogiſmus* (id eſt, quæ concluſio colligetur) *ex contingentibus propoſitionibus*: nempe ſiue ambæ ſint contingentes, ſiue alterutra.

9 *Quia verò.* Proponit deinceps agendum, priùs de ſyllogiſmis ex vtraque propoſitione contingente, poſtea de iis quorum altera eſt contingens, & altera pura. his autem expoſitis, tandem conſiderabit ſyllogiſmos, quorum altera propoſitio eſt contingens, & altera neceſſaria, licet eorum mentionem in præſentia non faciat. Ait, *aut enim,* &c. Obſerua hanc propoſitionem, contingit omne animal moueri, duobus modis accipi poſſe: id eſt, vel contingit id omne moueri, quod eſt animal: vel, id quod contingit, eſſe animal, id eſt, quod poteſt eſſe animal. Similiter itaque hæc propoſitio, neceſſe eſt omne animal ſentire, vel ſignificat, quicquid eſt animal, vel quicquid neceſſe eſt eſſe animal, id ſentire. Quid momenti ſit in hac obſeruatione, patefacturum me ſpero in quæſtionibus logicis. Ait, *à ſimilibus figurâ,* id eſt, à ſyllogiſmis conſtantibus ex vtriſque propoſitionibus contingentibus.

IN CAP. XIV. DE SYLLOGISMIS EX AMBABVS PROpoſitionibus contingentibus in prima figura.

Ex propoſitionibus contingentibus ſyllogiſmus fit in prima figura vel ſeruatis regulis ſuprà traditis, dum ſyllogiſmi puri exponerentur, vel iis neglectis. Si regulæ illæ obſeruentur, ſyllogiſmus erit vel in Barbara, vel in Celarent, vel in Darij, vel in Ferio: túncque ſyllogiſmus eſt perfectus, & concluſio contingens. Regulæ autem duæ erant: Prior, quia maior debet eſſe vniuerſalis: poſterior, quia minor debet affirmare. Si prior regula negligatur, id eſt, ſi maior propoſitio ſit vniuerſalis: nihil concluditur: nam contingentia propoſitionis non poteſt huic vitio remedium afferre. Sin autem poſterior regula negligatur, id eſt, ſi minor neget, ſyllogiſmus eſt imperfectus, qui perficitur per conuerſionem eius minoris negantis in affirmantem: ſiquidem propoſitionem contingentem ita conuerti docuimus ſuperioris capitis partic. 4. Memineris nos in præſentia negantem vocare eam propoſitionem, cuius dictum eſt negatum, modus affirmatus. Exemplum huiuſmodi ſyllogiſmi, & modi quo perficitur, hoc eſto:

A	Contingit omnem hominem eſſe grammaticum:	*Bar*	Contingit omnẽ hominem eſſe grammaticum:
I	Contingit nihil quod mouetur, eſſe hominem:	*ba*	Contingit quicquid mouetur, eſſe hominem:
			Ergo
ra	Contingit quicquid mouetur, eſſe grammaticum.		

IN CAP. XV. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE pura, & altera contingente, in prima figura.

Vt huius mixtionis vim ſummatim exponam: aut fit ſyllogiſmus ſeruatis re-

gulis huius figuræ in aliquo ex vulgaribus modis, id eſt in Barbara, vel Celarent, vel Darij, vel Ferio: aut aliqua figuræ regula neglecta eſt. Quod ad modos vulgares attinet: aut maior eſt contingens, minor pura: aut è contrario maior eſt pura, minor contingens. Illo modo eſt ſyllogiſmus perfectus, quia confirmatur ſine aſſumptione nouarum propoſitionum per regulam De omni, vel De nullo: Et concluditur contingens propriè acceptum, id eſt, quod ſignificat potentiam ab actu ſeiunctam. Hoc autem modo ſyllogiſmus eſt imperfectus, quia confirmatur aſſumptis nouis propoſitionibus per deductionem ad impoſſibile. & ſi quidem ſyllogiſmus ſit affirmatiuus, concluditur contingens propriè dictum. ſi verò ſit negatiuus, non colligitur contingens propriè acceptum, prout ſuprà definitum fuit: ſed contingere non ineſſe, in hac concluſione accipitur pro non neceſſe eſſe vt inſit. Si quæras, quod ſit diſcrimen inter has duas contingentis ſignificationes: reſpondebo, cùm dicimus contingere nulli ineſſe, ſi propriè contingens accipiatur, excludi omnes neceſſarias propoſitiones, tam affirmantes, quàm negantes: quia contingens non eſt neceſſarium, & neceſſarium non eſt contingens, vt dictum fuit cap. 13 partic. 2. ſi verò contingens accipiatur pro non neceſſario, tantùm excluduntur propoſitiones neceſſariæ affirmantes, non etiam negantes: quia non eſt neceſſe vt ſit, tam id quod non eſt, ſed eſſe poteſt, quàm id quod nec eſt, nec eſſe poteſt. Verbi gratiâ, ſi propriè contingit nullum hominem currere: neque neceſſe eſt vt currat, neque neceſſe vt non currat: quia poteſt currere & non currere, vt ſcimus ex definitione contingentis. Hæc autem propoſitio, non eſt neceſſe vt omne animal ambulet, non euertit negantem neceſſariam: immò quia nonnulla animalia contingenter ambulant, vt homo, quædam neceſſariò non ambulant, vt pedibus carentia: idcirco dictum eſt non neceſſe eſſe vt omne animal ambulet. Rurſus ſi quæras, cur in his coniugationibus non concludatur contingens propriè dictum, ſed contingens accipiatur pro non neceſſario: reſpondebo, quia ſyllogiſmus confirmatur per deductionem ad impoſſibile, ſic accipi concluſionem debere, vt hypotheſi in ea deductione ſumptæ contradicat: ſiquidem vis eiuſmodi probationis in eo conſiſtit, quòd ex falſitate hypotheſeos colligitur veritas concluſionis illi hypotheſi contradicentis, eò quòd contradicentium altera eſt vera, altera falſa. quare cùm hypotheſis in ea deductione ſit neceſſaria particularis affirmans: neceſſe eſt vt concluſio noſtri ſyllogiſmi eam hypotheſim neceſſariam neget. verbi gratiâ ſi negetur concluſio, contingit nullum animal ambulare: hypotheſis erit, neceſſe eſt aliquod animal ambulare. quoniam igitur ex hac hypotheſi efficitur impoſſibile, apparet hanc hypotheſim eſſe falſam: proinde illam concluſionem, quatenus hypotheſi contradicit, eſſe veram: ergo contingit nullum animal ambulare, id eſt, non eſt neceſſe aliquod animal ambulare. Hæc dicta ſint de modis vulgaribus. Quod ad alios ſpectat: ſi maior ſit particularis, vel minor pura negans, nihil concluditur. ſin autem minor contingens neget, ſyllogiſmus eſt imperfectus, qui quidem concludit per conuerſionem eius minoris negantis in affirmantem: quo modo propoſitiones contingentes conuerti, ſuprà docuimus.

IN CAP. XVI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSItione neceſſaria, & altera contingente in prima figura.

QVoniam hæc mixtio præcedenti eſt ſimilis, etiam regulæ ſimiles ſunt. vna eſt differentia in propoſitionibus, quòd vbi ſuperior mixtio habebat propoſitionem puram, hæc habet neceſſariam: & vna in concluſione; quòd quo caſu ibi concludebatur non neceſſe eſſe, hic concluditur non eſſe: atque ita ſit concluſio pura ex neceſſaria & contingente propoſitionibus. Nec mirum, ſi optimam propoſitionem, quæ eſt neceſſaria, & deterrimam quæ eſt contingens, ſequitur concluſio pura, quæ medium quodammodo locum tenet, quatenus eſt deterior neceſſariâ, & præſtantior contingente.

IN CAP. XVII. DE SYLLOGISMIS EX AMBABVS PROPOſitionibus contingentibus in ſecunda figura.

A Prima figura tranſit ad ſecundam: & facto initio à ſyllogiſmis ex vtriſque propoſitionibus contingentibus, docet ex his nihil poſſe concludi. Intellige contingentes, quæ habent modum affirmatum, non enim aliter modificatæ accipiuntur in hoc libro. ceterùm contingentes, quæ habent modum negatum, propter æquipollentiam referuntur ad neceſſarias, vt ſuprà notaui.

notaui. vt hæc, non contingit hominem volare, idem valet, quod hæc, nec eſſe eſt hominem volare. Nihil autem refert, vtrum dictum propoſitionis contingentis ſit affirmatum an negatum: nam vtromis modo accipiātur duæ propoſitiones in ſecunda figura, nihil concludunt: quoniam ex duabus affirmantibus in ſecunda figura nihil concluditur: hæ verò & figuram affirmatiuam habent, quia modus earum eſt affirmatus, & vim quoque affirmatiuam habent etiam tunc, cùm dictum negatur, quia poteſt conuerti in affirmatum: eò quòd proprium contingentis eſt vt poſſit eſſe & non eſſe, ſicut in ſuperioribus fuit expoſitum.

IN CAP. XVIII. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE PURA, & ALTERA CONTINGENTE IN SECUNDA FIGURA.

EX hac mixtione, in Ceſare, Cameſtres, Feſtino, ſi propoſitio pura neget, & contingens affirmet; concluditur non neceſſe eſſe: quemadmodum concludebatur in prima figura, cùm maior propoſitio erat pura: quia cùm hi ſyllogiſmi reſoluuntur in primam figuram, ſemper propoſitio negatiua eſt maior. ſi verò pura affirmet, & contingens neget, nihil concluditur. Similiter in Baroco indiſtinctè nihil concluditur: id eſt, ſiue maior ſit pura, minor contingens: ſiue è contrario maior ſit contingens, minor pura. Extra hos modos, ſi propoſitio maior ſit particularis, vel ambæ propoſitiones affirment, nihil colligitur. Quòd ſi ambæ negent, ſyllogiſmus vtilis redditur per conuerſionem contingentis propoſitionis negantis in affirmantem. Ceterùm non eſt dubium, quin omnes ſyllogiſmi ſint imperfecti: quia numquàm ſyllogiſmus ſecundæ, vel tertiæ figuræ poteſt eſſe perfectus.

IN CAP. XIX. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE NECESSARIA, & ALTERA CONTINGENTE IN SECUNDA FIGURA.

EAdem ferè eſt huius, quæ ſuperioris capitis doctrina: duo tantùm ſunt diſcrimina: quorum alterum in propoſitionibus, alterum in concluſione cernitur. Nam vbi ſuperior mixtio habebat propoſitionem puram, hæc mixtio habet contingentem: & cùm illa concludebat non neceſſe eſſe, hæc concludit non ineſſe, adeò vt ex neceſſaria & contingente propoſitionibus colligatur pura concluſio, vt & ſuprà cap. 16.

IN CAP. XX. DE SYLLOGISMIS EX VTRISQVE PROPOSITIONIBUS CONTINGENTIBUS IN TERTIA FIGURA.

SVpereſt tertia figura: in qua cùm ambæ propoſitiones, ſumuntur contingentes, vulgati modi, Darapti, Felapton, &c. inferunt concluſionem contingentem. Si maior ſit particularis, nihil colligitur. Si minor neget, fiet modus vtilis per conuerſionem huius propoſitionis negantis in affirmantem: quoniam propoſitio contingens conuerti poteſt.

IN CAP. XXI. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE PURA, & ALTERA CONTINGENTE IN TERTIA FIGURA.

EX hac mixtione in modis affirmatiuis, Darapti, Diſamis, Datiſi, efficitur concluſio contingens, ita vt contingens propriè ſumatur. In Felapton, & Feriſon: ſi maior ſit contingens, minor pura; concluditur contingens propriè dictum. ſi verò maior ſit pura, minor contingens: concluditur non neceſſe eſſe: quod minùs propriè vocatur contingens. In Brocardo, ſi maior ſit contingens, & minor pura, concluditur contingens, id eſt, non neceſſe eſſe. contrà ſi maior ſit pura, minor contingens, nihil concluditur. Sic modi vulgati ſe habent. Extra quos, ſi vtraque propoſitio ſit particularis, aut minor pura neget, nihil concluditur. Sin autem minor contingens neget, fit ſyllogiſmus hac propoſitione conuerſa in affirmantem.

IN CAP. XXII. DE SYLLOGISMIS EX ALTERA PROPOSITIONE NECESSARIA, & ALTERA CONTINGENTE, IN TERTIA FIGURA.

EÆdem ſunt hîc regulæ, quæ in cap. præced. Duæ ſunt differentiæ. Nam ibi contingens miſcebatur cum eo quod purè & ſimpliciter dicebatur ineſſe: hîc miſcetur

cum neceſſario. Rurſus qui modi ex illa mixtione inferebant non neceſſarium, iidem ex hac mixtione colligunt non ineſſe, quæ eſt concluſio pura: vt cùm in Felapton maior propoſitio eſt pura, & minor contingens. Exempla ad hoc & ſuperiora capita, quoniam contextui ſubieci, nolui fruſtra hic repetere.

IN CAP. XXIII. QVO REDVCVNTVR OMNES SYLlogiſmi ad tres figuras, proinde ad primam figuram, & ad eius figuræ modos vniuerſales.

HActenus ſeorſim egit de ſyllogiſmis conſtantibus ex propoſitionibus puris, vel neceſſariis, vel contingentibus, vel mixtis: in quatuor ſequentibus capitibus colligit & probat quædam omnibus ſyllogiſmis communia. Vt enim ſuprà monui, quoniam omnia probat per inductionem, non progreditur ab vniuerſalibus ad particularia, ſed è contrario à particularibus ad vniuerſalia. In hoc igitur capite oſtendit omnes omnino ſyllogiſmos reduci ad tres figuras ſuprà expoſitas, conſequenter omnes reduci ad Barbara & Celarent: quia ſuprà fuit probatum omnes trium illarum figurarum ſyllogiſmos reduci ad Barbara & Celarent.

1 *Ex dictis.* Hæc particula continet tranſitionem, id eſt, breuiter explicat quid expoſitum fuerit, & quid in præſentia ſit exponendum. Oſtenſum fuit cap. 7. ſyllogiſmos trium figurarum reduci ad Barbara & Celarent: nunc oſtendetur omnes referri ad tres illas figuras, proinde omnes reduci ad Barbara & Celarent.

2 *Neceſſe igitur.* Omnes ſyllogiſmos referri ad tres figuras, probare vult per inductionem: quia omnes ſyllogiſmi aut ſunt oſtenſiui ſeu categorici, aut hypothetici: vtrique autem referuntur ad tres figuras: omnes igitur referuntur ad tres figuras. Quare in hac ſecunda particula ponit eam diuiſionem ſyllogiſmorum in categoricos & hypotheticos.

3 *Primum igitur.* Proponit ordinem, quo eſt vſurus: & ait, primùm categoricos eſſe reducendos ad tres figuras, poſtea hypotheticos: quoniam reductio categoricorum valebit ad reducendos etiam hypotheticos, vt poſteriùs apparebit.

4 *Si igitur oporteat.* Vt reducat omnes ſyllogiſmos categoricos ad tres figuras, primò quædam principia præmunit, quibus eget, ad eam reductionem faciendam. Prima præmunitio eſt, vt fiat ſyllogiſmus, opus eſſe aliqua propoſitione: quia ſine propoſitione non eſt ſyllogiſmus.

5 *Ergo ſi ſumptum.* Sequitur ſecunda præmunitio, quòd ea propoſitio, quam diximus requiri vt fiat ſyllogiſmus, debet eſſe diuerſa à concluſione probanda: alioqui idem probaretur per ſe ipſum; & committeretur vitium, quod vulgò vocant petitionem principij: veluti, homo eſt animal, ergo homo eſt animal.

6 *Si verò.* Sequitur tertia præmunitio, non ſufficere vnam propoſitionem, ſed minimùm duas propoſitiones requiri: quoniam ex vna propoſitione nihil neceſſariò infertur. Intellige nihil inferri ratione formæ, de qua nunc loquimur, & nulla facta ſubauditione: nam ratione materiæ, & vi ſubauditionis ſæpe argumentamur ex vna propoſitione: quia ſcilicet altera facilè ſuppletur: veluti, Horatius defendit patriam, ergo eſt laudandus. ſubauditur enim, & ſuppletur facilè propoſitio euidens, Quicumque patriam defendit, eſt laudandus.

7 *Si igitur ſumptum.* Sequitur quarta præmunitio, quòd duæ illæ propoſitiones ſyllogiſticæ ita debent eſſe compoſitæ, vt medius terminus coniungatur cum vtroque extremo. hoc Ariſtoteles ex eo probat, quòd ſi aliter ſumantur propoſitiones, non ſequetur concluſio, quam probare volumus. Vt autem hoc appareat, ſupponit concluſionem probandam eſſe, quam ſumpſit in 4. partic. id eſt in qua α eſt magis extremum, β eſt minus extremum: ita vt concluſio probanda ſit, omne β eſt α, aut, nullum β eſt α: puta, omnis voluptas eſt bona, vel, nulla voluptas eſt bona. Poſita igitur hac concluſione, videamus quales propoſitiones ſint neceſſariæ. In ea concluſione ſunt duo termini, α & β. Ergo in illis propoſitionibus aut reperientur ambo illi termini, aut vnus tantùm, aut neuter. Si neuter terminus reperiatur: manifeſtum eſt, propoſitiones eſſe omnino à concluſione ſeiunctas, nihilque cum ea commune habere: ideóque Ariſtoteles hoc membrum, tamquàm dubitatione carens, prætermittit. Superſunt reliqua duo membra. aut enim ſufficit ineſſe alterutrum terminum, aut ambo requiruntur. Ariſtoteles probat vnum non ſufficere: vnde apparebit ambos requiri. Vt autem intelligatur hæc probatio, qua oſtenditur non ſufficere, ſi vnus ex terminis concluſionis ponatur in propoſitionibus ſyllogiſticis, duo ſunt notanda. Primum eſt, quod ſuprà expoſitum fuit in 5. partic. terminum illum eſſe connectendum cum

nouo

nouo aliquo medio termino, ne idem probetur per idem. Secundò notandum eſt, quando ex concluſione ſumitur vnus terminus, eum terminum eſſe aut maius aut minus extremum, vt in dicto exemplo aut α aut β, id eſt, aut bonum aut voluptatem. Sed quia eadem eſt ratio, ſiue hunc, ſiue illum terminum accipias: idcirco Philoſophus ſtudio breuitatis ſumit tantùm α, id eſt, maius extremum. Et hoc modo oſtendit non poſſe fieri ſyllogiſmum, quo probetur propoſitum problema. Similis eſſet probatio, ſi quis ſumeret β, id eſt, minus extremum. His expoſitis, iam explicemus ratiocinationem Ariſtotelis. Concluſio probanda erat α de β. ſumitur vna propoſitio α de γ. nam γ eſt nouus terminus, & ſumitur pro medio termino, qui in hac propoſitione coniungitur cum α, id eſt, cùm maiori extremo. Iam ſcopus eſt oſtendere idem γ in altera propoſitione eſſe coniungendum cum β, id eſt, cum minori extremo; alioqui non poſſe probari α de β. Hoc Ariſtoteles oſtendit, conſiderans quatuor modos, quibus poteſt illi propoſitioni, qua α dicebatur de γ, adiungi altera propoſitio, vel etiam plures propoſitiones; ita vt illud γ, id eſt, ille medius terminus, non connectatur cum β minori extremo: & oſtendit nullo ex his modis poſſe colligi concluſionem illam, α de β. Cùm igitur non ſint plures modi, & hi omnes ſint inutiles, fateri cogimur, opus eſſe, vt γ medius terminus coniungatur etiam cum β minore extremo, vt probemus, quod probare volumus, id eſt, α de β. In his autem modis explicandis Ariſtoteles conciſè loquitur, ſupponens ſemper eam propoſitionem, quam in præced. partic. ſumpſerat, id eſt, qua attribuebatur α ipſi γ. Primus modus ſignificatur illis verbis, *ſi ſumptum ſit α de alio*, id eſt, ſi præter illam propoſitionem, qua dicebatur α de γ, ſumatur altera propoſitio, qua dicatur α de alio, id eſt, de nouo quodam termino diuerſo & à β & à γ, putà dicatur de δ. Ex his duabus propoſitionibus fiet ſyllogiſmus in ſecunda figura: quia idem medius terminus α attribuitur in vtraque propoſitione, nempe τῷ γ, & τῷ δ. ſed hinc non probatur α de β, quod erat probandum, ſed γ de δ, vt in ſequenti exemplo.

	γ α
Cam	Omnis virtus eſt bona:
	δ α
eſ	Nulla imprudentia eſt bona: Ergo
	δ γ
tres	Nulla imprudentia eſt virtus.

Atqui probandum erat, omnem, vel nullam voluptatem eſſe bonam. Ex his apparet, hunc primum modum eſſe reiiciendum, etiamſi propoſitiones ſyllogiſticè ſint compoſitæ: quia non probant quod erat probandum. Multò igitur magis hic modus erit reiiciendus, ſi fingamus propoſitiones non eſſe ſyllogiſticas, putà ſi ambæ negent, vel ambæ ſint particulares. Sequitur ſecundus modus, qui indicatur illis verbis, *vel aliud de α.* id eſt, ſi ei propoſitioni, qua dicebatur α de γ, adiungatur altera propoſitio qua aliud quid, id eſt diuerſum & à β & à γ, dicatur de α, ita fit prima figura, per quam efficitur concluſio: non tamen ea, quæ probari debebat. cùm enim ſumatur δ de α, & α de γ, concludetur δ de γ, vt in ſequenti exemplo:

	α δ
Bar	Omne bonum eſt expetendum:
	γ α
ba	Omnis virtus eſt bona: Ergo
	γ δ
ra	Omnis virtus eſt expetenda.

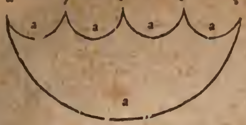
Atqui probandum erat α de β, id eſt, omnem, vel nullam voluptatem eſſe bonam. Ergo & hic modus eſt inutilis: quia non probat, quod erat probandum. Sequitur tertius modus, cùm Ariſtoteles ait, *vel aliud de γ*, id eſt, ſi præter eam propoſitionem, qua dicebatur α de γ, ſumatur altera propoſitio, qua aliud quid diuerſum à ſumptis terminis, putà τὸ δ, dicatur de γ. Hic quoque tertius modus eſt reiiciendus: quia non probat α de β, quod erat probandum, ſed α de δ, vt in ſequenti exemplo:

	γ α
Dar	Omnis virtus eſt bona:
	γ δ
ap	Omnis virtus eſt habitus: Ergo
	δ α
ti	Aliquis habitus eſt bonus.

Sequitur quartus modus ibi, *Neque tum erit.* Hoc modo ei propoſitioni, qua dicebatur α de γ, adiungitur altera, qua dicitur γ de δ. Nihil autem intereſt, vtrùm ordine addas etiam alias propoſitiones, veluti δ de ε, & ε de ζ. nam licèt multas propoſitiones ſumpſeris, cùm tamen omittas terminum β, numquàm concludes, quod erat concludendum, nempe α de β, ſed aliquam aliam concluſionem, vt in ſequenti exemplo.

bonum laudandum expetendũ honeſtũ virtus.

α γ δ ε ζ

γ α
Omne laudandum eſt bonum:
δ γ
Omne expetendum eſt laudandum:
ε δ
Omne honeſtum eſt expetendum:
ζ ε
Omnis virtus eſt honeſta: Ergo
ζ α
Omnis virtus eſt bona.

Poſt hæc, cùm ait Ariſtoteles, *omnino enim*, concludit; quia omnes hi modi, quibus medius terminus coniungitur cum vno extremo, ſunt inepti; opus eſſe vt medius terminus in propoſitionibus connectatur cum vtroque extremo. Deinde cùm ait, *Nam ſyllogiſmus*, declarat eandem concluſionem, conſtituens quaſi tres gradus in ſyllogiſmis. Aut enim volumus extruere ſyllogiſmum qualemcumque: aut volumus extruere ſyllogiſmum pertinentem ad hoc, id eſt, de hoc certo ſubiecto, vt de voluptate: aut volumus extruere ſyllogiſmum huius de hoc, id eſt, quo probemus certum attributum de certo ſubiecto, putà bonum de voluptate. Primo caſu ſufficit accipere qualeſcumque propoſitiones, dummodò ſint ſyllogiſtico modo compoſitæ, id eſt, ſeruatis regulis ſuprà traditis de tribus figuris. Secundò caſu non ſufficiunt qualeſcumque propoſitiones; ſed debent in ſe continere hoc ſubiectum, de quo volebamus aliquid concludere. Poſtremo autem caſu opus eſt, vt propoſitiones pertineant ad hoc attributum de hoc ſubiecto, id eſt, in ſe contineant vtrumque terminum, nempe maius extremum, & minus extremum. Deinde cùm ait, *fieri autem nequit*, accommodat ea quæ dixit, ad ſupradictum exemplum, quo probandum erat α & β: ac docet non ſufficere, ſi ponatur α in propoſitionibus, ſed ponendum eſſe etiam β, vt ſuprà fuit probatum. Tandem cùm ait, *Quare ſumendum*, concludit in omni ſyllogiſmo ſumendum eſſe medium terminum, qui connectatur cum vtroque extremo; adeo vt vtrumque extremum ponatur in propoſitionibus: nempe maius extremum in maiori propoſitione, & minus in minore.

8 *Si igitur neceſſe.* Poſtquàm probauit omnem ſyllogiſmum ita confici, vt medius terminus connectatur cum vtroque extremo: nunc inde colligit tres tantùm eſſe figuras ſyllogiſmorum. Sumit igitur tres hypotheſes. Prima eſt, quòd in omni ſyllogiſmo ſumitur medius terminus communis vtrique extremo, id eſt, qui cum vtroque in propoſitionibus connectitur, vt modò probatum fuit. Alteram hypotheſim adiungit illis verbis, *atque hoc trifariam*, nempe quòd ea connexio medij termini cum vtroque extremo tribus modis poteſt contingere. quod ita probat: quia vel vni ſubiicitur & alteri attribuitur, vel vtrique attribuitur, vel vtrique ſubiicitur: nec poteſt excogitari quartus concludendi modus. In his verbis notandum eſt, α ſumi pro maiori extremo, β pro minori, γ pro medio termino: quoniam ita hæc elementa accepta fuerunt etiam in præcedentibus particulis. More enim mathematicorum prioribus elementis notat Ariſtoteles eos terminos, quorum priori loco mentionem facit. Tertia hypotheſis ponitur ibi, *hæ verò ſunt*, nempe quòd illi tres connexiones modi, quibus medius terminus cum extremis coniungebatur, efficiunt tres figuras ſuprà expoſitas. Cùm enim medius terminus medio loco ponitur, id eſt, alteri extremo ſubiicitur, alteri attribuitur, tunc eſt prima figura. cùm autem primo loco collocatur, id eſt, vtrique extremo attribuitur, efficit ſecundam figuram. denique cùm obtinet vltimum locum, id eſt, vtrique extremo ſubiicitur, conſtituit tertiam figuram. Ex his hypotheſibus Ariſtoteles, cùm ait, *certè patet*, concludit omnem ſyllogiſmum fieri in aliqua ex figuris ſuprà expoſitis. Expoſui ratiocinationem Ariſtotelis eo ordine quo ponitur in contextu. Quòd ſi placet extruere ſyllogiſmum, ita fieri poteſt: Quot ſunt modi connectendi medium terminum cum extremis, tot ſunt figuræ ſyllogiſmorum: atqui modi illi ſunt tres: ergo & figuræ ſyllogiſmorum ſunt tres. Hæc eſt certiſſima Ariſtotelis demonſtratio, qua perſpicuè oſtenditur non dari quartam figuram. Itaque errauit Galenus, qui tribus figuris quartam adiecit. errauit etiam Auerroës, quem Zabarella præceptor meus ſecutus eſt, dum conceſſit dari quartam figuram, ac dixit eam eſſe ab Ariſtotele prætermiſſam, quia non concludit naturaliter. Immo Ariſtoteles hîc oſtendit, nullo modo poſſe dari quartam figuram. Ceterùm ſyllogiſmi, quos Galenus conſtituit in quarta figura, ſunt indirecti in prima figura. Suprà verò, cap. 7. oſtenſum fuit in ſingu-

ſingulis figuris alios eſſe modos directos, alios indirectos. nec propterea ſunt quatuor, vel ſex figuræ: quia directi vel indirecti ſyllogiſmi dicuntur ratione concluſionis, quæ non eſt pars, ſed effectus ſyllogiſmi: adeo vt idem ſyllogiſmus dicatur inferre multas concluſiones, ſiue directam & indirectam, ſiue omnes directas, vt Ariſtoteles perſpicuè docebit initio ſequentis libri. Si quis autem ponat concluſionem eſſe partem ſyllogiſmi, non poterit vitare contradictionem: quoniam ex vna parte, cùm mutatur concluſio, mutabitur ſyllogiſmus: proinde ſi inferatur concluſio indirecta, erit quarta figura, diuerſa à tribus directè concludentibus: in contrarium verò Ariſtoteles probauit eſſe tantùm tres: nec eius argumentum ſoluitur per diſtinctionem Auerrois ſeparantis ſyllogiſmos, qui naturaliter, vel contra naturam concludunt. nam (præterquàm quòd Ariſtoteles in hoc tractatu reſpicit ad formam, non ad materiam, neque neglexit ſyllogiſmos indirectè concludentes, quos Auerroës vocat non naturaliter concludentes) hæc demonſtratio Ariſtotelis eſt generalis. quare eueniet, vt figuræ ſyllogiſmorum ſint quatuor, & ſint tantùm tres. quam abſurditatem facilè vitamus, ſi cum Peripateticis negemus concluſionem eſſe partem ſyllogiſmi, ac dicamus ſyllogiſmum eſſe organum quo probatur, concluſionem verò eſſe id quod probatur.

9. *Ead mnamque.* Oſtendit eandem eſſe rationem ſyllogiſmorum ſimplicium & compoſitorum: adeo vt in his omnibus obtineat, quod ſuprà diximus, opus eſſe vt medius terminus coniungatur cum vtroque extremo: conſequenter ſint tantùm tres figuræ.

10 *Omnes igitur.* Concludit omnes ſyllogiſmos categoricos referri ad tres figuras expoſitas.

11 [*Per eaſdem*] *verò.* Hactenus de ſyllogiſmis categoricis: nunc idem probat de iis qui ducunt ad impoſſibile: quoniam & hi reducuntur ad categoricos. Quod vt appareat, Ariſtoteles notat duo probari huiuſcemodi ſyllogiſmis. alterum, quod eſt falſum & impoſſibile, probatur ſyllogiſmo categorico. alterum verò, quod verum eſt, & quod principaliter eſt demonſtrandum, non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi. Dat exemplum in demonſtratione quadam mathematica. Probandum eſt quadrati latus & diametrum non habere communem menſuram. Id ita probatur: quia ſi ponantur habere communem menſuram, ſequetur hoc abſurdum, imparia eſſe paribus æqualia. quòd igitur imparia ſint paribus æqualia, demonſtratur ſyllogiſticè: quam demonſtrationem explicat hic Alexander. quòd autem latus & diameter non habeant communem menſuram, id non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi: nempe quia ſupponimus, ſi contradictio eſt falſa, ſcilicèt communem eſſe menſuram, hanc propoſitionem eſſe veram, quòd non habent communem menſuram. contradictionis autem falſitas apparet ex dicto ſyllogiſmo colligente abſurditatem. Addamus nos alterum exemplum clarius. Volo probare omnem hominem eſſe animal. id oſtendo per deductionem ad impoſſibile: quia huius propoſitionis, omnis homo eſt animal, contradictio eſt falſa, id eſt, aliquis homo non eſt animal. Suppono igitur, ſi probem hanc eſſe falſam, fatendum eſſe illam eſſe veram. Quòd autem hæc ſit falſa, probo ducens ad incommodum ſyllogiſmo categorico hunc in modum: Omne rationale eſt animal, aliquis homo non eſt animal, ergo aliquis homo non eſt rationalis. Ex his apparet, in argumentationibus ducentibus ad impoſſibile fieri ſyllogiſmum categoricum, qui reducitur ad vnam ex tribus figuris. probatio verò ex hypotheſi ad nullam figuram reducitur: quia non eſt ſyllogiſmus.

12 *Itidémque* [*fiet.*] Quod proximè docuit de argumentationibus ducentibus ad impoſſibile, nunc producit ad omnes hypotheticos. nam argumentatio ducens ad impoſſibile, eſt ſpecies argumentationis hypotheticæ, quia probat ex hypotheſi, vt modò docuimus. Idem igitur euenit in omnibus aliis hypotheticis. nam principalis concluſio non probatur ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi: aliud autem ſyllogiſmo probatur, quo probato ſupponimus concedendum eſſe id quod principaliter quærebatur. Idcirco Ariſtoteles ait, in omnibus his argumentationibus hypotheticis ſyllogiſmum categoricum fieri de eo quod tranſſumptum eſt, id eſt, non de eo quod initio quærebatur, ſed de alio quopiam ad quod transferimus diſputationem; quia ſupponimus, hoc probato concedendum eſſe quod initio quærebatur. Illud autem quod initio fuit propoſitum & quæſitum, non probatur per ſyllogiſmum, ſed per confeſſionem, aut aliquam aliam hypotheſim. Per confeſſionem: veluti ſi aduerſarius fateatur, hoc probato illud verum eſſe. Per aliam verò hypotheſim, id eſt, ſuppoſitionem: veluti ſi aduerſario contradicente, nec fatente quòd hoc probato illud quoque ſit verũ, nos id ſupponamus, quaſi poſtea demonſtraturi. Exempli gratiâ, volo proba-

re voluptatem eſſe bonam: ſuppono, ſi ſit expetenda, eam eſſe bonam: atque ita ratiocinor: ſi voluptas eſt expetenda, eſt bona. quòd autem ſit expetenda, probo aliquo ſyllogiſmo categorico. Ergo concluſio principalis, quòd voluptas ſit bona, non probatur ſyllogiſmo, ſed hypotheſi: quia ſupponitur, ſi probauero eam eſſe expetendam, eam eſſe bonam. Quòd autem voluptas ſit expetenda, hoc vocatur transſumptum, & probatur ſyllogiſmo aliquo categorico. Ex dictis apparet, ſyllogiſmos hypotheticos ſecundùm Ariſtotelem non eſſe veros ſyllogiſmos, ſed tantùm hypotheſes; ideóque non reduci ad tres figuras, in quibus collocantur ſoli veri ſyllogiſmi. Atque hinc etiam apparet, cur Ariſtoteles non egerit primùm de ſyllogiſmo in genere, poſtea ſpecialiter de categorico, & de hypothetico: quod omnino facere debuiſſet, ſi hypothetici eſſent verè ſyllogiſmi. Item debuiſſent hi quoque referri ad tres figuras, aut plures conſtitui ſyllogiſmorum figuræ. Nec propterea reprehendo: immo laudo eos qui explicant ſyllogiſmos hypotheticos: quoniam & ipſe Ariſtoteles de his agit, non tantùm hîc ſed etiam poſteriùs cap. 29. in cuius capitis particula 7. dicet explicandum eſſe quot modis fiant ſyllogiſmi hypothetici.

13 *Quod ſi verum.* Cùm oſtenderit ſyllogiſmos categoricos, necnon ducentes ad impoſſibile, & reliquos hypotheticos reduci ad tres figuras: nunc inductionem perficiens, generaliter concludit omnes ſyllogiſmos referri ad tres figuras, conſequenter omnes reſolui in Barbara & Celarent; quia ſuprà cap. 7. reduximus omnes ſyllogiſmos trium figurarum ad Barbara & Celarent.

IN CAP. XXIV. DE QVANTITATE, ET QVALITATE terminorum ſyllogiſmi.

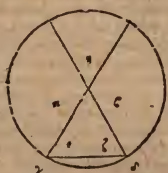
HOc quoque caput communiter pertinet ad omnes ſyllogiſmos. Agit enim Ariſtoteles de qualitate, & quantitate terminorum, ex quibus ſyllogiſmus conſtat. ſiue autem dicas terminorum, ſiue propoſitionum: nihil intereſt: qualitas enim propoſitionis ſumitur à qualitate attributi: quantitas verò propoſitionis à quantitate ſubiecti. qualitas enim vocatur, ſecundùm quam propoſitio dicitur affirmans, aut negans: quantitas autem, ſecundùm quam dicitur vniuerſalis, aut particularis, aut indefinita. Cùm igitur attributum affirmatur, propoſitio eſt affirmatiua: cùm attributum negatur, negatiua. Item cùm nota vniuerſalis apponitur ſubiecto, propoſitio eſt vniuerſalis: cùm apponitur eidem ſubiecto nota particularis, propoſitio eſt particularis: cùm nulla eſt nota, propoſitio eſt indefinita.

1 *Iam verò in omnibus.* In hac particula duo proponit, quorum alterum tantùm, id eſt, poſterius demonſtratur. Primùm igitur proponit omnem ſyllogiſmum habere aliquem terminum affirmatiuum, id eſt, aliquam propoſitionem affirmantem. hoc poſtea non probat: quia ſuprà fuit probatum, ex duabus negatiuis nihil concludi, ſed ex duabus affirmatiuis, vel ex altera affirmante & altera negante. Secundò cùm ait, *&* [*aliquem*] *vniuerſalem*, proponit alteram conditionem in ſyllogiſmis requiſitam, quòd aliquis terminus debet eſſe vniuerſalis, id eſt, aliqua propoſitio vniuerſalis: quam conditionem mox probabit. Sed hîc duæ dubitationes occurrunt. Prima eſt, cur Ariſtoteles probet hanc conditionem, potiùs quàm priorem: nam ſuprà videtur ſatis vtramque probaſſe. Altera dubitatio pertinet ad ipſam probationem, quæ videtur inepta: ideóque hanc dubitationem paulò pòſt proponam, & diſſoluam, cùm rationem Ariſtotelis expoſuero. Quod ad priorem dubitationem attinet: ſciendum eſt, Ariſtotelem in præſentia non docere ſimpliciter requiri aliquam propoſitionem vniuerſalem: id enim iam ſcimus, ſed vult docere requiri propoſitionem vniuerſalem reſpectu concluſionis. Quæ ſententia videtur falſa eſſe. nam in tertia figura medius terminus ſubiicitur vtrique extremo: proinde vtraque propoſitio videtur minùs vniuerſalis quàm concluſio. Huic obiectioni reſpondeo, quia tertia figura non habet vim probandi, niſi quatenus reſoluitur in primam, in prima verò figura ſumuntur propoſitiones ſupra concluſionem, idcirco ita quodammodo ſumi in tertia figura, id eſt, vi & poteſtate. Exempli gratiâ, in hoc ſyllogiſmo, Omnis homo eſt rationalis, omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt rationale, videntur poni propoſitiones ſub concluſione: ſed quia minor conuerti debet: ea conuerſione facta, apparet concluſionem eſſe ſub propoſitionibus. Syllogiſmus enim reſoluitur in Darij hunc in modum, Omnis homo eſt rationalis, aliquod animal eſt homo, ergo aliquod animal eſt rationale. Quamuis enim animal ſit magis vniuerſale, quàm rationale, vel homo: non propterea tamen etiam quoddam animal eſt magis vniuerſale. multùm

tùm enim intereſt inter animal & aliquod animal. animal eſt genus hominis: aliquod animal non eſt genus. Item homo rectè attribuitur alicui animali, non rectè dicitur de animali: quia (vt ex Porphyrij cap. 2. partic. 37. didicimus) neceſſe eſt vt vel maiora minoribus, id eſt, vniuerſalia particularibus, vel æqualia æqualibus attribuantur: minora verò de maioribus, vt homo de animali, dici non poſſunt. Hinc apparet, Ariſtotelem non repetere hic, quod ſuprà docuit, ſed nouam & neceſſariam doctrinam afferre. Si quis obiiciat, Ariſtotelem ſaltem fruſtra repetere priorem illam conditionem, quòd in ſyllogiſmo debet eſſe aliqua affirmatio: neque hoc concedam. quamuis enim hoc docuerit in tractatu de ſyllogiſmis puris, tamen videbatur id poſtea retractaſſe, & aliud ſtatuiſſe in ſyllogiſmis contingentibus, vbi admittebat tamquàm modos vtiles, eos, qui conſtant ex vtraque propoſitione negante. Ergo ne inde putemus ſyllogiſmum aliquando fieri poſſe ſine affirmatione, nunc generaliter docet affirmationem eſſe neceſſariam. Nec obſtat, quod ſyllogiſmi contingentes ex vtraque propoſitione negante concludunt. nam id fit ob duplicem cauſam. primùm quia ita ſunt negantes, vt nihilominùs ſint affirmantes: dicuntur enim negantes: quia habent dictum negatum, cùm tamen habeant modum affirmatum: veluti, contingit hominem non currere. Præterea ideo concludunt, vt Ariſtoteles ſuo loco docuit, quia negatio contingens conuertitur in affirmationem: veluti ſi vera eſt hæc propoſitio, contingit nullum hominem currere, hæc quoque vera erit, contingit omnem hominem currere. His expoſitis, progrediamur ad explicanda ſequentia membra huius particulæ. Tertiò igitur cùm ait, *quia ſine vniuerſali*, probat ſecundam ſyllogiſmorum conditionem videlicèt requiri aliquam propoſitionem vniuerſalem. nam alioqui aut non erit ſyllogiſmus, aut ſaltem non probabit, quod erat probandum: quia vel non erit de re propoſita, vel laborabit eo vitio, quod malè in ſcholis vocant petitionem principij, cùm non debeat appellari petitio quæſiti, vel petitio problematis, nempe cùm probatur idem per idem, & petitur concedi quod eſt probandum: veluti omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt iuſtus. Quartò cùm ait, *Ponatur enim*, declarat, ac deducit eam rationem ſumptis terminis ethicis: ſumit enim hoc problema demonſtrandum, muſicam voluptatem eſſe honeſtam. ideóque cùm ait, κείσθω, id eſt, ponatur, ſeu proponatur: intellige poni tamquàm problema demonſtrandum. Si igitur velis hoc probare ſine vniuerſali propoſitione: neceſſe eſt, vt ſumas vel indefinitam, vel particularem: omnis enim propoſitio vel eſt vniuerſalis, vel particularis, vel indefinita: nam ſingularis hic locum non habet, vt fuit expoſitum cap. 1. partic. 5. Si ſumas propoſitionem indefinitam, veluti voluptatem eſſe honeſtam: non efficies ſyllogiſmum: quia ſuprà oſtenſum fuit, ex indefinitis non effici ſyllogiſmos, propterea quòd comparantur particularibus. Si verò ſumas particularem, veluti quandam voluptatem eſſe honeſtam: tunc, inquit Philoſophus, aut accipis quandam voluptatem diuerſam à muſica voluptate, de qua erat problema: aut ſumis ipſam muſicam voluptatem. vtroque modo incidis in abſurditatem. Nam ſi ſumas diuerſam, nihil probabis de re propoſita. quamuis enim illa ſit honeſta, putà voluptas geometrica: non propterea tamen neceſſe eſt etiam hanc, id eſt muſicam, eſſe honeſtam: cùm fieri poſſit, vt ſint diuerſæ voluptates, altera honeſta, altera turpis. Quòd ſi ſumas quandam voluptatem, id eſt, muſicam: iam ſumis id, quod debes probare: ergo petis quæſitum. Hæc eſt deductio rationis Ariſtotelicæ: ex qua apparet, vel nullum eſſe ſyllogiſmum, videlicèt ſi ſumantur propoſitiones indefinitæ; vel non de re propoſita, aut cum vitio petitionis quæſiti, videlicèt ſi propoſitiones ſint particulares. Hic quærendum eſt, cur Ariſtoteles dicat potiùs non fieri ſyllogiſmum ex indefinitis, quàm ex particularibus. nam indefinitæ ideò non probant, quia comparantur particularibus: & ſuprà oſtenſum fuit, ſiue ſumantur propoſitiones indefinitæ, ſiue particulares, nihil concludi. quare hæc diſtinctio videtur eſſe inepta; dum Ariſtoteles ait, ex indefinitis nihil concludi, ex particularibus vel non concludi de re propoſita, vel peti quæſitum. Addo & alteram obiectionem contra noſtram interpretationem: quia hæc ratio Ariſtotelis videtur probare ſimpliciter eſſe opus vniuerſali propoſitione. etenim ſi nec indefinita, nec particularis eſſe poteſt; neceſſariò eſt vniuerſalis. Nos tamen hanc interpretationem reiecimus, & diximus Ariſtotelem probare in ſyllogiſmis requiri propoſitionem magis vniuerſalem quam concluſionem. Ad priorem obiectionem reſpondeo, Ariſtotelem hîc vocare propoſitiones particulares, non, vt ſuprà paſſim accepit, quæ habent notam particularem, *quidam*, vel *aliquis*, vel *non omnis*: ſic enim obiectio haberet locum; quia ex talibus propoſitionibus particularibus nihil concluditur, non

magis quàm ex indefinitis: ſed (vt rectè Alexander interpretatur) particulares propoſitiones appellat eas, quæ habent notam *omnis*, vel *nullus*. dicuntur autem particulares: quia non accipiunt ſubiectum illud vniuerſale, quod erat accipiendum, ſed eius ſpeciem. Exempli gratiâ, qui dicit omnem hominem, dicit aliquod animal: nam omnis homo eſt aliquod animal, non omne animal. Hæc igitur propoſitio, omnis homo eſt albus, vocatur particularis, ſi ſumendum erat omne animal eſſe album: quia homo ſubiicitur animali, vt particulare vniuerſali proinde omnis homo reſpectu animalis dicitur particulare. Eodem modo locutus eſt Ariſtoteles cap. 4. part. 19. & apertiùs ita loquetur libro ſequenti, cap. 15. Ex quo apparet contemnendum eſſe argumentum Philoponi, qui hanc interpretationem reprehendit, eò quòd Ariſtoteles inquit quandam voluptatem. nam qui dicit (exempli gratiâ) omnem voluptatem geometricam eſſe honeſtam is dicit aliquam voluptatem eſſe honeſtam: quandoquidem omnis voluptas geometrica eſt voluptas quædam, præter quam ſunt & aliæ voluptates, vt voluptas muſica. Ergo ait Ariſtoteles, ſi probare velis muſicam voluptatem eſſe honeſtam, & ſumas voluptatem eſſe honeſtam, nihil concludes, quia propoſitio eſt indefinita. ſi verò ſumas aliquam voluptatem, id eſt, aliquam ſpeciem voluptatis: licèt ei adiungas notam vniuerſalem, vnde poteris aliquid concludere, tamen non efficies, quod volebas. aut enim ſumis ſpeciem voluptatis diuerſam à voluptate muſica, de qua eſt quæſtio propoſita, puta voluptatem geometricam, ita vt accipias hanc propoſitionem, omnis voluptas geometrica eſt honeſta: & hinc poteris quidem aliquid concludere, quia hæc propoſitio, licèt reſpectu voluptatis ſit particularis, eò quòd ſumit certam voluptatis ſpeciem, nihilominùs tamen eſt vniuerſalis, quia concipitur de omni voluptate geometrica: ſed non concludes, quod erat concludendum, quoniam ex eo quòd omnis voluptas geometrica eſt honeſta, non efficitur, etiam voluptatem muſicam eſſe honeſtam. aut ſumis illam ipſam ſpeciem voluptatis, de qua propoſitum fuit problema, id eſt, omnem voluptatem muſicam eſſe honeſtam: & hæc quoque propoſitio aliquo modo eſt particularis, alio modo vniuerſalis, ideóque ad ratiocinandum apta: verumtamen tua ratiocinatio vitio laborat, id eſt, quæſitum petit, cùm ita argumenteris, Omnis voluptas muſica eſt honeſta, ergo omnis voluptas muſica eſt honeſta. Ex his apparet, Ariſtotelem rectè ſeparaſſe propoſitiones particulares ab indefinitis: quoniam ex indefinitis nihil colligitur: ex his verò particularibus, quæ ſimul ſunt etiam vniuerſales, aliquid colligi poteſt. Hinc etiam patet reſponſio ad alteram obiectionem. nam ſecundùm interpretationem modò traditam argumentatio Ariſtotelis non probat ſimpliciter requiri propoſitionem vniuerſalem in ſyllogiſmo: immo oſtendit non ſufficere, ſi ſit propoſitio vniuerſalis, quales erant illæ propoſitiones, omnis voluptas geometrica eſt honeſta, & omnis voluptas muſica eſt honeſta; ſed requiri, vt ſint propoſitiones magis vniuerſales, id eſt, vniuerſaliores concluſione. Expoſui quatuor membra huius particulæ; in quorum 4. vſus eſt Ariſtoteles exemplo Ethico. Quoniam igitur illâ ætate ante logicam non diſcebant ethica, ſed mathematica: idcirco quinto loco, cùm ait, [*Hoc*] *magis perſpicuum*, ſumit alterum exemplum mathematicum, tamquàm magis perſpicuum. In hoc exemplo problema demonſtrandum eſt, angulos trianguli æquilateri, qui ſunt ſupra baſim, eſſe inter ſe æquales. demonſtratur autem ſumptis tribus principiis, quæ debent accipi generaliter, non ſpecialiter. Primum principium eſt, omnes angulos ſemicirculorum eiuſdem circuli eſſe æquales. Alterum eſt, angulos eiuſdem portionis circuli eſſe inter ſe æquales. Portio autem circuli dicitur, quæ eſt ſemicirculo maior, vel minor. Tertium principium eſt, ſi ab æqualibus æqualia demantur, ea, quæ remanent, eſſe æqualia. His principiis poſitis, ſit triangulum æquilaterum κγδ: cuius duo latera, α & β, ſint æqualia. dico angulum ε & angulum ζ, qui ſunt ſupra baſim, eſſe æquales. quod ita oſtendo. Poſito pede circini immobili in puncto κ, & producto pede mobili vſque ad immobilitatem laterum trianguli, duco circulum, cuius centrum eſt κ: vtraque autem latera trianguli, ſunt ſemidiametri; ſiquidem pertingunt à centro ad circumferentiam: ideóque ſi producantur vſque ad alteram partem circumferentiæ, fient diametri, & efficient ſemicirculos. Semicirculus enim eſt, qui continetur diametro & ea circumferentiæ parte, quam diameter abſcindit. diameter autem eſt linea recta, quæ per centrum circuli tranſit, & ab vtraque parte applicatur circumferentiæ. item eiuſdem circuli portio eſt, quæ fit à baſi trianguli & à parte circumferentiæ γδ. Iam conſidero ſex angulos, nempe ab vtraque parte tres, duos videlicet rectilineos, & quatuor mixtos ex linea recta & curua. Etenim à ſiniſtro latere primùm eſt angulus ε rectilineus, qui fit à latere α & baſi trianguli. de-

inde eſt angulus γ, mixtus, qui eſt angulus portionis circuli, & fit ab eadem baſi & parte circumferentiæ, atque eſt ſub baſi trianguli. tertius eſt angulus $\alpha\,\gamma$, mixtus, qui fit concurſu eiuſdem lateris α & arcus dictæ circuli portionis: atque hic eſt magnus angulus reliquos duos in ſe continens, vt totum partes: & eſt angulus ſemicirculi: quoniam fit à parte circumferentiæ & à linea recta quæ à circumferentia protenditur, & per centrum tranſit. Similiter ex altera parte ſunt tres anguli. Primus eſt angulus ζ, rectilineus, ſupra baſim: alter, δ, mixtus ſub baſi, id eſt, in portione circuli: tertius $\beta\,\delta$, mixtus, duos illos ζ & δ in ſe continens, qui eſt angulus ſemicirculi conſiderati in eodem circulo.

Hac deſcriptione facta, ita argumentor: Angulus α & γ & angulus $\beta\,\delta$, cùm ſint anguli duorum ſemicirculorum eiuſdem circuli, ſunt inter ſe æquales, per primam hypotheſim. item angulus γ & angulus δ, quia ſunt anguli eiuſdem portionis, ſunt inter ſe æquales per ſecundam hypotheſim. Si igitur ab æqualibus angulis, $\alpha\gamma$, & $\beta\gamma$, demas æquales angulos, γ & δ: anguli, qui remanebunt, nempe ι & ζ, erunt æquales: quod erat probandum. Sextò cùm ait, *Apparet igitur*, ex dictis concludit, in omnibus ſyllogiſmis requiri aliquam propoſitionem vniuerſalem.

2 [*Conſtat*] *etiam*. Confert inter ſe concluſionem & propoſitiones: ac docet, quatenus ſint ſimiles, vel diſſimiles, primùm in quantitate, deinde in qualitate, tertiò in modis. Quod ad quantitatem attinet, concluſio eſt ſimilis propoſitionibus, quatenus ſi concluſio eſt vniuerſalis, neceſſe eſt etiam propoſitiones eſſe vniuerſales. Sed in eo eſt diſcrimen: quòd ſi concluſio eſt particularis, non propterea ſunt propoſitiones particulares; ſed vel ambæ vniuerſales, vt in Darapti: vel altera vniuerſalis & altera particularis, vt in Darij. Hinc apparet, quomodo argumentum duci poſſit à concluſione ad propoſitiones, & à propoſitionibus ad concluſionem. quod Ariſtoteles in contextu explicat: & primò de hoc argumentum à concluſione vniuerſali ad propoſitiones, quod ita concipitur: concluſio eſt vniuerſalis, ergo propoſitiones ſunt vniuerſales. Secundò cùm ait, *particulare verò*, tradit argumentum à concluſione particulari ad propoſitiones: nempe; Concluſio eſt particularis; ergo vel ambæ propoſitiones ſunt vniuerſales, vel altera vniuerſalis, altera particularis. Hos duos modos indicat Ariſtoteles illis verbis, *tum hoc, tum illo modo*. Tertiò cùm ait, *Quare ſi concluſio*, oſtendit non ita duci argumentum à propoſitionibus ad concluſionem, ſicut ducebatur à concluſione ad propoſitiones. ſuprà namque dicebamus, ſi concluſio eſt vniuerſalis, etiam propoſitiones eſſe vniuerſales: hîc autem dicere non poſſumus, ſi propoſitiones ſint vniuerſales, etiam concluſionem neceſſariò eſſe vniuerſalem: quia poteſt eſſe non ſolùm vniuerſalis, vt in Barbara & Celarent, ſed etiam particularis, vt in Darapti & Felapton. Quamuis igitur rectè argumentemur à concluſione ad propoſitiones, non tamen rectè arguimus à propoſitionibus ad concluſionem; quod ſcilicet attinet ad quantitatem propoſitionum & concluſionis. Quod autem ad veritatem ſpectat; res contrario modo ſe habet. nam ex veritate propoſitionum colligitur veritas concluſionis, ex veritate autem concluſionis non arguitur veritas propoſitionum, vt Ariſtoteles docebit libro ſequenti cap. 2. 3. & 4.

3 *Manifeſtum quoque*. Conſequenter agit de qualitate, & modis ſyllogiſmorum: & ait, vel ambas vel alterutram propoſitionem eſſe ſimilem concluſioni. Cùm enim concluſio affirmat, etiam propoſitiones vtræque affirmant. cùm autem concluſio negat, vna propoſitio negat. Item cùm concluſio eſt neceſſaria, interdum vtraque propoſitio, interdum vna tantùm eſt neceſſaria: veluti ex ſententia Ariſtotelis in prima figura, ſiue ambæ propoſitiones ſint neceſſariæ, ſiue tantùm maior propoſitio, concluſio erit neceſſaria. Similis eſt ratio aliorum modorum. Dixi, ex ſententia Ariſtotelis: quoniam eius diſcipuli Theophraſtus & Eudemus ab eo diſſentientes exiſtimarunt ſemper concluſionem ſequi deteriorem partem ſyllogiſmi: ideóque non eſſe concluſionem neceſſariam, niſi vtraque propoſitio ſit neceſſaria, vt ſuo loco notaui.

4 *Quin etiam perſpicuum*. Colligit ſe docuiſſe ſimpliciter, id eſt generaliter, quando ſit, vel non ſit ſyllogiſmus: item quando ſit perfectus, vel imperfectus: item ſyllogiſmum eſſe non poſſe, quin termini ſint affecti vno,

ex modis expoſitis, id eſt, quin ſint in aliquo modo primæ vel ſecundæ, vel tertiæ figuræ. Obſerua, ſyllogiſmum imperfectum, vt ſecundæ vel tertiæ figuræ, ab Ariſtotele vocari ſyllogiſmum poſſibilem; quaſi non ſit ſyllogiſmus actu, ſed tantùm poteſtate; quia non concludit, niſi per reductionem ad primam figuram perficiatur.

IN CAP. XXV. DE NVMERO TERMINORVM PROPOSITIONUM, & concluſionum.

1 *Maniſeſtum quoque.* Proponit ſententiam mox probandam, quòd omnis demonſtratio, id eſt, omnis ſyllogiſmus categoricus (ſic enim demonſtrationis verbum ſæpe accipitur: quamuis plerumque ſignificet ſpeciem ſyllogiſmi præſtantiſſimam, diſtinctam à ſyllogiſmo topico & ſophiſtico) conſtat ex tribus terminis, non paucioribus, nec pluribus.

2 *Niſi per alia.* Priuſquàm probet ſyllogiſmos conſtare ex tribus terminis, proponit aliquot exceptiones eius regulæ, vt excludat eas ratiocinationes, ad quas futura probatio non pertinebit, quia continent plures terminos. Prima exceptio eſt in hac particula, quando eadem concluſio probatur per plura media, atque ita ſunt multi ſyllogiſmi probantes eandem concluſionem. Ita ſunt plures, quàm tres termini. ſunt enim duo termini in concluſione quare ſi ſumas duos medios terminos, & extruas duos ſyllogiſmos: erunt quatuor termini. ſi verò ſumas tres, erunt quinque. Similis ratio eſt, ſi ſumas quatuor, aut plures. Hoc autem bifariam contingere poteſt, & Ariſtoteles vtrumque modum proponit in contextu. Primus modus eſt, ſi ε probetur per αϐ, & per γδ. ε ſignificat concluſionem: reliqua elementa ſignificant, ſingula propoſitiones ſingulas. & quidem prius elementum ſignificat maiorem propoſitionem, poſterius minorem: Ergo αϐ eſt ſyllogiſmus inferens concluſionem ε: cuius ſyllogiſmi maior vocatur α, minor appellatur ϐ. Rurſus γδ eſt alter ſyllogiſmus, eandem concluſionem ε probans ex maiore γ & minore δ. Sicut igitur literæ γδ ſunt omnino diuerſæ à literis αϐ: ita poſterior ſyllogiſmus differt à priori: adeo vt extruantur ex diuerſis mediis terminis: vnde fit, vt propoſitiones ſint omnino diuerſæ, vt in ſequenti exemplo; in quo eadem concluſio, non omnem voluptatem eſſe bonam, probatur duobus ſyllogiſmis diuerſis, ita vt in priori pro medio termino ſumatur turpe, in poſteriori fugiendum.

α	*Fe*	Nihil turpe eſt bonum:	γ	*Fe*	Nihil fugiendum eſt bonum:
ϐ	*ri*	Quædam voluptas eſt turpis:	δ	*ri*	Quædam voluptas eſt fugienda: Ergo.
ε	*o*	Ergo Quædam voluptas non eſt bona.	ε	*o*	Quædam voluptas non eſt bona.

Alter modus eſt, ſi concluſio ε probetur per propoſitiones αβ, & per propoſitiones αγ, & per propoſitiones ϐγ. Hic vna eſt concluſio ε, ſyllogiſmi autem tres. Primus, αϐ: vbi α eſt maior: ϐ, minor. Secundus αγ: vbi α eſt maior: γ, minor. tertius γϐ: vbi γ eſt maior: ϐ, minor. Hi tres ſyllogiſmi non ſunt omnino ſeiuncti: quoniam alteram propoſitionem eandem habent, alteram diuerſam. Etenim αϐ & αγ habent eandem maiorem, diuerſam minorem. item αϐ & γϐ habent eandem minorem: & diuerſam maiorem. Quod cùm ita ſit: neceſſe eſt, in his tribus ſyllogiſmis eſſe eundem medium terminum diuerſimodè cum extremis connexum. quotieſcumque enim eadem eſt concluſio, & eadem propoſitio: neceſſe eſt eoſdem eſſe terminos. nam in concluſione ſunt ambo extrema: in qualibet propoſitione eſt medius terminus: conſtat itaque eadem eſſe extrema, & idem medium, vt in ſequenti exemplo.

I.

α *Fe* Nihil turpe eſt bonum:
ϐ *ri* Quædam voluptas eſt turpis: Ergo
ε *o* Quædam voluptas non eſt bona.

II.

α *Fer* Nihil turpe eſt bonum:
γ *iſ* Aliquod turpe eſt voluptas: Ergo
ε *on* Aliqua voluptas non eſt bona.

III.

γ *Feſ* Nihil bonum eſt turpe.
ϐ *ti* Quædam voluptas eſt turpis: Ergo
ε *no* Quædam voluptas non eſt bona.

Apparet igitur, hoc modo eoſdem eſſe terminos in omnibus ſyllogiſmis. Dicet aliquis: Hoc modo ſunt tantùm tres termini, non plures: ergo hæc non eſt bona exceptio: immo continetur ſub ipſa regula, quæ requirit tres terminos in ſyllogiſmo. Reſpondeo, hoc modo fieri plures terminos, ſi deinceps pergamus, & plures ſyllogiſmos extruamus. Cùm enim Ariſtoteles breuitatis causâ notauerit tres ſyllogiſmos, αβ, αγ, & ϐγ: nos poſſumus eodem modo plures adi-

res adiungere, vt β δ, & γ δ: atque ita habebimus plures terminos.

3 *Rurſus.* Sequitur ſecunda exceptio, quando ſunt plures ſyllogiſmi non probantes eandem concluſionem, ſed vnus probans concluſionem principalem, alij verò probantes maiorem & minorem illius ſyllogiſmi principalis, qui vocantur proſyllogiſmi, id eſt, antecedentes ſyllogiſmi; quia priùs debent probari propoſitiones, ſi ſint ignotæ, quàm ex iis inferatur concluſio. Hæc quoque exceptio pluribus modis conſiderari poteſt. Primus modus eſt, ſi vtraque propoſitio ſyllogiſmi principalis probetur ſyllogiſmo. Secundus eſt, ſi altera probetur per ſyllogiſmum, altera per inductionem. Tertius eſt, ſi vtraque probetur per inductionem. Quid autem inductio & ſyllogiſmus differant, libro ſequenti explicabitur. Ariſtoteles breuitatis causâ tertium modum prætermittit: quia à quouis ſuppleri poteſt, cùm omnium eadem ſit ratio. Primo igitur loco proponit primum modum, in quo α β γ ſignificant ſyllogiſmum principalem. nam α eſt maior propoſitio: β minor: γ concluſio. At verò δ ε ſignificant proſyllogiſmum probantem α, id eſt, maiorem, adeo vt δ ſit maior, ε minor, α concluſio. Rurſus ζ θ ſignificant alterum proſyllogiſmum probantem β, id minorem ſyllogiſmi principalis propoſitionem: ita vt ζ ſit maior: θ, minor: β concluſio, vt in ſequenti exemplo.

δ *Bar* Omne honorabile eſt bonum:
ε *ba* Omne honeſtum eſt honorabile:
ra Ergo α *Da* Omne honeſtum eſt bonum:

ζ *Da* Omne expetendum eſt honeſtum:
θ *ri* Quædam voluptas eſt expetenda:
i Ergo β *ri* Quædam voluptas eſt honeſta: Ergo
γ *i* Quædam voluptas eſt bona.

In hoc exemplo principalis concluſio eſt, quandàm voluptatem eſſe bonam. termini autem ſunt quinque, voluptas, bonum, honeſtum, expetendum, honorabile. ſyllogiſmi verò ſunt tres: vnus principalis α β γ: & duo proſyllogiſmi, id eſt, δ ε α, & ζ θ β. Secundò Ariſtoteles, cùm ait, *vel alterum inductione, alterum ſyllogiſmo,* proponit ſecundum modum: quo continetur ſyllogiſmus principalis, α β γ, & probatio alterutrius propoſitionis per ſyllogiſmum, alterius verò per inductionem. Tertium modum, vt ſuprà notaui, prætermittit. Tertiò cùm ait, *verùm ſic quoque*, oſtendit, his quoque modis non minùs quàm iis modis, quos tradidimus in præced. partic. eſſe plures concluſiones, proinde plures ſyllogiſmos. ſunt enim tres concluſiones, α, β, γ. α eſt concluſio primi proſyllogiſmi, vel inductionis. β eſt concluſio ſecundi proſyllogiſmi, vel ſyllogiſmi facti poſt inductionem. denique γ eſt concluſio ſyllogiſmi principalis.

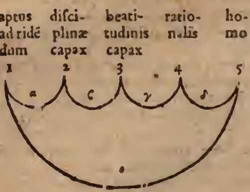
4 *Quòd ſi non plures.* Sequitur tertia exceptio, nempe cùm eſt ſyllogiſmus compoſitus, qualis eſt, qui vulgò vocatur ſorites. nam ſorites nihil aliud eſt, quàm ſyllogiſmus compoſitus affirmatiuus in prima figura, in quo ideo ſunt multi termini, quia ſunt plures ſyllogiſmi, id eſt, quia ſyllogiſmus compoſitus in plures ſimplices reſoluitur, vt in hoc exemplo:

Omne viuens eſt ſubſtántia:
Omne animal eſt viuens.
Omnis homo eſt animal: Ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

Hic enim ſyllogiſmus reſoluitur in duos, quorum prior eſt principalis, Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia: alter eſt proſyllogiſmus probans maiorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis, nempe, Omne viuens eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo omne animal eſt ſubſtantia. Sed hæc proſyllogiſmi concluſio, quæ eſt maior propoſitio ſyllogiſmi principalis, in ſorite reticetur. Hoc igitur eſt, quod Ariſtoteles ait; ſi non ſint plures, (ſubaudi, ſyllogiſmi diſtincti) ſed vnus, (ſubaudi, compoſitus, vt ſorites) ſic poſſe per plura (ſubaudi, media) colligi eandem concluſionem, ita vt ſint plures quàm tres termini. Obiter notandum eſt, aliud eſſe ſyllogiſmum compoſitum, aliud proſyllogiſmum, quamuis proſyllogiſmus videatur à Ramo accipi pro ſyllogiſmo compoſito: ſecundùm quam ſignificationem videretur ſcribendum polyſyllogiſmus, non proſyllogiſmus Ariſtoteli proſyllogiſmus eſt ſyllogiſmus ſimplex probans propoſitionem alterius ſyllogiſmi. Latinè dici poteſt antecedens ſyllogiſmus.

5 *Vt autem γ.* Poſtquàm expoſuit aliquot exceptiones à regula propoſita in prima partic. nunc vult probare, præter eas exceptiones obtinere dictam regulam. Exceptiones erant, quando ſunt plures ſyllogiſmi: nunc igitur vult probare, cùm eſt vnus ſimplex ſyllogiſmus, non poſſe eſſe plures

tribus terminis : adeò vt rectè ſyllogiſmis tamquàm vitium obiici ſoleat, quod conſtent ex quatuor terminis. Primò proponit hanc ſententiam, quòd ſyllogiſmus ſimplex non poteſt ex pluribus quàm tribus terminis conſtare. ait igitur, *vt γ [probatur] per α β*, id eſt, quatenus concluſio vna, quæ hic vocatur γ, probatur per ſyllogiſmum ſimplicem, qui appellatur α β, vtpote conſtans ex maiore α & minore β : hoc inquam modo eſſe impoſſibile vt ſint plures termini quàm tres. Secundò cùm ait, *ſit enim*, aggreditur probare, quod modò propoſuit : & ſumit concluſionem, quam vocat ε: ac ponit ſecundum aduerſarium eam probari per quatuor propoſitiones, quas vocat α β γ δ : vnde ſit, vt ſint quinque termini vt in ſubiecto exemplo.

Tertiò cùm ait, *ergo neceſſe*, incipit examinare hunc ſyllogiſmum α β γ δ, vt oſtendat in eo ſolo tres terminos perficere ſyllogiſmum ſimplicem. Ac primùm ſumit hoc principium, in dicto ſyllogiſmo conſtante ex quatuor propoſitionibus neceſſe eſſe vt quædam ita ſint inter ſe affecta, vt aliud habeat rationem totius, id eſt, vniuerſalis; aliud partis, id eſt, particularis: quia ſuprà cap. 23. part. 4. expoſitum fuit, in omni ſyllogiſmo requiri terminos ita connexos, vt alter alteri attribuatur : & propoſitiones quoque ſimiliter affectæ eſſe debent; vt vna ſit vniuerſalis, nempe maior; altera, tamquàm eius pars, nempe minor. nam reſpicimus ad primam figuram, à qua cetera oriũtur, ac pendent, adeo vt quod probabimus de prima figura, ſine dubio etiam in reliquis obtineat. Quartò cùm ait; *ergo ſic affectum*, principium quod modò accepit, accommodat ſyllogiſmo propoſito. cùm igitur neceſſe ſit in eo reperiri duas propoſitiones ita inter ſe affectas, vt termini ſint eo modo, quem nunc expoſui, connexi : ſumit Ariſtoteles tales eſſe duas primas propoſitiones α & β. Siue enim ſumas has duas, ſiue alias duas, putà β γ, aut γ δ, perinde eſt: quia ſemper erit eadem demonſtratio. Exempli igitur cauſá dicamus eſſe α β. Quintò cùm ait, *eſt igitur*, vlteriùs progreditur, & oſtendit, ex illis duabus propoſitionibus α β, quia ſunt ſyllogiſtice connexæ, colligi aliquam concluſionem : hoc enim probatum fuit ſuprà in expoſitione trium figurarum. Sextò cùm ait, *quæ aut eſt*, quærit quænam ſit ea concluſio, quæ ſit ex α β. ac ponit enumerationem quadrimembrem. aut enim concluditur ε, quæ erat concluſio ab initio demonſtranda : aut concluditur γ, aut δ, quæ ſunt reliquæ duæ propoſitiones antea ſumptæ : aut concluditur quiduis aliud putà ζ, vel η, vel θ. Septimò cùm ait, *Et ſiquidem*, incipit expendere ſingula ex his quatuor membris; vt oſtendat, quodcumque membrum aduerſarius ſumpſerit, ſemper fatendum eſſe, ſyllogiſmum conſtare ex tribus terminis. & in primis conſiderat illud membrum, quod ex α ϐ probatur ε : & inquit hoc modo contingere, vt ſyllogiſmus probans quod erat probandum, conſtet ex ſolis propoſitionibus α ϐ. Vnde poterat ſtatim inferre reliquas duas propoſitiones, γ & δ, fruſtra ab aduerſario adiectas eſſe. Vt tamen omnem tergiuerſationem tollat: quia poſſet aduerſarius dicere probationem quidem fieri per ſolas propoſitiones α ϐ, iuuari tamen & confirmari per γ & δ; idcirco Octauò cùm ait; *γ autem & δ*, eo retento, quòd ex α ϐ probetur ε, vlteriùs quærit quid efficiatur ex γ & δ. hic autem notanda eſt diuiſio bimembris : aut enim hæ propoſitiones ſunt eodem modo affectæ, quo diximus affectas eſſe α ϐ, id eſt nexu ſyllogiſtico, quia termini ſunt inter ſe connexi vt totum & pars, id eſt, vt attributum & ſubiectum: aut non ſunt ita affectæ, id eſt, non ſunt ſyllogiſticæ. Prius membrum conſideratur in hoc verſiculo, vbi Ariſtoteles inquit, ſi ita eſt, etiam ex γ δ colligi aliquam concluſionem, ſicut antea colligebatur ex α ϐ. quotieſcumque enim propoſitiones ſyllogiſtico modo ſunt expoſitæ, ſemper inſerunt aliquam concluſionem. Nonò, cùm ait, *nempe aut ε*, ſubdiuidit prius illud membrum in quatuor. Eſt autem eadem diuiſio, quæ ſuprà dicta fuit de α ϐ. Sicut enim α ϐ probabant vel ε, vel γ, vel δ, vel aliquid extraneum : ita etiam γ δ, ſi quid probant, vel probant ε, vel α, vel ϐ, vel quid extraneum. Decimò cùm ait, *Si [colligatur]* ε, incipit expendere ſingula membra expoſitæ ſubdiuiſionis : & in hoc verſic. ſimul coniungit tria membra. Siue enim per γ δ probetur ε, ſiue probetur α, ſiue probetur ϐ, cùm antea dixerimus per α ϐ probari ε,

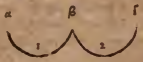
non

non erit vnus ſyllogiſmus ſimplex, ſicut initiò ſupponebatur; ſed vel plures ſyllogiſmi, vel ſaltem vnus compoſitus. Nam ſi per α β probatur ε, & per γ δ probatur idem ε: iam ſunt duo ſyllogiſmi diuerſi probantes eandem concluſionem: quæ quidem erat prima exceptio expoſita in partic. 2. Quòd ſi per γ δ probatur α, vel ζ: iam γ δ eſt proſyllogiſmus,& α ζ eſt ſyllogiſmus principalis. itaque aut eſt ſecunda exceptio, de qua in partic. 3. ſi hi ſyllogiſmi diſtinctè extruantur, principalis (inquam) & proſyllogiſmus: aut erit exceptio tertia, de qua in particula 4. ſi ſyllogiſmus principalis & proſyllogiſmus ita coniungantur vt fiat ſorites. In ſumma non eſt vnus ſimplex ſyllogiſmus, ſicut initiò ſupponebatur. Ergo aduerſarius ponens in ſyllogiſmo plures tribus terminis, ducitur ad abſurditatem, vt ſibi ipſi contradicat: quia initiò ponebat ſyllogiſmum ſimplicem α β γ δ: nunc verò cogitur fateri non eſſe ſyllogiſmum ſimplicem. Vndecimò cùm ait, *Si aliud quidpiam*, expendit quartum membrum ſubdiuiſionis, nempe ſi γ δ probent aliquid extraneum, putà ζ:& hoc quoque caſu ducit aduerſarium ad eandem abſurditatem, immò euidentiorem, quàm antea fuerit. nam antea poterat aliquo modo dici vnus ſyllogiſmus, nempe compoſitus: hic verò duo ſunt ſyllogiſmi omnino ſeiuncti; quia & propoſitiones & concluſiones ſunt diuerſæ. primus enim eſt α ζ ε: ſecundus: γ δ ζ. Duodecimò,cùm ait,*ſi verò* γ, expendit ſecundum membrum diuiſionis principalis, nempe cùm γ δ non ſunt ſyllogiſticè connexæ, ideóque nihil probant, eo ſcilicet ſuppoſito, quod antea diximus, per α ζ probat ε. Hoc caſu ait Ariſtoteles, γ δ fruſtra aſſumi, ſiquidem nihil probant, & probatio perficitur per ſola α ζ. Addit tamen quaſdam exceptiones: quia etiamſi γ δ nihil ſyllogiſticè probent, tamen poſſunt ob aliquam aliam cauſam aſſumi, ſicut pluribus explicabitur lib. 8. Topic. cap. 1. vbi tradentur quatuor cauſæ, quarum duas hoc loco Ariſtoteles nominatim propoſuit,reliquas generalibus verbis innuit. Prima cauſa eſt, vt per inductionem probetur aliqua propoſitio ſyllogiſmi principalis, vt α, aut ζ. ſecunda cauſa eſt crypſis,id eſt, occultatio. nam opponentes ſolebant inter maiorem & minorem propoſitionem multas propoſitiones interiicere nihil ad rem facientes, tantùm ne appareret nexus inter maiorem & minorem, quò faciliùs reſpondens has propoſitiones concederet. Tertia cauſa eſt ornatus & amplificatio orationis. Quarta cauſa eſt perſpicuitas, vt propoſitiones principales declarentur. Sine autem ob aliquam harum cauſarum, ſiue fruſtra aſſumantur γ & δ, ſemper verum eſt, ſyllogiſmum confici ex ſolis α ζ. Decimotertiò ait, *Quòd ſi ex α ζ*. Hic, vt ſcopus & nexus intelligatur, memoriá repetendum eſt, Ariſtotelem initiò ſumpſiſſe duas propoſitiones ſyllogiſticas α β, ac ſubieciſſe diuiſionem, quòd vel probant ε, vel γ, vel δ, vel quiduis extraneum, putà ζ: hactenus expendit primum membrum, cùm ex α ζ probatur ε: nunc coniunctim expendit reliqua tria membra, id eſt, cùm ex α ζ probatur quiduis aliud præter ε, ſiue id ſit γ, ſiue δ, ſiue ζ. Hic quoque ponit ſubdiuiſionem quandam: quoniam eo poſito de α ζ, quærit quid efficiant γ & δ. In hac ſubdiuiſione conſiderari poſſunt quinque membra:aut enim ex γ δ probatur ε, aut α, aut ζ, aut aliquid extraneum putà ζ, aut nihil. Primum membrum in contextu ab Ariſtotele omititur breuitatis ſtudio: quia ſi γ δ probent ε, & α β probent quiduis aliud præter ε, (hoc enim eſt primum membrum) manifeſtum eſt, idem eſſe dicendum, quod ſuprà dicebamus, cùm ex α ζ probatur ε, & ex γ δ quiduis aliud. In hoc igitur verſic. expendit tria ſequentia membra, nempe cùm γ δ probant quiduis aliud præter ε: ſiue id ſit α ſiue ζ, ſiue ζ & his caſibus ait eſſe duos ſyllogiſmos, alterum α ζ, alterum γ δ, quorum neuter probat concluſionem ε. Ergo aduerſarius ducitur ad manifeſtam contradictionem: quoniam initiò ſupponebamus eſſe vnum ſyllogiſmum ſimplicem probantem concluſionem ε: nunc autem oſtendimus eſſe duos ſyllogiſmos non probantes concluſionem ε. Decimoquartò, cùm ait, *ſi verò non colligitur*, expendit vltimum membrum, nempe cùm ex γ δ nihil concluditur, eo retento, quod ſuprà diximus, ex α ζ probari quiduis aliud præter ε. Hoc caſu ducit Ariſtoteles aduerſarium ad duplicem abſurditatem. Prior eſt: quia γ & δ non ſunt partes ſyllogiſmi,cùm non ſint ſyllogiſticè compoſitæ: ideóque fruſtra ſunt aſſumptæ. Adde ex præcedentibus exceptionem, niſi inductionis vel occultationis vel ornatus vel perſpicuitatis causâ ſint aſſumptæ. Sed hoc eſt contra hypotheſim: quia ſupponebamus has quatuor propoſitiones, α, ζ, γ, δ, eſſe partes ſyllogiſmi. Poſterior abſurditas eſt: quia non probatur ε, vt ab initio ſupponebatur. Decimoquintò, cùm ait, *Quare perſpicuum*, ex dictis concludit, omnem demonſtrationem & omnem ſyllogiſmum categoricum conſtare ex tribus terminis ſolis, qui faciunt duas propoſitiones: quia ſi plures ponamus, in contradictionem incidimus, vt oſtenſum

eſt. vide ſchediaſma, quod contextui ſubieci.

6 *Cùm autem hoc.* Ex eo, quod proximè dictum eſt, ſyllogiſmum conſtare ex tribus terminis, colligit eum conſtare ex duabus propoſitionibus: quia tres termini faciunt duas propoſitiones, ſicut tres columnæ faciunt duas feneſtras, vt ſequens tempus oſtendit.

1	2	3
aptum ad ridendum	rationale	homo

Propoſitio:

1. Omne rationale (β) eſt aptum ad ridendum (α):
2. Omnis homo (γ) eſt rationalis (ζ).

Cùm autem ait, *niſi quid aſſumatur*, addit quandam exceptionem: quia ex tribus terminis interdum fiunt multæ propoſitiones: nempe duæ, ex quibus ſyllogiſmus extruitur in ſecunda vel tertia figura; & aliæ, per quas ſyllogiſmus ſecundæ vel tertiæ figuræ perficitur, id eſt, reſoluitur in primam. Hoc autem fit vel per conuerſionem propoſitionum, vel per deductionem ad impoſſibile, vt ſuprà expoſitum fuit. Cùm enim propoſitio conuertitur, non eſt ampliùs eadem: veluti, omnis homo eſt animal, aliquod animal eſt homo.

7 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit, ſi plures ſint quàm duæ propoſitiones propoſitæ ad probandam concluſionem principalem, inde aut nihil concludi, aut eſſe quaſdam propoſitiones non neceſſarias. Hîc duo ſunt notanda. Primò, Ariſtotelem non ſimpliciter requirere vt ſint duæ propoſitiones tantùm, ſed adiunctâ eâ limitatione, quæ ſint propoſitæ ad probandam concluſionē principalem: quia poſſunt eſſe plures, ſi coniungas proſyllogiſmos cum ſyllogiſmo principali, vt ipſe Ariſtoteles per parentheſim in contextu notat. Secundò notandum eſt, non dicere Ariſtotelem, quando ſunt plures propoſitiones, eſſe quaſdam inanes, ſed eſſe non neceſſarias. quædam enim ſunt non neceſſariæ, quæ tamen non ſunt inanes, id eſt, quæ afferuntur vel propter inductionem, vel propter aliam ex quatuor cauſis ſuprà expoſitis, vt Philoſophus docebit dicto primo capite octaui Topici: vbi ſeiunget propoſitiones non neceſſarias à neceſſariis. neceſſariæ enim dicuntur eæ ſolæ, quæ concluſionem principalem efficiunt.

8 *Itaque ſi ſecundum.* Confert inter ſe terminos, propoſitiones, & concluſiones. Hæc collatio ſpectatur aut in vno & ſimplici ſyllogiſmo, aut in pluribus ſeu in ſyllogiſmo compoſito. De vno & ſimplici agitur in hac particula: de compoſito dicetur in ſeq. partic. In ſimplici ſyllogiſmo ait Philoſophus propoſitiones eſſe pares, nempe duas: terminos autem eſſe impares, quia ſunt vno plures propoſitionibus, id eſt, tres: concluſionem autem eſſe dimidium propoſitionum; nempe quia concluſio eſt vna, cùm propoſitiones ſint duæ.

9 *Cùm autem.* Nunc agit de numero terminorum, propoſitionum, & concluſionum in ſyllogiſmis compoſitis. Ac primò proponit hanc ſententiam, quòd in ſyllogiſmis compoſitis ſimiliter termini ſunt vno plures quàm propoſitiones, vt in ſyllogiſmo ſimplici anteà dictum fuit. Ait, *cùm per proſyllogiſmos concluditur*, id eſt, quando probatur non ſolùm concluſio principalis, ſed etiam ſyllogiſmi principalis propoſitiones probantur per proſyllogiſmos. Ait, *vel per plura media continua*, id eſt, cùm probatur ſyllogiſmo compoſito, qualis eſt ſorites, de quo ſuprà dixi. Huius dat exemplum, cùm ſubdit, *vt* αζ. In hoc exemplo τ' αβ probatur per γδ: eſt autem αζ concluſio: γ verò & δ ſunt duo medij termini continui. Ideo autem duobus elementis ſignificatur concluſio: quia conſtat duobus terminis; ita vt α ſignificet maius extremum; β, minus extremum; vt in ſequenti exemplo:

ſubſtātia	viuēs	animal	homo

Omnis viuens (γ) eſt ſubſtantia (α):

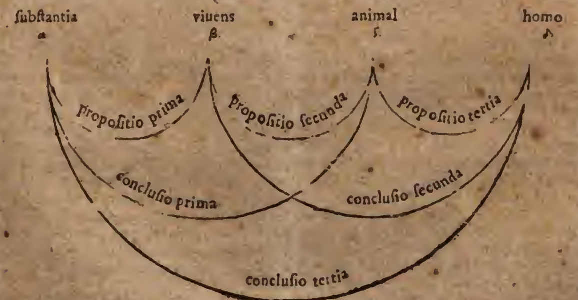
Omne animal (δ) eſt viuens (γ):

Omnis homo (β) eſt animal (δ): Ergo

Omnis homo (ζ) eſt ſubſtantia (α).

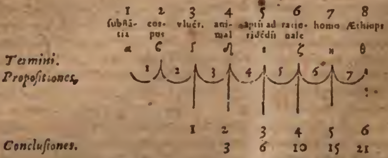
Secundò, cùm ait, *aut enim extra*, probat, quod modò dixit, in ſyllogiſmis compoſitis vno plures eſſe terminos, quàm propoſitiones: quoniam omnibus terminis, quotquot ſunt

ſunt, diſpoſitis, inueniemus interualla iis terminis intericcta, vno pauciora eſſe, quàm terminos; quemadmodum videmus vnà pauciores eſſe feneſtras, quàm columnas, quibus interiacent: propoſitiones autem tot ſunt, quot interualla: ſiquidem notantur lineis per interuallum à termino ad terminum ductis. Quòd autem interualla ſemper vno pauciora ſint quàm termini, ſic oſtendit: ſupponit in tribus terminis ita rem habere: quia hoc iam docuit in præcedentibus: tres enim termini faciebant duas propoſitiones. Iam ſi addas nouum terminum: neceſſe eſt, vt addas extra, vel intra illos tres terminos. Exempli gratiâ, ſint tres termini, α, β, γ, facientes duas propoſitiones, α, β, & β γ vis addere quartum terminum δ. neceſſe eſt, vt addas vel extra, id eſt, ante α, aut poſt γ; vel intra, id eſt, inter α & ϐ, vel inter β & γ: adeò vt quatuor modis poſſis addere quartum terminum. atqui his omnibus modis, ſicut additur vnus terminus, ita etiam additur vna propoſitio. cùm igitur eadem additio fiat tam ad terminos, quàm ad propoſitiones: certè manet idem diſcrimen, quòd termini ſunt vno plures quàm propoſitiones. Quòd autem, ſicut vnus terminus additur, ita etiam addatur vna propoſitio, perſpicuè apparebit ex 5. membro huius partic. Tertiò cùm ait, *non tamen*, poſtquàm docuit in quo conueniant ſyllogiſmus ſimplex & compoſitus, (nempe quia in vtroque termini ſunt vno plures, quàm propoſitiones) nunc docet eorum diſcrimen: quia in ſyllogiſmo ſimplici diximus ſemper propoſitiones eſſe pares, terminos verò impares: in ſyllogiſmo autem compoſito ſecus eſt: modò namque propoſitiones ſunt pares, termini impares: modò è contrario propoſitiones impares, termini pares. Hoc Ariſtoteles probat, inquiens, *nam vnà cum termino.* Probatio talis eſt: Adiecto nouo termino, adiicitur noua propoſitio, vt paulò antè probatum fuit: ergo hac adiectione facta, termini ex imparibus fiunt pares, & propoſitiones ex paribus fiunt impares. rurſus autem noua adiectione facta, termini fient impares, & propoſitiones pares. & ita deinceps. Quartò cùm ait, *Concluſiones verò*, docet alterum diſcrimen inter ſyllogiſmum ſimplicem & compoſitum. nam in ſimplicibus diximus concluſiones eſſe dimidiam partem propſitionum: in compoſitis verò ſæpe concluſiones ſunt multò plures, quàm propoſitiones. quotieſcumque enim additur nouus terminus, additur quidem vna propoſitio, vt antea dictum fuit, ſed adduntur multæ concluſiones, id eſt, tot concluſiones, quot erant termini, vno excepto. Exempli gratiâ, ſi ſint tres termini, & addas quartum, addes duas concluſiones. ſi addas quintum, addes tres concluſiones. ſi ſextum, quatuor. ſi ſeptimum, quinque. & ita deinceps: quia concluſiones applicantur ad omnes terminos, excepto vltimo. Hoc non poteſt intelligi, niſi explicetur exemplis. Quintò igitur Ariſtoteles, cùm ait, *vt ſi ſit α β γ*, proponit exemplum ſyllogiſmi ſimplicis in quo ſcimus eſſe tres terminos, propoſitiones duas, concluſionem vnam. Sunt igitur tres termini, α, ϐ, γ. Addit Ariſtoteles quartum terminum, δ: addit (inquam) extrà, id eſt, vltimo loco, nempe poſt γ. Sic additur noua propoſitio γ δ, duabus propoſitionibus antea ſumptis, α ϐ & ϐ γ. item concluſioni α γ adduntur duæ concluſiones, β δ & α δ, vt ſequens typus oſtendit.

Eadem ratio eſt, ſi nouus terminus primo loco ponatur, id eſt, ante α. Sextò cùm ait,

Similiter fit & in aliis, docet, ſi addas plures alios terminos, vt quintum, ſextum, ſeptimum, ſemper idem contingere, vt modo expoſito multiplicentur concluſiones. Septimò cùm ait, *Et ſi medio*, oſtendit idem fieri, etiamſi nouus terminus prioribus interiiciatur, ſiue ſumatur inter α & β, vt in ſequenti exemplo; ſiue inter β & γ. Hic aliquis dubitare poſſet: quia cùm nouus terminus aliis interiicitur, videntur addi duæ propoſitiones, non vna, vt antea diximus. nam ſi τὸ δ ponatur inter α & β, naſcuntur duæ propoſitiones: ſiquidem τὸ α dicitur de δ, & τὸ δ de β. item ſi τὸ δ ponatur inter β & γ, ſimiliter naſcuntur duæ propoſitiones, id eſt, τὸ β de δ, τὸ δ de γ. Reſpondeo, addi quidem duas propoſitiones, ſed vnam demi, in cuius locum hæ duæ ſubrogantur, veluti cùm δ ponitur inter α & β, αβ non eſt ampliùs propoſitio, ſed concluſio. duabus ergo additis, & vnâ demptâ, rectè dicimus vnam addi. Octauò cùm ait, *quare multò plures*, concludit, in ſyllogiſmo compoſito multò plures eſſe concluſiones, quàm terminos vel propoſitiones: quod ita intelligendum eſt: quia ſemper addito nouo termino, adduntur plures concluſiones, quàm propoſitiones, vel termini. Sint enim tres termini, αβγ: duæ ſunt propoſitiones, αβ, & βγ: vna eſt concluſio, αγ. adde quartum terminum δ: addis tertiam propoſitionem, γ de δ: duas concluſiones, α de δ & β de δ. atqui antea erat vna concluſio, cui nunc addis duas. erunt igitur tres concluſiones, totidem ſcilicèt, quot ſunt propoſitiones. Sed ſi vlteriùs pergas, concluſiones plures erunt. adde enim quintum terminum ε: ſic addes quartam propoſitionem, δ de ε: erunt igitur quatuor propoſitiones: concluſiones autem ſex; quia tribus antea poſitis addis alias tres; nempe α de ε, β de ε, & γ de ε. Sed δ de ε non eſt concluſio. hoc enim eſt, quod Ariſtoteles ſuprà dicebat, ad ſolum terminum extremum non applicari ſyllogiſmum. Eadem eſt ratio additionis, ſi plures alij termini deinceps adiungantur, vt in ſequenti typo videre licet.

IN CAP. XXVI. DE PROBLEMATIS IN QVAQVE figura adſtruendis, vel euertendis.

IN hoc capite duo Ariſtoteles docet: Primò quæ problemata in ſingulis figuris probari, vel euerti poſſint: Secundò quænam faciliùs aut difficiliùs probentur, vel euertantur.

1 *Quia verò*. Proponit regulam, qua cognoſcamus, quæ faciliùs, & quæ difficiliùs probantur. faciliùs enim probantur, quæ probantur in pluribus figuris, & modis: difficiliùs, quæ in paucioribus.

2 [*Problema*] *igitur*. Expendit ſingula problematum genera: ac docet, in quot, & quibus figuris, & quot modis probari poſſint. Primò igitur docet, problema vniuerſale affirmans probari tantùm in prima figura, & in vno tantùm eius figuræ modo, nempe in Barbara. Secundò cùm ait, *Priuatiuum autem*, docet, problema vniuerſale negans probari in prima, vel in ſecunda figura: in prima, inquam, figura vno modo, id eſt, in Celarent: in ſecunda duobus modis, id eſt, in Ceſare, vel Cameſtres. Tertiò cùm ait, *Sed particulare*, docet, problema particulare affirmans probari in prima, vel in tertia figura: in prima, inquam, vno modo, id eſt, in Darij: in tertia tribus modis, id eſt, in Darapti, vel Diſamis, vel Datiſi. Quartò cùm ait, *Denique priuatiuum*, docet, problema particulare negans probari in omnibus figuris: id eſt, in prima figura vno modo, nempe in Ferio: in ſecunda duobus modis, id eſt, in Feſtino, & Baroco: in tertia tribus modis, id eſt, in Felapton, Brocardo, & Feriſon. Memoriæ cauſâ notetur, in prima figura ſemper eſſe vnum modum probandi quoduis problema, in ſecunda duos, in tertia tres. Item in prima figura probari omnia problemata, in ſecunda omnia negantia, in tertia omnia particularia.

3 *Perſpicuum igitur*. Ex dictis colligit, & ſingillatim explicat, quænam problemata faciliùs vel difficiliùs confirmentur; vel refel-

refellantur. Primò igitur ait, problema vniuerſale affirmans difficillimè probari, nempe quia probatur vno modo in Barbara: facillimè autem refelli, nempe ob rationem, quæ mox proponetur in contextu. Secundo cùm ait, *& omnino*, incipit conferre problemata vniuerſalia cum particularibus. Cùmque hæc collatio duabus ſententiis contineatur; quarum prior eſt, quòd vniuerſalia faciliùs euertantur, quàm particularia, poſterior eſt, quòd particularia faciliùs confirmantur, quàm vniuerſalia: hîc proponit priorem ſententiam. Tertiò cùm ait, *quia* [*vniuerſalia.*] probat ſententiam modò propoſitam, quòd vniuerſalia faciliùs euertuntur, quàm particularia: nempe quia euertuntur in pluribus figuris, & modis. Hoc autem ſic oſtendit: quia vniuerſale affirmans euertitur tam per contrarium, id eſt, vniuerſale negans, quàm per contradictorium, id eſt particulare negans. ſiue enim probes nullam voluptatem eſſe bonam, ſiue non omnem voluptatem eſſe bonam: euertes problema ſtatuens omnem voluptatem eſſe bonam. atqui particulare negans probatur in omnibus figuris: vniuerſale autem negans probatur in prima, & in ſecunda figura. ergo his omnibus modis euertitur problema vniuerſale affirmans, id eſt, in nouem modis, Celarent, Ferio, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Felapton, Brocardo, & Feriſon. Similiter problema vniuerſale negans euertitur per contrarium vniuerſale affirmans, & per contradictorium particulare affirmans: Ergo euertitur in quinque modis, id eſt, in Barbara, Darij, Darapti, Diſamis, & Datiſi. Problema verò particulare euertitur tantùm per contradictorium, id eſt, particulare affirmans, per vniuerſale negans: & particulare negans, per vniuerſale affirmans. per contrarium verò non euertitur: in particularibus enim contraria ſunt ſimul vera: vt, quidam homo eſt iuſtus, &, quidam homo non eſt iuſtus. nam hæc quæ vulgò vocantur ſubcontraria, ab ipſo Ariſtotele vocari contraria, ſuprà docui. Ergo problema particulare affirmans euertitur tribus modis, id eſt in Celarent, Ceſare, & Cameſtres: particulare autem negans vno modo in Barbara. Quartò cùm ait, *Ad confirmandum*, proponit poſteriorem ſententiam, quòd problemata particularia faciliùs probantur, quàm vniuerſalia. Quintò cùm ait, *quia & in pluribus*, probat poſteriorem ſententiam huiuſmodi ſyllogiſmo: Quæ in pluribus figuris & modis probantur, ea faciliùs probantur: atqui problemata particularia in pluribus figuris & modis probantur, quàm vniuerſalia: ergo problemata particularia faciliùs probantur. Huius ſyllogiſmi maior propoſitio hîc prætermittitur: minor continetur his verbis: concluſio verbis proximè præcedentibus. Porrò maior patet ex particula prima, minor ex partic. 2.

4 *Et omnino.* Primùm oſtendit vniuerſalia euerti per particularia: ſubaudi, contradicentia: Contrà quoque particularia euerti per vniuerſalia: ſimiliter ſubaudi, contradicentia: quia ſi contradictionis altera pars eſt vera, altera eſt falſa. Deinde cùm ait *Confirmare autem*, confert inter ſe vniuerſalia & particularia ſubalterna, quemadmodum proximè contulerat contradictoria: atque ait, ex particularibus non confirmari vniuerſalia: quia non rectè arguitur: Quidam homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt iuſtus. Contrà verò ex vniuerſalibus confirmari particularia. rectè enim arguitur: Omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt rationalis.

5 *Item planum.* Confert inter ſe confirmationem & refutationem problematis: & ait, faciliùs refutari, quàm confirmari. Vnde Lucretius lib. 1.

,, *Nam quiduis citiùs diſſolui poſſe videmus,*
,, *Quàm rurſus refici.*--

Iſocrates πρὸς Φίλιππον, Εἰδότες ὅτι συστῆσαι μὲν ἐστὶν ἅπαντα χαλεπὸν, διαλῦσαι δὲ ῥᾴδιον. id eſt, ſcientes omnium *rerum* compoſitionem *eſſe* difficilem, diſſolutionem facilem. Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν, Ὥσπερ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀκούσας ὅτι Φίλιππος Ὄλυνθον κατέσκαψεν, ἀλλ' οὐκ ἀναστῆσαί γε τοιαύτην, ἔφη, πόλιν ἐκεῖνος ἂν δυνηθείη. id eſt, quemadmodum Lacedæmonius, cùm audiſſet Philippum Olynthum diruiſſe, At non, inquit, inſtaurare talem vrbem ille poſſet.

6 *Quomodo igitur.* Primo tractatui de ſyllogiſmis extruendis, epilogo finem imponit.

DE INVENTIONE, TRACTATVS II.

IN CAP. XXVII. QVO TRADVNTVR DE SYLLOGIſmis puris præcepta generalia.

SEquitur ſecundus tractatus, qui inſcribitur de inuentione, ſeu de copia & abundantia propoſitionum. Idem enim eſt, inuenire medium terminum, & inuenire propoſitiones: quia propoſitiones ſyllogiſticæ conficiuntur ex medio termino & duobus

extremis: duo verò extrema non egent inuentione, cùm contineantur ipſo problemate ad diſquirendum propoſito: tantùm igitur oportet inuenire medium terminum. Poſtquam ergo Ariſtoteles docuit, quomodo ſyllogiſmi fiant, & quam vim habeant: nunc vult rationem tradere, quâ ſint in promptu, vt nos reddat perfectos logicos. Ex eo namque dignoſcimus præſtantes artifices à rudioribus: quòd hi, etſi aliquo modo opus faciunt, non tamen ea facilitate & celeritate facere poſſunt, qua boni artifices. Et quemadmodum priùs diſcimus rationem legendi, poſteà nobis comparamus habitum & promptitudinem, vt facilè & expeditè legamus: ita etiam in logica priùs diſcimus rationem faciendorum ſyllogiſmorum; poſtea rationem, qua ſyllogiſmi nobis ſuppetant, & in promptu ſint. In hoc tractatu Ariſtoteles vtitur methodo ab vniuerſalibus ad particularia: vbi præcipuè tres gradus ſpectantur: quædam enim ſunt præcepta generalia, quæ pertinent ad omnia problemata: alia verò ſunt minùs generalia, id eſt, quæ ſunt propria cuiuſque generis problematum, nempe vniuerſalis affirmantis, & vniuerſalis negantis, & particularis affirmantis, & particularis negantis: alia denique ſunt magis ſpecialia. Et hoc bifariam contingit: quædam enim ſpecialia ſunt ratione artis logicæ, veluti præcepta Topica, quæ ſunt propria ſyllogiſmi dialectici: alia verò ſunt ſpecialia ratione ſcientiarum, quibus accommodantur: qualia ſunt præcepta de inuentione ſyllogiſmorum phyſicorum, aut geometricorum, aut medicorum. Incipit autem Philoſophus à præceptis generaliſſimis, quæ quidem hoc capite tradit. ſed antequàm hoc faciat, quædam præmunit. Vnde hoc caput diuiditur in tres partes. Primò namque in prima particula proponit hunc tractatum. Secundò vſque ad partic. 5. explicat quaſdam præmunitiones. Tertiò in partic. 5. & ſequentibus proponit varia præcepta de inuentione.

1 *Quo autem modo.* In hac particula primùm proponit, quòd deinceps eſt expoſiturus, nempe quomodo conſequi poſſimus, vt ſyllogiſmis abundemus, & qua via ſeu methodo propoſitiones inueſtigemus. Hæc autem dicuntur *ἐν* [illegible]. idem enim eſt, abundare ſyllogiſmis, & abundare propoſitionibus, vel abundare mediis terminis: quoniam (vt ſuprà notaui) qui habet medium terminum, facilè ex eo facit propoſitiones; propoſitiones autem conſtituunt ſyllogiſmum, vt partes totum. Secundò cùm ait, *quia fortaſſe*, rationem affert ſui inſtituti, atque hunc tractatum cum ſuperiori connectit, quoniam (inquit) fortaſſe non ſufficit (τὸ fortaſſe non eſt dubitationis, ſed modeſtiæ nota, qua Ariſtoteles ſæpe vti ſolet, cum aliquid ſine probatione proponit) ergo non ſufficit noſſe quomodo fiant ſyllogiſmi, niſi etiam acquiramus facultatem, qua poſſimus extruere ſyllogiſmos, quotieſcumque iis opus habebimus. Hic igitur tractatus meritò præcedentem ſequitur, vt practicus theoricum. Quod vt clariùs intelligatur; & methodus huius libri 1. Priorum appareat; nec minùs intelligatur, quàm ineptè à multis diſputetur de ordine harum duarum logicæ partium, quarum altera eſt de inuentione, altera de diſpoſitione: notandum eſt, primò naturam & vim ſyllogiſmorum eſſe cognoſcendam, deinde ad vſum traducendam. Prior igitur pars eſt theorica, quam hactenus Ariſtoteles docuit: poſterior eſt practica: & quidem bipertita: quia duplex eſt ſyllogiſmorum vſus: aut enim ipſi ſyllogiſmos inuenimus, & extruimus: aut de ſyllogiſmis, quos alij extruxerunt, ex præceptis artis iudicamus, & confuſè conceptos, in figuras & modos reſoluimus; vel certâ formâ digeſtos, in aliam formam conuertimus. Prior praxeos pars inſcribitur de inuentione: poſterior de iudicio, vel reſolutione, vel diſpoſitione. Ad priorem praxeos partem pertinet hic tractatus: ad poſteriorem ſequens tractatus. Quòd autem ſuperior pars fuerit theorica, hic verò incipiat practica, verba Ariſtotelis apertè indicant, quibus oſtendit ſuperiorem partem pertinere ad theoriam ſeu contemplationem extruendorum ſyllogiſmorum, hanc verò ad acquirendam facultatem, qua poſſimus facilè efficere ſyllogiſmos. opponit enim verbum *ποιεῖν* verbo *θεωρεῖν*.

2 *Eorum igitur.* Sequuntur quædam præmunitiones cognitu neceſſariæ, priuſquàm tradantur præcepta de inuentione. Prima præmunitio diuidit omnes res in tria genera: quædam enim tantùm ſubiiciuntur, non attribuuntur, nempe indiuidua, vt Plato, & Socrates: alia tantùm attribuuntur, non ſubiiciuntur, vt quantitas, qualitas & reliqua generaliſſima: alia denique & attribuuntur & ſubiiciuntur, vt genera, & ſpecies ſubalternæ. Quod ad verba contextus attinet: poſtquàm Ariſtoteles dixit, *vt Cleon & Callias*, ſubiicit, *& quod ſingulare* [eſt,] vt intelligamus eandem eſſe rationem cuiusvis alius indiuidui: ſingulare enim vocat indiuiduum. Deinde ſubiicit, *quódque ſub ſenſum cadit*, non vt aliquid noui adiiciat, ſed vt quod dixit, magis explicet: idem enim eſt ſingulare, &c.

re, & quod ſub ſenſum cadit: quia ſingularia ſenſu, vniuerſalia intellectu percipiuntur. Quod verò ad ipſam diuiſionem attinet, recte debet intelligi. cùm enim dicimus ſingularia nulli attribui, intelligimus attributionem per ſe, non per accidens, vt ipſe Philoſophus notabit in ſequenti part. quod iam ad Porphyrium expoſui. Rurſus cùm dicimus quædam maximè vniuerſalia non ſubiici, ſimiliter eſt intelligendum de vera attributione & per ſe: nam aliquo modo omnia poſſunt ſubiici. quid enim magis generale eſt, quàm ens, & vnum? atqui Metaphyſicus ait ens eſſe vnum, & vnum eſſe ens. ſed hæ non ſunt veræ attributiones: quales ſunt, cùm dicimus hominem eſſe rationalem, vel aptum ad ridendum. Ergo illa maximè vniuerſalia non ſubiiciuntur, id eſt, ferè non ſubiiciuntur. nam Ariſtoteles hanc particulam *ferè*, adhibet in calce quartæ particulæ.

3 *Conſtat igitur.* Probat diuiſionem rerum in præcedenti particula allatam. Cùm autem ea diuiſio fuerit trimembris, probat tantùm duo membra extrema, omiſſo medio, tamquàm minùs dubio. Primò igitur per ſenſum oſtendit quædam eſſe, quæ nulli attribuuntur, id eſt, ſingularia. Cùm autem ait, *vnumquodque ferè, eſt eiuſmodi,* &c. particulam *ὡς ἐπί*, *ferè* ſic accipe: quia hæc quoque poſſunt aliquo modo attribui, non tamen per ſe, ſed ex accidenti, vt ipſe Ariſtoteles explicat, ſubiiciens verba illa, *niſi ex accidenti.* & ſequentibus verbis, *dicimus enim,* proponit exemplum attributionis eiuſmodi accidentariæ, quam nos iam ad Porphyrium expoſuimus. Secundò cùm ait, *Surſum quoque*, aſſumit eſſe quædam ſuprema, quæ tantùm attribuuntur, non ſubiiciuntur, tamquàm demonſtrandum libro primo Poſteriorum cap. 19. & ſequentib.

4 *De his igitur.* Sequitur altera præmunitio, qua explicatur, quatenus ea tria rerum genera in demonſtrationem vel ſyllogiſmum cadunt. Primò igitur ait hæc, quæ poſtremo loco nominauit, id eſt, ſumma attributa, non cadere in demonſtrationem tamquàm ſubiecta: ſiquidem diximus ea nulli rei ſubiici. Secundò cùm ait, *niſi ſecundùm opinionem*, oſtendit hæc poſſe ſubiici in ſyllogiſmo probabili & dialectico: quia (vt ſuprà expoſui) nihil eſt tam generale, cui non poſſit aliquid attribui, quamuis ſecundum naturalem attributionem quæ in veris demonſtrationibus obſeruatur, nihil his rebus attribui poſſit. Tertiò cùm ait, *ſed hæc de aliis*, oſtendit hæc venire in demonſtrationes, & ſyllogiſmos, tamquàm attributa, vt de aliis demonſtrentur. Atque hactenus locutus eſt de ſummis attributis. Quartò cùm ait, *Nec ſingularia de aliis*, tranſit ad alterum membrum extremum, id eſt, ad ſingularia, quæ docet non cadere in demonſtrationem tamquàm attributa, ſed tamquàm ſubiecta. Quintò cùm ait, *Quæ verò*, oſtendit tertium membrum, id eſt, ſubalterna vtroque modo in demonſtrationes cadere; id eſt, vt ſubiecta, de quibus demonſtratur; & & vt attributa, quæ demonſtrantur. Tandem cùm ait, *ac ferè*, docet diſputationes dialecticas, & conſiderationes, id eſt, ſcientias ferè omnes in his tantùm ſubalternis verſari. Vnde ad hæc præcipuè reſpiciemus in ſequentibus præceptis de inuentione ſyllogiſmorum.

5 *Oportet autem.* Hactenus præmunitiones: ſequuntur præcepta. Primùm præceptum eſt, vt initiò, tamquàm omnium fundamentum, ponatur id de quo agitur, id eſt, problema propoſitum: ſiue duo problematis termini; ſubiectum, de quo probatur; & attributum, quod probatur. Vulgò malè appellant minus extremum, & maius extremum. nam hæ appellationes ſpectantur tantùm in ſyllogiſmo, numquàm in concluſione, quæ non eſt pars ſyllogiſmi. & (vt ſuprà docui) non ſemper minus extremum eſt ſubiectum concluſionis, nec ſemper maius extremum eſt attributum concluſionis: ſed tantùm in concluſionibus directis hoc obtinet; ſecus verò eſt in indirectis. Hoc poſito, id eſt, vtroque problematis termino, oportet vtriuſque conſequentia, antecedentia & repugnantia quærere: quoniam in his tribus omnis inueniendi ratio conſiſtit. Conſequentia vocat Ariſtoteles ea, quæ attribuuntur: antecedentia verò, quæ ſubiiciuntur: quia poſito ſubiecto, conſequenter ponitur attributum; vtputà ſi eſt homo, eſt animal: poſito verò attributo non neceſſe eſt conſequi ſubiectum; veluti non eſt neceſſe, ſi animal ſit, hominem eſſe. ſubiectum igitur antecedit; attributum conſequitur. proinde ſubiectum vocatur antecedens: attributum, conſequens. Si quis quærat, cur Ariſtoteles hîc quoque non retineat illas appellationes ſubiecti, & attributi; & cur malit vocare antecedens, quàm ſubiectum; cur conſequens, quàm attributum: reſpondebo, eum id feciſſe duabus de cauſis. Prior eſt, vt vitaret confuſionem & ambiguitatem. ſubiecti namque appellatione hîc intelligimus ſubiectum problematis, id eſt, id de quo probatur. attributi verò appellatione intelligimus attributum problematis, id eſt, id quod probatur. Quæ igitur his terminis attribuuntur vel ſubiiciuntur,

maioris diſtinctionis cauſâ vocantur conſequentia & antecedentia: alioquin pluribus verbis dicendum eſſet minùs commodè, quod paucioribus exprimimus commodiùs & euidentius. exempli gratiâ, opus eſſet dicere attributum ſubiecti, vel attributi ipſius problematis, cùm vno verbo dicamus conſequens. Altera ratio eſt: quia attributum & ſubiectum ſunt partes propoſitionis: hic autem docet Ariſtoteles inueſtigationem ſimplicium terminorum, ex quibus poſtea fient propoſitiones: proinde nondum ſunt, ſed erunt attributa & ſubiecta, cùm ſyllogiſmus extruetur. nam inuentio diſpoſitionem præcedit. Iam verò, quod ad verborum expoſitionem attinet, notandum eſt, Ariſtotelem, cùm de conſequentibus loquitur, nos docere, vt primò quæramus rei definitionem, & eiuſdem proprietates, deinde quæ ei rei conſequentia ſunt. quæ verba non oportet ita accipere, quaſi definitiones & proprietates ſeiungat à conſequentibus: ſed perinde ac ſi diceret, inueſtigandas eſſe definitiones, & proprietates, & cetera conſequentia: ita vt duobus membris ſpecialiter enumeratis ſubiiciatur verbum generale, quo omnia conſequentia comprehenduntur. De antecedentibus nihil notandum occurrit, præter ea, quæ iam notaui. De repugnantibus agitur in poſtremis verbis huius particulæ. hæc dupliciter ſpectari poſſunt, id eſt, quæ repugnant rei propoſitæ, & quibus res ipſa propoſita repugnat: non tamen ſiunt duo membra: quoniam eadem ſunt, quæ repugnant, & quibus repugnatur, vt Ariſtoteles oſtendit ex eo quòd propoſitio vniuerſalis negans reciprocatur. Quoniam igitur propoſitio vniuerſalis affirmans non reciprocatur, idcirco in terminis affirmatiuis diſtinguimus inter antecedentia & conſequentia. quia verò vniuerſalis negans reciprocatur, adeo vt, quod eſt antecedens, id eſt, ſubiectum, poſſit fieri conſequens, id eſt, attributum, & contrà ex conſequenti poſſit fieri antecedens: idcirco non diſtinguimus inter ſubiecta repugnantia, & attributa repugnantia, id eſt, negata.

6 *Diſtinguenda ſunt.* Sequitur ſecundum præceptum, vt termini iam ſumpti tamquàm conſequentes, diſtinguantur in ſua genera. Hic Ariſtoteles duplicem conſequentium diuiſionem ponit. Prima eſt: quòd alia attribuuntur eſſentialiter, vt genus, & differentia: alia, vt propria: alia, vt accidentia communia. Altera diuiſio eſt: quòd alia attribuuntur ſecundùm opinionem, id eſt, probabiliter: alia revera, id eſt, certitudine quadam. quæ diſtinctio magis explicabitur in Topicis. Vtilitatem harum diuiſionum declarat Ariſtoteles, cùm ait, *nam quò magis:* quoniam hæc omnia conſequentia valent ad copiam ſyllogiſmorum parandam. quò verò ſunt magis eſſentialia, & quò ſunt certiora, cò magis valent ad demonſtrandum, & ad veram ſcientiam acquirendam.

7 *Oportet autem.* Tertium præceptum eſt, vt eligantur conſequentia vniuerſaliter, non in parte, nec indefinitè. Ratio huius præcepti affertur: quia ſyllogiſmus ex propoſitionibus vniuerſalibus conſtat, non ex particularibus, nec ex indefinitis, niſi indefinita accipiantur pro vniuerſalibus: quod cùm ſit obſcurum, rectius eſt accipere expreſsè vniuerſalia. Hoc præceptum ſic intellige: non quaſi omnes ſyllogiſmorum propoſitiones ſemper ſint vniuerſales: ſcimus enim quaſdam eſſe particulares: ſed quia in omni ſyllogiſmo neceſſe eſt eſſe aliquid vniuerſale, nec neceſſe eſt eſſe aliquid particulare, vt dictum fuit cap. 24. partic. 1. item quia propoſitiones vniuerſales latiùs patent, & plura complectuntur, quàm particulares: & quia ex propoſitione vniuerſali poſſumus facere particularem, non contrà ex particulari vniuerſalem. etenim ſi omnis homo eſt animal, etiam aliquis homo eſt animal: ſed ſi aliquod animal eſt homo, non propterea omne animal eſt homo: adeo vt qui habet propoſitionem vniuerſalem, ille habeat etiam multas particulares ſub ea contentas: qui verò habet particulares, non propterea habet vniuerſales. Idcirco ad habendam ſyllogiſmorum copiam, ſeligendæ ſunt potiùs propoſitiones vniuerſales, quàm particulares: ſic enim inquiſitio breuior, facilior, & vtilior erit.

8 *Similiter eligenda.* Sequitur quartum præceptum tertio ſimile. Sicut enim tertio loco præcipiebat, vt acciperemus conſequentia vniuerſaliter: ita nunc præcipit, vt ſumamus antecedentia, quibus res propoſita vniuerſaliter conſequitur, ob eandem ſcilicèt rationem, quia in ſyllogiſmis maior eſt vſus vniuerſalium, quàm particularium, ſicut antea expoſui.

9 *Ipſum verò.* Quintum præceptum eſt, ne ſumamus conſequens, quod totum conſequatur, ſed quod toti ſit conſequens: id eſt, vt nota vniuerſalis *omnis* vel *omne*, iungatur ſubiecto, non attributo propoſitionis. Primò Ariſtoteles proponit hoc præceptum. Deinde cùm ait, *verbi gratiâ*, præceptum illud exemplis illuſtrat. Tertiò cùm ait, *quoniam alterum*, duplici argumento præceptum illud confirmat. Primum eſt: quia ſi ſumas id, quod totum conſequitur, pars eius erit

inutilis,

inutilis, & ad rem non faciet. Alterum argumentum eſt: quia propoſitio erit impoſſibilis, id eſt, neceſſariò falſa. Poſterius argumentum declarat his exemplis, Omnis homo eſt omne animal, &, iuſtitia eſt omne bonum. nam hæ propoſitiones ſunt euidenter falſæ, vt etiam expoſitum fuit capite 7. de interpret. partic. 4. Prius argumentum ab Ariſtotele non explicatur. ideóque à nobis eſt breuiter explicandum. Ergo etiamſi verè dici poſſet, omnem hominem eſſe omne animal: tamen illud *omne*, nihil faceret ad concludendum problema. tantundem enim valet hæc propoſitio, omnis homo eſt animal. Exempli gratiâ, ſi probandum ſit, omnem hominem viuere; & primùm ſumatur hæc propoſitio, omne animal viuit: ſi addas aſſumptionem, quòd omnis homo eſt animal, etiamſi non ſumas eſſe omne animal, tamen rectè colliges omnem hominem viuere. Poſtremò cùm ait, *ſed cui* [*aliud,*] concludit vniuerſalem illam notam *omnis*, eſſe ſubiecto adiungendam.

10 *Cùm autem.* Sextum præceptum eſt, vt ſumantur conſequentia proxima, non remota. vtputà ea quæ conſequuntur animal, non ſunt numeranda in iis, quæ conſequuntur hominem: quia cùm ponimus animal eſſe homini conſequens; ſatis intelligimus, ea omnia, quæ animal conſequuntur, etiam homini eſſe conſequentia; vt non ſit opus ea repetere: quia quæcumque attribuuntur attributo vt animali, ſine dubio attribuuntur etiam ſubiecto, vt homini. Categor. capite 3. partic. 1.

Primò igitur Ariſtoteles vetat ſumi conſequentia remota, id eſt, inter conſequentia ſpeciei non eſſe ponenda conſequentia generis. Secundò, cùm ait, *quia in illis ſumpta ſunt*, affert rationem huius præcepti, ne ſcilicet idem ſæpius ſumatur: quod ad confuſionem potiùs, quàm ad inuentionem & ſyllogiſmorum copiam valeret. Ait igitur, hæc iam ſumpta eſſe in illis, id eſt, in conſequentibus generis. Tertiò cùm ait, *quæcumque enim*, declarat illud præceptum exemplo. Quartò cùm ait, *Eadem eſt ratio eorum, quæ non inſunt*, hoc præceptum de conſequentibus traditum producit ad repugnantia: quia repugnantia animali (exempli causâ) ſumi non debent inter repugnantia homini. Quintò cùm ait, *Quæ verò cuiuſque*, iubet accipi conſequentia (idem intellige de repugnantibus) ſpeciei propria: quia ſpecies habet quædam propria, quæ non ſunt generi communia. Exempli gratiâ, aptum eſſe ad ridendum, homini eſt conſequens, non animali.

11 *Neque verò.* Sequitur ſeptimum præceptum ſexto ſimile, nempe vt ſimiliter accipiamus antecedentia proxima, non remota. Exempli gratiâ, cùm ponis antecedentia animalis, non debes in iis ponere antecedentia hominis. vtputà dices animalis antecedentia eſſe hominem, & brutum: ſed non addes, quaſi animalis antecedentia, grammaticum & muſicum: quoniam hæc ſunt antecedentia hominis: ſatis igitur eſt notaſſe hominem, tamquàm antecedens animalis, quod ſecum trahit omnia ſua antecedentia. nam ſi eſt muſicus, eſt homo: & ſi eſt homo, eſt animal: ergo ſi eſt muſicus, eſt animal. Quare muſicum eſt animalis antecedens remotum. Ait, [*quaſi*] *vniuerſalis* [*antecedentia,*] id eſt, cùm res propoſita eſt vniuerſalis, putà animal, cuius antecedentia quærimus. Ait, *eligenda*, &c. id eſt, non ſunt eligenda antecedentia ſpeciei ſubiectæ, quæ continetur ſub re propoſita, vt ſpecies ſub genere: vtputà non ſunt eligenda antecedentia hominis, qui ſub animali continetur.

12 *Sumenda* [*ſunt.*] Octauum præceptum eſt, vt non ſolùm eligamus ea, quæ ſemper conſequuntur, veluti omnem hominem eſſe rationalem: ſed etiam ea, quæ plerumque conſequuntur, veluti omnem virum barbam emittere: quia ſicut ex illis propoſitionibus colliguntur propoſitiones ſemper veræ, ita ex his concluſiones plerumque veræ.

13 *Præterea quæ omnibus.* Nonum præceptum eſt, vt quæ omnibus ſunt conſequentia, tamquàm inutilia prætermittantur. Rationem ait ſe explicaturum in ſequentibus, id eſt, capite ſequenti, partic. 16. Breuiter ratio in eo conſiſtit, quòd hæc attribuuntur vtrique extremo, atque ita fiet ſyllogiſmus ex duabus propoſitionibus affirmantibus in ſecunda figura, contra regulas illius figuræ.

IN CAP. XXVIII. DE SYLLOGISMIS PVRIS PRAEcepta ſpecialia.

HActenus præcepta generalia, & omnibus problematis communia: ſequuntur ſpecialia, & ſingulorum problematum propria.

1 *Volentibus igitur.* Incipit à problemate vniuerſali affirmante quod ſi probare velis, debes reſpicere ad antecedentia attributi, & conſequentia ſubiecti: (attributum vel

ſubiectum intellige), quod attribuitur vel ſubiicitur in problemate, vt & antea expoſui) ad. o vt ſi inuenias aliquem terminum, qui antecedat attributum, & ſequatur ſubiectum; eo accepto pro medio termino, poſſis extruere ſyllogiſmum in Barbara, & probare, quod erat probandum. Exempli gratiâ probandum ſit, omne vtile eſſe honeſtum. quæras primùm antecedentia honeſti: deinde quæras, an aliquod ex his antecedentibus reperiatur inter conſequentia vtilis. verbi gratiâ, antecedens honeſti eſto expetendum: quicquid enim eſt expetendum, eſt honeſtum. ſi igitur expetendum, eſt conſequens vtili, poteris erigere ſyllogiſmum: Omne expetendum eſt honeſtum: omne vtile eſt expetendum: ergo omne vtile eſt honeſtum. Maior propoſitio ſumitur ex antecedentibus honeſti: minor ex conſequentibus vtilis.

2 *Si verò.* Tranſit ad problema particulare affirmans, in quo probando reſpiciendum eſt ad ea, quæ vtrumque extremum antecedunt, id eſt, ſi reperiatur aliquis terminus, qui vtrique extremo ſubiiciatur, problema concludetur in Darapti, vel per minoris conuerſionem in Darij. exempli gratiâ probandum ſit, aliquam voluptatem eſſe honeſtam. ſi igitur & honeſtum & voluptas muſicæ attribuuntur, ſic argumentum extruetur: Omnis muſica eſt honeſta: omnis muſica eſt voluptas: ergo aliqua voluptas eſt honeſta. Maior ſumitur ex antecedentibus honeſti: minor ex antecedentibus voluptatis.

3 *Cùm autem nulli.* Tranſit ad problema vniuerſale negans, quod probatur duobus modis. aut enim ſumitur repugnans attributo, & conſequens ſubiecto: aut contrà conſequens attributo, & repugnans ſubiecto: quia neceſſe eſt alteram propoſitionem eſſe affirmantem alteram negantem. Primo modo ſyllogiſmus fit in Ceſare, & per conuerſionem maioris in Celarent; quia maior negatiua & minor affirmatiua poteſt eſſe tam in prima, quàm in ſecunda figura. poſteriori modo, quia minor negat contra regulam primæ figuræ, non poteſt fieri ſyllogiſmus, niſi in ſecunda figura, id eſt, in Cameſtres. Ergo priori modo maior propoſitio ſumitur ex repugnantibus attributi, minor ex conſequentibus ſubiecti: poſteriori modo maior ſumitur ex conſequentibus attributi, minor ex repugnantibus ſubiecti. Exempla ex his, quæ iam expoſui, quiuis ſupplere poteſt.

4 *Quòd ſi probandum.* Tranſit ad problema particulare negans: in quo probando reſpiciendum eſt ad repugnantia attributi, & antecedentia ſubiecti. veluti ſi probandum ſit, aliquam voluptatem non eſſe bonam: ſi idem terminus repugnet bono, & ſubiciatur voluptati, ſyllogiſmus extruetur in Felapton, vel minore conuerſa in Ferio: vt, Nulla voluptas Venerea eſt bona: omnis Venerea voluptas eſt voluptas: ergo aliqua voluptas non eſt bona. Maior ſumitur ex repugnantibus boni, minor ex antecedentibus voluptatis.

5 *Sic autem fortaſſe.* Vt meliùs intelligamus inuentionis præcepta ad ſingula problemata accommodata, & vt ea nobis ob oculos ponat, more ſuo ea refert in typum: & primo loco ponit duos terminos, id eſt, α quod eſt attributum problematis, & ε, quod eſt ſubiectum problematis. Deinde his ſubiicit conſequentia, antecedentia, & repugnantia: quæ ſingula notat elementis, vt ſingula verba contextus facilè poſſint cum ipſo typo conferri. Sic ea quæ ſunt conſequentia ſiue attributa ipſi α, ſignificantur literâ β: & quæ ſunt antecedentia ſeu ſubiecto eidem α, notantur literâ γ: ac repugnantia eidem α, indicantur literâ δ. Ex altera parte τοῦ ε conſequentia ſiue attributa notantur literâ ζ: ſubiecta ſiue antecedentia, literâ η: repugnantia literâ θ: vt in ſequenti diagrammate intueri licet.

α	Problema	ε
β	Repugnantia	ζ
γ	Conſequentia	η
δ	Antecedentia	θ

Hinc habes nouem coniugationes: βζ, βη, βθ: γζ, γη, γθ: δζ, δη, δθ: quarum aliæ ſunt vtiles, & ſyllogiſticæ, aliæ inutiles, vt in ſequentibus particulis declarabitur. Vtiles ſunt ſex, γζ, γη, βη, δζ, βθ, δη: quarum prima concludit problema vniuerſale affirmans in Barbara: ſecunda particulare affirmans in Darapti: tertia particulare affirmans in Baralip (vulgò Baralipton) modo indirecto primæ figuræ: quarta vniuerſale negans in Celarent, vel Ceſare: quinta vniuerſale negans in Cameſtres: ſexta particulare negans in Felapton: vt ſequens diagramma oſtendit.

Proble-

Problema	Medius terminus.		Modus ſyllogiſticus.
A	A. C	γ ζ	Barbara
I	A A	γ η	Darapti
	C. A	β η	Baralip
E	R. C	δ ζ	Celarent, Ceſare
	C. R	β θ	Cameſtres
O	R. A	δ η	Felapton

Reliquæ tres coniugationes, βζ, γθ, δθ, ſunt inutiles & ἀσυλλόγιστοι. Hæc omnia coniunctim proponuntur in typo, quem contextui ſubieci; nec eſt, cur hoc loco iterum deſcribam.

6 *Si igitur*. Incipit eruere ſingulos ſyllogiſmos, id eſt, docere ex quibus probentur ſingula problematum genera: eruere, inquam, ex typo delineato: & vtens eo ordine, quo vſus eſt in primo capite, incipit à problemate vniuerſali affirmante. quapropter hæc particula eſt conferenda cum part. 1. huius capitis. Ait igitur, ſi aliquod γ & aliquod ζ ſint idem, id eſt, ſi vnus & idem terminus reperiatur, vbi γ, id eſt, inter antecedentia maioris extremi ſiue attributi problematis, item reperiatur, vbi ζ, id eſt, inter conſequentia ſubiecti problematis: tunc ex hoc termino probari α de omni ε, nimirum in Barbara. veluti ſi inter boni antecedentia reperiatur expetendum, & inter voluptatis conſequentia reperiatur idem expetendum: hoc ſumpto pro medio termino, probabitur omnem voluptatem eſſe bonam: nimirum quia bonum attribuitur omni expetendo, quæ eſt maior propoſitio, & idem expetendum attribuitur omni voluptati, quæ eſt minor propoſitio: vnde colligitur, bonum attribui omni voluptati. Hunc ſyllogiſmum Ariſtoteles ex typo eruit, cùm ait, τὸ ζ, ineſſe omni ε, quæ eſt minor propoſitio, ac τὸ α ineſſe omni γ, quod perinde eſt, ac ſi dicamus omni ζ, quia ſupponimus idem eſſe γ & ζ. quare (inquit Ariſtoteles) τὸ α ineſt omni ε: quæ eſt concluſio. Similis prorſus expoſitio eſt ſequentium particularum: proinde eas breuiùs percurram.

7 *Si verò γ*. Tranſgreditur ad problema particulare affirmans, de quo ſuprà in partic. 2. & oſtendit hoc probari, (nempe in Darapti) ſi idem ſit γ & η, id eſt, ſi idem terminus reperiatur, qui ſubiiciatur vtrique extremo. Confer cum partic. 2.

8 *Quòd ſi ζ*, Sequitur problema vniuerſale negans, quod probatur duobus modis. Primus modus eſt, de quo ſuprà part. 3. cùm idem eſt δ & ζ, id eſt, cùm idem terminus repugnat maiori extremo, & attribuitur minori. nam ex hoc medio termino extruitur ſyllogiſmus in Ceſare, vel Celarent, vt expoſui ad dictam partic. 3. Quod ad verba attinet, explicandum eſt, quod ait Philoſophus, probationem fieri per ſyllogiſmum: Iam ſuprà expoſui proſyllogiſmum eſſe ſyllogiſmum, quo probatur propoſitio aliqua ſyllogiſmi principalis. Ergo ſyllogiſmus principalis hoc loco eſt, quo ſumitur α ineſſe nulli ζ, & ζ ineſſe omni ε: vnde concluditur in Celarent, α ineſſe nulli ε: proſyllogiſmus autem eſt, quo probatur maior propoſitio ſyllogiſmi principalis, hoc modo: α dicitur de nullo δ, & δ de omni ζ: Ergo α de nullo ζ.

9 *Rurſus ſi β*. Sequitur alter modus probandi problema vniuerſale negans, in Cameſtres, qui fuit expoſitus ſuprà in eadem tertia particula. Hoc modo vtimur, quando idem eſt β & θ, id eſt, cùm idem terminus attribuitur maiori extremo, & repugnat minori.

10 *Si verò δ*. Sequitur problema particulare negans, de quo ſuprà partic. 4. Hoc concluditur in Felapton, conſequenter per conuerſionem minoris in Ferio, ſi idem eſt δ & η, id eſt, ſi idem terminus repugnat maiori extremo, & ſubiicitur minori.

11 *Sin η & β*. Hactenus expoſuit modos directò concludentes: nunc addit alium modum indirectè concludentem. nam ſi idem eſt β & η, non probatur α de omni ε, ſed ε de omni α, & conſequenter α de aliquo ε, quia vniuerſalis affirmans in particularem conuertitur Etenim ε attribuitur omni η quod perinde eſt, ac ſi dicamus omni β, quia ſupponimus idem eſſe η & β. atqui β attribuitur omni α. proinde ε attribuitur omni α. Sed hoc non erat problema. nam è contrario quærebatur, an α diceretur de ε. verùm cùm ex eo ſyllogiſmo concludatur ε de omni α, conſequenter concluditur α de aliquo ε, quod erat problema propoſitum. Si concludatur ε de omni α, ſyllogiſmus eſt in Barbara, quo non concluditur propoſitum, ſed aliud quiddam. Si verò concludatur ε de aliquo α, ſyllogiſmus eſt indirectus, quem vulgò vocant Baralipton, vt in ſubiectis exemplis clariùs apparet.

Bar	Quicquid per β ſe expetitur, eſt	*Bar*	Quicquid per β ſe expetitur,

ε voluptas:	ε eſt voluptas:
α *ba* Omne bonum β per ſe expeti- tur: Ergo	α *al* Omne bonum β per ſe expeti- tũr: Ergo
α *ra* Omne bonum ε eſt voluptas.	ε *ip* Aliqua volu- α ptas eſt bona.

12 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit, totam inueniendi rationem conſiſtere in antecedentibus, conſequentibus, & repugnantibus; quæ ſpectantur ab vtraque parte problematis, id eſt, referuntur tam ad attributum, quàm ad ſubiectum problematis; numquàm ad vnum terminum, id eſt, ad ſolum attributum, vel ſolum ſubiectum; quia medius terminus connecti debet cum vtroque extremo. Imperfecta igitur eſt ea methodus, quæ ad vnum terminum refertur: vt ſi quis dicat argumentum ſumi ab antecedente, vel à conſequente, vel à repugnante. idem enim medius terminus in eodem ſyllogiſmo interdum eſt conſequens & antecedens, interdum conſequens & repugnans, interdum antecedens & repugnans. Non dico eam methodum eſſe falſam, aut prauam, ſed eſſe imperfectam, ſi eâ ſolâ vti velimus. Ariſtoteles igitur propoſuit nobis quinque inuentionis locos. Primus ab antecedente & conſequente probat problema vniuerſale affirmans in Barbara: Secundus ab eo quod antecedit vtrumque extremum, probat particulare affirmans in Darapti: Tertius à repugnante & conſequente probat vniuerſale negans in Celarent, vel Ceſare. Quartus à conſequente & repugnante probat vniuerſale negans in Cameſtres. Quintus à repugnante & antecedente probat particulare negans in Felapton. Atque hi ſunt quinque modi directi. quibus adiectus fuit vnus indirectus probans particulare affirmans ex conſequente & antecedente, in eo modo quem ſcholaſtici vocant Baralipton. hi verò omnes loci pertinent ad propoſitiones vniuerſales. quamuis enim etiam particulares in ſyllogiſmis locum habeant vt ſcilicet vna particularis ſit in vno ſyllogiſmo: tamen hæ ad copiam ſyllogiſmorum gignendam minùs valent, vt in præcedenti capite fuit expoſitum.

13 [*Cùm*] *autem.* Declarat, quænam conſequentia, vel antecedentia potiſſimùm ſumenda ſint, & ad inuentionem valeant. Et quemadmodum ſuprà prætulit propoſitiones vniuerſales particularibus, ita hic præfert conſequentia & antecedentia vniuerſalia particularibus. Primo igitur loco proponit regulam generalem, & communem tam antecedentibus, quàm conſequentibus, nempe ſumenda eſſe maximè vniuerſalia. Secundò cùm ait, *vtputà ex parte*, explicat eam regulam in conſequentibus τὸ ε, id eſt, minus extremum: & inquit reſpiciendum potiùs eſſe ad κζ, quàm ad ζ tantùm. τὸ ζ eſt conſequens ipſi ε minori extremo, vt & ſuprà acceptum fuit. τὸ κζ autem eſt genus τοῦ ζ: vocatur enim κζ, quia in ſe continet duas ſpecies, κ, & ζ, ergo τὸ κζ medium locum obtinet inter ε & ζ: nam eſt ſub ε, ſupra ζ. Tertiò cùm ait, [*ex parte*] *verò*, exponit eandem regulam in antecedentibus τοῦ α maioris extremi: & ait reſpiciendum eſſe potiùs ad κγ, quàm ad γ tantùm. τὸ γ eſt antecedens τοῦ α maioris extremi: ſic enim ſuprà accipiebatur: ergo etiam τὸ κγ eſt antecedens eiuſdem α, tamquàm genus τοῦ κ, & τοῦ γ: & collocatur inter α & γ, ita vt ſit ſub α, ſupra γ. Obſerua ſimilitudinem, & differentiam inter antedens & conſequens. nam vtrumque accipitur quàm maximè ſumi poteſt vniuerſale. ſed antecedens quò propinquius eſt. eò magis: quò remotiùs, eò minùs eſt vniuerſalis. contrà conſequens, ſi eſt propinquius, eſt minùs vniuerſale: ſi remotius, magis vniuerſale, vt in ſequenti exemplo apparet.

α	ſubſtantia	
κγ	viuens	κζ
γ	animal	ζ
	homo	ε

Quartò cùm ait, *nam ſi τὸ α*, rationem affert, cur ex parte τοῦ ε potiùs reſpiciendum ſit ad κζ, quàm ad ζ: quia (inquit) ſi τὸ α attribuitur τῷ κζ, ſubſtantia viuenti, etiam attribuetur τῷ ζ animali, & τῷ ε homini. ſed etſi non attribuatur τῷ κζ, tamen fortaſſe attribuitur τῷ ζ & τῷ ε. Ergo vtilior eſt terminus vniuerſalis κζ: quoniam hinc fit propoſitio vniuerſalis, quæ vi & poteſtate quadam continet in ſe particularem, nec ab ea continetur. verbi gratiâ, ſi ſumis hanc propoſitionem, omne viuens eſt ſubſtantia, quodammodo ſumis etiam hanc, omne animal eſt ſubſtantia: quandoquidem animal continetur ſub viuente: & qui dicit omne viuens, non excludit animal: ſed ſi ſumas hanc, omne animal eſt ſubſtantia, non propterea dicis omne viuens eſſe ſubſtantiam: quemadmodum cùm dicimus omne animal ſentire: quia multa dicimus omne viuens ſentire: quia multa dicuntur vniuerſaliter de ſpecie, quæ non attribuun-

tribuuntur, vniuerſaliter generi. Quartò cùm ait, *ſimilis ratio* [*eſt*,] docet eandem eſſe rationem ex parte τοῦ α, id eſt, cur ſumatur potiùs antecedens κγ, quàm γ: videlicèt quia κγ, eſt magis vniuerſale, quàm γ. quare ſi τὸ α attribuitur τῷ κγ, attribuitur etiam τῷ γ: poteſt tamen attribui τῷ γ, licèt non attribuatur τῷ κγ. exempli causâ, ſubſtantia attribuitur omni viuenti, ergo etiam omni animali: ſenſus autem attribuitur omni animali, non omni viuenti. Denique cùm τὸ γ ſit pars τοῦ κγ: ſumens τὸ κγ, quodammodo ſumit etiam γ: non contrà. Ait igitur, eandem eſſe rationem *in iis quibus ipſum eſt conſequens*, id eſt, in antecedentibus τοῦ α, ſeu quæ τὸ α conſequitur. *nam ſi* [*ſequitur*] *prima*, id eſt, ſi τὸ α eſt conſequens, & attribuitur ſuis proximis antecedentibus, (vt τῷ κγ) *etiam ſequitur illa* antecedentia inferiora, (vt τὸ γ) *quæ ſub his* proximis antecedentibus (vt ſub κγ) continentur. *quòd ſi* (τὸ α) *non* [*ſequitur*] hæc prima antecedentia, *tamen poteſt ea* inferiora ſequi, id eſt, iis attribui, (vt τῷ γ) *quæ ſub his* proximis antecedentibus [*ponuntur*,] veluti ſub κγ.

14 *Conſtat etiam.* Docet, hanc inueniendi rationem, quam expoſuimus, conſiſtere in tribus terminis, vt duabus propoſitionibus: quia duo ſunt termini in problemate: deinde additur terminus, qui idem eſt ab vtroque latere, id eſt, refertur & ad attributum & ad ſubiectum, tamquàm conſequens, vel antecedens, vel repugnans nam etſi ſumebamus antecedens, vel conſequens, vel repugnans τῷ α; & antecedens, vel conſequens, vel repugnans τῷ ε: non tamen ſumebamus duo antecedentia, vel duo conſequentia, &c. ſed dicebamus idem eſſe antecedens & conſequens, vel repugnans & conſequens, &c Ergo veritas veritati ſemper conſentanea eſt: & quemadmodum ſuprà oſtendimus omnem ſyllogiſmum ſpectari in tribus terminis, & duabus propoſitionibus; ita nunc oſtenſum eſt, rationem inuentionis ſpectari ſimiliter in tribus terminis, & duabus propoſitionibus.

15 *Et in prædictis.* Oſtendit expoſitam inueniendi rationem pertinere ad tres figuras antea expoſitas: ita vt quicumque ſyllogiſmi hac ratione inueniantur, ad aliquam ex illis figuris referantur. Et primò hanc ſententiam generaliter proponit. Secundò cùm ait, *Oſtenditur enim*, incipit eam ſententiam per partes confirmare, facto initio à problemate vniuerſali affirmante, quod tunc probatur, cùm idem eſt γζ, adeo vt hoc ſumatur pro medio termino & extruatur ſyllogiſmus in prima figura, nempe in Barbara. Tertiò cùm ait, *Alicui verò*, tranſit ad problema particulare affirmans, quod probatur, cùm idem eſt γ & η, quod pro medio termino accipitur, ita vt fiat ſyllogiſmus in tertia figura, nempe in Darapti. Quartò cùm ait, *Nulli autem*, tranſit ad problema vniuerſale negans, quod tunc probatur, cùm idem eſt δ & ζ, quod pro medio termino ſumitur vel in prima figura, id eſt, in Celarent, vel in ſecunda, id eſt, in Ceſare cùm enim δ ſit repugnans, ita vt æquè poſſit negari δ de α, & α de δ, quoniam propoſitio vniuerſalis negans reciprocatur: ſi α negetur de δ, & δ affirmetur de ε, ſyllogiſmus extruetur in Celarent. ſi verò δ negetur de α, & affirmetur de ε, ſyllogiſmus fiet in Ceſare. Hoc loco Ariſtoteles breuitatis causâ prætermittit alterum modum probandi problema vniuerſale negans, nempe cùm idem eſt β & θ, quod pro medio ſumptum efficit ſyllogiſmum in ſecunda figura, id eſt, in Cameſtres. Quintò cùm ait, *Alicui non ineſſe*, tranſit ad problema particulare negans, quod tunc probatur, cùm idem eſt δ & η, quo accepto pro medio termino erigitur ſyllogiſmus in tertia figura, id eſt, in Felapton. Sextò cùm ait, *Perſpicuum igitur*, concludit omnes ſyllogiſmos hac methodo inuentos referri ad tres figuras.

16 *Item non.* Oſtendit, quod ſe oſtenſurum pollicitus eſt in vlt. partic. cap. præcedentis, id quod omnibus rebus eſt conſequens, non eſſe eligendum, quia non valet ad efficiendum ſyllogiſmum, cùm non poſſit accipi pro medio termino, neque in ſyllogiſmo affirmatiuo neque in negatiuo, id eſt, non poteſt inferre concluſionem, nec affirmantem, nec negantem. non affirmantem: quia quod tantùm eſt conſequens, non antecedés, efficit ſecundam figuram, in qua non poteſt probari concluſio affirmatiua. non negãtem: quia eiuſmodi terminus in vtraque propoſitione affirmabatur: ex duabus autem propoſitionibus affirmantibus nõ poteſt probari concluſio negans, vt didicimus ex 3. part. cap. 24.

17 *Perſpicuum quoque.* Cùm ſuprà docuerit coniugationes vtiles (coniugationes appello, quibus conſequentia, antecedentia, & repugnantia maioris extremi conferuntur cum conſequentibus, antecedentibus, & repugnantibus minoris extremi; ita vt inueniatur aliquis terminus, qui vnus & idem ab vtroque latere collocetur) cùm inquam, expoſuerit coniugationes vtiles, id eſt, quinque directas γζ, γη, δζ, βθ, & δη, & vnam indirectam βη: nunc exponit reliquas coniugationes, quæ ſunt inutiles, nec ad ratiocinandum valent: hæ verò ſunt, βζ, γϑ, & δθ: ex quibus oſtendit non poſſe confici ſyllogiſmum. Primò igitur generaliter ait, re-

liquas coniugationes, præter ſex ſuprà expoſitas, eſſe inutiles. Secundò cùm ait, *veluti ſi vtrique*, enumerat has coniugationes inutiles, id eſt, tres illas, quas modò dixi. Tertiò cùm ait, *Nam ſi conſequentia*, incipit ſingillatim oſtendere has eſſe inutiles, facto initio à coniugatione β ζ. nam ſi idem eſt β & ζ, id eſt, ſi idem terminus attribuitur vtrique extremo, fiet ſyllogiſmus in ſecunda figura ex ambabus propoſitionibus affirmantibus: ergo inutilis, non verus ſyllogiſmus. Quartò cùm ait, [*ſin eadem*,] oſtendit nihil concludi, ſi idem ſit γ & θ: quia hic terminus ſubiicietur maiori extremo, & negabitur de minori: erit igitur prima figura ex minore negante: proinde nihil concludetur. Quintò cùm ait, *ſi verò* [*eadem*,] oſtendit nihil concludi, ſi δ & θ ſit idem ambæ propoſitiones negabunt contra regulam generalem, & omnibus ſyllogiſmis communem.

18 *Liquet etiam*. Termini ϐ γ δ, id eſt, conſequentia, antecedentia, & repugnantia maioris extremi, non vno modò conferri poſſunt cum ζ η θ, id eſt, cum conſequentibus, antecedentibus, & repugnantibus minoris extremi. vel enim ita conferuntur, vt dicantur eſſe eadem, ſicut hactenus Ariſtoteles fecit: vel vt dicantur eſſe diuerſa, aut etiam contraria. Ne quis igitur putet, præter traditam methodum poſſe aliam excogitari, qua ſyllogiſmi inueniantur, putà ſi ϐ & ζ ſint contraria, vel diuerſa: idcirco Ariſtoteles nunc vult oſtendere non eſſe aliam methodum quærendam, præter eam, quam ſuprà expoſuit: idque hoc argumento probat, quòd medius terminus debet eſſe vnus & idem in vtraque propoſitione, non autem debent eſſe duo termini diuerſi, aut contrarij. Cùm igitur tota inuentio referatur ad medium terminum; qui in β, vel γ, vel δ, refertur ad maius extremum; & in ζ, vel η, vel θ, refertur ad minus extremum: neceſſe eſt, hæc ſumi eadem, non diuerſa. Exemplo fiet res perſpicua. ſi idem ſit γ & ζ, idem terminus ſubiicietur maiori extremo, & attribuetur minori: ſic fiet ſyllogiſmus in Bàrbara. ſed ſi γ & ζ ſint diuerſa, vel contraria: duo ſunt termini, quorum ille ſubiicietur maiori extremo, hic attribuetur minori: ergo erit ſyllogiſmus in quatuor terminis, α, ε, γ, ζ: quod fieri non poſſe, didicimus ex cap. 24.

19 *Deinde in quibus*. Soluit obiectionem, qua videtur probari noua illa inuentionis methodus, qua non ſumuntur eadem, ſed contraria, ſeu (quod idem valet) ea quæ non poſſunt eidem ineſſe: nam contrariorum hæc eſt natura, vt non poſſint eidem ſimul ineſſe. Obiectio eſt: quia ſunt quædam coniugationes, in quibus ſi ſumantur contraria, ſyllogiſmus inde eruetur: ergo videtur dari noua methodus. Reſpondet Ariſtoteles, talem methodum eſſe inutilem: quia nihil valet, niſi quatenus ad noſtram methodum refertur, & in ea continetur.

20 *Vt ſi τὸ ϐ*. Quod in præcedente particula generaliter docuit, duobus exemplis confirmat in duabus ſequentibus particulis. Et primùm in hac particula oſtendit, ſi ϐ & ζ ſint contraria, inde colligi ſyllogiſmum probantem in Cameſtres α nulli ε attribui: quia hæc coniugatio, qua β ζ dicuntur contraria, refertur ad illam coniugationem, qua diximus idem eſſe β & θ. nam ſi ϐ & ζ ſint contraria, ita vt non poſſint eidem ineſſe: cùm ſumamus ζ, tamquam conſequens, quod ineſt ipſi ε: apparet, β non poſſe attribui eidem ε: alioquin vtrumque, id eſt & ϐ & ζ, ineſſet eidem ε, contra hypotheſim. quapropter ϐ idem eſt, quod θ: quia vbi θ, poſuimus omnia repugnantia, quæ non poſſunt ineſſe ipſi ε.

21 *Rurſus ſi τὸ ϐ*. Sequitur alterum exemplum. nam ſi ϐ & η ſunt contraria, inde probatur α non ineſſe alicui ε. hoc enim ita probatur: τὸ ϐ ineſt omni α: idem ϐ ineſt nulli η: ergo τὸ α ineſt nulli η: conſequenter alicui ε, non ineſt; quia in noſtro typo η ponitur quaſi ſpecies τοῦ ε. Maior patet ex typo: quia ϐ eſt conſequens ipſi α. Minor patet ex hypotheſi: quia ſupponebamus ϐ & η eſſe contraria. Apparet igitur, concluſionem poſſe colligi ex eo, quòd ϐ & η ſunt contraria. Sed hoc ideò fit, inquit Ariſtoteles: quia ϐ, idem eſt cum aliquo θ. cùm enim ſupponimus, ϐ non ineſſe nulli η, proinde negari de aliquo ε: nihil aliud ſumpſimus, quàm ϐ eſſe idem cum aliquo θ: quoniam vbi θ, ponebamus omnia repugnantia, quæ negantur de ε.

22 *Perſpicuum igitur*. Oſtendit Philoſophus, eos, qui ſumunt terminos contrarios, quaſi vtiles ad inueniendos ſyllogiſmos, ideo errare, quòd non intelligunt hanc methodum à contrariis ſumptam contineri ſub noſtra methodo antea expoſita, vt in primo exemplo, de quo in partic. 20. ſumunt β & ζ eſſe contraria, non animaduertentes ſe hoc modo ſumere idem eſſe ϐ θ.

IN CAP. XXIX. DE SYLLOGISMIS DVCENTIBVS AD INCOMMODUM, & de reliquis hypothecis, nec non de coniugationibus vtilibus ex hypotheſi, & de attributionibus modificatis.

Super-

SVperiori capite expoſuit inuentionis methodum accommodatam ſyllogiſmis categoricis & puris: nunc vult oſtendere eandem obtinere etiam in aliis ſyllogiſmorum generibus, vt in hypotheticis, & modificatis. & obiter mentioni ſyllogiſmorum hypotheticorum adiicit coniugationes quaſdam, quæ in ante delineato typo ſpectantur, vtiles ex hypotheſi, id eſt, ratione materiæ, non formæ, vt poſteriùs explicabo. Hoc caput diuiditur in quinque partes. Primùm enim vſque ad partic. 6. loquitur de ſyllogiſmis ducentibus ad incommodum. Secundò in partic. 6. & 7 de aliis ſyllogiſmis hypotheticis. Tertiò in particula 8. de coniugationibus ex hypotheſi vtilibus. Quartò in particula 9. 10. & 11. de ſyllogiſmis modificatis. Poſtremò in particula 12. concludit expoſitam methodum valere ad omnes ſyllogiſmos inueniendos, nec præter eam eſſe aliam methodum.

1 *Eodem autem.* Producit ſuprà traditam inuentionis methodum ad ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile, duplici argumento. quorum prius eſt: quoniam etiam hi ſyllogiſmi fiunt ex antecedentibus, & conſequentibus. ſupple, & repugnantibus. poſterius eſt: quia eadem eſt conſideratio in ſyllogiſmis categoricis, & in ducentibus ad impoſſib le, cùm vtrique fiant ex iiſdem tribus terminis. Primò igitur Ariſtoteles ponit hanc concluſionem, quòd eadem methodo inueniuntur ſyllogiſmi ducentes ad impoſſibile, qua categorici. Deinde cùm ait, *nam hi quoque*, ponit prius argumentum. Tertiò cùm ait, *eadémque* [*eſt*,] ponit alterum argumentum. Hæc duo argumenta in ſyllogiſmos ita digeri poſſunt: Primò omnes ſyllogiſmi, qui conficiuntur ex antecedentibus, conſequentibus & repugnantibus, inueniuntur ſuprà expoſitâ methodo: atqui ducentes ad impoſſibile, conficiuntur ex antecedentibus, & conſequentibus, & repugnantibus: ergo inueniuntur ſuprà expoſitâ methodo. Secundò, omnes ſyllogiſmi, qui fiunt ſecundùm eandem conſiderationem, & in iiſdem terminis, ſecundùm quam & in quibus fiunt categorici, hi (inquam) omnes inueniuntur dictâ methodo: atqui tales ſunt, qui ducunt ad impoſſibile: ergo & hi inueniuntur dictâ methodo. Horum ſyllogiſmorum maiores propoſitiones omittuntur in contextu, tamquàm manifeſtæ: minor prioris ſyllogiſmi ponitur in ſecundo membro particulæ: minor autem poſterioris in tertio membro: communis concluſio, in primo membro.

2 *Verbi causâ.* Probat minorem propoſitionem prioris ſyllogiſmi, id eſt, ſyllogiſmos ad impoſſibile ducentes ſumi ex conſequentibus, antecedentibus, & repugnantibus: probat, inquam, per inductionem. Ac primò proponit exemplum ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile, quo probatur problema vniuerſale negans, retentis terminis ſuprà in inuentionis diagrammate propoſitis. Probatur ergo nullum ε eſſe α, ſeu α dici de nullo ε: quia ſi α dicatur de aliquo ε, abſurditas ſequetur. Syllogiſmus itaque ad impoſſibile ducens, ita extruitur: Omne α eſt β: aliquod ε eſt α: ergo aliquod ε eſt β. Maior patet ex inuentionis diagrammate, in quo β ponebatur tamquàm conſequens ipſi α. Minor ponitur ab aduerſario, & volumus eam euertere, vt probemus contradictonem id eſt, nullum ε eſſe α. Concluſionis abſurditas & falſitas apparet: quia ſupponimus, β & θ idem eſſe. Atqui in diagrammate illo τὸ θ repugnabat ipſi ε: ergo τὸ β repugnat eidem ε, & falsò affirmatur de aliquo ε. Falſa igitur eſt concluſio: ergo falſa eſt aliqua propoſitio. ſed vera eſt maior: ergo falſa minor: vera igitur eſt contradictio: quod erat probandum. Sic apparet, hanc argumentationem ſpectari in conſequentibus, antecedentibus, & repugnantibus: & in eo conſiſtere, quòd τὸ β eſt conſequens ipſi α, & τὸ θ repugnat ipſi ε: idem autem eſt β & θ. Exemplum in terminis realibus tale eſto: Volo probare nullam voluptatem eſſe bonam: quia niſi hoc concedatur, ex contradictoria colligetur abſurdum, facto ſyllogiſmo in Darij. Omne enim bonum eſt expetendum: atqui, per aduerſarium, aliqua voluptas eſt bona: ergo aliqua voluptas eſt expetenda. Finge autem ſuppoſitum eſſe, nullam voluptatem eſſe expetendam.

Secundò cùm ait, *Rurſus* [*probatur*,] affert alterum exemplum, quo probatur problema particulare affirmans, id eſt, aliquod ε eſſe α: quia datâ contradictione ſequitur abſurdum in Celarent, argumento ſic extructo. Nullum ε eſt α: omne η eſt ε: ergo nullum η eſt α. Maior ponitur ab aduerſario: & volumus eam euertere. Minor apparet ex typo inuentionis Concluſionis falſitas ex eo apparet, quòd ſupponimus idem eſſe ζ & η: vnde, cùm omne ζ ſit α, vt ex typo apparet, fieri non poteſt, vt η, quod idem eſt cum ζ, non ſit α. Exemplum in terminis realibus hoc eſto: Vt probem aliquod animal eſſe album, ſumptâ contradictione ſic argumentor: Nullum animal eſt album: omnis cygnus eſt animal. ergo nullus cygnus eſt albus. Concluſio eſt falſa & contra hypotheſim: minor autem eſt vera: ergo falſa eſt maior, nullum animal eſſe album: vera igi-

tur eſt contradictio, aliquod animal eſſe album: quod erat probandum. Tertiò cùm ait, *Similiter [fit,]* generalibus verbis ait eandem eſſe rationem omnium aliorum ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, atque ita perficit inductionem: quia non potuit ſingillatim omnes ſyllogiſmos ad impoſſibile ducentes enumerare, quod eſſet laboris infiniti.

3 *Ac [ſanè]* Nunc probat minorem propoſitionem poſterioris ſyllogiſmi propoſiti in prima part. id eſt, ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile fieri ſecundùm eandem inſpectionem, & in iiſdem terminis, in quibus fiunt ſyllogiſmi categorici. probat autem eodem modo, quo ſuprà probauit minorem prioris ſyllogiſmi, id eſt, per inductionem. Ac primò generaliter proponit hanc ſententiam. Secundò cùm ait, *Exempli gratiâ*, proponit exemplum, in quo idem problema probatur tam per impoſſibile, quàm categoricè in iiſdem terminis. Atque hoc exemplum dupliciter expendit. Primùm enim incipiens à ſyllogiſmo per impoſſibile, eum reſoluit in categoricum. Deinde ibi, *Rurſus oſtenſiuè*, incipit à categorico, & eum reſoluit in ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile. & vtroque modo apparet, vtrumque ſyllogiſmum fieri ex iiſdem terminis. Exemplum igitur tale eſt.

	Syllogiſmus ducens ad impoſſibile.		*Syllogiſmus categoricus.*
Da	Omnis homo eſt animal:	*Cam*	Omnis homo eſt animal:
ri	Aliqua planta eſt homo:	*eſ*	Nulla planta eſt animal:
	Ergo		Ergo
j	Aliqua planta eſt animal.	*tres*	Nulla planta eſt homo.

Tertiò cùm ait, *Similiter [fit.]* generaliter ait eandem eſſe rationem omnium aliorum ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, quia ſemper neceſſe eſt accipere communem aliquem terminum, id eſt medium terminum, qui dicitur communis vtrique extremo, quatenus ad vtrumque aliquo modo refertur: quia cùm maiori extremo connectitur in maiori propoſitione, & cùm minori in minore propoſitione: neceſſe eſt, inquam, accipere aliquem terminum diuerſum à terminis ſubiectis, id eſt, à terminis propoſitis in problemate, nempe à maiori & minori extremo. Ad quem medium terminum refertur ſyllogiſmus ducens ad impoſſibile, id eſt, quem medium terminum ponemus in concluſione ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile. Nec obſtat, quod dici ſolet, medium terminum non ingredi concluſionem. nam ea regula intelligitur de eo ſyllogiſmo, in quo medius terminus eſt. Sed in præſentia dicitur medius terminus reſpectu ſyllogiſmi categorici, cuius concluſionem non ingreditur: ſed ponitur in concluſione alterius ſyllogiſmi, id eſt, ducentis ad impoſſibile, in quo non accipitur pro medio termino, ſed pro maiori extremo: ideóque rectè ingreditur concluſionem: & ſyllogiſmus ad impoſſibile ducens, dicitur ad eum referri, tamquàm ad maius extremum. cùm enim propriè loqui volumus, dicimus ſyllogiſmum eſſe maioris extremi de minori extremo ex medio termino, vt in exemplo antea propoſito, β, ſiue animal, quod erat medius terminus in Cameſtres ſyllogiſmo categorico, accipiebatur pro maiori extremo in Darij ducente ad impoſſibile. Quartò cùm ait, *Quare conuerſâ*, ex dictis colligit concluſione in contradicentem mutatâ, retentis iiſdem terminis, fieri ex ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile, ſyllogiſmum categoricum. Ait igitur, *conuerſâ hac propoſitione*, id eſt, conuerſâ concluſione in contradicentem, & hac accepta pro minore propoſitione, (ideò namque vocat propoſitionem, quia fit propoſitio in ſyllogiſmo categorico, cùm eſſet concluſio in eo qui ducit ad impoſſibile) *alterâ verò* propoſitione eadem *manente*, id eſt, retentâ eadem maiore, fore ſyllogiſmum categoricum *ex iiſdem terminis*, ex quibus erat ducens ad impoſſibile. Vt in exemplo antea dato, concluſio ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile hæc erat, aliqua voluptas eſt expetenda: hanc conuerto in contradictoriam, & ſumo pro minore in Cameſtres, nulla voluptas eſt expetenda: & addo maiorem, quam & in priori ſyllogiſmo erat maior, omne bonum eſt expetendum: vnde concludo, nullam voluptatem eſſe bonam: quod erat probandum.

4 *Differt autem.* Cùm docuerit ſimilitudinem ſyllogiſmi categorici, & ducentis ad impoſſibile: nunc docet eorum differentiam, quæ aliquo modo valet ad probandum, quod ſuprà dictum & probatum eſt, ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile inueniri eâdem methodo, qua inueniuntur categorici. Ait enim Ariſtoteles, hos ſyllogiſmos eò differre: quòd in categorico ambæ propoſitiones ponuntur ſecundùm veritatem, id eſt, ſumuntur tamquàm veræ: in eo verò, qui ducit ad impoſſibile, vna ſumitur tamquam falſa, nempe ea, quam volumus euertere per deductionem illam ad impoſſibile. quaſi diceret Ariſtoteles, hoc tantùm eſſe

inter

inter hos ſyllogiſmos diſcrimen, reliqua eſſe eadem: proinde eoſdem eſſe terminos, & eandem inueniendi methodum.

5 *Hæc igitur.* Diligentiorem ſyllogiſmorum ad impoſſibile ducentium expoſitionem reiicit in ſuum locum, id eſt, in ſequentem librum, in cuius capitib. 11. 12. & 13. docebit quomodo fiat deductio ad impoſſibile in tribus figuris, & in cap. 14. accuratiùs conferet ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile cum categoricis: nunc verò tantùm quædam delibauit, quatenus necеſſarium fuit ad probandum, omnes ſyllogiſmos eadem methodo inueniri.

6 *Quod attinet.* A ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile, qui ſunt ſpecies ſyllogiſmorum hypotheticorum, vt docuit ſuprà cap. 23. tranſit ad alios hypotheticos, quos eâdem methodo inueniri docet: ita tamen, vt inuentio referatur, non ad terminos initiò poſitos, ſed ad tranſſumptos. & exempli gratia proponit duo ſyllogiſmorum hypotheticorum genera: quorum alterum vocat κατὰ μετάληψιν, id eſt, ſecundum tranſſumptionem: alterum, κατὰ ποιότητα, id eſt, ſecundùm qualitatem. Hæc omnia ſunt valde obſcura: quoniam etiamſi Philoſophus in ſequenti particula fateatur, accuratiùs explicandos eſſe, & in ſua genera diuidendos ſyllogiſmos hypotheticos, tamen vel id poſtea non præſtitit, vel iniuria temporum perierunt, quæ hac de re conſcripſit. tantùm in Topicis habemus locos quoſdam, quorum cognitio confert ad huiuſcemodi ſyllogiſmos. Sed nec Theophraſti liber, quem de ſyllogiſmis hypotheticis conſcripſit, ad nos peruenit: ex quo nonnulla referunt Alexander & Philoponus. Recentiores autem ſcriptores admodum imperfectè hos ſyllogiſmos docuerunt, nec omnia eorum genera declararunt. * Nunc breuiter attingam ſumma rerum capita, quatenus ad hunc contextum intelligendum neceſſaria ſunt. Inprimis placet Theophraſti diuiſio ſyllogiſmos hypotheticos diſtribuentis in eos qui conſtant ex vtraque propoſitione hypothetica, & eos qui conſtant ex altera hypothetica & altera categorica: nam & hi meritò vocantur hypothetici, non categorici: quia in ſyllogiſmis ſemper ſpectatur deterior pars. Sic negantes vocamus eos, qui conſtant ex altera propoſitione affirmante & altera negante: eos verò affirmantes, quorum vtraque propoſitio affirmat. Syllogiſmi omnino hypothetici fiunt quidem in tribus figuris. ſed in prima & ſecunda ſunt ſimiles categoricis, in tertia verò longè differunt. Sed quoniam horum in præſentia Philoſophus mentionem non facit, omnia genera propoſui cap. 11. Inſtitutionum Logicarum: in præſentia ſufficiat hoc vnum exemplum ſimile ſyllogiſmo categorico in Barbara: Si eſt animal, eſt viuens: ſi eſt homo, eſt animal: ergo ſi eſt homo, eſt viuens. Syllogiſmi verò mixti, id eſt, conſtantes ex categorica & hypothetica propoſitione, ſubdiuiduntur in duo genera, quorum mentio fit in contextu. quidam enim vocantur ſecundùm tranſſumptionem, alij ſecundùm qualitatem. Tranſſumi dicitur terminus, cùm ex propoſitione hypothetica transfertur in categoricam, ita vt categorica nullum nouum terminum hypotheticæ adiiciat, ſed terminum in ea hypotheticè poſitum ſumat & categoricè enunciet, id eſt, affirmet; aut neget. Tales autem ſunt ſyllogiſmi, qui vulgò vocantur hypothetici: & partim ſunt coniuncti, ſeu conditionales, (veluti, Si eſt homo, eſt animal, atqui eſt homo: ergo eſt animal: vbi terminus tranſſumptus eſt homo) partim diſiuncti, veluti, Aut eſt dies, aut nox: ſed eſt dies: ergo non eſt nox: vbi dies, eſt terminus tranſſumptus. Syllogiſmos autem ſecundum qualitatem (vt opinor) Ariſtoteles vocat, quos Theophraſtus κατὰ πρόσληψιν, id eſt, ſecundùm aſſumptionem, nominauit. hi verò ſunt, qui fiunt per comparationem in aliqua qualitate, id eſt, in aliquo accidente, (ſæpe enim qualitatis appellatione ſignificatur quoduis accidens) ſiue ſumatur à maioribus, ſiue à minoribus, ſiue à paribus, ſiue à ſimilibus, ſiue à diſſimilibus: in his enim ſyllogiſmis non transfertur terminus ex propoſitione hypothetica in categoricam, ſed nouus terminus in categorica aſſumitur, & in concluſione quoque ponitur, qui non fuit poſitus in hypothetica: veluti, Vbi eſt cadauer, ibi congregantur aquilæ: atqui in agro eſt cadauer: ergo in agro congregantur aquilæ. Item, Qualis eſt Socrates, talis eſt Plato: atqui Socrates eſt philoſophus: ergo & Plato eſt Philoſophus. Item, Rectiùs fuit conſtituta reſpublica Spartanorum, quàm Athenienſium: atqui in illa fuerunt quædam vitia: ergo multò magis in hac. Item, Magis valent conſilio ſenes, quàm iuuenes: atqui ſenes ſæpe aberrant: ergo multò magis iuuenes. Omnes hi ſyllogiſmi hypothetici, cuiuſcumque generis ſint, inueniuntur ſuprà expoſitâ methodo: quæ tamen refertur ad terminos tranſſumptos, non ad terminos initiò poſitos. Quod diximus tranſſumptos, ſupple, vel aſſumptos. Huius loci expoſitio pendet ex iis quæ dicta fuerunt dicto cap. 23. quia principalem concluſionem non probamus ſyllogiſmo,

ſed per hypotheſim ſi quid aliud ſit: illud, *aliud*, nunc vocamus tranſſumptum, vel aſſumptum: & illud ipſum debet ſyllogiſmo probari, ſyllogiſmo (inquam) categorico data methodo inuento. Exempli gratiâ, cùm dico, Aut eſt dies, aut nox; atqui eſt dies; ergo non eſt nox: non probaui categoricè non eſſe noctem, ſed ſub hypotheſi ſi non ſit dies. huc igitur transfertur diſputatio: & probandum eſt categoricè, non eſſe diem. Ad hoc autem probandum vtemur expoſita inuentionis methodo, qua vtimur in omnibus ſyllogiſmis categoricè extruendis.

7 *Conſiderare autem.* Quia mentionem fecit ſyllogiſmorum hypotheticorum: ne quis putet eos eſſe ſatis expoſitos, ait eos eſſe diligentiùs explicandos, & in ſua genera diuidendos, quod tamen (vt dixi) vel ipſe non præſtitit, vel eius hac de re tractatus intercidit.

8 *Sic igitur.* Cùm ſuprà expoſuerit omnes coniugationes, quæ ſimpliciter valent ad inueniendos ſyllogiſmos, quia per eas fiunt ſyllogiſmi obſeruatis regulis trium figurarum: nunc docet eſſe quaſdam coniugationes vtiles ex hypotheſi: quarum duo exempla affert, pertinentia ad tertiam figuram. Nos autem poſſumus addere alia exempla referenda ad ſecundam figuram. Vt autem hæc planiùs intelligantur, notandum eſt, in ſecunda figura regulariter non poſſe argui ex duabus propoſitionibus affirmantibus: interdum tamen ratione materiæ rectè argui, nempe ſi maior propoſitio vniuerſalis ſimpliciter reciprocetur, quia conſtet ex terminis conuertibilibus. Nam ſi propoſitio vniuerſalis affirmans ſemper poſſet ſimpliciter conuerti, poſſemus ſemper argumentari in ſecunda figura ex duabus affirmantibus: maiore enim propoſitione conuersâ, ex ſecunda figura fit prima. ſed quia propoſitio vniuerſalis affirmans ſolet conuerti per accidens, id eſt, in particularem, in prima autem figura maior debet eſſe vniuerſalis: idcirco in ſecunda figura nihil concluditur ex duabus affirmantibus, niſi maior ratione materiæ reciprocetur. Exempli gratiâ, ex his propoſitionibus, Omnis homo eſt animal, Omnis equus eſt animal, nihil concluditur: quia nec affirmatio colligi poteſt, cùm equus non ſit homo: nec negatio, cùm ambæ propoſitiones affirment. Hic autem ſyllogiſmus rectè concludit, Omne animal eſt ſenſu præditum, omnis homo eſt ſenſu præditus, ergo omnis homo eſt animal; quia maior conſtat ex terminis conuertibilibus, & per eius conuerſionem reducitur ſyllogiſmus ad Barbara, hoc modo, Omne ſenſu præditum eſt animal, omnis homo eſt ſenſu præditus, ergo omnis homo eſt animal. Hæc de ſecunda figura. Similiter in tertia figura regulariter concluſio eſt particularis, etiamſi ambæ propoſitiones ſint vniuerſales, propterea quòd reſoluitur in primam figuram per conuerſionem minoris: licèt enim interdum conuertatur maior: tamen id ita fit, vt ex maiore fiat minor, tranſpoſitis propoſitionibus, vt contingit in Diſamis) ea verò minor in tertia figura ſemper affirmat: proinde ſiue ſit vniuerſalis, ſiue particularis, conuertitur in particularem: conſequenter etiam concluſio eſt particularis. Si igitur contingat eam minorem eſſe vniuerſalem, & ratione materiæ conuerti ſimpliciter, nempe quia conſtet ex terminis conuertibilibus: tunc rectè colligemus in tertia figura concluſionem vniuerſalem: quia minore ſimpliciter conuersâ, ſyllogiſmus reſoluetur vel in Barbara, vel in Celarent. Exempli gratiâ, Nullus homo eſt lapis, omnis homo eſt rationalis, ergo nullum rationale eſt lapis. conuerte minorem: erit ſyllogiſmus in Celarent, Nullus homo eſt lapis, omne rationale eſt homo, ergo nullum rationale eſt lapis. Rurſus rectè ſic arguitur in tertia figura, Omnis homo eſt animal, omnis homo eſt rationalis, ergo omne rationale eſt animal: quia per minoris conuerſionem ſimplicem (poteſt autem ratione materiæ ſimpliciter conuerti) ſyllogiſmus reſoluitur in Barbara, hoc modo: Omnis homo eſt animal, omne rationale eſt homo, ergo omne rationale eſt animal. Quoniam igitur eiuſmodi ſyllogiſmi non concludunt ſecundùm generales regulas ſyllogiſmorum, ſed ex hypotheſi, id eſt, hoc ſuppoſito, quòd maior, vel minor propoſitio ſimpliciter reciprocetur: idcirco etiam in methodo inuentionis ſunt quædam coniugationes vtiles ex hypotheſi; ex quibus ſcilicèt extruemus ſyllogiſmos in ſecunda figura probantes concluſionem affirmatiuam, vel in tertia probantes vniuerſalem: aut extruemus ſyllogiſmos in prima figura per conuerſionem maioris, vel minoris, vt expoſui. Huc Ariſtoteles reſpiciens, declarat nobis duas coniugationes pertinentes ad tertiam figuram: quarum prior valet ad concluſionem vniuerſalem affirmantem, poſterior ad concluſionem vniuerſalem negantem. His præmunitis, accedamus ad explicationem contextus.

Primò Ariſtoteles ait ſingula problemata ſic probari, id eſt, ſimpliciter ad problemata probanda valere eas coniugationes, quæ ſuprà expoſitæ fuerunt. Secundò cùm ait,

Sed &

Sed & alio, inquit alio etiam modo poſſe quædam problemata concludi, nempe affirmantia poſſe concludi in ſecunda figura, & vniuerſalia in tertia. Quia verò Ariſtoteles in ſequentibus verbis tantùm loquetur de problematis vniuerſalibus in tertia figura probandis, addamus nos hoc loco, quæ ad ſecundam figuram pertinent. Cùm igitur ſuprà dictum fuerit coniugationem β ζ eſſe inutilem, id eſt, nihil concludi, ſi idem ſit β & ζ, hoc eſt, ſi idem ſit conſequens vtrique extremo: nunc dico hanc coniugationem eſſe vtilem ex hypotheſi, nempe ſi β attribuatur omni & ſoli α, adeo vt cum eo reciprocetur. Exemplum reale ſuprà attuli: nunc ſubiiciam exemplum ſyllogiſmi confecti ex elementis quæ ſunt in inuentionis diagrammate Ariſtotelico.

A	Omne α eſt β ζ:	Bar	Omne β ζ eſt α:
A	Omne ι eſt β ζ:	ba	Omne ι eſt β ζ:
	Ergo		Ergo
A	Omne ι eſt α:	ra	Omne ι eſt α.

Eadem ratio eſt, ſi minor ſumatur particularis. Sicut enim præcedens ſyllogiſmus reducebatur ad Barbara ita hic reducetur ad Darij, vt in ſequenti exemplo:

A	Omne animal eſt ſenſu præditum:	Da	Omne ſenſu præditum eſt animal:
I	Aliqua ſubſtantia eſt ſenſu prædita: Ergo	ri	Aliqua ſubſtantia eſt ſenſu prædita: Ergo
I	Aliqua ſubſtantia eſt animal.	i	Aliqua ſubſtantia eſt animal.

Tertiò Ariſtoteles, cùm ait, *vt vniuerſalia*, accedit ad proponenda exempla coniugationum vtilium ex hypotheſi: & ait, interdum problemata vniuerſalia per inſpectionem particularem concludi ex hypotheſi. *Per inſpectionem particularem*, id eſt, per eas coniugationes, quas ſuprà diximus valere ad probandum particulare, non vniuerſale: hæ verò erant, γ ν, & δ ν. *Ex hypotheſi*, id eſt, ſi ſupponatur medium terminum conuerti cum minori extremo. Quartò cùm ait, *nam ſi γ*, dat exemplum coniugationis vtilis ex hypotheſi, nempe ſi γ & ν ſit idem. nam ſimpliciter quidem valet ad probandum particulare affirmans in Darapti, vt ſuprà expoſuimus. ex hypotheſi verò, id eſt, ſi ſupponatur ι dici de ſolo ν, adeo vt ι & ν reciprocentur, concludetur vniuerſale affirmans; quia per conuerſionem minoris ſyllogiſmus reſoluetur in Barbara. Exemplum reale ſuprà propoſui: nunc ſubiiciam exemplum ex elementis Ariſtotelicis, vt hæc doctrina typo inuentionis poſſit accommodari.

a	Omne γν eſt α:	Bar	Omne γν eſt α
a	Omne γν eſt ι:	ba	Omne ι eſt γν:
	Ergo		Ergo
a	Omne ι eſt α.	ra	Omne ι eſt α.

Quintò, cùm ait, *Rurſus ſi δ*, dat ſimile exemplum ſyllogiſmi negantis. nam ſi idem ſit δ & ν: ſimpliciter poteſt concludi particulare negans in Felapton. ex hypotheſi verò, id eſt, ſi ſupponamus ι attribui ſoli ν, adeo vt hi duo termini reciprocentur, rectè concludetur vniuerſale negans: quia per minoris conuerſionē fiet reſolutio in Celarēt. ſuprà dedi exemplum in rebus ipſis: nunc idem faciam in elemētis.

e	Nullum δν eſt α:	Ce	Nullum δν eſt α:
a	Omne δν eſt ι:	la	Omne ι eſt δν:
	Ergo		Ergo
e	Nullum ι eſt α.	rent	Nullum ι eſt α.

Sextò, cùm ait, *Apparet igitur*, concludit has coniugationes ex hypotheſi vtiles, non eſſe aſpernandas.

9 *Eodem modo*. Docet, eādem methodo inueniri ſyllogiſmos modificatos, qua diximus inueniri ſyllogiſmos puros. Hoc autem ex eo probat, quòd tota inuentio refertur ad terminum, id eſt, ad medium terminum: ſyllogiſmi autem modificati & puri non differunt ratione terminorum, ſed tantùm ratione modi adiecti, vel detracti: hæc enim propoſitio eſt pura, omnis homo eſt animal: hæc verò eſt modificata, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal: ſed in vtrâque ſunt iidem termini, homo, & animal.

10 *In contingentibus*. Docet, ad ſyllogiſmos modificatos cōtingentes conficiendos (id eſt, ad probandum id quod poteſt eſſe nec tamen eſt) ſumendas eſſe propoſitiones eiuſmodi, i. quibus ſignificatur poſſe eſſe quod nōdū eſt.

11 *Similis ratio*. Quia tantùm mentionem fecit quorundam modificatorum ſyllogiſmorum, id eſt, in quibus modus eſt NECESSE vel CONTINGIT: nunc ait eandem eſſe rationem omnium aliorum modorum, & ſyllogiſmorum modificatorum.

12 *Ex dictis*. Concludit, expoſitam inuentionis methodum valere ad omnes ſyllogiſmos, nec eſſe aliam methodum præter hanc. Cùm autem huius concluſionis duæ ſint partes: poſterior pars, quòd non ſit alia methodus, iam fuit probata. Prior pars, nempe hanc methodum valere ad inueniendos omnes ſyllogiſmos, probatur in ſequenti-

tibus verbis, cùm ait, *oſtenſum namque.* ſyllogiſmus ita extruitur: Omnes tres figuræ ſyllogiſmorum fiunt per conſequentia, & antecedentia: ſupple. & repugnantia: atqui omnes ſyllogiſmi fiunt in tribus illis figuris: ergo omnes ſyllogiſmi fiunt ex antecedentibus, conſequentibus, & repugnantibus, quorum inuentio continetur methodo ſuprà expoſita. Minor propoſitio patet ex cap. 23. Maior probatur ab Ariſtotele duobus argumentis: quorum prius eſt: quia propoſitiones, ex quibus ſyllogiſmi conſtant, ex antecedentibus, & conſequentibus conficiuntur; nempe quia quælibet propoſitio conſtat ſubiecto & attributo; quorum illud eſt antecedens, hoc eſt conſequens: & quidem propriè dicitur conſequens, ſi affirmetur de ſubiecto; vel repugnans, ſi negetur. Alterum argumentum eſt: quia ſyllogiſmorum vis conſiſtit in medio termino, adeo vt omnis inuentio ad ſolum medium terminum referatur, vt ſuprà expoſui: medius autem terminus ex conſequentibus & antecedentibus ſumitur: quoniam in prima figura partim antecedit, partim conſequitur; in ſecunda conſequitur; in tertia antecedit. Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles primò ponit minorem propoſitionem ibi, *oſtenſum namque.* poſtea maiorem ibi, *hæ verò.* deinde prius argumentum, quo ea maior probatur ibi, *quandoquidem ex his.* tertiò poſterius argumentum, quo eadem maior probatur, ibi, *& medius terminus accipitur.* tandem concluſionem ibi, *quare ſyllogiſmus.*

IN CAP. XXX. DE SYLLOGISMIS IN PHILOSOPHIA, VEL in quauis arte, aut diſciplina, & de quacumque re extruendis.

POſtquàm docuit expoſitam methodum pertinere ad omnes ſyllogiſmorum formas, ſiue ſint puri & categorici, ſiue hypothetici, ſiue modificati: nunc conſequenter docet eandem methodum applicari cuicumque materiæ, & vſum habere in omnibus ſcientiis, & artibus.

1 *Omnium itaque.* Accommodat expoſitam methodum omnibus ſcientiis & artibus. huius autem doctrinæ duæ ſunt partes: vna, vt inueniamus terminos, & rerum copiam nobis paremus: altera, vt ſciamus illis terminis vti, & intelligamus, quinam ad confirmandum valeant, vel ad refutandum, &c. Vtraque pars ab Ariſtotele hic proponitur, Primò igitur ait, *omnium*, id eſt, in omnibus rebus, eandem eſſe viam ſeu methodum, tum in Philoſophia, tum in arte qualibet & diſciplina. Hæc tria coniunguntur: quia, propriè loquendo, diſtinguuntur; in omni autem cognitionis genere, quod per ratiocinationem acquiritur, eadem methodus locum habet. Artes propriè dicuntur, quarum finis eſt effectio, id eſt, quæ efficiunt aliquod opus poſt effectionem permanens: vt ars ſutoria efficit calceum, ædificatoria domum: poſt effectionem autem calcei manet calceus, & poſt ædificationem manet domus. Diſciplinæ propriè vocantur mathematicæ, quæ, propriè loquendo, non ſunt partes philoſophiæ, quia mathematicæ verſantur in accidente, id eſt, quanto continuo, vel diſcreto; philoſophia verò verſatur in ſubſtantia, adeo vt tot dicantur eſſe philoſophiæ partes quot ſunt ſubſtantiæ lib. 3. Metaphyſ. cap. 2. Secundò cùm ait, *oportet enim*, incipit explicare, quomodo hæc methodus valeat in philoſophia, artibus, & diſciplinis: & inquit, propoſito quocumque problemate, cùm in eo ſint duo termini, vtriuſque termini quærenda & colligenda eſſe antecedentia, & conſequentia: ſupple ſemper, repugnantia: quæ etiam aliquo modo appellatione antecedentium & conſequentium continentur, quia negatiuè antecedunt, vel conſequuntur, id eſt, ſubiiciuntur, vel attribuuntur. Tertiò cùm ait, *atque hæc per tres*, tranſit ad alteram huius doctrinæ partem, vt eorum terminorum antecedentium & conſequentium vſum teneamus. Hic igitur tradit aliquot præcepta. Primum præceptum eſt, vt conſiderentur per tres terminos: quia omnis ſyllogiſmus fit ex tribus terminis, maiore extremo, minore extremo, & medio termino. Alterum præceptum eſt, vt alio modo conſiderentur, ſi probanda ſit negatio; alio modo, ſi affirmatio. Quinam verò ſint hi diuerſi modi, ſuprà fuit expoſitum, cùm declaratæ fuerunt ſex illę coniugationes γζ, γη, δζ, βθ, δη. & εη, quarum aliæ valebant ad concludendam affirmationem, aliæ ad negationem. Tertium præceptum eſt, vt aliter ſpectentur termini veritatis cauſâ, id eſt, ad afferendas veras demonſtrationes, aliter ad conficiendos ſyllogiſmos dialecticos. nam illæ conſtant ex propoſitionibus veris, & neceſſariis: hi, ex probabilibus. Hic locus & hoc tertium præceptum vel ſolum ſufficit ad redarguendam eorum opinionem, qui inuentionem analyticam nihil cum dialectica habere commune contendunt. nam Ariſtoteles in præſentia diſertis verbis iubet dialecticum vti hac inuentione analytica, & ſuprà non ſemel dixit,

non poſſe reperiri aliam methodum præter hanc. Nec moueri debemus, quòd in Topicis videtur alia methodus tradi: nam ea non eſt ab hac omnimodo diuerſa, ſed ſub hac continetur, vt ſpecies ſub genere, ſicut etiam ex vlt. part. huius cap. liquebit. Primum præceptum continetur illis verbis, *atque hæc per tres terminos conſiderare*. Secundum præceptum ponitur ibi, *hoc modo*. Tertium ibi, *& veritatis quidem*.

2 *Principia ſyllogiſmorum*. Cùm docuerit expoſitam methodum communem eſſe omnibus ſcientiis & artibus: priuſquàm tranſgrediatur ad explicandas duas methodos ſpeciales, commodè ex dictis colligit hanc expoſitam methodum eſſe generalem, quò rectiùs intelligamus illas, vt ſpeciales, ſub hac contineri: alioqui falſum eſſet, quod ſuprà diximus, præter hanc non eſſe aliam methodum: ſunt enim & aliæ methodi, nòn tamen præter hanc, ſed ſub hac contentæ. Cùm autem dicat ſe expoſuiſſe methodum generalem, & principia vniuerſalia omnium ſyllogiſmorum: nempe conſequentia, antecedentia, & repugnantia: ne quis hinc ducatur in errorem, in quo nonnulli veterum fuerunt, id eſt, ne putet omnium ſyllogiſmorum eſſe omnino eadem principia (quem errorem refutabit lib. 1. Poſter. cap. 32) idcirco in præſentia, cùm ait, *ne reſpiciamus*, ſubiicit expoſitionem, declarans, quomodo ſint, vel non ſint ea principia vniuerſalia. Ita namque dicimus principia eſſe omnium ſyllogiſmorum, conſequentia, antecedentia, & repugnantia; vt nihilominùs alia ſint principia ſyllogiſmorum affirmantium, alia negantium: rurſus alia vniuerſalium, alia particularium: quia pro diuerſitate ſyllogiſmorum diuerſimodè conſequentia, antecedentia, & repugnantia ſumuntur. Exempli gratiâ, vniuerſale affirmans probatur per $\gamma\zeta$: vniuerſale negans per $\delta\zeta$, vel $\beta\theta$: particulare affirmans per $\gamma\eta$: particulare negans per $\delta\eta$: hæc autem diuerſa ſunt, $\gamma\zeta$, $\delta\zeta$, $\gamma\eta$, & $\delta\eta$.

3 *Circa ſingulas*. Iam accedit ad explicandas methodos ſpeciales: quæ quidem duæ ſunt, altera demonſtratiua ſiue analytica, altera dialectica. Incipit ab analytica, quæ eſt præſtantior, &, vt artificiosè doceat hanc eſſe illius generalis ſpeciem, progreditur ab illa vniuerſali ad hanc ſpecialem: & in hac ſpeciali idem facit, quod in generali fecit, id eſt, primò proponit problema, deinde quærit principia, quibus id problema demonſtratur. Et quoniam hic non loquitur de ſimplici forma ſyllogiſmi, ſed eam accommodat materiæ neceſſariæ: idcirco, omiſſis elementis alphabeticis, proponit tantùm exempla realia. In hac igitur particula proponit problema, cuius ſubiectum eſt bonum: attributum verò, ſcientia: quæritur enim, an boni ſit ſcientia, nec ne; vel an boni ſit vna ſcientia. Ait, *Circa ſingulas res*, (id eſt, ſingularum rerum quæ in ſcientiis tractantur) *oportet eligere*: ſupple, antecedentia, conſequentia & repugnantia: *vt de bono, vel ſcientia*, id eſt, horum duorum terminorum: quorum bonum ponitur, vbi ſuprà ponebamus ε: ſcientia verò, vbi α. Secundò cùm ait, *Propria verò*, docet, quomodo ſint inuenienda antecedentia, conſequentia, & repugnantia ſingularum rerum; vt boni, & ſcientiæ: & ait inueniri experientiâ: quod confirmat exemplo Aſtrologiæ. Primùm enim Aſtrologi obſeruarunt ea, quæ vocarunt φαινόμενα, id eſt, apparentias cœleſtes, vt putà Solem æſtate propiùs accedere ad noſtrum Zenith, ſeu punctum verticale, hyeme ab eo recedere, & multa alia eiuſmodi: vnde poſtea collegerunt demonſtrationes aſtrologicas. exempli gratiâ, quia viderunt Lunam ſemper ſplendere Solem verſus, collegerunt Lunam accipere lumen à Sole, vt ſumam hoc exemplum ex vltimo capite lib. 1. Poſter. Item quia obſeruarunt ſtellas non apparere maiores in ſummitate cœli, id eſt, quando ſunt remotiſſimæ ab horizonte, quàm cùm oriuntur, vel occidunt: inde collegerunt cœlum eſſe rotundum. itaque experientia vel hiſtoria ſuppeditat nobis huiuſmodi principia: nec aliunde poſſumus ea habere, niſi ipſi ea obſeruemus, vel ab aliis obſeruata accipiamus, & diſcamus. Confer cum hac particula cap. vlt. lib. 2 Poſter. & cap 1. lib. 1 Metaphyſ. Hac methodo ipſe Ariſtoteles in Phyſicis eſt vſus: ſcripſit enim libros de hiſtoria animalium, in quibus collegit, & expoſuit ea, quæ in animalibus obſeruauit: vnde libri illi viam ſternunt & aditum faciunt ad libros de animalibus, apodicticè conſcriptos: quales ſunt libri de partibus animalium, de anima, & plures alij.

4 *Ergo vniuerſaliter*. Tranſit ad alteram ſpecialem methodum, quam etiam collocat ſub generali antea expoſita, ne quis ineptè ſeparet Topica ab Analyticis, ac duas ſeparatas logicas conſtituat. Ait igitur ſe expoſuiſſe vniuerſaliter, quomodo inueniantur propoſitiones ſyllogiſticæ: exquiſitè autem & ſpecialiter ſe expoſiturum in eo tractatu, qui ad dialecticam pertinet, id eſt, in Topicis, in quibus prolixè docebit principia ſyllogiſmorum dialecticorum: quibus inſtructi, facilè in promptu habebimus ſyllogiſmos dialecticos in vtramque partem.

IN CAP. XXXI. DE DIVISIONE.

VEtus error eſt, per demonſtrationem cognoſci accidentia, per diuiſionem cognoſci ſubſtantiam, diuiſionem enim eſſe inſtrumentum quoddam ſciendi, à ſyllogiſmo & demonſtratione diuerſum; vnde multi tres logicæ partes faciunt, quaſi vna pars doceat rationem definiendi, altera diuidendi, tertia demonſtrandi ſeu ratiocinandi: quam diuiſionem videntur colligere ex 1. cap. Porphyrij, ſed huiuſcemodi opiniones alienæ ſunt à doctrina Ariſtotelica. Etenim Ariſtoteles ea omnia, quæ in logica tractantur, ad ſyllogiſmum refert, tamquàm ad commune totius logicæ ſubiectum. Ac libro quidem 1. Poſter. cap. 8. part. 2. & lib. 2. cap. 10. docebit, omnem definitionem aut eſſe principium demonſtrationis, aut concluſionem demonſtrationis, aut à demonſtratione non differre niſi ratione poſitionis terminorum; quòd iidem termini paulò aliter collocentur in demonſtratione, aliter in definitione; adeo vt quemadmodum ſyllogiſmi ex vna figura reſoluuntur in alteram, ita demonſtratio reſoluatur in definitionem, & definitio in demonſtrationem: nunc autem reducit diuiſionem ad ſyllogiſmum: ac docet, qualis ſyllogiſmus ſit: conſequenter docet eam inueniri eâdem methodo, qua diximus inueniri ſyllogiſmos.

1 *Diuiſionem autem.* Summam rei proponit, quæ tribus membris ſeu clauſulis continetur. Primò namque ait diuiſionem generum in ſpecies eſſe paruam particulam huius methodi, id eſt, expoſitam inuentionis methodum, cùm ſit generalis, pertinere ad omnes ſyllogiſmos, quorum particula quædam eſt diuiſio. Diuiſionem vocat paruam particulam huius methodi, propter imperfectiones, quas in diuiſione ineſſe oſtendet. Secundò cùm ait, *diuiſio namque eſt*, probat id quod proximè dixit; quia diuiſio eſt velut imbecillus ſyllogiſmus. Conſequentia eſt manifeſta, nam ſi diuiſio eſt ſyllogiſmus; ſyllogiſmi autem omnes inueniuntur hac methodo, vt ſuprà probatum fuit: proculdubio etiam diuiſio inuenitur eâdem methodo. Ideo autem ait eſſe velut imbecillum ſyllogiſmum, vt confirmet, quod dixit, hanc eſſe paruam particulam. Cur dicat eſſe imbecillum, patebit ex ſequenti membro huius particulæ. Si quis autem quærat, quæ ſit vis illius particulæ, *velut*, & cur diuiſio dicatur velut ſyllogiſmus: reſpondebo hanc eſſe cauſam; quia licèt diuiſio referatur ad ſyllogiſmum, tamen non ſolet proponi formâ ſyllogiſticâ. nam qui dicit, omne animal eſſe rationale aut irrationale, & ſubdiuidit rationale in mortale & immortale, non extruit aliquem ſyllogiſmum, ſed velut ſyllogiſmum, ob rationem, quæ poſteriùs explicabitur. Tertiò cùm ait, *petit enim*, docet, cur diuiſio ſit ſyllogiſmus imbecillus, non firmus ſyllogiſmus; nempe quia committit illud vitium, quod vocamus petitionem quæſiti, vulgò petitionem principij. non probat enim, quod probari debet, ſed id petit ſibi concedi. Dices, cur igitur eſt ſyllogiſmus? Reſpondet Ariſtoteles, quia probat *aliquid*, non quidem quod probari debuit, ſed *aliquid ex ſuperioribus*, id eſt, aliquid vniuerſale, ſub quo continetur id quod probari debuit. Quemadmodum igitur peccat, qui probat aliquid eſſe animal, cùm debeat probare eſſe hominem; quia non, ſi animal eſt, propterea homo eſt: ita peccat, qui diuidit: probat enim (exempli gratiâ) hominem eſſe rationalem vel irrationalem, cùm ſpecialiter probare debeat eſſe rationalem, vt ex ſequentibus apparebit. Hæc igitur eſt imperfectio diuiſionis. Sunt & aliæ, de quibus in 4. parte. Non tamen ideo reiiciendæ ſunt diuiſiones: habent enim ſummam vtilitatem, vt lib. 2. Poſter. explicabitur.

2 *Primùm autem.* Oſtendit duos veterum errores circa diuiſionem, qui putarunt ſubſtantiam demonſtrari diuiſione, ſicut accidentia demonſtrantur ſyllogiſmo. Primus eſt: quia ſeiunxerunt diuiſionem à ſyllogiſmo, non intelligentes diuiſionem, prout ea vtebantur, eſſe ſyllogiſmum. Alter error eſt: quia putarunt ſe rectè demonſtrare, nec intellexerunt ſe petere quæſitum.

3 *In demonſtrationibus.* Iam oſtendit diuiſionem eſſe ſyllogiſmum petentem quæſitum; quia non probat, quod quæritur, ſed aliud magis vniuerſale. Hoc oſtendit Philoſophus per comparationem diuiſionis cum demonſtratione. Nam veteres illi vtebantur demonſtratione, & diuiſione, quaſi duobus inſtrumentis ſciendi: malè autem inter ea diſtinxerunt. Quare nunc intelligenda eſt vera diſtinctio: atque ita intelligemus, qualis ſyllogiſmus ſit diuiſio. Primo igitur loco ponit condirionem demonſtrationis, nempe quòd ſumit medium terminum inferiorem maiori extremo, quippe qui ſubiicitur maiori extremo in maiori propoſitione: ac naturaliter ſubiicitur: ſiquidem demonſtratio naturalem ordinem ſequitur. cùm itaque tres ſint termini; exempli gratiâ $\alpha\,\beta\,\gamma$: quorum primus eſt α; ſecundus, β; tertius, γ: demonſtratio ſumit α pro maiori termino, β pro medio: cùm in diuiſione contrarium fiat, vt mox audiemus. Verbi gratiâ demonſtratur hominem eſſe aptum ad ridendum quia eſt rationalis. Ergo

go rationale, eſt medius terminus, cui attribuitur aptitudo ad ridendum. Atque in hoc exemplo termini ſunt conuertibiles. ſed fieri poteſt, vt maius extremum latiùs pateat, quàm medius terminus, vt in hoc ſyllogiſmo, Omne rationale eſt animal, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt animal. Secundò cùm ait, *è contrario diuiſio*, ponit conditionem diuiſionis contrariam conditioni demonſtrationis: quia diuiſio accipit medium terminum naturâ priorem & ſuperiorem maiori extremo: ſiquidem accipit pro medio termino genus, pro maiori autem extremo differentias diuidentes illud genus, vt mox cum Ariſtotele explicabo. Tertiò namque cùm ait, *ſit enim animal*, declarat, & confirmat eam conditionem diuiſionis exemplo definitionis hominis inueſtigatæ hac methodo diuiſiua. In primis notandum eſt, Ariſtotelem non conſiderare ſimpliciter diuiſionem; veluti ſi quis dicat, animalium alia eſſe mortalia, alia immortalia; & mortalium alia rationalia, alia irrationalia: nam hîc nullus eſt ſyllogiſmus: ſed conſiderat diuiſionem ſeu methodum diuiſiuam, quatenus per eam veteres quærebant cognitionem eſſentiæ, & inueſtigabant definitiones. Proponit igitur exempli gratiâ inueſtigandam hanc hominis definitionem, animal mortale pedeſtre bipes: quæ cùm inueſtigetur methodo diuiſiua, incipiendum eſt à genere, & progrediendum ad ſpecies: quoniam à genere ad ſpecies progredimur diuidendo, ſicut à ſpeciebus ad genera progredimur vniendo, vt Porphyrius docuit cap. 2. partic. 36. Sumitur ergo genus, animal: & hinc progredimur diuidendo, donec perueniamus ad vltimam differentiam, & perficiamus definitionem. hoc autem fit per diuiſionem animalis, & duas ſubdiuiſiones. Prima diuiſio ponitur in hoc membro. omne enim animal aut eſt mortale, aut immortale: atqui homo eſt animal: ergo eſt mortalis vel immortalis. Maior patet: quia mortalis & immortalis ſumuntur vt differentiæ oppoſitæ, animal diuidentes. Minor patet: quia ſupponimus animal eſſe genus hominis, vt per diuiſionem huius generis inueniamus definitionem hominis. Concluditur ergo, omnem hominem eſſe mortalem vel immortalem. verùm non hoc erat concludendum, ſed ſpecialiter eſſe mortalem: hoc autem diuidens non probat, ſed petit ſibi concedi: proinde petit quæſitum, ſi id ſpectemus, quod probare debebat: facit tamen rectum ſyllogiſmum, quatenus probat aliquid magis vniuerſale, id eſt, hominem eſſe mortalem vel immortalem. Quartò cùm ait, *Rurſus ponens*, affert ſubdiuiſionem animalis mortalis & extruit ſyllogiſmum ſimiliter non probantem quod erat probandum, id eſt, hominem eſſe pedeſtrem, ſed aliquid magis vniuerſale, id eſt, vel habere pedes vel carere pedibus. Syllogiſmus ita extruitur: Omne animal mortale eſt vel pedeſtre vel expes: omnis homo eſt animal mortale: ergo omnis homo eſt pedeſtris aut expes. Maior patet: quia pedeſtre & expes ſumuntur vt veræ differentiæ oppoſitæ, diuidentes animal mortale tamquam genus. Minor ſumitur, vt probata per antecedentem ſyllogiſmum, ſeu antecedentem diuidentem. Concluſionis autem eadem eſt ratio hîc, quæ ſuprà: quia non probatur præciſè, eſſe pedeſtrem: quod erat probandum. Quintò cùm ait, *atque hoc modo*, docet ſimilem eſſe progreſſum in aliis diuiſionibus, ſiue ſubdiuiſionibus. Breuitatis enim causâ omittit alteram ſubdiuiſionem, quòd animal pedeſtre vel eſt bipes vel multipes: vnde, cùm probandum ſit hominem eſſe bipedem, non probatur, ſed petitur. ſyllogiſmus enim ita extruitur: Omne animal pedeſtre eſt bipes aut multipes: atqui homo eſt animal pedeſtre: vnde concluditur hominem eſſe bipedem aut multipedem. Generaliter autem inquit Philoſophus in omnibus his ſyllogiſmis diuiſionis pro medio termino ſumi genus, & pro maiori extremo differentias diuiſiuas eius generis. Sextò cùm ait, *ad poſtremum*, concludit, huiuſmodi ſyllogiſmos non probare, quod erat probandum: ideò veteres defeciſſe in probanda rerum eſſentia: quia non habuerunt aliam, quàm hanc diuiſiuam methodum, quæ eſt inſufficiens: veram autem inquirendi methodum, quam ipſe Ariſtoteles docuit, non ſolùm non ſunt aſſecuti, ſed ne quidem cogitarunt aut ſuſpicati ſunt illam eſſe.

4 *Perſpicuum autem.* Colligit imperfectiones methodi diuiſiuæ, quas hoc ordine recenſet. Primò non valet ad euertendum, id eſt, ad probandum problema negans: quia ſemper vtraque propoſitio ſumitur affirmans: cùm & differentiæ de genere, & genus de ſpecie dicatur. Secundò non valet ad probandum accidens, vel proprium, vel genus, ſed tantùm definitionem: ergo ex quatuor problematum generibus, de quibus cap. 5. & 8. lib. 1. Top. ad vnum tantùm pertinet methodus diuiſiua. Tertiò non valet hæc methodus ad ea, in quibus dubitatur vtrum contrariorum inſit. Cùm enim (exempli gratiâ) diameter aut habeat aut non habeat communem menſuram cum

latere: non ita facile eſt ſumere communem menſuram, vt, cùm homo ſit vel mortalis vel immortalis, ſumebamus eum eſſe mortalem. vbi igitur res eſt perſpicua, poſſumus vti diuiſione: vbi verò eſt obſcura, requiritur aliud inſtrumentum, vt apertiùs explicabitur lib. 2. Poſter. Illud in præſentia notetur ex illis verbis, *Habens aut non habens*, Ariſtotelem perſpicuè, poſteaquàm rem expoſuit, id eſt, exemplum diametri, deinde eam conferre in typum, vt quodammodò oculis eam ſubiiciat, & apertiorem reddat: vt tam ex hoc, quàm ex aliis pluribus locis appareat falſum eſſe, quod Ramus putauit, hæc elementa, αβγ, &c. alium vſum habere, ſiue aliter accipi ab Ariſtotele in his libris, quàm à mathematicis.

5 *Perſpicuum igitur.* Concludit, diuiſionem, ſeu diuiſiuam methodum non poſſe accommodari ad ea problemata, ſed tantùm ad problema definitionis: & in hoc ipſo problemate non multùm valere, quia petit quæſitum, vt ſuprà expoſitum fuit. nec propterea tamen dicimus diuiſiones eſſe inutiles: habent enim ſuas vtilitates, de quibus lib. 2. Poſter. cap. 13.

9 *Ex quibus igitur.* Breui epilogo imponit finem ſecundo tractatui, qui eſt de inuentione & copia ſyllogiſmorum.

DE RESOLVTIONE SYLLOGISMORVM in figuras & modos.

TRACTATVS III.

IN. CAP. XXXII. DE ACCIPIENDIS PROPOSITIOnibus, terminis, medio termino, & figura.

1 POſt hæc. In principio huius capitis ipſe Ariſtoteles proponit ſcopum huius tractatus, & nexum cum præcedentibus, de quo videmur ſatis dixiſſe ad principium capitis 27. Itaque hæc particula eſt cum eo loco, & cum ibi notatis conferenda. & obſeruandum eſt, Ariſtotelem hic contemplandi ſeu theoriæ verbum tribuere primo tractatui huius libri; δύναμιν verò, id eſt, facultatem inueniendi, & reſoluendi ſyllogiſmos tribuere ſecundo & tertio tractatui. Qua ratione loquendi vtebatur etiam in d. part. 1. cap. 27. vt ibi notaui. Vnde apparet, verum eſſe, quod dixi, priuſquàm de inuentione ſeu diſpoſitione logica agitur, intelligendam eſſe naturam & theoriam ſyllogiſmorum. atque hoc in primis ex hac particula notetur. Secundò notetur, priùs agendum eſſe de inuentione, quàm de diſpoſitione: quod confirmat Philoſophus 8. Top. cap. 1. part. 1. adeo vt non ſint veri Ariſtotelici, qui contendunt diſpoſitionem inuentioni eſſe præferendam. Tertiò notetur, non eſſe libros Analyticos referendos ad partem Logicæ de diſpoſitione, Topicos autem ad partem de inuentione: quoniam vtrobique habetur tam inuentio, quàm diſpoſitio, vt ex ipſis verbis Ariſtotelis apparet. Sed in his libris Priorum habentur præcepta generalia de inuentione, & diſpoſitione quorumcumque ſyllogiſmorum: in Poſterioribus autem & ceteris libris ſequentibus declarantur præcepta ſpecialia: nam in Poſterioribus continetur inuentio & diſpoſitio apodictica: in Topicis inuentio & diſpoſitio dialectica: in Elenchis inuentio & diſpoſitio ſophiſtica, vt ſingulis locis perſpicuè apparebit. Quartò notetur, ſecundum huius libri tractatum, qui eſt de inuentione, ad hoc valere, vt noſmet ipſi inueniamus & extruamus ſyllogiſmos: hunc autem tertium tractatum eò præcipuè ſpectare, vt de aliorum argumentis rectè iudicare poſſimus, & intelligere, qualia ſint, & quam vim habeant: quod conſequemur per reſolutionem quarumcumque orationum in figuras & modos ſyllogiſticos. Nam tres illæ figuræ, & earum modi ſunt quaſi lapis Lydius, ad quem omnes argumentationes examinare oportet: atque ita Ariſtoteles diuiſionem examinauit cap. præced. vnde hic tractatus æquè inſcribi poteſt de analyſi, & de diſpoſitione, vel de iudicio. Sed prima inſcriptio de analyſi, hoc loco videtur ab ipſo Ariſtotele eligi; quemadmodum inſcriptio de diſpoſitione, lib. 8. Top. Poſtremò notetur ſententia illa, quæ eſt in contextu, ſemper verum vero eſſe conſentaneum: quamuis falſa ſæpe inter ſe pugnent: veluti cùm duæ ſunt contrariæ vniuerſales enunciationes, ambæ ſunt falſæ, vt omnem hominem eſſe muſicum, & nullum hominem eſſe muſicum.

2 *Primùm igitur.* Incipit Ariſtoteles explicare varia præcepta de analyſi, quibus poſſimus ex quibuſcumque & quantumcumque confuſis orationibus eruere ſyllogiſmos, ſi modò ſyllogiſmi in iis lateant. Summa præceptorum, quæ hoc capite continentur, hæc eſt, vt ſeligantur propoſitiones & termini: atque horum diſpoſitio conſideretur: ac ſyllogiſmi figura, & modus diſcernatur.

cernatur. Primum igitur præceptum eſt, dandam eſſe operam, vt ex quacumque oratione propoſita eruamus duas propoſitiones. Rationem affert, cur orationes priùs reſoluuntur in propoſitiones, quàm in ſimplices terminos, de quibus poſtea præcipiet. quia faciliùs fit diuiſio in maiora, quàm in minora. i. in maiores & magis cōpoſitas partes, quā in minores & magis ſimplices: ſicut faciliùs eſt diuidere Organum logicū in libros, quàm in capita, vel particulas: & facilior eſt anatome, cùm animal ſcinditur in maiores, quàm cùm in minores partes.

3 *Deinde [oportet.]* Secundum præceptum eſt, vt quantitas ſelectarum propoſitionum ſpectetur: &, ſi diuerſæ quantitatis ſint, conſideretur, vtra ſit vniuerſalis, & vtra particularis: & immo ſi vtraque ſit vniuerſalis, conſideretur, vtra latiùs pateat, vtra anguſtiùs: hoc enim valet ad cognoſcendū ſyllogiſmum; vt quia in prima figura ſemper maior propoſitio eſt vniuerſalis, & ſub ſe minorem continet: quādoquidem in maiore maius extremum dicitur de medio termino, & in minore medius terminus de minore extremo.

4 *Et ſi ambæ.* Tertium præceptum eſt bipertitum. Prior pars eſt, vt ſi qua propoſitio ad ſyllogiſmum efficiendum neceſſaria in data oratione deſideretur, eā nos suppleamus. Poſterior pars eſt, vt, ſi propoſitiones aliquæ redundent, ſeu non neceſſariæ ſint eas in analyſi prætermittamus. quaſdā enim propoſitiones non neceſſarias adhiberi, expoſui cap. 25. part. 4. Quod attinet ad ſeriem cōtextus, Primò Ariſtoteles proponit priorem præcepti partem. Secundò cùm ait, *nam qui ſcribunt*, affert rationem eius præcepti ſumptam à conſuetudine eorum qui ſcribunt, vel interrogant. ſolent enim quædam neceſſaria omittere, alia ſuperuacua proponere. Scribentes vocat, eos qui ſcientias tradunt, præcipuè reſpiciens, more ſuo, & habita ſuorum temporum ratione, ad mathematicas quæ traduntur per deſcriptiones. vnde etiam *διαγραμμάτων*, ſeu deſcriptionum appellatione interdū ſignificat demōſtrationes: quoniam illa ætate ſolas mathematicas ante logicam diſcebant. Interrogantes autem appellat, dialecticos, qui per interrogationes diſputare ſolebant, vt dictum fuit cap. 1. huius libri. Quoniam autem hæc auctorum & diſputantium conſuetudo non tantùm eſt cauſa prioris partis, ſed etiam poſterioris partis huius præcepti: idcirco Ariſtoteles Tertio loco, cùm ait, *videndum igitur*, colligit vtrāque partem huius præcepti, nempè vt neceſſaria omiſſa ſuppleantur, & ſuperflua expreſſa omittantur, veluti quæ ornatûs, aut amplificationis cauſâ dicta ſunt.

Quartò cùm ait, *etenim ſine his*, confirmat dictum præceptum: quia niſi ita habeamus duas propoſitiones ſyllogiſticas, non poſſimus reducere, id eſt, reſoluere in figuram & modum orationes ita interrogatas, id eſt, argumentationes ab eo qui contra theſim opponit, propoſitas; nēpe in quib. neceſſaria deſiderātur & ſuperflua adiunguntur.

5 *In quibuſdam.* Sequitur quartū præceptum, vt caueamus, ne putemus omnem orationem, ex qua aliquid neceſſariò colligitur, eſſe ſyllogiſmum: quia neceſſarium, inquit Ariſtoteles, id eſt, oratio aliquid neceſſariò inferens, latius patet, quàm ſyllogiſmus. Hoc præceptum non debet ita accipi, quaſi ſint aliæ argumentationes præter ſyllogiſmum: quia contrarium docebit Philoſophus libro ſequenti, cap. 23. part. 1. Sed ſenſus eſt, non eſſe ſyllogiſmos actu: quia propoſitiones nō ſunt ita poſitæ, vt diximus ponendas eſſe in extruendis ſyllogiſmis. sūt tamen ſyllogiſmi poteſtate, id eſt, ſunt eiuſmodi orationes; quibus, ſi quid mutes, vel addas, vel detrahas, facilè apparebit ſyllogiſmus. Denique in his orationibus ineſt neceſſitas, quam vocāt neceſſitatem materiæ; non neceſſitas formę, quia non adeſt forma ſyllogiſtica. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles diſcrimen inter orationes ponit, inquiēs in quibuſdam facilè videri quid deſit, (exempli gratiâ, ſi quis ita argumentetur, Omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus: facilè intelligimus deeſſe, & ſupplendam maiorem propoſitionem, omne animal eſt corpus) in quibuſdā verò orationibus hoc latêre, & falſò videri nihil deſiderari, quia cōtinent neceſſitatem quandam, non tamē prouenientē ex forma ſyllogiſtica. Secundò cùm ait, *vt ſi ſumptum*, affert exemplū orationis, quæ falsò videri poteſt eſſe ſyllogiſmus. Oratio talis eſt: Non ſublatâ ſubſtātiâ, non tollitur ſubſtantia: atqui partibus ſublatis, tollitur quod ex his conſtat: ergo partes ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ. Hæc oratio non eſt ſyllogiſmus: quia ſunt multi termini, nec ſunt propoſitiones ſyllogiſticè cōpoſitę: verumtamen in hac oratione tamquā in materia quadā confuſa latent propoſitiones, quæ debent inde erui, vt fiat ſyllogiſmus. Ac primùm prima propoſitio ſic mutetur. Id, quo ſublato ſubſtantia tollitur, eſt ſubſtantia. antea verò dicebamus, nō ſublatā ſubſtātiā non tolli ſubſtantiam. quapropter ex negatione fecimus

affirmationē æquivalētem, propterea quòd conclusio eſt affirmatiua, partem ſubſtantiæ eſſe ſubſtātiam. Similiter altera propoſitio, quia nimis eſt generalis, adeo vt propter diuerſitatem terminorū non cohæreat præcedēti: ſic debet coāgulari, & mutari, vt dicamus, ſublata parte ſubſtantiæ tolli ſubſtantiam. Vnde concluderur, partem ſubſtantiæ eſſe ſubſtantiam. Tertiò cùm ait, *Rurſus ſi cùm*, affert alterum exēplum, in quo negat eſſe ſyllogiſmum, id eſt, ſyllogiſmum categoricum: nam eſt ſyllogiſmus hypotheticus in prima figura, in quo ambæ propoſitiones ſunt hypotheticæ, & concluſio quoque hypothetica: nēpe, Si eſt animal, eſt ſubſtantia: ſi eſt homo, eſt animal; ergo ſi eſt homo, eſt ſubſtantia. Fit autem ſyllogiſmus categoricus, ſi ipſę propoſitiones ex hypotheticis mutentur in categoricas: veluti, omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtātia. Quartò cùm ait, *In his autē*, declarat cauſam erroris, propter quam putamus eſſe ſyllogiſmum, cùm non ſit ſyllogiſmus: nempe quia falsò putamus omnem orationem neceſſariam eſſe ſyllogiſmum, id eſt, habere formam ſyllogiſmi. Quintò cùm ait, *Quamobrem non continuò*, cōcludit, eiuſmodi orationes non eſſe reducendas ad figuras & modos ſyllogiſmorū, priuſquàm ſumantur duę propoſitiones ſyllogiſticæ, quæ in iis latent.

6 *Ita deinde.* Hactenus præcepta de propoſitionibus eruendis: ſequitur quintum præceptum, vt propoſitiones diuidantur in terminos; vt non ſolùm habeamus partes ſyllogiſmorum compoſitas, ſed etiam ſimplices.

7 *Ex terminis.* Sextum præceptum eſt, vt inſpiciatur, quiſnam ex tribus terminis ſit medius: quem ex eo dignoſcemus, quòd ponitur in vtraque propoſitione. Adde, quòd non ponitur in concluſione. Vtrumque autem extremum è contraria ponitur in concluſione, & in vna tantùm propoſitione: videlicèt maius extremum in maiore propoſitione, & minus in minore.

8 *Si igitur.* Septimū præceptū eſt, vt ex medio dignoſcamus figuram ſyllogiſmi. ex diuerſa enim eius poſitione diſtinguuntur tres figuræ, vt ſuprà fuit ſatis expoſitum.

9 *Perſpicuum igitur.* Octauum præceptum eſt, vt ſi in aliqua oratione nullus ſit terminus, qui bis ponatur, eam reſpuamus, tamquàm non ſyllogiſticam: quia nōpoteſt eſſe ſyllogiſmus ſine medio termino: nec eſt medius terminus, niſi ponatur, quandoquidem debet connecti cum duobus extremis.

10 *Cùm autem habeamus.* Nonum præceptum eſt, vt figuram quæramus, non tantùm ex medio termino, ſed etiam ex problemate. nam in qua figura problema non poteſt concludi, fruſtra in ea quæretur ſyllogiſmus. vtputà ſi concluſio ſit vniuerſalis affirmās, ſyllogiſmus quæri debet in prima figura. quæ autem problemata in ſingulis figuris concludantur, ait Ariſtoteles nos iam habere, id eſt, iam ſcire ex iis quæ expoſita fuerunt cap. 26.

IN CAP. XXXIII. DE TERMINORVM QVANTITATE ſpectanda.

HOc capite proponitur decimum pręceptum, vt caueamus, ne decipiamur accipiētes propoſitionem indefinitam pro vniuerſali: quia hoc non ſemper facere licet; cùm interdum indefinita ſit vera; quę ſi efficiatur vniuerſalis, erit falſa.

1 *Sæpe igitur.* Neceſſitatem huius præcepti oſtendit; quia vt ſæpe fallimur; non diſtinguentes inter neceſſariam orationem, & ſyllogiſmum, ſicut expoſitum fuit ſuperiori cap. part. 5. ita etiam nō rarò fallimur propter ſimilitudinem poſitionis terminorum, id eſt, quia non diſtinguimus, ſed idē valere putamus terminos poſitos vniuerſaliter. & poſitos indefinitè: quod nunc eſt explicādū.

2 *Vt ſi τὸ α.* Decimum præceptum, & errorē, quem eo præcepto vitare iubemur, declarat exemplo alphabetico, in quo ambæ propoſitiones ſunt indefinitæ: vnde videtur eſſe ſyllogiſmus, cùm reuera nō ſit. Nā ſi τὸ α dicitur de β, & τὸ β dicitur de γ, non præterea τὸ α dicitur de γ: quia oportebat ſumere α de omni β, vt ſeruaretur regula primæ figuræ, quæ requirit maiorem propoſitionem vniuerſalem.

3 *Sit enim vbi α.* Exemplo alphabetico ſubiicit duo exempla realia: vnum in hac particula, alterum in ſequenti. Non dubito, quin hæc exempla Ariſtotelis tempore peruulgata fuerint, & his vſi ſint ſophiſtę ad falſas cōcluſiones probandas. Prius exēplū eſt:

Intelligibilis Ariſtomenes ſemper eſt:
Atqui Ariſtomenes eſt intelligibilis Ariſtomenes:
Ergo Ariſtomenes ſemper eſt.

Concluſio eſt falſa, cùm tamen propoſitiones ſint veræ: proinde ex iis propoſitionibus non colligitur. Videtur quidem eſſe ſyllogiſmus in prima figura: ſed vitiū eſt: quia contra regulas primæ figuræ, maior eſt indefinita,

definita, non vniuerſalis: &, ſi vniuerſalis accipiatur, erit falſa. In explicando hoc exemplo valde laborant interpretes, & alij aliter accipiunt. Ego ſic explico: Ariſtomenes intelligibilis ſumitur vt quiddam vniuerſale, conueniens tam Ariſtomeni, quàm Platonicæ ideæ. nam idea non dubium eſt quin ſit intelligibilis. ſed & Ariſtomenem poſſumus intelligere: ergo etiam Ariſtomenes eſt intelligibilis. verùm idea ſecundum Platonem eſt æterna, Ariſtomenes autē eſt mortalis, quare maior propoſitio eſt vera indefinitè, non vniuerſaliter: quia vera eſt de Ariſtomene, non de idea.

4 *Rurſus eſto.* Sequitur alterum reale exēplum: quo ſimiliter puto Sophiſtas tum temporis vſos eſſe:

Muſicus Miccalus interibit cras:
Miccalus eſt muſicus Miccalus: Ergo
Miccalus interibit cras.

Maior vera eſt: quia ſupponimus Miccalum cras deſiturum eſſe muſicum. minor eſt manifeſtè vera: quia ſupponimus Miccalū eſſe muſicum. cōcluſio tamen eſt falſa: quia Miccalus non interibit cras: ſupponimus enim eum diutiùs eſſe victurum. Hic eſt idē vitium, quod in ſuperiori exemplo: quia maior non eſt vniuerſalis, nec omnino & in vniuerſum muſicus Miccalus interibit cras, ſed tantùm ratione partis, id eſt, muſicæ.

3 *Atque hæc deceptio.* Declarat cauſam huius erroris, quam ait eſſe παρὰ τὸ μικρὸν, id eſt, ob exiguitatem diſcriminis, quod eſt inter propoſitionem vniuerſalem, & indefinitam: vnde fit, vt illud diſcrimen, & illius diſcriminis vis ſæpe à nobis non animaduertatur. Confer hanc partic. cum partic. 8. cap. 7. Elenchorum. In Politicis quoque Ariſtoteles notāt hanc ſæpe eſſe cauſam ſubuerſionis rerumpublicarum.

IN CAP. XXXIV. DE NOMINIBVS CONCRETIS, ET ABſtractis.

SEquitur vndecimum præceptum, vt caueamus, ne vtamur nominibus abſtractis, vbi adhibenda ſunt in concreto: alioquin concluſio reperietur falſa, quamuis propoſitiones ſint veræ.

1 *Sæpe etiam.* Primò Ariſtoteles proponit præceptum, quod modò expoſui. Secundò cùm ait, *vt ſi τὸ α*, explicat illud præceptum exemplo pertinente ad primam figuram, quod tale eſt:

Ce Neceſſe eſt ſanitatem ineſſe nulli morbo:
la Morbus ineſt omni homini: Ergo
rent Neceſſe eſt ſanitatem ineſſe nulli homini.

Syllogiſmus eſt in Celarent ex maiore neceſſaria, & minore pura vnde ſecundum Ariſtotelem ſequitur concluſio negans neceſſaria, ſicuti ſuprà docuit cap. 9. part. 2. Hîc tamen; quamuis maior ſit vera, quia morbus non poteſt eſſe ſanitas; & minor vera, quia ſupponimus omnem hominem ægrotare, quod poſſibile eſt; concluſio tamen eſt falſa, quia non eſt neceſſe vt nullus homo ſit ſanus: immo cōtingere poteſt vt omnes ſint ſani. addo, vt omnis cauillatio tollatur, ſi quis nolit admittere minorem propoſitionem, quia ſit vniuerſalis, cum tamen cogi fateri, morbum ineſſe in aliquo homine: qua propoſitione accepta, ſyllogiſmus erit particularis in Ferio, & ſimiliter debebat eſſe concluſio neceſſaria, nempe neceſſe eſſe vt aliquis homo non ſit ſanus, vt Ariſtoteles docuit d. cap. 9. part. 7. verumtamē hæc quoque concluſio eſt falſa. Tertiò cùm ait, *Cuius rei cauſa*, aperit cauſam erroris, quia ſcilicèt ſumpti ſunt termini in abſtracto, id eſt, ſanitas & morbus: qui ſi accipiantur in concreto, id eſt, ſanum & morbidum, omnis difficultas tolletur: apparebit enim, maiorem propoſitionem eſſe falſam. ſyllogiſmus ita extrueretur:

Ce Neceſſe eſt nullum ægrotum eſſe ſanum.
la Omnis homo ægrotat: Ergo
rent Neceſſe eſt nullum hominem eſſe ſanum.

In hoc ſyllogiſmo falſa eſt maior: quia quod ægrotat, non neceſſariò ægrotat, ſed poteſt fieri ſanum.

2 *Rurſus in media.* Cùm docuerit, quando error accidat in prima figura propter terminos abſtractos, nunc declarat eūdem errorem in ſecunda figura. Exemplū tale eſt:

Ceſ Neceſſe eſt ſanitatem ineſſe nulli morbo:
a Contingit ſanitatem ineſſe omni homini: Ergo
re Morbus ineſt nulli homini.

Talis concluſio in Ceſare colligitur ex maiore neceſſaria & minore contingente, vt Ariſtoteles docuit cap.19.partic.2. Atq; hîc concluſio eſt falſa, cùm tamen propoſitiones ſint veræ ſupponimus enim, aliquẽ hominem ægrotare. Cauſa erroris eadem eſt, quæ ſuprà: quia termini ſumi debuerunt in concreto, non in abſtracto: his autem ſumptis in concreto, apparebit maiorem eſſe falſam, vt ſuprà expoſui, quoniam hæc maior ſyllogiſmi in Ceſare, eademeſt cum maiore ſuprà extructi ſyllogiſmi in Celarent.

3 *In tertia verò.* Nunc declarat eundem errorem in tertia figura: inqua tunc accidit, cùm ſumuntur propoſitiones contingentes, quibus cõtraria eidem ſubiecto attribuuntur, vt in ſequenti exemplo.

Da Contingit ſanitatem ineſſe omni homini:
ap Contingit morbum ineſſe omni homini: Ergo
ti Contingit ſanitatem ineſſe alicui morbo.

Talis cõclnſio ſequi debet ex vtriſque propoſitionibus contingentibus, in Darapti, vt Ariſtoteles docuit cap.20.part.2. Concluſio tamen hîc eſt falſa, cùm propoſitiones ſint veræ: nempe ob eandem cauſam, quia ſanitas & morbus ſumuntur in abſtracto. nam ſi ſumantur in concreto: ſicut propoſitiones ſunt veræ, ita etiam concluſio erit vera, ſyllogiſmus enim ſic extruitur:

Da Contingit omnem hominẽ eſſe ſanũ:
ap Contingit omnem hominem ægrotare: Ergo
ti Contingit aliquem ægrotantem eſſe ſanum. id eſt, aliquis ægrotus poteſt fieri ſanus.

4 *Perſpicuum igitur.* Concludit, in expoſitis exemplis, & aliis ſimilibus errorem contingere ex eo, quòd ſumuntur terminiin abſtracto: ideóque monet, vt ſumantur in concreto. hoc enim eſt, quod ait, loco habitus ſumendum eſſe id quod habitu eſt præditum.

IN CAP. XXXV. DE IIS QVÆ NOMINE CARENT.

SEquitur præceptum duodecimum, quo Ariſtoteles monet, integram orationem pro termino interdum ſumẽdam eſſe, putà definitionem ſubiecti de quo demõſtratur. cùm enim per definitionem demonſtratur: ſi putares tot eſſe terminos ſyllogiſmi, quot ſunt partes definitionis, omnino turbareris: quia ſuprà diximus cap.24. debere eſſe tantùm tres terminos in vno ſyllogiſmo; ſed hac ratione eſſent multò plures. Quòd autem pro medio termino interdum non ſumamus rem omnino ſeparatã ab extremis, vt definitio non eſt res ſeiuncta à definito, Ariſtoteles declarat exẽplo mathematico. hæc enim affectio, habere tres angulos æquales duobus rectis, ineſt omni triangulo: itaque per triangulũ probatur ineſſe æquicruro ſiue iſoſceli, quod eſt triãguli ſpecies: & in hac probatione ſunt tres diſtincti termini. ſyllogiſmus enim ita extruitur: Omne triangulum habet tres angulos, &c. Omne æquicrurum eſt triangulum: ergo omne æquicrurum habet tres, &c. Nam quia hæc affectio non ineſt æquicruro per ſe, ſed per triangulum, rectè de æquicruro probatur per triangulum. Cùm autem ipſi triangulo per ſe inſit, non poteſt de eo per aliam rẽ demonſtrari, putà per figuram: ſed pro medio termino opus eſt ſumere aliquam orationem, putàdefinitionem triãguli. In ſumma notandum eſt, tres ſyllogiſmi terminos interdum ſignificari ſimplicibusvocabulis, interdum integris orationibus: & hoc caſu orationes illas nõ debere diuidiin ſimplices terminos. Quamuis enim hoc præceptum in præſentia aptauerimus medio termino, tamen idem obtinet etiam in extremis.

IN CAP. XXXVI. DE NOMINE RECTO ET OBLIQVIS caſibus.

SEquitur decimumtertium præceptũ, vt, quando ſeligimus & conſideramus terminos ſyllogiſmi per ſe, eos ponamus in recto caſu: cùm autem extruimus ſyllogiſmũ, modò vtamur recto, modò obliquis caſibus, prout loquendi ratio requirit.

1 *Primum autem.* Oſtendit terminos non ſemper in propoſitionibus poni ſecundum rectam appellationem, id eſt, in nominatiuo, ſed interdũ in aliquo caſu obliquo: immo non ſemper in eodem caſu ſumi terminos in maiore, & in minore propoſitione eiuſdem ſyllogiſmi, ſed ſæpenumero in diuerſis caſibus.

2 *Veluti quod contrariorum.* Quod generaliter in prima partic. propoſuit, deinceps per partes exemplis confirmat: & primò loquitur de affirmationibus, poſtea de negationibus. Quod attinet ad affirmationes, initio profert exemplum propoſitionis per ſe acceptæ, id eſt, extra ſyllogiſmũ, quæ concipitur in caſu obliquo, nempe, contrariorum

riorum vna eſt ſcientia. hîc vna ſcientia attribuitur contrariis,non quòd contraria dicantur eſſe vna ſcientia, ſed contrariorum, ita vt attributio fiat in patrio caſu.

3 *Accidit autem.* Exemplo propoſitionis affirmantis ſubiicit exempla ſyllogiſmorum affirmantium in prima figura. Et primùm in hac particula proponit exemplum,in quo maior propoſitio eſt recta,minor & concluſio obliquæ.ſyllogiſmus enim ita extruitur:Sapientia eſt ſcientia: boni eſt ſapientia:ergo boni eſt ſcientia. Intelligendum eſt,propoſitiones indefinitas hic, vt & alibi ſæpe, accipi pro vniuerſalibus:alioqui ſi maior propoſitio æquiualeret particulari, ſyllogiſmus nullus eſſet. Nec Ariſtoteles cap.33. prohibuit nos vti indefinitis ſumptis pro vniuerſalibus:ſed monuit, ne deciperemur , putantes eſſe verum vniuerſaliter, quod tantùm indefinitè & particulariter verum eſt.

4 *Interdum verò.* Sequuntur exempla ſyllogiſmorum affirmantium in prima figura,in quibus minor propoſitio eſt recta, maior & concluſio obliquæ.Primum exemplum eſt:Cuiuſuis qualis eſt ſcientia : atqui bonum eſt quale:ergo boni eſt ſcientia. Alterum exemplũ eſt:Omnis contrarij eſt ſciẽtia : atqui bonum eſt contrarium : (nempe malo)ergo boni eſt ſcientia.

5 *Quandoque nec.* Sequuntur exempla ſyllogiſmorum affirmantium in prima figura , in quibus ambæ propoſitiones ſunt obliquæ,concluſio autem modò recta, modò obliqua.Primum exemplum eſt: Cuius eſt ſcientia,eius eſt genus : boni autem eſt ſcientia:ergo boni eſt genus. In hoc exemplo ait Ariſtoteles nullum terminum alij attribui.ſubaudi,in recto caſu: ſic enim attributionem hic accipit anguſta quadã ſignificatione:alioqui non poſſunt ſumi propoſitiones,niſi termini ita connectantur , vt alij aliquo modo attribuantur,alij ſubiiciantur, vt dictum fuit cap. 23. Alterum exemplum eſt:Cuius eſt ſcientia; illud eſt genus : atqui boni eſt ſcientia:ergo bonum eſt genus.

6 *Eodem modo.* Hactenus locutus eſt de affirmationibus , & ſyllogiſmis affirmantibus : nunc tranſit ad negationes, & ſyllogiſmos negantes.&primo loco proponit hoc præceptum,quòd in propoſitionibus conficiendis aliàs ſumenda eſt recta nominis appellatio,aliàs caſus obliquus.

7 *Veputà non eſt.* Præceptum modò datum illuſtrat exemplis ſyllogiſmorum negãtium,in quibus ambæ propoſitiones ſunt obliquæ,& concluſio recta.Primum exemplum eſt:Motionis non eſt motio:atqui voluptatis eſt motio:ergo voluptas nõ eſt motio. Alterum exemplum eſt: Generationis non eſt generatio: voluptatis autem eſt generatio:ergo voluptas nõeſt generatio.Tertium exemplum eſt:Ipſius riſus eſt ſignum: ſigni autem non eſt ſignum : ergo riſus non eſt ſignum. Obſerua , hos omnes ſyllogiſmos æquè poſſe referri ad primã,atque ad ſecundam figuram:quia idem eſt maius extremum,& medium. Alexander tamen eos ſimpliciter refert ad primam figuram , ad quam videtur Ariſtoteles reſpexiſſe.

8 *Similiter[ſit.]* Cùm attulerit quædam exempla ſyllogiſmorum negãtium,ſiue accipiantur in prima , ſiue in ſecunda figura: nunc generaliter ait idem eſſe intelligẽdum de omnibus aliis ſyllogiſmis negantibus in ſecunda figura.hoc eſt , quod ait , ſimiliter fieri , id eſt, propoſitiones & concluſiones modò rectas , modò obliquas concipi *in aliis,* (ſubaudi ſyllogiſmis) *in quibus euertitur problema,*id eſt,cõcluditur negatio,*ex eo quòd genus*(id eſt,medius terminus,qui in ſecunda figura habet quodammodo rationem generis , quatenus vtrique extremo attribuitur)*aliquo modo,*(id eſt,vel in recto,vel in obliquo caſu)*ad id* (ſubaudi,problema) *refertur.* Dicitur genus, id eſt medius terminus, referri ad problema , hoc eſt ad terminum problematis , nempe ad maius extremum, cum quo confertur in maiore propoſitione: & ad minus extremum,cum quo connectitur in minore. Ad hæc igitur duo extrema medius terminus refertur modò in recta,modò in obliqua ſignificatione.

9 *Rurſus occaſio.* Subiicit exemplum ſyllogiſmi negantis in tertia figura: in quo propoſitiones ſunt obliquę,concluſio recta. In hoc exemplo propoſitiones obliquæ cõcipiuntur in datiuo caſu, cùm in ſuperioribus exemplis ſumptę fuerint in genitiuo.Exemplum tale eſt: Deo non eſt tempus opportunum:Deo eſt occaſio:ergo occaſio nõ eſt tempus opportunum. Ad hoc exemplum Ariſtoteles,cùm ait,*terminos enim,* accommodat præceptum modò traditum, nempe vt ſumamus terminos per ſe , occaſionem,tempus opportunum , & Deum:in conficiendis verò propoſitionibus vtamur iis terminis in eo caſu , quem linguæ ratio requirit.

10 *Simpliciter enim.* Simpliciter , id eſt, generaliter concludit , terminos per ſe ſumi debere *ſecundum nominum appellationes,*id eſt,in recto caſu: ponendos autẽ eſſe in pro-

aut ſi volumus efficere tres terminos, neceſſe eſt, vt eos, qui in concluſione videbantur tres, referamus ad duos tantùm: quod reuera eſt faciendum, vt duo coniungantur, & pro vna accipiantur. Vnde quaritur, cui termino illa iteratio ſit iungenda. Ariſtoteles docet iungendum eſſe maiori extremo, quamuis prima facie videatur potiùs iungenda medio termino, quia plerumque medius terminus reperitur: vt ſi probes hominem, quatenus eſt animal, reſpirare: animal reperitur ſiue iteratur: nam quia animal, quà animal reſpirat; & homo eſt animal, inde concludimus, hominem, quà eſt animal reſpirare. Prima igitur facie videntur eſſe tres termini huius ſyllogiſmi, homo, animal, & reſpirare: nam illa repetitio, quà animal, nec debet facere quartum terminum, nec videtur differre à medio termino, qui eſt animal. Sed Ariſtoteles docet, tres terminos eſſe accipiendos, vt minus extremum ſit homo, medius terminus ſit animal; maius extremum, reſpirare quà animal.

1 *Quod autem iteratur.* Initiò proponit præceptum, vt iteratio iungatur maiori extremo, non medio termino, multò minùs minori extremo.

2 *Verbi cauſâ.* Datum præceptum illuſtrat exemplo, & primò accommodat præceptum ipſi exemplo. fingit enim hoc problema eſſe demonſtrandum, iuſtitiæ eſſe ſcientiam quòd ſit bonum: vel iuſtitiæ eſſe ſcientiam quà bonum, id eſt, quatenus ipſa iuſtitia eſt quid bonum: & ait illam reduplicationem, *quòd ſit bonum*, vel *quà bonum*, eſſe iungendam primo, id eſt, maiori extremo: ita vt in hoc problemate intelligamus eſſe tres terminos: & iuſtitia ſit minus extremum: ſcientia quòd eſt bonum, (id eſt, ſcire eam eſſe rem bonam) vel, ſcientia quàm bonum, ſit maius extremum. Secundò cùm ait, *Sit enim*, extruit hunc ſyllogiſmum:

Boni eſt ſcientia quòd ſit bonum:
Iuſtitia eſt bonum: Ergo
Iuſtitiæ eſt ſcientia quòd ſit bonum.

Tertiò cùm ait, *Si verò τῷ β*, oſtendit retento eodem exemplo, reduplicationem non poſſe iungi medio termino. nam ſi id fiat, maior quidem propoſitio erit vera, minor autẽ erit falſa, vel potiùs nullũ ſenſum habebit, ſed erit planè inepta. maior enim erit, Boni quòd ſit bonum, eſt ſcientia: minor autem, iuſtitia eſt bonum quòd ſit bonum: quia minor nullam poteſt recipere commodam interpretationem.

3 *Idem [dicendum]* Subiicit alia tria exempla ad eandem regulam ſeu præceptũ pertinentia. Primum exemplum eſt: Omne bonum eſt ſcibile quà bonum: atqui ſalubre eſt bonum: ergo ſalubre eſt ſcibile quà bonum. Secundum exemplum eſt: Non ens eſt opinabile quà non ens, (id eſt, ſic in opinionem cadit, vt opinemur id non eſſe) atqui hircoceruus eſt non ens: ergo hircocerus eſt opinabilis quà non ens. Obiter obſerua, minorem propoſitionem non eſſe negantem, cùm ſyllogiſmus ſit in prima figura, ſed affirmantem attributum infinitum, id eſt, non ens, de ſubiecto hircoceruo. Tertium exemplum eſt: Omne ſenſibile eſt interitui obnoxium: quà ſenſibile: atqui omnis homo eſt ſenſibilis: ergo omnis homo eſt interitui obnoxius, quà ſenſibilis.

4 *Non [eſt] autem.* Declarat differentiam inter tria ſyllogiſmorum genera, id eſt, inter ſyllogiſmum ſimplicem omni iteratione carentẽ, & eum, in quo repetitur ſiue iteratur medius terminus, qui eſt eſſentialis minori extremo, adeo vt ipſum minus extremum quodammodo repetatur; & eum, in quo repetitur medius terminus, qui non ſignificat eſſentiam minoris extremi. Nam in primo ſyllogiſmo medius terminus generalis ſimpliciter ſumitur, vt ens: in ſecundo repetitur medius terminus ſpecialis: in tertio repetitur medius terminus generalis. Hæc perſpicuè apparebunt in exemplis quæ proponentur in tribus ſequentibus particulis. *Ait, cum ſimpliciter.* Hoc eſt primum ratiocinationis genus, quò vocatur ſimplex, id eſt omni iteratione carens. Ait, *cùm hoc aliquid.* Hoc eſt ſecundum genus, iñ quo medius terminus eſt hoc aliquid, id eſt, eſſentia minoris extremi. Ait, *aut quadamtenus, aut quodammodo.* Hoc eſt tertium genus, in quo medius terminus, qui iteratur non eſt eſſentia minoris extremi. Ait, *Verbi cauſâ, cùm bonum.* Hoc eſt exemplum primi generis. Ait, *& cùm oſtenditur.* In hoc exemplo eſt iteratio: proinde eſt ſecundum, vel tertium genus.

5 *Verùm ſi ſimpliciter.* In præced. partic. tantùm propoſuit exempla problematum: quorum vnum erat ſimplex, bonum eſſe ſcibile: alterum habebat iterationem, nempe bonum eſt ſcibile quòd bonum: deinceps autem vult ſyllogiſmos integros proponere, in quibus appareat diſcrimen, quod antea attigimus. Incipit ergo à primo genere, id eſt, à ſyllogiſmo ſimplici, in quo nulla

eſt iteratio, veluti, Omne ens eſt ſcibile, omne bonum eſt ens, ergo omne bonum eſt ſcibile.

6 *Quod [ſi probetur.]* Sequitur exemplum ſecundi generis, in quo medius terminus ſignificat eſſentiam minoris extremi: proinde, dum iteratur medius terminus etiam iteratur minus externum. Exemplum tale eſt: Expetendi eſt ſcientia quòd eſt expetendum: atqui bonum eſt expetendum: ergo boni eſt ſcientia quòd eſt expetendum: conſequenter boni eſt ſcientia quòd bonum, quia ſupponimus expetendum ſignificare eſſentiam boni.

7 *Sin ens ponatur.* Sequitur exemplum tertij generis, in quo tantùm medius terminus repetitur: veluti, Entis eſt ſcientia quòd eſt ens: atqui bonũ eſt ens: ergo boni eſt ſcientia quòd eſt ens. ſed nõ propterea boni eſt ſcientia quòd bonum: quoniam ens non ſignificat eſſentiam boni.

8 *Perſpicuum igitur.* Concludit, in ſyllogiſmis, qui fiunt ex parte, id eſt, cum adiectione ſiue iteratione aliqua, terminos ita eſſe ſumendos, vt iam expoſuit. Aliter enim hic accipit ſyllogiſmos ex parte, quàm acceperit ſuprà, vbi diſtinxit ſyllogiſmos particulares ab vniuerſalibus.

IN CAP. XXXIX. DE COMMVTATIONE ORATIONUM, & nominum.

1 *Oportet.* Decimum ſextum præceptũ eſt, vt in reſoluẽdis ſyllogiſmis, ſi opus ſit, mutemus nomina & orationes, retentis tamen rebus ſignificatis, quò facilior ſit reſolutio. Hoc præceptum eſt tripertitum. Primò namque ſumere debemus pro nomine obſcuriori nomen apertius. Secundò pro oratione obſcuriore orationem faciliorem, vel breuiorem. Tertiò loco orationis, ſi fieri poteſt, ſumendum eſt vnum vocabulum.

2 *Verbi gratiâ.* Affert exemplum dati præcepti: quod tamen exemplum magis Grecę quam Latinę linguæ eſt accommodatum. Græcè enim dicitur eſſe ὅπερ ἀγαθὸν, id eſt, id quod bonum, quod verè, propriè, & eſſentialiter eſt bonum: & dicitur ὅπερ ἀγαθόν τι, id eſt, id quod bonum quoddam, quod boni ſpecies eſt. Secundum hæc, homo verè dicitur ὅπερ ζῷον: ſed falsò dicitur ὅπερ λευκὸν, quãuis verè dicatur λευκός. Hæ igitur duæ orationes, ſuſpicabilę eſt genus opinabilis, & opinabile eſt id quod ſuſpicabile, idẽ valẽt: ſed in priori ſunt tria vocabula, ſuſpicabile, opinabile, genus: In poſteriori ſunt tantùm duo, id eſt, opinabile, & ſuſpicabile. quapropter ſumenda eſt oratio poſterior.

IN CAP. XL. DE ARTICVLIS.

Sequitur decimumſeptimum pręceptũ, quod in iis tantùm linguis vſum habet, in quibus adhibentur articuli. Monet enim Ariſtoteles, ne confundamus, & pro eodem habeamus nomen cum articulo, & ſine articulo. nam ſępe articuli magna eſt vis adeo vt interdum habeat vim notę vniuerſalis: interdum ſignificet excellẽtiam quandam, vt cùm dicimus τὸ ἀγαθὸν, ipſum bonum, id eſt, ſummum bonum. Verè enim dices ſecundum Ariſtotelem diuitias ſiue ſanitatem eſſe ἀγαθὸν, falsò autem eſſe τὸ ἀγαθὸν, quia non ſunt ſummum bonum.

IN CAP. XLI. QVO DECLARANTVR NONNVLlæ orationes.

Hoc caput declarat aliquot orationes, quarum vis obſcura videtur, vt ſciamus quomodo in ſyllogiſmos reſolui debeant. Itaque cùm hactenus dederit præcepta maximè vniuerſalia, nunc progreditur ad magis particularia.

1 *Hæc autem.* Quò faciliùs intelligantur, quæ ad hanc & ſequentes particulas dicturi ſumus: ſicut Ariſtoteles vtitur tribus elementis, α β γ, ſic nos vtemur tribus vocabulis, primum, ſecundum, tertium. α, ſeu primum ſignificat maius extremum: β, ſeu ſecundum, medium terminum: γ, ſeu tertium, minus extremum. Hoc præmunito, ſingula explicemus. In hac particula ponit Ariſtoteles diſcrimen inter hanc orationem, Cui ſecundum ineſt, ei omni primum ineſt, & hanc, Cui omne ſecundum ineſt, ei omni primũ ineſt. nam prior oratio habet minorem indefinitum, maiorem vniuerſalem, ideóque poteſt reſolui in Darij: poſterior autem habet vtramque vniuerſalem, ideóque reſoluitur in Barbara. Exemplum prioris orationis tale eſto.

Da Omni pulchro ineſt expetendum:
ri Atque albo ineſt pulchrum:
i Ergo Albo ineſt expetendum.

Idem erit ſyllogiſmus, ſi ita concipiatur:

Da Omne pulchrum eſt expetendum:

ri Al-

ri Album eſt pulchrum: Ergo
s Album eſt expetendum.

Intellige ineſſe attributum ſubiecto. In hoc igitur exemplo & minor concluſio ſunt indefinitæ, proinde non eſt neceſſe, omne album eſſe pulchrum, expetendum: ſed fortaſſe album eſt turpe, & non expetendum, vt oculi albi. Hoc exemplũ proponitur ab Ariſtot. in contextu, ibi, *Vtputà τὸ β.* Omittit autem exemplum alterius orationis, tamquàm magis perſpicuæ. poſſumus tamen nos id quoque adiungere, veluti: Cui omni ineſt albor, ei omni ineſt color: atqui omni cygno ineſt albor: ergo omni cygno ineſt color. Idem erit ſyllogiſmus, ſi ita concipias:

Bar Omne album eſt coloratum:
ba Omnis cygnus eſt albus: Ergo
ra Omnis cygnus eſt coloratus:

Adieci terminum expetendum, in contextu omiſſum, vt perficerem ſyllogiſmum, cuius tantùm minorem propoſitionem Ariſtoteles proponit.

2 *Itaque ſi τὸ α.* Proponit orationem non ſyllogiſticam: quia refertur ad coniugationem primæ figuræ inutilem, eò quòd maior propoſitio eſt particularis. Propoſitio namque eſt, primum ineſſe ſecundo non omni. vnde ſiue ſumatur, ſecundum ineſſe omni tertio, ſiue alicui tertio: tamen nihil concludetur. Exempli gratiâ, aliquod animal eſt quadrupes: omnis homo eſt animal: ex his propoſitionibus nihil concluditur.

3 *Si verò de quo.* Sequitur oratio, De quo verè dicitur ſecundum, ei omni ineſt primum. Hæc oratio idem valet, ac ſi dicatur primum attribui omni ſecundo, velu ti corpus attribui omni animali. Vnde ſi ſumatur ſecundum attribui omni tertio, ſyllogiſmus fiet in Barbara. ſi verò ſecundum alicui tertio, in Darij.

4 *Quòd ſi τὸ α.* Sequitur oratio inutilis, De quo omni dicitur ſecundum, de eo dicitur primum: nam hoc modo fit maior indefinita, & minor vniuerſalis in prima figura: id eſt, primum dicitur de ſecundo, & ſecundum de omni tertio: vnde nihil colligitur.

5 *In tribus.* Sequitur oratio, De quo dicitur ſecundum, de eo omni dicitur primum. Hæc oratio idem valet, ac ſi dicatur, de omni ſecundo dici primum: vnde ſyllogiſmus fiet in Barbara, vel in Darij. Obſeruandum eſt, ne quis putet Ariſtotelem ſæpe repetere eandem orationem, eſſe quidem multas ex his orationibus inter ſe ſimiles, ſed nihilominùs differre ratione verbi vt in 3. particula dicebatur, De quo ſecundum verè dicitur, ei omni primum ineſt: hìc verò dicimus, De quo ſecundum, de eodem omni primum dicitur. Ergo hæ orationes differunt, vt verbum Eſſe & verbum Dici. Sententia quidem eſt eadem, ſed verba ſunt diuerſa: Ariſtoteles autem in præſentia reſpicit ad verba, & hoc ipsũ eſt, quod vult docere, alias orationes eãdem vim habere, alias eſſe diuerſas; & alias eſſe ſyllogiſticas, alias minimè. Ait, *in his tribus terminis*: id eſt, ſi proferantur, tres termini reales, in iis intelligimus verũ eſſe, quod dicimus. Exempli gratiâ, De quo dicitur bipes, de eo omni dicitur animal: atqui bipes dicitur de quodam albo. Nam ſi omne bipes eſt animal, & aliquod album eſt bipes: certè aliquod album eſt animal.

6 *Non oportet.* Quia proximè dixit, in tribus realibus terminis veritatem apparere, & ſæpe vſus eſt exemplis realibus: idcirco, ne quis putet hæc exempla fallere, quaſi doctrina Ariſtotelis non ſit generalis, ſed tantùm in his exemplis valeat: monet Philoſophus, nihil abſurdi ex illis exemplis colligi. i. per ea nos non falli: quoniã his exemplis non vtimur probandi, ſed explicandi causâ, probationes autem ſunt generales. Hoc declarat exemplo mathematicorum, qui, cum loquuntur, de lineis, & triangulis, hæc in abaco pingunt, & fingunt eſſe lineã rectam, vel duorum pedum, quæ eſt obliqua, & multò breuior: & ita multa alia fingunt, quæ non ſunt: nec propterea nos fallunt, quia non demonſtrant de lineis, vel angulis in abaco pictis, nec per lineas, vel angulos in abaco pictos, ſed de iis & ex iis demonſtrant, quæ animo concipiuntur, & tantùm explicandi cauſâ qualitercumque in abaco repræſentantur. Sic igitur & nos non vtimur expoſitione terminorum, id eſt, non proferimus terminos reales, animal, hominem, album, &c. quaſi de his vel ex his aliquid probemus: ſed tantùm vt declaremus probationes illas vniuerſales, quæ alias ſunt obſcuriores. Valde enim exempla valent ad doctrinas illuſtrandas, & ad rudes tyrones inſtituendos.

IN CAP. XLII. DE RESOLVTIONE SYLLOGISMORVM compoſitorum.

NVnc ſpecialiter loquitur de ſyllogiſmis compoſitis. ſæpe enim contingit, vt vna oratio contineat plures ſyllogiſmos

inter ſe coniunctos. vnde videndum eſt, quo modo fiat horum omnium reſolutio.

1 *[Illud] nos non lateat.* Cùm omnis ſyllogiſmus compoſitus conſtet ex multis ſimplicibus: monet Ariſtoteles, non omnes ſemper eſſe referendos ad eandem figuram: interdum enim contingit, vt alij in alijs figuris extruantur: ſinguli igitur debent in ſuas figuras reſolui. Ait, *non omnes concluſiones per vnam figuram effici.* Caue ſic accipias hæc verba, quaſi Ariſtoteles neget fieri poſſe, vt omnes partes ſyllogiſmi compoſiti referantur ad eãdem figuram. id enim ſæpe fit, vt in ſorite quem vocant: veluti, omne corpus eſt ſubſtantia, omne viuens eſt corpus, omne animal eſt viuens, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Nam ſi reſoluas hunc ſoritem in multos ſyllogiſmos ſimplices, extrues omnes in Barbara. Tantùm igitur vult Ariſtoteles docere, hoc non eſſe neceſſarium, nec ſemper fieri, vt omnes ſyllogiſmi referantur ad eandem figuram, ſed interdum reſolui in diuerſas.

2 *Quia verò non omne.* Docet, quò reſolutio ſyllogiſmorũ compoſitorũ facilior ſit, nõ eſſe ad omnes figuras in analyſi reſpiciẽdum, ſed tantùm ad eam vel eas figuras, in quibus problema probari poteſt. Idem quodammodò docuit ſuprà cap. 32 part. vlt. ſed ibi loquebatur de ſyllogiſmis ſimplicibus: hic verò de compoſitis. quare in vtriſque hoc præceptum eſt obſeruandum.

IN CAP. XLIII. DE REPREHENDENDA DEFINITIONE.

HOc caput ſpecialiter pertinet ad problema definitionis, & ad ſyllogiſmos, qui definitionem euertunt. Cùm igitur vna definitionis parte reprehenſâ conſtet definitionem euerti: inquit Ariſtoteles, vt analyſis facilior ſit, non eſſe pro termino ſumendam totam definitionem, ſed tantùm eam partem, quæ reprehenditur: quia quò pauciores termini ſumuntur, eò facilior eſt reſolutio. Sit (exempli gratiâ) propoſita tamquàm hominis definitio, animal rationale grammaticum. ſi hæc definitio impugnetur, quia non omnis homo eſt grammaticus, definitio verò debet omnibus ſub definito contentis conuenire: in reſolutione, & in ſyllogiſmo extruendo, omittenda ſunt ea vocabula, animal rationale, quæ ad ſyllogiſmum non faciunt; & ſumendus tantùm ille terminus, grammaticum.

IN CAP. XLIV. DE RESOLVTIONE SYLLOGISMORVM, ducentium ad incommodum, & cæterorum, qui fiunt ex hypotheſi.

HOc caput ſpecialiter pertinet ad ſyllogiſmos hypotheticos, ad quos referri ſyllogiſmos ad impoſſibile, ſuprà didicimus.

1 *Iam verò conari.* Agit de ſyllogiſmis hypotheticis: in quibus conſiderat duas probationes: alteram per ſyllogiſmum, quæ reducitur ad aliquam figuram; alteram ex hypotheſi, quæ non refertur ad vllam figuram: quod explicat exemplo. Probandum ſit hypotheticè, non eſſe contrariorum vnam ſcientiam. in primis ſupponitur, Si non eſt eadem facultas contrariorum, non eſſe eandem ſcientiam: adeo vt ſyllogiſmus hypotheticus ſit à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis: Si non eſt eadem facultas contrariorum, non eſt eadem ſcientia: atqui non eſt eadem facultas: ergo non eſt eadem ſcientia. deinde non eſſe eandem facultatem probatur ſyllogiſmo, quia non eſt eadem facultas ſalubris & inſalubris. hic igitur ſyllogiſmus, qui per ſalubre & inſalubre probat non eſſe vnam contrariorum facultatem, reſoluitur in tertiam figuram, hoc modo: Salubris & inſalubris non eſt eadem facultas: ſalubre autem & inſalubre ſunt contraria: ergo quorundam contrariorum non eſt eadem facultas. Ita contrariorum non eſſe eandem facultatem, probatũ eſt ſyllogiſmo, & hunc ſyllogiſmum reſoluimus in tertiam figuram: contrariorum autem non eſſe eandem ſcientiam, non eſt probatum ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi, quoniam ab initio ſuppoſuimus non eſſe vnam ſcientiam, ſi probetur non eſſe vnam facultatem: quæ conditio poſtea eſt impleta, cùm probatum fuit non eſſe vnam facultatem. Hæc igitur probatio hypothetica, qua oſtenditur non eſſe vnam contrariorum ſcientiam, non reſoluitur in aliquam figuram, quia non eſt ſyllogiſmus, id eſt, non eſt verus & categoricus ſyllogiſmus, ſed hypotheticus. Ait, *vt ſalubris & inſalubris.* His verbis continetur medius terminus: proinde, innuitur ſyllogiſmus, qui reſoluendus eſt in tertiam figuram, vt ſuprà expoſui. Obiter obſerua, ſyllogiſmum tertiæ figuræ hîc proponi contractum, vt vocatur à Pe. Ramo lib. 2. cap. 10. vbi proponit hæc exempla: Quædam confidentia eſt virtus.

virtus, vt conſtantia : Quædam confidentia non eſt virtus, vt audacia. Sic Ariſtoteles in præſentia, Contrariorum non eſt vna facultas, vt ſalubris & inſalubris. ſed differentia in his exemplis eſt : quòd apud Ramum concluſiones ſunt particulares, hîc verò apud Ariſtotelem concluſio eſt indefinita. Ait, *quia idem ſimul eſſet ſalubre & inſalubre.* His verbis probat maiorem illius ſyllogiſmi categorici, id eſt, ſalubris & inſalubris non eſſe vnam facultatem. Probatio hæc non eſt categorica, ſed hypothetica ducens ad impoſſibile : ideóque non poteſt in vllam figuram reſolui. eſt enim ſyllogiſmus hypotheticus, quē vocant à deſtructione conſequentis ad deſtructionē antecedentis, hoc modo: Si ſalubris & inſalubris eſt eadē facultas, idem erit ſalubre & inſalubre : atqui falſum & impoſſibile eſt poſterius : ergo & prius. Hæc tamen verba à quibuſdam ſcriptis libris abſunt, & ſine vllo doctrinæ Ariſtotelicæ detrimento poſſunt omitti. Verùm in aliis leguntur : & Alexander quoque ea agnoſcit. Vtrauis lectio probetur, haud in magno ponam diſcrimine.

2 *Similis [eſt] ratio.* Quod dixit de hypotheticis, quibus ex conſenſu, & conuentione præcedente, aliquid probatur, nunc producit ad alios ſyllogiſmos hypotheticos, qui ducunt ad impoſſibile. hîc deductio ad impoſſibile reſoluitur in figuram, & modum, quia fit categoricè: probatio verò concluſionis principalis non poteſt reſolui, quia non eſt ſyllogiſmus categoricus, ſed tantùm probat ex hypotheſi; quia ſi neganda eſt cōtradictio problematis, eò quòd ex ea ſequitur aliquod abſurdum, certè concedendum eſt ipſum problema, cùm ſemper altera pars contradictionis ſit vera, altera falſa.

3 *Differunt autem.* Cùm expoſuerit id in quo conueniunt ſyllogiſmi hypothetici, de quibus dictum fuit in prima partic: & ducentes ad impoſſibile, de quibus in ſecunda partic. nunc declarat eorum diſcrimen. nam primi illi hypothetici probabant principalem concluſionem ex præcedente conuentione: veluti cùm priùs conueniſſet, ſi contrariorum non eſt vna facultas, etiam non eſſe vnam ſcientiam concedi oportere; poſtea probabatur, non eſſe vnam facultatem. in his autem qui ducunt ad impoſſibile, non eſt opus vlla conuentione præcedente. Diſcriminis ratio eſt: quoniam hypotheſis, quæ accipiebatur in primis ſyllogiſmis, nō omnino erat euidēs. vnde aduerſarius, niſi ab initio eā conceſſiſſet, poſt categoricum ſyllogiſmū prolatū, facile eā negaret, cùm alias intelligeret ſe eſſe cōuictum. cū enim defendat contrariorū eſſe vnā ſciētiam: ſi prius oſtendas non eſſe vnam facultatem; & poſtea ſupponas, ſi non eſt vna facultas, non eſſe vnam ſcientiam : ſine dubio negabit eam ſuppoſitionem. alia ratio eſt ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile: quoniam abſurditas, ad quam deducunt, eſt euidens & manifeſta : vt in exemplo, quod Ariſtoteles in contextu proponit, ſi dicatur dimetientem & latus quadranguli habere cōmunem menſuram; inde colligitur, imparia eſſe paribus æqualia: quod nemo ſana mente præditus concedet.

4 *Multi quoque.* Ne putemus eos tantùm eſſe ſyllogiſmos hypotheticos, quorum mentionem ſuprà fecit, ait eſſe plura hypotheticorū ſyllogiſmorum genera, quæ ſunt accuratiùs ac dilucidiùs explicanda : quam explicationem ſe poſteriùs traditurum pollicetur. Sed vel poſtea promiſſa non præſtitit, vt Philoponus ex interpretibus notat, vel eius tractatus de ſyllogiſmis hypotheticis iniuriâ temporum periit. Nos quædam notauimus ad 6. partic. cap. 29. & Inſtitutionum logicarum cap. 11.

IN CAP. XLV. DE RESOLVTIONE SYLLOGISMORVM vnius figuræ in aliam.

POſtquàm docuit, quomodo ex orationibus confuſis & indigeſtis eruantur ſyllogiſmi, ac reſoluantur in figuras & modos: nūc docet, quomodo ſyllogiſmi in quacumque figura extructi poſſint in alias figuras reſolui : idque ſingillatim docet de ſingulis ſyllogiſmorū figuris, & modis. Si obiicias, Ariſtotelem ſuprà in primo huius libri tractatu reſoluiſſe ſecundam & tertiam figuras in primam, ideóque hæc fruſtra in præſentia repetere : reſpondebo, inter illam & hanc doctrinam eſſe diſcrimen. nam ibi non ſpectabatur problema, ſed tantùm ſyllogiſmus, id eſt propoſitionum coniugatio vim habens quiduis probandi: atque illa vis probandi ſiue inferendi concluſionem aliquam oſtendebatur per regulam De omni, vel De nullo, in ſyllogiſmis perfectis ; per reductionem verò ad primam figuram in ſyllogiſmis imperfectis, qui per hanc reductionē perficiuntur. hîc verò certum eſt problema, quod cùm poſſit probari in pluribus figuris, docet Ariſtoteles, quomodo probatio in v-

quàm minori extremo in concluſione.

7 *Si verò ſyllogiſmus.* Reſoluit Feſtino in Ferio, per ſimplicem conuerſionem maioris propoſitionis. Hæc reſolutio fuit expoſita particulá 15. eiuſdem capitis 5. Eodem modo paulò antè reſoluit Ferio in Feſtino.

8 *Cùm autem.* Oſtendit Baroco non poſſe reſolui in primam figuram: quia maior propoſitio, cùm ſit vniuerſalis affirmans non poteſt conuerti ſimpliciter. quòd ſi conuertatur per accidens, fiet ex vniuerſali particularis. atqui etiam minor eſt particularis. erunt igitur ambæ propoſitiones particulares, ex quibus nihil concluditur. ideóque in partic. 16. dicti capitis 5. Baroco non confirmabatur per conuerſionem, ſed per deductionem ad impoſſibile.

9 *Rurſus* [*ſyllogiſmi.*] Hactenus de prima & ſecunda figura: ſequitur mutua reſolutio primæ & tertiæ figuræ. In hac particula duo continentur. Primò inquit Ariſtoteles, non omnes ſyllogiſmos tertiæ figuræ reſolui in primam; nempe quia excipitur Brocardo. Secundò cùm ait, *ſed qui ſunt*, docet, omnes ſyllogiſmos primæ figuræ reſolui in tertiam. Intellige omnes ſyllogiſmos particulares, id eſt; Darij, & Ferio. Nam Barbara & Celarent non poſſunt reſolui in tertiam figuram: immo Barbara in nullam aliam figuram reſolui poteſt. Cur ergo Ariſtoteles ſimpliciter ait *omnes*, cùm duo tantùm reſoluantur, & totidem non reſoluantur? Memineris Ariſtotelem in hoc capite loqui de iis ſolis ſyllogiſmis, quorum concluſiones in vtraque figura probantur, vt conſtat ex prima particula. nam alioqui fruſtra reſolutio quæreretur. ſuprà námque non ſemel monuit, id eſt, cap. 32. particula vltima, & capite 42. partic. 2. non eſſe quærendum ſyllogiſmum in ea figura, in qua concluſio probari nequit. Itaque de Barbara in toto hoc capite nullum verbum. Similiter Ceſare hîc non conſideratur, cùm agamus de reſolutione facienda in tertiam figuram, in qua non probatur concluſio vniuerſalis.

10 *Inſu enim.* Reſoluit Darij in Datiſi, per ſimplicem conuerſionem minoris propoſitionis.

11 *Itidémque ſi priuatiuus.* Reſoluit eodem modo Ferio in Feriſon, id eſt, per ſimplicem minoris conuerſionem, & exemplo.

12 *Ex ſyllogiſmis.* Tranſit ad reſolutionem tertiæ figurę in primam: & primùm generaliter docet quinam ſyllogiſmi tertiæ figuræ ſic reſoluantur, inquiens omnes reſolui, excepto vno, id eſt, Brocardo.

13 *Attribuatur enim.* Reſoluit Darapti in Darij per accidentariam conuerſionem minoris propoſitionis Hæc reſolutio expoſita fuit partic. 6. cap. 6.

14 *Et ſi τὸ α.* Reſoluit Datiſi in Darij, per ſimplicem conuerſionem minoris propoſitionis. Vide particulam 13. dicti cap. 6.

15 *Quòd ſi τὸ C.* Reſoluit Diſamis in Darij, per ſimplicem conuerſionem maioris propoſitionis, & concluſionis, adhibitâ tranſpoſitione propoſitionum. Hæc reſolutio expoſita fuit eodem capite ſexto, particula 12.

16 *Et ſi priuatiuus.* Reſoluit Felapton in Ferio per accidentariam conuerſionem minoris propoſitionis. Coniunge partic. 7. dicti cap. 6.

17 *Similiter fiet.* Reſoluit Feriſon in Ferio per ſimplicem conuerſionem minoris propoſitionis, vt fuit expoſitum eod. cap. 6. partic. 17.

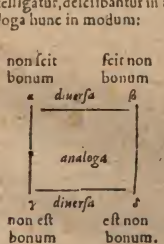
18 *Si verò in parte.* Oſtendit Brocardo non poſſe reſolui in primam figuram: quia minor propoſitio, cùm ſit vniuerſalis affirmans, non poteſt conuerti, niſi in particularem: quo facto ambæ propoſitiones erunt particulares: proinde nihil concludent.

19 *Perſpicuum autem.* Ex dictis concludit reſolui primam figuram in tertiam, & tertiam in primam, per conuerſionem minoris propoſitionis. quamuis enim interdum conuertatur maior, vt in Diſamis; tamen per tranſpoſitionem euadit minor, atque ita fit tranſitus, id eſt, reſolutio in primam figuram.

20 *Ex* [*ſyllogiſmis.*] Sequitur reſolutio ſecundæ figuræ in tertiam. Ait igitur, ex ſyllogiſmis, qui ſunt in media figura, (ſubaudi quorum concluſio poteſt probari etiam in tertia figura: quod perinde eſt, ac ſi dicamus ex ſyllogiſmis particularibus; quia in tertia figura non probatur concluſio vniuerſalis) ex his igitur ſyllogiſmis alterum, id eſt Feſtino, reſolui in tertiam figuram, nempe in Feriſon; alterum, id eſt Baroco, non reſolui in tertiam figuram, quemadmodum nec in primam reſoluebatur.

21 *Cùm enim.* Reſoluit Feſtino in Feriſon per ſimplicem conuerſionem vtriuſque propoſitionis.

tionem,declarans differentiam inter has attributiones,*poteſt non ambulare*, & *non poteſt ambulare*;nec non inter has,*nouit non bonum*, &,*non nouit bonum*.Hæc autem differre probat ſyllogiſmo hypothetico , quo arguit à deſtructione cõſequentis ad deſtructionem antecedentis,hoc modo : Si hæc duo idem ſignificant,*non poteſt ambulare*, & *poteſt non ambulare*:vel,*nouit non bonum*, & *non nouit bonum*:eueniet,vt cõtradictio vtraque pars ſimul vera ſit:atqui hoc eſt falſum , & impoſſibile:ergo & illud,ex quo ſequitur Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles primùm proponit propoſitionem hypotheticam. Deinde ibi, *affirmatio verò*,ſubiicit propoſitionem categoricam,concluſio eſt ſupplenda.Cùm ait, *hæc ſimul inerunt in eodem*, ſenſus eſt , has duas orationes,quæ ſubiiciuntur in contextu,ſimul eſſe veras. Vnde ſi eſſent affirmatio & negatio oppoſitæ,vtraque pars contradictionis eſſet vera. Cùm igitur mox ſubiicit,*quoniam idem*, proponit illas binas orationes. Particula,γὸ, *quoniam*,hoc loco eſt explicandi nota. Sunt igitur enunciationes hæ,*poteſt ambulare*,& *poteſt non ambulare*:itẽ, *eſt ſciens boni*,& *eſt ſciens non boni*: vel *ſcit bonum*, & *ſcit non bonum*. Quartò cùm ait, *quemadmodum igitur*, ex dictis hypotheſibus ſeu præmunitionibus colligit argumentationem principalem,qua colligit idem eſſe dicendum de attributionibus habentibus verbum *eſt*,quod dictum fuit de habentibus verbum *poteſt*,vel, *nouit*. Conſequẽtiam probat ab analogia:*quia ſi ex analogis altera ſint diuerſa,etiam altera* [*ita ſe habent.*] Vt hoc facilè intelligatur,deſcribantur in typo quatuor analoga hunc in modum:

Analoga ſunt α β γ δ : quia vt ſe habet α ad β, ita etiã γ ad δ.quoniã igitur α & β diuerſa ſunt,vt ſuprà fuit probatum: apparet,etiam γ & δ diuerſa eſſe.

4 *Neque* [*idem eſt.*] Sequitur ſecundum argumentum ad probandum eandem concluſionem,quod ſumitur à ſubiecto,qui eſt ſextus locus ſeptimi Topici. Hic Ariſtoteles mutat exempla : quod etiam faciet in ſeq.particulâ:vt non ſolùm multitudine rationum,ſed etiam multitudine exẽplorũ, in quibus vera ſententia eius reperitur,maiorem fidem faciat. Ait igitur,hæc duo , *eſſe non æquale*,& *non eſſe æquale*,non idem valere : quoniam illi ſubiicitur aliqua res , huic verò nihil. Etenim ſi non æquale , eſt aliquid:ſed ſi non eſt æquale , poteſt eſſe nihil.hæc enim eſt pura negatio: illa verò eſt affirmatio. Inde Ariſtot.cùm ait, *Idcirco non omne*,ex dictis colligit,non omne eſſe æquale vel inæquale : quia quod non eſt ,) neque eſt æquale neque inæquale : ſed omne eſſe æquale vel non eſſe æquale:quia hæc eſt cõtradictio:& de eo quod non eſt,verè dicitur non eſſe æquale,licèt falsò dicatũr eſſe inæquale.

5 *Præterea hæc.* Sequitur tertium argumentum,ſumptum ab adiuncto , qui eſt ſextus locus ſeptimi Topici. Atqui ſuperiorem quoque locum dixi eſſe ſextum:nẽpe quia Ariſto.7.Top.vtrumque locum ſimul declarat,à ſubiecto,& ab adiuncto. Vis huius argumenti in eo conſiſtit,quod negatio finita,& attributio infinita,nõ ſuat ſemper ſimul veræ:conſequenter non ſunt eædem:quia vni attribuitur veritas, alteri falſitas. Quod declarat Ariſtoteles hoc exemplo:Sint hæ duæ attributiones,*non eſt lignum album*,& *eſt lignum non album*:vtrique adiungatur idem ſubiectum, putà lapis : illa propoſitio erit vera , *lapis non eſt lignum album*; hæc autem falſa, *lapis eſt lignum non album*. Quapropter hę attributiones non idem valent,ſed attributio infinita differt à negatióne finita.

6 *Quare perſpicuum.* Concludit attributionem infinitam,veluti,*eſt non bonum*,nõ eſſe negationem : quia probauit differre à negatione.Inde colligit eſſe affirmationem: quia omnis enũciatio eſt vel affirmatio,vel negatio & cùm ſit affirmatio, deinde quærit,quænam ſit illius negatio : quoniam in libro de Interpretatione iam docuit omni affirmationi opponi negationem , & omni negationi affirmationem.ca.7 part.11.&12. ac docet huius infinitæ affirmationis,*eſt non bonum*, negationem eſſe , *non eſt non bonum*. ſubaudi in vtraque ſubiectum,veluti,*animal eſt non bonum*,*animal non eſt non bonum*.

7 *Habent autem.* Declarat ordinem inter quatuor attributiones , affirmantem finitam,negantem finitam,affirmantem infinitam, & negantem infinitam. Omittit breuitatis ſtudio ſubiectum, quia tota hæc doctrina refertur ad attributum , id ſi ſup-

uti, *non omnia animalia ſunt alba*, aut *non eſt, vnumquodque animal album*. nam hæc perinde valent, ac ſi quis diceret, aliquod animal nõ eſt album. affirmatio verò eſt falſa, veluti, *omne animal non eſt album*. Secundò cùm ait, *Similiter huius*, docet alterum diſcrimen inter has enunciationes: quoniam illius affirmationis, *omne animal eſt album*, hæc non eſt negatio, *omne animal eſt non album*, ſed iſta, *nõ omne animal eſt album*. Confer hanc partic. cum 2. partic. nam in vtraque traduntur eædem duæ differentiæ inter negationem finitam & affirmationem infinitam: ſed ibi loquebatur de propoſitionibus indefinitis, veluti, *animal eſt album*, hîc verò de definitis, veluti, *omne animal eſt album*, &c.

10 *Cùm autem conſtet*. Poſtquàm expoſuit diſcrimen inter illas attributiones, non eſt albũ, &, eſt nõ albũ: nũc inde colligit diuerſas eſſe earum reſolutiones: (hic enim eſt ſcopus huius tractatus) quoniam altera refertur ad ſyllogiſmum affirmatiuum, qua dicitur eſſe nõ album: altera ad negatiuum, qua dicitur non eſſe album. Hæc particula habet plura membra. Primò Ariſtoteles ex dictis colligit, quod modò propoſui, id eſt, quia *eſſe non album*, eſt affirmatio &, *non eſſe album*, eſt negatio, ea non poſſe probari eodem modo: nempe quia modi ſyllogiſmorũ partim ſunt affirmantes, partim negantes: qui non debent confundi; quia nec ſyllogiſmus affirmatiuus probat negationem, neque negatiuu affirmationem. Secũdò cùm ait, *perſpicuum* [*eſt*,] quod modò dixit, declarat exemplis, & proponit tres concluſiones, quæ non probantur eodem modo: quia prima & ſecunda ſunt negantes, tertia eſt affirmans. Prima concluſio eſt, *quodcumque eſt animal, non eſt album*: quod perinde valet, ac, nullum animal eſt album. eſt igitur vniuerſalis negatio pura, quæ probatur in Celarent, vel Cameſtres, vel Ceſare. Secunda concluſio eſt, *contingit non eſſe album*. Hîc Ariſtoteles breuitatis cauſâ omittit ſubiectum, quod ex præcedenti exemplo eſt repetendum, vt concluſio ſit, contingit, quodcumque eſt animal, non eſſe album, id eſt, contingit nullum animal eſſe album: hęc re vera eſt affirmatio, cùm modus *contingit*, affirmetur, vt didicimus ex libro de Interpret. ab Ariſtotele tamen in hoc libro Priorum accipitur quaſi negatio; quia probatur iiſdem modis, quibus negatio, quemadmodum ſuprà docuit de omnibus propoſitionibus & concluſionibus modificatis. Tertia concluſio eſt, verè dicitur non album. Hîc quoque ſupplendum eſt ſubiectum, vt concluſio ſit, Verè dicitur, quodcumque eſt animal, eſſe non album. eſt igitur concluſio vniuerſalis affirmans, quę habet attributum infinitum. Tertiò, cùm ait, *Sed hæc*, proponit duas cõcluſiones, quas ait probari eodẽ modo, quia ſunt ambæ affirmantes, quãuis altera habeat attributum finitum, altera infinitum. Prior concluſio eſt, verè dicitur omne animal eſſe album. Poſterior eſt, verè dicitur omne animal eſſe non album. vtrumque ait probari adſtruendo per primã figuram, id eſt, in modo affirmatiuo Barbara. quod confirmat ex eo, quia illud verbum, *verè dicitur*, ſeu *verum eſt*, æquè affirmat, ac verbũ *eſt*: & (vt fuit ſuprà expoſitũ) hæc non eſt negatio, eſſe non albũ: ſed hæc, nõ eſſe albũ. Quartò, cùm ait, *Quòd ſi* [*hoc*,] apertius explicat, quomodo hæ cõcluſiones ſint probandæ, facto initio à ſyllogiſmis affirmatiuis, qui extruuntur in Barbara. hi verò duo ſunt. Vnus ex maiori extremo finito conſtans, ita erigitur: Quicquid eſt animal, eſt muſicum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt muſicus. Alter ſyllogiſmus huic ſimilis habet maius extremum infinitum, nempe, Omne animal eſt nõ muſicum: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt non muſicus. Horum ſyllogiſmorum omittitur in contextu minor propoſitio. Quintò, cùm ait, *At verò quodcumque*, tranſit ad exemplum concluſionis negantis, *Quodcumque eſt homo, non eſt muſicum*, id eſt, nullus homo eſt muſicus: quam ait probari in dictis tribus modis, id eſt, in modis illis antea expoſitis, Celarẽt, Ceſare, Cameſtres. In Celarent ita extruitur ſyllogiſmus: Nullum animal eſt muſicũ: omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt muſicus. In Ceſare ſic: Nullum muſicum eſt animal: omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt muſicus. In Cameſtres autem non poteſt probari per medium terminum animal: ſed ſumi debet terminus conuerſo modo, id eſt, qui attribuatur muſico, & negetur de homine, veluti, omnis muſicus eſt ſciens, nullus homo eſt ſciens, ergo nullus homo eſt muſicus.

11 *Simpliciter autem*. Hactenus locutus eſt de attributionibus finitis vel indefinitis, vt eſt bonum, non eſt bonum, &c item de habitibus, & priuationibus, vt æquale, & inæquale, &c. & inter ea docuit certam proportionem: nunc quaſdam partes eius proportionis, ſupponens, vult reliquas partes generaliter demonſtrare: proinde vtitur (vt ſolet) elementis, quibus poſſint accommodari quæcumque exempla. Sumit igitur quatuor terminos, vt antea, α β γ δ; ſed aliter eos diſponit. nã ſuprà poſuit γ ſub β & δ

ſub α: hic autē ponit γ ſub α, & δ ſub β. nam his elementis pro libitu vtimur. Typus igitur paulò aliter eſt delineandus, quàm ſuprà, nempe hoc modo:

non æquale	α	β	æquale
inæquale	γ	δ	non inæquale

Hoc typo poſito, ad explicationem textus accedo: in quibus Ariſtoteles quædā ſumit pro confeſſis, & ex his alia quędam colligit, cùm enim ſex in hoc typo ſint collationes, vt ſuprà notaui: tres Philoſophos ſupponit: α β, α γ, γ δ: reliquas tres probat, α δ, β δ, β γ. Sed hæc latiùs explicemus. Primò ſupponit, aut verum eſſe α aut β, ita vt nec poſſint eſſe ſimul vera, nec ſimul falſa; ſed ſemper vnum verum, alterum falſum. Secundò ſupponit, eodem modo ſe habere γ & δ, id eſt, alterum ſemper eſſe verum, alterum falſum. Tertiò ſupponit valere conſequentiam à γ ad α, non contrà ab α ad γ. His tribus ſuppoſitis, tria inde colligit. Primò valere conſequentiam, à β ad δ, non contra à δ ad β. Secundò α & δ poſſe eſſe ſimul vera. Tertiò β & γ non poſſe eſſe ſimul vera. Quod ad ſeriem & methodum Ariſtotelicam attinet, Primò proponit Philoſophus hanc ſentētiam, quam modò expoſui. Secundò cùm ait, *Primùm igitur*, probat valere conſequentiam à β & δ: quia poſito β, niſi ponatur δ, oportebit ponere γ: iam enim ſuppoſuimus ſemper verum eſſe aut γ, aut δ) poſito autem γ, ponitur α: (nam ſuppoſuimus valere conſequentiam à γ ad α) ergo poſito β, ponetur α: quod eſt abſurdum, & contra primā hypotheſim, quia ſupponebamus α & β non poſſe eſſe ſimul vera. Tertiò cùm ait, *Rurſus quia*, probat α & δ poſſe eſſe ſimul vera: quia ſuppoſuimus, poſito α, non ſemper poni γ: ſed interdum α eſſe verum, & γ falſum. quòd ſi γ eſt falſum, δ eſt verum, per ſecundam hypotheſim. ergo hoc caſu α & δ ſunt ſimul vera. Quartò cùm ait, *verùm τὸ β*, probat γ & β non poſſe eſſe ſimul vera: quia poſito γ, ſemper ponitur α, per tertiam hypotheſim: conſequenter deſtruitur β, per primam hypotheſim. Quintò cùm ait, *Perſpicuum igitur*, probat non valere conſequentiam à δ ad β, id eſt, poſito δ, non ſemper poni β: quia in tertio membro huius particulę fuit probatum, vnà cum δ interdum eſſe verum α: ſicque per primam hypotheſim non poteſt eſſe verum β.

12 *Interdum verò.* Monet, interdum videri valere conſequentiam à δ ad β, contra id quod proximè docuit: ſed id propterea contingere, quòd malè accipiuntur oppoſita, id eſt, pro negatione oppoſita accipitur, quæ reuera non eſt talis. Deinde cùm ait, *vt ſi τὸ α*, proponit exemplum alphabeticum, in quo dictus error admittitur. ſumit enim quatuor literas, quæ ita ſunt diſponendæ:

α	β
γ	δ

Supponit autem regulas ſuprà traditas de α β, de γ δ, & de α γ: id eſt, vel eſſe α vel β. item vel eſſe γ, vel δ: ac valere conſequentiam à γ ad α quibus poſitis analogia ſuprà declarata requirit, vt conſequentia valeat à β ad δ, nō à δ ad β. dubitādi autē cauſâ Ariſtoteles probandā proponit conſequētiam oppoſitam, id eſt, à δ ad β. Vt omnia perſpicuè intelligas, obſerua analogiam in dictis quatuor terminis hanc eſſe: vt ex vna parte antecedens ſit ſuperiori loco, conſequens inferiori; ex altera è contrario antecedens ponatur inferiori loco, conſequens ſuperiori. Secundum hanc analogiam ſi γ eſt antecedens, α conſequens, id eſt, ſi valet conſequentia à γ ad α: opus eſt, vt ab altera parte β ſit antecedens, δ conſequens. ſed iam oppoſitum dubitādi causâ probabitur. Tertiò cùm ait, *Sumatur enim*, dictis quatuor terminis, α β γ δ, adiūgit alios duos ζ, θ: quorum illum accipit tanquàm negationē τῶν α β. hunc, tamquàm negationē τῶν γ δ. Diſponendi ſunt termini hunc in modum, adiectis perſpicuitatis causâ terminis realibus.

α	β	ζ
non eſt bonū	eſt bonum	neque non eſt bonum, neque eſt bonum.
eſt non bonū	eſt non nō bonū	neque eſt bonum. neque nō eſt non bonum.
γ	δ	θ

Quartò cùm ait, *neceſſe igitur*, erigit probationem, qua vult confirmare cōſequentiam à δ ad β hîc conſiderat tres conſequentias, primam à γ ad α, ſecundam, à ζ ad θ, tertiam à δ ad β. Prima conſequentia patet ex hypotheſi: quia tales terminos ſuppoſuimus ab initio. Ex hac colligitur ſecunda conſequentia; quia cùm ſupponamus τὸ ζ eſſe negationē τῶ α, & τὸ θ eſſe negationē τῶ γ, analogia expoſita requirit, vt quēadmodū prima cōſequētia adſcendit à γ ad α, ita ſecūda deſcendat à ζ ad θ. Similiter ex ſecunda colligitur

1 igitur tertia conſequentia à δ ad β: quia ſimiliter ſupponimus τὸ ζ eſſe negationem τοῦ β, & τὸ θ eſſe negationem τοῦ δ: vnde eadem analogia poſtulat, vt ſicuti conſequentia deſcendit à ζ ad θ, ita adſcendat à η ad ε: quod erat probandum. Summa huius probationis eſt: ſi valet cõſequentia à γ ad α, valet etiam à ζ ad θ: atqui ſi valet à ζ ad θ, valet etiã à δ ad ε: ergo ſi valet à γ ad α, valet etiam à δ ad β. Quintò cùm ait, *quod tamen*, refutat dictam conſequentiam à δ ad γ, quam diſputandi causâ modò probauit. refutationem autem colligit ex iis quæ ſuprà docuit: nam in ſuperiori partic. oſtendit, α β γ δ, ita eſſe inter ſe affecta: vt cùm valeat conſequentia à γ ad α, nõ ab α ad ε, valeat etiã à β ad δ, nõ à δ ad β.

13 *Non enim.* Soluit dubitationem particulæ præced. quia in ea malè ſumebatur ζ quaſi negatio ipſius α per ſe, & ipſius β per ſe: item θ malè ſumebatur vt negatio ipſius γ per ſe, & ipſius δ per ſe. aliud enim eſt, ſi dicatur, non eſt α: aliud, non eſt β: aliud, neq; eſt α neque β. ſimiliter aliud eſt, non eſt γ: aliud, non eſt δ: aliud, neque eſt γ neque δ. quare in ea dubitatione malè ſumebatur aut eſſe α aut ζ. nihil enim prohibet, quò minùs ſit ε. item malè ſumebatur eſſe γ aut θ: quia poteſt eſſe δ. Rurſus malè ſumebatur eſſe β aut ζ: quia poteſt eſſe α. item malè ſumebatur eſſe η aut θ: quia poteſt eſſe γ.

IVLII PACII A BERIGA IN ANALYTICORVM PRIORVM LIB. II. COMMENTArius Analyticus.

SVPERIORE libro conſiderauit Ariſtoteles ſyllogiſmũ, quaten᷒ fit: & primò progreſſus eſt à propoſitionibus ad cõcluſiones, docẽs, quænã propoſitiones habeãt vim cõcluſionis inferẽdæ, & quam concluſionem colligant. ſecundò progreſſus eſt à concluſione ad propoſitiones, exponens, quomodo, quocumque problemate poſito, poſſimus inuenire principia ad id probandum. tertiò progreſſus eſt ab oratione, in ſe duas propoſitiones & concluſionẽ continẽte, in figurã & modum ſyllogiſticum reſoluenda. In hoc autem ſecundo libro conſiderat ſyllogiſmũ iam extructum. & ſimiliter huius libri tres ſunt partes. In prima declarantur vires & poteſtates ſyllogiſmorum. in ſecunda infirmitates & imbecillitates. in tertia & vltima oſtenditur nullã eſſe argumentationẽ præter ſyllogiſmum: inductionem namque, enthymema, exemplum, & id genus cetera, ad ſyllogiſmos eſſe referenda. Poteſtates, quæ prima parte explicantur, ſunt ſex: Prima, plura concludere. Secunda, ex falſis verum probare. Tertia, circulus. Quarta, conuerſio. Quinta, deductio ad incõmodum. Sexta, ratiocinatio ex oppoſitis: quarum vſum & vtilitatem ſingillatim enarrabo ſuis locis.

DE POTESTATIBVS SYLLOGISMORVM TRACTATVS

IN CAP. I. DE POTESTATE PLVRA CONCLVDENDI.

EXplicat primam ſyllogiſmorũ poteſtatem. & oſtendit, ex vno & eodem ſyllogiſmo colligi plures cõcluſiones. Vnde perſpicuũ eſt, ſyllogiſmũ hîc accipi pro duabus propoſitionib᷒, ſecus à cõcluſione: alioquin mutata cõcluſione, mutaretur ſyllogiſmus, præſertim ſecundũ vulgarẽ eorũ ſententiã, qui cùm aſſerant concluſionẽ eſſe partẽ ſyllogiſmi, inquiunt eſſe præcipuã partẽ, atque adeo eſſe formam ſyllogiſmi. nam certum eſt, mutatâ formâ rem mutari.

1 *In quot igitur.* Priuſquàm accedat ad explicãdas vires ſyllogiſmorũ, proponit breuẽ ἀνακεφαλαίωσιν, & ſummariã repetitionem eorũ, quæ ſuperiori libro docuit. Et primò repetit ea, quæ tradidit in prima eius libri parte de ſtructura ſyllogiſmorũ. Secundò cùm ait, *amplius ad quæ*, repetit ea, quæ expoſuit in ſecũda parte de inuẽtione medijtermini ſeu propoſitionum. Tertiò cùm ait, *præterea quã via*, repetit ea, quæ declarauit in tertia parte de reſolutione ſyllogiſmorum.

2 *Cùm autẽ ſyllogiſmorũ.* Incipit explicare primã poteſtatẽ ſyllogiſticam, quæ eſt Plura cõcludere. Duplex autẽ eſt ratio plura concludẽdi: quarũ prior, quæ declaratur in hac partic. ſumitur à conuerſione concluſionis. Cùm enim quædam concluſiones, ſicuti propoſitiones, conuertantur; ſyllogiſmus inferens aliquam concluſionem, probat

etiam conuerſam. veluti ſi probat omnem hominem eſſe animal,probatetiam aliquod animal eſſe hominem.& , ſi probat nullum hominem eſſe lapidem, ſimul probat nullum lapidem eſſe hominem. item ſi probat aliquem hominem eſſe album,probatetiam aliquod album eſſe hominem. Huius poteſtatis duplex eſt vtilitas. Prima eſt euidens. ſcire enim oportet, quot concluſiones poſſimus inferre ex ſyllogiſmo, vt poſſimus illas colligere,quę ſunt à nobis probandę:veluti ſi probandum eſt, aliquod animal eſſe hominem,expedit ſcire hanc concluſionem rectè colligi ex illis propoſitionibus,Omne rationale eſt animal,omnis homo eſt rationalis.& eo magis expedit hoc ſcire, quòd in diſputationibus aduerſarius minùs animaduertet,& minùs intelliget noſtrum ſcopum, & vim noſtri ſyllogiſmi, ſi ita inferamus concluſionem conuerſam,quàm ſi directam colligeremus.Eſt &altera vtilitas:quoniam hinc habemus confirmationem ſententiæ Ariſtotelicæ, quòd tres tantùm ſunt figuræ ſyllogiſmorum, & confutationem quartæ figuræ à Galeno perperam introductæ, nec ab Auerroë confutatę.nam Auerroës fatetur dari quartam figuram,ſed inquit eam fuiſſe ab Ariſtotele prętermiſſam,eò quòd non eſt naturalis,quia in concluſione minus extremum dicitur de maiori,id eſt, quia concluſio eſt conuerſa & indirecta,cùm in concluſione directa maius extremum attribuatur minori. Atqui Ariſtoteles ſæpius conuertit propoſitiones & concluſiones, & expoſuit etiam ſyllogiſmos indirectos, quos Auerroës ait eſſe non naturales. ex terminorum autem,præſertim medij termini poſitione demonſtrauit, nullo modo eſſe plures figuras,quàm tres. Huic ſententiæ conſentanea eſt doctrina huius capitis. Nam ſiue concluſionem directam colligas, ſiue conuerſam,cùm eædem ſint propoſitiones,Ariſtoteles eundem ſyllogiſmum appellat,adeo vt idem ſyllogiſmus dicatur plures concluſiones inferre:propterea quòd ſyllogiſmus nihil aliud eſt,quàm duæ propoſitiones rectè connexæ. Hoc non animaduertit Galenus, qui eundem ſyllogiſmum refert ad primam figuram,ſi concluſio ſit directa; & ad quartam, ſi concluſio ſit conuerſa. Exempli gratiâ, hic eſt ſyllogiſmus in prima figura,id eſt, in Barbara, Omne rationale eſt animal, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt animal. Conuerte concluſionem, & tranſpone propoſitiones: efficies quartam Galeni figuram, quæ nihilominùs nobis eſt prima:nempe, Omnis homo eſt rationalis, omne rationale eſt animal, ergo aliquod animal eſt homo. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles præmunit diuiſionem ſyllogiſmorum in vniuerſales & particulares. Vniuerſales vocat hoc loco eos,qui colligunt concluſionem vniuerſalem:particulares verò, qui efficiunt concluſionem particularem. Secundò cùm ait, *vniuerſales omnes*, declarat,quinã ſyllogiſmi plura concludant, vel non concludat:& docet,omnes plura concludere,exceptis ſolis particularibus negantibus. Tertiò cùm ait, *nam alia*, affert rationem eius quod proximè dixit. ideo namque ſoli ſyllogiſmi particulares negantes vnam concluſionem inferunt: quia tantùm concluſio particularis negans non conuertitur: reliquæ omnes conuertuntur vt ſuperiori libro expoſitum fuit. Quartò cùm ait, *quapropter aly*, incipit diſtinctiùs explicare, quas concluſiones ſinguli ſyllogiſmi inferant: ac docet,in Barbara & Darij colligi duas concluſiones,alteram directam, alteram conuerſam. Eſt autem directa in Barbara vniuerſalis,in Darij particularis: conuerſa autem vtrobique eſt particularis.Quintò cùm ait, *quòd ſi [oſtenſum,]* docet ex Celarent colligi duas concluſiones vniuerſales negantes, alteram directam,alteram conuerſam. Sextò cùm ait, *at ſi τὸ α*, docet,in Ferio probari vnam concluſionem directam, nullam conuerſam. Septimò cùm ait, *hæc igitur*, concludit hanc rationem plura concludendi non eſſe propriam ſyllogiſmorum vniuerſalium, ſed conuenire etiam particularibus,nempe affirmatiuis,vt Darij. Quamuis autem hæc ſint expoſita in ſyllogiſmis primæ figuræ:tamen intelligendum eſt, eadem obtinere etiam in aliis figuris. Hanc verò concluſionem ideo adiecit, vt ſeiungeret hanc rationem plura concludendi à ſequenti ratione,quę erit propria ſyllogiſmorum vniuerſalium.

3 *Licet autem.* Sequitur ſecunda ratio plura concludẽdi,ſumpta à dicto De omni, vel De nullo, ideóque propria ſyllogiſmorum vniuerſalium, aut ſaltem propoſitionum vniuerſalium. Nam aliquo modo videtur poſſe accommodari propoſitionibus vniuerſalibus poſitis in ſyllogiſmis particularibus,veluti maiori propoſitioni in Darij: reuera tamen hæc ratio eſt propria ſyllogiſmorum vniuerſalium, vt ex ſequentibus apparebit. Primùm igitur Ariſtoteles in hac particula generaliter hanc rationem proponit, & ait ſyllogiſmum vniuerſalem non tantùm eſſe illius concluſionis, quæ principaliter infertur, ſed etiam eorum omnium, quæ continentur ſub medio termino,

mino, vel ſubconcluſione, id eſt, ſub minori extremo. Verumtamen quod dicit de contentis ſub medio, poſtea corriget: quia valde impropriè dicitur ſyllogiſmus eſſe eorum, quæ ſub medio continentur, ſed propriè eſt eorum quæ ſub minori extremo cõtinentur. Hæc ſunt obſcuriora, cùm ita generaliter traduntur: ſed perſpicua fient ſubiectis exemplis in ſequentibus particulis: ideóque ad ſequentes particulas explicandas tranſeamus.

4 *Vtputa ſi τὸ α.* Rationem plura concludendi, quam propoſuit in præcedente particula, deinceps declarat in aliquot ſyllogiſmorum modis. In hac particula loquitur de Barbara, ſumens α pro maiori extremo, β pro minore extremo, γ pro medio termino. Primò igitur proponit ipſum ſyllogiſmum, quo probatur α de β per medium γ. Quòd ſi placet loco elementorum, vti terminis realibus, ſyllogiſmus talis proponi poteſt:

Bar Omne viuens eſt ſubſtantia:

ba Omne animal eſt viuens: Ergo

ra Omne animal eſt ſubſtantia.

Secundò cùm ait, *neceſſe[eſt,]* huic propoſito ſyllogiſmo accommodat ſecundam rationem plura concludendi. & cùm hęc ratio ſit bipertita; quia conſideramus, quæ ſunt ſub medio, & quæ ſub minori extremo: Ariſtoteles vtramque partem ſimul proponit, & ait idem α, id eſt, ſubſtantiam, quod probatum fuit de β, id eſt, de animali, neceſſariò dici etiam de aliis contentis ſub β, id eſt, de ſpeciebus animalis. cùm enim concluſerimus omne animal eſſe ſubſtantiam, ſimul aliquo modo concluſimus, aliquod animal, putà hominem, vel equum, eſſe ſubſtantiam: quia ſub vniuerſalibus particularia continentur; & qui dicit omne animal, is nullum animal prætermittit. Item ait Ariſtoteles idem α, id eſt, ſubſtantiam, dici de aliis contentis ſub γ, id eſt, de ſpeciebus viuentis, quod ſumptum fuerat pro medio termino. Cùm enim in ſyllogiſmo antea propoſito fuerit ſumpta hæc maior, omne viuens eſſe ſubſtantiam: aliquo modo etiam ſumptum fuit, quoddam viuens, putà plantam, eſſe ſubſtantiam. Ergo & hæc propoſitio, omnis planta eſt ſubſtantia, quodammodò continetur in eo ſyllogiſmo, non quòd in eo expreſſè poſita fuerit, ſed quia continetur ſub maiore propoſitione illius ſyllogiſmi, tanquàm ſpecies ſub genere. Hinc apparet, hanc poſteriorem partem ſecundæ rationis reuera ad propoſitum non pertinere, vt & ipſe Ariſtoteles in ſequentibus docebit: quia loquimur de ratione plura concludendi: ſicut autem maior propoſitio non concluditur, ita nec propoſitio particularis, quæ ſub ea maiore continetur. alioquin hęc ratio plura concludendi pertinere etiã ad ſyllogiſmos particulares, vt ad Darij in quo ſimiliter maior eſt vniuerſalis. Sed quia reuera tantùm ſpectanda eſt concluſio, quæ in ſyllogiſmis particularibus eſt particularis: idcirco hæc ratio plura concludendi, id eſt, prior eius pars, quæ pertinet ad contenta ſub concluſione, eſt propria ſyllogiſmorum vniuerſalium. Tertiò Ariſtoteles, cùm ait, *nam ſi τὸ δ*, probat priorem partem huius ſecundæ rationis plura concludendi, id eſt, probat α, quod concluſum fuit de β, concludi etiam de δ contento ſub ζ Verbi gratiâ, ſubſtantiam, quæ fuit concluſa de animali, concludi etiam de homine, qui eſt ſpecies animalis. Hoc autem probat nouo ſyllogiſmo in Barbara, quod tale eſt: Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Maior patet: quia fuit probata per ſyllogiſmum initio poſitum. Minor patet ex hypotheſi: quia ſupponimus hominem eſſe ſpeciem animalis. Quartò cùm ait, *Rurſus ſi τὸ ε*, ſimili ſyllogiſmo in Barbara probat alteram partem huius ſecundæ rationis plura concludendi, id eſt, cùm α dicatur de ſ, hoc eſt, ſubſtantia de viuente, dici etiam de ſpecie ipſius ſ, ſeu viuentis, veluti de planta. Syllogiſmus ita extruitur: Omne viuens eſt ſubſtantia, omnis planta eſt viuens, ergo omnis planta eſt ſubſtantia. Maior patet: quia fuit ab initio conceſſa in primo ſyllogiſmo, vbi ſimiliter erat propoſitio maior. Minor patet ex hypotheſi: quia ſupponimus plantam eſſe ſpeciem viuentis.

5 *Similis ratio.* Quod in præced. partic. docuit de Barbara, nunc producit ad Celarent, cuius ait eandem eſſe rationem. Sit (exempli gratiâ) hic ſyllogiſmus, Nullum viuens eſt lapis, omne animal eſt viuens, ergo nullum animal eſt lapis. dico, dum fuit concluſum, nullum animal eſſe lapidem, ſimul quodammodò fuiſſe concluſum, nullum hominem eſſe lapidem, quia homo eſt ſpecies animalis. vnde ſic extruo ſecundum ſyllogiſmũ: Nullũ animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Maior patet quia fuit probata per primum ſyllogiſmum. Minor patet ex hypotheſi. Rurſus dico, cùm ſumptum fuit, nihil viuens eſſe lapidem, quodammodò ſumptum fuiſſe, nullam plantam eſſe lapidem: quia planta eſt ſpecies viuentis. Vnde tertius ſyllogiſmus ſic extruitur:

ſui: quia in ſyllogiſmo extructo in Ceſare conuerſa propoſitio ſumpta fuit, id eſt, α de nullo β, viuens de nullo lapide) vnde concludit Ariſtoteles, tantùm ſumptum fuiſſe ſine probatione, τὸ ς attribui nulli α, id eſt, lapidem nulli plantæ. In ſumma quod attinet ad ſyllogiſmos vniuerſales, ſēper quod probatum fuit de minori extremo, ſiue affirmatiuè, ſiue negatiuè, in quacumque figura vel modo, probatū quoque eſt de omnibus contentis ſub eodem minori extremo. Rurſus quod ſumptum eſt in maiore propoſitione, ſimul etiam ſumptum eſt de aliis contentis ſub medio termino. Sed hæc ſecunda regula patitur exceptionem in Cameſtres. Hæc cognitio eſt admodum neceſſaria, præſertim propter diſputationes, vt ſciamus quænam conceſſa, vel probata ſint: alioquin ſæpe poſſent quædam nos latêre. exempli causâ poſſet aliquis cōcedere, nullum lapidem eſſe animal, non animaduertens ſimul concedere nullum hominem eſſe lapidem.

7 *In particularibus.* A ſyllogiſmis vniuerſalibus tranſit ad particulares. & primò expēdit priorem partem huius ſecundæ rationis plura concludendi, id eſt, conſiderat contenta ſub concluſione: & inquit hanc rationem hîc non poſſe conſiderari, quia ſcilicèt cōcluſio eſt particularis. Secundò cùm ait, *quia non ſit*, affert rationem eius dicti, cur ſcilicèt inferens concluſionem particularem, non ſimul inferat aliquid ſub ea contentum. Ratio (inquit) eſt: quia cùm hæc ſumitur in parte, id eſt, cùm hæc concluſio primi ſyllogiſmi, quæ accipitur pro maiore propoſitione in ſecundo ſyllogiſmo, vt expoſui ſuprà ad 4. partic. cùm (inquam) hæc eſt particularis, non fit ſyllogiſmus, id eſt, ſecundus ille ſyllogiſmus, quo concluditur de contentis ſub minori extremo, eſt inutilis, eò quòd fit in prima figura ex maiore propoſitione particulari, vt perſpicuè intelligetur in ſequenti partic. vbi dabitur exemplum. Tertiò cùm ait, *eorum autem*, conſiderat alteram partem huius rationis plura concludendi, reſpiciēs ad contenta ſub medio termino: & inquit hæc quidem ſumi, ſic ut ſumebātur in ſyllogiſmis vniuerſalibus, non tamen probari per ſyllogiſmum. Hoc etiam explicabitur in ſequentibus particulis: vbi docebo, in quibus modis hæc ſecunda regula obtineat.

8 *Vt ſi τὸ α.* Quæ generaliter docuit in partic. præced. nunc accommodat ſyllogiſmo in Darij. & primò proponit ſyllogiſmum primum, id eſt, maiorem & minorē propoſitionem, omiſſâ concluſione.

Da Omnis homo eſt bipes:
ri Aliquod animal eſt homo:
i Ergo Aliquod animal eſt bipes.

Secundò cùm ait, *quòd enim poſitum*, accommodat huic ſyllogiſmo priorem regulam: nempe hunc ſyllogiſmum non probare aliquid ſub concluſione contentum; quia concluſio eſt particularis. Tertiò cùm ait, *quòd verò*, accommodat eidem ſyllogiſmo ſecundam regulam, & docet eundem ſyllogiſmum aliquo modo eſſe aliarum rerum contentarum ſub medio termino, nō tamen vt eas probet, ſed tantùm ſumat ſine probatione. Verbi gratiá, quoniam Æthiops ſub homine cōtinetur: dum ſumpſimus omnē hominem eſſe bipedem, ſimul ſumpſimus aliquem hominem, putà Æthiopem, eſſe bipedem.

9 *Similis [eſt] ratio.* Cùm in præced. par. locutus ſit de ſyllogiſmis particularibus in prima figura: (dedit enim exemplum in Darij: & eadem eſt ratio ſyllogiſmi in Ferio) nunc conſequenter loquitur de ſyllogiſmis particularibus ſecundæ vel tertiæ figuræ. & primò generaliter ait eandem eſſe rationem harum figurarum & primæ. Secundò cùm ait, *quòd enim*, incipit oſtendere eandem eſſe rationem, & docet priorem regulam hîc quoque accōmodari, id eſt, numquàm concludi aliquid ſub concluſione contentum, propterea quòd concluſio eſt particularis. Tertiò cùm ait, *alterum concludetur*, accōmodat iiſdē ſyllogiſmis particularibus in ſecūda vel tertia figura poſteriorem regulam de contentis ſub medio termino: inquit hæc quidem concludi, non tamen per eum ſyllogiſmum. Quibus verbis hoc ſignificat, in eo ſyllogiſmo tantùm ſumi, non probari: ad ea verò probanda eſſe neceſſarium eſſe nouum ſyllogiſmum, quem in part 4. vocabam ſyllogiſmum tertium: quia primus erat ſyllogiſmus principalis: ſecundus, contentorum ſub minori extremo: tertius, contentorum ſub medio termino. Proponamus exemplum in Feſtino. Syllogiſmus principalis ſit: Nullus coruus eſt albus, aliquod animal eſt album, ergo aliquod animal non eſt coruus. Hic medius terminus eſt *album*: & idem dicendum eſt, quòd ſuprà diximus de Ceſare. Dum enim ſumptum fuit nullum coruum eſſe album, quodāmodò ſumptum fuit nihil album eſſe coruum: quia propoſitio vniuerſalis negans reciprocatur. ſimul igitur ſumptum fuit ſine vlla probatione, aliquod album, putà niuem, non eſſe coruū: quia conſtat niuem eſſe albam: adeo vt qui concedit hanc propoſitionem, nullus

coruus eſt albus, hanc quoque aliquo modo concedat, nulla nix eſt coruus. Quòd ſi velis hanc probare, nouus ſyllogiſmus ita extruetur: Nihil album eſt coruus, omnis nix eſt alba, ergo nulla nix eſt coruus. Maior patet ex primo ſyllogiſmo, & ex natura conuerſionis, vt iam expoſui. Minor patet: quia ſupponimus niuem ſub albo contineri. Quartò cùm ait, *quæ etiam*, probat, quod modò dixit, id eſt, probat contenta ſub medio termino non concludi, ſed ſumi: quoniam ita fiebat etiã in ſyllogiſmis vniuerſalibus: & eadem, quantum ad hoc, eſt ratio ſyllogiſmorum vniuerſalium, & particularium. Notandum porrò eſt, excipi debere à poſteriori regula ſyllogiſmorum vnum in ſecũda figura, id eſt, Baroco; & duos in tertia, id eſt, Diſamis & Brocardo. in his enim modis nõ ſolùm non concluditur aliquid contentum ſub minore extremo, ſed etiam nõ ſumitur aliquid cõtentum ſub medio termino, quod nouo quodam ſyllogiſmo probetur, vt modò fiebat in Feſtino. Quod ad Baroco attinet, ratio eadem eſt, quæ in Cameſtres: quia cùm maior affirmet: ſi accipiatur nouus terminus contentus ſub eodem medio termino, vtraque propoſitio affirmabit in ſecunda figura, qui modus eſt inutilis. Sit (exempli gratiâ) hic ſyllogiſmus: Omnis cygn⁹ eſt albus, aliquod animal non eſt album, ergo aliquod animal nõ eſt cygnus. iam loco animalis ſumas aliquid ſub albo contentum, putà niuem: propoſitiones erunt affirmãtes in ſecunda figura. Omnis cygnus eſt albus, omnis nix eſt alba: vnde nihil concluditur. Hæc igitur eſt cauſa cur contenta ſuo medio termino, nihil pertineant ad ſyllogiſmũ extructum in Cameſtres, vel Baroco. Quod verò ad Diſamis, & Brocardo attinet: ratio eſt, quia nouus ille ſyllogiſmus, qui fit de cõtẽtis ſub medio termino, erit in prima figura ex maiore propoſitione particulari, proinde inutilis. Nã quæ erat maior in Diſamis, aut Brocardo, eadem eſt maior in hoc nouo ſyllogiſmo. Exempli gratiâ, fit ſyllogiſmus in Diſamis: Aliqua auis eſt alba, omnis auis eſt animal, ergo aliquod animal eſt album. iam ſume aliquid contẽtum ſub medio termino, id eſt ſpeciem aliquam auis, putà coruum: propoſitiones erunt, Aliquid auis eſt alba, omnis coruus eſt auis: vnde nihil colligitur. Eadem ratio eſt ſyllogiſmi in Brocardo: nam erit in prima figura maior particularis negans, & minor vniuerſalis affirmans. Sit enim ſyllogiſmus in Brocardo, Quædam auis non eſt alba, omnis auis eſt animal, ergo quoddam animal nõ eſt albũ. medius terminus eſt auis: minus extremum eſt animal. ſi ſumamus, quod eſt ſub medio, vt aquilam: propoſitiones erunt, Quædam auis non eſt alba, omnis aquila eſt auis. ſi verò ſumamus, quod eſt ſub minori extremo, vt equum: propoſitiones erunt, Quoddam animal non eſt album, omnis equus eſt animal. in vtroque autem exemplo eſt prima figura, & maior propoſitio eſt particularis: proinde nihil concluditur.

IN CAP. II. DE CONCLVSIONE FALSA EX VERIS PROPOſitionibus non colligenda, & vera ex falſis colligenda in prima figura.

Sequitur ſecunda ſyllogiſmorum poteſtas. quamuis enim ex veris propoſitionibus falſam concluſionẽ efficere non poſſint; tamen ex vtriſque falſis, vel ex altera vera & altera falſa cõcluſionem veram poſſunt inferre. Magna eſt vtilitas huius cognitionis. hinc enim intelligimus valere hãc argumentationem, quæ vſum habet ferè in omnibus ſyllogiſmis: Propoſitiones ſunt veræ: ergo concluſio eſt vera. item valere hãc argumentationem, qua vtimur in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſible. Concluſio eſt falſa: ergo vel vtraque, vel vna propoſitio eſt falſa. non valere autem hanc argumentationem: Propoſitiones ſunt falſæ: ergo concluſio eſt falſa. neque hanc: Concluſio eſt vera: ergo propoſitiones veræ. De hac poteſtate habemus tria capita. In hoc enim capite conſideratur prima figura: in duobus ſequentibus capitibus, ſecunda & tertia figura.

1 *Poteſt igitur.* Præmunit diuiſionem propoſitionum, & diuiſionem concluſionis à veritate & falſitate ſumptam. Nam propoſitiones ſunt aut veræ, aut falſæ: & concluſio quoque aut eſt vera, aut falſa. vnde videndum eſt, ex qualibus propoſitionibus quales concluſiones inferantur.

2 *Ex veris.* Proponit ſummum doctrinæ, quam deinceps ſingillatim explicabit. Hæc ſumma continetur duabus regulis. Primò ponit priorem regulã, quòd ex propoſitionibus veris non poteſt colligi cõcluſio falſa. Secundò cùm ait, *ex falſis*, ſubiungit alteram regulam, quòd ex propoſitionibus falſis poteſt colligi vera concluſio. Intellige ex falſis, vt clariùs dicetur in 4. part. ſiue ambæ ſint falſæ, ſiue alterutra: itẽ ſiue ſint falſæ in totum, ſiue ex parte. Falſas in totum vocamus propoſitiones vniuerſales,

regula, id eſt, concluſio vera eſſe poſſit; & tales, quæ ſunt contrariæ propoſitionibus veris: falſas autem ex parte, propoſitiones vniuerſales, quæ contradicunt propoſitionibus veris. Cùm enim vniuerſales propoſitiones contrariæ numquàm ſint ſimul veræ, ſed aliquãdo ſimul falſæ, aliquãdo altera vera, altera falſa, vt didicimus ex lib. de Interpretat. c. 7. ſi ſint ambæ falſæ, dicũtur falſæ ex parte, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. ſin autem altera vera ſit, altera falſa: hæc dicitur omnino & in totum falſa; quæ quidem modò eſt affirmatio, vt omnis homo eſt lapis, nullus homo eſt lapis: modò negatio, vt omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal. hæc enim affirmatio eſt falſa in totũ, Omnis homo eſt lapis: quia vera eſt cõtraria negatio, Nullus homo eſt lapis. Itẽ hæc negatio eſt falſa in totum, ſiue omnino falſa, Nullus homo eſt animal: quia vera eſt contraria affirmatio, Omnis homo eſt animal. Hæc autẽ affirmatio eſt falſa ex parte, Omnis homo eſt iuſtus: quia nõ eſt vera cõtraria negatio, Nullus homo eſt iuſtus; ſed cõtradictoria, Non omnis homo eſt iuſtus. Item hæc negatio eſt falſa ex parte, Nullus homo eſt iuſtus: quia non eſt vera cõtraria affirmatio, omnis homo eſt iuſtus, ſed contradictoria. Aliquis homo eſt iuſtus. Vt redeam ad noſtram ſecundam regulam: generaliter tenendum eſt, ex qualibuſcumque propoſitionibus (qualeſcumque intellige ratione veritatis vel falſitatis) poſſe colligi concluſionem veram, vnâ exceptione adhibita, quando maior propoſitio eſt in totum falſa, & minor vera in Barbara, vel Celarent. hoc enim ſolo caſu neceſſe eſt concluſionem eſſe falſam, cùm aliàs ſemper poſſit eſſe vera, vt ex ſequentibus apparebit. Tertiò cùm ait, *non [ita] tamen*, explicat poſteriorem regulam. quod enim diximus, ex falſis verum concludi, ſic ait eſſe accipiendum, vt probetur τὸ ὅτι, id eſt, rem eſſe, non διότι, id eſt, cur ſit. Quam autem ob cauſam non probetur cur ſit, ait ſe poſteriùs explicaturum, nempe lib. 1. Poſteriorum. Sed quod ait, ex falſis probari rem eſſe, non debemus ita intelligere quaſi abſolutè & ſimpliciter probetur: nam ei tantùm probatur, qui falſas propoſitiones conceſſit: propterea quod concedens propoſitiones ſiue veras, ſiue falſas, non poteſt negare concluſionem inde illatam. Ceterùm alius eas falſas propoſitiones rectè negabit, eique nihil probatum erit.

3 *Primùm igitur.* Cùm in præced. partic. propoſuerit duas regulas; deinceps vtramque vult confirmare. In hac igitur particula confirmat priorem regulam, quod ex veris falſum concludi nequit. Ac primo loco proponit ipſum problema, quod demõſtrare vult. Secundò cùm ait, *Nam ſi cùm*, præmunit axioma quoddam, id eſt, ſumit hoc pro confeſſo, quod eſt fundamentũ ſyllogiſmi hypothetici à deſtructione conſequentis ad deſtructionẽ antecedẽtis: & ait, ſi poſito primo ponitur ſecundum, euerſo ſecundo euerti primum. Veritas huius axiomatis perſpicua eſt: quia ſi euerſo ſecundo non euerteretur; ſed poneretur primum; cùm iam dixerimus, poſito primo poni ſecundum, ſequeretur hæc abſurditas, quòd euerſo ſecundo poneretur primum, & primo poſito poneretur ſecundum: quare euerſo ſecundo poneretur ſecũdum: quod eſt impoſſibile, & implicat contradictionem. veluti, Si eſt homo, eſt animal: ergo ſi non eſt animal, non eſt homo. niſi enim hoc concedatur: certè ſi non eſt animal, eſt homo. atqui iam diximus, Si eſt homo, eſt animal. ergo ſi non eſt animal, eſt animal: quod eſt impoſſibile. Tertiò cùm ait, *Si igitur verum*, per ſyllogiſmum hypotheticum ducentem ad impoſſibile, id eſt, arguendo à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, probat dictam regulam priorem hoc modo: Niſi ex veris propoſitionibus ſequatur vera concluſio, eadem concluſio erit & non erit: atqui hoc eſt falſum, & impoſſibile: ergo & id, ex quo ſequitur, falſum & impoſſibile eſt, ex propoſitionibus veris colligi concluſionem non veram. Huius ſyllogiſmi ponit concluſionẽ, ibi, *Si igitur verum.* Deinde maiorem propoſitionẽ ibi, *alloqui accidet.* Poſtea minorem ibi, *quod [eſt] impoſſibile.* In contextu Ariſtoteles propoſitiones vocat α: concluſionem, β. Ipſe autem in ſequentibus verbis ſe explicat. Nam quartò cùm ait, *Neque verò*, declarat, in dicta argumentatione per α non eſſe intelligendum vnum terminũ, vel vnam propoſitionem, ſed vnum ſyllogiſmum cõſtantem ex duabus propoſitionibus: quia ſuperiori libro oſtenſum fuit, nihil neceſſariò colligi, niſi ſint tres termini conſtituentes duas propoſitiones ſyllogiſticas. per β autẽ ait intelligendam eſſe vnam concluſionem. Hæc dicta ſunt de ſyllogiſmis affirmantibus. Quintò cùm ait, *In priuatiuis*, hæc producit ad ſyllogiſmos negantes, quorum ait eandem eſſe rationem.

4 *Ex falſis autem.* Tranſgreditur ad diligentiorem expoſitionem & confirmationem poſterioris regulæ: & primò eam accõmodat ſyllogiſmis vniuerſalibus primæ figuræ, in quibus oſtendit quando obtineat

regula, id eſt, concluſio vera eſſe poſſit; & quando ſit locus exceptioni, id eſt, concluſio neceſſariò ſit falſa. In ſumma docet, tum demum neceſſariò falſam eſſe concluſionē, cùm maior propoſitio eſt in totum falſa, & minor vera, alias ſemper concluſionem poſſe eſſe veram. Hæc ita generaliter traduntur; in ſequentibus autem particulis ſpecialiter confirmabuntur.

5 *Inſit enim.* Oſtendit verum concludi poſſe in Barbara ex propoſitionibus omnino falſis: veluti, omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal.

6 *Eadem [eſt] ratio.* Quod modò docuit de Barbara, nunc idem docet de Celarent, in quo ponit tale exemplum, Nullus homo eſt animal, omnis lapis eſt homo, ergo nullus lapis eſt animal. Propoſitiones ſunt in totū falſæ: & concluſio vera.

7 *Similiter oſtendetur.* A propoſitionibus omnino falſis trāſit ad propoſitiones ex parte falſas: & ait, ſimiliter ex his poſſe verum concludi. Omittit exempla, quæ nos poſſumus adiūgere: vt in Barbara, Omne albū eſt animal, omnis auis eſt alba, ergo omnis auis eſt animal: & in Celarēt, Nihil album eſt animal, omnis lapis eſt albus, ergo nullus lapis eſt animal.

8 *Cùm autem.* Hactenus de ſyllogiſmis, quorum ambæ propoſitiones ſunt falſæ: ſequuntur ſyllogiſmi cōſtātes ex altera vera, & altera falſa. Incipit autē Philoſophus ab iis, qui habent vnam propoſitionē in totum falſam: & inquit, ſi hæc ſit maior, concluſionē neceſſariò fore falſam. ſi verò ſit minor, concluſionē poſſe eſſe verā. Deinde cùm ait, *Totā falſam*, declarat, quę ſit propoſitio in totū falſa: quod nos explicare iāanteuertimus.

9 *Inſit enim.* Oſtendit, in Barbara concluſionē neceſſariò falſam eſſe, ſi maior ſit in totū falſa, & minor vera: veluti, Omne animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt lapis.

10 *Similiter autem.* Quod proximè docuit de Barbara, nūc docet de Celarēt, in quo poteſt poni tale exemplum, Nullum animal eſt viuēs, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt viuens.

11 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit falſam eſſe cōcluſionem ſyllogiſmi vniuerſalis in prima figura extructi, quando maior eſt in totum falſa, & minor vera.

12 *Quod ſi non tota.* Poſtquàm locutus eſt de ſyllogiſmo in Barbara, vel Celarent, habentem maiorem in totum falſam, & minorem veram: deinceps ponit maiorem ex parte falſam, & minorem ſimiliter veram: & oſtendit, hinc quoque inferri veram concluſionem in Barbara: veluti, Omne album eſt animal, omnis cygnus eſt albus, ergo omnis cygnus eſt animal.

13 *Similitérque.* Idem probat de Celarent, afferens hoc exemplum, Nihil album eſt animal, omnis nix eſt alba, ergo nulla nix eſt animal.

14 *Quòd ſi propoſitio.* Hucuſque conſiderauimus maiorē falſam, & minorem veram: deinceps conſiderabimus è contrario maiorem veram, & minorem falſam. Pone hāc minorē eſſe omnino falſam: tamen poterit eſſe concluſio vera in Barbara: veluti, Omnis equus eſt animal, omnis homo eſt equus, ergo omnis homo eſt animal.

15 *Similiter [res.]* Idem oſtenditur obtinere in Celarent: veluti, Nulla muſica eſt animal, omnis medicina eſt muſica, ergo nulla medicina eſt animal.

16 *Et ſi non tota.* Idem oſtēditur, quando minor eſt falſa pro parte in Barbara: veluti, Omnis homo eſt animal, omne pedeſtre eſt homo, ergo omne pedeſtre eſt animal.

17 *Similis ratio.* Idem oſtenditur accidere in Celarent, cùm ſimiliter minor eſt falſa ex parte: veluti, Nulla prudentia eſt animal, omnis contemplatiua cognitio eſt prudentia, ergo nulla contemplatiua cognitio eſt animal.

18 *In particularibus.* A ſyllogiſmis vniuerſalibus, Barbara, & Celarent, tranſit ad particulares, Darij, & Ferio: & in hac particula generaliter docet, ex quibuſuis coniugationibus, id eſt, ex quibuſcumque propoſitionibus poſſe effici concluſionē verā tam in Darij, quàm in Ferio. Obſerua, in ſeq. parte diſtinctionē illam propoſitionis in totum, vel ex parte falſę, ſpectari tantùm in maiori propoſitione, nō etiam in minori: quoniam hæc diſtinctio vniuerſalium propoſitionum propria eſt, in particularibus locū nō habet.

19 *Nihil enim.* Quod generaliter tradidit in partic. præced. deinceps per partes confirmat, incipiēs à ſyllogiſmis illis particularibus, quorū altera propoſitio eſt vera, altera falſa. In hac igitur partic. oſtendit cōcluſionem veram eſſe poſſe, cùm maior eſt in totum falſa, & minor vera in Darij, veluti, Omnis nix eſt animal, aliquod album eſt nix, ergo aliquod album eſt animal.

2 *Similiter [dicendum.]* idem oſtendit fieri in Ferio, cùm ſimiliter maior eſt in totū falſa, & minor vera: veluti, Nullus homo eſt animal, aliquod album eſt homo, ergo aliquod album non eſt animal.

21 *Et ſi propoſitio.* Cùm poſuerit maiorem in totum falſam tam in Darij, quàm in Fe-

in Ferio: nunc ponit maiorem ex parte falſam,& minorem ſimiliter veram:& oſtendit concluſionem veram colligi in Darij: veluti, Omne pulchrum eſt animal,aliquod magnum eſt pulchrum, ergo aliquod magnum eſt animal.

22 *Similitérque.* Idem oſtendit euenire in Ferio,& per eoſdem terminos,animal pulchrum,magnum,eodem modo poſitos; quatenus in vtroque ſyllogiſmó, id eſt,tam in Darij,quàm in Ferio:animal ſumiturpro maiori extremo, pulchrum pro medio termino,magnum pro minori extremo.Syllogiſmus igitur in Ferio eſt, Nihil pulchrum eſt animal,quoddam magnū eſt pulchrum, ergo quoddam magnum non eſt animal.

23 *Rurſus ſi*[*propoſitio.*] Poſtquàm poſuit maiorem falſam , & minorem veram: nunc è contrario ponit maiorem veram, & minorem falſam:(hîcnon quęrimus.vtrùm minor ſit falſa in totum,an ex parte:quia eſt particularis,vt ſuprà notaui) & oſtendit cōcluſionem veram colligi in Darij: veluti, Omnis cygnus eſt animal,aliquod nigrum eſt cygnus,ergo aliquod nigrū eſt animal.

24 *Similis* [*eſt*] *ratio.* Idem oſtendit effici in Ferio: veluti , Nullus numerus eſt animal,aliquod album eſt numerus , ergo aliquod album non eſt animal.

25 *Et ſi falſa.* Adhuc de ſyllogiſmis particularibus ex altera propoſitione vera, & altera falſa: ſequuntur particulares ex vtriſque falſis.Hic oſtendit Philoſophus,veram effici concluſionem , cùm maior eſt falſa ex parte in Darij:veluti,Omne album eſt animal , aliquod nigrum eſt album , ergo aliquod nigrum eſt animal.

26 *Itidémque ſi propoſitio.* Idem oſtendit,cùm maior eſt falſa ex parte in Ferio: veluti,Nihil album eſt animal , aliquod nigrum eſt album,ergo aliquod nigrum non eſt animal.

27 [*Sed*] *&* *ſi.*Idem oſtendit, cùm maior eſt in totum falſa in Darij:veluti,Omnis numerus eſt animal ; aliquod album eſt numerus,ergo aliquod album eſt animal.

28 *Similitérque.*Idem oſtendit,cùm maior eſt in totum falſa in Ferio:veluti,Nullus cygnus eſt animal , aliquod nigrum eſt cygnus,ergo aliquod nigrum eſt animal.

IN CAP. III. DE POTESTATE CONCLVDENDI VERVM EX falſis in ſecunda figura.

IN hac ſecunda figura omnimodo & indiſtinctè poteſt colligi vera concluſio, vt Ariſtoteles docebit,tam in ſyllogiſmis vniuerſalibus,quàm in particularibus.

1 *In media verò.* Summam rei proponens, docet concluſionem indiſtinctè verā ſequi poſſe in hac figura.

2 *Nam ſi vtra.*Quod ſummatim docuit, deinceps per partes confirmat,tam in ſyllogiſmis vniuerſalibus , quàm in particularibus. Incipit ab vniuerſalibus: & primo loco oſtēdit concluſionē veram effici in Cameſtres ex vtriſque propoſitionibus in totum falſis,veluti,omnis lapis eſt animal, nullus equus eſt animal , ergo nullus equus eſt lapis.

3 *Similitérque.* Idem oſtendit in Ceſare, quem ait eſſe eundem ſyllogiſmum. Atqui nec propoſitiones eædem ſunt, neque concluſio eadem in Ceſare & Cameſtres,& omnino ſunt modi diſtincti, licèt fiat ſyllogiſmus ex iiſdē terminis: veluti , nullus equus eſt animal,omnis lapis eſt animal, ergo nullus lapis eſt equus.talem enim ſyllogiſmum Ariſtoteles hic innuit. Sed neque maior eadem eſt;quia in Cameſtres affirmat,in Ceſare negat:nec minor eadē;quia in Cameſtres negat, in Ceſare affirmat: neque concluſio eadem;quia in Cameſtres concluditur,nullum equum eſſe lapidem; in Ceſare autem, nullum lapidem eſſe equum: hæc verò ſunt duæ diuerſæ cōcluſiones, vt ipſe Ariſtoteles ſuperiori libro diſertis verbis pronunciauit. quomodo igitur dici poteſt idē ſyllogiſm⁹? Reſpondeo,ſecludendam eſſe concluſionē, quam antea monui non eſſe partem ſyllogiſmi : reuera enim concluſiones diuerſæ ſunt: propoſitiones verò ſunt omnino eędē, ſed tranſpoſitæ. nā quæ erat minor in Cameſtres , eſt maior in Ceſare : & quæ maior in Ceſare, eſt minor in Cameſtres:propterea quòd in Cameſtres, lapis, erat maius extremum;equus,minus extremum:in Ceſare è contrario equus,eſt maius;lapis,minus extremum. Hac igitur ratione idem ſyllogiſmus dicitur, quòd eædem ſunt propoſitiones,licèt tranſpoſitæ.

4 *Rurſus ſi altera.* Similiter oſtendit effici veram concluſionem,quādo altera propoſitio eſt vera,altera in totum falſa : & in hac particula ponit propoſitionem affirmātem veram,negantem in totum falſam,ſiue in Cameſtres ,veluti, omnis equus eſt animal , nullus homo eſt animal , ergo nullus homo eſt equus;ſiue in Ceſare,veluti,nullus equus eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt equus.

5 *Item ſi altera.* Idē oſtendit,cùm propoſitio affirmāns eſt omnino vera,& negās eſt falſa pro parte, in Ceſare : veluti,nihil a bū

eſt animal, omnis coruus eſt animal, ergo nullus coruus eſt albus.

6 *Itidémq. priuatione.* Quod in præced. partic. docuit de Ceſare, id nunc oſtendit euenire etiam in Cameſtres: veluti omnis coruus eſt animal, nihil album eſt animal, ergo nihil album eſt coruus.

7 *Item ſi affirmatiua.* Cùm poſuerit affirmantem veram, & negantem falſam: nũc è contrario ponit negantem veram, & affirmantem ex parte falſam in Cameſtres: veluti, omne album eſt animal, nulla pix eſt animal, ergo nulla pix eſt alba. Adde exemplum in Ceſare, nulla pix eſt animal, omne album eſt animal, ergo nihil album eſt pix. Item adde ſyllogiſmum in Cameſtres, vel Ceſare, ex negante vera, & affirmante in totum falſa. In Cameſtres: veluti, omnis lapis eſt animal, nulla pix eſt animal, ergo nulla pix eſt lapis. In Ceſare: veluti, nulla pix eſt animal, omnis lapis eſt animal, ergo nullus lapis eſt pix.

8 [*Sed*] *& ſi ambæ.* Hactenus poſuit alteram propoſitionem veram, alteram falſam: deinceps ponit vtramque falſam. Hic dari poſſunt octo exempla, id eſt, quatuor in Cameſtres, & quatuor, in Ceſare. Aut enim ambæ propoſitiones ſunt in totum falſę: aut ambæ ex parte falſę: aut maior in totum falſa, minor ex parte: aut contrà maior ex parte, minor in totum falſa. Ex his exemplis, Ariſtoteles ponit vnum in Cameſtres, & vnũ in Ceſare: reliqua breuitatis ſtudio prætermittit. Syllogiſmus in Cameſtres ex vtriſque propoſitionibus pro parte falſis ita extruitur: omne album eſt animal, nihil nigrum eſt animal, ergo nihil nigrũ eſt albũ.

9 *Similiter ſi tranſponatur.* Syllogiſmus in Ceſare ex ambabus propoſitionibus pro parte falſis talis eſt: nihil album eſt animal, omne nigrum eſt animal, ergo nihil nigrũ eſt album.

10 *Perſpicuum autem.* A ſyllogiſmis vniuerſalibus trãſit ad particulares: & hîc quoque oſtendit, ſemper concluſionem veram effici poſſe. Primo loco proponit ſyllogiſmũ in Feſtino ex maiore omnino falſa, & minore vera: veluti, nullꝰ homo eſt animal, aliquod album eſt animal, ergo aliquod album non eſt homo.

11 *Eadem* [*eſt*] *ratio.* Subiicit ſimilem ſyllogiſmum in Baroco, id eſt, ex maiore in totũ falſa, & minore vera: veluti, omne inanimatum eſt animal, aliquod album nõ eſt animal, ergo aliquod albũ nõ eſt inanimatũ.

12 *Item ſi vniuerſalis.* Sequitur ſyllogiſmus in Feſtino ex maiore vera, & minore falſa: nullus numerus eſt animal, aliquod inanimatũ eſt animal, ergo aliquod inanimatum non eſt numerus.

13 *Idem* [*eſt*.] Sequitur Baroco ex maiore vera, & minore falſa: omnis homo eſt animal, aliquod pedeſtre non eſt animal, ergo aliquod pedeſtre non eſt homo.

14 *Perſpicuũ autẽ.* Sequitur ſyllogiſmꝰ in Feſtino ex vtriſq; propoſitionibus falſis: nullus homo eſt animal, aliquod inanimatũ eſt animal: ergo aliquod inanimatũ nõ eſt homo. Quod ad verba contextus attinet, mendum ſubeſt in Græcis codicibus: ſed recta eſt lectio, quam antiquus interpres Boetius ſecutus eſt. Philoponus verò corruptã ipſe quoque habuit: quam vt tueretur, diſtinctionem quandam finxit, vt mihi quidẽ videtur, nullius momenti. Vt autem hoc intelligatur, inquit Ariſtoteles, prout Græci contextus habent, ἐνδέχεται τὸ α καὶ τῷ β καὶ τῷ γ ὅλῳ ὑπάρχειν, id eſt, accidit vt τὸ α & toti β & toti γ inſit. poſtea ſumit propoſitiones, quòd α ineſt nulli β, & idem α ineſt alicui γ: & inquit has propoſitiones eſſe falſas. Atqui ſecundum eam lectionẽ minor propoſitio eſt vera. nã ſi τὸ α ineſt omni γ, verè dicitur etiam ineſſe alicui γ, quæ erat minor propoſitio in Feſtino. Ergo cum Boetio legendum, ἐνδέχεται τὸ α καὶ τῷ β καὶ τῷ γ, τῷ μὲν ὅλῳ, τῷ δὲ, μηδενὶ ὑπάρχειν. vt ſenſus ſit ipsũ α ineſſe omni β, & nulli γ: ſic. n. ambæ propoſitiones falſæ erũt.

15 *Item ſi vniuerſalis.* Sequitur ſimilis ſyllogiſmus in Baroco, id eſt, ex vtriſq; propoſitionibus falſis: Omnis ſcientia eſt animal, quidam homo nõ eſt animal, ergo quidam homo non eſt ſcientia.

IN CAP. IV. DE POTESTATE CONCLVDENdi verum ex falſis in tertia figura.

IN tertia quoque figura oſtendit ex qualibuſcumque propoſitionibus poſſe concluſionem veram effici. Hoc caput diuiditur in duas partes. Prior pars eſt de tertia figura, vſque ad partic. 15. Poſterior autem in part. 15. & ſequentibus generaliter colligit quædam corollaria. ex quibus apparet vtilitas huius ſecundæ poteſtatis ſyllogiſmorũ.

1 *In poſtremâ.* Summam rei proponens, ait concluſionem in hac figura indiſtinctè poſſe veram colligi.

2 *Nihil enim.* Quod sũmatim propoſuit, deinceps per partes confirmat: incipit antẽ à ſyllogiſmis vniuerſalibus, id eſt, quorum ambæ propoſitiones ſunt vniuerſales, nempe Darapti, & Felapton. Ac primo loco proponit ſyllogiſmum ex ambabus propoſitionibus in totum falſis in Darapti, omne inanimatum

nimatum eſt homo, omne inanimatum eſt pedeſtre,ergo aliquod pedeſtre eſt homo.

3 *Idem*[*eſt.*] Subiicit ſimilem ſyllogiſmũ in Felapton,nullus cygnus eſt animal,omnis cygnus eſt niger,ergo aliquod nigrum non eſt animal.

4 [*Sed*] *& ſi vtraque.* Subiicit ſyllogiſmum ex vtriſque propoſitionibus pro parte falſis in Darapti,omne animal eſt album, omne animal eſt pulchrum , ergo aliquod pulchrum eſt album.

5 *Item ſi priuatiua.* Subiicit ſimilem ſyllogiſmum in Felapton:nullũ animal eſt album,omne animal eſt pulchrũm, ergo aliquod pulchrum non eſt album.

6 *Item ſi altera.* Subiicit ſyllogiſmum ex maiore in totũ falſa,& minore vera in Felapton,nullus cygnus eſt animal , omnis cygnus eſt albus, ergo aliquod album non eſt animal.

7 *Item ſi τὸ C.* Subiicit ſyllogiſmum ex maiore vera,& minore in totũ falſa in Felapton,nullus cygnus eſt niger , omnis cygnus eſt inanimatus,ergo aliquod inanimatum non eſt nigrum.

8 *Sed & ſi ambæ.*Subiicit ſyllogiſmũ ex maiore in totũ falſa, & minore vera,in Darapti:omnis cygnus eſt niger,omnis cygnus eſt animal,ergo aliquod animal eſt nigrum.

9 *Item ſi vera.* Subiicit ſyllogiſmum ex maiore vera , & minore omnino falſa , in Darapti:omnis cygnus eſt animal,omnis cygnus eſt niger , ergo aliquod nigrum eſt animal.

10 *Rurſus ſi altera.*Sequitur ſyllogiſmus ex maiori falſa pro parte,& minore vera,in Darapti,omnis homo eſt pulcher,omnis homo eſt bipes,ergo aliquod bipes eſt pulchrũ.

11 *Item ſi propoſitio.* Sequitur ſyllogiſmus ex maiore vera,& minore falſa ex parte, in Darapti:omnis homo eſt bipes , omnis homo eſt pulcher,ergo aliquod pulchrũ eſt bipes.Hìc ait Ariſtoteles eſſe eoſdẽ terminos, qui in præcedenti ſyllogiſmo, ſed tranſpoſitos:quoniã in pręcedenti particula pulchrũ, erat maius extremum; bipes, minus extremum:hìc autem è contrario bipes , eſt maius; pulchrum,minus.

12 *Etſi altera.*Sequitur ſyllogiſmus,cuius maior eſt falſa ex parte,minor vera, in Felaptõ:vt nullus homo eſt albus,omnis homo eſt animal,ergo aliquod animal nõ eſt albũ.

13 *Rurſus quia.*Sequitur ſyllogiſmus,cuius maior eſt vera,minor falſa ex parte , in Felapton:vt,nullus homo eſt lapis,omnis homo eſt albus, ergo aliquod album non eſt lapis.

14 *Perſpicuũ autẽ.*Quod hactenus docuit de ſyllogiſmis vniuerſalib.Darapti,& Felaptõ, id nunc producit ad particulares , Diſamis, Datiſi , & ceteros. nam & hi ſimiliter colligunt verum ex falſis. Primò proponit hanc ſententiam. Secundò cùm ait , *iidem enim termini*,hanc ſententiam confirmat per eoſdem terminos.ex quibus enim terminis ſuprà extruximus ſyllogiſmos vniuerſales, ex iiſdem poſſumus extruere particulares. Exempli gratiâ fuit ſyllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt bipes,omnis homo eſt pulcher,ergo aliquod pulchrum eſt bipes. muta ſolam maiorem,& fac particularem, Aliquis homo eſt bipes:ſyllogiſmus erit in Diſamis : & nihilominùs propoſitio vera manet. quod enim verum eſt , vniuerſaliter enunciatum,id etiam in parte verè enunciatur. Tertiò cùm ait , [*nempe*] *in attributiuis*,declarat , quomodo termini ex ſyllogiſmis vniuerſalibus ſint transferendi ad particulares,vt habeamus exempla ſyllogiſmorum particularium à ſe prætermiſſa : & inquit terminos attributiuos id eſt , ſumptos in ſyllogiſmo affirmante,Darapti accipiendos eſſe in extruendis ſyllogiſmis attributiuis:ſub.particularibus,id eſt,Diſamis,& Datiſi:ſicut nos modò ex Darapti fecimus Diſamis. Similiter ait terminos priuatiuos, id eſt,poſitos ſuprà in Felapton , ſumendos eſſe in priuatiuis, id eſt, in extruendis ſyllogiſmis negantibus particularibus,Brocardo, & Feriſon. Quartò cùm ait , *nihil enim refert* , confirmat id quod dixit , ex eo quòd quantum ad terminorum expoſitionem , id eſt,quantum ad hoc vt prolatis terminis realibus (hoc enim exponendi verbo ſignificari,expoſui ad ſuperiorem librum) oſtendatur verum concludi ex falſis:quantum ,inquã,ad hoc,*nihil refert*, *vtrùm* &c.id eſt,nihil refert ; vtrùm propoſitio vniuerſalis ſit falſa omnino,veluti quia ponit omni ineſſe,cum nulli inſit;an falſa ex parte,vt quia ponit nulli ineſſe,cùm inſit alicui.Hoc mẽbrum pertinet ad ſyllogiſmos affirmatiuos. Quintò igitur cum ait,*Similis* [*eſt*] *ratio*,producit doctrinam modò traditam de propoſitionibus affirmantibus,ad negantes.

15 *Apparet igitur.* Poſtquàm expoſuit poteſtatem concludendi verum ex falſis in ſingulis figuris:nunc ex dictis colligit , quomodo liceat , vel non liceat argumentari à concluſione ad propoſitiones , vel à propoſitionibus ad concluſionem. Et primò inquit valere conſequentiam à falſitate concluſionis ad falſitatem propoſitionis vel propoſitionum. Hæc conſequentia eſt fundamentum deductionis ad impoſſibile.ideo namque ducimus ad concluſionem falſam & ad impoſſibile , vt ex eius falſitate probe-

mus falſitatem alicuius propoſitionis, & conſequenter colligamus veritatem propoſitionis contradicentis. Secundò cùm ait, *cùm autem*, docet non valere conſequentiam à veritate concluſionis ad veritatem propoſitionum: quia iam docuimus verū ex falſis colligi. Hic notanda ſunt illa verba. *fieri poſſe vt cùm nihil veri ſit in ſyllogiſmo, concluſio vera ſit.* Duo namque ex his verbis colliguntur. Primò hæc verba non ſolùm cohærent præcedentibus, & oſtendunt non valere argumentum à veritate concluſionis ad veritatem propoſitionum, quia poteſt concluſio eſſe vera, cùm propoſitiones ſint falſæ: ſed etiam oſtendunt non valere conſequentiam à falſitate propoſitionum ad falſitatem concluſionis. Denique generaliter ſciendum eſt, cùm argumentamur à propoſitionibus ad concluſionem, arguendum eſſe à veritate ad veritatem: cùm autem à concluſione ad propoſitiones, arguendum eſſe à falſitate ad falſitatem. Præterea hæc verba perſpicuè oſtendunt, concluſionem nō eſſe partem ſyllogiſmi: cùm Ariſtoteles dicat nullam ſyllogiſmi partem eſſe veram, ſeu nihil in ſyllogiſmo eſſe verum, concluſionem autem eſſe veram. Quare concluſio non eſt in ſyllogiſmo, ſed ex ſyllogiſmo.

16 *Cauſa autem.* In hac particula rationem affert, cur valeat conſequentia à falſitate concluſionis ad falſitatem propoſitionis, vel propoſitionum. Ratio eſt hæc, quæ eſt fundamentum ſyllogiſmorum hypotheticorum κατὰ μετάληψιν, qui fiunt per particulam *ſi*: quia propoſitiones habent rationem antecedentis: concluſio verò, conſequentis: argumentum autem, quod a conſequente ſumitur, debet accipi deſtructiuè; veluti, ſi eſt homo, eſt animal; ſed non eſt animal, ergo non eſt homo: non poſitiuè, veluti, Si eſt homo, eſt animal, atqui eſt animal, ergo eſt homo. Sic ergo in præſentia dicendum eſt: ſi propoſitiones ſunt veræ, concluſio eſt vera, vt didicimus ex primo libro: ergo ſi concluſio non eſt vera, propoſitiones non ſunt veræ. malè autem argumentaberis, ſi dicas: Atqui concluſio eſt vera, ergo propoſitiones veræ. perinde enim eſt, ac ſi diceres: Atqui eſt animal, ergo eſt homo. Ait igitur Ariſtoteles, *cauſa* [*eſt*:] (ſubaudi, cur argumentandum ſit à falſitate, non à veritate concluſionis) *quia cùm duo*, (id eſt, antecedens & conſequens: veluti ſyllogiſmus, & concluſio: nam ſyllogiſmus eſt antecedens, concluſio, conſequens) *cùm*, inquam, *duo inter ſe affecta* ſunt &c. id eſt, cùm poſito primo tanquàm antecedente, ponitur ſecundum vt conſequens: tunc, *niſi hoc ſit*, id eſt, ſi euertatur conſequens, *neque illud erit*, id eſt, euertetur etiam antecedens. *ſed ſi ſit*, id eſt ſi ponatur conſequens: *non neceſſe* [*eſt*] *illud eſſe*, id eſt antecedens poni.

17 *At verò ſi idem.* In hac particula oſtendit non valere conſequentiam à falſitate propoſitionum ad veritatem concluſionis. nam oſtendimus quidem ex falſis propoſitionibus poſſe verum concludi: non tamen eſt hoc neceſſarium: quia poteſt ex falſis falſum concludi; veluti, Omne animal eſt lapis, omnis nix eſt animal: ergo omnis nix eſt lapis. Itaq; ex veris ſemper cōcluditur verum: ex falſis autē modò verū, modò falsū. Quòd autē ex falſitate propoſitionū non liceat arguere ad veritatē cōcluſionis, Ariſtoteles ita oſtendit: quia veritas concluſionis colligitur ex veritate propoſitionum: ergo non poteſt colligi ex earundem falſitate. Ratio conſequentiæ apparebit ex interpretatione contextus. Primò igitur Ariſtoteles proponit ſuam ſententiam, id eſt, fieri non poſſe vt eodem antecedente, putà ſyllogiſmo, poſito & non poſito, idem conſequens, ſiue eadem concluſio neceſſariò colligatur. Intellige poni antecedens, quando ſumitur eſſe verum: non poni autem, quando ſumitur eſſe falſum. Senſus ergo eſt, non poſſe ex veritate & falſitate eiuſdem antecedentis colligi conſequens: veluti, ſi rectè dicitur, ſi eſt homo, eſt animal: malè dicetur, ſi non eſt homo, eſt animal. Secundò cùm ait, *vt putà ſi τὸ α*, declarat dictam ſententiam exemplo: in quo ſumit pro antecedente, α eſt album, putà cygnus eſt albus; & pro conſequente, β eſt magnum, putà mons eſt magnus. fieri ergo non poteſt, vt hæ argumentationes ambæ ſint neceſſariæ: Cygnus eſt albus, ergo mons eſt magnus: item, cygnus non eſt albus, ergo mons eſt magnus. Nam etiamſi mōs poſſit eſſe magnus, ſiue cygnus ſit albus, ſiue non ſit albus: non tamen inde probabitur eſſe magnus. Tertiò cùm ait, *cùm enim*, progreſſurus ad probationem ſuæ ſententię, quam confirmabit ſyllogiſmo ducente ad impoſſibile, in primis vult duo præmunire. Prior præmunitio ponitur in hoc membro, nempe ſi valet conſequentia à primo ad ſecundum, & à ſecundo ad tertium, valere etiam à primo ad tertium: veluti ſi primum eſt album, ſecundum eſt magnum: ſi ſecundum eſt magnum, tertium non eſt album. ergo ſi primum eſt album, tertium non eſt album. Quartò cùm ait, *Et cùm duobus*, ponit alteram præmunitionem, ſiue alterum principium, quod ſumitur ex præcedente particula, nempe valere argumentū ab euerſione conſequētis ad euerſionem antecedentis: hoc enim eſt, quod ait, *Cùm duobus propoſitis*, id eſt, antecedente & conſequente,

ſi vnum, id eſt, antecedens *ſit*, *eceſſe eſt alterum* ſeu *primum*, id eſt conſequens non *eſſe*: tunc *ſi hoc* conſequens *non ſit*, *neceſſe* [*eſt*] *primum*, id eſt antecedens, *non eſſe*. Quintò cùm ait, *Ergo cùm τὸ* ς, extruit ſyllogiſmũ, qui eſt omnino hypotheticus, ducens ad impoſſibile, hoc modo: Si primum non eſt album, ſecundum eſt magnum: ſi ſecundum non eſt magnum, primum non eſt album: ergo ſi ſecundum non eſt magnum, ſecundum eſt magnum: Minor patet ex ſecũda præmunitione expoſita in 4. membro huius particulæ. Maior propoſitio ponitur ab aduerſario: quia primũ eſſe album, ſumptum fuit tanquàm anteccedẽs, ex quo ſequeretur ſecundum eſſe magnum. itaque ſuppoſitum fuit, hanc propoſitionem eſſe veram, ſi primum eſt album, ſecundum eſt magnum, qua progredimur à poſitione antecedẽtis ad poſitionem conſequentis. aduerſarius autem vult nos poſſe progredi etiam à deſtructione antecedentis ad poſitionem conſequentis, veluti, ſi propoſitiones non ſunt veræ, cõcluſio eſt vera: ac talis progreſſus eſt in hac propoſitione, Si primum non eſt album, ſecundum eſt magnum. Illationis neceſſitas, id eſt, ex dictis propoſitionibus hypotheticis colligi concluſionem illam abſurdam, Si primum non ſit magnum, primum eſſe magnum, patet ex priori præmunitione expoſita in 3. membro huius particulæ. In contextu Ariſtoteles ponit minorem propoſitionem. Deinde ibi, *quòd ſi cùm τὸ α*, maiorem. Deinde ibi, *neceſſariò euenit*, concluſionem. Deinde ibi, *hoc autem* [*eſt*] *impoſſibile*, inquit eam concluſionem eſſe impoſſibilem, ad quam aduerſarium deduxit: atque ita eum redarguit. Sextò cùm ait, *nam ſi τὸ β*, repetit eundem ſyllogiſmum, & ſimiliter incipit à minore. Deinde ibi, *ſi igitur*, adiungit maiorem. Poſtea ibi, *efficitur quaſi*, colligit cõcluſionem illam impoſſibilem. Similis deductio ad impoſſibile fieri poteſt in ſubiecto argumento, id eſt, in propoſitionibus & concluſione, videlicet: Si concluſio non eſt vera, propoſitiones non ſunt veræ, ſi propoſitiones non ſunt veræ, concluſio eſt vera: ergo ſi concluſio non eſt vera, concluſio eſt vera. Huius ſyllogiſmi hypothetici concluſio eſt manifeſtè falſa & abſurda: & minor propoſitio eſt vera, quam probauimus in 4. membro: nec poteſt negari abſurdum colligi ex dictis propoſitionibus. falſa igitur eſt minor propoſitio, quam ponit aduerſarius: proinde non licet arguere à falſitate propoſitionum ad veritatem concluſionis. Quod autem ait, *quaſi per tres terminos*, hanc habet ſententiam, eſſe hic tantùm duos terminos, primum, & ſecundum: ſed nihilominùs æquè concluſionem ſequi, ac ſequebatur in tertio membro, vbi ponebantur tres termini, primum, ſecundum, & tertium: quoniam hîc ſecundum bis ponitur, & dicitur magnum in maiori extremo, & non magnum in minori extremo.

IN CAP. V. DE PROBATIONE CIRCVLARI SEV RECIPROCA IN PRIMA FIGVRA.

SVccedit tertia ſyllogiſmorum poteſtas, id eſt, Circulus, ſeu probatio circularis. nempe cùm facto ſyllogiſmo, ſumimus eius concluſionem, & ei adiungimus alterutram propoſitionem conuerſam: vnde concludimus alteram propoſitionem, vt poſtea clariùs intelligetur. Huius poteſtatis cognitio neceſſaria eſt, Primò quia veteres quidam Philoſophi putabant omnium rerum ſcientiam acquiri circulo, quos Ariſtoteles reprehendet lib. 1. Poſter. cap. 2. nec poteſt eorum ſententia & illius ſententiæ refutatio intelligi, niſi ſciamus, quid ſit circulus, & quomodo fiat. Deinde quia Circulus in philoſophia vſum habet. nam & in demonſtrationibus rerum naturalium circulum quẽdam oſtendet Philoſophus lib. 2. Poſter. cap. 12. part 13. hoc exemplo, quòd ex pluuia madefit terra, ex terra madefacta oritur vapor, ex vapore fit nubes, ex nube efficitur pluuia, & iterum ex pluuia madefit terra, atque ita deinceps per circulum. ipſe quoque Ariſtoteles ſolet vti circulo quodam, quem ſcholaſtici vocant regreſſum: vt in 8. Phyſico ex motu æterno probat æternum motorem, deinde regreditur, & per motorem æternum demonſtrat æternitatem motus: quod rectè fieri, alibi oſtendendum erit.

1 *Circulo autem.* Definitione explicat, quid ſit circulus, ſeu circularis probatio, & quomodo fiat. Ex hac definitione colligimus quatuor requiri, vt dicatur fieri circulus. Primò extruendus eſt circulus ex terminis, vt poſteriùs declarabitur, conuertibilibus. Secundò ſumenda eſt cõcluſio illius ſyllogiſmi, & accipienda pro propoſitione vel maiore, vel minore. Tertiò adiungenda eſt alterutra eiuſdẽ ſyllogiſmi propoſitio, ſed conuerſa. Quartò ex his concludenda eſt altera propoſitio: vt in exemplis, quæ poſtea proponentur, perſpicuè apparebit. Dicitur ergo circulus per metaphorã: quia ſicut in figura & motu circulari reuertimur ad idem punctũ, à quo diſceſſimus, ita etiã hic, cùm prius progreſſi fuerimus à propoſitionibus ad cõcluſionẽ, poſtea reuertimur à concluſione ad eaſdem propoſitiones. Eſt autẽ circulus perfectus, cùm vtraq; propoſitio probari dicto modo poteſt: quod cõtingit ſolùm in Barbara. minùs perfect⁹ eſt, cũ vna tãtùm

modis primæ figuræ: & incipit à Barbara, in quo fit circulus perfectiſſimus, conſtans ex ſex ſyllogiſmis. primus eſt fundamentum ceterorum: ſecundus probat maiorem primi: tertius probat minorem eiuſdem primi. & hîc quidem videri poteſt circulus perfectus: ſed quia in ſecũdo ſupra eſt minor propoſitio nondũ probata, necnon in tertio maior nondum probata, idcirco adduntur duo ſyllogiſmi, quartus probans maiorem tertij, & quintus probans minorem ſecundi. eſt autem eadem propoſitio maior ſyllogiſmo quinto, & minor in quarto, quæ probatur ſexto ſyllogiſmo. in ſexto autem ſyllogiſmo nulla ſumitur propoſitio, quæ non fuerit antea probata. nam maior ſexti probatur quinto ſyllogiſmo, & minor ſexti probatur quarto ſyllogiſmo. Ita omnes propoſitiones per ſe inuicem probantur, & fit verus & perfectiſſimus circulus, vt in typo quẽ contextui ſubieci, dilucidè apparet. Alia quoque ratione deprehendemus fieri in circulo ſex ſyllogiſmos, ſi conſideremus circulum paulò ante deſcriptum, cui adiuncti erant tres termini, α, β, γ, id eſt, aptum ad ridendum, rationale, homo. nam initium ſyllogiſmi vel fit ab α, vel à β, vel à γ. ab α autem vel progredimur ad γ per β, vel ad β per γ: ita fiunt duo ſyllogiſmi, α β γ, α γ β. à β ſimiliter aut progredimur ad γ per α, aut ad α per γ: ſic adiunguntur alij duo ſyllogiſmi, ϐ α γ, ϐ γ α. denique à γ progredimur vel ad β per α, vel ad α per β, ita vt adiiciantur alij duo ſyllogiſmi, γ α β, γ β α. Quod ad ſeriem contextus attinet, Primò Ariſtoteles ponit primum ſyllogiſmum. Secundò cùm ait, *& rurſus*, ſubiicit ſecundum ſyllogiſmũ, qui probat maiorem primi. Tertiò cùm ait, *item* τὸ ϐ γ, addit tertium ſyllogiſmum, qui probat minorem primi. Quartò cùm ait, *oportet autem*, oſtendit, non eſſe omnino perfectum circulum, quamuis & maior & minor primi ſyllogiſmi probatæ ſint, quia adhuc ſuperſunt probandæ maior tertij & minor ſecundi. Non dico minorem tertij, quæ eadem eſt cum maiore ſecundi: nam hæc fuit probata primo ſyllogiſmo. Quintò cùm ait, *Si igitur ſumptum fuerit* τὸ β, ponit quartum ſyllogiſmum, quo probat maiorem tertij. Sextò cùm ait, *Rurſus ſi ſumptum*, addit quintum ſyllogiſmum, quo probat minorem ſecundi. Septimò cùm ait, *in ambobus igitur*, oſtendit ſupereſſe vnam propoſitionem probandam, quæ eſt minor in quarto ſyllogiſmo, & maior in quinto. Nam maior quarti iam probata eſt tertio ſyllogiſmo: & minor quinti iam probata eſt ſecundo ſyllogiſmo. Octauò cùm ait, *ſi igitur ſumptum fuerit* τὸ γ, ſubiungit ſextum ſyllogiſmum, quo probat propoſitionem illam, quæ erat minor in quarto & maior in quinto: atque ita perficit circulum. Nonò cùm ait, *Perſpicuum igitur*, quia præceden. partic. vſus eſt elementis α β γ, nunc monet, ſi loco elemẽtorum ſumere velimus terminos reales, accipiendos eſſe terminos cõuertibiles: alioqui non fieret circulus: etiamſi ſyllogiſmus eſſet in Barbara, vt dictum fuit in partic. 4.

6 *Sed & in his*. Ex dictis in 5. partic. apparet, tres priores ſyllogiſmos eſſe inter ſe connexos; quia ſecundus probat maiorem primi, & tertius probat minorem eiuſdem primi, adeo vt propoſitiones primi probentur ſecundo & tertio ſyllogiſmis: nunc eundem nexum declarat inter tres poſteriores ſyllogiſmos, quartum, quintum & ſextum: nam ſimiliter propoſitiones ſexti probantur quarto & quinto: minor enim probatur quarto, maior quinto.

7 *In priuatiu autem*. Tranſit ad Celarent, cuius maiorem propoſitionem circulariter probat in hac particula. vide exemplum, quod contextui ſubieci.

8 *Quòd ſi* τὸ ϐ. Oſtendit minorem τοῦ Celarent non poſſe probari circulo per conuerſionem maioris: quoniã maior conuerſa, eadem manebit. Intellige manere eandem in genere, id eſt, manere negantem. nã alioqui propoſitio, quando conuertitur, non manet eadem, vt Ariſtoteles cùm alibi docet, tum infrà cap. 7. part. 3. Vis huius rationis eſt: cùm concluſio ſit negatiua, & maior conuerſa ſimiliter ſit negatiua, non poſſe ex his concludi minorem affirmatiuam.

9 *Sed accipiendum*. Probat minorem τοῦ Celarent, ſumptâ concluſione, & cõuersá maiore, non ſimpliciter propter rationẽ adductam in part. præced. ſed ita vt ex categorica negãte fiat hypothetica affirmans: atque ita probat minorem ſyllogiſmo hypothetico, quod vocatur κατὰ πρόσληψιν, id eſt, per aſſumptionem: quia in minore propoſitione aſſumitur nouus terminus, qui non fuit expreſſus in maiore. Exemplum tale eſt:

Ce	Nihil corruptibile eſt æternum:	Cui nullum æternũ attribuitur, ei omni corruptibile attribuitur:
la	Omne genitũ eſt corruptibile. Ergo	Nulli genito æternũ attribuitur: Ergo
rent	Nihil genitum eſt æternum:	Omni genito corruptibile attribuitur.

Eiuſmodi conuerſio propoſitionis negantis in affirmantem non poteſt ſemper fieri; ſed tum demum, cùm illius propoſitionis termini habent vim contradicentium, adeo vt ne-

ceſſe ſit alterutrum eſſe. Exempli gratiâ, omne animal aut eſt rationale aut irrationale: ergo hæc propoſitio negans, Nullum animal rationale eſt brutum, poteſt conuerti in affirmantem hoc modo: Cui animali rationale non attribuitur, ei brutum attribuitur. Hæc autē eſt propoſitio hypothetica: quam ſi quis velit efficere categoricam, poterit id facere, ſi ſubiectum infinitum reddat: veluti, omne animal non rationale eſt brutum. Hac ratione ſuprà ſcriptus ſyllogiſmus hypotheticus poteſt conuerti in categoricum, videlicèt, Omne non æternum eſt corruptibile, atqui omne genitum eſt non æternum, ergo omne genitum eſt corruptibile. atque ita categoricè probatur minor τοῦ Celarēt: Si quæras, cur Ariſtoteles, omiſſo hoc ſyllogiſmo categorico, probauit eam minorem hypotheticè: reſpondebo: quia voluit retinere eoſdem terminos: nō manet autem idem terminus, quando ex finito fit infinitus, vt fit in hac probatione categorica.

10 *Quare cùm tria.* Colligit ex dictis, etiam in Celarent fieri circulum: quia cùm ſint tria pronunciata, maior propoſitio, minor propoſitio, & concluſio; omnia ſunt concluſa, & probata: vnum eſt concluſum primo ſyllogiſmo in Celarent, alterum ſecundo ſyllogiſmo in Celarent, tertium ſyllogiſmo hypothetico.

11 *In particularibus.* Tranſgreditur ad ſyllogiſmos particulares primæ figuræ: & primùm in hac particula docet eorum maiorem non poſſe probari circulo, ſed tantùm minorem. Præcipuè autem reſpicit ad Darij. nam de Ferio poſteriùs loquetur.

12 *Vniuerſalem igitur.* Oſtendit maiorem τοῦ Darij non poſſe probari circulo: & affert duplex argumentum. Prius eſt: quia maior illa eſt vniuerſalis, concluſio autem eſt particularis: nec poteſt probari vniuerſale. Poſterius argumentum proponitur ibi, *Præterea omnino.* Inquit Ariſtoteles: Si velis circulum facere, ac ſumas τὴν Darij concluſionem, & minorem inuerſam: tantum abeſt vt poſſis concludere maiorē, vt immo nihil poſſis cōcludere: quia & cōcluſio eſt particularis, & minor conuerſa eſt particularis: ex duabus autē particularibus nihil cōcluditur.

13 *Vniuerſalem igitur.* Circulo probat minorem τοῦ Darij. Exemplum contextui ſubieci.

14 *Quòd ſi ſyllogiſmus.* Tandem loquitur de Ferio: & primùm in hac particula oſtendit eius maiorem nō poſſe probari circulo, ob cauſam expoſitam in partic. 13. quia ſcilicèt per concluſionem particularem non poteſt probari maior vniuerſalis, immo ex duabus particularibus nihil concluditur, vt ſupra fuit expoſitum.

15 *Particularem autem.* Oſtendit minorem τοῦ Ferio circulo nō probari categoricè, ſed hypotheticè, ob eandem cauſam, ob quam ita probatur minor τοῦ Celarent. Primò igitur ait hanc non probari categoricè, quemadmodum non probatur in vniuerſalibus, id eſt, in ſyllogiſmis extructis in Celarent. Secundò cùm ait, *verum per aſſumptionem*, docet eam probari per aſſumptionem, id eſt, ſyllogiſmo hypothetico, qui vocatur κατὰ πρόσληψιν, vt in exemplo, quod ſubieci contextui. Tertiò cùm ait, *Quòd ſi termini*, probat, ſi termini aliter habeant, id eſt, ſi maior propoſitio ſimpliciter conuertatur, & categoricè arguatur, nihil concludi: quia minor reperietur negatiua in prima figura. quæ enim erat concluſio in Ferio, ſumitur pro minore in ſecundo ſyllogiſmo. Adde quod etiam maior conuerſa negaret: atque ita ambæ propoſitiones eſſent negantes: proinde non ſolùm peccaretur in regulā primæ figuræ, quæ requirit minorem affirmantem, ſed etiam in regulam vniuerſalem & communem omnibus ſyllogiſmis, quandoquidem ex duabus negantibus nihil concluditur.

IN CAP. VI. DE PROBATIONE circulari in ſecunda figura.

TRanſgreditur ad ſecūdam figuram, in qua ſimiliter docet quatenus circulus locum habeat.

1 *In ſecunda.* De ſyllogiſmis vniu[illegible]libus, Ceſare & Cameſtres, tradit duas [illegible]las. Vna eſt, propoſitionem affirmante[illegible]culo non probari. altera eſt, propoſitionem negantem probari circulo.

2 *Affirmatiuum non probatur.* Confirmat priorem regulam: quia ex concluſione negatiua non poteſt concludi affirmatio.

3 [*Pronunciatum autem.* Confirmat poſteriorem regulam in Cameſtres, cuius probat minorem propoſitionem, vt in exēplo, quod contextui ſubieci.

4 *Quòd ſi pronunciatum.*] Confirmat eandem poſteriorē regulā in Ceſare, cuius maiorem propoſitionem, quodāmodo probat circulo. Dixi, quodammodo: quia nō ſtatim concluditur ipſa maior, ſed eius conuerſa, vt in exemplo, quod ſubieci contextui.

5 *Si verò non vniuerſalis.* Tranſit ad ſyllogiſmos particulares: & primo loco docet maiorem non probari circulo: quia maior eſt vniuerſalis, & cōcluſio particularis; vniuerſale autem ex particulari non concluditur.

6 *Particularis autem.* Circulariter probat minorem τοῦ Baroco, vt in exemplo, quod ſubieci contextui.

7 *Si ve-*

7 *Si verò [propoſitio.]* A Baroco tranſgreditur ad Feſtino. & Primò oſtẽdit minorem τῶ Feſtino per ſimplicem conuerſionem maioris non probari: quia ſecundus ſyllogiſmus habebit vel vtrãque, vel alterã, id eſt, minorem propoſitionem negãtem: minor autem τῶ Feſtino erat affirmans. Erunt ambę propoſitiones ſecũdi ſyllogiſmi negãtes, ſi ſumamus cõcluſionem ſine vlla mutatione, & maiorem conuerſam ſimpliciter. Erit autem minor affirmans, ſi concluſio primi ſyllogiſmi, quæ erat particularis negans, & ſumitur pro minore in ſecundo ſyllogiſmo, mutetur in affirmantẽ: quod poteſt fieri ratione materię, quãdo materia eſt contingẽs, adeo vt duæ ſubcontrariæ ſint ſimul veræ: veluti ſi concluſio erat, aliquod animal non eſt album, vel, aliquis homo non eſt iuſtus: poſſumus eã conuertere in affirmãtem, aliquod animal eſt album, aliquis homo eſt iuſtus. Quod ſi materia ſit neceſſaria, id eſt, impoſſibilis, veluti ſi concluſum ſit, aliquod animal non eſſe lapidem: hæc concluſio non poteſt conuerti in affirmantem. Secundò cùm ait, *Sed ſimiliter*, probat minorẽ τοῦ Feſtino ſyllogiſmo hypothetico. vide exemplum contextui adiectum.

IN CAP. VII. DE PROBATIONE circulari in tertia figura.

1 *IN tertia* figura oſtẽdit propoſitionem vniuerſalem non poſſe probari circulo, quia concluſio eſt particularis.

2 *Sin altera.* Particularem propoſitionem interdum circulo probari docet. Probatur maior τοῦ Diſamis, non probatur minor τοῦ Datiſi, vt in ſequentibus particulis clariùs explicabitur.

3 *Inſit enim.* Oſtendit minorem τοῦ Datiſi non probari vero circulo: quia non ipſa minor, ſed eius conuerſa concluditur, vt in exemplo, quod adieci contextui.

4 *Si verò τὸ β.* Maiorẽ τοῦ Diſamis circulo probat in Diſamis: quæ probatio apparet in typo, & exemplo, quæ ſubieci contextui.

5 *Et cùm altera.* Maiorem τοῦ Brocardo circulo probat in Brocardo. Similis eſt typus & ſimile exemplum contextui ſubiectum.

6 *Cùm autem priuatiua.* Minorem τοῦ Feriſon probat hypotheticè. vide exemplum contextui adnexum.

7 *Alio modo.* Oſtendit non poſſe vero circulo categorico probari minorẽ τοῦ Feriſon: quia ſumpta eius concluſione, & maiore conuerſa, habebimus duas propoſitiones negantes, ex quibus nihil concluditur.

8 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis colligit duo corollaria de circulo, pertinentia ad omnes figuras: vnũ in hac particula, alterum in part. ſeq. Primum corollarium eſt, ſyllogiſmum circularem modò in eadem figura fieri, in qua factus eſt primus ſyllogiſmus, modò in diuerſa. Hoc corollarium eſt tripertitum, prout tres ſunt figurę ſyllogiſmorum, de quibus Ariſtoteles in contextu diſtinctè loquitur, incipiens à prima figura, de qua primò proponit generaliter hanc ſententiam, quòd probatio reciproca, id eſt ſyllogiſmus circularis modò fit in prima figura, modò in tertia. Secundò cùm ait, *nempe cùm attributiua*, docet, quãdo fiat ſyllogiſmus circularis in eadem prima figura, & inquit id fieri in ſyllogiſmis affirmantibus. nam & maior & minor τοῦ Barbara probatur circulariter in Barbara: item minor Darij in Darij: maior autem τοῦ Darij non probatur circulo. Tertiò cùm ait, *cùm priuatiua*, declarat, quando fiat ſyllogiſmus circularis in tertia figura: & inquit hoc accidere in ſyllogiſmis negatiuis. Quæ ſententia niſi rectè explicetur, falſa eſſe videbitur. Itaque duo ſunt notanda. Primò Ariſtotelem intelligere tertiam figuram, non ſyllogiſmorum categoricorum, ſed hypotheticorum. Nam ſyllogiſmus, quo probabatur minor τοῦ Celarent in tertia figura, erat hypotheticus: ac dicitur eſſe in tertia figura, quia vnũ habet ſubiectum, & duo attributa, vt contingit etiam in tertia figura ſyllogiſmorum categoricorum. Dicebatur enim in hypotheſi, cap. 5. part. 10. Cui nulli attribuitur æternũ, ei omni attribuitur corruptibile: quare duo ſunt attributa, æternũ & corruptibile: vnũ autẽ eſt ſubiectũ, quod poſtea in minore vocat genitũ, de quo æternum dicitur negatiuè, & corruptibile affirmatiuè. Eadẽ eſt ratio aliorum ſyllogiſmorũ hypotheticorũ, quos in hoc tractatu ſuprà habuimus. Secundò notandum eſt, Ariſtotelem reſpicere ad probationem minoris propoſitionis affirmantis: ſic enim hypotheticè probatur minor τοῦ Celarẽt, & τοῦ Ferio. ceterùm maior τοῦ Celarẽt probatur circulo in Celarẽt: maior autem τοῦ Ferio non probatur circulo. Hæc de prima figura. Poſt hæc, cùm ait, *in media verò*, tranſit ad ſecundam figuram: & hîc primo loco proponit hãc generalem ſententiam, quòd probatio circularis modò fit in eadem ſecũda, modò in prima figura, quando ſyllogiſmus eſt vniuerſalis. Nã maior τοῦ Ceſare probatur in Celarẽt. maior autẽ τοῦ Cameſtres probatur in Cameſtres: maior verò τοῦ Cameſtres, & minor τοῦ Ceſare, non probantur circulo. Secundò cùm ait, *cùm particularis*, aliam regulam proponit de ſyllogiſmis particularibus ſecundæ figuræ; videlicèt quòd probatio circ-

cularis modò fit in ipſa ſecunda figura, modò in tertia: nempe quia Minor τῶ Baroco probatur in Baroco, & minor τῶ Feſtino probatur ſyllogiſmo hypothetico, quem docuimus referri ad tertiã figuram. Neque autẽ maior τῶ Feſtino, neque maior τῶ Baroco probantur circulo. Hæc de ſecunda figura. Tandem cùm ait, *In tertia autem*, tradit regulam de tertia figura, inquiens omnes eius probationes circulares fieri in eadem figura. Intellige, quando eſt verus circulus, ita vt ipſa propoſitio concludatur, non conuerſa. Maior enim τῶ Diſamis probatur in Diſamis: & maior τῶ Brocardo, in Brocardo: & minor τῶ Feriſon probatur hypotheticè. Minor autem τῶ Datiſi nõ probatur vero circulo, ſed cõuerſa probatur in Darij: ac ſimiliter maior τῶ Ceſare non probabatur circulo in Celarẽt, ſed probabatur conuerſa. Vnde apparet, aliter eſſe accipienda verba Ariſtotelis, vbi locutus eſt de ſecunda figura, aliter, vbi de tertia. Nam de ſecũda loquens, dixit circulum fieri modò in ſecunda, modò in prima: atqui in prima non eſt verus circulus, vt modò notaui: ergo ibi appellatione probationis circularis intellexit tam verum circulum, quo propoſitio concluditur; quàm imperfectum circulum, quo non ipſa propoſitio ſtatim concluditur, ſed cõuerſa: hîc autem de tertia figura loquens, ſi appellatione circuli intellexiſſet etiam circulum imperfectum, debuiſſet dicere circulum fieri modò in prima, modò in tertia figura: ſed cùm dicat fieri tantùm in tertia, oſtẽdit ſe loqui tantùm de perfecto circulo. nam qui fit in prima, id eſt, in Darij, eſt imperfectus, id eſt, non ſtatim cõcludit propoſitionem, ſed conuerſam. Vt autem hæc omnia vno intuitu cerni, & facilè ac diſtinctè comprehendi poſſint, ſubiiciam diagramma in quo omnia manifeſtiſſimè apparebunt.

Circulo probatur.

	τῶ	Maior	Minor
I.	Barbara	in Barbara.	in Barbara
	Celarent	in Celarent.	hypotheticè.
	Darij		in Darij.
	Ferio		hypotheticè.
II.	Ceſare	in Celarẽt imperfectè	-
	Cameſtres		in Cameſtres.
	Feſtino		hypotheticè.
	Baroco		in Baroco.
III.	Darapti		
	Felapton		
	Diſamis	in Diſamis.	
	Datiſi		in Darij imperfectè.
	Brocardo	in Brocardo.	
	Feriſon		hypotheticè.

9 *Perſpicuum* [*eſt*.] Sequitur alterum corollarium, nempe quando propoſitiones ſyllogiſmi in ſecunda vel tertia figura extructi probantur circulariter in alia figura; tunc vel non eſt circulus appellandus, vel ſaltem non perfectus. Hoc intellige de probatione categorica, per quam non ſtatim concluditur propoſitio, ſed conuerſa. Hoc igitur corollarium pertinet ad maiorem τῶ Ceſare probandũ circulariter in Darij. nam hæ duæ probationes imperfectæ ſunt, vt ſuprà expoſui.

IN CAP. VIII. DE CONVERSIONE SYLLOGISMORVM in prima figura.

SEquitur quarta ſyllogiſmorum facultas, quæ vocatur Conuerſio, vel per conuerſionem ratiocinatio. Cuius vtilitas duplex eſt. Primò confert ad intelligendos ſyllogiſmos ducẽtes ad impoſſibile. ſyllogiſmus enim ducens ad impoſſibile, eſt ſimilis conuerſioni, vt Ariſtoteles docebit cap. 11. part. 1. Poſterior vtilitas proponitur à Philoſopho lib. 8. Topic. c. 14. part. vbi iubet vt nos exerceamus in conuertendis ſyllogiſmis: quoniam hæc conuerſio valet ad hoc, vt habeamus in diſputationibus copiã propoſitionũ.

1 *Conuertere autem.* Initiò definit, quid ſit conuertere. ſed hæc definitio videtur eſſe anguſtior, & referri tantùm ad ſyllogiſmos in Barbara. ſæpe enim Ariſtoteles hac methodo vtitur in libris Priorũ: propterea quòd vtitur methodo inductiuá, quę progreditur à particularibus ad vniuerſalia. Ceterùm definitio generalis habetur dicto cap. 14. part. 1. lib. 8. Top. Generaliter enim, conuertere, nihil aliud eſt, quàm facto aliquo ſyllogiſmo, ſumere propoſitionem, concluſioni oppoſitam, id eſt, contrariam, vel contradicentem, eique adiungere alterutram propoſitionem, & inde euertere reliquam propoſitionẽ. Sic facto ſyllogiſmo in Barbara, cõuerſio fit, ſi trãſponatur concluſio, id eſt, mutetur in oppoſitam, & ex cõcluſione fiat propoſitio, atque inde colligatur vel maius extremũ nõ ineſſe medio, id eſt, falſam eſſe maiorem ipſius Barbara, vel medium non ineſſe minori extremo, id eſt, falſam eſſe minorẽ ipſius Barbara, vt clariùs ex ſequentibus exemplis apparebit.

2 *Intereſt autem.* Definitioni conuerſionis ſubiicit diuiſionẽ in duo genera. concluſio namque cõuertitur vel in oppoſitam, vel in cõtrariam. Oppoſitas in præſentia vocat Ariſtoteles, eas quæ differũt qualitate, & quãtitate. i. quæ propriè vocãtur cõtradicentes: vt omne & nõ omne, itẽ aliquod & nullum. contrarias verò appellat, quæ differũt ſolũ qualitate, non quantitate. Hęc autem ſunt vel affirmatio & negatio vniuerſales, quæ etiam vulgò vocantur contrariæ: vel affirmatio & negatio particulares, quæ vulgò nominantur ſubcontrariæ, vt aliquod & nõ omne.

3 *Sit enim.* Incipit explicare conuerſionẽ in ſingulis primæ figuræ modis, & facto initio à modis vniuerſalibus, & à concluſionis conuerſione in propoſitionem contrariam, primo loco ſumit ſyllogiſmũ in Barbara; cuius maiorem contradictoriè euertit in Felapton, minorem contrariè euertit in Cameſtres; vt in exemplo, quod contextui ſubieci. Quod attinet ad ordinem contextus, Primò Ariſtoteles proponit primũ ſyllogiſmum in Barbara. Secundò cùm ait, *Si igitur ſumptum*, proponit ſyllogiſmum in Cameſtres, quo euertit minorem τοῦ Barbara. Tertiò cùm ait, *Et ſi [ſumptum ſit,]* addit ſyllogiſmum in Felapton, quo euertit maiorem eiuſdẽ Barbara. Quartò cùm ait, *Et omnino*, affert rationem, cur maior propoſitio τοῦ Barbara non poſſit euerti contrariè, vt minor, ſed contradictoriè: quia ſcilicèt neceſſe eſt eum ſyllogiſmum, qui euertit maiorem, fieri in ſecunda figura, eò quòd in concluſione ponendi ſunt priores termini α β, quibus ſubiicitur vltimus terminus ſumptus pro medio termino: in tertia verò figura ſemper eſt concluſio particularis, quæ non eſt contraria, ſed contradicit vniuerſali.

4 *Iiſdem [fiet.]* Conuertit concluſionem τοῦ Celarent in propoſitionem contrariam atque ita maiorem cõtradictoriè euertit in Darapti, minorem contrariè euertit in Ceſare. Primò igitur ait, eandem eſſe rationem ſyllogiſmi priuatiui, id eſt, Celarent, quam ſuprà diximus eſſe τοῦ Barbara, nempe vt maior contradictoriè euertatur in tertia figura, minor contrariè in ſecunda. Secundò cùm ait, *Oſtenſum enim*, proponit primũ ſyllogiſmum in Celarent. Tertiò, cùm ait, *Ergo ſi ſumptum*, proponit ſyllogiſmum in Ceſare, quo euertitur minor τοῦ Celarent. Quartò cùm ait, *Quòd ſi τὸ α*, proponit ſyllogiſmum in Darapti, quo euertitur maior propoſitio eiuſdem Celarẽt. Hic quoque, & in ſequentibus particulis vide exempla contextui ſubiecta.

5 *Si verò oppoſitè.* Hactenus de conuerſione concluſionis in propoſitionẽ contrariam: ſequitur conuerſio in contradicentem. In hac igitur particula ait Ariſtoteles, vtramque propoſitionem ſyllogiſmorũ vniuerſaliũ hac ratione euerti cõtradictoriè.

6 *Sit enim.* Quod generaliter dixit in præcedenti part. id nunc ſpecialiter confirmat in Barbara: cuius maiorem cõtradictoriè euertit in Brocardo, minorem contradictoriè in Baroco. Hic primò proponit primum ſyllogiſmum. Secundò cùm ait, *Ergo ſi τὸ α*, addit ſyllogiſmũ in Baroco, quo euertitur minor τοῦ Barbara. Tertiò cùm ait, *Et ſi τὸ α*, ſubiungit ſyllogiſmum in Brocardo, quo euertitur maior eiuſdem Barbara.

7 *Similiter [fiet.]* Idem oſtendit in Celarẽt: cuius maiorem contradictoriè euertit in

Diſamis, minorem cõtradictoriè in Feſtino. Ac primò ponit primum ſyllogiſmum. Secũdò cùm ait, *nam ſi τὸ α*, adiũgit ſyllogiſmũ in Feriſon, quo euertitur minor τοῦ Celarẽt. Tertiò, cùm ait, *Et ſi τὸ α*, addit ſyllogiſmum in Diſamis, quo euertitur maior eiuſdem Celarent.

8 *In ſyllogiſmis autem.* Hactenus de ſyllogiſmis vniuerſalibus, Barbara & Celarẽt: ſequentur particulares, Darij, & Ferio. In hac partic. generaliter inquit Philoſophus, vtramque propoſitionem euerti, ſi concluſio conuertatur in cõtradicentem: neutram euerti, ſi concluſio conuertatur in contrariam. Hæc ſpecialiter confirmabuntur in particulis ſequentibus.

9 *Oſtenſum enim.* Concluſionẽ τοῦ Darij conuertit in propoſitionẽ contradicentẽ: & contradictoriè euertit maiorem in Feriſon, minorem in Cameſtres. Ac primò ponit primum ſyllogiſmum. Secundò ibi, *ergo ſi ſumptum*, ſubiicit alterum ſyllogiſmũ in Cameſtres, quo euertitur minor τοῦ Darij. Tertiò ibi, *Et ſi τὸ α*, ponit ſyllogiſmum in Feriſon, quo euertitur maior eiuſdem Darij. Quartò ibi, *Quare euertuntur*, concludit, hoc modo euerti vtramque propoſitionem τοῦ Darij.

10 *Si verò contrariè.* Oſtendit, ſi concluſio τοῦ Darij mutetur in propoſitionem contrariam, neutram propoſitionẽ τοῦ Darij euerti. Ac primò proponit hãc ſẽtẽtiã, quòd neutra propoſitio euertetur. Secundò cùm ait, *Nam ſi τὸ α*, proponit ſyllogiſmũ in Baroco, quo nõ euertitur minor τοῦ Darij: propterea quòd minor τοῦ Darij eſt particularis affirmans, vt aliqua voluptas eſt expetẽda; concluſio autem τοῦ Baroco eſt particularis negans, vt aliqua voluptas non eſt expetenda: ſimul autem vera eſſe poſſunt, particularis affirmatio, & particularis negatio: quia fieri poteſt vt aliqua voluptas ſit expetenda, & aliqua non expetenda. Tertiò, cùm ait, *vniuerſalis autem*, oſtendit non poſſe maiorem euerti. cùm enim concluſio τοῦ Darij ſit particularis affirmans: ſi conuertatur in cõtrariã, fiet particularis negans iã ſi ei adiungatur minor τοῦ Darij, quæ eſt particularis affirmans: erunt ambæ propoſitiones particulares. quare tãtum abeſt vt poſſit euerti maior τοῦ Darij, vt immo nihil concludatur.

11 *Similiter [fiet.]* Quæ ſuprà docuit de Darij, nunc producit ad Ferio: quia ſi ſumatur τὸ α ineſſe omni γ, id eſt, ſi concluſio conuertatur in contradicentem, vtraque propoſitio euertetur contradictoriè; nempe maior in Datiſi, minor in Ceſare. ſi verò ſumatur α ineſſe alicui γ, id eſt, concluſio conuertatur in contrariam, ita vt ex particulari negante fiat particularis affirmans: neutra propoſitio τοῦ Ferio euertetur. Cuius rei demonſtrationem ait Ariſtoteles eſſe eandem, hoc eſt, qua ſuprà vſi ſumus in Darij. Quod enim attinet ad minorem, ſyllogiſmus fiet in Feſtino: cuius cõcluſio cùm ſit particularis negans, poteſt eſſe ſimul vera cum minore τοῦ Ferio, quæ eſt particularis affirmans. Quod verò ad maiorem euertendam ſpectat, incidemus in duas propoſitiones particulares: quia ſumetur particularis affirmans, contraria concluſioni τοῦ Ferio; & adiũgetur minor τοῦ Ferio, quæ ſimiliter eſt particularis affirmans: ergo nihil poterit concludi: vide exempla contextui ſubiecta.

IN CAP. IX. DE CONVERSIONE SYLLOGISMORVM IN ſecunda figura.

1 IN *ſecunda.* Tranſit à prima figura ad ſecundam: & ſumpto initio à ſyllogiſmis vniuerſalibus, Primò tradit regulas de vtraque propoſitione: ac docet, maiorem non poſſe euerti contrariè, ſed tantùm contradictoriè: minorem verò per conuerſionem contrariam, (id eſt, quando concluſio in propoſitionem contrariam conuertitur) euerti contrariè, per contradictoriam contradictoriè.

2 *Inſit enim.* Conuertens concluſionem τοῦ Cameſtres in propoſitionem cõtrariam, euertit maiorem in Felaptõ contradictoriè, minorem in Barbara contrariè. Ac primò proponit primum ſyllogiſmum in Cameſtres. Secundò, cùm ait, *Si igitur ſumptum*, addit ſyllogiſmum in Barbara, quo euertitur minor τοῦ Cameſtres. Tertiò, cùm ait, *Quod ſi τὸ ϛ*, ſubiungit ſyllogiſmum in Felaptõ, quo euertitur maior eiuſdẽ Cameſtres.

3 *Si verò oppoſitè.* Conuertens concluſionem τοῦ Cameſtres in propoſitionem cõtradicentem, euertit contradictoriè maiorem in Feriſon, & minorem in Darij. Ac primò tradit regulas de hac conuerſione, inquiens α β ſimiliter probari, id eſt, maiorem τοῦ Cameſtres eodem modo euerti, quo fuit conuerſa concluſio. ſicut enim concluſio cõuerſa eſt contradictoriè, ita etiam maior euertitur contradictoriè. Poſſumus etiam illud verbum ὁμοίως, *ſimili modo*, aliter & meo iudicio cõmodiùs interpretari, vt reſpiciat ad particulam præcedentem: quia ſicut ibi maior euertebatur cõtradictoriè, ita etiam hic. maioris ergo euerſio eſt ſimilis. minoris autem

autem euerſio eſt diſſimilis, vt mox exponam. Subiicit enim Ariſtoteles, *αγ*, id eſt, minorem propoſitionem euerti oppoſitè, id eſt, contradictoriè. atqui in particula præcedenti minor euertebatur contrariè. minoris igitur euerſio eſt diſſimilis. Secundò cùm ait, *Nam ſi τὸ C*, proponit ſyllogiſmum in Feriſon, quo euertitur maior τοῦ Cameſtres. Tertiò, cùm ait, *Rurſus ſi τὸ β*, ponit ſyllogiſmum in Darij, quo euertitur minor eiuſdem Cameſtres.

4 *Similiter etiam.* Quæ dixit de Cameſtres, producit ad Ceſare. nam hîc quoque maior ſemper euertitur contradictoriè: nempe in Darapti, ſi concluſio contrariè conuerſa fuerit; vel in Daiiſi, ſi concluſio cõtradictoriè conuerſa fuerit. minor autem per conuerſionem concluſionis contrariam euertetur contrariè in Celarent, per contradicto riam contradictoriè in Ferio. Exempla contextui ſubieci.

5 *Si verò ſyllogiſmus.* Tranſit ad ſyllogiſmos particulares: & tradit regulas de cõuerſione contraria, vel contradictoria: quia per illam neutra propoſitio euertitur, per hanc vtraque euertitur contradictoriè, vt ſingillatim explicabitur in ſequentibus particulis.

6 *Ponatur enim.* Oſtendit, conuerſâ concluſione τοῦ Feſtino in propoſitionẽ contrariam, neutram propoſitionem euerti. Ac primò ponit primum ſyllogiſmum in Feſtino. Secundò cùm ait, *Si igitur poſitum*, adiungit ſyllogiſmum in Ferio, quo non euertitur minor τοῦ Feſtino: quia illa cõcluſio eſt particularis negans, hæc minor eſt particularis affirmans: ideóque ſimul veræ eſſe poſſunt. Tertiò cùm ait, *Rurſus ſi τὸ C*, tranſit ad extruendum alium ſyllogiſmum, vt euertat maiorem: ſed oſtendit hîc nullum ſyllogiſmum fieri, cùm ſumantur duæ propoſitiones particulares; nempe minor τοῦ Feſtino, quæ eſt particularis affirmans; & concluſio eiuſdem Feſtino cõuerſa in contrariam; id eſt, particularem affirmatiuam.

7 *Quòd ſi oppoſitè.* Conuertens concluſionem τοῦ Feſtino in propoſitionem contradicentem, euertit contradictoriè maiorem propoſitionem in Diſamis, minorem in Celarent. Ac primò tradit regulam de hac conuerſione, inquiens per eam euerti ambas propoſitiones. Secundò, ibi, *Nam ſi τὸ C*, ponit ſyllogiſmum in Celarent, quo euertitur minor τοῦ Feſtino. Tertiò, ibi, *Rurſus ſi τὸ β*, addit ſyllogiſmum in Diſamis, quo euertitur maior eiuſdem Feſtino.

8 *Eadem erit.* Quæ docuit de Feſtino, producit ad Baroco: cuius ſimiliter neutra propoſitio euertitur per conuerſionem concluſionis in propoſitionem contrariam, vtraque autem contradictoriè euertitur per conuerſionem concluſionis in contradicto riam; nempe maior euertitur in Brocardo, minor in Barbara: vt apparet in exemplis contextui ſubiectis.

IN CAP. X. DE CONVERSIONE SYLLOGISMORVM IN TERtia figura.

1 IN *tertia verò.* De hac figura tradit duas regulas. Prima eſt, ſi concluſio contrariè conuertatur, neutram propoſitionem euerti. Altera eſt, ſi concluſio contradictoriè conuertatur, vtramque propoſitionem euerti.

2 *Oſtenſum enim.* Examinaturus ſingulos ſyllogiſmos, incipit ab affirmatiuis, & à conuerſione concluſionis in propoſitionem contrariam: ac primùm in hac partic. oſtendit neutram propoſitionem τοῦ Darapti ſic euerti. Primo igitur loco proponit ſyllogiſmum in Darapti. Secundo, cùm ait, *ergo ſi ſumptum*, quærit, an poſſit euerti maior propoſitio: & inuenit non poſſe euerti: quia maior eſt particularis negans in prima figura: concluſio namque τοῦ Darapti, quæ eſt particularis affirmans, conuertitur in particularem negantem, & ſumitur pro maiori propoſitione in ſecundo ſyllogiſmo. Tertiò cùm ait, *Item ſi τὸ α*, quærit an poſſit euerti minor: & ſimiliter deprehendit nõ poſſe euerti: quia maior propoſitio reperitur particularis negans in ſecunda figura. Exempla habes contextui adiecta.

3 *Similiter oſtendetur.* Oſtendit, ſimiliter non euerti propoſitiones τοῦ Diſamis, vel Datiſi: quia ſimiliter reperietur maior propoſitio particularis negans in prima & ſecunda figuris, in quibus maior ſemper debet eſſe vniuerſalis. Exempla contextuî ſubieci. Illud notandum eſt, quod Ariſtoteles hîc ait, modò vtramque propoſitionem fore particularem, modò ſolam minorem fore vniuerſalem, quamuis enim in præcedente particula ſemper maior eſſet particularis negans, minor autem particularis affirmans: tamen hîc maior quidem eſt ſemper particularis negans, ideóque modus eſt inutilis; ſed minor modò eſt vniuerſalis affirmans, modò particularis affirmans. Nam ſi conuertas in Diſamis: in prima figura, minor erit vniuerſalis affirmans, nempe quæ erat minor in ipſo.

Diſamis:in tertia verò figura minor erit particularis affirmans, nempe quæ erit maior in Diſamis. In Cõuerſione autem τοῦ Datiſi cõtrario modo res habet: in primâ enim figurâ minor eſt particularis affirmans; in tertiâ verò figurâ eſt vniuerſalis affirmans. Ratio eſt, quia in his conuerſionibus minor ſecundi ſyllogiſmi ſumitur ex minore primi: minor autem tertij ex maiore primi. Secundum ſyllogiſmum appello, quo volumus euertere maiorem: tertium, quo volumus euertere minorem.

4 *Quòd ſi oppoſitè.* Hactenus egit de conuerſione concluſionis in propoſitionem cõtrariam: nunc tranſit ad conuerſionem contradictoriã: & in hac partic. generaliter ait vtraſque propoſitiones hoc modo euerti, vt deinceps ſingillatim docebit.

5 *Nam ſi τὸ α.* Per hanc conuerſionẽ concluſionis in propoſitionem contradicentem euertit cõtrariè maiorem τοῦ Darapti in Celarent, minorem in Ceſare. Suppoſito igitur primo ſyllogiſmo in Darapti, primò ponit ſyllogiſmum in Celarent, quo euertit maiorem τοῦ Darapti. Deinde ibi, *Rurſus ſi τὸ α*, adiungit ſyllogiſmum in Ceſare, quo euertit minorem eiuſdem Darapti.

6 *Iidem* [*ſit.*] Per eandem conuerſionẽ concluſionis in propoſitionem contradicentem, euertit contradictoriè maiorem τῦ Datiſi in Ferio, minorem eiuſdẽ Datiſi in Ceſare. Primò igitur, ait, ſi altera propoſitio nõ ſit vniuerſalis, quia videlicèt ſyllogiſmus ſit in Datiſi, vel in Diſamis, ſimiliter propoſitiones euerti contradictoriè. Secundò cùm ait, *Nam ſi τὸ α*, id explicans in Datiſi, & ſupponens ipſum ſyllogiſmum in Datiſi, adiungit ſyllogiſmum in Ferio, quo euertit maiorem τῦ Datiſi. Tertiò cùm ait, *Si verò τὸ α*, adiicit ſyllogiſmum in Ceſare, quo euertit minorem eiuſdem Datiſi.

7 *Similiter fiet.* Hactenus locutus eſt de ſyllogiſmis affirmatiuis: ſequitur negatiui. Primò generaliter ait, idem fieri in ſyllogiſmis priuatiuis, id eſt, ſimiliter euerti propoſitiones per conuerſionem cõtradictoriam, non per contrariam. Secundò cùm ait, *Oſtenſum enim*, id incipit explicare in Felaptõ, & proponit primum ſyllogiſmũ in Felaptõ. Tertiò cùm ait, *cùm igitur*, docet, per conuerſionem concluſionis τῦ Felapton in propoſitionem contrariam, id eſt, in particularem affirmantem, neutram propoſitionem euerti: quod deinceps in ſequentibus verbis probabit. Quartò enim cùm ait, *nam ſi τὸ α*, tẽtat erigere ſecundum ſyllogiſmum, quo euertat maiorẽ τῦ Felapton: ſed inuenit modum inutilem, quia maior eſt particularis affirmans in prima figura. Quintò cùm ait, *Item ſi τὸ α*, conat erigere tertium ſyllogiſmum, quo euertat minorem eiuſdem Felapton: & inuenit modum inutilem, quia maior eſt particularis affirmans in ſecunda figura. Sextò cùm ait, *quare non*, concludit neutram propoſitionẽ τῦ Felapton hoc modo euerti.

8 *Cùm autem oppoſitum.* Conuertens concluſionem τῦ Felapton in propoſitionẽ contradicentem, id eſt, in vniuerſalem affirmãtem, contrariè euertit maiorẽ in Barbara, minorem in Cameſtres. Primò igitur proponit hãc ſententiam, quòd cùm oppoſitum ſumptum fuerit, id eſt, ſumpta fuerit propoſitio contradicens concluſioni τῦ Felapton, euertuntur ambæ propoſitiones ipſius Felapton. Secundò, cùm ait, *nam ſi τὸ α*, erigit ſecundum ſyllogiſmum in Barbara, quo euertit maiorem τῦ Felapton. Tertiò, cùm ait, *Rurſus ſi τὸ α*, extruit tertium ſyllogiſmũ in Cameſtres, quo euertit minorem eiuſdẽ Felapton.

9 *Similiter oſtenditur.* Conuertens concluſionem τοῦ Feriſon in propoſitionem cõtradicentem, id eſt, vniuerſalem affirmantem, contradictoriè euertit maiorem in Darij, minorem in Cameſtres: ac primò proponit hanc ſententiam, quòd *ſimiliter oſtenditur*, (ſubaudi, euerti propoſitiones per cõuerſionem concluſionis in propoſitionem contradicentem) *ſimiliter*, inquam, *oſtenditur, ſi propoſitiones* (ſubaudi, primi ſyllogiſmi) *non ſint* ambæ *vniuerſales*, ſed altera vniuerſalis, altera particularis, vt in Feriſon, & Brocardo. Non dico in Diſamis, vel Datiſi: quia ſunt modi affirmatiui, de quibus ſuprà dictum eſt: nunc autem loquimur de ſyllogiſmis negantibus. Ratio autem huius ſententiæ eſt: quia in ſecundo ſyllogiſmo, qui fit in prima figura: & in tertio, qui fit in ſecunda, maior propoſitio erit vniuerſalis, & minor particularis: ideóque ſeruantur regulæ illarum figurarum. Secundò cùm ait, *quia τὸ α γ*, dictam ſententiam accommodat ſyllogiſmo in Feriſon: & proponit ipſum primum ſyllogiſmum in Feriſon in quo α γ, id eſt maior propoſitio, eſt vniuerſalis negans: altera vera propoſitio, id eſt minor, eſt particularis affirmans. Tertiò cùm ait, *Si igitur*, extruit ſecundum ſyllogiſmum in Darij, quo euertit maiorem τῦ Feriſon. Quartò cùm ait, *Rurſus ſi τὸ α*, extruit tertium ſyllogiſmum in Cameſtres, quo euertit minorem eiuſdem ſyllogiſmi.

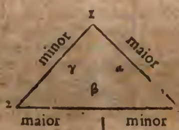
10 *Si verò τὸ α.* Conuerſâ concluſione τῦ Feriſon in propoſitionem contrariam, id eſt, in particularem affirmantem, neutram pro-

propoſitionem euerti oſtendit. Supponit autē primum ſyllogiſmum in Feriſon, quē antea poſuit: & primò proponit ſecundum inutilem, quia conſtat ex duabus particularibus affirmantibus in prima figura. Secundò, cùm ait, *Quòd ſi τὸ α*, erigit tertiū inutilem, quia maior eſt particularis affirmans in ſecunda figura. vide exempla ad contextum adiecta. Tertiò, cùm ait, *Quocirca illo modo*, concludit, *illo modo*, id eſt, per conuerſionem concluſionis in contra dictoriam, euerti propoſitiones ſyllogiſmorum negantium tertiæ figuræ: *hoc* autem modo, id eſt, per conuerſionem concluſionis in propoſitionem contrariam, non euerti propoſitiones eorundem ſyllogiſmorum.

11 *Ex dictis igitur.* Ex dictis colligit quædam corollaria cōmunia omnibus figuris. Primū corollarium eſt, ex dictis conſtare, quomodo conuerſa concluſione (id eſt, vtrùm conuerſâ in contrariam, an in contradictoriam) fiat ſyllogiſmus: ſubaudi, euertens propoſitiones.

12 *Et quando.* Sequitur ſecundum corollarium, ex dictis conſtare, quando propoſitio euertatur contrariè, & quando contradictoriè.

13 [*Apparet etiam.*] Sequitur tertiū corollarium, de figura, in qua fit ſyllogiſmus euertens aliquam propoſitionem. Primò igitur ait, propoſitiones primæ figuræ euerti modò in ſecunda, modò in tertia figura: & hoc diſtinctiùs declarans, ſubiicit, minorem propoſitionem euerti in ſecunda figura, maiorem in tertia. Secundò, cùm ait, *In ſecunda autem*, docet propoſitionē, ſecundæ figuræ, modò euerti in prima, modò in ſecunda figura: & hoc declarās, ſubiicit, minorē euerti in prima maiorē in tertia. Tertiò cùm ait, *In tertia verò*, docet propoſitiones tertiæ figuræ modò euerti in prima, modò in ſecūda: nempe maiorem in prima, minorē in ſecunda. Vt autem hæc omnia faciliùs appareant, hoc breui typo repræſentantur:

Vt huius figuræ vſus intelligatur: ſciendum eſt, numeris illis, 1. 2. 3. ſignificari tres ſyllogiſmorum figuras, lineis autem trianguli notari propoſitiones. adſcriptæ ſunt ſingulis lineis literæ Græcæ, vt intelligatur, quæ propoſitio ſit. nam α, maiorem propoſitionem ſignificat: γ, minorem: ϐ, ſi comparetur cum α, eſt minor propoſitio: ſi cum γ, eſt maior. ſic enim binæ literæ accipi ſemper debent, vt quæ in alphabeto eſt prior, maiorem propoſitionem indicet, poſterior minorē. quò tamen faciliùs hoc intelligatur, in ipſa figura adſcripſi etiam hanc interpretationem, nam vbi eſt α, ibidem ſcriptum eſt maior: vbi γ, minor: vbi ϐ, maior, &, minor. Si igitur ſcire vis, in qua figura fiat ſyllogiſmus conuerſiuus, conſtitue primum ſyllogiſmum in eo angulo, in quo eſt numerus ſyllogiſmi figuram indicans, id eſt, ſyllogiſmum primæ figuræ in primo angulo, ſecundæ in 2. tertię in 3 & inſpice duas lineas ad eum angulum ducentes, ac duos numeros extremis illis lineis adſcriptos. ſic habebis figuras, in quibus fiunt ſyllogiſmi conuerſiui, quorum alter euertit maiorem, alter minorē. Exempli cauſa ſit primus ſyllogiſmus in Barbara: hunc cōſtitue in angulo 1. hic angulus conficitur ex duabus lineis: quarum alteri adſcriptum eſt α, maior, & in fine eius eſt numerus 3. vnde intelligo maiorem τοῦ Barbara euerti in tertia figura. alteri lineæ adſcriptū eſt γ, minor, & in calce adſcriptus numerus 2. vnde intelligit minorē τοῦ Barbara euerti in ſecunda figura. Eadem eſt aliorum ſyllogiſmorum ratio. Sed vt perſpicuè vno intuitu appareat, non ſolùm in qua figura, ſed etiam in quo modo fiat ſyllogiſmus conuerſiuus, addo ſequens diagramma.

Syllogiſmi conuerſiui

	Syllogiſmi primi.	ex contrario euertentes		ex cōtradictione euertentes	
		maiorem.	minorem.	maiorem.	minorem.
I.	Barbara	Felapton	*Cameſtres*	Brocardo.	Baroco.
	Celarent	Darapti	*Ceſare*	Diſamis.	Feſtino
	Darij	•		Feriſon	Cameſtres
	Ferio			Datiſi	Ceſare
II.	Ceſare	Darapti	*Celarent*	Datiſi	Ferio
	Cameſtres	Felapton	*Barbara*	Feriſon	Darij
	Feſtino			Diſamis	Celarent.
	Baroco			Brocardo	Barbara.
III.	Darapti			*Celarent*	*Ceſare*
	Felapton			*Barbara*	*Cameſtres*
	Diſamis			Celarent	Feſtino
	Datiſi			Ferio	Ceſare
	Brocardo			Barbara	Baroco
	Feriſon			Darij	Cameſtres

Hoc diagramma cōſtat quinque columnis. Prima columna continet primos ſyllogiſmos,id eſt eos, quorum concluſio conuertitur, vt maior,vel minor euertatur.Reliquę columnæ continent ſyllogiſmos euertentes, quos conuerſiuos vocant, quia ex conuerſione concluſionis primorum ſyllogiſmorum oriuntur. Qui Romanis characteribus ſcripti ſunt, contradictoriè euertunt, id eſt,concluſionem colligunt propoſitioni euertendæ contradicentem.*qui Italicis*,euertunt contrariè,id eſt,concluſionem inferunt propoſitioni euertendæ contrariam. In ſecunda columna omnes ſyllogiſmi euertūt contradictoriè: in quarta omnes contrariè: in tertia & quinta omnes contradictoriè,exceptis iis, quibus euertuntur propoſitiones τοῦ Darapti,& τοῦ Felaptō.In ſecunda & tertia columnis concluſio primi ſyllogiſmi cōtrariè conuertitur: in quarta & quinta contradictoriè. In ſecunda & quarta euertitur maior propoſitio: in tertia & quinta euertitur minor.

IN CAP. XI. DE PROBATIONE PER IMPOSSIBILE IN prima figura.

SEquitur quinta ſyllogiſmorum poteſtas, deductio ad impoſſibile : cuius vſus eſt frequētiſſimus,eámque Ariſtoteles ſuprà adhibuit aliquoties in confirmandis ſyllogiſmis & ſecundæ & tertiæ figuræ,vtitur autē hoc probādi genere tam demōſtrator, lib.1. Poſter.cap.26.quàm dialecticus, Top.lib.1. & cap.1.part.8.

1 *Per impoſſibile.* Initiò declarat, quid ſit probatio per impoſſibile, & quomodo fiat.ac primò definitionem proponit, inquiens ſyllogiſmum per impoſſibile probātem, eſſe eum, in quo ponitur contradictio concluſionis ſeu problematis, & adiūgitur alia propoſitio. Ergo ſicut alij ſyllogiſmi, ita etiam ducens ad impoſſibile conſtat ex duabus propoſitionibus. Harum autem propoſitionum vna contradicit problemati demonſtrando, & ponitur ab aduerſario,

qui

qui nō vult concedere problema:(nam quia negat problema, cogitur concedere propoſitionem contradicētem:cùm contradictionis ſemper altera pars ſit vera, altera falſa) altera autem eſt manifeſtè vera, & conceſſa ab vtraque parte. Ex his duabus propoſitionibus colligitur concluſio manifeſtè falſa & abſurda. Vnde quia ſuprà oſtendimus valere argumentationem à falſitate concluſionis ad falſitatem propoſitionum, vel propoſitionis: apparet, cùm ſit concluſio falſa, & vna propoſitio vera, conſequenter altera, quæ problemati contradicit, eſſe falſam. Quòd ſi illa falſa eſt, certè problema verum eſt, cùm hæc ſibi inuicem contradicant. In hoc conſiſtit vis argumentationis ad impoſſibile. Secundò cùm ait, *Et autem*, declarat, quomodo fiat hæc argumentatio: aitque eam fieri in omnibus figuris. quòd confirmat ex eo, quia conuerſioni, quam proximè expoſuimus, eſt ſimilis. Nam ea quoque conuerſio fiebat in omnibus figuris. Tertiò cùm ait, *ſed eo differt*, diligentiùs confert deductionem ad impoſſibile cum conuerſione, cui dixerat eſſe ſimilem, docens, quatenus conueniant, & quatenus differant. In primis ponit differentiam: quia in conuerſione priùs extruebatur ſyllogiſmus, deinde eius concluſio euertebatur; itaque ibi erant duo ſyllogiſmi, primus oſtēſiuus, ſecundus euertens propoſitionem primi, in deductione autem ad impoſſibile ſecus eſt: quia non præcedit aliquis ſyllogiſmus oſtēſiuus, ſed vnus ſyllogiſmus fit ducens ad impoſſibile. Quocirca in conuerſione prius ſumebantur duæ propoſitiones conceſſæ, ex quibus extruebatur primus ſyllogiſmus: in deductione autem ad impoſſibile vna eſt propoſitio conceſſa, altera eſt controuerſa: & eſt euertenda. Dices fortaſſe, etiam in deductione ad impoſſibile duo eſſe pronunciata conceſſa, nempe vnam propoſitionē, & concluſionis contradictionem: quia cùm pateat concluſionem eſſe falſam, ſimul patet contradictionem eſſe veram. Reſpondeo cum Ariſtotele in contextu, hanc contradictionem non eſſe expreſsè poſitam & conceſſam, ſed per ſe fuiſſe manifeſtā proinde manet hoc diſcrimen, quòd in conuerſione ſunt ab initio conceſſæ propoſitiones, ex quibus erigebatur primus ſyllogiſmus, in deductione verò ad impoſſibile, nihil eſt expreſsè poſitū & conceſſum præter vnam propoſitionē. Quartò cùm ait, *οἷον εἰ τὸ α*, proponit exemplū deductionis ad impoſſibile, quam apparet eſſe ſimilem conuerſioni proponit autē coniunctim duplex exemplum, alterum in Cameſtres, alterum in Baroco: quorum vtrumque eſt alphabeticum, nos terminos reales literis adiecimus tam in diagrammate, quàm in ſyllogiſmis conficiendis. hæc coniunctim contextui ſunt inſerta: nunc ſeparatim hos ſyllogiſmos expendam. Syllogiſmus in Barbara omittitur in deductione ad impoſſibile, qui fiebat in conuerſione. Syllogiſmus autem in Cameſtres ita extruitur.

Cam Omne animal eſt ſubſtantia:
eſ Nullus homo eſt ſubſtantia:
Ergo
tres Nullus homo eſt animal.

Huius ſyllogiſmi maior ſupponitur vera, & cōcluſio falſa atque impoſſibilis. hoc igitur impoſſibile non ſequitur ex maiore, cùm maior ponatur vera, ſed ex maiore. quare aduerſarius ponens eam minorem, inde ducitur ad impoſſibile. vnde apparet, minorem eſſe falſam. Syllogiſmus autē in Baroco ſic erigitur.

Bar Omne animal eſt ſubſtantia:
oc Aliquis homo non eſt ſubſtantia:
Ergo
o Aliquis homo non eſt animal.

Hîc ſimiliter falſa eſt concluſio: ergo falſa eſt etiam vtraque, vel alterutra propoſitio. atqui ſupponimus maiorem eſſe veram. ergo minor eſt falſa, quam aduerſarius ponebat. ſic igitur ponēs propoſitionē falſam, ducitur ad impoſſibile. Notādum eſt diſcrimē inter Cameſtres & Baroco, nam problema demonſtrandum erat, omnem hominem eſſe ſubſtantiam: cui in Cameſtres ſumitur minor propoſitio contraria, in Baroco autem ſumitur contradictoria. ſic etiam in ſequentibus Ariſtoteles modò ſumit contrariam, modò contradictoriam: ſeu modò vniuerſalem, modò particularem: propterea quòd is qui negat problema, cogitur concedere vel propoſitionem contrariam, vel contradictoriam: vtroque autem modo ducitur ad impoſſibile. Obiiciet aliquis: Immo neceſſariò cogitur ponere contradictoriam; quia contradictionis ſemper altera pars eſt vera, altera falſa. Vt hæc obiectio ſoluatur: notandum eſt, propoſitionem particularem poſſe capi duobus modis. vel enim ſumitur tamquàm vera ſolùm in parte, vel tāquàm vera etiam generaliter. Exempli gratiâ, cùm dico aliquam voluptatem non eſſe expetendam: aut ſignifico quandam debere, & quandam non debere expeti: aut ſimpliciter ſignifico aliquam non

debere experi, non adſignificans aliquam debere experi. Cùm ergo dicimus contradictionis alteram partem eſſe veram, alteram falſam: accipimus propoſitionem particularem ſimpliciter: hic autem accipimus particularem anguſtiùs, pro ea quæ tantùm particulariter vera eſt. Ita in noſtro exemplo, cùm aduerſarius neget omnem hominem eſſe ſubſtantiam, cogitur fateri alteram partē contradictionis, id eſt, aliquem hominem non eſſe ſubſtantiam. Iam ſi velimus explicare hanc aduerſarij ſententiam, ea poteſt accipi duobus modis. vel enim contendit nullum hominem eſſe ſubſtantiam, vel aliquem eſſe & aliquem non eſſe ſubſtantiam: vtrumuis enim horū ponatur, falſum erit illud pronūtiatum, omnem hominem eſſe ſubſtantiam. Quintò cùm ait, *Similiter [ſit,]* docet eandem eſſe rationem aliarum figurarum, ſicut enim in omnibus figuris fit conuerſio, ita etiam in omnibus fit deductio ad impoſſibile, vt in ſequentibus diſtinctè & ſingillatim docebit.

2 *Omnia igitur.* Quia proximè dixit, in omnibus figuris poſſe fieri probationem per impoſſibile: nunc docet, quænam problemata in ſingulis figuris porbari poſſint: & ait omnia problemata, id eſt, vniuerſale affirmans, vniuerſale negans, particulare affirmans, & particulare negans poſſe probari in quacunque figura, hoc excepto, quòd vniuerſale affirmans non poteſt probari in prima figura: quia ſcilicèt in primâ figurâ nulla eſt propoſitio particularis negans, quę contradicat problemati, vt ex eius propoſitionis falſitate poſſimus colligere problematis veritatem.

3 *Supponatur enim.* Incipit examinare primā figurā & ſingula problemata probāda per impoſſibile in hac figura: incipit autē à problemate vniuerſali affirmante, quod diximus in hac figura non poſſe probari. Hoc Ariſtoteles oſtendit expendens varios modos, quibus videri poſſit probari in prima figura, nec tamen probatur. Primus modus eſt, ſi ſumatur propoſitio contradicens problemati: qui modus ſubdiuiditur in duos: quoniam ea propoſitio ſumitur vel pro maiore, vel pro minore. ſed neutro modo erit ſyllogiſmus: quia cùm problema ſit vniuerſale affirmans, propoſitio contradicens erit particularis negans: qualis propoſitio in prima figura ſumi nō poteſt, nec vt maior, nec vt minor: quia maior debet eſſe vniuerſalis, hæc autem eſt particularis: item minor debet affirmare, hæc autem negat.

4 *Sin nulli.* Tertius modus eſt, vt ſumatur propoſitio maior problemati contraria, id eſt, vniuerſalis negans. Hoc modo fit ſyllogiſmus in Celarent, quo ducitur aduerſarius ad impoſſibile, ſumptâ maiore falsâ, & minore verâ. nam ex falſitate concluſionis, ac veritate minoris propoſitionis, rectè colligitur falſitas maioris. ſed non poſſumus vlteriùs progredi, & ex falſitate maioris colligere veritatem problematis: quia cùm ſint pronunciata contraria, poſſunt eſſe ſimul falſa. veluti ſi problema ſit, omnem hominē eſſe iuſtum; & ſumpta ſit contraria propoſitio, nullum hominem eſſe iuſtum.

5 *Si verò aſſumatur.* Quartus modus eſt, vt ſumatur minor propoſitio problemati cō traria, nempe vniuerſalis negans. hoc modo nō eſt ſyllogiſmus, quemadmodū ex ſecūdo modo, id eſt, cùm minor erat particularis negans: propterea quòd in prima figura minor debet eſſe affirmans.

6 *Quare perſpicuum.* Ex dictis concludit, non probari problema vniuerſale affirmans in prima figura.

7 *Aliorum verò.* Reliqua problemata inquit probari in prima figura: quod deinceps per partes explicabit & confirmabit.

8 *Supponatur enim.* Incipit conſiderare problema particulare affirmans: cuius probandi duos modos tradit. Primus eſt, ſi ſumatur contradicens propoſitio, id eſt, vniuerſalis negans, & accipiatur pro maiore in Celarent. nam ſi maior τοῦ Celarent eſt falſa, problema contradicens eſt verum. Secundus modus eſt primo ſimilis, ſi talis propoſitio maior ſumatur in Ferio. nam Celarēt & Ferio non differunt maiore propoſitione.

9 *Quòd ſi iuxta.* Tertius modus eſt, ſi ſumatur propoſitio minor cōtradicens problemati, id eſt, propoſitio vniuerſalis negās, quia problema erat particulare affirmans, hoc modo nihil concluditur: quia minor negat in prima figura. Ait, *iuxta a ſumpta fuerit altera propoſitio.* Alteram propoſitionem appellat propoſitionem veram, quæ adiūgitur propoſitioni falſæ cōtradicenti problemati. Inquit hanc poni *iuxta a*, id eſt, fieri maiorē propoſitionē: adeo vt illa propoſitio contradicēs problemati, quę eſt vniuerſalis negās, fiat minor, contra regulam primæ figuræ.

10 *Neque cùm ſuppoſitum.* Adiungit duos alios modos, quibus non probatur problema particulare affirmans, nempe ſi ſumatur propoſitio contraria (contrariam hîc vocamus, quam vulgò appellant ſubcontrariam) id eſt particularis negās, ſiue accipiatur pro maiore propoſitione, ſiue pro minore. cùm enim (vt ſuprà notaui) eiuſmodi propoſitio non habeat locum in prima figura, modus eſt inutilis. & nihil concludit.

11 *Rurſus*

11 *Rurſus ſupponatur.* Tranſit ad problema vniuerſale negans, cui ſimiliter vel contradicens, vel contraria propoſitio ſumitur. Incipit à contradicente, & oſtendit problema demonſtrari per falſitatem minoris propoſitionis in Darij. nam ſi ea propoſitio particularis affirmãs eſt falſa, ſine dubio cõtradictio, id eſt, vniuerſalis negatio, erit vera.

12 *Similiter [fiet.]* Addit alium modum idem probandi per falſitatem minoris in Ferio. hic enim eſt eadem ratio: quia Darij & Ferio non differunt, minore propoſitione.

13 *Quòd ſi propoſitio.* Poſtquam oſtendit probari problema per propoſitionem contradicentem, ſi ea propoſitio fiat minor: nunc oſtendit non probari, ſi ea propoſitio contradicens ſit maior: quia cùm problema ſit vniuerſale negans, propoſitio, quæ contradicit, eſt particularis affirmans, proinde non poteſt fieri maior in prima figura, in qua maior debet eſſe vniuerſalis.

14 *Sin contrarium.* Adhuc de propoſitione contradicente problemati neganti vniuerſali: ſequitur propoſitio contraria, per quam problema probari non poteſt, ob rationem ſuprà expoſitam, quia poſſunt ambo contraria ſimul eſſe falſa.

15 *Supponatur enim.* Quod generaliter dictũ eſt in præced. partic. deinceps per partes confirmatur, examinatis variis modis, quibus ſumi poteſt ea propoſitio problemati contraria. Primus modus eſt, ſi ſumatur pro minore in Barbara.

16 *Similiter [fiet.]* Secundus modus eſt, ſi ſumatur pro maiore in Barbara. hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, alteram propoſitionẽ, id eſt, propoſitionem verã, ſumi ad *β*, id eſt, fieri maiorem propoſitionem. Nam ſi hæc eſt minor: altera, quæ problemati contradicit, eſt maior. Ceterùm ſequentia verba continent aliquid obſcuritatis, dum ait Ariſtoteles, hoc quidem modo effici ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, non tamen tolli hypotheſim. Hypotheſim appellat propoſitionem problemati cõtrariam. Syllogiſmus enim ducens ad impoſſibile conſtat ex duabus propoſitionibus: quarum altera eſt perſpicuè vera, altera, quæ problemati contradicit, nominatur hypotheſis, quia ſupponitur in hoc ſyllogiſmo ex cõceſſione aduerſarij, non ponitur ſimpliciter quaſi vera. Sed hãc hypotheſim nõ tolli, falſum eſt. cùm enim cõcluſio ſit falſa & impoſſibilis, & altera propoſitio ſit vera: neceſſe eſt hypotheſim eſſe falſam, per argumentum à falſitate concluſionis ad falſitatem propoſitionis. Verba igitur Ariſtotelis ſunt intelligenda cautè, & quantum ad effectum, ſeu ratione inſtituti. nam inſtitutum erat, confirmare problema: hypotheſis autem tollitur quidem, non tamen ita tollitur, vt hoc modo confirmetur problema. quare locutio eſt Ariſtotelica, id eſt, conciſa atque ita ſupplenda, ſiue explicãda: Non tollitur hypotheſis, id eſt, non ita tollitur hypotheſis, vt confirmetur problema: quia cùm hypotheſis & problema ſint contraria, poſſunt eſſe ambo falſa. Ex dictis apparet, problema vniuerſale negans nunquàm probari per propoſitionem contrariam. Vnde Ariſtoteles in fine huius partic. cùm ait, *quocirca oppoſitum*, colligit ſumẽdum eſſe pronunciatum oppoſitum, hoc eſt, quod contradicat problemati vniuerſali neganti.

17 *Vt autem probetur.* Tranſit ad problema particulare negans: quod poteſt concipi duobus modis, id eſt, aut per particularem, *non omnis*, vel, *non omne*, veluti, non omnis homo eſt iuſtus, non omne animal eſt album: aut per particulam, *aliquis*, ſeu, *quidam*, veluti, aliquis homo non eſt iuſtus, quoddam animal nõ eſt album. verba ſunt diuerſa: ſententia eſt eadem. quapropter quod dicetur de problemate *non omnis*, poſtea producetur ad problema *aliquis non.* In primis reſpiciens Ariſtoteles ad priorem formulam, oſtendit eiuſmodi problema confirmari per propoſitionem contradicentem, non per cõtrariam. Quod attinet ad propoſitionem cõtradicentem, quę eſt vniuerſalis affirmans: hæc ſumi poteſt quatuor modis: quorum tres priores ſunt ſyllogiſtici, & confirmant problema, vltimus eſt modus inutilis, & ἀσυλλόγιστος. Primus modus eſt, ſi hæc hypotheſis ſit minor in Barbara.

18 *Similiter [fiet.]* Secundus modus eſt, ſi hypotheſis ſit maior in Barbara.

19 *Itidémque.* Tertius modus eſt, ſi hypotheſis ſit minor in Celarent.

20 *Quòd ſi τῷ β.* Quartus modus eſt, ſi hypotheſis ſit maior in modo inutili AE, id eſt, ſi hypotheſi adiungatur minor negans: hic enim modus eſt inutilis in prima figura.

21 *Si verò non fuerit.* Egimus de hypotheſi contradicente problemati: conſequenter agamus de contraria, per quam problema non confirmatur, ob rationem ſuprà expoſitam, quia contraria poſſunt ſimul eſſe falſa. Primò Ariſtoteles proponit hanc ſententiam: ſi ſumatur hypotheſis contraria, id eſt, ſubcontraria, nempe propoſitio particularis affirmans, per eam non cõfirmari propoſitum problema particulare negans, ſed vniuerſale negans. Secundò, cùm ait, *Nam ſi τῷ α*, eam ſententiã confirmat hoc exemplo: Omne bonũ eſt ſubſtantia: quædã voluptas eſt bona: ergo quędã voluptas eſt ſubſtantia.

Huius ſyllogiſmi concluſio eſt falſa, & maior ponitur tanquam vera: ergo falſa eſt minor, quandam voluptatem eſſe bonam. vnde colligitur, nullam voluptatem eſſe bonam. hoc autem non erat problema probandum: ſed probandem erat, tantùm aliquam eſſe bonam. Tertiò cùm ait, *Præterea non propter*, eandem ſententiam confirmat hac ratione, quòd falſum & impoſſibile non colligitur ex illa hypotheſi, ſed potiùs ex altera propoſitione. illa enim hypotheſis eſt vera, ſiquidem problema eſt verū: quia volumus probare hoc problema particulare, aliquam tantùm voluptatē non eſſe bonam. Ergo hoc intendimus, aliquam eſſe bonam, aliquam non eſſe bonam. Illa igitur hypotheſis, quædam voluptas eſt bona, vera eſt. Quartò cùm ait, *Quare non* [*eſt*,] concludit non eſſe ſupponendum, ineſſe alicui, ſed omni, id eſt, non eſſe accipiendam hypotheſim particularem affirmantem, quę ſit problemati contraria; ſed vniuerſalem affirmantem, quæ problemati contradicat.

22 *Similiter* [*fit*.] Quæ dixit de problemate, non omnis, transfert ad problema, aliquis non: quoniam reipſa hoc ab illo non differt, vt ſuprà notaui.

23 *Apparet igitur.* Ex dictis infert duo corollaria communiter pertinētia ad ſyllogiſmos primæ figuræ. Primum eſt, ſemper accipiendam eſſe hypotheſim problemati contradicentem, non contrariam. Primò igitur ponit hoc corollarium, quod eſt bipertitum. vna enim pars eſt, ſumendam eſſe hypotheſim contradicentem: altera pars eſt, non eſſe ſumendam contrariam. Secundò cùm ait, *ſic enim*, confirmat priorem partem corollarij. Confirmatio duplex eſt: vna à neceſſario, altera à probabili. A neceſſario: quoniam ex falſitate hypotheſeos neceſſariò colligitur veritas problematis contradicentis. A probabili: quoniam hoc eſt axioma probabile, id eſt, quod omnes concedunt, alteram partem contradictionis eſſe veram, alteram falſam. Tertiò cùm ait, *contrarium autem*, confirmat poſteriorem partē corollarij ſimiliter à neceſſario, & à probabili. A neceſſario: quia non eſt neceſſaria conſequentia a falſitate hypotheſeos ad veritatem problematis contrarij. A probabili: quoniam hoc axioma non eſt probabile, contrariorum alterum eſt verum, alterum falſum.

24 *Perſpicuum igitur.* Sequitur alterum corollarium, Omnia problemata probari in prima figura, excepto problemate aiente vniuerſali. Hinc apparet diſcrimen probationis categoricæ, & per impoſſibile. nam problema vniuerſale affirmans categoricè probatur ſolùm in prima figura: per impoſſibile verò probatur ſolùm in ſecunda, & tertia.

IN CAP. XII. DE DEDVCTIONE AD IMPOSSIBILE IN SECUNDA FIGURA.

TRanſit ad ſecundam figuram, in qua probantur omnia problemata, tam affirmantia, quàm negantia; per deductionem ad impoſſibile.

1 *In media verò.* Incipit à problemate vniuerſali affirmante, quod probatur in Baroco per falſitatem minoris propoſitionis. Cùm enim ea propoſitio ſit particularis negans: ſi ea ſit falſa, neceſſe eſt contradictionem eſſe veram, quæ eſt vniuerſalis affirmans.

2 *Quòd ſi contrarium.* Oſtendit idem problema non probari per minorem in Cameſtres: quoniam eſt vniuerſalis negans, proinde contraria problemati vniuerſali affirmanti, contraria verò poſſunt ſimul eſſe falſa.

3 *Quando autem.* Sequitur problema particulare affirmans, quod probatur per falſitatem propoſitionis contradicentis, id eſt, minoris in Cameſtres.

4 *Si verò ſuppoſitum.* Idem problema particulare affirmans non probatur ex eo, quòd propoſitio contraria, id eſt, minor ī̄ Baroco, ſit falſa: quoniam & problema, & hæc propoſitio ſunt particularia: proinde contraria, id eſt, ſubcontraria, quæ poſſunt eſſe ſimul vera.

5 *Iterum ſupponatur.* Sequitur problema vniuerſale negans, quod probatur per falſitatem propoſitionis contradicentis, id eſt, minoris in Feſtino.

6 *Cùm verò.* Sequitur problema particulare negans, quod probatur per falſitatem propoſitionis contradicentis, id eſt, minoris in Ceſare.

7 *Apparet igitur.* Ex dictis colligit, omnes ſyllogiſmos fieri, id eſt, omnia problemata probari per impoſſibile in ſecunda figura, quamuis affirmatiua categoricè probari nequeant.

IN CAP. XIII. DE DEDVCTIONE AD IMPOSSIBILE IN TERTIA FIGURA.

SEquitur tertia figura, in qua ſimiliter probantur omnia problemata per deductionem ad impoſſibile, quamuis categoricè vniuerſalia probari non poſſint.

1 *Similiter concludetur.* Incipit à problemate vniuerſali affirmante, quod probatur per falſitatem propoſitionis contradicentis, id eſt, maioris in Brocardo.

2 *Si verò ſupponatur.* Oſtendit idem problema non probari per hypotheſim contrariam, veluti per falſitatem maioris propoſitionis in Felaptō: quia vt ſæpe dixi, contraria poſſunt eſſe ſimul falſa.

3 *Sed ad [concludendum.]* Sequitur problema particulare affirmans, quod probatur per hypotheſim contradicentem, nempe ſi falſa ſit maior in Feriſon.

4 *Cùm autem nulli.* Sequitur problema vniuerſale negans, quod probatur per hypotheſim contradicentem, nempe ſi falſa ſit maior in Diſamis.

5 *Quòd ſi ſupponatur.* Oſtendit, idem problema vniuerſale negans non probari per hypotheſim contrariam, veluti ſi falſa ſit maior propoſitio in Darapti, ob rationem antè expoſitam, quòd contraria poſſunt eſſe ſimul falſa.

6 *Sed ad [concludendum.]* Problema particulare negans probatur per hypotheſim contradicentem, ſi falſa ſit maior in Datiſi.

7 *Quòd ſi ſupponatur.* Idem problema particulare negans non probatur per hypotheſim contrariam, id eſt, ſubcontrariam, qualis eſt maior in Diſamis. Huic transfer, quæ dicta fuerunt cap. 11. partic. 21. de ſubcontrariis.

8 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis in hoc & duobus præcedentibus capitibus colligit duo corollaria. Primum eſt, ſupponendum eſſe, quod eſt oppoſitum, ſubaudi, problemati, id eſt, ſumendam eſſe hypotheſim, non contrariam, ſed contradicentem problemati. ſæpe enim Ariſtoteles appellatione oppoſitionis, κατ' ἐξοχὴν ſignificat contradictionem.

9 *Conſtat etiam.* Secundum corollarium eſt, per deductionem ad impoſſibile probari problema affirmatiuum in ſecunda figura, & vniuerſale in tertia, quamuis categoricè in dictis figuris hæc probari nequeant. Adde, quod ſuprà expoſitum fuit, (& hoc erit tertium corollarium) problema vniuerſale affirmans, quod categoricè in ſola prima figura probatur, per impoſſibile in ea ſola non probari. Tandem notandū eſt, Ariſtotelem in his tribus capitibus propoſuiſſe multos modos probandi problemata per deductionem ad impoſſibile; non tamen omnes: ſed reliqui facilè ſuppleri poſſunt. Generaliter enim tenendum eſt, in quocumque modo ſyllogiſtico reperitur propoſitio contradicens problemati poſſe ex falſitate eius propoſitionis confirmari veritatem problematis. vt autem omnes modi, tam ab Ariſtotele expoſiti, quàm reliqui ab eo prætermiſſi, perſpicuè appareant, & oculis ſubiiciantur, adiungam diagramma quatuor columnis diſtinctum, omnia breuiter complectens. In quo notandum eſt ſyllabas maioribus literis expreſſas ſignificare hypotheſim falſam, problemati contradicentem, ex qua problema confirmatur. Item notandum eſt, eos modos eſſe in contextu Ariſtotelis omiſſos, qui ſunt *hiſce Italicis characteribus* ſcripti: breuitatis enim ſtudio voluit Philoſophus tantùm præcipuos modos exponere.

Problema.	Modi quibus deducitur ad abſurditatem in figura 1	2	3
A		barOCo	BROCardo
E	daRIi feRIo	fesTIno	DISamis *datISi* *ferISon*
I	CElarent fErio	*CESare* camEStres FEStino	*FE Lapton* FERiſon
O	BARBAra ceLArent *DAri*	ceſAre *CAMeſtres* *BARoco*	*DARAPti* *feLAPton* *diſAMis* *DATiſi* *brocARdo*

IN CAP. XIV. QVO PROBATIO DVCENS AD INCOMMODVM confertur cum oſtenſiua.

POſtquàm expoſuit quomodo fiant ſyllogiſmi ducentes ad impoſſibile in ſingulis figuris; nunc confert probationem per impoſſibile cum probatione categorica, ſiue oſtenſiua; ac docet, quatenus inter ſe differant, vel conueniant.

1 [*Iam*] *verò demonſtratio.* Prima collatio probationis oſtenſiuæ & probationis ducentis ad impoſſibile ſumitur à propoſitionibus, quæ partim conueniunt, partim differunt. Conueniunt in eo, quòd vtrique ſyllogiſmi efficiuntur ex duabus propoſitionibus poſitis. Differunt autem: quia ſyllogiſmus categoricus ſumit propoſitiones, per quas probatur problema: qui verò ducit ad impoſſibile, vnam tantùm ex his ſumit, alteram omittit, ſed aſſumit propoſitionem contradicentem problemati, quam vult euertere. Primò itaque Ariſtoteles proponit hanc differentiam; quòd deductio ad impoſſibile ſumit propoſitionem quam vult euertere, probatio verò categorica neutram propoſitionem vult euertere. Deinde, vt hoc magis explicet, confert ſimilitudinem & differentiam: nam in eo quidem (inquit) hæ probationes conueniunt, quòd vtuntur duabus propoſitionibus poſitis: ſed nihilominus eo differunt; quòd illa. i. categorica probatio, ſumit propoſitiones, ex quibus fit ſyllogiſmus, id eſt, per quas concluditur problema propoſitum; hæc verò, id eſt, ducens ad impoſſibile, harum propoſitionum tantùm vnam ſumit, eíque adiūgit hypotheſim problemati contradicentem. Ait, *ponit quod vult euertere.* &c. *oſtenſiua autem initium ſumit à conceſſis poſitionibus.* Obſerua differentiam inter poſitionem & conceſſionem: nam poni dicuntur etiam ea quæ non conceduntur quaſi vera, ſed ponuntur vt falſa & refutanda. Idcirco ad definitionem ſyllogiſmi reprobaui interpretationem Gellij, qui verbum *poſitis* accepit pro confeſſis & conceſſis, ſuperioris lib. cap. 1. partic. 8.

2 *Item in altera.* Sequitur ſecunda collatio ſumpta à concluſione. Hic differentia eſt, quia ſyllogiſmi categorici concluſio, antequàm probetur, eſt ignota: (ideo namque vtimur ſyllogiſmis, vt ex propoſitionibus notis acquiramus cognitionem concluſionum ignotarum) ea verò concluſio, ad quam deducitur tamquàm impoſſibilem, manifeſtè falſa eſt: eiúſque falſitas nobis nota erat, antequàm fieret ſyllogiſmus ducens ad impoſſibile, vt Ariſtoteles docuit etiam partic. 1. cap. 11. vbi dicebat non eſſe opus vt contradictio concluſionis expreſſè concedatur, quoniam ex ſe manifeſta eſt. patet enim, eam eſſe veram, & concluſionem, ad quam deducitur, eſſe falſam.

3 *Quicquid autem.* Sequitur tertia collatio ſumpta à problemate, terminis, & figura. hic partim hæ probationes conueniūt: partim differunt. Conueniunt problemate, & terminis: quatenus quodcumque problema probatur categoricè, poteſt etiam probari per impoſſibile in iiſdem terminis: & retrò quod probatur per impoſſibile, poteſt reſolui in ſyllogiſmum categoricum conſtantem ex iiſdem terminis, vt Ariſtoteles,

les in ſequentibus particulis diſtinctè docebit. Differunt figurā: quia cùm idem ex iiſdem terminis probatur categoricè & per impoſſibile, in alia figura categoricè, in alia per impoſſibile probatur.

4 *Cùm enim.* Cùm dixerit ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile reſolui in categoricos, & contrà hos quoque in illos reſolui: conſequenter vult vtramque reſolutionem explicare: & incipit ab ea, qua ducentes ad impoſſibile reſoluūtur in categoricos: ac primùm generaliter in hac particula docet, ex qua figura in quam figuram reſolutio fiat: quod quidem diſtinctè docet de ſingulis figuris. Primò igitur loco loquitur de ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile in prima figura: & ait, *cùm ſyllogiſmus* (ſub. ducens ad impoſſibile) *fit in prima figura*, tunc *verum erit*, id eſt, vera concluſio probabitur ſyllogiſmo categorico, in qua reſoluetur ducens ad impoſſibile: *erit* (inquam) *aut in media*. i. ſecunda, *aut in vltima*, id eſt, tertia figura. Secundò cùm ait, *priuatiuum in media*, diſtinctè explicat, quando ſyllogiſmus categoricus fiat in ſecunda, & quando in tertia figura; vt ſciamus, in quam figuram fiat reſolutio ducentis ad impoſſibile: & inquit, problema affirmās cōcludi in prima figura; negans, in ſecunda. Tertiò cùm ait, *cùm autem ſyllogiſmus*, tranſit ad ſecūdam figuram ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile: & inquit, cùm ſyllogiſmus (ſupple, ducens ad impoſſibile) eſt in ſecunda figura, tunc verū problema categoricè probari in prima figura. quod quidem indiſtinctè euenit in omnibus problematis: quia non diſtinguimus hic inter affirmantia & negantia, vt ſuprà diſtinguebamus. Hoc loco notandum eſt, hanc Ariſtotelis ſententiam non eſſe generaliter veram, ſed tantùm valere in præcipuis quibuſdam modis probandi per impoſſibile, quos propoſui. c. 11. 12. & 13. Nam quos modos enarrauit in tribus præcedentibus capitibus, eoſdem reſoluet in hoc capite: quos autem ibi prętermiſit, hîc quoque prætermittet. Cæterùm ſi velimus addere modos ab Ariſtotele omiſſos, non fiet ſemper reſolutio ſecundę figuræ in primam: ſed quandoque in tertiam, veluti ſi problema particulare affirmans probetur ex falſitate maioris propoſitionis in Ceſare, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Ceſ Nihil immortale eſt forma:	*Dat* Omnis anima eſt forma:
a Omnis anima eſt forma:	*iſ* Quædam anima eſt immortalis:
Ergo	Ergo
re Nulla anima eſt immortalis.	*i* Quoddā immortale eſt forma.

Item ſi probetur problema particulare negans ex falſitate maioris propoſitionis in Cameſtres reſolutio fiet in tertiam figurā, id eſt, in Feriſon, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Cam Omnis voluptas eſt expetenda:	*Fer* Nihil turpe eſt expetendum:
eſ Nihil turpe eſt expetendum:	*iſ* Aliquod turpe eſt voluptas:
Ergo	Ergo
tres. Nihil turpe eſt voluptas.	*on* Aliqua voluptas non eſt expetenda.

Sed hos modos probandi per impoſſibile ex falſitate maioris propoſitionis in Ceſare vel Cameſtres Ariſtoteles neque ſuprà conſiderauit, nec in hoc capite conſiderat. Quartò cùm ait, *cùm autem in poſtrema*, tranſit ad tertiam figuram ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, & inquit, cùm in hac figura eſt ſyllogiſmus (ſupple, ducens ad impoſſibile) verum eſſe, id eſt, problema categoricè concludi in prima, & media figura. Quintò cùm ait, *nempe affirmantia*, diſtinctiùs declarās, quod modò dixit, id eſt, quando probatio categorica fiat in prima figura, & quando in ſecunda, inquit problemata affirmantia concludi categoricè in prima figura, negantia verò in ſecunda. Excludit igitur primam figuram, quando problema eſt negans, quamuis in hanc quoque interdum fieri poſſit reſolutio: veluti ſi problema vniuerſale negans probetur per falſitatem maioris in Diſamis, reſolutio poteſt commodè fieri in primam figuram, id eſt in Celarent, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Diſ Quędam auaritia eſt bona.	*Ce* Nullum vitium eſt bonum
am Omnis auaritia eſt vitium:	*la* Omnis auaritia eſt vitium:
Ergo	Ergo
is Quoddā vitium eſt bonum.	*rent* Nulla auaritia eſt bona.

Itidem ſi problema particulare negans probetur per deductionem ad impoſſibile ex falſitate maioris in Datiſi, commodè fieri poteſt reſolutio in primam figuram, id eſt, in Ferio, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Dat Omnis habitus eſt malus:	*Fe* Nulla virtus eſt mala:
iſ Quidam habitus eſt virtus:	*ri* Quidam habitus eſt virtus:
Ergo	Ergo
i Quædam virtus eſt mala.	*o* Quidã habitus non eſt malus.

5 *Probatum enim.* Quæ generaliter propoſuit in præced. partic. deinceps per partes declarat, incipiens à reſolutione ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, qui fiunt in prima figura. Sumpto igitur initio à problemate negante, reſoluit Darij ducentem ad impoſſibile ex falſitate minoris propoſitionis, in Cameſtres. Vide exemplum contextui adiectum.

6 *Similiter* [*fiet.*] Reſoluit Barbara, quo probatur problema particulare negans ex falſitate minoris propoſitionis, in Baroco. exemplum habes contextui ſubiectum.

7 *Itidémque ſi priuatiuum.* Poſtquàm locutus eſt de ſyllogiſmis affirmatiuis, Darij & Barbara, quibus problema negans probatur per impoſſibile: nunc loquitur de ſyllogiſmis negantibus, Ferio & Celarent; quos ait ſimiliter reſolui in ſecundam figuram. Nam Ferio probãs problema vniuerſale negans ex falſitate minoris propoſitionis, reſoluitur in Ceſare: & Celarent ex falſitate minoris propoſitionis colligens problema particulare negans, reſoluitur in Feſtino: vt in exẽplis contextui adiectis inſpicere licet.

8 *Rurſus probatum.* Hactenus de problemate negante. ſequitur problema particulare affirmans. Nam vniuerſale affirmans non probatur in prima figura. Ergo ſi problema particulare affirmans probetur per impoſſibile ex falſitate maioris propoſitionis in Celarẽt, reſolutio fiet in Darapti, vel in Diſamis. ſi verò probetur ex falſitate maioris propoſitionis in Ferio; reſolutio fiet in Datiſi. In hac igitur particula primò Ariſtoteles proponit hoc problema particulare affirmans, aliquod β eſſe α, putà aliquem habitum eſſe bonum. Secundò cùm ait, *ergo hypotheſis*, proponit hypotheſim contradicentem ei problemati, quæ fit maior propoſitio in Celarent, aut Ferio. Tertiò cùm ait, *τὸ β autem*, adiungit alteram propoſitionem, quæ fit minor in Celarẽt. Quartò cùm ait, *ac τὸ α*, vt ſupponat falſitatem concluſionis, ad quam deducimur in Celarent, ſupponit veritatem pronũciati contrarij, vel contradicentis. nam concluſio τοῦ Celarent eſt, nullum γ eſſe α, putà nullam iuſtitiam eſſe bonam: Ariſtoteles autem ſupponit vel contrariam, id eſt, omne γ eſſe α, vel contradictoriam, id eſt, aliquod γ eſſe α. Si contrarium ſumamus: quia propoſitio eſt vniuerſalis, omne γ eſt α, reſolutio fiet in Darapti. ſi verò ſumamus contradictionem, id eſt, aliquod γ eſſe α, reſolutio fiet in Diſamis. Quintò cùm ait, *hæc autem*, reſoluit Celarent in Darapti. ſumit enim pronunciatum contrarium concluſioni τοῦ Celarent, vt in exemplo, quod adieci contextui, cernere licet.

9 *Similiter* [*fiet.*] In hac particula inquit ſimiliter fieri reſolutionem in tertiam figuram, ſi ſumptum fuerit aut α aut β dici de aliquo γ. Hæc duo ſunt ſeorſim explicanda. Intellige α ſumi de aliquo γ, quando ſupponimus ideo falſam eſſe concluſionem τοῦ Celarent, quia vera eſt contradictio. nam concluſio illa erat, nullum γ eſſe α. & hoc pronunciatum fiet maior in Diſamis: quemadmodum cùm ſupponebamus contrarium concluſioni τοῦ Celarent, id eſt, omne γ eſſe α, illud pronunciatum fiebat maior in Darapti. Itaque dum Ariſtoteles hîc ſumit, aliquod γ eſſe α: ſupponit reliqua eſſe eadẽ, quę propoſita fuerunt in præcedẽti partic. proinde innuit reſolutionem τοῦ Celarent in Diſamis. Sequitur vt exponam alterum membrum, nempe ſi ſumatur aliquod Γ eſſe β. hæc eſt minor propoſitio ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile in prima figura. & antea quidem, cùm extrueret ſyllogiſmum in Celarent, ſumebat omne Γ eſſe β: nunc autem facit hanc propoſitionem particularem, aliquod Γ eſt β: ergo indicat ſyllogiſmum in Ferio. Adderem exemplum, niſi iam contextui adieciſſem.

10 *Rurſus in media.* Hucuſque locutus eſt de prima figura: ſequitur ſecunda, in qua primo loco Ariſtoteles cõſiderat problema vniuerſale affirmans, quod probatur ex falſitate minoris in Baroco. Hunc ſyllogiſmum reſoluit in Barbara.

11 *Similiter* [*fiet.*] Probat problema particulare affirmãs ex falſitate minoris in Cameſtres: & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Darij.

12 *Si verò ſyllogiſmus.* Probat problema vniuerſale negans ex falſitate minoris in Feſtino; & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Celarent.

13 *Eadem* [*eſt*] *ratio.* Probat problema particulare negans ex falſitate minoris in.

Ceſare: & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Ferio.

14 *Rurſus in tertia.* Examinatæ ſunt duæ figuræ ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, prima, & ſecunda: ſupereſt tertia. In primis Ariſtoteles probat problema vniuerſale affirmans ex falſitate maioris in Brocardo: & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Barbara.

15 *Eadem[eſt] ratio.* Probat problema particulare affirmans ex falſitate maioris propoſitionis in Feriſon: atque hunc ſyllogiſmum reſoluit in Darij.

16 *Quòd ſi priuatiuus.* Probat problema vniuerſale negans ex falſitate maioris in Diſamis: atque hunc ſyllogiſmum reſoluit in Ceſare, vt in ſequenti exemplo cernere licet.

Diſ	Quædam auaritia eſt bona:	*Ceſ*	Nihil bonũ eſt vitium:
am	Omnis auaritia eſt vitium:	*a*	Omnis auaritia eſt vitium:
	Ergo		Ergo
is	Quoddam vitium eſt bonum.	*re*	Nulla auaritia eſt bona.

In hoc exemplo notandũ eſt, non ſumi pro maiore in Ceſare contradictionem concluſionis in Diſamis, ſed eius conuerſam. Nam concluſio in Diſamis fuit, Quoddam vitiũ eſt bonum: cõtradictio eſt, Nullum vitium eſt bonum: maior autem τῶ Ceſare eſt, Nihil bonum eſt vitium: quoniam propoſitio vniuerſalis negans reciprocatur. Ceterùm ſi ſumamus ipſam cõtradictionem, Nullum vitium eſt bonum: ſyllogiſmus erit in Celarent. Hoc eſt, quod notaui in calce particulæ quartæ. cùm enim Ariſtoteles ibi diceret problemata negantia, quæ probãtur per impoſſibile in tertia figura, probari categoricè in ſecunda: notaui, commodè poſſe reſolui in primam. Nec mirum: cùm prima figura in ſecundam, & ſecũda inuicem in primam reſolui poſſit.

17 *Similiter [fiet.]* Problema particulare negans probat ex falſitate maioris in Datiſi: quem ſyllogiſmum reſoluit in Feſtino. Sed ſimiliter poſſet reſolui in primam figuram, id eſt, Ferio. Typus præcedenti eſt ſimilis. His expoſitis, ſubiiciam tabellam breuiter complectentem omnes reſolutiones ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile in ſyllogiſmos categoricos ab Ariſtotele expoſitos.

Syllogiſmorum ad impoſſibile ducentium Figura.	Modus.	*Problema.*	*Syllogiſmorum categoricorum* Modus.	Figura.
2	BarOCo	A	barBAra	1
3	BROCardo		BARbara	
1	daRIi	E	camEStres	2
	FeRIo		cesAre	
2	FeSTIno		ceLArent	1
3	DISamis		*CElarent CESare	2
1	CELarent	I	DARapti DISamis	3
	FErio		DATiſi	
2	camEStres		daRIi	1
3	FERiſon		DArij	
1	barBAra	O	barOCo	2
	ceLArent		fesTIno	
2	cesAre		feRio	1
3	DATiſi		FErio FEStino	2

in hoc diagrammate cuiuſlibet ſyllogiſmi nomen vnam ſyllabam maioribus characteribus expreſſam habet. hæc autem ſyllaba in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile ſignificat falſam hypotheſim problemati contradicentem: in ſyllogiſmis autem categoricis indicat veram propoſitionē concluſioni ſyllogiſmi ad impoſſibile ducentis oppoſitam. Problemata collocaui inter vtrūq; ſyllogiſmorū genus, quia vtroque modo probantur per eoſdem terminos, id eſt, per impoſſibile, & categoricè. A ſignificat problema vniuerſale affirmans: E, vniuerſale negans: I, particulare affirmans: O, particuláre negans.

Præpoſui ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile ſyllogiſmis categoricis, ſecutus ordinem contextus, in quo de illis in hos reſoluendis agitur.

Quia verò in ſuperiori diagrāmate ij tātùm modi cōtinētur, qui ab Ariſtotele hoc capite proponuntur: idcirco ſubiiciam aliud ſimile diagramma aliorum ſyllogiſmorum ab Ariſtotele prætermiſſorum.

Syllogiſmorum ducentium ad impoſſibile		*Problema.*	*Syllogiſmorum categoricorum.*	
Figura.	*Modus.*		*Modus.*	*Figura.*
3	datiSI. ferISon	E	camEStres. cesAre.	2
2	CESare. FEStino.	I	daRIi. DArij BARbara. vel DArij.	1
3	FE Lapton.			
1	BARbara	O	BROCardo.	3
2	CAMeſtres BARoco.		feRIO.	1
3	DARapti.		brocARdo	3
			CELarent, vel FErio.	1
	darAPti.		ceSAre, vel FesTIno	2
	felAPton.		camEStres. vel barOCo.	
	disAMis. DATiſi. brocARdo,		fesTIno.	1
			FErio.	2
			BARoco.	

18 *Perſpicuum igitur.* Poſtquàm expoſuit ſingulas figuras ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, ex dictis colligit corollarium omnibus figuris commune, nempe eoſdem eſſe terminos in ſyllogiſmo categorico, & in eo qui ducit ad impoſſibile.

19 *Similiter autem.* Cùm expoſuerit reſolutionem ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile in ſyllogiſmos oſtenſiuus nunc è contrario docet, quomodo oſtenſiui reſoluātur in eos, qui ducunt ad impoſſibile: & ait hoc non egere noua expoſitione; quia ſatis patet ex conuerſione ſyllogiſmorū, de qua ſuprà dictū fuit cap. 8. 9. & 10. Nā ſi cōuertas ſyllogiſmum oſtenſiuū, reſolues in ducentē ad impoſſibile. ſuprà namq; docuimus, conuerſionē & deductionē ad impoſſibile fieri eodē modo; tantùm in eo eſſe diſcrimen: quòd conuerſio ſupponit ſyllogiſmum oſtenſiuum antea extructum, deductio ad impoſſibile eum non ſupponit. iā igitur cùm ponamus ſyllogiſmum oſtenſiuum, & eum velimus reſoluere in ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, hoc nihil aliud eſt, quàm conuerſio.

20 *Conſtat igitur.* Concludit, omne problema vtroq; modo probari, id eſt, oſtenſiuè, & per impoſſibile: atq; hos duos modos probandi eſſe inter ſe affines, nec poſſe alterum ab altero ſeparari; nempe quia fiunt: in-

in iiſdem terminis, & alter in alterum reſolui poteſt.

IN CAP. XV. DE RATIONE CONCLVDENDI EX OPPOSITIS.

IN hoc capite explicat Ariſtoteles ſextam & vltimam ſyllogiſmorum facultatem, id eſt, vim concludendi ex propoſitionibus ſibi inuicem contrariis, vel contradicentibus. Hac ratione ſemper efficitur cõcluſio falſa: quoniam idem de ſeipſo in concluſione negatur, vt poſteriùs intelligetur. Huius tractatus vtilitas in eo cernitur; vt aduerſarius per diſputationem ad hanc abſurditatem ducatur, vt neget idem de ſeipſo, veluti vt neget animal eſſe animal: & vt nobiscaueamus, ne oppoſita per imprudentiam concedamus: quod facilè poteſt contingere, ſi aduerſarius cautè interroget, vt explicabitur partic. 14. Sic in refellenda ſententia de mortuorum miſeria, Socrates ducit Axiochum ad hoc, vt ſenſus priuationi adiũgat ſenſum: & Cicero ad Atticũ hoc, vt fateatur eos eſſe, qui non ſunt, primo Tuſc. quæſtion. De ratiocinatione ex oppoſitis, vide etiam octaui Topic. cap. 13.

1 *In qua autem.* Proponit explicandam hanc ſextam ſyllogiſmorum facultatem.

2 *Dico autẽ.* Præmunit diuiſionẽ oppoſitionum, vt intelligamus, ex quibus oppoſitis velit extruere ſyllogiſmos. Proponit igitur quatuor genera oppoſitorum: quorum tria opponuntur re & verbo: omne & nullũ, quæ ſunt contraria: itẽ omne & non omne; vel aliquod & nullum, quæ ſunt contradicentia: vnum eſt genus oppoſitorum verbo tantùm, id eſt, aliquod & non omne, quæ vulgò vocantur ſubcontraria, ab Ariſtotele autem contraria. Primò proponit hæc quatuor genera oppoſitorum, quæ omnia habent oppoſitionem in verbis. Secundò cùm ait, *re vera tres*, oſtendit tria tantùm eſſe, quę reipſa opponuntur, in reliquo eſſe tantùm verbalẽ oppoſitionẽ. Tertiò cùm ait, *Ex his autẽ*, ſubdiuidit, ea quę reipſa opponũtur, in cõtraria. i. & oppoſita contradicentia. nã oppoſitorũ appellatione in hoc c. vt & multis aliis locis κατ' ἐξοχὴν intelligit cõtradicẽtia.

3 *In prima igitur.* Deinceps examinat ſingulas figuras: & primo loco primam: in qua docet ſyllogiſmũ ex oppoſitis fieri non poſſe, vt meritò hæc poteſtas ſyllogiſtica ſit reiecta in vltimũ locũ, quia nõ conuenit omnibus ſyllogiſmis, ſed tantùm ſecundæ, & tertiæ figuræ. Primò igitur proponit hanc ſententiã, in prima figura nõ poſſe fieri ſyllogiſmũ ex oppoſitis, neq; aiẽtẽ, neq; negãtẽ. Secundò cùm ait, *affirmatiuus quidem*, nõ poſſe fieri talem ſyllogiſmũ affirmatiuũ in prima figura, probat ſyllogiſmo extructo in ſecunda figura: quia omnis ſyllogiſmus ex oppoſitis, conſtat ex altera propoſitione affirmante, & altera negãte: ſyllogiſmus autẽ affirmatiuus non conſtat ex altera propoſitione affirmante, altera negante, ſed ex vtriſq; affirmãtibus. Hæc ratio generalis eſt, & cõmunis omnib. ſyllogiſmis affirmatiuis, adeo vt nec in tertia figura ſyllogiſmus affirmatiuus ex oppoſitis fieri poſſit. Deniq; hęc poteſtas eſt propria ſyllogiſmorum negantium in ſecunda, vel tertia figura. Tertiò cùm ait, *priuatiuus autem*, probat non poſſe fieri ſyllogiſmũ negantẽ in prima figura ex oppoſitis. hîc quoque extruit ſyllogiſmum in ſecũda figura: omnes oppoſitæ propoſitiones ita ſunt affectæ: vt altera affirmet, altera neget idẽ attributũ de eodem ſubiecto: atqui propoſitiones ſyllogiſmorum negantium in prima figura non ſunt ita affectæ: ergo hæ propoſitiones non ſunt oppoſitæ. Maior propoſitio manifeſta eſt ex cap. 6. de Interpretat. partic vlt. Minor ab Ariſtot. probatur: quia propoſitiones in prima figura ita conficiuntur, vt alij termino medius ſubiicitur in maiore, alij attribuatur in minore. quare nõ eſt in vtraq; idẽ ſubiectum, cùm in maiore ſit ſubiectum medius terminus, qui non ſubiicitur in minore. rurſus non eſt idẽ attributum: quia medius terminus attribuitur in minore, qui non attribuitur in maiore. In contextu habemus concluſionem. Deinde ibi, *quia oppoſitæ*, maiorem propoſitionem. Deinde ibi, *quod verò*, confirmationem minoris propoſitionis. Tandem ibi, *hæ verò*, minorem propoſitionem, quæ ex ea confirmatione colligitur.

4 *At in media.* Sequitur ſecunda figura, de qua tradit philoſophus regulam generalem, quòd hæc figura recepit argumẽtationẽ ex contrariis, & ex contradicẽtibus.

5 *Sit enim bonum.* Extruit ſyllogiſmum in Cameſtres ex propoſitionibus contrariis: Omnis ſcientia eſt bona, nulla ſcientia eſt bona, ergo nulla ſcientia eſt ſcientia.

6 [*Similiter fiet.*] In exemplo ſuperioris particulæ propoſitiones erant contrariæ, ita vt in vtraque idẽ eſſet ſubiectum nempe ſcientia: nunc ſubiicit alterum exemplum ſimiliter in Cameſtres, in quo propoſitiones ſunt contrariæ, non quia ſit prorſus idem ſubiectum, ſed quia ſubiectum minoris propoſitionis continetur ſub ſubiecto maioris, tamquàm ſpecies ſub genere. Exẽplum tale eſt: Omnis ſcientia eſt bona, nulla

ſci-ntia medica eſt bona, ergo nulla ſcientia medica eſt ſcientia Hoc modo faciliùs peccatur, quàm ſuperiori, præſertim ſi omittatur nomen generis in ſpecie ſignificãda: velut ſi dicatur, Omnis ſcientia eſt bona, nulla medicina eſt bona, ergo nulla medicina eſt ſcientia. nihilominùs enim in concluſione idem negatur de ſeipſo: quandoquidem idem valet, ſiue dicas nullam ſcientiam medicam eſſe ſcientiam, ſiue nullam medicinam eſſe ſcientiam: quia medicina & ſcientia medica idem ſignificant. Concluditur igitur, quandam ſcientiam non eſſe ſcientiã.

7 *Item ſi τὸ α.* A Cameſtres tranſit ad Ceſare: & primò extruit ſyllogiſmum in Ceſare ex contrariis propoſitionibus, quæ ita habent, vt ſubiectum minoris contineatur ſub ſubiecto maioris propoſitionis. Exemplum tale eſt: Nulla ſcientia eſt exiſtimatio, omnis medicina eſt exiſtimatio, ergo nulla medicina eſt ſcientia. Secundò cùm ait, *Differt autem*, diſtinguit hunc ſyllogiſmum à præcedente expoſito in partic. 6. quia termini cõuerſo modo ſe habẽt. Quid autem his verbis ſignificetur, ipſemet in contextu explicat. in ſyllogiſmo enim præcedentis particulæ affirmatio iungebatur ipſi β, id eſt, maiori extremo: hìc verò adiungitur ipſi γ, id eſt, minori extremo. quod perinde eſt, ac ſi Ariſtoteles diceret, in ſuperiori ſyllogiſmo, nempe in Cameſtres, fuiſſe maiorem propoſitionem affirmantem: in hoc autem eſſe minorem affirmantem. maior enim propoſitio dicitur, in qua ponitur maius extremum: minor, in qua minus.

8 *Itidem[fiet.]* Quæ docuit de ſyllogiſmis vniuerſalibus, Cameſtres & Ceſare, producit ad particulares, Baroco & Feſtino. Hic tamen eſt diſcrimen notandum: quia in Ceſare & Cameſtres cùm eſſent propoſitiones vniuerſales, erant inter ſe contrariæ, in Baroco autem & Feſtino cùm altera ſit vniuerſalis, altera particularis, non ſunt contrariæ, ſed contradicentes. Exemplum in Baroco tale eſto: Omnis ſcientia eſt bona, quædam ſcientia non eſt bona, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia. Exemplum in Feſtino: Nulla ſcientia eſt bona, quędam ſcientia non eſt bona, ergo quędam ſcientia nõ eſt ſcientia. Hi ſyllogiſmi habent magnam affinitatem cum ſyllogiſmis illis, Ceſare & Cameſtres, in quibus propoſitio minor pro ſubiecto accipiebat ſpeciem ſubiecti poſiti in maiore propoſitione: nam ibi quoque minor propoſitio cõtradicebat maiori, & concludebatur, quandam ſcientiam, putà medicinam, non eſſe ſcientiam.

9 *Quapropter accidit.* Generaliter concludit, tum demum eſſe ratiocinationem ex oppoſitis in ſecunda figura; cùm aut vnus & idem eſt terminus, maior & minor, aut minor ſub maiore continetur, tamquàm ſpecies ſub genere: alioquin ſi ſint termini planè diuerſi, vt animal & lapis, non erũt oppoſitæ propoſitiones, quæ habebunt hæc diuerſa ſubiecta, licèt idem medius terminus in vtraq; propoſitione attribuatur: veluti, omne animal eſt viuens, nullus lapis eſt viuens.

10 *In tertia verò.* Tranſit ad tertiam figuram, de qua ſunt duæ regulæ. Primò tradit priorẽ regulã, in hac figura non fieri ſyllogiſmum affirmatiuum ex oppoſitis, ob rationem expoſitam ſuprà part. 3. de prima figura. quod enim ad hoc, eadem eſt vtriuſque figuræ ratio. Secundò cùm ait, *Negatiuus autem*, affert ſecundam regulam, id eſt, fieri ſyllogiſmum negatiuum ex oppoſitis in tertia figura. quæ regula confirmatur exemplis proponendis in duabus particulis ſequentibus.

11 *Sit enim.* Extruit ſyllogiſmum in Felapton ex contrariis: Nulla medicina eſt ſcientia, omnis medicina eſt ſcientia, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia.

12 *Similiter[fiet.]* Extruit ſyllogiſmum in Feriſon ex propoſitionibus cõtradicentibus: Nulla medicina eſt ſcientia, quædam medicina eſt ſcientia, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia.

13 *Sunt autem.* Concludit, in tertia figura propoſitiones, quæ ſunt oppoſitæ, ſi ſint vniuerſales in Felapton, eſſe contrarias. ſi altera ſit vniuerſalis, altera particularis, vt in Feriſon: eſſe contradicentes.

14 *Iam verò intelligendum.* Poſtquàm expoſuit, in quibus figuris, & quibus modis ſyllogiſmi ex oppoſitis euidenter fiant: ne quis putet hanc doctrinam eſſe inanem, quòd facilè quiuis ſibi ab hoc vitio cauere poſſit; oſtendit, hoc vitium interdum latẽre; vel quia inter duas propoſitiones oppoſitas, quas aduerſarius interrogauit, multas alias interiecit, vt per obliuionem facilè labi poſſimus, non animaduertentes nos negare quod antea conceſſimus, aut concedere quod antea negauimus; vel quia vnâ propoſitione à nobis conceſſa, poteſt aduerſarius oppoſitam probare, ſicque cogemur fateri & concedere oppoſita. Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, hoc vitiũ interdũ nõ latẽre vt in ſuprà expoſitis exẽplis: interdũ latẽre, vt in dictis duobus caſibus, quorũ alterum Ariſt. in cõtextu expreſſe ponit, cùm ait poſſe per alias interrogationes alterum concludi, id eſt, cùm nos conceſſerimus vnam partem contradictionis vel oppoſitionis, poſſe alteram partem ab aduerſario probari. Alter

caſus non diſertè explicatur in contextu,ſed Ariſtoteles ait ſe eum expoſuiſſe in Topic. nempe lib.8.cap.1.

15 *Cùm autem.* Ex dictis colligit ſex modos, quibus fieri poteſt ratiocinatio ex oppoſitis,interdum in ſecunda figura,quandoque in tertia, modò in vtraque, modò in neutra, vt in diagrammate quod contextui ſubieci,facilè cernere licet.

16 *Perſpicuum autem.* Confert hanc ſextam poteſtatem ſyllogiſmorum cum ſecunda:ac diſtinctionem ponit inter ratiocinationem ex falſis, & ratiocinationem ex oppoſitis:quoniam ex falſis poteſt verum concludi, vt ſuprà docuimus; ex oppoſitis verò numquam verum concluditur, immo concluſio ſemper eſt manifeſtè falſa,& abſurda, in qua negatur idem de ſeipſo.

17 *Conſtat etiam.* Hactenus de ſyllogiſmis categoricis:nunc vult eandem poteſtatem ratiocinandi ex oppoſitis accommodare ſyllogiſmis hypotheticis hoc enim eſt, quod ait, *in paralogiſmis*,ſeu *in vitioſis ratiocinationibus*,id eſt, in iis quæ conſtant ex propoſitionibus oppoſitis, (Paralogiſmi namque ab Ariſtotele vocantur interdum qui in forma ſyllogiſtica peccāt,&nihil cōcludūt: interdū qui quouis modo peccat,ſiue in forma,vt quia minor negat in prima,vel tertia figura;ſiue in materia,vt quia propoſitiones ſunt falſæ,vel inter ſe oppoſitæ:hic autē paralogiſmos ſeu vitioſos ſyllogiſmos vocat ratione materię,quia propoſitiones ſunt oppoſitæ,adeo vt neceſſe ſit vel vtrâque,vel alterutram eſſe falſam)ergo in his paralogiſmis Ariſtoteles ait, *nihil prohibere, quò minùs efficiatur*,id eſt, concludatur *contradictio ſuppoſitionis*,ſiue hypotheſeos,hoc eſt, concludatur id non eſſe,quod ſupponitur eſſe, vel, id eſſe, quod ſupponitur non eſſe. Huius concluſionis hypotheticæ continentis in ſe contradictionem Ariſtoteles hoc exemplum ſubiicit, *Si eſt impar non eſt impar*: & inquit huiuſcemodi concluſiones effici poſſe,quia *ſyllogiſmus contrarius*, id eſt, qui colligit concluſionem,in qua ineſt contrarietas ſiue oppoſitio, fit ex propoſitionibus oppoſitis inter ſe. vnde ſi quis tales propoſitiones,id eſt, hypotheticas oppoſitas ſumpſerit, erit contradictio ſuppoſitionis, id eſt, concludetur id quod hypotheſi contradicit, nempe, ſi non ſit,eſſe,vel,ſi ſit, non eſſe. Vt hoc clariùs intelligatur, operæpretium eſt adiungere eas propoſitiones, ex quibus concluſio illa colligitur, *Ergo ſi eſt impar, non eſt impar*: quoniam Ariſtoteles eas propoſitiones in contextu non ponit. Videtur ergo mihi reſpicere ad ſyllogiſmum hypotheticum captioſum & ſophiſticum, qui ita extruitur in ſecunda figura.Si numerus eſt impar,non diuiditur in partes æquales: atqui ſi numerus eſt impar, diuiditur in partes æquales: ergo ſi numerus eſt impar, non eſt impar. Maior confirmatur exemplo numeri ſeptenarij,qui diuiditur in partes inæquales,quatuor & tria. Minor confirmatur exemplo numeri nouenarij,qui diuiditur in partes æquales,nempe in tria ter accepta.

18 *Iam intelligi.* Hactenus docuit,quomodo per ſyllogiſmum ex oppoſitis concludatur negatio eiuſdem de ſeipſo, & oſtendit,non poſſe fieri per ſyllogiſmum affirmatiuum ex oppoſitis:nunc quærit,an contraria de eodem probari poſſint: ac tres modos tradit ea probandi. Primus modus eſt, cùm vno & eodem ſyllogiſmo contrarium probatur. Secundus, cùm vna contradictionis pars ſupponitur,& altera pars probatur. Tertius, cùm vno ſyllogiſmo vna pars,altero altera pars contradictionis probatur. Hos tres modos declarabo in enarratione contextus. Primò igitur Ariſtoteles proponit hanc ſententiam, non poſſe contrarium concludi affirmatiuè. ſuprà namque docuit poſſe cōcludi negatiuè vno ſyllogiſmo:veluti, bonum non eſſe bonum, ſcientiam non eſſe ſcientiam: nunc ait non poſſe concludi vno ſyllogiſmo affirmatiuo: veluti,non bonum eſſe bonum,vel non ſcientiam eſſe ſcientiam. Secundò cùm ait, *niſi ſtatim*, adiungit exceptionem quandam, atque ita explicat primum modum colligendi contraria per ſyllogiſmum affirmatiuum.Hic modus eſt, cùm ſtatim propoſitio talis ſumitur,id eſt cùm ipſa maior propoſitio in ſe continet vtramque partem contradictionis, vt in exemplo,quod Ariſtoteles ſubiicit in contextu, Omne animal eſt album & non album, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt albus & non albus. Tertiò cùm ait, *ſed vel oportet*, addit alterum modum probandi contrarium, nēpe vt præſumatur contradictio,id eſt,initiò ſupponatur axioma cōtradicens ei quod poſtea probabimus: poſtea verò id probetur, quod ſuppoſitioni contradicit. hac enim ratione aduerſarius concedit contradicentia: vnū,quod ab initio conceſſit:alterū poſtea, coactus vi probationis. Subiicit Ariſtoteles exemplū in contextu, inquiens, *vt omnem ſcientiam* [*eſſe*] *exiſtimationem.* Hæc eſt hypotheſis,quæ ab initio ſupponitur ſine vlla probatione.hac cōceſſa, progreditur ad probādā cōtradictionē per ſyllogiſmū:atq;ait, *&, nō* [*eſſe*] *exiſtimationē.* Hęc eſt cōcluſio cōtradicens illi hypotheſi.Hypotheſis enim erat,omnem ſcientiā eſſe exiſtimationē:hęc verò

debere experi, non adſignificans aliquam debere experi. Cùm ergo dicimus contradictionis alteram partem eſſe veram, alteram falſam: accipimus propoſitionem particularem ſimpliciter: hic autem accipimus particularem anguſtiùs, pro ea quæ tantùm particulariter vera eſt. Ita in noſtro exemplo, cùm aduerſarius neget omnem hominem eſſe ſubſtantiam, cogitur fateri alteram partẽ contradictionis, id eſt, aliquem hominem non eſſe ſubſtantiam. Iam ſi velimus explicare hanc aduerſarij ſententiam, ea poteſt accipi duobus modis. vel enim contendit nullum hominem eſſe ſubſtantiam, vel aliquem eſſe & aliquem non eſſe ſubſtantiam: vtrumuis enim horũ ponatur, falſum erit illud pronũtiatum, omnem hominem eſſe ſubſtantiam. Quintò cùm ait, *Similiter [ſit,]* docet eandem eſſe rationem aliarum figurarum, ſicut enim in omnibus figuris fit conuerſio, ita etiam in omnibus fit deductio ad impoſſibile, vt in ſequentibus diſtinctè & ſingillatim docebit.

2 *Omnia igitur.* Quia proximè dixit, in omnibus figuris poſſe fieri probationem per impoſſibile: nunc docet, quænam problemata in ſingulis figuris porbari poſſint: & ait omnia problemata, id eſt, vniuerſale affirmans, vniuerſale negans, particulare affirmans, & particulare negans poſſe probari in quacunque figura, hoc excepto, quòd vniuerſale affirmans non poteſt probari in prima figura: quia ſcilicèt in primâ figurâ nulla eſt propoſitio particularis negans, quę contradicat problemati, vt ex eius propoſitionis falſitate poſſimus colligere problematis veritatem.

3 *Supponatur enim.* Incipit examinare primã figurã & ſingula problemata probãda per impoſſibile in hac figura: incipit autẽ à problemate vniuerſali affirmante, quod diximus in hac figura non poſſe probari. Hoc Ariſtoteles oſtendit expendens varios modos, quibus videri poſſit probari in prima figura, nec tamen probatur. Primus modus eſt, ſi ſumatur propoſitio contradicens problemati: qui modus ſubdiuiditur in duos: quoniam ea propoſitio ſumitur vel pro maiore, vel pro minore. ſed neutro modo erit ſyllogiſmus: quia cùm problema ſit vniuerſale affirmans, propoſitio contradicens erit particularis negans: qualis propoſitio in prima figura ſumi nõ poteſt, nec vt maior, nec vt minor: quia maior debet eſſe vniuerſalis, hæc autem eſt particularis: item minor debet affirmare, hæc autem negat.

4 *Sin nulli.* Tertius modus eſt, vt ſumatur propoſitio maior problemati contraria, id eſt, vniuerſalis negans. Hoc modo fit ſyllogiſmus in Celarent, quo ducitur aduerſarius ad impoſſibile, ſumptâ maiore falsâ, & minore verâ. nam ex falſitate concluſionis, ac veritate minoris propoſitionis, rectè colligitur falſitas maioris. ſed non poſſumus vlteriùs progredi, & ex falſitate maioris colligere veritatem problematis: quia cùm ſint pronunciata contraria, poſſunt eſſe ſimul falſa. veluti ſi problema ſit, omnem hominẽ eſſe iuſtum; & ſumpta ſit contraria propoſitio, nullum hominem eſſe iuſtum.

5 *Si verò aſſumatur.* Quartus modus eſt, vt ſumatur minor propoſitio problemati cõtraria, nempe vniuerſalis negans. hoc modo nõ eſt ſyllogiſmus, quemadmodũ ex ſecũdo modo, id eſt, cùm minor erat particularis negans: propterea quòd in prima figura minor debet eſſe affirmans.

6 *Quare perſpicuum.* Ex dictis concludit, non probari problema vniuerſale affirmans in prima figura.

7 *Aliorum verò.* Reliqua problemata inquit probari in prima figura: quod deinceps per partes explicabit & confirmabit.

8 *Supponatur enim.* Incipit conſiderare problema particulare affirmans: cuius probandi duos modos tradit. Primus eſt, ſi ſumatur contradicens propoſitio, id eſt, vniuerſalis negans, & accipiatur pro maiore in Celarent. nam ſi maior τοῦ Celarent eſt falſa, problema contradicens eſt verum. Secundus modus eſt primo ſimilis, ſi talis propoſitio maior ſumatur in Ferio. nam Celarẽt & Ferio non differunt maiore propoſitione.

9 *Quòd ſi iuxta.* Tertius modus eſt, ſi ſumatur propoſitio minor cõtradicens problemati, id eſt, propoſitio vniuerſalis negãs, quia problema erat particulare affirmans, hoc modo nihil concluditur: quia minor negat in prima figura. Ait, *iuxta a ſumpta fuerit altera propoſitio.* Alteram propoſitionem appellat propoſitionem veram, quæ adiũgitur propoſitioni falſæ cõtradicenti problemati. Inquit hanc poni *iuxta a*, id eſt, fieri maiorẽ propoſitionẽ: adeo vt illa propoſitio contradicẽs problemati, quę eſt vniuerſalis negãs, fiat minor, contra regulam primæ figuræ.

10 *Neque cùm ſuppoſitum.* Adiungit duos alios modos, quibus non probatur problema particulare affirmans, nempe ſi ſumatur propoſitio contraria (contrariam hîc vocamus, quam vulgò appellant ſubcontrariam) id eſt particularis negãs, ſiue accipiatur pro maiore propoſitione, ſiue pro minore. cùm enim (vt ſuprà notaui) eiuſmodi propoſitio non habeat locum in prima figura, modus eſt inutilis & nihil concludit.

11 *Rurſus*

11 *Rurſus ſupponatur.* Tranſit ad problema vniuerſale negans, cui ſimiliter vel contradicens, vel contraria propoſitio ſumitur. Incipit à contradicente, & oſtendit problema demonſtrari per falſitatem minoris propoſitionis in Darij. nam ſi ea propoſitio particularis affirmãs eſt falſa, ſine dubio cõtradictio, id eſt, vniuerſalis negatio, erit vera.

12 *Similiter* [*fiet.*] Addit alium modum idem probandi per falſitatem minoris in Ferio. hic enim eſt eadem ratio: quia Darij & Ferio non differunt, minore propoſitione.

13 *Quòd ſi propoſitio.* Poſtquam oſtendit probari problema per propoſitionem contradicentem, ſi ea propoſitio fiat minor: nunc oſtendit non probari, ſi ea propoſitio contradicens ſit maior: quia cùm problema ſit vniuerſale negans, propoſitio, quæ contradicit, eſt particularis affirmans, proinde non poteſt fieri maior in prima figura, in qua maior debet eſſe vniuerſalis.

14 *Sin contrarium.* Adhuc de propoſitione contradicente problemati neganti vniuerſali: ſequitur propoſitio contraria, per quam problema probari non poteſt, ob rationem ſuprà expoſitam, quia poſſunt ambo contraria ſimul eſſe falſa.

15 *Supponatur enim.* Quod generaliter dictũ eſt in præced. partic. deinceps per partes confirmatur, examinatis variis modis, quibus ſumi poteſt ea propoſitio problemati contraria. Primus modus eſt, ſi ſumatur pro minore in Barbara.

16 *Similiter* [*fiet.*] Secundus modus eſt, ſi ſumatur pro maiore in Barbara. hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, alteram propoſitionẽ, id eſt, propoſitionem verã, ſumi ad β, id eſt, fieri maiorem propoſitionem. Nam ſi hæc eſt minor: altera, quæ problemati contradicit, eſt maior. Ceterùm ſequentia verba continent aliquid obſcuritatis, dum ait Ariſtoteles, hoc quidem modo effici ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, non tamen tolli hypotheſim. Hypotheſim appellat propoſitionem problemati cõtrariam. Syllogiſmus enim ducens ad impoſſibile conſtat ex duabus propoſitionibus: quarum altera eſt perſpicuè vera, altera, quæ problemati contradicit, nominatur hypotheſis, quia ſupponitur in hoc ſyllogiſmo ex cõceſſione aduerſarij, non ponitur ſimpliciter quaſi vera. Sed hãc hypotheſim nõ tolli, falſum eſt. cùm enim cõcluſio ſit falſa & impoſſibilis, & altera propoſitio ſit vera: neceſſe eſt hypotheſim eſſe falſam, per argumentum à falſitate concluſionis ad falſitatem propoſitionis. Verba igitur Ariſtotelis ſunt intelligenda cautè, & quantum ad effectum, ſeu ratione inſtituti. nam inſtitutum erat, confirmare problema: hypotheſis autem tollitur quidem, non tamen ita tollitur, vt hoc modo confirmetur problema. quare locutio eſt Ariſtotelica, id eſt, conciſa atque ita ſupplenda, ſine explicãda: Non tollitur hypotheſis, id eſt, non ita tollitur hypotheſis, vt confirmetur problema: quia cùm hypotheſis & problema ſint contraria, poſſunt eſſe ambo falſa. Ex dictis apparet, problema vniuerſale negans nunquàm probari per propoſitionem contrariam. Vnde Ariſtoteles in fine huius partic. cùm ait, *quocirca oppoſitum*, colligit ſumẽdum eſſe pronunciatum oppoſitum, hoc eſt, quod contradicat problemati vniuerſali neganti.

17 *Vt autem probetur.* Tranſit ad problema particulare negans: quod poteſt concipi duobus modis, id eſt, aut per particularem, *non omnis*, vel, *non omne*, veluti, non omnis homo eſt iuſtus, non omne animal eſt album: aut per particulam, *aliquis*, ſeu, *quidam*, veluti, aliquis homo non eſt iuſtus, quoddam animal nõ eſt album. verba ſunt diuerſa: ſententia eſt eadem. quapropter quod dicetur de problemate *non omnis*, poſtea producetur ad problema *aliquis non.* In primis reſpiciens Ariſtoteles ad priorem formulam, oſtendit eiuſmodi problema confirmari per propoſitionem contradicentem, non per cõtrariam. Quod attinet ad propoſitionem cõtradicentem, quę eſt vniuerſalis affirmans: hæc ſumi poteſt quatuor modis: quorum tres priores ſunt ſyllogiſtici, & confirmant problema, vltimus eſt modus inutilis, & ἀσυμπέρατος. Primus modus eſt, ſi hæc hypotheſis ſit minor in Barbara.

18 *Similiter* [*fiet.*] Secundus modus eſt, ſi hypotheſis ſit maior in Barbara.

19 *Itidémque.* Tertius modus eſt, ſi hypotheſis ſit minor in Celarent.

20 *Quòd ſi τῷ β.* Quartus modus eſt, ſi hypotheſis ſit maior in modo inutili AE, id eſt, ſi hypotheſi adiungatur minor negans: hic enim modus eſt inutilis in prima figura.

21 *Si verò non fuerit.* Egimus de hypotheſi contradicente problemati: conſequenter agamus de contraria, per quam problema non confirmatur, ob rationem ſuprà expoſitam, quia contraria poſſunt ſimul eſſe falſa. Primò Ariſtoteles proponit hanc ſententiam: ſi ſumatur hypotheſis contraria, id eſt, ſubcontraria, nempe propoſitio particularis affirmans, per eam non cõfirmari propoſitum problema particulare negans, ſed vniuerſale negans. Secundò, cùm ait, *Nam ſi τῷ α*, eam ſententiã confirmat hoc exemplo: Omne bonũ eſt ſubſtantia: quædã voluptas eſt bona: ergo quędã voluptas eſt ſubſtantia.

SEquitur tertia figura, in qua ſimiliter probantur omnia problemata per deductionem ad impoſſibile; quamuis categoricè vniuerſalia probari non poſſint.

1 *Similiter concludetur.* Incipit à problemate vniuerſali affirmante, quod probatur per falſitatem propoſitionis contradicentis, id eſt, maioris in Brocardo.

2 *Si verò ſupponatur.* Oſtendit idem problema non probari per hypotheſim contrariam, veluti per falſitatem maioris propoſitionis in Felaptõ: quia vt ſæpe dixi, contraria poſſunt eſſe ſimul falſa.

3 *Sed ad* [*concludendum.*] Sequitur problema particulare affirmans, quod probatur per hypotheſim contradicentem, nempe ſi falſa ſit maior in Feriſon.

4 *Cùm autem nulli.* Sequitur problema vniuerſale negans, quod probatur per hypotheſim contradicentem, nempe ſi falſa ſit maior in Diſamis.

5 *Quòd ſi ſupponatur.* Oſtendit, idem problema vniuerſale negans non probari per hypotheſim contrariam, veluti ſi falſa ſit maior propoſitio in Darapti, ob rationem antè expoſitam, quòd contraria poſſunt eſſe ſimul falſa.

6 *Sed ad* [*concludendum.*] Problema particulare negans probatur per hypotheſim contradicentem, ſi falſa ſit maior in Datiſi.

7 *Quòd ſi ſupponatur.* Idem problema particulare negans non probatur per hypotheſim contrariam, id eſt, ſubcontrariam, qualis eſt maior in Diſamis. Huic transfer, quæ dicta fuerunt cap. 11 partic. 21. de ſubcontrariis.

8 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis in hoc & duobus præcedentibus capitibus colligitur duo corollaria. Primum eſt, ſupponendum eſſe, quod eſt oppoſitum. ſubaudi, problemati, id eſt, ſumendam eſſe hypotheſim, non contrariam, ſed contradicentem problemati. ſæpe enim Ariſtoteles appellatione oppoſitionis, κατ' ἐξοχὴν ſignificat contradictionem.

9 *Conſtat etiam.* Secundum corollarium eſt, per deductionem ad impoſſibile probari problema affirmatiuum in ſecunda figura, & vniuerſale in tertia, quamuis categoricè in dictis figuris hæc probari nequeant. Adde, quod ſuprà expoſitum fuit, (& hoc erit tertium corollarium) problema vniuerſale affirmans, quod categoricè in ſola prima figura probatur, per impoſſibile in ea ſola non probari. Tandem notandũ eſt, Ariſtotelem in his tribus capitibus propoſuiſſe multos modos probandi problemata per deductionem ad impoſſibile; non tamen omnes: ſed reliqui facilè ſuppleri poſſunt. Generaliter enim tenendum eſt, in quocumque modo ſyllogiſtico reperitur propoſitio contradicens problemati poſſe ex falſitate eius propoſitionis confirmari veritatem problematis. vt autem omnes modi, tam ab Ariſtotele expoſiti, quàm reliqui ab eo prætermiſſi, perſpicuè appareant, & oculis ſubiiciantur, adiungam diagramma quatuor columnis diſtinctum, omnia breuiter complectens. In quo notandum eſt ſyllabas maioribus literis expreſſas ſignificare hypotheſim falſam, problemati contradicentem, ex qua problema confirmatur. Item notandum eſt, eos modos eſſe in contextu Ariſtotelis omiſſos, qui ſunt *hiſce Italicis characteribus* ſcripti: breuitatis enim ſtudio voluit Philoſophus tantùm præcipuos modos exponere.

les in ſequentibus particulis diſtinctè docebit. Differunt figurâ: quia cùm idem ex iiſdem terminis probatur categoricè & per impoſſibile, in alia figura categoricè, in alia per impoſſibile probatur.

4 *Cùm enim.* Cùm dixerit ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile reſolui in categoricos, & contrà hos quoque in illos reſolui: conſequenter vult vtramque reſolutionem explicare: & incipit ab ea, qua ducentes ad impoſſibile reſoluũtur in categoricos: ac primùm generaliter in hac particula docet, ex qua figura in quam figuram reſolutio fiat: quod quidem diſtinctè docet de ſingulis figuris. Primò igitur loco loquitur de ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile in prima figura: & ait, *cùm ſyllogiſmus* (ſub. ducens ad impoſſibile) *ſit in prima figura*, tunc *verum erit*, id eſt, vera concluſio probabitur ſyllogiſmo categorico, in qua reſoluetur ducens ad impoſſibile: *erit* (inquam) *aut in media*. i. ſecunda, *aut in vltima*, id eſt, tertia figura. Secundò cùm ait, *priuatiuum in media*, diſtinctè explicat, quando ſyllogiſmus categoricus fiat in ſecunda, & quando in tertia figura; vt ſciamus, in quam figuram fiat reſolutio ducentis ad impoſſibile: & inquit, problema affirmãs cõcludi in prima figura; negans, in ſecunda. Tertiò cùm ait, *cùm autem ſyllogiſmus*, tranſit ad ſecũdam figuram ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile: & inquit, cùm ſyllogiſmus (ſupple, ducens ad impoſſibile) eſt in ſecunda figura, tunc verũ problema categoricè probari in prima figura. quod quidem indiſtinctè euenit in omnibus problematis: quia non diſtinguimus hic inter affirmantia & negantia, vt ſuprà diſtinguebamus. Hoc loco notandum eſt, hanc Ariſtotelis ſententiam non eſſe generaliter veram, ſed tantùm valere in præcipuis quibuſdam modis probandi per impoſſibile, quos propoſui: c. 11. 12. & 13. Nam quos modos enarrauit in tribus præcedentibus capitibus, eoſdem reſoluet in hoc capite: quos autem ibi pretermiſit, hîc quoque prætermittet. Cæterùm ſi velimus addere modos ab Ariſtotele omiſſos, non fiet ſemper reſolutio ſecundę figuræ in primam: ſed quandoque in tertiam, veluti ſi problema particulare affirmans probetur ex falſitate maioris propoſitionis in Ceſare, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Ceſ Nihil immortale eſt forma:	*Dat* Omnis anima eſt forma:
a Omnis anima eſt forma:	*iſ* Quædam anima eſt immortalis:
Ergo	Ergo
re Nulla anima eſt immortalis.	*i* Quoddã immortale eſt forma.

Item ſi probetur problema particulare negans ex falſitate maioris propoſitionis in Cameſtres reſolutio fiet in tertiam figurã, id eſt, in Feriſon, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Cam Omnis voluptas eſt expetenda:	*Fer* Nihil turpe eſt expetendum:
eſ Nihil turpe eſt expetendum:	*iſ* Aliquod turpe eſt voluptas:
Ergo	Ergo
tres. Nihil turpe eſt voluptas.	*on* Aliqua voluptas non eſt expetenda.

Sed hos modos probandi per impoſſibile ex falſitate maioris propoſitionis in Ceſare vel Cameſtres Ariſtoteles neque ſuprà conſiderauit, nec in hoc capite conſiderat. Quartò cùm ait, *cùm autem in poſtrema*, tranſit ad tertiam figuram ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, & inquit, cùm in hac figura eſt ſyllogiſmus (ſupple, ducens ad impoſſibile) verum eſſe, id eſt, problema categoricè concludi in prima, & media figura. Quintò cùm ait, *nempe affirmantia*, diſtinctiùs declarãs, quod modò dixit, id eſt, quando probatio categorica fiat in prima figura, & quando in ſecunda, inquit problemata affirmantia concludi categoricè in prima figura, negantia verò in ſecunda. Excludit igitur primam figuram, quando problema eſt negans, quamuis in hanc quoque interdum fieri poſſit reſolutio: veluti ſi problema vniuerſale negans probetur per falſitatem maioris in Diſamis, reſolutio poteſt commodè fieri in primam figuram, id eſt in Celarent, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Diſ Quędam auaritia eſt bona.	*Ce* Nullum vitium eſt bonum
am Omnis auaritia eſt vitium:	*la* Omnis auaritia eſt vitium:
Ergo	Ergo
is Quoddã vitium eſt bonum.	*rent* Nulla auaritia eſt bona.

Itidem ſi problema particulare negans probetur per deductionem ad impoſſibile ex falſitate maioris in Datiſi, commodè fieri poteſt reſolutio in primam figuram, id eſt, in Ferio, vt in ſequenti exemplo.

Deductio ad impoſſibile.	*Probatio categorica.*
Dat Omnis habitus eſt malus:	*Fe* Nulla virtus eſt mala:
iſ Quidam habitus eſt virtus:	*ri* Quidam habitus eſt virtus:
Ergo	Ergo
i Quædam virtus eſt mala.	*o* Quidã habitus non eſt malus.

5 *Probatum enim.* Quæ generaliter propoſuit in præced. partic. deinceps per partes declarat, incipiens à reſolutione ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, qui fiunt in prima figura. Sumpto igitur initio à problemate negante, reſoluit Darij ducentem ad impoſſibile ex falſitate minoris propoſitionis, in Cameſtres. Vide exemplum contextui adiectum.

6 *Similiter [fiet.]* Reſoluit Barbara, quo probatur problema particulare negans ex falſitate minoris propoſitionis, in Baroco. exemplum habes contextui ſubiectum.

7 *Itidémque ſi priuatiuum.* Poſtquàm locutus eſt de ſyllogiſmis affirmatiuis, Darij & Barbara, quibus problema negans probatur per impoſſibile: nunc loquitur de ſyllogiſmis negantibus, Ferio & Celarent; quos ait ſimiliter reſolui in ſecundam figuram. Nam Ferio probãs problema vniuerſale negans ex falſitate minoris propoſitionis, reſoluitur in Ceſare: & Celarent ex falſitate minoris propoſitionis colligens problema particulare negans, reſoluitur in Feſtino: vt in exẽplis contextui adiectis inſpicere licet.

8 *Rurſus probatum.* Hactenus de problemate negante. ſequitur problema particulare affirmans. Nam vniuerſale affirmans non probatur in prima figura. Ergo ſi problema particulare affirmans probetur per impoſſibile ex falſitate maioris propoſitionis in Celarẽt, reſolutio fiet in Darapti, vel in Diſamis. ſi verò probetur ex falſitate maioris propoſitionis in Ferio; reſolutio fiet in Datiſi. In hac igitur particula primò Ariſtoteles proponit hoc problema particulare affirmans, aliquod β eſſe α, putà aliquem habitum eſſe bonum. Secundò cùm ait, *ergo hypotheſis*, proponit hypotheſim contradicentem ei problemati, quæ fit maior propoſitio in Celarent, aut Ferio. Tertiò cùm ait, *τὸ β autem*, adiungit alteram propoſitionem, quæ fit minor in Celarẽt. Quartò cùm ait, *ἀε τὸ α*, vt ſupponat falſitatem concluſionis, ad quam deducimur in Celarent, ſupponit veritatem pronũciati contrarij, vel contradicentis. nam concluſio τοῦ Celarent eſt, nullum γ eſſe α, putà nullam iuſtitiam eſſe bonam: Ariſtoteles autem ſupponit vel contrariam, id eſt, omne γ eſſe α, vel contradictoriam, id eſt, aliquod γ eſſe α. Si contrarium ſumamus: quia propoſitio eſt vniuerſalis, omne γ eſt α, reſolutio fiet in Darapti. ſi verò ſumamus contradictionem, id eſt, aliquod γ eſſe α, reſolutio fiet in Diſamis. Quintò cùm ait, *hæc autem*, reſoluit Celarent in Darapti. ſumit enim pronunciatum contrarium concluſioni τοῦ Celarent, vt in exemplo, quod adieci contextui, cernere licet.

9 *Similiter [fiet.]* In hac particula inquit ſimiliter fieri reſolutionem in tertiam figuram, ſi ſumptum fuerit aut α aut β dici de aliquo γ. Hæc duo ſunt ſeorſim explicanda. Intellige α ſumi de aliquo γ, quando ſupponimus ideo falſam eſſe concluſionem τοῦ Celarent, quia vera eſt contradictio. nam concluſio illa erat, nullum γ eſſe α. & hoc pronunciatum fiet maior in Diſamis: quemadmodum cùm ſupponebamus contrarium concluſioni τοῦ Celarent, id eſt, omne γ eſſe α, illud pronunciatum fiebat maior in Darapti. Itaque dum Ariſtoteles hîc ſumit, aliquod γ eſſe α: ſupponit reliqua eſſe eadẽ, quę propoſita fuerunt in præcedẽti partic. proinde innuit reſolutionem τοῦ Celarent in Diſamis. Sequitur vt exponam alterum membrum, nempe ſi ſumatur aliquod γ eſſe β. hæc eſt minor propoſitio ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile in prima figura. & antea quidem, cùm extrueret ſyllogiſmum in Celarent, ſumebat omne γ eſſe β: nunc autem facit hanc propoſitionem particularem, aliquod γ eſt β: ergo indicat ſyllogiſmum in Ferio. Adderem exemplum, niſi iam contextui adieciſſem.

10 *Rurſus in media.* Hucuſque locutus eſt de prima figura: ſequitur ſecunda, in qua primo loco Ariſtoteles cõſiderat problema vniuerſale affirmans, quod probatur ex falſitate minoris in Baroco. Hunc ſyllogiſmum reſoluit in Barbara.

11 *Similiter [fiet.]* Probat problema particulare affirmãs ex falſitate minoris in Cameſtres: & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Darij.

12 *Si verò ſyllogiſmus.* Probat problema vniuerſale negans ex falſitate minoris in Feſtino; & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Celarent.

13 *Eadem [eſt] ratio.* Probat problema particulare negans ex falſitate minoris in Ceſare:

Ceſare : & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Ferio.

14 *Rurſus in tertia.* Examinatæ ſunt duæ figuræ ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, prima, & ſecunda: ſupereſt tertia. In primis Ariſtoteles probat problema vniuerſale affirmans ex falſitate maioris in Brocardo: & hunc ſyllogiſmum reſoluit in Barbara.

15 *Eadem[eſt] ratio.* Probat problema particulare affirmans ex falſitate maioris propoſitionis in Feriſon : atque hunc ſyllogiſmum reſoluit in Darij.

16 *Quòd ſi priuatiuus.* Probat problema vniuerſale negans ex falſitate maioris in Diſamis : atque hunc ſyllogiſmum reſoluit in Ceſare , vt in ſequenti exemplo cernere licet.

Diſ Quædam auaritia eſt bona:	*Ceſ* Nihil bonũ eſt vitium:
am Omnis auaritia eſt vitium:	*a* Omnis auaritia eſt vitium:
Ergo	Ergo
is Quoddam vitium eſt bonum.	*re* Nulla auaritia eſt bona.

In hoc exemplo notandũ eſt , non ſumi pro maiore in Ceſare contradictionem concluſionis in Diſamis, ſed eius conuerſam. Nam concluſio in Diſamis fuit , Quoddam vitiũ eſt bonum: cõtradictio eſt, Nullum vitium eſt bonum: maior autem q̃ Ceſare eſt, Nihil bonum eſt vitium : quoniam propoſitio vniuerſalis negans reciprocatur. Ceterùm ſi ſumamus ipſam cõtradictionem, Nullum vitium eſt bonum : ſyllogiſmus erit in Celarent. Hoc eſt, quod notaui in calce particulæ quartæ. cùm enim Ariſtoteles ibi diceret problemata negantia, quæ probãtur per impoſſibile in tertia figura, probari categoricè in ſecunda: notaui, commodè poſſe reſolui in primam. Nec mirum: cùm prima figura in ſecundam, & ſecũda inuicem in primam reſolui poſſit.

17 *Similiter [fiet.]* Problema particulare negans probat ex falſitate maioris in Datiſi: quem ſyllogiſmum reſoluit in Feſtino. Sed ſimiliter poſſet reſolui in primam figuram, id eſt, Ferio. Typus præcedenti eſt ſimilis. His expoſitis, ſubiiciam tabellam breuiter complectentem omnes reſolutiones ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile in ſyllogiſmos categoricos ab Ariſtotele expoſitos.

Syllogiſmorum ad impoſſibile ducentium Figura.	Modus.	*Problema.*	*Syllogiſmorum categoricorum* Modus.	Figura.
2	BarOCo	A	barBAra	1
3	BROCardo		BARbara	
1	daRIi	E	camEStres	2
	FeRIo		cesAre	
2	FeSTIno		ceLArent	1
3	DISamis		CElarent CESare	2
1	CELarent	I	DARapti DISamis	3
	FErio		DATiſi	
2	camEStres		daRIi	1
3	FERiſon		DArij	
1	barBAra	O	barOCo	2
	ceLArent		fesTIno	
2	cesAre		feRio	1
3	DATiſi		FErio FEStino	2

in hoc diagrammate cuiuſlibet ſyllogiſmi nomen vnam ſyllabam maioribus characteribus expreſſam habet. hæc autem ſyllaba in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile ſignificat falſam hypotheſim problemati contradicentem: in ſyllogiſmis autem categoricis indicat veram propoſitionē concluſioni ſyllogiſmi ad impoſſibile ducentis oppoſitam. Problemata collocaui inter vtrũq; ſyllogiſmorũ genus, quia vtroque modo probantur per eoſdem terminos, id eſt, per impoſſibile, & categoricè. A ſignificat problema vniuerſale affirmans: E, vniuerſale negans: I, particulare affirmans: O, particulare negans.

Præpoſui ſyllogiſmos ducentes ad impoſſibile ſyllogiſmis categoricis, ſecutus ordinem contextus, in quo de illis in hos reſoluendis agitur.

Quia verò in ſuperiori diagrãmate ij tãtùm modi cõtinẽtur, qui ab Ariſtotele hoc capite proponuntur: idcirco ſubiiciam aliud ſimile diagramma aliorum ſyllogiſmorum ab Ariſtotele prætermiſſorum.

Syllogiſmorum ducentium ad impoſſibile		*Problema.*	*Syllogiſmorum categoricorum.*	
Figura.	*Modus.*		*Modus.*	*Figura.*
3	datiSI. ferISon	E	camEStres. cesAre.	2
2	CESare. FEStino.	I	daRIi. DArij BARbara. vel DArij.	1
3	FE Lapton.			
1	BARbara	O	BROCardo.	3
2	CAMeſtres BARoco.		feRIO. brocARdo	1 3
3	DARapti.		CELarent, vel FErio.	1
	darAPti.		ceSAre, vel FesTIno	2
	felAPton.		camEStres. vel barOCo.	1
	disAMis. DATiſi. brocARdo,		fesTIno. FErio. BARoco.	1 2

18 *Perſpicuum igitur.* Poſtquàm expoſuit ſingulas figuras ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile, ex dictis colligit corollarium omnibus figuris commune, nempe eoſdem eſſe terminos in ſyllogiſmo categorico, & in eo qui ducit ad impoſſibile.

19 *Similiter autem.* Cùm expoſuerit reſolutionem ſyllogiſmorum ducentium ad impoſſibile in ſyllogiſmos oſtenſiuus nunc è contrario docet, quomodo oſtenſiui reſoluãtur in eos, qui ducunt ad impoſſibile: & ait hoc non egere noua expoſitione; quia ſatis patet ex conuerſione ſyllogiſmorũ, de qua ſuprà dictũ fuit cap. 8. 9. & 10. Nã ſi cõuertas ſyllogiſmum oſtenſiuũ, reſolues in ducentē ad impoſſibile. ſuprà namq; docuimus, conuerſionē & deductionē ad impoſſibile fieri eodē modo; tantùm in eo eſſe diſcrimen: quòd conuerſio ſupponit ſyllogiſmum oſtenſiuum antea extructum, deductio ad impoſſibile eum non ſupponit. iã igitur cùm ponamus ſyllogiſmum oſtenſiuum, & eum velimus reſoluere in ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, hoc nihil aliud eſt, quàm conuerſio.

20 *Conſtat igitur.* Concludit, omne problema vtroq; modo probari, id eſt, oſtenſiuè, & per impoſſibile: atq; hos duos modos probandi eſſe inter ſe affines, nec poſſe alterum ab altero ſeparari; nempe quia fiunt: in-

in iiſdem terminis, & alter in alterum reſolui poteſt.

IN CAP. XV. DE RATIONE CONCLVDENDI EX OPPOSITIS.

IN hoc capite explicat Ariſtoteles ſextam & vltimam ſyllogiſmorum facultatem, id eſt, vim concludendi ex propoſitionibus ſibi inuicem contrariis, vel contradicentibus. Hac ratione ſemper efficitur cõcluſio falſa: quoniam idem de ſeipſo in concluſione negatur, vt poſteriùs intelligetur. Huius tractatus vtilitas in eo cernitur; vt aduerſarius per diſputationem ad hanc abſurditatem ducatur, vt neget idem de ſeipſo, veluti vt neget animal eſſe animal: & vt nobiſcaueamus, ne oppoſita per imprudentiam concedamus: quod facilè poteſt contingere, ſi aduerſarius cautè interroget, vt explicabitur partic. 14. Sic in refellenda ſententia de mortuorum miſeria, Socrates ducit Axiochum ad hoc, vt ſenſus priuationi adiũgat ſenſum: & Cicero ad Atticũ hoc, vt fateatur eos eſſe, qui non ſunt, primo Tuſc. quæſtion. De ratiocinatione ex oppoſitis, vide etiam octaui Topic. cap. 13.

1 *In qua autem.* Proponit explicandam hanc ſextam ſyllogiſmorum facultatem.

2 *Dico autẽ.* Præmunit diuiſionẽ oppoſitionum, vt intelligamus, ex quibus oppoſitis velit extruere ſyllogiſmos. Proponit igitur quatuor genera oppoſitorum: quorum tria opponuntur re & verbo: omne & nullũ, quæ ſunt contraria: itẽ omne & non omne; vel aliquod & nullum, quæ ſunt contradicentia: vnum eſt genus oppoſitorum verbo tantùm, id eſt, aliquod & non omne, quæ vulgò vocantur ſubcontraria, ab Ariſtotele autem contraria. Primò proponit hæc quatuor genera oppoſitorum, quæ omnia habent oppoſitionem in verbis. Secundò cùm ait, *re vera tres*, oſtendit tria tantùm eſſe, quę reipſa opponuntur, in reliquo eſſe tantùm verbalẽ oppoſitionẽ. Tertiò cùm ait, *Ex his autẽ*, ſubdiuidit, ea quę reipſa opponũtur, in cõtraria. i. & oppoſita contradicentia. nã oppoſitorũ appellatione in hoc c. vt & multis aliis locis κατ' ἐξοχὴν intelligit cõtradicẽtia.

3 *In prima igitur.* Deinceps examinat ſingulas figuras: & primo loco primam: in qua docet ſyllogiſmũ ex oppoſitis fieri non poſſe, vt meritò hæc poteſtas ſyllogiſtica ſit roiecta in vltimũ locũ, quia nõ conuenit omnibus ſyllogiſmis, ſed tantùm ſecundæ, & tertiæ figuræ. Primò igitur proponit hanc ſententiã, in prima figura nõ poſſe fieri ſyllogiſmũ ex oppoſitis, neq; aientẽ, neq; negãtẽ. Secundò cùm ait, *affirmatiuus quidem*, nõ poſſe fieri talem ſyllogiſmũ affirmatiuũ in prima figura, probat ſyllogiſmo extructo in ſecunda figura: quia omnis ſyllogiſmus ex oppoſitis, conſtat ex altera propoſitione affirmante, & altera negãte: ſyllogiſmus autẽ affirmatiuus non conſtat ex altera propoſitione affirmante, altera negante, ſed ex vtriſq; affirmãtibus. Hæc ratio generalis eſt, & cõmunis omnib. ſyllogiſmis affirmatiuis, adeo vt nec in tertia figura ſyllogiſmus affirmatiuus ex oppoſitis fieri poſſit. Deniq; hęc poteſtas eſt propria ſyllogiſmorum negantium in ſecunda, vel tertia figura. Tertiò cùm ait, *priuatiuus autem*, probat non poſſe fieri ſyllogiſmũ negantẽ in prima figura ex oppoſitis. hîc quoque extruit ſyllogiſmum in ſecũda figura: omnes oppoſitæ propoſitiones ita ſunt affectæ: vt altera affirmet, altera neget idẽ attributũ de eodem ſubiecto: atqui propoſitiones ſyllogiſmorum negantium in prima figura non ſunt ita affectæ: ergo hæ propoſitiones non ſunt oppoſitæ. Maior propoſitio manifeſta eſt ex cap. 6. de Interpretat. partic vlt. Minor ab Ariſtot. probatur: quia propoſitiones in prima figura ita conficiuntur, vt alij termino medius ſubiicitur in maiore, alij attribuatur in minore. quare nõ eſt in vtraq; idẽ ſubiectum, cùm in maiore ſit ſubiectum medius terminus, qui non ſubiicitur in minore. rurſus non eſt idẽ attributum: quia medius terminus attribuitur in minore, qui non attribuitur in maiore. In contextu habemus concluſionem. Deinde ibi, *quia oppoſitæ*, maiorem propoſitionem. Deinde ibi, *quod verò*, confirmationem minoris propoſitionis. Tandem ibi, *hæ verò*, minorem propoſitionem, quæ ex ea confirmatione colligitur.

4 *At in media.* Sequitur ſecunda figura, de qua tradit philoſophus regulam generalem, quòd hæc figura recepit argumẽtationẽ ex contrariis, & ex contradicẽtibus.

5 *Sit enim bonum.* Extruit ſyllogiſmum in Cameſtres ex propoſitionibus contrariis: Omnis ſcientia eſt bona, nulla ſcientia eſt bona, ergo nulla ſcientia eſt ſcientia.

6 [*Similiter fiet.*] In exemplo ſuperioris partic. læ propoſitiones erant contrariæ, ita vt in vtraque idẽ eſſet ſubiectum nempe ſcientia: nunc ſubiicit alterum exemplum ſimiliter in Cameſtres, in quo propoſitiones ſunt contrariæ, non quia ſit prorſus idem ſubiectum, ſed quia ſubiectum minoris propoſitionis continetur ſub ſubiecto maioris, tamquàm ſpecies ſub genere. Exẽplum tale eſt: Omnis ſcientia eſt bona, nulla

ſcientia medica eſt bona, ergo nulla ſcientia medica eſt ſcientia. Hoc modo faciliùs peccatur, quàm ſuperiori, præſertim ſi omittatur nomen generis in ſpecie ſignificãda: veluti ſi dicitur, Omnis ſcientia eſt bona, nulla medicina eſt bona, ergo nulla medicina eſt ſcientia. nihilominùs enim in concluſione idem negatur de ſeipſo: quandoquidem idem valet, ſiue dicas nullam ſcientiam medicam eſſe ſcientiam, ſiue nullam medicinam eſſe ſcientiam: quia medicina & ſcientia medica idem ſignificant. Concluditur igitur, quandam ſcientiam non eſſe ſcientiã.

7 *Item ſi τὸ α.* A Cameſtres tranſit ad Ceſare: & primò extruit ſyllogiſmum in Ceſare ex contrariis propoſitionibus, quæ ita habent, vt ſubiectum minoris contineatur ſub ſubiecto maioris propoſitionis. Exemplum tale eſt: Nulla ſcientia eſt exiſtimatio, omnis medicina eſt exiſtimatio, ergo nulla medicina eſt ſcientia. Secundò cùm ait, *Differt autem*, diſtinguit hunc ſyllogiſmum à præcedente expoſito in partic. 6. quia termini cõuerſo modo ſe habẽt. Quid autem his verbis ſignificetur, ipſemet in contextu explicat. in ſyllogiſmo enim præcedentis particulæ affirmatio iungebatur ipſi β, id eſt, maiori extremo: hìc verò adiungitur ipſi γ, id eſt, minori extremo. quod perinde eſt, ac ſi Ariſtoteles diceret, in ſuperiori ſyllogiſmo, nempe in Cameſtres, fuiſſe maiorem propoſitionem affirmantem: in hoc autem eſſe minorem affirmantem. maior enim propoſitio dicitur, in qua ponitur maius extremum: minor, in qua minus.

8 *Itidem[fiet.]* Quæ docuit de ſyllogiſmis vniuerſalibus, Cameſtres & Ceſare, producit ad particulares, Baroco & Feſtino. Hic tamen eſt diſcrimen notandum: quia in Ceſare & Cameſtres cùm eſſent propoſitiones vniuerſales, erant inter ſe contrariæ, in Baroco autem & Feſtino cùm altera ſit vniuerſalis, altera particularis, non ſunt contrariæ, ſed contradicentes. Exemplum in Baroco tale eſto: Omnis ſcientia eſt bona, quædam ſcientia non eſt bona, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia. Exemplum in Feſtino: Nulla ſcientia eſt bona, quędam ſcientia non eſt bona, ergo quędam ſcientia nõ eſt ſcientia. Hi ſyllogiſmi habent magnam affinitatem cum ſyllogiſmis illis, Ceſare & Cameſtres, in quibus propoſitio minor pro ſubiecto accipiebat ſpeciem ſubiecti poſiti in maiore propoſitione: nam ibiquoque minor propoſitio cõtradicebat maiori, & concludebatur, quandam ſcientiam, putà medicinam, non eſſe ſcientiam.

9 *Quapropter accidit.* Generaliter concludit, tum demum eſſe ratiocinationem ex oppoſitis in ſecunda figura; cùm aut vnus & idem eſt terminus, maior & minor, aut minor ſub maiore continetur, tamquàm ſpecies ſub genere: alioquin ſi ſint termini planè diuerſi, vt animal & lapis, non erunt oppoſitæ propoſitiones, quæ habebunt hæc diuerſa ſubiecta, licèt idem medius terminus in vtraq; propoſitione attribuatur: veluti, omne animal eſt viuens, nullus lapis eſt viuens.

10 *In tertia verò.* Tranſit ad tertiam figuram, de qua ſunt duæ regulæ. Primò tradit priorẽ regulã, in hac figura non fieri ſyllogiſmum affirmatiuum ex oppoſitis, ob rationem expoſitam ſuprà part. 3. de prima figura. quod enim ad hoc, eadem eſt vtriuſque figuræ ratio. Secundò cùm ait, *Negatiuus autem*, affert ſecundam regulam, id eſt, fieri ſyllogiſmum negatiuum ex oppoſitis in tertia figura. quæ regula confirmatur exemplis proponendis in duabus particulis ſequentibus.

11 *Sit enim.* Extruit ſyllogiſmum in Felapton ex contrariis: Nulla medicina eſt ſcientia, omnis medicina eſt ſcientia, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia.

12 *Similiter[fiet.]* Extruit ſyllogiſmum in Feriſon ex propoſitionibus cõtradicentibus: Nulla medicina eſt ſcientia, quædam medicina eſt ſcientia, ergo quædam ſcientia non eſt ſcientia.

13 *Sunt autem.* Concludit, in tertia figura propoſitiones, quæ ſunt oppoſitæ, ſi ſint vniuerſales in Felapton, eſſe contrarias. ſi altera ſit vniuerſalis, altera particularis, vt in Feriſon: eſſe contradicentes.

14 *Iam verò intelligendum.* Poſtquàm expoſuit, in quibus figuris, & quibus modis ſyllogiſmi ex oppoſitis euidenter fiant: ne quis putet hanc doctrinam eſſe inanem, quòd facilè quiuis ſibi ab hoc vitio cauere poſſit; oſtendit, hoc vitium interdum latẽre; vel quia inter duas propoſitiones oppoſitas, quas aduerſarius interrogauit, multas alias interiecit, vt per obliuionem facilè labi poſſimus, non animaduertentes nos negare quod antea conceſſimus, aut concedere quod antea negauimus; vel quia vnâ propoſitione à nobis conceſſa, poteſt aduerſarius oppoſitam probare, ſicque cogemur fateri & concedere oppoſita. Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, hoc vitiũ interdũ nõ latẽre vt in ſuprà expoſitis exẽplis: interdũ latẽre, vt in dictis duobus caſibus, quorũ alterum Ariſt. in cõtextu expreſſe ponit, cùm ait poſſe per alias interrogationes alterum concludi, id eſt, cùm nos conceſſerimus vnam partem contradictionis vel oppoſitionis, poſſe alteram partem ab aduerſario probari. Alter

caſus

caſus non diſertè explicatur in contextu,ſed Ariſtoteles ait ſe eum expoſuiſſe in Topic. nempe lib.8.cap.1.

15 *Cùm autem.* Ex dictis colligit ſex modos, quibus fieri poteſt ratiocinatio ex oppoſitis,interdum in ſecunda figura,quandoque in tertia, modò in vtraque, modò in neutra, vt in diagrammate quod contextui ſubieci,facilè cernere licet.

16 *Perſpicuum autem.* Confert hanc ſextam poteſtatem ſyllogiſmorum cum ſecunda:ac diſtinctionem ponit inter ratiocinationem ex falſis, & ratiocinationem ex oppoſitis:quoniam ex falſis poteſt verum concludi, vt ſuprà docuimus; ex oppoſitis verò numquam verum concluditur , immo concluſio ſemper eſt manifeſtè falſa,& abſurda, in qua negatur idem de ſeipſo.

17 *Conſtat etiam.* Hactenus de ſyllogiſmis categoricis:nunc vult eandem poteſtatem ratiocinandi ex oppoſitis accommodare ſyllogiſmis hypotheticis hoc enim eſt, quod ait, *in paralogiſmis*,ſeu *in vitioſis ratiocinationibus*,id eſt, in iis quæ conſtant ex propoſitionibus oppoſitis, (Paralogiſmi namque ab Ariſtotele vocantur interdum qui in forma ſyllogiſtica peccãt,&nihil cõcludũt: interdũ qui quouis modo peccat,ſiue in forma,vt quia minor negat in prima,vel tertia figura;ſiue in materia,vt quia propoſitiones ſunt falſæ,vel inter ſe oppoſitæ:hic autẽ paralogiſmos ſeu vitioſos ſyllogiſmos vocat ratione materię,quia propoſitiones ſunt oppoſitæ,adeo vt neceſſe ſit vel vtrãque,vel alterutram eſſe falſam)ergo in his paralogiſmis Ariſtoteles ait, *nihil prohibere , quò minus efficiatur*,id eſt, concludatur *contradictio ſuppoſitionis*,ſiue hypotheſeos,hoc eſt , concludatur id non eſſe,quod ſupponitur eſſe, vel, id eſſe, quod ſupponitur non eſſe. Huius concluſionis hypotheticæ continentis in ſe contradictionem Ariſtoteles hoc exemplum ſubiicit, *Si eſt impar non eſt impar*: & inquit huiuſcemodi concluſiones effici poſſe,quia *ſyllogiſmus contrarius*, id eſt , qui colligit concluſionem,in qua ineſt contrarietas ſiue oppoſitio, fit ex propoſitionibus oppoſitis inter ſe.vnde ſi quis tales propoſitiones,id eſt, hypotheticas oppoſitas ſumpſerit, erit contradictio ſuppoſitionis , id eſt , concludetur id quod hypotheſi contradicit , nempe , ſi non ſit,eſſe,vel,ſi ſit, non eſſe. Vt hoc clarius intelligatur, operæpretium eſt adiungere eas propoſitiones, ex quibus concluſio illa colligitur, *Ergo ſi eſt impar , non eſt impar*: quoniam Ariſtoteles eas propoſitiones in contextu non ponit. Videtur ergo mihi reſpicere ad ſyllogiſmum hypotheticum captioſum & ſophiſticum, qui ita extruitur in ſecunda figura.Si numerus eſt impar,non diuiditur in partes æquales: atqui ſi numerus eſt impar , diuiditur in partes æquales: ergo ſi numerus eſt impar , non eſt impar. Maior confirmatur exemplo numeri ſeptenarij,qui diuiditur in partes inæquales,quatuor & tria. Minor confirmatur exemplo numeri nouenarij,qui diuiditur in partes ęquales,nempe in tria ter accepta.

18 *Iam intelligi.* Hactenus docuit,quomodo per ſyllogiſmum ex oppoſitis concludatur negatio eiuſdem de ſeipſo , & oſtendit,non poſſe fieri per ſyllogiſmum affirmatiuum ex oppoſitis:nunc quærit,an contraria de eodem probari poſſint: ac tres modos tradit ea probandi. Primus modus eſt, cùm vno & eodem ſyllogiſmo contrarium probatur. Secundus, cùm vna contradictionis pars ſupponitur,& altera pars probatur. Tertius , cùm vno ſyllogiſmo vna pars,altero altera pars contradictionis probatur. Hos tres modos declarabo in enarratione contextus. Primò igitur Ariſtoteles proponit hanc ſententiam , non poſſe contrarium concludi affirmatiuè. ſuprà namque docuit poſſe cõcludi negatiuè vno ſyllogiſmo:veluti, bonum non eſſe bonum, ſcientiam non eſſe ſcientiam: nunc ait non poſſe concludi vno ſyllogiſmo affirmatiuo: veluti,non bonum eſſe bonum,vel non ſcientiam eſſe ſcientiam. Secundò cùm ait, *niſi ſtatim*, adiungit exceptionem quandam, atque ita explicat primum modum colligendi contraria per ſyllogiſmum affirmatiuum.Hic modus eſt, cùm ſtatim propoſitio talis ſumitur,id eſt cùm ipſa maior propoſitio in ſe continet vtramque partem contradictionis, vt in exemplo,quod Ariſtoteles ſubiicit in contextu, Omne animal eſt album & non album , omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt albus & non albus. Tertiò cùm ait, *ſed vel oportet* , addit alterum modum probandi contrarium, nẽpe vt præſumatur contradictio,id eſt,initiò ſupponatur axioma cõtradicens ei quod poſtea probabimus : poſtea verò id probetur, quod ſuppoſitioni contradicit. hac enim ratione aduerſarius concedit contradicentia: vnũ,quod ab initio conceſſit:alterũ poſtea, coactus vi probationis. Subiicit Ariſtoteles exemplũ in contextu , inquiens , *vt omnem ſcientiam [eſſe] exiſtimationem*. Hæc eſt hypotheſis,quæ ab initio ſupponitur ſine vlla probatione.hac cõceſſa, progreditur ad probãdã cõtradictionẽ per ſyllogiſmũ:atq;ait, *&, nõ [eſſe] exiſtimationẽ*.Hęc eſt cõcluſio cõtradicens illi hypotheſi.Hypotheſis enim erat,omnem ſcientiã eſſe exiſtimationẽ:hęc verò

concluſio eſt, non omnem ſcientiam eſſe exiſtimationem. Hanc igitur concluſionem inquit Ariſtoteles nos *poſtea*, id eſt, poſt conceſſam illam contradicentem hypotheſim, *ſumere*, id eſt colligere & probare[*ex eo*]*quod* &c. Extruit ad eam concluſionem probandam ſyllogiſmum in Felapton: Nulla medicina eſt exiſtimatio, omnis medicina eſt ſcientia, ergo aliqua ſcientia non eſt exiſtimatio. Huius ſyllogiſmi primo loco ponit concluſionem, ſecundo loco minorem, vltimo maiorem. Hic igitur eſt ſecundus modus, quo aduerſarius cogitur cōcedere cōtraria: cùm alteram partem contradictionis conceſſit, & nos alteram probamus. Hoc autem modo inquit Ariſtoteles fieri Elenchos. nā Elenchus eſt ſyllogiſmus contradictionis, vt definietur huius libri cap. 20. partic. 2. & Elenchor. cap. 1. partic. 4. Quartò cùm ait, *vel* [*concludendum*,] ponit tertium modum, nempe vt duobus ſyllogiſmis probetur vtraque pars contradictionis: veluti ſi quis probet vno ſyllogiſmo, animam eſſe immortalem; altero, non eſſe immortalem. Exempli gratiâ, Quicquid ſe ipſum mouet, eſt immortale: atqui anima ſe ipſam mouet: ergo anima eſt immortalis. Rurſus, Quicquid habet principium, non eſt immortale: atqui anima habet principium: ergo anima non eſt immortalis. Quintò cùm ait, *Vt autem*, docet non poſſe ſumi in ſyllogiſmo reuera contrarias propoſitiones, niſi eo modo, qui ſupra expoſitus fuit, id eſt, vt altera affirmet, altera neget.

DE VITIIS ET IMBECILLITATIBVS SYLLOGIſmorum.

TRACTATVS II.

IN CAP. XVI. DE PETITIONE QVAESITI PROpoſiti.

EXpoſitis ſyllogiſmorum viribus & poteſtatibus, ſequūtur eorū vitia & imbecillitates. Eiuſmodi eſt petitio quæſiti ſeu petitio propoſiti, nimirū cùm id pro principio accipitur, quod eſt probādū. ea nāque peti & poſtulari dicuntur, quæ nō probantur, ſed proponuntur tamquàm cōcedenda ſine probatione. Si quis igitur ita petat, quòd probare debet: hoc vitium committit, quod vulgò appellant petitionem principij, vel petitionem in principio: malè, quia non eſt petitio τῆς ἀρχῆς, id eſt, principij vel ἐν τῇ ἀρχῇ, id eſt, in principio; ſed τοῦ ἐν ἀρχῇ προκειμένου, id eſt eius problematis, quod initio fiat propoſitum, & in diſquiſitionem vocatū. Ideo Philoponus rectè appellat petitionem τοῦ ζητουμένου, eius quod quæritur, idest, problematis. Denique petitio principii nō eſt vitioſa: ſed principia petuntur, concluſiones probantur. Similis error admiſſus eſt à Latinis in notandis argumentis ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον, vt exponam Deo dante 2. Top. cap. 10. Porrò de petitione quæſiti tractabitur etiam Top. lib. 8. cap. 13. & Elench. cap. 5. part. 5. In præſentia eius definitionē & quatuor diuiſiones Ariſtoteles declarat.

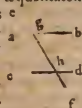
1 *Petere & ſumere.* Inquirens definitionem, quæ conſtat ex genere & differentia, & vtēs methodo diuiſiua, primo loco tradit genus: & inquit petitionem quæſiti ab initio propoſiti, eſſe ſpeciem eius quod dicitur nō demonſtrare propoſitum, id eſt, non demōſtrare quod erat demonſtrandum. Hac eâdem methodo alibi quoque vſus eſt, vt lib. 2 Eth. Nicom. in definitione virtutis inueſtiganda.

2 *Hoc autem.* Poſtquàm docuit genus, iam per diuiſionem eius generis quærit differentiam, qua perficiet definitionem. Proponit igitur varias ſpecies, & varios modos, quibus non demonſtretur oppoſitum. Primus modus eſt, ſi nihil concludatur: quia ſcilicèt peccetur contra regulas ſyllogiſmorū, putà ſi quis arguat ex duabus propoſitionibus negantibus, vel ex duabus particularibus. Secundus modus eſt, ſi ex propoſitionibus ignotioribus efficiatur cōcluſio notior: hoc enim modo non demōſtratur propoſitum: quia demonſtratio adhibetur, vt res, quę concluditur, fiat notior & certior: quod eo modo non fit. Tertius modus eſt: ſi ex poſterioribus concludatur prius: veluti ſi quis ex luminis incremento probet Lunam eſſe ſphæricam. nam demōſtratio debet fieri ex prioribus, id eſt, ex cauſis, vt concluſionis cauſa intelligatur: hoc autem modo arguitur ab effectu, qui eſt natura poſterior, ad cauſam quæ eſt naturâ prior. Huiuſcemodi argumentatio eſt vitioſa, ſi afferatur pro vera demonſtratione: alioqui ſi proponatur tāquā demonſtratio τοῦ ὅτι, non eſt improbāda, dūmodò effectus ſit notior cauſâ, immo huiuſcemodi demōſtratione Ariſtoteles ſæpe vtitur. Quartus modus eſt, cùm id, quod nō poteſt ex ſe ipſo notificari, per ſeipſū probatur, hic modus cōmittit vitiū, de quo loquimur, id eſt, petitionē quæſiti. Hūc modū Ariſtoteles declarat diuiſione quadā bimēbri: quoniam alia ſunt nota per ſe ipſa, vt principia; alia verò ex aliis nota fiunt, vt cō-

cluſiones.

cluſiones.ſi quis ergo principia petat ſibi cō cedi,rectè petit:at ſi petat ſibi concedi problema quod eſt concludendum,malè petit: hoc autem facit,quando idem probat per idem,vt ex interpretatione ſequentium particularum liquidò apparebit.

3 *Hoc autem.* Definitioni ſubiicit aliquot diuiſiones.Prima diuiſio eſt:Aut ſtatim petitur quæſitū,veluti,lineæ ſunt æquidiſtantes,ergo ſunt æquidiſtantes: aut per tranſitionem ad alia,veluti,ſi lineas a b,& c d,æquidiſtantes eſſe probetur per æqualitatem angulorum g & h:quoniā hos angulos eſſe æquales non aliter probari poteſt, quàm ex eo,quòd lineæ ſunt æquidiſtātes.Qui igitur ita argumentatur,lineę ſunt ęquidiſtātes, ergo anguli ſunt æquales:itē anguli ſunt æquales,ergo lineæ ſunt æquidiſtātes:ille nihil aliud probat, quàm lineas eſſe ęquidiſtātes.quia ſunt æquidiſtātes. Quod ad ſeriem contextus attinet,Primò Ariſtoteles proponit hanc diuiſionem. Secundò cùm ait,*vt ſi τὸ α*,eam declarat exemplo alphabetico.Tertiò cùm ait, *quod quidem faciunt*,addit alterum exemplum mathematicum,quòd modo expoſui.Quartò cùm ait, *ſic autem omnia*,improbat ac deridet huiuſcemodi ratiocinandi modum: quia ſic facilè poſſent omnia demonſtrari: proinde nobis facilè compararemus omnium rerum ſcientiam:quod eſt impoſſibile.

4 *Si quis igitur.* Sequitur ſecunda diuiſio.Quęſitum enim petitur vel in prima,vel in ſecunda,vel in tertia figura.Quod ad primam figuram attinet,quæſitum in ea petitur duobus modis,id eſt,vel in maiore vel in minore propoſitione. Vt hi duo modi perſpicuè intelligantur,notādum eſt,cùm duæ ſint propoſitiones in quocumque ſyllogiſmo,tunc in vna peti quęſitū,cùm in altera terminus reipſa eſt idē,qui ſubiicitur,&qui attribuitur,aut ſaltē eſt quaſi idem, vt mox declarabo, explicans exemplum ab Ariſtotele in contextu propoſitum:nunc enim accedo ad diſtinctam expoſitionem membrorum huius particulæ. Primò Ariſtoteles proponit ſyllogiſmum α β γ in Barbara, cuius maiorem propoſitionem ſupponit eſſe æquè ignotam atque eſt concluſio:atque ex eo,quod diximus maiorem propoſitionem eſſe ignotam,nondum conſtare, an ſit petitio quæſiti,tantùm hoc conſtare,non demōſtrari propoſitum, quia non demonſtratur ex ignotis.Ergo genus apparet,id eſt,nō demonſtrare propoſitum:ſpecies verò, id eſt, petitio quæſiti,nondum apparet. Secundò cùm ait,*Si verò τὸ β*,ponit conditionem:quę ſi adſit in ſyllogiſmo,eſt petitio quęſiti: nēpe ſi medius terminus & minus extremum aut ſint reipſa vnus & idem terminus,vt veſtimentum & indumētum,aut ſint ferè idē, nempe quia reciprocantur, vt homo & rationale,vel alterum alteri ineſt, id eſt, alterum alteri attribuitur,vt genus ſpeciei.Tres igitur ſunt modi ſpeciales, quibus petitur quæſitum,diſtinctè enarrandi. Primus eſt, cùm medius terminus & minus extremum ſunt idem:tūc idem reipſa eſt ſubiectum& attributum in minore propoſitione: ideóq; petitur quęſitum in maiore,vt in hoc exemplo:Omne veſtimentum eſt album, omne indumentum eſt veſtimentum, ergo omne indumentum eſt album. Vides in minore idem attribui ſibi ipſi,nempe veſtimentum indumento: in maiore autem propoſitione peti quæſitum:quia quæſitum eſt, an omne indumētum ſit album.& concludēdum eſt, omne indumentum eſſe albū,in maiore autē petitur,omne veſtimentum eſſe albū: ergo petitur id quod eſt concludendum.& licèt in verbis ſit aliqua diuerſitas, tamen eadem eſt ſententia maioris propoſitionis & concluſionis.Sic ergo res habet, quando hi duo termini,β & γ,id eſt, medius terminus & minus extremum,ſunt idem.Similis ratio eſt,quando ſunt quaſi idem:vt contingit in ſecūdo & tertio modo ſpeciali,quibus ſimiliter quæſitum petitur in maiore propoſitione. Secundus enim modus eſt, quando β & γ reciprocātur:túncque ait Ariſtoteles peti quæſitum in maiore propoſitione Hęc ſententia debet rectè intelligi,id eſt,non generaliter,quotieſcumque β & γ reciprocantur,peti quæſitum in maiore, ſed tum demum,cùm adeſt ea conditio paulò antè poſita,quæ hic debet haberi pro repetita, quia cōmunis eſt omnibus his tribus modis ſpecialibus,id eſt,tum demū,cùm maior propoſitio eſt æquè ignota atque cōcluſio:alioqui,ſi eſſet notior, reciprocatio terminorum nihil officeret:immo ſcimus veras demōſtrationes effici tantùm in terminis cōuertibilibus.Exemplum igitur huius ſecūdi modi ſpecialis tale eſt: Omne rationale eſt grāmaticū,omnis homo eſt rationalis,ergo omnis homo eſt grammaticus Vides in minore eſſe diuerſos terminos,ſed conuertibiles:& maiorem non eſſe notiorem concluſione: ergo in ea maiore petitur quæſitum. dum enim petitur,omne rationale eſſe grāmaticū,perinde eſt, ac ſi peteretur, omnem hominem eſſe grammaticum: quandoquidem homo & rationale penè idem ſunt: & quod vni attribuitur,etiā alteri attribuitur,

Tertius modus ſpecialis eſt, quãdo alterum alteri ineſt,id eſt,quando γ minus extremũ, eſt ſpecies τοῦ β medij termini.Hic quoq; petitur quæſitum in maiore,dummodò ea maior ſit æquè ignota,vel ignotior,quàm concluſio:vt in hoc exemplo:Omnis anima eſt immortalis , anima humana eſt anima: ergo anima humana eſt immortalis. Hæc continentur in ſecundo membro huius particulæ. Tertiò cùm ait,*nam & τὸ β*,probat, his modis peti quæſitum: quia ſicut probauimus α de γ per mediũ β, ita probari æquè poteſt α de ϛ per medium γ. Vis huius probationis in eo conſiſtit , quòd quando probatur α de γ per ϛ , tunc in maiore propoſitione ſumitur α de β , & inde probatur α de γ:cùm autem probatur α de β per medium γ,tunc in maiore propoſitione ſumitur α de γ,& concluditur α de ϛ Ergo priori ſyllogiſmo probatur omne γ eſſe α , quia omne ϛ eſt α: & poſteriori probatur omne ϛ eſſe α, quia omne γ eſt α: atque ita probatur γ per ϛ,& β per γ: quam eſſe petitionem quæſiti ſuprà docuimus. Quartò cùm ait,*nunc verò*,oſtendit,hanc rationem,qua modò eſt vſus,vt probaret peti quæſitum , non ita habere locũ in tertio modo ſpeciali, vt in primo & ſecundo:quoniam in primo & ſecundo,ϛ & γ erant termini conuertibiles : vnde ſicut in priori ſyllogiſmo ſumebatur ϛ de γ, ita in poſteriori ſumitur γ de ϛ. ſed in tertio modo,hoc fieri nequit : quia τὸ γ eſt ſpecies τοῦ ϛ:vnde τὸ β rectè attribuitur τῷ γ, ſed non poteſt fieri alter ſyllogiſmus , quo dicatur γ de β , & ita probetur α de β : nihilominùs tamen quæſitum petitur etiam tertio illo modo ſpeciali Hoc eſt,quod Ariſtoteles ait, *nunc*,id eſt, in hoc tertio modo , qui vltimo loco fuit expoſitus,*hoc*,id eſt,quia τὸ ϛ eſt genus τοῦ γ,nec ſunt termini conuertibiles; *hoc* (inquam)*prohibet*:ſupple ,quò minùs faciamus ſecundum ſyllogiſmum,& probemus α de β per medium γ. Addit Ariſtoteles , *non modus*.ex proximo repete, prohibet. Senſus eſt,hunc modum tertium, quo diximus peti quæſitum , non reſpuere reciprocationẽ ratione modi ſyllogiſtici : nam hic modus eſt Barbara,maximè ad conuerſionem & reciprocationẽ recipiendam aptus: quandoquidẽ in hoc ſolo modo fit perfectus circulus, vt ſuprà expoſitũ fuit. Subdit Philoſophus, *ſin hoc faciat*,id eſt,ſi quis minorem propoſitionem conuertat,& ſumat γ de ϛ,atque inde concludat α de ϛ; *ſi*(inquam)*hoc faciat*,id *facit quod dictum eſt* , id eſt , quæſitum petit. Subdit,*quaſi per tres*[*terminos*]*fit cõuerſio*:quia non ſunt revera tres termini, vbi ϛ & γ ſunt idem,non ſunt(inquam)tres termini reales ſed tantùm tria vocabula,res verò duæ,vt album,veſtimentum& indumentum.Hęc dicta ſint de his tribus modis, quibus petitur quæſitum in maiore propoſitione τοῦ Barbara,eo quòd in minore vel ſunt iidem termini,vel quaſi iidem,& maior eſt æquè ignota atque concluſio.

5 *Iidem ſi accipiat*. Poſtquàm egit de petitione quæſiti in maiore propoſitione, nũc eandem conſiderat in minore Hic eſt planè eadem expoſitio.Idcirco primò ponit ſyllogiſmum α β γ,ſupponẽs minorem eſſe æquè ignotam atque cõcluſionem,ſicut in partic. præced. ſupponebat maiorem eſſe æquè ignotam:& inquit , non conſtare an ſit petitio quæſiti;ſed tantùm hoc conſtare,non demonſtrari propoſitũ.Secundò cùm ait,*Quòd ſi idem* , apponit eam conditionem,quæ facit tres modos ſpeciales petendi quæſiti; nempe ſi α & ϛ ſint idem , aut termini reciproci,aut ϛ ſit ſpecies τοῦ α.In ſumma, quando vna propoſitio æquè eſt ignota atque cõcluſio,& in altera termini ſunt iidẽ,vel quaſi iidem, petitur quæſitum in ea propoſitione, quam diximus eſſe æquè ignotam atq; concluſionem.

6 *Si igitur*. Cùm locutus ſit de petitione quęſiti in prima figura,nunc docet peti idẽ poſſe in ſecũda & tertia figura:quod quidem colligit ex duabus pręmunitionibus.Ac Primò ponit primam præmunitionẽ , quòd petere quęſitũ,nihil aliud eſt,quàm demonſtrare idẽ per ſeipſum,cùm id non eſt per ſe notum.Secundò cùm ait,*hoc autem*,addit alteram præmunitionem,ſiue alterã huius petitionis deſcriptionem,nẽpe tunc peti quæſitum,cùm propoſitio & concluſio ſunt æquè ignotæ,vel quia eadem attribuuntur eidem,vel quia idem attribuitur iiſdem. Hæc deſcriptio reſpicit præcipuè ad primam figuram,quæ iam expoſita eſt. Eadem eidem attribui dicuntur,quando petitur quęſitũ in minore propoſitione:tunc enim α & ϛ,id eſt maius extremũ & medius terminus,ex quibus maior propoſitio conſtat , eadem ſunt, atque hæc attribuũtur eidem γ:nam τὸ ϛ attribuitur ipſi γ in minore propoſitione, & τὸ α attribuitur eidẽ γ in concluſione:ergo eadẽ id eſt , α & ϛ attribuuntur eidem γ, quando petitur quæſitum in minore.Idem autem attribuitur iiſdẽ,quando petitur quæſitum in maiore:tunc enim ϛ & γ , ex quibus minor propoſitio cõſtat,id eſt,medius terminus & minus extremum,idem ſunt: ergo idẽ α attribuitur iiſdem, id eſt , τῷ β in maiori propoſitione,& τῷ γ in cõcluſione. Tertiò cùm ait,*in media figura*,colligit, quæſitum ſimiliter peti vtroque modo in ſecũda & tertia figura:cùm dicat peti vtroque modo, intelligendi ſunt duo illi modi proximè expoſiti,

nempe

nempe quia vel eadem attribuuntur eidem, vel idem attribuitur iiſdē. Quare verba Ariſtotelis non ſunt ita accipienda, quaſi vterq; modus ſpectetur in ſecūda figura, & vterque in tertia: ſed alter eſt in ſecūda, alter in tertia. etenim in ſecunda figura ideo petitur quæſitum, quia eadem attribuuntur eidem, veluti in hoc exemplo,

β α
Cam Omne veſtimentū eſt indumentū,
γ α
eſ Nihil album eſt indumentum,
Ergo
γ β
tres Nihil album eſt veſtimentum:

In hoc (inquam) exemplo eadem, id eſt α indumentum, & β veſtimentum dici de eodem γ albo: nempe τὸ α de γ negatur in minore propoſitione, & τὸ β de eodem negatur in concluſione. quæſitum autem petitur in minore propoſitione, in qua ſumitur nihil album eſſe indumentum, cùm probandū ſit nihil album eſſe veſtimentū. In tertia verò figura ideo quæſitum petitur, quia idem dicitur de iiſdem, vt in ſequenti exemplo,

γ α
Dar Omne veſtimentum eſt album:
γ β
ap Omne veſtimentum eſt indumentum: Ergo
β α
ti Aliquod indumentum eſt album.

In hoc exemplo iidem ſunt termini ϐ & γ. ex quibus conſtat minor propoſitio: quæſitum autem petitur in maiore, in qua ſumitur, omne veſtimentum eſſe album, proinde ſumitur aliquod veſtimentum eſſe albū, quoniam particulare ſub vniuerſali continetur: probandum verò eſt, aliquod indumentum eſſe album. Ergo in hoc exemplo idem α album attribuitur iiſdem, id eſt, τῷ β indumento in concluſione, & τῷ γ veſtimento in maiore propoſitione. Sic accipiendum eſt, quod ait Philoſophus, vtroque modo peti quæſitum in ſecunda & tertia figura.

7 *Verùm in attributiuo.* Sequitur tertia petitionis quæſiti diuiſio: Aut enim quæſitū petitur in ſyllogiſmo affirmatiuo, aut in negatiuo. In illo ſemper petitur affirmatiuè; quoniam vtraque propoſitio affirmat: in hoc ſemper petitur negatiuè; quia cùm altera propoſitio affirmat, altera negat, ſemper petitur quæſitum in ea quæ negat. Ratio eſt: quia concluſio negat; & propoſitio petens quæſitū, debet æquiualere cōcluſioni. Quod attinet ad ſeriē contextus. Primò Ariſtoteles loquitur de petitione, quæ fit in ſyllogiſmo affirmatiuo: & ait, eā fieri in tertia & prima figura. quibus verbis ſignificat, eam non fieri in ſecunda, nimirum quia in ſecunda nullus eſt ſyllogiſmus affirmatiuus. Secundò cùm ait, *Negatiuè autem*, tranſit ad petitionem, quæ fit in ſyllogiſmis negantibus, de qua duo docet. Primùm docet, eam ita fieri, quoniam *Eadem [abſunt] ab eodem*, id eſt, eadem de eodem negantur. Exempli gratiâ ſit ſyllogiſmus in Celarent:

Ce Nullum veſtimentum eſt album:
la Omne indumentum eſt veſtimētum:
Ergo
rent Nullum indumentum eſt album.

Hìc idem album negatur de iiſdem indumento & veſtimento: proinde eadem, indumentum & veſtimentum, negantur de eodem albo: nam propoſitio negans conuertitur. Itaque hìc pro eodem habemus, ſiue dicas idem negari de iiſdem, ſiue eadem negari de eodem. Tertiò cùm ait, *neque [eſt] eadem*, docet alterū de eadem petitione ſyllogiſmi negantis, nempe nō ſimiliter, id eſt, non vt fit in affirmantibus, ita etiam hìc peti quæſitum in vtraque propoſitione, ſed tantùm in altera, nempe in negante, vt ſuprà expoſui. Et quoniā Ariſtoteles hoc dixit ſolùm de tertia & prima figura, quippe qui harū duntaxat mentionē paulò antè fecit in fine primi membri: ideo ſubiicit eandem eſſe rationē ſecundæ figuræ: hoc enim eſt cōmune omnibus ſyllogiſmis negantibus, in quacumque figura ſint extructi, vt quæſitum petāt in ſola propoſitione negāte. Quid ita? ſubiicit Ariſtoteles rationē, *quia termini non conuertuntur.* Ratio hæc eſt; quia termini in ſyllogiſmis negatiuis, quatenus ſcilicèt negatiui ſunt, id eſt, qui ponuntur in propoſitione negante, non conuertuntur. Intelligas non conuerti; quia nec ſunt iidem termini, nec quaſi iidem, ratione reciprocationis. nā conuertendi vocabulo ſignificat reciprocationem illam, quæ eſt inter terminos planè eoſdem, vt indumentum & veſtimentū; vel quaſi eoſdem, qui vulgò vocātur conuertibiles, vt homo & rationale. Ceterùm in alio ſenſu termini propoſitionis negantis cōuertuntur: veluti, nullū animal eſt lapis, &, nullus lapis eſt animal. ſed de hac conuerſione Ariſtoteles hìc non loquitur. Vis igitur rationis hæc eſt: terminos propoſitionis negantis non poſſe dici eoſdem, nec quaſi eoſdem; (quomodo enim idē negaretur de ſeipſo?) conſequenter quęſitū non poſſe peti in propoſitione affirmante: quia (vt ſuprà docui) quotieſcumque in aliqua propoſitione quæſitum petitur, neceſſe eſt in altera terminos eſſe eoſdem, vel quaſi eoſdem.

Hæc ratio commodè redigi poteſt in

ſyllogiſmum hypotheticum, arguendo ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis: hunc in modum: Si quæſitũ petitur in propoſitione affirmante, neceſſe eſt terminos eſſe conuertibiles, vel aliquo modo eoſdem in propoſitione negante: atqui hoc poſterius falſum, & impoſſibile: ergo & prius. Maior patet ex iis, quæ antea docui. Minor per ſe patet: quia idem non negatur de ſeipſo.

8 *Iam verò quod.* Sequitur quarta diuiſio: Aut quæſitum petitur ſecundum veritatem, vt in demonſtrationibus erigendis: aut ſecũdum opinionem & probabilitatem, vt in ſyllogiſmis dialecticis.

IN CAP. XVII. DE REPREHENSIONE SYLLOGISMI, QVA dicitur falſum propterhoc non accidere.

IN hoc capite agit Philoſophus de ſecũda imbecillitate, quę eſt propria ſyllogiſmorum ducentium ad incõmodum, videlicèt quando aduerſarius quaſi ex noſtra hypotheſi colligit abſurdam concluſionem, quæ ex ea hypotheſi non efficitur. Dicitur ergo non propter hoc, id eſt, non propter noſtram hypotheſim, accidere falſum, id eſt, colligi ſiue effici concluſionem falſam & impoſſibilem. Huius imbecillitatis definitionem, diuiſionem, & contraria declarat.

1 *At non propter hoc.* Vt inueniat definitionem rei propoſitæ, id eſt, eius quod dicitur non propter hoc, &c. quædam priùs præmunit; deindè ex his definitionem colligit. Primò igitur præmunit, vel potiùs obiter proponit, hoc vſitari in diſputationibus. Dico hoc non præmuniri, ſed obiter proponi: cùm quia ſequẽtem præmunitionem Ariſtoteles vocabit primam: tum etiam quia id quod nunc diximus, nihil facit ad explicandam vel confirmandam definitionem, quæ poſtea afferetur. Secundò cùm ait, *primùm reperitur,* affert primã præmunitionem, nempe hoc (id eſt, non propter hoc accidere falſum) habere locum in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile. Tertiò cùm ait, *cùm quis contradicit*, addit alteram præmunitionem, hoc habere locum inter contradicentes, id eſt, cùm reſpondẽs contradicit, & negat id quod vult opponens probare per deductionem ad impoſſibile. Quartò cùm ait, *neque enim*, à contrario confirmat ſecundam pręmunitionem: quoniam is qui non contradicit, non ita reſpondet argumẽtanti, vt dicat nõ probari propterhoc, ſed ſimpliciter negat propoſitionem, quam non putat eſſe veram. Quintò cùm ait, [*neque in probatione,*] confirmat priorem præmunitionem ſimiliter à contrario: quia hoc non habet locum in probatione categorica: obtinet igitur tantùm in ea, quæ ducit ad impoſſibile. Quòd autem non habeat locum in categorica, ſic probat; quia non ponit contradictionem, id eſt, quia is, qui categoricè ratiocinatur, non ſumit contradictionem eius quod probare intendit, vt ex hac cõtradictione colligat aliquod abſurdũ, quod nos debeamus negare inde colligi. Sextò cùm ait, *Præterea cùm euerſum*, eandem priorem præmunitionem noua ratione probat, extruens ſyllogiſmum in ſecunda figura in Cameſtres: Non propter hoc, tũc dicitur, cùm hac hypotheſi demptã, nihilominùs efficitur falſa illa concluſio: atqui in ſyllogiſmo categorico hypotheſi aliquã demptã non efficitur concluſio: ergo in ſyllogiſmo categorico nõ dicitur. Nõ propter hoc. Huius ſyllogiſmi ponit initiò minorẽ propoſitionẽ. Deinde ibi, *nam illud, non propter*, adiungit maiorẽ propoſitionem. Deinde ibi, *quod quidem non eſt*, repetit minorem, vt eam confirmet. Deinde ibi, *quia poſitione ſublatâ*, confirmat eam minorem ex natura ſyllogiſmorum, qui conſtant ex propoſitionibus, quas hîc vocat theſes: ſublata ergo theſi, ſiue hypotheſi, ſiue propoſitione, (quocumque nomine appellare libeat) tollitur ſyllogiſmus ad eam propoſitionem pertinens. Septimò cùm ait, *Perſpicuum igitur*, colligit definitionem eius, quod dicitur Non propter hoc. Ex qua definitione apparet, duas conditiones requiri, vt dicatur nõ propter hoc. Vna eſt, vt ſit ſyllogiſmus ducens ad impoſſibile. altera eſt, vt ſiue hypotheſis ponatur, ſiue dematur, nihilominùs ſequatur concluſio.

2 *Eſt igitur maximè.* Definitioni ſubiicit diuiſionem in duos modos. Primus eſt, cùm hypotheſis prorſus nõ cohæret ſyllogiſmo ducenti ad impoſſibile. Exemplũ hoc proponit: ſi quis volens probare concluſionem illam mathematicam, latus & dimentientem quadrati vel quadranguli non habere communem menſuram, nitatur ex eo probare; quia ſi dicatur habere commu nem menſuram, inde efficietur ſententia Zenonis, quæ falſa eſt, ac veritati phyſicę repugnat, nempe nihil moueri. Primò igitur Ariſtoteles proponit hunc modum tam quàm maximè perſpicuum: quia facilè quiuis intelligit, ex tali hypotheſi non effici fal ſam

ſam illam concluſionem. Secundò cùm ait, *quemadmodum & in Topicis*, inquit ſe hunc modum tractaſſe in Topicis, ibique eum vocaſſe, non cauſam pro cauſa ponere. Hæc inter fallacias ſophiſticas numeratur, & ab Ariſtotele exponitur cap. 5. Elench. partic. 9. Vnde notandum eſt, appellatione Topicorum contineri etiam librum Elenchorum. quamobrem Epilogus in calce Elēchorum: ſubiectus, non tantùm ad Elenchos, ſed etiā ad Topica pertinet. & omnino Ariſtoteles coniungit Elenchos cum Topicis, vt Poſteriora Analytica cum Prioribus Analyticis. Tertiò cùm ait, *vt ſi volens*, declarat hunc modum exemplo, quod ante expoſui: in quo hypotheſis eſt mathematica, concluſio verò phyſica: & illa abſtrahit à motu, hæc verò eſt de motu: ideóque non cohærent.

3 *Alius modus.* Sequitur ſecundus modus, cùm hypotheſis cohæret ſyllogiſmo ducenti ad impoſſibile, ſed nihilo magis ex ea efficitur impoſſibile. Hic modus ſubdiuiditur in duos: quoniam ea cohærētia, quæ eſt inter hypotheſim & ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, vel ſumitur ſurſum verſus, vel deorſum verſus, id eſt, vel hypotheſis eſt ſupra maiorem propoſitionem, vel eſt ſub minore propoſitione, vt in exemplis poſtea proponendis facilè apparebit.

4 *Vt ſi τὸ α.* Affert exemplum cohærentiæ deorſum verſus acceptæ, id eſt, cùm hypotheſis ſummo loco ponitur, & ab ea ad ſyllogiſmum deſcenditur: vt in ſequenti exemplo.

Hypotheſis. Omne animal eſt animatum:
Bar Omne album eſt animal:
ba Omnis nix eſt alba: Ergo
ra Omnis nix eſt animal.

Hæc concluſio impoſſibilis non ſequitur ex hypotheſi, ſed ex reliquis duabus propoſitionibus: quarum prior eſt falſa, & propter eius falſitatem falſa eſt etiam concluſio. Ceterùm hypotheſis ita cohæret ſyllogiſmo, vt nihilominùs ſit extra ſyllogiſmum, non pars ſyllogiſmi.

5 *Aut rurſus.* Subiicit alterum exemplum cohærentiæ ſurſum verſus, id eſt, cùm hypotheſis eſt ſub vtraque propoſitione, vt videre eſt in ſequenti exemplo.

Bar Omnis planta ſenſu caret:
ba Omne animatum eſt planta:
Hypotheſis. Omne animal eſt animatum:
ra Ergo omne animatum ſenſu caret.

Sed huiuſmodi ſolent inuerſo ordine proponi hunc in modum:

Hypotheſis. Omne animal eſt animatum:
ba Omne animatum eſt planta:
Bar Omnis planta ſenſu caret: Ergo
ra Omne animatum ſenſu caret.

6 *Sed oportet.* Poſtquàm expoſuit modos, quibus non propter hypotheſim falſa concluſio infertur: nunc, quia contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, vult exponere modos, quibus ex hypotheſi efficitur falſa illa concluſio: ac primùm in hac particula generaliter docet, hoc euenire, quando concluſio illa falſa & impoſſibilis connectitur cum hypotheſi. Intellige connecti falſam concluſionem cum hypotheſi, quando attributū hypotheſeos attribuitur in cōcluſione, vel ſubiectum hypotheſeos ſubiicitur in concluſione, vt ex ſequentibus particulis apparebit.

7 *Vt deorſum verſus.* Proponit exemplum, in quo ſumitur cohærentia terminorum deorſum verſus, & attributum hypotheſeos attribuitur etiam in concluſione, ideóque propter hypotheſim accidit falſa concluſio.

8 *Surſum autem.* Subiicit alterum exemplum, in quo ſumitur cohærentia terminorum ſurſum verſus, & ſubiectum hypotheſeos ſubiicitur etiam in concluſione.

9 *Similis eſt ratio.* Quoniam hucuſque attulit exempla tantùm ſyllogiſmorum affirmantium: idcirco quæ de his dicta ſunt, nunc producit ad ſyllogiſmos negantes.

10 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis concludit, tum demum propter hypotheſim accidere falſum, quando concluſio connectitur cum hypotheſi eo modo, quem expoſui.

11 *An ne ſic.* Quod iam docuit, in dubium reuocat, quaſi ne tunc quidem propter hypotheſim falſum accidat, cùm expoſito modo concluſio connectitur cum hypotheſi. Obiectio in formam ſyllogiſticam ita reſolui poteſt. Quando demptá hypotheſi falſum nihilominùs accidit, tunc falſum propter hypotheſim non accidit: atqui in caſu propoſito deptâ hypotheſi nihilominùs falſum accidit: ergo in caſu propoſito non propter hypotheſim falſum accidit. Maior patet ex definitione ſuprà tradita Minor patet: quia eadem falſa concluſio poteſt ex diuerſis hypotheſibus inferri: vnâ igitur ex his demptá, nihilominùs falſum accidet.

12 *Aut ſi hoc.* Soluit obiectionem, per reſponſionem ad maiorem propoſitio-

damus, nihil poterit contra nos concludi. Item niſi concedamus medium, ſic ad alios terminos, (id eſt, maiorem & minorem) relatum, vt figura aliqua requirit, non poterit in ea figura contra nos concludi. Vnde reſpondens, qui non vult redargui, cauere debet, ne ea concedat. Opponens autem, qui vult aduerſarium redarguere, debet obſcurè proponere, ne reſpondens ea animaduertat, quò faciliùs ea concedat. De modis occultandi plura vide Top. lib. 8. & Elench. cap. 15.

1 *Vt autem contra.* Inſtruit reſpondentem: & initiò eum docet, qua ratione poſſit impedire aduerſarium, ne vllam concluſionem colligat contra ipſum reſpondentē. Primò igitur dat præceptum, cùm opponēs rationem interrogat ſine concluſionibus, ne reſpondens concedat bis idem, id eſt, eundem terminum in propoſitionibus, hoc eſt, ne concedat duas propoſitiones habentes eundem terminum. Dicitur opponens interrogare rationem ſine concluſionibus, quando interrogat propoſitiones proſyllogiſmorum, omiſſis propoſitionibus principalibus, hoc enim facere ſolebant opponentes, quò magis laterent, & fallerent reſpondentes. Nam ſi roges aduerſarium, an veræ ſint hæ propoſitiones, ex quibus efficitur concluſio principalis, ille ſtatim videt, quorſum tua oratio tendat, & quid, & quomodo probes: vnde ne à te ſuperetur, facilè negabit eas propoſitiones, quas videt eas ſibi obſtare. Quòd ſi à concluſione principali longiùs recedas, & omiſſis propoſitionibus principalibus proponas proſyllogiſticas, faciliùs has tibi concedet, non animaduertēs ex his futurum vt tandem redarguatur. nam ex his conceſſis poteris colligere propoſitiones principales. Monet igitur Ariſtoteles reſpōdentem, vt, niſi intelligat quorſum euaſuræ ſint interrogationes aduerſarij, caueat, quantū poteſt, ne concedat duas propoſitiones habentes eundem terminum. Secūdò cùm ait, *quoniā ſcimus*, affert rationē & vtilitatem huius præcepti: quia niſi propoſitiones habeant vnum communem terminum, qui ſumatur pro medio termino, ſyllogiſmus extrui nequit.

2 *Quomodo autem.* Nunc inſtruit reſpondentem, quomodo poſſit ſibi cauere à certa aliqua concluſione. Nam ſi certā theſim defendit, non debet ei eſſe curæ, ſi aduerſarius colligat concluſiones nihil ad ſuā theſim pertinentes. Itaq; Ariſtoteles præcipit, vt reſpondēs diſpiciat, an medius terminus ita ſit collocatus, vt poſſit efficere concluſionē, quam aduerſarius probare debet: quod patet ex natura trium figurarum. Exēpli gratiâ, ſi defendit theſim negantē poteſt concedere propoſitiones habentes undem terminum attributum: quoniam eo modo fit ſecunda figura, in qua non colligitur cōcluſio affirmans: ſed ſibi cauere debet à prima, & tertia figura. Quod ſi tuetur theſim particularem negantē, quæ euerti debet per concluſionem vniuerſalem affirmantem, cauere ſibi debet à Barbara Secundò cùm ait, *hæc autem*, oſtendit non latêre reſpondentē, quam concluſionem aduerſarius probare velit: quandoquidem ſcit, quam theſim ipſe tueatur: nam aduerſarius contradictionem debet probare.

3 *Quòd verò.* Poſtquàm præcepta dedit reſpondenti: nunc præcepta dat opponenti, & eum monet, vt lateat aduerſarium, quoad eius fieri poteſt, quò minùs reſpondens cauere ſibi poſſit.

4 *Quod fiet.* De occultatione tradit præcepta. Primum præceptum eſt, vt opponēs reticeat propoſitiones principales, & interroget proſyllogiſticas. Hoc præceptum ad 1. partic. exponere anteuerti.

5 *Præterea ſi quis.* Sequitur ſecundum præceptum, vt opponens, ſyllogiſmo compoſito vtens, turbet ordinē propoſitionū. nam ſi interroget, an α dicatur de β, deinde an β de γ, tum an γ de δ, poſtea an δ de ε: apparet nexus propoſitionum, & vis ſyllogiſtica, quæ non apparebit, ſi propoſitiones miſceantur, & primum interroget an τὸ α dicatur de β, poſtea an τὸ δ dicatur de ε, (hæ namque propoſitiones ſeparatę ſunt, nec habent vllum terminum communem) & ita deinceps miſceat propoſitiones, ac perturbatè proponat. Vt enim ordo lumen affert, ita confuſio obſcuritatē: quam qui affectat, ordinē negligere debet. Oportet autem interdū obſcuritatē affectare, vt cùm diſputamus, cum hominibus proteruis, qui propoſitionem quantumuis veram aut probabilem nunquam concedent, ſi intelligant eam ſibi aduerſari.

6 *Et ſi per vnum.* Tertium præceptum eſt, vt opponens, quando vtitur ſyllogiſmo ſimplici, incipiat à medio termino: ſic enim ordo turbatur, nec tam facilè apparet nexus ſyllogiſticus. Vt hoc perſpicuè intelligatur, notandum eſt, cùm in omni ſyllogiſmo ſint tres termini, initiū ſumi vel à primo, id eſt, à maiori extremo; vel à ſecundo, id eſt à medio termino: vel à tertio, id eſt, à minori extremo. A primo, vel à tertio vnus eſt progreſſus, à medio duo. Sint enim tres termini, . ſi vis incipere ab α, vnus eſt ſyl-

logiſmi progreſſus ab α ad γ per β: ſic habes duas propoſitiones, τὸ α dicitur de β, & τὸ β dicitur de γ. nam ſi progredi velis ab α ad β per γ: ſtatim habebis concluſionem, non propoſitionem, dum attribues τὸ α τῷ γ. Similiter ſi initium facias à γ, vnus eſt progreſſus, γ eſt β, & β eſt α. nam ſi dicas, γ eſt α, non propoſitionem dicis, ſed cõcluſionem. Sed à medio termino β duobus modis progredi poteſt, id eſt, vel aſcendendo: vel deſcẽdendo. vel enim dices τὸ β eſt α, & τὸ γ eſt β: vel, τὸ β dicitur de γ, & τὸ α de β. Vtrouis autem modo à medio progrediamur, ordo turbatur, & propoſitionũ nexus, in quo duobus primis progreſſibus perſpicuus erat, obſcuratur. Ex his apparet, ſi volumus efficere ſyllogiſmum perſpicuum, quando vtimur verbo attribuendi, vel dicendi, incipiendum eſſe à maiori extremo, & præponendam eſſe maiorem propoſitionem minori, hoc modo: Dicitur α de β, & β de γ, ergo α de γ. vel, primum attribuitur ſecundo, & ſecundum tertio, ergo primum attribuitur tertio. Quod ſi vtamur verbo ESSE, tunc è contrario incipiendum à minori extremo, & præponenda minor propoſitio maiori: veluti, Omne γ eſt β, & omne β eſt α, ergo omne γ eſt α: putà, omnis homo eſt animal, & omne animal eſt corpus, ergo omnis homo eſt corpus. Si verò volumus ſyllogiſmum obſcurare: cùm vtimur verbo attribuendi, incipere debemus à minore: veluti, animal attribuitur homini, & corpus attribuitur animali. ſin vtimur verbo ESSE, incipiendum à maiore: veluti omne animal eſt corpus, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt corpus. Quocirca auctores, qui plerumque vtuntur verbo ESSE, minorem propoſitionem maiori præponere ſolent.

IN CAP. XX. DE IMPEDIENDO ELENCHO.

QVo modo impeditur cataſyllogiſmus, eodem modo impeditur elenchus. Cataſyllogiſmus eſt, quotieſcumque contra nos concluditur: de quo in cap. præced. Elenchus autem ita demum eſt, vt pulchrè Thomas notat in Fallaciarum opuſculo, cap. 5. cùm in eâdem diſputatione aliquis vi argumentationis cogitur negare quod conceſſit, aut fateri quod negauit.

1 *Quia verò habemus.* Generaliter ait, ex dictis de ſyllogiſmo conſtare, quando ſit, vel non ſit elenchus: nempe quia elenchus eſt ſyllogiſmus quidam, vt dicetur in partic. ſeq.

2 *Omnibus enim.* Specialiter declarat, quando fieri poſſit vt elencho redarguamur, videlicèt cùm interrogati conceſſimus omnia, vel aliqua, ex quibus poſſit colligi concluſio noſtræ theſi ſeu propoſitioni contraria. Contrariam latè accipe, id eſt, ſiue ſit contraria propriè dicta, ſiue contradictoria. Duæ igitur conditiones requirũtur, vt poſſit fieri elenchus. Vna eſt, vt ſint cõceſſæ propoſitiones, ex quibus poſſit extrui ſyllogiſmus, i. ambæ affirmantes, vel altera affirmãs, altera negãs. Altera eſt, vt eius ſyllogiſmi cõcluſio theſi repugnet. Prima conditio probatur ex definitione ſyllogiſmi: poſterior elenchi propria eſt. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles ponit primam conditionẽ. Secundò cùm ait, *erat enim*, probat eã cõditionem ex natura ſyllogiſmi. cùm enim ſyllogiſmus fiat ex huiuſmodi propoſitionibus: certè etiam elenchus, qui eſt ſpecies ſyllogiſmi, ex iiſdem fiet. cõſequẽns habuimus in ſuperiori membro: antecedens verò continetur in hoc membro. Tertiò cùm ait, *quare ſi quod*, limitat quod dixit, addens alteram conditionem. nam alioqui non eſſet bonum argumentum: quia non valet conſequentia à genere ad ſpeciem affirmatiuè; veluti, eſt animal, ergo eſt homo: ſed ſi addas generi differentiam, iam conſequentia valebit, veluti, eſt animal rationale, ergo eſt homo. Sic ergo in præſentia ſi dicamus, Ex talibus propoſitionibus fit ſyllogiſmus, ergo ex iis fit elenchus, conſequentia non valet: niſi addatur altera conditio, id eſt, propria differentia ſeiungens elenchum ab aliis ſyllogiſmis. Quartò cùm ait, *quoniam elenchus*, probat conſequentiam antea factam ab elencho ad ſyllogiſmum, ex eo quòd elẽchus eſt ſyllogiſmus contradictionis, id eſt, colligens concluſionem theſi contradicentem. In præcedenti membro vocauit concluſionem contrariam: hic verò vocat contradicentem: ergo cõtrariam & contradicentem promiſcuè accipit. Eodem modo elenchum definiet capite 1. Elench. partic. 4.

3 *Quòd ſi nihil.* Specialiter declarat duos modos, quibus elenchus impeditur. Primus modus eſt, ſi nulla affirmatio concedatur: quia ex ſolis negationibus nihil concluditur. Primò Ariſtoteles hunc modum proponit, & ait non poſſe fieri elenchum, ſi nihil concedatur, id eſt, ſi nihil affirmetur, ſeu ſi nulla affirmatio admittatur. Secundò cùm ait, *non enim erat*, probat quod dixit, arguendo, vt ſuprà, à ſyllogiſmo ad elen-

elēchū: ſine affirmatione nō fit ſyllogiſmus, ergo nō fit elenchus. Hæc conſequentia eſt optima, cùm ſumatur à genere ad ſpeciē negatiuè; perinde ac ſi quis diceret, nō eſt animal, ergo non eſt homo. Tertiò cùm ait, *etenim ſi [ſit]*, quò melius intelligātur, quę iam dixit, docet, quatenus valeat cōſequentia ab elēcho ad ſyllogiſmum, vel à ſyllogiſmo ad elenchum. Ponit igitur duas regulas. Prior eſt, valere argumentū ab elencho ad ſyllogiſmum affirmatiuè. ſupple, non valere autē negatiuè: quia poteſt nō eſſe elēchus, & eſſe alius ſyllogiſmus. Poſterior regula eſt ibi, *ſi verò*, non valere argumentum affirmatiuè à ſyllogiſmo ad elenchū. ſupple, valere negatiue, vt antea fuit expoſitum.

4 *Idem [dicendum.]* Sequitur ſecundus modus impediendi elenchum, ſi nihil vniuerſale conceda tur: quia ex ſolis particularibus nihil concluditur. Primò Ariſtoteles hunc modum proponit. Deinde cùm ait, *quoniam elenchi*, eum probat (vt ſuprà) arguendo à ſyllogiſmo ad elenchum.

IN CAP. XXI. DE DECEPTIONE.

SVpereſt quintū & vltimū ſyllogiſmorū vitiū, ſeu quinta imbecillitas, nempe Deceptio. Deceptionis autem quinque ſpecies ſeu modos Ariſtoteles declarat.

2 *Interdum accidit.* Expoſiturus varia deceptionū genera. Primò generaliter ait, nos non ſolùm decipi in terminorū poſitione. i. cùm nō diſtinguimus inter propoſitionē vniuerſalē & indefinitā, vt expoſitū fuit ſuperioris libri cap. 33. ſed etiā in exiſtimatione, quia falſum aliquid opinamur, vt hoc capite explicabitur. Secundò cùm ait, *vt ſi cōtingat*, tranſit ad ſpecialē expoſitionem deceptionū, & proponit primā ſpeciē, cōferēs inter ſe duos ſyllogiſmos, alterum in Barbara docentē, alterū in Celarēt decipientē. ſyllogiſmus docens extruitur in Barbara: veluti, Omne bipes eſt animal, omnis homo eſt bipes, ergo omnis homo eſt animal. Syllogiſmus decipiens extruitur in Celarēt: veluti, nihil rationale eſt animal, omnis homo eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal. Ait igitur ſumēdos eſſe terminos, qui ita ſe habeāt, vt idē. i. α maius extremum, pluribus. i. duobus mediis β & γ, primùm. i. immediatè inſit: ac ponit, alterum horum mediorum à nobis ignorari, alterum ſciri, id eſt, nos ignorare α dici de γ, ſcire autem α dici de β. Tertiò cùm ait, *inſit enim*, proponit terminos alphabeticos, α β γ δ, ex quibus ſyllogiſmos illos vult extruere. Quartò cùm ait, *ſi [quis] igitur*, extruit ſyllogiſmū docentē in Barbara. Quintò cùm ait *τὸ α autē*, extruit ſyllogiſmū decipientē in Celarent. Sextò cùm ait, *eiuſdē ſecundū idē*, concludit, eū, qui vtitur illis duobus ſyllogiſmis, habere ſcientiā per vnū, & ignorātiā per alterū. hoc. n. eſt, quod ait, *eiuſdē* (ſubaudi, ſubiecti. i. minoris extremi, putà hominis) *ſecundum idem* (. i. reſpectu eiuſdē attributi, puta animalis, quod eſt maius extremū) *habebit ſciētiam* (. i. ſciet hominē eſſe animal per medium bipes, & ſyllogiſmū extructū in Barbara) *& ignorantiā*. i. putabit hominē non eſſe animal per mediū rationale & ſyllogiſmum extructū in Celarēt.

2 *Rurſus ſi quis.* Sequitur ſecunda ſpecies deceptionis primæ ſimilis. nā hæc quoq; naſcitur ex maiore propoſitione falſa. hoc tamē diſcrimē eſt: quòd in primo deceptionis genere medius terminus veri ſyllogiſmi, & medius ſyllogiſmi decipiētis nō erāt ſubalterna: hìc verò sūt ſubalterna: vt putà ſi quis verè probet hominē eſſe ſubſtātiā per mediū *viuēs*, & nō eſſe ſubſtātiā per mediū *animal*: nā hæc media ſunt ſubalterna, cùm animal ſit ſpecies viuentis. Hìc quoque ſyllogiſmus verus extruitur in Barbara, omne viuens eſt ſubſtātia, omnis homo eſt viuēs, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. ſyllogiſmus autē decipiens ex maiore falſa extruitur in Celarent, nullū animal eſt ſubſtātia, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſubſtantia.

3 *An igitur.* Poſtquàm expoſuit duo deceptionū genera, nūc quærit, an fieri poſſit, vt aliquis hoc vel illo modo decipiatur, & primùm in hac partic. docet, quomodo nō fiat ſecūda deceptio, nempe nō poteſt ita fieri, vt quis ſimul accipiat maiorem propoſitionē vtriuſq; ſyllogiſmi. i. verā in Barbara, & falsā in Celarent: veluti, vt quis ſimul accipiat, omne viuēs eſſe ſubſtantiam, & nullū animal eſſe ſubſtantiā: nemo enim eſt tā ineptus, vt ita ſibi cōtradicat. nā qui dicit nullū animal eſſe ſubſtantiam, ille dicit aliquod viuēs nō eſſe ſubſtantiam: quomodo igitur aliquis hoc dicat, ſimúlque omne viuēs eſſe ſubſtantiam.

4 *In eo verò.* Nunc declarat, quomodo nō fiat prima deceptio & oſtēdit, hic quoq; non poſſe ſimul accipi ambas propoſitiones vtriuſque ſyllogiſmi, hoc eſt, tam veri quàm decipientis: quoniā hic quoque eſſet cōtradictio. Primò igitur proponit hāc ſententiam, quòd non poſſunt ita ambæ propoſitiones ſimul accipi. Secūdò cùm ait, *veluti ſi τὸ α*, exemplo alphabetico declarat illas quatuor

hoc triangulum habere tres. Quintò cùm ait, *noſſe enim*, oſtendit hoc poſſe fieri, vt quis ita ſciat & ignoret eandem concluſionem, licèt duo contraria non poſſint ſimul ineſſe in eodem: quoniam hæc ſcientia & ignorantia non ſunt cõtrariæ. non eſſe autem contrarias, oſtendit per diſtinctionem ſcientiæ: alia namque eſt vniuerſalis, alia particularis ſeu ſpecialis: nec eſt abſurdum, vt aliquis vnam ex his ſcientiis habeat, alteram non habeat. nam qui ſcit omne triangulum habere tres, ille non habet particularem cognitionem ſingulorum indiuiduorum triangulorum quòd habeant tres; ſed tantùm habet vniuerſalem cognitionem: qui verò vniuerſale nouit, non propterea etiam particulare actu nouit, ſed tantùm poteſtate. Quare cùm dicebatur, ille ſcit & ignorat omne triangulum habere tres, concedo vtrumque diuerſo reſpectu: ſcit enim cognitione vniuerſali, quam per demonſtrationem acquiſiuit: non cognitione particulari, quia illud particulare triangulum non nouit.

7 *Similiter* [*ſe habet.*] Cùm in præcedenti partic. docuerit eandem concluſionem particularem cognoſci vniuerſali, & non cognoſci particulari ſeu propria cognitione: hinc obiter ſoluit dubitationem Platonis in Menone, propter quam dubitationem videtur rerum ſcientia fruſtra quæri. nam aut eas ignoramus, aut ſcimus, ſi ignoramus: etiamſi nobis occurrant, tamen non agnoſcemus. ſi verò ſcimus: fruſtra quærimus ſcientiam, quam habemus. Reſpondebat Plato, animam humanam omnia ſciuiſſe, priuſquàm in corpus migraret, poſtea in corpore eſſe oblitam, ideo quærere ſcientiam, id eſt, reminiſcentiam, vnde concludebat ſcientiam humanam nihil aliud eſſe, quàm reminiſcentiam. Ariſtoteles autem eodem exemplo huius trianguli reprobat hanc ſententiam: quia non potuit anima humana, antequàm in corpus migraret, prænouiſſe hoc particulare triangulum, vel aliam rem particularem, cuius ſcientiam quærimus: putà hoc triangulum habere tres. nam hoc diſcimus, cùm nunquã in anima id prænouerit. Cur autem anima id prænoſſe non potuerit, Ariſtoteles non declarat: ſed poteſt duplex ratio afferri. Vna eſt: quia particularia percipiuntur ſenſu, qui eget organis corporeis. Altera eſt: quia particularia non ſunt æterna. Finge ergo nunc fieri triangulum: non potuit mea anima, antequàm ergo naſcerer, ſcire hoc triangulum habere tres: quia hoc triangulum non erat. Quod attinet ad ſeriẽ contextus, primò ait Philoſophus, ſimiliter ſe habere rationem Platonis in Dialogo, qui inſcribitur Menon, qua nititur probare ſcientiam noſtram eſſe reminiſcentiã: ſimiliter, inquam, ſe habere, id eſt, ſimiliter diſſolui, nempe per diſtinctionem cognitionis in vniuerſalem & propriam ſeu particularem. Quomodo autem per hanc diſtinctionem ſoluatur illa obiectio, Ariſtoteles in præſentia non docet, ſed docebit cap. 1. lib. Poſter. Secũdò cùm ait, *nunquàm enim*, reprobat ſolutionem & ſententiam Platonis, eo quòd particularia non potuerunt ab anima præſciri: ſed quòd hoc (exempli gratia) ſit triangulum, ſtatim ac inducitur, id eſt, ſtatim ac profertur & oſtenditur, per ſenſum cognoſcimus, perinde ac ſi agnoſceremus.

8 *Vniuerſali igitur* Redit ad deceptiones, de quibus agere inſtituerat, (nã 7. part. digreſſiunculam contra Platonem continet) & oſtẽdit, cùm aliquis ſimul ſcit & decipitur, deceptionem illam non eſſe verè contrariam ſcientiæ: quoniam alia ratione ſcit, alia ratione decipitur: alioquin quomodo contraria eſſent in eodem ſubiecto? Aliam rationem eſſe apparet: quia ſcit cognitione vniuerſali, non ſcit cognitione particulari.

9 *Nihil autem.* Sequitur quartum deceptionis genus ex eo proficiſcens, quòd nõ exercetur actu & coniunctim cognitio vtriuſque propoſitionis. vnde concluſio particularis, quę ex illis propoſitionibus inferri poteſt, non actu, ſed poteſtate tãtùm cognoſcitur. ſcimus enim propoſitiones, ſed eas actu non coniungimus, neque extruimus ſyllogiſmum: ſenſu autem in deceptionẽ impellimur. Exemplum eſt in contextu. ſcimus enim omnem mulam eſſe ſterilẽ: & videmus hanc eſſe mulam: ſed actu non vtimur his cognitionibus, neque coniungimus propoſitiones, neq; facimus ſyllogiſmum: ſed cùm videamus hanc mulam habere vterum inflatum, putamus eam eſſe prægnantem: atque ita decipimur.

10 *Quocirca perſpicuum.* Ex quarta deceptione confirmat tertiam per argumentum ab eo quod minùs videtur, ad id quod magis: nã ſi fallimur, cùm ſcimus vtranq; propoſitionẽ, vt in quarta deceptione: multò magis, cùm ſolam maiorẽ ſcimus, & minorem ignoramus, vt in tertia deceptione.

11 *Nihil igitur.* Quod ſuprà docuit de aliis deceptionibus, id nunc de poſtrema docet, id eſt, eam non eſſe verè contrariam ſcientiæ: quia non eodem modo accipitur, ſed

iunctá minore, concluditur cōuerſa maior, vt in typo & exemplo contextui ſubiectis dilucidè apparet.

2 *Itidémque[ſe res habet.]* Secunda regula eſt: Si maior propoſitio τοῦ Celarent conuertitur, etiam concluſio conuertitur. Hæc regula ſiue hæc cōuerſio probatur in Cameſtres. vide typū & exemplū cōtextui adiecta. Obiiciet aliquis, hāc regulā eſſe inutilē: quia cùm concluſio τοῦ Celarent ſit vniuerſalis negans, certum eſt eam ſimpliciter cōuerti, vt didicimus ex cap. 2. libri ſuperioris. quid igitur opus eſt hac probatione? Pro ſolutione notandum eſt, Ariſtotelem neque in præcedente particula locutum eſſe expreſſè de Barbara, neque in hac de Celarēt. ſed nos ita regulas concepimus facilitatis cauſâ. ergo intelligendum eſt, regulam huius particulę continere magnā vtilitatem propter indefinita pronunciata, qualia proponūtur ab Ariſtotele in contextu. Nam ſi expreſſè concluſio habeat notam *nullus*, vel *nihil*, non erit opus hac regula. ſed auctores ſępe indefinitè loquuntur: túncque hæc regula eſt neceſſaria. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles ait, eodē modo rem ſe habere in ſyllogiſmo negāte, quo ſuprà dictū eſt rē ſe habere in affirmāte. Ne intelligas prorſus eodem modo, ſed ſimili: quia ſuprà in affirmante conſequentia ducebatur à conuerſione concluſionis ad conuerſionem propoſitionum: hîc verò è contrariò conſequentia ducitur à cōuerſione maioris propoſitionis ad conuerſionē concluſionis. Poteſt tamē & altera interpretatio accipi, quæ mihi magis placet, vt dicamus prima verba huius particulæ nō reſpicere ſolùm ad ea quę proximè ſubiicientur in eādem particula, (ſic enim nòn eſt idem modus) ſed ad totum hunc tractatum de ſyllogiſmo negante qui continetur in 2. 3 & 4. particulis. & ita eſt idem modus conſequentiæ: quia in 4. partic. ſumetur argumentum à conuerſione concluſionis ad conuerſionem propoſitionis. Secundò cùm ait, *vt ſi τὸ ϐ*, extruit primum ſyllogiſmū in Celarent. Tertiò cùm ait, *ſi igitur*, de eo ſyllogiſmo tradit dictam regulam: nēpe, ſi maior conuertitur, etiam concluſionē conuerti. Quartò cùm ait, *ponamus enim*, ſyllogiſmo in Cameſtres probat eam conſequentiā à conuerſione maioris ad conuerſionem concluſionis.

3 *Et ſi cum β.* Tertia regula eſt: Si minor propoſitio τοῦ Celarent conuertitur, etiam maior conuertetur. Hanc regulā probat Ariſtoteles per deductionem ad impoſſibile in Darij. Nam ſi minor cōuertitur, τὸ γ dicitur de omni β. ſi igitur negas maiorem cōuerti, id eſt, negas β dici de nullo α, cogeris fateri cōtradictionē, id eſt, β dici de aliquo α. ergo in Darij concludetur γ de aliquo α: quod eſt impoſſibile: quia concluſio τοῦ Celarēt hoc habebat, α dici de nullo γ. nā ſi γ diceretur de aliquo α, etiā α diceretur de aliquo γ. Hoc eſt quod Ariſtoteles ait, *nā de quocūque*, &c. hæc eſt minor τοῦ Celarēt, cōuerſa, quę fit maior in Darij: reliqua ſunt ſupplenda.

Ce	Nihil riſibile eſt irrationale:	*Da*	Omne riſibile eſt homo:
la	Omnis homo eſt riſibilis:	*ri*	Aliquod irrationale eſt riſibile:
rent	Ergo nullus homo eſt irrationalis.	*i*	Ergo Aliquod irrationale eſt homo.

Syllogiſmi in Darij maior ſumitur ex minore τοῦ Celarēt, ſed cōuerſa: ſupponimus enim eam minorē cōuerti. Minor τοῦ Darij eſt falſa: & eſt hypotheſis, quam aduerſarius cogitur concedere, ſi non vult cōcedere maiorē τοῦ Celarent conuerſam. Cōcluſio τοῦ Darij eſt impoſſibilis: quia oſtēſum eſt, veram eſſe concluſionem τοῦ Celarent: nec poſſunt hę duæ concluſiones ſimul eſſe veræ. Sic igitur argumentor: Concluſio τοῦ Darij eſt falſa, & maior eſt vera: ergo minor eſt falſa: eius igitur contradictio eſt vera: atqui hæc contradictio minoris τοῦ Darij, eſt conuerſa maior τοῦ Celarēt: maior igitur propoſitio τοῦ Celarent conuertitur: quod erat probādum.

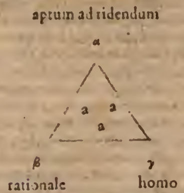
4 *Et ſi τὸ γ.* Sequitur quarta regula: Si minor propoſitio & concluſio τοῦ Celarent conuertuntur, etiam maior propoſitio conuertetur. Hæc conuerſio probatur in Cameſtres, vt apparet in ſequenti exemplo.

Ce	Nullum rationale eſt brutū:	*Cam*	Omne rationale eſt homo:
la	Omnis homo eſt rationalis:	*es*	Nullum brutū eſt homo:
	Ergo		Ergo
rent	Nullus homo eſt brutum.	*tres*	Nullum brutū eſt rationale.

Ait igitur Ariſtoteles, *& ſi τὸ γ cum α conuertitur*, id eſt, ſi conuertitur etiā concluſio. Dico, etiam, vt indicem ex præcedente particula repetendum eſſe, etiam minorē conuerti, quaſi Philoſophus dicat: ſi nō ſolùm minor ſed etiam cōcluſio τοῦ Celarent cōuertatur; tunc *etiam τὸ β conuertetur cum α*, id eſt, conuertetur etiam maior propoſitio. Deinde ait *nam cui*, extruēs ſyllogiſmum in Cameſtres: cuius ponit primò maiorem, deinde minorē propoſitionem. Poſt hęc ait, *hoc ſolum*, id eſt, hæc ſola tertia conſequentia ſyllogiſmorū negantium. *incipit à concluſione*, id eſt, ducitur à conuerſione concluſionis ad conuerſionem propoſitionis, vt fiebat etiā in ſyllo-

re per primam hypotheſim, δ eſt α, corruptibile eſt ingenitum. Iam verò poſito α ponitur γ, per tertiam hypotheſim. ſi igitur corruptibile eſt ingenitum, corruptibile erit incorruptibile: quod eſt falſum, & contra tertiam hypotheſim.

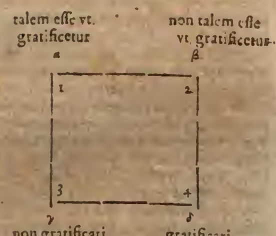
7 *Cùm autem*. Sequitur ſeptima regula: Si ſint tres termini, quorum primùs dicatur de ſecundo & tertio omnibus & ſolis: ſecundus autem dicatur de omni tertio: tūc neceſſe eſt primum & ſecundum reciprocari. Typus ita delineatur:

In hoc typo ſupponimus, primò α dici de omni β, & de omni γ, & de his ſolis, non de vlla alia re. Secundò ſupponimus β dici de omni γ. His ſuppoſitis, concludimus α & β reciprocari. Ariſtoteles in contextu, primò proponit hanc regulam. Deinde ibi, *Cùm enim*, aggreditur eam probare hoc modo: Quæcumque de iiſdem omnibus & ſolis dicuntur, ea inter ſe reciprocantur: atqui α & β dicuntur de iiſdem omnibus & ſolis: ergo α & β reciprocantur. Maior per ſe patet, & vt manifeſta omittitur in contextu. Minor ab Ariſtotele ſic probatur: quia τὸ α dicitur de omnibus & ſolis β & γ, per primā hypotheſim. Item τὸ β dicitur de omnibus & ſolis β & γ. nam quòd dicatur de ſeipſo, manifeſtum eſt: (quamuis hæc ſit attributio impropria) quoniam vnumquodque eſt illud ipſum quod eſt, vt rationale eſt rationale, & β eſt β. Quòd idem β dicatur de omni γ, patet per ſecundam hypotheſim. Huius minoris propoſitionis confirmatio ponitur in contextu ibi, *cùm enim*. Deinde ex hac probatione colligitur ipſa minor, ibi, *apparet de quibus*. Maiorem dixi in contextu prætermitti. concluſio verò poſita fuit initio particulæ. Porrò hæc regula eſt quaſi fundamētum ſyllogiſmorum, qui extruuntur ex duabus affirmantibus in ſecunda figura. tales enim ſyllogiſmi ſunt vtiles ratione materiæ, quādo maior propoſitio reciprocatur. Cùm igitur τὸ β dicitur de omni γ, id eſt, concluditur vniuerſale affirmans in ſecūda figura: neceſſe eſt reciprocari α & β, id eſt, maiorem propoſitionem, vt per eius conuerſionē ſyllogiſmus reſoluatur in Barbara. Ait, *quin & de ipſo α*: cùm enim τὸ β dicatur de iis omnibus, quæ ſubiiciuntur τῷ α, id eſt, de ſeipſo & de γ: certè dicitur etiam de α: alioqui anguſtiùs patêret, quàm τὸ α ſi quidem τὸ α dicitur de ſeipſo, & de β, & de γ. Dum enim dictum eſt initio huius partic. τὸ α, nulli alij attribui, quàm τῷ β & τῷ γ, reſpiciebatur ad propriam attributionem, nec excludebatur impropria attributio, qua ipſum α dicitur de ſeipſo.

8 *Rurſus ſi τὸ α*. Sequitur octaua regula, quæ eſt fūdamentum ſyllogiſmorum in tertia figura colligentium concluſionem vniuerſalem ratione materiæ, quia termini minoris propoſitionis ſunt conuertibiles: vnde minore propoſitione conuersâ, ſyllogiſmus reſoluitur in primam figuram. Primò Ariſtoteles proponit hanc regulam: Si tres termini ita ſe habeant inter ſe, vt primus & ſecundus attribuantur omni tertio, ac ſecundus & tertius reciprocentur: neceſſe eſt primum dici de omni ſecundo. Deinde cùm ait, *cùm enim*, probat hanc regulam:, quia conuerſis terminis ſecundo & tertio cōcluditur in prima figura primus de omni ſecundo, vt in exemplo, quòd contextui ſubiecī, apparet.

9 *Cùm autem*. Sequitur nona regula: Si quatuor termini ita ſe habeant vt primus ſit optabilior ſecundo, & quartus tertio, primus autem vnà cùm tertio ſit optabilior quàm ſecundus cum quarto: tunc neceſſe eſt, primum eſſe optabiliorem quarto,

Primò Ariſtoteles proponit hanc regulam. Secundò cùm ait, *æque enim*, probaturus eā regulam, præmunit, æquè primum eſſe optandum & ſecundum fugiēdum, itē æquè quartum eſſe optandum & tertium fugiendum. Hæc præmunitio probatur ex eo, quòd primum & ſecundum ſunt oppoſita, item tertium & quartum ſunt oppoſita.

Tertiò cùm ait *ſi igitur τὸ α*, incipit probare dictam regulam. Summa argumenti in eo conſiſtit: Aut primum eſt æquè expetendũ ac quartum, aut magis expetendum, aut minus: ſed nec eſt æquè, nec minùs expetendum: ergo eſt magis expetendum: atque ita regula probatur. Huius ſyllogiſmi diſiunctiui maior propoſitio, tanquàm manifeſta, omittitur in contextu. vtraque autem pars minoris probatur: & primùm in hoc membro probatur non eſſe primum & quartum æquè optabilia: probatur autem per deductionem ad impoſſibile. nam ſi primũ & quartum ſunt æquè expetenda, etiam ſecundum & tertium erunt æquè fugiẽda, per hypotheſim antea præmunitam. atqui ſi æqualibus æqualia adiungas: quæ inde afficientur, erunt æqualia. ſi igitur primo & quarto, quæ ponebantur æqualia, id eſt, æquè expetẽda, adiungãtur ſecundum & tertium, quæ ſimiliter ponebantur æqualia, id eſt, æquè fugienda, nempe ſi tertium adiungatur primo, & ſecundum adiungatur quarto: tota quæ inde fiunt, erunt æqualia. ergo primùm cum tertio erit æquè expetendum, ac quartum cum ſecundo: quod eſt contra hypotheſim in regula poſitam.

Quartò cùm ait, *Quod ſi τὸ δ*, probat alteram partem minoris propoſitionis, id eſt, primum non eſſe minùs expetendum, quàm quartum, ſeu (quod idem valet) quartũ non eſſe magis expetendum quàm primum. hoc autem ſimiliter probat per deductionẽ ad impoſſibile. nam ſi primum eſt minus expetendum, quàm quartum: etiam ſecundum, quod opponitur primo, erit minùs fugiendum, quàm tertium, quod opponitur quarto, per hypotheſim præmunitam in ſecundo membro huius particulæ. ergo ſecundum cum quarto erit magis expetendum, quàm primùm cum tertio, contra hypotheſim poſitam in regula, in qua ſupponebamus primum cum tertio eſſe optabilius quàm ſecundum cum quarto. Conſequentia verò manifeſta eſt: quia maius bonũ cum minori malo eſt optabilius, quàm minus bonũ cum maiori malo: atqui quartum per aduerſarium eſt magis bonum, & ſecundum eſt magis malum: primum autẽ eſt minus bonum, & tertium maius malum. quocirca quartũ cũ ſecũdo erit optabilius, quàm primum cùm tertio. Quintò cùm ait *τὸ α igitur*, colligit concluſionem principalẽ ſyllogiſmi illius diſiũcti, id eſt, primum eſſe optabilius quarto; quandoquidem probauimus nec eſſe æquè, nec minùs optabile.

Sextò cùm ait, *proinde etiam*, ex ea cocluſione alteram deducit, ſecundum eſſe magis fugiendum, quàm tertium. Conſequentia patet per præmunitionem poſitam in ſecundo membro. Septimò cùm ait, *Si igitur omnis*, doctrinam traditam per elementa, accommodat terminis realibus pertinentibus ad quæſtionem de amore, & probat amantem ſecundum amorem, (id eſt, ſi verè amat & habita ratione naturæ amoris: nam multi amantes reperientur, qui contrarium ſentiant, immo concluſio eſt contra vulgarem hominum opinionem) magis expetere, vt perſona, quam amat, velit ſibi gratificari, nec tamen gratificetur, quàm vt nolit gratificari, & tamen gratificetur. Octauò cùm ait, *itaque diligi*, ex concluſione proximè illata, quòd magis expetẽdũ eſt velle gratificari, quàm actu gratificari, colligit alterã cõcluſionẽ, quod in amore diligi eſt optabilius cõgreſſu. Conſequẽtia patet: quia ex dilectione oritur voluntas gratificãdi, ex cõgreſſu gratificatio. Nonò cùm ait, *amor igitur*, cõſequẽter infert aliam concluſionem, quòd amor eſt potiùs gratia dilectionis, quàm congreſſus. Conſequentia manifeſta eſt: quia amamus potiùs ob id quod eſt optabilius, quàm ob id quod eſt minùs optabile. Decimò cùm ait, *quòd ſi huius*, ordine infert aliam cõcluſionem cõſentientem iis quæ tradit Plato in conuiuio, nempe verum finem amoris eſſe dilectionem. Conſequentia patet: quia verus finis eſt ille, cuius potiſſimùm causâ reliqua ſunt, aut fiunt. Vndecimò cùm ait, *Ergo congreſſus*, conſequenter infert aliam concluſionem, quòd congredi, ſeu coire, aut omnino non eſt, id eſt, omninò ad amorem non pertinet; aut eatenus tantùm eſt expetendum, quatenus per eum acquiritur, vel augetur dilectio. Conſequentia patet: quoniam omnia debent reſpicere ad finem: & quæ ad finem conſequendum non pertinẽt, contemnenda ſunt: ſicut medicus nõ debet ea curare, quæ non valẽt ad conſeruandam vel recuperandam ſanitatem. Hoc Ariſtoteles in contextu confirmat exemplo aliarum cupiditatum, & artium. nam & in cupiditatibus, & in artibus, eorum tantùm ratio habetur, quæ ad finem propoſitum ducunt. Exempli gratiâ mercator lucrum cupit. nõ curabit igitur nũdinas, nec ad eas proficiſcetur, niſi ſperet ſe ibi lucrum facturum: non enim nundinas expetit per ſe, ſed ratione finis, id eſt, lucri. Sic ſtudioſus diſcere cupit: non conferet igitur ſe in aliquam Academiam, vel non audiet aliquã prælectionem, niſi ſperet ſe euaſurum doctiorem. Sic igitur etiam amans non expetet congreſſum, niſi inde ſperet fore vt magis diligatur.

19 *Quomodo igitur.* Epilogo finem imponit huic capiti.

IN

IN CAP. XXIII. DE INDVCTIONE.

1 NVnc verò. Proponit vtilitatem huius tractatus. Cùm enim omnes ſyllogiſmi fiant in tribus figuris ſuprà expoſitis: ſi deinceps oſtenderimus omnes alias probationes reduci ad ſyllogiſmum; inde apparebit, non poſſe quidpiam probari citra tres illas figuras. Quod ad verba, dum Ariſtoteles ait probationem fieri aut ſyllogiſmo, aut inductione: ſyllogiſmum accipit in ſignificatione quadam anguſta: alioquin etiam inductio eſt ſylllogiſmus, vt in ſequẽtibus particulis diſertè docebit. Ergo hoc ſignificat, omnem probationem fieri aut ſyllogiſmo, aut inductione. ſed & inductionem eſſe ſyllogiſmum: proinde omnem probationem fieri ſyllogiſmo.

2 *Eſt igitur inductio.* Naturam & vim inductionis declarat primùm abſolutè, deinde per cõparationem cum ſyllogiſmo propriè dicto. Quod attinet ad abſolutam expoſitionem in primis declarat, quid ſit inductio & ſyllogiſmus inductiuus, (hæc pro eodẽ accipe: nam inductio eſt ſyllogiſmus inductiuus) & quomodo fiat. Ait igitur, inductionem ſeu ſyllogiſmũ inductiuum eſſe, cùm probatur alterum extremum, id eſt, maius extremum dici de medio termino: probatur, inquam, per alterum, id eſt, per minus extremum. Hæ appellationes ſunt accipiendæ reſpectu ſyllogiſmi propriè dicti, id eſt, naturali ordine progredientis. Sint enim tres termini, α β γ: ita vt τὸ α ſit ſupra β, & τὸ β ſupra γ. in ſyllogiſmo primæ figuræ propriè dicto ſumimus α pro maiore extremo: β, pro medio termino: γ, pro minore extremo: & cõcludimus α de γ per medium β: inductiuè verò probamus α de β per medium γ. Dicitur ergo inductio maius extremum concludere de medio termino, id eſt, de β. quamquàm hoc β in ipſa inductione non eſt medius terminus, ſed eſt minus extremum: alioqui non ingrederetur concluſionem. Ruſſus dicitur probare per minus extremum, id eſt, per γ, quod tamen non accipit vt minus extremum, ſed vt medium: & ita ipſe Ariſtoteles verba ſua declarat in ſeq. particula.

3 *Veluti ſi τῷ α γ.* Proponit exemplum inductionis in terminis alphabeticis. ex quo colligitur expoſitio proximè tradita, quòd inductio probat maius de medio per minus, id eſt, α de β per γ.

4 *Vt puta eſto.* Terminis alphabeticis adiungit terminos reales: & primò ipſos terminos conſtituit, & ponit longæuum, vbi α vacans bile, vbi β: ſingula longæua, exempli gratiâ hominem, equum, & aſinum, vbi γ. Secundò cùm ait, *Ergo toti γ*, extruit ſyllogiſmum inductiuum. cuius initiò ponit maiorem propoſitionem, omne γ eſt α. Deinde ibi, *ſed & τῷ β*, adiungit minorem propoſitionem, omne γ eſt β. Deinde ibi, *ſi igitur conuertatur*, ponit conditionem requiſitam in ea minori propoſitione, vt concluſio rectè inferatur. Conditio hæc eſt, vt minor propoſitio reciprocetur. alioquin eſſet ſyllogiſmus in tertia figura, ex quo non poteſt inferri concluſio vniuerſalis, qualis eſt concluſio inductionis, niſi minor reciprocetur, vt fuit expoſitum cap. præced. part. 8. Deinde ibi, *neceſſe [eſt] τὸ α*, infert ipſam cõcluſionem, omne β eſſe α. Deinde ibi, *quandoquidẽ antea*, oſtendit eam concluſionem rectè illatam eſſe, quamuis ſit vniuerſalis in tertia figura, quia minor ratione materiæ ſimpliciter reciprocatur, vt fuit probatum antea, id eſt, dicta particula 8. cap. præced. Hæc omnia refero ad ſecundum membrum huius partic. Tertiò cùm ait, *Intelligere autem*, declarat, quomodo accipiendus ſit terminus γ. quamuis enim ſit vna litera, nõ tamen ibi debemus ponere vnum terminum realem: ſed litera illa γ repræſentat compoſitũ quiddam ex multis terminis realibus comprehenſis ſub α maiori extremo. nam inductio non argumentatur ex vno, ſed ex omnibus: veluti Plato, Ariſtoteles, Socrates, & ſinguli alij philoſophi ſunt beati: ergo omnis philoſophus eſt beatus. Quod dixi cum Ariſtotele, inductionem fieri ex omnibus ſpeciebus maioris extremi, intelligendum eſt de inductione perfecta. nam interdum pauca ſumuntur: túncque eſt inductio imperfecta, qualis eſt ea inductio, ſub qua continetur exemplum, quemadmodum in ſeq. cap. explicabo.

5 *Eſt autem.* Declarat inductionis materiam, id eſt, quænam potiſſimùm probari debeãt inductione: & ait, per eam probãdas eſſe propoſitiones primas & immediatas. Primas & immediatas accipit ἐκ παραλλήλου. nam quæ medium habent, non ſunt primę: ſiquidem probari poſſunt per illud mediũ, ex quo extruuntur aliæ propoſitiones priores: concluſio namque eſt poſterior propoſitionibus. Prima igitur propoſitio non eſt, quæ probatur per alias propoſitiones: ſed quæ non habet propoſitiones ſupra ſe. Talis igitur propoſitio, ſi obſcura ſit, cùm non poſſit probari ſyllogiſmo propriè dicto, id eſt, non poſſit probari per medium,

eò quòd nullum eſt medium, neceſſe eſt vt probetur per inductionem, atque ita probetur per inferiora & poſteriora.

6 *Quorum enim.* Probat, quod modò dixit, inductionum vſum potiſſimùm ſpectari in propoſitionibus immediatis. Nam mediatæ rectiùs probãtur per ſyllogiſmum propriè dictum: quippe cùm hic ſyllogiſmus naturali ordine progrediatur, & maiorem vim habeat, quàm inductio, vt dicetur in vlt. partic. Sic igitur hæc partic. præcedenti cohæret: quoniam eam confirmat. Eſt & alius nexus non omittendus: nam hactenus expoſuit inductionem abſolutè; nunc autem incipit eam cõferre cum ſyllogiſmo propriè dicto. Prima igitur collatio ſumitur à materia, id eſt, ab iis quæ probantur. nam ſyllogiſmo probantur, quæ medium habent: inductione verò probantur potiſſimùm, quæ medio carent.

7 *Et quodammodo.* Secunda collatio ſumitur à forma, id eſt, progreſſu ſyllogiſtico: quia ſyllogiſmus probat maius extremum de minori per mediũ: inductio verò probat maius de medio per minus, vt expoſui ad partic. 2.

8 *Naturâ igitur.* Tertia collatio, ſeu tertia differentia ſumitur à dignitate & vſu: quoniam ſyllogiſmus progreditur à prioribus & notioribus naturâ, inductio verò ab iis quæ ſunt nobis notiora & priora, proinde ſyllogiſmus eſt præſtantior, inductio verò eſt euidentior. Quæ autem ſint ſuperiora & notiora nobis, vel naturâ, docebit Ariſtoteles lib. 1. Poſter. cap. 2. part. 11. & lib. 1. Phyſ. cap. 1. & lib. 1. minore (qui eſt liber ſecundus Latinis) Metaphyſ. cap. 1.

IN CAP. XXIV. DE EXEMPLO.

INductionem meritò ſequitur exemplum, quod eſt inductio quædam, vt inquit Ariſtot. lib. 1. Poſter. cap. 1. part. 3. & lib. 1. Rhetor. cap. 2. quia vis exempli ab inductione pendet, vt ex huius capitis expoſitione intelligetur.

1 *Exemplum verò.* Definit exemplum. Vt autem hæc definitio rectè intelligatur: ſciendum eſt, exempla ſolere conciſè proponi, id eſt, adhibita vnâ propoſitione, & concluſione: veluti, Thebanis nocuit bellum contra Phocenſes, ergo Athenienſibus nocebit bellũ cõtra Thebanos. Quòd ſi velimus ſecundum artem reſoluere exemplum in formam ſyllogiſticam: neceſſe eſt multa addere, & omnino duos ſyllogiſmos extruere; quorum vnus eſt principalis, & ſyllogiſmus propriè dictus, id eſt, probans maius extremum de minori per medium; alter verò eſt proſyllogiſmus probãs maiorem ſyllogiſmi principalis. hic proſyllogiſmus eſt inductio imperfecta: quia non ſumitur ex omnibus particularibus, ſed ex vno, aut quibuſdam. Hæc perſpicuè intelligentur ex enarratione 3. partic. Sed in præſentia hoc notare fuit neceſſe, vt intelligatur, definitionem, quæ hîc proponitur, non continere omnes partes exempli, ſed tãtùm proſyllogiſmum. Hoc enim eſt, quod Ariſtoteles ait, Exemplum eſſe, quando probatur extremum (ſub. maius) ineſſe medio termino, per ſimile tertio, id eſt, per quartum terminum ſimilem minori extremo. nam hic eſt proſyllogiſmus probans maiorem propoſitionem, id eſt, maius ineſſe medio. iam adde minorem, id eſt mediũ ineſſe minori extremo; habebis ſyllogiſmum principalem, quo concludetur maius extremum ineſſe minori extremo. Si quæras, cur Ariſtoteles proponat tantùm in præſentia proſyllogiſmum, reſpondebo: quia vult exponere, in quo cõſiſtat vis exempli: cuiuſcumque autem argumentationis vis conſiſtit in primis propoſitionibus, ex quibus ſequentium probatio pendet: proinde vis exempli potiſſimùm conſiſtit in primo ſyllogiſmo. & quoniam hic eſt inductio, idcirco Ariſtoteles refert exemplum ad inductionem potiùs, quàm ad ſyllogiſmum propriè dictum: quamuis exemplum in ſe cõtineat tam ſyllogiſmum, quam inductionem.

2 *Oportet autem.* Docet, quinam termini recipiant exẽplum, ſeu probationem per exemplum: & oſtendit requiri quatuor terminos, in quibus inſint hæ conditiones, quas mox exponam. Quatuor termini ſunt: Primus, id eſt, maius extremum: ſecundus, id eſt, medius terminus: tertius id eſt, minus extremũ: quartus, id eſt, ſimilis tertio. Cõditiones ſunt hæ: Prima vt perſpicuũ ſit, medium attribui minori extremo: hinc ſumetur minor propoſitio ſyllogiſmi principalis. Secunda, vt perſpicuum ſit, maius attribui quarto termino: hinc ſumetur maior propoſitio proſyllogiſmi. Adde tertiam conditionem, quam Ariſtoteles adiiciet in ſeq. partic. nempe vt perſpicuum ſit, medium attribui quarto termino: vnde ſumetur minor propoſitio proſyllogiſmi. Reliqua duo pronũciata ſunt ignota, id eſt, primum attribui medio, quæ eſt concluſio proſyllogiſmi, eadémq; maior propoſitio ſyllogiſmi principalis: item primum ineſſe omni tertio, quæ eſt concluſio principalis.

3 *Verbi*

3 *Verbi cauſâ eſto.* Propoſitis terminis realibus declarat, quomodo fiat exẽplum, & quo modo reducatur ad ſyllogiſmũ. Primò igitur cõſtituit ipſos terminos, ita vt α ſeu primus terminus ſit malũ, &c. vt in cõtextu perſpicuè proponũtur. Secundò cùm ait, *Ergo ſi velimus*, extruit ex illis terminis ſyllogiſmos in quos exemplum eſt reſoluendũ: & initiò proponit concluſionem probandam, quòd Athenienſes bellũ gerere contra Thebanos malum ſit. Deinde ibi, *accipiendum* [*eſt*,] ponit maiorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis, quòd bellum gerere contra finitimos malum ſit. Et quia hæc propoſitio eſt dubia: idcirco cùm ait, *huius autem*, ſubiicit eius probationem, id eſt, proſyllogiſmũ cuius tamẽ minorẽ tãtùm propoſitionẽ proponit. Hic proſyllogiſmus, cùm ſit inductio quædam, extruitur in tertia figura, hoc modo: Thebanos contra Phocenſes bellum gerere, eſt malum: atqui Thebanos cõtra Phocenſes bellum gerere, eſt contra finitimos bellum gerere: ergo contra finitimos bellũ gerere, eſt malum. Hæc concluſio non neceſſariò colligitur: quia concluditur vniuerſaliter in tertia figura: & minor propoſitio non reciprocatur, eò quòd inductio eſt imperfecta: quia non ſumuntur omnes, qui contra finitimos bellum geſſerunt, ſed tantùm quidam, vt Thebani. Quòd ſi Thebanis bellum contra finitimos geſtum, malè ceſſit: fortaſſe aliis, vt Romanis, non malè ceſſit. Hinc eſt, quòd probatio per exemplum eſt infirma, & minimè neceſſaria, ſed tantùm probabilis. Poſtea cùm ait, *quoniam igitur*, reſumit illam maiorẽ, quam proſyllogiſmo probauit, vt perficiat ſyllogiſmum principalem. Deinde ibi, [*bellum*] *autem contra Thebanos*, adiungit minorem propoſitionem eiuſdem ſyllogiſmi principalis, quòd Athenienſes contra Thebanos bellum gerere, eſt contra finitimos bellum gerere. Deinde ibi, *Perſpicuum* [*eſt*] *aduerſus*, colligit concluſionem principalem, id eſt, quòd Athenienſes contra Thebanos bellum gerere, malum eſt. Hæc vt apertiùs intelligantur, reſpiciantur typus & exemplum, quæ ſubieci contextui. Atque hęc omnia refero ad ſecundum membrum huius particulæ. Tertiò cùm ait, *Itaque* τὸ ζ, declarat, quænam in propoſito exemplo ſint nota, vel ignota: quæ in dicto exemplo perſpicuè apparent. Notæ enim ſunt vtræque propoſitiones proſyllogiſmi, & minor ſyllogiſmi principalis: ignotæ ſunt concluſio proſyllogiſmi, quæ eſt maior propoſitio ſyllogiſmi principalis, & concluſio principalis.

Quartò cùm ait, *eodem modo*, oſtendit eandem eſſe rationem, ſi ſumantur multa tertio ſimilia, id eſt, ſi vbi δ, ponamus multos terminos. nam in dato exemplo erat vnus terminus, id eſt, vnum exemplum belli à Thebanis contra Phocenſes geſti: idem autem eſt, ſi addamus alia exempla, id eſt, alia bella contra finitimos geſta, quæ bellum inferentibus nocuerunt: nam hæc omnia ponentur vbi δ, ad probandum α de β, id eſt, maius de medio, hoc eſt, ad probãdam maiorem propoſitionem ſyllogiſmi principalis.

4 *Perſpicuum igitur.* Diſtinguit exemplum à ſyllogiſmo, & inductione: quoniam ſyllogiſmus progreditur à toto ad partem, id eſt, ab vniuerſali ad particulare: inductio à parte ad totum: exemplum à parte ad partem: quod perſpicuè intelligi poteſt ex ſequenti exemplo, Syllogiſmus eſt, veluti,

Contra finitimos bellum gerere eſt malum:
Atqui Athenienſes contra Thebanos, eſt contra finitimos bellum gerere:
Ergo Athenienſes contra Thebanos bellum gerere, eſt malum.

Inductio eſt, veluti,

Bellum Thebanorum contra Phocenſes, & Athenienſium contra Thebanos, & cetera eiuſmodi, mala ſunt:
Ergo generaliter bellum contra finitimos, malum eſt.

Exemplum eſt, veluti,

Bellum Thebanorum contra Phocenſes, malum fuit:
Ergo etiam bellum Athenienſium contra Thebanos, malum erit.

Hoc diſcrimen volẽs Ariſtoteles declarare, inquit exemplum non progredi à toto ad partẽ, (ſubaudi, vt ſyllogiſmus) nec à parte ad totum, (ſubaudi, vt inductio) ſed à parte ad partem, id eſt, à particulari ad particulare, cùm ambo ſcilicèt particularia ſunt contenta ſub eodẽ genere, vt in exemplo antea poſito argumentabamur à δ ad γ, id eſt, à bello Thebanorum contra Phocenſes, ad bellum Athenienſiũ contra Thebanos: hęc autem ambo, γ & δ, continẽtur ſub eodem ζ. Addit Ariſtoteles, alterum horum eſſe notius altero: quoniam id ex quo ducitur argumentum ſemper debet eſſe notius eo, quod probatur. Sic cùm γ probetur per δ: opus eſt, vt δ ſit notius. Intellige hoc eſſe notius, non reſpectu τοῦ β: nam æquè

notum eſt, β dici de γ, & de δ: ſed intellige notius reſpectu τοῦ α: quia notum eſt, α dici de δ. quòd autē α, dicatur de γ, eſt ignotum, & in quæſtione poſitum, & exemplo τοῦ δ probatur.

5 *At differt.* Duplici differentia ſeparat exemplum ab inductione. Prima differentia eſt: quòd inductio ſumit omnia particularia, nempe ſi ſit inductio perfecta; exemplum verò ſumit tantùm quædam, vel tantùm vnum particulare, vt in exemplo ante tradito ex vno bello Thebanorum contra Phocenſes, concludebatur malum eſſe bellum Athenienſium cōtra Thebanos. Altera differentia eſt: quod inductio abſoluitur vno ſyllogiſmo, & terminatur in probatione maioris extremi de medio termino: exemplum verò vlteriùs progreditur, & huic ſyllogiſmo inductiuo adiungit alterum propriè acceptum, quo probatur maius extremum de minore. Has differētias Ariſtoteles cōiunctim declarat: quia primùm proponit vtramque conditionem ſeu proprietatem. Primò igitur ponit duas proprietates inductionis; quorum prior eſt, inductionem ex omnibus indiuiduis probare extremum (ſubaudi, maius) de medio. Poſterior proprietas inductionis eſt, quòd non connectit ſyllogiſmum ad extremum: ſubaudi, minus, id eſt, poſtquàm probauit in tertia figura primum de medio, non pergit vlteriùs ab illo medio ad tertium, nec extruit ſecundum ſyllogiſmum probantem maius extremum de minore extremo. Poſtea cùm ait, *hoc verò*, ponit duas contrarias exempli proprietates ordine inuerſo. Nam prima proprietas exempli reſpondet ſecundæ proprietati inductionis, & ſecunda reſpondet primæ. Primæ ergo exempli cōditio eſt, quòd *hoc*. i. exemplū *connectit*. ex proximo repete, ſyllogiſmum ad extremū, id eſt, poſtquàm primum probauit de medio in tertia figura, deinde per illud medium probat primum de tertio in prima figura. Secunda exempli conditio eſt, quòd nō ex omnibus (ſubaudi, indiuiduis, ſeu particularibus) probat; ſupple, primum de medio.

IN CAP. XXV. DE ABDVCTIONE.

Abductio quoque refertur ad ſyllogiſmum: quia nihil aliud eſt, quàm ſyllogiſmus non pariens verā ſcientiam, continens tamen aliquam vtilitatem, quatenus facit vt ad ſciētiam propiùs accedamus, quàm antea eſſemus.

1 *Abductio verò.* Declarat duos modos abductionis: ac primò proponit primum modum, qui eſt bipertitus. Primus enim modus abductionis eſt, quando concluſionem ignotam probamus per ſyllogiſmum, cuius minor propoſitio non eſt nota (alioqui ſcientiam pareret) eſt tamen vel æquè credibilis, vel credibilior quàm concluſio. Hoc modo non acquirimus ſcientiam, ſed propiùs ad ſcientiam accedimus: quia comparamus nobis facilitatē aliquam perueniendi ad ſcientiam. Etenim antequàm facta eſſet abductio non habebamus aliam viam perueniendi ad ſcientiam quàm vt probaremus concluſionem. itaque tota inueniendi methodus, quæ fuit ſuperiori libro expoſita, referenda erat ad vnam hanc concluſionem. nunc verò cùm habemus abductionem ex maiore propoſitione nota & minore ignota, faciliùs ad ſcientiam perueniemus, id eſt, ſiue alio modo probemus eandem concluſionem, ſiue probemus minorem; quandoquidem ſupponimus maiorē eſſe notam: ea verò minor videtur faciliùs probari poſſe, ſi fortè ſit credibilior concluſione. Secundò cùm ait, *Praeterea ſi pauca*, proponit alterum modum abductionis, nempe quādo minor propoſitio ſyllogiſmi per pauciora media probari poteſt, quàm concluſio. nam ita quoque propiùs accedimus ad prima principia, per quæ comparatur ſcientia. Tertiò cùm ait, *Omnino enim*, declarat cur his modis dicatur fieri abductio. hæc ratio ſumitur ex definitione abductionis: quoniam his modis non comparamus ſcientiam, ſed ad eam propiùs accedimus. Hinc igitur colligitur definitio abductionis, nempe ſyllogiſmus non pariens ſcientiam, ſed efficiens vt propiùs ad ſcientiam accedamus.

2 *Verbi causâ.* Exemplo declarat primum modum, ſeu primam ſpeciem abductionis quod quidem exemplum ſumptum videtur ex Platone in Menone. Eſt autem ſyllogiſmus in Barbara ex maiore nota & minore ignota: quę tamen minor aut eſt ęque probabilis, aut probabilior cōcluſione.

3 *Rurſus [abductio.]* Alio exemplo declarat ſecundam ſpeciē abductionis. Hic quoque fit ſyllogiſmus in Barbara ex maiore nota, & minore ignota, quæ tamen probatur per pauciora media, quam concluſio.

Bar Omne rectilineum quadratur:
ba Omnis circulus fit rectilineus:
ra Ergo omnis circulus quadratur.

Hoc exēplum ſumptum eſt ab Hippocrate Chio, quia hac ratione exiſtimauit ſe inueniſſe,

niſſe tetragoniſmũ, vt legere eſt apud Simplicium in cap. 2 lib. 1. Phyſ. Addamus exẽplum, non quidem reipſa melius, ſed tamen magis perſpicuum. Volo probare omnem hominem eſſe ſubſtantiam, & ita argumentor. Omne corpus eſt ſubſtantia, omnis homo eſt corpus, ergo omnis homo eſt ſubſtã tia. Abductio eſt: quoniam minor propoſitio per pauciora media probatur, quàm concluſio. etenim concluſio eſt, omnem hominem eſſe ſubſtantiam: inter hominem autem & ſubſtantiam ſunt tria media, corpus, viuens, animal, minor autẽ eſt, omnem hominem eſſe corpus, atque inter hominẽ & corpus ſunt tantùm duo media, nempe viuens, & animal. propiùs igitur acceſſi ad ſcientiam: ac deinde pergam, & probabo eam minorem hoc modo: Omne viuens eſt corpus, omnis homo eſt viuẽs, ergo omnis homo eſt corpus. Hoc proſyllogiſmo adhuc propiùs acceſſi. Tandem huius proſyllogiſmi minorem probo: Omne animal eſt viuens, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt viuens. Hic ſunt ambæ propoſitiones immediatæ: quia nihil eſt mediũ inter viuens & animal, nec inter animal & hominem. Hic igitur ſubſiſto: qui iam habeo ſcientiam.

4 *Cùm autem.* Poſtquam docuit, quibus modis fiat abductio: nunc docet, quibus modis non fiat: quoniam contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Proponit igitur duos modos, quorum prior eſt minùs quàm abductio; quia nos relinquit in noſtra ignorantia, & nihil prodeſt, ſed eſt ſyllogiſmus inutilis. Poſterior eſt plus quàm abductio: quia parit ſcientiam, & eſt demõſtratio. Primus ergo modus eſt, quando minor propoſitio eſt ignota; & neque eſt credibilior concluſione, nec æquè credibilis, ideóque non eſt primus modus abductionis; neque probatur per pauciora media, quàm concluſio, proinde non eſt ſecundus modus abductionis. Poſterior modus eſt ibi, *neque cùm*, quãdo minor propoſitio eſt immediata: nam talis propoſitio eſt principium demonſtrationis, vt definitur 1. Poſterior. cap. 2. part. 13.

IN CAP. XXVI. DE OBIECTIONE, QVAE VVLGO inſtantia vocatur.

1 OBiectio. Definit obiectionem ſiue inſtantiã: & ait, eã eſſe propoſitionẽ propoſitioni contrariam. i. quæ à nobis proponitur vt propoſitionem aduerſarij euertamus. Contrariam latiùs accipe: ſiue ſit propriè contraria: ſiue contradicens. Cùm dicatur obiectio eſſe contraria propoſitioni, hinc diſtinguitur ἀπὸ τῆς ἀνασκευῆς, eſt, ab euerſione, quæ opponitur ipſi concluſioni aduerſarij, ſi Philopono credimus.

2 *Differt autem.* Diſcrimen ponit inter obiectionem & propoſitionem, id eſt, propoſitionem illam, cui obiicitur: alioquin etiam ipſa obiectio eſt propoſitio, vt dictum fuit in definitione. Diſcrimen eſt: quòd obiectio eſt vniuerſalis vel particularis: propoſitio verò, ſi ſit pars ſyllogiſmi vniuerſalis, neceſſariò eſt vniuerſalis. ſenſus eſt, propoſitiones conſtituentes ſyllogiſmũ vniuerſalem eſſe vniuerſales: euerti autem vel per obiectiones vniuerſales, vt contrarias; vel, per particulares, vt contradicentes. Huic ſententiæ opponitur, quod ait Ariſtot. lib. 1. Poſter. cap. 12. part. 11. Omnem inſtantiam eſſe vniuerſalem. Exiſtimo hæc loca per diſtinctionem ſic eſſe concilianda. Ariſtoteles hîc conſiderat inſtantiam ſiue obiectionem, quatenus euertit propoſitionem contrariam. hæc obiectio poteſt eſſe tam vniuerſalis, quàm particularis in Poſter. autem conſiderat obiectionem, quatenus per eam non ſolùm euertitur propoſitio aduerſarij, ſed etiam demonſtratio erigitur. quoniam igitur demonſtratio conſtat ex propoſitionibus vniuerſalibus, etiam hæc obiectio neceſſariò eſt vniuerſalis.

3 *Obiicitur autem.* Primò proponit duas diuiſiones obiectionis. Secundò cùm ait, *biſariam quidem*, explicat priorem diuiſionem, quòd obiectio eſt vel vniuerſalis, vel particularis, vt paulò antè dictũm eſt. Tertiò cùm ait, *in duabus*, explicat alteram diuiſionem, quòd omnis obiectio fit vel in prima, vel in tertia ſyllogiſmorum figura. Reſoluitur obiectio in has figuras: quoniam etiamſi vna ſit propoſitio; tamen ſic à nobis proponitur: vt velimus tacitè ſubaudiri alteram propoſitionem, & concludi contra propoſitionem aduerſarij, vt ex ſequentibus particulis apparebit. Quòd autem obiectio fiat ſolùm in prima & tertia figura, non in ſecunda, Ariſtoteles in præſentia oſtendit leui quodam argumento, ſed poſterius firmioribus rationibus comprobabit. Ait igitur obiectionem eſſe oppoſitam propoſitioni: ideóque probari tantùm in prima & tertia figura, quia in his ſolis probantur oppoſita. Quî ſic? quia in his ſolis probantũr affirmatio & negatio: in ſecunda verò figura tantùm probatur negatio. Hæc ratio facilè ſoluitur: quia poſſet aliquis ponere propoſitionem aduerſarij affirmantem: ideóque obiectionem oppoſi-

tam, quæ negans eſſe debet, probari in ſecunda figura.

3 *Nam cùm* [*quis.*]Proponit exemplum obiectionis vniuerſalis in prima figura, & particularis in tertia: atque ita ſimul declarat vtrãque obiectionis diuiſionem. ſed primò generaliter ait, cùm propoſitio eſt vniuerſalis affirmans, obiectionem eſſe vel vniuerſalem negantem, quæ refertur ad primam figuram, vel particularem negantem, quæ refertur ad tertiam figuram. Secũdò cùm ait, *vtputà eſto*, proponit terminos, ex quibus conſtat propoſitio aduerſarij. Tertiò cùm ait, *Ergo cum* [*quis.*] ex illis terminis extruit propoſitionem, contrariorum eadem eſt ſcientia. Intellige contraria eſſe ſubiectum: vnam vel eandem ſciẽtiam, eſſe attributum. Quartò cùm ait, *Obijcitur vel quòd*, Proponit obiectionem vniuerſalem, eámque facit maiorem propoſitionem, nempe oppoſitorum non eſſe vnã ſcientiam: & ſupplet minorem, atqui contraria ſunt oppoſita: vnde extruit ſyllogiſmum in prima figura, id eſt, in Celarent. Sumit igitur aduerſarius hanc propoſitionem, contrariorum eſt vna ſcientia: nos apponimus generaliter, immo oppoſitorum nõ eſt eadem ſcientia, id eſt, nulla oppoſita in eandem ſcientiam cadunt. Vis huius obiectionis apparet, ſi addatur minor, & concluſio, vt Ariſtoteles facit. Quintò cùm ait, *Vel quòd noti*, contra eandem propoſitionem proponit obiectionem particularem, immo noti & ignoti non eſt eadem ſciẽtia. & cùm ait, *atque hæc*, docet hanc obiectionem referri ad tertiam figuram, proponens vtramque propoſitionem; & primo loco minorem, quòd notũ & ignotum ſunt contraria; poſtea maiorem, quæ eſt ipſa obiectio, quòd noti & ignoti non eſt eadem ſcientia. Ex his propoſitionibus concluditur in Felapton, non omnium contrariorum eſſe eandem ſcientiam.

5 *Rurſus itidem.* Quæ dixit in præced. particula de propoſitione aduerſarij affirmante, producit ad propoſitionem negantem in iiſdem terminis, nempe ſi aduerſarius ponat contrariorum non eſſe eandem ſcientiam. vel enim opponimus, immò omnium oppoſitorum eadem eſt ſcientia: atque extruetur ſyllogiſmus in Barbara: quia ſupplenda eſt minor, atqui omnia contraria ſunt oppoſita: vnde colligitur, omnium contrariorum eſſe vnam ſcientiam, vel opponimus particulariter, ſalubris & inſalubris vnam eſſe ſcientiam: & ſyllogiſmus fiet in Darapti, ſi ſuppleatur minor, ſalubre & inſalubre ſunt contraria: concludetur enim, quorundam contrariorum eſſe vnam ſcientiam.

6 *Simpliciter enim.* Quod dixit, in prima figura tantùm & tertia fieri ſyllogiſmũ ἐνστατικόν, id eſt, in quem reſoluitur obiectio, id deinceps quatuor rationibus confirmat. Prima ratio ſumitur à collatione medij termini. nam, vniuerſaliter obiiciens, ſumit terminum, qui attribuitur ſubiecto propoſitionis, quam impugnat, & ſubiicitur attributo eiuſdem propoſitionis: vt in exemplo antea poſito attributum propoſitionis erat, vna ſcientia: ſubiectum, contraria: obiectio verò vniuerſalis ſumebatur ab oppoſitis, ſub quibus continentur contraria, tamquàm ſpecies ſub genere. ſic igitur fit prima figura: quia vna ſcientia prædicatur de oppoſitis, & oppoſita de contrariis. Particulariter autem obiiciens, accipit terminum qui ſubiicitur vtrique termino propoſitionis contrariæ; qua ratione fit tertia figura: vt in exemplo ſuprà poſito ſumebatur ſalubre & inſalubre: cui & vna ſcientia, & contraria attribuuntur. Hæc eſt ſententia huius particulæ: quàm diſtinctiùs explicare ob verborum obſcuritatem operæpretium erit. Primò igitur Ariſtoteles loquẽs de vniuerſali obiectione, inquit hoc *ſimpliciter*, id eſt generaliter, in omnibus diſputationibus obtinere, vt neceſſe ſit, obiectionem vniuerſalem, dirigat contradictionem propoſitorum, id eſt, ſuam obiectionem, quæ opponitur propoſitioni aduerſarij; dirigat (inquam) ad vniuerſale, id eſt, in ea obiectione ſumat terminum vniuerſalem, qui attribuatur ſubiecto propoſitionis, vt in exemplo antea dato ſumebamus hunc terminum, oppoſita, qui eſt vniuerſalis, & attribuitur ſubiecto propoſitionis, id eſt, contrariis. hoc ipſum exemplum, quod nunc poſui, Ariſtoteles in ſequenti membro ſubiicit, cùm ait, *vtputà poſtulante.* Tertiò cùm ait, *ſic autem*, oſtendit hoc modo, ſeu per hunc terminum vniuerſalem fieri primam figuram. Quartò cùm ait, [*Qui*]*autem in parte*, tranſit ad obiectionem particularem: & inquit, cùm in parte obiicitur, id eſt, in obiectione particulari, id ſumi, ad quod refertur vniuerſaliter, id eſt, cui vniuerſaliter attribuitur id de quo propoſitio dicitur, id eſt, ſubiectum propoſitionis aduerſarij. Senſus eſt, ſub ſubiecto propoſitionis, conſequenter ſub ipſa propoſitione, quæ impugnatur, contineri terminum obiectionis. Quintò cùm ait, *veluti noti*, id quod modò dixit, exemplo declarat. nam obiectio

particula

particularis ſumit notum & ignotum: hæc autem continentur ſub ſubiecto propoſitionis,id eſt,ſub contrariis,tanquam ſpecies ſub genere. Sextò cùm ait,*ſitque tertia*, oſtendit, hoc modo,ſeu per hunc terminum particularem fieri ſyllogiſmum in tertia figura: quia medius terminus,id eſt, nouus ille terminus in obiectione poſitus,ſubiicitur vtrique termino propoſitionis, contra quam obiicitur.

7 *Ex quibus.* Sequitur ſecunda ratio ſumpta à proprietate ſecundæ figuræ, in qua non concluduntur oppoſita,id eſt, affirmatio & negatio,ſed tantùm negatio.Hæc ratio tunc valet,cùm propoſitio impugnanda negat:quia tunc neceſſe eſt obiectionem affirmatiuam fieri. Hanc rationem attigit etiam ſuprà part.3.

8 *Præterea etiamſi.*Sequitur tertia ratio à proprietate obiectionis: quoniã obiectio debet eſſe perſpicua & euidens: in ſecunda autem figura eſſet obſcura. lateret enim, nec facilè à quouis ſuppleri poſſet altera propoſitio, quæ reticetur, & ſupplenda eſt, vt perficiatur ſyllogiſmus obiectiuus: vt in hoc exemplo:Sit propoſitio, contrariorum vnam eſſe ſcientiam.ſi obiicias,immo contraria non ſunt ſimul: difficile eſt intelligere,quid ſupplendum ſit: nec apparet vis obiectionis,niſi adiungatur maior propoſitio, & in Cameſtres ita concludatur:Vna ſcientia eſt eorum quę ſunt ſimul;atqui cõtraria non ſunt ſimul: ergo contrariorum non eſt vna ſcientia.

9 *Ideóque ſignum.* Sequitur quarta ratio ſumpta à ſimili: quia ſignum non ſumitur ex ſecunda figura:ergo nec obiectio ſumi debet. Antecedens declarabitur cap.ſeq. cõſequentia probatur: quoniam vtriuſque, id eſt, obiectionis & ſigni eadem eſt ratio. nam & ſignũ debet eſſe perſpicuum, & obiectio perſpicua.Si igitur obſcuritas ſecundæ figuræ impedit,quò minùs ex ea ſumãtur ſigna:ſimiliter obſtabit, quò minùs obiectiones ad eam referantur. Hæc ratio præcedentem confirmat. nam ſecundæ figuræ (quantum ad hunc tractatum) obſcuritas probatur ex eo, quòd ſignum inde nõ ſumitur.

10 *Conſideranda autem.* Quoniam omnis obiectio ſumitur aut ex eodem, vt in exemplis ſuprà poſitis:aut à ſimili, veluti, ſi quis proponat contrariorum eſſe vnam ſcientiam, & aliquis obiiciat contrariorum non eſſe vnam facultatem:aut à contrario, veluti ſi quis proponat voluptatem non eſſe bonam, & alius obiiciat dolorem eſſe malum:nam per argumentum à contrario colligitur voluptatem eſſe bonam: aut ab opinione, ſiue à iudicatis(nam quæ hic dicitur ſecundum opinionem, alibi ab Ariſtotele vocatur à iudicatis) veluti ſi quis proponat ebrios non eſſe puniendos, & alius obiiciat iudicium Pittaci ebrios duplici pœna afficientis:quoniam(inquam)tot modis ſumitur obiectio, vt docet Philoſophus lib. 2. Rhetor.cap.25.in præſentia verò locutus eſt tãtùm de obiectione ab eodem,ideo inquit reliquas quoque eſſe conſiderãdas. Vlteriùs tamen non declarat;quia reliquæ magis pertinent ad rhetorem,quàm ad logicum:proinde earũ cognitio ex dicto loco Rhetoricorũ petenda eſt.Hæc ſunt,quæ de obiectione tractantur in hoc capite:cum quo coniunge non ſolùm dictum cap.25.ſecũdi Rhetoric. ſed etiam cap.12.part.2.lib.1. Poſter.& cap. 2.partic.4. lib. ſecundi Top. & cap. 2.& cap.8.libri octaui Topicorum.

IN CAP. XXVII. DE ENTHYMEMATE.

Enthymema aliter à Cicerone & Q. Intiliano, aliter ab Ariſtotele,aliter vulgò à ſcholaſticis accipitur. Cicero in Topicis ait, cùm enthymema propriè ſignificet omnem ſententiam, tamen κατ' ἐξοχὴν eam argumẽtationem rhetores enthymema appellare, quæ ex contrariis ſumitur, & à Dialecticis vocatur tertius concludendi modus, veluti, Eam, quam nihil accuſas damnas. Bene quam meritam eſſe autumas, dicis male mereri. Quintilianus autem libro 5. cap. 10. tres enthymematis ſignificationes recenſet: vt Primò omnia mente concepta ſignificet:Secundò ſententiam cum ratione: Tertiò certam quandam argumenti concluſionẽ,vel ex conſequentibus, vel repugnantibus.Quamquàm inquit de hoc parum conſtare:quia nonnulli eam argumentationem, quæ eſt ex conſequentibus ἐπιχείρημα hanc verò ſolam,quæ ex repugnantibus ſumitur,enthymema vocant.Idem Quintilianus eiuſdem li. cap.14. *Enthymema*, inquit, *& argumentum ipſum, id eſt, rem quæ probationi alterius adhibetur, appellant, & argumenti elocutionem. Eam verò dixi duplicem, ex conſequentibus &c. ex repugnantibus verò, quod etiam ſolum, enthymema quidam vocant.* Hæc Tullius & Fabius. Hodie vulgò enthymema dicitur eſſe ſyllogiſmus imperfectus, id eſt,

ex vna propoſitione conſtans: nempe quia vna eſt expreſſa, altera tacita. Vtra autem ſit expreſſa, vel tacita, ex plerorumque ſententia nihil intereſt: imo quidam in ſuis Dialecticis vtriuſque generis excēpla proponunt. ſed Pachymerius in Epitome Logica anguſtiùs accipit enthymema pro eo tātū, quod ſolam minorem expreſſam habet. Ariſtoteles verò eam ratiocinationem vocat enthymema, quæ ſumitur ex veriſimili aut ſignis, ſiue vna propoſitio, ſiue ambę exprimantur: ideóque ait Enthymema eſſe ſyllogiſmum rhetoricum, quia Rhetores argumentantur ex veriſimilibus, & ſignis. lib. 1. Poſter cap. 1. part. 3. & aliis locis. Si quis igitur ita argumentetur: Periculoſum fuit Athenienſibus, concedere Piſiſtrato corporis cuſtodiam: ergo & Thraſibulo eam concedere, periculoſum eſt: ſecundum aliorum definitionem vtitur enthymemate: ſecundum Ariſtotelem autem dicitur vti exemplo. Rurſus hæc argumentatio; quæcumque habet lac, concepit, atqui hæc mulier habet lac, ergo concepit; ab Ariſtotele vocatur enthymema, vulgò nō enthymema, ſed ſyllogiſmus perfectus nominatur. Denique hæ omnes argumentationes, inductio, exemplum, òbiectio, enthymema, ita ab Ariſtotele appellantur, ſiue vtraque propoſitione expreſſa habeant formam ſyllogiſticam, ſiue vno pronunciato expreſſo alterum reticeatur. Reliqua huc ſpectantia notabo ad definitionē enthymematis.

1 *Veriſimile autem.* Quia in definitione enthymematis mentionem faciet veriſimilis, & ſigni: idcirco, ne per ignota definiat, horum explicationē præmittit: & primùm generaliter proponit, hæc duo non eſſe idem, ſed inter ſe differre. Secundò cùm ait, *ſed veriſimile,* definit veriſimile propoſitionem probabilem. Tertiò cùm ait, *quod enim plerumque*, declarat hanc probabilitatem per diuiſionem quadrimēbrem. Dicitur enim probabile, vel quod plerumque fit, vt æſtus diebus canicularibus: vel quod plerumque non fit, vt ſerenitas in nouilunio, vel quod plerumque eſt: vel quod plerumque non eſt. Vt enim plerumque accidere ſolet, ita probabile eſt eſſe, vel eueniſſe, aut euenturum eſſe. Quartò cùm ait, *vt inuidentes*, ſubiicit duo exempla eiuſcemodi propoſitionum veriſimilium, quæ non ſunt neceſſariæ, ſed probabiles. Altera eſt: Qui inuident, oderunt eos, quibus inuident. Altera eſt, Amantes diligunt.

2 *Signum autem.* Cùm expoſuerit, quid ſit veriſimile: nunc docet, quid ſit ſignum. & Primò ponit definitionem, inquiens ſignum eſſe propoſitionem demonſtratiuam, ſiue neceſſariò, ſiue probabiliter demonſtret. Verbum ergo *demonſtratiua* hoc loco latiùs ſumitur, vt & multis aliis locis. nam quæ propriè dicitur demonſtratiua, ea eſt maximè neceſſaria: ſed hic appellatur demonſtratiua, quæ vim habet aliquid quouis modo probandi. Duplex igitur eſt diſcrimen veriſimilis & ſigni. Primò veriſimile ſpectatur per ſe, vt inuidentes odiſſe: ſignum autem refertur ad id cuius eſt ſignum, vt mulierem habere lac, dicitur ſignum conceptionis. Secūdò veriſimile non eſt neceſſarium, ſed tantùm probabile: ſignum autem quoddam neceſſarium, quoddam probabile eſt. Secundò cùm ait, *nam quæ extāte*, declarat definitionem ſigni, docens quomodo aliquid demonſtret. Proponit autem tres demonſtrandi, id eſt, per ſignum probandi modos. Primus ſumitur ab eo quod eſt, ad id quod eſt: veluti, Mulier habet lac, ergo eſt prægnans. Secundus ducitur à pòſt facto, ad antè factū: veluti, Peperit, ergo concepit. Tertius ſumitur ab antè facto, ad pòſt factum: veluti cōcepit, ergo pariet.

3 *Enthymema igitur.* Iam definit enthymema, cuius gratiā ſuprà definiuit veriſimile, & ſignum: ex inquit enthymema eſſe ſyllogiſmum ex veriſimilibus, vel ſignis. ſed omnes libri editi, quos mihi videre hactenus contigit, addunt verbum ἀτελής: & imperfectum vulgò interpretātur, quia deſideratur altera propoſitio. Ac Philippus Melanthon, aliique plerique aiunt eſſe enthymema, ſiue deſit maior, ſiue minor. Pachymerius autem vocat ſyllogiſmum, ſiue vtraque propoſitio ſit expreſſa ſiue tantùm maior: enthymema verò, quod exprimit ſolam minorem. Ego non dubito, quin verbum ἀτελὴς ex gloſſemate irrepſerit in contextum. Moueor primò: quoniam Ariſtoteles nō accipit ſyllogiſmum imperfectum pro eo cui deeſt altera propoſitio: ſed ſuprà imperfectum ſyllogiſmum definiuit eum qui non habet euidentem vim probādi, niſi reſoluatur in primā figuram; imperfectos enim ſèper vocauit ſyllogiſmos ſecundæ, & tertię figuræ, licèt habeāt vtramque propoſitionem. Secundò moueor auctoritate quatuor codicum Græcorum manu ſcriptorum, à quibus verbum ἀτελὴς abeſt. Quin etiam doctores Louanienſes, etſi vnà cum aliis enthymema vocant ſyllogiſmum imperfectum, tamen teſtantur quaſdam tranſlationes non habere verbum illud, *imperfectus.* Rodolphus quoque Agricola lib. 2. de inuētione, cap. 14. illud verbum

bum nō adgnoſcit. Vtitur enim his verbis: *Ariſtoteles dixit enthymema eſſe ratiocinationē ex veriſimilibus & ſignis, ſunt itaque, qui putent Ariſtotelem non diſcreuiſſe formā argumentandi à ratiocinatione enthymemā, ſed certo tantùm rerum genere enthymema conſtare voluiſſe.* Tertiò mihi videntur Græci hoc verbum non adgnoſcere: quoniam Iohānes Grāmaticus hîc nullam eius mentionem facit: & tam ipſe, quàm Alexander ſuperiori libro explicantes definitionem ſyllogiſmi ab Ariſtotele traditam, ac diſtinguentes ſyllogiſmum ab argumentatione conſtante ex vna propoſitione, nōn vocant hanc argumētationem, enthymema, ſed ſyllogiſmum μονολήμματον. Quartò moueor: quoniam Ariſtoteles oratoribus paſſim tribuit enthymemata, & exempla; philoſophis autem, & dialacticis ſyllogiſmos, & inductiones, vt & ſupra notaui: conſtat autem, oratores ſæpe proferre vtramque propoſitionem: nihilominùs igítur dicuntur enthymemata ex duabus propoſitionibus conſtantia. Quintò Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. cap. 2. diſertis verbis ait enthymemata plerumque conſtare ex paucioribus partibus, quàm ſyllogiſmos: quia cùm altera propoſitio manifeſta eſt, prætermittitur. Si igitur plerumque hoc accidit, non eſt perpetuò verum. immo ſi neutra propoſitio ſit omnino euidens, vtraque exprimenda erit, & nihilominùs dicetur enthymema. Sextò nullus locus proferri poteſt, ex quo colligatur, Ariſtotelem non vocare enthymema, ſi ſyllogiſmus ex veriſimilibus vel ſignis extruatur vtriſque propoſitionibus expreſſis. Et in hoc capite reſoluens enthymema in figuras, proponit vtraſque propoſitiones. quare ſi hoc modo non eſſent enthymemata, debuiſſet hoc indicare. Septimò ipſa definitio enthymematis confirmat noſtram ſententiam. nam Ariſtoteles ait enthymema eſſe ſyllogiſmum ex veriſimilibus, vel ſignis: non, ex veriſimili, vel ſigno. Duæ ſunt igitur propoſitiones, non vna. nā & quando vna tātùm exprimitur, nihilominùs altera ſubauditur. Octauò logíca dicitur reſpicere, non ad orationem, quæ ore profertur, ſed ad eam quæ eſt in mente, & in animo, vt Ariſtoteles docebit lib 1. Poſterior. cap. 10. part. 7. nihil igitur refert, vtrùm vna, an duæ propoſitiones voce exprimantur: quandoquidem ambę ſunt in mente: & quæ non exprimitur, nihilominùs mente ſuppletur. Nonò Ariſtoteles ſeparat enthymema ab inductione, & exemplo: atqui inductio & exemplum plerumque & ferè ſemper proponi ſolent vnâ propoſitione expreſsâ: veluti, Bellum Thebanorum contra Phocenſes, malùm fuit: ergo bellum Athenienſium contra Thebanos, malum erit. cur igitur hæc non vocentur enthymemata? Dices: quia non ſunt ex veriſimilibus, & ſignis. Quæro igitur, quò referas argumentationem ex vna propoſitione, quæ non ſit ſumpta ac veriſimilibus, vel ſignis; ſed vel à cauſis, vel ab exemplo, vel ab inductione. Nam ſecundum Ariſtotelem non ſunt enthymemata: ſecundum vulgarem loquendi modum non ſunt ſyllogiſmi, ſed enthymemata, eo quòd vnam habent propoſitionē. Vulgò namque ſimpliciter enthymemata vocant omnes argumentationes ex vna propoſitione, etiamſi non ducantur à veriſimilibus, vel ſignis, ſed à cauſis, vel à definitione, vel ab aliis quibuſcumque locis.

4 *Accipiatur autem.* Definitionem ſubiicit diuiſionem ſigni, & conſequenter enthymematis, quod à ſigno ſumitur. vel enim arguit in prima figura, vel ſecunda, vel in tertia. Atqui Ariſtot. cap. præced. partic. 9. dixit ſignum non ſumi ex ſecunda figura, ſed tantùm ex prima, & tertia: ſibi igitur contradicit. Reſpondeo, aliquo modo ſignum dici poſſe ſumi in ſecunda figura, aliquo modo non ſumi: quia cùm ſumitur in ſecunda figura, peccatur contra regulam illius figuræ, vt nō tam ſit ſyllogiſmus, quàm paralogiſmus, eò quòd arguit ex ambabus propoſitionibus affirmantibus, vt poſteriùs intelligetur.

5 *Vt putà probare.* Datam diuiſionem ſubiectis exemplis declarat. & primùm in hac particula proponit enthymema in prima figura, quod tale eſt: Quæcumque habet lac concepit: atqui hæc mulier habet lac: ergo hæc mulier concepit. Syllogiſmus eſt in Darij.

6 *At ſapientes.* Subiicit exemplum enthymematis in tertia figura. Hîc proponit tertiam figuram ſecundæ ob rationem antea expoſitam: quia in ſecunda figura non rectè arguitur, ſed eſt paralogiſmus. Primò igitur proponit enthymema ex vna propoſitione, Pittacus eſt probus, ergo ſapientes ſunt probi. quod ait eſſe referendum ad tertiam figuram. Secundò cùm ait, [*ſit*] *vbi a*, vult perficere ſyllogiſmum, & reſoluere in tertiam figuram. itaque conſtituit ipſos terminos, vt intelligamus, quodnam ſit maius extremum, quod ſit mediū & quod ſit minus. Tertiò cùm ait, *verum* [*eſt*,] erigit ſyllogiſmum, exprimens vtramque propoſitionem. Quartò cùm ait, *ſed alterum*, docet, eos, qui enthymemate vtuntur, ſolere alteram propoſitionem omittere: quia ſcilicèt (vt ipſemet Philoſophus d. cap. 2. lib. 1.

Rhetor.declarat,& hîc quoq; attingit)pleumque nota eſſe ſolet,vt in dicto exemplo notum eſt,Pittacum eſſeſapientem:ideóque omiſſa hac propoſitione, tantùm altera exprimitur.Cum autem ſit minor,quæ reticetur,vt videre eſt in primis verbis huius particulæ:ſecundum Pachymerium non eſt enthymema,ſed ſyllogiſmus. ſic enim Ariſtoteles argumentatur: Pittacus eſt probus,ergo ſapientes ſunt probi. Integer ſyllogiſm' eſt:Pittacus eſt probus, Pittacus eſt ſapiens, ergo ſapiens eſt probus.

7 [*Mulierem*] *autem.* Subiicit exemplum enthymematis in ſecunda figura:Quęcumque geſtat vterũ, eſt pallida:atqui hæc mulier eſt pallida : ergo hæc mulier geſtat vterũ. In hoc exemplo ſolet omitti maior, & exprimi minor, vt in præcedenti exẽplo exprimebatur maior & omittebatur minor.

8 *Si igitur vna.* Diſtinguit inter ſignum & ſyllogiſmum:quia ſi vna eſt propoſitio,ſignum eſt,ſyllogiſmus autem non eſt, ſi verò ſumantur ambæ propoſitiones, non ſolùm eſt ſignum,ſed etiam ſyllogiſmus: quoniam ſyllogiſmus definitur oratio, in qua quibuſdam poſitis &c. *quibuſdam*, id eſt, propoſitionibus duabus, vt probatum fuit, ſuperioris libri capite 25. vbi oſtenſum eſt, omnes ſyllogiſmos conſtare ex duabus propoſitionibus.Neſcio,an hic locus alius decceperit,quaſi Ariſtoteles diceret,vbi ſunt duæ propoſitiones,non eſſe enthymema, ſed ſyllogiſmũ:cùm nihil minùs dicat. non enim loquitur de enthymemate,ſed de ſigno.& ſi velimus ſumere ſignũ pro enthymemate, quaſi idẽ ſit,adhuc tamẽ vulgata ſententia non confirmaretur his verbis,ſed potiùs refelleretur: quoniam Ariſtoteles non negat, nec negare poteſt eſſe ſignum, vbi ſunt duæ propoſitiones.nam ſi pallor eſt ſignum mulieris grauidæ,æquè huius rei ſignum eſt,ſiue vnam,ſiue multas propoſitiones accipiamus Ergo ſemper eſt ſignum:ſed vbi eſt vna propoſitio, eſt tantùm ſignum (notetur enim part. *μόνον*)ſi verò ſint duæ propoſitiones,iam eſt ſyllogiſmus,non tantùm ſignũ. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles hanc diſtinctionem proponit. Secundò cùm ait, *vtputà Pittacum*,affert exemplum,in quo ſimul eſt ſignum,& ſyllogiſmus: quia vtræque propoſitiones ponuntur,nempe,Omnes ambitioſi ſunt liberales, atqui Pittacus eſt ambitioſus, ergo Pittacus eſt liberalis. Huius ſyllogiſmi primo loco ponit concluſionem, deinde maiorem poſtea minorem. Tertiò cùm ait *Rurſus ſapientes*, eodem ordine proponit alterum ſimile exemplum.ſed hoc eſt in tertia figura, vt illud erat in prima.hoc enim tale eſt:Pittacus eſt vir bonus, Pittacus eſt ſapiens, ergo ſapiens eſt vir bonus. Quartò cùm ait, *Sic igitur*,concludit,ita, id eſt poſitis ambabus propoſitionibus,fieri ſyllogiſmos, ſcilicèt enthymematicos.

9 *Verùm qui*[*fit.*] Confert inter ſe ſigna, ſiue enthymemata ex diuerſis figuris ſumpta: & in hac particula docet,quo differant:in ſequenti autẽ particula docebit,in quo conueniant. Diſcrimen ſumitur à vi & efficacia probandi: quæ, alia eſt in prima figura,alia in tertia, alia in ſecunda. Primò igitur loquitur de prima figura:& inquit,enthymemata hinc ſumpta,ſi vera ſint,nõ poſſe ſolui, id eſt,hæc enthymemata nullum vitium continere in forma ſyllogiſtica,ſed fortaſſe in materia., ſi ſumantur propoſitiones falſæ. Quod autem inquit, *vniuerſalis enim eſt*, hunc ſenſum habet, ſyllogiſmum enthymematicum, qui fit in prima figura, efficaciſſimum eſſe: quoniam confirmatur per dictum de omni, quod eſt fundamentũ ſyllogiſmorum,id eſt,quia maiorem propoſitionem habet vniuerſalem,ſub qua continentur minor & concluſio. Secundò cùm ait,*Qui verò* [*fit*] *in poſtrema*, loquitur de tertia figura, & ait ſyllogiſmum in hac figura eſſe infirmum,& poſſe ſolui, quamuis propoſitiones veræ ponantur:quia non eſt vniuerſalis,vt in prima figura:neque ad rẽ facit,id eſt,non concludit problema vniuerſale,quod erat probandum, (ſcimus enim vniuerſale non probari in tertia figura) ſed tantùm effici concluſionem particularem, vt in dicto exemplo,Pittacus eſt probus,Pittacus eſt ſapiens:hinc non ſequitur generaliter,ſapientes eſſe probos, ſed tantùm aliquem eſſe probum,nempe ipſum Pittacum, cùm fortaſſe omnes alij ſint improbi. Tertiò cùm ait, *Qui verò*[*fit*]*in media*, loquitur de ſecunda figura, & oſtendit hunc eſſe omnium infirmiſſimum,quia peccat in regulas huius figuræ, ſumens ambas propoſitiones affirmatiuas. Sunt igitur tres gradus enthymematum. Primus in prima figura optimè probat problema propoſitum:ſecundus in tertia figura probat aliquid, non tamen omnino quod erat propoſitum; quia concludendum erat vniuerſale,& concluditur particulare: tertius in ſecunda figura nihil concludit. Vnde Ariſtot.in præcedenti capite dixit,ex hac figura non ſumi ſigna,id eſt, non ſumi quæ habeant vim ſyllogiſticam. Hoc loco poſſet aliquis obiicere, quòd in tertia figura videtur ſyllogiſmus extructus

extructus ex duabus particularibus contra generalē regulam omniūfigurarum. Reſpō deo, propoſitiones illas, Pittacus eſt probus, Pittacus eſt ſapiēs, non eſſe particulares, ſed ſingulares. Nam particulares habent ſubiectum vniuerſale cum nota particulari, *aliquis*, vel, *non omnis*, vt Ariſtoteles definiuit ſuperioris libri cap. 1. part. 5. Sed iterum obiiciet aliquis, Ariſtotelem eo cap. 1. & in tractatu de tribus figuris omiſiſſe hoc genus propoſitionū ſingularium, ergo imperfectè expoſuiſſe ſyllogiſmos. nam ſyllogiſmis ſuprà expoſitis videntur eſſe addendi hi, qui conſtant ex propoſitionibus ſingularibus, & vulgò vocantur expoſitorij. Reſpondeo, hos non eſſe ſyllogiſmos, ſed enthymemata, id eſt, non eſſe argumentationes logicas, ſed rhetoricas. ſicut ergo Ariſtoteles omiſit ſyllogiſmos affirmatiuos in ſecunda figura, quia nihil concludunt, neque ratione formæ, quia ſunt contra regulas ſecundæ figuræ; nec ratione materiæ, quia maior propoſitio ſyllogiſmi enthymematici nō reciprocatur: ita etiam omiſit hos ſyllogiſmos enthymematicos in tertia figura, quia nō con cludunt. Primùm enim non concludunt id, quod volunt colligere, id eſt, vniuerſalem concluſionem. etenim orator inquit ſapientes eſſe probos, quia Pittacus eſt probus. ſed conſequentia neceſſaria non eſt. Deinde ſi quis bene expendat, inueniet eos ne quidem particulare rectè concludere, ſed petere quæſitum, id eſt, idem ſumere, quod probant, vtputà orator probauit aliquem ſapientem eſſe bonum, id eſt, non alium quàm Pittacum. hæc igitur eſt petitio quæſiti, Pittacus eſt bonus, ergo aliquis ſapiens (nempe Pittacus) eſt bonus. Nam ſi de alio quàm Pittaco concluſionem intelligis, conſequentia non valet. Item obiiciet aliquis. Cur ergo Ariſtoteles de his nunc loquitur, ſi non ſunt argumentationes logicæ, neque rectè concludunt? Reſpondeo, hîc conſiderari, non per ſe, ſed in gratiam ſyllogiſmi. Scopus enim Ariſtotelis eſt, quem ipſe propoſuit initio cap. 25. oſtendere omnia argumentationum genera non ſolùm logica, ſed etiam non logica, vt oratoria, referenda eſſe ad ſyllogiſmos, nec habere aliam vim probandi, & concludendi, quàm mutuatam à ſyllogiſmis.

10 *Verum igitur.* Poſtquàm docuit diſcrimen ſignorum & enthymematum: nunc docet, in quo conueniant, nempe omnes poſſunt conſtare ex propoſitionibus veris.

11 *Aut igitur ſic.* Declarat differentiam ſigni & tecmerij, quod expoſitionis qualiſcumque causâ vocemus Latinè indicium. Diſcrimen inter hæc duo poteſt poni duobus modis. Primus modus eſt, ſi latè accipiatur ſigni vocabulum: tunc enim ſignum habet rationem generis: indicium, ſpeciei. ſignum enim eſt vel in prima, vel in ſecunda, vel in tertia figura: indicium verò tantùm in prima figura. Secundus modus ab Ariſtotele conſideratur illis verbis, *aut quæ ex extremis*, ſumpto ſigno in anguſta ſignificatione. tunc enim ſignum & indicium ſunt ſpecies diſtinctæ; & ſignum dicetur ſolùm in ſecunda, vel tertia figura, indicium verò in prima.

12 *Natura autem.* Vt abſolutiorem reddat tractatum de ſignis, & confirmet, quod ſuprà dixit, ſigna maximè probabilia & maximè vera referri ad primam figuram, hoc declarat in ſyllogiſmo phyſiognomico. Hæc eſt occaſio, propter quam hîc obiter agit περὶ τοῦ φυσιογνωμονεῖν (de quo verbo vide Gellium libro 1. capite 10.) & de ſyllogiſmo phyſiognomico. Duo igitur in ſeq. part. docet: primò an poſſimus φυσιογνωμονεῖν, id eſt, naturam coniectare. Secundò, quomodo id fiat. Quod ad primū caput attinet, Ariſtoteles requirit quaſdam conditiones, ſeu ponit quædam fundamenta, quibus poſitis & conceſſis licebit naturam & ingenium cognoſcere ex ſignis corporeis. Primò igitur ponit primum fundamentum, quòd inter animam & corpus eſt ſympathia; ita vt ſi quę affectio ſit in anima, ei reſpondeat aliqua affectio in corpore, dūmodò illa animæ affectio ſit naturalis. Secundò cùm ait, *fortaſſe enim*, docet, cur fundamentum illud coanguſtauerit ad affectiones naturales: quia in ceteris non eſt ſympathia. veluti cùm quis diſcit muſicam, fit mutatio aliqua in animo ipſius, non in corpore: proinde ex ſigno corporeo non poſſumus cognoſcere, an aliquis ſit muſicus, néc ne. Tertiò cùm ait, *ſi igitur hoc*, primo fundamento addit ſecundum, quòd vniuſcuiuſque affectionis, quæ eſt in anima, vnum eſt ſignum in corpore. Quartò cùm ait, *& accipere poſſimus*, addit tertium fundamētum quòd poſſumus accipere, id eſt, inuenire propriam affectionem cuiuſque generis, id eſt, cuiuſque ſpeciei animalium, & propriū eius affectionis ſignum, quod eſt in corpore. His poſitis inquit nos poſſe naturam coniicere. Quintò cùm ait, *nam ſi alicui*, incipit oſtendere vſum horum fundamentorum, & ponit vſum primi fundamenti. nam ex eo primo fundamēto, quòd anima & cor

pus compatiuntur, colligitur, ſi quod indiuiduum genus, id eſt, ſi aliqua animalium ſpecies ſpecialiſſima, habet aliquam affectionem in anima, habere etiam aliquod ſignum in corpore, quod ei affectioni reſpondeat. Hoc declarat Ariſtoteles exemplo leonis, qui habet in anima fortitudinem, & huius corporeum ſignum, magnas membrorum extremitates. Sextò cùm ait, *quod contingit*, declarat eam affectionem & illud ſignum reperiri etiam in aliis quibuſdam ſpeciebus animalium, non tamen in omnibus indiuiduis illarum ſpecierũ, ſicut conueniebat omnibus indiuiduis leonibus. nam illa affectio & illud ſignum erant ſecundo modo propria leoninæ ſpeciei; quia conueniunt omni, non ſoli leoni. Ergo aliquod aliud animal, putà aliquis homo, habet illam affectionem & illud ſignum, nempe fortitudinem, & magnas extremitates. nam ſi vnum habet, etiam alterum habet, ex ſecundo fundamento, quòd vnius affectionis vnum eſt ſignum. Sic habemus vſum duorum fundamentorum. Non fuit opus addere vſum tertij fundamenti: quoniam eſt euidens. fruſtra enim hæc ita eſſent, niſi poſſemus ea colligere, & intelligere. idcirco Ariſtoteles in fine huius particulę nihil repetit de tertio fundamento. ne tamen id videatur prætermiſiſſe, breuiter id attinget initio ſeq. partic.

13. *Si igitur.* Deinceps explicat, quomodo natura coniici poſſit. Hic conſiderat duo animantium genera, ex quibus natura coniicitur. Primum genus conſideratur in hac particula, id eſt, eorum affirmantium, quæ habent vnam affectionem propriam, proinde vnum proprium ſignum, ei affectioni reſpondens. Hinc facilè colligitur principium phyſiognomonicum: quia facilè apparet, illud eſſe ſignum illius affectionis; adeo vt in quocumque ſignum illud reperiatur, in eodem concludamus affectionem reperiri.

14 *Sin totum.* Nunc conſiderat alterum genus animalium, quod ſcilicèt habet plures proprietates: & plura ſigna. exempli gratiâ leo habet duas affectiones: nam eſt fortis & μεταδοτικὸς, communicatiuus, id eſt, liberalis, vel (vt alij vertunt) ſociabilis. Oportet autem hæc accipere, nõ vt virtutes ethicas, ſed vt naturales quaſdam affectiones. item leo habet duo ſigna corporea, vtputà magnas extremitates, & frontem latam. Primò igitur de his animalibus proponit quæſtionem, vnde cognoſcemus vtrum ſignum ad vtram affectionem ſit referẽdum. dubitari enim poteſt, vtrùm magnæ extremitates ſignificent fortitudinem, & lata frons liberalitatem; an è contrario lata frõs fortitudinem, magnæ extremitates liberalitatem. Secundò cùm ait, *An ſi cuidam*, reſpondet ad eam quęſtionem: & ait, conſiderandum eſſe aliud genus animalium, id eſt, aliam ſpeciem ſpecialiſſimam, in qua non omnia indiuidua habent vtramque affectionem, & vtrumque ſignum. Exempli gratiâ, ſi quidam equi ſunt fortes, non liberales, & habent magnas extremitates: ex his intelligere poſſumus, magnas extremitates eſſe indicium fortitudinis, non liberalitatis. Fieri autẽ poteſt, vt ſit vna ſpecies animaliũ, cuius indiuidua quædam habeant vnam affectionem, & vnum ſignum: fieri etiam poteſt, vt ſint tales multę ſpecies. ideóque Ariſtoteles ait conſiderandã eſſe vel vnam ſpeciem, vel plures, prout continget. Hoc enim eſt, quod ait, *Si cuidam alij, non toti ambo*, id eſt, ſi alij cuidam ſpeciei animalis præter leoninam inſint ambæ illæ affectiones, & ſigna, non tamẽ toti ſpeciei, id eſt; non inſint omnibus indiuiduis ſub illa ſpecie contentis: ſed quędam habeant vnam affectionem, & vnum ſignum. Deinde ſubdit, *& in quibus non totis vtrumque*, id eſt, ſi ſint plura alia animaliũ genera præter leones, in quibus generibuſ inſit vtraque affectio, & vtrumque ſignum; nõ tamen inſit totis illis generibus. i. nõ inſit omnibus indiuiduis cõtẽtis ſub illis generibus. ſi igitur ita ſe res habeat in vno, vel pluribus animalium generibus: inde poterimus naturam coniicere, & referre ſigna ad ſuas affectiones, *cùm vnum habet, alterum non*, id eſt, cùm indiuiduum aliquod alteram affectionem, & eius ſignum habet, alterum non habet. ſic enim poſſumus hæc verba interpretari, vt τὸ μὲν, & τὸ δὲ, vnum & alterum, accipiantur in quarto caſu. Poſſumus etiam accipere ea verba in recto caſu: vt ſenſus ſit, quædam indiuidua animalia ſub illis generibus contẽta habere affectiones illas, & earum ſigna, quædam verò non habere.

15 *Eſt autem.* Oſtendit ſyllogiſmum phyſiognomicum extrui in prima figura, proinde phyſiognomicum arguere ex indiciis ſeu tecmeriis. & Primò, ſententiam ſuam proponit, ita ſumi terminos à phyſiognomico in prima figura, vt maius extremum & medius terminus reciprocentur, medius autem terminus latiùs pateat quàm minus extremum. Secundò, cùm ait, *Vtputà [eſto,]* vt hanc ſententiam exemplo declaret, proponit terminos reales, & ponit fortitudinẽ, vbi α, id eſt, accipit fortitudinem pro maiori extremo: magnæ autẽ extremitates ſunt, vbi ϐ, id

vbi β,id eſt,medius terminus: leo eſt γ, id eſt,minus extremum. Tertiòcùm ait, *igitur cui*,extruit ſyllogiſmum, in quo appaiet verum eſſe, quod dictum fuit initio huius particulæ.Nam quæcũque animalia habẽt magnas extremitates,ſunt fortia: atqui leo habet magnas extremitates: ergo eſt fortis. Maior reciprocatur per hypotheſes antea poſitas,quòd anima & corpus compatiũtur. & vnius affectionis eſt vnum ſignum: adeo vt vbicumque eſt affectio, ibi ſit ſignum: & vbicumque eſt ſignum, ibi ſit affectio.ergo fortitudo,quæ eſt affectio;& magnæ extremitates,quæ ſunt indicium, reciprocantur. Minor autem propoſitio non reciprocatur: quoniam affectio & ſignum inſunt omni leoni, non ſoli, vt dictum eſt in 12. partic.membro 5. Hæc de Prioribus Analyticis.

IVLII PACII A BERIGA IN ANALYTICA POSTERIORA COMMENTARIUS Analyticus.

POSTQVAM in prioribus Analyticis expoſuit Philoſophus generalem formam ſyllogiſmorum, deinceps (vt initio illius operis cap.1.part 1. & cap. 4.part.4.)pollicitus eſt,demonſtrationis naturam, vim, & proprietates enarrat.hæc enim generalem illam formam ſyllogiſticam coanguſtat ad materiam neceſſariam. proinde hæc eſt præſtantiſſima ſpecies ſyllogiſmi,quæ veram ſcientiam parit. Vnde cùm Logicæ finis ſit ſcientia: non malè dictum eſt ab interpretibus Ariſtotelis, hos libros eſſe finem totius logicæ: quia hic eſt finis præcipuus, cùm Dialecticus vmbram quandam ſcientiæ potiùs tradat,quàm verã ſcientiam:qui autem eſt finis præcipuus,ille eſt verus finis,& ſimpliciter vocatur finis,vt Ariſtot.docet lib.2. Prior.cap.22.part.9. in fine. Inſcriptionẽ huius operis antea expoſui.Scopus ſeu finis eſt vera ſcientia,quæ & ſcientia demonſtratiua appellatur. Subiectum eſt demonſtratio, quæ eſt inſtrumentum,per quod ſcientiam illam acquirimus. Diuiditur hoc opus in duos libros,quorum methodum & ordinẽ ſuis locis explicabo.

LIB. I. TRACTATVS I.

IN CAP. I. QVO QVÆRITVR AN SIT SCIENTIA demonſtratiua.

TRactaturus Ariſtoteles de ſcientia demonſtratiua & demonſtratione,rectè incipit à quæſtione an ſit, quæ ſecundum veram methodum inter quæſtiones obtinet primum locum,vt ipſe docebit lib.ſeq. cap. 1.fruſtra namque de his ageremus, niſi eſſent.Cùm enim non deeſſent qui negarent dari demonſtrationes & ſcientiam demonſtratiuam,vt intelligemus ex cap.3.Ariſtoteles coactus eſt ſtatim in ipſo initio probare, acquiri ſcientiam per demonſtrationem. quod perinde eſt,ac ſi diceret eſſe ſciẽtiam, & eſſe demonſtrationem. nam Ariſtoteles vtrumque ſimul confirmat, dum probat ſcientiam per demonſtrationem acquiri.

1 *Omnis doctrina.* Hæc 1. particula continet axioma,quo aſſeritur ſcientia per demonſtrationem:ſenſus enim huius particulæ eſt;ſcientiam concluſionis acquiri ex cognitione principiorum: hoc autem nihil aliud eſt,quàm demonſtrare.nam ex principiis demonſtrãtur & cognoſcuntur concluſiones.Ait,*Omnis doctrina & omnis diſciplina.* Maluit vocare doctrinam & diſciplinã, quàm ſcientiam:propterea quòd ſcientia ſignificat habitum;hic autem ſpectatur, non quà eſt habitus in animo firmiter inhærẽs, (hoc enim eſſe ſciẽtiæ ſubiectum nouimus ex Categoriis,cap.de qualitate) ſed quate-

nus fit & acquiritur, vt oſtendit illud verbum γίνεται, *fit*. Porrò per doctrinam & diſciplinam fit, id eſt, dum aliquis diſcit, quod docetur. Docendi verbum latè accipe, ſiue aliquis doceatur viuâ præceptoris voce, ſiue doctrinam ex libris hauriat, ſeu alia quacumque ratione diſcat. Porrò quod nonnulli hæc verba generaliter accipiũt, vt non tantùm comprehendant veram ſcientiam, quę per demonſtrationem acquiritur, ſed generaliter omnem cognitionem, atque adeę eam quoque cognitionem, quæ efficitur argumentationibus dialecticis, aut rhetoricis, probare non poſſum. namqui ita exponunt, verba contextus impropriè, & præter Ariſtotelis ſcopum accipiunt. multò igitur rectius eſt, accipere verba in ſignificatione propria, per quam ſententia eſt ſcopo auctoris conſentanea. Nam doctrinæ verbum ſcientiæ demonſtratiuę proprium eſt, & ſeparatur à dialecticis, & aliis cognitionibus, vti cõſtat cùm ex aliis locis, tum ex cap. 2. partic. 2 Elenchorum. Scopus autem Ariſtotelis hic eſt, agere de ſciẽtia demõſtratiua, non de quacumque cognitione, vt apparet ex cap. 1. par. 1. & cap 4 par. 1. lib. 1. Prior.

Hæc particula continet axioma, quod eſt fundamentum totius doctrinæ Poſteriorum Analyticorum: quia hoc axiomate ſupponitur eſſe ſcientiam per demonſtrationem: eſt autem demonſtratio, horum librorum ſubiectum: ſcientia verò eſt finis, ratione cuius demonſtratio conſideratur. Porrò huius axiomatis antecedens tria vocabula continet, doctrinam, diſciplinã & dianoëticam. *Doctrina & diſciplina*, re idem ſunt, ratione differunt. eadem namque ſcientia, quatenus docetur, vocatur doctrina: quatenus diſcitur, diſciplina. Verbum *dianoëtica* adiungitur, vt meliùs intelligamus, de qua ſciẽtia Philoſophus loquatur. Notandum igitur eſt, omnem noſtram cognitionem aut eſſe ſenſitiuam, aut intellectiuam. Senſitiua acquiritur (vt Græci loquuntur) ἀθρόως, id eſt, vno momẽto, & (vt cum ſcholaſticis loquar) ſine vllo diſcurſu, vt Ariſtoteles docebit partic. 5. veluti cùm video equum, ſtatim percipio eſſe equum. Cognitio verò intellectiua eſt triplex, quemadmodum dicitur eſſe triplex opus rationis, & tres logicæ partes. Prima eſt cognitio ſimpliciũ terminorũ: vt cùm animo concipimus hominem, vel equum. Secunda eſt cognitio veritatis compoſitæ, id eſt, cùm intelligimus aliquid eſſe, vel non eſſe; putà cygnum eſſe album, coruum non eſſe album. Tertia eſt cognitio, quæ per ratiocinationẽ acquiritur, cùm ex notiori arguitur ignotius, veluti cùm intelligimus niuem eſſe albam, quia diſſipat aſpectum, aut planetas propè eſſe, quia non ſcintillant. De hoc tantùm vltimo cognitionis genere loquitur in præſentia Ariſtoteles. Atque hæc cognitio Græco vocabulo appellatur διανοητική. Themiſtius non malè vocat λογικήν, id eſt, raciocinatiuam. Latini autem nullum vocabulum habent, quod Græco verbo, *dianoetica*, reſpondeat.

2 *Hoc autem perſpicuum.* Superioris particulæ axioma probat Ariſtoteles per inductionem perfectam: quia & mathematicæ ſcientiæ, & ceteræ omnes artes ita comparantur. Pro interpretatione horum verborum tria ſunt notanda. Primò nominatim mentionem fieri tãtùm mathematicarum; quoniam has ſolas veteres diſcebant ante Logicam. quam ob cauſam Ariſtoteles paſſim in his libris affert exempla mathematica, vtpote ſuis auditoribus & logicæ illa ætate ſtudioſis maximè perſpicua. Secundò notandũ, cùm volumus vti inductione perfecta, & ſpecies, ex quibus arguere volumus, permultæ ſunt, vt difficilis ſit earũ enumeratio, nos ſolere quaſdam tãtùm ſpecialiter proponere, reliquas autẽ generali verbo complecti. veluti, Homo equus, leo, & reliqua omnia animalia ſentiũt, ergo omne animal ſentit. Sic Ariſtoteles in præſentia inquit, mathematicas ſcientias & ceteras artes ita acquiri. Tertiò notandũ, quãuis ſcientia & ars, propriè loquendo, diſtinguãtur, vt declaratur lib 6. Ethic. tamen hîc pro eodem accipi, ita vt ſcientia vel ars appelletur omnis cognitio, quæ artificiosè & per demonſtrationes traditur, ſiue ſit cognitio contemplatiua, quæ vocatur propriè ſcientia, vt phyſica; ſiue ſit effectiua, quæ propriè dicitur ars, vt ars pingendi, vel ædificãdi; ſiue ad aliud cognitionis gen' referatur.

3 *Similiter autem.* Idem axioma, quod ſuprà probauit per inductionem, nunc probat à ſimili, id eſt, à rationibus dialecticis & rhetoricis. Illæ ſunt ſyllogiſmi, aut inductiones, vt etiam dicetur Top. lib. 1. cap. 12. hæ verò ſunt exempla & enthymemata. Primò igitur Ariſtoteles loquitur de rationib' dialecticis: quoniam hę maiorem habent affinitatem cum demonſtrationibus, quàm rhetoricæ: ac docet omnes rationes dialecticas probare ſeu docere ex antecedente cognitione: quoniam extruens ſyllogiſmũ dialecticum, quo vult probare aliquod problema, ſumit propoſitiones, tãquàm ab intelligentibus, id eſt, accipit propoſitiones etiam aduerſario notas & ab eo conceſſas, aut ſaltem accipit quaſi tales. Hoc verum eſſe, maximè apparet in ea diſputandi ratione,

ne,qua veteres vtebantur: quoniam opponens non ſtatim extruebat ſyllogiſmum, vt hodie fit,ſed interrogabat eum qui defendebat theſim,vt ex eius ore,& ex eius reſpōſis ſumeret propoſitiones, quas ille ſyllogiſmo extructo non poterat ampliùs negare, quia ſemel conceſſerat. Qui verò vtitur inductione,ille ex particularibus notis probat vniuerſale ignotum. ergo omnis cognitio dialectica,ſiue fiat per ſyllogiſmos, ſiue per inductiones, fit ex antecedente cognitione. Secundò cùm ait, *Eodem modo*, loquitur de argumentationibus oratoriis, quæ ſunt enthymemata,& exempla:& oſtēdit has quoque fieri ex antecedēte cognitione.ſic enim argumentatur:Omnis ſyllogiſmus fit ex antecedente cognitione,id eſt, ex cognitione propoſitionum:atqui enthymema eſt ſyllogiſmus:ergo enthymema ſit ex antecedente cognitione.Maior patet ex initio huius particulæ.Minor ex lib.2. Prior. cap. vlt. Rurſus omnis inductio probat ex antecedente cognitione: atqui exemplum eſt inductio: ergo exēplum probat ex antecedēte cognitione.Maior patet ex priori membro huius particulæ.Minor ex cap.24.lib. 2. Prior. & iis quæ ibi notaui.

4 *Dupliciter autem.* Poſtquàm propoſitum axioma duplici argumento confirmauit;nunc eius attributum, id eſt,antecedentem cognitionem declarat. Eſt autem hæc declaratio duplex.Prior in hac particula ſumitur à diuiſione prænotionum:docet enim Ariſtoteles,qualis ſit illa antecedens cognitio.Poſterior expoſitio in ſeq.partic. ſumetur,à diuiſione eorum quæ præcognoſcuntur:docebit enim Philoſophus,quænam ſint ea,quæ præcognoſcuntur. Quod attinet ad priorem interpretationem,primùm Ariſtoteles ait duplicem eſſe prænotionem, ſiue antecedentem cognitionem.Intellige duplicem:quia ſunt duo membra ſimplicia: quæ tamen nō ſolùm ſeparatim conſiderari poſſunt,ſed etiam coniunctim.vnde oritur tertium membrū, vt ipſe Ariſtoteles mox docebit.Secundò namque cùm ait, *nam aliàs*, declarat,quænam ſint illæ prænotiones: & inquit præcognoſci vel quòd ſit,vel quid ſit quod dicitur,vel vtrumque. Prima prænotio eſt,qua cognoſcimus rem aliquam eſſe in rerum natura, vt eſſe demonſtrationem, eſſe ſcientiam demonſtratiuam, eſſe motū. Secunda prænotio eſt,quid ſit,quod dicitur, id eſt,quid ſignificet vocabulum,veluti quid ſignificet triāgulum.Hæc prænotio habetur per definitionem, quæ ab Ariſtotele vocabitur ὀνοματώδης lib.ſeq. cap.10.part. 1. Tertium membrū ex his patet,cùm ſimul prænoſcimus,& quid vocabulo ſignificetur, & eam rē eſſe, quæ illo vocabulo ſignificatur. Tertiò cùm ait, *Vt putà illud*, declarat has prænotiones exemplis perſpicuis. nam hoc principium, id eſt,hoc axioma, de qualibet re aut vera eſt affirmatio aut negatio, prænoſcitur quòd ſit, id eſt, quòd ſit verum. de triangulo autem prænoſcimus quid ſignificet.nam geometra initio affert trianguli definitionem nominalem,inquiens eſſe figurā tribus lateribus contentā. niſi malimus aliā definitionem intelligere,quæ magis ad nomen reſpicit, id eſt, triangulum eſſe, quod conſtat tribus angulis.Tertium exemplū eſt vnitas: de qua in arithmetica habētur duæ prænotiones, nempe vnitatem eſſe, & quid ſignificet vnitas,id eſt,quæ ſit eius definitio ὀνοματώδης.Exempli gratiâ,vnitas eſt principium numeri. Quartò cùm ait, *Quia non ſimiliter*,affert rationem huius diuerſitatis, id eſt,cur modò præcognoſcamus quòd ſit,modò quid ſit,modò vtrumque: & ait rationē hanc eſſe, quia non ſunt omnia nobis æquè nota.Caue hæc verba ſic intelligas,quaſi Ariſtoteles ſignificet ea præcognoſci, quæ nota ſunt.nam è cōtrario intelligendum eſt ea præcognoſci quæ nō ſunt nota. Quod vt intelligatur: notādū eſt, (quod magis explicabitur cap.10.) Ariſtotelem loqui de prænotione expreſſa,quæ à doctore,ſiue in ſcientia proponitur.quæ igitur ſunt per ſe omnino manifeſta, ea in hoc ſenſu non præcognoſcuntur, id eſt, non expreſſè ponuntur: ſed quæ poſſunt habere aliquid dubitationis in mente auditoris & tyronis, ea expreſſè initio artis præcognoſcuntur, & docentur. Exempli gratiâ,initio geometriæ, quia poteſt auditor ignorare quid ſit triangulū, debet hoc expreſſè præcognoſci & declarari. Quia verò per ſe omnibus conſtat, ſi duæ res ſint æquales tertiæ, illas eſſe etiam æquales inter ſe: ideo poteſt hoc principium a geometra nō præcognoſci.id eſt,(vt Ariſtot.dicto cap.10. loquetur)huius principij expoſitio poteſt à geometra deſpici & contemni; quia nō dignatur explicare ea,quorum cognitionem auditor ex ſe habet.vnde Ariſtoteles in hac partic. pro eodem accipit προγινώσκειν & προϋπολαμβάνειν. nam præſumi dicūtur ea principia, quæ initio artis ponuntur. Hinc notandum eſt, ea, quæ in ſcientiis & artibus conſiderari poſſunt,eſſe in triplici differentia. quædā ſunt omnino nota: vt neque probationem,neque declarationem requirant:alia omnino ignota;quæ & declarari, & confirmari debent: reliqua medium locum obtinent, quia tantùm egent declaratione, non probatione;

veluti quid ſignificet triangulum. Poſſet addi & quartum membrum, quod nonnulla egent probatione, non declaratione, vt concluſiones, quarũ ſententiam & terminos intelligimus, cùm de earũ veritate dubitem⁹.

5 *Licet autem* Poſtquàm docuit, qualis ſit illa prænotio, ſiue antecedens cognitio, ex qua diximus haberi ſciẽtiam demonſtratiuam: conſequenter docet, quænam ſint ea, quæ ita præcognoſcuntur. Et cùm tam in demõſtrationibus, quàm in aliis ſyllogiſmis conſiderentur propoſitiones & concluſio: in hac partic. loquitur de prænotione propoſitionũ: in ſequentibus verò aget de prænotione concluſionis. nam & cõcluſio aliquo modo prænoſcitur, vt poſtea declarabimus. Quòd ad propoſitiones attinet, eæ conſtituuntur in duplici differentia. harum enim quædam prænoſcuntur per aliam antecedẽtem cognitionem, nẽpe propoſitiones illæ, quæ probantur proſyllogiſmis: aliæ verò ſunt per ſe euidentes, vt notiſſima illa axiomata, Totũ eſt maius ſua parte: De qualibet re vera eſt affirmatio vel negatio: Si ab æqualibus æqualia demantur, quæ ſupererũt, erunt æqualia. Item propoſitiones, quę per ſenſum cognoſcuntur: veluti hoc, quod deſcriptum eſt in abaco, eſſe triangulum. Hoc eſt, quod Ariſtoteles vult in hac partic. declarare. Primò igitur proponit hanc diuiſionẽ: & inquit fieri poſſe vt aliquis notam faciat concluſionem, (nam verbum γνωρίζειν hic accipiat pro notificare, non pro cognoſcere) cùm alia priùs notificauerit, id eſt, cũ quaſdam propoſitiones per ſyllogiſmos probauerit; quorundam verò ſimul cognitionẽ acceperit, id eſt, quaſdam propoſitiones vno (vt ita dicã) intuitu, & ſine vlla probatione cognouerit. Secundò cùm ait, *vt[eorum] quæ*, dat exemplum propoſitionũ, quæ ſine probatione prænoſcũtur: & exempli causâ proponit propoſitiones ſingulares, veluti hoc eſſe triangulum. Poterat etiam dare exemplum in generalibus illis axiomatis, totum eſt maius ſua parte, &c. ſed maluit proponere propoſitiones ſingulares, quoniã ex hoc exemplo ſumet occaſionem diluendæ cuiuſdam ratiocinationis ſophiſticæ ad inſtitutũ pertinentis, quam Plato & alij malè ſoluerunt, vt paulo poſt intelligetur. Atq; ob hãc eandem cauſam exemplum ſuum coanguſtat ad ea ſingularia, quę ſub vniuerſali noto continentur: in his enim fit captio illa ſophiſtica. Idcirco ait cognoſci ſine ratiocinatione aliqua, exempli gratiâ quæ continentur ſub vniuerſalibus, quorum vniuerſaliũ cognitionẽ habet. ex proximo repete, is qui concluſionem notam facit ex antecedente cognitione. In ſumma fieri poteſt, vt aliquis ex maiore propoſitione vniuerſali per proſyllogiſmum probata, & ex minore particulari, quæ ſub ea maiore continetur, ac per ſenſum nota ſit, concluſionem ferat, & probet, vt in hoc exemplo: omne triangulũ habere tres angulos æquales duobus rectis: atqui hoc eſt triangulum: ergo hoc habet tres &c. Notandum eſt in verbis ſubeſſe aliquod mendum, non quod mutet ſenſum, ſed quod efficit ſolœciſmum, cùm dicat ὑπὸ τὸ καθόλου ὧν ἔχει. Boetius, Auerroes, & Philoponus videntur legiſſe ὑπὸ τὸ καθόλου. Themiſtius autem videtur legiſſe ὧν ἔχει. vtrouis autẽ modo contextũ emendemus, eôdem res recidet, & eadem erit ſententia. Tertiò cùm ait, *nam omnem triangulum*, affert exemplum tam propoſitionis vniuerſalis per ſyllogiſmum probatæ, quàm particularis ſub ea cõtentæ, ac per ſenſum notæ. Quod exemplum proponere anteuerti. Cùm ait, *hunc verò qui eſt in ſemicirculo*, exempli gratiâ ſumit triangulum in ſemicirculo deſcriptum, vt indicet ſe loqui de particulari triangulo. nam perinde eſt, ac ſi diceret deſcriptum in abaco. Quartò cùm ait, *quædam enim*, oſtendit, ita præcognoſci, id eſt, ſine probatione cognoſci, quæ ſunt ſingularia, nec de vllo ſubiecto dicuntur, vt hoc triangulum: eſt enim ſingularium propriũ, dici de nullo ſubiecto, vt didicimus ex cap. 2. Categoriarum, partic. 2.

6 *At priùs quam induxerit*. Cùm in præcedenti partic. locutus ſit de præcognitione propoſitionũ, deinceps loquitur de præcognitione cõcluſionis, vt oſtẽdat hãc quoque aliquo modo præcognoſci, antequã ꝓbetur; nõ quòd prænoſcatur ꝓpriâ cognitione, ſed tantùm cognitione quadã vniuerſali, vt etiã dictũ fuit lib. 2. Prior. cap. 21. partt. 6. 7. & 8. Primò igitur ait cõcluſionem aliquo modo prænoſci, aliquo modo non prænoſci, ſed probari debere. hoc eſt, quòd ait, priuſquam inductum ſit, id eſt, priuſquam ſit prolatum particulare triangulũ, quod diximus eſſe in ſemicirculo; & acceptus ſit ſyllogiſmus, id eſt, concluſum ſit, hoc particulare triangulũ habere tres. nam ſequentia accommodat exẽplo in præce. partic. propoſito: & perinde eſt, ac ſi diceret, antequam illi maiori propoſitioni antea notificatæ, *Omne triangulum habet tres, & cæt.* adiungamus minorem, *atqui hoc quod eſt in ſemicirculo, eſt triangulum*, & ita perficiamus ſyllogiſmum, & concludamus, *ergo hoc triangulum habet tres*. Verbum igitur ἐπαχθῆναι, hoc loco, vt & quibuſdam aliis, ſignificat proferri, ſiue educi ex loco occulto: vt in dicto ſyllogiſmo extruendo profer-

tur triangulum,quod antea latebat.nam ſophiſta conſultò celabat triangulum, vt inde ſumeret occaſionem captionis,quam poſteriùs declarabimus. Ergo antequàm hæc fiant, inquit Ariſtoteles nos aliquo modo ſcire,aliquo modo ignorare:ſubaudi, concluſionem illam , *hoc triangulum habere tres.* Secūdò cùm ait,*quod enim ſimpliciter*,probat nos ante ſyllogiſmum extructum non prænouiſſe ſimplici,id eſt , propria & perfecta cognitione eam concluſionem.Probatio eſt perſpicua:quia neſciebamus triangulum illum eſſe in rerum natura, vtpote à ſophiſta abſconſum,necdum prolatum.non poteramus igitur ſcire eum habere tres. Tertiò cùm ait,*ſed manifeſtum*,docet,quomodo cōcluſio fuit præcognita,& quomodo ignorata,antequàm probaretur : & ait , eam fuiſſe præcognitam,quatenus ſub vniuerſali noto continetur: cùm enim per demonſtrationē ſciremus omne triangulum habere tres,etiam ſciebamus hoc triāgulū habere tres:alioquin nō omne ſciremus,ſi aliquod ignoraremus.Verùm hæc eſt cognitio vniuerſalis.quod verò ad cognitionem ſimpliciter acceptam,id eſt,quod ad cognitionem ſpecialem,propriam, & perfectam , nondum ſciebamus hoc triangulū habere tres , quia nondum ſciebamus hoc triangulum eſſe.

7 *Sin minùs.* Oſtendit,per datam diſtinctionem cognitionis vniuerſalis & cognitionis propriæ ſolui dubitationem Platonis in Menone,de qua etiam dictū fuit 2.Prior. cap.21.part.7 In dialogo namque Platonis, qui Meno inſcribitur , dubitat Meno, quaſi nihil poſſimus diſcere;ideóque fruſtra à nobis ſcientia quæratur.nam quæ nouimus,ea fruſtra quærimus,cùm iam habeamus.quæ verò non nouimus,ea quoq; fruſtra quærimus,quia,etiāſi nobis occurrāt, tamē à nobis non adgnoſcentur. Hanc dubitationem Socrates nititur ſoluere ex eo,quòd diſcere, nihil aliud ſit,quàm reminiſci,inquiens animam humanam,quę immortalis eſt,omnia nouiſſe,priúſquàm in corpus migraret: poſteaquam verò iuncta eſt cum corpore, oblitam eſſe:proinde diſcere,id eſt, reminiſci, & agnoſcere,quæ antea nouit. Ariſtoteles hāc ſolutionem habet pro abſurda: & ideo ait nos ad hanc abſurdam Socratis ſententiam deduci, niſi Menonis cauillum ſoluamus per diſtinctionem antea expoſitam. itaque hac ratione vult diſtinctionem ſuam confirmare;quia per eam ſoluitur ſophiſma aliàs inſolubile.

8 *Non enim.* Oſtendit, per eandem diſtinctionem cognitionis,vniuerſalis & cognitionis propriæ ſolui etiam aliud ſophiſma ab aliis malè ſolutum. Primò igitur ait non eſſe ſoluendum, vt alij ſoluunt, id eſt, non eſſe ſoluendam dubitationem , quæ mox in verbis ſequentibus proponitur. Secundò cùm ait, *Sciſne omne*, proponit ipſam dubitationem,prout à ſophiſta proponebatur:ſophiſta namque eum qui demonſtrauerat (exempli gratiâ) omnem numerum binarium eſſe parem,rogabat an ſciret,nécne,hoc quod demonſtrauerat.illo autem affirmante ſe ſcire omnem binarium eſſe parem,tunc ſophiſta aliquem particularē binarium proferebat, quem habebat abſconſum,adeo vt demonſtrator non putaret , id eſt,ignoraret eum numerum eſſe in rerum natura,conſequenter ignoraret eſſe parem, obiiciebat igitur ſophiſta demonſtratori, quòd ignoraſſet hunc binarium eſſe parem, proinde falsò aſſeruiſſet ſe ſcire omnem binarium eſſe parem. Ita ſophiſtæ nitebantur euertere ſcientiam demonſtratiuam. Tertiò cùm ait,*ſoluunt enim*, proponit aliorum ſolutionem,qui,vt vitarent hoc ſophiſma,limitabant ſuam concluſionem: nec dicebant ſe ſcire omnē binarium eſſe parem; ſed, omnem , quem ſcirent eſſe binarium, eſſe parem.prolato igitur particulari binario à ſophiſta,fatebantur ſe ignoraſſe illum eſſe parem,quia non de eo demonſtrauerāt, ſed de eo quem ſcirent eſſe binarium, hunc autem neſciebant eſſe binarium. Quartò cùm ait , *Atqui ſciunt*, refellit expoſitam aliorum ſolutionem hoc argumento : Id ſciunt,cuius demonſtrationem habent, ſeu cuius demonſtrationem acceperunt : atqui habent & acceperunt demonſtrationem de omni triangulo , vel numero , vel binario ſimpliciter,non cum illa limitatione,quem ſciant eſſe binarium,vel numerum,vel triāgulum : ergo etiam ſciunt ſimpliciter, non cum illa limitatione.Hoc argumentum ducitur à demonſtratione ad ſcientiam: & ſenſus eſt:Id ſcitur, quod demonſtratur : atqui triangulum vel binarius ſimpliciter demonſtratur,ergo ſimpliciter ſcitur.Ariſtoteles initiò ponit maiorē.Deinde ibi,*acceperūt autē*,adiungit minorē.Tertiò ibi,*nulla enim*,cōfirmat eam minorem,hęc cōfirmatio ſumitur à propoſitionibus. talis enim eſt demōſtratio,& talis eſt cōcluſio, quales ſunt propoſitiones:atqui propoſitiones demōſtrationum ſumuntur ſimpliciter; veluti , omnis numerus eſt par vel impar;nō,omnis,quem ſcio eſſe numerum,eſt par vel impar : ergo demonſtratur & concluditur ſimpliciter: proinde habetur ſcientia ſimpliciter de omni,id eſt,ſine illa limitatione, quem ſciat eſſe triangulum,vel numerum.

9 *Verùm nihil.* Affert veram ſolutionem ſumptam ex illa diſtinctione cognitionis vniuerſalis & propriæ, ſecundum quam reſpondet ſophiſtæ. Cùm enim ſophiſta prolato binario inquit, neſciebas hunc eſſe parem; vel prolato aliquo triangulo inquit, neſciebas hunc habere tres: vnde inferebat, ergo neſciebas omnem binarium eſſe parem, vel omne triangulum habere tres: Ariſtoteles diſtinguit: quia idem poteſt ſciri, & ignorari diuerſis modis. fatetur ergo ſe ignoraſſe cognitione propria: ſed nihilominùs ſe ſciuiſſe inquit cognitione vniuerſali. Itaque ſophiſta nòn probat nos per demonſtrationem non habuiſſe ſcientiam vniuerſalem, ſed tantùm probat, quod etiam vltro concedere debemus, nos per demonſtrationem non eſſe nactos cognitionem ſpecialem & propriam eorum, quæ ſub demonſtrationis concluſione continentur. vt putà demonſtrauimus & ſciuimus vniuerſaliter omnem binarium eſſe parem, non tamen ſciuimus ſpecialiter hunc binarium eſſe parem.

DE HIS QVÆ PERTINENT AD ESSENTIAM DEMONSTRATIONIS.

TRACTATVS II.

IN CAP. II. QVO QVÆRITVR QVID SIT SCIRE, item quid ſit demonſtratio, & ex quibus conſtet.

POſtquàm docuit eſſe ſcientiam per demonſtrationem, conſequenter explicat, quid hæc ſcientia ſit, quid item demonſtratio ſit. hic enim eſt ordo præſcriptus lib. ſequen. capite primo, vt, poſtquàm nouimus rem eſſe, quæramus quid ſit.

1 *Scire autem.* Cum ſcientia ſit finis demonſtrationis: methodus analytica requirit, vt ante demonſtrationem definiatur. nam & demonſtratio per ſcientiam, vtpote per ſuam cauſam finalem, definietur; adeo vt ſcientiâ ignoratâ, demonſtrationis definitio intelligi nequeat. Hanc ob cauſam initio huius capitis ſcientia definitur. Pro enarratione huius particulæ duo ſunt explicanda, res definita, & definitio. Res definita eſt ἐπίστασθαι, *ſcire.* Quidam putant Ariſtotelem conſultò vti verbo *ſcire*, potiùs quàm ſcientiæ: quia ſcire dicitur, quatenus acquiritur; ſcientia verò, quatenus eſt habitus iam acquiſitus: ab Ariſtotele autem hîc non conſideratur vt habitus, ſed vt per demonſtrationem in nobis gignitur. Verùm Zabarella monebat hanc diſtinctionem eſſe negligendam, quòd Ariſtoteles in hoc opere ſciendi & ſcientiæ vocabulis promiſcuè vtitur, vt vel in hoc ipſo capite videre eſt. Illud potiùs eſt notandum, Ariſtotelem non loqui de quacumque ſcientia, ſed de vera ſcientia demonſtratiua, vt ipſemet declarat illis verbis, *ſimpliciter, non ſophiſtico modo, id eſt, ex accidenti.* Scire ſimpliciter dicitur, qui verè dicitur habere ſcientiam ſine vlla adiectione. nam ſophiſtæ non dicuntur habere ſcientiam ſimpliciter, ſed cum adiectione aliqua, veluti ſcientiam ex accidenti. Sicut igitur homo verus vocatur homo ſimpliciter; homo autem mortuus, vel homo pictus, non eſt homo, ſed eſt homo cum adiectione, id eſt, homo mortuus, vel homo pictus: ita vera & demonſtratiua ſcientia eſt ſcientia ſimpliciter: quæ verò eſt ſcientia per accidens, non eſt ſcientia, ſed eſt ſcientia ex accidenti: & qui talem pro vera ſcientia accipiunt, vel iactitant, ſunt ſophiſtæ. Hæc de definito. In definitione pro genere ſumitur *cognoſcere.* nam propriè loquendo, cognoſcere latiùs patet, quàm ſcire: quia cognoſcimus etiam per ſenſum, ſcimus tantùm per intellectum: immo ſcientia propriè dicitur ea ſola, quæ per demonſtrationem acquiritur. Huic generi adduntur tres differentiæ, ex quibus habemus tres conditiones requiſitas vt habeamus veram ſcientiam. Prima eſt, vt cognoſcamus cauſam propter quam res eſt: id eſt, veram cauſam concluſionis. vt putà tunc habemus ſcientiam eclipſis Lunæ, quando ſcimus terram interponi inter Solem & Lunam: quoniam hæc interpoſitio eſt cauſa eclipſis. Quod ſi tantùm ſciamus Lunam deficere per experientiam, quia ſæpe vidimus eclipſim, hæc non eſt vera ſcientia, ſed ex accidenti, quia non eſt per cauſam. Altera conditio eſt, vt eam cauſam accommodemus concluſioni, & ſciamus eſſe cauſam concluſionis. quamuis enim ſcias Lunam deficere, & ſcias terram interponi inter Solem & Lunam:

nam:tamen,niſi ſcias hanc interpoſitionem eſſe cauſam eclipſis,non habes veram ſcientiam eclipſis. Tertia conditio eſt, vt ſciamus rem non poſſe aliter ſe habere. nam alioqui non eſſet vera ſcientia. Exempli gratiâ, etiamſi ſcias Lunam deficere propter terræ interpoſitionem: ſi tamen putas fieri poſſe vt terrâ interpoſitâ Luna non deficiat, vel terrâ non interpoſitâ Luna deficiat, adhuc non habes veram ſcientiam eclipſis; quia ſcientia non eſt in re quæ cognoſcitur, ſed in animo; animus autem tuus non eſt ita affectus, vt ſciat illam eſſe veram & neceſſariam cauſam eclipſis.

2 *Conſtat igitur.* Definitionem ſciendi allatam confirmat communi omnium hominum conſenſu & teſtimonio: omnes enim homines aut ſcientiam habent,aut non habent, vtrique tamen ſcientiæ vocabulum eodem modo accipiunt. nam qui putant ſe ſcire quod neſciunt,illi putant ſe cognoſcere cauſam &c.item qui putant ſe ſcire quod ſciunt, illi putant ſe cognoſcere cauſam&c.& re vera cognoſcũt cauſam&c. Hoc modo Ariſtoteles probat definitionem ſciendi: quia eſt primum principium huius artis analyticæ, proinde non poteſt per alia principia priora demonſtrari, ſed tantùm dialecticè confirmari.

3 *Quapropter id.* Ex dictis infert corollariũ,quo vſurus eſt inprincipio cap.4.nempe id cuius habetur vera ſcientia,non poſſe aliter ſe habere. Exempli gratiâ ſi ſcio Lunam deficere propter interpoſitionem terræ:fieri non poteſt,quin Luna deficiat,quotieſcumque terra interponitur. hoc enim pronunciatum eſt neceſſariò verum, interpoſitio terræ facit Lunam deficere: vel, eclipſis eſt defectus luminis in Luna propter interpoſitionem terræ.

4 *An igitur.* Quia ſcire, eſt verbum homonymũm:ne quis putet omnem ſciendi modum ſuprà fuiſſe definitum, inquit ſe nunc loqui tantùm de ſcientia demonſtratiua.an autem ſit & alius ſciendi modus, qui non per demonſtrationem comparetur, ſe poſteriùs declaraturum pollicetur.hoc autem declarabit cap.ſeq.& cap. 13. & cap. 33. part.1.huius libri,necnon cap. 3. & cap. vlt. ſeq.libri.

5 *Demonſtrationem autem.* Poſtquàm definiuit ſcientiam, quæ eſt finis demonſtrationis,nunc definit demonſtrationem, quæ eſt organum & inſtrumentum,quo acquiritur ſcientia Definitio conſtat ex genere & vnâ differentiâ. Genus eſt ſyllogiſmus: quia ſyllogiſmus & demonſtrationem & alias ſpecies continet, vt dictum fuit lib.1. Priorum cap.4.part.1.Differentia,per quam demonſtratio ſeparatur ab aliis ſyllogiſmis, id eſt,dialecticis & ſophiſticis,eſt *ſcientialis.* quam differentiam ipſe Ariſtoteles declarans,inquit ſcientialem ſyllogiſmum ſe appellare eum,per quem habetur ſcientia; vera ſcilicèt ſcientia:quæ in prima partic.fuit definita.

6 *Si igitur ſcire.* Ex definitione demonſtrationis traditâ colligit conditiones propoſitionum demonſtratiuarum :vnde habebimus aliam definitionem demonſtrationis ſumptam à materia:nam prior ſumebatur à fine:& poſterior probatur ex priori, ſecundum ea quæ ab Ariſtotele docebuntur lib. ſeq.cap.8.9.& 10. Itaque prior definitio eſt ſyllogiſmus ſcientiam pariens:poſterior eſt, ſyllogiſmus ex propoſitionibus veris,primis & immediatis,&c.Vtramque ſi coniungas, habebis definitionem perfectã,(quam Ariſtoteles poſteriùs docebit terminorum tantùm poſitione differre à demonſtratione) Demonſtratio eſt *ſyllogiſmus ſcientiam pariens ex propoſitionibus primis veris* &c. Hæ conditiones propoſitionum demonſtratiuarum ſunt ſex. Primò ſunt propoſitiones veræ. Secundò ſunt primæ & immediatæ. Tertiò ſunt notiores concluſione. Quartò ſunt priores concluſione. Quintò ſunt cauſæ concluſionis. Sextò ſunt propriæ eius quod demonſtratur.Singulę explicabuntur, & confirmabuntur in ſequentibus particulis.Hîc tantùm notetur ordo.Nam duę priores conditiones ſunt abſolutæ; poſteriores conueniunt propoſitionibus relatione habitâ ad concluſionem: ex duabus autem primis vna eſt magis generalis, quæ conuenit etiam aliis ſyllogiſmis, nempe propoſitiones veras eſſe; altera eſt demonſtrationis propria,nempe propoſitiones eſſe primas & immediatas. Præpoſuit igitur Ariſtoteles conditiones abſolutas cõditionibus relatis: & inter abſolutas primum locum dedit ei quæ latiſſimè patet.

7 *Nam ſyllogiſmus.* Oſtendit,per ſuprà dictas conditiones ſeiungi demõſtrationem ab aliis ſyllogiſmis:quoniam alij ſyllogiſmi poſſunt carere his conditionibus, demonſtratio verò ſine his eſſe nequit. Quod hæ conditiones neceſſariò requirantur in demõſtratione, ſpecialiter quidem de ſingulis probabit in ſequentibus particulis:generaliter autem de omnibus hîc probat demonſtratione ſumptâ à priore definitione demonſtrationis. Hæc demonſtratio, ſi reſpiciamus ad verba Ariſtotelis, extruitur hypotheticè hoc modo: Si caret his conditionibus non facit ſcire: atqui facit ſci-

re:ergo non caret his conditionibus. Poſſumus autem in demonſtrationem categoricam ita reſoluere: Omnis ſyllogiſmus ſcientiam efficiens conſtat ex propoſitionibus veris &c. atqui demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientiam efficiens: ergo demonſtratio conſtat ex propoſitionibus veris &c.

8 *Vera igitur.* Deinceps ſingulas propoſitionum demonſtratiuarum conditiones cõfirmat, & partim declarat. primúmque in hac particula probat primam conditionem, id eſt, demonſtratiuas propoſitiones eſſe veras, vtens hoc argumento hypothetico ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis: Quod non eſt verum, non ſcitur: atqui propoſitiones demõſtratiuæ ſciuntur: ergo ſunt verę. In contextu habemus primò concluſionem. Secundò ibi, *quia quod non eſt*, maiorem propoſitionem. Tertiò ibi, *veluti diametrum*, confirmationem illius maioris, hoc exemplo, quia nemo poteſt ſcire dimetientem habere communem menſuram cum latere, cùm nulla ſit communis menſura. Sic nemo poteſt ſcire aſinum volare, quia non volat.

9 *Ex primis autem* Probat ſecundam conditionem, id eſt, propoſitiones demonſtratiuas eſſe indemonſtrabiles. Vtitur autem ſimili ſyllogiſmo hypothetico: Si demonſtrabiles ſunt, non ſciuntur abſque demonſtratione: atqui ſciuntur ſine demonſtratione: ergo demonſtrabiles non ſunt. In contextu Primò ponitur concluſio. Secundò ibi, *nam* [*alioqui*,] innuitur maior propoſitio. Tertiò ibi, *quia ſcire*, ea maior propoſitio probatur per definitionem ſcientiæ.

10 *Cauſas verò.* Poſtquàm probauit duas primas conditiones abſolutas: conſequens eſt, vt probet relatas, id eſt, quæ conueniunt principiis demonſtratiuis reſpectu concluſionũm. Ex his cõditionibus tres in hac parte probantur. Sed hîc Ariſtoteles ordinem inuertit. nam ſuprà part. 6. dicebat vltimo loco propoſitiones eſſe cauſas concluſionis: nunc verò hanc conditionem primo loco ponit. Primò namque proponit has tres conditiones, quòd principia ſunt cauſæ concluſionis, & notiora concluſione, & priora concluſione. Ratio mutati ordinis hęc eſt; Suprà in his conditionibus recenſendis vſus eſt ordine ab vniuerſalibus ad particularia, & priori loco poſuit eas, quæ latiùs patent, & communiores ſunt; poſteriori autem loco eas, quæ ſunt magis propriæ demonſtrationis: hic enim fuit commodiſſimus ordo in conditionibus recenſendis. nunc verò, cùm hæ conditiones probandæ ſint, illa conditio præfertur, per quam aliæ probabuntur. nam ex eo, quòd principia ſunt cauſæ, probabit ea eſſe priora & notiora. Secundò cùm ait, *Cauſas quidem*, probat principia eſſe cauſas concluſionis, probat (inquam) ex definitione ſcientiæ ſuprà tradita. Intellige principia eſſe cauſas concluſionis duobus modis, id eſt, cauſas cur concluſio ſit, item cauſas noſtræ cognitionis. Vtrumque patet ex definitione ſcientiæ: dicebamus enim, nos tunc ſcire, cùm habemus cauſam, & ſcimus illam eſſe cauſam concluſionis. Exempli gratiâ, ſi demonſtremus eclipſim de Luna per interpoſitionem terræ, illa interpoſitio in rerum natura eſt cauſa cur eclipſis ſit in Luna, & in noſtro intellectu eſt cauſa cur ſciamus Lunam deficere, ſeu eclipſim eſſe in Luna. Tertiò cùm ait, *& priora, quia* [*ſunt*] *cauſæ*, ex eo quòd oſtendit principia eſſe cauſas, colligit ea eſſe priora concluſione. nam omnis cauſa eſt prior ſuo effectu: atqui principia ſunt cauſæ concluſionis: ergo ſunt priora concluſione. In contextu habemus concluſionem ibi, *& priora*: & minorem ibi, *quia* [*ſunt*] *cauſæ*. Maior, vt nota, omittitur in contextu. Quartò cùm ait, *& præcognita*, exponit, quomodo principia ſint priora concluſione. Notandum eſt, ſicut dixi principia duobus modis eſſe cauſas, ita etiam ea duobus modis eſſe priora, id eſt, & reipſa & cognitione. Sed Ariſtoteles tantùm declarat, quomodo ſint præcognita, id eſt, quomodo ſint priora ſecundum cognitionem. Et cùm 1. cap. part. 4. docuerit duas eſſe prænotiones, ſeu duos modos pręcognoſcẽdi: nunc docet vtroque modo cognoſci principia demonſtratiua ante concluſionem. Prior modus eſt, vt intelligamus quid ſignificent. alter eſt, vt intelligamus ea eſſe vera. ſcire enim oportet, quę ſit ſententia illorum pronunciatorum, quę accipiuntur pro principiis in demonſtratione; item ſcire hęc pronunciata eſſe vera; priùs quàm ſciamus, quę ſit ſententia concluſionis, & concluſionem eſſe veram.

11 *Priora autem.* Nunc adhibet alterã expoſitionẽ, quæ tamen non eſt propria huius conditionis quòd principia ſunt priora ſecũdũ cognitionem, ſed etiam pertinet ad eam conditionẽ quòd principia ſunt priora ſecũdum rem & ſecundum eſſe: item ad eã conditionẽ quòd principia ſunt notiora. Docet enim priora & notiora ſumi duobus modis, id eſt, vel ſecundum rerum naturam, vel ſecundum nos. Et declarans vtrumque membrũ, inquit ea eſſe priora & notiora ſecũdũ naturã, quæ ſunt remotiſſima à ſenſu, nẽpe quæ ſunt maximè vniuerſalia. Senſus enim eſt particulariũ: intellectus verò vniuerſaliũ.

Intellige

Intellige(vt ſcholaſtici loquūtur) vniuerſalia in cauſando, non in prædicãdo: hic enim loquimur de cauſis, nõ de generibus. vt Deꝰ eſt maximè vniuerſalis, non quia ceteris rebus attribuatur, nulla enim alia res poteſt dici Deꝰ, ſed quia eſt omniũ rerũ cauſa. Priora autẽ & notiora ſecundũ nos ea inquit eſſe, quæ ſunt propinquiora ſenſui; vt particularia, quæ vniuerſalibus opponuntur. Oportet ergo intelligere cauſas particulares, quẽadmodũ intelligebamus cauſas vniuerſales. Exempli gratiâ, nobis notius eſt patrem eſſe cauſam filij, quam Solem: ſed ſecundũ naturam prior & notior cauſa eſt Sol, quàm pater. Hæc eſt expoſitio, quæ continetur in hac partic. Duo autem ſunt à nobis notanda. Primò cùm Ariſtoteles expreſſè non doceat vtro modo principia ſunt priora & notiora: intelligendum eſt, ea eſſe priora & notiora ſecundum naturam. Secundò notandum, Ariſtotelem debuiſſe quoque probare principia eſſe notiora: quod tamen non fecit, ſed facturus eſt in calce huius capitis Ratio cur in eum locum hanc probationem reiecerit, hæc eſt: quia inde ſumetur occaſio quæſtionis, qua tractabitur in ſeq. cap. Vt igitur hæc capita rectiùs cohæreant, in fine huius capitis id docebit. alioquin, ſi hìc docuiſſet principia eſſe notiora, hæc doctrina ſecum traxiſſet ſequens caput, atque ita nimis longa digreſſio fuiſſet interiecta probationibus conditionum in propoſitionibus demonſtratiuis requiſitarum. Quare nunc perget ad aliam conditionem.

12 *Ex primis autem.* Vltima conditio fuit, principia eſſe propria. hæc conditio demõſtratiuè probabitur cap. 7. & cap. 9. nunc autem probatur per ſolutionem obiectionis Obiicere enim aliquis poſſet, nos antea dixiſſe principia eſſe prima: non videntur ergo eſſe propria. nã prima illa axiomata, Omne totum eſt maius ſua parte, De qualibet re vera eſt affirmatio vel negatio, non ſunt propria alicuius ſubiecti, vel alicuius ſcientiæ, ſed omnibus accommodantur. vnde hæ conditiones videntur ſibi inuicem contradicere, principia eſſe prima, & principia eſſe propria. Reſpondet Ariſtoteles, ſe non intelligere omnino prima, ſed prima in ea ſcientia, cuius ſunt principia, idem enim (inquit) voco primum & principium: quaſi dicat, ſicuti vocamus principia alicuius ſcientiæ, ita etiam vocamus prima in ea ſcientia, quamuis non ſit omnino prima, exempli gratiâ, hoc eſt primum principium in Phyſicis, aliquas res moueri. Vnde ſubdit Ariſtoteles, principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam, id eſt, quæ non eſt alia propoſitio prior in illa ſcientia: quaſi dicat, non voco primum ſeu principium, quia omnimodo primum principiũ ſit, ſed quià non habet medium, ſeu (quod idem valẽt) non habet propoſitiones ſe priores, per quas in eà ſcientia demonſtretur.

13 *Principium autem.* Quia proximè dixit principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam: idcirco nunc docet, quid ſit propoſitio, & quid demonſtratiuo differat à dialectica. Deinde ibi, *Contradictio [eſt,]* definit enunciationem, vt meliùs intelligamus definitionem propoſitionis, quia per enunciationem definiuerat propoſitionem. Et quia in definitione enunciationis facit mentionẽ contradictionis, & partium ipſius: idcirco tertio loco, cùm ait, *Cõtradictio [eſt,]* definit contradictionem. & quarto loco, ibi, *Partium contradictionis*, declarat partes contradictionis: nempe affirmationem & negationem. Hæc omnia ſunt nobis nota ex libris de Interpretatione, & ex primo cap. lib. 1. Priorum. vnde hic obiter repetuntur, cùm ſine vllo incommodo potuiſſent prætermitti, ſicut etiam à Themiſtio in paraphraſi prætermittuntur.

14 *Ex immediatis.* Cùm dixerit principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam: ne quis propterea putet omnem propoſitionem immediatam ſumi poſſe pro principio demonſtrationis, nunc declarat, quænam propoſitiones immediatæ hoc nomine dignæ ſint, vt appellentur demonſtratiuæ, ſeu principia demonſtrationis. ac ponit horum duo genera, quorum alterum vocat axioma, alterum theſim. ſubdiuidit autem theſim in hypotheſim & definitionem. Hæc magis declarabuntur commodiori loco, id eſt, cap. 10. nunc tamen ſine aliqua expoſitione à nobis non relinquẽtur. Quoniam igitur Ariſtoteles diuidit immediatum principium ſyllogiſticum, id eſt, demonſtratiuum (interdum enim κατ' ἐξοχὴν accipit ſyllogiſmum pro demonſtratione, & ſyllogiſmum pro demonſtratiuo) in theſim & axioma: Primo loco definit theſim, in cuius definitione ponit duas conditiones: quarum vna eſt, vt ſit indemonſtrabilis: altera, vt non ſit neceſſe diſcipulum eam à ſemetipſo cognoſcere, ſed eam à præceptore doceatur. Prior conditio eſt communis theſi & axiomati: poſterior eſt propria theſeos, & ſeiungit theſim ab axiomate: quædam enim principia ſunt initiò tyronibus ignota; vt in arithmetica, quid ſit numerus; aut in geometria: quid qua-

Rhetor.declarat,& hîc quoq; attingit)plerumque nota eſſe ſolet,vt in dicto exemplo notum eſt,Pittacum eſſe ſapientem:ideóque omiſſa hac propoſitione, tantùm altera exprimitur.Cùm autem ſit minor,quæ reticetur,vt videre eſt in primis verbis huius particulæ:ſecundum Pachymerium non eſt enthymema,ſed ſyllogiſmus. ſic enim Ariſtoteles argumentatur: Pittacus eſt probus,ergo ſapientes ſunt probi. Integer ſyllogiſm' eſt:Pittacus eſt probus, Pittacus eſt ſapiens, ergo ſapiens eſt probus.

7 [*Mulierem*] *autem.* Subiicit exemplum enthymematis in ſecunda figura:Quęcumque geſtat vterũ, eſt pallida:atqui hæc mulier eſt pallida: ergo hæc mulier geſtat vterũ. In hoc exemplo ſolet omitti maior, & exprimi minor, vt in præcedenti exẽplo exprimebatur maior & omittebatur minor.

8 *Si igitur vna.* Diſtinguit inter ſignum & ſyllogiſmum:quia ſi vna eſt propoſitio,ſignum eſt,ſyllogiſmus autem non eſt, ſi verò ſumantur ambæ propoſitiones, non ſolùm eſt ſignum,ſed etiam ſyllogiſmus: quoniam ſyllogiſmus definitur oratio, in qua quibuſdam poſitis &c. *quibuſdam*, id eſt, propoſitionibus duabus, vt probatum fuit, ſuperioris libri capite 25. vbi oſtenſum eſt, omnes ſyllogiſmos conſtare ex duabus propoſitionibus.Neſcio,an hic locus alius deceperit,quaſi Ariſtoteles diceret,vbi ſunt duæ propoſitiones,non eſſe enthymema, ſed ſyllogiſmũ:cùm nihil minùs dicat. non enim loquitur de enthymemate,ſed de ſigno.& ſi velimus ſumere ſignũ pro enthymemate, quaſi idẽ ſit,adhuc tamẽ vulgata ſententia non confirmaretur his verbis,ſed potiùs refelleretur: quoniam Ariſtoteles non negat, nec negare poteſt eſſe ſignum, vbi ſunt duæ propoſitiones.nam ſi pallor eſt ſignum mulieris grauidæ,æquè huius rei ſignum eſt,ſiue vnam,ſiue multas propoſitiones accipiamus Ergo ſemper eſt ſignum:ſed vbi eſt vna propoſitio, eſt tantùm ſignum (notetur enim part. μόνον)ſi verò ſint duæ propoſitiones,iam eſt ſyllogiſmus,non tantùm ſignũ. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles hanc diſtinctionem proponit. Secundò cùm ait, *vtputà Pittacum*,offert exemplum,in quo ſimul eſt ſignum,& ſyllogiſmus: quia vtræque propoſitiones ponuntur,nempe,Omnes ambitioſi ſunt liberales, atqui Pittacus eſt ambitioſus, ergo Pittacus eſt liberalis. Huius ſyllogiſmi primo loco ponit concluſionem, deinde maiorem, poſtea minorem. Tertiò cùm ait *Rurſus ſapientes*, eodem ordine proponit alterum ſimile exemplum.ſed hoc eſt in tertia figura, vt illud erat in prima.hoc enim tale eſt:Pittacus eſt vir bonus, Pittacus eſt ſapiens, ergo ſapiens eſt vir bonus. Quartò cùm ait, *Sic igitur*,concludit,ita, id eſt poſitis ambabus propoſitionibus,fieri ſyllogiſmos, ſcilicèt enthymematicos.

9 *Verùm qui*[*fit.*] Confert inter ſe ſigna, ſiue enthymemata ex diuerſis figuris ſumpta: & in hac particula docet,quo differant:in ſequenti autẽ particula docebit,in quo conueniant. Diſcrimen ſumitur à vi & efficacia probandi: quæ, alia eſt in prima figura,alia in tertia, alia in ſecunda. Primò igitur loquitur de prima figura:& inquit,enthymemata hinc ſumpta,ſi vera ſint,nõ poſſe ſolui, id eſt,hæc enthymemata nullum vitium continere in forma ſyllogiſtica,ſed fortaſſe in materia, ſi ſumantur propoſitiones falſæ. Quod autem inquit, *vniuerſalis enim eſt*, hunc ſenſum habet, ſyllogiſmum enthymematicum, qui fit in prima figura, efficaciſſimum eſſe: quoniam confirmatur per dictum de omni, quod eſt fundamentũ ſyllogiſmorum,id eſt,quia maiorem propoſitionem habet vniuerſalem,ſub qua continentur minor & concluſio. Secundò cùm ait,*Qui verò* [*fit*] *in poſtrema*, loquitur de tertia figura, & ait ſyllogiſmum in hac figura eſſe infirmum,& poſſe ſolui, quamuis propoſitiones veræ ponantur:quia non eſt vniuerſalis,vt in prima figura:neque ad rẽ facit,id eſt,non concludit problema vniuerſale,quod erat probandum, (ſcimus enim vniuerſale non probari in tertia figura) ſed tantùm effici concluſionem particularem, vt in dicto exemplo,Pittacus eſt probus,Pittacus eſt ſapiens:hinc non ſequitur generaliter,ſapientes eſſe probos, ſed tantùm aliquem eſſe probum,nempe ipſum Pittacum, cùm fortaſſe omnes alij ſint improbi. Tertiò cùm ait, *Qui verò*[*fit*]*in media*, loquitur de ſecunda figura, & oſtendit hunc eſſe omnium infirmiſſimum,quia peccat in regulas huius figuræ, ſumens ambas propoſitiones affirmatiuas. Sunt igitur tres gradus enthymematum. Primus in prima figura optimè probat problema propoſitum:ſecundus in tertia figura probat aliquid, non tamen omnino quod erat propoſitum; quia concludendum erat vniuerſale,& concluditur particulare: tertius in ſecunda figura nihil concludit. Vnde Ariſtot.in præcedenti capite dixit,ex hac figura non ſumi ſigna,id eſt, non ſumi quæ habeant vim ſyllogiſticam. Hoc loco poſſet aliquis obiicere, quòd in tertia figura videtur ſyllogiſmus

extructus ex duabus particularibus contra generalẽ regulam omniũ figurarum. Reſpõdeo, propoſitiones illas, Pittacus eſt probus, Pittacus eſt ſapiẽs, non eſſe particulares, ſed ſingulares. Nam particulares habent ſubiectum vniuerſale cum nota particulari, *aliquis*, vel, *non omnis*, vt Ariſtoteles definiuit ſuperioris libri cap. 1. part. 5. Sed iterum obiiciet aliquis, Ariſtotelem eo cap. 1. & in tractatu de tribus figuris omiſiſſe hoc genus propoſitionũ ſingularium, ergo imperfectè expoſuiſſe ſyllogiſmos. nam ſyllogiſmis ſuprà expoſitis videntur eſſe addendi hi, qui conſtant ex propoſitionibus ſingularibus, & vulgò vocantur expoſitorij. Reſpondeo, hos non eſſe ſyllogiſmos, ſed enthymemata, id eſt, non eſſe argumentationes logicas, ſed rhetoricas. ſicut ergo Ariſtoteles omiſit ſyllogiſmos affirmatiuos in ſecunda figura, quia nihil concludunt, neque ratione formæ, quia ſunt contra regulas ſecundæ figuræ; nec ratione materiæ, quia maior propoſitio ſyllogiſmi enthymematici nõ reciprocatur: ita etiam omiſit hos ſyllogiſmos enthymematicos in tertia figura, quia nõ concludunt. Primùm enim non concludunt id, quod volunt colligere, id eſt, vniuerſalem concluſionem. etenim orator inquit ſapientes eſſe probos, quia Pittacus eſt probus. ſed conſequentia neceſſaria non eſt. Deinde ſi quis bene expendat, inueniet eos ne quidem particulare rectè concludere, ſed petere quæſitum, id eſt, idem ſumere, quod probant, vtputà orator probauit aliquem ſapientem eſſe bonum, id eſt, non alium quàm Pittacum. hæc igitur eſt petitio quæſiti, Pittacus eſt bonus, ergo aliquis ſapiens (nempe Pittacus) eſt bonus. Nam ſi de alio quàm Pittaco concluſionem intelligis, conſequentia non valet. Item obiiciet aliquis. Cur ergo Ariſtoteles de his nunc loquitur, ſi non ſunt argumentationes logicæ, neque rectè concludunt? Reſpondeo, hîc conſiderari, non per ſe, ſed in gratiam ſyllogiſmi. Scopus enim Ariſtotelis eſt, quem ipſe propoſuit initio cap. 23. oſtendere omnia argumentationum genera non ſolùm logica, ſed etiam non logica, vt oratoria, referenda eſſe ad ſyllogiſmos, nec habere aliam vim probandi, & concludendi, quàm mutuatam à ſyllogiſmis.

10 *Verum igitur.* Poſtquàm docuit diſcrimen ſignorum & enthymematum: nunc docet, in quo conueniant, nempe omnes poſſunt conſtare ex propoſitionibus veris.

11 *Aut igitur ſic.* Declarat differentiam ſigni & tecmerij, quod expoſitionis qualiſcumque cauſâ vocemus Latinè indicium. Diſcrimen inter hæc duo poteſt poni duobus modis. Primus modus eſt, ſi latè accipiatur ſigni vocabulum: tunc enim ſignum habet rationem generis: indicium, ſpeciei. ſignum enim eſt vel in prima, vel in ſecunda, vel in tertia figura: indicium verò tantùm in prima figura. Secundus modus ab Ariſtotele conſideratur illis verbis, *aut quæ ex extremis*, ſumpto ſigno in anguſta ſignificatione. tunc enim ſignum & indicium ſunt ſpecies diſtinctæ; & ſignum dicetur ſolùm in ſecunda, vel tertia figura, indicium verò in prima.

12 *Natura autem.* Vt abſolutiorem reddat tractatum de ſignis, & confirmet, quod ſuprà dixit, ſigna maximè probabilia & maximè vera referri ad primam figuram, hoc declarat in ſyllogiſmo phyſiognomico. Hæc eſt occaſio, propter quam hîc obiter agit περὶ τοῦ φυσιογνωμονεῖν (de quo verbo vide Gellium libro 1. capite 10.) & de ſyllogiſmo phyſiognomico. Duo igitur in ſeq. part. docet: primò an poſſimus φυσιογνωμονεῖν, id eſt, naturam coniectare. Secundò, quomodo id fiat. Quod ad primũ caput attinet, Ariſtoteles requirit quaſdam conditiones, ſeu ponit quædam fundamenta, quibus poſitis & conceſſis licebit naturam & ingenium cognoſcere ex ſignis corporeis. Primò igitur ponit primum fundamentum, quòd inter animam & corpus eſt ſympathia; ita vt ſi quę affectio ſit in anima, ei reſpondeat aliqua affectio in corpore, dũmodò illa animæ affectio ſit naturalis. Secundò cùm ait, *fortaſſe enim*, docet, cur fundamentum illud coanguſtauerit ad affectiones naturales: quia in ceteris non eſt ſympathia. veluti cùm quis diſcit muſicam, ſit mutatio aliqua in animo ipſius, non in corpore: proinde ex ſigno corporeo non poſſumus cognoſcere, an aliquis ſit muſicus, nécne. Tertiò cùm ait, *ſi igitur hoc*, primo fundamento addit ſecundum, quòd vniuſcuiuſque affectionis, quæ eſt in anima, vnum eſt ſignum in corpore. Quartò cùm ait, *& accipere poſſimus*, addit tertium fundamẽtum quòd poſſumus accipere, id eſt, inuenire propriam affectionem cuiuſque generis, id eſt, cuiuſque ſpeciei animalium, & propriũ eius affectionis ſignum, quod eſt in corpore. His poſitis inquit nos poſſe naturam coniicere. Quintò cùm ait, *nam ſi alicui*, incipit oſtendere vſum horum fundamentorum, & ponit vſum primi fundamenti. nam ex eo primo fundamẽto, quòd anima & cor

pus compatiuntur, colligitur, ſi quod indiuiduum genus, id eſt, ſi aliqua animalium ſpecies ſpecialiſſima, habet aliquam affectionem in anima, habere etiam aliquod ſignum in corpore, quod ei affectioni reſpondeat. Hoc declarat Ariſtoteles exemplo leonis, qui habet in anima fortitudinem, & huius corporeum ſignum, magnas membrorum extremitates. Sextò cùm ait, *quod contingit*, declarat eam affectionem & illud ſignum reperiri etiam in aliis quibuſdam ſpeciebus animalium, non tamen in omnibus indiuiduis illarum ſpecierũ, ſicut conueniebat omnibus indiuiduis leonibus. nam illa affectio & illud ſignum erant ſecundo modo propria leoninæ ſpeciei; quia conueniunt omni, non ſoli leoni. Ergo aliquod aliud animal, putà aliquis homo, habet illam affectionem & illud ſignum, nempe fortitudinem, & magnas extremitates. nam ſi vnum habet, etiam alterum habet, ex ſecundo fundamento, quòd vnius affectionis vnum eſt ſignum. Sic habemus vſum duorum fundamentorum. Non fuit opus addere vſum tertij fundamenti: quoniam eſt euidens. fruſtra enim hæc ita eſſent, niſi poſſemus ea colligere, & intelligere. idcirco Ariſtoteles in fine huius particulę nihil repetit de tertio fundamento. ne tamen id videatur prætermiſiſſe, breuiter id attinget initio ſeq. partic.

13. *Si igitur.* Deinceps explicat, quomodo natura coniici poſſit. Hic conſiderat duo animantium genera, ex quibus natura coniicitur. Primum genus conſideratur in hac particula, id eſt, eorum affirmantium, quæ habent vnam affectionem propriam, proinde vnum proprium ſignum, ei affectioni reſpondens. Hinc facilè colligitur principium phyſiognomonicum: quia facilè apparet, illud eſſe ſignum illius affectionis; adeo vt in quocumque ſignum illud reperiatur, in eodem concludamus affectionem reperiri.

14. *Sin totum.* Nunc conſiderat alterum genus animalium, quod ſcilicèt habet plures proprietates: & plura ſigna. exempli gratiá leo habet duas affectiones: nam eſt fortis & μεταδοτικός, communicatiuus, id eſt, liberalis, vel (vt alij vertunt) ſociabilis. Oportet autem hæc accipere, nõ vt virtutes ethicas, ſed vt naturales quaſdam affectiones. item leo habet duo ſigna corporea, vtputà magnas extremitates, & frontem latam. Primò igitur de his animalibus proponit quæſtionem, vnde cognoſcemus vtrum ſignum ad vtram affectionem ſit referẽdum. dubitari enim poteſt, vtrùm magnæ extremitates ſignificent fortitudinem, & lata frons liberalitatem; an è contrario lata frõs fortitudinem, magnæ extremitates liberalitatem. Secundò cùm ait, *An ſi cuidam*, reſpondet ad eam quęſtionem: & ait, conſiderandum eſſe aliud genus animalium, id eſt, aliam ſpeciem ſpecialiſſimam, in qua non omnia indiuidua habent vtramque affectionem, & vtrumque ſignum. Exempli gratiá, ſi quidam equi ſunt fortes, non liberales, & habent magnas extremitates: ex his intelligere poſſumus, magnas extremitates eſſe indicium fortitudinis, non liberalitatis. Fieri autẽ poteſt, vt ſit vna ſpecies animaliũ, cuius indiuidua quædam habeant vnam affectionem, & vnum ſignum: fieri etiam poteſt, vt ſint tales multę ſpecies. ideóque Ariſtoteles ait conſiderandã eſſe vel vnam ſpeciem, vel plures, prout continget. Hoc enim eſt, quod ait, *Si cuidam alij, non toti ambo*, id eſt, ſi alij cuidam ſpeciei animalis præter leoninam inſint ambæ illæ affectiones, & ſigna, non tamẽ toti ſpeciei, id eſt, non inſint omnibus indiuiduis ſub illa ſpecie contentis: ſed quędam habeant vnam affectionem, & vnum ſignum. Deinde ſubdit, *& in quibus non totis vtrumque*, id eſt, ſi ſint plura alia animaliũ genera præter leones, in quibus generibus inſit vtraque affectio, & vtrumque ſignum; nõ tamen inſit totis illis generibus. i. nõ inſit omnibus indiuiduis cõtẽtis ſub illis generibus. ſi igitur ita ſe res habeat in vno, vel pluribus animalium generibus: inde poterimus naturam coniicere, & referre ſigna ad ſuas affectiones, *cùm vnum habet, alterum non*, id eſt, cùm indiuiduum aliquod alteram affectionem, & eius ſignum habet, alterum non habet. ſic enim poſſumus hæc verba interpretari, vt τὸ μὲν, & τὸ δὲ, vnum & alterum, accipiantur in quarto caſu. Poſſumus etiam accipere ea verba in recto caſu: vt ſenſus ſit, quædam indiuidua animalia ſub illis generibus contẽta habere affectiones illas, & earum ſigna, quædam verò non habere.

15. *Eſt autem.* Oſtendit ſyllogiſmum phyſiognomicum extrui in prima figura, proinde phyſiognomicum arguere ex indiciis ſeu tecmeriis. & Primò, ſententiam ſuam proponit, ita ſumi terminos à phyſiognomico in prima figura, vt maius extremum & medius terminus reciprocentur, medius autem terminus latiùs pateat quàm minus extremum. Secundò, cùm ait, *Vtputà [eſto,]* vt hanc ſententiam exemplo declaret, proponit terminos reales, & ponit fortitudinẽ, vbi α, id eſt, accipit fortitudinem pro maiori extremo: magnæ autẽ extremitates ſunt, vbi ϐ, id

vbi β, id eſt, medius terminus: leo eſt γ, id eſt, minus extremum. Tertiò cùm ait, *igitur cui*, extruit ſyllogiſmum, in quo apparet verum eſſe, quod dictum fuit initio huius particulæ. Nam quæcũque animalia habẽt magnas extremitates, ſunt fortia: atqui leo habet magnas extremitates: ergo eſt fortis. Maior reciprocatur per hypotheſes antea poſitas, quòd anima & corpus compatiũtur & vnius affectionis eſt vnum ſignum: adeo vt vbicumque eſt affectio, ibi ſit ſignum: & vbicumque eſt ſignum, ibi ſit affectio. ergo fortitudo, quæ eſt affectio; & magnæ extremitates, quæ ſunt indicium, reciprocantur. Minor autem propoſitio non reciprocatur: quoniam affectio & ſignum inſunt omni leoni, non ſoli, vt dictum eſt in 12. partic. membro 5. Hæc de Prioribus Analyticis.

IVLII PACII A BERIGA IN ANALYTICA POSTERIORA COMMENTARIUS Analyticus.

POSTQVAM in prioribus Analyticis expoſuit Philoſophus generalem formam ſyllogiſmorum, deinceps (vt initio illius operis cap. 1. part. 1. & cap. 4. part. 4.) pollicitus eſt, demonſtrationis naturam, vim, & proprietates enarrat. hæc enim generalem illam formam ſyllogiſticam coanguſtat ad materiam neceſſariam. proinde hæc eſt præſtantiſſima ſpecies ſyllogiſmi, quæ veram ſcientiam parit. Vnde cùm Logicæ finis ſit ſcientia: non malè dictum eſt ab interpretibus Ariſtotelis, hos libros eſſe finem totius logicæ: quia hic eſt finis præcipuus, cùm Dialecticus vmbram quandam ſcientiæ potiùs tradat, quàm verã ſcientiam: qui autem eſt finis præcipuus, ille eſt verus finis, & ſimpliciter vocatur finis, vt Ariſtot. docet lib. 2. Prior. cap. 22. part. 9. in fine. Inſcriptionẽ huius operis antea expoſui. Scopus ſeu finis eſt vera ſcientia, quæ & ſcientia demonſtratiua appellatur. Subiectum eſt demonſtratio, quæ eſt inſtrumentum, per quod ſcientiam illam acquirimus. Diuiditur hoc opus in duos libros, quorum methodum & ordinẽ ſuis locis explicabo.

LIB. I. TRACTATVS I.

IN CAP. I. QVO QVÆRITVR AN SIT SCIENTIA demonſtratiua.

TRactaturus Ariſtoteles de ſcientia demonſtratiua & demonſtratione, rectè incipit à quæſtione an ſit, quæ ſecundum veram methodum inter quæſtiones obtinet primum locum, vt ipſe docebit lib. ſeq. cap. 1. fruſtra namque de his ageremus, niſi eſſent. Cùm enim non deeſſent qui negarent dari demonſtrationes & ſcientiam demonſtratiuam, vt intelligemus ex cap. 3. Ariſtoteles coactus eſt ſtatim in ipſo initio probare, acquiri ſcientiam per demonſtrationem. quod perinde eſt, ac ſi diceret eſſe ſciẽtiam, & eſſe demonſtrationem. nam Ariſtoteles vtrumque ſimul confirmat, dum probat ſcientiam per demonſtrationem acquiri.

1 *Omnis doctrina.* Hæc 1. particula continet axioma, quo aſſeritur ſcientia per demonſtrationem: ſenſus enim huius particulæ eſt; ſcientiam concluſionis acquiri ex cognitione principiorum: hoc autem nihil aliud eſt, quàm demonſtrare. nam ex principiis demonſtrãtur & cognoſcuntur concluſiones. Ait, *Omnis doctrina & omnis diſciplina.* Maluit vocare doctrinam & diſciplinã, quàm ſcientiam: propterea quòd ſcienti. ſignificat habitum; hic autem ſpectatur, non quà eſt habitus in animo firmiter inhærẽs, (hoc enim eſſe ſciẽtiæ ſubiectum nouimus ex Categoriis, cap. de qualitate) ſed quate-

ne,qua veteres vtebantur: quoniam opponens non ſtatim extruebat ſyllogiſmum, vt hodie fit,ſed interrogabat eum qui defendebat theſim,vt ex eius ore,& ex eius reſpõſis ſumeret propoſitiones, quas ille ſyllogiſmo extructo non poterat ampliùs negare, quia ſemel conceſſerat. Qui verò vtitur inductione,ille ex particularibus notis probat vniuerſale ignotum. ergo omnis cognitio dialectica,ſiue fiat per ſyllogiſmos, ſiue per inductiones, fit ex antecedente cognitione. Secundò cùm ait, *Eodem modo*, loquitur de argumentationibus oratoriis, quæ ſunt enthymemata,& exempla:& oſtẽdit has quoque fieri ex antecedẽte cognitione.ſic enim argumentatur:Omnis ſyllogiſmus fit ex antecedente cognitione,id eſt, ex cognitione propoſitionum:atqui enthymema eſt ſyllogiſmus:ergo enthymema fit ex antecedente cognitione.Maior patet ex initio huius particulæ.Minor ex lib.2. Prior. cap. vlt. Rurſus omnis inductio probat ex antecedente cognitione: atqui exemplum eſt inductio: ergo exẽplum probat ex antecedẽte cognitione.Maior patet ex priori membro huius particulæ.Minor ex cap.24.lib. 2. Prior. & iis quæ ibi notaui.

4 *Dupliciter autem.* Poſtquàm propoſitum axioma duplici argumento confirmauit;nunc eius attributum, id eſt,antecedentem cognitionem declarat. Eſt autem hæc declaratio duplex.Prior in hac particula ſumitur à diuiſione prænotionum:docet enim Ariſtoteles,qualis ſit illa antecedens cognitio.Poſterior expoſitio in ſeq.partic. ſumetur à diuiſione eorum quæ præcognoſcuntur:docebit enim Philoſophus,quænam ſint ea,quæ præcognoſcuntur. Quod attinet ad priorem interpretationem,primùm Ariſtoteles ait duplicem eſſe prænotionem , ſiue antecedentem cognitionem.Intellige duplicem:quia ſunt duo membra ſimplicia: quæ tamen nõ ſolùm ſeparatim conſiderari poſſunt,ſed etiam coniunctim.vnde oritur tertium membrũ, vt ipſe Ariſtoteles mox docebit.Secundò namque cùm ait, *nam aliùs*, declarat,quænam ſint illæ prænotiones: & inquit præcognoſci vel quòd ſit,vel quid ſit quod dicitur,vel vtrumque. Prima prænotio eſt,qua cognoſcimus rem aliquam eſſe in rerum natura, vt eſſe demonſtrationem, eſſe ſcientiam demonſtratiuam, eſſe motũ. Secunda prænotio eſt,quid ſit,quod dicitur, id eſt,quid ſignificet vocabulum,veluti quid ſignificet triãgulum.Hæc prænotio habetur per definitionem, quæ ab Ariſtotele vocabitur ὀνοματώδης lib.ſeq. cap.10.part.1. Tertium membrũ ex his patet,cùm ſimul prænoſcimus,& quid vocabulo ſignificetur, & eam rẽ eſſe, quæ illo vocabulo ſignificatur. Tertiò cùm ait, *Vt putà illud*, declarat has prænotiones exemplis perſpicuis. nam hoc principium, id eſt,hoc axioma, de qualibet re aut vera eſt affirmatio aut negatio, prænoſcitur quòd ſit, id eſt, quòd ſit verum. de triangulo autem prænoſcimus quid ſignificet.nam geometra initio affert trianguli definitionem nominalem,inquiens eſſe figurã tribus lateribus contentã. niſi malimus aliã definitionem intelligere,quæ magis ad nomen reſpicit, id eſt, triangulum eſſe, quod conſtat tribus angulis.Tertium exemplũ eſt vnitas: de qua in arithmetica habẽtur duæ prænotiones, nempe vnitatem eſſe, & quid ſignificet vnitas,id eſt,quæ ſit eius definitio ὀνοματώδης.Exempli gratiâ,vnitas eſt principium numeri. Quartò cùm ait, *Quia non ſimiliter*,affert rationem huius diuerſitatis, id eſt,cur modò præcognoſcamus quòd ſit,modò quid ſit,modò vtrumque: & ait rationẽ hanc eſſe, quia non ſunt omnia nobis æquè nota.Caue hæc verba ſic intelligas,quaſi Ariſtoteles ſignificet ea præcognoſci, quæ nota ſunt.nam è cõtrario intelligendum eſt ea præcognoſci quæ nõ ſunt nota. Quod vt intelligatur: notãdũ eſt, (quod magis explicabitur cap.10.) Ariſtotelem loqui de prænotione expreſſa,quæ à doctore,ſiue in ſcientia proponitur.quæ igitur ſunt per ſe omnino manifeſta, ea in hoc ſenſu non præcognoſcuntur, id eſt, non expreſſè ponuntur: ſed quæ poſſunt habere aliquid dubitationis in mente auditoris & tyronis , ea expreſſè initio artis præcognoſcuntur, & docentur. Exempli gratiâ,initio geometriæ, quia poteſt auditor ignorare quid ſit triangulũ, debet hoc expreſſè præcognoſci & declarari. Quia verò per ſe omnibus conſtat, ſi duæ res ſint æquales tertiæ, illas eſſe etiam æquales inter ſe: ideo poteſt hoc principium à geometra nõ præcognoſci.id eſt,(vt Ariſtot.dicto cap.10.loquetur)huius principij expoſitio poteſt à geometra deſpici & contemni; quia nõ dignatur explicare ea,quorum cognitionem auditor ex ſe habet.vnde Ariſtoteles in hac partic. pro eodem accipit προγινώσκειν & προϋπολαμβάνειν. nam præſumi dicũtur ea principia,quæ initio artis ponuntur. Hinc notandum eſt, ea, quæ in ſcientiis & artibus conſiderari poſſunt,eſſe in triplici differentia. quædã ſunt omnino nota: vt neque probationem,neque declarationem requirant:alia omnino ignota;quæ & declarari, & confirmari debent: reliqua medium locum obtinent, quia tantùm egent declaratione, non probatione;

tur triangulum, quod antea latebat. nam ſophiſta conſultò celabat triangulum, vt inde ſumeret occaſionem captionis, quam poſteriùs declarabimus. Ergo antequàm hæc fiant, inquit Ariſtoteles nos aliquo modo ſcire, aliquo modo ignorare: ſubaudi, concluſionem illam, *hoc triangulum habere tres.* Secũdò cùm ait, *quod enim ſimpliciter*, probat nos ante ſyllogiſmum extructum non præнouiſſe ſimplici, id eſt, propria & perfecta cognitione eam concluſionem. Probatio eſt perſpicua: quia neſciebamus triangulum illum eſſe in rerum natura, vtpote à ſophiſta abſconſum, necdum prolatum. non poteramus igitur ſcire eum habere tres. Tertiò cùm ait, *ſed manifeſtum*, docet, quomodo cõcluſio fuit præcognita, & quomodo ignorata, antequàm probaretur: & ait, eam fuiſſe præcognitam, quatenus ſub vniuerſali noto continetur: cùm enim per demonſtrationẽ ſciremus omne triangulum habere tres, etiam ſciebamus hoc triãgulũ habere tres: alioquin nõ omne ſciremus, ſi aliquod ignoraremus. Verùm hæc eſt cognitio vniuerſalis. quod verò ad cognitionem ſimpliciter acceptam, id eſt, quod ad cognitionem ſpecialem, propriam, & perfectam, nondum ſciebamus hoc triangulũ habere tres, quia nondum ſciebamus hoc triangulum eſſe.

7 *Sin minùs.* Oſtendit, per datam diſtinctionem cognitionis vniuerſalis & cognitionis propriæ ſolui dubitationem Platonis in Menone, de qua etiam dictũ fuit 2. Prior. cap. 21. part. 7. In dialogo namque Platonis, qui Meno inſcribitur, dubitat Meno, quaſi nihil poſſimus diſcere; ideóque fruſtra à nobis ſcientia quæratur. nam quæ nouimus, ea fruſtra quærimus, cùm iam habeamus. quæ verò non nouimus, ea quoq; fruſtra quærimus, quia, etiãſi nobis occurrãt, tamẽ à nobis non adgnoſcentur. Hanc dubitationem Socrates nititur ſoluere ex eo, quòd diſcere, nihil aliud ſit, quàm reminiſci, inquiens animam humanam, quę immortalis eſt, omnia nouiſſe, priuſquàm in corpus migraret: poſteaquam verò iuncta eſt cum corpore, oblitam eſſe: proinde diſcere, id eſt, reminiſci, & adgnoſcere, quæ antea nouit. Ariſtoteles hãc ſolutionem habet pro abſurda: & ideo ait nos ad hanc abſurdam Socratis ſententiam deduci, niſi Menonis cauillum ſoluamus per diſtinctionem antea expoſitam. itaque hac ratione vult diſtinctionem ſuam confirmare; quia per eam ſoluitur ſophiſma aliàs inſolubile.

8 *Non enim.* Oſtendit, per eandem diſtinctionem cognitionis, vniuerſalis & cognitionis propriæ ſolui etiam aliud ſophiſma ab aliis malè ſolutum. Primò igitur ait non eſſe ſoluendum, vt alij ſoluunt, id eſt, non eſſe ſoluendam dubitationem, quæ mox in verbis ſequentibus proponitur. Secundò cùm ait, *Sciſne omne*, proponit ipſam dubitationem, prout à ſophiſta proponebatur: ſophiſta namque eum qui demonſtrauerat (exempli gratiâ) omnem numerum binarium eſſe parem, rogabat an ſciret, néc ne, hoc quod demonſtrauerat. illo autem affirmante ſe ſcire omnem binarium eſſe parem, tunc ſophiſta aliquem particularẽ binarium proferebat, quem habebat abſconſum, adeo vt demonſtrator non putaret, id eſt, ignoraret eum numerum eſſe in rerum natura, conſequenter ignoraret eſſe parem, obiiciebat igitur ſophiſta demonſtratori, quòd ignoraſſet hunc binarium eſſe parem. proinde falsò aſſeruiſſet ſe ſcire omnem binarium eſſe parem. Ita ſophiſtæ nitebantur euertere ſcientiam demonſtratiuam. Tertiò cùm ait, *ſoluunt enim*, proponit aliorum ſolutionem, qui, vt vitarent hoc ſophiſma, limitabant ſuam concluſionem: nec dicebant ſe ſcire omnẽ binarium eſſe parem; ſed, omnem, quem ſcirent eſſe binarium, eſſe parem. prolato igitur particulari binario à ſophiſta, fatebantur ſe ignoraſſe illum eſſe parem, quia non de eo demonſtrauerãt, ſed de eo quem ſcirent eſſe binarium, hunc autem neſciebant eſſe binarium. Quartò cùm ait, *Atqui ſciunt*, refellit expoſitam aliorum ſolutionem hoc argumento: Id ſciunt, cuius demonſtrationem habent, ſeu cuius demonſtrationem acceperunt: atqui habent & acceperunt demonſtrationem de omni triangulo, vel numero, vel binario ſimpliciter, non cum illa limitatione, quem ſciant eſſe binarium, vel numerum, vel triãgulum: ergo etiam ſciunt ſimpliciter, non cum illa limitatione. Hoc argumentum ducitur à demonſtratione ad ſcientiam: & ſenſus eſt: Id ſcitur, quod demonſtratur: atqui triangulum vel binarius ſimpliciter demonſtratur, ergo ſimpliciter ſcitur. Ariſtoteles initiò ponit maiorẽ. Deinde ibi, *acceperũt autẽ*, adiungit minorẽ. Tertiò ibi, *nulla enim*, cõfirmat eam minorem, hęc cõfirmatio ſumitur à propoſitionibus. talis enim eſt demõſtratio, & talis eſt cõcluſio, quales ſunt propoſitiones: atqui propoſitiones demõſtrationum ſumuntur ſimpliciter; veluti, omnis numerus eſt par vel impar; nõ, omnis, quem ſcio eſſe numerum, eſt par vel impar: ergo demonſtratur & concluditur ſimpliciter: proinde habetur ſcientia ſimpliciter de omni, id eſt, ſine illa limitatione, quem ſciat eſſe triangulum, vel numerum.

9 *Verùm nihil.* Affert veram ſolutionem ſumptam ex illa diſtinctione cognitionis vniuerſalis & propriæ, ſecundum quam reſpondet ſophiſtæ. Cùm enim ſophiſta prolato binario inquit, neſciebas hunc eſſe parem; vel prolato aliquo triangulo inquit, neſciebas hunc habere tres: vnde inferebat, ergo neſciebas omnem binarium eſſe parem, vel omne triangulum habere tres: Ariſtoteles diſtinguit: quia idem poteſt ſciri, & ignorari diuerſis modis. fatetur ergo ſe ignoraſſe cognitione propria: ſed nihilominùs ſe ſciuiſſe inquit cognitione vniuerſali. Itaque ſophiſta nõn probat nos per demonſtrationem non habuiſſe ſcientiam vniuerſalem, ſed tantùm probat, quod etiam vltro concedere debemus, nos per demonſtrationem non eſſe nactos cognitionem ſpecialem & propriam eorum, quæ ſub demonſtrationis concluſione continentur. vt puta demonſtrauimus & ſciuimus vniuerſaliter omnem binarium eſſe parem, non tamen ſciuimus ſpecialiter hunc binarium eſſe parem.

DE HIS QVÆ PERTINENT AD ESSENTIAM DEMONSTRATIONIS.

TRACTATVS II. IN CAP. II. QVO QVÆRITVR QVID SIT SCIRE, item quid ſit demonſtratio, & ex quibus conſtet.

POſtquàm docuit eſſe ſcientiam per demonſtrationem, conſequenter explicat, quid hæc ſcientia ſit, quid item demonſtratio ſit. hic enim eſt ordo præſcriptus lib. ſequen. capite primo, vt, poſtquàm nouimus rem eſſe, quæramus quid ſit.

1 *Scire autem.* Cum ſcientia ſit finis demonſtrationis: methodus analytica requirit, vt ante demonſtrationem definiatur. nam & demonſtratio per ſcientiam, vtpote per ſuam cauſam finalem, definietur; adeo vt ſcientiâ ignoratâ, demonſtrationis definitio intelligi nequeat. Hanc ob cauſam initio huius capitis ſcientia definitur. Pro enarratione huius particulæ duo ſunt explicanda, res definita, & definitio. Res definita eſt ἐπίστασθαι, *ſcire.* Quidam putant Ariſtotelem conſultò vti verbo *ſcire*, potiùs quàm ſcientiæ: quia ſcire dicitur, quatenus acquiritur; ſcientia verò, quatenus eſt habitus iam acquiſitus: ab Ariſtotele autem hic non conſideratur vt habitus, ſed vt per demonſtrationem in nobis gignitur. Verùm Zabarella monebat hanc diſtinctionem eſſe negligendam, quòd Ariſtoteles in hoc opere ſciendi & ſcientiæ vocabulis promiſcuè vtitur, vt vel in hoc ipſo capite videre eſt. Illud potiùs eſt notandum, Ariſtotelem non loqui de quacumque ſcientia, ſed de vera ſcientia demonſtratiua, vt ipſemet declarat illis verbis, *ſimpliciter, non ſophiſtico modo, id eſt, ex accidenti.* Scire ſimpliciter dicitur, qui verè dicitur habere ſcientiam ſine vlla adiectione. nam ſophiſtæ non dicuntur habere ſcientiam ſimpliciter, ſed cum adiectione aliqua, veluti ſciëntiam ex accidenti. Sicut igitur homo verus vocatur homo ſimpliciter; homo autem mortuus, vel homo pictus, non eſt homo, ſed eſt homo cum adiectione, id eſt, homo mortuus, vel homo pictus: ita vera & demonſtratiua ſcientia eſt ſcientia ſimpliciter: quæ verò eſt ſcientia per accidens, non eſt ſcientia, ſed eſt ſcientia ex accidenti: & qui talem pro vera ſcientia accipiunt, vel iactitant, ſunt ſophiſtæ. Hæc de definito. In definitione pro genere ſumitur *cognoſcere.* nam propriè loquendo, cognoſcere latiùs patet, quàm ſcire: quia cognoſcimus etiam per ſenſum, ſcimus tantùm per intellectum: immo ſcientia propriè dicitur ea ſola, quæ per demonſtrationem acquiritur. Huic generi adduntur tres differentiæ, ex quibus habemus tres conditiones requiſitas vt habeamus veram ſcientiam. Prima eſt, vt cognoſcamus cauſam propter quam res eſt: id eſt, veram cauſam concluſionis. vt putà tunc habemus ſcientiam eclipſis Lunæ, quando ſcimus terram interponi inter Solem & Lunam: quoniam hæc interpoſitio eſt cauſa eclipſis. Quod ſi tantùm ſciamus Lunam deficere per experientiam, quia ſæpe vidimus eclipſim, hæc non eſt vera ſcientia, ſed ex accidenti, quia non eſt per cauſam. Altera conditio eſt, vt eam cauſam accommodemus concluſioni, & ſciamus eſſe cauſam concluſionis. quamuis enim ſcias Lunam deficere, & ſcias terram interponi inter Solem & Lunam:

nam:tamen,niſi ſcias hanc interpoſitionem eſſe cauſam eclipſis,non habes veram ſcientiam eclipſis. Tertia conditio eſt, vt ſciamus rem non poſſe aliter ſe habere. nam alioqui non eſſet vera ſcientia. Exempli gratiâ, etiamſi ſcias Lunam deficere propter terræ interpoſitionem: ſi tamen putas fieri poſſe vt terrâ interpoſitâ Luna non deficiat, vel terrâ non interpoſitâ Luna deficiat, adhuc non habes veram ſcientiam eclipſis; quia ſcientia non eſt in re quæ cognoſcitur, ſed in animo; animus autem tuus non eſt ita affectus, vt ſciat illam eſſe veram & neceſſariam cauſam eclipſis.

2 *Conſtat igitur.* Definitionem ſciendi allatam confirmat communi omnium hominum conſenſu & teſtimonio: omnes enim homines aut ſcientiam habent,aut non habent, vtrique tamen ſcientiæ vocabulum eodem modo accipiunt. nam qui putant ſe ſcire quod neſciunt,illi putant ſe cognoſcere cauſam &c.item qui putant ſe ſcire quod ſciunt, illi putant ſe cognoſcere cauſam&c.& reuera cognoſcũt cauſam&c. Hoc modo Ariſtoteles probat definitionem ſciendi: quia eſt primum principium huius artis analyticæ, proinde non poteſt per alia principia priora demonſtrari, ſed tantùm dialecticè confirmari.

3 *Quapropter id.* Ex dictis infert corollariũ,quo vſurus eſt inprincipio cap.4.nempe id cuius habetur vera ſcientia,non poſſe aliter ſe habere. Exempli gratiâ ſi ſcio Lunam deficere propter interpoſitionem terræ:fieri non poteſt,quin Luna deficiat,quotieſcumque terra interponitur. hoc enim pronunciatum eſt neceſſariò verum, interpoſitio terræ facit Lunam deficere: vel, eclipſis eſt defectus luminis in Luna propter interpoſitionem terræ.

4 *An igitur.* Quia ſcire, eſt verbum homonymum:ne quis putet omnem ſciendi modum ſuprà fuiſſe definitum, inquit ſe nunc loqui tantùm de ſcientia demonſtratiua.an autem ſit & alius ſciendi modus, qui non per demonſtrationem comparetur, ſe poſteriùs declaraturum pollicetur.hoc autem declarabit cap.ſeq.& cap. 13. & cap. 33. part.1.huius libri,necnon cap. 3. & cap. vlt. ſeq.libri.

5 *Demonſtrationem autem.* Poſtquàm definiuit ſcientiam, quæ eſt finis demonſtrationis,nunc definit demonſtrationem, quæ eſt organum & inſtrumentum,quo acquiritur ſcientia Definitio conſtat ex genere & vnâ differentiâ. Genus eſt ſyllogiſmus: quia ſyllogiſmus & demonſtrationem & alias ſpecies continet, vt dictum fuit lib.1. Priorum cap.4.part.1.Differentia,per quam demonſtratio ſeparatur ab aliis ſyllogiſmis, id eſt,dialecticis & ſophiſticis,eſt *ſcientialis.* quam differentiam ipſe Ariſtoteles declarans,inquit ſcientialem ſyllogiſmum ſe appellare eum,per quem habetur ſcientia; vera ſcilicèt ſcientia:quæ in prima partic.fuit definita.

6 *Si igitur ſcire.* Ex definitione demonſtrationis traditâ colligit conditiones propoſitionum demonſtratiuarum: vnde habebimus aliam definitionem demonſtrationis ſumptam à materia:nam prior ſumebatur à fine:& poſterior probatur ex priori, ſecundum ea quæ ab Ariſtotele docebuntur lib. ſeq.cap.8.9.& 10. Itaque prior definitio eſt ſyllogiſmus ſcientiam pariens:poſterior eſt, ſyllogiſmus ex propoſitionibus veris,primis & immediatis,&c. Vtramque ſi coniungas, habebis definitionem perfectã,(quam Ariſtoteles poſteriùs docebit terminorum tantùm poſitione differre à demonſtratione) Demonſtratio eſt *ſyllogiſmus ſcientiam pariens ex propoſitionibus primis veris* &c. Hæ conditiones propoſitionum demonſtratiuarum ſunt ſex. Primò ſunt propoſitiones veræ. Secundò ſunt primæ & immediatæ. Tertiò ſunt notiores concluſione. Quartò ſunt priores concluſione. Quintò ſunt cauſæ concluſionis. Sextò ſunt propriæ eius quod demonſtratur.Singulę explicabuntur, & confirmabuntur in ſequentibus particulis.Hic tantùm notetur ordo.Nam duę priores conditiones ſunt abſolutæ; poſteriores conueniunt propoſitionibus relatione habitâ ad concluſionem: ex duabus autem primis vna eſt magis generalis, quæ conuenit etiam aliis ſyllogiſmis, nempe propoſitiones veras eſſe; altera eſt demonſtrationis propria,nempe propoſitiones eſſe primas & immediatas. Præpoſuit igitur Ariſtoteles conditiones abſolutas cõditionibus relatis: & inter abſolutas primum locum dedit ei quæ latiſſimè patet.

7 *Nam ſyllogiſmus.* Oſtendit,per ſuprà dictas conditiones ſeiungi demõſtrationem ab aliis ſyllogiſmis:quoniam alij ſyllogiſmi poſſunt carere his conditionibus, demonſtratio verò ſine his eſſe nequit. Quod hæ conditiones neceſſariò requirantur in demõſtratione, ſpecialiter quidem de ſingulis probabit in ſequentibus particulis:generaliter autem de omnibus hîc probat demonſtratione ſumptâ à priore definitione demonſtrationis. Hæc demonſtratio, ſi reſpiciamus ad verba Ariſtotelis, extruitur hypotheticè hoc modo: Si caret his conditionibus non facit ſcire: atqui facit ſci-

re:ergo non caret his conditionibus. Poſſumus autem in demonſtrationem categoricam ita reſoluere: Omnis ſyllogiſmus ſcientiam efficiens conſtat ex propoſitionibus veris &c. atqui demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientiam efficiens: ergo demonſtratio conſtat ex propoſitionibus veris &c.

8 *Vera igitur.* Deinceps ſingulas propoſitionum demonſtratiuarum conditiones cõfirmat, & partim declarat. primúmque in hac particula probat primam conditionem, id eſt, demonſtratiuas propoſitiones eſſe veras, vtens hoc argumento hypothetico ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis: Quod non eſt verum, non ſcitur: atqui propoſitiones demõſtratiuæ ſciuntur: ergo ſunt veræ. In contextu habemus primò concluſionem. Secundò ibi, *quia quod non eſt*, maiorem propoſitionem. Tertiò ibi, *veluti diametrum*, confirmationem illius maioris, hoc exemplo, quia nemo poteſt ſcire dimetientem habere communem menſuram cum latere, cùm nulla ſit communis menſura. Sic nemo poteſt ſcire aſinum volare, quia non volat.

9 *Ex primis autem.* Probat ſecundam conditionem, id eſt, propoſitiones demonſtratiuas eſſe indemonſtrabiles. Vtitur autem ſimili ſyllogiſmo hypothetico: Si demonſtrabiles ſunt, non ſciuntur abſque demonſtratione: atqui ſciuntur ſine demonſtratione: ergo demonſtrabiles non ſunt. In contextu Primò ponitur concluſio. Secundò ibi, *nam* [*alioqui,*] innuitur maior propoſitio. Tertiò ibi, *quia ſcire*, ea maior propoſitio probatur per definitionem ſcientiæ.

10 *Cauſas verò.* Poſtquàm probauit duas primas conditiones abſolutas: conſequens eſt, vt probet relatas, id eſt, quæ conueniunt principiis demonſtratiuis reſpectu concluſionum. Ex his cõditionibus tres in hac parte probantur. Sed hîc Ariſtoteles ordinem inuertit. nam ſuprà part. 6. dicebat vltimo loco propoſitiones eſſe cauſas concluſionis: nunc verò hanc conditionem primo loco ponit. Primò namque proponit has tres conditiones, quòd principia ſunt cauſæ concluſionis, & notiora concluſione, & priora concluſione. Ratio mutati ordinis hæc eſt; Suprà in his conditionibus recenſendis vſus eſt ordine ab vniuerſalibus ad particularia, & priori loco poſuit eas, quæ latiùs patent, & communiores ſunt; poſteriori autem loco eas, quæ ſunt magis propriæ demonſtrationis: hic enim fuit commodiſſimus ordo in conditionibus recenſendis. nunc verò, cùm hæ conditiones probandæ ſint, illa conditio præfertur, per quam aliæ probabuntur. nam ex eo, quòd principia ſunt cauſæ, probabit ea eſſe priora & notiora. Secundò cùm ait, *Cauſas quidem*, probat principia eſſe cauſas concluſionis, probat (inquam) ex definitione ſcientiæ ſuprà tradita. Intellige principia eſſe cauſas concluſionis duobus modis, id eſt, cauſas cur concluſio ſit, item cauſas noſtræ cognitionis. Vtrumque patet ex definitione ſcientiæ: dicebamus enim, nos tunc ſcire, cùm habemus cauſam, & ſcimus illam eſſe cauſam concluſionis. Exempli gratiâ, ſi demonſtremus eclipſim de Luna per interpoſitionem terræ, illa interpoſitio in rerum natura eſt cauſa cur eclipſis ſit in Luna, & in noſtro intellectu eſt cauſa cur ſciamus Lunam deficere, ſeu eclipſim eſſe in Luna. Tertiò cùm ait, *& priora, quia* [*ſunt*] *cauſæ*, ex eo quòd oſtendit principia eſſe cauſas, colligit ea eſſe priora concluſione. nam omnis cauſa eſt prior ſuo effectu: atqui principia ſunt cauſæ concluſionis: ergo ſunt priora concluſione. In contextu habemus concluſionem ibi, *& priora*: & minorem ibi, *quia* [*ſunt*] *cauſæ*. Maior, vt nota, omittitur in contextu. Quartò cùm ait, *& præcognita*, exponit, quomodo principia ſint priora concluſione. Notandum eſt, ſicut dixi principia duobus modis eſſe cauſas, ita etiam ea duobus modis eſſe priora, id eſt, & reipſa & cognitione. Sed Ariſtoteles tantùm declarat, quomodo ſint præcognita, id eſt, quomodo ſint priora ſecundum cognitionem. Et cùm 1. cap. part. 4. docuerit duas eſſe prænotiones, ſeu duos modos præcognoſcẽdi: nunc docet vtroque modo cognoſci principia demonſtratiua ante concluſionem. Prior modus eſt, vt intelligamus quid ſignificent. alter eſt, vt intelligamus ea eſſe vera. ſcire enim oportet, quæ ſit ſententia illorum pronunciatorum, quæ accipiuntur pro principiis in demonſtratione; item ſcire hæc pronunciata eſſe vera; priùs quàm ſciamus, quæ ſit ſententia concluſionis, & concluſionem eſſe veram.

11 *Priora autem.* Nunc adhibet aliã expoſitionẽ, quæ tamen non eſt propria huius conditionis quòd principia ſunt priora ſecũdũ cognitionem, ſed etiam pertinet ad eam conditionẽ quòd principia ſunt priora ſecũdum rem & ſecundum eſſe: item ad eã conditionẽ quòd principia ſunt notiora. Docet enim priora & notiora ſumi duobus modis, id eſt, vel ſecundum rerum naturam, vel ſecundum nos. Et declarans vtrumque membrũ, inquit ea eſſe priora & notiora ſecũdũ naturã, quæ ſunt remotiſſima à ſenſu, nẽpe quæ ſunt maximè vniuerſalia. Senſus enim eſt particulariũ: intellectus verò vniuerſaliũ.

Intellige

Intellige(vt ſcholaſtici loquũtur) vniuerſalia in cauſando,non in prædicãdo:hic enim loquimur de cauſis,nõ de generibus.vt De° eſt maximè vniuerſalis, non quia ceteris rebus attribuatur,nulla enim alia res poteſt dici De°,ſed quia eſt omniũ rerũ cauſa.Priora autẽ & notiora ſecundũ nos ea inquit eſſe, quæ ſunt propinquiora ſenſui; vt particularia,quæ vniuerſalibus opponuntur.Oportet ergo intelligere cauſas particulares, quẽadmodũ intelligebamus cauſas vniuerſales.Exempli gratiâ,nobis notius eſt patrem eſſe cauſam filij,quam Solem:ſed ſecundũ naturam prior & notior cauſa eſt Sol, quàm pater.Hæc eſt expoſitio,quæ continetur in hac parte.Duo autem ſunt à nobis notanda. Primò cùm Ariſtoteles expreſſè non doceat vtro modo principia ſunt priora & notiora: intelligendum eſt, ea eſſe priora & notiora ſecundum naturam.Secundò notandum,Ariſtotelem debuiſſe quoque probare principia eſſe notiora: quod tamen non fecit, ſed facturus eſt in calce huius capitis Ratio cur in eum locum hanc probationem reiecerit, hæc eſt: quia inde ſumetur occaſio quæſtionis,qua tractabitur in ſeq.cap. Vt igitur hęc capita rectiùs cohæreant, in fine huius capitis id docebit.alioquin,ſi hic docuiſſet principia eſſe notiora, hæc doctrina ſecum traxiſſet ſequens caput, atque ita nimis longa digreſſio fuiſſet interiecta probationibus conditionum in propoſitionibus demonſtratiuis requiſitarum.Quare nunc perget ad aliam conditionem.

12 *Ex primis autem.* Vltima conditio fuit,principia eſſe propria. hæc conditio demõſtratiuè probabitur cap.7.& cap.9. nunc autem probatur per ſolutionem obiectionis Obiicere enim aliquis poſſet,nos antea dixiſſe principia eſſe prima: non videntur ergo eſſe propria.nã prima illa axiomata,Omne totum eſt maius ſua parte,De qualibet re vera eſt affirmatio vel negatio, non ſunt propria alicuius ſubiecti, vel alicuius ſcientiæ,ſed omnibus accommodantur.vnde hæ conditiones videntur ſibi inuicem contradicere, principia eſſe prima, & principia eſſe propria.Reſpondet Ariſtoteles,ſe non intelligere omnino prima,ſed prima in ea ſcientia,cuius ſunt principia,idem enim(inquit) voco primum & principium: quaſi dicat, ſicuti vocamus principia alicuius ſcientiæ, ita etiam vocamus prima in ea ſcientia, quamuis non ſit omnino prima, exempli gratiâ,hoc eſt primum principium in Phyſicis,aliquas res moueri. Vnde ſubdit Ariſtoteles, principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam, id eſt, qua non eſt alia propoſitio prior in illa ſcientia: quaſi dicat, non voco primum ſeu principium, quia omnimodo primum principiũ ſit,ſed quia non habet medium,ſeu(quod idem valet)non habet propoſitiones ſe priores,per quas in eà ſcientia demonſtretur.

13 *Principium autem.* Quia proximè dixit principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam:idcirco nunc docet,quid ſit propoſitio,& quid demonſtratiuo differat à dialectica. Deinde ibi, *Contradictio[eſt,]* definit enunciationem,vt meliùs intelligamus definitionem propoſitionis, quia per enunciationem definiuerat propoſitionem.Et quia in definitione enunciationis facit mentionẽ contradictionis, & partium ipſius: idcirco tertio loco,cùm ait,*Cõtradictio [eſt.]* definit contradictionem. & quatto loco,ibi, *Partium contradictionis*, declarat partes contradictionis: nempe affirmationem & negationem.Hęc omnia ſunt nobis nota ex libris de Interpretatione,& ex primo cap.lib.1.Priorum. vnde hic obiter repetuntur, cùm ſine vllo incommodo potuiſſent prætermitti, ſicut etiam à Themiſtio in paraphraſi prætermittuntur.

14 *Ex immediatis.* Cùm dixerit principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam:ne quis propterea putet omnem propoſitionem immediatam ſumi poſſe pro principio demonſtrationis, nunc declarat,quænam propoſitiones immediatę hoc nomine dignæ ſint, vt appellentur demonſtratiuæ,ſeu principia demonſtrationis. ac ponit horum duo genera, quorum alterum vocat axioma,alterum theſim.ſubdiuidit autem theſim in hypotheſim & definitionem.Hæc magis declarabuntur commodiori loco,id eſt,cap.10.nunc tamen ſine aliqua expoſitione à nobis non relinquentur. Quoniam igitur Ariſtoteles diuidit immediatum principium ſyllogiſticum, id eſt, demonſtratiuum (interdum enim κατ' ἐξοχὴν accipit ſyllogiſmum pro demonſtratione,& ſyllogiſmum pro demonſtratiuo)in theſim & axioma: Primo loco definit theſim, in cuius definitione ponit duas conditiones: quarum vna eſt,vt ſit indemonſtrabilis: altera,vt non ſit neceſſe diſcipulum eam à ſemetipſo cognoſcere, ſed eam à præceptore doceatur.Prior conditio eſt communis theſi & axiomati:poſterior eſt propria theſeos, & ſeiungit theſim ab axiomate: quædam enim principia ſunt initiò tyronibus ignota; vt in arithmetica, quid ſit numerus; aut in geometria: quid qua-

drætum, vel quadrangulum: hæc igitur in ſcientia non probantur, ſed tantùm declarantur. Secundò cùm ait, [*eam*] *verò quam*, declarat quid ſit axioma, ponens eam conditionem, per quam axioma diſtinguitur à theſi. quoniam ille qui vult aliquid diſcere, debet ex ſeipſo axioma cognoſcere, &(vt Themiſtius loquitur)debet eam cognitionē domo ſecum afferre, nō à doctore expectare:veluti,omne totum eſt maius ſua parte. Adiungit autem Philoſophus duas confirmationes. Cùm enim ait, *ſunt enim quædam eiuſmodi*, aſſerit reperiri eiuſmodi axiomata in ſcientiis. Deinde cùm ait, *& potiſſimùm*, confirmat ea hoc nomine appellari, nempe nos ſolere quæ ita per ſe nota ſunt, nominare axiomata.

15 *Ex poſitionibus*. Tranſit ad ſpecies theſeos: & Primò definit hypotheſim, ponens conditionem, per quam hypotheſis ſeparatur à definitione. hypotheſis enim eſt theſis, quæ ſumit alterutram partem contradictionis, id eſt, quæ affirmat vel negat. omnis enim hypotheſis eſt enunciatio. Secundò cùm ait, *at quæ hoc vacat*, declarat alteram partē theſeos, id eſt, definitionem: & ait definitionem eſſe theſim, quæ nec affirmat nec negat. Tertiò cùm ſubiicit, *definitio namque*, probat definitionem eſſe theſim, id eſt, poſitionem: quia definiens ponit:vt(exempli gratiâ) definiens numerum, ponit quid ſit numerus: poni namque in ſcientiis dicuntur, quæ non demonſtrātur. Quartò cùm ait, *non tamen*, ſeparat definitionem ab hypotheſi. in eo namque conueniunt, quòd ſunt theſes: ſed eo differunt, quòd definitio ponit quid ſit, hypotheſis verò ponit eſſe. Exempli gratiâ, cùm pono eſſe numerum, vel corpus, vel motum:hæc vocatur hypotheſis. Cùm autem pono, quid ſit numerus, vel quid ſit corpus, vel quid motus: hæc dicitur definitio. Quare ſicut aliud eſt rem eſſe, aliud verò, quid res ſit:ita aliud principium eſt hypotheſis, aliud eſt definitio.

16 *Quia verò*. Redit ad conditiones propoſitionum demonſtratiuarum: & probat, quod probandum ſupererat, eas eſſe notiores concluſione. Probatio in hoc conſiſtit, quòd propter propoſitiones ſeu principia cognoſcimus concluſionē:vnde magis cognoſcimus principia, quàm concluſionem. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles Primò facit enthymema. Deinde, vt cōſequentiam illius enthymematis probet, erigit integrum ſyllogiſmum. In enthymematis antecedente duo ſumit. Vnum eſt, nos credere & ſcire rē, id eſt concluſionē, eò quòd habemus de ea ſyllogiſmum demonſtratiuum. Alterum eſt ibi, *hîc autem*, ſyllogiſmum demonſtratiuum ideo eſſe, quia cō ſtat ex talibus propoſitionibus ſeu principiis qualia diximus requiri. Hinc, cùm ait, [*propterea*]*neceſſe* [*eſt*,]ex eo antecedente infert conſequens, nempe principia non ſolùm præcognoſci, vt fuit ſuprà probatum, ſed etiam magis cognoſci quàm concluſionem: quod nunc erat probandum. Hæc de enthymemate. Poſtea cùm ait, *ſemper enim*, vt probet conſequentiam, vult erigere ſyllogiſmum integrum, qui talis eſt: Propter quod cognoſcimus concluſionem, id magis cognoſcimus quàm cōcluſionē: atqui propter principia cognoſcimus concluſionem: ergo magis cognoſcimus principia, quàm concluſionem. Minor eſt manifeſta. Maior probatur per generale axioma: Propter quod vnumquodque eſt tale, illud eſt magis tale. Quod axioma perpetuò verum eſt, dummodò adſint duæ conditiones, id eſt, qualitas ſit vtrique termino communis, & recipiat intentionem ac remiſſionem. Exempli gratiâ amo te, & fratrem tuum: & amo te propter fratrem: ergo magis amo fratrem. Vbi verò hæ conditiones deſunt, axioma verum non reperitur. Exempli gratiâ, homo inebriatur propter vinum: non tamen vinum magis inebriatur: quia hæc qualitas, id eſt ebrietas, non eſt communis homini & vino. Rurſus filius eſt homo propter patrem: non tamen pater eſt magis homo, quàm filius, quia homo non recipit intentionem & remiſſionem, vt dictum fuit in Categor. ca. de ſubſtantia. In propoſito autem argumento axioma valet: quia cognitio eſt cōmunis principiis & concluſioni, & recipit intentionem ac remiſſionem; quandoquidem poſſumus magis & minùs cognoſcere. Hic ſyllogiſmus quem expoſui, hoc ordine proponitur in contextu. Primò Ariſtot. ibi, *ſemper enim*, loco maioris propoſitionis ponit illud generale axioma, ſub quo maior propoſitio continetur. Secundò cùm ait, *vputà id magis*, declarat illud axioma exemplo nam ſi propter filium diligo præceptorem filij, magis diligo filium, quàm præceptorem. Tertiò cùm ait, *quocirca ſi propter*, adiungit minorem propoſitionem. Quartò cùm ait, *illa quoque*, infert ipſam concluſionem.

17 *Fieri autem nequit*. Ex dictis colligit, qualis ſit cognitio principiorum: & inquit, eam eſſe ſcientiam vel cognitionem quandam ſcientiā præſtantiorem. Loquitur ſub disiunctione: quia duo ſunt genera principiorum. alia namque ſunt principia

prima

prima & immediata, quæ non cognoſcuntur per ſcientiam demonſtratiuam, ſed per cognitionem meliorem, quæ vocantur νοῦς, intelligentia, de qua in vltimo cap. lib. ſeq. alia verò ſunt principia ſecunda & mediata, quæ probantur ex antecedente cognitione per ſyllogiſmos. horum cognitio eſt vera ſcientia demonſtratiua. Hanc ſuam ſententiam probat Ariſtoteles per deductionem ad abſurditatem, id eſt, ſyllogiſmo hypothetico ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis, hoc modo: Niſi principia cognoſcuntur ſcientiá, vel meliori quadam cognitione: magis quàm ea quæ nouimus, credemus ea, quæ nec ſcimus, nec meliùs nouimus quàm ſi ſciremus: atqui hoc eſt falſum & impoſſibile: ergo etiam illud, ex quo ſequitur. Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles Primo loco ponit minorem. Secundo ibi, *hoc tamen accidet*, maiorem propoſitionem. Tertio ibi, *quia neceſſe*, probationē maioris illius hypotheticæ, id eſt, illius conſecutionis.

18 *Non ſolum autem.* Oſtendit, æquè notam eſſe falſitatem propoſitionum principiis demonſtratiuis acquiſitarum, atque veritatem ipſorum principiorum demonſtratiuorum: quia niſi demonſtrator certus eſſet de veritate ſuarum propoſitionum, & falſitate propoſitionum oppoſitarū, ſæpe erraret, & pro demōſtratiuis propoſitionibus ſumeret fortaſſe oppoſitas.

IN CAP. III. QVO REFVTANTVR ERRORES, IN QVOS nonnulli inciderunt, eò quòd principia demonſtrationis ſciri debent.

EX eo, quòd proximè dictum fuit, principia demonſtrationis ſciri debere, duæ falſæ opiniones ortæ ſunt eorum qui aliam ſcientiam quàm demōſtratiuam non agnouerunt: quas Ariſtoteles hoc capite refellit.

1 *Quibuſdam igitur.* Proponit duas illas falſas aliorum ſententias. Vna eſt, nihil poſſe ſciri. Altera, omnia ſciri per demonſtrationem. Ait Ariſtoteles neutrum eſſe verum, aut neceſſariū, id eſt, neutram ſententiam eſſe veram, & neutram neceſſariò colligi ex eo quòd oportet principia ſcire, quamuis illi ex hoc ſuas ſententias adſtruerent.

2 *Nam qui ſupponunt.* Proponit argumentum eorum qui ſcientiam negabant. Hi vtebantur ſyllogiſmo diſiuncto. aut enim non demonſtrantur prima principia, ſed principiorum alia principia ſunt in infinitum: aut ſunt quædam prima principia, in quibus conſiſtitur. Si principia ſunt infinita, non poteſt eſſe ſcientia: quia non poſſunt ſciri poſteriora, niſi ſciantur priora: infinita autem ſunt priora: comprehendi igitur à nobis non poſſunt. Si verò ſunt quædam prima, hæc non poſſunt demonſtrari: quia demonſtratio eſt ex prioribus, vt ſuprà fuit probatum: nulla autem ſunt priora primis: proinde non poſſunt ſciri, quia non eſt ſcientia, niſi per demonſtrationem. Ariſtoteles ſoluit hoc argumentum, negans hanc vltimam conſecutionem. cùm enim dicunt, Aut principia in infinitum progrediuntur, aut ſunt quædam prima: concedimus. Rurſus cùm dicunt, Si in infinitum progrediuntur, non datur ſcientia: hoc quoque concedimus. Deinde cùm dicunt, ſi ſunt quædam principia prima, non poſſunt demonſtrari: etiam hoc verum eſt. Sed cùm poſtremò dicunt, Non poſſunt demonſtrari, ergo non poſſunt ſciri: negamus hanc cōſecutionem: quia ſciri poſſunt alio cognitionis genere. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles Primo loco proponit prius membrum illius ſyllogiſmi diſiuncti; & in eo membro probat quod illi dicebant. Rectè (inquit) dicunt: quia infinita non poſſunt percurri, ſiue intellectu comprehendi. Secundò cùm ait, *Si verò ſtatur*, ponit alterum membrum, nimirum eſſe quædam prima principia: & ſecundum illos probat hæc principia non poſſe ſciri, quia non poſſunt demonſtrari. Deinde cùm ait, *quòd ſi non licet*, ex eo quòd principia non ſciuntur, colligit etiam conclusiones ignorari, quia non poſſunt ſciri, niſi ex principiis: proinde nihil ſcietur. Et quia dicere aliquis poſſet concluſiones ſciri ſub conditione ſi propoſitiones veræ ſint: (exempli gratiá, non quidem ſcio animam humanam mouere ſeipſam: ſed tamen ſcio eam eſſe immortalem, ſi ſeipſam mouet) reſpondet Ariſtoteles, hanc non eſſe veram & propriè dictam ſcientiam.

3 *Alij verò.* Tranſit ad alteram opinionem. nam alij ſoluentes argumentum propoſitum in præced. part. dixerunt in principiis quibuſdam primis ſtari: Sed cùm dicebatur, Ergo demonſtrari non poſſunt, quam conſequentiam Ariſtoteles admittit, ipſi hāc conſequentiam negabant: dicebant enim principia demonſtrari ex concluſionibus, & concluſiones ex principiis: vt ita fiat demonſtratio circularis, & omnium rerum habeatur ſcientia per demonſtrationem.

4 *Nos verò dicimus.* Declarat ſuam ſen-

pe vera erit, quæ demonſtrat ex prioribus ſecundum naturam: impropriè autem demonſtratio dicetur, quæ demonſtrat ex prioribus ſecundum nos: quia hæc non erit per cauſam: ſcire autem eſt cauſam cognoſcere) atqui falſum eſt primum, id eſt, nos non rectè definiuiſſe ſcientiam: ergo verum eſt ſecundum, nempe alteram non eſſe veram demonſtrationem. proinde non erit demonſtratio circularis. Huius ſyllogiſmi Ariſtoteles in contextu tantum ponit maiorem propoſitionem: ſed eam ita ponit, vt ſimul indicet ea, quæ ſunt ſupplenda. hæc enim phraſis eſt ipſi familiaris, quemadmodum & alijs auctoribus, vt, cùm diuerſa membra diſiunctim proponat, vltimum probet.

6 *Accidit autem.* Poſtquàm probauit non eſſe circularem demõſtrationem: nunc probat, etiamſi demus eam eſſe, tamen nullum inde fructum percipi, nec inde haberi veram ſcientiam, quia per eam petitur quæſitum, id eſt, probatur idem per ſeipſum, cùm enim dicis, Terra interponitur, ergo eſt eclipſis: item, Eſt eclipſis, ergo terra interponitur, quid aliud colligis, quàm terram interponi, quia terra interponitur? Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles aduerſariis obiicit, quòd ſecundum eorum ſententiam, id eſt, per circularem demonſtrationem probatur idem per idem. Secundò cùm ait, *ſic autem facilè*, deridet eam ſententiam: quia hoc modo facile eſſet omnia demonſtrare. i. eadem per ſemetipſa, veluti, Anima eſt immortalis, ergo eſt immortalis: aut hoc modo, Anima operatur ſine corpore, ergo eſt immortalis. eam autem operari ſine corpore, probo ex eo quòd eſt immortalis, & manet ſine corpore. Tertiò cùm ait, *conſtat autem*, volens probare conſequentiam, id eſt, deductionem illam ad abſurditatem, quòd, ſi circulo demonſtratur, idem per ſemetipſum demonſtratur; ſumit hoc principium, quòd ſiue pauci, ſiue multi termini ſumantur, cùm fit ab vno ad alium progreſſus, & ab illo rurſus ad alium, tunc dicitur progreſſus fieri à primo ad vltimum. Exempli gratiâ, ſi eſt α, eſt β: ſi eſt β, eſt γ: ergo ſi eſt α, eſt γ. vt puta ſi eſt corpus, eſt mobile: ſi eſt mobile, eſt in loco: ergo ſi eſt corpus, eſt in loco. Quartò cùm ait, Si *igitur cùm τὸ α*, deducit aduerſarios ad impoſſibile. nam aduerſarij cùm vtantur circulo, ita argumentantur: ſi eſt α, eſt β. (i. primũ, eſt ſecundum) & viciſſim ſi eſt β, eſt α. ergo bis ponunt α: & ſecunda vice ponunt α, vbi antea ponebamus γ. ſicut ergo antea dicebamus, Si eſt α, eſt β: ſi eſt β, eſt γ: ergo ſi eſt α, eſt γ: ita nũc dicemus: Si eſt α, eſt β: ſi eſt β, eſt α: ergo ſi eſt α, eſt α: atq; ita probabimus idẽ per idẽ. Sic poſitis realibus terminis, talis erit argumentatio: Si eſt eclipſis, terra interponitur: ſi terra interponitur, eſt eclipſis: ergo ſi eſt eclipſis, eſt eclipſis. quo modo, inquit Ariſtoteles, omnia facilè demonſtrarentur.

7 *Immò ne quidem.* Tandem oſtendit; etiamſi daremus demonſtrationem circularem fieri poſſe, & eſſe vtilem, neque committere illud peccatum, quod vocamus petitionem quæſiti, id eſt, non probare idem per idem; nihilominùs tamen aduerſariorum ſententiam eſſe falſam, quòd omnia ſciantur per demonſtrationem: quia pauca ita demonſtrarentur, & ita ſcirentur. Primò Ariſtoteles breuiter proponit hanc ſententiam, quòd hæc demonſtratio circularis non poteſt habere locum, niſi in terminis conuertibilibus; quales termini ſunt ſubiectum, & quæ ſunt illius ſubiecti propria, vt homo, aptum ad ridendum, & diſciplinæ capax. nam hi termini reciprocantur: ideóque in his poteſt fieri circulus, vt didicimus ex ſecundo libro Priorum. Vt autem pluribus & perfectiùs oſtendat circularem demonſtrationem non poſſe in omnibus habere locum, vlteriùs progreditur: & Secundò cùm ait, *Vno igitur*, ſumit hoc principium, demonſtrationem non fieri ex aliquo vno, id eſt, neque ex vno termino, neque ex vna propoſitione, ſed minimùm ex duabus propoſitionibus. quod probat à genere: quia demonſtratio eſt ſpecies ſyllogiſmi: omnis autem ſyllogiſmus conſtat ex duabus propoſitionibus.

Tertiò cùm ait, *Si igitur τὸ α*, oſtendit, cùm tres termini reciprocantur, fieri circulum in prima figura, id eſt, in Barbara, vt fuit expoſitum in libro de ſyllogiſmo, id eſt, libro 2 Prior. cap. 5. Quartò cùm ait, *ſed &* [*illud*,] oſtendit ſyllogiſmum non fieri in ſecunda & tertia figuris, ſicut fuit expoſitum eodem libro ſecundo, cap. 6. & 7. in his enim figuris (inquit Ariſtoteles) aut non fit ſyllogiſmus, aut de non acceptis: id eſt, aut neutra propoſitio probatur, & nullus fit ſyllogiſmus circularis: (vt cùm arguitur in Darapti: nam concluſio eſt particularis, & ambæ propoſitiones ſunt vniuerſales: ideóque non poſſunt circulo probari ex concluſione, quia vniuerſale non probatur ex particulari) aut vna tantùm propoſitio probatur: veluti cùm altera eſt vniuerſalis, altera particularis, ſola particularis circulo probatur: & cùm altera affir-

mai,altera negat, ſola negans circulo probatur. Quintò cùm ait, *quæ verò non reciprocantur*, docet in terminis, qui non reciprocantur, non fieri circulum. Sextò cùm ait, *Quocirca cùm pauca*, concludit ineptam & impoſſibilem eſſe illam ſentẽtiam, quòd omnia demonſtrentur circulo: quandoquidem oſtendimus pauca demonſtrari circulo, id eſt, ea ſola, quæ demonſtrantur in Barbara, in terminis conuertibilibus. ſiue enim alius ſit ſyllogiſmi modus, ſiue alij termini: perfectus circulus locum non habet.

IN CAP. IV. QVO DEFINITVR, QVID SIT DE OMNI, PER ſe,& Vniuerſale.

HActenus expoſuit Ariſtoteles eſſentiam demonſtrationis, id eſt, eius formam, finem, & materiam. Nam forma eſt ſyllogiſtica: finis eſt ſcientia demonſtratiua: materia ſunt propoſitiones veræ, primæ, &c. adeo vt demonſtratio nihil aliud ſit, quàm ſyllogiſmus ſcientiam pariens ex huiuſmodi propoſitionibus. Iam vt perfectiùs naturam demonſtrationis intelligamus, reſumit hunc tractatum: & pluribus, atque accuratiùs declarat materiam, formam, & finem demonſtrationis. qua methodo vſus eſt etiam 8. Phyſico,& M. Tullius in Topicis. Incipiens à materia, primo loco oſtendit propoſitiones demonſtratiuas eſſe ſummè neceſſarias, id eſt, de omni, per ſe,& vniuerſales.

1 *Quia verò non poteſt.* Ex antè dictis breuiter colligit propoſitiones demonſtratiuas eſſe neceſſarias: quod poſtea diligentiùs probabit cap. 6. nunc breuiter proponit, vt ſumat occaſionem explicandi, quænam ſint propoſitiones maximè neceſſariæ, nempe in quibus inſunt tres illæ conditiones, de omni, per ſe, & vniuerſale. Hanc autem concluſionem, quòd propoſitiones demonſtratiuæ ſint neceſſariæ, colligit ex antecedente bipertito, id eſt, ex duabus ſumptionibus. Primò namque ſumit, id, quod cadit ſub ſcientiam demonſtratiuam, id eſt, concluſionem quæ demonſtratur, eſſe neceſſariam, hoc autem probat ex definitione neceſſarij: Neceſſarium enim eſt, quod non poteſt aliter ſe habere: atqui quod demonſtratur, non poteſt aliter ſe habere: ergo eſt neceſſarium. Minor patet ex partic. 3. cap. 2. & eam Ariſtoteles in primis verbis proponit. Deinde, omiſſa maiore, infert conſequens, ibi, *neceſſarium vtique*: quod eſt primum fundamentum in probatione principali. Secundò cùm ait, *demonſtratiua autem*, adiungit alterum fundamentum, ſeu ſecundam ſumptionem, nos habere ſcientiam demonſtratiuam, eò quòd habemus demonſtrationem. Neceſſe fuit addere hoc ſecundum fundamentum: ſine quo non valeret conſecutio illa, Concluſio eſt neceſſaria, ergo propoſitiones ſunt neceſſariæ. ſicut enim verum ex falſis, ita neceſſarium ex contingentibus concludi poteſt: ſed tunc non habemus ſcientiam demonſtratiuam eius concluſionis neceſſariæ. Tertiò cùm ait, *demonſtratio igitur*, ex dictis duabus ſumptionibus, ſeu duobus fundamentis colligit, ſyllogiſmum (ſubaudi, demonſtratiuum) conſtare ex propoſitionibus neceſſariis.

2 *Accipiendum igitur.* Quod breuiſſimè nunc docuit, proponit diligentiùs explicandum, ex quibus & qualibus demonſtrationes conſtent. Cùm dicit, *ex quibus*, reſpicit ad conditiones propoſitionum demonſtratiuarum neceſſarias & eſſentiales, veluti vt ſint neceſſariæ. Cùm dicit *ex qualibus*, reſpicit ad conditiones accidentales, veluti quòd difficiles ſunt inuentu, vt dicetur in partic. vlt. cap. 9. Sed antequàm hæc explicentur, inquit Philoſophus declarandos eſſe hos terminos, quibus poſtea ſumus vſuri, nempe quid ſit De omni, quid Per ſe,& quid Vniuerſale: quoniam hæ ſunt tres conditiones requiſitæ vt dicantur propoſitones neceſſariæ.

3 *De omni igitur.* Declarat quid ſit dici de omni: & Primò ponit eius deſcriptionem, ex qua intelligimus duas conditiones requiri vt dicatur de omni. vna eſt, quæ ipſo vocabulo indicatur, vt attribuatur cuilibet, non tantùm alicui, vel aliquibus. altera eſt, vt ſemper attribuatur, non tantùm aliquo tempore. Secundò cùm ait, *vt putà ſi de omni*, ſubiungit duo exempla. Primum eſt phyſicum, id eſt, animal dici de omni homine; quia dicitur de quolibet homine, & quolibet tempore. Alterum eſt exemplum mathematicum, id eſt, punctum dici de omni linea; quia cuilibet lineæ ſemper ineſt. Tertiò cùm ait, [*Huius*] *autem*, confirmat datam deſcriptionem ab auctoritate & communi opinione. nam interrogati, id eſt, reſpondentes qui theſes defendunt, cùm ſibi opponitur aliqua propoſitio, vt oſtendant eam non eſſe de omni, obiiciunt eam.

eam non eſſe veram in aliquo ſubiecto, vel non eſſe veram aliquo tempore. omnes igitur in id conſentiunt, vt, ſi neutra harum obiectionum fieri poſſit, propoſitio, ſit de omni. Quare hæc propoſitio, homo eſt iuſtus, non eſt de omni: quia ſunt alioqui homines non iuſti. Rurſus hæc propoſitio, nullus catulus videt, non eſt de omni: quia non eſt vera omni tempore, id eſt, poſt aliquot dies, ex quo catulus natus eſt. Item hæc propoſitio, omnis homo caneſcit, nón eſt de omni, quia non ſemper fit canus, ſed tantùm in ſenectute.

4 *Per ſe autem.* Deinceps exponit, quid ſit Per ſe, & ſimul quid ſit Per accidens: quoniam contrariorum eadem eſt doctrina. Cùm autem quatuor modis dicatur aliquid per ſe: in hac particula ponit duos modos. Ac primò definit primum modum, inquiens per ſe dici, quæ inſunt in quæſtione quid eſt, ſeu in rei definitione. Secundo cùm ait, *vt triangulo*, declarat hunc primum modum exemplis mathematicis: & inquit lineam per ſe attribui triangulo: quoniam ponitur in definitione trianguli: ſiquidem triangulum eſt figura tribus lineis contenta. item punctum per ſe attribui lineæ: quia ponitur in lineæ definitione: quandoquidem linea definitur longitudo ſine latitudine, cuius extremi termini ſunt duo puncta. Tertiò cùm ait, *Item ea quæ attributis,* definit ſecundum modum dicendi per ſe, qui eſt quodammodò oppoſitus primo. nam primo modo attributum ponebatur in definitione ſubiecti, vt rationale in definitione hominis, & linea in definitione trianguli: ſecundo autem modo ſubiectum ponitur in definitione attributi: hoc enim ſecundo modo propriæ affectiones per ſe attribuuntur ſubiecto, vt aptitudo ad ridendum homini, & ſimitas naribus: ſubiectum enim non definitur per ſuam affectionem, ſed affectio per ſuum ſubiectum. vt in definitione naſi non ponitur ſimitas, ſed ſimitas definitur curuitas naſi. Quartò cùm ait, *vt rectum & curuum*, declarat hunc ſecundum modum exemplis mathematicis. Primum exemplum eſt, rectum & curuum per ſe ineſſe lineæ, vt affectionem ipſius lineæ propriam. Ne intelligas rectum per ſe, aut curuum per ſe: quia non omnis linea eſt recta, nec omnis linea eſt curua: quicquid autem dicitur per ſe, dicitur etiam de omni. Rurſus ne intelligas rectum & curuum ſimul: quia non poteſt eadem linea ſimul eſſe recta & curua. ſed (vt ipſe Ariſtot. docebit part. 7.) oportet accipere hæc duo ſimul ſub disiunctione: quoniam rectum vel curuum attribuitur lineæ, id eſt, omnis linea eſt recta vel curua. Idem intellige de ſequentibus exemplis. Secundum exemplum eſt, par & impar ineſſe numero, id eſt, numerus eſt par vel impar. Tertium exemplum eſt, omnem numerum eſſe vel primum vel compoſitum. Primus numerus dicitur, quem ſola vnitas metitur: vt tria quinq;, ſeptem. Compoſitus dicitur, quem non ſola vnitas, ſed etiam aliquis numerus metitur: vt ſex: non ſolùm enim vnitas ſexies repetita metitur numerum ſenarium, ſed etiam duo ter repetita, & tria bis repetita. Quartum exemplum eſt, numerum vel eſſe æquilaterum, vel altera parte longiorem. Æquilaterus eſt numerus quadratus, qui efficitur ex numero in ſeipſum ducto; vt numerus nouenarius, qui efficitur ex ternario in ſeipſum multiplicato. nam ſi nouem puncta ſcribantur, figura quadrata erit. Numerus autẽ altera parte longior eſt, quẽ producit numerus non per ſeipſum, ſed per aliũ multiplicatus: vt numerus ſenarius, qui fit ex ternario bis accepto, vel ex binario ter accepto. Etenim ſi ſcribantur ſex puncta, nõ erunt latera ęqualia: ſed alterum erit longius, in quo collocantur tria puncta; alterum breuius; in quo ſunt duo puncta. Quintò cùm ait, *atque his omnibus*, oſtendit hæc exempla vera eſſe, id eſt, has affectiones dici per ſe, nempe rectum & curuum de linea, reliquas autem de numero. nam ita rectum vel curuum ineſt lineæ, vt per lineam definiatur. Item reliquæ affectiones ita inſunt numero, vt per numerum definiantur. Sextò cùm ait, *ſimiliter & in aliȷs*, docet eandem eſſe rationem aliarum propriarum affectionum. omnes enim de ſubiectis ſuis per ſe dicuntur ſecundo modo. Atque hactenus expoſuit duos modos dicendi per ſe. Septimò cũ ait, *quæ verò*, definit ea quæ per accidens dicuntur, modo oppoſito duobus illis modis dicendi per ſe antea declaratis ſicut enim erunt alij modi per ſe, ita & alij erunt modi per accidens. Ergo per accidens hîc dicuntur, quæ neutro modo inſunt ſubiecto, id eſt, quæ ita inſunt ſubiecto, vt neque ponantur in definitione ſubiecti, nec definiãtur per ſubiectum. Octauò cùm ait, *vt muſicum*, affert duo exempla eorum quæ dicuntur per accidens. Primum eſt, animal eſt muſicum: alterum eſt, animal eſt album: quia nec muſicum vel album per animal, nec animal per album aut per muſicum definitur.

5 *Præterea* [*per ſe appello.*] Sequitur tertius modus dicẽdi per ſe, & mod⁹ per accidẽs ei

oppoſitus. hoc modo dicitur per ſe categoria ſubſtãtię: per accidẽs verò quãtitas, qualitas, & reliquę categorię accidentium. Vt faciliùs intelligantur verba contextus, notetur, Ariſtotelem pro eodem accipere ſubſtantiam, & quod ſignificat hoc aliquid, & quod non dicitur de ſubiecto: quoniam hæc duo ſunt ſubſtantiæ propria. Rurſus pro eodem accipere accidens, & quod dicitur de ſubiecto: quoniam hoc eſt proprium accidentis, vt diximus ex libro Categoriarum. Sed animaduertendum eſt, cùm ſubiectum duplex ſit, alterum inhærentiæ, alterum attributioni; quorum illud vocatur ſubiectũ in quo, hoc verò dicitur ſubiectum de quo, vt expoſitum eſt ad cap. 2. Categor. Ariſtotelem hîc loqui de ſubiecto inhærentiæ, quod tamen vocat ſubiectum de quo, ſæpe enim ſolet accipere verbum *de ſubiecto*, pro, in ſubiecto. ſubſtantia igitur non dicitur de ſubiecto, id eſt, nõ eſt in ſubiecto: & accidẽs dicitur de ſubiecto, id eſt, in ſubiecto eſt.

6 *Alio præterea modo*. Sequitur quartus modus dicendi per ſe, & modus dicendi per accidens ei oppoſitus. Hic modus pertinet ad cauſam efficientem. dicitur enim per ſe id, propter quod effectus contingit: per accidens autem, propter quod non cõtingit. Ariſtoteles primò deſcribit hunc modum dicendi per ſe. Secundò cùm ait, *quod non propter*, deſcribit modum dicendi per accidens. Tertiò cùm ait, *vt ſi ambulante*, dat exemplum modi per accidens. veluti, ambulante Socrate fulgurauit: hæc propoſitio eſt per accidens; quia deambulatio Socratis nõ fuit cauſa fulguris: ſed ita caſu contigit, vt Socrate deambulante fulguraret. Quartò cùm ait, *Si verò propter ſe*, repetit definitionem modi per ſe, vt adiungat exemplũ: hæc n. propoſitio, Petrus iugulatus interiit, dicitur per ſe: quia non accidit caſu vt iugulatus interiret, ſed propter iugulationem interiit.

7 *Quæ igitur in iis*. Quia primus & ſecundus modus dicendi per ſe maximè omnium in demonſtrationibus locũ habuit, vt ex ſequẽtibus apparebit: idcirco eos modos à tertio & quarto diſtinguit Ariſtoteles hac proprietate, quæ etiam vſui erit in 10. partic. nam quod per ſe dicitur primo vel ſecundo modo, id non ſolùm eſt propter ſe, ſed etiam omnino neceſſarium: quod non æquè dici poteſt de tertio & quarto modo. Quod enim attinet ad tertium modum, ſubſtantia indiuidua non neceſſariò eſt, nec ſemper eſt, vt Socrates. Item quod ad quartum modum ſpectat, hominem propter iugulationem interire non eſt neceſſe, cùm multæ ſint aliæ mortis cauſæ, nec ſit neceſſarium, hominem iugulari. Quapropter nõ eſt tãta neceſſitas in tertio & quarto modo, quanta in primo & ſecundo. In primo namque & ſecundo eſt nexus eſſentialis: vtpote cùm vel ſubiectum per attributum, vel attributum per ſubiectum definiatur. etenim definitio numquàm ſeparatur à ſuo definito. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò Ariſtoteles proponit hanc ſententiam, ea quæ dicuntur per ſe, eo quòd inſunt ſubiecta in attributis (id eſt, in definitione attributorum, vt fit in ſecundo modo dicendi per ſe) vel attributa inſunt in ſubiectis, (.i. in definitione ſubiectorum, vt fit in primo modo dicendi per ſe) hæc, inquam, & eſſe propter ſe, & neceſſaria: id eſt, ſunt propter ſe nõ minùs quàm ea quę collocata fuerũt in quarto modo dicendi per ſe; & præterea ſunt magis neceſſaria. Secundò cùm ait, *non enim accidit*, ſumma breuitate vtens, ſimul & ratione & tacitæ obiectionis ſolutione confirmat dictam ſententiã. Ratio ſumitur à definitione neceſſarij. hæc. n. quæ vel primo vel ſecũdo modo dicuntur per ſe, non poſſunt aliter ſe habere: proinde ſunt neceſſaria. Obiectio talis eſt: Diximus in quarta particula lineæ eſſe per ſe rectum & curuum, numero par & impar &c. atqui hæc non videntur neceſſariò ineſſe; quia linea non eſt neceſſariò recta, nec neceſſariò curua: & ita de ceteris dicendum. Reſpondet Ariſtoteles, hæc neceſſariò ineſſe, ſi rectè accipiantur, id eſt, ſi vtrumque ſumatur ſub disiunctione, vt ſuprà expoſui. nã linea neceſſariò eſt recta vel inflexa, & numerus neceſſariò eſt par vel impar. Vt hoc rectiùs intelligamus, Ariſtoteles affectiones, quæ ſecundo modo per ſe dicuntur, in duo genera diuidit: quædam enim ſimplicia ſunt, vt aptitudo ad ridẽdum ineſt homini: quædam verò ſunt oppoſita, id eſt, conſtant ex duobus membris oppoſitis disiunctim conſideratis; vt rectum vel inflexum, quod ineſt lineæ; & par vel impar, quod ineſt numero. In his ergo neceſſe eſt alterutrum ineſſe. quod Ariſtoteles probat illis verbis, *nam contrariũ*. Probatio talis eſt: Hæc duo contraria, vt par & impar, vt rectum & inflexum, ita ſunt inter ſe affecta, vt alterum reſpectu alterius habeat vim priuationis, vel contradictionis in eodem genere, id eſt, in eodem ſubiecto: vt par & impar in numero, vt rectum & inflexum in linea: ergo neceſſe eſt, alterũ eorũ ineſſe in ſubiecto. Conſequentia manifeſta ex natura priuantium: quæ ſi conſiderentur in eodem ſubiecto, non poſſunt ambo abeſſe: vt homo neceſſariò videt, vel eſt cæcus: item ex natura contradictionis; quia

neceſſe

neceſſe eſt, alteram partem eſſe veram, alteram falſam. Antecedens ab Ariſtotele exemplo paris & imparis confirmatur illis verbis, *vt par[eſt.]* nam(inquit)par eſt,quod non eſt impar in numeris, id eſt,in hoc ſubiecto, nempe in numero idem valet par & non impar. Dico in hoc ſubiecto:nam extra numeros aliquid nec eſt par, nec impar. itaque extra numeros non idem valet par & non impar. etenim ſi dicas ſubſtantiam eſſe parem, falſum dices. ſi dicas non eſſe imparem, verum dices:quia nec eſt par,nec impar. In numeris autem par & non impar idem valet.quod tamen rectè intelligendũ eſt,non enim prorſus idem valent:quandoquidem par ſignificat poſitionem aliquam; non impar eſt pura priuatio:ſed diximus idẽ valere, quatenus ſe mutuò conſequuntur, nempe omnis numerus par eſt non impar, & retrò omnis numerus non impar eſt par. Hanc expoſitionem ponit ipſe Ariſtoteles in contextu, dum ait, *quà conſequitur*, id eſt, quà vnum ex altero neceſſariò colligitur, ſeu quà mutuò ſe conſequuntur. Vnde tandem,cùm ait,*quare ſi neceſſe*,concludit neceſſe eſſe vt omnis numerus ſit par vel impar: ſiquidem neceſſe eſt, vt ſit impar vel non impar:& par,idem valet,quod non impar.

18 *Ergo de omni.* Epilogo concludit tractatum de iis quæ de omni, & quæ per ſe dicuntur.

9 *Vniuerſale autẽ.* Tranſgreditur ad expoſitionem vniuerſalis: & primùm in hac partic. ponit eius definitionem.Obſerua vniuerſale non hîc accipi, vt in prioribus Analyticis,&in lib.de Interpretatione,pro eo quod de omni dicitur, ſed anguſtiùs pro eo quod dicitur de omni & ſolo, ita vt reciprocetur. Vt ergo dicatur vniuerſale, Ariſtoteles requirit tres conditiones. Prima conditio eſt, vt ſit de omni.i. vt attribuatur cuilibet & ſemper.Secunda,vt ſit per ſe. Tertia, vt ſit quatenus ipſum. Exempli gratiâ,hæc propoſitio,homo eſt aptus ad ridendum,eſt vniuerſalis:quia omnis homo ſemper eſt aptus ad ridendũ: & per ſe eſt aptus ad ridendum: (hæc enim propoſitio eſt per ſe ſecundo modo)denique homo quà homo,eſt aptus ad ridendum. Hæc autem propoſitio, homo ſentit,non eſt vniuerſalis:quamuis ſit de omni,& per ſe. nã omnis homo ſemper ſentit; & homo non per accidens ſentit,ſed per ſe:atque hæc propoſitio eſt per ſe primo modo. verùm homo non ſentit, quatenus eſt homo,ſed quatenus eſt animal.quare hęc propoſitio, homo ſentit,non reciprocatur; hæc autem,animal ſentit,reciprocatur.

10 *Apparet igitur.* Ex dictis infert corollarium,quod vniuerſalia ſunt neceſſaria. Huius corollarij vſus eſt: quia poſteriùs oſtendet propoſitiones demonſtratiuas eſſe neceſſarias,eò quòd ſint vniuerſales.

11 *Per ſe autem.* Explicat definitionem vniuerſalis: ſed ita explicat, vt faciat rem obſcuriorem. In definitione namque poſuit tres conditiones, de omni,per ſe,& quatenus ipſum: nunc ait idẽ eſſe per ſe,& quatenus ipſum.idque exemplis confirmat:veluti punctum per ſe ineſt lineæ; quia ineſt lineæ, quatenus linea eſt. Itẽ rectum(ſubaudi, vel curuum) ineſt lineæ per ſe; quia ineſt lineæ, quatenus eſt linea. Item duo recti anguli,id eſt,tres anguli æquales duobus rectis,per ſe inſunt triangulo;quia triangulũ, quà triangulum eſt,tres angulos habet ęquales duobus rectis. Vt hæc loca interpretes concilient, varia comminiſcuntur: quibus omnibus prætermiſſis vtpote nullius momenti,exiſtimo ſolutionem ſumendam eſſe ex dictione homonymiæ. nam quod per ſe dicitur,homonymum eſt,vt patet ex loco à contrariis, quem Ariſtoteles tradet lib. 1. Top.cap.15.part. 3. huic enim vocabulo per ſe, modò opponitur quod eſt per accidens, modò quod eſt per aliud. Exempli gratiâ homo ſentit per ſe, non per accidens: ſed ſentit per aliud, non per ſe, id eſt, per animal,ſeu naturam animalis,nõ per ſuam naturam & eſſentiam.Si igitur accipiamus per ſe, prout opponitur ei quod eſt per accidens, ſicut accipiebatur ab Ariſtotele ſuprà hoc eodem capite, non eſt idem per ſe & quatenus ipſum, ſed per ſe, latiùs patet. nunc verò ſumit per ſe, quatenus opponitur ei quod eſt per aliud: in quo ſenſu idem eſt per ſe & quatenus ipſum.

12 *Iam verò vniuerſale.* Declarat quodnam ſit ſubiectum, de quo vniuerſale demõſtratur.& primò proponit hanc ſententiam, illud eſſe verum ſubiectum, cui vniuerſale ineſt: quando aliqua affectio demõſtratur de eo ſubiecto, cui omni & primo ineſt. Secundò cùm ait, *Exempli cauſâ duos*, incipit explicare rem exemplis. Et quia cõtrariorum eadem eſt doctrina, proponit exempla attributionum vniuerſalium,& non vniuerſalium. Conſiderat ergo hanc affectionem habere duos rectos,id eſt, tres angulos æquales duobus rectis:& eam comparat cum tribus ſubiectis, id eſt, cum figura,& cum triangulo, quod eſt ſpecies figuræ, & cum iſoſcele, quod eſt ſpecies trianguli. In hoc membro comparat cum figurâ: & docet, hoc pronunciatum non

eſſe vniuerſale, Figura habet duos rectos. cùm enim duas conditiones requiſiuerimus in primo membro huius particulæ, id eſt, vt affectio inſit omni & primo: hîc deeſt prior conditio: quia non omnis figura habet duos rectos. Vnde mathematici hanc affectionẽ non demonſtrant de quacumque figura, ſed de aliqua, id eſt, de triangulo; vt videre eſt apud Euclidem lib. 1. nam quadrangulum eſt figura, nec tamẽ habet duos rectos, ſed quatuor rectos. Tertiò cùm ait, *quodlibet verò iſoſceles*, comparat eãdem affectionem cum iſoſcele, id eſt, cum triangulo æquicruro, & inquit hoc pronunciatum, iſoſceles habet duos rectos, non eſſe vniuerſale propter defectum poſterioris conditionis, nempe quia affectio ineſt quidem omni iſoſceli, non tamen vt primo ſubiecto, quia priùs ineſt triangulo: ita vt iſoſceles non habeat duos rectos, quà eſt iſoſceles, ſed quà eſt triangulum. Quartò cùm ait, *cùm triangulum priùs*, comparat eandem affectionem cum triangulo; & inquit eam priùs ineſſe triangulo, quàm iſoſceli, innuens hoc effatum eſſe vniuerſale, triangulum habet duos rectos: quia duo recti inſunt omni triangulo, tamquàm primo ſubiecto. Quintò cùm ait, *Quod igitur*, concludit generaliter verum demonſtrationis ſubiectum, cui vniuerſale ineſt, eſſe id, quod omne & primum demõſtratur habere duos rectos, vel aliam quãcumque affectionem. Sextò cùm ait, *ac demonſtratio*, docet demonſtrationes eſſe accommodandas huiuſcemodi ſubiecto. Exempli gratiâ, duo recti ſunt demonſtrandi de triangulo, cui inſunt per ſe, non per aliud: figuræ autem & iſoſceli, non per ſe, ſed per aliud, id eſt, per triangulum. Vnde hæc affectio non ineſt vniuerſaliter iſoſceli: quia latiùs patet, quàm iſoſceles, vtpote quę ineſt etiam aliis ſpeciebus trianguli, nempe æquilatero, & quadrato ſeu ſcaleno.

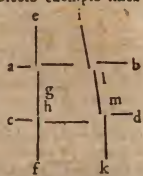
IN CAP. V. DE CAVSIS PROPTER QVAS PECCATVR IN VNIUERſALI ACCIPIENDO, & DE RATIONE EIUS ERRORIS VITANDI.

POſtquàm expoſuit, quid ſit vniuerſale: nunc declarat quatuor errandi cauſas, propter quas interdum putamus id eſſe vniuerſale, quod reuera non eſt vniuerſale. Rationem quoque ſubiicit, qua omnis error vitetur.

1 *Non eſt autem.* Primò proponit errorem (vnus enim error eſt, licèt ex variis cauſis proficiſcatur. in eo conſiſtẽtem, quòd demonſtramus de inferiori ſubiecto: vt de ſpecie, quod erat demonſtrandum de ſuperiori ſubiecto, id eſt, de genere. Secundò cùm ait, *ſic autem fallimur*, quatuor cauſas illius erroris recenſet: Prima cauſa eſt, quando vnum eſt particulare: ideóque nos de eo demonſtramus, & putamus nos rectè demõſtraſſe, eò quòd non reperitur aliud ſubiectum, cui affectio illa inſit. Exempli gratiâ, ſi quis demonſtret eclipſim de hac Luna, nõ rectè demonſtrat: quia hęc Luna nõ deficit, quatenus eſt hęc Luna, ſed quatenus ſimpliciter eſt Luna: & ſi plures eſſent Lunæ, omnes deficerent. Secunda cauſa primæ admodum ſimilis ponitur illis verbis, *vel ſingularia*; nempe cùm putamus rectè demonſtratum, quia demonſtratum eſt de ſingulis particularibus, præter quæ nihil reperitur, cui affectio illa inſit, veluti ſi duo recti demonſtrentur ſeparatim de æquilatero, & de æquicruro, & de gradato: nam hæc ſola habent duos rectos. ſed non eſt vera demonſtratio: quia æquilaterum, non quà æquilaterum, ſed quà triangulum eſt, habet duos rectos. Eadem eſt ratio aliarum ſpecierum. Tertia cauſa errãdi ponitur ibi, *aut licet quidem*, id eſt, cùm demonſtramus de particularibus, eò quòd genus nomine caret: ideóque demonſtramus de ſingulis ſpeciebus, quaſi genus nullum ſit. Quarta cauſa ponitur ibi, *aut eſt vt in parte*, nempe cùm putamus ſufficere conditionem de omni, & putamus eſſe verum ſubiectum demonſtrationis, id eſt, de quo omni affectio dicitur. veluti ſi quis putet rectè demonſtratum, hominem ſentire, quia omnis homo ſemper ſentit. Hanc cauſam Ariſtoteles obſcuriùs expreſſit: proinde interpretatione opus eſt. Inquit ergo cauſam errandi eſſe, cùm eſt vt in parte totũ de quo demonſtratur, id eſt, cùm ſubiectum illud, de quo rectè & vniuerſaliter demonſtratur affectio, eſt totum quoddam in partibus contentum, id eſt, genus ſub ſe continens multas ſpecies. genus enim eſt in ſpeciebus, quaſi totum in partibus, cùm igitur tale eſt ſubiectum: tunc demonſtratio, id eſt, affectio quæ demonſtratur, ineſt particularib⁹, id eſt, ſpeciebus illius vniuerſalis ſubiecti: & eſt de omni, id eſt, omni illi ſpeciei ineſt: non tamẽ eſt huius primi vniuerſalis, id eſt, non attribuitur huic ſpeciei tamquam primo & vniuerſali ſubiecto, ſed tamquàm ſpeciei & primi & vniuerſalis ſubiecti. Demõſtratio namque debet fieri de ſubiecto primo, qui

mo,cui affectio ineſt per ſe , & quatenus ipſum,non de eius ſpecie.

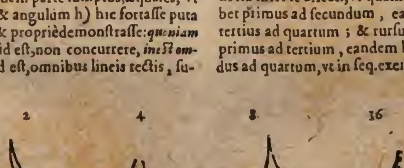
2 *Si quis igitur.* Poſtquàm recenſuit quatuor cauſas errandi,deinceps ſingulas exemplis illuſtrãt.In hac partic.affert exemplum quartæ cauſæ.quod vt intelligatur:notandum eſt,demonſtrari ab Euclide duas lineas rectas eſſe æquidiſtãtes, ſi alia linea recta ſuper eas cadẽs,faciat duos angulos internos æquales duobus rectis, ſiue illi duo anguli ſint recti,ſiue neuter rectus ſit , ſed alter acutus,alter obtuſus. nam ita quoque ſunt æquales duobus rectis : quia quantum acutus de recto adimit , tantum obtuſus auget. vt in ſubiecto exemplo linea a b,& linea c d ſunt æquidiſtantes , vt probatur ex eo, quòd linea recta ſuper eas cadens, vt linea e f, aut linea i k, facit duos angulos internos ab eadem parte acceptos , vt g & h, aut l & m,æquales duobus rectis.

His expoſitis,enarremus ſententiam Ariſtotelis.Inquit Philoſophus:Si quis demonſtret duas lineas rectas,vt lineam a b,& lineam c d,non concurrere,id eſt,eſſe parallelas,ſeu æquidiſtantes(nam parallelæ ſeu æquidiſtantes definiuntur,quæ in longum protractæ,numquàm concurrunt , ſed ſemper manent æqualiter ſeiunctæ)ſi quis ergo demonſtret has lineas non concurrere: (ſupple ex ſequentibus verbis contextus,eò quòd linea recta,vt linea e f,ſuper eas cadens , facit duos angulos internos ab eadem parte ſumptos,æquales, vt angulum g & angulum h) hic fortaſſe putabit ſe rectè & propriè demonſtraſſe:*quoniam* affectio illa,id eſt,non concurrere, *ineſt omnibus rectis*,id eſt,omnibus lineis rectis , ſuper quas linea recta cadens,facit duos angulos internos ab eadem parte ſumptos , rectos.*non eſt autem* : (ſupple , vera & propriè dicta demonſtratio)*quoniam hoc fit* , (vt illæ lineæ,a b & c d,ſint æquidiſtantes, & numquàm concurrant (*non quia ſunt ita æquales*, (id eſt, non quia illi anguli g & h ſint hac ſpeciali ratione ęquales duobus rectis,quòd ipſi recti ſunt)*ſed* illa affectio ineſt,*quà*[*ſũt.*] *quomodocumque æquales*,id eſt,quia anguli illi interni ſunt æquales duobus rectis , quocumque modo ſint æquales , ſiue tamquàm duo recti,vt g & h,ſiue tamquàm acutus & obtuſus,vt l & m.

3 *Et ſi aliud.* Sequitur exemplum primæ cauſæ errandi:quod eſt exemplũ fictũ. Finge nullum eſſe triangulum præter ęquicrurum:aliquis fortaſſe putabit ſe rectè demonſtrare duos rectos de æquicruro : malè tamen demonſtrabit,quia non ineſt,quà æquicrurum,ſed quà triangulum.

4 *Et proportio commutata.*Sequitur tertiũ exemplum tertiæ cauſę errãdi: quod verùm verum,an fictum ſit,ſtatuere nonpoſſumus: continet enim magnas difficultates:& varię ſunt philoſophorum ſententiæ. Ariſtoteles ſententiam ſuam non declarat: quia diſertè oſtendit ſe loqui ex aliorum ſentẽtia, quam nec probat,nec improbat , quia non eſt hic de ea re diſputandi locus.ſufficiet igitur exemplum declarare,vt doctrina demonſtratiua intelligatur:de veritate exempli non erimus ſolliciti. In hoc exemplo affectio eſt *commutata proportio.*Dicitur autem commutata proportio,quando ſunt quatuor termini ita inter ſe affecti,vt quam rationem habet primus ad ſecundum , eandem habeat tertius ad quartum ; & rurſus quam habet primus ad tertium , eandem habeat ſecundus ad quartum,vt in ſeq.exemplo.

Hæc affectio ineſt numeris,lineis,ſolidis,(id eſt,corporibus)& tẽporibus:nihil enim ign-

tereſt, an ſumas numerum binarium, an lineam vel corpus duorum pedum, an tẽpus duarum horarum; & ſimiliter numerum quaternarium, vel lineam quatuor pedum, &c. veteres ergo ſeorſum demonſtrarũt affectionem illam de his omnibus ſubiectis, eò quòd non haberent aliquod nomen commune, quo ſignificarent genus, & cõplecterentur omnia illa ſubiecta. *Nunc autem*, id eſt Ariſtotelis ętate, quidam reperti ſunt, qui vna generali demonſtratione probarunt affectionem illam de ſubiecto quodam, quod ſupponebant eſſe vniuerſale ſubiectum. Si igitur horum recentiorum ſententia vera eſt: veteres errarunt ob defectum nominis generici. nam illa affectio non ineſt numero, quatenus eſt numerus; nec lineæ, quatenus eſt linea, nec corpori, quatenus eſt corpus, nec tempori, quatenus eſt tempus, ſed his omnibus ineſt ratione primi & vniuerſalis ſubiecti.

5 *Proinde & ſi quis.* Sequitur exemplum ſecundæ cauſæ, nempe ſi quis demonſtret duos rectos de ſingulis ſpeciebus trianguli: ait Ariſtoteles hanc non eſſe veram demonſtrationem, ſiue vna, ſiue plures fiant. Vnam intellige, ſi quis ſimul concludat omne ęquilaterum, & æquicrurum, & gradatũ habere duos rectos, ita vt ſit vnus ſyllogiſmus compoſitus. Plures intellige, ſi ſeorſum concludat tribus ſeparatis ſyllogiſmis, vno de ęquilatero, altero de æquicruro, tertio de gradato. hac, inquam, ratione non fit vera demonſtratio: quia (inquit Ariſtoteles) per eam nõ cognoſcitur triangulum habere duos rectos, niſi ſophiſticè: neque cognoſcitur vniuerſaliter de triangulo ſecundum formam, ſed tantùm ſecundum numerum. Quod ait non ſciri niſi ſophiſticè, ſic intellige: quia non habetur vera ſcientia, quæ diſtinguitur à ſcientia ſophiſtica, ſuprà cap. 2. part. 1. & quia talis demonſtratio fallit: cùm venditet ſe pro vera demonſtratione, nec ſit vera demonſtratio: & fingat eſſe primum & vniuerſale ſubiectum, quod non eſt tale. vide Elenchor. cap. 11. partic. 3. Item intellige ſciri de omni triangulo ſecundum numerum: quia non poſſunt numerari aliæ ſpecies trianguli prærer illas tres, non tamen ſcitur de omni ſecundum formam: propterea quòd non habetur ſcientia de triangulo generali, ſed tantùm de ſpecialibus: atqui alia eſt generalis forma trianguli, alia eſt ſpecialis forma æquilateri, vel æquicruri, vel quadrati. quoniã igitur genus habet formam quandam præter formam ſpecierum: idcirco demonſtrãs de ſpeciebus, non de genere, dicitur non de omni ſecundum formam demonſtrare.

6 *Quando igitur.* Expoſitis errandi cauſis, conſequenter explicat rationem vitandi erroris: Et primùm in hac particula diſtinguit inter homonyma & ſynonyma. Vbi enim eſt homonymia, oportet demonſtrare de ſingulis, non de vniuerſali: quia illud vniuerſale eſt tantùm vocabulum, demonſtrationes autem non ſunt de vocabulis, ſed de rebus. Vbi autem nulla eſt homonymia, demonſtrandum eſt de communi ſubiecto, vt in exemplo ſuprà dato in 4. partic. ſi eſt aliquid ſynonymum commune numeris, lineis, ſolidis, & temporibus; de eo communi demonſtranda eſt affectio, id eſt, commutata proportio. ſi verò commune illud eſt homonymum, commutata proportio demonſtranda eſt ſingillatim de numeris, de lineis, &c. Hæc eſt ſententia huius particulæ, quãuis aliis verbis ab Ariſtotele expreſſa: qui primò proponit quæſtionem *quandonam* (ſubaudi, is qui demõſtrauit de ſpeciali ſubiecto) quando, inquam, *non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter*, vniuerſaliter, & ſimpliciter, pro eodem accipiuntur. nam ſcientia ſimpliciter dicta, eſt vera ſcientia demonſtratiua. ſuprà cap. 2. part. 1. hæc autẽ eſt vniuerſalis, id eſt, quando pronunciata ſunt vniuerſalia, quo modo vniuerſale hîc accipitur. Secũdò cùm ait, *Manifeſtum* [*eſt*,] incipit reſpondere ad eam quæſtionem, adhibitã diſtinctione: cuius primũ membrum eſt, *ſi eadẽ ſit eſſentia trianguli & æquilateri aut cuiuſuis aut omniũ*, id eſt, ſi eadem ſit eſſentia communis ſubiecti & ſpecierum: ſiue hæ ſingulæ per ſe, ſiue omnes ſimul & coniunctim conſiderentur. hoc autem idem valet, ac ſi diceret, ſi ſit commune ſynonymum, Quod vt intelligatur: notanda eſt differentia inter homonyma, & ſynonyma. Nam ſynonymum ſignificat naturam communem, diſtinctam à ſingulis ſpeciebus; vt animal non ſignificat hominem, equum, & bouem: ſed naturam quandã homini, equo, & boui communem. Itaque aliud eſt animal, quàm homo, & aliud quàm bos, & aliud quàm equus: immo aliud quàm homo, bos, equus ſimul accepti. genus enim differt ab omnibus ſpeciebus ſimul ſumptis. Vnde Ariſtoteles in præced. partic. dixit, eũ, qui nouit omnes ſpecies trianguli, non cognoſcere omnem triangulum ſecundum formam. Cùm autem vocabulum eſt homonymum: tunc nulla eſt natura, aut res, præter ſingula ſignificata: vt canis non ſignificat naturam, vel rem aliquam diſtinctam à quadrupede, ſydere, & piſce, ſed (vt loquitur Auerroës) immediatè deſcendit in ſua ſignificata, id eſt, immediatè ſignificat illa tria, adeo vt

eſſentia

eſſentia canis eadem ſit,atque eſſentia ſyde-tis,quadrupedis, piſcis. Hoc autem duobus modis poteſt contingere,id eſt,vel ſumendo ſingu la ſignificata per ſe, vel omnia ſimul. Cùm enim canis ſit vocabulum homonymum:interdũ ſumitur pro ſydere, túncque eſſentia canis & illius ſyderis eadem eſt:interdum pro quadrupede, túncque ſimiliter eſſentia canis & illius quadrupedis eadẽ eſt. ſimilis ratio eſt,ſi ſumatur pro piſce. Ita ergo canis eſt idem cum ſingulis canibus per ſe conſideratis. Quòd ſi canis accipiatur in ſua lata ſignificatione: tunc canis idem eſt, quod tria illa ſignificata ſimulaccepta:idémque eſt,ſiue dicas canem, ſiue dicas ſydus, quadrupes, piſcem; vt Ariſtoteles notabat cap.8.de interpretat.part.2.Eadem igitur eſt eſſentia illius communis,& ſingulorum:& qui demonſtrauit de ſingulis,rectè demonſtrauit.Ad verba notandum eſt,Ariſtotelem exempli cauſâ ſumpſiſſe triangulum,& ſpecies trianguli, reſpicientem ad demonſtrationẽ,de qua in præced particula,id eſt,qua oſtenditur triangulum habere duos rectos, ſed quod dicit de triangulo,idem intelligendum eſt de quocumque ſubiecto. Tertiò cùm ait,*ſi verò non idem*, ponit alterum mẽbrum diſtinctionis, nempe ſi non eadem ſit eſſentia rei communis,& ſingularum,id eſt, ſi ſit commune ſynonymum.tunc ait Ariſtoteles eum non habere veram ſcientiam, qui demonſtrauit de ſingulis, veluti de ſpeciebus trianguli:quia demonſtrãdum eſt de communi:& primo ſubiecto,id eſt,de triangulo.

7 *Vtrùm autem ineſt*. Cùm docuerit diſtinctionem inter homonyma & ſynonyma: nũc vult tradere regulam,qua dignoſcamus verum ſeu primum vniuerſale ſubiectum, vbi nulla eſt homonymia. Primò autem proponit quæſtionem,quam ter repetit verbis diuerſis,ſed eodem ſenſu.Quærit enim, vtrùm hæc affectio,habere duos rectos,inſit in ſubiecto putà in triangulo, vel iſoſcele, quatenus eſt triangulum, an quatenus eſt iſoſceles.quod perinde eſt,ac ſi quæreret,vtrùm primum ſubiectum, de quo demonſtrari debet,ſit triangulum,an iſoſceles:quoniam affectio illa ineſt omni triangulo, & omni iſoſceli.Rurſus quærit,quando ſecundùm hoc primum inſit,id eſt, quodnam ſit primum & verum ſubiectum, quod per ſe habet illam affectionem, & in cauſa eſt vt cætera eandem affectionem habeãt. vtputà triangulum per ſe habet duos rectos, & eſt cauſa cur iſoſceles habeat duos rectos:quia triangulum eſt ſubiectum primum: iſoſceles autem eſt illius ſubiecti ſpecies.Tandem quærit,cuius ſubiecti demonſtratio ſit vniuerſaliter,id eſt,de quo ſubiecto affectio ſit demonſtranda,ita vt dicatur concluſio vniuerſalis,quomodo nunc vniuerſale accipitur.Hæ tres quæſtiones,vt dixi, reipſa ſunt vna quæſtio.nam prima quærit ſubiectum quatenus ipſum, ſecunda ſubiectum primum,tertia ſubiectum vniuerſale:idem autem eſt ſubiectum quod per ſe, & quatenus ipſum habet affectionem,& ſubiectum primum vel vniuerſale. Secundò cùm ait, [*Tunc*]*ſanè*, reſpondet ad eam quæſtionem, datâ hac regulâ: Illud eſt ſubiectum per ſe, ſiue primum, ſiue vniuerſale, quo primo ſublato,affectio tollitur. Duæ igitur conditiones requiruntur,vt ſit verum & primum ſubiectum.vna eſt,vt eo ſublato tollitur affectio.altera,vt hoc primo,id eſt,vt hoc primo ſublato tollatur affectio. Tertiò cùm ait,*vt iſoſceli*, datam reſponſionem illuſtrat exemplo.ſumit enim ſubiectum,in quo ineſt hæc affectio,duo recti,ſeu tres anguli æquales duobus rectis. video hoc ſubiectum eſſe iſoſceles,eſſe(exempli gratiâ) æneum, & eſſe triangulum. itaque dubito, quod ſit verum ſubiectum,id eſt, vtrùm affectio inſit quatenus eſt æneum, an quatenus eſt triangulum,vel iſoſceles.Singula hæc tria expendit Ariſtoteles,& examinat ad ſuam regulam.Primò conſiderat æneum: & oſtendit hoc non eſſe verum ſubiectum:quia hoc dempto,affectio manet.ſumatur enim aliud triangulum ferreum,vel aureum,vel lignẽũ: eâdem affectione præditum erit:habebit enim duos rectos.Secũdò conſiderat iſoſceles:& eadem ratione oſtendit iſoſceles non eſſe verum ſubiectum: quia dempto iſoſcele,affectio manet, nempe duo recti nihilominùs inerunt in ęquialtero,& ſcaleno.Hęc igitur duo,id eſt, æneum & iſoſceles, non ſunt vera ſubiecta propter defectum prioris conditionis,id eſt,quia iis demptis non tollitur affectio. Poſt hæc Ariſtoteles ibi, *atqui non*[*ineriť*,]cõſiderat figuram & terminum. illud enim ſubiectum,quod dicebatur habere duos rectos,& eſſe iſoſceles æneum triangulum,illud(inquam)ſubiectum eſt etiam figura quędam,& habet certos terminos:ſiquidem non eſt figura infinita Vnde hoc etiam in dubiũ venit,vtrùm affectio illi ſubiecto inſit,quatenus eſt figura,vel quatenus habet terminos,adeo vt figura vel terminus ſit verum ſubiectum. quod prima facie videri poteſt:quoniam his demptis, affectio tollitur. Sed Ariſtoteles oſtendit hæc non eſſe vera ſubiecta: quia deficit poſterior conditio,id eſt, non his primis demptis affectio tollitur. nam ſi demptâ figurâ & ter-

minis maneret triangulus, manerent etiam duo recti. ſed quatenus illis demptis tollitur triangulus, & triangulo dempto tolluntur duo recti; eatenus verum eſt, illis ſublatis tolli duos rectos. hoc autem non eſt verum primò & immediatè, ſed per triangulum. Tandem igitur, cùm ait, *Quo igitur*, oſtendit hoc primum ſubiectum eſſe triangulum, in quo reperiuntur duæ illæ conditiones: quia hoc primo dempto, ſtatim affectio tollitur. vnde concludit affectionem illam ineſſe triangulo per ſe; aliis verò, vt iſoſceli, ratione trianguli: ideóque affectionem illam vniuerſaliter demonſtrari de triangulo.

IN CAP. VI. QVO OSTENDITVR DEMONSTRATIONEM conſtare ex principiis neceſſariis, & per ſe.

EXpoſuit, quęnam ſint propoſitiones maximè neceſſariæ, nimirum quæ ſunt de omni, per ſe, non per accidens, & quatenus ipſum, id eſt, per ſe, non per aliud, & (vt vno verbo dicam) quæ ſunt vniuerſales. nam vniuerſale complectitur tres illas conditiones: ideóque eſt maximè neceſſarium. Illę enim tres conditiones ſignificant tres ſubordinatos gradus neceſſitatis. Minima neceſſitas eſt, quando propoſitio eſt tantùm de omni, id eſt, cùm accidẽs inſeparabile dicitur de ſubiecto: veluti, omnis cycnus eſt albus, omnis coruus eſt niger: quia inter hos terminos nullus eſt nexus eſſentialis. Maior neceſſitas eſt, quãdo propoſitio eſt per ſe: quia hìc eſt aliquis nexus eſſentialis: eſt tamen etiam aliquid accidentarium: vt hæc propoſitio, homo eſt animal, quæ eſt per ſe primo modo, neceſſaria eſt & eſſentialis ex vno latere, accidentaria ex altero. animal enim eſt eſſentiale homini, homo verò accidit animali: & omnino genus eſt eſſentiale ſpeciei, ſpecies verò (vt docet Auerroës) accidit generi: ac ſpecies quidem non poteſt eſſe ſine genere, genus tamen poteſt eſſe ſine ſpecie; immo etiam ſine omnibus ſpeciebus, vt Porphyrius nos docuit cap. 7. partic. 7. & cap. 8. partic. 7. Denique maxima eſt neceſſitas, quando propoſitio eſt vniuerſalis: quia vtriuſque eſt nexus neceſſarius; & neque ſubiectum poteſt eſſe ſine attributo, nec attributum ſine ſubiecto. Quare cùm tales ſint propoſitiones demõſtratiuę: apparet, eas eſſe maximè neceſſarias, vt Ariſtoteles conſequenter demonſtrabit,

1. *Si igitur*. Breuiter & ſummatim probat propoſitiones demonſtratiuas eſſe neceſſarias, ideóque eſſe per ſe. Vtitur autem ſyllogiſmo affirmatiuo in ſecunda figura, qui vtilis eſt ratione materiæ; quia maior propoſitio reciprocatur, qua reciprocata ſyllogiſmus reſoluitur in Barbara. Sic igitur argumẽtatur: Quæcumque ſunt per ſe, ſunt neceſſaria: atqui principia demonſtrationis ſunt neceſſaria: ergo ſunt per ſe. Maior probatur: quia quæ ſunt per ſe, ſunt eſſentialiter connexa: loquimur enim de primo & ſecundo modo dicendi per ſe, qui potiſſimùm in demonſtrationibus locum habent: atqui in primo modo attributum ponitur in definitione ſubiecti: in ſecundo autem modo ſubiectum ponitur in definitione attributi: nexus igitur terminorũ eſſentialis eſt; quia quod in definitione ponitur, ad rei eſſentiam pertinet. Minor probatur: quia concluſio eſt neceſſaria, proinde etiam propoſitiones ſunt neceſſarię. Huius argumenti ſeu cõſequentiæ vis ex ſequentibus patebit. in eo autem conſiſtit: (vt breuiter explicem) quia propoſitiones demonſtratiuæ, ſunt cauſæ concluſionis: quod autem non eſt neceſſarium, non poteſt eſſe cauſa rei neceſſariæ: alioquin eſſet effectus ſine cauſa: quia concluſio, vtpote neceſſaria, ſemper eſt; propoſitiones autem, ſi non ſunt neceſſariæ, non ſemper ſunt. Huius ratiocinationis primò Ariſtoteles ponit minorem propoſitionem. Secundò cùm ait, *quod enim ſcitur*, probat eã minorem. Tertiò cùm ait, *quæ autem per ſe*, adiungit maiorem. Quartò cùm ait, *alia namque*, probat eandem maiorem. Quod ait, alterum oppoſitorum neceſſariò ineſſe, fuit expoſitum ſuprà cap. 4. part. 7. Quintò cùm ait, *perſpicuum [eſt,]* colligit concluſionem. Sextò cùm ait, *quidnis enim*, oſtendit maiorem reciprocari, vt appareat ſyllogiſmũ eſſe vtilem, quamuis ſit ex duabus affirmantibus in ſecundá figurá. ſicut ergo in ea maiore ſumpſerat, quæcumque ſunt per ſe, eſſe neceſſaria: ita nunc è conuerſo ſumit omnia neceſſaria eſſe per ſe: quod probat ſyllogiſmo diſiuncto. aut enim neceſſarium eſt per ſe, aut per accidens: ſed neceſſarium non eſt per accidens: ergo eſt per ſe.

2 *Aut igitur*. Iterum vult vtrumque diligentiùs & pluribus cõfirmare, id eſt, propoſitiones demonſtratiuas eſſe neceſſarias, & eſſe per ſe. Et primùm probat multis argumentis eas eſſe neceſſarias. Primum argumentum ſumitur à neceſſitate concluſionis, hoc modo: Cóncluſio eſt neceſſaria: ergo propoſitiones ſunt neceſſariæ. Hæc conſequentia valet propter naturam demonſtrationis, quæ non tantùm eſt ſyllogiſmus probans conclu-

concluſionem neceſſariam, ſed etiam ſyllogiſmus neceſſarius, vt cap.2. expoſitum fuit. Ait igitur vel ita dicendum eſſe, id eſt, nos debere acquieſcere breui illa & ſummaria confirmatione; aut, ſi requirimus maiorem confirmationem, repetito initio dicendum &c.

3 *Nam ex veris.* Sequitur ſecundum argumentum à diſtinctione demonſtrationis & aliorum ſyllogiſmorum. nam ex veris propoſitionibus fieri poteſt etiam ſyllogiſmus dialecticus. vt igitur demonſtratio ab eo differat, conſtare debet ex propoſitionibus non ſolùm veris, ſed etiam neceſſariis.

4 *[Hoc] autem ſignum.* Tertium argumentum ſumitur ab obiectionibus, quę contra demonſtrationes fieri ſolent. Simili argumento vſus eſt ſuprà cap.4. part.3. Ait igitur omnes volentes aliquam demonſtrationem refellere, id eſt, oſtendere non eſſe veram demonſtrationẽ, ſolere obiicere, quòd non conſtet ex propoſitionibus neceſſariis. quamquàm alij hoc obiiciunt, quia reuera putant eam, contra quam diſputant, non eſſe ex neceſſariis: alij verò tantùm diſputandi causâ hoc obiiciunt, cùm reuera ſciant eſſe veram demonſtrationem ex neceſſariis.

5 *Ex his conſtat.* Ex dictis infert corollarium contra eos, qui putant ſufficere, ſi principia ſint probabilia & vera: & inquit, eos eſſe ſophiſtas, qui talibus vtuntur propoſitionibus: ac proponit hoc exemplum, ſcire eſt ſcientiam habere. Quod vt intelligatur: notandum eſt, Ariſtotelem reſpicere ad ſophiſma Protagoræ, quod ita cõcipitur: Qui aliquid ſcit, ſcientiam habet: qui verò ſcientiam habet, ſcit quid ſit ſcientia: ergo qui aliquid ſcit, ille ſcit quid ſit ſcientia. Concluſio eſt falſa. non enim ſi quis ſcit quid eſt triangulum, aut quid eſt homo, propterea ſcit quid ſit ſcientia. Vitium huius ſophiſmatis eſt, quòd maior eſt tãtùm probabilis, non neceſſaria. nam probabile eſt nos ſcire id quod habemus: proinde ſi habemus ſcientiam, nos ſcire quid ſit ſcientia. ſed hoc non eſt neceſſarium. Reprehendit igitur Ariſtoteles ſophiſtas: quia quòd eſt probabile, vel non probabile, non eſt principium, id eſt, cùm ſumimus principia demonſtrationis, non debemus quærere an ſint probabilia, néc ne, ſed an ſint neceſſaria. Ideo ſubdit Ariſtoteles, illud eſſe principium demonſtratiuum, quod eſt primum generis, de quo demonſtratur, id eſt, quod eſt principium illius ſubiecti, de quo ſubiecto affectio demonſtratur. nam primum, idem ſignificat quod principium, vt dictum fuit cap.2. partic.12. genus autem pro ſubiecto ſcientiæ paſſim ab Ariſtotele in his libris accipitur. Subiicit Ariſtoteles non omne verum eſſe proprium. Senſus eſt, non ſufficere, ſi principia ſint vera: quia debent eſſe etiam propria, vt expoſitum fuit cap.2. part. 6. & part.12.

6 *Quòd autem.* Sequitur quartum argumentum ſumptum ex natura demõſtrationis: Quicumque ignorat cauſam rei demonſtrabilis, non eſt ſciens: atqui demonſtrans ex propoſitionibus non neceſſariis, ignorat cauſam rei demonſtrabilis: ergo non eſt ſciens. Quod ad ſeriem contextus attinet, Primò Ariſtoteles ponit problema. Secundò ibi, *nam ſi ignorans*, ponit maiorem propoſitionem. Tertiò ibi, *ſac τὸ α*, adiungit minorem propoſitionem. Quartò ibi, *quoniam hoc*, probat eam minorem: quia propoſitiones, quæ non ſunt neceſſariæ, non poſſunt eſſe cauſæ concluſionis neceſſariæ.

7 *Prætereà ſi quis.* Quintum argumentum ducitur à corruptione medij termini. vtitur autem Philoſophus ſyllogiſmo hypothetico: Si is qui demonſtrauit ex propoſitionibus non neceſſariis, nunc ſaluus, re quam demonſtrauit ſalua, nõ oblitus, ignorat; etiã antea ignorabat. Cùm dico *nũc*, intelligo, poſtquàm medius terminus interiit, & concluſio permanſit: quod poſſe contingere, palam eſt: quia ponebamus concluſionem eſſe neceſſariam, ergo non poteſt interire: rurſus ponebamus propoſitiones non neceſſarias, ergo medius terminus, ex quo illæ conſtant, poteſt interire. Sic habemus maiorem: de qua vide etiam Topic. lib.8. cap.2. partic.6. Cui adiungatur minor, Atqui hic, qui demonſtrauit ex propoſitionibus non neceſſariis, nunc eſt ſaluus; & res, id eſt, concluſio, quam demonſtrauit, eſt ſalua; nec eſt oblitus; & tamen ignorat, quia non habet ampliùs demonſtrationem, quandoquidem medius terminus interiit, ſine quo non poteſt eſſe demonſtratio. Ergo & antea ignorabat, id eſt, quãdo habebat illam demonſtrationem: ſi tamen demonſtratio vocari debet, quæ non eſt vera demonſtratio. In contextu Ariſtot. primo ponit maiorem. Secundò cùm ait, *ſed interire*, ponit probationem minoris. Tertiò cùm ait, *quare habebit*, ex ea probatione colligit minorem. Quartò cùm ait, *ergo ne antea quidem cognoſcebat*, infert concluſionem. Quintò cum ait, *Quòd ſi [medium]* ſoluit quandam obiectionem, id eſt, refellit quandam ſolutionem dicti argumenti. Poſſet enim aliquis dicere: Cõcedo, ſi medius ter-

minus intereat, vt ponebatur ab Ariſtotele in dicta argumentatione, cum non habere ſcientiam qui demonſtrauit ex non neceſſariis: ſed ponamus medium terminum non interiiſſe: argumentum Ariſtotelis ceſſat: proinde poſſumus dicere, eum ſcire, qui demonſtrauit per medium terminum non neceſſarium, ſi hic terminus nondum interiit. Aduerſus hanc ſolutionem replicat Ariſtoteles, & inquit: Sicuti quando actu & reipſa medius terminus interiit, aduerſarius deducitur ad hanc abſurditatem actu contingentem, quòd ille neſciebat, quem ipſe ſcire aſſerebat: ita ſi medius terminus nondum interiit, poſſit tamen interire; certè eadem abſurditas, quamuis actu non contigerit, tamen poteſt contingere. Ergo aduerſarius ductus eſt ad hanc abſurditatem, poſſe id contingere quod eſt impoſſibile, id eſt, vt ille nunc ſciat, qui aliquando fieri poterit vt nunc ignoret. Atqui ille qui eſt ita affectus, vt ex poſtea contingentibus poſſit contingere eum nunc ignorare, certè nunc non habet ſcientiam. Qui igitur demonſtrauit ex nõ neceſſariis, non habet ſcientiã.

8 *Cùm igitur concluſio.* Hactenus probauit veram ſcientiam, id eſt, concluſionem conſtare ex principiis neceſſariis: nunc obiicit aduerſus ea, quæ docuit: quia ſicut concluſio vera poteſt colligi ex propoſitionibus falſis, ita concluſio neceſſaria poteſt colligi ex propoſitionibus contingentibus.

9 *Quoniam igitur.* Soluit dictam obiectionem, diſtinguens inter demonſtrationem & alios ſyllogiſmos. fatetur enim neceſſariam concluſionem poſſe colligi ex propoſitionibus non neceſſariis: ſed negat poſſe ex illis demonſtrari. Non valet enim conſequentia à genere ad ſpeciem, id eſt, à ſyllogiſmo ad demonſtrationem, affirmatiuè. Poteſt ſyllogiſmo concludi: concedo. Ergo poteſt demonſtrari: nego conſecutionem. Rationem diſtinctionis Ariſtoteles in contextu docet: quia demonſtratio non tantùm eſt ſyllogiſmus probans, ſed etiam facit ſcire; proinde per veram & neceſſariam cauſam concludit.

10 *Accidentium verò.* Poſtquàm docuit propoſitiones demonſtratiuas eſſe neceſſarias: nunc inde oſtendit, accidentia non cadere ſub ſcientiam demonſtratiuam: quia non ſunt neceſſaria, ſed poſſunt eſſe, & non eſſe.

11 *Atqui dubitabit.* Obiicit aduerſus ea, quæ modò dixit. nam ſi in accidentibus non eſſet neceſſitas, fruſtra de iis diſputaretur: & concluſiones, quæ à dialectico probantur, non eſſent neceſſariæ. ſemper igitur negari poſſent. Quod cùm ſit abſurdum: concedendum eſt, eſſe neceſſitatem etiam in ſyllogiſmis dialecticis, in quibus pronunciata non ſunt per ſe & vniuerſalia.

12 *Sed oportet.* Soluit obiectionem, diſtinguens inter neceſſitatem dialecticam & neceſſitatem demonſtratiuam: & inquit dialecticam interrogare, & ex propoſitionibus ſibi conceſſis argumentari, & concludere; non quia propoſitiones illæ ſint neceſſariæ, nec quia concluſio ſit neceſſaria propter illas propoſitiones; ſed quia neceſſe eſt, vt ille, qui conceſſit propoſitiones, concedat etiam concluſionem: in demonſtrationibus autem ſecus res habet, quia non ſolùm concedens propoſitiones, cogitur concedere concluſionem, ſed etiam concluſio eſt neceſſaria propter illas propoſitiones: quandoquidem propoſitiones illæ continent cauſam concluſionis. Vis ſolutionis in eo cõſiſtit: quòd in diſputationibus dialecticis eſt tantùm neceſſitas formæ. i. formæ ſyllogiſticæ: in demõſtrationibus autẽ eſt etiã neceſſitas materiæ: de qua neceſſitate nos in præſentia loquimur.

13 *Quia verò.* Hucuſque probauit demonſtrationem conſtare ex neceſſariis: iam vlteriùs pergit, & probat tam concluſionem quàm propoſitiones eſſe per ſe. vtitur autem duobus argumentis: quorum prius, quod proponitur in hac partic. commune eſt tam propoſitionibus, quàm concluſioni. Primò igitur ponit hoc antecedens: Quæ ſunt per ſe & vniuerſalia, ſunt neceſſaria. Secundò cùm ait, *apparet de his*, ex illo antecedente infert conſequens, nempe demonſtrationes eſſe de concluſionibus per ſe, & ex propoſitionibus per ſe. ſupple, & vniuerſalibus. Tertiò cùm ait, *accidentia namque non ſunt neceſſaria*, probat conſequentiam: quia niſi eſſent per ſe, eſſent per accidens, conſequenter non eſſent neceſſariæ, contra hypotheſim. Huius particulæ demonſtratio nihil differt à demonſtratione poſita in 1. partic. ſed hîc repetitur. huiuſmodi autem repetitiones ab Ariſtotele ſæpe fiunt, quando propter materiæ difficultatem reſumit eundem tractatum, & reperit examen alicuius quæſtionis, vt videre præcipuè eſt lib. 8. Phyſ. Sic ergo in præſentia, quod ſummatim probauit in prima particula, poſtea in 2. partic. accuratiùs & pluribus, re ab initio repetita, declarare & confirmare cœpit.

14 *Quocirca non neceſſe.* Sequitur alterum argumentum, quod eſt proprium propoſitionum: quia propoſitiones demonſtratiuæ ſcientiã pariunt: quæ verò non ſunt per

ſe,nō poſſunt ſciētiam parere, quia non cōtinent cauſam.Quod attinet ad ſeriem contextus,primò Ariſtoteles ponit hoc axioma, ex propoſitionibus, quæ non ſunt per ſe, non haberi ſcientiam, licèt ſint ſemper vera. Secundo cùm ait, *eiuſmodi* [*ſunt*,] declarat illud axioma: exemplo ſyllogiſmorum, qui ſumuntur à ſignis: veluti, mulier eſt pallida, ergo eſt prægnans. nam etiamſi ponamus aliquam mulierē ſemper eſſe pallidam,& ponamus eam eſſe prægnantem, non propterea eſt vera ſcientia, quòd ſit prægnans, quia pallida. Tertiò cùm ait, *nam quòd eſt per ſe*,confirmat idem axioma: quoniam etiamſi concluſio ſit per ſe, non tamen ſcietur per ſe, niſi etiam propoſitiones, per quas ſcitur, ſint per ſe. Ex hoc explicans.addit non ſciri τὸ διότι,id eſt, quam ob rem res ſit:quia hæc ſcientia habetur per cauſam,quæ cauſa ineſt in propoſitionibus per ſe. Quartò cùm ait, *Per ſe igitur*, ex dicto axiomate colligit, & concludit,vtramque demonſtrationis propoſitionem eſſe per ſe.hoc enim eſt, quod ait, per ſe ineſſe medium tertio, id eſt, minori extremo in minori propoſitione;& primum,id eſt,maius extremum, medio in maiore propoſitione.

IN CAP. VII. QVO OSTENDITVR PRINCIPIA ET CONCLVſionem demonſtrationis,non eſſe heterogenea,ſed ſyngenea.

SVperiori capite probauit concluſionem & principia demonſtratiua eſſe neceſſaria, proinde eſſe per ſe: nunc vlteriùs pergit, & ex eo quòd ſunt per ſe, probat non eſſe heterogenea, id eſt, non mutuari ex alia ſcientia,quæ in alio genere ſubiecto verſetur, ſed eſſe ſyngenea,id eſt,ex eodem genere.

1 *Non licet igitur.* Initiò proponit,quod mox expoſiturus, & probaturus eſt, videlicèt demonſtrationes non eſſe heterogeneas.

2 *Tria namque.*Quò meliùs intelligamus,quam trāſlationem ſeu quorum tranſlationem de ſcientia ad ſcientiam reprehendat;præmunit diuiſionem demonſtrationis in tres partes,id eſt, in affectionem,quæ demonſtratur, axiomata; ex quibus demonſtratur,& ſubiectum, de quo demonſtratur.

3 *Ex quibus.* Nunc docet axiomata diuerſis ſcientiis poſſe eſſe cōmunia, demonſtrationem tamen non eſſe communem,niſi ſciētiis ſubalternis,vt geometriæ & opticæ. nam ſcientia inferior,vt optica,ſumit principia & demonſtrationem à ſuperiori, vt à geometria.Dicet aliquis:Si axiomata,ex quibus fit demonſtratio, communia ſunt: quî fieri poteſt, vt demonſtratio non ſit cōmunis? Reſpondeo,axiomata non eſſe omnino ac ſimpliciter communia: alioquin obiectio locum haberet. non ſunt enim planè eadem in diuerſis ſciētiis, ſed tantùm eadem ſecundum analogiam, vt explicabitur cap.10.part.3.& cap.11. part.4.Quod ad ſeriem cōtextus attinet,primò Ariſtoteles docet axiomata eſſe communia. Secūdò cùm ait, *quarum autem*, oſtēdit demōſtrationem ex vna ſcientia nō poſſe transferri ad aliam ſciētiam diuerſam,veluti ex arithmetica ad geometriam. Tertiò cùm ait, *niſi magnitudines*,oſtendit hanc tranſlationem admitti in ſcientiis ſubalternis.hoc enim eſt, quod ait, *niſi magnitudines ſint numeri*, id eſt,niſi ſubiectū geometriæ cōtineatur ſub ſubiecto arithmeticæ: vel(vt generaliter loquar) niſi ſubiectū ſcientiæ demonſtrantis cōtineatur ſub ſubiecto ſcientiæ, ex qua ſumitur demonſtratio:vt ſubiectū opticæ i.linea optica continetur ſub ſubiecto geometriæ.i.ſub linea,& ſubiectum muſicæ.i. numerus harmonicus continetur ſub ſubiecto arithmeticæ. i. ſub numero. Quod enim Ariſtoteles hic ait de magnitudine,quæ eſt ſubiectū geometriæ, & de numero ſubiecto arithmeticæ, debet accipi exēpli gratiâ. Nec eſt nouum,vt huiuſmodi verbis ſpecialibus Ariſtoteles ſignificet aliquid generale. ſic enim locutus eſt etiā ſuprà c.5 part.6. & loquitur infrà cap. 12.part.8. Quartò cùm ait,*hoc autē*, pollicetur ſe hāc exceptionem ſciētiarū ſubalternarum poſteriùs declaraturum, nempe cap.9.

4 *Sed arithmetica.* Quod dixit in præced.part. non transferri demonſtrationē ex vna ſcientia ad alterā diuerſam,vt ex arithmetica ad geometriā:id nunc probat ex eo, quòd quælibet ſciētia habet propriū genus ſubiectum,de quo affectiones demōſtrat,vt phyſica corpus mobile, geometria magnitudinem, arithmetica, numerū.vnde infert Ariſtoteles,non poſſe demōſtrationem trāſferri,niſi genus ſubiectū vel ſit idē,vel quaſi quodā modo idem. Dicitur eſſe idē ſubiectū, quando in vna ſcientia, & ex vna parte ſumuntur principia ad probandum concluſionem alterius partis: veluti cùm in libris de generatione extruuntur demōſtrationes ſumptę ex libris de cœlo:& cùm in libris de cœlo demonſtratur ex principiis ſumptis ex libris phyſici auditus. Dicitur autem ſubiectum eſſe quodāmmodò idem in ſciētiis ſubalternis: vt linea, & linea optica:

vt numerus, & numerus harmonicus. Huius argumentationis, quam dixi, primò Ariſtoteles ponit antecedens. Secundò ibi, *quare aut ſimpliciter*, infert conſequens. Tertiò ibi, *quoniam ex eodem*, probat conſequentiam ex eo, quòd neceſſe eſt extrema & medium demonſtrationis eſſe ex eodem genere. nam ſi transferrentur ad aliud genus, ſeu (quod idem eſt) ad aliam ſcientiam: non eſſent omnia ex eodem genere. Exempli gratiâ, ſi ſumeres principia arithmetica ad demonſtrandam affectionem geometricam: ex alio genere eſſent principia: ex alio affectio, quæ demonſtratur. Quartò cùm ait, *quandoquidem niſi*, vt probet ea eſſe ex eodẽ genere, oſtendit ea eſſe per ſe; ſeu potiùs ſumit, quod ſuprà oſtenderat, hæc eſſe per ſe. nam quæ ſunt ex eodem genere, ſunt per ſe: & quæ ſunt per ſe, ſunt ex eodem genere. Oportet ergo fateri hæc eſſe talia: alioquin eſſent accidentia, proinde non neceſſaria.

5 *Idcirco geometriæ.* Sententiam iam probatam illuſtrat exemplis, in quibus peccatur, quia demonſtratio ſumitur ex alia ſcientia & ex alio genere. In hac ergo particula, Primò proponit exempla, in quibus ſolus medius terminus ſumitur ex alia ſciẽtia. Vnum exẽplum eſt, ſi geometra ex ſuis principiis velit probare contrariorum eſſe eandem ſcientiam: nam principia erũt geometrica, concluſio verò metaphyſica. Alterũ eſt, ſi geometra ex ſuis principiis nitatur oſtendere duos numeros cubos cubum facere: nam principia erunt geometrica, concluſio autem arithmetica. Numerus cubus eſt, qui oritur ex multiplicatione numeri quadrati per ſuam radicem. numerus quadratus eſt, qui efficitur ex numero in ſe ipſum ducto: atque hic numerus qui in ſeipſum ductus efficit quadratum, radix appellatur. exẽpli causâ, ter tria faciunt nouẽ, & ter nouẽ efficiunt viginti ſeptẽ. ergo numerus ternarius eſt radix: nouenarius eſt quadratus: numerus viginti ſeptẽ, cubus. Similiter quia quater quatuor faciunt ſedecim, & quater ſedecim conficiunt ſexagintaquatuor: radix ſunt 4: quadratus 16: cubus, 64. Iam ſi ſumas duos cubos, vt 27. & 64: & alterum per alterũ multiplices: efficietur numerus 1728, æquè cubus. nam cubus in cubum ductus facit cubum, vt demonſtratur apud Euclidem lib. 9. Elementor. propoſit. 4. Secundò cùm ait, *iis exceptis*, dat exempla demonſtrationum quæ rectè transferuntur, eò quòd ſcientiæ ſunt ſubalternæ.

6 *Ne id quidem.* Nunc ſubiicit exemplum, in quo affectio non eſt ſyngenea, ſed communis: veluti ſi geometra probet lineã rectam eſſe pulcherrimam. nam pulchritudo non eſt affectio propria lineæ rectæ: nec poteſt demonſtrari ex principiis lineæ propriis: quia nõ ineſt lineæ, quà eſt linea, ideóque linea non eſt verum & proprium ſubiectum pulchritudinis.

IN CAP. VIII. QVO OSTENDITVR DEMONSTRATIONEM eſſe tantum rerum æternarum.

Qvemadmodum in præced. cap. ex eo quòd demonſtratiuę orationes ſunt vniuerſales, oſtendit demonſtrationem non eſſe heterogeneam; ita nunc ex eodem principio probat demonſtrationem eſſe tantùm rerum æternarum.

1 *Perſpicuum quoque.* Probat demonſtrationem eſſe rerum æternarum non corruptibilium, hoc ſyllogiſmo hypothetico: Si propoſitiones ſyllogiſmi illius, (id eſt, demonſtrationis, quæ per excellentiam vocatur ſyllogiſmus) ſunt vniuerſales; neceſſe eſt, vt concluſio huiuſmodi demonſtrationis, vel (vt rectiùs, id eſt, generaliter loquar) concluſio demonſtrationis ſit æterna, & perpetuò vera, non corruptibilis: atqui propoſitiones ſunt vniuerſales: ergo concluſio eſt æterna, non corruptibilis. Huius ſyllogiſmi Ariſtot. primò ponit maiorem. Secundò omiſſa minore, quæ nota eſt ex præcedentibus, infert concluſionem, cùm ait, *non eſt igitur.* Tertiò cùm ait, *cùm autem talis*, probat maiorem propoſitionem, id eſt, conſequentiam illam, ſi propoſitiones ſint vniuerſales, concluſionem eſſe perpetuò veram: quia niſi concluſio eſſet perpetuò vera, propoſitiones non poſſent eſſe ambæ vniuerſales, & perpetuò veræ, ſed altera ſaltem eſſet non vniuerſalis, & corruptibilis, contra hypotheſim, quia ſupponimus propoſitiones eſſe vniuerſales. Quartò cùm ait, *caducam quidem*, probat, quod modò dixit, ſi concluſio ſit corruptibilis, etiam propoſitionem eſſe corruptibilem: quia ſi ambæ propoſitiones eſſent perpetuò veræ, perpetuò inferrent concluſionem: atque ita cõcluſio, quam aduerſarius inquit eſſe corruptibilem, non eſſet corruptibilis. Quintò cùm ait, *non vniuerſalem autem*, probat, ſi cõcluſio non ſit æterna, non poſſe propoſitiones eſſe vniuerſales: quia iam oſtẽdimus eas non poſſe eſſe perpetuò veras: non ſunt igitur vniuerſales, cùm non omni tempore veræ ſint.

2 *Simi-*

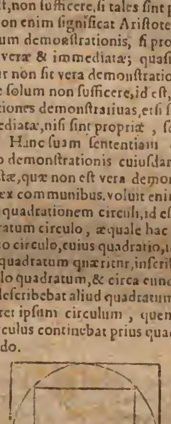
2 *Similiter[ſe res] habet.* Quæ dixit de demonſtratione, producit ad definitionem. nam definitio quoq; eſt rerum æternarum: Probat conſequentiam à demonſtratione ad definitionem: quia vtræq; fiunt ex iiſdē terminis. omnis enim definitio vel eſt principiū demonſtrationis, vel concluſio demonſtrationis, vel terminorū tantùm poſitione differt à demōſtratione; quia ſcilicèt iidem termini alio modo collocati faciunt demonſtrationem, alio modo definitionem, vt explicabitur lib. ſequent. cap. 10.

3 *Eorū autē.* Occupat tacitā obiectionem. Demōſtratur enim eclipſis ſeu defectio luminis de Luna, cùm tamē Luna nō ſemper deficiat: ergo hæc demōſtratio nō eſt rei æternæ. Reſpondet Ariſtoteles, diſtinguendū eſſe inter eclipſim generaliter acceptam, & hanc vel illam eclipſim particularē. rurſus diſtinguendum eſſe inter eſſentiam & exiſtētiam. nam aliud eſt eſſentia & natura rei: aliud eſt, rem illam exiſtere, quod Auerroës rectè inquit eſſe accidens. Eſſentia eclipſeos generaliter acceptæ, quæ demonſtratur de Luna, ſemper eſt eadem, & eſt res æterna: exiſtentia verò huius vel illius eclipſis non ſemper eſt: ſemper enim eodem modo eclipſim definies, & quando Luna actu deficit, & quando non deficit.

IN CAP. IX. QVO OSTENDITVR DEMONSTRATIONEM NON eſſe ex communibus, ſed ex propriis, proinde ex indemonſtrabilibus principiis, ex quibus an quis ſciat: non facile cognitu eſt.

EX eodem fonte, id eſt, quia propoſitiones demōſtratiuæ ſunt vniuerſales, plura deducuntur. Hinc enim cap. 7. probatum eſt, eas non eſſe heterogeneas, & cap. 8. eas eſſe perpetuò veras, & de rebus æternis, atque inferre cōcluſionem ſimiliter perpetuò veram & rerum æternarum. Ex eodem fonte deriuatur, quod probatur hoc capite, propoſitiones demonſtratiuas eſſe proprias, nō communes. ex eo verè, quòd propriæ ſunt, deinde alia colligentur hoc eodem capite, vt ſuis locis declarabo.

1 *Cùm autem perſpicuum.* Vt oſtendat demonſtrationem ex propriis, non ex cōmunibus cōſtare: facit duo enthymemata ſubordinata. nam ex primo antecedente infert conſequens, & ex hoc conſequente colligit alterum conſequens, ita vt duæ fiant conſecutiones, hoc modo: Id quod demonſtratur, id eſt, concluſio, eſt per ſe: ergo principia quoque demonſtrationis ſunt per ſe: conſequenter ſunt propria, non communia multis ſcientiis. Primò ponit primum conſequens. Secundò cùm ait, *ſi res quæ probatur,* ponit primum antecedens. Tertiò cùm ait, [*certè eam rem*] *ſcire*, infert ſecundum conſequens. Cùm ait *fieri enim poteſt*, declarat hoc ſecundum conſequens, quia minùs dilucidè id propoſuerat. dixerat enim non eſſe ſcientiam, (quod idem valet, ac ſi diceret non eſſe demonſtrationem) ſi probatū fuerit ex propoſitionibus veris, & indemonſtrabilibus ſiue immediatis. quorum verborum ſenſus eſt, non ſufficere, ſi tales ſint propoſitiones. non enim ſignificat Ariſtoteles, hoc eſſe vitium demonſtrationis, ſi propoſitiones ſint veræ & immediatæ; quaſi hæc ſit cauſa, cur non ſit vera demonſtratio; ſed inquit hoc ſolum non ſufficere, id eſt, non eſſe propoſitiones demonſtratiuas, etſi ſint veræ & immediatæ, niſi ſint propriæ, ſed communes. Hanc ſuam ſententiam declarat exemplo demonſtrationis cuiuſdam à Bryſone factæ, quæ non eſt vera demonſtratio, quia eſt ex communibus. voluit enim Bryſo probare quadrationem circuli, id eſt, efficere quadratum circulo, æquale hac ratione: Propoſito circulo, cuius quadratio, id eſt, cui æquale quadratum quæritur, inſcribebat in eo circulo quadratum, & circa eundem circulum deſcribebat aliud quadratum, quod contineret ipſum circulum, quemadmodum circulus continebat prius quadratum, hoc modo.

Certū eſt cùm vnum quadratum ſit in circulo & in altero quadrato ſit circulus, circulum eſſe maiorem quadrato quod in ſe continet, & minorem quadrato in quo continetur, ita vt medium locum teneat inter duo quadrata. vnde putauit Bryſo, ſi deſcribatur tertium quadratū inter duo illa priora, ita vt æquè ſit minus maiori quadrato, & maius minore: putauit (inquam) hoc tertium quadratum eſſe æqualē dato circulo. Sic igitur ratiocinabatur: Quæ ſunt iiſdē æquè maiora & minora, ſunt inter ſe æqualia: atqui circulus & quadratū tertiū. i. medium, ſunt æquè iiſdē maiora & minora. i. maiora

quadrato interno & incluſo, minora autem quadrato in quo continentur: ergo circulus & quadratum medium ſunt æqualia. In hac ratiocinatione duo ſunt vitia. Primum eſt: quia minor eſt falſa. Alterum eſt, quod Ariſtoteles obiicit, quia hęc probatio ſumitur ex communibus.

2 *Etenim huiuſcemodi.* Ex duabus conſequentiis factis in prima particula, nunc probat ſecundam, id eſt, ſi propoſitiones ſint per ſe, eas non eſſe communes: quia ſi communes ſint, accommodari poſſunt aliis rebus non ſyngeneis, proinde non ſunt per ſe. vtputà quod ſumit Bryſo de quadratis & circulis, poteſt aptari etiam numeris, & aliis rebus. ſicut enim ex quadrato maiore & ex quadrato minore Bryſo colligebat quadratum medium æquale circulo: ita poſſumus ex numeris maiore & minore colligere numerum medium.

3 *Vnumquodque autem.* Probat primam conſequentiam particulæ primæ, id eſt, ſi concluſio ſit per ſe, etiam propoſitiones eſſe per ſe, proinde ſyngeneas & proprias non communes. Ad hoc probandum, ſumit hoc principium, tunc eſſe veram ſcientiam demonſtratiuã, non ſcientiam per accidens, quando non ſolùm nouimus id quod eſt per ſe, ſed etiam ſcimus per cauſam, per quam eſt, id eſt, ex principiis ipſius ſubiecti, quatenus ſubiectum eſt illud ipſum quod eſt. Senſus eſt, tunc eſſe veram ſcientiam, quando affectio demonſtratur de ſubiecto, ex natura ipſius ſubiecti, propter quam illa affectio in ſubiecto ineſt. Secundo cùm ait, *exempli cauſà duobus*, declarat id quod dixit, exemplo. tunc enim habemus ſcientiam huius affectionis, habere tres ángulos æquales duobus rectis, quãdo eã demõſtrauimus de eo cui per ſe ineſt. i. de triangulo, ex principiis ipſius trianguli, quæ ſunt cauſæ cur triangulũ habeat tres angulos ęquales duobus rectis. Tertiò cùm ait, *quare ſi & illud*, eo quod nunc expoſui ſuppoſito, argumentatur. & inquit, ſi id quod demonſtratur, (id eſt affectio) per ſe ineſt ei cui ineſt, (id eſt, proprio ſubiecto) neceſſe eſſe vt etiam medius terminus, per quem affectio de illo ſubiecto demonſtratur, ſit ex eadem ſingenia, id eſt, per ſe. Quod perinde eſt, ac ſi diceret, etiam propoſitiones eſſe per ſe. Vis probationis in eo conſiſtit: quia cùm oporteat ſcire affectionem de ſuo ſubiecto per veram cauſam, propter quam in eo ſubiecto ineſt; certè ſi ineſt per ſe, eſt etiam demonſtranda per ſe, id eſt, ſi ineſt per naturam ipſius ſubiecti, eſt etiam demonſtranda per eandem naturam; hæc verò non eſt quid commune, ſed proprium ipſius ſubiecti.

4 *Sin minùs.* Ab ea regula, quòd principia debent eſſe propria vnius ſcientiæ, nõ communia pluribus, excipit ſcientias ſubalternas. quia ſcientia inferior principia mutuatur à ſuperiori, vt etiam ca. 7. attigimus. veluti optica à geometria, & harmonica ab arithmetica. Hoc eſt, quod ait, *ſin minùs*, id eſt, ſi medius terminus non ſit proprius ſciẽtiæ, in qua fit demonſtratio, id ita fit, *vt* cùm *harmonica* problemata probantur per principia arithmetica, id eſt, concluſiones ſciẽtiæ inferioris demonſtrantur ex principiis ſciẽtiæ ſuperioris. *Quæ autem* [*ſunt*] *eiuſmodi*, id eſt, quæ in ſcientia inferiori probantur ex principiis ſuperioris, ea *itidem demonſtrantur*, id eſt, verè demonſtrantur, nõ minùs quàm ea quæ probantur ex principiis eiuſdẽ ſcientiæ, vt concluſio phyſica ex principiis phyſicis. quod igitur ad hoc conueniunt. eo *tamẽ differunt*: quòd vbi principia ſumuntur ex eadem ſcientia, tunc vna & eadem ſcientia eſt τὸ ὅτι, καὶ τὸ διότι, id eſt, quæ cognoſcit rem eſſe & cur ſit: cùm autem ſcientia inferior demonſtrat ex principiis ſuperioris, tũc in alia ſcientia habetur cognitio τὸ διότι, in alia τὸ ὅτι, id eſt, in ſcientia inferiori cognoſcitur rem eſſe, in ſcientia verò ſuperiori habetur cauſa propter quam res eſt, quoniã in ea habẽtur principia, adeo vt affectiones ex illis principiis fluentes per ſe referantur ad eandem ſcientiam ſuperiorem. Hinc duo ſunt notanda. Primò eius ſcientiæ eſſe demonſtrationem, cuius ſunt principia. nam ſi alia ſciẽtia iis principiis vtitur, quodammodò precariò vtitur: vt cùm opticus demonſtrat ex principiis geometricis, demonſtratio illa eſt geometrica. Quocirca rectè Zabarella notat, ſcientias ſubalternas non augere numerum ſcientiarum: non enim eſſe omnino diuerſas. Quod tamen rectè eſt intelligẽdum: quia nec ſunt omnino diuerſæ, vt geometria & phyſica; nec omnino eædẽ, vt ſcientia de cœlo, & ſcientia de ortu & interitu, quæ ſunt partes eiuſdem ſcientiæ phyſicæ: ſed ſunt aliquo modo eædem, aliquo modo diuerſæ, vt ipſe Ariſtoteles in contextu declarat, quamuis conciſè & obſcurè, dum ait, *quòd ſit*, eſſe *alterius ſcientiæ*, id eſt, τὸ ὅτι ſeu rẽ eſſe, cognoſci in ſcientia diuerſa ab ea quæ habet τὸ διότι, hoc eſt, in ſcientia inferiori, quæ eſt diuerſa à ſuperiori, vt optica à geometria. quomodo autẽ diuerſa ſit declarat, *quia ſubiectum genus* [*eſt*] *diuerſum*. ſicut enim vna ſcientia dicitur, quę habet vnũ ſubiectum: ita diuerſæ ſunt, quæ habent diuerſa ſubiecta. Vide cap. 28. huius lib. Ergo ſcientiæ ſubalternæ eatenus ſunt diuer-

diuerſæ, quatenus habent diuerſa ſubiecta. vnde quia ſubiecta non ſunt omnino diuerſa, etiam ſcientiæ ipſæ non ſunt omnino diuerſæ. nam inferior accipit ſubiectum à ſuperiori, qua ratione eſt idem ſubiectum: ſed addit aliquid: ideóque non manet omnino idem, ſed eſt differentia quaſi inter genus & ſpeciem. Exempli gratiâ geometria conſiderat lineam, optica verò conſiderat eandem lineam accommodatam aſpectui, idcirco dicitur verſari circa lineam viſualem. ſimiliter arithmeticæ ſubiectum eſt numerus, & idem numerus harmoniç accommodatus, proinde numerus harmonicus eſt ſubiectum muſicæ. Secundò notandum fieri poſſe vt cognoſcatur ſolùm τὸ ὅτι, vel ſolùm τὸ διότι, vel vtrumque, vt videtur mihi apertè colligi ex cap.27. huius libri, ad cuius interpretationem hic locus facit, vt ibi σὺν Θεῷ notabo. Expoſui ſententiam huius particulæ vſque ad ea verba, *quare ex his.* ibi Ariſtoteles concludit non poſſe aliquid demonſtrari ſimpliciter, id eſt, vera demonſtratione non per accidens, niſi ex principiis propriis ipſius ſcientiæ, in qua demonſtratur; aut ita communibus, vt pertineant ad ſcientias ſubalternas ſuperiorem & inferiorem. nam hæ habent eadem principia, quatenus inferior accipit principia à ſuperiori, vt ſuprà expoſui. aliàs non fit demonſtratio ex cõmunibus, id eſt, ex principiis ſeu propoſitionibus, quæ conueniant diuerſis ſcientiis omnino ſeparatis & ſeiunctis, vt phyſicæ & geometriæ.

1 *Quòd ſi perſpicuum.* Poſtquàm oſtendit principia non eſſe communia, ſed propria; inde colligit principia eſſe indemonſtrabilia, & nihilominus ſciri, immo maximè ſciri, ita vt principiorum ſciẽtia ſit quodammodò domina eorũ omniũ, quæ in eadẽ ſcientia traduntur. nã à principiis reliqua pẽdent. Vnde Ariſtoteles rectè dixit principium eſſe magnitudine paruum, ſed virtute maximum, & eſſe maximam totius partem. Elenchor. cap vlt. partic. 6. ſeu plus quàm dimidium, Ethic. lib. 1. cap 8. Primò igitur adhibet hoc enthymema: Principia ſunt propria & per ſe: ergo ſunt indemonſtrabilia. Secundò cum ait, *quoniam illa,* probat conſequentiam: quia hæc principia ſunt omniũ prima: non habent igitur alia priora, per quæ demoſtrentur. Item eorum ſcientia eſt domina omnium, id eſt, per ipſa principia ſciuntur reliqua omnia, quæ in eadem ſcientia traduntur: ipſa igitur non ſciuntur: proinde non demonſtrantur per alia: alioqui non omnia ſcirentur per hæc principia; quãdoquidem ipſa per ſe non ſcirentur, ſed per alia. Tertiò cùm ait, *etenim magis ſunt*, probat ſcientiam principiorum eſſe maximè dominam & maximè ſcientiam. Scientia nãque habetur per cauſam. quare ſi ſcimus per cauſas ſecũdas, multò magis ſcimus per cauſas primas, & principia prima. etenim cauſæ ſecundæ, non tantùm ſunt cauſę, ſed etiam effectus. Exempli gratiâ, locus eſt cauſa finiti, & eſt effectus motus. Sicut ergo finitum cognoſcitur per locum, ita locus per motum. Denique motus per naturam, quæ eſt principium primum, & tantùm cauſa, non effectus in ſcientia phyſica, ſiue vt in phyſicis conſideratur. Hoc igitur eſt, quod ait, eum cognoſcere ex prioribus, qui cognoſcit ex cauſis non cauſatis, id eſt, ex cauſis primis, quæ tantùm ſunt cauſæ, non effectus. *quare ſi magis nouit,* (ſubaudi, qui ex prioribus cauſis nouit) ille *maximè nouit,* ſupple, qui ex primis cauſis, & ex primis principiis nouit. Tandem cùm ait, *& ſi ſcientia,* docet ſcientiam primorum principiorum (ſi tamen ſcientia dici debet: nam ſuprà cap.3. docuimus non dici propriè ſciẽtiam, ſed principium ſcientiæ, id eſt, intelligẽtiam, vt dicetur vltimo cap. lib. ſeq. & lib. 6. Ethic.) docet ergo ſcientiam principiorum magis ſcientiam eſſe, quàm ſcientiam concluſionum, atque adeo ſcientiam primorũ principiorum eſſe maximè ſcientiã, vtpote cùm ab ea pendeãt reliqua omnia in ſcientiis tradita. Expoſui hanc part. ex mea ſententia. Aliorum enim interpretatio, qui hæc quæ de cognitione principiorum dicta ſunt ad metaphyſicam referunt, mihi nullo modo probatur.

6 *Demonſtratio verò.* Occupat & ſoluit obiectionem quandam, quæ oritur aduerſus dicta in præced. part. id eſt, aduerſus cã conſequentiam, qua colligebamus principia eſſe indemonſtrabilia, quia non poſſunt demonſtrari ex communibus. Obiiciet enim fortaſſe aliquis, Principia vnius ſcientię demonſtrari, non ex quibuſdam axiomatis, quæ ſint multis ſcientiis communia, ſed ex principiis vel concluſionibus alterius ſcientiæ propriis. Aduerſus hanc obiectionem Ariſtoteles reuocat in memoriam ea, quæ docuit cap.7. id eſt, demonſtrationem non ſumi ex alia ſcientia, niſi ſint ſcientiæ ſubalternæ. In hoc igitur capite hoc ſuppoſuimus, tamquàm antea probatum. Hoc autem poſito, quòd principia non demonſtrantur ex alia ſcientia, neceſſe eſt vel ea demõſtrari ex communibus, vel eſſe indemõſtrabilia. atqui iam oſtendimus non demonſtrari ex communibus: rectè igitur concluſimus principia eſſe indemonſtrabilia.

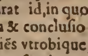
7 *Difficile autem.* Ex dictis infert hoc corollarium, Difficulter cognoſci, an aliquis ſciat: quia difficulter cognoſcitur, an ſciat ex principiis per ſe & vniuerſalibus: fallũtur autem, qui putant ſe ſcire id quod probarũt ex propoſitionibus veris & primis, id eſt, indemonſtrabilibus, vt Bryſo ex illo axiomate: Quæ ſunt iiſdem maiora & minora, ſunt inter ſe æqualia. nam ex huiuſmodi communibus axiomatis non habetur vera ſcientia: quia nõ cognoſcitur natura generis ſubiecti, nec cognoſcitur vera cauſa: quandoquidem vera cauſa non eſt communis, ſed propria, & ipſi rei eſſentialis, adeo vt cum effectu reciprocetur. Oportet ergo ſyngenea eſſe primis, id eſt, ex natura eiuſdẽ generis ſubiecti ſumi tam affectiones proprias, quæ de eo ſubiecto demonſtrantur, quàm prima, id eſt, principia, quæ ſunt cauſæ illarum affectionum, & per quas eædem affectiones demonſtrantur. Ex his, quæ hactenus expoſita ſunt à cap. 4. habemus cõditiones & proprietates principiorum demonſtratiuorum. Primò namq; oſtendimus ea eſſe neceſſaria, id eſt, de omni, per ſe, & vniuerſalia. Secundò ea non eſſe heterogenea, id eſt, non ſumi ex alio genere, ſiue ex alio ſubiecto, ſiue ex alia ſcientia. Tertiò eſſe æterna, & perpetuò vera. Quartò non eſſe communia multis ſcientiis, & multis ſubiectis. Quintò eſſe indemonſtrabilia, maximè tamen cognoſci, ita vt ex eorum cognitione pendeat cognitio cõcluſionum. Sextò eſſe difficilia inuentu, & difficulter diſcerni ab iis quæ videntur eſſe nec ſunt principia, quia ſunt quidem vera, & probant concluſionem, non tamen ſunt cauſæ concluſionis.

IN CAP. X. IN QVO PRINCIPIA DEMONSTRATIVA DEfiniuntur, & diuiduntur.

EXpoſitis variis conditionibus, ſine quibus propoſitiones non poſſunt eſſe principia demonſtrationis; nunc ipſa principia definit, & in ſpecies diuidit.

1 *Principia verò.* Definit principia demonſtrationis, id eſt, prima ſcientiæ cuiuſque principia, quæ ſunt indemonſtrabilia: atque ait ea eſſe prima principia: quæ quòd ſint, probari nequit. Ita ſeiungit hæc principia à principiis ſecũdis, quæ non ſunt omnino & abſolutè principia; ſed cùm demonſtrantur, ſunt concluſiones; cùm autem poſtea ſumuntur ad alia probanda, tunc ſunt principia in illis ſolis demõſtrationibus quę ex ipſis conficiuntur. principia verò, quę hic definiuntur, ſunt principia totius ſcientię, & abſolutè atque omnino principia, atque adeo prima principia. item hæc definitio ſeiungit principia à concluſionibus, vt declarabitur in ſeq. particula.

2 *Quid igitur.* Exponit allatam principiorum definitionem, & per eam principia diſtinguit à concluſionibus. Cùm enim duæ ſint præcognitiones, vt ex 1. cap. didicimus, nempe quòd ſit ſeu rem eſſe, & quid vocabula ſignificent: quantum ad hanc pręcognitionem, quid vocabula ſignificent, non eſt diſcrimen inter propoſitiones & concluſiones: quia numquàm in ſcientiis demonſtratur quid vocabula ſignificent, ſiue ea vocabula adhibeantur in principiis, ſiue in cõcluſionibus. quare in definitione principiorum non eſt facta mentio huius præcognitionis, ſed tantùm præcognitionis quòd ſit, quoniam hæc ſola ſeiungit principia à concluſionibus, eò quod demonſtratur concluſiones eſſe, non demonſtratur principia eſſe. Primò igitur Ariſtoteles declarat id, in quo conueniunt & prima principia & concluſiones quæ inde probãtur, inquiẽs vtrobique ſumi quid vocabula ſignificent. ſumi propriè dicuntur, quæ non demonſtrãtur: & ita in præſentia hoc verbum accipitur. Secundò cùm ait, *quod autem principia ſint*, declarat diſcrimen inter principia & concluſiones: quia non demonſtratur principia eſſe, ſicut demonſtratur concluſiones eſſe. Hinc intelligimus definitionem ſuprà traditam diſtinguere principia à concluſionibus. Tertiò cùm ait, *veluti quid [ſit] vnitas*, dat exempla eius, in quo principia & concluſiones conueniunt. Sumuntur autem hæc exempla ex arithmetica: & ſumitur vnitas tamquàm principium arithmeticæ: triangulum verò eſt affectio, quæ in arithmetica demõſtratur de numeris: ſunt enim quidam numeri triangulares, quorum ſcilicet vnitates deſcriptę in abaco efficiunt triangulum, veluti tria, ſeptẽ.

Additur in contextu exemplum recti, quod eſt affectio geometrica, nam magnitudo vt linea, dicitur recta vel curua. Sunt igitur duo exempla affectionum, vnum geometricum, alterum arithmeticum. Vnum autẽ eſt exemplũ principij arithmetici. ſed ſuppleri poteſt & fortaſſe culpâ ſcriptorum omiſſum eſt exemplum geometrici principij, nempe magnitudo. nam hoc exemplum in ſequenti membro non omittitur. Ergo geometra non demonſtrat quid ſignificet magnitudo, nec quid ſignificet re-

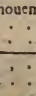
ctum

ctum: cùm magnitudo ſit principium, rectum autem ſit affectio, quæ demonſtratur. Similiter Arithmeticus nõ demõſtrat, quid ſignificet vnitas, quæ eſt principium, nec quid ſignificet triangulum, quod eſt affectio demonſtranda. Quartò cùm ait, *ſed [etiam] vnitatem*, dat exempla differentiæ inter principia & concluſiones. nam arithmeticus ſine demõſtratione ſumit vnitatem eſſe, & geometra ſine demonſtratione ſumit magnitudinem eſſe, quia hæc ſunt principia: reliqua verò, id eſt, concluſiones demonſtrant eſſe: vt arithmeticus demonſtrat quẽdam numerum eſſe triangulum, & geometra lineam eſſe rectam vel inflexam.

3 *Ex [iis] autem.* Definitioni principiorum ſubiicit diuiſionẽ in principia propria & communia. Ac primò ponit hanc diuiſionem, id eſt, hæc duo membra, nempe propria principia, & communia principia, quæ ait eſſe communia non homonymos, nec ſynonymos, ſed ſecundum analogiam. Et hoc probat ex eo, quòd hęc principia nõ ſunt vtilia omnino in ſua maxima communitate, ſed coanguſtata ad ſubiectum argumentum. Hoc eget declaratione. Sit (exempli gratiâ) hoc principium commune; Totum eſſe maius ſua parte. quãdo geometra vtitur hoc principio, non conſiderat totum & partem in quacumque re. ſiue enim totus numerus ſit maior ſua parte, ſiue non ſit: hoc ad geometriam nihil pertinet. quare geometra ita vtitur hoc principio, vt dicat totam magnitudinem eſſe maiorẽ ſua parte. arithmeticus autem inquit totum numerum eſſe maiorem ſua parte. Dicitur ergo eſſe idem principium ſecundum analogiam ſiue proportionem: quia analogia ſiue proportio eſt rationum ſimilitudo, qualis hic reperitur. quam enim rationem habet tota magnitudo ad partem magnitudinis, eandem habet totus numerus ad partem numeri, id eſt, ſicut tota magnitudo eſt maior ſua parte, ita etiã totus numerus eſt maior ſua parte: hæc autem ſimilitudo vocatur analogia ſeu proportio. Hæc habentur in primo membro huius particulæ: quæ vt breuiter colligam, tria ſunt, nẽpe eſſe quædam principia propria, & eſſe quædam principia cõmunia, & hæc eſſe cõmunia ſecundum proportionem. Hæc tria Ariſtoteles deinceps declarabit. Secundo namque, cùm ait, *Propria ſunt*, declarat primum ex illis tribus, afferẽs duo excẽpla principiorũ propriorũ. Vnũ exẽplũ eſt, lineã eſſe eiuſmodi. i. eſſe longitudinẽ ſine latitudine. ſignificat enim definitionem lineæ. Hoc eſt exemplum principij: quia linea eſt principiũ in geometria. Alterum exemplum eſt, rectũ eſſe eiuſmodi. His quoque verbis reſpicit ad definitionẽ recti: vt perinde ſit, ac ſi diceret principia propria eſſe, veluti definitionem lineæ, & definitionem recti. Iam verò ſi rectum acci piamus vt in præced. partic. non erit exemplum veri principij, quia rectum erat affectio demonſtranda, non principium. hoc tamen, quid ſignificet rectum, poteſt aliquo modo dici principiũ, quatenus non demõſtratur. Quod ſi appellatione recti, intelligamus lineam rectam, erit exemplum veri & propriè dicti principii: erit enim definitio lineæ rectę, nempe à puncto ad punctum breuiſſima extenſio. Vt hæc, & ſequentia quoque rectè intelligantur, notandum eſt, in ſcientia qualibet eſſe ſubiectum, ad quod omnia, quæ in ea ſcientia conſiderãtur, referri debẽt. nã cetera omnia aut ſunt principia huius ſubiecti, aut ſpecies, aut affectiones. ſed & ſpecies ſunt ſubiecta. ſicut enim corpus naturale eſt ſubiectum phyſicæ, ita cœlum, quod eſt ſpecies corporis naturalis, eſt ſubiectum in libris de cœlo. Itaque ſpecies poſteriùs tractantur. In explicatione autem generis conſiderantur principia, & affectiones. nam ex principiis demonſtrantur affectiones de ſubiecto. Principia verò quodãmodò duo ſunt, quodammodò vnum. nam vnum eſt ſubiectũ, quod duobus modis prę cognoſcitur, nempe quòd ſit, & quid ſit. præcognitio quòd ſit, vocatur hypotheſis, vel poſtulatum: præcognitio autem quid ſit, appellatur definitio. Ergo vnum eſt principium, id eſt, vnum ſubiectum: vel duo principia, id eſt, ſubiectum eſſe, & ſubiecti definitio. Affectio verò non eſt principium: quoniam affectio non eſt fundamentum ſcientiæ, ſed ſolum ſubiectum eſt fundamentum. Cùm autem duæ ſint cognitiones affectionis non minùs quam ſubiecti, id eſt, quid affectio ſignificet, & quòd affectio ſit: neutra eſt verũ principium, quoniam ex neutra demonſtramus. & generaliter ipſa affectio non eſt principium. quatenus tamen nõ demonſtratur quid ſignificet affectio, eatenus aliquo modo dici poteſt principium. Tertiò cùm ait, *Communia vt*, dat exemplum ſecundi ex tribus illis dictis, id eſt, principij communis, nempe Si ab æqualibus æqualia demantur: quæ ſupererunt, erunt ęqualia. hoc enim principiũ accõmodatur diuerſis generibus, vt magnitudinibus, & numeris. Quartò cùm ait, *Sufficit autem*, declarat tertiũ ex tribus illis dictis. i. hęc principia, cõmunia eſſe ſecundũ analogiã, quia ſciẽtię iis non vtuntur in ſua maxima communitate, ſed ſingulæ coanguſtant ad ſua ſubiecta, vt geome-

tria ad magnitudines,& aritmhetica ad numeros,ſicut antea expoſui.

4 *Sunt autem propria.* Propria principia ſubdiuidit in duo,vel tria genera, nempe quòd ſubiectum ſcientiæ ſit, quid illud ſubiectum ſit,& quid quæque affectio ſignificet. Dixi duo, vel tria : quia priora duo ſunt vera principia, vtpote quæ in ſubiecto ſcientiæ cernuntur: tertium eſt aliquo modo principium,quatenus non probatur, ſed ſumitur, vt paulò antè notaui. Primò ergo ponit primũ genus principii, inquiens propria principia eſſe, quæ ſumũtur eſſe,id eſt, de quibus præcognoſcimus quòd ſunt: & magis declarans, quænam ſint hæc,quæ ita præcognoſcuntur, ſubiicit hæc eſſe ſubiecta,circa quæ ſcientia conſiderat ea quæ inſunt per ſe, id eſt, de quibus in ſcientia demonſtrantur propriæ affectiones. Secundò cùm ait, *verbi cauſâ vnitates*, dat exempla eiuſcemodi principiorum. Nam arithmetica ſupponit vnitatem eſſe:geometria verò ſupponit eſſe puncta, & lineas. hæc igitur eſſe accipit ſine vlla demonſtratione. Tertiò cùm ait, *& eſſe hoc*,proponit alterum principii genus: proponit autem conciſè; quia conſtructio verborum à præcedentibus pendet; ita vt ex præcedentibus verbis ſumenda ſint etiam exempla. Secundum igitur principii genus eſt, ſubiectum eſſe hoc. Illud, *hoc*, indicat definitionem ſubiecti: veluti lineam eſſe longitudinem ſine latitudine. Quartò cùm ait, *quæ verò [ſunt,]* adiungit tertium principii genus, quid affectio ſignificet. Quintò cùm ait, *vt arithmetica*, ſubiicit exempla tertii principii,partim arithmetica, partim geometrica. Arithmetica exempla hæc ſunt, quid ſit impar vel par, quid quadratum vel cubus: hæ namque ſunt affectiones numerorum. Par numerus dicitur, qui diuiditur in duas partes æquales:vt duo,quatuor,ſex. Impar,qui diuiditur in partes inæquales: vt quinque, vel ſeptem. Quadratus numerus eſt,cuius vnitates in ſuperficie deſcriptæ efficiunt formamquadratam:quod contingit in quouis numero in ſeipſum ducto, id eſt per ſeipſum multiplicato. Exempli gratiâ, numerus quaternarius eſt quadratus: quia bis duo faciunt quatuor. item nouenarius:quia tria ter accepta faciunt nouem. ſic igitur quadratâ formâ *hi numeri* deſcribuntur. Cubus autẽ,ſeu numerus cubicus non conſideratur in ſuperficie ſed eſt numerus ſolidus:fitque cùm quadratus multiplicatur per ſuã radicem. Exempli cauſâ binarius in ſe ipſum ductus, facit quaternarium:quaternarius igitur eſt quadratus,iã quaternariũ multiplica per binarium : efficies cubum,nempe octonarium : quia bis quatuor faciunt octo. Eodem modo ſi nouem accipias ter,facies viginti ſeptem: tria ſunt radix:nouem, numerus quadratus: viginti ſeptem, numerus cubus. Exempla autem geometrica ſunt, quid irrationale, aut inflecti,aut cõcurrere.Irrationalia,quæ Græcè ἄλογα & ἀσύμμετρα dicuntur,ea ſunt, quæ non habent communem menſuram;vt latus quadrati & diameter. Inflecti dicitur linea,quæ non eſt recta,id eſt, non breuiſſimâ viâ à puncto ad punctum ducitur. Concurrere dicuntur lineæ,quę ab vna parte coniũguntur in eodẽ pũcto,in quo faciũt angulum; vt linea a c,& linea b c, cõcurrũt & cõiũgũtur in pũcto c.

a c b

Sextò cùm ait, *quòd autem ſit*, occupat obiectionẽ quãdam. aliquis enim credere poſſet dari etiam quartum principii genus: vt ſicuti præcognouimus an ſit,& quid ſit ſubiectum; ita etiam prçcognoſcamus,nõ ſolùm quid affectio ſignificet,ſed etiam affectionẽ eſſe. Reſpondet Ariſtoteles, hoc non eſſe principium : quia non præcognoſcitur, ſed demonſtratur : demonſtratur autem vel per cõmunia,id eſt,ex primis ſciẽtiæ principiis, vel per ea quæ antea demonſtrata fuerunt, id eſt,ex ſecundis principiis. Vt enim antea notaui,concluſio primę demonſtrationis fit principium in ſecunda. Aliter itaque ſumit hîc principia communia quàm ſupra.nam ſuprà opponebat communia propriis:& vocabat communia, quæ pertinent ad multas ſcientias:hîc verò opponit communia principia principiis demonſtratis:& communia appellat,quę in tota aliqua ſciẽtia ſunt principia,id eſt,quæ ſunt tantùm principia,non concluſiones,atque adeo ſunt prima principia in illa ſcientia. Septimò cùm ait, *itidémque [facit] aſtrologia*, quia ſuprà dederat exempla arithmetica & geometrica, inquit ſimiliter poſſe ſumi exẽpla aſtrologica.immo ex quauis ſcientia facilè accipi poſſunt.

5 *Omnis enim.* Subdiuiſionem principiorum proximè traditam declarat tripertitâ ſcientiæ diuiſione,quam etiam attulit ſuprà cap.7.partic.2. Tria namque in ſcientiis ſunt:genus ſubiectum, de quo demõſtratur, vt in phyſica corpus naturale:& affectiones, quæ de eo ſubiecto demonſtrantur,vt locus, & finitum : tertiò axiomata, ex quibus demonſtratur,veluti aut omnia aut aliqua moueri. Ex his tribus partibus pendet expoſitio eorum,quæ ſuprà tradidimus : nam axiomata faciunt principia communia. ſubiectum,ſecũdum duas illas præcognitiones, an ſit,

an ſit,& quid ſit,facit duo genera propriorum principiorum. affectio autem, quatenus præcognoſcitur quid ſignificet, efficit tertium principij genus: quatenus verò demonſtratur,ad concluſionem pertinet.

6 *Sanè ſcientiæ*. Occupat obiectionem quandam:quia ſæpe in ſcientiis non traditur ſubiectum eſſe, vel quid affectio ſignificet:ergo nō videntur hæc ſemper eſſe principia. Reſpondet Ariſtoteles per diſtinctionem inter præcognitionem expreſſam & tacitam.quamuis enim nō ſemper præcognoſcantur expreſſè, tamen præcognoſcuntur ſaltem tacitè:quia ſcilicèt in ſcientiis negligitur expoſitio eorum,quæ per ſe manifeſta ſunt. Quare vbi poteſt aliquis error contingere, ibi adhibetur expoſitio: vbi verò nulla eſt dubitatio, tacitè præcognoſcitur. Primò Ariſtoteles hanc ſententiam proponit,quaſdam præcognitiones ſiue expoſitiones in ſcientiis contemni & prætermitti. Secundò cùm ait,*vt putà aliqua*,dat exemplū præcognitionis quòd ſubiectum ſit. Tertiò cùm ait:*non enim æquè*, declarat hoc exemplum:quia non æquè manifeſtum eſt, eſſe numerum,atque calidum & frigidum. etenim calidum & frigidum ſentimus;numerum non ſentimus. quapropter arithmeticus expreſſè ſupponere debet numerum eſſe.quod neceſſarium non eſſet, ſi æquè eſſet notum,atque calidum & frigidum.Hîc non puto nobis eſſe laborandum, vt quæramus quomodo calidum & frigidum,quæ ſunt affectiones phyſicæ, ſumantur ab Ariſtotele loco ſubiecti,quemadmodū numerus, cum quo cōferuntur,eſt ſubiectum arithmeticę. neque enim puto calidum & frigidum hîc poni quaſi ſubiecta, ſed tantùm adhiberi ad explicandum ſubiectum,quod eſt numerus:cùm enim Ariſtoteles oſtendere vellet hoc ſubiectum, id eſt numerum, eſſe, non ſatis eſſe manifeſtum: comparauit numerum cum rebus manifeſtioribus, quæ ſenſu percipiuntur, vt per eam comparationem magis eluceſceret obſcuritas numeri.Quod igitur ad hanc comparationem attinet:nihil intereſt,vtrùm hæ res,quibuſcum numerus comparatur,ſint ſubiecta,an affectiones. Quartò cùm ait,*neque accipiat*, ſubiicit alteram ſpeciem præcognitionis tacitæ,nempe quid affectio ſignificet. nam prima ſpecies erat, ſubiectum eſſe. Quintò cùm ait, *quemadmodum ne communia*,adiungit tertiam ſpeciem,id eſt, quid ſignificent verba axiomatum,putà quid ſignificet hoc verbum *ſi ab æqualibus æqualia demantur*,quod ponitur in illo axiomate: Si ab æqualibus æqualia demantur:quæ ſupererunt,erunt æqualia.

Sextò cùm ait,*Sed nihilominùs*,docet,quamuis præcognitiones illæ interdum in ſcientiis non exprimantur,nihilominùs reipſa in quacumque ſciētia eſſe tria illa, ſubiectum, axiomata, & affectiones, in quibus dictæ præcognitiones locum habent vel expreſſè, vel ſaltem tacitè.

7 *Non eſt autem*. Tranſit ad aliam principiorum diuiſionem quadripertitam. Omne enim principium aut eſt axioma, aut ſuppoſitio ſiue hypotheſis, aut poſtulatum, aut definitio. Axioma eſt principium commune: reliqua ſunt principia propria. Suppoſitio & poſtulatum petrinent ad præcognitionē quòd ſit:definitio verò ad præcognitionem quid ſit. Vt hæc quatuor principiorum genera explicet, primùm in hac particula diſtinguit axioma à ſuppoſitione & poſtulato:quoniā axioma ab omnibus cōceditur:quod in ſuppoſitione& poſtulato nō contingit. Primò ergo proponit hanc diſtinctionem. Secundò cùm ait, *non enim ad externum*, occupat & ſoluit obiectionem, quæ contra datam diſtinctionem oritur. Poſſet enim aliquis obiicere,quòd etiam axioma,quantumuis notum,tamen poteſt ab aliquo non concedi,ſed negari:quandoquidem quicquid affirmatur, negari: & quicquid negatur,affirmari poteſt,vt ipſe Ariſtoteles docuit lib.de Interpretat.cap.6.part.2. Reſpondet per diſtinctionem inter ſermonem internum& externum.Nam axiomata quidem oratione externā negari poſſunt,internā vero non poſſunt:ſed qui ea negat,nihilominùs iis fidem habet:demonſtratio verò non reſpicit ad verba externa, ſed ad rationem internam.

8 *Quæcunque igitur*. Confert ſuppoſitionem & poſtulatum inter ſe:ac docet,in quo conueniant,& quo differant.Conueniunt in eo, quòd ſunt ambo demonſtrabilia. Si obiicias,ſuprà in 1.part.huius cap.& in 14.par. cap.2.probatum fuiſſe omnia principia eſſe indemonſtrabilia: reſpondebo, omnia eſſe indemonſtrabilia in ea ſcientia, in qua ſunt principia: quædam tamen eſſe demonſtrabilia, quæ demonſtrantur in alia ſcientia. Hæc dico de primis principiis.non ſemel enim docuimus ſecunda principia demonſtrari in ipſa ſcientia:quia ſunt principia reſpectu ſequentium concluſionum, & concluſiones reſpectu præcedentium principiorum. In eo igitur conueniunt ſuppoſitio & poſtulatum:quòd ambo demonſtrari poſſunt in alia ſcientia. Poſſumus etiam intelligere demonſtrationem in eadem ſcientia, dummodò non intelligamus

veram demonſtrationem τῦ διότι, quæ fit per cauſam; ſed demonſtrationem τῦ ὅτι, quæ fit à poſteriori, & per eff.ctum. Ceterùm eo differũt: quòd ſuppoſitio nonſolùm docenti, ſed etiam diſcenti vera videtur: poſtulatum autem non ita diſcenti videtur: ſed aut putat id eſſe falſum, aut ſaltẽ dubitat. vnum igitur & idem principium numero, veluti naturam eſſe principium motus & quietis, vni erit hypotheſis, alteri poſtulatum.

9 *Definitiones igitur.* Duplici diſcrimine vult diſtinguere definitiones à ſuppoſitionibus & poſtulatis. Prius diſcrimen ponitur in hac particula: Suppoſitiones ſunt propoſitiones ſignificantes eſſe, vel non eſſe: atqui definitiones nõ ſunt propoſitiones ſignificantes eſſe vel non eſſe: ergo definitiones non ſunt ſuppoſitiones. Quod dixi de ſuppoſitionibus, idem intellige de poſtulatis: quandoquidem ſuppoſitio & poſtulatum re idem ſunt. Huius ſyllogiſmi primò ponit concluſionem. Deinde ibi, *quia non dicunt*, minorem propoſitionem. Tertiò ibi, *verùm in propoſitionibus*, adiungit maiorem. Quartò ibi, *Definitiones verò*, explicat minorem per comparationem definitionis cum ſimplicibus vocabulis. ſicut enim ſimplex vocabulum, vt hoc verbum AVDIRE, non eſt ſuppoſitio; quia non ſupponit aliquid eſſe, vel non eſſe, ſed ſignificat rem ſimplicem, quam tantùm intelligere oportet: (dico *tantùm*, cum Ariſtotele, vt ſignificem nos non cognoſcere illud ſimplex vocabulum eſſe verum, aut falſum) ſicut ergo ita res habet in ſimplicibus vocabulis, ita etiam in definitionibus. Quintò cùm ait, *Sed* [*illæ ſunt*,] explicat maiorem propoſitionem, inquiens eas eſſe ſuppoſitiones, ex quibus tamquàm propoſitionibus infertur concluſio.

10 *Neque geometra.* Occupat tacitam obiectionem ex proximè dictis emergentem. Dictum enim fuit, ſuppoſitionem ſiue hypotheſim eſſe principium, ex quo concluſio colligitur. in contrarium opponi poteſt, quòd ex propoſitionibus ſeu principiis falſis non poteſt colligi concluſio vera, vt dictũ fuit cap. 6. part. 8. & latiùs lib. 2. Prior. cap. 2. partic. 2. & cap. 4. partic. 17. atqui ſuppoſitiones geometricę ſunt falſæ, & concluſiones veræ. ergo ex ſuppoſitionibus non colliguntur concluſiones. Quòd ſuppoſitiones geometricæ ſint falſæ, probatur ex deſcriptionibus geometricis. geometra namque deſcribit (exempli gratiâ) lineam, quam ait eſſe duorum pedum, vel rectam, cùm ſit multò minor, vel inflexa. Soluit Ariſtoteles hanc obiectionem, negans has eſſe ſuppoſitiones: veluti quòd hæc linea ſit recta, vel ſit duorum pedum. nam hæc ſunt ſingularia, & ſenſibilia: mathematicus verò verſatur in vniuerſalibus, quæ ſub ſenſum non cadunt. quare geometra nonſupponit, hanc, quam deſcribit, eſſe rectam, vel duorum pedum, ſed eam, quam animo concipit, cuius explicandæ causâ hanç deſcribit. Itaque deſcriptiones mathematicæ non ſunt ſuppoſitiones, ſed expoſitiones ſuppoſitionum in intellectu conſiſtentium.

11 *Præterea poſtulatum.* Sequitur alterum diſcrimen, quo definitio ſecernitur ab hypotheſi & poſtulato. Nam omnis hypotheſis vel poſtulatum, aut eſt vniuerſale, aut particulare: atqui definitio nec eſt vniuerſalis, nec particularis: ergo non eſt poſtulatum, nec hypotheſis. Huius ſyllogiſmi in contextu habemus maiorem, & ibi, *definitiones autem*, minorem, concluſio verò eſt repetenda ex partic. 9.

IN CAP. XI. DE PRINCIPIIS QVIBVSDAM OMNIVM SCIENTIARUM COMMUNIBUS.

SVperiori capite generaliter egit de principiis cõmunibus, & propriis: nunc ſpecialiter vult explicare quædam communia axiomata. vnde ſumpta occaſione, docebit, quænam ſint communia omnibus ſcientiis.

1 *Species igitur.* In hac particula agit de ideis: quoniam hæ ſecundum Platonem ſũt principia quędam communia omnibus ſcientiis. exiſtimauit enim Plato nullam eſſe ſcientiam, niſi idearum: propterea quòd demonſtratio eſt rerum æternarum, vt probatum fuit cap. 8. vnde non putauit Plato ſciri poſſe res materiales, vtpote interitui obnoxias, niſi ratione ideæ, quæ eſt æterna. Hoc fundamento vtens Plato, ſic argumentabatur: Demonſtratio eſt: ergo ideæ ſunt. quæ etiam vocantur vniuerſalia præter multa, ſiue ante multa, quia ſunt abiunctæ à rebus ſingulis. Primò Ariſtoteles negat hanc conſequentiam. Secundò cùm ait, *ſed neceſſe*, docet, ex demõſtratione non colligi vniuerſalia ante multa, quæ ſunt ideæ; ſed vniuerſalia in multis, quæ ſunt genera, & ſpecies. Hoc autem docet, vt intelligamus, abſque ideis fieri vt demonſtratio ſit rerum æternarum: quoniam etiam vniuerſalia in multis, æterna ſunt: vt ſpecies humana ſemper manet, licèt ſinguli homines oriantur & occidant. Ariſtoteles igitur à Platone diſſentiens, ſic argumentatur: Eſt demonſtratio, ergo

ergo eſt vnum in multis. Tertiò cùm ait, *qui non erit*, probat conſequentiam, hoc modo: Si non eſt vnum in multis, non eſt vniuerſale: ſi non eſt vniuerſale, non eſt medium: ſupple, ſi non eſt medium, non eſt demonſtratio. hinc Ariſtoteles concludit, ſi non eſt vnum in multis, non eſſe demonſtrationem. Hæc concluſio ſumatur pro maiore propoſitione ſyllogiſmi hypothetici. ſupple minorem, atqui eſt demonſtratio. inde ſequitur concluſio, quæ ponitur in contextu, ibi, *oportet igitur*, nempe eſſe vnum in multis non homonymum, ſed ſynonymum.

2 *Fieri autem.* Poſtquàm refutauit principium commune Platonicum; deinceps vult explicare quædam axiomata communia, & declarare eorum vſum. Eſt autem principium omnibus ſcientiis commune, Contradictionis alteram partem eſſe veram, alteram falſam. Hoc principium, quamuis vnum videatur, tamen duabus partibus conſtat, & in duo principia diuiditur: nempe affirmatio & negatio nõ ſunt ſimul veræ: &, non eſt vtraque ſimul falſa. Prior pars declaratur in hac particula: poſterior in particula ſequenti. Quod ad priorem attinet, Primò Ariſtoteles ponit regulam; inquiens hoc axioma non poni actu in demonſtratione. Intellige non poni expreſſè, ſed tantùm tacitè. veluti cùm demonſtrator ait, Omne corpus naturale eſt mobile. dum accipit hoc eſſe verum, ſimul accipit eſſe falſum quòd non ſit mobile: hoc tamen non exprimit, quia ſatis per ſe manifeſtum eſt. Secundò cùm ait, *niſi oporteat*, adhibet exceptionem ad dictam regulam, niſi (inquit) concluſio ſit ita demonſtranda: quia qualis eſt concluſio, talia debent eſſe principia, vt intelligemus ex ſubiecto exẽplo. Tertiò cùm ait, *probatur autem*, declarat exceptionem modò propoſitam, docens quomodo, cùm actu in cõcluſione ponitur non eſſe ſimul veram affirmationem & negationem, hoc principiũ debeat poni etiam in ſyllogiſmo: & inquit eſſe accommodandum tantùm maiori extremo, non medio termino, nec minori extremo. Idem de iteratione ſeu repetitione docuit libro primo Priorum, capite 38. Quartò cùm ait, *nam ſi conceſſum*, id quod dixit, magis declarat prolato exemplo ſyllogiſmi, in quo principium illud actu & expreſſè ponitur. Volo concludere Calliam eſſe animal & non eſſe non animal. ſumo igitur in maiore propoſitione, hominem eſſe animal & non eſſe nõ animal. deinde in minore ſumo, Calliã eſſe hominem inde rectè cõcludo, Calliam eſſe animal & non eſſe non animal. non ſumo autem hominem non eſſe non hominem; nec ſumo Calliam non eſſe non Calliam: quoniam hæc ad ſyllogiſmum nihil pertinent. nam etiamſi quis concederet hominem ſimul eſſe hominem & non hominem, itẽ Calliam ſimul eſſe Calliam & non Calliam: tamen æquè dicto ſyllogiſmo cõcluderetur, Calliam eſſe animal & non eſſe non animal. Quintò cùm ait, [*Huius*] *autem*, rationem affert, cur non adhibeamus illud principium etiam ad medium terminum. Ratio enim eſt: quia maius extremum poteſt latiùs patere, quã medius terminus, vt animal dicitur de homine, & de non homine. cùm ergo ſumis hominem eſſe animal, nihil ad rẽ facit, ſi dicatur homo ſimul eſſe homo & non homo, quia nihilominùs verè ſumitur eſſe animal, quãdoquidem animal dicitur de homine & de non homine. Eandem rationem poſſumus accommodare ad minus extremum, quam Ariſtoteles breuitatis ſtudio expoſuit ſolùm in medio termino. ſicut enim maius extremum latiùs patet, quàm medius terminus: ita medius terminus latiùs patet, quàm minus extremum. Quare veritati huius propoſitionis, Callias eſt homo, nihil officit, ſi quis dicat Calliam non eſſe Calliam: quia etiamſi non ſit Callias, nihilominùs eſt homo, quãdoquidem homo dicitur etiam de non Callia.

3 *De quauis autem.* Tranſgreditur ad alterũ principium, id eſt, aut affirmationem aut negationem veram eſſe: & inquit, huius principij vſum eſſe in demonſtrationibus ducentibus ad impoſſibile, nempe quia (vt ex 2. lib. Prior. didicimus) ex falſitate concluſionis colligitur falſitas propoſitionis, & ex falſitate propoſitionis colligitur veritas problematis, cui propoſitio illa cõtradicit. Ex eo igitur, quòd vna pars contradictionis, id eſt, propoſitio ſyllogiſmi ducentis ad impoſſibile, eſt falſa, colligimus alteram partẽ, id eſt, problema eſſe verum: quæ conſequentia non valeret, ſi vtraque pars poſſet eſſe falſa.

4 *Atque hæc.* Poſtquàm docuit ſpecialiter vſum duorum illorum axiomatum; nunc dat exemplum vtrique commune, immo generaliter pertinens ad omnia communia principia, nempe ea non eſſe proponenda in ſua maxima communitate, ſed coanguſtata ad proprium ſubiectum, vtputà non dicet mathematicus, aut vera eſt affirmatio aut negatio: ſed dicet, aut linea eſt recta aut non eſt recta. Huius coãguſtationis ratio data eſt cap. 10. part. 3.

5 *Communicant autem.* Docet hæc ge-

neralia axiomata eſſe communia omnibus ſcientiis, nimirum ſecundum analogiam, vt expoſitum fuit dicta partic. 3. Et quia vult explicare quæcumque ſunt omnibus ſcientiis communia, idcirco in hac particula ait axiomata quidem eſſe communia; non tamen ſubiectum, de quo demonſtratur; nec affectiones, quæ demonſtrantur. quod ſatis expoſui ſuprà.

6 *Ac dialectica omnibus.* Pergit in explicandis iis quæ ſunt communia omnibus ſcientiis: & ſecundo loco ponit dialecticam. Ne intelligas totam logicam, neque artem demonſtrandi, ſed dialecticam propriè dictã, quæ ex probabilibus diſſerit, ideò q; non eſt adſtricta certo ſubiecto, ex quo ſumat ſua principia, quæ ſint per ſe, vt facit demonſtrator, ſed vndecumque ſua principia colligit. Rurſus ne intelligas dialecticam docentem, ſed quam ſcholaſtici vocãt vtentem, id eſt, non ipſam artem, ſed vſum artis. Sicut enim alius eſt rhetor, alius eſt orator: ita alius eſt dialecticus docens, alius dialecticus vtens præceptis artis: alioquin, ſi artem intelligas, non minùs apodictica, quàm dialectica dici poſſet communis omnibus ſcientiis. Quomodo autem dialectica in ſcientiis vſum habeat, docebit Ariſtoteles lib. 1. Top. cap. 2. part. 5. & 6.

7 *Et ſi qua* [*ſcientia.*] Tertio loco pluribus ſcientiis communem ponit metaphyſicam, quatenus hæc probat aliarum ſcientiarum principia, non minùs quàm dialectica. Vide lib. 3. Metaphyſ. cap. 3. & 4. Itaque dum ait, *ſi qua*, innuit metaphyſicam.

8 *Dialectica verò.* Differentiam ponit inter dialecticam & metaphyſicã. nam metaphyſica, quamuis ſit cõmunis, quia communiter circa ens verſatur, non circa aliquod ens: tamen, cùm ſit vera ſcientia, certo ſubiecto eſt adſtricta: conſiderat enim ens, non quocumque modo, ſed qua ens: dialectica verò nulli ſubiecto eſt adſtricta: nec magis cõſiderat ens, quà ens, quàm aliã ratione, putà quà mobile, quàquantum, &c. Hoc Ariſtoteles probat ex interrogationibus dialecticis. nam ſi dialectica haberet certum ſubiectũ, non interrogaret: atqui interrogat: ergo non habet certum ſubiectum. Maior probatur illis verbis, *demonſtranti namque*: quia ſcientiæ habentes certum ſubiectum, de ſubiecto demonſtrãt: demonſtrationes verò non fiunt ex interrogationibus. Quid ita? quia demonſtrationum concluſiones certæ ſunt ex ipſa rerum natura depromptæ: vnde etiam principia certa eſſe oportet: qualia non ſunt, quæ ex interrogationibus eliciuntur. nam qui interrogat, vtrùm hoc ſit, an illud; vel vtrùm vera affirmatio, an negatio; dat optionem aduerſario, vtram contradictionis partem eligere velit: & quam partem aduerſarius eligit & concedit, eam ipſe ſumit, & ex ea probat. Quare dialecticus æquè paratus eſt argumentari ex affirmatione & ex negatione. non eſt igitur adſtrictus certæ concluſioni, vt demonſtrator: quia non poteſt ex oppoſitis, id eſt, ex affirmatione & negatione probari eadem concluſio, vt Ariſtoteles docuit in libris de ſyllogiſmo, id eſt lib. 2. Prior. cap. 15.

IN CAP. XII. DE INTERROGATIONIBVS, ET OBITER DE ſcientiarum incremento.

Quia in calce præcedentis capitis viſus eſt interrogationes ſoli dialectico cõcedere, cùm id non ſit intelligendum de omnibus interrogationum generibus, ſed tãtùm de interrogationibus dialecticis, quę ſcilicet aduerſario tribuunt electionem, vt ex ore aduerſarij ſumantur propoſitiones: idcirco Ariſtoteles hoc capite docet eſſe alias quoque interrogationes eſſentiales, & ab his ſeiungit interrogationes à ſcientia alienas. Sunt igitur tria interrogationum genera, id eſt, interrogatio dialectica, interrogatio ſecundum ſcientiam, & interrogatio ſecundum ignorantiam ſcientiæ contrariam. De interrogatione dialectica dictum eſt in extremo capite præcedenti: de reliquis duabus in hoc capite agitur: & primùm de interrogatione ſcientiali vſque ad partic. 8. poſtea de interrogationibus ſecundum ignorantiam.

1 *Si verò idem.* Docet an ſit, & quid ſit interrogatio ſcientialis. probatio autem perſpicua eſt. nam interrogatio & propoſitio idem ſunt. cùm igitur ſint quædam propoſitiones ſcientiales, nempe ex quibus fit ſyllogiſmus ille, id eſt, demonſtratio in qualibet ſcientia, certè hæ ſunt interrogationes ſcientiales, ex quibus fit proprius & eſſentialis ſyllogiſmus, quem vocamus demonſtrationem. Intellige interrogationem & propoſitionem eſſe idem re, differre ratione, quatenus enim affirmatiuè aut negatiuè ſumitur, dicitur propoſitio, veluti, omnis homo eſt animal: quatenus autem interrogatiuè proponitur, appellatur interrogatio, veluti, nónne omnis homo eſt animal? Sic autem demonſtrator interrogat docendi causâ, non vt diſcipulo optionem det affirmandi

mandi vel negandi,ſed vt ex eius ore extorqueat veram propoſitionem, veluti omnem hominem eſſe animal.

2 *Conſtat igitur.* Deinceps ex dictis infert quædam corollaria. Primum corollarium eſt, eam eſſe interrogationem ſcientialem, id eſt, demonſtratiuam, putà geometricam,ex qua aliquid demonſtratur,vel in eadem ſcientia,vel in inferiori, vt in optica.

3 *Ac de his.* Sequitur ſecundum corollarium,quo explicatur,de quibus,& ex quibus habendæ ſint diſputationes ſcientiales ſeu didaſcalicæ. Nam diſputationum varia ſunt genera,& in iis quædam ſunt didaſcalicæ,vt docebit Philoſophus cap.2. Elench. Ait ergo geometram(exempli causâ)ſubire diſputationem debere de his,quorum mentio facta eſt in verbis proximè præcedentibus,id eſt,de his,quæ probantur in geometria,vel in optica: ſubire autem hanc diſputationem ex principiis, & concluſionibus geometricis. Senſus eſt contra geometram poſſe proponi argumenta vel ex primis & indemonſtrabilibus geometriæ principiis, vel ex principiis iam demonſtratis, quatenus concluſio vnius demonſtrationis ſumitur pro principio in alia demõſtratione.Hoc Ariſtoteles docet initio huius partic.Deinde cùm ait,*De principijs*,docet dequibus non oportet geometrã diſputare:& ait, eum non debere diſputare de ſuis principiis. addit tamen limitationem, quatenus eſt geometra,vt oſtendat de principiis non poſſe haberi diſputationem ſciẽtialem ſeu didaſcalicam & demonſtratiuam.ceterùm de principiis diſputari poteſt vel metaphyſicè, vel dialecticè: quandoquidem principia ſcientiarum,vt ſuprà notauimus, à metaphyſico probantur, & à dialectico. De probatione metaphyſica videantur 3. & 4. capita libri 3.Metaphyſ.De probatione dialecticâ cap. 2. part.5. & 6.lib.1.Top. Sic Ariſtot.lib.1. Phyſ.metaphyſicè diſputat de principiis naturalibus contra Parmenidem &Meliſſum: & dialecticè diſputauit de principiis analyticis ſuprà cap.3.

4 *Neque igitur.* Sequitur tertium corollarium:Scientem,putà geometram, non eſſe interrogandum quacumque interrogatione, nec debere eum reſpõdere ad quamcumque interrogationem; ſed tantùm de iis, quæ ſcientiæ illius, putà geometriæ finibus continentur; hoc eſt, reſpondere tantùm debet de his,quæ ad ſcientiam pertinẽt. Exempli gratiâ geometra nõ debet reſpondere de numeris quatenus geometra eſt,ſed de lineis,& figuris.

5 *Si[quis]verò ſic diſputet.*Sequitur quartum corollarium, quo explicatur quinam rectè ſecundum ſcientiam diſputent, vel ſecus.Dico,ſecundum ſcientiam:quia hîc loquimur de diſputatione demonſtratiua,non de topica. Primò Ariſtot. proponit regulam de iis qui rectè diſputant:& inquit eum rectè diſputare, qui diſputat cũ geometra, quatenus eſt geometra. Secundò cùm ait, *ſi ex his*,declarat eam regulam, & docet cũ diſputare cum geometra,quatenus eſt geometra, qui ex his probat ſeu diſputat. Verbum *ex his*, explicari debet ex præced. partic.id eſt, ex his, de quibus rectè interrogatur,& de quibus interrogatus debet reſpondere geometra. Tertiò cùm ait,*ſin minus non rectè*, tradit contrariam regulam pertinentem ad eos, qui malè diſputant de iis,de quibus diximus rectè geometram interrogari.

6 *Sed & manifeſtum.* Quintum corollarium eſt, eum eſſe verum elẽchum ſcientialem,qui ex principiis ſcientiæ redarguit.

7 *Quocirca apud.*Sextum corollarium eſt,non eſſe de rebus ad ſciẽtiam aliquam, putà geometriam, pertinentibus diſputandum apud ſcientiæ illius ignaros. Intellige, etiamſi illi ſint præceptis logicis imbuti.Loquimur enim de diſputatione ſcientiali,quæ fit ex ſcientiæ illius principiis.vnde ſcientiæ illius ignarus nõ cognoſcet, rectène,an ſecus inſtituatur diſputatio.

8 *Quia verò.* Hactenus locutus eſt Philoſophus de interrogationibus ſcientialibus,quas exempli causâ vocatgeometricas. nunc agere incipit de interrogationibus nõ geometricis, id eſt, à ſcientia alienis: ac de his proponit tres quæſtiones. Prima quæſtio eſt,an ſint interrogationes quædam nõ geometricæ,id eſt,alienæ à ſcientia. Altera quæſtio proponitur ibi, *& in quaque*.cùm enim in quacumque ſcientiâ ſint quædã interrogationes ſecundum ignorãtiam; ſiquidem in quacumque ſciẽtia peccari aliquando poteſt: quæritur, quænam harum ſint geometricæ,vel non geometricæ.i. ad ſciẽtiam petineant,vel non pertineant. Tertia quęſtio proponitur ibi, *& vtrum ſyllogiſmus*, nempe qui ſint ſyllogiſmi ſecundum ignorantiam,id eſt,quomodo fiant praui ſyllogiſmi in ſcientiis,vtrùm peccẽt in materia, quia propoſitiones ſint falſæ; an in forma, quia non ſint ſeruatæ regulæ ſyllogiſmorum.hæc enim eſt ſententia verborum Ariſtotelis, dum quærit, *vtrùm ſyllogiſmus, qui [eſt] ſecundum ignorantiam*, id eſt, prauus ſyllogiſmus, qui in aliqua ſcientia extruitur,ſit *ex oppoſitis*, id eſt, ex propoſitionibus

de declarans quomodo medius terminus ſit duplex, ſeu bis ponatur in ſyllogiſmo, inquit hoc ideo fieri, quia aliud, id eſt, maius extremū de hoc omni dicitur, id eſt, medio termino vniuerſaliter attribuitur in maiori propoſitione: & hoc, id eſt, medium, de alio omni dicitur, id eſt, minori extremo vniuerſaliter attribuitur in minori propoſitione. Deinde ait, *attributum verò*, ſoluit tacitā dubitationē. quæreret enim aliquis poſſet, cur Ariſtoteles modò dixerit dici de omni, non autem omne dici. Reſpondet: quia nota illa vniuerſalis *Omne*, adiungi debet ſubiecto, non attributo propoſitionis. Hoc iam fuit expoſitum in lib. de Interpretat. cap. 7. partic. 3. & 4. & Prior. lib. 1. cap. 27. part. 7. 8. 9. Deinde ait, *hæc autem*. Poſt pręmunitionem, nunc declarat rationē differentiæ inter mathematicas & diſputationes. Nam *hæc*. i. tres termini ſyllogiſtici, quaſi intellectu cernuntur: ſubaudi, in mathematicis. Quid ita? quia mathematicus vtitur deſcriptionibus illos terminos repræſentantibus. vnde ſicut cernimus oculis corporeis circulum (exempli gratiâ) in abaco depictum: ita videmus animo circulum geometricum, ſiue abſtractum, qui per materialem illum circulum repræſentatur: in diſputationibus autē hæc latent, & ſunt magis obſcura, quia nullæ adhibentur deſcriptiones, quæ ſingulas res oculis noſtris repræſentent. Deinde ait, *an omnis*. Quod modò dixit, declarat hoc exemplo: Omnis circulus eſt figura, aliquod carmen eſt circulus, ergo aliquod carmen eſt figura. Hæc enim in diſputationibus ſunt obſcura: ſed ſi deſcribatur circulus, vt fit in mathematicis: manifeſtū eſt, omnē circulū eſſe figuram, carmē autem non eſſe circulū.

11 *Non oportet*. Sequitur ſecundum paralogiſmi genus: quia propoſitio ſeu propoſitiones ſunt particulares. Hic paralogiſmus videtur maximè reperiri in mathematicis, in quibus videtur demōſtrari per propoſitiones confectas ex ſingularibus in abaco deſcriptis. Hunc errorem Ariſtoteles refellit: quia mathematicus non demōſtrat ex iis, quæ deſcribit; ſed ex vniuerſalibus, quæ per deſcriptiones illas quodammodò reprę ſentantur, & declarantur. Vide part. 10. cap. 10. & lib. 1. Prior. cap. 41. Quod attinet ad ſeriē contextus, primò Ariſtoteles inquit non eſſe hoc obiiciendum mathematico, quaſi vtatur propoſitione inductiua. i. particulari. Inductiuā vocat, quę cōſtat ex terminis ſingularibus, vel quia inductiones fiūt ex ſingularibus, vel quia ſingularia inducūtur. i. educuntur ſeu proferūtur & depromuntur. nam hoc modo inducere accipiebat etiam cap. 1. partic. 5. & alibi. Hæc eſt ſententia primorum verborum contextus. Sed vt magis inhæream verbis, & ea magis declarem, Ariſtoteles inquit, ſi mathematicus vtatur propoſitione inductiua, id eſt, ſi loquatur de linea, vel triangulo, vel alia figura à ſe in abaco deſcripta: non debes contra id obiectionē tuam dirigere, id eſt, non debes eo nomine mathematicum reprehendere, quaſi demonſtret ex ſingularibus. Hoc deinde cōfirmat, cùm ait, *nam quemadmodum*. Quorum verborū ſenſus eſt: Si obiectionem tuam dirigas contra propoſitionem inductiuam, ſeu cōtra diagrāma mathematicū: tātum abeſt, vt mathematicum redarguas, vt potiùs ipſe pecces. ſicut enim propoſitio debet eſſe vniuerſalis, ita etiā obiectio: quandoquidē propoſitio & obiectio re idē ſunt, vt dictū fuit in 1. partic. atqui tua obiectio eſt particularis: ergo mala. Quòd propoſitio debeat eſſe vniuerſalis, probat Philoſophus illis verbis, *quia non erit*, hoc modo: Propoſitio particularis non eſt vera in omnibus: atqui propoſitio demonſtratiua eſt vera in omnibus: ergo propoſitio demonſtratiua, non eſt particularis. Quòd autem obiectio debeat eſſe vniuerſalis, primùm ibi, *eadem enim ſunt*, probat argumento, quod paulò antè retuli, id eſt, arguendo à propoſitione ad obiectionē; quia re idem ſunt propoſitio & obiectio. quomodo autem idem ſint, conſequenter declarat, cùm ait, *quam enim*. Senſus eſt, eam quæ vocatur obiectio quatenus opponitur propoſitioni aduerſarij, appellari propoſitionē quatenus ex ea extruitur ſyllogiſmus. Vnde lib. 2. Priorum, cap. 26. obiectio definita fuit propoſitio propoſitioni contraria. Atqui ibi dictū fuit, obiectionem eſſe vel vniuerſalē vel particularem: hîc verò dicitur omnis eſſe vniuerſalis. rectè. nam in propoſitionibus ita res habet. audiuimus enim in Prioribus alias eſſe propoſitiones vniuerſales, alias particulares: hic verò dicimus non eſſe propoſitionē, niſi ſit vniuerſalis, nempe quia loquimur de propoſitionibus demonſtratiuis, & de obiectionibus demonſtratiuis, quarum hoc eſt proprium, vt ſint vniuerſales, vt per eas poſſit oppoſitum demonſtrari.

12 *Accidit autem*. Sequitur tertium paralogiſmi genus, cùm arguitur ex duabus propoſitionibus affirmantibus in ſecunda figura: cuius exemplum eſt argumentatio Cænei. Quod multiplici proportione augetur, celeriter augetur: atqui ignis celeriter augetur: ergo ignis multiplici proportione augetur: Ariſtoteles ait hunc non eſſe ſyllogiſmum; quia peccat in

regulas ſecundæ figuræ. Deinde cùm ait, *ſed ſi celerrimè*, oſtendit quomodò ſint concipiendæ propoſitiones, vt rectè concludatur: & inquit ita eſſe arguendum, nimirum in prima figura. Quod celeriter augetur, multiplici proportione augetur: atqui ignis celeriter augetur: ergo ignis multiplici proportione augetur. Dicitur autem multiplici proportione augeri, quando ipſa ratio augetur: veluti ſi ex vno fiant duo, quantitas duplatur. ſi deinde ex duobus fiant quatuor, iterum duplatur. ſic ergo augetur numerus, non augetur ratio: quia ſicut inter vnum & duo eſt ratio dupla, ita etiam inter duo & quatuor eſt ratio dupla. ſed ſi ex duobus fiant quatuor, deinde ex quatuor fiant ſedecim: adeo vt ſicuti numerus binarius in ſe ipſum ducebatur, quia bis duo faciunt quatuor, ita etiam quaternarius in ſe ipſum ducatur: (quatuor enim quater accepta, efficiunt ſedecim) tunc non tantùm augetur numerus, ſed etiam ratio: quandoquidem inter duo & quatuor eſt ratio dupla, inter quatuor autem & ſedecim quadrupla. Deinde cùm ait, *interdum igitur*, docet non omnes ſyllogiſmos ex duabus affirmantibus in ſecunda figura eſſe vitioſos. nam ſi maior propoſitio ratione materiæ reciprocetur, ſyllogiſmus eſt vtilis: quia per cõuerſionem maioris reſoluitur in Barbara, licèt hoc quandoque non videatur, id eſt, licèt videatur paralogiſmus, quia non animaduertimus maiorem reciprocari. Eiuſmodi ſyllogiſmo vſus eſt Ariſtoteles cap. 6. part. 1. & aliis locis.

13 *Quòd ſi non poſſet.* Hactenus de paralogiſmis, quorum vitium in forma conſiſtit: nunc loquitur de prauis ſyllogiſmis ratione materiæ, id eſt, qui conſtant ex propoſitionibus falſis. Hos quoque minùs in mathematicis, quàm in diſputationibus reperiri oſtendit: quia in mathematicis plerumque termini reciprocantur, ita vt non minùs veritas propoſitionum colligatur ex veritate concluſionis, quàm veritas concluſionis ex veritate propoſitionum: quod manifeſtum eſt legentibus Elementa Euclidis. Secus eſt in diſputationibus, in quibus etiam ex propoſitionibus falſis colligitur concluſio vera. Differentiæ ratio eſt: quia ex diuerſis locis topicis differitur, mathematicus verò argumentatur ex definitione, & natura rei ſubiectæ.

14 *Augentur autem.* Occupat tacitam obiectionem, quæ ex proximè dictis oritur. Nam ſi mathematici demonſtrant per definitiones, non per accidentia: vnde fit, vt ſint tam multę demonſtrationes mathematicę? nam cuiuſque rei vna eſt definitio, multa accidentia. Reſpondet Ariſtoteles demonſtrationum numerum in mathematicis augeri, non quia per plura demonſtretur eadem concluſio, ſed per aſſumptionem, id eſt, quia ſemper adiunguntur & probantur nouæ concluſiones. Hoc autem contingit duobus modis, id eſt, vel in directum, vel ex tranſuerſo. In hac particula declaratur modus multiplicandarum demonſtrationum in directum. veluti ſi demonſtretur α de β, deinde β de γ poſtea γ de δ, & ita deinceps: verbi gratiâ, ſi probetur mobile de corpore naturali, & eſſe in loco de corpore mobili, & finitum de eo quod eſt in loco: ita ſunt plures demonſtrationes ſubordinatæ.

15 *Et in tranſuerſum.* Declarat alterum modum augendarum diſciplinarũ ex tranſuerſo, id eſt, cùm demonſtratur eadem affectio de diuerſis ſubiectis: vt in exemplo illo, de quo ſuprà cap. 5. part. 4. Commutata proportio demonſtratur de numeris, de lineis, de ſolidis, & de temporibus. Ariſtoteles autem proponit aliud exemplum, nẽpe ſi per medium *impar*, probetur ternarium eſſe finitum vel infinitum; & per medium *par*, probetur binarium eſſe finitum vel infinitum. Sunt enim duæ demonſtrationes: quia duæ ſunt concluſiones. & quamuis vna ſit affectio; tamen duo ſunt ſubiecta, & duo media. Prior demonſtratio ita erigitur: Omne impar eſt finitum vel infinitũ: omnis ternarius eſt impar: ergo omnis ternarius eſt finitus vel infinitus. Poſterior ita extruitur: Omne par eſt finitum vel infinitum: omnis binarius eſt par: ergo omnis binarius eſt finitus vel infinitus. In verbis contextus notandum eſt, Ariſtotelem accipere *ποσὸν*, id eſt, quantum, ſeu tantum, pro finito. Pręter verba autem notandum eſt, etiam alio modo maximè vſitato euenire, vt ſint plures demonſtrationes in eâdem ſcientiâ, nempe ſi demonſtrentur plures affectiones de eodem ſubiecto: veluti ſi de Luna probetur figura ſphærica per accretionẽ luminis, & eclipſis per interpoſitionem terræ, vt audiemus cap. ſeq. Eſt adhuc & alius modus augendarum demonſtrationum: quia non ſolùm conſideratur ſubiectum generaliter, ſed etiam ſingulæ eius ſpecies. vnde & affectiones generales de genere, & ſpeciales de ſpeciebus demonſtrantur.

IN CAP. XIII. QVO DECLARANTVR DIFFERENTIAE demonſtrationis ſeu ſcientiæ quòd ſit, & cur ſit.

POſtquàm expoſuit materiam veræ demonſtrationis, id eſt, propoſitiones, ex quibus demonſtratio conficitur: nunc diſtinguit veram & propriè dictam demonſtrationem, de qua hactenus locutus eſt, à demonſtratione minùs propriè dicta; ſimúl que veram ſcientiam à ſcientia impropriè dicta.

1 *Scire autem.* Inter ſcientiam & ſcientiam, item inter demonſtrationem & demõſtrationem duobus modis Ariſtoteles diſtinctionem ponit. Primò namque hæc conſiderat in eadem ſcientia; poſtea in diuerſis. Obſerua ſcientię verbum eſſe homonymũ. Cùm dico in eadem ſcientia, intelligo ſcientiam totalem, vt phyſicam vel geometriam. Cùm dico ſcientiam à ſcientia diſtingui, intelligo ſcientiã particularem alicuius cõcluſionis. Primò igitur conſiderat diſtinctionem in eadem ſcientia: quia τὸ διότι demonſtratur, & vera ſcientia habetur per cauſam proximam: τὸ ὅτι verò demonſtratur & ſcientia minùs propriè dicta habetur vel per effectum, vel per cauſam remotam. Ait, *primùm quidem in eadem ſcientia.* Huic articulo *primùm*, nihil eſt quod reſpondeat in hac particula. nã ſecunda cõſideratio demũ incipiet in partic. 13. Ait, *non ex immediatis*, id eſt, non per cauſam proximã, ſed per remotã. Ait, *non accipitur prima cauſa.* Primum, & immediatum, & indemonſtrabile, idẽ valent, vt iã notaui cap. 2. partic. 6. Ait, *quæ reciprocantur.* Reciprocari intellige cauſam proximã & eius effectũ. Ait, *quæ ſibi inuicem attribuuntur.* Hæc ſunt, quæ ſuprà dixit reciprocari; nempe cauſa proxima & effectus. Ait, *notius.* Intellige notius ſecũdum nos, nõ ſecundũ naturã. Ait, *itaque ex hoc.* Hinc collige, quod & Ariſtoteles diſertè tradit Ethicor. lib. 1. cap. 2. incipiendũ eſſe à notioribus ſecundũ nos; niſi ea, quæ ſunt notiora ſecũdum naturam, ſint nobis quoque notiora.

2 *Veluti quòd planetæ.* Declarat demonſtrationem ab effectu, & eam confert cũ vera demonſtratione à cauſa. Cùm autem demonſtretur vel per effectum proximum, vel per remotum: incipit ab effectu proximo: & oſtendit, ex iiſdem terminis, aliter tamẽ atque aliter acceptis, fieri demonſtrationẽ ab effectu, & demonſtrationẽ à cauſa. Hoc declarat duobus exẽplis. In primo exẽplo ſumuntur hi termini, planetæ, non ſcintillare, propè eſſe. Planetæ ſemper ſunt minus extremũ: reliqui duo termini variant. nã ſi accipias propè eſſe, pro maiori extremo, & nõ ſcintillare, pro medio termino: efficies demonſtrationem ab effectu. cõtrà ſi accipias propè eſſe pro medio termino; non ſcintillare pro maiori extremo: demonſtrabis per cauſam. nam planetas propè eſſe, eſt cauſa cur non ſcintillent: non ſcintillare autem, non eſt cauſa cur propè ſint. In hac igitur particula extruitur demõſtratio ab effectu, hoc modo: Quod non ſcintillat, propè eſt: planetæ non ſcintillant: ergo planetæ propè ſunt. Ne dicas eſſe minorẽ negantẽ in prima figura. nã reuera eſt affirmãs ex attributo infinito, perinde ac ſi dicamus, planetę ſunt nõ ſcintillantes, vel, planetæ ſunt quod nõ ſcintillat: medius enim terminus non eſt ſcintillare, ſed quod non ſcintillat.

3 *Accidit etiam.* Nunc extruit ex iiſdem terminis demõſtrationem per cauſam: Quod propè eſt, non ſcintillat: atqui planetę propè ſunt: ergo planetę non ſcintillant. Hic quoque intellige eſſe demonſtrationem & concluſionem affirmantem, licèt primâ facie negans videatur. tunc enim cõcluſio negat, cùm maius extremum negatur de minori. quod hic nõ contingit. maius enim extremum non eſt ſcintillans, ſed id quod non ſcintillat: hoc autem de planetis affirmatur, non negatur.

4 *Rurſus vt oſtendunt.* Tranſgreditur ad alterum exemplum: in quo ſumuntur hi termini: Luna, augmentum luminis quod paulatim accipitur, & globoſum ſeu ſphæricum. Forma ſphærica eſt cauſa cur Luna ita accipiat luminis incremẽtũ. luminis autẽ incrementũ non eſt cauſa cur Luna ſit ſphærica. In hac particula extruit demonſtrationem ab effectu. Quod paulatim recipit luminis incrementum à Sole, eſt globoſum: atqui Luna ita augetur ſeu recipit paulatim luminis incrementum à Sole: ergo eſt globoſa.

5 *At ſi è contrario.* In iiſdem terminis erigit demonſtrationem à cauſa: Quod eſt globoſum, ita augetur: Luna autem eſt globoſa: ergo Luna ita augetur. In his duobus exemplis expoſitis poteſt demonſtrari cauſa per effectum, & effectus per cauſam: quia cùm ſit cauſa proxima, & effectus proximus; reciprocantur.

6 *In quibus autem.* Nunc loquitur de demonſtratione per effectum remotum; & ait in his terminis tantùm demonſtrari poſſe cauſam per effectum, non etiam effectum per cauſam. Ratio eſt: quia poſitâ cauſâ remotâ, non neceſſariò ponitur effe-

ctus; quamuis eâ cauſâ ablatâ, neceſſariò tollatur eff-ctus. Exempli gratiâ, ex eo quòd homo eſt aptus ad ridendum, poſſum probare hominem eſſe animal: ſed ex eo quòd eſt animal, non probatur eſſe aptus ad ridendum. Ait *media*, id eſt, cauſæ & effectus. Ait *non reciprocantur*: quia cauſa, cùm ſit remota, latiùs patet, quàm effectus.

7 *Item in quibus.* Hactenus de demonſtratione ab effectu proximo, vel remoto, quare vtraque eſt τὸ ὅτι, non τὸ διότι, deinceps loquitur de demonſtratione à cauſa remota: & hîc quoque demonſtrari tantùm τὸ ὅτι, non τὸ διότι: quia non affertur cauſa, id eſt, vera & proxima cauſa. Vera enim cauſa eſt, quâ poſitâ, neceſſariò ponitur effectus: cauſa verò remota non eſt talis.

8 *Veluti cur non reſpirat.* Affert exemplum demonſtrationis à cauſa remota, nēpe ſi probetur parietem non reſpirare, quia nōn eſt animal. nam animal eſt cauſa remota reſpirationis: habere autē pulmonem, eſt cauſa proxima: vnde animalia quæ pulmone carent, non reſpirant. Ait, *etenim ſi hæc.* Probat hoc, non eſſe animal, non eſſe cauſam cur non reſpiretur. eodem modo probari poteſt de quacumque cauſa remota. ſic enim arguit: Si non eſſe animal, eſt cauſa cur non reſpiretur: eſſe animal, eſt cauſa cur reſpiretur: atqui poſterius eſt falſum: ergo & prius. Maiorem probat ex generali axiomate, cùm ait, *vt ſi negatio*: quia ſi negatio eſt cauſa negationis, etiam affirmatio eſt cauſa affirmationis. Et quia hoc axioma eſt obſcurum: id exemplo declarat, cùm ſubiicit, *veluti ſi intemperies.* Nam ſi hæc negatio, calida & frigida non ſunt bene temperata, eſt cauſa huius negationis, id eſt cur homo nō bene valeat: etiam affirmatio oppoſita erit cauſa affirmationis oppoſitę, id eſt, calida & frigida eſſe bene tēperata, erit cauſa cur homo bene valeat. Poſtea cùm ait, *ſimiliterque ſi affirmatio*, obiter oſtendit hoc axioma reciprocari, id eſt, ſicuti arguebamus à negatione ad affirmationem, ita poſſe argui ab affirmatione ad negationē. nam ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, etiam negatio eſt cauſa negationis oppoſitæ. In ſumma ſpectantur duæ affirmationes, & duæ negationes. prima negatio eſt oppoſita primæ affirmationi: & ſecunda negatio ſecundæ affirmationi. His ita poſitis, dicimus: ſi affirmatio prima eſt cauſa affirmationis ſecundæ, negationem primam eſſe cauſam negationis ſecundæ. Item ſi negatio prima eſt cauſa negationis ſecundæ, affirmationem primam eſſe cauſam affirmationis ſecundæ. Deinde ait, *in iis verò.* Hæc eſt minor propoſitio dicti ſyllogiſmi hypothetici, id eſt, animal non eſſe cauſam reſpirationis. Tandem cùm ait, *non enim*, probat eam minorem: quia non omne animal reſpirat. Probatio hæc in ſyllogiſmum ita reſoluitur: Si animal eſſet cauſa reſpirationis, omne animal reſpiraret: atqui non omne animal reſpirat: ergo animal non eſt cauſa reſpirationis. Maior patet: quia poſitâ cauſa ponitur effectus. Minor patet: quia animalia pulmone carentia non reſpirant.

9 *Fit autem ſyllogiſmus.* Oſtendit demōſtrationem à cauſa remota fieri in ſecunda figura, vt in hoc exemplo: Quicquid reſpirat, eſt animal: nullus paries eſt animal: ergo nullus paries reſpirat.

10 *Aſſimilantur autem.* Comparat huiuſcemodi cauſas remotas iis quæ dicuntur hyperbolicè. ſicut enim in hyperbolicis orationibus plus dicitur, quàm oporteat: veluti, *it clamor cælo*: nam clamor cœlum verſus oritur, ſed ad cœlum non peruenit: ita cùm demonſtramus per cauſam remotam, plus aſſumimus, quàm oporteat. dicimus enim non reſpirare, quia non eſt animal: oportebat autem anguſtiùs loqui, & dicere, quia non habet pulmonem. habens enim pulmonem, eſt ſpecies animalis: quandoquidem animalia quædam pulmonē habēt, alia pulmone carent. Ait *abſcedendo*, id eſt, diſcedendo à proprio termino ad terminum magis generalem, veluti à non habente pulmonem ad non animal.

11 *Quale[eſt.]* Huc refert demonſtrationem Anacharſidis Scythæ, qui in Græcia interrogatus an in Scythia eſſent tibicines, reſpondit non eſſe tibicines, quoniam ibi non eſſent vites. Vſus eſt cauſa remota. nam quia ibi non ſunt vites, non eſt vinum: & quia non eſt vinum, non inebriantur: & quia non inebriantur, non ſunt tibicines. Sic Anacharſis ſubobſcurè intemperantiam Græcorum taxare & Scytharum temperantiam commendare voluit. Demonſtratio Anacharſidis extruitur in ſecunda figura, hoc modo: Tibicines ſunt, vbi ſunt vites: ſed apud Scythas non ſunt vites: ergo apud Scythas non ſunt tibicines.

12 *Ergo in eâdem.* Epilogo concludit tractatum de differentia demonſtrationis τὸ ὅτι, καὶ τὸ διότι.

13 *Alio autem modo.* Tranſgreditur ad differen-

differentiam τοῦ ὅτι καὶ τοῦ διότι, quæ in diuerſis ſcientiis ſpectatur, quoniam in alia ſcientia habetur τὸ διότι, id eſt, cauſa, in alia τὸ ὅτι, id eſt, cognitio quòd res ſit. Hoc contingit in ſcientiis ſubalternis: quia ſuperior continet cauſam, inferior effectum, vt declarabitur in partic. 15.

14 *Ferè autem.* Docet quaſdam ſcientias ſubalternas ferè eſſe ſynonymas, quoniam habent idem nomē & quodammodo eandem definitionem: vt putà mathematica & nautica ſyderum cognitio communi nomine appellātur aſtrologia, & communiter aſtrologia deſcribi poteſt cognitio eorum quæ in cœlo ſunt.

15 *Hic enim.* Cùm dixerit aliam ſcientiam cognoſcere cauſam, aliam effectum: nunc docet, quænam illæ ſint: & ait effectum, ſeu quòd ſit, cognoſci in inferiori, quæ magis ad ſenſum accedit, cauſam verò in ſuperiori, quæ continet principia. Ait, *ac ſæpe ignorant quòd* [*res*] *ſit.* Mathematici quamuis habeant τὸ διότι: tamen ſæpe ignorant τὸ ὅτι. Hæc ſententia videtur falſa eſſe. nam demonſtratio per cauſam ſimul facit nos ſcire quòd res ſit, & cur ſit. Reſpondeo ſcientiam ſuperiorem ideo cognoſcere tantùm τὸ διότι: quia habet cauſam, ſed eam non applicat, id eſt, per eam non demonſtrat concluſionem ſcientiæ inferioris. itaque habet tantùm maiorem propoſitionem, in qua continetur cauſa. Exempli gratiā, medicus nouit vulnera orbicularia tardiùs ſanari, non per cauſam, ſed per experientiam: itaque nouit quòd ſit, non nouit cur ſit. cauſa enim eſt geometrica, quia figura circularis eſt omnium maxima. hanc cauſam nouit geometra: ſed hoc axioma conſiderat generaliter, non accommodat vulneri orbiculari: proinde etiamſi habeat τὸ διότι, tamen non cognoſcit τὸ ὅτι. æquè enim poteſt geometra ignorare vulnera orbicularia tardiùs ſanari, vt medicus figuram circularem maximam eſſe. geometra igitur cognoſcit ſolùm propoſitionem vniuerſalem. & hoc Ariſtoteles ſignificat ſequentibus verbis, *quemadmodum qui vniuerſale* &c. Deinde cùm ait, *hæ autem ſunt*, magis declarat quænam ſint hæ ſcientiæ, quæ conſiderant tantùm vniuerſale, non particulare, ideóque continent τὸ διότι, non τὸ ὅτι: & inquit eſſe eas, *quæ, cùm aliud ſint ſecundum eſſentiam*, id eſt, cùm eſſentialiter differant à ſcientiis inferioribus, *vtuntur formis*, id eſt, verſantur in formis à materia abiunctis: vt geometria in magnitudinibus, & arithmetica in numeris, ſicut ipſe Ariſtoteles ſtatim declarat, cùm inquit, [*etenim ſcientiæ.*] Obſerua formas dici omnia abſtracta à materia, etiamſi accidentia ſint: vt quantitates, in quibus verſantur mathematicæ. quamuis enim forma plerumque ſignificet rei eſſentiam, & plerumque referatur ad categoriam ſubſtantiæ: interdum tamen complectitur etiam accidentia: ita vt dicamus alias eſſe formas ſubſtantiales, alias accidentales. Deinde cùm ait, *quamuis enim*, ſoluit obiectionem quandam contra id quod modò dixit, formas mathematicas eſſe abiunctas à materia. Opponitur enim, quòd circuli, quadrata, & cetera mathematica non reperiuntur, niſi in aliqua materia. Reſpondet Ariſtoteles, ea quidem non exiſtere ſeparata à materia, ſed tamen ita conſiderari à mathematico: non ſunt enim in ſubiecto & materia, quatenus ad mathematicum pertinent. Dices, quid ita? Reſpondeo: quia mathematicus non conſiderat harum rerum exiſtentiam, ſed eſſentiam, & proprietates, quæ non pendent à materia ſubiecta.

16 *Vt autem.* Monet, non tantùm binas ſubalternas eſſe poſſe, ſed etiam plures, quamuis hactenus in binis tantùm exempla dederit. ac dat exemplum, in quo ſunt tres ſcientiæ ſubordinatæ. nam tractatus de iride ſubiicitur opticæ, & optica geometriæ: quia ſicut opticus accipit principia à geometra; ita qui tractat de iride, accipit principia ab optico. Idcirco ait Ariſtoteles, de iride phyſicum cognoſcere quòd ſit: opticum autem, qui in hoc tractatu ſuperior eſt phyſico, cognoſcere cur ſit. Sed quomodo opticus cognoſcit cur ſit? Ait Ariſtoteles, *aut ſimpliciter, aut ratione ſcientiæ* [*mathematicæ.*] Senſus eſt, opticum habere cauſas iridis, vel quatenus eſt opticus, vel quatenus accipit principia à geometra.

17 *Ex iis quoque.* Declarauit diſcrimen cognitionis quòd ſit, & cognitionis cur ſit, in ſcientiis ſubalternis: nunc docet idem diſcrimen reperiri etiam in ſcientiis non ſubalternis: vt in exemplo, quod proponere anteuerti: quia medicus nouit vulnera orbicularia tardiùs ſanari: geometra autem habet cauſam, quia figura circularis eſt maxima. Quærunt interpretes, vter demōſtret per cauſam vulnera orbicularia tardiùs ſanari. Quidam dicunt geo-

me tam hoc demonſtrare, quia ipſe habet cauſam. Plerique hoc tribuunt medico, vt principia mutuctur à geometra. Sed vtraque ſententia falſa videtur. Nam geometra cùm non agat de vulneribus, ſi hoc demonſtraret, concluſio eſſet heterogenea, contra præcepta ab Ariſtotele ſuprà tradita. Quòd ſi medicus hoc demonſtraret, principia eſſent heterogenea, & ex vna ſcientia transferretur ad alteram non ſubalternam, id eſt, à geometria ad medicinam: quod etiam Ariſtoteles ſuprà prohibuit. Huic argumento illi reſpondent, alias ſcientias eſſe ſimpliciter & omnino ſubalternas, ſicut optica ſubiicitur geometriæ, & harmonica arithmeticę; alias verò ſecundum quid, id eſt, ratione quorundam problematum, ſeu cuiuſdam problematis, vt ratione dicti problematis de vulneribus orbicularibus inquiũt medicinam ſubiici geometriæ. Hæc reſpõſio eſt omnino reiicienda. Primùm enim reddit vniuerſam Ariſtotelis doctrinam inanem, dum prohibet transferri principia de ſcientia ad ſcientiã. dicam enim ſemper transferri poſſe: quia quantum ad ea problemata, altera ſcientia alteri ſubiicitur. nec poteſt afferri vlla ratio, cur potiùs geometria & medicina ſint ſubalternæ ratione illius problematis de vulneribus orbicularibus, quàm alię duę quæcunque ſcientię, quę ita ſe habeant, vt ex principiis ab vna acceptis poſſint probari concluſiones alterius. itaque fieret, vt ſemper demonſtrationes transferri poſſent, & propoſitiones numquàm dicerentur heterogeneæ, quia ſemper viderentur ſumptæ ex ſcientia ſuperiori, & tranſlatę ad inferiorem: quod Ariſtoteles antea conceſſit. Præterea medicus non poteſt ex natura circuli probare vulnera orbicularia tardiùs ſanari: quia ſicuti cauſa illa eſt generalis, ita etiam accommodari debet ſubiecto generali, vt Ariſtoteles docuit cap. 4. partic. vlt. Quid dicendum? Geometra generaliter nouit figuram orbicularem eſſe maximam, proinde habere partes maximè diſtantes, nec facilè coëuntes. hanc generalem doctrinam medicus accommodat vulneri orbiculari: ſic tamen, vt demonſtrare non ſit dicendus. nam & Ariſtoteles ſuprà negabat eſſe veram demonſtrationem, ſi duo recti demonſtrarentur de ſpeciebus trianguli.

IN CAP. XIV. DE FIGVRA SYLLOGISMI DEmonſtratiui.

EXpoſito fine & materiâ demonſtrationis, (nam finis eſt ſcientia τὸ διότι: materia verò ſunt propoſitiones neceſſariæ, propriæ, & reliquis conditionibus antea expoſitis prǽditæ) tandem demonſtrationis formam declarat, & oſtendit eam potiſſimùm fieri in prima figura. nam quam ſuprà extruebat in ſecunda figura cap. prox. part. 9. ea non eſt vera demonſtratio pariens ſcientiam τὸ διότι, ſed demonſtratio per cauſam remotam pariens ſcientiam τὸ ὅτι.

1 *Ex figuris.* Proponit problema, quod eſt probaturus, primam figuram eſſe maximè idoneam ad pariendam ſcientiam. quod perinde eſt, ac ſi diceret in ea fieri demonſtrationes: quia demonſtrationes ſcientiam gignunt. Hoc problema deinceps quatuor rationibus confirmabit.

2 *Nam mathematicæ.* Prima problematis confirmatio ſumitur ex eo, quòd omnes ſcientiæ maximè vtuntur prima figura.

3 *Ideóque ob hæc.* Secunda confirmatio eſt: quia potiſſimùm per primam figuram cognoſcitur cur ſit: eſt igitur maximè ſcientialis, ſeu demonſtratiua: quia vera ſcientia eſt ſcientia cur ſit.

4 *Deinde ſcientia.* Tertia confirmatio eſt: quia per ſolam primam figuram probatur quid ſit. valet autem conſequentia à definitione explicante quid ſit, ad demonſtrationem, propter coniunctionem & affinitatem, quæ eſt inter hæc duo, vt Ariſtoteles attigit ſuprà cap. 8 part. 2. & pluribus declarabit libro ſeq. Antecedens autem, id eſt, in ſola prima figura probari quid ſit, perſpicuè probatur ab Ariſtotele, quia omnis definitio vniuerſaliter attribuitur definito, & de eo affirmatur: ergo nec probari poteſt in ſecunda, nec in tertia figura: quia in ſecunda tantùm colligitur negatio, in tertia tantùm particulare.

5 *Inſuper hæc.* Quarta confirmatio eſt: quia prima figura non eget ſecunda, vel tertia: hæ verò egent prima; quoniam per primam denſantur, & augentur, donec ad prima & immediata principia perueniatur. Dicuntur ſecunda & tertia figuræ denſari per primam, quatenus debent ad eam referri, & in eam reſolui: quia (vt didicimus ex libro 1. Prior.) ſyllogiſmi ſecundæ & tertiæ figuræ ſunt imperfecti,

fecti, & per primam perficiuntur. dum autem hoc fit, dicuntur ſyllogiſmi denſari: quia propoſitiones conuertuntur, ita vt numerus propoſitionum augeatur ad probandam eandem concluſionem. In hac denſatione.i. in ſyllogiſmis ita perficiendis manifeſtum eſt reliquas duas figuras primâ egere. Egent etiam primâ in ſyllogiſmis augendis. Dicuntur augeri, quando fiunt proſyllogiſmi ad probandas propoſitiones ſyllogiſmi principalis. tunc enim non ſolùm adduntur nouæ propoſitiones, ſed etiam concluſio mutatur. & hìc quoque duæ poſteriores figuræ egent primâ quamuis prima illis non egeat. Ratio eſt: quia (vt didicimus ex primo libro Priorum) in prima figura probantur omnia problemata, in ſecunda tantùm negantia, in tertia tantum particularia. cùm igitur ſyllogiſmus eſt extructus in prima figura. ambæ eius propoſitiones, qualeſcumque ſint, probari poterunt in eadem figura cùm autem in omni ſyllogiſmo neceſſe ſit eſſe aliquam propoſitionem vniuerſalem & aliquam affirmantem: fac eſſe ſyllogiſmum in ſecunda figura, certè non poteris in eadem figura probare propoſitionem affirmantē. rurſus finge eſſe ſyllogiſmum in tertia figura: conſtat in eadem non poſſe probari propoſitionem vniuerſalem. Ait, *donec ad immediata ventum ſit.* Sicuti propoſitiones ſyllogiſmi principalis, ſi mediatæ ſunt & demonſtrabiles, debent demonſtrari per proſyllogiſmos; ita etiam proſyllogiſmorum propoſitiones, ſi ſint demonſtrabiles, demonſtrandæ ſunt per alios proſyllogiſmos: & ita deinceps progrediendum eſt, donec perueniamus ad proſyllogiſmos cōſtantes ex propoſitionibus immediatis & indemonſtrabilibus.

6 *Perſpicuum igitur.* Ex dictis rationibus concludit primam figuram eſſe aptiſſimam ad ſcientiam gignendam: quod in prima particula probandum propoſuit.

DE IGNORANTIA OPPOSITA SCIENTIAE DEMONSTRATIVÆ.

TRACTATVS III.

IN CAP. XV. DE PROPOSITIONIBVS IMMEDIATIS NEGANTIBUS.

POſtquàm expoſuit eſſentiam demonſtrationis, per quam habetur vera ſcientia: in ſequenti parte, quia (vt dici ſolet) contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, vult agere de ignorantia ſcientiæ demonſtratiuæ oppoſita. Et quia hæc ignorantia ſpectabitur non ſolùm in affirmationibus, verùm etiam in negationibus, tam immediatis, quàm mediatis: idcirco in hoc capite præmunit eſſe quaſdam negationes immediatas: veluti, Nulla qualitas eſt ſubſtantia, nulla ſubſtantia eſt accidens.

IN CAP. XVI. DE IGNORANTIA SECVNDVM prauam diſpoſitionem in iis quæ medio vacant.

HActenus præmunitio: ſequitur tractatus de Ignorantia. quæ cùm duplex ſit, altera puræ negationis, altera prauæ diſpoſitionis: de hac diſſerit primo loco. Ex hoc quidem capite eam conſiderat in propoſitionibus immediatis: ſequenti autem capite eandem conſiderabit in propoſitionibus mediatis. ſed primùm initio huius capitis generalem definitionem affert. Tria igitur in hoc capite habentur de hac ignorantia, definitio, diuiſio, & membrorum diſtinctio.

1 *Ignorantia verò.* Definit ignorantiam primæ diſpoſitionis: & ait eam eſſe deceptionem quæ per logiſmum efficitur. Logiſmus videtur Latinè verti poſſe ratiocinatio. Sed quia Latini ratiocinationis vocabulo ſolent ſignificare ſyllogiſmum; logiſmus autem latiùs patet, quàm ſyllogiſmus: idcirco homonymiæ vitandæ causâ malui retinere Græcum vocabulum. Dicitur enim fieri deceptio per logiſmum, cùm fit quacumque intellectus operatione, vt explicabitur in ſeq. particula.

2 *Hæc autem.* Definitioni adnectit diuiſionem accommodatam propoſitionibus immediatis, de quibus hoc capite ſermo eſt. Ait igitur, *hæc* (ſubaudi, ignorantia prauæ diſpoſitionis) *in iis, quæ primùm inſunt, vel non inſunt.* i. in affirmationibus vel negationibus immediatis, *biſariam accidit*, id eſt, aut ſimplici logiſmo, aut ſyllogiſmo, Simplici logiſmo dicitur fieri deceptio: veluti ſi quis putet Solem eſſe paruum: aut remum, cuius pars eſt in aqua, fractum eſſe: quia ſic oculis videtur. Hìc enim intellectus fallitur ſine vllo ſyllogiſmo. Syllogiſmo autem deceptio fit: veluti ſi quis cum Zenone putet nihil moueri, hac ratione quòd omne ſpatium contineat partes infinitas, nec licet infinitum pertranſire.

3 *Simplicis igitur.* Diſtinctionem ponit inter ſimplicem ignorantiam & ſyllogiſticam: quoniam illa vna eſt, hæc verò plures in ſe continet, quia non poteſt eſſe falſa concluſio, quin falſa ſit etiam vel alterutra, vel vtraque propoſitio, vt Ariſtoteles iam docuit lib. 2. Prior. & hîc quoque ſingillatim declarat in ſequentibus particulis.

IN CAP. XVII. DE IGNORANTIA SECVNDVM PRAVAM diſpoſitionem in iis, quibus medium aliquod eſt interiectum.

CVm egerit de ſyllogiſtica ignorantia propoſitionis immediatæ: hîc eandem ignorantiã conſiderat in iis quæ per mediũ demonſtrari poſſunt: & oſtendit deceptionem hîc accidere tribus modis. Primò per verum & proprium medium. Secundò per medium ex alia claſſe ſumptum. Tertiò per non proprium mediũ. Medium propriũ appellat, per quod, ſi bene accipiatur, demonſtratio fit. Ex alia claſſe ſumptũ dicitur, per quod rectè acceptum vera cõcluſio probatur quidem, non tamen demonſtratur, quia non eſt ſyngeneum. Non proprium medium eſt, per quod vera concluſio probari nequit. Quapropter hoc omnino parit ignorantiam: duo priora ita demum, ſi malè accipiantur. Exemplũ ignorantiæ ex proprio medio: Nihil rationale eſt aptum ad ridendum: omnis homo eſt rationalis: ergo nullus homo eſt aptus ad ridendũ. Nam rationale, eſt proprium medium, id eſt, vera cauſa aptitudinis ad ridendum. itaque ſi bene acciperetur, id eſt, ſi maior propoſitio affirmaret, eſſet demonſtratio. Sed quia maior negatiuè eſt concepta, proinde eſt falſa: idcirco fallimur, & concluſio quoque falſa colligitur. Exemplum autem ſyllogiſmi apatetici. i. deceptionis per medium ex alia claſſe, hoc eſto: Nihil rectè incedens, eſt aptũ ad ridendum: omnis homo rectè incedit: ergo nullus homo eſt aptus ad ridendũ. Tandem exemplũ ex non proprio medio, hoc eſto: Nullus lapis eſt viuens: omnis homo eſt lapis: ergo nullus homo eſt viuens.

IN CAP. XVIII. DE IGNORANTIA SECVNDVM negationem.

POſtquàm locutus eſt de ignorantia prauę diſpoſitionis, hîc tractat de ignorantia puræ negationis. Cuius ignorantiæ cùm ſint multæ cauſæ voluntariæ & accidentariæ, vt ruſticitas, negligentia, deſidia, morbus: Ariſtoteles, his prætermiſſis, de vna neceſſaria cauſa agit, id eſt, de defectu ſenſus, qui ab ortu contigit. Omnis enim noſtra cognitio ſumit originem à ſenſu, vt Ariſtoteles in contextu probat ex eo, quòd ſcientiam acquirimus vel demonſtratione, vel inductione: inductio autem fit ex ſingularibus ſenſu perceptis: & demonſtratio eſt ex vniuerſalibus per inductionem, proinde per ſenſum notificatis. Coniunge lib. ſeq. cap. vlt. & lib. 2. Prior. cap. 23. par. 1. & lib. 6. Eth. cap. 6. Ait, *aliqua ſcientia deſit*, id eſt, ea, ad quam peruenitur ex principiis, quæ ſine eo ſenſu cognoſci nequeunt. Vt exempli gratiâ natus cæcus non poterit habere ſcientiam colorum: ſed alias ſcientias acquirere poterit. ideo non ait Ariſtoteles omnem ſcientiam deeſſe, ſed aliquã. Ait *vniuerſalia contemplari*. i. vniuerſalium cognitionem acquirere. Ait, *quoniam & ea quæ abſtracta dicuntur*, vt mathematica, quæ ſunt abſtracta à materia. Vtitur hoc argumento: Si quæ ſunt vniuerſalia quæ non cognoſcantur inductione, nec egeant ſenſu: certè ea ſunt vniuerſalia abſtracta & abiuncta à materia, qualia ſunt mathematica: atqui hæc quoque per inductionẽ notificantur: ergo omnia vniuerſalia per inductionem notificantur. Ait, *ſi quis declarare velit quædam cuique generi ineſſe.* Genus accipit pro ſubiecto, vt in toto hoc opere paſſim. Caue autẽ putes his verbis ſignificari accidentia, quæ in ſubiecto inſunt, & de ſubiecto demonſtrantur. nam conditiones eſſentiales intelligit, quę non poſſunt demonſtrari, ſed per inductionem notæ fiunt, vt omnes circuli lineas à centro ad circumferentiam ductas eſſe æquales. Ait, *quamuis non ſeparabilia ſint.* Particula *quamuis*, reſpicit ad illa verba, *ea quæ abſtracta dicuntur.* & ſenſus eſt, hæc vocari abſtracta, quamuis non reipſa ſeparentur à materia, ſed tantùm per intellectum. Ait, *quatenus vnumquodque [eſt] hoc tale*, id eſt, quatenus ſingula hęc quę vocantur abſtracta, reipſa exiſtunt cum qualitatibus ſenſibilibus, ita vt digito demonſtrari poſſint. verbi gratiâ, triangulũ, quatenus eſt hoc aliquid, quod demõſtrari digito poteſt, & oculis cernitur, non eſt abſtractũ, ſed in materia, vt ligneũ, vel æneũ: ſed eatenus dicitur abſtractũ, quatenus in intellectu noſtro eſt, & ab intellectu conſideratur nulla habita ratione materiæ. Ait, *ſingularium.* ſubaudi, ex quibus fit inductio. Ait, *non poteſt accipi ipſorum ſcientia*, id eſt, ipſorum ſingularium, quæ non cadunt in demonſtrationem.

VARI-

VARIARVM QVÆSTIONVM SOLVTIO EX QVA demonſtrationis & ſcientiæ demonſtratiuæ proprietates manifeſtæ fiunt.

TRACTATVS IV.

IN CAP. XIX. VTRVM PRINCIPIA DEMONSTRAtionis ſint finita, an infinita.

POſtquàm Ariſtoteles methodicè egit de demonſtratione: nunc ſubiicit & diſſoluit varias quæſtiones ad demonſtrationē & ſcientiam demonſtratiuā pertinentes. Prima quæſtio eſt de numero principioſū demōſtratiuorum, vtrùm ſint finita, an infinita. Si dicantur infinita: id poteſt contingere tribus modis, id eſt, vel ſurſùm verſus, vel deorſum verſus, vel in medio. Surſum verſus principia infinita erunt, ſi dicamus non dari primum attributum; ſed, quodcumque attributum ſumatur, ſemper reperiri aliquod ſuperius attributum, quod de illo dicatur. Deorſum autem verſus principia erunt infinita, ſi dicamus non dari vltimum ſubiectum; ſed, quodcumque ſubiectum ſumatur, id etiam attribui alii inferiori ſubiecto. Denique ratione medii ponentur principia infinita, ſi dicamus eſſe infinita media inter primum attributum & vltimum ſubiectum: vt ſi dicamus eſſe infinita ſubalterna inter genus generaliſſimum & ſpeciem ſpecialiſſimam. Ita fit, vt hæc quæſtio de numero principiorum ſit tripertita: an detur primum attributum, & an detur vltimum ſubiectum, & vtrùm media ſint finita, an infinita. Hę tres quæſtiones ſiue hę tres partes quęſtionis diſſoluentur in tribus ſequentibus capitibus.

IN CAP. XX. QVO PROBATVR MEDIA NON ESSE infinita.

INcipit diſſoluere quæſtiones propoſitas in capite præcedenti: & probat, ſi extrema ſunt finita, id eſt, ſi datur primum attributum, & vltimum ſubiectum, etiam media eſſe finita. Quòd autem extrema ſint finita, probabit duobus ſequentibus capitibus. inde apparet etiam media eſſe finita.

IN CAP. XXI. QVO OSTENDITVR IN NEGATIONIBVS ESSE quoddam ſupremum, & quoddam vltimum, in quibus eſt conſiſtendum.

COniungit reliquas duas quęſtiones: & ſimul probat dari primum attributū, & vltimum ſubiectū. Sed in hoc capite id tantùm probat in negationibus: neque id probat abſolutè, ſed ſub conditione ſi affirmationes finitę ſunt. i. ſi in affirmationibus datur primum attributum & vltimum ſubiectum. Quòd autem in affirmationibus res ita habeat, ſequenti capite probabit.

IN CAP. XXII. QVO OSTENDITVR IN AFFIRMATIONIBVS reperiri ſupremum & infimum in quibus conſiſtitur.

HOc caput probat finitas eſſe affirmationes. vnde colligitur finitas eſſe etiā negationes. nam hęc conſequentia probata eſt etiam capite pręcedenti. Item colligitur finita eſſe media. nam hæc conſequentia probata eſt cap. 20.

IN CAP. XXIII. QVOD CONTINET COROLLARIA quędam.

EX dictis colligit quinque corollaria ad demonſtrationes pertinentia, quę breuiter recenſebo. Primò, Vnum attributum duobus ſubiectis ineſſe poteſt vel mediatè, vel ſine medio, vt putà iſoſceli & ſcaleno immediatè attribuitur triangulū. per triāgulū autē attribuuntur tres anguli ęquales duobus rectis. Secundò, Propoſitio, quæ mediū habet, eſt demonſtrabilis: quę autem medio caret, indemōſtrabilis. Tertiò, Tot ſunt demonſtrationes, quot ſunt medii termini. Quartò, Principia demonſtrationis ſunt propoſitiones immediatę. Quintò, Ad principia prima & immediata progredimur ſumendo mediū terminum propinquum minori extremo. Exēpli cauſâ cùm τὸ α dicatur de δ, & τὸ δ de γ, & τὸ γ de β: propoſitio αβ probatur per γ: deinde propoſitio αγ probatur per δ: propoſitio verò αδ, eſt immediata.

IN CAP. XXIV. QVO OSTENDITVR DEMONſtrationem vniuerſalem præſtare particulari,

HActenus prima quæſtio de numero principiorũ: ſequitur ſecunda de collatione demonſtrationũ. Comparat vniuerſalem cum particulari, & affirmantem cum negante, & categoricam ſiue oſtenſiuã cum ea quæ ducit ad impoſſibile. Itaq; hæc quoque quæſtio eſt tripertita. Prima pars abſoluitur hoc capite, quo Philoſophus probat vniuerſalẽ demonſtrationem eſſe præferendã particulari: quia magis parit ſcientiam. immo vniuerſalis eſt vera demõſtratio & propriè dicta; particularis autem minùs propriè vocatur demonſtratio.

IN CAP. XXV. QVO PROBATVR AFFIRMANTEM demonſtrationem negante meliorem eſſe.

HOc caput demonſtrat ſecundã partem quæſtionis, & pluribus argumentis præfert demonſtrationẽ affirmatiuam negatiuæ. nam affirmatio negationi præſtat: quandoquidem negatio probatur per affirmationẽ, non contrà affirmatio per negationẽ. Etenim concluſio affirmatiua colligitur ex duabus propoſitionibus affirmantibus: negatiua autem ex altera affirmante, & altera negante.

IN CAP. XXVI. QVO OSTENDITVR DEMONSTRAtionem categoricam præſtare demonſtrationi ducenti ad incommodum.

PErpurgat tertiã partẽ quæſtionis, & oſtendit demonſtrationẽ categoricã negantẽ præſtare demonſtrationi ducenti ad impoſſibile. Atqui ſuprà oſtendit affirmantem eſſe potiorẽ negante. Ergo multo magis affirmans erit potior ducẽte ad impoſſibile. Sunt igitur tres demonſtrationum gradus. Optima eſt categorica affirmatiua: ſecundum locum tenet categorica negatiua: infimum, quæ ducit ad impoſſibile.

IN CAP. XXVII. DE SCIENTIA CERTIORI ET PRIORI, vel minùs certã & poſteriori.

SEcundæ quæſtioni, qua demonſtrationes inter ſe comparabantur, adnectit tertiam, comparans ſcientias inter ſe: & quærit quænam ſcientia ſit certior, vel minùs certa; & quænam ſit prior, vel poſterior.

1 *Eſt autem.* De comparatione ſcientiarum, quam vult hoc capite explicare, tres regulas tradit. Primâ regulâ conſtituuntur tres ſcientiarum gradus. nam exactiſſima & certiſſima ſcientia eſt, quando ſimul cognoſcimus & quòd ſit, & cur ſit: ſecundum locum tenet ſcientia cur ſit, ſeiuncta à ſcientia quòd ſit: tertium & vltimum locum damus ſcientiæ quòd ſit ſine cognitione cur ſit. Hinc Auerroës conſtituit tria demonſtrationum genera, id eſt, demonſtrationem potiſſimam, quæ docet cur ſit & quòd ſit; demonſtrationem propter quid, quæ tantùm docet cur ſit; & demonſtrationem quia, quæ ſolùm probat quòd ſit. Græci interpretes duas tantùm agnoſcunt demonſtrationum ſpecies, id eſt, τὸ διότι καὶ τὸ ὅτι. quarum illam Latini vocant demonſtrationem propter quid; hanc autem, demonſtrationem quia. Græcorum ſententia videtur mihi eſſe verior. nõ enim puto demonſtrari poſſe cur ſit, quin ſimul demonſtretur quòd ſit. Quod autem Ariſtoteles hîc ponit ſcientiam cur ſit, ſeparatã à ſcientia quòd ſit, debet aliter accipi, id eſt, eo modo, quem ipſe Ariſtoteles docuit cap. 13. vbi oſtendit ſcientiam tantùm cur ſit, haberi in ſcientia ſuperiori; ſcientiã verò tantùm quòd ſit, haberi in inferiori & propinquiori ſenſui. vt in illo exemplo, vulnera orbicularia tardiùs ſanari, cauſam tenet geometra, effectum nouit medicus. hoc ideo: quia de vulneribus orbicularibus demonſtratio non fit, vt docui ad dictum cap. 13. alioquin demonſtratio ſimul vtramque ſcientiam pareret; & qui demonſtraret, ſiue eſſet geometra, ſiue medicus, ſimul cognoſceret & quòd ſit & cur ſit. Ad verba Ariſtotelis duo ſunt notanda. Primò Ariſtotelem hæc duo cõiungere, ſcientiã exquiſitiorem, & priorẽ: propterea quòd ſcientia prior eſt certior, & ſcientia poſterior eſt minùs exquiſita: ſcimus enim poſteriora ex prioribus, non contrà. Secundò notandum, cùm ſint tres gradus ſcientiarum, Ariſtotelẽ breuitatis causã duos tantùm expreſsè ponere, primum & ſecundũ, dum inquit ſcientiam quòd ſit & cur ſit, præſtare ſcientię tantùm cur ſit. Tertium gradum omittit tamquam manifeſtũ: ſatis enim ſuprà docuit, ſcientiã cur ſit, præferri ſcientiæ quòd ſit.

2 *Et quæ non* [*eſt*.] Sequitur ſecunda regula: Quò magis ſcientia abſtrahit à materia ſenſibili, eò eſt exactior & prior. Nam omnis variatio & incertitudo eſt à materia. Dat exemplũ in arithmetica & muſica. nã arithmetica verſatur in numero abſolutè, quem abſtrahit ab omni materia ſenſibili. muſica verò verſatur in numero harmonico: habet igitur ſubiectum magis ſenſibile: proinde

proinde eſt poſterior,& minùs certa. Hoc eſt,quod ait,*quæ non [eſt] de ſubiecto*, id eſt, quæ non verſatur in ſubiecto materiali, ſed abſtrahit à materia: vt geometria vel arithmetica eſt ſcientia prior & exquiſitior, quàm ea quæ eſt de ſubiecto,id eſt,quæ verſatur in ſubiecto materiali & ſenſibili; vt optica,muſica,phyſica.

3 *Et quæ[eſt]ex paucioribus.* Tertia regula ſecundæ ſimilis eſt:Scientia, quæ verſatur in ſimplicioribus, eſt accuratior & prior, quàm ea quæ eſt ex adiectione. Primò proponit hanc regulam. Deinde cùm ait,*vt arithmetica*.dat exemplum in geometria & arithmetica. nam etſi vtraque æquè abſtrahit à materia ſenſibili, vnde ceſſat regula ſecunda: tamen arithmetica eſt prior geometriâ;quia verſatur in ſimplicioribus, vt mox declarabitur. Dixi hanc regulã eſſe ſimilem ſecundæ:quoniam ſcientia,quæ eſt prior ſecundum ſecundã regulam, eadem eſt etiam prior ſecundum tertiam. ſed contrà non omni ſcientiæ, cui accommodatur tertia regula, poteſt etiã accommodari ſecunda.etenim ſcientia, quò magis abſtrahit à materia,eò verſatur in ſimplicioribus: vt arithmetica, quàm muſica. quæ autem verſatur in ſimplicioribus, non ſemper magis abſtrahit à materia: ſed ob aliam cauſam dicitur verſari in ſimplicioribus,quam Philoſophus declarat, cùm tertio loco ait, *Dico autem*.Comparat enim geometrica & arithmetica: & oſtendit arithmetica eſſe ſimpliciora;geometrica verò eſſe ex adiectione, quoniam aliquid adiiciunt, & ampliùs habent,quàm arithmetica. Vnitas enim, quæ in arithmetica conſideratur, eſt ſubſtantia ſine ſitu: punctum verò eſt ſubſtantia cum ſitu.Intellige ſitum: quia linea eſt in plano: talẽ autem ſitum numerus non habet. Sic in libro Categoriarum, c.p.de quanto, dicebamus lineam habere poſitionem partium,part.11.numerũ verò non habere eam poſitionem.part.14.Quod autem Ariſtot.ait, punctum vel vnitatem eſſe ſubſtantias, debet accipi impropriè, quatenus quantitates in mathematicis funguntur vice ſubſtantiarum. nã quantitates ſunt ſubiecta mathematicarum eodem modo,quo ſubſtantiæ ſunt ſubiecta in veris philoſophiæ partibus,vt in phyſica,& metaphyſica. tot enim ſunt philoſophiæ partes, quot ſunt ſubſtantiæ, vt ait Philoſophus lib.5. Metaphyſ.cap.2.

IN CAP. XXVIII. DE SCIENTIA VNA VEL PLVRIBVS.

SVccedit quarta quæſtio,quæ ſit vna ſcientia,& quæ ſint plures ſcientiæ. Scientiam hîc accipimus,non pro cognitione vnius concluſionis, ſed multarum ſyngenearum:vt cùm dicimus ſcientiam phyſicam,vel geometricam,vel muſicam.Quærere enim aliquis poſſet, cur ſcientia(exempli gratiâ)de cœlo & ſcientia de anima referantur ad vnam & eandem ſcientiam phyſicam: geometria vero & arithmetica non referantur ad vnam & eandem ſcientiam mathematicam. Hoc igitur Ariſtoteles in præſentia explanat. Atque hæc declaratio neceſſaria eſt: quia vbi ſunt partes vnius ſcientiæ,demonſtrationes rectè transferuntur ab vna parte ad aliam: vbi verò ſunt diuerſæ ſcientiæ, nòn licet transferre demonſtrationes.

1 *Vna ſcientia.* Scientiam vnam à pluribus ſeiungit definitionibus, & ſignis. Alia namque eſt definitio vnius ſcientiæ; alia diuerſarum ſcientiarum. Rurſus quibuſdam ſignis vna à pluribus dignoſcitur. In hac particula ponitur definitio ſcientiæ vnius. Ait,*Quæ eſt vnius generis.* Hæc verba(vt ego interpretor)non ſunt pars definitionis:ſic enim verborum conſtructio fieri non poſſet: ſed explicant ipſum definitum. cùm enim verbum *ſcientia*, ſit homonymum;& modò accipiatur pro ſcientia particulari vnius concluſionis; modò pro ſcientia totali, quæ in ſe continet multas concluſiones: Ariſtoteles hîc definit totalem,quæ dicitur eſſe vnius generis, id eſt, verſari in eodem genere ſubiecto, vt ſcientia de cœlo & ſcientia de animalibus, quãuis habeant ſpecialia ſubiecta diuerſa, nimirum altera cœlum, altera animalia: tamen generale ſubiectum, id eſt, corpus mobile, vtriſque commune eſt. cœlum enim & animal ſunt ſpecies corporis mobilis. Ait[eſt]*eorum*, &c. hæc eſt definitio vnius ſcientiæ: qua definitione Ariſtoteles docet vnã & eãdem ſcientiã contineri tria.Primò continentur ea quæ conſtant ex iiſdem primis, id eſt, quæ pendent ex iiſdem principiis: vt in dicto exemplo vna eſt ſcientia de cœlo & de animalibus; quia vtraque proficiſcitur ex iiſdem primis principiis ab Ariſtotele enarratis in 8. libris Naturalis auſcultationis. quamuis ergo ſubiecta in ſpecie ſint diuerſa: quia tamen principia habent communia, referuntur ad vnam totalem ſcientiam.Secundo loco ad eandem ſcientiam pertinent partes eorundem ſubiectorum, quæ diximus conſtare ex iiſdem primis princi-

piis. vtputà ad ſcientiam phyſicam pertinet agere de materia, & forma: quia ſunt partes corporis naturalis: item agere de anima, quę eſt pars animalis. Tertio loco ad eandem ſcientiam pertinent affectiones per ſe, quę ſcilicèt attribuuntur ſecundo modo dicendi per ſe: & demonſtrantur vel de generali ſcientiæ ſubiecto, vel de eius ſpeciebus. Vna igitur ſcientia hęc omnia complectitur, principia ſyngenea, ſubiectum generale, & eius ſpecies, item affectiones. Atque hæ tres partes conſiderantur etiam in demonſtratione: in qua ſunt principia, ex quibus demonſtratur; & ſubiectum, de quo demonſtratur; & affectio, quæ demonſtratur.

2 *Diuerſæ ſcientiæ.* Definit ſcientias diuerſas. Hæc definitio perſpicua eſt ex iis, quæ notata ſunt ad præcedentem definitionem. nam contrariorum contraria eſt ratio. Si igitur nec ſint eadem principia duabus ſcientiis communia, nec vna ſumat principia ex altera: iam dicentur ſcientiæ diuerſæ. Exempli gratiâ, ſcientia meteorologica, & ſcientia de generatione ſumunt principia à ſcientia elementorum, & ſcientia elementorum ſumit principia ex libris Naturalis auſcultationis. hę igitur omnes referuntur ad vnam ſcientiam phyſicam. & ſcientia quidem meteorologica, ac ſcientia de generatione oriuntur ex iiſdem principiis communibus de elementis, & Naturalis auſcultationis. ſcientia verò de elementis & ſcientia Naturalis auſcultationis ita ſe habent, vt vna ſumat principia ex altera, id eſt, elementorum ſcientia à Naturali auſcultatione, non ambę ſumant principia à tertia aliqua ſcientia. Quòd ſi neutro modo principia communicentur: iam dicentur ſcientię diuerſæ, vt geometria, & arithmetica.

3 *Huius [rei] ſignum.* Subiicit duo ſigna, ~~quibus vna~~ ſcientia diſcernitur à pluribus. Primum ſignum vnius ſcientiæ eſt, quando prima & indemonſtrabilia principia vtrique parti ſyngenea ſunt: vt natura eſt principium ſyngeneum omnibus corporibus naturalibus, putà cœlo, animalibus, & plantis: ergo horum omnium vna eſt ſcientia.

4 *Signum quoque.* Alterum ſignum ſumitur à concluſionibus. omnes enim concluſiones ſyngeneæ, id eſt, quæ continentur in eodem genere, referuntur ad vnam ſcientiam: vt concluſiones de animalibus, & concluſiones de plantis: vtraque enim ſunt corpora naturalia, & mobilia.

IN CAP. XXIX. DE PLVRIBVS DEMONſtrationibus eiuſdem rei.

SVccedit quinta quęſtio, an ſint plures demonſtrationes eiuſdem rei. Docet Ariſtoteles plures demonſtrationes eſſe poſſe: quia poſſunt eſſe plura media. Latiùs igitur ſumit nomen demonſtrationis. nam ſi propriè loqui velimus, vna eſt demonſtratio potiſſima vnius concluſionis, vt docebit Philoſophus libro ſequenti, cap. 16. & 17.

IN CAP. XXX. DE REBVS FORtuitis.

HOc capite diſſoluitur ſexta quæſtio, an rerum fortuitarum ſit ſcientia per demonſtrationem. Non eſſe harum rerum ſcientiam demonſtratiuam, Ariſtoteles ita probat: Quod demonſtratur, vel eſt neceſſarium vel plerumque euenit: atqui res fortuitæ nec ſunt neceſſariæ, nec plerumque eueniunt: ergo res fortuitæ non demonſtrantur. Demonſtratio eſt rerum neceſſariarum vt in mathematicis: eorum quæ plerumque eueniunt, vt in Ethicis: ſicut Ariſtoteles notat libro I. Ethicorum. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò ponit problema. Secundò ibi, *fortuitum enim*, minorem propoſitionem. Tertiò ibi, *demonſtratio verò*, maiorem propoſitionem. Quartò ibi, *omnis enim ſyllogiſmus*, probat eam maiorem, ſumpta probatione à genere, id eſt, à ſyllogiſmo. omnis enim ſyllogiſmi concluſio vel eſt neceſſaria, vel plerumque vera: ergo etiam demonſtrationis concluſio ita ſe habet: quia demonſtratio eſt ſpecies ſyllogiſmi. Quòd autem omnis ſyllogiſmi concluſio talis ſit, probat Ariſtoteles à propoſitionibus. aut enim propoſitiones ſunt neceſſariæ, & efficiunt concluſionem neceſſariam: aut ſunt plerumque veræ, & efficiunt concluſionem plerumque veram. In ſumma quales ſunt propoſitiones ſyllogiſmorum, tales ſunt etiam eorum concluſiones, proinde etiam concluſiones demonſtrationum. Quanquàm hæ demonſtrationes, quæ non ſunt ſemper, ſed plerumque veræ, minùs propriæ dicuntur demonſtrationes. Demõſtratio namque maximè propriè di-

ctia eſt rerum æternarum, vt probatum fuit cap.8. Quintò, Cùm ait, *quocirca ſi fortuitū*, repetit minorem propoſitionem, & infert concluſionem.

IN CAP. XXXI. QVO OSTENDITVR PER SENSVM NON HAberi ſcientiam demonſtratiuam.

TRanſgreditur ad ſeptimam quæſtionē, an ſcientia demonſtratiua per ſenſum comparetur. Quidam (de quibus lib. 3. de anima, cap.3.) exiſtimarunt idem eſſe ſenſum & intellectum, adeo vt ſecundum eorum ſententiam ſi videremus triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non eſſet opus vlla demonſtratione. Hanc ſententiam Philoſophus refutat: & oſtendit aliam eſſe cognitionem ſenſitiuam, aliam demonſtratiuam: & ſenſitiuam non ſufficere, quia non explicat rei cauſam.

1 *Nec per ſenſum.* Probaturus ſcientiam demonſtratiuam non acquiri per ſenſum, initiò præmunit diſcrimen quoddam inter ſenſum, id eſt, facultatem ſentiendi, & ſentire, id eſt, ipſum actum ſentiendi. Diſcrimen in eo conſiſtit: quòd ſenſus eſt rei vniuerſalis: actu autem ſentimus res ſingulares. Exempli gratiâ, obiectum aſpectus eſt color ſimpliciter, non hic, vel ille color: nos tamen non videmus colorem ſimpliciter, ſed hunc, vel illum colorem. Ait *ſciamus.* Accipit propriè verbum Sciendi, vt ſignificet ſcientiam per demonſtrationem. Ait, [*rei*] *talis*, id eſt, rei vniuerſalis. Ait, *non huius alicuius*, id eſt, non rei ſingularis. Ait, *hoc aliquid, & alicubi, & nunc*, id eſt, ſingulare, quod his tribus circumſtantijs circumſcribitur, vt ſit hoc aliquid quod digito monſtrari poſſit, vt ſit hoc loco, & hoc tempore.

2 *Quoniam igitur.* Poſita præmunitione, iam extruit ſyllogiſmum: Scientia demonſtratiua eſt cognitio rei vniuerſalis: atqui per ſenſum non habetur cognitio rei vniuerſalis: ergo per ſenſum non habetur cognitio demõſtratiua. Maior patet ex iis quæ dicta fuerunt ſuprà, vbi oſtendimus pronunciata demonſtratiua eſſe de omni, per ſe, & vniuerſalia. Minor patet ex præmunitione poſita in prima particula.

3 *Immo planum.* Nunc oſtendit non ſufficere cognitionem ſenſitiuam, ſed vlteriùs requiri ſcientiam demonſtratiuam. hoc autē probat eodē argumento, quo diſtinxit cognitionem ſenſitiuam à demonſtratiua: quia ſcilicèt ſenſitiua eſt particularium; demonſtratiua, vniuerſaliū. hinc apparet non ſufficere ſenſitiuam: quia per eā non cognoſcimus vniuerſale: opus igitur eſt demonſtratione, per quam vniuerſale cognoſcamus. Declarat hoc Ariſtoteles duobus exemplis: quorum primum, quod eſt in hac particula, eſt mathematicum, alterum in ſequenti particula erit phyſicum. Vtrumque autem eſt exemplum fictum ſententiæ Heracliti accommodatum. Nam ſi videremus triangulum habere duos rectos: non quæreremus (inquiebat Heraclitus) demonſtrationem: quia ſufficeret illa cognitio per ſenſum. Immo quæreremus adhuc demonſtrationem, inquit Ariſtoteles: quia per ſenſum haberemus cognitionem particularem, id eſt, de illis triangulis, quos videremus, quæreremus autem cognitionem vniuerſalem de omni triangulo; atque adeo etiam de triangulis, quos numquam vidiſſemus: nec viſuri eſſemus. Sic habemus exemplum mathematicum, & rationem ex eo ſumptā, quòd non ſufficit cognitio particularis, ſed requiritur vniuerſalis.

4 *Idcirco ſi ſupra.* Subiicit exemplum phyſicū coniunctum cū noua ratione, quæ tamen ſuperiori eſt ſimillima. Finge nos ſupra Lunā poſitos videre terrā Soli & Lunæ interiectam: ſecundum Heraclitum nō eſſet quærenda demonſtratio eclipſeos. Contradicit Ariſtoteles: quia videremus effectū, non videremus cauſam vniuerſalē. videremus enim Lunam nunc deficere, & terram nunc interponi: ſed ignoraremus interpoſitionem terræ generaliter eſſe cauſam omnis eclipſis. quod enim ad ſenſum attinet: poſſemus credere ita contigiſſe vt terrâ oppoſitâ fieret eclipſis, quemadmodū dicebatur cap.4. part.6. contingere vt aliquo deambulante fulſerit, cùm deambulatio non ſit cauſa fulguris.

5 *Verumtamen ex eo.* Oſtendit ſcientiā ſenſitiuam conferre ad inquirendam ſcientiā demonſtratiuam: quia ex particularibus ſenſu cognitis colligitur vniuerſale, quod pertinet ad demõſtrationē. Coniunge cap. 2. part.4. lib. ſeq.

6 *Vniuerſale autem.* Oſtendit cognitionē vniuerſalis demonſtratiuā, quæ eſt in intellectu, præſtare cognitioni particulariū, quæ habetur per ſenſum: quoniam illa declarat rei cauſam, per hanc verò non cognoſcimus cauſam.

7 *Perſpicuum igitur.* Hactenus docuit cognitionē ſenſitiuā differre à demonſtratiua, nec ſufficere ſine cognitione demõſtratiua,

ad eam tamen conferre, & ei poſtponi vt indigniorem præſtantiori: in ſequenti parte capitis vult occupare, & ſoluere duas tacitas obiectiones. Primùm in hac partie. concedit rem ſenſibilem, eſſe demonſtrabilem, & ſcientiam haberi per ſenſum, ſi quis accipiat ſenſum pro intellectu, vt interdum auctores faciunt, veluti cùm Vlpianus & Iuſtinianus aiunt bruta carere ſenſu. Sed hic accipimus propriè ſenſum pro facultate diſtincta ab intellectu: in qua ſignificatione dicimus, ſcientiam nõ haberi per ſenſum.

8 *Sunt verò nonnulla.* Soluit aliam obiectionem, qua videtur oſtendi ſufficere cognitionem ſenſitiuam abſque cognitione demonſtratiua. Quædam enim problemata in quæſtionem veniunt, propterea quòd ſenſu deficimur: ergo ſi ſenſu id perciperemus, ceſſaret omnis quæſtio. Declarat hoc Ariſtoteles exemplo ficto. Quidam enim, vt Epicurei, cenſent lumen eſſe corpus ex minutiſſimis atomis conſtans: item putant in omnibus corporibus eſſe vacuum ſiue inane. Vnde ſecundum eorum ſententiam ideo lumen tranſit per vitrum; quia ſunt in vitro parua quædam foramina, propter ſuam exiguitatem fugientia noſtros oculos, per quæ tranſeunt minutiſſimæ illæ partes luminis. Hæc ſententiâ poſitâ quaſi verâ, inquit Ariſtoteles: Si poſſemus oculis cernere vitri foramina, & videremus partes luminis tranſeuntes per illa foramina, non quæreremus ampliùs cur lumen per vitrum tranſiret, quia res eſſet ſatis manifeſta. Poſſumus hoc declarare alio exemplo: Si quis aliquid proiiciat de feneſtra, nemo quæreret, cur illud corpus permeet, & egrediatur per feneſtram apertam; quia per ſenſum hoc liquet. ſumus igitur contenti cognitione ſenſitiua. Reſpondet Ariſtoteles: Etiamſi videremus lumen tranſiens per foramina vitri, tamen illi cognitioni ſenſitiuæ non acquieſcêremus, ſed ex multis particularibus per ſenſum cognitis, id eſt, quia ſæpius & ſemper videremus partes luminis tranſeuntes per illa foramina, intellectus noſter colligeret vniuerſale, & ſtatueret vniuerſaliter hanc eſſe cauſam cur lumen per vitrum tranſeat. quod autem dictum fuit, nos non eſſe quæſituros cauſam & cognitionem vniuerſalem: eatenus eſt verum, quatenus non eſſet opus magna inquiſitione. vt enim ſuprà diximus, cognitio ſenſitiua confert ad acquirendam demonſtratiuam: & in quæſtione propoſita adeo conferret, vt facillimè cognitionem ſenſitiuam ſtatim ſequeretur intellectiua.

IN CAP. XXXII. DE PRINCIPIORVM diuerſitate.

HOc capite diſſoluitur octaua quæſtio, an eadem ſint omnium ſcientiarum & demonſtrationum principia, omniumque ſyllogiſmorum. Oſtendit Ariſtoteles non eſſe eadem, neque omnium ſyllogiſmorum, quoniam alia ſunt vera, alia falſa: nec omnium demonſtrationum & ſcientiarum, quia ſingulæ ſcientiæ habent propria & ſyngenea principia, quæ non poſſunt demonſtrationibus aliarum ſcientiarum accommodari.

IN CAP. XXXIII. DE DISTINCTIONE SCIENtiæ & opinionis.

SEquitur nona quæſtio, an, & quid interſit inter ſcientiam & opinionem. Ariſtoteles duplicem diſtinctionem inter hæc ponit: quarum prior ſumitur ab obiecto, in quo verſantur, poſterior à ſubiecto, in quo ſunt, id eſt, oſtendit nec eiuſdem rei eodem modo acceptæ eſſe ſcientiam & opinionem, nec eſſe in eodem homine.

1 *Id verò.* Primam diſtinctionem ab obiecto ſumptam probat tribus rationibus. Prima eſt eiuſmodi: Scientia eſt rerum neceſſariarum, quæ non poſſunt aliter ſe habere: Opinio verò eſt rerum, quæ poſſunt aliter ſe habere: ergo opinio non eſt ſcientia. Maior fuit ſatis probata in ſuperioribus capitibus, præſertim cap. 4. part. 7. & cap. 6. Minor ab Ariſtotele probatur ſyllogiſmo diſiuncto, hunc in modum: Earum rerum quæ aliter & aliter ſe habere poſſunt, aut eſt ſcientia propriè dicta, aut intelligentia, aut ſcientia indemonſtrabilis, aut opinio: atqui nec eſt ſcientia propriè dicta, nec intelligentia, nec ſcientia indemonſtrabilis: relinquitur ergo, vt ſit opinio. Scientiam propriè dictam intellige, quæ acquiritur per demonſtrationem. Intelligentia verò dicitur cognitio communium axiomatum, veluti omne totum eſſe maius ſua parte. Scientia indemonſtrabilis dicitur cognitio propoſitionum immediatarum, id eſt, principiorum propriorum, veluti quid ſit ſcientiæ ſubiectũ.

Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò, Ariſtoteles proponit cõcluſionem ſeu problema. Secundò cùm ait, *quia ſcientia*, docet ſciẽtiam eſſe rerum neceſſariarum, quæ non poſſunt aliter ſe habere: atque ita ponit maiorem propoſitionẽ ſyllogiſmi principalis. Tertiò cùm ait, *quædam autem ſunt*, tranſit ad probandam minorem eiuſdem ſyllogiſmi principalis per proſyllogiſmum disiunctum, quem antea retuli, & huius proſyllogiſmi ponit ac probat minorem. Quartò cùm ait, *atqui vera*, adiungit maiorem eiuſdem proſyllogiſmi. Quintò cùm ait, *quamobrem reſtat*, infert eius proſyllogiſmi concluſionem, quæ eſt minor propoſitio ſyllogiſmi principalis. Sextò cùm ait, *hoc autem*, adiungit expoſitionem quãdam eius minoris. Minor erat, opinionem eſſe eorum quæ poſſunt aliter atq; aliter ſe habere. Expoſitio autem eſt, quòd talis opinio eſt non ſolùm concluſionum, ſed etiam propoſitionum immediatarum, quæ non ſunt neceſſariæ, ſed poſſunt aliter ſe habere. Sicut enim in propoſitionibus neceſſariis non datur progreſſus in infinitum, ſed reperiũtur quędam primæ, quæ ſunt immediatæ & indemonſtrabiles, vt probatum fuit cap. 21. ita etiam ſentiendum eſt de propoſitionibus non neceſſariis, quę in opinionem cadunt, nempe ſi probentur per alias priores, atque illæ rurſus per alias, hunc progreſſum non poſſe extendi in infinitum, ſed eſſe quaſdam propoſitiones primas opinabiles.

2 *Atque hoc.* Secundã ratio diſtinguẽs opinionem à ſcientia, ſumitur ab iis quæ vocãtur φαινόμενα, id eſt, quæ apparent, & ab omnibus conceduntur, omnes enim fatentur opinionem eſſe rem inconſtantem & incertam; ergo eam diſtinguunt à ſcientia quæ eſt conſtans & certa.

3 *Præterea nemo.* Sequitur tertia ratio ab omnium hominum opinione: quia nemo putat ſe idem ſimul ſcire & opinari: nemo igitur accipit pro eodem ſciẽtiam & opinionem.

4 *Quomodo igitur.* Contra diſtinctionem ſcientiæ & opinionis iam expoſitã, & confirmatam, nunc obiicit tale argumentum: Scientia & opinio neque obiecto differunt, neque modo quo verſantur circa obiectum: ergo idem ſunt. Non differunt obiecto: quia eædem res ſub ſcientiam & ſub opinionem cadunt. ſæpe enim contingit, vt aliquid opinemur, & poſtea eius ſcientiam nobis comparemus. item eãdem rem alius poteſt opinari ſine demonſtratione, alius ſcire per demonſtrationem. non differunt igitur obiecto ſcientia & opinio. Rurſus non differunt modo verſandi circa obiectum. Hoc probatur ab Ariſtotele duobus argumentis. Prius eſt: quia ſicuti ſciens progreditur per ſyllogiſmos, donec perueniat ad propoſitiones immediatas, in quibus acquieſcit: ita etiam facit is qui opinatur: peruenit enim ad primas propoſitiones opinabiles, quales reperiri dictum fuit in calce 1. particulæ. Vt hoc argumentum apertiùs intelligas, ſume eandem demonſtrationem, & eoſdem proſyllogiſmos, quibus propoſitiones illius demonſtrationis probentur: & finge duos eſſe, quorum vnus ſciat omnes illas propoſitiones eſſe neceſſariò veras, alter tantùm opinetur: nihilominùs tamen in progreſſu ſyllogiſtico vtentur eãdem methodo. Exempli gratiâ tu ſcis hominem eſſe aptum ad ridendum, quia ſcis hominem eſſe rationalem: & ego opinor hominem eſſe aptum ad ridendum, quia opinor hominem eſſe rationalem. In progreſſu igitur ſyllogiſtico nulla eſt differentia. Poſterius argumentum eſt: quia ſicuti duplex eſt ſcientia, cur ſit, & quòd ſit: ita ſimiliter duplex eſt opinio, cur ſit, & quòd ſit. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles proponit, problema ſiue concluſionem, id eſt, ſcientiam & opinionem non differre. Secundò cùm ait, *ſi quis poſuerit*, ponit illud argumentum, quòd non differunt obiecto. Tertiò cùm ait, *perſequetur enim*, tranſit ad alterum argumentum, quòd non differunt modo verſandi circa obiectum: idque oſtendit in progreſſu ſyllogiſtico, quo peruenitur ad propoſitiones immediatas. Quartò cùm ait, *vt enim*, adiungit poſterius argumentum, quo tollitur diſcrimen in modo verſandi circa obiectum.

5 *An ſi ita.* Obiectionem propoſitam in pręced. partic. ſoluit duobus modis. Primò negat eundem eſſe modum ſciendi & opinandi: quia ſciens exiſtimat rem eſſe neceſſariam, nec poſſe aliter ſe habere: qui verò aliquid opinatur; is putat id aliter ſe habere poſſe.

6 *Eiuſdem autem.* Adiungit ſecundam ſolutionem, & negat eſſe omnino eiuſdem rei ſcientiam & opinionem. nam etſi ſubiectum eſt idem, tamen attributa ſunt diuerſa. Verbi gratiâ hæc eſt ſcientia, quòd homo eſt eſſentialiter & neceſſariò animal: opinio verò de eodem homine eſt, quòd ei accidat vt ſit animal. Primò igitur Ariſtoteles hoc proponit, & declarat exemplo opinionis veræ & falſæ. ſicut enim opinio vera & falſa ſunt aliquo modo eiuſdem rei: ita etiam ſcientia & opinio ſunt aliquo modo eiuſdem rei, non omnino eiuſdem

rei. Secundò cùm ait,[*Si quis*] *enim*, vult diligentiùs explicare,quomodo res habeat in opinione vera & falſa: & reprehendit eorum ſententiam, qui dicebant idē eſſe eiuſdem rei veram & falſam opinionem, quia verum & falſum tantùm in opinione conſiſtunt. dicebant enim rem talem eſſe, qualis cuique videtur. Hanc ſententiam Ariſtoteles refellit per deductionem ad impoſſibile:quia hoc modo ſequerentur multa abſurda, inter quæ hoc eſt, eum, qui falsò opinatur, non opinari. Conſequentia manifeſta eſt: quia ſecūdum illos omnis opinio eſt vera, ſiquidem res talis eſt,qualis cuique videtur. Plura de hac ſententia vide lib. 2.Metaphyſ. cap.5. Tertiò cùm ait, *Quia verò*, declarat quomodo eiuſdem rei ſit opinio vera & falſa, & quomodo non ſit eiuſdem rei. ſunt enim dę eodem ſubiecto, ſed diuerſis modis accepto. Vt putà de eadem dimetiente opinio vera eſt,quòd non habet communem menſuram:& opinio falſa, quòd habet cōmunem menſuram.Sic de eodem homine vera eſt opinio,quòd ſit bipes:falſa opinio, quòd nō ſit bipes. Quartò cùm ait, *Similiter autem*, oſtendit ſimiliter rem habere in quæſtione propoſita,id eſt, in ſcientia & opinione. nā de eodem homine ſcientia eſt, quòd ſit neceſſariò animal: opinio verò, quòd contingat eſſe animal.

7 *Ex his autem.* Ex dictis colligit ſecundam opinionis & ſcientiæ differētiam, nempe vtramque ſimul eſſe non poſſe in eodem ſubiecto,id eſt, in eodem homine. nam hactenus declarauit primam differentiam ſumptam ab obiecto:quod in ſcientia ſu mitur vt neceſſarium; in opinione verò, vt contingens. Quòd autem idem non poſſit eandem rem ſcire & opinari, probat per deductionem ad impoſſibile:quia quatenus ſciret, exiſtimaret rem non poſſe aliter ſe habere: quatenus autem opinaretur, exiſtimaret rem poſſe aliter ſe habere: atque ita duo contradicentia, ſeu duorum contradicentium exiſtimationes ſimul eſſent:quod eſt impoſſibile.

8 *Reliqua.* Sicut diſtinxit Philoſophus hos duos habitus,ſcientiam & opinionem: ita deſiderare quiſpiam poſſet diſtinctionem aliorum habituum, nempe intelligentiæ,artis,ſapientiæ, &c. Monet igitur Ariſtoteles horum expoſitionem & diſtinctionem aliunde petendam eſſe. Ait,*dianœam*, id eſt, cognitionem quæ per ratiocinationem & demonſtrationem acquiritur. hanc cap.1.partic.1. vocabat doctrinam & diſciplinam dianoëticam. Ait *intelligentiam.* Intelligentia eſt cognitio communium axiomatum,veluti quòd omne totum ſit maius ſua parte. Ait *ſcientiam.* Scientia propriè dicitur cognitio concluſionis per demonſtrationem acquiſita, quæ non habet alium finem, quàm ipſam contemplationem; vt ſcientia phyſica. Ait *artem.* Ars eſt cognitio, cuius finis eſt effectio, id eſt,quæ efficit aliquod opus poſt effectionem permanens; vt ars ædificandi. Ait *prudentiam.* Prudentia eſt cognitio, cuius finis eſt actio. Actio autem ab effectione differt: quoniam actio nō relinquit poſt ſe aliquod opus,quod ſit finis illius actionis: quemadmodum effectio relinquit opus,quod eſt finis ipſius effectionis. Verbi gratiā, ædificatio eſt effectio: quia poſtquàm ædificari deſiit, ædificium manet:fortiter autem agere, non eſt efficere; quia ipſa actio eſt vltimus finis, nec poſt ſe relinquit aliud opus. Ait *ſapientiam.* Sapientia eſt cognitio contemplatiua, id eſt,cuius finis eſt contemplatio, non actio vel effectio: cognitio, inquam, contemplatiua,conſtans cognitione principiorum & concluſionis. Nam ſapientia in ſe continet tam intelligentiam, quàm ſcientiam. Ait, *partim ad naturalem.* Horum habituum diſtincta cognitio partim petenda eſt ex libris phyſicis, id eſt, ex libris de anima, cuius ſunt hi habitus; partim ex Ethicis, id eſt, ex lib. 6. Ethicorum Nicomachiorum.

IN CAP. XXXIV. DE SAGACITATE.

VLtima quæſtio ſupereſt, quid ſit ἀγχίνοια,id eſt, ſolertia,ſiue ſagacitas, ſiue acumen, quo medium terminum demonſtrationis coniectamus. Eſt enim naturalis quædam animi noſtri facultas, vel eius facultatis actus & operatio, quam Ariſtoteles declarat definitione,& exemplis.

1 *Sagacitas autem.* Definit ſagacitatem, quatenus eſt actus & operatio procedens à naturali animi noſtri facultate: idcirco ait eam eſſe coniectationem medij termini, id eſt,cauſæ. Hinc autem facile eſt colligere definitionem ſagacitatis pro naturali facultate acceptæ. ſic enim definietur, naturalis facultas medij ſeu cauſæ rectè coniectandi breuiſſimo tempore. Duæ conditiones requiruntur, vt quis dicatur ſagax ſiue acuto ingenio. vna eſt, vt rectè coniectet, id eſt, inueniat verum medium. altera,vt coniectet breuiſſimo tempore.

2 *Veluti*

2 *Veluti ſi quis.* Definitioni ſubiungit tria exempla perſpicua. Ait, *omnes enim.* Senſus eſt, virum ſagacem & acutum, ſtatim ac intellexit extrema, id eſt, concluſionem quæ ex duobus extremis conſtat, ſtatim (inquam) inuenire cauſam, quæ pro medio termino accipitur ad probandam concluſionem. Ideo autem inquit omnes cauſas: quoniam is qui acuto ingenio prędi tus eſt, non in vno vel altero tantùm probleмate facilè inueniet medium terminum, ſed in omnibus.

3 [*Eſto*] *Solem.* Oſtendit, quomodo inuento eo medio termino, & extremis adiecto, extruatur demonſtratio. Hoc autem declarat in primo ex tribus exemplis ſuprà adductis: ſed idem modus obtinet in ceteris omnibus. Reſoluit ergo in figuram ſyllogiſticam: & ponit maius extremum, veluti ſplendere Solem verſus, vbi α, id eſt primo ſeu ſummo loco: medium terminum, id eſt, illuſtrati à Sole, vbi β, id eſt, medio loco: & minus extremum, nempe Lunam, vbi γ, id eſt, infimo loco. Syllogiſmus igitur demonſtratiuus ita extruitur: Quicquid à Sole illuſtratur, Solem verſus ſplendet: atqui Luna à Sole illuſtratur: ergo Luna Solem verſus ſplendet.

IVLII PACII A BERIGA IN ANALYTICORVM POSTERIORVM LIBRVM II. COMMENTARIVS

Analyticus.

QVAE ſuperiori libro Philoſophus attigit variis locis, ſed ne methodum turbaret & obſcuram redderet, non ſatis ibi expoſuit: ea nunc reſumit explicanda prolixiùs & diligentiùs; adeo vt hic liber nihil aliud ſit, quàm ſupplementum quoddam libri ſuperioris, & proportione quadam reſpondeat ei Categoriarum parti, quæ vulgò inſcribitur Poſtprædicamenta. Continet autem ſex tractatus, quorum ſingulorum occaſionem indicabo ſuis locis.

DE QVÆSTIONIBVS Tractatus I.

IN CAP. I. DE NVMERO ET ORDINE QVAESTIONVM.

CVm ſuperiori libro diuerſis locis mentionem fecerit quatuor quæſtionum, An ſit, Quid ſit, Quòd ſit, & Cur ſit, vt cap. I. part. 2. & cap. 2. part. 14. & cap. 6. part. 9. & cap. 10. 13. & 14. vult in pręſentia harum vim & ordinem declarare.

1 *Quæ quæruntur.* Tractat de numero eorum quæ quæruntur. Ac primò docet eundem eſſe numerum eorum quæ quæruntur, & eorum quæ ſciuntur. cuius dicti ratio eſt: quia ideo quærimus, vt ſciamus: & fruſtra quæreremus, niſi ſcientiã acquirere poſſemus. Quare dũ explicabimus numerum eorum quæ quæruntur, ſimul intelligetur numerus eorum quæ ſciuntur. Secundò cùm ait, *quærimus autem*, quatuor genera quæſtionum recenſet, an ſit, quid ſit, &c. Omittit quæſtionem quid verbum ſignificet, vel quia minoris momenti eſt, cùm ſcientiæ ſint potiùs de rebus, quàm de vocabulis, vel quia continetur aliquo modo ſub quæſtione quid ſit. Nam & lib. I. cap. I. partic. 4. de ea loquens dixit, τί ἐστι τὸ λεγόμενον, *quid eſt id quod dicitur.*

2 *Quædam verò.* Exemplis declarat duas quæſtiones, id eſt, quòd ſit, & cur ſit, & earum ordinem. Ac primò loquitur de quæſtione quòd ſit: quoniam hęc priùs ſciri debet: & ait hanc quæſtionem eſſe, quando quærimus, *vtrùm* aliquid *ſit hoc, an hoc.* Hæc verba indicãt attributum: & eſt ſubaudiendum ſubiectum. vt cùm quærimus, vtrùm

Æthiops ſit albus, an niger: illud, albus an niger, vocatur in contextu *hoc an hoc.* voluit enim Philoſophus vti verbis generalibus complectentibus quæcumque attributa. Ait, *plura complectentes.* Ne intelligas plura attributa; quia dixit *hoc an hoc*; ſed plures terminos, id eſt, ſubiectum & attributum. Senſus enim eſt, hanc quæſtionem eſſe compoſitam, quia conſtat ex duobus ſeparatis terminis: ſiquidem attributum differt à ſubiecto: vt in ſubiecto exemplo, vtrùm Sol deficiat, an non. aliud enim eſt Sol: aliud eſt defectus luminis, ſeu eclipſis. Alia ratio erit quæſtionis quid ſit: veluti quid ſit homo. ibi namque vnus eſt terminus, homo. Dices, cur Ariſtoteles primo loco declarat quæſtiones compoſitas, deinde ſimplices? Reſpondeo: quia compoſitæ ſunt nobis notiores ex ſuperiore libro, in quo docuit aliam eſſe demonſtrationem quòd ſit, aliam cur ſit: nam illæ duæ quæſtiones ſunt compoſitæ, quòd ſit, & cur ſit: nunc autem adiungimus duas ſimplices, an ſit, & quid ſit. Secundò cùm ait, *Huius autem* [*rei.*] Quod proximè dixit, per ſignum probat. cùm enim ſcimus Solem deficere: non quærimus, an deficiat. hoc igitur eſt ſignum, quòd quando quærimus an deficiat, quærimus quòd ſit, id eſt, quòd deficiat. ſemper enim id quærimus: quo inuento quieſcimus: & ſi haberemus, non quæreremus. Tertiò cùm ait, *cùm autem cognoſcimus*, tranſgreditur ad quæſtionem cur ſit, retento eodem exemplo defectus Solis, adiecto etiam altero exemplo terræ motus. ac docet hanc quæſtionem cur ſit, ſequi illam quæſtionem quòd ſit. cùm enim ſcimus rem eſſe talem, putà Solem deficere, vel terram moueri; deinde quærimus cur ſit talis, veluti quam ob cauſam Sol deficiat, vel terra moueatur. Quartò cùm ait, *Hæc quidem ita*, breui epilogo finem imponit expoſitioni duarum quæſtionum compoſitarum. Ait, *ita*, id eſt, plura complectentes, ſeu quærentes attributum de ſubiecto, ita vt ſint duo termini diſtincti.

3 *Quædam verò.* Tranſgreditur ad duas quæſtiones ſimplices, quas declarat eodem prorſus modo quo declarauit compoſitas. Ait igitur quædam quæri alio modo, id eſt, ſimpliciter, ita vt ſit vnus terminus. Ait, *veluti an ſit.* Affert duo exempla: vnum rei quæ non eſt, nempe centauri: alterum rei quæ eſt, nimirum Dei: vt oſtendat hanc quæſtionem an ſit, habere locum & in iis rebus quæ ſunt, & in iis quæ non ſunt: quamuis quęſtio quid ſit, non habeat locum niſi in iis quæ ſunt: quando quidem non quærimus quid ſit, niſi priùs ſciamus quòd ſit, id eſt, rem eſſe. Secundò cùm ait, *Dico autem*, declarat quomodo accipiat hanc quæſtionem An ſit: & inquit ſe eam accipere ſimpliciter, non adiuncto aliquo attributo. Simpliciter enim quæris, cùm quæris an homo ſit. adiicis autem attributum, cùm quæris an homo ſit albus. illa igitur eſt ſimplex quæſtio an ſit: hæc verò eſt compoſita quæſtio, an ſit. Sed homonymiæ vitandę causâ Ariſtoteles illam appellat an ſit: hanc verò vocat quòd ſit, vt ſuprà audiuimus. Tertiò cùm ait, *cùm autem nouimus*, tranſit ad quæſtionem quid ſit, quæ ſequitur quæſtionem an ſit, ſicut quæſtio cur ſit ſequebatur quæſtionem quòd ſit. Exempli causâ cùm inuenimus Deum eſſe, quærimus quid ſit Deus: & cùm inuenimus hominem eſſe, quærimus quid ſit homo. Retinuit Ariſtoteles exemplum Dei: non retinuit exemplum cẽtauri: quia cùm cẽtaurus non ſit, nō poteſt quæri aut ſciri quid ſit, ſed tantùm quid nomen ſignificet, vt magis explicabitur cap. 8.

4 *Quæ igitur.* Epilogo cōcludit hoc caput.

IN CAP. II. QVO OSTENDITVR OMNEM QVAESTIONEM ad medium pertinere.

CVm docuerit eſſe quatuor quæſtiones, nunc docet omnes quærere medium, quamuis diuerſis modis illud quærant.

1 *Cùm autem quærimus.* Quatuor rationibus oſtendit omnes eſſe quæſtiones medij. Prima, quæ eſt in hac particula, eſt inductio. Cùm enim quærimus an ſit, vel quòd ſit; tunc quęrimus an ſit medium: cùm autem quærimus quid ſit, vel cur ſit; tunc quærimus quodnam ſit medium. Exempli gratiâ, quæſtio an ſit eclipſis, vel an Luna deficiat, quętit an ſit aliquod medium id eſt, cauſa, propter quam ſit eclipſis, ſeu propter quam Luna deficiat. Similiter cùm quæritur quid ſit eclipſis, vel cur Luna deficiat; tunc quæritur, quæ ſit cauſa eclipſeos, vel quæ ſit cauſa cur Luna deficiat. Ait, *aut an ſit ſimpliciter.* Illud, *ſimpliciter*, iam expoſui ſuperiori capite. Eſt autem adiungendū tantùm proximo *an ſit*, non præcedenti verbo *quòd* [*ſit.*] Ait, *ſiue in parte.* Hæc verba paulò pòſt declarat, cùm ait, *Sic autem intelligo*: ac docet ſe quæſtionē in parte vocare eā, quam ſuprà vocauimus compoſitā. ideóque eam opponit quæſtioni ſimplici. cùm enim quæris (exēpli gratiâ) an Luna deficiat: hæc quęſtio vocatur in parte: quia eſt de vna Lunæ affectione, nempe de luminis defectu, cùm

ſint & plures aliæ quæſtiones de eadem Luna. Cùm autem quęris an ſit Luna, vel quid ſit Luna: tunc ſimpliciter quæris de tota Luna. Deinde ait, *In omnibus igitur.* Concludit ſemper quæri an ſit medium, vel quod ſit medium. Quæritur an ſit medium, per quæſtionem an ſit, & per quæſtionem quid ſit: quæritur autem quod ſit medium, per quæſtionem quid ſit, & per quæſtionem cur ſit.

2 *Nam cauſa.* Sequitur ſecunda ratio: Omnis cauſa eſt mediũ, omnis quæſtio eſt cauſę, ergo omnis quæſtio eſt medij. Huius ſyllogiſmi primò ponit maiorem. Deinde cùm ait, *in omnibus*, adnectit minorem. ideo cùm ait, *hæc*: ſupple, cauſa. Tertiò cùm ait, *veluti deficitne?* exemplis declarat & confirmat minorem propoſitionem. Dum igitur ait, *deficitne*, ſenſus eſt, dum quærimus an Luna deficiat, nos quærere an ſit aliqua cauſa cur deficiat: quia nullus effectus eſſe poteſt ſine cauſa. Quartò cùm ait, *Nam cauſa*, explanat & confirmat maiorem propoſitionem eiuſdem ſyllogiſmi. Ait, *non hoc vel illud.* Hæc verba expone, vt ſuperiori cap. initio part. tertiæ expoſui. Senſus ſequentium verborum eſt, cauſam cur ſubſtantia ſit, vel cauſam cur accidens ſit, nihil aliud eſſe, quàm medium, quo probatur ſubſtantiam eſſe, vel quo probatur accidens eſſe. Quintò cùm ait, *Dico autem*, declarat verba, quibus proximè vſus fuerat. cùm enim dixit eſſe ſimpliciter, intellexit ſubiectum, id eſt, ſubſtantiam, quæ eſt ſubiectum accidentium, vt Lunam, terram, &c. cùm autem dixit eſſe aliquid: (ὅτι τὶ κατὰ repete, ex iis quæ inſunt per ſe, aut per accidens) tunc intellexit accidentia propria, quæ dicuntur in eſſe per ſe; & accidentia communia, quæ dicuntur ineſſe per accidens; prout per ſe & per accidens accipiebantur ſuperioris libri cap. 4. In ſumma igitur quærimus cauſam vel ſubſtantiæ, vel proprietatis ſiue affectionis propriæ, vel eius quod communiter accidit.

3 *In iis enim omnibus.* Sequitur tertia ratio: Idem quæritur quæſtione cur ſit, & aliis quæſtionibus: atqui ea quæſtio cur ſit, perſpicuè quærit cauſam: ergo & reliquæ omnes quærunt cauſam. alias quæſtiones idem quærere quod quæſtio cur ſit, declarat quibuſdam exemplis. veluti ſi quæras quid ſit eclipſis, inuenies eſſe priuationem luminis in Luna ob terræ interpoſitionem, hoc igitur eſt, quod quęrebas. quòd ſi quęras cur ſit eclipſis, vel cur Luna deficiat, inuenies eandem cauſam, id eſt, priuationem &c. nempe inuenies; ideo eſſe eclipſin, vel ideo Lunam deficere (quia lumine priuatur ob terræ interpoſitionem. Sunt & alia exempla in contextu eodem modo explicanda.

4 *Quod autem medij.* Sequitur quarta ratio ſumpta ab iis, quorum medium, id eſt cauſa, ſub ſenſum cadere ſuâ naturâ poteſt, quamuis per accidens fiat vt ſentiri nequeat. nam ſi ſenſu perciperemus medium, nihil quæreremus. cauſa igitur quærendi eſt ignoratio medij: & ideo quærimus, vt cognoſcamus medium. Nunc hæc ita dicimus, quaſi cognitio ſenſitiua ſufficeret, nam per ſenſum cognoſcimus particularia: quibus cognitis, quærimus vniuerſale. Sed in iis rebus quarum medium ſenſibile eſt, facillimè & confeſtim intellectus colligit vniuerſale ex particularibus, vt aliâ diligentiori inquiſitione non ſit opus. Exempli gratiâ ſi ſupra Lunam eſſemus, ſenſu perciperemus, id eſt, videremus terrã oppoſitam efficere eclipſin: & facilè per intellectum cognoſceremus vniuerſaliter eſſe eclipſin quotieſcumque terra Soli & Lunę interponitur. Vide ſuperioris libri cap. 31. & quę ibi notata fuerunt.

5 *Quemadmodum igitur.* Epilogo concludit hoc caput, & concludit omnem quæſtionem eſſe quæſtionem medij.

DE QVIDDITATE, AC DEFINITIONE.

Tractatus II.

IN CAP. III. IV. V. VI. & VII. QVIBVS AFFERVNTVR DVBITATIONES DE QUIDDITATE AC DEFINITIONE.

Definitionis, ac quidditatis quæ definitione explicatur, ſuperiori libro ſæpius mentionem fecit, vt cap. 4. vbi expoſuit modos dicendi per ſe, & cap. 2. part. 14. & cap. 10. vbi docuit definitionem eſſe ſpeciem principij demonſtratiui, & cap. 8. partic. 2. vbi dixit omnẽ definitionem aut eſſe principium, aut concluſionem demonſtrationis, aut terminorum tãtùm poſitione differre à demonſtratione, & aliis quoque locis. quapropter facturum ſe operæ pretium Philoſophus putauit, ſi copioſè hoc loo exponeret ea quæ pertinẽt ad definitionem, & quæſtionem quid eſt. ac ſuo more priùs proponit varias dubitationes, quàm veritatem enucleet. nam tertium, quartum, quintum, & 6. capita, merã diſputationẽ continẽt in

hunc tantùm finem, vt res difficilis & obſcura reddatur. Hoc tertio capite varias rationes proponit, quibus probari videtur nō poſſe idem demonſtrari & definiri, nec eundem eſſe modum ſciendi per demonſtrationē & per definitionem. Sequentibus capitibus nititur probare nullam eſſe viam inueſtigādæ quidditatis ignotę. & capite 4. probat eam non poſſe inueniri & probari ſyllogiſmo. Capite 5. oſtendit eam non poſſe inueniri methodo diuiſiuâ, qua Platonici ſolebant inueſtigare rerū definitiones. Capite 6. oſtendit eam non poſſe probari per definitionē ipſius quidditatis, nec per definitionē eius quod rei definitæ eſt contrariū. vtputà nō poſſum probare quid ſit albū, nec ex definitione quidditatis, nec ex definitione nigri. Cap. 7. generaliter oſtēdit nullo modo quidditatem probari poſſe. Atque hæc omnia proponuntur tantùm dubitandi & diſputandi causâ. Singula autem argumenta Ariſtoteles non diſſoluet: ſed in cap. 8. 9. & 10. veritatem ita explicabit, vt ei cedant omnes dubitationes, quemadmodum lumini tenebræ: ideóque tantùm obiter quaſdam dubitationes diſſoluet. Porrò in his tribus capitibus tria Philoſophus docebit. Octauum enim caput & 9. ſunt de quidditate: decimū verò de definitione, quæ explicat quidditatem. Et capite quidem octauo declarabit modum probādi quid ſit, vt teneamus viam quærendæ quidditatis ignotæ: capite autē 9. aget de ipſa quidditate, quæ eo modo probatur.

IN CAP. VIII. QVOMODO PROBETVR QVID ſit.

1 R*Vrſus autem.* Proponit ea quæ de quidditate ac definitione expoſiturus eſt. Ait, *quid horum*, ſupple, quæ dubitandi ac diſputandi causâ in quinque præcedentibus capitibus dicta fuerunt.

2 *Quoniam igitur.* In hac particula oſtendit quidditatem quandam probari per aliam quidditatem, ſeu partem quidditatis per aliam partē. Vt autem hoc doceat, quædam præmunit. Prima præmunitio eſt, idē eſſe ſcire quid ſit, & ſcire cauſam qua ſatisfit quæſtioni an ſit. Et huius dicti rationem affert: quia eſt aliqua cauſa, ſubaudi, propter quam res eſt. Senſus eſt: Quicquid eſt in rerum natura, per cauſam aliquā eſt, quæ facit illud eſſe: & illa cauſa ponitur in ipſius quidditate. nam rei quidditas eſt cauſa cur res illa ſit, vtputà ratio ſeu rationalitas eſt cauſa cur homo ſit, & eſt quidditas ipſius hominis. idem ergo eſt, ſcire quid ſit homo, & ſcire cauſam propter quam homo eſt. Secūda præmunitio ponitur ibi, *atque hæc vel eadem.* Hæc cauſa propter quam res eſt, (inquit Ariſtoteles) vel eſt eadem, vel alia, id eſt, vel non differt à re ipſa, vel eſt diuerſa ab ipſa re. Intelligas non differre in ſubſtantiis. nam cauſa propter quam ſubſtantia eſt, non differt ab ipſa ſubſtantia: quandoquidem ſubſtantia per ſe eſt. Intellige autem cauſam eſſe diuerſam in accidētibus: quoniam accidentia non ſunt per ſe, ſed per ſubſtantiam. itaque cauſa cur accidentia ſint, diuerſa eſt ab ipſis accidētibus: vt natura hominis, quæ eſt ſubſtantia, eſt cauſa aptitudinis ad ridendum, quæ eſt accidens. Interdum etiam accidēs eſt cauſa accidentis: vt interpoſitio terrę eſt cauſa defectus luminis in Luna. Huius igitur ſecunda pręmunitionis ſententia eſt, quidditatem eſſe vel ſubſtantiæ, vel accidentis. Tertia præmunitio ponitur ibi, *& ſi ſit alia.* Hîc cauſa, propter quam res eſt, cauſa (inquam) diuerſa ab ipſa re (id eſt, quidditas accidentis) ſubdiuiditur: quia vel eſt demonſtrabilis, vel indemonſtrabilis. Hucuſque primum membrum huius particulæ. Secundò cùm ait, *ergo ſi* [*cauſa*,] incipit docere quomodo quidditas probetur. conſiderans igitur quidditatem illam, quæ à re differt (id eſt, quidditatem accidentis) & eſt demonſtrabilis, inquit cauſam eſſe medium terminum, per quē quidditas probatur in prima figura, id eſt, in Barbara: quoniam quidditas vniuerſaliter affirmatur de eo, cuius eſt quidditas: talis autem affirmatio non poteſt probari, niſi in Barbara. Tertiò cùm ait, *vnus igitur*, declarat, hoc ſolo modo probari poſſe quidditatem, ita vt pro medio termino ſumatur quidditas, & ex eo colligatur alia quidditas: quia neceſſe eſt talem eſſe concluſionem, qualia ſunt principia. Vnde ſicut propria concluduntur ex propriis, ita quidditates ex quidditatibus. Hoc ita eſt intelligendum: quia pars quidditatis perfectæ probatur per aliam quidditatis partem, vt defectus luminis in Luna probatur per interpoſitionem terræ. Tandem cùm ait, *quare ex duabus*, concludit, ex duabus quidditatibus eiuſdem rei, putà eclipſeos, alteram demonſtrari, nēpe defectum luminis in Luna; alteram non demonſtrari, ſed eſſe principium demonſtratio-

ſtrationis,nempe interpoſitionem terræ.

3 *Hunc igitur.* Docet hanc probationem quidditatis per quidditatem nõ eſſe demõſtrationẽ,ſed logicum ſyllogiſmũ ipſius quidditatis. Hæc verba ſunt rectè intelligẽda.non enim negat Ariſtoteles eſſe demonſtrationem,ſed negat eſſe demonſtrationem quidditatis;non quia non demonſtret quidditatem,ſed quia non demonſtrat eſſe quidditatem. Res obſcura erit;niſi planiùs explanetur. Vtamur ergo exemplo eclipſis. Hæc eſt vera demonſtratio, qua probatur defectus luminis in Luna per interpoſitionẽ terræ.dũ igitur concludimus defectũ luminis in Luna,cõcludim⁹ quidditatẽ eclipſeos; propterea quòd hæc eſt quidditas eclipſeos: nõ tamẽ demõſtramus eam eſſe quidditatẽ eclipſeos,ſed ſimpliciter demõſtramus Lunam deficere.Quòd igitur hæc ſit quidditas eclipſeos, non ponitur in concluſione demonſtrationis:ſed poſt factam demonſtrationem debemus definitionem colligere ex ea demonſtratione:ita vt coniungentes medium terminum,id eſt,interpoſitionem terræ,cum concluſione,id eſt, cum defectu luminis in Luna, perficiamus definitionem eclipſis.

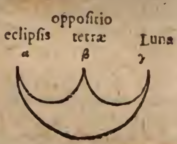
4 *Quo autem modo.* Quia minùs breuiter & conciſè expoſuit modum probandæ quidditatis:idcirco more ſuo(quem morem notaui ad cap.4.lib. præced.) vult ab initio hanc rem explicare diligentiùs.Hanc nouã expoſitionem promittit hac particula:cuius verba ſi expendas, facilè intelliges Ariſtotelem nolle explicare nouum modum, ſed apertiùs declarare modum iam traditum.

5 *Vt enim quærimus.* Expoſiturus diligentiùs modum probandę quidditatis,primùm quædam præmunit.Præmunitio prima eſt,non poſſe cognoſci quid ſit,quin cognoſcatur quòd ſit. Hoc Ariſtoteles declarat exemplo duarum reliquarum quæſtionum:quia ſimiliter nõ poſſumus cognoſcere cur ſit,ſine cognitione quòd ſit. Notandum eſt,Ariſtotelem in hac particula(cuius locutionem nos quoque nunc ſecuti ſumus) vti homonymo verbo quòd ſit quãdo enim confert quæſtionem quòd ſit,cum quæſtione quid ſit;tũc intelligit quæſtionẽ quòd ſit ſimpliciter, quam ſuprà & in extremis quoque verbis huius particulæ vocat quæſtionem an ſit. quando autem confert quæſtionem quòd ſit, cum quæſtione cur ſit; tunc intelligit quæſtionem quòd ſit compoſitam,quam etiam ſuprà vocauit quòd ſit.

6 *An autem ſit.* Sequitur ſecunda præmunitio, aliàs per accidens cognoſci an ſit: veluti cùm ſcimus eſſe grammaticos, per accidens ſcimus eſſe homines, quia grammatica accidit homini: aliàs cognoſci per ſe,id eſt,per aliquid eſſentiale: cuius cognitionis dat Ariſtoteles in contextu quædam exempla,quamuis cognitionis per accidens nullum det exemplum. Ait, *aliquid ipſius rei*, id eſt, aliquid pertinens ad rei eſſentiam.

7 *Quæcumque igitur.* Sequitur tertia præmunitio,ad cognoſcendum quòd ſit,cõferre cognitionem an ſit:dummodò hęc cognitio an ſit,habeatur per ſe,non per accidens;quoniam accidentia nihil habẽt commune cum quidditate;quæ verò ſunt per ſe & eſſentialia, pertinent ad quidditatem: vt autem dictum fuit in 2. partic. quidditas per quidditatem probatur, non per accidens.

8 *Quorum igitur.* Abſolutis præmunitionibus,ſubiicit expoſitionem, quam promiſit partic.4.& primò duobus exemplis oſtendit, quærere an res, id eſt, an accidens ſit,nihil aliud eſſe, quàm quærere an ſit aliqua ratio, propter quam hoc accidens ſit. Primum exemplum eſt naturale.quærere enim an eclipſis ſit,nihil aliud eſt,quam quęrere an ſit ratio aliqua,propter quam ſit eclipſis. & illa ratio nihil aliud eſt, quàm medius terminus, per quem probatur eclipſis de Luna, vt putà interpoſitio terræ. Vt hoc perſpicuè doceat,conſtituit figuram,& ponit tres terminos αϐγ,id eſt, maius extremum, mediũ terminum, & minus extremum: & pro maiori extremo accipit eclipſin, vbi α: pro medio termino interpoſitionem terrę,vbi ϐ: pro minori extremo Lunam, vbi γ.

Deinde ait, *quærere an deficiat*, id eſt, quærere an ſit illud maius extremum, nempe eclipſis, nihil aliud eſſe,quàm quærere an ſit τὸ ϐ, id eſt,an ſit aliquod medium. Hoc autem,id eſt,quærere mediũ,perinde valet,ac ſi quæratur, quæ ſit ratio ſeu definitio ipſius eclipſeos,& ſi ſit hoc,(ſuppl. ϐ) id eſt, ſi inueniamus eſſe aliquod medium,vt oppoſitionem terrę,dicimus eſſe etiam illud,(ſupple, maius extremum,)id eſt, eclipſim.Hoc igitur eſt primum exemplum rei naturalis, nẽpe eclipſeos.Deinde cùm ait Ariſtoteles vel[vt alterum,]ſubiicit alterum exemplum, quod eſt mathematicum,eodem modo explicandum.cùm enim quęrimus an ſint duo

recti in triangulo,quærimus an ſit aliqua ratio ſeu cauſa,propter quam ſint duo recti in triangulo. Ad hæc exempla notare duo oportet. Primò hæc eſſe exempla accidentium:quia de accidentium tantùm quidditatibus loquimur, vt ſuprà notaui;propterea quòd hę ſolæ demonſtrantur,definitio autē ſeu quidditas ſuſtantiæ eſt principium demonſtrationis. Secundò notandum, perinde eſſe, ſiue quæramus an ſit eclipſis ,ſiue quæramus an Luna deficiat: quoniā(vt vulgò dici ſolet)accidentis eſſe eſt ineſſe,id eſt, accidens pendet à ſubſtantia,in qua ineſt,& ſine qua eſſe non poteſt. Proinde illa diſtinctio inter quæſtionem ſimplicem an ſit, & quæſtionem compoſitam quòd ſit, potiſſimùm ſpectatur in ſubſtantiis. nam in accidentibus aliquo modo concurrunt, vt nunc expoſui.

9 *Cùm autem inuenimus.* Docet duobus modis ſatisfieri quæſtioni an ſit.Primus modus eſt, cùm eſſe probatur per cauſam, vt defectus luminis probatur eſſe in Luna, per interpoſitionem terrę:túncque ſimul cognoſcimus quòd ſit & cur ſit: quoniā habemus cauſam. Ait, *cùm inuenimus*: ex proximo repete,cauſam propter quam res eſt. Ait, *per media*,id eſt,per veras cauſas.nam medium & cauſa idē ſunt,vt dictū fuit capite 2.par.1.

10 *Sin minùs.* Secundus modus eſt ſatisfaciendi quæſtioni an ſit,cùm rē eſſe probatur per nō cauſā,vtputà eclipſis probatur eſſe per priuationem vmbræ in plenilunio: túcque cognoſcimus tantùm quòd ſit, non etiam cur ſit.

11 *Cùm autem manifeſtum.* Oſtendit,cum ſecundo modo inuenimus rē eſſe, nos vlteriùs quærere cur ea res ſit, id eſt, quodnā ſit mediū, ſeu cauſa propter quam res eſt. Ait, *τὸ α τῷ γ ineſſe*, id eſt, affectionē eſſe in ſubiecto.Nam α eſt maius extremū,id eſt,affectio,quæ demōſtratur:γ eſt minùs extremū, id eſt, ſubiectū, de quo demōſtratur.Ait,*an cōuerſio Lunæ*.i.an ideo ſit eclipſis, quia pars Lunę eſt lucida,pars obſcura:vnde lumē nobis deficit, cùm Luna partē ſuā obſcurā erga nos vertit. Ait,*hæc autē*,id eſt,hæc cauſa eclipſeos,quæcūq; tandē illa ſit. Ait,*quid eſt tonitruum?* Exemplo eclipſeos ſubiicit alterū exemplū tonitrui, in quo ſimiliter apparet, quādo cognouim⁹ tonitru eſſe,nos vlteriùs quærere cur ſit.i.quodnā ſit mediūſeu cauſa ipſius tonitrui, vtputà an cauſa ſit extinctio ignis in nube. Sic igitur ſit, vt quæramus quidditatē, quæ ſit cauſa alterius quidditatis,& eam demōſtret.vt cùm ſcimus eſſe defectum luminis in Luna, quærimus huius cauſam, id eſt,alteram quidditatem,nempe oppoſitionem terræ.

12 *Quòd ſi rurſus.* Oſtendit, quod dictum eſt de duabus quidditatibus,poſſe transferri etiam ad plures. Sicut enim prima quidditas probatur per ſecundā, ita fieri poteſt vt ſecunda probetur per tertiā. Quod ſi fiat: ſciendum eſt, illā eſſe perfectā definitionē, quæ illas omnes quidditates complectitur. Exempli gratiā cur eſt defectus luminis in Luna? quia terra interponitur inter Solem & Lunam. Cur autem terra interponitur? quia Sol eſt in capite draconis,Luna in cauda,vel contrà. Perfecta igitur definitio eclipſis eſt defectus luminis in Luna propter terræ interpoſitionē,cùm Sol & Luna ſunt, alter in capite,alter in cauda draconis.

13 *Dictum igitur.* Concludit, non ſine ſyllogiſmo & demōſtratione fieri notā quidditatem accidentis, id eſt,cognoſci quid ſit affectio aliqua,licèt hæc quidditas non demonſtretur,nec ſyllogiſmo concludatur.nā cocluditur cur ſit ,vtputà cur Luna deficiat: deinde per conuerſionem demonſtrationis in definitionem intelligitur quid ſit. Atque hæc eſt definitio accidētis perfecta, quæ terminorum tantum poſitione differt à demōſtratione.veluti cur deficit lumen in Luna? quia terra opponitur.quid eſt eclipſis? defectus luminis in Luna ob terræ oppoſitionē.hæc eſt definitio : illa erat demōſtratio.

IN CAP. IX. QVO DECLARANTVR QVAENAM QVIDditates probentur,aut non probentur.

POſtquàm docuit quomodo quidditas probetur: nunc docet, quænā quidditates ita probentur, aut non probentur. Hoc quidem ſuprà attigit,ſed obiter & breuiter; nunc verò diligentiùs explanat.

1 *Iam verò quarundam.* Præmunit,quaſdam habere cauſam diuerſam,alia verò habere cauſam non diuerſam, id eſt, quaſdam quidditates habere aliam cauſam,quaſdam verò non habere: vnde illæ poſſunt demonſtrari;hæ verò non poſſunt, vt poſtea declarabitur.

2 *Quare patet.* Docet eſſe quaſdā quidditates indemōſtrabiles,quæ ſunt principia prima & immediata, vt quid ſit ſubiectum ſciētiæ,veluti quid ſit vnitas in arithmetica.

3 *[Eas] verò.* Oſtendit eas quidditates,quarum eſt aliquod medium ſeu cauſa, poſſe per demonſtrationem, non quidē concludi,ſed declarari, quatenus ſcilicèt eliciũtur

tur ex connexſione demonſtrationis in definitionem, vt ſuprà expoſui.

IN CAP. X. QVO EXPLICATVR QVID SIT DEFInitio, & quotuplex.

CVm duobus proximis capitibus egerit de quidditate; hoc capite tractat de definitione, quæ eſt oratio declarans quid res ſit.

1 *Quia verò definitio.* Expoſituus eſt quatuor genera definitionum: ſed in primis declarat quid ſit definitio. Itaque in hac particula duo habemus. Primò definitionem ipſius definitionis. Secundò ibi, *profectò quædam*, primum genus definitionis. Definitio ſic definitur, Oratio explicās quid ſit. Illud, *quid ſit*, debet latè accipi, vt complectatur non ſolùm quid ſit τὸ πρᾶγμα, ipſa res; ſed etiam quid ſit τὸ λεγόμενον, id quod dicitur, (nam hoc modo loquebatur Ariſtoteles ſuperioris libri cap. 1 part. 4.) id eſt, vt non ſolùm complectatur definitionem realem & eſſentialem, quæ declarat rei naturam; ſed etiam nominalem, quæ à Græcis appellatur ὀνοματώδης, & potiùs explicat vim vocabuli, quàm naturam rei. Atque hoc eſt primū definitionis genus, quod Ariſtoteles in hac particula declarat. & primùm affert eius definitionem, cum ait definitionem nominalem eſſe eam, quæ declarat quid nomē ſignificet. Ait autem hanc eſſe alteram definitionem nominalem, id eſt, diuerſam à realibus ſiue eſſentialibus, de quibus in ſequentibus particulis dicetur. Deinde cùm ait, *veluti quid ſignificat*, hanc definitionem nominalem declarat exemplo: Quid eſt triangulum? quod conſtat tribus angulis. Deinde cùm ait, *quod cùm ſcimus*, oſtendit, habitā definitione nominali, poſtea cognoſcendum eſſe an res ſit, veluti an ſit triāgulum: quo cognito, tunc quæremus cur ſit triangulum, ſeu quid ſit triangulum. ſuprà namque docui idem eſſe quęrere quid ſit, & cur ſit. Deinde cùm ait, *difficile autem*, oſtendit non eſſe quærendum cur ſit, antequàm ſciamus an ſit. Nec enim ſufficit habere definitionem nominalem, ſed oportet primùm ſcire rem ipſam eſſe; deinde quærere cur ea res ſit. Ratio eſt: quia imponuntur nomina etiā iis rebus, quæ non ſunt. Exempli gratiâ hippocentaurus eſt animal genitum ex ſemine equi & tauri: hæc eſt definitio nominis: qua habita, non eſt quærendum cur hippocētaurus ſit, ſed an ſit, quidā enim cenſent hippocentaurum eſſe, alij verò negant. Ait, *ſic accipere*, id eſt, intelligere cur ſit. Ait, *ſunt antè expoſita*, cap. 8. partic. 7.

2 *Oratio verò.* Docet orationem duobus modis vnam dici, id eſt, vel coniunctione, vel ſignificatione. Coniunctione dicitur vna oratio, vt Ilias Homeri. ſignificatione verò, vt definitio; quia ſignificat vnū de vno, non per accidens, ſed eſſentialiter. Huius rei diligentior expoſitio pertinet ad metaphyſicum, vt etiam dictum fuit in lib. de interpretatione, cap. 5. partic. 3. Breuiter tamen ſciendum eſt, partes definitionis ideo vnum quid conſtituere, quia ex potentia & actu maximè vnum fit, in definitione autē aliæ partes habent rationem potentiæ, aliæ actus; id eſt, aliæ, materiæ; aliæ, formæ. vt in hac definitione, homo eſt animal rationale, animal ſubit rationem materiæ, ſeu potentiæ; rationale verò habet rationē formæ, & actus. proinde ex rationali & animali verè vnum fit, tamquàm ex materia & forma, ſeu potentia & actu. Hoc ſignificabat etiam Porphyrius, cùm dicebat genus habere rationem materię, differentiam autem ſubire vicem formæ.

3 *Vna igitur.* Poſtquàm expoſuit prius genus definitionis, & docuit quomodo vna definitio ſit vna oratio; nunc perſequitur alia genera definitionum. & primo definitionis generi addit ſecundum, id eſt, definitionem, quæ declarat cur res ſit. Hæc vocatur definitio ἀποδεικτικὴ, & eſt definitio accidentis perfecta: veluti, eclipſis eſt defectus luminis in Luna ob terræ interpoſitionem. item tonitrus eſt ſonus in nube ex eo ortus, quod ignis extinguitur. Ait, *alia verò definitio*, Ne intelligas aliam definitionem eiuſdem definitionis. nam ſuprà definiuit definitionem nominalem: nunc verò definit definitionem cauſalem, quæ eſt realis & eſſentialis.

4 *Quocirca prior.* Diſtinctionem ponit inter primum & ſecundum definiendi modum, id eſt, inter definitionem nominalem & cauſalem: quoniam illa tātùm ſignificat, hæc verò demonſtrat. Exempli gratiâ, cùm eclipſim definis defectum luminis in Luna ob terræ interpoſitionem, oſtendis Lunam deficere, quia terra interponitur: ac demonſtras defectum luminis de Luna, per interpoſitionem terræ. Vnde oritur quæſtio quid interſit inter hanc definitionem, & demonſtrationem. Reſpondet Ariſtoteles, ma-

teriam eſſe eãdem, formam verò diuerſam. Dico materiam eſſe eandem: quia ſunt iidẽ tres termini, tam in definitione, quàm in demonſtratione. Dico formam eſſe diuerſam: quia tres illi termini aliter collocantur in demõſtratione. aliter in definitione. ideo dicimus hanc definitionem à demonſtratione differre terminorum poſitione & ſitu. Quare concludit Ariſtoteles eandem orationem (intellige eandem ratione materiæ, quia iidem ſunt termini) alio atque alio modo prolatam, eſſe demonſtrationem continuam, vel definitionem. Cur vocat demonſtrationem continuam? hoc verbo indicat proprietatem demonſtrationis, qua ſeiungitur à definitione. Continuum enim definitur, (vt in Categoriis audiuimus, cap. de quantitate) cuius partes communi termino connectuntur. talis autem eſt demonſtratio, quia partes eius, id eſt, maior & minor propoſitio, connectuntur communi termino, id eſt, medio termino; qui cùm in vtraque propoſitione ponatur, eas coniungit & connectit. definitio verò non tam continuum quàm indiuiduum quid eſt: partes enim definitionis conſtituunt vnum quid, vnde definitio comparatur puncto, demõſtratio verò lineæ. Et quemadmodum punctum non dicitur continuum, ita nec definitio. Rurſus quemadmodum linea dicitur continua, ita & demonſtratio.

5 *Præterea eſt definitio.* Sequitur tertium definitionis genus. i. definitio, quæ per demonſtrationem concluditur. Hæc eſt imperfecta definitio accidentis: veluti, eclipſis eſt defectus luminis in Luna.

6 *Immediatorum autem.* Sequitur quartum definitionis genus, quod eſt principium demonſtrationis, vt definitio ſubiecti, & ea definitio accidentis, per quam altera definitio probatur: veluti, eclipſis eſt interpoſitio terræ inter Solem & Lunam.

7 *Definitionum igitur.* Colligit tria genera definitionum eſſentialium, omiſsâ primâ definitione nominali. Eadem tria genera recenſuit ſuperioris libri cap. 8. partic. 2. Ait, *caſu*, id eſt, poſitione ſeu collocatione terminorum.

8 *Ex dictis.* Epilogo concludit totum hunc tractatum de quidditate & definitione.

DE CAVSIS, ET DE INVENTIONE.

TRACTATVS III.

IN CAP. XI. QVO EXPONITVR PER QVAE genera cauſarum demonſtretur.

Tractatus de cauſis occaſio manifeſta eſt, & ab ipſo Ariſtotele initio huius capitis ponitur: quia finis horum librorum eſt ſcientia: tũc autem ſcimus, cùm cauſam cognoſcimus, ſicut iam dictum fuit ſuperiori libro, cap. 2. part. 1. Ergo hoc capite oſtendit Philoſophus demonſtrari per omnia genera cauſarum.

1 *Cum autem.* Generaliter docet demonſtrari per omnia cauſarum genera. & primò proponit hanc ſententiam, cùm quatuor ſint genera cauſarum, per omnia demonſtrari poſſe. Recenſet autem hæc quatuor genera. Primum eſt quid res ſit. hoc verbo ſignificat formam, vel definitionem: quia cùm forma ſit præcipua pars definitionis, & maximè declaret quid res ſit, vt in metaphyſicis demonſtratur, Ariſtoteles hęc duo ſimul iungit. Secundum genus eſt id quod quibuſdam poſitis neceſſariò eſt, id eſt, ſine quo effectus eſſe nequit. hæc autem eſt materia, quæ vulgò vocatur cauſa ſine qua non, id eſt, ſine qua non poteſt eſſe effectus. Tertium genus eſt id quod primum mouit, id eſt, cauſa efficiens. nam Ariſtoteles non videtur nouiſſe aliam cauſam efficientem, quàm per motum. vulgò tamen diuidunt cauſam efficientem, quòd alia efficit per motum, vt ignis calefacit aquã, alia per ſimplicem emanationem, ſicuti Sol eſt cauſa luminis; & forma cuiuſque rei eſt cauſa proprietatum, quæ in ea re ſunt. ſic enim vulgò in ſcholis ſtatuunt, formam rei eſſe cauſam formalem reſpectu ipſius rei ſubiectæ, ſed eſſe cauſam efficientem reſpectu affectionum, quæ per eam demonſtrantur. Verùm hæc diuiſio, etſi videtur ſatis probabilis, tamen videtur parum conſentanea ſententiæ & verbis Ariſtotelis, qui vbique, generaliter loquendo de cauſa efficiente, vocat eam principium vnde motus. Quapropter quam ſcholaſtici appellant cauſam efficientem per ſimplicem emanationem, Ariſtoteles tantùm vocat formam. efficit enim ſeu cauſat affectiones in ſubiecto, nõ tamquàm cauſa efficiẽs, ſed tamquàm forma ſubiecti.

Quartum genus eſt id cuius gratiá, id eſt, cauſa finalis. Cùm igitur ſint hæc quatuor cauſarum genera: omnia (inquit Ariſtoteles) per medium oſtenduntur, id eſt, omnes hæ cauſæ indicantur & ſignificantur per mediũ demonſtrationis. Quod perinde valet, ac ſi Ariſtoteles diceret, quamlibet cauſam ſeu quodlibet cauſæ genus accipi pro medio termino demonſtrationis. Hæc ſunt, quæ habentur in primo membro huius particulæ. Secundò cùm ait, *etenim [hac,]* confirmat, quod ſuprà dixit, hac ratione: quia quod dici ſolet, Poſitâ causâ neceſſariò poni effectum, non eſt ita intelligendum, quaſi ex cauſa colligatur effectus ſine demonſtratione: immo eatenus colligitur, quatenus illa cauſa accipitur pro medio termino, & efficiuntur propoſitiones ſyllogiſticè compoſitæ. Ait, *cùm illud ſit*, id eſt, ſi ponatur cauſa eſſe. Ait, *neceſſe [eſt] hoc eſſe*, id eſt, neceſſe eſt effectum eſſe. Ait, *duobus minimum*, id eſt, duabus propoſitionibus demonſtrationem conſtituentibus. Ait, *hoc igitur*, &c. id eſt, ſumpto vno medio termino in duabus propoſitiònibus, non ſumpta vna propoſitione. Ait, *concluſionem*, qua effectus ex cauſa concluditur.

2 *Sed & hoc modo.* Quod generaliter tradidit in præced partic. deinceps per partes declarat. & primùm in hac particula affert exemplum demõſtrationis mathematicæ per cauſam materialem; quâ probatur angulum deſcriptum in ſemicirculo, eſſe rectum, quia eſt dimidia pars duorum rectorum. Demonſtratio igitur ſumitur à partibus: conſtat autem partes habere rationem materiæ. nec poteſt aliter ſpectari materia in mathematicis, cùm mathematici abſtrahant ab omni materia ſenſibili. Hæc demonſtratio extat apud Euclidem lib. 3. propoſit. 31. & ita extruitur: Omnis angulus qui eſt dimidium duorum rectorum, eſt rectus: atqui omnis angulus deſcriptus in ſemicirculo, eſt dimidium duorum rectorũ: ergo omnis angulus deſcriptus in ſemicirculo, eſt rectus. Angulus in ſemicirculo dicitur, qui fit in circumferentia ſemicirculi per duas lineas rectas ductas ab extremitatibus diametri, & cõcurrentes in idem punctum in circumferentia. vt angulus a b c, eſt in ſemicirculo a b c, & eſt dimidia pars duorum rectorum, id eſt, anguli a b c, & anguli c b d, qui fiunt à linea recta c b cadente ſupra lineam rectam a d.

3 *Hoc autem eſt.* Oſtendit exemplum modò expoſitum conuenire non ſolùm materiæ, ſed etiam quidditati: quia medius ille terminus, dimidium duorum rectorum, quem diximus habere rationem materiæ, conſtituit definitionem anguli recti. nam rectus angulus definitur per lineam perpendicularem conſtituentem duos angulos æquales, quorum vterque eſt rectus, vt legere eſt apud Euclidem lib. 1. Elementorum. Sic in propoſito exemplo linea c b, ad perpendiculum cadit ſuper lineam a b: & conſtituit duos angulos rectos, a b c, & c b d: quorum dimidia pars eſt rectus angulus a b c. Ergo ſicut Ariſtoteles lib. 2. Phyſ. cap. 7. docet, in Phyſicis formam & finem in vnum coire: ita hîc in mathematicis docet in vnum coire materiam & quidditatem. Intellige materiam, qualis poteſt reperiri in mathematicis abſtrahentibus à materia phyſica, id eſt, materiam (vt Thomas loquitur) intelligibilem, non ſenſibilem. Nunc explicemus verba Ariſtotelis. Ait, *hoc*, id eſt, hic medius terminus, dimidium duorum angulorum rectorum, *eſt idem quod quidditas*, id eſt, definitio anguli recti: *quia hoc*, id eſt, dimidiam partem duorum angulorum rectorum, *ſignificat definitio*: ſubaudi, anguli recti. Deinde ait, *Sed & quidditatem oſtendimus eſſe cauſam mediam*, id eſt, oſtendimus quidditatem, ſeu quid res ſit, ſumi pro medio termino demonſtrationis. hoc autem dictum fuit initio huius cap. & ſuprà cap. 8. partic. 2. & cap. 10. part. 4.

4 *Cur autem Medi.* Nunc affert exemplum politicum demonſtrationis per cauſam efficientem. Nam bellum ab Athenienſibus contra Sardeis geſtum, mouit Medos vt bellum Athenienſibus inferrent. Demonſtratio ita extruitur: Iis qui laceſſiuerunt, bellum infertur: atqui Athenienſes laceſſiuerunt Medos, dum bellum contra Sardeis geſſerunt: ergo bellum Athenienſibus à Medis infertur.

5 *[Ex iis] verò.* Affert duo exempla demonſtrationis à cauſa finali: quorum vnum eſt medicum, alterum artificioſum. Primum exemplum eſt, quo probatur aliquem deambulare vt bene valeat. nam valetudo eſt finis deambulationis. Alterum exemplum eſt, quo probatur domum eſſe vt ſeruentur ſupellectilia: hic enim exẽpli gratiâ ponitur vt finis ædium. Demonſtrationes ita extruuntur: Qui vult bene valere, poſt cœnam deambulat: hic vult bene valere: ergo poſt cœnam deambulat. Similiter, Qui vult ſeruare ſupellectilia, domum ſibi extruit: &c.

6 [*Eſto* [*autem*. Poſtquàm attulit exempla ſingularum cauſarum & demonſtrationum per ſingulas cauſas: deinceps quædam cauſarum genera inter ſe confert. In hac particula confert cauſam finalem & efficiĕtem, ac docet earum ſimilitudinem, quia ſunt inuicem cauſæ & effectûs, & ſe inuicem demonſtrant. Exempli gratiâ, cibos non fluitare in ſtomacho, eſt cauſa efficiēs ſanitatis: & ſanitas eſt finis, propter quē natura non ſinit cibos fluitare in ſtomacho: ergo hęc duo ex ſe inuicem demōſtrantur. Primò Ariſtoteles ponit exemplum demōſtrationis, qua finis demonſtratur per cauſam efficientem. Nam cibos non fluitare in ſtomacho eſt ſalubre: deambulatio autē poſt cœnam non ſinit cibos fluitare in ſtomacho: ergo deambulatio poſt cœnam eſt ſalubris. Ait, *hoc* (id eſt cibos non fluitare in ſtomacho) *eſt veluti* (hoc enim accipiendum eſt exempli causâ: nec in veritatē huius exempli debet exactè inquiri) *eius* (id eſt, ſalubris(*definitio. nam τὶ α*, (id eſt, ſalubre) *ſic explicabitur*, id eſt, ita(exempli gratiâ) definietur, Quod efficit vt cibus non fluitet in ſtomacho. Secundò cùm ait, *Cur autem*, oſtendit in iiſdem terminis, aliter tamen collocatis, demonſtrari efficiens per finem. Hæc demōſtratio ſic extruitur: Quod ſalubre eſt, facit cibos non fluitare in ſtomacho: atqui deambulatio poſt cœnam eſt ſalubris: ergo deambulatio poſt cœnam facit cibos nō fluitare in ſtomacho. In hoc igitur exemplo propoſitiones reciprocantur, & demonſtrationes conuertuntur: nec mirum: quia ex ſuperiori libro didicimus propoſitiones & concluſiones demonſtratiuas eſſe vniuerſales, proinde reciprocari. Nam vniuerſale ibi dicitur, quod non ſolùm eſt de omni, & ſemper, ſed etiam per ſe & quatenus ipſum: ita vt attributum inſit omni, & ſoli ſubiecto, ac proinde cum eo reciprocetur. Ait, *quia valere eſt*, *ita affectum eſſe*, id eſt, ſalubre eſt, quod facit vt cibi non fluitent in ſtomacho. Hæc eſt maior propoſitio demonſtrationis à cauſa finali. Adde minorem, atqui deambulatio poſt cœnam eſt ſalubris: concludes, ergo deambulatio poſt cœnā facit cibos non fluitare. Ait, *Oportet orationes commutare*, id eſt, oportet conuertere propoſitiones, & aliter collocare terminos in poſteriori demonſtratione, quàm in priori. Hæc eſt non incommoda huius loci interpretatio, vt λόγους interpretemur orationes, id eſt, propoſitiones, quæ commutantur, id eſt, conuertuntur. Poſſumus etiam interpretari rationes: quia rationes mutantur, id eſt, quia in priori demonſtratione cibos non fluitare, ſumebatur tamquàm ratio, propter quam deambulatio poſt cœnam eſt ſalubris: in poſteriori autem demonſtratione è contrario ſalubre ſumitur tamquàm ratio, propter quam deambulatio poſt cœnam facit cibos non fluitare. Ait, *atque ita ſingula magis apparebunt*, id eſt ſumptis iiſdem terminis, atque ita, vt expoſuimus, facta commutatione, perſpicuæ erunt vtræque demonſtrationes.

7 *Ortus autem*. Declarat differentiam finis & efficientis: quia efficiens tēpore prior eſt, quàm effectus. finis enim eſt poſterior, quà exiſtit in rerum natura. Ait *ortus vice verſa* ſe habere *hic*, (id eſt, in cauſis finalibus,) *& in cauſis quæ* [*efficiunt*] *per motum*, id eſt, in cauſis efficientibus. ideo, inquam, vice verſa: quia *ibi* (id eſt, in cauſis efficientibus) *opus eſt vt medium priùs fiat*, (id eſt, cauſa efficiens, quæ ſumitur pro medio termino, eſt tempore prior fine, quem demonſtrat) *hic verò* (id eſt, in cauſis finalibus) τὸ γ, [*quod eſt*,] *vltimum*, (id eſt, minus extremum) *priùs* [*fit*.] ſupple, deinde fit maius extremum. *id verò cuius gratiâ*, (id eſt, finis per quem demonſtratur) *poſtremus* [*fit*.] Senſus eſt, ordinem temporis hunc eſſe: vt priùs ſit ſubiectum, ſeu minus extremum: deinde attributum, ſeu maius extremum: tandem finis, ſeu medius terminus. Exēpli gratiâ, primùm deambulatur poſt cœnam: poſtea per hanc deambulationem fit vt cibi non fluitent: tandem per hoc, quod cibi non fluitant, fit ſanitas, quæ eſt vltimus finis deambulationis.

8 *Accidit autem*. Sequitur collatio cauſæ finalis & materialis, vt intelligamus, quatenus hæ cauſæ concurrant ad eundem effectum producendum. In hac partic. Ariſtoteles perſpicuis duobus exemplis docet has cauſas concurrere, id eſt, idem fieri & propter finem, & ex neceſſitate materiæ. Vtrumque exemplum ſumitur non tam ex Ariſtotelis, quàm ex aliorum ſententia. Cùm enim exempla non probandi, ſed declarandi cauſa proponantur: nihil refert vtrum ſint vera, an ficta. Primum eſt exemplum laternæ, per quam lumen tranſit. huius enim effectus, id eſt, tranſitus luminis per laternam, duplex cauſa affertur. Prima eſt materia: quia laterna habet parua foramina, per quæ tranſeunt partes luminis, eò quòd illæ partes ſunt minores illis foraminibus. Altera cauſa eſt finis propter quem aliquis laternam geſtat, nimirum

mirum ne in itinere offendat. Alterum exemplum eſt tonitrui: fit enim tonitru & ex neceſſitate materiæ, quia ignis extinguitur in nube;& propter certum finem, id eſt, ſecundum Pythagoreos, vt terreantur manes qui ſunt in Tartaro.

9 *Permulta verò.* Docet hunc concurſum cauſæ materialis & finalis potiſſimùm reperiri in rebus naturalibus; quæ vel conſtituuntur, vel conſtant. Conſtitui dicuntur, quæ a ſcholaſticis dicuntur habere ſuum eſſe in fieri, id eſt, quæ eatenus ſunt, quatenus fiunt; veluti tonitruum, motus, tempus. Conſtare autem dicuntur, quæ facta permanent, vt lapis, homo, &c. Hanc ſententiam Ariſtoteles ex eo confirmat, quòd natura vel alicuius finis gratiâ facit, vel ex neceſſitate: ſubaudi, materiæ.

10 *Neceſſitas autem.* Quia proximè dixit naturam interdum agere ex neceſſitate materiæ: ne fortè intelligamus neceſſitatem quandam violentam, diſtinguit duas neceſſitates. nam alia eſt naturalis, vt cùm lapis deorſum fertur: alia violenta, vt cùm lapis ſurſum verſus proiicitur.

11 *Ex iis autem.* Oſtendit, in iis quæ ratione fiunt, numquàm concurrere cauſas materialem & finalem, eo ſenſu qui ſuprà acceptus fuit, id eſt, numquàm talia fieri ex neceſſitate materiæ, ſed tantùm fieri ratione finis, interdum etiam caſu. Exempli gratiâ, domus & ſtatua nec ex neceſſitate materiæ fiunt; quia non eſt neceſſe, etiamſi materia domus vel ſtatuæ ſit, propterea eſſe domum vel ſtatuam: neque caſu, ſed tantùm ratione finis, qui impulit agentem, vt domum ædificaret, vel ſtatuam efficeret. Sanitas autem & ſalus, vel conſilio fiunt, vel arte medici, vel caſu aliquo; vt Phæreus ille Iaſon ictu ab hoſte illato ſanatus eſt, cùm medici eum ſanare non potuiſſent, vt refert Cic. libro 3. de natura deorum. Item nauis interdum ſeruatur arte & diligentiâ nautæ, interdum caſu.

12 *Maximè autem.* Cùm docuerit, in quibus neceſſitas materiæ ſpectetur: nunc docet, in quibus cauſa finalis locum habeat, ita vt à fine demonſtrari poſſint: & ait hanc cauſam non reperiri in rebus fortuitis, ſed in naturalibus, vel artificioſis: in iis ſcilicèt, quæ poſſunt diuerſis modis ſe habere, & finem bonum habent. Veluti oculi à natura dati ſunt in hunc finem, vt poſſimus videre; cùm fieri poſſit, vt videamus, & vt cæci ſimus. Item deambulamus ſanitatis tuendæ cauſâ, cùm poſſimus tam bene valere, quàm ægrotare.

IN CAP. XII. DE CAVSIS EORVM QVAE SVNT, vel fiunt, vel facta ſunt, vel futura ſunt.

SVperiori cap. cauſas diuiſit in quatuor genera, per quę omnia demonſtrationes fieri oſtendit: nunc ſubiicit aliam cauſarum diuiſionem. Quædam enim ſunt ſimul cum effectu, vt aquæ concretio & glacies ſimul ſunt: quædam verò cauſæ tempore præcedunt, vt ædificator & tigna priùs ſunt, quàm ædificium. Hanc diuiſionem tradit etiam lib. 2. Phyſ. cap. 3. partic. 18. Vtrumque cauſę genus, id eſt, ſiue ſit ſimul cum effectu, ſiue præcedat, variis modis conſideratur. nam & cauſæ & effectus ſpectantur; vel vt ſunt, vel vt fiũt, vel vt facta ſunt, vel vt futura ſunt. Hoc igitur eſt argumentum & materia huius capitis. cuius quatuor ſunt partes. Primò namque in part. 1. & 2. loquitur Philoſophus de cauſis & effectis contiguis, & (vt ita dicam) ſimultaneis: ac declarat, quomodo huiuſcemodi cauſæ ſuos effectus producant. Dat autem duas regulas: Primam in 1. partic. quòd eadem cauſa variè accepta producit eundem effectum variè acceptum. quatenus enim eſt cauſa, eſt effectus: quatenus fit cauſa, fit effectus: quatenus facta eſt cauſa, factus eſt effectus: & quatenus futura eſt cauſa, futurus eſt effectus. & hanc regulam declarat duobus exemplis; nempe eclipſeos, & glaciei. quatenus enim terra eſt interpoſita, eatenus eſt eclipſis: & quia terra interponetur, erit eclipſis: & ita de ceteris. Deinde in 2 partic. dat ſecundam regulam, quòd eiuſmodi cauſæ & effectus ſimul fiunt, & ſimul ſunt, & ſimul facta ſunt, & ſimul fient. Secunda pars cap. à tertiâ partic. vſque ad 13. agit de iis quæ non ſimul fiunt. In hac parte docet Ariſtoteles effectum cauſę non cohærere continenter, id eſt, cauſam & effectum non eſſe continua. oſtendit enim factum facto non cohærere: proinde nec facto cohærere id quod fit. Primum, id eſt, quòd factum facto non cohæreat, ſic Ariſtoteles probat: Indiuidua ſibi inuicem non cohęrent: atqui duo facta, ſunt indiuidua: ergo duo facta ſibi inuicem non cohærent, id eſt, non ſunt continua, ſed ſecreta. Indi-

uidua intellige, quæ non recipiunt diuiſionem in partes: veluti puncta. Secundum ſic probat: Indiuiduum diuiduo non cohæret: atqui factum eſt indiuiduum: quod autem fit, eſt diuiduum: ergo quod factũ eſt, & quod fit, non cohærẽt: id eſt, non ſunt cõtinua. Vtrumque argumentum declaratur exemplo puncti & lineæ. nam factum, ſimile eſt puncto: quod verò fit, ſimile eſt lineæ. ſicut igitur neque pũctum puncto, neque punctum lineæ cohæret: ita neque facto factũ cohæret, neque facto id quod fit. Sed quia hęc prolixiorẽ & diligẽtiorẽ expoſitionẽ requirunt, quæ ad hũc locũ nõ pertinet: idcirco monet Ariſtot. part. 8. eam eſſe petendam ex libris vniuerſalibus de motu, id eſt, ex lib. 6. Phyſ. In tertia cap. parte quæ continetur partic. 13. loquitur Philoſophus de iis quæ circulo & ex ſe inuicem fiunt: & inquit, ſicut libro 2. Priorum expoſuimus circulum logicum, qui conſideratur in ſyllogiſmo generaliter accepto; ita etiam in rebus ipſis reperiri circulum, adeo vt in iis demonſtratio circularis locum habeat. Hoc autem docet perſpicuo exemplo. madefactâ enim terrâ fit vapor, ex eo vapore nubes, ex nube pluuia, per pluuiam madefit terra: rurſus ex terrâ madefactâ oritur vapor, & ex eo vapore nubes: & ita deinceps in infinitum. Vltima pars capitis de iis quæ plerumque fiunt, continetur tribus poſtremis particulis. Primò namque in part. 14. diſtinguit Ariſtoteles hæc quæ plerumque fiunt, ab iis quæ ſemper fiunt. Secundò in partic. 15. docet demonſtrari per cauſam effectui ſimilem, id eſt, effectum qui plerumque eſt, demonſtrari per cauſam quæ plerumque eſt, quemadmodum effectus qui ſemper eſt, demonſtratur per cauſam quæ ſemper eſt. Tertiò in part. vlt. docet, in iis quoque quæ plerumque fiunt, reperiri quaſdam propoſitiones immediatas: alioquin demonſtratio fieri non poſſet.

IN CAP. XIII. DE INVESTIGANDA DEFINITIONE.

Eſt & hoc maximè neceſſariũ ſuperioris libri ſupplemẽtum, vt rationem inuentionis intelligamus. Porrò inueniendi ratio eſt multiplex. quædam eſt communis omnibus ſyllogiſmis, quæ fuit expoſita lib. 1. Priorum tractatu 2. alia eſt dialectici propria, quæ explicabitur in Topicis: aliâ vtitur demõſtrator, quæ in præſentia eſt enarranda. Cùm autem duæ ſint præcipuæ quæſtiones, quid ſit, & cui ſit: hoc caput ad priorem quæſtionem, ſequentia ad poſteriorem pertinent. Huius capitis quinque ſunt partes. In prima proponitur hic tractatus. In ſecunda agitur de iis quę conſtituũt quidditatẽ & definitionẽ rei ſynonymæ. Tertia eſt de iis quæ cõſtituũt quidditatẽ ac definitionẽ, quę rei attribuitur per prius & poſterius: quomodo numerus attribuitur binario & ternario, quia binarius eſt prior ternario. Quarta & quinta declarãt modum, ſeu methodum inueniendæ quidditatis & definitionis. Eſt enim duplex methodus: vna diuiſiua, de qua agitur in quarta capitis parte: altera inductiua, de qua in quinta parte.

1 *Quomodo igitur*. Proponit hunc tractatum de inueſtiganda quidditate ac definitione.

2 *Eorum igitur*. Hic incipit ſecunda pars capitis, in qua declaratur, quænam ſint inuenienda, ac ponenda in definitione rei ſynonymæ. Initiò præmunit quandam attributorum diuiſionem, id eſt, eorum attributorum, quæ latiùs patent, quàm ſubiectum. Hæc enim aut reperiuntur extra genus ſubiecti, aut tantùm in eo genere. Exempla perſpicua ſunt in contextu.

3 *Quæ igitur ſunt*. Iubet ea ſola attributa ſumi, quæ latiùs patent, quàm ſubiectum definiendum, nec tamen extra genus illius ſubiecti reperiuntur. Item tot attributa ſumi, quot efficiunt collectionem illam attributorum rei definitæ propriam. Intellige attributa in quæſtione quid eſt: nam hæc ſola ponuntur in definitione.

4 *Verbi gratiâ omni ternario*. Datum præceptum declarat exemplo definitionis ternarij continentis tria vel quatuor attributa: quorum ſingula latiùs patent, quàm ternarius; ſed ſimul accepta reciprocantur cum ternario. Primum attributum eſt numerus: ſecundum eſt impar: tertium eſt, eſſe primum duobus modis. Primus enim numerus dicitur, vel quem alius numerus non metitur, vel qui non componitur ex numeris. Numerus numerum metiri dicitur, cùm aliquoties acceptus, eum numerum abſumit: vt duo vel tria metiuntur numerum ſenarium: quia duo ter accepta conficiunt præcisè ſex. Nullus ergo numerus eſt, qui metiatur ternarium: ſed tantùm vnitas ter accepta eum metitur, quæ non eſt numerus, ſed principium numeri. Dicitur autem numerus componi ex numeris, etiãſi nullus numerus eum metiatur, ſi duo diuerſi numeri eum efficiant. Exempli gratiâ, duo & tria faciunt quinque: ergo quinarius

vno

vno modo nō eſt primus, quia componitur ex numeris binario & ternario: alio modo eſt primus, quia nullus numerus eum metitur, ſed tantùm vnitas. ternarius vero eſt primus vtroque modo. Quare ſi ſpectes ſingula attributa per ſe: latiùs patent, quam ternarius: quia ſunt etiam alij numeri, & alij impares, vt quinarius & ſeptenarius. nē ſunt alij primi primo modo, id eſt, quos numerus non metitur; vt binarius, & quinarius. item eſt etiam alius numerus primus ſecundo modo, id eſt, qui non componitur ex numeris, nempe binarius. Verùm ſi hæc omnia ſimul accipias: fiet definitio ſolius ternarij propria, numerus impar, vtroque modo primus.

5 *Quia verò declaratum.* Poſtquam docuit, quæ attributa ſint colligenda ad definitionem conſtituendam: nunc probat ea eſſe neceſſaria, id eſt, neceſſariò attribui ſubiecto ſic arguens: Quæcumque attribuuntur in quæſtione quid eſt, ſunt neceſſaria: atqui hæc attribuuntur in quæſtione quid eſt: ergo ſunt neceſſaria. Minorem non probat, ſed ſupponit; quia ſupponit nos collegiſſe eiuſmodi attributa, quæ dicantur in quæſtione quid eſt. Maiorem probat ex eo, quòd vniuerſalia, quæ attribuuntur in quæſtione quid eſt, ſunt de omni, per ſe, & quatenus ipſa: ergo ſunt neceſſaria, vt conſtat ex iis quæ ſuperiori libro expoſita fuerunt. Series contextus hæc eſt: Primò proponitur maior. Deinde ibi, [*ſunt enim*] probatur ea maior. vbi notandum eſt, vel pro δὲ legendum γὰρ, cum Græco anonymo huius libri interprete; vel accipiendum δὲ, pro γὰρ, cum Philopono; vel quædam eſſe ſupplenda, vt nos in noſtra tranſlatione fecimus. Quamcumque autem ex his interpretationibus probes nihil intereſt: quia ſententia ſemper erit eadem. Tertiò ibi, *quæ autem de ternario,* adiungitur minor. Quartò ibi, *ita*[*ſit,*] colligitur concluſio.

6 *Quòd autem.* Probat hæc attributa perficere eſſentiam rei, & conſtituere definitionem. Vtitur autem ſyllogiſmo hypothetico compoſito, & arguit à deſtructione conſequentis, hoc modo; Niſi hæc attributa conſtituant definitionem (exempli gratiâ) ternarij, erunt eius genus: & ſi erunt genus, latiùs patebunt, quàm ternarius: atqui latiùs non patent: proinde nō ſunt genus: conſequenter ſunt eſſentia & definitio ternarij. Primò ponit concluſionem. Deinde cùm ait, *quia neceſſe*, ponit primam hypotheſim, Si non eſt eſſentia, eſt genus. Explicandi autem causâ, obiter addit, hoc genus eſſe vel nominatum, vel nomine vacans: nam illa attributa, *numerus impar, vtroque modo primus*, ſi poſſint vno nomine ſignificari, erit genus nominatum, ſin minùs, innominatum. Tertiò cùm ait, *latiùs igitur patebit*, addit ſecundam hypotheſim, nempe, Si eſt genus, latiùs patet, quàm ternarius.

Quartò cùm ait, *ſupponatur enim*, probat conſequentiam ſecundæ hypotheſeos à definitione generis. Quintò cùm ait, *Ergo ſi nullis*, euertit vltimum conſequens, inquiens illa attributa ſimul accepta dici de ſolo ternario. Sextò cùm ait, *hæc erit eſſentia ternarij*, euertit primum antecedens, atque ita colligit concluſionem, quòd attributa illa non ſunt genus, ſed eſſentia. Septimò cùm ait, *nam hoc quoque*, corfirmat hanc conſequentiam, qua modò eſt vſus à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis. Conſequentia erat: Hæc attributa in quæſtione quid eſt, non latiùs patēt quàm ternarius, ſed cum eo reciprocantur: ergo conſtituunt eius eſſentiam. hanc igitur conſequentiam probat à definitione eſſentiæ. nam eſſentia eſt eiuſmodi vltima attributio de indiuiduis, id eſt, collectio attributorum in quæſtione quid eſt, quę dicitur vltima, eo quòd tunc eſt perfecta, cùm à ſummo genere peruenimus ad vltimam differentiam, efficientem vt definitio reciprocetur cum definito. vnde etiam dicitur eſſe *de indiuiduis.* Octauò cùm ait, *Quare ſimiliter*, quæ dixit de definitione ternarij, producit ad omnes alias res.

7 *Oportet autem.* Sequitur tertia pars capitis, in qua declarat Ariſtoteles, quænam ſumenda ſint ad cōſtituendam definitionē eorum quæ non æqualiter attribuuntur, ſed per prius & poſterius: vt numeri ſpecies non æquè continetur ſub genere; ſed binarius ternario, ternarius quaternario prior eſt. Hic iubet Ariſtoteles ſumi genus, & ea quæ in quæſtione quid eſt attribuuntur primis ſpeciebus. nam de his primis ſpeciebus demonſtrantur affectiones, non de poſterioribus: propterea quòd inſunt primis per ſe, reliquis autem inſunt per primas. Hanc puto eſſe huius particulæ ſententiam; quamuis me non lateat, eam aliter ab aliis interpretibus accipi. Primò igitur Ariſtoteles præcipit, vt *cùm quis circa aliquod totum verſatur*, (id eſt, cum vult aliquid definire. nam definitum appellatur totum: quia in ſe coniunctim continet omnes partes, quæ in definitione diſtinctè proponuntur. vide lib. 1. Phyſ. cap. 1. partic. 4.) diuidat genus in prima indiuidua ſpecie, id eſt, ſumat genus ac primas ſpecies ſpecialiſſimas. Cùm dicimus primas: indicamus alias eſſe primas, alias ſe-

cundas, alias tertias: proinde genus attribui per prius & poſterius; nec omnes ſpecies eſſe ſumendas, ſed tantùm primas Species autem ſpecialiſſimas rectè vocat indiuidua ſpecie, non ſimpliciter indiuidua: quia poſſunt diuidi numero, ſed non poſſunt diuidi in ſpecies. Secundò cùm ait, *verbi gratiâ numerū*, declarat, quod dixit, perſpicuo exēplo. Tertiò cùm ait, *ſic deinde*, adiungit alterum præceptum, vt acceptis genere & primis ſpeciebus, inquirantur definitiones harum ſpecierum. Tertiò cùm ait, *veluti lineæ*, declarat exemplis ſecundum præceptum. Et ſicut in primo præcepto vſus eſt exemplo numerorum, ita hìc vtitur exemplis magnitudinum, inquiens quærendas eſſe definitiones (exempli gratiâ) lineæ rectæ (nam hæc eſt prior, quàm obliqua) vel circuli, (quoniam inter figuras prima eſt circularis, vtpote quæ vnâ lineâ continetur, cùm reliquæ omnes pluribus lineis claudantur) vel anguli recti: propterea quòd eſt primus inter angulos. vnde Euclides primò definit angulum rectum; poſtea ex eo definit acutum, & obtuſum; inquiens acutum eſſe, minorem recto; obtuſum verò, maiorem recto. Quartò cùm ait, *poſtea ſumendo*, dat tertium præceptum, vt ſumatur quodnam ſit genus, id eſt, in quo genere collocetur res definita. putà ſi definitur impar, eſt ſpecies numeri. ſi definienda eſt linea, eſt ſpecies magnitudinis. Quintò cùm ait, *veluti verùm*, dat exemplum tertij præcepti. Sextò cùm ait, *proprias affectiones contemplari*. dat quartum præceptum, vt affectiones propriæ primarū ſpecierū ſpecialiſſimarū, veluti binarij, & ternarij, conſiderentur, & exquirantur ex principiis communibus, id eſt, ex principiis quæ communia ſunt primis ſpeciebus ſpecialiſſimis, & reliquis vlterioribus ſpeciebus: veluti ex principiis, quæ communia ſunt binario, ternario, quaternario & aliis numeris.

Sextò cùm ait, *quæ enim compoſitis*, declarat hoc quartum præceptum, cur ſcilicèt dixerit conſiderandas eſſe affectiones proprias primarum ſpecierum ſpecialiſſimarum.

Quærere enim aliquis poſſet, quare non conſiderentur etiam affectiones ſecundarū ſpecierum. contrà alius quærere poſſet, cur non omittantur omnes hę affectiones: ſiquidem quærimus definitionem & eſſentiam ſubiecti, non affectiones, quæ ſunt accidentia. Ad vtramque quæſtionem ſimul Ariſtoteles reſpondet, & ait has affectiones, quas diximus eſſe proprias primarum ſpecierum, ineſſe etiam ſecundis ſpeciebus, non tamen per ſe, ſed per primas, quatenus ſecundæ ex primis componuntur. Exempli gratiâ, quinarius habet proprietates ternarij & binarij, ex quibus componitur. hæ verò affectiones, quæ primò & per ſe inſunt primis ſpeciebus, ſecundariò autem ſecundis, manifeſtæ fiant ſeu demonſtrantur ex definitionibus primarum ſpecierum.

Quid itaque quia definitio & ſimplex, id eſt, definitio primę ſpeciei ſimplicis, eſt principium & cauſa, per quam affectiones inſunt primis & ſecundis ſpeciebus. Hinc ergo intelligimus, cur hìc conſiderentur affectiones: quia ſcilicèt ex his, tamquam ſignis ſiue effectibus, cognoſcimus an ſit bona definitio. nam definitio non eſt bona, niſi per eam demonſtrentur propriæ affectiones. Rurſus intelligimus, cur conſiderentur tantum affectiones primarum ſpecierum, non ſecundarum: quia ſcilicèt illæ fluunt ex quidditate & definitione, quam quærimus, & ſunt omnibus ſpeciebus aliquo modo communes. Ait ergo (vt ſingula verba exponā) *quæ compoſitis ex indiuiduis accidunt*, id eſt, affectiones, quæ inſunt ſecundis ſpeciebus ſpecialiſſimis, quatenus ſunt compoſitæ ex primis; veluti quæ inſunt quinario, quatenus componitur ex ternario & binario, (nam indiuidua hìc accipit: vt paulò antè, pro ſpeciebus ſpecialiſſimis, id eſt, quæ ſunt indiuidua ſpecie, non numero) hæc, inquam, *manifeſta ex definitionibus erunt*, id eſt, per definitiones primarum ſpecierum demonſtrabuntur: ſi definitiones illæ ſint perfectæ. vnde ex hoc, tamquàm ſigno cognoſcemus has eſſe bonas definitiones, ſi intelligamus, ex his demonſtrari proprias affectiones. Quærere autem aliquis poterat, cur per has definitiones demonſtrentur affectiones: ideoque ſubdit Ariſtoteles, *propterea quòd definitio & ſimplex, eſt principium omnium*: ſubaudi, affectionum. Ait, *definitio & ſimplex*, id eſt, definitio rei ſimplicis. quod perinde eſt, ac ſi diceret definitionem primarum ſpecierum, ex quibus componuntur ſecundæ. Obſerua hanc rationem loquendi, *definitio & ſimplex*, pro definitio rei ſimplicis. non ſolùm enim poëtæ ita loquuntur, vt cùm Virgilius ait, *Paterâ libamus & auro*, pro, paterâ aureâ libamus: ſed & Ariſtoteles ſæpe, vt Prior. lib. 2. cap. 18. inquit accidere concluſionem & falſum, id eſt, effici concluſionem falſam: & ſuper. lib. cap. 22. partic. 21. ait, *non ex quibuſdam nec ſub conditione*, id eſt, non ſub conditione ſi quædam ſint. Eâdem phraſi hìc vtitur. Poſtea ſubiicit, *Et ſolis principibus*, id eſt, primis ſpeciebus ſpecialiſſimis, vt binario, & ternario, *per ſe inſunt accidentia*. i. affectiones illæ,

res illæ, quas diximus per definitiones demõſtrari: idcóque ſuprà dicebamus eas eſſe proprias affectiones primarũ ſpecierum, non quia his ſolis inſint, ſed quia his ſolis inſunt per ſe, *ceteris autem*, i. ſecundis ſpeciebus, *inſunt ratione illorum*, id eſt, per illas primas ſpecies.

8 *Porrò diuiſiones.* Sequitur quarta pars capitis de methodo diuiſiua, per quam rei eſſentia & definitio inueſtigatur. De hac methodo Ariſtoteles plura tradit. Primùm in hac partic. ſimpliciter hanc methodum proponit, inquiens diuiſionem eſſe ad hoc vtilem, id eſt, ad definitiones inueſtigandas.

9 *Quatenus autem.* Secundò ait ſe antea expoſuiſſe, quatenus ad hoc diuiſio ſit vtilis, ſeu quatenus vim cõcludendi habeat: quaſi dicat inde repetendam eſſe huius rei expoſitionem, nempe ex cap. 5. huius libri, & ex cap. 31. lib. 1. Priorum.

10 *Atqui videri.* Tertiò affert obiectionem cõtra diuiſionem, quaſi omnino ſit inutilis: quia petit, quod eſt in quæſtione poſitum, & probãdum eſt, vt pluribus expoſui ad dictum cap. 31.

11 *Refert autem.* Quartò ſoluit propoſitam obiectionem, declarans duas vtilitates diuiſionis. Prima vtilitas eſt, quòd valet ad conſtituendum ordinem partium definitionis, id eſt, vt partes communiores priori loco ponãtur, minùs communes poſteriori loco. diuidendo namque progredimur ab vniuerſalibus ad particularia: qui ordo ſeruandus eſt in definitione. Ideo ait Ariſtoteles multùm referre, quo ordine collocentur partes definitionis. Exempli gratiã, multùm refert, vtrùm dicas hominem eſſe animal manſuetum bipe; an eſſe bipes animal manſuetum. Quod autem multùm referat, probat, cùm ait, *nam ſi res.* Probatio in hoc conſiſtit: quòd res omnis ex duobus conſtat, id eſt, ex genere & differentia, tamquàm ex materiã & formã. vnde quod primo loco ponitur, habet rationem generis: & quod ſecundo loco, eſt differentia diuiſiua illius generis. Si igitur dicas hominem eſſe animal manſuetum bipes: ſignificas, ex animali & manſueto fieri vnum tamquàm ex genere & differentia, ſeu tamquàm ex materia & formã: rurſus ex animali manſueto & ex bipede fieri ſimiliter vnum. Quòd ſi inuertas ordinem, & dicas hominem eſſe bipes animal manſuetũ: iam facis bipes, genus; & animal, differentiã bipedis. itẽm facis vnum ex bipede & animali: antea verò non faciebas vnum ex bipede & animali, ſed ex animali & manſueto, vel ex animali manſueto & bipede. Vide cap. 12. lib. 6. Metaphyſ. nam hęc ratio eſt methaphyſica. Ait, *neceſſe [eſt] diuidendo petere*, id eſt, neceſſe eſt vt diuidendo ſumas ſingula attributa quæ ponuntur in definitione. Hæc autem dicuntur diuidendo peti: quia per diuiſionem non probantur, vt antea oſtenſum fuit. Vtilitas ergo diuiſionis eſt, non vt probet partes definitionis, ſed vt eas ordine collocet.

12 *Præterea vt nihil.* Expoſita eſt prima diuiſionis vtilitas: ſequitur altera, quòd per eam fit, ne quod membrũ definitionis prætermittatur. cùm enim diuidendo progredimur à ſummo genere vſque ad vltimã differentiam neceſſe eſt, nihil prætermitti. etenim ſi recta diuiſio ſit, ſine dubio eſt per membra oppoſita, ita vt neceſſe ſit omnia referri ad alterutrum membrum. & ſi vnum membrum rei definitæ non conuenit, neceſſe eſt alterum conuenire. veluti omne animal neceſſariò eſt vel rationale, vel irrationale. ſi ergo irrationale homini non poteſt attribui, rationale ei attribuetur. Quòd ſi non omnia in diuiſionem cadant: dicendum eſt, non eſſe bonam diuiſionem, id eſt, nõ rectè accommodari generi diuiſionem, ſed eſſe potiùs accommodandam inferiori ſpeciei: vt in exemplo, quod Ariſtoteles proponit. ſi quis enim animal diuidat, inquiens, aliud habere alas continuas, vt veſpertiliones; aliud ſciſſas, vt pleraſque aues: hæc non eſt bona diuiſio: quia reperiuntur multa animalia, quæ neque continuas neque ſciſſas alas habent, id eſt, quæ alas non habent. Quapropter hæc non eſt diuiſio animalis, ſed ſubdiuiſio alati animalis.

13 *Neque verò opus.* Proponit dubitationem quandam, quam mox vult ſoluere, id eſt, argumentationem Speuſippi, qui fuit ſororis Platonis filius, aduerſus diuiſiuam methodum, & aduerſus definitionem. Sic enim argumentabatur Speuſippus: Si quis diuidat, & diuiſione definitionem inueniat: neceſſe eſt, eum habere omnium rerum ſcientiam: atqui conſequens eſt falſum, & impoſſibile: ergo & id, ex quo ſequitur. Conſequentiam probabat per duas hypotheſes: quarum prima erat, non poſſe ſciri differentias rei definitæ, id eſt, quibus res definita diſtinguitur ab aliis rebus, niſi & aliæ res cognoſcantur. Altera hypotheſis erat, non poſſe rem definitam ſciri, niſi eius differentiæ ſciantur, per quas ab omnibus aliis rebus ſecernitur. oportet enim ſcire à quibus rebus differat res definita, vel non differat, ſed ſit idem. Vnde Ariſtoteles in Topicis ad problema definitionis refert etiam quęſtionem vtrùm ſit idem

an diuerſum, Ait, *nonnulli*, id eſt, Speuſippus. Ait, *à quaque re*, id eſt, quibus differentiis res definita diſtinguitur à ſingulis aliis rebus. Obſerua illud, ἕκαστον, *quaque re*, ſignificare rem, à qua res definita differt; ſed paulò pòſt, cùm ait, ἐν τῷ ἕκαστον, *non poſſe quamque rem*, eodem verbo ſignificari rem definitam.

14 *Primùm igitur.* Soluit obiectionem Speuſippi. & primò negat fundamentum illud, quo vtebatur Speuſippus, id eſt, id quod à re definita differt, eſſe aliud quàm rem definitam. Hoc enim fundamentum non eſt vniuerſaliter verum: quia ſunt multæ differentiæ, quæ non faciunt aliud, ſed tantùm diuerſum, nempe differentiæ accidentales, vt etiam Porphyrius docuit cap. de differentia.

15 *Deinde cùm.* Secundò negat eſſe opus vt ſingulæ res diſtinctè cognoſcantur, à quibus res definita diſtinguitur: quia ſufficit cognitio vniuerſalis. Exempli gratiâ, vt homo diſtinguatur ab omnibus brutis, non eſt neceſſe cognoſcere bouem, equum, leonẽ, &c. ſed ſufficit, ſi ſciamus omne animal eſſe aut ratione præditum aut rationis expers; hominem verò non eſſe rationis expertem, ſed ratione præditum: ſic enim ſatis diſtinguimus hominem à brutis, quamuis non habeamus diſtinctam & ſpecialem cognitionem omnium animalium brutorum.

16 *Sed in conficienda.* Proponit tria præcepta, quæ ſunt obſeruanda in definitione per diuiſionem inueſtiganda. Primum præceptum eſt, vt ſumantur ea tantùm, quæ attribuuntur rei definitæ in quæſtione quid eſt. Alterum, vt hæc attributa recto ordine diſponantur. Poſtremum, vt horum attributorum nullum prætermittatur. Quomodo autem poſſimus hæc præcepta obſeruare, in ſequentibus particulis declarabit.

17 *Horum autem.* Docet, quomodo poſſit obſeruari primum præceptum: & inquit attributa in quæſtione quid eſt, quærenda eſſe ex locis accidentis explicandis lib. 2. Top. & locis generis explicãdis 4. libro Topico. Nam Dialectica Analyticæ inſeruit; ideóque etiam in ſcientiis locum habet, vt dicetur 2. cap. 1. Topic. Hoc igitur eſt, quod Ariſtoteles ait, horum primum nos conſequi poſſe, id eſt, poſſe obſeruare primum præceptum, & colligere attributa in quæſtione quid eſt: quia ex locis accidentis poſſumus probare ea attributa dici de ſubiecto: & ex locis generis poſſumus probare ea eſſe eſſentialia, id eſt, eſſe genus vel differentias. Vt hoc intelligatur: notandum eſt, Ariſtotelem ad problema generis referre non ſolum genera, ſed etiam differentias; & ad problema accidentis referre non ſolùm quæſtionem an accidat, ſed etiam quæſtionem ſimpliciter an attribuatur. Itaque loci generis probant tam differẽtiam, quàm genus. loci autem accidentis, qui probant eſſe accidens, non poſſunt eſſe vſui in definitionibus inueſtigandis, niſi fortè ad aliquod attributum excludendum tamquàm accidentarium. Sed ij loci, qui ſimpliciter probant attributum dici de ſubiecto, poſſunt aliquem ſui vſum præbere: quia neceſſe eſt ſingulas partes definitionis attribui rei definitæ.

18 *Collocabuntur autem.* Oſtendit rationem obſeruandi ſecundi præcepti, id eſt, ordine diſponendi ſingulas partes definitionis. Ratio hæc eſt, vt, prout quidque communius eſt, ita priori loco ponatur. Id ergo, quod aliis poſitis neceſſariò ponitur, ipſo autem poſito non eſt neceſſe omnia alia poni; illud (inquam) eſt genus, & poni debet primo loco. Hoc poſito, expendenda ſunt reliqua attributa. nam ſimiliter id quod ponitur reliquis poſitis, ipſo autem poſito cetera non neceſſariò ponuntur, eſt prima differentia continenter adiungenda generi. Eâdem ratione inueniemus ordinem ſequentium differentiarum: quia ſemper communiores præponemus: & communiores dignoſcemus ex ea regula, quàm tradidi. Illud enim eſt communius, quod aliis poſitis neceſſariò infertur, ipſo autem poſito reliqua non neceſſariò inferuntur.

Exempli gratiâ quæro hominis definitionẽ, & ſecundùm primum præceptum ex locis accidentis & locis generis, præſertim ex locis generis, inueni hæc tria homini eſſentialiter tribui, terreſtre, bipes, animal. iam ſcire volo, quódnam ſit genus, & quæ ſint differentiæ, & quo ordine hæc debeant collocari. Primùm reperio, omne terreſtre, & omne bipes eſſe animal; contrà non omne animal eſſe terreſtre, nec omne animal eſſe bipes. hinc ergo intelligo animal eſſe genus: & pono animal primo loco. Deinde quæro ordinem differentiarum. & quia omne bipes eſt terreſtre, nõ omne autem terreſtre eſt bipes, cùm ſint quædam terreſtria quadrupedia: intelligo terreſtre eſſe communius bipede: proinde priori loco ponendum. Quare hominem definio animal terreſtre bipes, recto ordine ſtatuens omnes partes definitionis.

19 *Quòd autem hæc.* Docet rationem obſer-

obſeruandi tertij præcepti, vt certò ſciamus nos nullam definitionis partem prætermittere. Hoc cognoſcitur ex diuiſione, ſi diuidendi initium ſumamus à primo genere, & ordine progrediamur vſque ad vltimam differentiam, ita vt nullam ſubdiuiſionem prætermittamus, & ex qualibet diuiſione ſeu ſubdiuiſione vnam differentiam ſumamus: ita enim neceſſe eſt nihil prætermitti. Nam ſi quid prætermitteretur; addendum eſſet vel primo loco, vel vltimo, vel medio. ſed nihil addi poteſt primo loco: quia accepimus primum genus. item nihil poteſt inſeri medio loco inter primum & vltimum attributum: quia cùm nulla diuiſio ſit omiſſa, omnes differentiæ ita cohærent, vt nihil poſſit eis interiici. denique nihil poteſt addi poſtremo loco: quia peruenimus vſque ad vltimam differentiam. Exempli gratiâ, diuiſiuâ methodo quæro definitionem hominis. incipio ergo à primo genere, ſub quo ſcio hominem contineri, vtputà (quo res certior ſit) incipio à ſubſtantia. homo namque eſt ſubſtantia. diuido ſubſtantiam per membra oppoſita, quæ complectuntur omnes ſubſtantias: alioquin non eſſet vera diuiſio, vt fuit expoſitum ſuprà part. 12. dico igitur omnem ſubſtantiam aut eſſe corpoream aut incorpoream. ſumo alteram differentiam, & dico hominem eſſe ſubſtantiam corpoream. hanc ſubdiuido in animatã & anima carentem: & ſimiliter ſumo animam. deinde ſubdiuido ſuſtantiam corpoream animatam in ſenſu præditam & ſenſus expertem: & eodem modo ſumo ſenſu præditam. poſtea ſubdiuido ſubſtantiam corpoream, animatam, ſenſu præditam, in rationalem & irrationalem: & ſumo rationalem. tandem ſubdiuido hanc ſubſtantiam in mortalem & immortalem: & ſumo mortalem. ſic perfeci hominis definitionem, vt certò ſciam nihil deeſſe: nempe Homo eſt ſubſtantia corporea, animata, ſenſu prædita, rationis capax, mortalis. Tria dubia hîc occurrere poſſunt. Vnum eſt: quia fortaſſe diuiſiones illæ nõ ſunt bonæ, cum fieri poſſit vt malè accipiantur differentiæ: quod contingeret, ſi quis diuideret ſubſtantiam in animatam & inanimatam, omiſſa diuiſione in corpoream & incorpoream. Præterea fieri poteſt, vt ad vltimam differentiã nõ perueniamus. vnde. n. ſciam (dicet aliquis) me nõ debere ſubſiſtere vel in prima, vel in ſecunda, vel in tertia diuiſione; debere autem ſubſiſtere, cùm perueni ad eã diuiſionem animalis rationalis in mortale & immortale? nam fortaſſe eſt alia ſubdiuiſio quærenda. Poſtrema dubitatio eſt: quia non videtur hoc modo inueniri vera definitio hominis: cùm homo potiùs ſit definiendus animal rationale mortale, quàm ſubſtãtia corporea &c. Primæ dubitationi ſatiſfactum eſt partic. 12. vbi docuimus rationẽ cognoſcendæ veræ diuiſionis, id eſt, vtrùm membra diuidentia, ſint (exempli gratiâ) accommodanda ſubſtantię, an inferiori ſpeciei: putà an hæ differentiæ, ſenſu præditum & ſenſus expers, diuidant ſubſtãtiam, an corpus, an animal. dictum eſt enim, has differentias diuidere illud genus, cuius ſpecies omnes complectuntur. quare non diuidunt ſubſtantiam: quia non omnis ſubſtantia eſt ſenſu prædita, vel ſenſus expers. eâdem ratione non diuidunt corpus. ſed diuidũt corpus animatum: quod eſt vel ſenſibile, vt animal, vel inſenſibile, vt planta. Secundæ dubitationi ſatisfaciet Ariſtoteles in extrema ſeq. partic. tunc enim ſcimus nos perueniſſe ad vltimam differentiam, quando, ſi ſubdiuidatur & adiungatur noua differentia, non facit differre ſpecie: vnde cognoſcimus hanc nouam differentiam, non eſſe eſſentialem, ſed accidentalem, ideóque non ponendam in definitione. Exempli gratiâ, ſi ſubdiuidas animal rationale in album & nigrum: hæc ſunt accidentia, quæ non faciunt differre ſpecie. Eadem ratio eſt aliarum diuiſionum, & aliarum differentiarũ, quibus animal rationale mortale ſubdiuidi poteſt: ſunt igitur omnes prætermittẽdæ, & iam peruenimus ad vltimam diuiſionẽ, & vltimam differentiam. Quod ad tertiam dubitationem attinet: ſciendum eſt, definitiones illas non differre, ſed perinde eſſe, ſiue quis dicat animal rationale mortale, ſiue ſubſtantiam corpoream animatam &c. vt antea diximus. nihil enim refert, vtrum accipias genus remotum, eíque adiungas differentias conſtituentes genus proximum: an ſtatim ſumas genus proximum. Nam (exempli gratiâ) corpus, & ſubſtantia corporea, idem ſunt: & facile eſt, definitionem ſumptam à primo genere, conuertere in definitionem ſumptam à proximo genere. Itaque cùm vtimur hac methodo diuiſiua, rectè quidem ſumimus propinquum genus, ſi ſit nobis notum: ſed ſi illud ignoremus, oportet adſcendere ad genus remotius, ſub quo certò ſcimus definitum collocari. vt in dicto exemplo facilè quiuis intelligit hominem eſſe in ca-

tegoria ſubſtantiæ. quare ſi genus propinquius ignorat, ſumat ipſam ſubſtantiam, vt nos paulò antè fecimus. poſtquàm autem definitionem perfecit, vt antea perfecimus, poterit definitionem commutare, & breuiorem facere: vtputà pro ſubſtantiâ corporeâ animatâ, ſumere corpus animatum, vel vno verbo ſumere viuens: (eadem ratio eſt ſequentium differentiarum) ac tandem poterit definitionem conficere tribus vocabulis, vt dicat hominē eſſe animal rationale mortale.

20 *Conſtat enim.* Concludit veram & perfectam eſſe definitionem, quæ ſuperioribus præceptis obſeruatis extructa eſt: propterea quòd nihil in ea ſuperfluit, & nihil deſideratur. Primò igitur oſtendit non eſſe plus adiectum, quàm oporteat, id eſt, nihil in definitione ſuperfluere: quoniā omnia illa attributa, quę in definitione ſumpta ſunt, dicuntur in quæſtione quid eſt: omnia igitur pertinent ad rei quidditatem & eſſentiam, quam definitio explicare debet. Secundò cùm ait, *neque deeſſe*, oſtendit nihil deſiderari in dicta definitione. quod ita probat: Siquid deeſſet, quod oporteret adiicere in definitione: id eſſet vel genus, vel differentia: nihil enim ponitur in definitione præter genus & differentias: atqui nec genus, nec differentia vlla deeſt: ergo nihil deeſt. Genus non deeſſe ſic probat: Omne genus aut eſt proximum, aut remotum: atqui in noſtra definitione neque proximum neque remotum deeſt: ergo genus non deeſt. Non deeſſe genus remotum, apparet ex eo, quòd definitionem inchoauimus à ſummo genere. Non deeſſe autem genus proximum, inde apparet, quia generi remoto adiunximus differentias, quæ faciunt genus proximum. Vt enim ſuprà expoſui, idem eſt, ſiue dicatur animal, ſiue dicatur corpus animatum ſenſu præditum: quoniam hæc eſt definitio animalis. Eadem eſt ceterorum ratio. Si quis igitur hominem definiat corpus animatum ſenſu prędirum, non omittit proximum genus, quod eſt animal: quoniam hoc genus non ſolùm hoc proprio nomine *animal*, ſignificari poteſt, ſed etiam multis nominibus eius definitionem conſtituentibus. Nullam autem differentiam deeſſe, probatur: quia ſi adiicienda eſſet aliqua differentia; neceſſariò vel infereretur, vel interiiceretur aliis differentiis, ſiue generi & primæ differentiæ, vel poneretur poſt omnes alias differentias, quorum nihil dici poteſt. ita enim diuidebamus, vt prima differentia immediatè cohæreret ſummo generi, & ei ſimiliter cohæreret ſecunda differentia, indéq; ſecundæ tertia, & ita deinceps, adeo vt nihil interiici poſſit. Sed nec poſt alias differentias alia poteſt addi: quia iam oſtenſum fuit, nos perueniſſe ad vltimam differentiam eſſentialem; vltra quam ſi velimus pergere, tantùm reperiemus differentias accidentales, quæ non ſunt ponendæ in definitionibus. Accidentales autem eſſe, ex eo apparet, quòd vltimum illud compoſitum ex præcedētibus, & vltimâ differentiâ, non differt eſſentialiter à compoſito ex præcedentibus ſine vltima differentia, vel à compoſito cum differentia contraria. Exempli gratiâ, animal rationale album non differt eſſentialiter ab animali rationali, nec ab animali rationali nigro: album igitur & nigrum non ſunt differentiæ eſſentiales: proinde ſunt prætermittendæ in definitione hominis.

21 *Quærere autem.* Sequitur quinta pars capitis de definitione per inductionem inueſtiganda. Hæc methodus eſt ſuperiori oppoſita: quia ſicut diuiſio progreditur ab vniuerſalibus ad particularia: ita è contrario inductio progreditur à particularibus ad vniuerſalia. Hìc Ariſtoteles præcipit, vt notentur ſimilitudines, primùm in particularibus, deinde in vniuerſalibus, ſub quibus ea particularia continentur. Sic autem nos progredi iubet à particularibus ad vniuerſalia, donec perueniamus ad vnam rationem communem, ſi modò ad vnam perueniri poſsit. nam ſi id fieri nequeat, inde intelligemus rem, qua de agitur, eſſe homonymam, & tot modis accipi, quot ſunt rationes communes, quæ non poſſunt ad vnam referri. Hoc præceptum non poteſt commodè intelligi abſque exemplo: ſed perſpicuum exemplum proponetur in ſeq. partic. Ait, *quærere*: ſubaudi, definitionem. Ait, *ad ea quæ ſunt ſimilia nec differunt*, id eſt, ad ſingularia, quæ continentur ſub eadem ſpecie, & dicuntur ſimilia, ſeu non differre, quia non differunt ſpeçie, ſed tantùm numero. veluti ſi quæratur quid ſit animal: primò videndum eſt, quid commune habeant ſinguli homines, Socrates, Plato, Ariſtoteles, &c. Deinde ait, *deinde rurſus.* Nunc iubet conſiderari alia indiuidua, quæ continentur ſub alia ſpecie, putà quid commune habeant ſinguli equi, vel ſinguli boues: nam ſunt in eodem genere,

nere, in quo ſunt ſinguli homines, id eſt, continentur ſub animali: ſed ſunt in alia ſpecie:alia namque eſt ſpecies hominis,alia equi, alia bouis. & inter ſe non differunt ſpecie; quoniam omnes equi ſunt in eadē ſpecie equi;& omnes boues in eadē ſpecie bouis.Dein le cùm ait, *cùm autem in his*, iubet nos paulatim adſcendere ad vniuerſale: ideóque, poſtquàm inuenimus commune ſingulis hominibus, commune ſingulis equis,& commune ſingulis bobus, nunc iubet nos quærere an illa omnia referri poſſint ad vnam communem rationem, id eſt, an ſit vnum quid ſub quo contineatur,quod eſt commune ſingulis hominibus, & ſingulis equis, & ſingulis bobus nam ſi hæc vna ratio reperiatur,hæc erit definitio animalis. ſi verò vna reperiri non poſſit, ſed ſint duæ vel tres ſeparatæ: tunc erunt ſeparatæ definitiones: proinde tot modis dicetur res, de qua agitur, & erit homonyma.

22 *. Verbi gratiâ ſi quæramus.* Traditum præceptum perſpicuo exemplo declarat.

23 *Omnis porrò.* Idem præceptum deinceps tribus rationibus confirmat. Prima ratio eſt:quia per hanc methodum conſtituitur definitio vniuerſalis, qualis eſſe debet.nam omnis definitio debet eſſe vniuerſalis.quod Ariſtoteles probat exemplo medici: ſi quis enim deberet afferre definitiones particulares,is eſſet artifex, putà medicus;quia pro fine habet actionem,& omnis actio in particularibus verſatur, vt medicus non ſanat hominem vniuerſalem, ſed hunc vel illum hominem ſingularem :atqui medicus vniuerſales definitiones affert: vtputà non docet, quid ſit ſalubre oculo Socratis vel oculo Platonis, ſed quid ſalubre oculo humano in vniuerſum. Eadem eſt ratio aliarum definitionum.

24 *Ac faciliùs.* Secunda ratio eſt : quia per hanc methodum progredimur à notioribus ad ignotiora. nam particularia ſunt notiora & faciliora; nempe quod ad hoc vt vitentur homonymiæ,quę in vniuerſalibus latent. nam alia ratione vniuerſalia ſunt notiora,vt traditur lib.1. Phyſ.cap.1.

25 *Vt autem in demonſtrationibus.* Sequitur tertia ratio: quoniam hac methodo ſeruatâ fiunt definitiones euidentes & perſpicuæ,quales eſſe debent.ſicut enim virtus demonſtrationis eſt,vt habeat vim concludendi:ita virtus definitionis eſt, vt ſit perſpicua. talis autem per hanc methodum ideo fit: quia (vt diximus) vitantur homonymiæ, quæ pariunt obſcuritatem, vt in exemplis, quæ in contextu proponuntur.

26 *Quòd ſi non eſt.* Obiter addit Ariſtoteles,vt definitio perſpicua fiat, vitandas eſſe metaphoras, quæ plerumque pariunt obſcuritatem, vt homonymiæ. Intellige repudiari metaphoras,non ſemper,ſed plerumque:quia plerumque obſcuritatis cauſę ſunt. Interdum tamen verba tranſlata propriis ſunt magis perſpicua :interdum propria vocabula deſiderantur:túncque non abſurdè vtemur metaphoris. ſed regulariter ab eis eſſe abſtinēdum, probat Philoſophus hoc argumēto:Si in definitionibus licet vti metaphoris, licebit etiam diſputare metaphoris: ſed hoc non licet, vt declarabitur lib. 6. Top.cap.2.ergo neque illud licet.Cōſequētia patet:quia ſæpe in diſputationibus adhibendæ ſunt definitiones,vt intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur.quare ſi in his definitionibus ſint metaphoræ,erunt etiam in diſputationibus.

IN CAP. XIV. DE INVENTIONE PROBLEMATUM.

A Quæſtione quid ſit, tranſit ad quæſtionem cur ſit. Hìc oportet primùm inuenire problemata; deinde quærere medium, & cauſam, per quam demonſtretur. Meritò igitur Ariſtoteles in hoc capite incipit ab inuentione problematum.ſunt enim multa problemata in eadem ſcientia, vt expoſitum fuit ſuperiori libro,cap.12. part. 14. & 15.cuius loci ſupplementum eſſe hoc caput,non malè quis dixerit.

1 *Vt autem habeamus.* Varia ſunt genera eorum de quibus proponuntur problemata.& ex his quædam ſunt ſynonyma, de quibus Ariſtoteles in hac 1. partic. loquitur. Primò igitur docet, qua methodo in ſynonymis ſint quærenda problemata: & oſtendit eſſe vtendum methodo diuiſiua; qua progrediamur vel per ſectiones,id eſt,à toto ad partes, veluti ab animali ad caput, brachia,crura,pedes; vel per diuiſiones.i. ab vniuerſalibus ad particularia. i.à genere ad ſpecies. Secundò cùm ait, *veluti ſi animalia*, affert exēplum diuiſionis generis in ſpecies: vt cùm primò quærūtur affectiones,quæ inſunt animali;deinde affectiones,quæ inſunt

ſpeciebus animalis, putà auibus. Tertiò cùm ait, *conſtat enim*, occupat obiectionem quandam. Potuiſſet enim aliquis credere, fruſtra quæri communem affectionem de genere, aut ſaltem hanc quæſtionem non ſufficere, ſed vlteriùs quæri debere de ſingulis ſpeciebus: veluti ſi probatum ſit animal vigilare & dormire, hoc vlteriùs probandum eſſe de homine, de equo, & de aliis ſpeciebus animalis. Reſpondet Ariſtoteles, ſufficere demõſtrationẽ de genere factam. Satis enim conſtat, quicquid generi ineſt, id etiam ſpeciebus per genus ineſſe: quod facilè per ipſum genus probari poteſt: veluti ſi animal ſentit, homo autem eſt animal, conſtat hominem ſentire. Quartò cùm ait, *nunc ergo*, oſtendit ſe locutum eſſe de rebus ſynonymis, quæ non tantùm habent naturam communem, ſed etiam commune nomen naturam illam ſignificans.

2 *Oportet autem.* Quod docuit de ſynonymis, quæ habent communem naturam & commune nomen, producit ad ea, quæ tantùm habẽt naturam communem, nomine autem communi carent. Ideo ait oportere non in his tantùm conſiderare, id eſt, nõ tantùm in his ſynonymis quærere affectiones diuiſiua methodo, ſed etiam accipere, ſi aliud quidpiam ſit commune. Aliud quidpiam intellige, quod non eſt ſynonymum, quia non habet nomen commune. Ergo in his quoque rebus oportet accipere primùm quod commune eſt, deinde quibus hoc eſt conſequens, id eſt, ſpecies quibus hoc commune attribuitur. item qualia ſint huic cõſequentia, id eſt, quæ ſint affectiones quæ cõmuniter inſunt huic generi innominato. Deinde cùm ait, *veluti cornua*, rem illuſtrat exemplis.

3 *Præterea alius.* Eandem methodum docet eſſe adhibendam in iis quæ communia ſunt ſecundum analogiam; & dat exemplum ſepij, ſpinæ, & oſſis: habent enim eandem rationem ſepium in piſce marino, qui vocatur ſepia, & ſpinæ in aliis piſcibus habentibus ſpinas, & oſſa in animalibus habẽtibus oſſa. Itaque conſiderauit Ariſtoteles tria rerum genera: Primò ſynonyma, quæ ſunt communia ſecundum nomen & ſecundum eſſentiam: Secundò ea quæ ſunt communia ſecundum eſſentiam duntaxat: Tertiò communia ſecundum analogiam. Alia ſunt communia ſecundum nomen tantùm, id eſt, homonyma, quæ meritò ab Ariſtotele prætermittuntur; quia nihil de his communiter demonſtratur; ſed homonymiæ in ſcientiis & demonſtrationibus ſunt vitandæ.

IN CAP. XV. QVO DECLARATVR, QVATENVS IDEM MEDIUM AD PROBLEMATA DEMONSTRANDA ADHIBEATUR.

Cvm rationem docuerit obſeruandam in problematis inueniendis: conſequẽter agit de inuentione cauſę, ſeu medij, per quod poſſumus inuentum problema demõſtrare. In hoc capite quærendum proponit, vtrùm, quotieſcũque fit aliqua mutatio problematis, debeat etiã nouum mediũ quæri, an idem medium poſſit retineri, & pluribus quæſitis accommodari. Declarat autem tria problematum genera, quæ aliquo modo habent idẽ medium. Primò exponit primũ genus, id eſt, eorum problematũ, quæ habent medium idem ſpecie. i. demonſtrantur per eandẽ cauſã. vt putà ἀντιπερίστασις. i. rei contrariæ circumſtantia, eſt cauſa, propter quã gignitur grando: nẽpe quia humor frigidus in aere contrahitur ob calorẽ circũfuſum. eadem cauſa eſt, cur hyeme facilior fit cibi cõcoctio: quia ſcilicèt naturalis calor ad partes internas contrahitur propter frigus circumfuſum. eadẽ etiã cauſa eſt, cur loca ſubterranea æſtate ſint frigida, hyeme autem calida: nempe quia æſtate frigus contrahitur ob calorẽ circũſtantem, hyeme autẽ calor cõtrahitur propter frigus circumfuſum. Secundò, cùm ait, *horum autem*, explicat ſecũdum genus problematũ, quæ habẽt mediũ idem genere, nõ ſpecie. Exẽpli gratiâ, cur fit echo? cur apparet imago in ſpeculo? & cur fit iris? Cauſa in genere eadem eſt, nempe repercuſſio ſeu reflexio: in ſpecie autem cauſæ diuerſę ſunt. nam echo fit per reflexionem aeris: in ſpeculo reflectuntur ſpecies viſibiles: iris fit propter reflexionem radiorum Solis in nube. Notandum eſt, eatenus vocari idem problema, quatenus eſt idem mediũ. veluti ſi mediũ genere eſt idẽ, etiã problema eſt genere idem. Idcirco cùm Ariſtoteles docere vellet problemata habere medium genere idem, dicit problemata eſſe genere eadẽ: quę tamen habent differẽtias, i. differũt ſpecie, eò quòd aliorũ, vel aliter ſunt. Aliorũ ſunt: veluti alia eſt reflexio radiorum Solis, alia reflexio aeris, alia reflexio ſpeciei viſibilis: hæc enim ſub eadem ſpecie non cõtinẽtur. Aliter autẽ ſunt: veluti ſi ponamus aliter reflecti aerem, cùm fit echo: aliter reflecti ſpeciem viſibilem, cùm fit imago. Sicut. n. vel eadem, vel diuerſa res reflectitur: ita etiã vel eodẽ vel diuerſo modo reflectitur. Tertiò cùm ait, *alia verò*, proponit tertium genus problematum, quæ ſunt ita ſubordinata, vt mediũ vnius pendeat à medio al-

dio alterius:proinde mediũprimi problematis per conſequentiam eſt cauſa etiã ſecundi problematis.Exẽpli gratiã,quia Luna extremo menſe deficit,(mẽſes Lunares intelligit Ariſtoteles, quibus vtebantur Græci) ideo extremus menſis eſt hybernior.i.magis pluuioſus.&quia extremus mẽſis eſthybernior, ideoNilus extremo menſe concitatior fluit. Ergo huius incremẽti Nili prima cauſa eſt, quia Luna deficit.atque hoc mediũ,Lunam deficere.i.nouilunium non ſolùm eſt cauſa cur extremus mẽſis ſit hybernior,ſed etiam cur Nilus maior & concitatior fluat.Quare duo problemata eãdem cauſam habent:ſed vnũ eã habet immediatè,alterũ verò,quatenus habet aliã cauſam,quęſub ea cõtinetur.

IN CAP. XVI. DE CAVSA EX effectu arguenda.

IN cap.pręced. docuit Ariſtoteles,quodnã medium ſit quęrendũ.i.vtrùm idem an diuerſum:nunc verò docet,quomodo ſit quęrendũ:& oſtendit,cauſam,quæ eſt verũ mediũ,ſi ignota ſit,eſſe arguendamper effectũ, quæ eſt demonſtratio τὸ ὅτι,quam vocant à poſteriori, quia effectus eſt poſterior cauſã.

1 *De cauſa verò.* Primò proponit quæſtionem,an,ſicuti poſitâ causã ponitur effectus, id eſt, rectè arguitur à cauſa ad effectum;ita etiam poſito effectu ponatur cauſa, ita vt rectè arguatur ab effectu ad cauſam.Secundò cùm ait,*veluti ſi[arbor,*]declarat hanc quæſtionem exemplis. Nã lata habere folia,(exempli gratiã)eſt cauſa cur arborum folia cadant,& interpoſitio terrę eſt cauſa eclipſeos.An igitur poterimus probare arborẽ conſtare latis foliis,quia eius folia cadunt?& terram interponi,quia Luna deficit?Tertiò cùm ait,*niſi enim ſit*, probat rectè argui ab effectu ad cauſam.: vtitúrque hoc ſyllogiſmo hypothetico: Niſi poſito effectu ponatur cauſa,alia erit huius effectus cauſa: ſed conſequens eſt falſum:ergo &id,ex quo ſequitur.Conſequentia patet:quia nõ poteſt eſſe effectus ſine cauſa.Falſitas conſequentis patet:quia ſupponimusvnius effectus vnam eſſe cauſam,vt prolixiùs Ariſtoteles demonſtrabit ſequẽti capite.Atqui iãſuppoſuimus illã eſſe cauſam, putà habere lata folia, vel terram interponi.non poteſt igitur eſſe alia cauſa.Hoc eſt,quod Ariſtoteles ait, *niſi ſit*.i. niſi cauſa ponatur:(ſenſus eſt,niſi liceat arguere ab effectu ad eam cauſam,àqua rectè ad effectum arguitur:putà niſi poſita eclipſi ponatur interpoſitio terræ: & niſi poſitã defluxione foliorum ponatur latitudo foliorũ) niſi(inquam)hoc ſit, *alia quædam erit eorum cauſa*.i.alia erit cauſa,propter quam folia cadunt,vel Luna deficit,alia(inquam).i.diuerſa à latitudine foliorum, & à terræ interpoſitione. ſupple, Quoniam igitur alia cauſa eſſe nequit, neceſſe eſt poſito effectu poni hanc cauſam. Quartò cùm ait, *ſine cauſa ſit*, docet,ſicuti poſito effectu ponebatur cauſa, ita poſitã cauſã poni effectum.hoc enim eſt fundamentum dubitationis,quę in ſequenti partic.proponetur.

2 *Quod ſi ita.* Sententiam ſuprà expoſitam impugnat deductione ad impoſſibile. ſic enim fiet, vt demõſtretur cauſa per effectũ,& effectus per cauſam:atqui ita demõſtrationes erunt circulares cõtra doctrinam tertij capitis libri pręced. Primò Ariſtoteles inquit,ex ea doctrina ſequi hoc abſurdum, quòd demonſtrationes reciprocæ & circulares fiant.Secundò cùm ait, *Eſto namque*, incipit deducere ad hoc abſurdũ: & proponit demonſtrationẽ effectus per cauſam. Quicquid latis foliis conſtat,defrondeſcit: atqui omnis vitis latis foliis conſtat: ergo omnis vitis defrondeſcit. Tertiò cùm ait, *Sed & latis*,ſubiicit reciprocam demonſtrationem cauſæ per effectum:Quicquid defrondeſcit, latis foliis conſtat:omnis vitis defrondeſcit: ergo omnis vitis latis foliis conſtat.

3 *At ſi non poſſunt.* Soluit obiectionem propoſitam per negationem conſequentiæ. negat enim nos deduci ad eam abſurditatem, quòd ſint demonſtrationes circulares. dicuntur enim demonſtrationes circulares, prout circulus demonſtrationũ à veteribus ponebatur,& ab Ariſtotele refellitur, quando omnes ſunt verę demonſtrationes τὸ διότι: ſed in obiectione propoſita,altera eſt vera demonſtratio τὸ διότι,quæ fit per cauſam; altera non eſt talis,quæ fit per effectum: ergo non ſunt demonſtrationes circulares. Demonſtrationẽ autem per effectũ,nõ eſſe verã demõſtrationẽ,probat Ariſtoteles ex eo, quòd omnis vera demõſtratio eſt ex prioribus,vt probatum fuit cap.2.ſuperioris libri. cùm igitur cauſa,per quã demõſtratur effectus,ſit prior effectu,nõ poteſt etiã ille effectus,licèt per eum demonſtretur cauſa, eſſe prior quàm cauſa: alioquin idẽ eodem eſſet prius,& poſterius.Quando igitur progredimur ab effectu ad cauſam, deinde reuertimur à cauſa ad effectum, vt facit Ariſtot.8. Phyſ.& aliis locis:non eſt talis circulus, ſed à ſcholaſticisvocatur regreſſus.quãuis enim magna ſit de regreſſu diſputatio: tamen eorũ ſententiam veriſſimam puto, qui regreſſum concedunt,ab aliis perperã damnatũ.

4 *An contingit.* Proponit alteram obiectionem,qua videtur euerti ratio poſita in 1.partic.& ſimul ſententia contraria confirmari.Ratio namque primæ partic. nite-

batur hoc fundamento,quòd vnius effectus eſt vna cauſa:nūc autem Ariſtoteles in contrarium argumentatur:& quia eiuſdem effectus poſſunt eſſe plures cauſæ, hinc colligit poſito effectu non neceſſariò poni aliquam cauſam;quia fortaſſe effectus nō fluxit ab hac,ſed ab alia cauſa.Exempli gratiâ, ſi tam febris,quàm vulnus eſt cauſa mortis: malè ſic argues.mortuus eſt, ergo laborauit febri:quia fortaſſe fuit vulneratus,&abſque febri periit. Rurſus non poteris ita arguere:Mortuus eſt,ergo vulneratus eſt:quia fortaſſe febri eſt extinctus abſque vllo vulnere. Poſſe igitur eſſe plures cauſas eiuſdem effectus, probat Ariſtoteles ex eo, quòd idem poteſt duobus attribui per duo diuerſa media:vt τὸ α poteſt probari de δ per medium β,& de ε per medium γ.Ergo eiuſdem effectus id eſt,τοῦ α ſunt duo media,nempe β, & γ Vide lib.præced.cap.12.part.vlt.& cap.29. part. 2. Si placet hîc quoque ponere exemplum in rebus ipſis:iuſtus laudatur quia iuſtè agit:& liberalis laudatur,quia liberaliter agit.ergo huius effectus, id eſt laudis, duæ ſunt cauſæ,videlicèt actio iuſta, & actio liberalis.

5 *An ſi problema.* Ex natura demonſtrationis ſoluit propoſitam obiectionem.Cùm enim idem effectus,vt laus,de diuerſis ſubiectis,vt de iuſto & de liberali, probatur per diuerſa media,vt per actionem iuſtā,& per actionem liberalem : tunc media non ſunt veræ cauſæ:& illa ſubiecta non ſunt vera & vniuerſalia ſubiecta : & illę demōſtrationes non ſunt verę& potiſſimę demonſtrationes. Quod Ariſtoteles inde oſtendit: quòd in omni vera&potiſſima demōſtratione omnes attributiones,tam in propoſitionibus,quàm in concluſione fiunt vniuerſaliter primæ,adeo vt omnes termini reciprocentur,vt fuit probatū ſuperiori libro cap.6. Sed in dato à nobis exemplo non erant veræ demonſtrationes,nec allata fuit vera cauſa,nec propoſita vera ſubiecta:ſed demonſtratum fuit de ſpeciebus,quod erat demonſtrandum de genere:& ſumpta ſunt media ſpecialia,cùm ſumi deberet mediū generale. Vt igitur eſſet vera demonſtratio : oportebat ſumere pro ſubiecto,ſeu minori extremo, virtute præditum,ſub quo continetur tam iuſtus,quàm liberalis.itē oportebat accipere pro medio termino, bene agere, vel ſecundum virtutē agere:ſub quo continentur iuſtè agere,& liberaliter agere.Sic fuiſſetvna vera cauſa,& vera demonſtratio,hoc modo cōcepta.Quicumque bene agit,eſt laude dignus: omnis vir bonus bene agit : ergo omnis vir bonus eſt laude dignus.Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait,*ſi problema eſt vniuerſale,*(i.de omni per ſe & quatenus ipſum) *etiam cauſa[eſt]totum quiddam:*(i.non ſunt plures veræ cauſæ; ſed vna eſt cauſa vniuerſalis,quæ omnes illas ſub ſe complectitur) *& id cuius[eſt]cauſa,[eſt]vniuerſale.*i. etiam ipſe effectus eſt de omni,per ſe,& quatenus ipſum.Deinde cùm ait,*veluti defrondeſcere,*hoc declarat exemplo:& ſumit hunc effectum,arborem defrondeſcere, qui ineſt *toti cuidam determinato, ſi etiam eius ſpecies ſint.*i. attribuitur cuidam generi vniuerſali,& de vno illo debet demonſtrari,nō de eius ſpeciebus, licèt ſub eo genere ſint multæ ſpecies, quibus omnibus eadem affectio ineſt,non tamquàm ſubiectis primis & vniuerſalibus. *ac talibus* (ſubaudi ſubiectis primis & vniuerſalibus)ineſt(ſubaudi,affectio) *vniuerſaliter,*i.d eſt,de omni,per ſe, & quatenus ipſum. ſubiicit autem exemplum eiuſmodi ſubiecti,cùm inquit[.i.] *vel plantis,vel talibus plantis.* Senſus eſt, ſubiectum eius affectionis,quam vocamus defrondeſcere, exempli gratiâ eſt planta,vel ſpecies quędam plantæ,hoc eſt,eiuſmodi planta, quæ habet lata folia.Tertiò cùm ait, *Quocirca,* ex dictis concludit, *in his*(i.cùm affectio demonſtratur de ſuo vero & primo ſubiecto) *& mediū, &[id]cuius[eſt]cauſa,æqualia eſſe ac reciprocari.* i. cauſam & effectum reciprocari, ita vt poſitâ cauſâ ponatur effectus,& poſito effectu ponatur cauſa : quia vnius effectus vna eſt cauſa.Quartò cùm ait, *veluti cur arbores,* vt hoc apertiùs declaret,accommodat hanc doctrinam dicto exemplo,quo demonſtratur arborem defrondeſcere.ſed hîc ſumit aliam cauſam. ſuprà namq; ponebat cauſam eſſe lata folia: nunc autem ponit concretionem humoris:nimirum, quia hæc exempli cauſâ proponuntur,&in exemplis nō requiritur exacta veritas. Ait ergo hæc duo reciprocari,arborem defrondeſcere, & concretionem humoris.

IN CAP. XVII. QVO QVÆRITVR, AN VNIVS EFFECTVS ſint plures cauſæ.

QVod dixit ſuperiori capite, vnius effectus eſſe vnam cauſam,id in quæſtionem reuocat, & diligentiùs declarat. Cùm autē vnus effectus duobus modis poſſit accipi : vel. n. vna eſt affectio in diuerſis ſubiectis,vel vna affectio in vno ſubiecto:docet Ariſtoteles,neutro modo plures eſſe cauſas in demonſtrationibus per ſe : præcipuè tamen reſpicit ad priorem modum,quieſt magis dubius.nam ſi plures cauſæ non poſſunt eſſe vnius affectionis in pluribus ſubiectis, multò minùs in vno ſubiecto eſſe poterunt.

Hæc

Hæc ita ſe habent in veris cauſis per ſe, ex quibus fiunt veræ demonſtrationes. Aliàs poſſunt eſſe plures cauſæ eiuſdem effectus tribus modis. Primus modus eſt, ſi ſumatur cauſa per accidens, non per ſe, id eſt, cauſa noſtræ cognitionis, non cauſa cur res ſit: veluti cùm demonſtratur ab effectu. Secundus modus eſt, cum loco cauſæ totalis ſumuntur ſeparatim eius partes. Exempli gratiâ, ignis eſt cauſa luminis: item Sol eſt cauſa luminis: ergo ſunt plures cauſæ. Vna tamen eſt vera cauſa, nempe corpus lucidum. nam ignis non eſt cauſa luminis, quatenus eſt ignis; nec Sol, quatenus eſt Sol; ſed vtrumque, quatenus eſt corpus lucidum. Tertius modus eſt, quando cauſæ ſunt ſubordinatæ, vt ſuprà expoſitum fuit. Exempli gratiâ, latitudo foliorum eſt cauſa cur humor concreſcat, & concretio humoris eſt cauſa cur folia cadant; ergo duæ ſunt cauſæ caſus foliorum ſubordinatæ, altera proxima, altera remota. nam cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. Hinc oritur quæſtio, quæ tractatur in cap. ſeq. quando ſunt plures cauſæ ſubordinatæ, vtra earum cauſarum potior ſit.

IN CAP. XVIII. QVO QVAERITVR, VTRA cauſa prior ſit, propiórne, an magis vniuerſalis.

1 *Vtrùm autem.* Proponit quæſtionem Vtrùm duorum mediorum ſit magis cauſa ſingulis: (ſubaudi, ſubiectis, de quibus demonſtratur) idne, quod accedit ad primum vniuerſale, id eſt, quod eſt propinquius maiori extremo; an quod magis accedit ad ſingula, id eſt, quod eſt propinquius minori extremo.

2 *Conſtat igitur.* Ad quæſtionem propoſitam reſpondet, eam eſſe cauſam potiorem, quæ propinquior eſt minori extremo. quod declarat exemplo alphabetico. nam ſi τὸ α dicitur de β, item τὸ β de γ, item γ de δ: conſtat α probari de δ tam per β, quàm per γ: ſed rectiùs per γ, quam per β. Quod Ariſtoteles ex eo probat: quia ſi probemus per β, deinde oportebit probare β per γ: ergo τὸ γ eſt potior cauſa, cùm ſit cauſa cur τὸ β dicatur de δ. Vt addam reale exemplum: ſit α, caſus foliorum: β, concretio humoris: γ, lata folia: δ, vitis. Si probes vitis folia cadere, ex eo quòd humor concreſcit: deinde oportebit te probare humorem concreſcere, quia ſunt lata folia: ergo hæc eſt prima & potiſſima cauſa.

3 *De ſyllogiſmo.* Epilogo concludit tractatum de ſyllogiſmo, & tractatum de demonſtratione. Hic epilogus reſpondet propoſitioni, quam habuimus initio primi libri Priorum. Ita Ariſtoteles oſtendit ſe fidem ſuam liberaſſe, & expoſuiſſe ea, quæ ſe expoſiturum promiſit. Ait, *quoniam idem eſt.* Intellige idem eſſe. non quia ſit omnino idem, demonſtratio & ſcientia demonſtratiua: (nam ſcientia eſt finis: demonſtratio verò eſt organũ logicum, quo eum finem conſequamur) ſed intellige eſſe eandem expoſitionem; quia non poteſt vnum exponi ſine altero.

DE COGNITIONE PRIMORVM PRINCIpiorum.

Tractatus VI.

IN CAP. XIX. DE COGNITIONE PRIMOrum principiorum.

DE cognitione principiorum demonſtratiuorum dictum eſt in variis ſuperioris libri locis: præſertim cap. 2. partic. 10. & 15. & cap. 3. & cap. 7. part. 5. ex quibus locis intelleximus principia non demonſtrari, ſed alio quodam cognitionis genere percipi. Quodnam igitur ſit illud cognitionis genus, & quomodo à nobis comparetur, in præſentia declarat. Hoc caput obiter eſſe adiectum, & eſſe potiùs appendicem ad opus logicum, quam tractatum logicum, apparet ex epilogo præcedenti capiti ſubiecto; quo Philoſophus oſtendit ſe ea omnia enarraſſe, quæ initio primi Priorum propoſuerat explicanda.

1 *Quomodo autem.* Duas quæſtiones de primorum principiorum cognitione examinandas proponit. Prior quæſtio eſt, quomodo eorum cognitio comparetur: Poſterior eſt, qualis ſit ea cognitio. Ait, *cùm prius dubitatum fuerit.* Significat, ſe, antequàm duas quæſtiones propoſitas diſſoluat, propoſiturum in 4 partic. dubitationem, quaſi principia nullo modo cognoſci poſſint.

2 *Non poſſe igitur.* Ponit fundamentum quæſtionum propoſitarum, hoc eſt, ſciri non poſſe per demonſtrationem, quin etiã principia demõſtrationis cognoſcãtur. Rectè ponit hoc fundamentũ: quia niſi principia cognoſcerentur, fruſtra quæreremus quomodo cognoſcerẽtur. Ait, *dictum autem fuit.* cap. 2. lib. ſuperioris.

3 *Vtrùm autem immediatorum.* Apertiùs explicat vim quæſtionũ propoſitarũ. Huiuſcemodi expoſitionẽ ſcholaſtici appellare ſolent titulũ quæſtionis. In hac autẽ expoſitione inuertit ordinẽ quæſtionum. nam poſterioré priori loco proponit; prioré autẽ poſteriori loco. Primò igitur proponit poſterioré quæſtionẽ. i. qualis ſit cognitio principiorũ, quærẽs, vtrũ ſit eadẽ, an diuerſa: ſubaudi, à ſcientia demonſtratiua, cuius mentionem fecerat in præce. part. Secundò cùm ait, *& ſitne*, magis declarans hanc quæſtionẽ & pluribus verbis eã repetens, proponit quæſtionẽ tripertitã. aut enim vtriuſque .i. concluſionis & principiorũ eſt ſcientia; (ſubaudi, demõſtratiua & propriè dicta) aut neutrius; (quia neque concluſio, neque principia per demonſtrationẽ ſciuntur) aut alterius (.i. concluſionis) eſt ſcientia, alterius autẽ (.i. principiorũ) eſt aliud cognitionis genus, nempe intelligentia, vt paulò pòſt declarabitur. Tertiò cùm ait, *& vtrùm habitus*, exponit prioré quæſtionẽ, quomodo acquiratur cognitio primorũ principiorũ. hìc ponit duo membra. aut enim nõ ineſt nobis à natura & ab ortu, ſed acquiritur progreſſu temporis, cùm naſcamur omniũ rerũ, atque adeo etiã primorũ principiorũ ignari: aut hæc cognitio nobis naturà ineſt, ſed in infantia latet propter nimium cerebri humorem, quo fit vt intellectus infantis non poſſit edere ſuas operatio nes.

4 *Si igitur eos.* Priuſquàm veritatem declarat, dubitationem proponit vt part. 1. promiſerat. Eſt autem dubitatio cõtra fundamentum quæſtionum, proinde contra vtramque quæſtionẽ, præcipuè tamen contra priorem, qua quærebat, vtrùm principiorum cognitio nobis naturá inſit, an acquiratur. hìc enim dubitatur, quaſi neutro modo principia cognoſcantur. nam ſi neutro modo cognoſcuntur; fruſtra quæritur, vter illorũ modorum ſit accipiendus; item fruſtra quæritur, qualis ſit ea cognitio. Vtrumque Ariſtoteles probat per deductionem ad abſurditatem. & primò probat cognitionem primorum principiorum nobis non ineſſe naturá, ita vt in infantia lateat. nam ſi hoc eſſet: ſequeretur hoc abſurdum, infantes habere cognitionem exquiſitiorem demonſtratione, id eſt, ſcientiã demonſtratiuã, & nihilominùs eos latere quod tam exquiſitè ſcirent. Hoc autem eſſe perſpicuè abſurdum videtur, ſi quem id lateat, quod maximè cognoſcit. Conſequentia patet ex iis, quæ didicimus ex lib. 1. cap. 2. part. 16. magis cognoſci principia, quàm concluſionem. Secundò cùm ait: *ſi verò* [*eos*,] probat cognitionem principiorum à nobis non acquiri: quia ſi acquireretur, principia diſcerentur ex antecedente cognitione: ſed conſequens eſt falſum & impoſſibile, quia hæc ſunt prima principia: ergo falſum etiã eſt id, ex quo ſequitur. Notanda ſunt illa verba, *vt etiam de demõſtratione dicebamus*: quibus verbis reſpicit ad primam part. 1. cap. lib præced. & perſpicuè oſtendit axioma illud, Omnis doctrina &c. à ſe fuiſſe prolatum de demonſtratione, non (vt quidam exponunt) de quacumque cognitione, etiã dialectica. Tertiò cùm ait, *perſpicuum igitur*, concludit neutro modo cognitionẽ principiorũ in nobis eſſe poſſe.

5 *Quare neceſſe.* Reſpondet ad priorem quæſtionem, & docet, quomodo cognitio principiorũ conſtituatur. hæc neque connata eſt, neque acquiritur ex antecedente cognitione intellectiua, ſed per inductionem quandã comparatur. dum ex multis particularibus, quæ à ſenſu ſuggeruntur, intellectus colligit vniuerſale. fit enim ex ſenſu memoria: ex memoria fit experientia: ex hac vniuerſale, vt Ariſtot. hoc loco declarat, & lib. 1. Metaph. cap. 1. Vt hoc rectè intelligamus, primò Ariſtoteles cõſtituit tria animalium genera, ſeu tres gradus: in quorũ ſummo gradu collocatur homo: & explicat, quomodo in homine hoc fiat. Initio igitur huius particulæ docet neceſſe eſſe ad principiorũ cognitionem acquirendam, eſſe præditum quadã animi facultate, cuius cognitio non ſit exquiſitior, nec præſtantior cognitione primorum principiorũ, ſed potiùs ſit rudimentũ quoddam, ſeu præparatio quædam ad cognitionẽ principiorum. Secundò cùm ait, *Videtur autem*, declarat quænã ſit hæc facultas: & inquit eſſe facultatẽ ſenſitiuam, quæ ineſt omnibus animalibus. Atqui non omnia animalia acquirũt cognitionem primorum principiorum. proinde neceſſe eſt ſecernere animalia apta ad hanc cognitionem capeſſendam, ab animalibus ineptis. Quod vt faciat Philoſophus, Tertio loco, cùm ait, *cùm autem ſenſus*, diuidit animalia in duo genera. nam alia ſentiunt tantùm obiectum præſens, vt muſcæ, & cetera inſecta: alia verò ſunt, in quibus ſpecies ſenſibiles manent, ita vt ex ſenſu naſcatur memoria. quæ nihil aliud eſt, quã permanſio rei ſenſibilis, etiã poſtquàm res ſenſui præſens eſſe deſiit. Declarans autem horum animalium diſcrimen, inquit ea animalia, quæ memoriã carent, non habere aliam cognitionem, præter eam qua ſentiunt obiectum præſens: iis verò animalibus, quæ memoriã prædita ſunt, fieri

fieri vnum quid in anima, id eſt, gigni in anima imaginem rei ſenſibilis. ſicut enim gutta ſæpius cadendo cauat lapidem; ita obiectum ſenſibile ſæpius feriendo ſenſum, gignit ſui imaginem in anima. Quartò cùm ait, *cùm autem multa*, ſubdiuidit animalia memoriâ prędita. in aliis nãque, nempe in hominibus, ex memoria fit ratio: in aliis verò, id eſt in brutis, non fit. Ex his habemus tres animantium gradus. Primus eſt eorum, quæ tantùm ſentiunt obiectum pręſens: ſecundus eſt eorum, quę habent memoriam, proinde non tantùm cognoſcunt obiectum præſens, ſed etiam abſens. Tertius eſt eorum, in quibus eſt non ſolùm cognitio ſenſitiua, tam obiecti abſentis, quàm præſentis, ſed etiam ratio & cognitio intellectiua: atque hoc eſt genus humanum. Poſt hæc Ariſtoteles declarat, quomodo in hominibus gignatur ratio, id eſt, quomodo ex cognitione ſenſitiua naſcatur intellectiua. Et hîc quoque conſtituit quatuor gradus cognitionum, docens quomodo ab infimo ad ſummum gradum fiat progreſſus. Hi quatuor gradus ſunt: ſenſus rei pręſentis, memoria, experientia, & cognitio vniuerſalis, quæ eſt cognitio illa primorum principiorum, quam quærimus. Quintò igitur, cùm ait, *Ex ſenſu igitur*, docet, ex ſenſu rei præſentis fieri memoriam, vt paulò antè expoſui. Sextò cùm ait, *ex memoria verò*, docet ex repetita eiuſmodi rei memoria fieri experientiam. & ideo inquit multas memoriaſ efficere experientiam vnam. ſicut enim ſępius percipiendo rem ſenſibilem, gignebatur vna imago ſeu ſpecies, cuius retentionem vocamus memoriam: ita etiam ex multis memoriis colligitur experientia. Exempli gratiâ, quia memini me obſeruaſſe rhubarbarum purgaſſe choleram in Socrate, in Platone, in Ariſtotele, inde colligo experientiam, & iudico prębendum eſſe rhubarbarum alii cuipiam purgandæ choleræ causâ. Septimò, cùm ait, *at verò ex experientia*, docet, ex experientia naſci cognitionem vniuerſalem, quæ quidem eſt cognitio primorum principiorum. cùm enim ſæpe expertus ſim rhubarbarum purgaſſe choleram, meus intellectus inde colligit vniuerſale, Omne rhubarbarum purgare choleram. Quomodo autem hoc fiat, Ariſtoteles in præſentia non declarat, ſed in libris de anima, vbi docet hoc fieri, dum intellectus agens nõ aliter illuſtrat phantaſmata, quàm radii ſolares illuſtrent obiecta aſpectus, adeo vt ea ex intelligibilibus poteſtate reddat intelligibilia actu, quemadmodum lumen ita afficit obiecta viſus, vt cùm aſpectabilia ſint poteſtate tantùm, actu autem propter tenebras non cernantur, reddat ea actu aſpectabilia. Quod ad verba contextus: notandum eſt, Ariſtotelem multis appellationibus ſignificare & circumſcribere ipſum vniuerſale, vt meliùs intelligamus, quomodo in anima gignatur, dũ experientia, quę erat cognitio ſenſitiua, virtute & operatione intellectus conuertitur in cognitionem intellectiuam. Primò, vocat vniuerſale quieſcens in anima. vocat vniuerſale: quia ſub ſe complectitur particularia. vocat quieſcens in anima: quia in anima, id eſt, in intellectu permanet, ſicut memoria in ſenſu permanebat. Secundò, vocat vnum præter multa: quia ex multis particularibus colligitur, & abſtrahitur per intellectum. Tertiò, inquit eſſe vnum & idem in illis multis: quibus verbis videtur ſibi contradicere. nam ſi vniuerſale eſt præter multa, quomodo eſt in multis? Sciendum eſt, quatenus vniuerſale eſt in intellectu, dici præter multa; ſed quatenus hoc vniuerſale eſt imago ſeu ſpecies eius naturæ, quæ in multis eadem reperitur, eatenus dici vniuerſale in multis. eſt enim quodammodò idem, vniuerſale quod eſt in anima, & vniuerſale quod eſt in multis: ſicut eadem eſt Socratis forma in ipſo Socrate, & in imagine Socratis, quam ſpeculum repræſentat. Sic Ariſtoteles concedit vniuerſale in multis, & vniuerſale præter multa, ſeu poſt multa, quod fit à noſtro intellectu: non concedit autem vniuerſale ante multa, id eſt, ideas Platonicas: immo eas refutauit ſuperiori lib. cap. 11. vbi vocabat vnum præter multa, id eſt, ante multa. hîc verò vnum præter multa, ſignificat quod eſt poſt multa. Tandem cũ n ait, [*ſit*] *principium artis & ſcientiæ*, docet hæc vniuerſalia eſſe principia artium & ſcientiarum: vt hinc intelligamus iam expoſitum eſſe, quomodo acquiratur cognitio primorum principiorum: ſiquidem expoſitum eſt, quomodo fiunt vniuerſalia in intellectu, quæ quidem ſunt prima principia. Inquit autem Ariſtoteles eſſe principia artis, ſi pertineant ad generationem, id eſt, ad efficiendum: velut, Omne rhubarbarum purgat atram bilem. eſſe autem principia ſcientiæ, ſi pertineant ad id quod eſt, id eſt, non ad efficiendum aliquid artificioſum, ſed ad cognoſcendum;

quod iam naturâ eſt: veluti Omne totum eſt maius ſua parte.

6 *Itaque nec inſunt.* Ex dictis ſoluit dubitationem propoſitam in 4. part. ac docet principiorum cognitionem nec eſſe connatam, neque acquiri ex alia antecedente cognitione; quia cùm nulla eſſet cognitio in intellectu, tamen in eo gignitur cognitio primorum principiorum, ſuggerente ſenſu phantaſmata, ex quibus intellectus efficit vniuerſale. Ita ergo ex multis particularibus quæ ſenſus ſuggerit intellectui, fit vniuerſale. Quod Ariſtoteles declarat eleganti exemplo, cùm ait, *vt in bello.* Fugato namque & diſſipato exercitu, ſinguli milites conſiderantur tamquàm particularia quædam. Deinde cùm inſtauratur prælium, vnus, putà dux, conſiſtit, deinde alter accedit, tum alii, atque alii, donec ex multis militibus conſtituatur exercitus vnus, quaſi vniuerſale quoddam. Tandem cùm ait, *anima verò*, docet animam (ſubaudi, humanam) eſſe talem, quæ poſſit hoc pati, id eſt, quæ poſſit recipere multas rerum imagines permanentes, ex quibus fiat vniuerſale: ſicut campus recipere poteſt multos milites, ex quibus fiat vnus exercitus.

7 *Quod autem antea.* Apertiùs explicat ſolutionem prioris quæſtionis propoſitam in 5. partic. id eſt, propoſito exemplo apertiùs docet, quomodo vniuerſale gignatur in anima, & quomodo ex primis vniuerſalibus, vt ex ſpeciebus ſpecialiſſimis, colligantur alia magis vniuerſalia: vt genera; & rurſus illorum generum genera, donec perueniamus ad generaliſſimum. Primò ergo proponit explicandum, quod antea dictum fuit in 5. partic. Secundò cùm ait, *ſtante enim*, incipit hoc explicare, & ponit primum vniuerſale, nempe ſpeciem ſpecialiſſimam: & inquit, cùm primùm in anima ſtat (ſtare hîc dicit, quod ſuprà vocabat quieſcere, id eſt, manere) aliquod indifferens, id eſt, aliqua ſpecies ſpecialiſſima, quam vocat indifferentem: (ſubaudi, ſpecie: ſicut ſuprà appellauerat ſpeciem indiuiduam, quia non diuiditur in alias ſpecies) cùm (inquam) primùm talis ſpecies eſt in anima, tunc primùm eſt vniuerſale. nam priuſquàm hæc ſpecies gigneretur, erant tantùm particularia in anima. Et hoc magis declarans, ſubdit, *etenim ſentitur.* Sententia horum verborum eſt, ſentiri particularia, ſenſum tamen eſſe vniuerſalium. quod iam expoſui ſuperiori lib. cap. 31. part. 1. vtputà videmus hunc, aut illum colorem: obiectum tamen aſpectus non eſt hic, aut ille color, ſed ſimpliciter color. Tertiò cùm ait, *rurſus in his*, progreditur à ſpeciebus ſpecialiſſimis ad genera: & inquit ſtari in his ſpeciebus ſpecialiſſimis, donec perueniatur ad impartibilia & vniuerſalia, in illiſque ſtetur. Impartibilia & vniuerſalia accipit *ἀμερῆ*: quoniam vniuerſale ita in particularibus ineſt, vt non per partes, ſed totum in ſingulis inſit. Verbi gratiâ totum animal eſt in vno homine, & totum in vno equo, & totum in vno boue. itaque etiamſi diuidatur in ſpecies, tamen non diuiditur in partes. Iam verò hunc progreſſum à ſpeciebus ſpecialiſſimis ad genus ſuperius, declarat exemplo, cùm ait, *veluti huiuſmodi animal.* ſenſus eſt, animum quieſcere in tali animali, putà in homine, donec progrediatur ad ſuperius genus, nempe ad animal. Quartò cùm ait, *& in hoc itidem*, declarat progreſſum à genere ſpeciebus ſpecialiſſimis proximo ad genus ſuperius. qui progreſſus eſt planè præcedenti ſimilis. nam ſimiliter ſtamus in hoc, id eſt, in animali, donec progrediamur ad ſuperius genus, vt ad viuens. & ita deinceps vſque ad genus generaliſſimum. Quintò cùm ait, *patet igitur*, concludit prima principia vniuerſalia cognoſci per inductionem ex multis particularibus ſuggeſtis à ſenſu.

8 *Quoniam autem.* Hactenus docuit, quomodo principiorũ cognitio acquiratur, ſatisfaciens priori quæſtioni: nunc reſpondet ad poſteriorẽ quæſtionem, qualis ſit cognitio principiorũ: & triplici argumento probat eam eſſe intelligentiam, non ſcientiam. Primi argumenti vis hæc eſt: Cognitionem principiorum neque eſſe opinionem, neque logiſmum, id eſt, ratiocinationem, neque ſcientiam: proinde relinqui, vt ſit intelligẽtia. Enumeratio videtur eſſe imperfecta: idcirco argumentum non valere: quia ſunt & alii habitus, de quibus lib. 6. Ethicor. Nicom. nempe ars, & prudentia & ſapientia. Sed Ariſtoteles omittit artem, & prudentiam: quia perſpicuum eſt, talem non eſſe cognitionem principiorum. Item omittit ſapientiam: quia ſapientia nihil aliud eſt, quàm cognitio compoſita ex intelligentia principiorũ, & ſcientia concluſionis. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles ponit aliquot hypotheſes, ex quibus infert concluſionem. Primò ponit diuiſionem habituum dianoëticorũ: nam alii ſunt modò veri, modò falſi, vt opinio, & logiſmus: (quid ſit logiſmus, expoſui ſuperiori lib. cap. 16. part. 1.) alij ſunt ſemper veri, vt ſcientia, & intelligentia: ſupple, & ars, & prudentia,

dentia, & ſapientia: quos habitus cur Ariſtoteles prætermittat, iam expoſui. Secundò cùm ait, *ac nullum aliud*, ponit alteram hypotheſim, nullum aliud eſſe cognitionis genus exquiſitius ſcientiâ, quàm intelligentiam. Cuius hypotheſis veritas apparet ex declaratione horum habituum, quæ habetur lib. 6. Ethic. Tertiò cùm ait, *principia verò*, ſupponit, quod lib. 1. cap. 2. part. 16. probauit, principia demonſtrationis eſſe notiora concluſione, vt hinc intelligamus eorum cognitionem eſſe præſtantiorē ſcientiâ concluſionis: proinde, per hypotheſim præcedentē, eſſe intelligentiā. Quartò cùm ait, *omnis autem ſcientia*, ſupponit omnē ſcientiam eſſe cum ratione: vt hinc intelligamus, cognitionē principiorū non eſſe ſcientiam: quia non acquiritur ratione, ſed eſt principium rationis. Quintò cùm ait, *profectò principiorum*, ex dictis hypotheſibus concludit cognitionē principiorum nō eſſe ſcientiam, ſed eſſe intelligentiam. Sextò cùm ait, [*quod*] *non ſolùm*, vtitur nouo argumento ad idem probandum. ſic enim arguit à demonſtratione ad ſcientiā: Principium demonſtrationis non eſt demonſtratio: ergo principium ſcientiæ, id eſt, cognitio principiorū, nō eſt ſcientia. Hoc argumentum ſumitur à ſimili. Ex eo autem, quòd nō eſt ſcientia, per ſecundā hypotheſim antea poſitā concludit eſſe intelligentiā. Poſtremò cùm ait, *& principium quidē*, idē confirmat tertio argumento: quia probabile eſt, principiū eſſe principij, id eſt, intelligentiā, quæ eſt principium ſcientiæ, eſſe cognitionē eorum vniuerſalium, quæ ſunt principia cōcluſionum. Hoc argumentum ducitur à proportione, quæ eſt inter res ipſas & earū cognitionem. ſicut enim in rebus quædā ſunt principia, alia ex illis principiis orta: ita in noſtro intellectu alia cognitio eſt principium, alia vero ex eo principio deducitur. i. alia eſt intelligentia principiorum, alia ſcientia concluſionis. Quoniam igitur hoc argumentum in proportione illa conſiſtit: idcirco hanc proportionem declarans Ariſtot. inquit, omnē (ſubaudi, cognitionē) ſimiliter ſe habere ad omnē rem. Cùm inquit *ſimiliter*, ſignificat, proportionē, quæ definitur rationū ſimilitudo. Senſus ergo eſt: Sicut ſe habet ſcientia ad concluſionem, ita ſe habere intelligentiam ad principia. Hìc ſit finis interpretationis Librorum Analyticorum.

IVLII PACII A BERIGA IN ARISTOTELIS TOPICA COMMENTARIVS Analyticus.

EXPOSITO ſyllogiſmo demonſtratiuo, qui ex propoſitionibus neceſſariis parit verā & certam ſcientiam, trāſgreditur Ariſtoteles ad ſyllogiſmū dialecticū, qui ex propoſitionibus probabilibus conficitur, proinde imperfectiorē ſcientiam gignit: multis tamen de cauſis eſt apprimè vtilis, quæ ab Ariſtotele declarabuntur cap. 2. Hi libri de ſyllogiſmo dialectico inſcribuntur *Topica* ἀπὸ τῶν τόπων, i. à locis. Sciendū igitur in primis eſt, quid ſit locus. Sed cùm hoc vocabulum multis modis accipiatur, diſtinctio eſt neceſſaria. Non afferam in præſentia ſignificationes ab hoc opere alienas: veluti cū locus accipitur pro ſpecie quantitatis, vt Categor. cap. 6. ſed eas tantùm proponam, quarum in his libris Topicis eſt vſus. Primò igitur & maximè propriè locus accipitur pro axiomate generali ad nullum entium genus coanguſtato, cuius in quacumque diſputatione vſus eſſe poteſt: veluti, Cuius contrariū multis modis dicitur, id multiplex eſt. Secundò, Locus ſignificat axioma generale, ad nullum certum entiū genus coarctatum, ſed tamen ad certum genus diſputationis reſtrictum: qualia ſunt axiomata, quæ pertinent ad problema generis, vel definitionis, vel proprij, vel accidentis: veluti, Genus nō accidit ſpeciei: hoc enim axioma quibuſcumque rebus accōmodari poteſt, ſed ſpecialiter pertinet ad problema accidentis euertendū. Si quis enim (exempli gratiâ) defendat hanc theſim, arborē eſſe coloratū: eam rectè impugnabi-

mus ex eo, quòd genus non accidit ſpeciei, color autem eſt genus alboris: color igitur non accidit albori. quare albor eſt color, non eſt coloratus, ſicut Ariſtoteles docebit lib. 2. cap. 2. partic. 1. Huiuſcemodi axiomata propriè vocantur formæ, teſte Philoſopho lib. 1. Rhet. ca. 2. vulgò à ſcholaſticis appellantur Maximę. Tertiò locorũ appellatione ſignificantur notæ, quibus axiomata inter ſe diſtinguuntur. veputa hoc axioma, Id cuius contrariũ multis modis dicitur, multiplex eſt, à cõtrario ducitur. hoc autẽ, Id cuius coniugatũ multifariam dicitur, multiplex eſt, à coniugatis ſumitur. Ergo hi ſunt loci ſeparati, à contrariis, & à coniugatis. Hæ axiomatum notę vulgò nominantur differentiæ maximarũ: quia maximas à maximis .i. axiomata ab axiomatis ſecernunt. Quartò locus ſignificat quodcumque præceptum dialecticũ ad copiam probabiliũ propoſitionum habendam conducens. Horum præceptorũ quędam traduntur de differentiis maximarũ; (veluti, videndum eſt an contrarium multis modis dicatur: hoc enim eſt pręceptum de contrariis, ex huiuſmodi autem præceptis facilè fiunt propoſitiones ſiue axiomata dialectica) alia verò ſunt pręcepta, quæ non pertinent ad differentias maximarum, nec poſſunt conuerti in axiomata, quale eſt illud præceptum, quod Ariſtoteles tradet lib. 2. cap. 2. part. penult. vt ex problemate propoſitiones faciamus, & cõtra eam obiiciamus, & aliquot alia præcepta, quę ſuis locis explicabuntur. His expoſitis, faciliùs intelligetur definitio loci. Reperio plures loci definitiones. Primùm à Theophraſto (vt refert Alexander lib. 1. & lib. 2 huius operis) locus definitur principium ſiue elemẽtum, ex quo principia ad quamque rẽ pertinentia ſumimus, quod ad circumſcriptionẽ attinet, explicitè; quod verò ad ſingula, implicitè. Ab ipſo autem Alexandro definitur principium & cauſa ἐπιχειρήματος. i. (vt ipſe interpretatur) dialectici ſyllogiſmi. Cic. in Topicis locum definit ſedem argumenti. Argumentum autem definit rationem quæ rei dubiæ facit fidem. Nunc ſingulas definitiones breuiter expendamus, & enarremus. Teophraſtea definitio videtur mihi complecti omnes loci ſignificationes. dum enim inquit locum eſſe principium, reſpicit ad primam & ſecundam ſignificationẽ, quatenus locus eſt axioma, quod eſt principium ſyllogiſmi dialectici. Cùm autem ſubiicit, *vel elementum à quo ſumimus principia*, reſpicit ad tertiam & quartam ſignificationẽ, quatenus locus non eſt principium ſyllogiſmi. i. nõ eſt propoſitio ſyllogiſtica, ſed ex eo tamquàm elemento quodã colliguntur propoſitiones ſyllogiſticę. Deinde ait Theophraſt. locum eſſe principium, ſiue ex loco ſumi principia, quod ad circũſcriptionẽ, explicitè; quod ad ſingula, implicitè. Senſus eſt, principia illa. i. axiomata dialectica, ſunt propoſitiones, & expreſſam formã propoſitionum habent, adeo vt nihil aliud requiratur, quàm vt tali axiomati adiungatur minor propoſitio, & inferatur concluſio. ſed quod ad ſingula. i. quod ad ſingulas propoſitiones ſpeciales, quæ ſub vno generali axiomate continentur, ea tantùm cõtinentur implicitè, nõn explicitè. Exẽpli gratiâ, hoc eſt generale axioma, quod explicitè & diſertè habet formam propoſitionis ſyllogiſticę, Propter quod vnũquodque tale, & illud eſt magis tale. implicitè autem ſub ſe continet multa ſpecialia axiomata, adeo vt ex vno loco poſſimus eruere multos ſyllogiſmos: veluti, Propter quẽ aliquis diligitur, ille magis diligitur: &, Propter quod concluſionem cognoſcimus, id magis cognoſcimus. Circumſcriptionẽ igitur Theophraſtus appellat generalem illum ambitum axiomatis. i. axioma in ſua communitate & latitudine conſideratum. Alexandri quoque definitio loco latiſſimè accepto conuenit. omnis enim locus eſt cauſa & principium Epicheirematis. ſed alius eſt cauſa propinquior, vt axioma: alius remotior, vt præceptum. Cicero autem mihi videtur voluiſſe locum in ſecũda ſignificatione acceptũ definire: nec magis quàm Pe. Ramus, diſtinguere inter dialecticam & analyticam. nam dialecticam & locos dialecticos docens, ait locum eſſe ſedem argumenti, argumentum autem eſſe rationem, quę rei dubię fidem facit. Atqui etiam demonſtratio eſt ratio, quę rei dubię fidem facit. Ergo locos non tribuit ſpecialiter argumẽtationibus dialecticis, quas Alexander vocat ἐπιχειρήματα, ſed generaliter quibuſcumq; argumentis, & argumẽtationibus. Iam verò cùm tot modis locus accipiatur: ſciendum eſt, ſumi ab Ariſtotele in latiſſima ſignificatione, vt omnes illas quatuor ſignificationes complectatur. A loco igitur qui eſt principium, ſiue fundamentum argumentationis dialecticę, hi libri, qui locorum inſtructiſſimam quandam penum continent, *Topica* inſcribuntur. Nec tamen horum locorum tantùm inuentio, ſed & eorundem diſpoſitio, atque vſus his libris continetur, vt in progreſſu

& ex

& ex operis enarratione manifeſtum fiet. Hoc enim opus tam theoriam quàm praxim dialecticam continet. Theoriæ duæ ſunt partes. prior principia quædam declarat, quorum expoſitionem vocare poſſumus παρασκευὴν dialecticam. poſterior materiam dialecticæ explanat. Praxis autem inuentionem, diſpoſitionem, interrogationem, reſponſionem & exercitationem comprehendit. Inueniendi ratio in inſtrumenta & locos tribuitur. Quid autem inter inſtrumenta inuentionis, & locos interſit, poſteriùs declarabo. Hæc igitur omnia his libris Topicis continentur. nimirum primo libro παρασκευὴ dialectica, materia dialecticæ, & inſtrumenta inuentionis: ſecundo autem libro & ſequentibus vſque ad octauum loci dialectici: & octauo, qui liber vltimus eſt, diſpoſitio, interrogatio, reſponſio, & exercitatio.

Primi libri tres ſunt principes partes. Nam tria prima capita continent præmunitiones ſeu παρασκευὴν dialecticam, id eſt, ſubiectum dialecticæ cap. I. vtilitatem cap. 2. & rationem cognoſcendi perfectum dialecticum cap. 3. Sequentia vſque ad cap. 13. agunt de materia diſputationum dialecticarum. id eſt, de attributis ſimplicibus à cap. 4. vſque ad cap. 10. poſtea de propoſitionibus & problematibus, cap. 10. & 11. ac de ratiocinationibus cap. 12. Tandem in reliquis huius libri capitibus tractatur de quatuor generalibus inuentionis inſtrumentis, quæ omnibus problematum generibus communia ſunt.

IN LIB. I. CAP. I. DE SYLLOGISMO, ET EIVS ſpeciebus.

HOc capite inſtitutum huius operis exponit, & quædam neceſſariò præcognoſcenda præmunit, nempe ſyllogiſmi definitionem, & eius ſpecierum diſtinctionem.

1 *Propoſitum huius.* Proponit ſcopum huius operis: qui quidem eſt, inſtruere tam opponentem, vt quamcumque theſim probabilibus argumentis impugnare poſſit; quàm reſpondentem, vt eam tueri queat.

2 *Primùm igitur.* Proponit duo præmunienda, id eſt, quid ſit ſyllogiſmus, & quæ eius ſpecies: quandoquidem nulla eſt argumentatio, quæ ad ſyllogiſmum non referatur, vt didicimus ex lib. 2. Priorum.

3 *Syllogiſmus igitur.* Syllogiſmi generaliter accepti definitionem repetit ex lib. 1. Priorum, cap. 1. partic. 8. vbi à nobis expoſita fuit.

4 *Demonſtratio eſt.* Poſtquàm definiuit ſyllogiſmum in genere ſumptum; deinceps varias eius ſpecies declarat, vt ab aliis ſecernat ſyllogiſmum dialecticum, de quo in præſentia dicturi ſumus. Inter ſpecies ſyllogiſmi meritò primum locum dat demonſtrationi, ſed demonſtrationem latè accipit, vt complectatur non ſolùm demonſtrationem τοῦ διότι, ſed etiam τοῦ ὅτι: item non ſolùm demonſtrationem primam, quæ conſtat ex propoſitionibus immediatis; ſed etiam ſequentes, quæ ab hac pendent. in ſcientiis namque ſunt multæ demonſtrationes ſubordinatæ, vt ex libris Poſteriorum didicimus. Illud etiam notandum eſt, Ariſtotelem hic non apponere omnes conditiones propoſitionum demonſtratiuorum: quia rudi Mineruá hæc in præſentia declarat, vt paulò poſt profitebitur. plenior autem expoſitio petenda eſt ex Poſterioribus.

5 *Dialecticus.* Secunda Syllogiſmi ſpecies eſt ſyllogiſmus dialecticus, qui non requirit neceſſariò propoſitiones veras, ſed tantùm probabiles.

6 *Sunt autem.* Quia ſeparauit à demonſtratione dialecticum ſyllogiſmum; quòd illa ſit ex propoſitionibus veris & primis, hic autem ex probabilibus: idcirco ſingula hæc enarrat: & primò quæ ſint propoſitiones veræ ac primæ: nempe quarum veritas eſt per ſe manifeſta, non per alias notiores probatur.

7 *Probabilia autem.* Secundò docet, quę nam ſint propoſitiones probabiles.

8 *Syllogiſmus contentioſus.* Tertia ſyllogiſmi ſpecies eſt ſyllogiſmus contentioſus: qui à ſophiſtico non re differt, ſed ſcopo & fine argumentantis. idem enim ſyllogiſmus, ſi victoriæ causá extruatur, cōtentioſus dicitur: ſi gloriæ, ex qua quæſtus fiat, ſophiſticus nominatur. Vide Elench. ca. 11. p. 4. Primò ergo docet, quis ſit ſyllogiſmus cōtentioſus: & facit duo eius genera. alius enim eſt verus ſyllogiſmus ex propoſitionibus, quæ videntur probabiles, nec tamen ſunt probabiles. alius verò videtur eſſe ſyllogiſmus, ſed non eſt, quia non ſeruat regulas ſyllogiſticas, ſiue conſtet ex propoſitionibus probabilibus, ſiue ex iis quæ falsò videntur probabiles. Hinc apparet diſcrimen ſyllogiſmi dialectici & cōtentioſi.

tegoria ſubſtantiæ. quare ſi genus propinquius ignorat, ſumat ipſam ſubſtantiam, vt nos paulò antè fecimus. poſtquàm autem definitionem perfecit, vt antea perfecimus, poterit definitionem commutare, & breuiorem facere: vtputà pro ſubſtantiâ corporeâ animatâ, ſumere corpus animatum, vel vno verbo ſumere viuens: (eadem ratio eſt ſequentium differentiarum) ac tandem poterit definitionem conficere tribus vocabulis, vt dicat hominē eſſe animal rationale mortale.

20 *Conſtat enim.* Concludit veram & perfectam eſſe definitionem, quæ ſuperioribus præceptis obſeruatis extructa eſt: propterea quòd nihil in ea ſuperfluit, & nihil deſideratur. Primò igitur oſtendit non eſſe plus adiectum, quàm oporteat, id eſt, nihil in definitione ſuperfluere: quoniā omnia illa attributa, quę in definitione ſumpta ſunt, dicuntur in quæſtione quid eſt: omnia igitur pertinent ad rei quidditatem & eſſentiam, quam definitio explicare debet. Secundò cùm ait, *neque deeſſe*, oſtendit nihil deſiderari in dicta definitione. quod ita probat: Siquid deeſſet, quod oporteret adiicere in definitione: id eſſet vel genus, vel differentia: nihil enim ponitur in definitione præter genus & differentias: atqui nec genus, nec differentia vlla deeſt: ergo nihil deeſt. Genus non deeſſe ſic probat: Omne genus aut eſt proximum, aut remotum: atqui in noſtra definitione neque proximum neque remotum deeſt: ergo genus non deeſt. Non deeſſe genus remotum, apparet ex eo, quòd definitionem inchoauimus à ſummo genere. Non deeſſe autem genus proximum, inde apparet, quia generi remoto adiunximus differentias, quæ faciunt genus proximum. Vt enim ſuprà expoſui, idem eſt, ſiue dicatur animal, ſiue dicatur corpus animatum ſenſu præditum: quoniam hæc eſt definitio animalis. Eadem eſt ceterorum ratio. Si quis igitur hominem definiat corpus animatum ſenſu prędirum, non omittit proximum genus, quod eſt animal: quoniam hoc genus non ſolùm hoc proprio nomine *animal*, ſignificari poteſt, ſed etiam multis nominibus eius definitionem conſtituentibus. Nullam autem differentiam deeſſe, probatur: quia ſi adiicienda eſſet aliqua differentia; neceſſariò vel inſereretur, vel interiiceretur aliis differentiis, ſiue generi & primæ differentiæ, vel poneretur poſt omnes alias differentias, quorum nihil dici poteſt. ita enim diuidebamus, vt prima differentia immediatè cohæreret ſummo generi, & ei ſimiliter cohæreret ſecunda differentia, itidēmque ſecundæ tertia, & ita deinceps, adeo vt nihil interiici poſſit. Sed nec poſt alias differentias alia poteſt addi: quia iam oſtenſum fuit, nos perueniſſe ad vltimam differentiam eſſentialem; vltra quam ſi velimus pergere, tantùm reperiemus differentias accidentales, quæ non ſunt ponendæ in definitionibus. Accidentales autem eſſe, ex eo apparet, quòd vltimum illud compoſitum ex præcedētibus, & vltimâ differentiâ, non differt eſſentialiter à compoſito ex præcedentibus ſine vltima differentia, vel à compoſito cum differentia contraria. Exempli gratiâ, animal rationale album non differt eſſentialiter ab animali rationali, nec ab animali rationali nigro: album igitur & nigrum non ſunt differentiæ eſſentiales: proinde ſunt prætermittendæ in definitione hominis.

21 *Quærere autem.* Sequitur quinta pars capitis de definitione per inductionem inueſtiganda. Hæc methodus eſt ſuperiori oppoſita: quia ſicut diuiſio progreditur ab vniuerſalibus ad particularia: ita è contrario inductio progreditur à particularibus ad vniuerſalia. Hìc Ariſtoteles præcipit, vt notentur ſimilitudines, primùm in particularibus, deinde in vniuerſalibus, ſub quibus ea particularia continentur. Sic autem nos progredi iubet à particularibus ad vniuerſalia, donec perueniamus ad vnam rationem communem, ſi modò ad vnam perueniri poſsit. nam ſi id fieri nequeat, inde intelligemus rem, qua de agitur, eſſe homonymam, & tot modis accipi, quot ſunt rationes communes, quæ non poſſunt ad vnam referri. Hoc præceptum non poteſt commodè intelligi abſque exemplo: ſed perſpicuum exemplum proponetur in ſeq. partic. Ait, *quærere*: ſubaudi, definitionem. Ait, *ad ea quæ ſunt ſimilia nec differunt*; id eſt, ad ſingularia, quæ continentur ſub eadem ſpecie, & dicuntur ſimilia, ſeu non differre, quia non differunt ſpecie, ſed tantùm numero. veluti ſi quæratur quid ſit animal: primò videndum eſt, quid commune habeant ſinguli homines, Socrates, Plato, Ariſtoteles, &c. Deinde ait, *deinde rurſus.* Nunc iubet conſiderari alia indiuidua, quæ continentur ſub alia ſpecie, putà quid commune habeant ſinguli equi, vel ſinguli boues: nam ſunt in eodem genere,

nere, in quo ſunt ſinguli homines, id eſt, continentur ſub animali: ſed ſunt in alia ſpecie:alia namque eſt ſpecies hominis,alia equi, alia bouis. & inter ſe non differunt ſpecie; quoniam omnes equi ſunt in eadē ſpecie equi;& omnes boues in eadē ſpecie bouis. Deinde cùm ait, *cùm autem in his*, iubet nos paulatim adſcendere ad vniuerſale: ideóque, poſtquàm inuenimus commune ſingulis hominibus, commune ſingulis equis,& commune ſingulis bobus, nunc iubet nos quærere an illa omnia referri poſſint ad vnam communem rationem, id eſt, an ſit vnum quid ſub quo contineatur,quod eſt commune ſingulis hominibus, & ſingulis equis, & ſingulis bobus nam ſi hæc vna ratio reperiatur,hæc erit definitio animalis. ſi verò vna reperiri non poſſit, ſed ſint duæ vel tres ſeparatæ: tunc erunt ſeparatæ definitiones: proinde tot modis dicetur res, de qua agitur, & erit homonyma.

22 *Verbi gratiâ ſi quæramus.* Traditum præceptum perſpicuo exemplo declarat.

23 *Omnis porrò.* Idem præceptum deinceps tribus rationibus confirmat. Prima ratio eſt:quia per hanc methodum conſtituitur definitio vniuerſalis, qualis eſſe debet.nam omnis definitio debet eſſe vniuerſalis. quod Ariſtoteles probat exemplo medici: ſi quis enim deberet afferre definitiones particulares,is eſſet artifex, putà medicus;quia pro fine habet actionem,& omnis actio in particularibus verſatur, vt medicus non ſanat hominem vniuerſalem, ſed hunc vel illum hominem ſingularem :atqui medicus vniuerſales definitiones affert: vtputà non docet, quid ſit ſalubre oculo Socratis vel oculo Platonis, ſed quid ſalubre oculo humano in vniuerſum. Eadem eſt ràtio aliarum definitionum.

24 *Ac faciliùs.* Secunda ratio eſt : quia per hanc methodum progredimur à notioribus ad ignotiora. nam particularia ſunt notiora & faciliora; nempe quod ad hoc vt vitentur homonymiæ,quę in vniuerſalibus latent. nam alia ratione vniuerſalia ſunt notiora,vt traditur lib.1. Phyſ.cap.1.

25 *Vt autem in demonſtrationibus.* Sequitur tertia ratio: quoniam hac methodo ſeruatâ fiunt definitiones euidentes & perſpicuæ,quales eſſe debent.ſicut enim virtus demonſtrationis eſt,vt habeat vim concludendi:ita virtus definitionis eſt, vt ſit perſpicua. talis autem per hanc methodum ideo fit: quia (vt diximus) vitantur homonymiæ, quæ pariunt obſcuritatem, vt in exemplis, quæ in contextu proponuntur.

26 *Quòd ſi non eſt.* Obiter addit Ariſtoteles,vt definitio perſpicua fiat, vitandas eſſe metaphoras, quæ plerumque pariunt obſcuritatem, vt homonymiæ. Intellige repudiari metaphoras,non ſemper,ſed plerumque:quia plerumque obſcuritatis cauſę ſunt. Interdum tamen verba tranſlata propriis ſunt magis perſpicua :interdum propria vocabula deſiderantur:túncque non abſurdè vtemur metaphoris. ſed regulariter ab eis eſſe abſtinēdum, probat Philoſophus hoc argumēto:Si in definitionibus licet vti metaphoris, licebit etiam diſputare metaphoris: ſed hoc non licet, vt declarabitur lib. 6. Top.cap.2.ergo neque illud licet. Cōſequētia patet:quia ſæpe in diſputationibus adhibendæ ſunt definitiones,vt intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur.quare ſi in his definitionibus ſint metaphoræ,erunt etiam in diſputationibus.

IN CAP. XIV. DE INVENTIONE PROBLEMATUM.

A Quæſtione quid ſit, tranſit ad quæſtionem cur ſit. Hìc oportet primùm inuenire problemata; deinde quærere medium, & cauſam, per quam demonſtretur. Meritò igitur Ariſtoteles in hoc capite incipit ab inuentione problematum.ſunt enim multa problemata in eadem ſcientia, vt expoſitum fuit ſuperiori libro,cap.12. part. 14. & 15.cuius loci ſupplementum eſſe hoc caput,non malè quis dixerit.

1 *Vt autem habeamus.* Varia ſunt genera eorum de quibus proponuntur problemata.& ex his quædam ſunt ſynonyma, de quibus Ariſtoteles in hac 1. partic. loquitur. Primò igitur docet, qua methodo in ſynonymis ſint quærenda problemata: & oſtendit eſſe vtendum methodo diuiſiua; qua progrediamur vel per ſectiones,id eſt,à toto ad partes, veluti ab animali ad caput, brachia,crura,pedes; vel per diuiſiones,i. ab vniuerſalibus ad particularia, i.à genere ad ſpecies. Secundò cùm ait, *veluti ſi animalia*, affert exēplum diuiſionis generis in ſpecies: vt cùm primò quærūtur affectiones,quæ inſunt animali;deinde affectiones,quæ inſunt

ſpeciebus animalis, putà auibus. Tertiò cùm ait, *conſtat enim*, occupat obiectionem quandam. Potuiſſet enim aliquis credere, fruſtra quæri communem affectionem de genere, aut ſaltem hanc quæſtionem non ſufficere, ſed vlteriùs quæri debere de ſingulis ſpeciebus: veluti ſi probatum ſit animal vigilarē & dormire, hoc vlteriùs probandum eſſe de homine, de equo, & de aliis ſpeciebus animalis. Reſpondet Ariſtoteles, ſufficere demōſtrationē de genere factam. Satis enim conſtat, quicquid generi ineſt, id etiam ſpeciebus per genus ineſſe: quod facilè per ipſum genus probari poteſt: veluti ſi animal ſentit, homo autem eſt animal, conſtat hominem ſentire. Quartò cùm ait, *nunc ergo*, oſtendit ſe locutum eſſe de rebus ſynonymis, quæ non tantùm habent naturam communem, ſed etiam commune nomen naturam illam ſignificans.

2 *Oportet autem.* Quod docuit de ſynonymis, quæ habent communem naturam & commune nomen, producit ad ea, quæ tantùm habēt naturam communem, nomine autem communi carent. Ideo ait oportere non in his tantùm conſiderare, id eſt, nō tantùm in his ſynonymis quærere affectiones diuiſiua methodo, ſed etiam accipere, ſi aliud quidpiam ſit commune. Aliud quidpiam intellige, quod non eſt ſynonymum, quia non habet nomen commune. Ergo in his quoque rebus oportet accipere primùm quod commune eſt, deinde quibus hoc eſt conſequens, id eſt, ſpecies quibus hoc commune attribuitur. item qualia ſint huic cōſequentia, id eſt, quæ ſint affectiones quæ cōmuniter inſunt huic generi innominato. Deinde cùm ait, *veluti cornua*, rem illuſtrat exemplis.

3 *Præterea alius.* Eandem methodum docet eſſe adhibendam in iis quæ communia ſunt ſecundum analogiam; & dat exemplum ſepij, ſpinæ, & oſſis: habent enim eandem rationem ſepium in piſce marino, qui vocatur ſepia, & ſpinæ in aliis piſcibus habentibus ſpinas, & oſſa in animalibus habētibus oſſa. Itaque conſiderauit Ariſtoteles tria rerum genera: Primò ſynonyma, quæ ſunt communia ſecundum nomen & ſecundum eſſentiam: Secundò ea quæ ſunt communia ſecundum eſſentiam duntaxat: Tertiò communia ſecundum analogiam. Alia ſunt communia ſecundum nomen tantùm, id eſt, homonyma, quæ meritò ab Ariſtotele prætermittuntur; quia nihil de his communiter demonſtratur; ſed homonymiæ in ſcientiis & demonſtrationibus ſunt vitandæ.

IN CAP. XV. QVO DECLARATVR, QVATENVS IDEM MEDIUM AD PROBLEMATA DEMONſTRANDA ADHIBEATUR.

CVm rationem docuerit obſeruandam in problematis inueniendis: conſequēter agit de inuentione cauſæ, ſeu medij, per quod poſſumus inuentum problema demōſtrare. In hoc capite quærendum proponit, vtrùm, quotieſcūque fit aliqua mutatio problematis, debeat etiā nouum mediū quæri, an idem medium poſſit retineri, & pluribus quæſitis accommodari. Declarat autem tria problematum genera, quæ aliquo modo habent idē medium. Primò exponit primū genus, id eſt, eorum problematū, quæ habent medium idem ſpecie. i. demonſtrantur per eandē causā. vtputà ἀντιπερίστασις. i. rei contrariæ circumſtantia, eſt cauſa, propter quā gignitur grando: nēpe quia humor frigidus in aere contrahitur ob calorē circūfuſum. eadem cauſa eſt, cur hyeme facilior ſit cibi cōcoctio: quia ſcilicèt naturalis calor ad partes internas contrahitur propter frigus circumfuſum. eadē etiā cauſa eſt, cur loca ſubterranea æſtate ſint frigida, hyeme autem calida: nempe quia æſtate frigus contrahitur ob calorē circūſtantem, hyeme autē calor cōtrahitur propter frigus circumfuſum. Secundò, cùm ait, *horum autem*, explicat ſecūdum genus problematū, quæ habēt mediū idem genere, nō ſpecie. Exēpli gratiā, cur fit echo? cur apparet imago in ſpeculo? & cur fit iris? Cauſa in genere eadem eſt, nempe repercuſſio ſeu reflexio: in ſpecie autem cauſæ diuerſę ſunt. nam echo fit per reflexionem aeris: in ſpeculo reflectuntur ſpecies viſibiles: iris fit propter reflexionem radiorum Solis in nube. Notandum eſt, eatenus vocari idem problema, quatenus eſt idem mediū. veluti ſi mediū genere eſt idē, etiā problema eſt genere idem. Idcirco cùm Ariſtoteles docere vellet problemata habere medium genere idem, dicit problemata eſſe genere eadē: quę tamen habent differētias, i. differūt ſpecie, eò quòd aliorū, vel aliter ſunt. Aliorū ſunt: veluti alia eſt reflexio radiorum Solis, alia reflexio aeris, alia reflexio ſpeciei viſibilis: hæc enim ſub eadem ſpecie non cōtinētur. Aliter autē ſunt: veluti ſi ponamus aliter reflecti aerem, cùm fit echo: aliter reflecti ſpeciem viſibilem, cùm fit imago. Sicut. n. vel eadem, vel diuerſa res reflectitur: ita etiā vel eodē vel diuerſo modo reflectitur. Tertiò cùm ait, *alia verò*, proponit tertium genus problematum, quæ ſunt ita ſubordinata, vt mediū vnius pendeat à medio al-

dio alterius:proinde mediũprimi problematis per conſequentiam eſt cauſa etiã ſecundi problematis.Exẽpli gratiã,quia Luna extremo menſe deficit,(mẽſes Lunares intelligit Ariſtoteles, quibus vtebantur Græci) ideo extremus menſis eſt hybernior.i.magis pluuioſus.&quia extremus mẽſis eſt hybernior, ideo Nilus extremo menſe concitatior fluit. Ergo huius incremẽti Nili prima cauſa eſt, quia Luna deficit.atque hoc mediũ,Lunam deficere.i.nouilunium non ſolùm eſt cauſa cur extremus mẽſis ſit hybernior,ſed etiam cur Nilus maior & concitatior fluat.Quare duo problemata eãdem cauſam habent:ſed vnũ eã habet immediatè,alterũ verò,quatenus habet aliã cauſam,quęſub ea cõtinetur.

IN CAP. XVI. DE CAVSA EX effectu arguenda.

IN cap.pręced. docuit Ariſtoteles,quodnã medium ſit quęrendũ.i.vtrùm idem an diuerſum:nunc verò docet,quomodo ſit quęrendũ:& oſtendit,cauſam,quæ eſt verũ mediũ,ſi ignota ſit,eſſe arguendamper effectũ, quæ eſt demonſtratio τὸ ὅτι,quam vocant à poſteriori, quia effectus eſt poſterior cauſã.

1 *De cauſa verò.* Primò proponit quæſtionem,an,ſicuti poſitã causã ponitur effectus, id eſt, rectè arguitur à cauſa ad effectum;ita etiam poſito effectu ponatur cauſa, ita vt rectè arguatur ab effectu ad cauſam.Secundò cùm ait,*veluti ſi[arbor,*]declarat hanc quæſtionem exemplis.Nã lata habere folia,(exempli gratiã)eſt cauſa cur arborum folia cadant,& interpoſitio terrę eſt cauſa eclipſeos.An igitur poterimus probare arborẽ conſtare latis foliis,quia eius folia cadunt?& terram interponi,quia Luna deficit?Tertiò cùm ait,*niſi enim ſit*, probat rectè argui ab effectu ad cauſam.: vtitúrque hoc ſyllogiſmo hypothetico: Niſi poſito effectu ponatur cauſa,alia erit huius effectus cauſa: ſed conſequens eſt falſum:ergo &id,ex quo ſequitur.Conſequentia patet:quia nõ poteſt eſſe effectus ſine cauſa.Falſitas conſequentis patet:quia ſupponimus vnius effectus vnam eſſe cauſam,vt prolixiùs Ariſtoteles demonſtrabit ſequẽti capite.Atqui iãſuppoſuimus illã eſſe cauſam , putà habere lata folia , vel terram interponi.non poteſt igitur eſſe alia cauſa.Hoc eſt,quod Ariſtoteles ait , *niſi ſit*.i. niſi cauſa ponatur:(ſenſus eſt,niſi liceat arguere ab effectu ad eam cauſam,àqua rectè ad effectum arguitur:putà niſi poſita eclipſi ponatur interpoſitio terræ: & niſi poſitã defluxione foliorum ponatur latitudo foliorũ) niſi(inquam)hoc ſit, *alia quædam erit eorum cauſa*.i.alia erit cauſa,propter quam folia cadunt,vel Luna deficit,alia(inquam).i.diuerſa à latitudine foliorum, & à terræ interpoſitione. ſupple , Quoniam igitur alia cauſa eſſe nequit , neceſſe eſt poſito effectu poni hanc cauſam. Quartò cùm ait , *ſiue cauſa ſit*, docet,ſicuti poſito effectu ponebatur cauſa, ita poſitã cauſã poni effectum.hoc enim eſt fundamentum dubitationis,quę in ſequenti partic.proponetur.

2 *Quod ſi ita.* Sententiam ſuprà expoſitam impugnat deductione ad impoſſibile. ſic enim fiet, vt demõſtretur cauſa per effectũ,& effectus per cauſam:atqui ita demõſtrationes erunt circulares cõtra doctrinam tertij capitis libri pręced. Primò Ariſtoteles inquit,ex ea doctrina ſequi hoc abſurdum, quòd demonſtrationes reciprocæ & circulares fiant.Secundò cùm ait, *Eſto namque*, incipit deducere ad hoc abſurdũ: & proponit demonſtrationẽ effectus per cauſam. Quicquid latis foliis conſtat,defrondeſcit: atqui omnis vitis latis foliis conſtat: ergo omnis vitis defrondeſcit. Tertiò cùm ait , *Sed & latis*,ſubiicit reciprocam demonſtrationem cauſæ per effectum:Quicquid defrondeſcit, latis foliis conſtat:omnis vitis defrondeſcit: ergo omnis vitis latis foliis conſtat.

3 *At ſi non poſſunt.* Soluit obiectionem propoſitam per negationem conſequentiæ. negat enim nos deduci ad eam abſurditatem , quòd ſint demonſtrationes circulares. dicuntur enim demonſtrationes circulares, prout circulus demonſtrationũ à veteribus ponebatur,& ab Ariſtotele refellitur, quando omnes ſunt verę demonſtrationes τὸ διότι: ſed in obiectione propoſita,altera eſt vera demonſtratio τὸ διότι,quæ fit per cauſam; altera non eſt talis,quæ fit per effectum: ergo non ſunt demonſtrationes circulares. Demonſtrationẽ autem per effectũ,nõ eſſe verã demõſtrationẽ,probat Ariſtoteles ex eo, quòd omnis vera demõſtratio eſt ex prioribus,vt probatum fuit cap.2.ſuperioris libri. cùm igitur cauſa,per quã demõſtratur effectus,ſit prior effectu,nõ poteſt etiã ille effectus,licèt per eum demonſtretur cauſa, eſſe prior quàm cauſa: alioquin idẽ eodem eſſet prius,& poſterius.Quando igitur progredimur ab effectu ad cauſam , deinde reuertimur à cauſa ad effectum, vt facit Ariſtot.8. Phyſ.& aliis locis:non eſt talis circulus, ſed à ſcholaſticis vocatur regreſſus.quãuis enim magna ſit de regreſſu diſputatio: tamen eorũ ſententiam veriſſimam puto, qui regreſſum concedunt,ab aliis perperã damnatũ.

4 *An contingit.* Proponit alteram obiectionem,qua videtur euerti ratio poſita in 1.partic.& ſimul ſententia contraria confirmari.Ratio namque primæ partic. nite-

Hæc ita ſe habent in veris cauſis per ſe, ex quibus fiunt veræ demonſtrationes. Aliàs poſſunt eſſe plures cauſæ eiuſdem effectus tribus modis. Primus modus eſt, ſi ſumatur cauſa per accidens, non per ſe, id eſt, cauſa noſtræ cognitionis, non cauſa cur res ſit: veluti cùm demonſtratur ab effectu. Secundus modus eſt, cum loco cauſæ totalis ſumuntur ſeparatim eius partes. Exempli gratiâ, ignis eſt cauſa luminis: item Sol eſt cauſa luminis: ergo ſunt plures cauſæ. Vna tamen eſt vera cauſa, nempe corpus lucidum. nam ignis non eſt cauſa luminis, quatenus eſt ignis; nec Sol, quatenus eſt Sol; ſed vtrumque, quatenus eſt corpus lucidum. Tertius modus eſt, quando cauſæ ſunt ſubordinatæ, vt ſuprà expoſitum fuit. Exempli gratiâ, latitudo foliorum eſt cauſa cur humor concreſcat, & concretio humoris eſt cauſa cur folia cadant; ergo duæ ſunt cauſæ caſus foliorum ſubordinatæ, altera proxima, altera remota. nam cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. Hinc oritur quæſtio, quæ tractatur in cap. ſeq. quando ſunt plures cauſæ ſubordinatæ, vtra earum cauſarum potior ſit.

IN CAP. XVIII. QVO QVAERITVR, VTRA cauſa prior ſit, propiórne, an magis vniuerſalis.

1 *Vtrùm autem.* Proponit quæſtionem Vtrùm duorum mediorum ſit magis cauſa ſingulis: (ſubaudi, ſubiectis, de quibus demonſtratur) idne, quod accedit ad primum vniuerſale, id eſt, quod eſt propinquius maiori extremo; an quod magis accedit ad ſingula, id eſt, quod eſt propinquius minori extremo.

2 *Conſtat igitur.* Ad quæſtionem propoſitam reſpondet, eam eſſe cauſam potiorem, quæ propinquior eſt minori extremo. quod declarat exemplo alphabetico. nam ſi τὸ α dicitur de β, item τὸ β de γ, item γ de δ: conſtat α probari de δ tam per β, quàm per γ: ſed rectiùs per γ, quam per β. Quod Ariſtoteles ex eo probat: quia ſi probemus per β, deinde oportebit probare β per γ: ergo τὸ γ eſt potior cauſa, cùm ſit cauſa cur τὸ β dicatur de δ. Vt addam reale exemplum: ſit α, caſus foliorum: β, concretio humoris: γ, lata folia: δ, vitis. Si probes vitis folia cadere, ex eo quòd humor concreſcit: deinde oportebit te probare humorem concreſcere, quia ſunt lata folia: ergo hæc eſt prima & potiſſima cauſa.

3 *De ſyllogiſmo.* Epilogo concludit tractatum de ſyllogiſmo, & tractatum de demonſtratione. Hic epilogus reſpondet propoſitioni, quam habuimus initio primi libri Priorum. Ita Ariſtoteles oſtendit ſe fidem ſuam liberaſſe, & expoſuiſſe ea, quæ ſe expoſiturum promiſit. Ait, *quoniam idem eſt.* Intellige idem eſſe: non quia ſit omnino idem, demonſtratio & ſcientia demonſtratiua: (nam ſcientia eſt finis: demonſtratio verò eſt organũ logicum, quo eum finem conſequamur) ſed intellige eſſe eandem expoſitionem; quia non poteſt vnum exponi ſine altero.

DE COGNITIONE PRIMORVM PRINCIPIORUM.

Tractatus VI.

IN CAP. XIX. DE COGNITIONE PRIMORUM PRINCIPIORUM.

De cognitione principiorum demonſtratiuorum dictum eſt in variis ſuperioris libri locis: præſertim cap. 2. partic. 10. & 15. & cap. 3. & cap. 7. part. 5. ex quibus locis intelleximus principia non demonſtrari, ſed alio quodam cognitionis genere percipi. Quodnam igitur ſit illud cognitionis genus, & quomodo à nobis comparetur, in præſentia declarat. Hoc caput obiter eſſe adiectum, & eſſe potiùs appendicem ad opus logicum, quàm tractatum logicum, apparet ex epilogo præcedenti capiti ſubiecto; quo Philoſophus oſtendit ſe ea omnia enarraſſe, quæ initio primi Priorum propoſuerat explicanda.

1 *Quomodo autem.* Duas quæſtiones de primorum principiorum cognitione examinandas proponit. Prior quæſtio eſt, quomodo eorum cognitio comparetur: Poſterior eſt, qualis ſit ea cognitio. Ait, *cum prius dubitatum fuerit.* Significat, ſe, antequàm duas quæſtiones propoſitas diſſoluat, propoſiturum in 4. partic. dubitationem, quaſi principia nullo modo cognoſci poſſint.

2 *Non poſſe igitur.* Ponit fundamentum quæſtionum propoſitarum, hoc eſt, ſciri non poſſe per demonſtrationem, quin etiã principia demõſtrationis cognoſcãtur. Rectè ponit hoc fundamentũ: quia niſi principia cognoſcerentur, fruſtra quæreremus quomodo cognoſcerẽtur. Ait, *dictum antea fuit.* cap. 2. lib. ſuperioris.

3 *Vtrùm autem immediatorum.* Apertiùs explicat vim quæſtionũ propoſitarũ. Huiuſcemodi expoſitionẽ ſcholaſtici appellare ſolent titulũ quæſtionis. In hac autẽ expoſitione inuertit ordinẽ quæſtionum. nam poſteriorẽ priori loco proponit; priorẽ autẽ poſteriori loco. Primò igitur proponit poſteriorẽ quæſtionẽ. i. qualis ſit cognitio principiorũ, quærẽs, vtrũ ſit eadẽ, an diuerſa: ſubaudi, à ſcientia demonſtratiua, cuius mentionem fecerat in præce. part. Secundò cùm ait, *& ſitne*, magis declarans hanc quæſtionẽ & pluribus verbis eã repetens, proponit quæſtionẽ tripertitã. aut enim vtriuſque .i. concluſionis & principiorũ eſt ſcientia; (ſubaudi, demõſtratiua & propriè dicta) aut neutrius; (quia neque concluſio, neque principia per demonſtrationẽ ſciuntur) aut alterius (,i. concluſionis) eſt ſcientia, alterius autẽ (.i. principiorũ) eſt aliud cognitionis genus, nempe intelligentia, vt paulò pòſt declarabitur. Tertiò cùm ait, *& vtrùm habitus*, exponit priorẽ quæſtionẽ, quomodo acquiratur cognitio primorũ principiorũ. hîc ponit duo membra. aut enim nõ ineſt nobis à natura & ab ortu, ſed acquiritur progreſſu temporis, cùm naſcamur omniũ rerũ, atque adeo etiã primorũ principiorũ ignari: aut hæc cognitio nobis naturâ ineſt, ſed in infantia latet propter nimium cerebri humorem, quo fit vt intellectus infantis non poſſit edere ſuas operationes.

4 *Si igitur eos.* Priuſquàm veritatem declarat, dubitationem proponit vt part. 1. promiſerat. Eſt autem dubitatio cõtra fundamentum quæſtionum, proinde contra vtramque quæſtionẽ, præcipuè tamen contra priorem, qua quærebat, vtrùm principiorum cognitio nobis naturâ inſit, an acquiratur. hîc enim dubitatur, quaſi neutro modo principia cognoſcantur. nam ſi neutro modo cognoſcuntur; fruſtra quæritur, vter illorũ modorum ſit accipiendus; item fruſtra quæritur, qualis ſit ea cognitio. Vtrumque Ariſtoteles probat per deductionem ad abſurditatem. & primò probat cognitionem primorum principiorum nobis non ineſſe naturâ, ita vt in infantia lateat. nam ſi hoc eſſet: ſequeretur hoc abſurdum, infantes habere cognitionem exquiſitiorem demonſtratione, id eſt, ſcientiã demonſtratiuã, & nihilominùs eos latere quod tam exquiſitè ſcirent. Hoc autem eſſe perſpicuè abſurdum videtur, ſi quem id lateat, quod maximè cognoſcit. Conſequentia patet ex iis, quæ didicimus ex lib. 1. cap. 2. part. 16. magis cognoſci principia, quàm concluſionem. Secundò cùm ait: *ſi verò* [*eos,*] probat cognitionem principiorum à nobis non acquiri: quia ſi acquireretur, principia diſcerentur ex antecedente cognitione: ſed conſequens eſt falſum & impoſſibile, quia hæc ſunt prima principia: ergo falſum etiã eſt id, ex quo ſequitur. Notanda ſunt illa verba, *vt etiam de demõſtratione dicebamus*: quibus verbis reſpicit ad primam part. 1. cap. lib. præced. & perſpicuè oſtendit axioma illud, Omnis doctrina &c. à ſe fuiſſe prolatum de demonſtratione, non (vt quidam exponunt) de quacumque cognitione, etiã dialectica. Tertiò cùm ait, *perſpicuum igitur*, concludit neutro modo cognitionẽ principiorũ in nobis eſſe poſſe.

5 *Quare neceſſe.* Reſpondet ad priorem quæſtionem, & docet, quomodo cognitio principiorũ conſtituatur. hæc neque connata eſt, neque acquiritur ex antecedente cognitione intellectiua, ſed per inductionem quandã comparatur. dum ex multis particularibus, quæ à ſenſu ſuggeruntur, intellectus colligit vniuerſale. fit enim ex ſenſu memoria: ex memoria fit experientia: ex hac vniuerſale, vt Ariſtot. hoc loco declarat, & lib. 1. Metaph. cap. 1. Vt hoc rectè intelligamus, primò Ariſtoteles cõſtituit tria animalium genera, ſeu tres gradus: in quorũ ſummo gradu collocatur homo: & explicat, quomodo in homine hoc fiat. Initio igitur huius particulæ docet neceſſe eſſe ad principiorũ cognitionem acquirendam, eſſe præditum quadã animi facultate, cuius cognitio non ſit exquiſitior, nec præſtantior cognitione primorum principiorũ, ſed potiùs ſit rudimentũ quoddam, ſeu præparatio quædam ad cognitionẽ principiorum. Secundò cùm ait, *Videtur autem*, declarat quænã ſit hæc facultas: & inquit eſſe facultatẽ ſenſitiuam, quæ ineſt omnibus animalibus. Atqui non omnia animalia acquirũt cognitionem primorum principiorum. proinde neceſſe eſt ſecernere animalia apta ad hanc cognitionem capeſſendam, ab animalibus ineptis. Quod vt faciat Philoſophus, Tertio loco, cùm ait, *cùm autem ſenſus*, diuidit animalia in duo genera. nam alia ſentiunt tantùm obiectum præſens, vt muſcæ, & cetera inſecta: alia verò ſunt, in quibus ſpecies ſenſibiles manent, ita vt ex ſenſu naſcatur memoria. quæ nihil aliud eſt, quã permanſio rei ſenſibilis, etiã poſtquàm res ſenſui præſens eſſe deſiit. Declarans autem horum animalium diſcrimen, inquit ea animalia, quæ memoriâ carent, non habere aliam cognitionem, præter eam qua ſentiunt obiectum præſens: iis verò animalibus, quæ memoriâ prædita ſunt, fieri

fieri vnum quid in anima, id eſt, gigni in anima imaginem rei ſenſibilis. ſicut enim gutta ſæpius cadendo cauat lapidem; ita obiectum ſenſibile ſæpius feriendo ſenſum, gignit ſui imaginem in anima. Quartò cùm ait, *cùm autem multa*, ſubdiuidit animalia memoriâ prędita. in aliis nãque, nempe in hominibus, ex memoria fit ratio: in aliis verò, id eſt in brutis, non fit. Ex his habemus tres animantium gradus. Primus eſt eorum, quæ tantùm ſentiunt obiectum pręſens: ſecundus eſt eorum, quę habent memoriam, proinde non tantùm cognoſcunt obiectum præſens, ſed etiam abſens. Tertius eſt eorum, in quibus eſt non ſolùm cognitio ſenſitiua, tam obiecti abſentis, quàm præſentis, ſed etiam ratio & cognitio intellectiua: atque hoc eſt genus humanum. Poſt hæc Ariſtoteles declarat, quomodo in hominibus gignatur ratio, id eſt, quomodo ex cognitione ſenſitiua naſcatur intellectiua. Et hîc quoque conſtituit quatuor gradus cognitionum, docens quomodo ab infimo ad ſummum gradum fiat progreſſus. Hi quatuor gradus ſunt: ſenſus rei pręſentis, memoria, experientia, & cognitio vniuerſalis, quæ eſt cognitio illa primorum principiorum, quam quærimus. Quintò igitur, cùm ait, *Ex ſenſu igitur*, docet, ex ſenſu rei præſentis fieri memoriam, vt paulò antè expoſui. Sextò cùm ait, *ex memoria verò*, docet ex repetita eiuſmodi rei memoria fieri experientiam. & ideo inquit multas memorias efficere experientiam vnam. ſicut enim ſępius percipiendo rem ſenſibilem, gignebatur vna imago ſeu ſpecies, cuius retentionem vocamus memoriam: ita etiam ex multis memoriis colligitur experientia. Exempli gratiâ, quia memini me obſeruaſſe rhubarbarum purgaſſe choleram in Socrate, in Platone, in Ariſtotele, inde colligo experientiam, & iudico prębendum eſſe rhubarbarum alii cuipiam purgandæ choleræ causâ. Septimò, cùm ait, *at verò ex experientia*, docet, ex experientia naſci cognitionem vniuerſalem, quæ quidem eſt cognitio primorum principiorum. cùm enim ſæpe expertus ſim rhubarbarum purgaſſe choleram, meus intellectus inde colligit vniuerſale, Omne rhubarbarum purgare choleram. Quomodo autem hoc fiat, Ariſtoteles in præſentia non declarat, ſed in libris de anima, vbi docet hoc fieri, dum intellectus agens nõ aliter illuſtrat phantaſmata, quàm radii ſolares illuſtrent obiecta aſpectus, adeo vt ea ex intelligibilibus poteſtate reddat intelligibilia actu, quemadmodum lumen ita afficit obiecta viſus, vt cùm aſpectabilia ſint poteſtate tantùm, actu autem propter tenebras non cernantur, reddat ea actu aſpectabilia. Quod ad verba contextus: notandum eſt, Ariſtotelem multis appellationibus ſignificare & circumſcribere ipſum vniuerſale, vt meliùs intelligamus, quomodo in anima gignatur, dũ experientia, quę erat cognitio ſenſitiua, virtute & operatione intellectus conuertitur in cognitionem intellectiuam. Primò, vocat vniuerſale quieſcens in anima. vocat vniuerſale: quia ſub ſe complectitur particularia. vocat quieſcens in anima: quia in anima, id eſt, in intellectu permanet, ſicut memoria in ſenſu permanebat. Secundò, vocat vnum præter multa: quia ex multis particularibus colligitur, & abſtrahitur per intellectum. Tertiò, inquit eſſe vnum & idem in illis multis: quibus verbis videtur ſibi contradicere. nam ſi vniuerſale eſt præter multa, quomodo eſt in multis? Sciendum eſt, quatenus vniuerſale eſt in intellectu, dici præter multa; ſed quatenus hoc vniuerſale eſt imago ſeu ſpecies eius naturæ, quæ in multis eadem reperitur, eatenus dici vniuerſale in multis. eſt enim quodammodò idem, vniuerſale quod eſt in anima, & vniuerſale quod eſt in multis: ſicut eadem eſt Socratis forma in ipſo Socrate, & in imagine Socratis, quam ſpeculum repræſentat. Sic Ariſtoteles concedit vniuerſale in multis, & vniuerſale præter multa, ſeu poſt multa, quod fit à noſtro intellectu: non concedit autem vniuerſale ante multa, id eſt, ideas Platonicas: immo eas refutauit ſuperiori lib. cap. 11. vbi vocabat vnum præter multa, id eſt, ante multa. hîc verò vnum præter multa, ſignificat quod eſt poſt multa. Tandem cũ ait, [*ſit*] *principium artis & ſcientiæ*, docet hæc vniuerſalia eſſe principia artium & ſcientiarum: vt hinc intelligamus iam expoſitum eſſe, quomodo acquiratur cognitio primorum principiorum: ſiquidem expoſitum eſt, quomodo fiunt vniuerſalia in intellectu, quæ quidem ſunt prima principia. Inquit autem Ariſtoteles eſſe principia artis, ſi pertineant ad generationem, id eſt, ad efficiendum: velut, Omne rhubarbarum purgat atram bilem. eſſe autem principia ſcientiæ, ſi pertineant ad id quod eſt, id eſt, non ad efficiendum aliquid artificioſum, ſed ad cognoſcendum;

quod iam naturâ eſt : veluti Omne totum eſt maius ſua parte.

6 *Itaque nec inſunt.* Ex dictis ſoluit dubitationem propoſitam in 4. part. ac docet principiorum cognitionem nec eſſe connatam, neque acquiri ex alia antecedente cognitione; quia cùm nulla eſſet cognitio in intellectu, tamen in eo gignitur cognitio primorum principiorum, ſuggerente ſenſu phantaſmata, ex quibus intellectus efficit vniuerſale. Ita ergo ex multis particularibus quæ ſenſus ſuggerit intellectui, fit vniuerſale. Quod Ariſtoteles declarat eleganti exemplo, cùm ait, *vt in bello.* Fugato namque & diſſipato exercitu, ſinguli milites conſiderantur tamquàm particularia quædam. Deinde cùm inſtauratur prælium, vnus, putà dux, conſiſtit, deinde alter accedit, tum alii, atque alii, donec ex multis militibus conſtituatur exercitus vnus, quaſi vniuerſale quoddam. Tandem cùm ait, *anima verò*, docet animam (ſubaudi, humanam) eſſe talem, quæ poſſit hoc pati, id eſt, quæ poſſit recipere multas rerum imagines permanentes, ex quibus fiat vniuerſale: ſicut campus recipere poteſt multos milites, ex quibus fiat vnus exercitus.

7 *Quod autem antea.* Apertiùs explicat ſolutionem prioris quæſtionis propoſitam in 5. partic. id eſt, propoſito exemplo apertiùs docet, quomodo vniuerſale gignatur in anima, & quomodo ex primis vniuerſalibus, vt ex ſpeciebus ſpecialiſſimis, colligantur alia magis vniuerſalia: vt genera; & rurſus illorum generum genera, donec perueniamus ad generaliſſimum. Primò ergo proponit explicandum, quod antea dictum fuit in 5. partic. Secundò cùm ait, *ſtante enim*, incipit hoc explicare, & ponit primum vniuerſale, nempe ſpeciem ſpecialiſſimam: & inquit, cùm primùm in anima ſtat (ſtare hîc dicit, quod ſuprà vocabat quieſcere, id eſt, manere) aliquod indifferens, id eſt, aliqua ſpecies ſpecialiſſima, quam vocat indifferentem: (ſubaudi, ſpecie: ſicut ſuprà appellauerat ſpeciem indiuiduam, quia non diuiditur in alias ſpecies) cùm (inquam) primùm talis ſpecies eſt in anima, tunc primùm eſt vniuerſale. nam priuſquàm hæc ſpecies gigneretur, erant tantùm particularia in anima. Et hoc magis declarans, ſubdit, *etenim ſentitur.* Sententia horum verborum eſt, ſentiri particularia, ſenſum tamen eſſe vniuerſalium. quod iam expoſui ſuperiori lib. cap. 31. part. 1. vt putà videmus hunc, aut illum colorem: obiectum tamen aſpectus non eſt hic, aut ille color, ſed ſimpliciter color. Tertiò cùm ait, *rurſus in his*, progreditur à ſpeciebus ſpecialiſſimis ad genera: & inquit ſtari in his ſpeciebus ſpecialiſſimis, donec perueniatur ad impartibilia & vniuerſalia, in illiſque ſtetur. Impartibilia & vniuerſalia accipit *ἐκ παραλλήλων*: quoniam vniuerſale ita in particularibus ineſt, vt non per partes, ſed totum in ſingulis inſit. Verbi gratiâ totum animal eſt in vno homine, & totum in vno equo, & totum in vno boue. itaque etiamſi diuidatur in ſpecies, tamen non diuiditur in partes. Iam verò hunc progreſſum à ſpeciebus ſpecialiſſimis ad genus ſuperius, declarat exemplo, cùm ait, *veluti huiuſmodi animal.* ſenſus eſt, animum quieſcere in tali animali, putà in homine, donec progrediatur ad ſuperius genus, nempe ad animal. Quartò cùm ait, *& in hoc itidem*, declarat progreſſum à genere ſpeciebus ſpecialiſſimis proximo ad genus ſuperius. qui progreſſus eſt planè præcedenti ſimilis. nam ſimiliter ſtamus in hoc, id eſt, in animali, donec progrediamur ad ſuperius genus, vt ad viuens. & ita deinceps vſque ad genus generaliſſimum. Quintò cùm ait, *patet igitur*, concludit prima principia vniuerſalia cognoſci per inductionem ex multis particularibus ſuggeſtis à ſenſu.

8 *Quoniam autem.* Hactenus docuit, quomodo principiorũ cognitio acquiratur, ſatisfaciens priori quæſtioni: nunc reſpondet ad poſteriorẽ quæſtionem, qualis ſit cognitio principiorũ: & triplici argumento probat eam eſſe intelligentiam, non ſcientiam. Primi argumenti vis hæc eſt: Cognitionem principiorum neque eſſe opinionem, neque logiſmum, id eſt, ratiocinationem, neque ſcientiam: proinde relinqui, vt ſit intelligẽtia. Enumeratio videtur eſſe imperfecta: idcirco argumentum non valere: quia ſunt & alii habitus, de quibus lib. 6. Ethicor. Nicom. nempe ars, & prudentia, & ſapientia. Sed Ariſtoteles omittit artem, & prudentiam: quia perſpicuum eſt, talem non eſſe cognitionem principiorum. Item omittit ſapientiam: quia ſapientia nihil aliud eſt, quàm cognitio compoſita ex intelligentia principiorũ, & ſcientia concluſionis. Quod attinet ad ſeriem contextus, Ariſtoteles ponit aliquot hypotheſes, ex quibus infert concluſionem. Primò ponit diuiſionem habituum dianoëticorũ: nam alii ſunt modò veri, modò falſi, vt opinio, & logiſmus: (quid ſit logiſmus, expoſui ſuperiori lib. cap. 16. part. 1.) alij ſunt ſemper veri, vt ſcientia, & intelligentia: ſupple, & ars, & prudentia,

dentia, & ſapientia: quos habitus cur Ariſtoteles prætermittat, iam expoſui. Secundò cùm ait, *ac nullum aliud*, ponit alteram hypotheſim, nullum aliud eſſe cognitionis genus exquiſitius ſcientiâ, quàm intelligentiam. Cuius hypotheſis veritas apparet ex declaratione horum habituum, quæ habetur lib. 6. Ethic. Tertiò cùm ait, *principia verò*, ſupponit, quod lib. 1. cap. 2. part. 16. probauit, principia demonſtrationis eſſe notiora concluſione, vt hinc intelligamus eorum cognitionem eſſe præſtantiorē ſcientiâ concluſionis: proinde, per hypotheſim præcedentē, eſſe intelligentiā. Quartò cùm ait, *omnis autem ſcientia*, ſupponit omnē ſcientiam eſſe cum ratione: vt hinc intelligamus, cognitionē principiorū non eſſe ſcientiam: quia non acquiritur ratione, ſed eſt principium rationis. Quintò cùm ait, *profectò principiorum*, ex dictis hypotheſibus concludit cognitionē principiorum nō eſſe ſcientiam, ſed eſſe intelligentiam. Sextò cùm ait, [*quod*] *non ſolum*, vtitur nouo argumento ad idem probandum. ſic enim arguit à demonſtratione ad ſcientiā: Principium demonſtrationis non eſt demonſtratio: ergo principium ſcientiæ, id eſt, cognitio principiorū, nō eſt ſcientia. Hoc argumentum ſumitur à ſimili. Ex eo autem, quòd nō eſt ſcientia, per ſecundā hypotheſim antea poſitā concludit eſſe intelligentiā. Poſtremò cùm ait, *& principium quidē*, idē confirmat tertio argumento: quia probabile eſt, principiū eſſe principij, id eſt, intelligentiā, quæ eſt principium ſcientiæ, eſſe cognitionē eorum vniuerſalium, quæ ſunt principia cōcluſionum. Hoc argumentum ducitur à proportione, quæ eſt inter res ipſas & earū cognitionem. ſicut enim in rebus quædā ſunt principia, alia ex illis principiis orta: ita in noſtro intellectu alia cognitio eſt principium, alia vero ex eo principio deducitur. i. alia eſt intelligentia principiorum, alia ſcientia concluſionis. Quoniam igitur hoc argumentum in proportione illa conſiſtit: idcirco hanc proportionem declarans Ariſtot. inquit, omnē (ſubaudi, cognitionē) ſimiliter ſe habere ad omnē rem. Cùm inquit *ſimiliter*, ſignificat proportionē, quæ definitur rationū ſimilitudo. Senſus ergo eſt: Sicut ſe habet ſcientia ad concluſionem, ita ſe habere intelligentiam ad principia. Hîc ſit finis interpretationis Librorum Analyticorum.

IVLII PACII A BERIGA
IN ARISTOTELIS TOPICA COMMENTARIVS
Analyticus.

EXPOSITO ſyllogiſmo demonſtratiuo, qui ex propoſitionibus neceſſariis parit verā & certam ſcientiam, trāſgreditur Ariſtoteles ad ſyllogiſmū dialecticū, qui ex propoſitionibus probabilibus conficitur, proinde imperfectiorē ſcientiam gignit: multis tamen de cauſis eſt apprimè vtilis, quæ ab Ariſtotele declarabuntur cap. 2. Hi libri de ſyllogiſmo dialectico inſcribuntur *Topica* ἐπὶ τῶν τόπων, i. à locis. Sciendū igitur in primis eſt, quid ſit locus. Sed cùm hoc vocabulum multis modis accipiatur, diſtinctio eſt neceſſaria. Non afferam in præſentia ſignificationes ab hoc opere alienas: veluti cū locus accipitur pro ſpecie quantitatis, vt Categor. cap. 6. ſed eas tantùm proponam, quarum in his libris Topicis eſt vſus. Primò igitur & maximè propriè locus accipitur pro axiomate generali ad nullum entium genus coanguſtato, cuius in quacumque diſputatione vſus eſſe poteſt: veluti, Cuius contrariū multis modis dicitur, id multiplex eſt. Secundò. Locus ſignificat axioma generale, ad nullum certum entiū genus coarctatum, ſed tamen ad certum genus diſputationis reſtrictum: qualia ſunt axiomata, quæ pertinent ad problema generis, vel definitionis, vel proprij, vel accidentis: veluti, Genus nō accidit ſpeciei: hoc enim axioma quibuſcumque rebus accōmodari poteſt, ſed ſpecialiter pertinet ad problema accidentis euertendū. Si quis enim (exempli gratiâ) defendat hanc theſim, arborē eſſe coloratū: eam rectè impugnabi-

mus ex eo, quòd genus non accidit ſpeciei, color autem eſt genus alboris: color igitur non accidit albori. quare albor eſt color, non eſt coloratus, ſicut Ariſtoteles docebit lib. 2. cap. 2. partic. 1. Huiuſcemodi axiomata propriè vocantur formæ, teſte Philoſopho lib. 1. Rhet. ca. 2. vulgò à ſcholaſticis appellantur Maximę. Tertiò locorũ appellatione ſignificantur notæ, quibus axiomata inter ſe diſtinguuntur. vtputa hoc axioma, Id cuius contrariũ multis modis dicitur, multiplex eſt, à cõtrario ducitur. hoc autẽ, Id cuius coniugatũ multifariam dicitur, mutiplex eſt, à coniugatis ſumitur. Ergo hi ſunt loci ſeparati, à contrariis, & à coniugatis. Hæ axiomatum notę vulgò nominantur differentiæ maximarũ: quia maximas à maximis .i. axiomata ab axiomatis ſecernunt. Quartò locus ſignificat quodcumque præceptum dialecticũ ad copiam probabiliũ propoſitionum habendam conducens. Horum præceptorũ quędam traduntur de differentiis maximarũ; (veluti, videndum eſt an contrarium multis modis dicatur: hoc enim eſt pręceptum de contrariis, ex huiuſmodi autem præceptis facilè fiunt propoſitiones ſiue axiomata dialectica) alia verò ſunt pręcepta, quæ non pertinent ad differentias maximarum, nec poſſunt conuerti in axiomata, quale eſt illud præceptum, quod Ariſtoteles tradet lib. 2. cap. 2. part. penult. vt ex problemate propoſitiones faciamus, & cõtra eam obiiciamus, & aliquot alia præcepta, quę ſuis locis explicabuntur. His expoſitis, faciliùs intelligetur definitio loci. Reperio plures loci definitiones. Primùm à Theophraſto (vt refert Alexander lib. 1. & lib. 2 huius operis) locus definitur principium ſiue elemẽtum, ex quo principia ad quamque rẽ pertinentia ſumimus, quod ad circumſcriptionẽ attinet, explicitè; quod verò ad ſingula, implicitè. Ab ipſo autem Alexandro definitur principium & cauſa ἐπιχειρήματος.i. (vt ipſe interpretatur) dialectici ſyllogiſmi. Cic. in Topicis locum definit ſedem argumenti. Argumentum autem definit rationem quæ rei dubiæ facit fidem. Nunc ſingulas definitiones breuiter expendamus, & enarremus. Teophraſtea definitio videtur mihi complecti omnes loci ſignificationes. dum enim inquit locum eſſe principium, reſpicit ad primam & ſecundam ſignificationẽ, quatenus locus eſt axioma, quod eſt principium ſyllogiſmi dialectici. Cùm autem ſubiicit, *vel elementum à quo ſumimus principia*, reſpicit ad tertiam & quartam ſignificationẽ, quatenus locus non eſt principium ſyllogiſmi. i. nõ eſt propoſitio ſyllogiſtica, ſed ex eo tamquàm elemento quodã colliguntur propoſitiones ſyllogiſticę. Deinde ait Theophraſt. locum eſſe principium, ſiue ex loco ſumi principia, quod ad circũſcriptionẽ, explicitè; quod ad ſingula, implicitè. Senſus eſt, principia illa .i. axiomata dialectica, ſunt propoſitiones, & expreſſam formã propoſitionum habent, adeo vt nihil aliud requiratur, quàm vt tali axiomati adiungatur minor propoſitio, & inferatur concluſio. ſed quod ad ſingula .i. quod ad ſingulas propoſitiones ſpeciales, quæ ſub vno generali axiomate continentur, ea tantùm cõtinentur implicitè, nõn explicitè. Exẽpli gratiá, hoc eſt generale axioma, quod explicitè & disertè habet formam propoſitionis ſyllogiſticę, Propter quod vnũquodque tale, & illud eſt magis tale. implicitè autem ſub ſe continet multa ſpecialia axiomata, adeo vt ex vno loco poſſimus eruere multos ſyllogiſmos: veluti, Propter quẽ aliquis diligitur, ille magis diligitur: &, Propter quod concluſionem cognoſcimus, id magis cognoſcimus. Circumſcriptionẽ igitur Theophraſtus appellat generalem illum ambitum axiomatis .i. axioma in ſua communitate & latitudine conſideratum. Alexandri quoque definitio loco latiſſimè accepto conuenit. omnis enim locus eſt cauſa & principium Epicheirematis. ſed alius eſt cauſa propinquior, vt axioma: alius remotior, vt præceptum. Cicero autem mihi videtur voluiſſe locũm in ſecũda ſignificatione acceptũ definire: nec magis quàm Pe. Ramus, diſtinguere inter dialecticam & analyticam. nam dialecticam & locos dialecticos docens, ait locum eſſe ſedem argumenti, argumentum autem eſſe rationem, quę rei dubię fidem facit. Atqui etiam demonſtratio eſt ratio, quę rei dubię fidem facit. Ergo locos non tribuit ſpecialiter argumẽtationibus dialecticis, quas Alexander vocat ἐπιχειρήματα, ſed generaliter quicuſcumq; argumentis, & argumẽtationibus. Iam verò cùm tot modis locus accipiatur: ſciendum eſt, ſumi ab Ariſtotele in latiſſima ſignificatione, vt omnes illas quatuor ſignificationes complectatur. A loco igitur qui eſt principium, ſiue fundamentum argumentationis dialecticę, hi libri, qui locorum inſtructiſſimam quandam penum continent, *Topica* inſcribuntur. Nec tamen horum locorum tantùm inuentio, ſed & eorundem diſpoſitio, atque vſus his libris continetur, vt in progreſſu

& ex

& ex operis enarratione manifeſtum fiet. Hoc enim opus tam theoriam quàm praxim dialecticam continet. Theoriæ duæ ſunt partes. prior principia quædam declarat, quorum expoſitionem vocare poſſumus παιδείαν dialecticam. poſterior materiam dialecticæ explanat. Praxis autem inuentionem, diſpoſitionem, interrogationem, reſponſionem & exercitationem comprehendit. Inueniendi ratio in inſtrumenta & locos tribuitur. Quid autem inter inſtrumenta inuentionis, & locos interſit, poſteriùs declarabo. Hæc igitur omnia his libris Topicis continentur. nimirum primo libro παιδεία dialectica, materia dialecticæ, & inſtrumenta inuentionis: ſecundo autem libro & ſequentibus vſque ad octauum loci dialectici: & octauo, qui liber vltimus eſt, diſpoſitio, interrogatio, reſponſio, & exercitatio.

Primi libri tres ſunt principes partes. Nam tria prima capita continent præmunitiones ſeu παιδείαν dialecticam, id eſt, ſubiectum dialecticæ cap. 1 vtilitatem cap. 2. & rationem cognoſcendi perfectum dialecticum cap. 3 Sequentia vſque ad cap. 13. agunt de materia diſputationum dialecticarum. id eſt, de attributis ſimplicibus à cap. 4. vſque ad cap. 10. poſtea de propoſitionibus & problematibus, cap. 10. & 11. ac de ratiocinationibus cap. 12. Tandem in reliquis huius libri capitibus tractatur de quatuor generalibus inuentionis inſtrumentis, quæ omnibus problematum generibus communia ſunt.

IN LIB. I. CAP. I. DE SYLLOGISMO, ET EIVS ſpeciebus.

HOc capite inſtitutum huius operis exponit, & quædam neceſſariò præcognoſcenda præmunit, nempe ſyllogiſmi definitionem, & eius ſpecierum diſtinctionem.

1 *Propoſitum huius.* Proponit ſcopum huius operis: qui quidem eſt, inſtruere tam opponentem, vt quamcumque theſim probabilibus argumentis impugnare poſſit; quàm reſpondentem, vt eam tueri queat.

2 *Primùm igitur.* Proponit duo præmunienda, id eſt, quid ſit ſyllogiſmus, & quæ eius ſpecies: quandoquidem nulla eſt argumentatio, quæ ad ſyllogiſmum non referatur, vt didicimus ex lib. 2. Priorum.

3 *Syllogiſmus igitur.* Syllogiſmi generaliter accepti definitionem repete ex lib. 1. Priorum, cap. 1. partic. 8. vbi à nobis expoſita fuit.

4 *Demonſtratio eſt.* Poſtquàm definiuit ſyllogiſmum in genere ſumptum; deinceps varias eius ſpecies declarat, vt ab aliis ſecernat ſyllogiſmum dialecticum, de quo in præſentia dicturi ſumus. Inter ſpecies ſyllogiſmi meritò primum locum dat demonſtrationi, ſed demonſtrationem latè accipit; vt complectatur non ſolùm demonſtrationem τοῦ διότι, ſed etiam τοῦ ὅτι: item non ſolùm demonſtrationem primam, quæ conſtat ex propoſitionibus immediatis; ſed etiam ſequentes, quæ ab hac pendent. in ſcientiis namque ſunt multæ demonſtrationes ſubordinatæ, vt ex libris Poſteriorum didicimus. Illud etiam notandum eſt, Ariſtotelem hic non apponere omnes conditiones propoſitionum demonſtratiuorum: quia rudi Mineruá hæc in præſentia declarat, vt paulò pòſt profitebitur. plenior autem expoſitio petenda eſt ex Poſterioribus.

5 *Dialecticus.* Secunda Syllogiſmi ſpecies eſt ſyllogiſmus dialecticus, qui non requirit neceſſariò propoſitiones veras, ſed tantùm probabiles.

6 *Sunt autem.* Quia ſeparauit à demonſtratione dialecticum ſyllogiſmum; quòd illa ſit ex propoſitionibus veris & primis, hic autem ex probabilibus: idcirco ſingula hæc enarrat: & primò quæ ſint propoſitiones veræ ac primæ: nempe quarum veritas eſt per ſe manifeſta, non per alias notiores probatur.

7 *Probabilia autem.* Secundò docet, quę nam ſint propoſitiones probabiles.

8 *Syllogiſmus contentioſus.* Tertia ſyllogiſmi ſpecies eſt ſyllogiſmus contentioſus: qui à ſophiſtico non re differt, ſed ſcopo & fine argumentantis. idem enim ſyllogiſmus, ſi victoriæ cauſá extruatur, cōtentioſus dicitur: ſi gloriæ, ex qua quæſtus fiat, ſophiſticus nominatur. Vide Elech. ca. 11. p. 4. Primò ergo docet, quis ſit ſyllogiſmus cōtentioſus: & facit duo eius genera. alius enim eſt verus ſyllogiſmus ex propoſitionibus, quæ videntur probabiles, nec tamen ſunt probabiles. alius verò videtur eſſe ſyllogiſmus, ſed non eſt, quia non ſeruat regulas ſyllogiſticas, ſiue conſtet ex propoſitionibus probabilibus, ſiue ex iis quæ falsò videntur probabiles. Hinc apparet diſcrimen ſyllogiſmi dialectici & cōtentioſi

nam dialecticus requirit duas conditiones: vnam in forma, vt ſeruentur præcepta & regulæ ſyllogiſticæ: alteram in materia, vt propoſitiones ſint probabiles. harum conditionum alterutra dempta, fit ſyllogiſmus contentioſus. Secundò cùm ait, *non enim quæ quæ*, declarat differentiam inter propoſitiones probabiles, & eas quæ videntur probabiles. & inquit eas videri probabiles, quæ leuiter nos afficiunt, ita vt mediocri cognitione poſſimus facilè nos ab illis liberare, & earum falſitatem deprehendere, quamuis prima facie imaginem quandam probabilitatis præ ſe ferant. probabiles autem eſſe eas, quæ non ita facilè poſſunt reprobari, quia maiorem veritatis ſpeciem continent. Tertiò cùm ait, *prior igitur*, diſtinguit inter duo illa genera ſyllogiſmorum contentioſorum. nam alter poteſt ſimpliciter dici ſyllogiſmus, quia habet veram formam ſyllogiſmi: alter verò non eſt ſyllogiſmus, ſed eſt ſyllogiſmus contentioſus. ſicut homo pictus, non eſt homo ſimpliciter, ſed homo pictus. itē homo mortuus, non eſt homo ſimpliciter, ſed homo mortuus.

9 *Inſuper [ſunt.]* Quarta ſyllogiſmi ſpecies eſt ſyllogiſmus apateticus, id eſt, decipiens, (ſic enim vocatur lib. 1 Poſter.) qui in materia peccat, & ex falſis propoſitiònibus alicuius ſcientiæ propriis concludit. Hic opponitur demonſtrationi, vt ſyllogiſmus contentioſus ſiue ſophiſticus opponitur dialectico, teſte Ariſtotele cap. 11. Elenchor. partic. 5. Hunc ſyllogiſmum decipientem Ariſtoteles ab aliis ſpeciebus ſyllogiſmi perſpicuè diſtinguit, dum ait eum non concludere ex probabilibus: ſupple, nec ex iis quæ videntur probabilia: ita vt neque ſit dialecticus, nec contentioſus ſiue ſophiſticus.

10 *Species igitur.* Affert excuſationem quòd minùs accuratè ſingulas ſyllogiſmi ſpecies declarat: quoniam eatenus eas declarat, quatenus huic loco conuenit.

IN CAP. II. DE VTILITATE HVIVS tractationis.

Abſoluta eſt prima præmunitio, id eſt, quid ſit ſyllogiſmus, & quotuplex: ſequitur altera, quam vtilitatem ex hoc opere conſequamur.

1 *His quæ dicta ſunt.* Proponit explicandam vtilitatem huius tractatus.

2 *Eſt igitur.* Recenſet tres vtilitates huius tractationis, quas ſingillatim in ſequentibus part. declarabit, & confirmabit.

3 *Quod igitur.* Confirmat primam vtilitatem, id eſt hanc doctrinam valere ad exercitationē, hoc eſt, ad diſputationes, quæ exercitationis causâ habentur. per hanc enim methodum .i. per hanc doctrinam dialecticā habebimus copiam argumentorū, & poterimus de quacumque re diſputare in vtramque partem.

4 *Ad congreſſus.* Probat ſecundam vtilitatem, nempe hanc doctrinam conferre ad congreſſus .i. ad colloquia quæ in communi vita & hominū conuerſatione habentur: quia hîc traditur ratio, per quam intelligimus varias hominū & diuerſarum ſectarum opiniones: vnde eò faciliùs poterimus intelligere, quid ſinguli rectè aut ſecus dicant: &, ſi qua in re peccarint, poterimus eos redarguere ex iis propoſitionibus, quas intelligemus illis probari. ita noſtra eruditio in cōmunibus colloquiis apparebit. Exempli gratiā. cū Academicis Academicè .i. ex principiis Academicis diſputabimus: cum Stoicis Stoicè.

5 *Ad philoſophicas.* Probat tertiā vtilitatem .i. hanc doctrinā conferre ad philoſophiā, & ſcientias, duplici ratione. Prior ratio eſt: quia diſputatio in vtramque partē maximè confert ad veritatem inquirendam: hac ratione inſeruit & ancillatur dialectica apodicticæ.

6 *Præterea ad prima.* Secunda ratio eſt: quia ſcientiarū principia, ſi ignota ſint, non poſſunt per verā demonſtrationem probari, ſed per dialectica & probabilia argumēta confirmari debent. Idcirco ait Ariſtoteles, agere de primis principiis, vel eſſe proprium vel maximè peculiare dialecticę, id eſt, vel ad ſolam dialecticam pertinere, vel potiſſimùm ad dialecticam. Adhibet hanc epanorthoſin: quoniam aliter quoque, non tantùm dialecticè poſſunt probari prima principia, nempe per demonſtrationē τοῦ ὅτι, ſicut Ariſtoteles 8. Phyſico ex motu æterno probat primum mouens immobile.

IN CAP. IV. DE PERFECTA DIALECTICÆ cognitione.

Sequitur tertia præmunitio, Eum eſſe perfectum Dialecticum, non qui ſententiam ſuam auditori probabilem reddit, ſed qui nihil permittit, quod ars dialectica præſcribit. Quid enim, ſi auditor ſit nimis rudis aut proteruus? hoc Dialectico imputari nō poteſt, vt Ariſtoteles docet exemplo medici

medici & oratoris. Nā interdum medicus, quamuis rectè vtatur præceptis artis, tamen non ſanat, vel quia morbus eſt incurabilis, vel quia in miniſtris aut in alia re eſt culpa. multa enim concurrere oportet præter medici officiū, vt ægrotus conualeſcat. ſicut etiam Hippocrates primo aphoriſmo notauit. Item orator interdum non perſuadet, quamuis nihil prætermittat ex iis quæ à rhetorica præſcribuntur. In eandem ſententiam ſcribit Ariſtoteles lib. 1. Rhetor. cap. 1. & Quintilian. lib. 2. cap. 18. Huius autem rei ratio eſt, quòd harum facultatum finis eſt externus, id eſt, extra artem habetur, ideóq; poteſt aliquo externo vitio, quod non ſit in poteſtate artificis, impediri.

IN CAP. IV. DE QVIBVS ET EX QVIBVS DISſeratur.

HActenus præmunitiones pædiam quādam dialecticam cōtinentes: deinceps materiā huic facultati ſubiectam declarat. Hæc materia eſt diſputatio, in qua duo conſiderantur, id eſt, problemata de quibus diſſeritur; & propoſitiones, ex quibus diſſeritur. In vnoquoque autem problemate, & in vnaquaque propoſitione duæ partes reperiuntur: ſubiectū, & attributum. Subiectum omittemus: quia dialectica nulli certo ſubiecto eſt adſtricta, ſed de omnibus rebus diſputare docet, vt inquit Ariſto. 1. Rhet. cap. 1. Attributū verò poteſt ſpectari, vel vt prima, vel vt ſecunda notio. Si ſpectetur vt ſecunda notio: diuiditur in genus, definitionem, proprium, & accidens. Quod ſi ſpectetur vt prima notio: tum diuiditur in decē categorias, quidditatem, quantitatem, qualitatem, &c. Priorem diuiſionem tradit Ariſtoteles hoc capite: poſteriorem infrà cap. 9.

1 *Primùm igitur.* Proponit, quod mox, & quod poſteriùs eſt expoſiturus. Primùm enim exponēda eſt materia, id eſt, de quibus & ex quibus diſputetur: poſtea declaranda ratio inuētionis. Materia enarrabitur vſque ad cap 13. Inuentionis autem ratio, ab eo cap. 13. vſque ad finem huius libri: inuentionis, in quam, ratio generalis. nā ſpecialis & cuique problematum generi accommodata, tradetur ſex libris ſequentibus: poſtea verò diſpoſitio & cetera declarabuntur lib. 8.

2 *Sunt autem.* Incipit explicare primum ex his duobus, quæ ſuperiori particulâ propoſuit. Ac reſoluit diſputationem in propoſitiones, ex quibus diſſeritur; & problemata, de quibus diſſeritur. Rurſus reſoluit tam propoſitiones, quàm problemata, in genus, definitionem, proprium, & accidens: & ſingula hæc membra perſpicuè declarat.

3 *Nemo autem.* Exponit traditam propoſitionis, & problematis reſolutionem: ac docet quatuor illa, genus, definitionem, proprium, & accidens, non eſſe ſpecies, ſed partes propoſitionis, vel problematis; nempe quia omne attributū, quod eſt pars propoſitionis vel problematis, vel eſt genus, vel definitio, vel proprium, vel accidens.

4 *Iam verò propoſitio.* Confert propoſitionem & problema, inter ſe: ac docet fieri vtrumque ex iiſdem terminis, diuerſâ tamē formâ: quia in propoſitione ſumitur vna pars contradictionis: veluti, Nonne omnis homo eſt animal? in problemate autem ſumitur vtraque pars; veluti, Eſtne omnis homo animal, an non? Coniunge cap. 1. lib. 1. Prior. part. 6.

IN CAP. V. QVO EXPONITVR QVID SIT DEFINITIO, GENVS, proprium, & accidens.

SIngillatim explicat quatuor illa attributa, definitione, proprium, genus, & accidens; in quæ ſuperiori cap. reſoluit omnes propoſitiones, & omnia problemata.

1 *Dicendum eſt.* Proponit explicanda quatuor illa attributa.

2 *Eſt autem definitio.* Incipit ab attributo definitiuo. Et cùm hoc attributū cōplectatur non ſolùm quæſtionē an ea quę propoſita eſt, ſit recta definitio, ſed etiam alias quaſdam quęſtiones, quas mox proponet: in primis in hac particula ponit ipſam definitionem, & primò eam definit, orationem ſignificātem quid res ſit. Eodem modo definiuit lib. 2. Poſterior. cap. 10. partic. 1. Deinde cùm ait, *Adhibetur autem*, declarat diſcrimen quoddam inter definitum & definitiones. Nam definitio ſemper eſt oratio: definitū autē modò eſt vnū vocabulum, vt homo, modò oratio, vt minuere maieſtatem, apud auctorem ad Herēnium lib. 1. Idcirco ait, eū, qui definit, modò adhibere orationē pro nomine, modò orationē pro oratione.

3 *Eos verò qui.* Ad idem attributum definitionis refert expoſitionem illam, quæ fit per vnum vocabulum, quamuis hæc non ſit vera definitio, vt proximè dictum fuit.

4 *Itémque hoc.* Tertio loco ad idē problema definitionis refert quęſtionē vtrùm ſit idem, an diuerſum: quam oſtendit pertinere ad definitionem: quia niſi definitio & definitum idem ſint, non eſt bona definitio.

Ex dictis patet, ad problema definitionis tria referri, nempe definitionem, & expoſitionẽ per vnum vocabulum, & quæſtionẽ vtrùm ſit idem an diuerſum.

5 *Proprium verò.* Hactenus definitio & problema definitionis: ſequitur proprium, quod ab Ariſtotele declaratur definitione, exemplo, & diſtinctione. Primò ponens definitionem, inquit proprium non declarare quid res ſit. hinc diſtinguitur proprium à definitione. Item ait propriũ ſoli ineſſe. hinc ſeiungitur proprium à genere, & accidente. Item ait proprium reciprocari cum re cuius eſt proprium: vt intelligamus proprium non tantùm ſoli, ſed etiam omni ineſſe. & hinc diſtinguitur verum proprium à proprio impropriè accepto, vt intelligemus ex 7. partic. Secundò cùm ait, *vt proprium,* ſubiicit exemplum, quo oſtendit proprium reciprocari cum ſubiecto, cuius proprium eſt. Tertiò cùm ait, *Nemo enim,* ex eo, quod dictum eſt, proprium cum re reciprocari, diſtinguit verum propriũ ab eo, quod non reciprocatur, id eſt, quod nõ eſt abſolutè proprium, ſed eſt proprium aliquo tempore, vel relatione ad aliquid habitâ. vtputà ſedere, non eſt proprium Socratis, niſi tunc temporis cùm ſolus ſedet, vel per relationem ad eos qui non ſedent.

6 *Genus autem.* Cùm expoſuerit attributa, quæ reciprocantur cum ſuis ſubiectis, nempe definitionem & proprium: conſequenter ea declarat, quæ non reciprocãtur, hoc eſt, genus & accidens. Quod ad genus attinet, primò definit genus: & eam definitionem exponit. Coniũge cap. 2. Porphyrij.

7 *Generale* [eſt.] Secundò ad problema generis refert quæſtionem vtrùm duo quæpiam ſint in eodẽ, an in diuerſo genere.

8 *Accidens autem.* Supereſt attributum accidentarium. Primò Ariſtoteles duas accidentis definitiones proponit: & poſteriorem exemplis illuſtrat. Coniunge cap. 5. Porphyrij.

9 *Harum autem.* Secundò confert eas definitiones inter ſe: ac poſteriorem priori anteponit, tamquàm perfectiorem.

10 *Adiungantur autem.* Tertiò ad problema accidentis refert comparationẽ duorum inter ſe: veluti vtrum ſit honeſtius, vel vtrum iucundius, vel vtilius.

11 *Ex his autem.* Poſtquàm expoſuit quatuor illa generalia attributa, definitionẽ proprium, genus, & accidens: nunc ex dictis colligit & exemplis confirmat, id quod eſt accidens, interdum effici proprium, non tamen ſimpliciter & abſolutè proprium ſed cum adiunctione tẽporis & relationis, quod impropriè dici propriũ dicimus ex partic. 7. Sic ſedere, quod eſt accidens, aliquando eius qui ſolus ſedet, proprium eſt, relatione factâ ad eos qui non ſedent.

IN CAP. VI. QVO OBIECTIO QVAEDAM SOLVITVR.

In hoc capite ſoluit obiectionẽ, qua probari videtur, omnia attributa eſſe referenda ad definitionem, proinde malè proprium, genus, & accidens ſeiuncta fuiſſe à definitione.

1 *Nos autem.* Contra enumerationem attributorum dialecticorum ſuprà expoſitam ſic argumẽtatur: Non ſolùm definitio, ſed & alia quæ definitioni accommodari poſſunt, referuntur ad attributum definitiuum: atqui ea quæ pertinent ad genus, vel proprium, vel accidens, definitioni aptari poſſunt: ergo hæc omnia ſunt definitiua: & conſequenter vnum eſt attributum, id eſt, definitiuum, non (vt ſuprà dicebatur) quatuor attributa. Maior propoſitio patet ex cap. præced. Minor ab Ariſtotele per partes probatur. nam ſi quis probet attributum nõ ineſſe ſoli ſubiecto: non tãtùm euertit proprium, ſed etiam definitionem: quandoquidem etiã definitio ſoli definito attribuitur. Rurſus ſi quis probet eſſe genus: euertit etiam definitionem, quæ ſine genere eſſe nequit. Præterea ſi quis probet attributum non ineſſe ſubiecto: non minùs euertet definitionem, quàm accidens. Ait *ſecundum rationem paulo antè adductam,* id eſt, quia definitioni quaſi attributa definitiua adiunguntur quæcumque poſſunt definitioni aptari, vt dictum fuit cap. præcedenti.

2 *Sed non propterea.* Poſtquàm diſputandi causâ probauit vnum eſſe attributum, & vnam methodum: nunc è contrario probat eſſe plura, nempe quatuor illa, quę ſuprà expoſuimus: quoniam vna illis quatuor cõmunis methodus aut eſt inuẽtu difficilis, id eſt, vt (verè dicam) impoſſibilis, aut eſt obſcura & inutilis. Hæc eſt Ariſtotelis ratio, quæ diligentiorem expoſitionem requirit. Dico igitur, ſi vna communis & ſufficiens methodus quęratur, ex qua in promptu ſint argumenta, eam numquàm inuentum iri: quia non omnes loci ſunt cõmunes omniũ attributorum; ſed nonnulli quorundam attributorum, quidam vnius attributi ſpeciales & proprii ſunt. Exempli gratiâ, ſi probes attributum non ineſſe ſubiecto, euertis quodcumque problema. quod enim rei nõ ineſt, id nec eſt accidẽs, nec genus, nec definitio, nec proprium. Sed ſi probes non ſoli ineſſe, euertis tantùm proprium, & definitionem.

nitionem;non euertis genus, nec accidens. nam hæc non ſoli inſunt. Quòd ſi probes non poſſe adeſſe & abeſſe, euertis ſolum accidens. id enim accidentis proprium eſt, vt adeſſe & abeſſe poſſit. Denique ſi probes poſſe adeſſe & abeſſe; confirmas ſolum accidens; euertis autem definitionem, genus, & proprium. Hinc apparet non poſſe tradi omnes locos ita communes, vt ad quoduis problema pertineant. Verùm ſi quis eiuſmodi methodo ſit contentus, quæ tantùm vniuerſaliter locos innuat, qualis eſt illa hodie peruulgata, à cauſis, ab effectis ab etymologia, à coniugatis, &c. hæc eſt obſcura & inutilis methodus: quia fieri poteſt, vt aliquis eam probè callens, vel nullum argumentum inueniat, vel malè argumentetur: vt cùm Quintilianus lib.5.cap.10. ſic à relatis arguit: Si portorium Rhodiis locare honeſtum eſt, Hermacreōti quoque conducere eſt honeſtum. Nam eodem modo concludi poſſet: Si magiſtratui honeſtum eſt punire ſontes, etiam ſontibus honeſtum eſt puniri. & ſi pater eſt honeſtus, etiam filius eſt honeſtus. Verùm à relatis non eſt ita arguendum, quaſi quod vni attribuitur, etiam alteri attribuatur, ſed eo modo qui ab Ariſtotele tradetur lib. ſeq. cap.8. part.vlt. Denique & Theophraſtum, qui ſolum accidens à definitione ſeiunxit, genus autem & propriũ inter definitiua attributa retulit, obſcuram methodum ob eam cauſam conſcripſiſſe auctor eſt Alexander Aphrodiſienſis. Itaque methodus illa generalis à genere, à ſpecie, à coniugatis, &c. non eſt ea quidem contemnenda, immo ab Ariſtotele nominatim commendabitur libro 7.cap.4 ſed non eſt accipienda tamquàm perfecta & ſufficiens: quia per eam nondum habemus argumenta: quærimus autem methodum, ex qua, tamquàm ex penu locupletiſſima, poſſimus argumēta depromere, & ſine vlla dubitatione ac ſine vllo errore ſtatim argumenta in promptu habere. talis ergo & tã perfecta methodus nō poteſt eſſe generalis, ſed ſpecialis, & ſingulis problematũ generibus accõmodata

3 *Videri autem poßit.* Soluit obiectionem in prima particula propoſitam. reſpondet enim ad maiorem oppoſiti argumenti propoſitionem, & inquit eam non eſſe ſimpliciter veram. non enim quæcumque definitioni quoquo modo aptari poſſunt, ad definitionem referri debent, ſed ea ſola, quæ nō poſſunt cõmodiùs ad aliud problematũ genus referri. Vnde concludit Ariſtot cõſtituẽda eſſe quatuor illa problemata, ſeu quatuor illa attributa, definitionẽ, propriũ &c. deinde ſingula alia problemata referẽda eſſe ad aliquod ex his quatuor, id eſt, ad illud cui rectiùs & commodiùs aptantur.

IN CAP. VII. QVO DECLARATVR, QVOT MODIS IDEM accipiatur.

QVia ſuprà cap. 5. partic. 4. ad problema definitionis retulit quęſtionem an ſit idem & partic.9. eiuſdem capitis ad problema generis retulit quæſtionem an ſit in eodem genere: idcirco nunc docet, quot modis idem dicatur. Coniunge cap.6.lib. 4.Metaphyſ.

1 *Primùm autem.* Proponit explicandum, quot modis idem dicatur.

2 *Videri autem.* Tres modos explicat, quibus, idem dicitur: nempe numero, ſpecie, & genere. Ad hanc partic. Primò notandum eſt, Ariſtotelem dicto cap.6. addere quartum modum, quod aliquid dicitur eſſe idem, nempe idem analogiá: veluti os & ſpina ſunt idem, quatenus eandem rationem habent, os in animalibus oſſa habentibus, & ſpina in iis quæ habent ſpinas. Sed hæc quodammodò reduci poſſunt ad idem genere: continentur enim ſub eodem genere analogo: quod etſi minùs propriè, tamen dicitur genus. Secundò notandum, quot modis dicitur idem, totidem dici diuerſum, ſeu differens: quoniam idem & diuerſum opponuntur. Tertiò notandum, idem numero dici nō ſolùm de indiuiduis, ſed etiam de ſpeciebus & generibus. Exempli gratiá Socrates, & Sophroniſci filius, ſunt vnum & idem numero indiuiduum. homo autem, & animal rationale, ſunt eadem numero ſpecies. animal verò, & viuens ſenſu præditum, ſunt vnum & idẽ numero genus. Vide partic.6. huius cap. & partic. 21. cap. 5. Categor. & lib.1. Poſter. cap. 5. partic.5.

3 *Videri autem.* Obiicit contra ſuperiorem enumerationem, quaſi inſufficientem; propterea quòd prætermiſſus eſt modus, quo dicitur eadem aqua, quæ eſt ex eodem fonte.

4 *Verumtamen in iis.* Soluit dictam obiectionem: quia quod eſt ex eodem fonte, refertur ad idem ſpecie: ſic tamen, vt identitas augeatur ex eo, quòd eſt idem fons. nam omnis aqua eſt idem ſpecie, proinde ſimilis: ſed quæ eſt ex eodem fonte, adhuc habet maiorem ſimilitudinem.

5 *Maximè autem.* Docet hoc vocabulum, *idem*, non æquè attribui iis omnibus, quibus attribuitur. nam alia magis, ali-

minùs eadem ſunt. Ideo inquit Ariſtoteles, ea maximè eadem eſſe, quæ ſunt eadem numero. Adde, quòd ea, quæ ſunt eadem ſpecie, magis ſunt eadem, quàm eadem genere.

5 *Solet autem.* Subdiſtinguit idem numero in tres ſignificationes, quæ ſimiliter non ſunt æquales; ſed prout maiorem identitatē ſignificant; ita priori loco ab Ariſtotele proponuntur. Primo loco ea collocantur quæ ſunt eadem eſſentiâ: veluti cùm duo vocabula idem ſignificant, vt veſtimentum, & indumentum: item definitio & definitum, vt homo, & animal pedeſtre bipes.

7 *Secundo[loco.]* Secundus locus tribuitur iis, quæ propria ſunt eadem; vt homo, & diſciplinæ capax.

8 *Tertio[loco.]* Tertio loco ponuntur ea, quæ ſunt eadem ratione alicuius accidentis communis, veluti Socrates, & hic ſedens. Quia verò poſſet aliquis credere hæc nullo modo eſſe eadem, idcirco eadem eſſe probat à communi vſu loquendi. Cùm enim mandauimus alicui (exempli gratiâ) vt vocaret Socratem: ſi is neſciat quis vocetur Socrates, iubemus vocari ſedentem illum, aut diſputantem illum: (finge enim Socratem ſedere, vel diſputare) idque facimus tamquàm repetētes eundem iuſſum, quia ſcilicèt pro eodem habemus Socratē, & diſputantem illum, vel ſedentem.

9 *Idem igitur.* Breui epilogo finem imponit huic 7.cap.

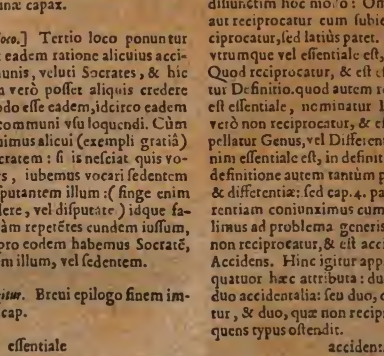
IN CAP. VIII. QVO OSTENDITVR NEC PLVRA NEC PAVCIORA eſſe attributa, quàm quatuor ſuprà expoſita.

POſtquàm enumerauit, & expoſuit quatuor attributorum genera: nunc probat eam enumerationem eſſe ſufficientem, quia nec ſunt plura, nec pauciora, ſed omnia referuntur ad illa quatuor.

1 *Quòd autem.* Inductione probat omnia attributa referri ad quatuor illa ſuprà expoſita. quodcumque enim attributum aliquis proponat, facilè apparebit id eſſe vel genus vel definitionem, vel proprium, vel accidens.

2 *Altera fides.* Quod per inductionem antea probauit, nunc probat per ſyllogiſmū diſiunctìm hoc modo: Omne attributum aut reciprocatur cum ſubiecto, aut non reciprocatur, ſed latiùs patet. Rurſus horum vtrumque vel eſſentiale eſt, vel accidentale. Quod reciprocatur, & eſt eſſentiale, vocatur Definitio. quod autem reciprocatur, nec eſt eſſentiale, nominatur Proprium. quod verò non reciprocatur, & eſt eſſentiale, appellatur Genus, vel Differentia: Quicquid enim eſſentiale eſt, in definitione ponitur: in definitione autem tantùm ponuntur genus & differentiæ: ſed cap. 4. part. 2. iam differentiam coniunximus cum genere, & retulimus ad problema generis. tandem quod non reciprocatur, & eſt accidentale, dicitur Accidens. Hinc igitur apparet eſſe tantùm quatuor hæc attributa: duo eſſentialia, & duo accidentalia: ſeu duo, quæ reciprocantur, & duo, quæ non reciprocantur: vt ſequens typus oſtendit.

eſſentiale accidentale

reciprocum non reciprocum

IN CAP. IX. DE CATEgoriis.

HActenus prior attributorum dialecticorum diuiſio ſumpta à ſecundis notionibus, & quadripertita; quia omne attributum vel eſt genus, vel proprium, vel definitio, vel accidens: ſequitur poſterior diuiſio, quæ ſumitur à primis notionibus, nempe diuiſio in decem categorias.

1 *Poſt hæc igitur.* Proponit, quod expoſiturus eſt hoc cap. Ait, *dictæ quatuor differentiæ.* id eſt, definitio, proprium, genus, & accidens, quæ ſunt differentiæ propoſitionum, & problematum. Sed Alexander non agnoſcit verbum *differentiæ.* idcirco notat locutionem Ariſtotelis eſſe conciſam: & ſupplet verbum *differentiæ*, quod nos in noſtris libris habemus. Petrus Victorius libro 18. variarum lectionum, cap. 18 ſcribit hoc verbum διαφοραὶ, abeſſe à ſcriptis exemplaribus; nec putat hoc verbum eſſe ſupplendum, ſed ex proximo repetendum verbum *categoriæ*, id eſt, attributiones. Vtraque lectio & vtraque interpretatio æquè admitti poteſt: quia res eòdem recidit. nam illa quatuor, genus, proprium, &c. poſſunt vocari differentiæ, quia per ea diſtinguūtur propoſitiones & problemata. poſſunt etiam appellari categoriæ, ſiue attributiones; quia conſiderantur vt attributa, quæ dicuntur de ſuis ſubiectis. Ego tamen in omnibus libris ſcriptis reperi hoc verbum διαφοραὶ

2 *Hæc autem ſunt.* Enumerat decem categorias, in quarū aliqua reperitur quodlibet ex dictis attributis.

3 *Ex his autem.* Ex decem enumeratis categoriis primam exponit, nempe quid eſt: ac docet eam reperiri non ſolùm in ſubſtantia, ſed etiam in accidentibus. nam accidētia quoque habent aliquam eſſentiam, & diffinitionem: vtputà albor eſt color diſſipans aſpectum. quotieſcumque enim ſubiectum & attributum ſunt in eadem categoria, adeo vt ſuperius inferiori attribuatur: ſemper attributio eſt eſſentialis; veluti, homo eſt animal, albor eſt color, iuſtitia eſt virtus, cùm autem ſunt in diuerſis categoriis, attributio eſt accidentalis; veluti, homo eſt albus, grammaticus eſt homo.

4 *Quare de quibus.* Concludit ſe expoſuiſſe id quod propoſuit initio cap. 4. id eſt materiam diſputationum dialecticarū. vnde ait explicandum relinqui, quomodo illius materiæ ac diſputationum copiam habere poſſimus.

IN CAP X DE PROPOSITIONE DIALECTICA.

HActenus generaliter expoſuit rationum & diſputationum dialecticarum materiam, id eſt, quatuor illa attributa, & decem categorias, ex quibus propoſitiones & problemata cōficiuntur: deinceps vtens ordine compoſitiuo, agit in hoc capite de propoſitionibus, & in ſeq. cap. de problematibus.

1 *Primùm igitur.* Docendum proponit, quid ſit propoſitio dialectica, & quid ſit problema dialecticum: quia non quæuis propoſitio, nec quoduis problema debet admitti à dialectico.

2 *Eſt autem.* Dialecticam propoſitionē definit, & in quatuor genera diuidit. Definitio propoſitionis eſt, interrogatio probabilis, &c. Intellige interrogationem, quæ dat optionem aduerſario, vtrùm malit affirmare, an negare. Veluti, Eſtne mundus æternus, an non? Nam interrogatio quid eſt mundus? vel, quid accidit mundo? non eſt dialectica. Vide c. 11. de Interpr. part. 2. & 3. Rurſus intellige interrogationem eſſe ab initio, dum dialecticus percontatur, vt reſpōſum ab aduerſario eliciat. poſtquàm enim aduerſarius reſpondit, & ex eo reſponſo dialecticus ſumit propoſitionem, atque extruit ſyllogiſmum: tunc non eſt ampliùs interrogatio, ſed ſumptio eius quod probabile eſt, vt fuit expoſitum lib. 1. Prior. cap. 1. partic. 6 Hæc dicta ſint de definitione. Quod ad diuiſionem attinet: genera quatuor ſunt, quorum vnum proponitur in hac partic. reliqua tria in partic. ſeq. Primi generis ſunt propoſitiones probabiles, quia veræ eſſe videntur aut omnibus hominibus, aut pleriſque, aut ſapientibus: ſapientibus, inquam, vel omnibus, vel pleriſque, vel celeberrimis. Hoc tamen poſtremum patitur exceptionem, Niſi opinio alicuius viri celebris abhorreat à communi hominum opinione. Exempli gratià, migratio animarum in alia corpora, quam ponebat Pythagoras, aut vxorum & liberorum communio, quam probat Plato, aut nihil moueri, vt affirmabat Zeno, non ſunt probabilia, quamuis celebres Philoſophos habeant auctores. Septimo autem menſe naſci perfectum partum, probabile eſt, quia Hippocrates id affirmat, nec abhorret à communi hominum opinione.

3 *Sunt autem propoſitiones.* Adiungit reliqua tria genera propoſitionū dialecticarū,

quæ deinceps in ſequentibus particulis explicabit.

4 *Nam ſi probabile.* Perſpicuis exemplis declarat ſecundum genus propoſitionũ probabilium, id eſt, quæ probabilibus ſimiles ſunt. Nam ſi quid eſt probabile, id quod ei ſimile eſt, probabile videtur.

5 *Similiter etiam.* Declarat tertium genus propoſitionum probabilium, quas ait eſſe probabilibus contrarias per contradictionem ſumptas, propterea quòd contraria contrariis ſiue oppoſitis modis enunciari debent. Vt hæ propoſitiones meliùs intelligantur, primùm ſtatuatur aliqua propoſitio probabilis in primo genere, quia per ſe ſit probabilis, veluti de amicis eſſe bene merẽdum. hinc efficies propoſitionem probabilem in tertio genere, ſi ſumas vel ſubiectum contrarium, vel attributum contrarium, id eſt, ſi pro amicis ſumas inimicos; vel loco benè merendi, ſumas malè mereri. Quia verò propoſitio prima erat affirmatiua, hanc debes negatiuè concipere: ſic habebis duas propoſitiones probabiles in tertio genere; nempe de inimicis nõ eſſe bene merendum, &, de amicis non eſſe malè merendum.

6 *Probabile autem.* Adiungit propoſitionũ probabilium genus præcedenti prorſus ſimile, adeo vt hæ omnes referri debeãt ad tertium genus. Vt hæ faciliùs intelligantur, ſtatuatur primò propoſitio probabilis in primo genere, veluti, de amicis oportet bene mereri: & ſimul ſumatur tam ſubiectum contrarium, quàm attributum contrarium, id eſt, pro amicis ſumamus inimicos, & pro bene mereri accipiamus malè mereri: ita fiet propoſitio probabilis, de inimicis oportet malè mereri.

7 *Conſtat autem.* Declarat quartum & vltimum genus propoſitionum probabiliũ, quæ ſcilicet ad aliquam artem pertinent, & à peritis in ea arte confirmantur. Hoc eſt, quod vulgò dici ſolet, Credẽdum eſt cuique in ſua arte perito. Sic Paulus Iuriſconſultus auctoritate Hippocratis probat perfectum partum naſci ſeptimo menſe.

IN CAP. XI. DE PROBLEMATE DIALECTICO, & theſi.

CVm dictum ſit de propoſitionibus dialecticis, ex quibus rationes & diſputationes conſtant: conſequenter dicendum eſt de problematis dialecticis, de quibus fiũt rationes, & diſputationes. Sæpius autem monui, problema dici, antequàm probetur & illud ipſum vocari concluſionem, poſtquàm eſt probatum. Huius capitis quatuor ſunt partes. In prima agitur de problemate. in ſecunda de theſi, quæ eſt ſpecies problematis. in tertia conferuntur problema & theſis inter ſe. in quarta traduntur quædam præcepta omnibus problematibus & theſibus communia.

1 *Problema verò.* Affert problematis deſcriptionẽ, quam ſecundum M. Tullium in Topicis poſſumus appellare definitionem diuiſionis, id eſt, à partibus ſumptam, ita vt diuiſionem quandam rei definitæ contineat. Ergo in hac particula duas problematis dialectici diuiſiones habemus. Prior diuiſio eſt bimembris. aut enim eſt problema per ſe dignum cognitu: (quod ſubdiuiditur in problema contẽplatiuum, vt phyſicum, & problema practicum, vt politicũ) aut eſt problema, non per ſe dignũ cognitu, ſed quod propter aliud quæritur, vt problema logicum. Poſterior diuiſio in quatuor genera tribuitur. aut enim nulla eſt de problemate opinio: aut in eo diſſentit vulgus à ſapientibus: aut ſapientes inter ſe: aut vulgares homines inter ſe. Nam ſi omnes inter ſe conſentirent, non eſſet res quæſtione digna, proinde non eſſet problema.

2 *Quorumdam enim.* Perſpicuis exemplis declarat primam problematis diuiſionem.

3 *Sunt autem.* Subiicit tertiam problematis diuiſionem. aut enim problema eſt dubium, quia ſunt hinc inde rationes contrariæ: (adde, vel ratio eſt ſenſui contraria; vt ea ratio, qua probabat Zeno nihil moueri, quia non poteſt pertrãſiri infinitũ) aut quia in neutram partem rationes ſuppetunt, veluti an mundus ſit æternus. Abutuntur hoc loco, qui hinc colligunt, ex ſententia Ariſtotelis ſciri non poſſe an mundus ſit æternus. Nam Ariſtoteles non ait rationem non poſſe inueniri, qua hoc problema diſſoluatur: ſed ait, ab initio dubitare, antequàm rationem inueniamus: quia non ſtatim ratio ſuccurrit, ſed opus eſt magna inquiſitione. Ceterùm ſi nullo modo ſciri poſſet, fruſtra quæreretur; cùm eadem ſint, quæ quæruntur, & quæ ſciuntur, vt dictum eſt 1. cap. lib. 2. Poſter. nec eſſet problema. Cùm igitur Ariſtoteles dicat eſſe problema, exiſtimat poſſe inueniri rationẽ, per quam hoc problema concludatur: & 8. Phyſ. putat ſe demonſtraſſe motum eſſe æternum: vnde efficitur vt etiam mundus ſit æternus, quod

putat ſe demonſtraſſe in libris de cœlo.

4 *Problemata igitur.* Breui epilogo imponit finem primæ parti huius capitis.

5 *Theſis autem.* Hactenus de problemate: ſequitur de theſi. Theſis longè aliter hîc accipitur, quàm lib. 1. Poſter. cap 2. part. 14. ibi namque theſis accipiebatur pro ſpecie principij: hîc verò pro ſpecie problematis, id eſt, pro eo problemate, quod aduerſatur opinioni pleriſque probatæ. Harum theſeωn duo ſunt genera. Vnum eſt earum, quæ nituntur auctoritate alicuius docti & præſtantis viri, alterum earum, quæ nituntur ratione. In hac particula definit primum genus, & adiungit quædam exempla.

6 *Vel [theſis eſt.]* Dat definitionem & exemplum ſecundi generis. Definitio perſpicua eſt. Exemplum tale eſt: Cùm omnes rectè putent, quicquid eſt aut eſſe factum aut æternum: huic receptæ ſententiæ obiicitur à ſophiſtis; quòd muſicus eſt grammaticus (hoc enim ſupponatur, eundem eſſe muſicum & grammaticum) muſicus autem nec factus eſt grammaticus, (vt mox probabo) nec ſemper fuit grammaticus: (ſuppono namque eundem priùs fuiſſe muſicum, & poſtea grammaticum) quare non quicquid eſt; vel factum eſt, vel eſt æternum: quandoquidem muſicus eſt grammaticus, & neque factus eſt grammaticus, neque ſemper fuit grammaticus. Cùm reliquæ partes huius argumenti perſpicuæ ſint: probandum eſt, muſicum non eſſe factum grammaticum. Hoc ita probatur: Si muſicus fieret grammaticus: aut eſſet ſubiectum grammaticę, aut terminus à quo: ſed neque eſt ſubiectum grammaticæ, nec terminus à quo: ergo non fit grammaticus. Maior manifeſta eſt iis qui ſunt verſati in Phyſicis, ſaltem in 1. Phyſ. in quo ponuntur tria principia, materia, forma, & priuatio: & explicatur, aliquid fieri ex aliquo, vel tamquàm ex ſubiecto & materia, ſicuti ſtatua fit ex ære; vel ex contrario: tamquàm ex termino à quo fit motus, vt cùm ex albo fit nigrum. Minor patet: quia muſicus eſt æquè accidens, ac grammaticus: proinde non poteſt eſſe ſubiectum grammatici: ſed vtrumque, id eſt, tam grammatica, quàm muſica, ſunt in homine tamquàm in ſubiecto. Rurſus muſicus non eſt terminus à quo: quia non opponitur grammatico: terminus autem à quo, eſt contrarius termino ad quem: vt cùm fit ex albo nigrum. Vnde ſi conſideremus terminum à quo: dicendum eſt, ex non grammatico fieri grammaticum, non ex muſico fieri grammaticum. Sic probatum eſt, muſicum nec eſſe ſubiectum grammatici, nec terminum à quo: proinde muſicum non fieri grammaticum. Hæc eſt captioſa ratio, qua nititur theſis communi opinioni repugnans. Vt autem breuiter eam ſoluam: diſtinguendum eſt. nam per ſe, muſicus nec fit, nec eſt grammaticus: cùm autem dicitur muſicus eſſe grammaticus: intelligendum eſt, per accidens; quia ſcilicèt homo, cui muſicus accidit, eſt grammaticus. & ſicuti muſicus per accidens eſt grãmaticus, ita etiã per accidẽs fit grãmaticus. nã etiã terminus à quo vel ſumitur per ſe, vel per accidens. & per ſe ex non grammatico fit grammaticus, per accidens, fit ex muſico, id eſt, quatenus illi non grammatico, quem dicebamus fieri grammaticum, accidit vt ſit muſicus. Sophiſta igitur nos decipiebat: quia cùm dicebat muſicum eſſe grammaticum: illa propoſitio erat accipienda per accidens. cùm autem dicebat, muſicum non fieri grammaticum, intelligendum erat per ſe.

7 *Ergo & theſis.* Poſtquàm expoſuit problema ac theſim, deinceps ea confert inter ſe: & oſtendit theſim eſſe ſpeciem problematis. nam problema complectitur non ſolùm theſim, quæ aduerſatur communi opinioni, ſed etiam alias quæſtiones, veluti de quibus in neutram partẽ eſt opinio. Primò igitur probat aliquod problema non eſſe theſim. Deinde cùm ait, *quod autem theſis*, probat omnem theſim eſſe problema. vnde apparet, problema eſſe genus theſeos.

8 *Sed ferè nunc.* Docet, ſæpe theſim latè accipi, vt idem ſit quod problema.

9 *Nec verò oportet.* Cùm docuerit eſſe quædam problemata contra receptas ſententias: ne quis hanc doctrinam nimis latè accipiat, & putet quamcumque ſententiam receptæ opinioni contrariam poſſe in quæſtionem rectè deduci, quædam excipit, de quibus dubitari, vel à dialectico diſputari vetat. In hac igitur particula duas conditiones requirit, vt problema rectè inſtituatur, id eſt, vt rectè de aliqua re dubitetur, & diſputetur. Vna conditio eſt, vt is, qui dubitat, non mereatur pœnam: veluti ſi quis dubitet an Deus ſit colendus, vel an parentes ſint diligendi, pœnam meretur. Altera conditio eſt, vt res, de qua quæritur, non ſit ſenſui manifeſta. verbi gratiã non debet proponi problema, an nix ſit alba, néc ne.

10 *Nec igitur.* Addit alias duas cõditio-

nes, quæ requiruntur in problemate: nempe vt nec facillimè poſſit demonſtrari, nec difficillimè. Nam nimia facultas reddit problema inelegans, & diſputationem infructuoſã, nimia verò difficultas facit, vt veritas dialecticis diſputationibus inueniri non poſſit, adeo vt oporteat confugere ad methodum analyticam & demõſtratiuã. Sicut enim medici extremis morbis adhibent extrema remedia, ita philoſophi debent rebus obſcuriſſimis adhibere maximum demonſtrationis lumen.

IN CAP. XII. DE SPECIEBVS RATIOCINAtionum.

POſtquàm egit de materia diſputationum dialecticarum, id eſt, de propoſitionibus, ex quibus fiunt rationes; & de problematis, de quibus fiunt rationes: conſequenter nunc tractat de ipſis rationibus.

1 *His autem definitis.* Proponit agendum de rationibus dialecticis.

2 *Eſt autem vna.* Duo dialecticarum rationum genera recenſet: ſyllogiſmum, & inductionem.

3 *Ac ſyllogiſmus.* Vult explicare genera illa rationum dialecticarum. ſed quod ad ſyllogiſmum attinet: quia cum iam definiuit cap. 1. inquit definitionem inde eſſe repetendam.

4 *Inductio verò.* Inductionem declarat definitione, & exemplo. Plura de ea vide lib. 2. Prior. cap. 23.

5 *Eſt autem inductio.* Confert inter ſe inductionem ac ſyllogiſmum: & diuerſis rationibus vtrumque inſtrumẽtum alteri præfert. Inductio namque eſt facilior, idcóque apud multitudinem plerumque commodior: ſyllogiſmus verò efficacior, & maiorem vim probandi habet, idcirco apud viros doctos eſt inſtrumentum aptius.

IN CAP. XIII. DE INSTRVMENTIS INVENtionis.

HActenus expoſita eſt materia, ex qua & circa quam diſputationes & rationes dialecticæ verſantur: ſequens huius libri pars in generali inueniendi ratione explicanda conſumitur. Generalem appello eam, quæ eſt communis omnibus problematis, nempe accidentis, generi, proprio & definitioni. Specialis autem inuentionis ratio, quæ ad ſingula problematum genera diſtinctè pertinet, ſequentibus libris enarrabitur.

1 *Genera igitur.* Proponit quatuor organa inuentionis, quæ deinceps ſingillatim ſequentibus capitibus declarabit. Hæc autem ſunt, ſumptio propoſitionum, diſtinctio ambiguorum, inuentio differentiæ, & inuentio ſimilitudinis.

2 *Sed & horum.* Oſtendit reliqua tria organa ad primum quodammodò reduci poſſe: quoniam ex diſtinctionibus, differentiis, & ſimilitudinibus ſumuntur propoſitiones; vt ipſe in contextu perſpicuis exemplis declarat.

IN CAP. XIV. DE PROPOSITIONIBVS SVmendis.

DE primo inuentionis organo, id eſt, de eligendis ac ſumendis propoſitionibus varia præcepta tradit, docens, quænam propoſitiones, & vnde, & quomodo ſint colligendæ, vt habeamus promptuarium quoddam, ex quo tamquàm ex penu, poſſimus de quacumque re propoſita depromere idoneas propoſitiones.

1 *Propoſitiones igitur.* Initiò explicat, quæ propoſitiones ſunt ſumendæ. qua de re dat tria præcepta. Primum præceptum eſt vt eligantur propoſitiones probabiles, id eſt, quæ videntur vel omnibus, vel pluribus, &c. vt ſuprà expoſitum fuit.

2 *Vtile etiam.* Secundum præceptum eſt, vt eligantur propoſitiones ſimiles probabilibus. nam & hæ ſunt aliquo modo probabiles, vt dictum fuit cap. 10. Ait, *& nos videre,* &c. Quæſtio eſt à philoſophis agitata, vtrùm videamus per receptionem imaginum ſeu ſpecierum viſibilium; vt Ariſtoteles cenſet; an per emiſſionem radiorum. Vide lib. de ſenſu & ſenſili, cap. 2. Macrobium lib. 7. cap. 14. Gellium lib. 5. cap. 16. Lactantium de opificio Dei, capite octauo.

3 *Præterea quæcumque.* Tertium præceptum eſt, vt propoſitiones, quæ ſunt plerumque veræ, ſumantur quaſi ſimpliciter & ſemper veræ. Exẽpli gratiâ dicamus, omnia

mater

mater amat liberos,non , mater plerumque amat liberos. Ratio huius præcepti eſt: quia aduerſarius fortaſſe nullam habet exceptionem in promptu:ideóq; cogetur propoſitionem ſimpliciter concedere. Vt enim dicitur lib.8.cap. 8. quotieſcũque proponitur aliqua propoſitio , quæ plerumque reperitur vera , aduerſarius cogitur eã ſimpliciter concedere quaſi ſemper veram , aut exceptionem aliquam afferre.

4 *Eligere etiam.* Hucuſque docuit,quas propoſitiones dialecticus colligere debeat: nũc docet,vnde hę propoſitiones ſint colligendæ: & ait colligi debere nõ ſolùm ex iis quæ dicũtur,id eſt,ex iis quæ viua voce proferuntur,& audiuntur, ſed etiam ex ſermonibus & libris ſcriptis.

5 *Deſcriptiones autem.* Nunc declarat, quomodo propoſitiones à dialectico ſint eligendæ. atque ita præcepta tradit de locis communibus,quos vocant , conſcribendis. Primò dat primum præceptum , vt diuerſa rerum genera ſeparatim notentur:vtputà aliud ſit caput de bono, aliud de amicitia,aliud de voluptate,aliud de animali,aliud de alia re. Secundò cùm ait,*de bono* [*inquam*] dat alterum præceptum , vt initiò ſtatuatur ſubiecti vniuerſaliter accepti definitio.à definitione enim inchoanda eſt omnis diſputatio,vt ait Cic. lib. 1 de officiis & lib. 1. de orat.poſt Platonẽ in Phędro.verbi gratiâ in loco cõmuni de bono, priùs ſcribatur quid ſit bonũ:deinde cetera ordine attexantur,veluti quale ſit,& quotuplex. Tertiò,cùm ait, *Annotandæ autem,* adiungit tertium præceptum,vt annotentur ſingulorum claſsicorũ auctorum ſententiæ, id eſt , quod viri docti & celebres de quacumque re ſenſerunt.

6 *Sunt autem.* Quartum præceptum eſt,vt ſeparentur tria ſumma propoſitionũ genera;nempe propoſitiones ethicæ, phyſicæ,& logicæ. Primùm igitur in hac partic. proponit hanc diuiſionem,quam obiter accommodat etiam problematibus. Ait , *vt typo complectar*,id eſt , vt rudi & pingui Minerua explicem:quia non omnia genera recenſet , ſed tantùm præcipua. omittit enim mathematica,metaphyſica,medica,& aliarum artium propria. Ait *partes*,id eſt,ſpecies,vt & Alexander interpretatur. In vno Codice manuſcripto reperi εἴδη, id eſt, *ſpecies.* Secundò cùm ait , *Ethica ſunt*:exemplis declarat propoſitiones ethicas. Tertiò cùm ait,*logicæ autem* , ſimiliter explicat propoſitiones logicas. Quartò cùm ait, *phyſicæ verò*,ſimiliter exponit propoſitiones phyſicas. Quintò cùm ait,*Similis*[*eſt*]*ratio problematum,* quod dixit de propoſitionibus,docet producẽdum eſſe ad problemata. Sextò cùm ait,*quales autem*,occupat dubitationem quandam,ac docet,cur tantùm exẽplis ſuprà dicta propoſitionum genera diſtinxerit,non etiam propriis definitionibus. Rationem autem affert:quia difficile eſt ea definire :vnde pro ſubiecto argumẽto ſufficit expoſitio per exempla. Ait , *ſingulæ quas dixi* , id eſt , propoſitiones ethicæ, phyſicæ,& logicæ.

7 *Quod igitur.* Occupat aliam dubitationem ex dictis emergentem.nam ſi dialecticus conſiderat propoſitiones & problemata phyſica,ethica,& logica:non videtur differre à philoſopho, phyſico , & ethico. Reſpõdet Ariſtoteles, eo differre,quòd Philoſophus veritatem quærit,dialecticus probabilitatem.materiâ vero non differunt , id eſt,materia philoſophię ſubiecta,etiam dialecticæ ſubſternitur: quia dialecticus nõ eſt certo rerum generi adſtrictus , ſed de quacumque re probabiliter diſſerit in vtramq; partem. Qua ratione comparatur dialectica rhetoricæ,lib.1.Rhetor.cap.1.

8 *Omnes porrò.* Quintum præceptum eſt,vt initiò ſumamus propoſitiones maximè vniuerſales,& methodo diuiſiuâ progrediamur ad particulares. nam per diuiſionẽ ex vna propoſitione vniuerſali fiunt multæ particulares. Exemplum perſpicuum eſt in contextu.

9 *De propoſitionibus.* Breui epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. XV. DE HOMONYMIS DISTINGVENDIS.

TRanſit ad ſecundum inuẽtionis inſtrumentum , id eſt,ad diſtinctionem eorum quæ multis modis dicuntur. Notandum eſt,multiplicitatẽ latiùs patere, quàm homonymiam .nam multiplicia dicuntur nõ ſolùm homonyma,ſed etiam amphibologica,& analoga, & quæ ab vno vel ad vnum dicuntur. Vide lib.ſeq.cap.3.& lib.3. Metaphyſ.cap.2.

1 *Quot modis autem.* Docet , quomodo multiplicitas ac diſtinctio ſit exponenda:& iubet non ſolùm diuerſas verborum ſignificationes proponi, ſed etiam explicari. vtputà nõ ſolùm dicere debemus bonum homonymus dici de virtute,& de eo quod ſanitatem , vel firmam corporis conſtitutionem efficit; ſed etiam oſtendemus virtutem

dici bonum per ſe, reliqua dici bona per aliud, id eſt, quia vim habent efficiendi quod bonum eſt.

2 *Vtrùm autem ſpecie.* In ſequenti parte capitis declarat varios locos, ex quibus multiplicia diſtinguuntur, ſeu multiplicitas manifeſta fit: atque hunc tractatum in hac particula proponit.

3 *Primùm conſiderare.* Explicaturus varios locos, ex quibus multiplicitas diſtinguitur, incipit ab iis locis, qui ſumuntur à contrariis. Primus locus eſt: Cui multa ſunt cõtraria re & nomine diſtincta; id multiplex eſt. Huius loci tria exempla proponuntur in contextu. Primò acutum eſt homonymum: quoniam acuto modò opponitur graue, modò obtuſum. Secundò graue eſt homonymum: quia interdum ei opponitur leue, interdum acutum. Tertiò pulchrum eſt homonymum: quoniam aliàs ei opponitur deforme, aliàs vitioſum. Antequam vlteriùs progrediamur; vt pateat vſus non ſolùm huius loci, ſed etiam omnium locorum topicorum, notandum eſt, hos locos, id eſt, axiomata ſumi in diſputando pro maioribus propoſitionibus, ita vt ſi minor adiũgatur, ſtatim argumentatio perficiatur, & concluſio colligatur. Minorem autem ſupplere facile eſt cùm habeamus maiorem, id eſt, axioma & concluſionem, id eſt, problema. nam in problemate ſeu concluſione habemus vtrumque extremum: in maiore autem propoſitione habemus maius extremũ, & medium terminum. Oportet igitur ex maiori propoſitione repetere medium terminum in minore, & ex problemate aſſumere minus extremum, atque ita perficere minorem. Exempla autem, quæ Ariſtoteles proponit ad ſingulos locos illuſtrandos, ſuppeditant nobis varias minores propoſitiones. ſed noſtrum eſt, in ſingulis diſputationibus pro ſubiecto argumento minores proponere. Verbi gratiâ, in hac particula habemus tres ſyllogiſmos dialecticos, qui omnes conſtant ex eadem maiore, ſed diuerſas habent minores, & diuerſas concluſiones. Primus ſyllogiſmus eſt: Quod habet multa contraria re & nomine diſtincta, id eſt multiplex: atqui acutum habet duo contraria re & nomine diſtincta, nẽpe graue & obtuſum: ergo acutum eſt vocabulum multiplex. Similiter extruitur ſecundus ſyllogiſmus de graui, & tertius de pulchro.

4 *In quibuſdam autem.* Sequitur ſecundus locus à contrariis, primo non abſimilis. nam eò tantùm differt, quòd in præced. partic. contraria habebant diuerſa nomina; hîc verò non ſunt diuerſa nomina. Locus igitur ita cõcipitur: Cuius cõtrarium eſt multiplex, id quoque eſt multiplex. Exempli gratiâ, candidum, quod opponitur fuſco, eſt multiplex; quoniam alia ratione dicitur color candidus, alia ratione vox candida: ergo etiam fuſcum eſt multiplex. Similiter acutum quod opponitur obtuſo, eſt multiplex: quoniam in alia ſignificatione dicitur de magnitudine, in alia de ſapore: ergo etiã obtuſum, eſt nomẽ multiplex. Ait, *hæc enim nominibus*, &c. Senſus eſt, idem nomen, id eſt, *acutum*, tribui tam magnitudinibus quàm ſaporibus, quamuis diuerſa ratione dicatur magnitudo acuta, & ſapor acutus: adeo vt in re tantùm, non etiam in nomine ſit differentia inter acutum quod eſt in magnitudine & acutum quod eſt in ſapore. eadem ratio eſt contrariorum, id eſt, obtuſi quod eſt in magnitudine & obtuſi quod eſt in ſapore. nã magnitudo obtuſa opponitur magnitudini acutæ, & ſapor obtuſus ſapori obtuſo: obtuſum autem quod eſt in magnitudine, & quod eſt in ſapore, licèt diuerſis modis accipiantur, tamen eodem obtuſi vocabulo ſignificantur.

5 *Præterea [videndum.]* Sequitur tertius locus à contrariis: quod vna ratione contrarium habet, altera ratione non habet, id eſt, multiplex: vt Ariſtoteles declarat exemplo voluptatis; cui modò opponitur dolor, modò nihil.

6 *Præterea [ſpectari.]* Hactenus expoſuit locos à contrariis: ſequuntur loci à mediis, quæ ſunt contrariis interiecta. Primus locus eſt: Contraria, quæ aliàs ſunt mediata, aliàs carent medio, ſunt homonyma. Secundus locus eſt: Cõtraria, quibus non ſemper idem medium interiicitur, ſunt homonyma ſeu multiplicia. Vnum vtriuſque loci exemplum proponitur in contextu. nam candidum & fuſcum ita ſunt contraria; vt, cùm tam colori quàm voci attribuantur, in colore medium habeant Pallidum; in voce autem aut non habeant medium, vt quidam volunt; aut medium ſit Raucum, vt alij affirmant. Probatur igitur homonymia candidi & fuſci ſecundum quorundam ſententiam ex primo loco ſecũdum aliorum ſententiam ex ſecundo loco.

7 *Præterea [videndum.]* Sequitur tertius locus à mediis: Contraria, quæ modò plura, modò pauciora media habere comperiuntur, ſunt multiplicia. Exemplum manifeſtum eſt in contextu.

8 *Item in eo.* Hucuſque expoſiti ſunt loci à contrariis, & contrariorum mediis: ſequitur locus à contradicentibus: Quod multiplici contradicit, multiplex eſt.

9 *Præterea in iis.* Sequitur locus à priuantibus: Si horum oppoſitorum (id eſt, quæ opponuntur ſecundum habitum & priuationem) vnum eſt multiplex, etiam alterum eſt multiplex. Hic locus in duos diuidi poteſt: quia vel arguimus ab habitu ad priuationem, vel contrà à priuatione ad habitum. Sed Ariſtoteles in contextu vnum affert exemplum ab habitu ad priuationem. nam ex eo quòd ſentire multifariam dicitur, probat etiam carere ſenſu multifariam dici.

10 *Præterea in caſibus.* Hactenus loci ab oppoſitis: ſequitur locus à coniugatis. Inter coniugata referuntur etiam caſus, vt Ariſtoteles docebit libro ſequenti, cap. 9. Locus ita concipitur: Si vnum ex coniugatis eſt multiplex, etiam reliqua ſunt multiplicia. Hic quoque locus in duo diuiditur. aut enim arguimus à nomine ad caſum; veluti ſi per homonymiam nominis ſalubre, probetur homonymia aduerbij ſalubriter: aut contrà arguimus à caſu ad nomẽ principale; veluti ſi ex homonymia aduerbij iuſtè, probetur homonymia nominis iuſtum. Ait, *conſiderandum*, id eſt, quærenda eſt multiplicitas caſus ad probandam multiplicitatem nominis, vel multiplicitas nominis ad probãdam multiplicitatem caſus.

11 *Spectare etiam.* Sequuntur loci à genere. Primus locus eſt: Quod reducitur ad diuerſas categorias, eſt multiplex: vt exemplo boni, candidi, & acuti Ariſtoteles declarat. Ait, *veluti bonum*, Oſtendit boni homonymiam: quia refertur ad quatuor categorias: actionẽ, qualitatem, quando, & quantitatem. poteſt etiam ad alias categorias referri: vt ipſe Ariſtoteles docet lib. 1. Ethicor. cap. 4. vbi hoc loco vtitur contra ideas Platonicas. Sed quatuor categoriæ exempli gratiâ hîc propoſitæ ſufficienter homonymiam oſtendunt. Ait, *Eadem [eſt] ratio acuti.* Acutum eſt homonymum: quia refertur ad tres categorias: actionem, relationẽ, & qualitatem. Ad actionem, quatenus tribuitur voci: vox enim acuta dicitur, quę celeriter aures pulſat. Ad relationem autem, quatenus dicitur de angulo: angulus enim acutus dicitur per relationem ad rectum, id eſt, quia eſt minor recto, vt Euclides lib 1. de finit. Ad qualitatem verò, quatenus attribuitur gladio, qui ratione figuræ dicitur acutus. figuram enim eſſe ſpeciem qualitatis, didicimus ex libro Categoriarum. cap. 8. Ita hunc locum interpretatur Alexander.

12 *Conſiderare etiam.* Sequitur ſecundus locus à genere: Verbum, cuius ſignificata continentur ſub diuerſis generibus nõ ſubalternis, eſt multiplex. Hic locus à præcedẽti differt eo tantùm, quòd in pręcedẽte cõſideratur genus remotiſſimũ, id eſt, genus generaliſſimum; in hoc autem ſpectatur genus proximum. Ait, *eorum quæ ſub eodem nomine [continentur,*] id eſt, earum rerum, quæ ſignificantur eo nomine, de quo quęritur an ſit homonymum. Ait, *Quod ſi genera.* Cùm dixerit multiplicitatem probari ex diuerſitate generum non ſubalternorum: meritò docet, vnde genera ſubalterna à generibus planè diuerſis diſtinguantur. Ratio inter hæc diſcernendi eſt: quia ſubalternorum definitiones non ſunt omnino diuerſę: heterogeneorum autem ſunt omnino diuerſæ. Hoc declaratur exemplis. nam animal & auis attribuuntur coruo, vt genera ſubalterna. Etenim qui dicit coruum eſſe animal alatum bipes, dicit coruum eſſe auem: & qui dicit coruum eſſe auem, is dicit coruum eſſe animal quoddam. aſinus autem & lapis molaris ſunt heterogenea: quia qui vnum dicit, non propterea alterum dicit.

13 *Conſiderare autem.* Tertius locus à genere, meritò ponitur ordine poſtremus, quia non ſimpliciter ſumitur à genere, ſed à genere contrariorum; ideóque partim dici poteſt locus à genere, partim à contrariis. ſic enim concipitur: Cuius contrarium refertur ad diuerſa genera, id eſt multiplex. Hic locus poteſt in duos diuidi: quoniã hîc quoque conſiderari poſſunt vel genera generaliſſima, vel genera proxima: Cuius enim contrarium refertur ad diuerſas categorias, id eſt multiplex; veluti ſi bonum refertur ad diuerſas categorias, vt ſuprà diximus; etiam malum eſt multiplex, ſiue homonymum. Rurſus cuius contrarium refertur ad diuerſa genera non ſubalterna, in eâdem tamen categoriâ contenta, id quoque eſt multiplex.

14 *Vtile [eſt.]* Sequuntur loci à definitione. Cùm autem Ariſtoteles hîc, vt & multis aliis locis proponat pręceptum: nos, vt & antea fecimus, proponemus axioma: ídque & in ſequentibus obſeruabimus. cùm enim præceptum erit in contextu: nos id, ſi fieri poterit, conuertemus in axioma. concipiam autem axiomata categoricè, vel hypotheticè, prout videbitur eſſe commodius. Huius particulæ locus hypotheticè ita concipiatur: Si duo coniuncta definiantur ſeparatim, & ſublatis propriis non maneat vtrobique eadem definitio: verbum eſt multiplex. Sententia huius axiomatis ſeu loci eſt

obſcura, ideóque debet exẽplo illuſtrari. Definiantur ſeorſim hęc duo, corpus candidũ, & vox candida: quę appello coniuncta; quia illorum vtrumque conſtat ex ſubiecto & attributo. ſubiectũ enim eſt corpus, aut vox: attributum autem eſt candidum. poſtea ex definitione candidi dematur ea pars, quę eſt propria corporis: & ex definitione vocis candidę tollatur ea pars, quæ eſt propria vocis. Dico; quia non idem erit reliquum in definitione corporis candidi, & in definitione vocis candidæ; inde colligi, candidum homonymos attribui corpori & voci: quoniã alia eſt definitio candidi reſpectu corporis, alia reſpectu vocis. Pone corpus candidum ſic definiri, corpus imbutum eo colore qui diſſipat aſpectum: vocem autem candidam definiri, vocem quæ facilè poteſt exaudiri. Iam ex priori definitione aufer corpus, ex poſteriore vocẽ: in illa manebit, illo colore imbutum &c. in hoc autem manebit, quod facilè exauditur. quare cùm hæc duo quæ remanent, ſint diuerſa: apparet, candidum duobus modis definiri, proinde eſſe verbum homonymum.

15 *Sæpe etiam.* Secundus locus à definitione eſt: Si qua pars definitionis eſt multiplex, etiam definitum eſt multiplex.

16 *Præterea* [*videndum.*] Sequitur locus à comparatione: Quod duobus nec æqualiter nec inæqualiter attribuitur, multis modis dicitur. Verbi gratiã, Candidum dicitur homonymos de colore & de voce: quia color & vox ratione candoris comparari nequeunt.

17 *Quia verò.* Sequuntur loci à differentiis. Primus eſt: Illud vocabulum eſt multiplex, quo ſignificantur differentiæ diuerſorum generum non ſubalternorum. vt acutum eſt vocabulum multiplex: quia eſt differentia tam vocis, quàm magnitudinis. diuidimus enim vocem in acutam, & grauem: magnitudinem autem in acutam & obtuſam.

18 *Rurſus videndum.* Secundus locus à differentiis eſt: Quod modò his, modò aliis differentiis diſtinguitur, multiplex eſt. vt color qui eſt in corpore, aliter diuiditur ſeu per alias differentias, quàm color qui eſt in figuris rhetoricis. color igitur eſt verbũ homonymum.

19 *Præterea quia ſpecies.* Vltimo loco proponit locum mixtum à ſpecie & differentia: Quod modò ſignificat ſpeciem, modo differentiam, ſumitur multis modis. vt candidum, quod interdum accipitur pro ſpecie coloris, interdum pro differẽtia vocis.

20 *Quæ igitur.* Breui epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. XVI. DE DIFFERENTIIS INVENIENDIS.

Tertium inuentionis inſtrumentum enarrat, id eſt, differentiarum, quibus res inter ſe diſtinguuntur, conſiderationem.

1 *Mutuas verò.* De differentiis inueſtigandis tria præcepta tradit. Primum eſt, vt quærantur differentiæ eorum quæ ſub eodem genere continẽtur, vt iuſtitiæ & fortitudinis.

2 *Item in diuerſis.* Secundum præceptum eſt, vt conſiderentur differentiæ eorum quæ, licèt non contineantur eodem genere, tamen videntur inter ſe habere aliquam affinitatem, vt ſenſus & ſcientia. Hęc enim partim ſimilia ſunt, partim differunt. vt ſimilia, conſiderabantur, ſuprà cap. 10. part. 4. & cap. 14. part. 2. & alibi ſæpe. diſtinguuntur autem libro 1. Poſterior. cap. 31.

3 *Nam in iis.* Tertium præceptum eſt, vt omittantur ea, quæ plurimùm inter ſe diſcrepant: quoniam eorum diſcrimen eſt euidens, nec vlla diſquiſitione eget.

IN CAP. XVII. DE SIMILITVDINE CONSIDERANDA.

Hoc capite explicat Philoſoph⁹ quartũ inuentionis inſtrumentum, de quo ſimiliter varia præcepta tradit.

1 *Similitudo verò.* Primum præceptum eſt, vt ex diuerſis generibus ſimilia conferantur per particulam *ad.* veluti, Quam rationem habet ſcientia ad ſcibile, eandem habet ſenſus ad ſenſibile.

2 *Item vt alterum.* Secundum præceptum eſt, vt ex diuerſis generibus ſimilia conferantur per particulam *in.* Exempla perſpicua habes in contextu.

3 *Maximè autem.* Tertium præceptum eſt, vt maximè nos exerceamus in eorum quæ maximè differunt ſimilitudinibus eruendis. vbi enim maior eſt difficultas, ibi maior exercitatio requiritur.

4 *Conſideranda autem.* Quartum præceptum eſt, vt notentur ſimilitudines etiam eorum, quæ ſub eodem genere continentur; vt hominis, equi, & canis.

IN

IN CAP. XVIII. DE VTILITATE DICTORVM inſtrumentorum.

POſtquàm expoſuit quatuor inuentionis organa, conſequenter eorum vſum & vtilitatem declarat. non explicat tamen vſũ primi organi, id eſt, ſumptionis propoſitionum: quia per ſe eſt conſpicuus, cùm propoſitiones ſumere oporteat ad ſyllogiſmos cõficiendos.

1 *Conſiderare autem.* Secundi inſtrumẽti, quod eſt multiplicium diſtinctio, quatuor vtilitates declarat. Prima eſt, quòd inde faciliùs intelligitur, quid ſit id de quo diſputatur.

2 *Ad id etiam.* Secunda vtilitas eſt: quia per hanc diſtinctionem fit, vt diſſeratur de rebus, non de vocabulis. Etenim ſi verbum multiplex in alio ſenſu accipiatur ab opponente, in alio à reſpondente: nulla erit inter eos de re controuerſia, ſed tantùm de nomine.

3 *Vtile etiam.* Tertia vtilitas eſt, ne captioſis argumentationibus fallamur, quas per diſtinctionem ſoluere poſſumus. Quarta eſt, vt paralogiſmis ſeu captionibus poſſimus, ſi neceſſitas nos vrgeat, alios, qui diſtinguendi artem ignorant, fallere.

4 *Hoc autem.* De quarto ſecundi inſtrumenti vſu, quem modò expoſuimus, id eſt, vt alium paralogiſmo ſeu captioſa argumentatione fallamus, duo notat. Primò hoc non habere locum in iis omnibus, quæ multis modis dicuntur; ſed tum demum, cùm propoſitio aliqua alio modo accepta, vera eſt, alio modo falſa. vtputà hæc propoſitio, Omnis canis latrat, de quadrupede eſt vera, de piſce vel ſydere falſa. qui igitur cõceſſit omnem canem latrare, niſi diſtinguere valeat, decipi poterit, quaſi cogatur fateri ſydus vel piſcem latrare. Adde, quod Ariſtoteles docuit lib. 1. Poſterior. cap. 12. pa. 10. huiuſcemodi paralogiſmos non ita habere locum in mathematicis, vt in diſputationibus.

5 *Sed hic modus.* Secundò notat huiuſmodi paralogiſmos magis conuenire ſophiſtæ, quàm dialectico, ideóque vitandos eſſe à dialectico, niſi ſumma neceſſitate vrgeatur.

6 *Differentias autem.* Tranſit ad tertium organum, id eſt, inuentionem differentiarum, cuius duas vtilitates proponit.

7 *Ad ſyllogiſmos.* Declarat primam vtilitatem, vt ſcilicet poſſimus extruere ſyllogiſmos, quibus probemus aliquid eſſe idem, vel diuerſum: quia ſi differunt, non ſunt idem: ſi non differunt, ſunt idem.

8 *Ad cognoſcendum.* Declarat ſecundam vtilitatem, vt cognoſcamus quid ſit. quid enim res ſit, definitione explicatur: definitio autem conſtat genere & differentiis.

9 *Similitudinis autem.* Tranſgreditur ad quartum inſtrumentum, quod eſt ſimilitudinum conſideratio: eiúſque tres vtilitates proponit.

10 *Ad inductiones.* Exponit primam vtilitatem: quia ex particularibus ſimilibus colligimus vniuerſale per inductionem.

11 *Ad ſyllogiſmos.* Enarrat ſecundam vtilitatem, quæ pertinet ad ſyllogiſmos hypotheticos: quia ſi quid de re ſimili rei propoſitæ probare poſſumus, id ex hypotheſi de re propoſita probauimus. Exempli gratiâ probandum ſit contrariorum eandem eſſe ſcientiam. ſi mihi deſit terminus, quo hoc probem; habeam autem medium ad probandum contrariorum eſſe eundem ſenſum: primùm hypotheticè ſic argumentabor: Si idem eſt contrariorum ſenſus, eadem eſt contrariorum ſcientia: atqui illud eſt verum: ergo & hoc. deinde illud eſſe verum, probabo categoricè. Fundamentum ergo meæ argumentationis eſt ſimilitudo ſcientiæ & ſenſus.

12 *Ad definitiones.* Declarat tertiam vtilitatem ad definitiones pertinentem: ac docet, ex ſimilib9 colligi genus, quod in rei propoſitæ definitione ponendum eſt. Primùm autem in hac partic. hoc declarat in iis quæ continentur ſub vno genere ſynonymo: vt homo, equus, leo, continentur ſub animali. Deinde in ſeq. partic. loquetur de genere analogo. Ex hac particula notandum eſt, cùm in definitione inueſtiganda quæratur primo loco genus, in eo quærendo ad duo eſſe reſpiciendum. Primò vt attribuatur in quæſtione quid eſt. Deinde vt inter huiuſcemodi attributa ſit maximè vniuerſale. Exempli gratiâ homini in quæſtione quid eſt, attribuitur animal, rationale, mortale: ſed animal eſt genus; quia latiùs patet, quàm rationale, & mortale.

13 *Similiter autem.* Quòd ſuprà docuit de iis quæ continentur ſub genere ſynonymo, nunc declarat in iis quæ referũtur ad idem genus analogum: vt tranquillitas maris, & ſerenitas aeris referuntur ad quietem. Ergo hîc quoque ſimilitudinis inuentio valet ad conſtituendum genus.

Ex dictis patet, ad problema definitionis tria referri, nempe definitionem, & expoſitionẽ per vnum vocabulum, & quæſtionẽ vtrùm ſit idem an diuerſum.

5 *Proprium verò.* Hactenus definitio & problema definitionis: ſequitur proprium, quod ab Ariſtotele declaratur definitione, exemplo, & diſtinctione. Primò ponens definitionem, inquit proprium non declarare quid res ſit. hinc diſtinguitur proprium à definitione. Item ait propriũ ſoli ineſſe. hinc ſeiungitur proprium à genere, & accidente. Item ait proprium reciprocari cum re cuius eſt proprium: vt intelligamus proprium non tantùm ſoli, ſed etiam omni ineſſe. & hinc diſtinguitur verum proprium à proprio impropriè accepto, vt intelligemus ex 7. partic. Secundò cùm ait, *vt proprium,* ſubiicit exemplum, quo oſtendit proprium reciprocari cum ſubiecto, cuius proprium eſt. Tertiò cùm ait, *Nemo enim,* ex eo, quod dictum eſt, proprium cum re reciprocari, diſtinguit verum propriũ ab eo, quod non reciprocatur, id eſt, quod nõ eſt abſolutè proprium, ſed eſt proprium aliquo tempore, vel relatione ad aliquid habitâ. vtputà ſedere, non eſt proprium Socratis, niſi tunc temporis cùm ſolus ſedet, vel per relationem ad eos qui non ſedent.

6 *Genus autem.* Cùm expoſuerit attributa, quæ reciprocantur cum ſuis ſubiectis, nempe definitionem & proprium: conſequenter ea declarat, quæ non reciprocãtur, hoc eſt, genus & accidens. Quod ad genus attinet, primò definit genus: & eam definitionem exponit. Coniũge cap. 2. Porphyrij.

7 *Generale* [*eſt.*] Secundò ad problema generis refert quæſtionem vtrùm duo quæpiam ſint in eodẽ, an in diuerſo genere.

8 *Accidens autem.* Supereſt attributum accidentarium. Primò Ariſtoteles duas accidentis definitiones proponit: & poſteriorem exemplis illuſtrat. Coniunge cap. 5. Porphyrij.

9 *Harum autem.* Secundò confert eas definitiones inter ſe: ac poſteriorem priori anteponit, tamquàm perfectiorem.

10 *Adiungantur autem.* Tertiò ad problema accidentis refert comparationẽ duorum inter ſe: veluti vtrum ſit honeſtius, vel vtrum iucundius, vel vtilius.

11 *Ex his autem.* Poſtquàm expoſuit quatuor illa generalia attributa, definitionẽ proprium, genus, & accidens: nunc ex dictis colligit & exemplis confirmat, id quod eſt accidens, interdum effici proprium, non tamen ſimpliciter & abſolutè proprium. ſed cum adiunctione tẽporis & relationis, quod impropriè dici propriũ dicimus ex partic. 7. Sic ſedere, quod eſt accidens, aliquando eius qui ſolus ſedet, proprium eſt, relatione factâ ad eos qui non ſedent.

IN CAP. VI. QVO OBIECTIO QVAEDAM SOLVITVR.

IN hoc capite ſoluit obiectionẽ, qua probari videtur, omnia attributa eſſe referenda ad definitionem, proinde malè proprium, genus, & accidens ſeiuncta fuiſſe à definitione.

1 *Nos autem.* Contra enumerationem attributorum dialecticorum ſuprà expoſitam ſic argumẽtatur: Non ſolùm definitio, ſed & alia quæ definitioni accommodari poſſunt, referuntur ad attributum definitiuum: atqui ea quæ pertinent ad genus, vel proprium, vel accidens, definitioni aptari poſſunt: ergo hæc omnia ſunt definitiua: & conſequenter vnum eſt attributum, id eſt, definitiuum, non (vt ſuprà dicebatur) quatuor attributa. Maior propoſitio patet ex cap. præced. Minor ab Ariſtotele per partes probatur. nam ſi quis probet attributum nõ ineſſe ſoli ſubiecto: non tãtùm euertit proprium, ſed etiam definitionem: quandoquidem etiã definitio ſoli definito attribuitur. Rurſus ſi quis probet eſſe genus: euertit etiam definitionem, quæ ſine genere eſſe nequit. Præterea ſi quis probet attributum non ineſſe ſubiecto: non minùs euertet definitionem, quàm accidens. Ait *ſecundum rationem paulò antè adductam,* id eſt, quia definitioni quaſi attributa definitiua adiunguntur quæcumque poſſunt definitioni aptari, vt dictum fuit cap. præcedenti.

2 *Sed non propterea.* Poſtquàm diſputandi causâ probauit vnum eſſe attributum, & vnam methodum: nunc è contrario probat eſſe plura, nempe quatuor illa, quę ſuprà expoſuimus: quoniam vna illis quatuor cõmunis methodus aut eſt inuẽtu difficilis, id eſt, vt (verè dicam) impoſſibilis, aut eſt obſcura & inutilis. Hæc eſt Ariſtotelis ratio, quæ diligentiorem expoſitionem requirit. Dico igitur, ſi vna communis & ſufficiens methodus quęratur, ex qua in promptu ſint argumenta, eam numquàm inuentum iri: quia non omnes loci ſunt cõmunes omniũ attributorum; ſed nonnulli quorundam attributorum, quidam vnius attributi ſpeciales & proprii ſunt. Exempli gratiâ, ſi probes attributum non ineſſe ſubiecto, euertis quodcumque problema. quod enim rei nõ ineſt, id nec eſt accidẽs, nec genus, nec definitio, nec proprium. Sed ſi probes non ſoli ineſſe, euertis tantùm proprium, & definitionem.

nitionem;non euertis genus, nec accidens. nam hæc non ſoli inſunt. Quòd ſi probes non poſſe adeſſe & abeſſe, euertis ſolum accidens. id enim accidentis proprium eſt, vt adeſſe & abeſſe poſſit. Denique ſi probes poſſe adeſſe & abeſſe; confirmas ſolum accidens; euertis autem definitionem, genus, & proprium. Hinc apparet non poſſe tradi omnes locos ita communes, vt ad quoduis problema pertineant. Verùm ſi quis eiuſmodi methodo ſit contentus, quæ tantùm vniuerſaliter locos innuat, qualis eſt illa hodie peruulgata, à cauſis, ab effectis ab etymologia, à coniugatis, &c. hæc eſt obſcura & inutilis methodus: quia fieri poteſt, vt aliquis eam probè callens, vel nullum argumentum inueniat, vel malè argumentetur: vt cùm Quintilianus lib.5.cap.10. ſic à relatis arguit: Si portorium Rhodiis locare honeſtum eſt, Hermacreôti quoque conducere eſt honeſtum. Nam eodem modo concludi poſſet: Si magiſtratui honeſtum eſt punire ſontes, etiam ſontibus honeſtum eſt puniri. & ſi pater eſt honeſtus, etiam filius eſt honeſtus. Verùm à relatis non eſt ita arguendum; quaſi quod vni attribuitur, etiam alteri attribuatur, ſed eo modo qui ab Ariſtotele tradetur lib. ſeq. cap.8.part.vlt. Denique & Theophraſtum, qui ſolum accidens à definitione ſeiunxit, genus autem & propriũ inter definitiua attributa retulit, obſcuram methodum ob eam cauſam conſcripſiſſe auctor eſt Alexander Aphrodiſienſis. Itaque methodus illa generalis à genere, à ſpecie, à coniugatis, &c. non eſt ea quidem contemnenda, immo ab Ariſtotele nominatim commendabitur libro 7.cap.4 ſed non eſt accipienda tamquàm perfecta & ſufficiens: quia per eam nondum habemus argumenta: quærimus autem methodum, ex qua, tamquàm ex penu locupletiſſima, poſſimus argumẽta depromere, & ſine vlla dubitatione ac ſine vllo errore ſtatim argumenta in promptu habere. talis ergo & tã perfecta methodus nõ poteſt eſſe generalis, ſed ſpecialis, & ſingulis problematũ generibus accõmodata

3 *Videri autem poſſit.* Soluit obiectionem in prima particula propoſitam. reſpondet enim ad maiorem oppoſiti argumenti propoſitionem, & inquit eam non eſſe ſimpliciter veram. non enim quæcumque definitioni quoquo modo aptari poſſunt, ad definitionem referri debent, ſed ea ſola, quæ nõ poſſunt cõmodiùs ad aliud problematũ genus referri. Vnde concludit Ariſtot cõſtituẽda eſſe quatuor illa problemata, ſeu quatuor illa attributa, definitionẽ, propriũ &c. deinde ſingula alia problemata referẽda eſſe ad aliquod ex his quatuor, id eſt, ad illud cui rectiùs & commodiùs aptantur.

IN CAP. VII. QVO DECLARATVR, QVOT MODIS IDEM accipiatur.

QVia ſuprà cap. 5. partic. 4. ad problema definitionis retulit quæſtionem an ſit idem & partic.9. eiuſdem capitis ad problema generis retulit quæſtionem an ſit in eodem genere: idcirco nunc docet, quot modis idem dicatur. Coniunge cap.6. lib. 4. Metaphyſ.

1 *Primùm autem.* Proponit explicandum, quot modis idem dicatur.

2 *Videri autem.* Tres modos explicat, quibus, idem dicitur: nempe numero, ſpecie, & genere. Ad hanc partic. Primò notandum eſt, Ariſtotelem dicto cap.6. addere quartum modum, quod aliquid dicitur eſſe idem, nempe idem analogiâ: veluti os & ſpina ſunt idem, quatenus eandem rationem habent, os in animalibus oſſa habentibus, & ſpina in iis quæ habent ſpinas. Sed hæc quodammodò reduci poſſunt ad idem genere: continentur enim ſub eodem genere analogo: quod etſi minùs propriè, tamen dicitur genus. Secundò notandum, quot modis dicitur idem, totidem dici diuerſum, ſeu differens: quoniam idem & diuerſum opponuntur. Tertiò notandum, idem numero dici nõ ſolùm de indiuiduis, ſed etiam de ſpeciebus & generibus. Exempli gratiâ Socrates, & Sophroniſci filius, ſunt vnum & idem numero indiuiduum. homo autem, & animal rationale, ſunt eadem numero ſpecies. animal verò, & viuens ſenſu prædìtum, ſunt vnum & idẽ numero genus. Vide partic.6. huius cap. & partic. 21. cap. 5. Categor. & lib.1. Poſter. cap. 5. partic.5.

3 *Videri autem.* Obiicit contra ſuperiorem enumerationem, quaſi inſufficientem; propterea quòd prætermiſſus eſt modus, quo dicitur eadem aqua, quæ eſt ex eodem fonte.

4 *Veruntamen in ijs.* Soluit dictam obiectionem: quia quod eſt ex eodem fonte, refertur ad idem ſpecie: ſic tamen, vt identitas augeatur ex eo, quòd eſt idem fons. nam omnis aqua eſt idem ſpecie, proinde ſimilis: ſed quæ eſt ex eodem fonte, adhuc habet maiorem ſimilitudinem.

5 *Maximè autem.* Docet hoc vocabulum, *idem*, non æquè attribui iis omnibus, quibus attribuitur. nam alia magis, ali-

minùs eadem ſunt. Ideo inquit Ariſtoteles, ea maximè eadem eſſe, quæ ſunt eadem numero. Adde, quòd ea, quæ ſunt eadem ſpecie, magis ſunt eadem, quàm eadem genere.

5 *Solet autem.* Subdiſtinguit idem numero in tres ſignificationes, quæ ſimiliter non ſunt æquales; ſed prout maiorem identitatē ſignificant; ita priori loco ab Ariſtotele proponuntur. Primo loco ea collocantur quæ ſunt eadem eſſentiâ: veluti cùm duo vocabula idem ſignificant, vt veſtimentum, & indumentum: item definitio & definitum, vt homo, & animal pedeſtre bipes.

7 *Secundo[loco.]* Secundus locus tribuitur iis, quæ propria ſunt eadem; vt homo, & diſciplinæ capax.

8 *Tertio[loco.]* Tertio loco ponuntur ea, quæ ſunt eadem ratione alicuius accidentis communis, veluti Socrates, & hic ſedens. Quia verò poſſet aliquis credere hæc nullo modo eſſe eadem, idcirco eadem eſſe probat à communi vſu loquendi. Cùm enim mandauimus alicui (exempli gratiâ) vt vocaret Socratem: ſi is neſciat quis vocetur Socrates, iubemus vocari ſedentem illum, aut diſputantem illum: (finge enim Socratem ſedere, vel diſputare) idque facimus tamquàm repetētes eundem iuſſum, quia ſcilicèt pro eodem habemus Socratē, & diſputantem illum, vel ſedentem.

9 *Idem igitur.* Breui epilogo finem imponit huic 7. cap.

IN CAP. VIII. QVO OSTENDITVR NEC PLVRA NEC PAVCIORA ESSE ATTRIBUTA, QUÀM QUATUOR SUPRÀ EXPOSITA.

POſtquàm enumerauit, & expoſuit quatuor attributorum genera: nunc probat eam enumerationem eſſe ſufficientem, quia nec ſunt plura, nec pauciora, ſed omnia referuntur ad illa quatuor.

1 *Quòd autem.* Inductione probat omnia attributa referri ad quatuor illa ſuprà expoſita. quodcumque enim attributum aliquis proponat, facilè apparebit id eſſe vel genus vel definitionem, vel proprium, vel accidens.

2 *Altera fides.* Quod per inductionem antea probat, nunc probat per ſyllogiſmū diſiunctim hoc modo: Omne attributum aut reciprocatur cum ſubiecto, aut non reciprocatur, ſed latiùs patet. Rurſus horum vtrumque vel eſſentiale eſt, vel accidentale. Quod reciprocatur, & eſt eſſentiale, vocatur Definitio. quod autem reciprocatur, nec eſt eſſentiale, nominatur Proprium. quod verò non reciprocatur, & eſt eſſentiale, appellatur Genus, vel Differentia: Quicquid enim eſſentiale eſt, in definitione ponitur: in definitione autem tantùm ponuntur genus & differentiæ: ſed cap. 4. part. 2. iam differentiam coniunximus cum genere, & retulimus ad problema generis. tandem quod non reciprocatur, & eſt accidentale, dicitur Accidens. Hinc igitur apparet eſſe tantùm quatuor hæc attributa: duo eſſentialia, & duo accidentalia: ſeu duo, quæ reciprocantur, & duo, quæ non reciprocantur: vt ſequens typus oſtendit.

IN CAP. IX. DE CATEgoriis.

HActenus prior attributorum dialecticorum diuiſio ſumpta à ſecundis notionibus, & quadripertita; quia omne attributum vel eſt genus, vel proprium, vel definitio, vel accidens: ſequitur poſterior diuiſio, quæ ſumitur à primis notionibus, nempe diuiſio in decem categorias.

1 *Poſt hæc igitur.* Proponit, quod expoſiturus eſt hoc cap. Ait, *dictæ quatuor differentiæ.* id eſt, definitio, proprium, genus, & accidens, quæ ſunt differentiæ propoſitionum, & problematum. Sed Alexander non agnoſcit verbum *differentiæ.* idcirco notat locutionem Ariſtotelis eſſe conciſam: & ſupplet verbum *differentiæ*, quod nos in noſtris libris habemus. Petrus Victorius libro 18. variarum lectionum, cap. 18 ſcribit hoc verbum διαφοραὶ, abeſſe à ſcriptis exemplaribus; nec putat hoc verbum eſſe ſupplendum, ſed ex proximo repetendum verbum *categoriæ*, id eſt, attributiones. Vtraque lectio & vtraque interpretatio æquè admitti poteſt: quia res eòdem recidit. nam illa quatuor, genus, proprium, &c. poſſunt vocari differentiæ, quia per ea diſtinguũtur propoſitiones & problemata. poſſunt etiam appellari categoriæ, ſiue attributiones; quia conſiderantur vt attributa, quæ dicuntur de ſuis ſubiectis. Ego tamen in omnibus libris ſcriptis reperi hoc verbum διαφοραὶ

2 *Hæc autem ſunt.* Enumerat decem categorias, in quarũ aliqua reperitur quodlibet ex dictis attributis.

3 *Ex his autem.* Ex decem enumeratis categoriis primam exponit, nempe quid eſt: ac docet eam reperiri non ſolùm in ſubſtantia, ſed etiam in accidentibus. nam accidẽtia quoque habent aliquam eſſentiam, & diffinitionem: vtputà albor eſt color diſſipans aſpectum. quotieſcumque enim ſubiectum & attributum ſunt in eadem categoria, adeo vt ſuperius inferiori attribuatur: ſemper attributio eſt eſſentialis; veluti, homo eſt animal, albor eſt color, iuſtitia eſt virtus, cùm autem ſunt in diuerſis categoriis, attributio eſt accidentalis; veluti, homo eſt albus, grammaticus eſt homo.

4 *Quare de quibus.* Concludit ſe expoſuiſſe id quod propoſuit initio cap. 4. id eſt materiam diſputationum dialecticarũ. vnde ait explicandum relinqui, quomodo illius materiæ ac diſputationum copiam habere poſſimus.

IN CAP. X. DE PROPOSITIONE DIALECTICA.

HActenus generaliter expoſuit rationum & diſputationum dialecticarum materiam, id eſt, quatuor illa attributa, & decem categorias, ex quibus propoſitiones & problemata cõficiuntur: deinceps vtens ordine compoſitiuo, agit in hoc capite de propoſitionibus, & in ſeq. cap. de problematibus.

1 *Primùm igitur.* Docendum proponit, quid ſit propoſitio dialectica, & quid ſit problema dialecticum: quia non quæuis propoſitio, nec quoduis problema debet admitti à dialectico.

2 *Eſt autem.* Dialecticam propoſitionẽ definit, & in quatuor genera diuidit. Definitio propoſitionis eſt, interrogatio probabilis, &c. Intellige interrogationem, quæ dat optionem aduerſario, vtrùm malit affirmare, an negare. Veluti, Eſtne mundus æternus, an non? Nam interrogatio quid eſt mundus? vel, quid accidit mundo? non eſt dialectica. Vide c. 11. de Interpr. partic. 2. & 3. Rurſus intellige interrogationem eſſe ab initio, dum dialecticus percontatur, vt reſpõſum ab aduerſario eliciat. poſtquàm enim aduerſarius reſpondit, & ex eo reſponſo dialecticus ſumit propoſitionem, atque extruit ſyllogiſmum: tunc non eſt ampliùs interrogatio, ſed ſumptio eius quod probabile eſt, vt fuit expoſitum lib. 1. Prior cap. 1. partic. 6 Hæc dicta ſint de definitione. Quod ad diuiſionem attinet: genera quatuor ſunt, quorum vnum proponitur in hac partic. reliqua tria in partic. ſeq. Primi generis ſunt propoſitiones probabiles, quia veræ eſſe videntur aut omnibus hominibus, aut pleriſque, aut ſapientibus: ſapientibus, inquam, vel omnibus, vel pleriſque, vel celeberrimis. Hoc tamen poſtremum patitur exceptionem, Niſi opinio alicuius viri celebris abhorreat à communi hominum opinione. Exempli gratiâ, migratio animarum in alia corpora, quam ponebat Pythagoras, aut vxorum & liberorum communio, quam probat Plato, aut nihil moueri, vt affirmabat Zeno, non ſunt probabilia, quamuis celebres Philoſophos habeant auctores. Septimo autem menſe naſci perfectum partum, probabile eſt, quia Hippocrates id affirmat, nec abhorret à communi hominum opinione.

3 *Sunt autem propoſitiones.* Adiungit reliqua tria genera propoſitionũ dialecticarũ,

putat ſe demonſtraſſe in libris de cœlo.

4 *Problemata igitur.* Breui epilogo imponit finem primæ parti huius capitis.

5 *Theſis autem.* Hactenus de problemate: ſequitur de theſi. Theſis longè aliter hîc accipitur; quàm lib. 1. Poſter.cap.2. part.14.ibi namque theſis accipiebatur pro ſpecie principij hîc verò pro ſpecie problematis, id eſt, pro eo problemate, quod aduerſatur opinioni pleriſque probatæ. Harum theſeon duo ſunt genera. Vnum eſt earum, quæ nituntur auctoritate alicuius docti & præſtantis viri, alterum earum, quæ nituntur ratione. In hac particula definit primum genus, & adiungit quædam exempla.

6 *Vel[theſis eſt.]* Dat definitionem & exemplum ſecundi generis. Definitio perſpicua eſt. Exemplum tale eſt: Cùm omnes rectè putent, quicquid eſt aut eſſe factum aut æternum: huic receptæ ſententiæ obiicitur a ſophiſtis; quòd muſicus eſt grammaticus(hoc enim ſupponatur, eũdem eſſe muſicum & grãmaticum) muſicus autem nec factus eſt grammaticus,(vt mox probabo) nec ſemper fuit grammaticus: (ſuppono namque eundem priùs fuiſſe muſicum, & poſtea grammaticum) quare non quicquid eſt; vel factum eſt, vel eſt æternum: quandoquidem muſicus eſt grammaticus, & neque factus eſt grammaticus, neque ſemper fuit grammaticus. Cùm reliquæ partes huius argumenti perſpicuæ ſint: probandum eſt, muſicum non eſſe factum grammaticum. Hoc ita probatur: Si muſicus fieret grammaticus: aut eſſet ſubiectum grammaticę, aut terminus à quo: ſed neque eſt ſubiectum grammaticæ, nec terminus à quo: ergo non fit grammaticus. Maior manifeſta eſt iis qui ſunt verſati in Phyſicis, ſaltem in 1. Phyſ. in quo ponuntur tria principia, materia, forma, & priuatio: & explicatur, aliquid fieri ex aliquo, vel tamquàm ex ſubiecto & materia, ſicuti ſtatua fit ex ære, vel ex contrario: tamquàm ex termino à quo fit motus, vt cùm ex albo fit nigrum. Minor patet: quia muſicus eſt æquè accidens, ac grammaticus: proinde non poteſt eſſe ſubiectum grammatici: ſed vtrumque, id eſt, tam grammatica, quàm muſica, ſunt in homine tamquàm in ſubiecto. Rurſus muſicus non eſt terminus a quo: quia non opponitur grammatico: terminus autem à quo, eſt contrarius termino ad quem: vt cùm fit ex albo nigrum. Vnde ſi conſideremus terminum à quo: dicendum eſt, ex non grammatico fieri grammaticum, non ex muſico fieri grammaticum. Sic probatum eſt, muſicum nec eſſe ſubiectum grammatici, nec terminum à quo: proinde muſicum non fieri grammaticum. Hæc eſt captioſa ratio, qua nititur theſis communi opinioni repugnans. Vt autem breuiter eam ſoluam: diſtinguendum eſt. nam per ſe, muſicus nec fit, nec eſt grammaticus: cùm autem dicitur muſicus eſſe grammaticus: intelligendum eſt, per accidens; quia ſcilicèt homo, cui muſicus accidit, eſt grammaticus. & ſicuti muſicus per accidens eſt grãmaticus, ita etiã per accidẽs fit grãmaticus. nã etiã terminus à quo vel ſumitur per ſe, vel per accidens. & per ſe ex non grammatico fit grammaticus, per accidens, fit ex muſico, id eſt, quatenus illi non grammatico, quem dicebamus fieri grammaticum, accidit vt ſit muſicus. Sophiſta igitur nos decipiebat: quia cùm dicebat muſicum eſſe grammaticum: illa propoſitio erat accipienda per accidens. cùm autem dicebat, muſicum non fieri grammaticum, intelligendum erat per ſe.

7 *Ergo & theſis.* Poſtquàm expoſuit problema ac theſim, deinceps ea confert inter ſe: & oſtendit theſim eſſe ſpeciem problematis. nam problema complectitur non ſolùm theſim, quæ aduerſatur communi opinioni, ſed etiam alias quæſtiones, velut de quibus in neutram partẽ eſt opinio. Primò igitur probat aliquod problema non eſſe theſim. Deinde cùm ait, *quod autem theſis*, probat omnem theſim eſſe problema. vnde apparet, problema eſſe genus theſeos.

8 *Sed ferè nunc.* Docet, ſæpe theſim latè accipi, vt idem ſit quod problema.

9 *Nec verò oportet.* Cùm docuerit eſſe quædam problemata contra receptas ſententias: ne quis hanc doctrinam nimis latè accipiat, & putet quamcumque ſententiam receptæ opinioni contrariam poſſe in quæſtionem rectè deduci, quædam excipit, de quibus dubitari, vel à dialectico diſputari vetat. In hac igitur particula duas conditiones requirit, vt problema rectè inſtituatur, id eſt, vt rectè de aliqua re dubitetur, & diſputetur. Vna conditio eſt, vt is, qui dubitat, non mereatur pœnam: veluti ſi quis dubitet an Deus ſit colendus, vel an parentes ſint diligendi, pœnam meretur. Altera conditio eſt, vt res, de qua quæritur, non ſit ſenſui manifeſta. verbi gratiâ non debet proponi problema, an nix ſit alba, néc ne.

10 *Nec igitur.* Addit alias duas cõditio-

nes, quæ requiruntur in problemate: nempe vt nec facillimè poſſit demonſtrari, nec difficillimè. Nam nimia facultas reddit problema inelegans, & diſputationem infructuoſā, nimia verò difficultas facit, vt veritas dialecticis diſputationibus inueniri non poſſit, adeo vt oporteat confugere ad methodum analyticam & demõſtratiuã. Sicut enim medici extremis morbis adhibent extrema remedia, ita philoſophi debent rebus obſcuriſſimis adhibere maximum demonſtrationis lumen.

IN CAP. XII. DE SPECIEBVS RATIOCINAtionum.

POſtquàm egit de materia diſputationum dialecticarum, id eſt, de propoſitionibus, ex quibus fiunt rationes; & de problematis, de quibus fiunt rationes: conſequenter nunc tractat de ipſis rationibus.

1 *His autem definitis.* Proponit agendum de rationibus dialecticis.

2 *Eſt autem vna.* Duo dialecticarum rationum genera recenſet: ſyllogiſmum, & inductionem.

3 *Ac ſyllogiſmus.* Vult explicare genera illa rationum dialecticarum. ſed quod ad ſyllogiſmum attinet: quia cum iam definiuit cap. 1. inquit definitionem inde eſſe repetendam.

4 *Inductio verò.* Inductionem declarat definitione, & exemplo. Plura de ea vide lib. 2. Prior. cap. 23.

5 *Eſt autem inductio.* Confert inter ſe inductionem ac ſyllogiſmum: & diuerſis rationibus vtrumque inſtrumẽtum alteri præfert. Inductio namque eſt facilior, ideóque apud multitudinem plerumque commodior: ſyllogiſmus verò efficacior, & maiorem vim probandi habet, idcirco apud viros doctos eſt inſtrumentum aptius.

IN CAP. XIII. DE INSTRVMENTIS INVENtionis.

HActenus expoſita eſt materia, ex qua & circa quam diſputationes & rationes dialecticæ verſantur: ſequens huius libri pars in generali inueniendi ratione explicãda conſumitur. Generalem appello eam, quæ eſt communis omnibus problematis, nempe accidentis, generi, proprio & definitioni. Specialis autem inuentionis ratio, quæ ad ſingula problematum genera diſtinctè pertinet, ſequentibus libris enarrabitur.

1 *Genera igitur.* Proponit quatuor organa inuentionis, quæ deinceps ſingillatim ſequentibus capitibus declarabit. Hæc autem ſunt, ſumptio propoſitionum, diſtinctio ambiguorum, inuentio differentiæ, & inuentio ſimilitudinis.

2 *Sed & horum.* Oſtendit reliqua tria organa ad primum quodammodò reduci poſſe: quoniam ex diſtinctionibus, differentiis, & ſimilitudinibus ſumuntur propoſitiones; vt ipſe in contextu perſpicuis exemplis declarat.

IN CAP. XIV. DE PROPOSITIONIBVS SVmendis.

DE primo inuentionis organo, id eſt, de eligendis ac ſumendis propoſitionibus varia præcepta tradit, docens, quænam propoſitiones, & vnde, & quomodo ſint colligendæ, vt habeamus promptuarium quoddam, ex quo tamquàm ex penu, poſſimus de quacumque re propoſita depromere idoneas propoſitiones.

1 *Propoſitiones igitur.* Initiò explicat, quæ propoſitiones ſunt ſumendæ. qua de re dat tria præcepta. Primum præceptum eſt vt eligantur propoſitiones probabiles, id eſt, quæ videtur vel omnibus, vel pluribus, &c. vt ſuprà expoſitum fuit.

2 *Vtile etiam.* Secundum præceptum eſt, vt eligantur propoſitiones ſimiles probabilibus. nam & hæ ſunt aliquo modo probabiles, vt dictum fuit cap. 10. Ait, *& nos videre*, &c. Quæſtio eſt à philoſophis agitata, vtrùm videamus per receptionem imaginum ſeu ſpecierum viſibilium; vt Ariſtoteles cenſet; an per emiſſionem radiorum. Vide lib. de ſenſu & ſenſili, cap. 2. Macrobium lib. 7. cap. 14. Gellium lib. 5. cap. 16. Lactantium de opificio Dei, capite octauo.

3 *Præterea quæcumque.* Tertium præceptum eſt, vt propoſitiones, quæ ſunt plerumque veræ, ſumantur quaſi ſimpliciter & ſemper veræ. Exẽpli gratiâ dicamus, omnia mater

mater amat liberos, non, mater plerumque amat liberos. Ratio huius præcepti eſt: quia aduerſarius fortaſſe nullam habet exceptionem in promptu: ideóq; cogetur propoſitionem ſimpliciter concedere. Vt enim dicitur lib. 8. cap. 8. quotieſcũque proponitur aliqua propoſitio, quæ plerumque reperitur vera, aduerſarius cogitur eã ſimpliciter concedere quaſi ſemper veram, aut exceptionem aliquam afferre.

4 *Eligere etiam.* Hucuſque docuit, quas propoſitiones dialecticus colligere debeat: nũc docet, vnde hę propoſitiones ſint colligendæ: & ait colligi debere nõ ſolùm ex iis quæ dicũtur, id eſt, ex iis quæ viua voce proferuntur, & audiuntur, ſed etiam ex ſermonibus & libris ſcriptis.

5 *Deſcriptiones autem.* Nunc declarat, quomodo propoſitiones à dialectico ſint eligendæ. atque ita præcepta tradit de locis communibus, quos vocant, conſcribendis. Primò dat primum præceptum, vt diuerſa rerum genera ſeparatim notentur: vtputà aliud ſit caput de bono, aliud de amicitia, aliud de voluptate, aliud de animali, aliud de alia re. Secundò cùm ait, *de bono* [*inquam*] dat alterum præceptum, vt initiò ſtatuatur ſubiecti vniuerſaliter accepti definitio. à definitione enim inchoanda eſt omnis diſputatio, vt ait Cic. lib. 1 de officiis & lib. 1. de orat. poſt Platonẽ in Phędro. verbi gratiá in loco cõmuni de bono, priùs ſcribatur quid ſit bonũ: deinde cetera ordine attexantur, veluti quale ſit, & quotuplex. Tertiò, cùm ait, *Annotandæ autem*, adiungit tertium præceptum, vt annotentur ſingulorum claſsicorũ auctorum ſententiæ, id eſt, quod viri docti & celebres de quacumque re ſenſerunt.

6 *Sunt autem.* Quartum præceptum eſt, vt ſeparentur tria ſumma propoſitionũ genera; nempe propoſitiones ethicæ, phyſicæ, & logicæ. Primùm igitur in hac partic. proponit hanc diuiſionem, quam obiter accommodat etiam problematibus. Ait, *vt typo complectar*, id eſt, vt rudi & pingui Minerua explicem: quia non omnia genera recenſet, ſed tantùm præcipua. omittit enim mathematica, metaphyſica, medica, & aliarum artium propria. Ait *partes*, id eſt, ſpecies, vt & Alexander interpretatur. In vno Codice manuſcripto reperi *εἴδη*, id eſt, *ſpecies.* Secundò cùm ait, *Ethica ſunt*: exemplis declarat propoſitiones ethicas. Tertiò cùm ait, *logicæ autem*, ſimiliter explicat propoſitiones logicas. Quartò cùm ait, *phyſicæ verò*, ſimiliter exponit propoſitiones phyſicas. Quintò cùm ait, *Similis* [*eſt*] *ratio problematum*, quod dixit de propoſitionibus, docet producẽdum eſſe ad problemata. Sextò cùm ait, *quales autem*, occupat dubitationem quandam, ac docet, cur tantùm exẽplis ſuprà dicta propoſitionum genera diſtinxerit, non etiam propriis definitionibus. Rationem autem affert: quia difficile eſt ea definire: vnde pro ſubiecto argumẽto ſufficit expoſitio per exempla. Ait, *ſingulæ quas dixi*, id eſt, propoſitiones ethicæ, phyſicæ, & logicæ.

7 *Quod igitur.* Occupat aliam dubitationem ex dictis emergentem. nam ſi dialecticus conſiderat propoſitiones & problemata phyſica, ethica, & logica: non videtur differre à philoſopho, phyſico, & ethico. Reſpõdet Ariſtoteles, eo differre, quòd Philoſophus veritatem quærit, dialecticus probabilitatem. materiâ vero non differunt, id eſt, materia philoſophię ſubiecta, etiam dialecticæ ſubſternitur: quia dialecticus nõ eſt certo rerum generi adſtrictus, ſed de quacumque re probabiliter diſſerit in vtramq; partem. Qua ratione comparatur dialectica rhetoricæ, lib. 1. Rhetor. cap. 1.

8 *Omnes porrò.* Quintum præceptum eſt, vt initiò ſumamus propoſitiones maximè vniuerſales, & methodo diuiſiuâ progrediamur ad particulares. nam per diuiſionẽ ex vna propoſitione vniuerſali fiunt multæ particulares. Exemplum perſpicuum eſt in contextu.

9 *De propoſitionibus.* Breui epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. XV. DE HOMONYMIS DISTINGVENDIS.

TRanſit ad ſecundum inuẽtionis inſtrumentum, id eſt, ad diſtinctionem eorum quæ multis modis dicuntur. Notandum eſt, multiplicitatẽ latiùs patere, quàm homonymiam. nam multiplicia dicuntur nõ ſolùm homonyma, ſed etiam amphibologica, & analoga, & quæ ab vno vel ad vnum dicuntur. Vide lib. ſeq. cap. 3. & lib. 5. Metaphyſ. cap. 2.

1 *Quot modis autem.* Docet, quomodo multiplicitas ac diſtinctio ſit exponenda: & iubet non ſolùm diuerſas verborum ſignificationes proponi, ſed etiam explicari. vtputà nõ ſolùm dicere debemus bonum homonymus dici de virtute, & de eo quod ſanitatem, vel firmam corporis conſtitutionem efficit; ſed etiam oſtendemus virtutem

dici bonum per ſe, reliqua dici bona per aliud, id eſt, quia vim habent efficiendi quod bonum eſt.

2 *Vtrùm autem ſpecie.* In ſequenti parte capitis declarat varios locos, ex quibus multiplicia diſtinguuntur, ſeu multiplicitas manifeſta fit: atque hunc tractatum in hac particula proponit.

3 *Primùm conſiderare.* Explicaturus varios locos, ex quibus multiplicitas diſtingui tur, incipit ab iis locis, qui ſumuntur à contrariis. Primus locus eſt: Cui multa ſunt cōtraria re & nomine diſtincta; id multiplex eſt. Huius loci tria exempla proponuntur in contextu. Primò acutum eſt homonymum: quoniam acuto modò opponitur graue, modò obtuſum. Secundò graue eſt homonymum: quia interdum ei opponitur leue, interdum acutum. Tertiò pulchrum eſt homonymum: quoniam aliàs ei opponitur deforme, aliàs vitioſum. Antequam vlteriùs progrediamur; vt pateat vſus non ſolùm huius loci, ſed etiam omnium locorum topicorum, notandum eſt, hos locos, id eſt, axiomata ſumi in diſputando pro maioribus propoſitionibus, ita vt ſi minor adiũgatur, ſtatim argumentatio perficiatur, & concluſio colligatur. Minorem autem ſupplere facile eſt cùm habeamus maiorem, id eſt, axioma & concluſionem, id eſt, problema. nam in problemate ſeu concluſione habemus vtrumque extremum: in maiore autem propoſitione habemus maius extremũ, & medium terminum. Oportet igitur ex maiori propoſitione repetere medium terminum in minore, & ex problemate aſſumere minus extremum, atque ita perficere minorem. Exempla autem, quæ Ariſtoteles proponit ad ſingulos locos illuſtrandos, ſuppeditant nobis varias minores propoſitiones. ſed noſtrum eſt, in ſingulis diſputationibus pro ſubiecto argumento minores proponere. Verbi gratiá, in hac particula habemus tres ſyllogiſmos dialecticos, qui omnes conſtant ex eadem maiore, ſed diuerſas habent minores, & diuerſas concluſiones. Primus ſyllogiſmus eſt: Quod habet multa contraria re & nomine diſtincta, id eſt multiplex: atqui acutum habet duo contraria re & nomine diſtincta, nēpe graue & obtuſum: ergo acutum eſt vocabulum multiplex. Similiter extruitur ſecundus ſyllogiſmus de graui, & tertius de pulchro.

4 *In quibuſdam autem.* Sequitur ſecundus locus à contrariis, primo non abſimilis. nam eò tantùm differt, quòd in præced. partic. contraria habebant diuerſa nomina; hîc verò non ſunt diuerſa nomina. Locus igitur ita cōcipitur: Cuius cōtrarium eſt multiplex, id quoque eſt multiplex. Exempli gratiá, candidum, quod opponitur fuſco, eſt multiplex; quoniam alia ratione dicitur color candidus, alia ratione vox candida: ergo etiam fuſcum eſt multiplex. Similiter acutum quod opponitur obtuſo, eſt multiplex: quoniam in alia ſignificatione dicitur de magnitudine, in alia de ſapore: ergo etiã obtuſum, eſt nomẽ multiplex. Ait, *hæc enim nominibus*, &c. Senſus eſt, idem nomen, id eſt, *acutum*, tribui tam magnitudinibus quàm ſaporibus, quamuis diuerſa ratione dicatur magnitudo acuta, & ſapor acutus: adeo vt in re tantùm, non etiam in nomine ſit differentia inter acutum quod eſt in magnitudine & acutum quod eſt in ſapore. eadem ratio eſt contrariorum, id eſt, obtuſi quod eſt in magnitudine & obtuſi quod eſt in ſapore. nã magnitudo obtuſa opponitur magnitudini acutæ, & ſapor obtuſus ſapori obtuſo: obtuſum autem quod eſt in magnitudine, & quod eſt in ſapore, licèt diuerſis modis accipiantur, tamen eodem obtuſi vocabulo ſignificantur.

5 *Præterea* [*videndum.*] Sequitur tertius locus à contrariis: quod vna ratione contrarium habet, altera ratione non habet, id eſt, multiplex: vt Ariſtoteles declarat exemplo voluptatis; cui modò opponitur dolor, modò nihil.

6 *Præterea* [*ſpectari.*] Hactenus expoſuit locos à contrariis: ſequuntur loci à mediis, quæ ſunt contrariis interiecta. Primus locus eſt: Contraria, quæ aliàs ſunt mediata, aliàs carent medio, ſunt homonyma. Secundus locus eſt: Cōtraria, quibus non ſemper idem medium interiicitur, ſunt homonyma ſeu multiplicia. Vnum vtriuſque loci exemplum proponitur in contextu. nam candidum & fuſcum ita ſunt contraria; vt, cùm tam colori quàm voci attribuantur, in colore medium habeant Pallidum; in voce autem aut non habeant medium, vt quidam volunt; aut medium ſit Raucum, vt alij affirmant. Probatur igitur homonymia candidi & fuſci ſecundum quorundam ſententiam ex primo loco ſecũdum aliorum ſententiam ex ſecundo loco.

7 *Præterea* [*videndum.*] Sequitur tertius locus à mediis: Contraria, quæ modò plura, modò pauciora media habere compe riuntur, ſunt multiplicia. Exemplum manifeſtum eſt in contextu.

8 *Item in eo.* Hucuſque expoſiti ſunt loci à contrariis, & contrariorum mediis: ſequitur locus à contradicentibus: Quod multiplici contradicit, multiplex eſt.

9 *Præ-*

9 *Præterea in iis.* Sequitur locus à priuantibus: Si horum oppoſitorum (id eſt, quæ opponuntur ſecundum habitum & priuationem) vnum eſt multiplex, etiam alterum eſt multiplex. Hic locus in duos diuidi poteſt: quia vel arguimus ab habitu ad priuationem, vel contrà à priuatione ad habitum. Sed Ariſtoteles in contextu vnum affert exemplum ab habitu ad priuationem. nam ex eo quòd ſentire multifariam dicitur, probat etiam carere ſenſu multifariam dici.

10 *Præterea in caſibus.* Hactenus loci ab oppoſitis: ſequitur locus à coniugatis. Inter coniugata referuntur etiam caſus, vt Ariſtoteles docebit libro ſequenti, cap. 9. Locus ita concipitur: Si vnum ex coniugatis eſt multiplex, etiam reliqua ſunt multiplicia. Hic quoque locus in duo diuiditur. aut enim arguimus à nomine ad caſum; veluti ſi per homonymiam nominis ſalubre, probetur homonymia aduerbij ſalubriter: aut contrà arguimus à caſu ad nomẽ principale; veluti ſi ex homonymia aduerbij iuſtè, probetur homonymia nominis iuſtum. Ait, *conſiderandum*, id eſt, quærenda eſt multiplicitas caſus ad probandam multiplicitatem nominis, vel multiplicitas nominis ad probãdam multiplicitatem caſus.

11 *Spectare etiam.* Sequuntur loci à genere. Primus locus eſt: Quod reducitur ad diuerſas categorias, eſt multiplex: vt exemplo boni, candidi, & acuti Ariſtoteles declarat. Ait, *veluti bonum*, Oſtendit boni homonymiam: quia refertur ad quatuor categorias: actionẽ, qualitatem, quando, & quantitatem. poteſt etiam ad alias categorias referri: vt ipſe Ariſtoteles docet lib. 1. Ethicor. cap. 4. vbi hoc loco vtitur contra ideas Platonicas. Sed quatuor categoriæ exempli gratiã hîc propoſitæ ſufficienter homonymiam oſtendunt. Ait, *Eadem [eſt] ratio acuti.* Acutum eſt homonymum: quia refertur ad tres categorias: actionem, relationẽ, & qualitatem. Ad actionem, quatenus tribuitur voci: vox enim acuta dicitur, quę celeriter aures pulſat. Ad relationem autem, quatenus dicitur de angulo: angulus enim acutus dicitur per relationem ad rectum, id eſt, quia eſt minor recto, vt Euclides lib. 1. de finit. Ad qualitatem verò, quatenus attribuitur gladio, qui ratione figuræ dicitur acutus. figuram enim eſſe ſpeciem qualitatis, didicimus ex libro Categoriarum. cap. 8. Ita hunc locum interpretatur Alexander.

12 *Conſiderare etiam.* Sequitur ſecundus locus à genere: Verbum, cuius ſignificata continentur ſub diuerſis generibus nõ ſubalternis, eſt multiplex. Hic locus à præcedẽti differt eo tantùm, quòd in pręcedẽte cõſideratur genus remotiſſimũ, id eſt, genus generaliſſimum; in hoc autem ſpectatur genus proximum. Ait, *eorum quæ ſub eodem nomine [continentur,*] id eſt, earum rerum, quæ ſignificantur eo nomine, de quo quęritur an ſit homonymum. Ait, *Quod ſi genera.* Cùm dixerit multiplicitatem probari ex diuerſitate generum non ſubalternorum: meritò docet, vnde genera ſubalterna à generibus planè diuerſis diſtinguantur. Ratio inter hæc diſcernendi eſt: quia ſubalternorum definitiones non ſunt omnino diuerſę: heterogeneorum autem ſunt omnino diuerſæ. Hoc declaratur exemplis. nam animal & auis attribuuntur coruo, vt genera ſubalterna. Etenim qui dicit coruum eſſe animal alatum bipes, dicit coruum eſſe auem: & qui dicit coruum eſſe auem, is dicit coruum eſſe animal quoddam. aſinus autem & lapis molaris ſunt heterogenea: quia qui vnum dicit, non propterea alterum dicit.

13 *Conſiderare autem.* Tertius locus à genere, meritò ponitur ordine poſtremus, quia non ſimpliciter ſumitur à genere, ſed à genere contrariorum; ideóque partim dici poteſt locus à genere, partim à contrariis. ſic enim concipitur: Cuius contrarium refertur ad diuerſa genera, id eſt multiplex. Hic locus poteſt in duos diuidi: quoniã hîc quoque conſiderari poſſunt vel genera generaliſſima, vel genera proxima: Cuius enim contrarium refertur ad diuerſas categorias, id eſt multiplex; veluti ſi bonum refertur ad diuerſas categorias, vt ſuprà diximus; etiam malum eſt multiplex, ſiue homonymum. Rurſus cuius contrarium refertur ad diuerſa genera non ſubalterna, in eãdem tamen categoriã contenta, id quoque eſt multiplex.

14 *Vtile [eſt.]* Sequuntur loci à definitione. Cùm autem Ariſtoteles hîc, vt & multis aliis locis proponat pręceptum: nos, vt & antea fecimus, proponemus axioma: idque & in ſequentibus obſeruabimus. cùm enim præceptum erit in contextu: nos id, ſi fieri poterit, conuertemus in axioma. concipiam autem axiomata categoricè, vel hypotheticè, prout videbitur eſſe commodius. Huius particulæ locus hypotheticè ita concipiatur: Si duo coniuncta definiantur ſeparatim, & ſublatis propriis non maneat vtrobique eadem definitio: verbum eſt multiplex. Sententia huius axiomatis ſeu loci eſt

obſcura, ideóque debet exẽplo illuſtrari. De finiantur ſeorſim hęc duo, corpus candidũ, & vox candida: quę appello coniuncta; quia illorum vtrumque conſtat ex ſubiecto & attributo. ſubiectũ enim eſt corpus, aut vox: attributum autem eſt candidum. poſtea ex definitione candidi dematur ea pars, quę eſt propria corporis: & ex definitione vocis candidę tollatur ea pars, quæ eſt propria vocis. Dico; quia non idem erit reliquum in definitione corporis candidi, & in definitione vocis candidæ; inde colligi, candidum homonymῶs attribui corpori & voci: quoniã alia eſt definitio candidi reſpectu corporis, alia reſpectu vocis. Pone corpus candidum ſic definiri, corpus imbutum eo colore qui diſſipat aſpectum: vocem autem candidam definiri, vocem quæ facilè poteſt exaudiri. Iam ex priori definitione aufer corpus, ex poſteriore vocẽ: in illa manebit, illo colore imbutum &c. in hoc autem manebit, quod facilè exauditur. quare cùm hæc duo quæ remanent, ſint diuerſa: apparet, candidum duobus modis definiri, proinde eſſe verbum homonymum.

15 *Sæpe etiam.* Secundus locus à definitione eſt: Si qua pars definitionis eſt multiplex, etiam definitum eſt multiplex.

16 *Præterea* [*videndum.*] Sequitur locus à comparatione: Quod duobus nec æqualiter nec inæqualiter attribuitur, multis modis dicitur. Verbi gratiâ, Candidum dicitur homonymῶs de colore & de voce: quia color & vox ratione candoris comparari nequeunt.

17 *Quia verò.* Sequuntur loci à differentiis. Primus eſt: Illud vocabulum eſt multiplex, quo ſignificantur differentiæ diuerſorum generum non ſubalternorum. vt acutum eſt vocabulum multiplex: quia eſt differentia tam vocis, quàm magnitudinis. diuidimus enim vocem in acutam, & grauem: magnitudinem autem in acutam & obtuſam.

18 *Rurſus videndum.* Secundus locus à differentiis eſt: Quod modò his, modò aliis differentiis diſtinguitur, multiplex eſt. vt color qui eſt in corpore, aliter diuiditur ſeu per alias differentias, quàm color qui eſt in figuris rhetoricis. color igitur eſt verbũ homonymum.

19 *Præterea quia ſpecies.* Vltimo loco proponit locum mixtum à ſpecie & differentia: Quod modò ſignificat ſpeciem, modo differentiam, ſumitur multis modis. vt candidum, quod interdum accipitur pro ſpecie coloris, interdum pro differẽtia vocis.

20 *Quæ igitur.* Breui epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. XVI. DE DIFFERENTIIS INVENIENDIS.

TErtium inuentionis inſtrumentum enarrat, id eſt, differentiarum, quibus res inter ſe diſtinguuntur, conſiderationem.

1 *Mutuas verò.* De differentiis inueſtigandis tria præcepta tradit. Primum eſt, vt quærantur differentiæ eorum quæ ſub eodem genere continẽtur, vt iuſtitiæ & fortitudinis.

2 *Item in diuerſis.* Secundum præceptum eſt, vt conſiderentur differentiæ eorum quæ, licèt non contineantur eodem genere, tamen videntur inter ſe habere aliquam affinitatem, vt ſenſus & ſcientia. Hęc enim partim ſimilia ſunt, partim differunt. vt ſimilia, conſiderabantur, ſuprà cap. 10. part. 4. & cap. 14. part. 2. & alibi ſæpe. diſtinguuntur autem libro 1. Poſterior. cap. 31.

3 *Nam in iis.* Tertium præceptum eſt, vt omittantur ea, quæ plurimùm inter ſe diſcrepant: quoniam eorum diſcrimen eſt euidens, nec vlla diſquiſitione eget.

IN CAP. XVII. DE SIMILITVDINE CONSIDERANDA.

HOc capite explicat Philoſophus quartũ inuentionis inſtrumentum, de quo ſimiliter varia præcepta tradit.

1 *Similitudo verò.* Primum præceptum eſt, vt ex diuerſis generibus ſimilia conferantur per particulam *ad.* veluti, Quam rationem habet ſcientia ad ſcibile, eandem habet ſenſus ad ſenſibile.

2 *Item vt alterum.* Secundum præceptum eſt, vt ex diuerſis generibus ſimilia conferantur per particulam *in.* Exempla perſpicua habes in contextu.

3 *Maximè autem.* Tertium præceptum eſt, vt maximè nos exerceamus in eorum quæ maximè differunt ſimilitudinibus eruendis. vbi enim maior eſt difficultas, ibi maior exercitatio requiritur.

4 *Conſideranda autem.* Quartum præceptum eſt, vt notentur ſimilitudines etiam eorum, quæ ſub eodem generecontinentur, vt hominis, equi, & canis.

IN

IN CAP. XVIII. DE VTILITATE DICTORVM inſtrumentorum.

POſtquàm expoſuit quatuor inuentionis organa, conſequenter eorum vſum & vtilitatem declarat. non explicat tamen vſũ primi organi, id eſt, ſumptionis propoſitionum: quia per ſe eſt conſpicuus, cùm propoſitiones ſumere oporteat ad ſyllogiſmos cõficiendos.

1 *Conſiderare autem.* Secundi inſtrumẽti, quod eſt multiplicium diſtinctio, quatuor vtilitates declarat. Prima eſt, quòd inde faciliùs intelligitur, quid ſit id de quo diſputatur.

2 *Ad id etiam.* Secunda vtilitas eſt: quia per hanc diſtinctionem fit, vt diſſeratur de rebus, non de vocabulis. Etenim ſi verbum multiplex in alio ſenſu accipiatur ab opponente, in alio à reſpondente: nulla erit inter eos de re controuerſia, ſed tantùm de nomine.

3 *Vtile etiam.* Tertia vtilitas eſt, ne captioſis argumentationibus fallamur, quas per diſtinctionem ſoluere poſſumus. Quarta eſt, vt paralogiſmis ſeu captionibus poſſimus, ſi neceſſitas nos vrgeat, alios, qui diſtinguendi artem ignorant, fallere.

4 *Hoc autem.* De quarto ſecundi inſtrumenti vſu, quem modò expoſuimus, id eſt, vt alium paralogiſmo ſeu captioſa argumentatione fallamus, duo notat. Primò hoc non habere locum in iis omnibus, quæ multis modis dicuntur; ſed tum demum, cùm propoſitio aliqua alio modo accepta, vera eſt, alio modo falſa. vtputà hæc propoſitio, Omnis canis latrat, de quadrupede eſt vera, de piſce vel ſydere falſa. qui igitur cõceſſit omnem canem latrare, niſi diſtinguere valeat, decipi poterit, quaſi cogatur fateri ſydus vel piſcem latrare. Adde, quod Ariſtoteles docuit lib. 1. Poſterior. cap. 12. pa. 10. huiuſcemodi paralogiſmos non ita habere locum in mathematicis, vt in diſputationibus.

5 *Sed hic modus.* Secundò notat huiuſmodi paralogiſmos magis conuenire ſophiſtæ, quàm dialectico, idcóque vitandos eſſe à dialectico, niſi ſumma neceſſitate vrgeatur.

6 *Differentias autem.* Tranſit ad tertium organum, id eſt, inuentionem differentiarum, cuius duas vtilitates proponit.

7 *Ad ſyllogiſmos.* Declarat primam vtilitatem, vt ſcilicet poſſimus extruere ſyllogiſmos, quibus probemus aliquid eſſe idem, vel diuerſum: quia ſi differunt, non ſunt idem: ſi non differunt, ſunt idem.

8 *Ad cognoſcendum.* Declarat ſecundam vtilitatem, vt cognoſcamus quid ſit. quid enim res ſit, definitione explicatur: definitio autem conſtat genere & differentiis.

9 *Similitudinis autem.* Tranſgreditur ad quartum inſtrumentum, quod eſt ſimilitudinum conſideratio: eiúſque tres vtilitates proponit.

10 *Ad inductiuas.* Exponit primam vtilitatem: quia ex particularibus ſimilibus colligimus vniuerſale per inductionem.

11 *Ad ſyllogiſmos.* Enarrat ſecundam vtilitatem, quæ pertinet ad ſyllogiſmos hypotheticos: quia ſi quid de re ſimili rei propoſitæ probare poſſumus, id ex hypotheſi de re propoſita probauimus. Exempli gratiâ probandum ſit contrariorum eandem eſſe ſcientiam. ſi mihi deſit terminus, quo hoc probem; habeam autem medium ad probandum contrariorum eſſe eundem ſenſum: primùm hypotheticè ſic argumentabor: Si idem eſt contrariorum ſenſus; eadem eſt contrariorum ſcientia: atqui illud eſt verum: ergo & hoc. deinde illud eſſe verum, probabo categoricè. Fundamentum ergo meæ argumentationis eſt ſimilitudo ſcientiæ & ſenſus.

12 *Ad definitiones.* Declarat tertiam vtilitatem ad definitiones pertinentem: ac docet, ex ſimilib⁹ colligi genus, quod in rei propoſitæ definitione ponendum eſt. Primùm autem in hac partic. hoc declarat in iis quæ continentur ſub vno genere ſynonymo: vt homo, equus, leo, continentur ſub animali. Deinde in ſeq. partic. loquetur de genere analogo. Ex hac particula notandum eſt, cùm in definitione inueſtiganda quæratur primo loco genus, in eo quærendo ad duo eſſe reſpiciendum. Primò vt attribuatur in quæſtione quid eſt. Deinde vt inter huiuſcemodi attributa ſit maximè vniuerſale. Exempli gratiâ homini in quæſtione quid eſt, attribuitur animal, rationale, mortale: ſed animal eſt genus; quia latiùs patet, quàm rationale, & mortale.

13 *Similiter autem.* Quòd ſuprà docuit de iis quæ continentur ſub genere ſynonymo, nunc declarat in iis quæ referũtur ad idem genus analogum: vt tranquillitas maris, & ſerenitas aeris referuntur ad quietem. Ergo hîc quoque ſimilitudinis inuentio valet ad conſtituendum genus.

Omnes enim ſpecies, ſiue ſynonymæ, ſiue analogæ in ſuo genere conueniunt. In fine particulæ ait, *ad commune vtriuſque genus*, id eſt, ad principium, quod eſt genus vnitatis & puncti. Ait, *referre*. ſubaudi vnitatem & punctum.

14 *Inſtrumenta igitur*. Epilogo concludit hoc caput de quatuor generalibus inuentionis inſtrumentis. In quo epilogo duo ſignificat. Primò ſe expoſuiſſe hæc quatuor inſtrumenta, nempe cap. 13. 14. 15. 16. & 17. Deinde ſe expoſuiſſe horum inſtrumentorum vtilitatem, quod Ariſtoteles præſtitit hoc capite.

IVLII PACII A BERIGA IN LIBRVM II. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

SVPERIORE libro expoſuit Ariſtoteles ea, quæ communia ſunt omnibus problematibus dialecticis: deinceps verò enarraturus ſingillatim locos cuiuſque problematum generis proprios, incipit à problemate accidentis, quod omnium eſt ſimpliciſſimum, & imperfectiſſimum. nam accidens tantùm ineſt in ſubiecto: genus autem & proprium & definitio aliquid amplius notant: vt eſſentiam, vel reciprocationem. Vnde hoc ſecundo libro Philoſophus ſimul conſiderat quæſtionem an ſit, & quæſtionem an accidat; veluti an homo ſit albus, vel an albor accidat homini: traditque locos ad vtramque quæſtionem pertinentes. Exempli gratiâ primus locus erit, Quod eſt rei genus vel proprium vel definitio, ei rei non accidit: qui locus non probat non eſſe, ſed probat non eſſe accidens: vt putà probat animal non accidere homini, quia eſt genus hominis, ſed non probat hominem non eſſe animal. Secundus autem locus, Quod nulli ſpeciei ineſt, generi non attribuitur: veluti quod de nulla animalis ſpecie dicitur, de ipſo animali non dicitur: hic (inquam) locus probat ſimpliciter non eſſe. veluti ſi nulli animalis ſpeciei immortale attribuitur, hinc probatur nullum animal eſſe immortale. Illud quoque non eſt ignorandum, poſſe eundem locum diuerſis modis proponi. cùm enim dicitur (exempli gratiâ) locus à contrariis: hæc eſt nota quam vulgo differentiam maximæ appellant, vt ſuperiore libro expoſui. quòd ſi dicamus, videndum an contrarium multis modis dicatur: hic locus eſt præceptum, quo iubemur videre, &c. vt inde eruamus argumentum, ſi verò dicamus, Cuius contrarium multiplex eſt, id etiã eſt multiplex: aut, Si huic cõtrariũ dicitur multis modis, etiam hoc eſt multiplex: hoc eſt axioma (vulgò à ſcholaſticis appellatur maxima) vel categoricum, vel hypotheticum. Ariſtoteles igitur hoc ſecũdo libro ſub præcepti forma ferè omnes locos tradit. Nos autem vbique notam adiungemus, & axiomata quoque cõcipiemus, vbicumque axiomata concipi poterunt, quò perfectior ſingulorum locorum notitia habeatur.

IN CAP. I. CONTINENS QVASDAM PRAEMVNITIONES ſeu protheorias.

PRiuſquàm locos accidentis declaret, quædam hoc capite præmunit.

1 *Problematum autem*. Prima præmunitio ſeu protheoria eſt, Problematum alia eſſe vniuerſalia, alia particularia. Particulariũ appellatione intellige etiã indefinita. De ſingularib. diſputari nõ ſolet, alioquin & ipſa poſſent appellatione particulariũ contineri.

2 *Sunt autem*. In hac particula continentur duæ præmunitiones. Secunda præmunitio eſt, Epicherematũ ſeu dialecticorũ argumentorũ alia adſtruere, alia euertere ipſũ problema. Tertia præmunitio eſt: Qui loci ad vniuerſale adſtruendũ vel euertendũ valent; iidẽ quoque particulare adſtruunt, vel refellũt. veluti ſi probas omne animal viuere, probas etiam aliquod animal viuere. & ſi probas nullum animal eſſe immobile, ſimul probas non omne animal eſſe immobile. Ait, *vtrique problematum generi*, id eſt, vniuerſalibus & particularibus problematis. Ait, *ea*. ſubaudi ἐπιχειρήματα dialectica.

3 *Primùm*

3 *Primùm igitur.* Quarta præmunitio eſt, in primis declarandos eſſe locos, qui vniuerſaliter euertunt; quia ſunt maximè vniuerſales, & maximè vtiles. Theſes enim plerumque affirmant,eáſque conantur opponentes euertere. iam autem diximus, quibus locis euertitur vniuerſale,iiſdem refelli etiam particulare.

4 *Difficillimè autem.* Sequitur quinta præmunitio,conuerſionem in pronunciatis accidentalibus minùs habere locum,quàm in genere, proprio,& definitione. Conuerſionem hìc intellige, cùm ex pronunciato ſumente initium ab attributo fit pronunciatum ex iiſdem terminis ſumens initium à ſubiecto. veluti ſi hoc pronunciatum, animal attribuitur homini, conuertatur hoc modo,homo eſt animal.talis enim conuerſio fieri poteſt, quotieſcumque attribuitur genus,vel proprium, vel definitio. quando autem accidens attribuitur, modò licet ita conuertere,modò non licet. nam rectè dices alborem attribui cygno, vel ineſſe cygno: rectè etiam dices cygnum eſſe album.ruſus rectè dices alborem ineſſe AEthiopi, non tamen rectè dices Æthiopem eſſe album: quia non ſimpliciter albor ineſt AEthiopi,ſed ſecundum quid: eſt enim albus dentes, non ſimpliciter albus. vnde ad probandum aliquid eſſe tale, non ſufficit in problemate accidentis, ſi probetur illud ei ineſſe. Differentiæ rationem inter accidens & cetera attributa Ariſtoteles hanc affert: quia reliqua attributa aut omnino inſunt, aut omnino non inſunt: accidens autem poteſt partim ineſſe, partim non ineſſe: quod cùm euenit, ſubiectum ab accidente non poteſt ſimpliciter denominari.

5 *Definire etiam.* Sequitur ſexta præmunitio, Duo eſſe problematũ vitia, nempe falſitatem, & inuſitatum loquendi modum. Falſitas eſt: veluti ſi affirmetur omnem voluptatem eſſe bonam. Vitium autem inuſitatæ locutionis aliquando eſt apertum; vt cùm aliquis platanum vocauit hominem, id eſt, appellatione hominis ſignificauit platanum: interdum eſt obſcurius; vt cùm Stoici dicunt ſolum ſapientem eſſe liberum, vel diuitem. Niſi enim mentiuntur, aliter accipiunt liberum, vel diuitem,quàm ab aliis accipi ſoleat.

IN CAP. II. QVO CONTINENTVR VARII LOCI PROBLEmatum de accidente.

INcipit explicare locos pertinentes ad problema accidentis.

1 *Vnus igitur.* Primus locus ſumitur à diſtinctione attributorum. Generale axioma eſt: Quod alio quopiam modo ineſt, non eſt accidens. Hoc axioma ſub ſe continet tria axiomata magis ſpecialia:ex quibus quilibet accipere poterit, quod intelliges ſibi eſſe vſui pro ſubiecto argumento. Vnum eſt, quod maximum habet vſum, vt Ariſtoteles docet in contextu, Genus non accidit ſpeciei. Alterum eſt, Proprium non eſt accidens. Tertium axioma eſt, Definitio non accidit definito. Explicans hunc locum Ariſtoteles, Primò proponit præceptum, vt ad hunc locum reſpiciamus refellendi problematis causâ. Ait *vnus*,id eſt primus. Ait, *alio quopiam modo*, id eſt, vel vt genus,vel vt proprium,vel vt definitio. Ait, *acceperis*: ſubaudi, qui theſim defendit. Secundò cùm ait, *Maximè autem*, oſtendit errorem potiſſimùm committi in generibus, qui pro accidẽtibus accipiuntur. nam in proprio, & definitione minùs ita errare contigit. Tertiò cùm ait, *Accidit igitur*, docet committi dictum errorẽ duobus modis. Vnus eſt, cùm exprimitur nomen accidentis: veluti, Iuſtitiæ accidit virtus:vel, Iuſtitiæ accidit vt ſit virtus. Alter modus eſt, cùm ſpecies denominatur à genere: vt, Albor eſt coloratus. genus enim ſpeciei debet attribui ſynonymos, non paronymos, attributio verò paronyma eſt accidentis de ſubiecto. vnde qui dicit alborem eſſe coloratum, quamuis non faciat expreſſè mentionem accidentis,tamen vi ipſa dicit colorem accidere albori: quod falſum eſt;quia color eſt genus alboris.

2 *Alius locus.* Sequitur ſecundus locus, qui ſumitur à ſpeciebus ſubiecti. Intellige ſubiectum problematis. Hic locus continet quatuor axiomata, quorum duo valent ad refellendum, duo ad confirmandum. Primum axioma eſt, Quod nulli ſpeciei ineſt,falſò attribuitur generi. Secundum,Quod alicui ſpeciei non ineſt,falsò tribuitur generi. Tertium, Quod omnibus ſpecialibus ineſt,rectè tribuitur generi. Quartum, Quod pleriſque ſpeciebus ineſt, rectè tribuitur generi. Hoc vltimum axioma patitur exceptionem, niſi aduerſarius oſtendit id alicui ſpeciei non ineſſe. Explicans hunc locum Ariſtot. initiò proponit præceptum:cuius tres ſunt partes. Primò igitur ponit primam huius præcepti partẽ, reſpiciendum eſſe ad ea, quibus ſubiectum problematis attribuitur. Ait,*dictũ eſt*, ſubaudi in theſi ſeu problemate, contra quod:

diſputatur. Secundò cùm ait, *cõſiderare autẽ*, adiũgit ſecũdã præcepti partẽ, reſpiciendũ eſſe ad ſpecies ſubiecti, non ad indiuidua; quia hęc ſunt infinita, vt Porphyrius docuit c 2.part.33. Ait igitur *infinita*, id eſt, indiuidua. Ait, [*ſic*] *enim magis*, id eſt, certiori methodo vtetur: Ait, *in paucioribus*: quia multò pauciores ſunt ſpecies, quàm indiuidua. Tertiò cùm ait, *Oportet autem*, ponit tertiam præcepti partem, vt diuiſiuâ methodo progrediamur à ſuperioribus ad inferiora, id eſt, à generibus ad ſpecies. Ait, *vſque ad indiuidua*: Si hæc verba accipiantur (vt cum ſcholaſticis loquar) excluſiuè, appellatione indiuiduorum ſignificabuntur ſingularia. ſi incluſiuè: indiuidua dicentur, quæ ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ. hæ namque interdum appellantur indiuidua, quatenus non poſſunt diuidi in ſpecies inferiores. Quartò cùm ait, *veluti ſi oppoſitorum*, data exempla explicat dilucido exemplo, in quo diſſeritur contra hanc theſim, Omnium oppoſitorum eadem eſt ſcientia. Quintò cùm ait, *Similis ratio*, docet eandem methodum eſſe obſeruandam, cùm diſputatur contra theſim negantem; veluti. Nullorum oppoſitorum eadem eſt ſcientia. Hoc ideo addit: quia ſuprà propoſuerat exemplum theſis affirmãtis, omnium oppoſitorum eſſe eandem ſcientiam. Sextò cùm ait, *Hic autem locus*, oſtẽdit hunc locum tam ad confirmandum, quàm ad refellendum problema valere. Quod quidẽ patet ex axiomatis à me antea notatis: quia duo valebant ad cõfirmandũ, duo ad refellendũ. Ait, *probata diuiſione*. i. enumeratis ſpeciebus ſubiecti, hoc enim argumentum eſt, quod vulgò appellatur à ſufficienti partium enumeratione.

3 *Alius locus.* Tertius locus eſt à definitione ſubiecti, vel attributi. Intellige ſemper ſubiectum vel attributum problematis. Hic locus continet duo axiomata. quorum primum eſt, Quod non conuenit definitioni ſubiecti, falsò attribuitur ſubiecto. Alterum, De quo definitio attributi falsò dicitur, de eodem ipſum quoque attributum falsò dicitur. Hunc locum explicans Philoſophus, Primò præcipit, vt expendamus definitionem attributi vel ſubiecti, vel vtriuſque. Secundò cùm ait, *veluti ſi* [*problema*,] traditum præceptum ſeu locum declarat tribus perſpicuis exemplis. Tertiò cùm ait, [*Oportet*] *etiam ſumere*, præcipit, vt, ſi ex definitionibus ſubiecti & attributi nondũ appareat, vtrùm theſis ſit vera, an falſa; vlteriùs definiendo progrediamur, & expendamus definitiones ſingulorum membrorum in primis illis definitionibus, id eſt, in definitione ſubiecti, & in definitione attributi poſitorum. Exempli gratiâ ſit problema, contra quod volo arguere, Voluptatem eſſe ſummum bonum. Vt argumentum inueniam, conſidero definitionem ſubiecti, nempe voluptatem eſſe motionem lenem. nondum percipio, vtrùm problema ſit verum, an falſum; necdum mihi ſuppetit argumentum contra theſim. pergo igitur: & quia motio ponitur in definitione voluptatis, expẽdo definitionẽ motionis. quid eſt motio? actus imperfectus. Iam hinc habeo argumentum, quo probem voluptatem nõ eſſe ſummum bonum: quia ſummum bonum non eſt actus imperfectus; voluptas autem eſt actus imperfectus, ſi quidem voluptas eſt motio, motio verò eſt actus imperfectus. Eadem ratio valet in definitione attributi.

4 *Præterea ex problemate.* Quartus locus eſt ab obiectione, quæ vulgò appellatur inſtantia. Hic nulla ſunt axiomata, ſed tantùm eſt præceptum. Ariſtoteles igitur primò præcipit, vt problema conuertamus in propoſitionem, ac deinde obiiciamus. obiectio namque ſuggerit argumentum. Ideo autem mutatur problema in propoſitionem: quia obiectio definitur propoſitio propoſitioni contraria, lib 2. Prior. cap. 26. Exemplo hunc locum illuſtremus. Sit problema. Omnis voluptas eſt bona. volo hoc problema impugnare: ſic igitur concipiam propoſitionem dialecticam, Eſtne omnis voluptas bona? vel, omnis voluptas eſt bona. deinde huic propoſitioni obiiciam, meretriciam voluptatem non eſſe bonam, atque hinc ſumam argumentum contra problema, & ita diſputabo: Nulla meretricia voluptas eſt bona: atqui omnis meretricia voluptas eſt voluptas: ergo non omnis voluptas eſt bona. Secundò cum ait, *Hic autem locus*, docet hunc quartum locum materiâ eundem eſſe cum ſecundo, ſed modo ſeu formâ ab eo differre. Materiâ hi loci conueniunt: quia vtrique reſpiciunt ad ſpecies ſubiecti. nam & ex cap. 26. lib. 2. Prior. didicimus obiectionem ſumi à ſpeciebus ſubiecti. quę obiectio facit quartum locum. Similiter in partic. 4. huius cap. ſecundum locum ſumebamus à definitione ſubiecti. Formâ autem ſeu modo hi loci differunt: quia cùm vtimur ſecundo loco, primùm diuidimus ſubiectum in ſpecies: deinde conſideramus ſingulas ſpecies, vt videamus, an in aliqua problema falſum reperiatur: cùm autem vtimur hoc quarto loco, non facimus vllam diuiſionẽ, ſed ſtatim quærimus aliquod

aliquod particulare, quod obiiciamus. Præterea hic mutamus problema in propoſitionem; ibi vero manet problema.

5 *Præterea definire.* Sequitur quintus locus ab auctoritate vulgi vel ſapientum ductus. cõtinet autem duo axiomata. Vnũ eſt, Loquendum, vt multa loquuntur. Alterum. Sentiendum, vt ſapientes ſentiunt. Hunc locum explicans Philoſophus, Primò præcipit, vt definiamus, quænã ſint dicenda cum vulgo, & quæ cum ſapientibus. Intellige ſequendum vulgus, quod ad vim & vſum vocabulorum attinet, ſequendos autem ſapientes, quod ad rerum naturam, vim, & poteſtatem. Secundò cum ait, *Hoc autem vtile*, docet hunc locum valere tãm ad confirmandum, quàm ad refutandum; prout ſcilicet auctoritas ſapientum, aut vulgi, vnde argumentum ducitur, vel cum problemate conſentit, vel ei repugnat. Tertiò cùm ait *veluti quod in*, perſpicuis exemplis hunc locum declarat, ac docet, quæ ſint dicenda cum vulgo, & quænam cum ſapientibus.

IN CAP. III. DE LOCIS PERTINENTIBVS AD EA QVAE multis modis dicuntur.

HOc caput duos locos continet, alterũ ab homonymis alterum ab iis quæ alio modo multipliciter dicuntur.

1 *Præterea ſi.* Sextus locus, huius capitis primus, ſumitur ab homonymis. Hic nulla ſunt axiomata, ſed tantùm præcepta. Explicans Ariſtoteles hunc locum, Primò generaliter præcipit, ſi quod vocabulum in theſi ſit homonymũ, nec poſſimus theſim quocumque modo acceptam infirmare: vt in eam ſignificationem quæ refelli poteſt, noſtra argumenta dirigamus. veluti ſi theſis ſit, canem latrare: vt eam impugnemus, argumentabimur de cane piſce, vel ſydere. nã ſi de quadrupede diſſeramus, non poterimus theſim refutare. Primò hunc locum proponit. Ait, *poſitum ſit.* ſubaudi, in theſi ſeu problemate. Ait, *ambo.* ſupponit duas tantum eſſe ſignificationes verbi homonymi: ideóque ait *ambo.* Sed eadem eſt ratio, vbi ſunt plures ſignificationes, vt ipſe Ariſtoteles paulò pòſt notabit. Secundò cum ait, [*Hoc*] *autem* [*loco*] *vtendũ* [oſtendit huius loci tum demum eſſe vſum, cum homonymia latet. Tertiò cùm ait, *hic autem modus*, docet valere hunc locum tam ad confirmandum, quàm ad refellẽdum problema. Quartò cùm ait, *verùm infirmanti*, oſtendit, aliter eſſe vtendum hoc loco ad refutandum, aliter ad confirmandum. Infirmamus enim categoricę: quia problema erat vniuerſale: proinde vno membro infirmato euertitur; ſiue ſit affirmans, ſiue negans. Confirmamus autẽ hypotheticè: quia probato vno particulari nõ probamus vniuerſale, niſi ex hypotheſi, quia ſupponamus, vt in eo quod confirmamus ſe res habet, ita & in reliquis ſe habere. Vide exemplum in contextu. Ait, *priùs ex confeſſò accipere*, id eſt, hypotheticè ex conuentione & conſenſu aduerſarij. Quintò cùm ait, *Hoc verò non ſemper*, monet, ne in confirmando problemate vtamur hac via & ſyllogiſmo hypothetico, niſi cùm deſtituimur argumẽto communiter & de omnibus categoricè probante. Ratio eſt: quia propoſitio hypothetica eſt multò infirmior, & ex conſenſu aduerſarii pendet, qui non tenetur cõcedere, vt in vno res habet, ita habere in omnibus: veluti, ſi anima humana eſt immortalis, omnes animas eſſe immortales. itaque lõgè melius eſt, ſimpliciter & categoricè probare omnem animam eſſe immortalem.

2 *Si verò multis.* In ſuperiori partic. locutus eſt de homonymia latente: nũc autẽ docet, quid faciẽdum ſit, cùm homonymia eſt manifeſta. Ac primo præcipit, vt diſtinctione adhibita vtrumq; diſtinctionis mẽbrum probemus, aut refutemus. Secundò cùm ait, *veluti ſi quod de et*, datum præceptũ illuſtrat exemplo. Tertiò cùm ait, *Quod ſi nequeunt*, dat alterũ præceptũ, vt, ſi argumẽta nõ ſuppetũt de vtroq; diſtinctionis mẽbro, de vno probemus, & indicemus diuerſã eſſe alterius rationem. Quartò cùm ait, *Eadem ratio*, quod dixit de iis quæ bifariã accipiuntur, producit ad ea quæ dicuntur pluribus modis, putà tribus, vel quatuor. ſemper enim eſt eadem ratio.

3 *Rurſus* [*conſideranda.*] Septimus locus, huius capitis ſecundus, præcedenti ſimilis, ducitur ab iis quæ multifariam, non tamẽ homonymos dicũtur, quales sũt orationes amphibologicę, vt, Aio te Æcida Romanos vincere poſſe. Eſt.n. amphibologia in oratione vt homonymia in dictione. Hic locus nulla habet axiomata, ſed tãtùm pręcepta. Primò Ariſtoteles præcipit, vt ad hęc reſpiciamus, quæ multis modis dicũtur non homonymos. Secundò cùm ait, *veluti ſcientia*, hunc locũ declarat exemplo huius problematis, Contrariorum eadem eſt ſcientia. Tertiò cùm ait, *Diuidere autem*, præcipit, vt eatenus diſtinguamus & ſubdiſtinguamus, quatenus nobis vtile eſt: ea vero mem

bra, quę sūt nobis inutilia, id eſt, in quibus non poſſumus probare quod volumus, prętermittamus. vtputà ſi probandum nobis ſit contrariorum eandem eſſe ſcientiam, conſiderabimus iuſtum & iniuſtum, albū & nigrum, & cetera eiuſmodi contraria, quæ in eandem ſcientiam cadunt; omittemus autem notum & ignotum; quia cùm ignoti non ſit ſcientia, horum contrariorū prolatio nobis noceret. In ſummâ, diſtinctionē eius quod dicitur multis modis, referre debemus ad cauſæ noſtræ vtilitatem. Quartò cùm ait, *Et in his quoque*, monet hoc ſecundum præceptum in iis quæ latent, locum habere, vt etiā ſuprà monuit de loco ab homonymis. Quintò cùm ait, *Quinetiam hoc*, docet huius loci vſum eſſe nō tantùm in exemplo ſuprà allato, in quo quęrebatur, an cōtrariorum eſſet eadem ſcientia: ſed generalem in omnibus problematis, in quibus dicitur hoc eſſe huius, vtputà medicinam eſſe ſcientiam ſalubrium, cupiditatem eſſe rerum concupiſcibilium; vel non eſſe huius, vt phyſicam non eſſe ſcientiam rerum immobilium. Sextò cùm ait, *vtilis autem*, oſtendit hunc locum valere potiſſimùm in relatis. quod enim huius eſſe, vel non eſſe dicitur, ad hoc refertur. Ait *fere*: quia poteſt dici aliquid eſſe alicuius, nec tamen eſſe relatum: vt hæc manus dicitur Socratis manus; nec eſt in categoria relationis, ſed ſubſtantiæ, vt didicimus ex c. 7. Categoriarum.

IN CAP. IV. CONTINENS VARIOS LOCOS.

HOc capite traduntur quatuor loci, quos ſingillatim explicabo.

1 *Praeterea vtilis*. Octauus locus, huius capitis primus, à mutatione nominis, nulla habet axiomata. Ariſtoteles autem hūc locum declarans, Primò præcipit, vt, ſi quod nomen in problemate obſcurum ſit, mutetur in nomen notius. Secundò cùm ait, *veluti [ſi] pro exquiſito*, datum præceptum illuſtrat duobus exemplis. Tertiò cùm ait, *cùm enim notius*, rationem affert eiuſdē præcepti, quoniā hac ratione fit, vt faciliùs argumentemur. Quartò cùm ait, *Eſt autem hic*, docet hunc locum prodeſſe tam confirmanti theſim, quàm refutanti.

2 *Vt autem probetur*. Hæc partic. continet duos locos, alterū à genere ſubiecti, alterum à ſpecie ſubiecti. Initio huius particulæ declarat Ariſtoteles nonum locum, huius capitis ſecundum, à genere ſubiecti, qui coanguſtatur ad problema An duo cōtraria ſint in eodem ſubiecto. Ne intelligas, actu & omnino eādē ratione ſimul in eodem ſubiecto contraria ineſſe: hoc enim eſt planè impoſſibile. ſed triplici expoſitione hoc dictum defendere poſſumus. Primò contraria dici poſſunt eidem ineſſe poteſtate, non actu: quo modo in animali ineſſe rationale & irrationale, docebat Porphyrius cap. 3. partic. 16. Secundò dici poſſunt ineſſe alternatim, non coniunctim: vt numerus eſt par vel impar, & linea eſt recta vel inflexa, lib. 1. Poſterior. cap. 4. partic. 4. & 7. Tertiò dici poſſunt ineſſe ratione diuerſarum ſpecierum ſubiectarum: vt albor & nigror inſunt animali: quoniam albor ineſt cygno, nigror coruo. Hęc poſtrema expoſitio maximè cōuenit huic locò. Scias tamen has expoſitiones cōcurrere: vt & in ſuprà dictis exēplis. nam animal dici poteſt rationale & irrationale vel poteſtate, vel alternatē, vel ratione diuerſarum ſpecierum. Eadem eſt ratio aliorum exemplorum. Sed nihilominùs illa expoſitio ſemper eſt afferenda, quæ magis quadrat. Iam verò huius loci affert Ariſtoteles præceptū, vt ſcilicet reſpiciamus ad genus ſubiecti: & addit exemplū ſenſus ac iudicij, in quo inſunt duo contraria, rectitudo & peccatum. aut enim rectè ſētimus & iudicamus, aut peccamus. Axiomata hìc duo eſſe videntur: vnū affirmatiuum, Contraria, quę inſunt generi, inſunt etiam ſpeciebus: alterū negatiuū, Quę contraria generi non inſunt, ea nec ſpeciebus inſunt. Sed prius axioma eſt fallax. nā rationale & irrationale attribuūtur animali; non tamen homini, quia homo non eſt irrationalis. Poſterius axioma eſt certius, vt ipſe Philoſophus mox docebit.

Ait, *eidem*. ſubaudi, ſubiecto. Ait *ad genus*. ſupple, ſubiecti problematis. Ait, *qui enim ſentit, iudicat aliquo modo*. Supple, ſed & qui intelligit, iudicat: ergo iudicare eſt genus, cuius ſpecies ſunt intelligere & ſentire. Secundò cùm ait, *Contrà etiam*, declarat decimum locum, huius capitis tertium, à ſpecie ſubiecti, qui æquè ac pręcedens coanguſtatur ad problema, quo quæritur an cōtraria ſint in eodem ſubiecto. Hìc quoque videntur eſſe duo axiomata: alterum affirmatiuum, Contraria quæ inſunt ſpeciei, inſūt etiam generi: alterum negatiuum, Contraria quæ non inſunt ſpeciei, non inſunt generi. Sed prius axioma eſt verum: poſterius eſt fallax, vt Philoſophus mox docebit. Hìc ergo Ariſtoteles præcipit vt reſpiciamus

clamus ad ſpeciē ſubiecti. & proponit axioma illud affirmatiuum: Contraria quæ inſunt ſpeciei, inſunt etiam generi. & adiungit exemplum ſcientiæ quæ eſt ſpecies, & diſpoſitionis quę eſt genus. cùm enim ſciētia ſit bona, vt phyſica; vel mala, vt *necromantica*: etiam diſpoſitio eſt bona, vel mala. Tertiò cum ait, *Ac prior quidem*, confert inter ſe duos locos proximè expoſitos: & docet, ſi velimus confirmare, id eſt, probare, contraria ineſſe eidem ſubiecto, arguendum eſſe à ſpecie ad genus, non à genere ad ſpeciem. Quartò cùm ait, *At ſi adhibeantur,*] pergit in eâdem collatione, ac docet, ſi velimus refutare, id eſt, probare contraria eidem non ineſſe, arguendum eſſe à genere ad ſpeciem, non à ſpecie ad genus.

3 *Quia verò neceſſe*. Vndecimus locus, huius capitis quartus, à ſpeciebus attributi, continet ſex axiomata, id eſt, tria affirmantia, & tria negantia. Primum axioma eſt: Cui attribuitur ſpecies, eidem attribuitur genus. veluti ſi homo eſt albꝰ, eſt coloratus. Secundū, Quod habet ſpeciē, habet etiā eius ſpeciei genꝰ. veluti qui habet grāmaticam, habet ſcientiam: & qui habet vinum, habet rē potabilem. Tertiū, Quod denominatur à ſpecie, denominatur etiam à genere. verbi gratiâ, qui à grammatica dicitur grammaticus, etiam à ſcientia dicitur ſciens. Quartum, Cui nulla ſpecies attribuitur, eidem nec genus attribuitur. veluti ſi nec eſt homo, nec leo, nec equus nec bos, &c. certe non eſt animal. Quintum, Quod nullam ſpeciem habet, id nec ſpecierum genus habet. veluti qui neque grammaticam habet, neque muſicam, neque aliam ſpeciem ſcientiæ, is non habet ſcientiam. Sextum, Quod à nulla ſpecie denominatur, id nec à genere denominatur. vtputà qui nec à grāmatica dicitur grammaticus, nec à muſica muſicus. &c. is à ſcientia ſciens dici nequit. Hunc locum explicans Ariſtoteles, Primò tradit præceptum, quod & ratione confirmat & exemplo illuſtrat. Præceptum eſt, vt reſpiciamus ad ſpecies attributi. Ratio eſt: quia ſi quid attribuitur generi, attribuitur etiā ſpeciei: & quod habet genus, habet etiam ſpeciem: & quod denominatur à genere, denominatur etiam à ſpecie. Hęc ratio declaratur exēplo, in quo ſcientia eſt genus, grammatica & muſica ſunt ſpecies. Exemplum autem, quo locus exponitur, eſt hoc problema, Anima mouetur. impugnaturus enim hoc problema, cōſiderare debet, an aliqua ſpecies motus animæ conueniat. Secundò cùm ait, *Hic autem locus,* oſtendit hunc locū valere & ad problema confirmandum, & ad infirmandum.

3 *Cui verò*. Duodecimus locus, huius capitis quintus, à definitione ſumi videtur; & idem eſſe cū loco tertio. Ego hos duos locos ſic diſtinguo. In tertio ponitur definitio ſubiecti, vel accidentis, & ex illa arguitur contra theſim. ſed in hoc duodecimo diriguntur argumenta contra ipſam definitionem ex aliquo illorum locorum, qui ad definitiones pertinent, & libro 6. explicabuntur. Sit (exempli causâ) hæc theſis, Infinita eſſe æqualia. ex tertio loco ſic contra hanc theſim argumentabor: Æqualia ſunt, quę communis menſura totidem vicibus accepta metitur: atqui ea quæ ſūt infinita, communis menſura totidem vicibus accepta nō metitur: ergo quę ſunt infinita, non ſunt æqualia. Quod ſi velim vti loco duodecimo, commutabo theſim, & loco definiti accipiam definitionē, quaſi theſis ita concepta ſit, infinita habent communem menſurā quæ totidem vocibus accepta, ea metitur. Nam qui dicit eſſe æqualia, dicit ea habere communem menſuram, quæ ſic ea metitur, ſi quidem hæc eſt æqualium definitio. deinde ex locis exponendis lib. 6. nitar euertere hanc definitionem, vel aliquā eius partem. Sicut igitur argumentum à definitione ſumptum, differt ab argumēto contra definitionē allato: ita differt tertius locus ab hoc duodecimo. proinde nullū axioma hic eſt quærendum: ſed eſt tantùm præceptum de mutanda diſputatione accidentis in diſputationē de definitione; quia faciliùs eſt euertere definitionem, quàm accidens. Ex his intelligere poſſumus alteram horum locorum differentiam. nā tertius tam ad confirmandum, quàm ad refellendum valet: hic autem duodecimus tantùm ad refellendum: quādoquidem definitio faciliùs quidē euertitur, quàm accidēs, ſed difficiliùs adſtruitur, vt Ariſtoteles docebit lib. 7. cap. vlt. Ait, *quæ ſunt vel eſſe videntur*. Exempli causâ, ſi problema ſit, Infinita eſſe æqualia; & duæ ſint, aut eſſe videantur definitiones æqualium: (id eſt, quę nec ſunt maiora nec minora: & quæ communis menſura metitur) expendam vtramque definitionem; & quæram, vtra mihi ſit vtilis: cúmque prior definitio non poſſit mihi eſſe vſui, accipiam poſteriorem. Ait, *Aduerſus definitiones facilior ſit argumentatio*. Hoc explicabitur dicto cap. vlt. lib. 7.

3 *Conſiderare autem*. Decimuſtertius locus, huius capitis ſextus, ſumitur ab antecedentibus: & decimusquartus, huius capitis ſeptimus, à conſequentibus. Ad illum lo-

cum pertinet axioma: Si verum eſt antecedens, verum eſt etiam conſequens. Ad hũc pertinet axioma: Si falſum eſt conſequens, falſum eſt etiam antecedẽs. Hæc duo axiomata ſunt fundamenta ſyllogiſmorum hypotheticorũ, quibus arguitur à poſitiòne antecedentis ad poſitionem conſequentis, (veluti ſi eſt homo, eſt animal: atqui eſt homo: ergo eſt animal) aut ab euerſione conſequentis ad euerſionẽ antecedẽtis: (veluti ſi eſt homo, eſt animal: atqui nõ eſt animal: ergo nõ eſt homo) quapropter his locis vtens, commodiſſime argumentabitur ex hypotheſi. Hos locos enarrans Ariſtoteles primò proponit præceptũ, vt reſpiciamus ad antecedentia problematis, & ad conſequentia problematis. Ait, *propoſitum eſt*. ſubaudi in problemate, ſeu theſi. Secundò cùm ait, *Confirmare igitur*, horum locorum differentiam declarat; & oſtẽdit locum ab antecedẽtibus valere ad confirmandum, locũ autem à conſequẽtibus valere ad infirmandum.

6 *Præterea ad tẽpus*. Decimusquintus locus, huius capitis octauus, à tẽpore ductus, habet hoc axioma: Quod aliquãdo nõ ineſt: id nec neceſſariò, nec ſimpliciter ineſt. Huius loci affert Ariſtoteles præceptum, & duo exempla perſpicua.

IN CAP. XV. QVO EXPLICANTVR LOCI A translatione diſputationis.

DVos locos hoc capite declarat, quibus diſputatio à problemate ad aliudquid piam transfertur, quò magis opponens abundet argumentis.

1 [*Eſt*] *præterea*. Decimusſextus locus, huius capitis primus, ſumitur à trãſlatione diſputationis, quæ fit à problemate ad propoſitionem. Hunc locum enarrans Philoſophus, primò ait, eum eſſe ſophiſticum, propterea quòd eo ſophiſtæ ſæpe vtũtur. omiſſo enim principali problemate, de alia re diſſerunt, ad quam transtulerunt diſputationem. Non eſt tamen ſemper ſophiſticus: ſed tum demum, cùm tranſlatio ſiue iuſta cauſa fit, id eſt, cùm tranſlatio diſputationis nec eſt neceſſaria, nec videtur neceſſaria; alioqui eſt locus dialecticus. Secundò igitur Ariſtoteles cùm ait, *hoc autem interdum*, vt oſtendat hunc locum non eſſe ſemper ſophiſticum, diuidit tranſlationẽ diſputationis in tria genera. aut enim eſt neceſſaria: aut videtur neceſſaria: aut nec eſt, nec videtur neceſſaria. Priora namque duo genera videntur dialectica: tertium genus eſt ſophiſticum. Tertio cùm ait, *Neceſſarium* [*eſt*,] explicat primum tranſlationis genus: ac docet neceſſariam tranſlationẽ tũc eſſe, cùm reſpõdẽs negat aliquid, quod ad impugnãda theſin valet. Hoc autẽ cùm duobus modis accidat, hîc declarat primũ modũ, id eſt, cùm opponẽs petit aliquid ſibi cõcedi, vnde extructurus eſt ſyllogiſmum; ſed id à reſpondente confeſtim negatur, priuſquàm conficiatur ſyllogiſmus. Quartò cùm ait, *Similiter etiam*, exponit alterum modum, id eſt, cum poſt ſyllogiſmum extructum ac theſi oppoſitum, reſpondens negat aliquã propoſitionem, ad quam fit trãſlatio diſputationis, quia probanda eſt ab opponente. Hoc caſu dicitur fieri abductio; de qua lege cap. 25. lib. 2. Prior. quocirca contra ſcriptorum & editorum librorum conſenſum hic legendum, ἀπαγωγὴν, nõ ἐπαγωγὴν, id eſt, *abductionem*, non *inductionem*: & paulò pòſt legendum ἀπαγωγῆς, nõ ἐπαγωγῆς. Aut ſi placet retinere vulgatam lectionem: quam etiam Alexãder ſequitur, oportet accipere ἐπαγωγὴν αὐτὶ τῆς ἀπαγωγῆς: tuncque malim interpretari *adductionem*, quàm *inductionem*; quoniã idẽ eſt abducere & adducere, videlicèt ab vno ad alterũ ducere. Quintò cùm ait, *Videtur autẽ*, declarat ſecũdum trãſlationis genus: ac docet tranſlationem neceſſariã videri, cùm reſpõdẽs negat id, quod ad impugnandam theſim valere videtur. Hîc quoque duo ſunt modi; aut enim nondũ eſt factus ſyllogiſmus: aut ſyllogiſmus iam eſt extructus, & theſi oppoſitus: vt ſuprà dicebamus de tranſlatione neceſſaria. Sextò cùm ait, *Reliquum* [*eſt*,] exponit tertium trãſlationis genus: & docet trãſlationẽ nec eſſe, nec videri neceſſariam, cũ id negatũ eſt, quod reuera ad theſim non pertinet. inde enim nõ redarguitur reſpondẽs, niſi per accidẽs, quatenus id negauit, quod negare non debebat, cũ ad rem nõ faceret. Si igitur opponens id probauit, reſpondẽtem redarguit, ſed theſim non confutauit. Ait, *nec neceſſarium*. ſubaudi, ad infirmãdam theſim. Ait, *aliter*, id eſt, ſalua theſi, proinde per accidens. Ait, *Parelencho*. Parelenchus, vel parexelenchus differt ab elencho, vt paralogiſmus à ſyllogiſmo. Itaque non eſt verus elenchus, cum non refellat theſim, ſed eſt parelenchus Sophiſticus. Septimò cùm ait, [*Herũ*] *quos dixi*, ex dictis colligit dúo præcepta

cepta ad rationem diſſerendi pertinentia; quorum prius ſpectat ad opponentem, poſterius ad reſpondentem. Primùm igitur opponenti præcipit, vt ... tractationis genus ... quam ſophiſticum, & dialecticum nō côueniens. Deinde cùm ait, *Quo circa debet*, reſpōdēti præcipit, ne moroſè neget quæcumq; proponūtur ab opponēte: ſed ea concedat, quæ nō faciunt contra theſim; concedat (inquam) non vt vera, ſed vt ad theſim pertinentia.

2 *Præterea quicunque*. Decimusſeptimus locus, huius capitis ſecūdus, ducitur à tranſlatione diſputationis ad ea quæ problemati conſequentia ſunt. Hic locus iam fuit expoſitus cap. præced. part. 10. & 11. Sed hîc repetitur, quia nunc in eo ſpectatur trāſlatio diſputationis, quæ tranſlatio ſuprà non fuit conſiderata. Primò Ariſtoteles declarat vim huius loci. Secundò cùm ait, *Sed cavere*, declarat eiuſdē loci vſum, ac monet ne trāſferamus diſputationē ad ea, de quibus difficiliùs diſputare poſſum*, quàm de problemate; ſed ad ea de quibus faciliùs poſſumus argumentari. nam hoc modo officimus aduerſario: illo autem modo noſmetipſos impedimus.

IN CAP. XVI. CONTINENS VARIOS LOCOS.

HOc caput cōtinet quatuor locos, quos ſingillatim cū Ariſtotele enarrabo.

1 *Quibus autem*. Decimusoctauus locus, huius cap. primus, à diſiunctione ſumptus, continet duo axiomata de oppoſitis immediatis. Primum axioma eſt: Si vnum ineſt, alterum nō ineſt. veluti, ſi eſt dies, nō eſt nox. Secundum axioma eſt: Si alterum non ineſt, neceſſe eſt alterū ineſſe. veluti, ſi non eſt dies, eſt nox. Hunc locum explicās Philoſophus, primò declarat, in quibus hic locus valeat, id eſt, vbi neceſſe eſt duorum immediatorum alterum eſſe, alterum non eſſe: veluti, neceſſe eſt aut eſſe diem, aut noctem: item neceſſe eſt numerum eſſe parē, vel imparem. Ait, *vt hominis*. vide cap. 10. Categoriarum, part. 8. & quæ ibi notaui. Secundò cùm ait, *Hoc autem conuerſim*, declarat huius loci vſum: & oſtendit eum valere tam ad refellendum, quàm ad confirmandum. Duo namque hîc oſtendimus eſſe axiomata: vnum negans, quo refellitur: alterum affirmans, quo adſtruitur. Ait, *ad ambo*, id eſt, & ad confirmandum, & ad refellendum.

2 *Inſuper* [*oportet*.] Decimusnonus locus, huius capitis ſecundus, ab etymologia ſumptus, cōtinet vnum axioma: Ea verbi interpretatio debet accipi, quæ conuenit etymologiæ vocabuli. Huius loci perſpicua exempla ſunt in contextu.

3 *Quoniam autem*. Vigeſimus locus, huius capitis tertius, à rerū diuiſione quadā quadrimembri ſumitur. alia nemq; ſemper ſunt, vt cygnus ſemper eſt albus, coruus ſemper eſt niger: alia ſunt plerūque, vt mater diligit liberos: alia rarò, vt mater odit liberos: alia temere in vtramuis partem accidunt, vt Socratem ambulare, vel ſtare. Hic locus continet duodecim axiomata, id eſt, terna de ſingulis membris diuiſionis, quæ omnia ad reprehendendum valent. De eo igitur quod ſemper eſt, tria ſunt axiomata. Primum: Quod eſt ſemper, nō eſt plerumque. Secundum, Quod eſt ſemper, non eſt rarò. Tertium, Quod eſt ſemper, non temere in vtramuis partem accidit. De eo quod eſt plerūque, ſimiliter ſunt tria axiomata. Primum, Quod eſt plerumque, nō eſt ſemper. Secundum, Quod eſt plerumque, nō eſt rarò. Tertiū, Quod eſt plerumque, non æque eſt & non eſt. De eo quoque quod eſt rarò, tria ſunt axiomata. Primū, Quod eſt rarò, non eſt ſemper. Secundum, Quod eſt rarò, non eſt plerumque. Tertium, Quod eſt rarò, non æquè eſt & non eſt. Item de eo quod æquè in vtramque partem accidit, tria ſunt axiomata. Primum, Quod ita accidit, non eſt ſemper. Secundum, Quod ita accidit, non eſt plerūque. Tertium, Quod ita accidit, non eſt rarò. In his axiomatis concipiēdis dixi, *ſemper eſſe*, cùm Ariſtoteles dicat *neceſſario eſſe*: quoniā hæc duo pro eodem accipio. Explicans hunc locum Ariſtoteles conſiderat ſingulas theſes, quibus aliquod ex ſuprà dictis axiomatis opponi poteſt. confundit enim mēbra ſuprà dictæ diuiſionis. Primò igitur, allatā eâ rerum diuiſione, reprehendit theſes, quæ non diſtinguūt inter id quod eſt ſēper & id quod eſt plerumque, aut rarò. Ait, *plerumque*. ſub hoc membro tacitè continetur oppoſitū, id eſt, quod rarò fit. Sic lib. 1. Prior cap. 13. part. 5 & alibi paſſim apud Ariſtotelē. Ait, *poſitū ſit*. ſubaudi, in theſi, de qua diſſeritur. Secundò cùm ait, *Itidem & ſi id*, reprehendit theſes non diſtinguentes inter id quod rarò accidit: & id quod ſemper, aut plerumque fit. Tertiò cùm ait, *Sed & ſi* [*quis*,] reprehendit theſes ſimpliciter conceptas de eo quod non ſemper eſt. Simpliciter conceptas intellige: quia nec additur particula *ſemper*, nec *plerumque*, nec *ra-*

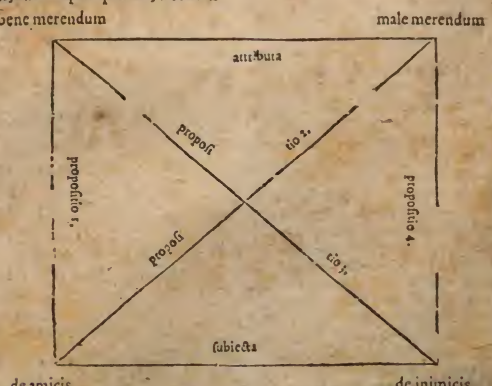
...nec dicitur æquè in vtramque partem accidere, ... citer eſſe dicitur, veluti, Liberi à patre exhered... ... improbi.

4 *Præterea[videndum.]* Vigeſimus ... mus locus, huius capitis quartus, à polyonymis ſumptus, continet hoc axioma, Idē ſibi ipſi accidere nequit. Ariſtoteles hunc locum declarat præcepto, & exemplo. Præceptum eſt, vt videamus, an in theſi ponatur aliquid accidere ſibi ipſi, hoc eſt, an ſubiectum & attributum theſeos eandem rem ſignificent. Exempli causâ proponuntur, voluptas, gaudium, iucunditas, & lætitia, quæ vocabula idem ſignificant, licet à Prodico ſophiſta diſtinguerentur, dum voluptatem diuidebat in gaudium, iucunditatem, & lætitiam: quam diuiſionem refert Plato in Protagora.

IN CAP. VII. QVO TRADVNTVR LOCI A CONTRARIIS.

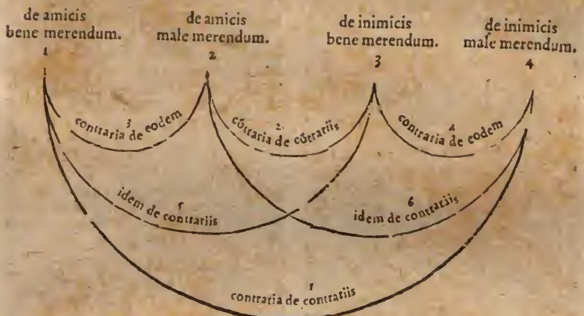
Sequuntur à cōtrariis loci quatuor, quos diſtinctè enarrabimus.

1 *Quoniam autem.* Vigeſimus ſecundus locus, huius capitis primus, à coniunctione contrariorum ductus, continet tot axiomata, quot ſunt contrariorum συζυγίαι, id eſt, ſex, quæ poſtea enarrabuntur. Decla... hunc locum Ariſtoteles, Primò proponit præceptum, ... variis contrariorum coniunctionibus (ſex enim mo... contraria coniungi docet, ſed quatuor tantùm modis induci contrariet...tem) eâ vtamur, quæ nobis eſt commodior ad confirmandum, vel infirmandum. Secundò cùm ait, *Sex igitur modis*, docet ſex eſſe coniunctiones contrariorum. ſunt enim quatuor termini; quorum duo, vt amici & inimici, habent rationem ſubiecti; reliqui duo, vt bene mereri & malè mereri, habent rationē attributi: & vt duo priores ſunt inter ſe cōtrarij: ita etiā opponuntur duo poſteriores inter ſe. Horum autem terminorum coniunctione fiunt quatuor propoſitiones: quia duo attributa cum duobus ſubiectis coniungi poſſunt quatuor modis. Sunt autem quatuor propoſitiones hæ: Prima, de amicis bene merendum: Secunda, de amicis malè merendum: Tertia, de inimicis bene merendum: Quarta, de inimicis malè merendum: vt in ſequenti diagrammate intueri licet.

Iā hæ quatuor propoſitiones ſunt à nobis cōſiderandæ. Dicimus igitur cū Ariſtotele has propoſitiones ſex modis cōiungi poſſe: quorum modorum, quatuor faciunt cōtrarietatem, reliqui duo minimè. Primus modus eſt, ſi cōiungātur propoſitio prima & quarta, nempe de amicis bene mereri, & de inimicis malè mereri. Secundus modus coniungit ſecundam propoſitionem & tertiam, nēpe de amicis male mereri, & de inimicis bene mereri. In his duabus cōiugationibus non eſt contrarietas, ſed ea duo ſecundum Ariſtotelem cōueniunt eiſdē moribus. nam viri boni & prudētis eſt, de amicis be-

cis bene mereri, & de inimicis male: quæ erat prima ſyzygia. hominis autem mali & prudentis eſt, de amicis male mereri, & de inimicis bene mereri: quæ eſt ſecunda ſyzygia. ergo in his duabus cõiugationibus nulla eſt contrarietas. In ſequentibus autem erit contrarietas ſeu repugnantia. Tertius modus eſt, qui coniungit primam & ſecundam propoſitionem, id eſt, de amicis bene & de inimicis malè. Quartus modus coniungit tertiam & quartam; id eſt, de inimicis bene, & de inimicis malè. Quintus modus coniungit primam & tertiam, id eſt, de amicis bene, & de inimicis bene. Sextus & vltimus modus coniungit ſecundam & quartam, id eſt, de amicis male mereri, & de inimicis malè. In prima coniugatione attribuuntur duo contraria, id eſt, bene mereri & male mereri, duobus contrariis, id eſt, amicis & inimicis. ſimiliter & in ſecunda. in tertia autem conſiderantur duo contraria: id eſt, bene mereri & male mereri de vno ſubiecto, id eſt, de amicis. in quarta ſpectantur duo contraria in eodem ſubiecto, id eſt, in inimicis. in quinta conſideratur vnum attributum, id eſt, bene mereri, de duobus contrariis, id eſt, de amicis & de inimicis. in vltima conſideratur vnum attributum, id eſt, male mereri, de iiſdem contrariis, id eſt, amicis & inimicis. Hæc autem omnia in ſequenti typo dilucide apparent.

Tertiò cùm ait, *Primæ igitur*, oſtendit primam ſyzygiam ſeu coniunctionem primæ propoſitionis & quartæ; nec non ſecũdam, id eſt, coniunctionem ſecundæ propoſitionis & tertiæ, non continere in ſe vllam cõtrarietatem. Quartò cùm ait, *Reliquæ autem*, oſtendit in reliquis quatuor ſyzygiis eſſe contrarietaté, id eſt, inter propoſitiones primam & ſecundã, inter tertiam & quartam, inter primam & tertiam, inter ſecundam & quartam. Quintò cùm ait, *Conſtat igitur*, docet cuilibet ex quatuor illis propoſitionibus duas eſſe cõtrarias. ratio eſt: quia quælibet propoſitio conſtat ex ſubiecto & attributo: proinde ſumi poteſt alia propoſitio, quę vel ſubiectũ, vel attributũ, vel vtrũque cõtrarium habeat. ſed iam in tertio huius particulæ membro Ariſtoteles docuit eam propoſitionem non eſſe contrariam, quæ vtrumque terminum contrarium ſumit. reſtant igitur duæ cõtrariæ, id eſt, quæ habet contrarium attributũ, vel contrariũ ſubiectum. Sic primæ propoſitioni repugnant ſecunda & tertia, non quarta: ſecũdæ prima & quarta, non tertia: tertiæ prima & quarta, non ſecunda: quartæ ſecunda & tertia, non prima. Sextò cùm ait, *Vtrumque igitur*, cõcludit, ſi theſis referatur ad vnam ex quatuor illis propoſitionibus, ſumendum eſſe argumentum ex ea propoſitione, quæ theſi repugnat. Quoniam igitur docuimus cuilibet ex quatuor illis propoſitionibus eſſe duas propoſitiones contrarias: hinc ſuppetunt duo argumenta. Verbi gratiâ ſi theſis ſit, De amicis eſt malè merendum: cõtra eã argumẽtabimur, vel quia de amicis eſt bene merendũ, vel quia de inimicis eſt malè merendum, neq; cõuenit eodem modo eſſe affectum erga amicos & erga inimicos. Axiomata ſpecialia multa hîc concipi poſſunt ſed generaliſſima ſunt tria, vnũ ex prima & ſecunda ſyzygia, alterum ex tertia & quarta, tertiũ ex quinta & ſexta. Primũ axioma eſt; Cõtrariorũ cõtraria ſunt attributa, tã aiẽtia, quàm negantia. Aientia vt ex prima ſyzygia, Si de amicis eſt bene merẽdum

de inimicis eſt malè merēdum. Negātia: vt ex ſecunda ſyzygia, Si de amicis non eſt male merendum, de inimicis nō eſt bene merendum. Secundum axioma eſt: Eidem ſubiecto contraria attributa non cōueniūt: vt ex tertia coniunctione, Si de amicis eſt bene merendum, non eſt de amicis male merēdum: item, Si de amicis non eſt male merendū, eſt igitur bene merendū: & ex quarta, Si de inimicis eſt male merendum, non eſt de eis bene merēdū: rurſus, Si de inimicis nō eſt bene merēdū, eſt igitur male merendum. Tertium axioma eſt: Idem attributum contrariis ſubiectis non cōuenit: vt ex quinta ſyzygia, Si bene merēdum eſt de amicis, non eſt bene merēdum de inimicis: & ex ſexta, Si malè merendum eſt de inimicis, non eſt malè merendum de amicis. Hæc omnia axiomata accipe, non vt neceſſaria, ſed vt probabilia. eiuſmodi enim ſunt problemata dialectica.

2 *Præterea ſi quid.* Vigeſimus tertius locus, huius capitis ſecundus, à poſitione contrarij, habet vnum axioma vtile ad refellendum, Contraria nō poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Poteſt etiam axioma ita concipi: Id in ſubiecto non ineſt, cuius contrarium in eo ſubiecto ineſt. vel hypothetice hoc modo, Si ex duobus contrariis vnum in ſubiecto ineſt, alterum non ineſt.

3 *Aut an tale.* Vigeſimus quartus locus, huius capitis tertius, à conſecutione contrariorum, ſimilis eſt præcedenti, & continet vnum axioma vtile ad refellendum: quod axioma ita concipitur: Id non ineſt, quo poſito contraria reperientur in eodem ſubiecto. Ariſtoteles hunc locum enarrans, primò tradit præceptum, vt videamus an theſim conſequatur poſitio cōtrariorum. Deinde præceptum illuſtrat exēplo huius theſeos, Ideæ ſunt in nobis. hac enim theſi poſitā, ſequitur ideas ſimul eſſe mobiles & immobiles, item ſenſibiles & intelligibiles. Differt hic locus à præcedente. nam in pręcedente theſis ponebat vnum ex contrariis, opponens autem probabat ineſſe alterum contrarium: hîc verò neutrum contrarium in theſi exprimitur; ſed qui theſim poſuit, ducitur ad hanc abſurditatem, vt cogatur fateri duo cōtraria ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

4 *Rurſus ſi poſitum.* Vigeſimus quintus locus, huius capitis quartus, à ſubiecto contrarij, continet duo axiomata. Primum eſt negans: Quod nō poteſt recipere vnum ex contrariis, nec alterum recipere poterit. Secundum eſt affirmans: Quod poteſt vnum ex contrariis ſuſcipere, poteſt etiam alterum recipere. Hunc locum declarans Ariſtoteles, primò tradit pręceptum, nempe ſi in theſi affirmatur aliquod accidēs de ſubiecto, vt videamus an contrarium accidens poſſit eſſe in eodem ſubiecto: rationemque huius præcepti affert, quia idem ſubiectum contraria ſuſcipere poteſt, vt de ſubſtantia dictum fuit cap. 5. Categor part. 21. Ait, *poſitum eſt.* ſubaudi, in theſi. Secundò cùm ait, *veluti ſi odium,* hunc locum propoſito perſpicuo exemplo illuſtriorem reddit. Tertiò cùm ait, *Similis eſt ratio,* adiūgit alterum nō minus elegans exemplum. Quartò cùm ait, *Qui igitur refellit*, docet, quatenus hic locus valeat ad infirmandum problema: & ait, hoc loco vtēdū eſſe quemadmodum dictū eſt, id eſt, vt per eum probetur accidens non ſolùm nō ineſſe, ſed etiam non poſſe ineſſe in ſubiecto. veluti ſi facultas concupiſcibilis non eſt ſcientiæ capax, in ea nec eſt, nec eſſe poteſt ignorātia. Quintò cùm ait, *Confirmantiautem*, declarat vim huius loci in problemate confirmando. per hunc enim locum probamus eſſe poſſe, non probamus eſſe actu. veluti ex eo quòd facultas rationalis recipit ſcientiam, probamus in eadem eſſe poſſe etiam ignorantiam. Quocirca maiorem vim habet hic locus ad refellendum, quàm ad confirmandum.

IN CAP. VIII. DE LOCIS AB OPPOSITORVM CONSECUTIONE.

HOc capite explicantur quatuor loci, prout quatuor ſunt genera oppoſitorum: nempe contradicentia, contraria, priuantia, & relata. Ab horum igitur oppoſitorum conſecutione ducuntur argumenta. Sed obſerua duplicem conuerſionem hoc capite conſiderari, alteram directam, alteram inuerſam. Directa eſt, cùm terminorum ordo nō mutatur; veluti, fortitudo eſt virtus, ergo ignauia eſt vitium. Dico nō mutari ordinem terminorum: quia ſicut ſubiectum vnius propoſitionis opponitur ſubiecto alterius propoſitionis, vt ignauia fortitudini, ita attributum opponitur attributo, vt vitium virtuti. Inuerſa eſt, cùm terminorum ordo mutatur: veluti, homo eſt animal, ergo quod non eſt animal, non eſt homo. quod enim in priori propoſitione erat ſubiectum, in poſteriori eſt attributum: & quod in illa erat attributum, in hac fit ſubiectum. In ſum-

In ſumma autem docebit Ariſtoteles, in contradicentibus obtinere conuerſionem inuerſam, in contrariis verò plerumque directam.

1 *Quoniã autẽ.* Vigeſimus ſextus locus, huius capitis primus, à contradicentiũ conſecutione, continet duo axiomata. quorum primum eſt, In quibus terminis vera eſt affirmatio, in iiſdem vera eſt negatio inuerſa. Alterum eſt. In quibus terminis vera eſt negatio, in iiſdem vera eſt etiam affirmatio inuerſa. Sit exemplum primi axiomatis. Homo eſt animal, ergo non animal non eſt homo. Sit exemplum ſecundi axiomatis: Quod non eſt animal, non eſt homo: ergo quod eſt homo, eſt animal. Vides in his exemplis inuerti ordinem terminorum: ita vt ex ſubiecto fiat attributum, & ex attributo ſubiectum. Primum axioma valet ad refellendum, alterum ad confirmandum. Atque hinc commodiſſimè extruuntur ſyllogiſmi hypothetici. Hunc locum declarans Philoſophus, primò proponit præceptum, vt videamus an poſſimus hac inuerſa contradictionis conſecutione vti ad refutandum, vel adſtruendum. Secundò cùm ait, *Accipere autem*, per inductionem probat, hãc contradicentium conſecutionem inuerſo terminorum ordine rectè fieri: directò autem factam non valere. Tertiò cùm ait, *patet igitur*, ex allatis exemplis colligit hunc locum valere tam ad confirmandum, quàm ad infirmandum. Ait, *ad ambo*, id eſt, & ad confirmandum, vt in poſtremo illo exemplo poſito in contextu, ſi non iucundum nõ eſt honeſtum, certè honeſtum eſt iucundum; & ad refutandum, vt in reliquis exemplis. Ait, *ordine commutato*, id eſt inuerſo ordine terminorum, ita vt quod in affirmatione eſt ſubiectum, in negatione ſit attributum; & retrò quod in illa eſt attributum, in hac ſit ſubiectum.

2 *In contrariis.* Vigeſimus ſeptimus locus, huius capitis ſecundus, à contrariorum conſecutione, continet duo axiomata. Primum eſt: Si contrarium contrario nec directò nec ordine inuerſo eſt cõſequens, etiam termini problematis ſunt tales vt alter alteri non ſit conſequens. Cõtraria intellige & attributo & ſubiecto problematis. Exempli gratiâ, propoſita ſit hæc theſis, Voluptatem eſſe fugiendam. contra hanc theſim poſſumus argumentari: quia nec dolor eſt optãdus, nec quod eſt optandum eſt dolor. Alterum axioma eſt: Si contrarium contrario eſt conſequens, etiam attributum problematis ſubiecto eſt conſequens. Exempla ſubiicientur in contextu. Horum duorum axiomatum prius valet ad refellendũ, poſterius ad confirmandum. Hunc igitur locum enarrans Ariſtoteles, primò proponit præceptum tam adſtruenti, quàm refellenti, vt videlicet ad hunc locum reſpiciat. Secundò cùm ait, *Accipere autem*, oſtendit hunc locum inductione confirmari, quemadmodum & præcedentẽ locum confirmauit. Tertiò cùm ait, *directò* [*ſit*,] dat exemplũ conſecutionis, per quam adſtruimus. hoc exemplum eſt conſecutionis directæ. Quartò cùm ait, *Inuerſo autem ordine*, dat alterum exemplum conſecutionis adſtruentis inuerſæ. Quartò cùm ait, *Rarò autem*, docet plerumque conſecutionem directam eſſe, rarò inuerſam. Quintò cùm ait, *Quòd ſi, nec directò*, accedit ad tradenda duo axiomata ad hunc locum pertinentia, quæ ſuprà expoſui. Hîc tradit primum axioma negatiuum, quod valet ad refellendum. Sextò cùm ait, *ſi verò in contrariis*, adiungit alterum axioma affirmatiuũ, quod valet ad confirmandum.

3 *Vt autem in contrariis.* Vigeſimus octauus locus, huius capitis tertius, à conſecutione priuantium ducitur. Conſecutionem hîc accipimus directam, non inuerſam. Axioma eſt: Priuantibus priuantia ſunt conſequentia: vt aſpectui ſenſus, & cæcitati priuatio ſenſus. Hunc locum declarans Philoſophus, primò docet ſimilitudinem huius loci & præcedentis. Secundò cùm ait, *præterquàm quòd*, eorundem locorum diſcrimen declarat: quoniam hîc inuerſio ſemper eſt directa, in ſuperiori autem loco interdum erat inuerſa.

4 *Vt autem habitu.* Vigeſimus nonus locus, huius capitis quartus, à conſecutione relatorum, eſt omnino ſimilis loco à conſecutione priuantium. Itaque Philoſophus primò hanc ſimilitudinem exponit. Secundò cùm ait, *Obiectio* [*proponi poteſt*,] obiicit exemplum relatorum, in quibus non videtur conſecutio vera eſſe. Tertiò cùm ait, *non tamen hæc*, ſoluit dictam obiectionem, negans quod in ea obiectione ſumebatur, id quod eſt ſenſibile, eſſe ſcibile. & hanc negationem confirmat, retorquens argumentum ſibi obiectũ, vt appareat argumentum illud laborare eo vitio, quod Gell. lib. 9. cap. vltimo ἀντιστρέφον appellat.

IN CAP. IX. DE LOCIS A CONIVGATIS, ET AB ORTV vel interitu; vel efficiente, vel interimente.

HOc capite duo loci explicantur: quorum prior ſumitur à coniugatis;poſterior ab ortu,vel interitu, & ab iis quæ efficiendi vel corrumpendi vim habent.

1 *Item[conſideranda.]* Trigeſimus locus, huius capitis primus,ſumitur à coniugatis & caſibus. Hæc duo coniunguntur : quia caſus ſub coniugatis continentur, vt mox cum Ariſtotele docebimus.Hic locus cõtinet duo axiomata. Primum eſt affirmatiuum : Si coniugatum attributi dicitur de coniugato ſubiecti, etiam attributum verè dicitur de ſubiecto:(Memineris me ſemper intelligere ſubiectum & attributum problematis)veluti ſi iuſtitia eſt laudabilis,iuſtum eſt laudabile. Alterum axioma eſt negatiuum:Si coniugatum attributi non dicitur de coniugato ſubiecti, etiam attributum falsò dicitur de ſubiecto : veluti ſi iuſtitia non eſt ſcientia, iuſtus non eſt ſciẽs. Hæc duo axiomata poſſunt ad vnum commune referri , Coniugatorum eadem eſt ratio. Hunc locum explicans Philoſophus, primò proponit præceptum, vt reſpiciamus ad coniugata & caſus: ſiue improbare, ſiue adſtruere velimus.Secundò cùm ait: *dicuntur autem,* variis exemplis declarat: quænam dicantur coniugata. Tertiò cùm ait, *caſus autem*, exemplis declarat, qui dicantur caſus, vbi obſerua caſuum appellatione non tantùm contineri, quos grammatici caſus appellant, genitiuum, datiuum,&c.vt iuſti,iuſto,&c.ſed etiam aduerbia, vt iuſtè. Quartò cùm ait, *videtur autem,* confert coniugata & caſus inter ſe, ac docet caſus eſſe coniugatorum ſpeciem : quoniam omnes caſus ſunt coniugati, non contrà omnia coniugata ſunt caſus. Caſus enim appellatione Ariſtoteles hîc,vt & in lib. de interpret. intelligit ea tantùm, quæ oblique efferuntur, vt in genitiuo,aut datiuo, aut ſimili caſu,vel ad uerbialiter. Itaque iuſtus,iuſta,iuſtũ,& iuſtitia, ſunt coniugata, non caſus : iuſtè autem, iuſto, & iuſtos, ſunt caſus coniugati. Quintò cùm ait: *patet igitur*, tranſit ad explicandum huius loci vſum in confirmando. vnde facilè poſſumus colligere ſimilem eiuſdem loci vſum in refellendo.Quibuſdam igitur exemplis oſtendit ex coniugatis coniugata rectè concludi. Sextò cùm ait,*dicitur autem,* oſtendit, quomodo concludendum ſit:ac docet:attributũ ſubiecto ſimile eſſe debere: vt putà, iuſtum eſt laudabile, ergo iuſtè , eſt laudabiter. non enim colligere debemus, ergo iuſtè, eſt laudabile: quia cùm τὸ iuſtè ſit aduerbium, etiam atributum,aduerbium eſſe debet.

2 *Conſiderare autem.* Agit de loco à contrariis coniugatis. Ac primò docet,non ſolum vtilẽ eſſe cognitionem eorũ quę ſunt terminis problematis coniugata,ſed etiam coniugatorum contrariorum. nam ſi hæc quoque conſiderentur, maior argumentorum copia ſuppetet. Ait, *non ſolum,* &c. id eſt, non ſolum conſideranda ſunt coniugata eorum terminorum qui poſiti ſunt in problemate, ſed etiam videndum eſt,an id quod attributo problematis eſt contrariũ, dicatur de eo quod eſt ſubiecto contrariũ. Exempla habes in contexu. Secundò cùm ait, *Hic autem locus*, ne quis putet nouum locum hîc ſtatui à contrariis coniugatis,monet hunc locum ſuprà fuiſſe traditum cap. proximo,part.2 ideóque non eſſe hîc ponendum tamquam nouum locum.

3 *Præterea [ducenda.]* Trigeſimus primus locus,huius capitis ſecundus,pertinet ad quæſtionem, vtrùm aliquid ſit bonum vel malum: ac ducitur ab ortu & interitu, ſiue ab efficientibus vel interimentibus,ſiue ab eo quod oritur, aut efficitur, vel interit. Poſſumus plures locos hîc efficere, ſed propter affinitatem ita coniunguntur. Sunt autem hîc notanda ſedecim axiomata.Primò,Cuius ortus eſt bonus, id eſt bonum. Secundò, Cuius ortus eſt malus, id eſt malum. Potes ex his duobus axiomatis vnum efficere, Qualis eſt ortus, tale eſt id quod oritur. Tertiò, Quod eſt bonum,eius ortus eſt bonus. Quartò,Quod eſt malum, eius ortus eſt malus. Potes & hîc vnum axioma efficere. Quale eſt quod oritur, talis eſt ortus. Quintò, Id cuius bonus eſt interitus,malum eſt. Sextò,Id cuius malus eſt interitus, bonum eſt. Septimò,Quod bonum eſt,eius interitus eſt malus.Octauò,Quod malũ eſt, eius interitus eſt bonus Nonò,Boni efficientis bonus eſt effectus.Decimò,Mali efficientis malus eſt effectus. Hæc quoque duo axiomata in vnum ita coniungi poſſunt, Quale eſt efficiens,talis eſt effectus.Vndecimò, Si bonus eſt effectus, bonum eſt efficiens. Duodecimò,Si malus eſt effectus,malũ eſt efficiẽs. Sed & hîc poteſt eſſe vnum commune axioma, Qualis eſt effectus, tale eſt efficiens. Decimotertiò, Si bonum eſt quod interimit, malum eſt quod interimitur. Decimoquartò,Si malũ eſt interimẽs, bonum eſt quod interimitur. Decimoquintò,Si bonum eſt quod interimitur,malũ eſt quod interimit. Decimoſextò, Si malum eſt quod interimitur, bonum eſt quod interimit.Ariſtoteles hunc locum declarãs, primò præcipit,vt reſpiciamus ad ortũ, interitum

teritum &c.ſiue adſtruere,ſiue improbare velimus. Secundò cum ait, *quorum enim*, docet quomodo arguatur ab ortu, vel ab eo quod ortum eſt. Tertiò cum ait, *in corruptionibus. item*, docet quomodo ſit arguẽdum ab interitu ad id quod interit. Quartò cùm ait, *eadem ratio*, docet quomodo ſit arguendum ab efficientibus, vel interimẽtibus.

IN CAP. X. DE LOCIS A PROPORTIONE, ET A comparatione.

VNum locum tradit à ſimilium analogia ſeu proportione, & duos à comparatione.

1 *Item in ſimilibus*. Trigeſimus ſecundus locus, huius capitis primus, à ſimilium proportione, continet hoc axioma, Quorum eadem eſt ratio, his proportione idẽ attribuitur. veluti, Si eadem eſt ratio ſciẽtiæ ad ſcibile & ſenſus ad ſenſile; certè ſicut ſcientia eſt contrariorum, ita etiam ſenſus. Ariſtoteles hunc locum explicans, primò tradit præceptum. Secundò cùm ait, *veluti ſi ſcientia*, exemplis illud illuſtrat. Tertiò cùm ait. *vtilis autem*, oſtendit hunc locum valere tam ad confirmandũ quàm ad refellendum. Quartò cùm ait, *Conſiderare etiam*, docet vſum huius loci in vno & pluribus, id eſt, in eodem termino conſiderato ſimpliciter, & conſiderato cum aliquo adiuncto: vt in exemplo quod habetur in contextu, Si ſcire eſt cogitare, etiã ſcire multa, eſt cogitare multa: ſed hoc eſt falſum: ergo & illud. Ecce enim in hoc exemplo *cogitare* conſideratur primò ſolum & per ſe: deinde cum illo adiuncto, *multa*.

2 *Præterea* [*ſumenda*.] Trigeſimus tertius locus, huius capitis ſecundus, à comparatione eius quod eſt magis vel minùs, continet aliquot axiomata, quæ mox proponam. Hunc locum declarans Philoſophus, primò præcipit vt reſpiciamus ad ea quæ magis vel minus inſunt. Secundò cum ait, *vnus autem*, diuidit hunc locum in quatuor partes, quæ mox ſingillatim explicabuntur.

3 *Vnus* [*eſt*.] In prima parte conſideratur, quòd eſt ſimpliciter tale, & quod eſt magis tale. Hic ſtatuatur axioma, Si accidens ſubiecto ineſt, intentionem ſubiecti ſequetur intentio accidẽtis. Hanc partem Ariſtoteles explicãs, primò eam proponit. Secundò cùm ait, *veluti ſi voluptas*, eandem exemplis declarat. Tertiò cùm ait, *vtilis autem*, oſtendit eſſe vtilem ad confirmandum, & ad refutandum. Quartò cùm ait, *Hoc autem*, docet, ſi dubitetur de vi huius loci, eam poſſe confirmari per inductionẽ: quomodo etiam ſuperius nonnulla alia loca confirmata fuerunt.

4 *Alius* [*locus*.] Sequitur ſecunda pars quæ vocatur alius locus: quia eſt alius locus ſpecialis: ſed refertur ad idem genus. Vnus enim eſt hic locus generalis, quatuor verò ſpecialia. In hac parte conſideratur vnum accidens de duobus ſubiectis, & ponuntur duo axiomata in contextu. Ait, *vnum*. ſubaudi accidens. Ait, *de duobus*. ſubaudi ſubiectis. Ait, *ſi cui* &c. Ponit primum axioma, cuius exemplum hoc eſto: Summum bonum magis videtur conſiſtere in ſanitate, quàm in diuitiis: atqui ſanitas non eſt ſummum bonum: ergo multò minùs diuitiæ. Ait, *& ſi cui minus*. Ponit ſecundum axioma, cuius exemplum hoc eſto: Minùs videntur expetendæ voluptates corporis, quàm animi: atqui quædam corporeæ voluptates ſunt expetendæ: ergo multò magis voluptates animi.

5 *Item cùm duo*. Sequitur tertia pars, in qua conſiderantur duo accidentia de vno ſubiecto. Hic quoque ſunt duo axiomata, quæ proponuntur in contextu. Ait, *ſi quod magis*. Ponit primum axioma: cuius exemplum hoc eſto: Magis videtur voluptas eſſe expetenda, quàm eſſe ſummum bonum. atqui non eſt expetenda: ergo multò minus eſt ſummum bonum. Ait, *ſin quod minus*. Ponit alterum axioma: cuius exemplum ſit. Minùs videtur voluptas eſſe ſummum bonum, quàm eſſe expetẽda: atqui eſt ſummum bonum: ergo multò magis eſt expetenda.

6 *Præterea cùm duo*. Sequitur quarta pars, in qua conſiderantur duo accidentia de duobus ſubiectis. Hic quoque duo ſunt axiomata in contextu propoſita. Ait, *ſi quod alteri*. Ponit primum axioma: cuius exemplum ſit: Magis videtur paupertas facere hominem miſerum, quàm diuitiæ beatum: atqui paupertas non facit miſerum: ergo multò minùs diuitiæ faciunt beatum. Ait *ſi verò quod minus*. Ponit ſecundum axioma: cuius exemplum ſit: Minùs videtur virtus ſufficere ad beatè viuendum, quàm vitium ſufficere ad reddendum hominem miſerum: atqui illud eſt verum: ergo hoc multò magis.

ſi quis in Germania eſt diues, ſimpliciter eſt diues. Hic locus non eſt generaliter verus, ſed admodum infirmus: immo videtur incidere in fallaciam, de qua dicetur Elench. cap. 5. Ariſtoteles de hoc loco tractans, primò eum confirmat per deductionem ad incommodũ: quia quod quadamtenus eſt, ſi ſimpliciter eſſet impoſſibile, nõ poſſet vllo modo fieri: atqui poteſt aliquo modo fieri, nempe ex parte, vel aliquo tẽpore, vel aliquo loco: non eſt igitur ſimpliciter impoſſibile. Obſerua hoc argumẽtum fallax eſſe. nã ex eo quòd non eſt ſimpliciter & omnino impoſſibile, nihil aliud ſequitur, quàm eſſe aliquo modo poſſibile: non ſequitur autem, quod erat probandum, id eſſe ſimpliciter. Secundo cùm ait, *Obiectio [eſt,]* vt oſtendat infirmitatem huius loci, contra eum vult afferre aliquot obiectiones, quibus ipſum euertat. Hic affert primam obiectionem pertinentẽ ad id quod dicitur ſecundum quid. Tertiò cùm ait, *ſimiliter aliquando*, addit ſecundam obiectionem pertinentem ad id quod dicitur aliquando. Quartò cùm ait, *eodem modo etiam alicubi prodeſt*, ſubiicit tertiam obiectionem pertinentem ad id quod dicitur alicubi. Quintò cùm ait, *inſuper vt alicubi*, addit quartam obiectionem ſimiliter pertinentem ad id quod eſt alicubi. Sextò cùm ait, *eodem modo etiam alicubi honeſtum*, affert quintam obiectionem, quæ videtur ſimiliter pertinere ad limitationem localem, cùm reuera ad id pertineat, quod ad certum perſonarum genus coanguſtatur. Septimò cùm ait, *Rurſum aliquando prodeſt*, affert ſextam obiectionem quæ videtur itidem pertinere ad id quod eſt aliquando, cùm revera ad id pertineat, quod eſt certo modo affectum. Atque hactenus obiectiones. Octauò cùm ait, *Id autem ſimpliciter*, definitione & exemplis declarat, quid dicatur eſſe ſimpliciter, nempe quod ſine vlla limitatione dicitur.

IVLII PACII A BERIGA
IN LIBRVM II. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

PERGIT Ariſtoteles in explicandis locis pertinentibus ad problema Accidẽtis. Cùm enim ſuperiori libro egerit de problemate vniuerſali abſoluto, cõſequenter nunc agit de problemate vniuerſali comparato, & de problemate particulari. Huius igitur libri quatuor ſunt partes. Prima eſt de problemate ſeu quæſtione, vtrum ex duobus propoſitis, vel quodnam ex pluribus propoſitis ſit melius & optabilius. Hæc pars tribus capitibus varios locos continentibus conſumitur. In altera parte, id eſt, in quarto capite iidẽ loci producuntur ad quæſtionem abſolutam, qua quæritur, an propoſita res ſit eligenda vel fugienda. In tertia, id eſt, in quinto capite generaliter tractatur de accidentium comparatione. Quarta libri pars ſexto capite comprehenſa pertinet ad problema particulare. nam omnia problemata particularia, de accidentibus proponũtur: nulla ſunt de proprio, vel de genere, vel de definitione; propterea quod hæc ſemper vniuerſaliter attribuuntur. Porrò notandum eſt, Ariſtotelem hoc libro paulò aliter locos tradere, quàm in præcedenti. in eo namque plerumque tradidit præcepta: in hoc autẽ plerumq; proponet axiomata. Præceptorũ verò & axiomatũ diſcrimen ſuprà expoſui.

IN CAP. I. DE LOCIS EX QVIBVS PROBATVR eſſe melius vel optabilius.

HOc capite explicantur quinque & viginti loci pertinentes ad quæſtionem vtrum ſit melius, vel optabilius.

1 *Duorum autem.* Proponit quæſtionem ſeu problema, ad quod ſequentes loci pertinent.

2 *Sed [illud] primùm.* Explicat propoſiti problematis ſubiectum. Ac primò docet hanc quæſtionẽ, vtrum ſe melius & opta-

bilius in iis rebus eſſe diſcutiendam, quarum differentia parua eſt, atque obſcura. Secundò cùm ait, *Patet igitur*, ex dicta explicatione colligit vim ſequentium locorum, quę vis nulla eſſet in rebus plurimùm diſtantibus. Exempli gratiâ, quia dubium eſt, vtrùm gloria diuitiis præſtet, an contrà: recte præferes gloriam hoc argumento, quod eſt diuturnior. hic enim eſt primus locus mox declarandus. Sed quia perſpicue virtus diuitiis longo interuallo antecellit: ideò non ſunt diuitiæ diuturnæ præferendæ virtuti exiguo tempore duraturæ. Immo Ariſtoteles contrarium docet lib.9.Ethic.cap.8.

3 *Primùm igitur.* Sequuntur loci, per quos probatur aliquid eſſe melius ſiue optabilius. Primus locus ſumitur à diuturnitate ſeu duratione. Exemplum paulò ante attuli. nam gloria eſt diuitiis præferenda, vtpote quæ poſt mortem permanet, cùm diuitiæ morte amittantur.

4 *Et quod potiùs.* Secundus locus ducitur ab auctoritate, id eſt, à qualitate vel numero perſonarum eligentium. quod enim meliores vel præſtantiores, vel quod plures omnéſve eligunt, id magis eligendum videtur, quàm quod deteriores, vel pauci, vel nulli eligunt. Exempli gratiâ, virtus eſt præferenda diuitiis: quia vir prudens & bonus potiùs illam quàm has eligit. Rurſus pax eſt bello præferenda: quia plerique pacem malunt, quàm bellum. Ariſtoteles hunc locum exponens, primò proponit axioma multipertitum, nempe Illud eſt magis eligendum, quòd eligeret vir prudens, aut bonus, &c. Secundò cùm ait, *oportet autem*, docet, argumentum ex ea huius loci parte ſumendum eſſe, ex qua commodiſſime ſumi poteſt. Exempli gratiâ, ſi velis præferre virtutem voluptati, vtêris auctoritate virorum bonorum. Contrà vt voluptatem virtuti præferas, vtêris auctoritate multorũ: quia pleriq; magis eligunt voluptatem. Ait, *quod dictum erit.* Hęc verba poſſunt accipi de eo quod dictũ erit in theſi: ſed cõmodiùs accipiẽtur de eo quod dicetur in argumento contra theſim, nẽpe vt in id dirigatur, ad quod valet. atque ita accipiatur prout vtiliſſimũ erit opponenti. Ait, *vtile ſit.* ſubaudi, ei qui contra theſim opponit. Tertio cùm ait, *Eſt autem ſimpliciter*, declarat diſcrimen inter ea quæ ſimpliciter ſunt eligenda, & ea quæ alicui ſunt magis eligenda. Nam (exempli gratiâ) libri, quibus philoſophia cõtinetur, ſine dubio præſtãt malleo; faber tamen potiùs malleum, quàm libros eliget.

5 *Præterea optabilius.* Tertius locus eſt à genere: cuius axioma, & exemplum ſunt in contextu.

6 *Et quod propter ſe.* Quartus locus eſt ab eligendo propter ſe. vide axioma, & exemplum in contextu.

7 *Et quod [eſt] per ſe.* Quintus locus eſt ab eligendo per ſe. Primò Ariſtoteles hũc locum abſolute declarat, proponens axioma & exemplum. Secundo cùm ait, *Hoc autem eſt*, confert hunc locum cum præcedente: ac docet eos re idem eſſe, ſed modo & ratione loquendi tantùm differre: quia quod eſt per ſe, eſt propter ſe: & quod eſt per accidens, eſt propter aliud.

8 *Et quod per ſe.* Sextus locus eſt à cauſa per ſe. Ariſtoteles primò hunc locum declarat in propoſito problemate vtrum ſit melius & optabilius. & hic quoque vt ſuprà tradit axioma & exemplum. Secundò cùm ait, *ſimiliter etiam*, oſtendit ſimiliter diſſeri poſſe de cõtrario problemate .i. de problemate vtrũ ſit deterius ſeu magis fugiendum. Vt enim eſt magis eligendum quod per ſe eſt boni cauſa, quàm quod per accidens: ita magis eſt fugiendum, quod per ſe eſt mali cauſa, quàm quod per accidens.

9 *Et quod [eſt] ſimpliciter.* Septimus locus eſt à bono ſimpliciter.

10 *Et quod natu à.* Octauus locus eſt à naturali bono.

11 *Et quod rei.* Sequuntur tres loci à ſubiecto, nonus, decimus, & vndecimus. Nonus locus eſt à meliori & præſtantiori ſubiecto.

12 *Et quod [eſt] melioris.* Decimus locus eſt à proprio melioris ſubiecti.

13 *Et quod [eſt] in melioribus.* Vndecimus locus à melioribus vel prioribus, vel præſtantioribus ſubiectis. Hic locus numero ſubiectorum differt à loco nono. nam ibi accidens inerat vni ſubiecto, vt Deo, vel homini: hîc autem pluribus ſimul, vt iis ex quibus primis animal conſtat. Vide exempla in contextu.

14 *Et finis.* Duodecimus locus à fine, continet tria axiomata. Primum axioma eſt: Finis eſt præſtãtior & optabilior, quàm ea quę ad illum finem referuntur: vt ſanitas, quàm pharmacum, vel deambulatio.

15 *Ex duobus.* Alterum axioma eſt. Cùm duo ad eundem finem referuntur: id, quod fini eſt propinquius, eſt etiam optabilius. vt lectio eſt melior, quàm emptio librorum: quia propiùs ad finem accedit, id eſt, ad ſcientiæ comparationem.

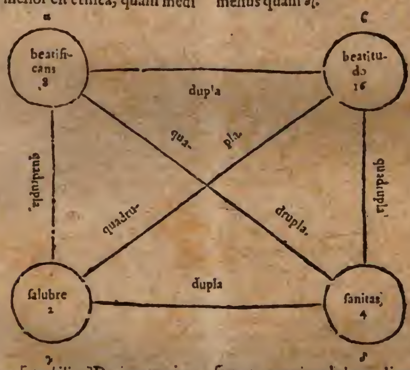
16 *Et omnino.* Tertiũ axioma eſt. Quod ad finem vitę humanæ refertur, optabilius eſt

eſt eo quod in alium finem dirigitur.

17 *Et poſſibile.* Decimus tertius locus eſt à poſſibili. Nam poſſibile eſt potius eligendum, quàm impoſſibile. Obiiceret aliquis, id, quod eſt impoſſibile, nullo modo eſt eligendum: quod autem nullo modo eſt eligendum, id non cadere in hãc comparationem vtrum magis ſit eligendũ, vt conſtat ex iis quæ dicta fuerunt ſuper. lib. cap. vlt. part. 6. Reſpondeo, Ariſtotelem in præſentia ſumere hoc verbum *impoſſibile*, in ſignificatione quadam vulgari, & minùs propria: vt ſumitur, cùm dicitur, Armis Italiam vinci nõ poſſe, nec Græciã diſciplinis: ergo impoſſibile hîc dicitur, quod vix fieri poteſt.

18 *Præterea cùm ſint duo.* Decimus quartus locus à comparatione finium & efficientium, continet duo axiomata. Primũ eſt: Ex duobus efficientibus, quod meliorem finem propoſitum habet, melius eſt. Hac ratione melior eſt ethica, quàm medicina: quoniã ethicæ finis eſt ſanitas animi: medicinæ autem finis eſt ſanitas corporis.

19 [*Cùm*] *autem alterum.* Alterum axioma eſt: Si duo ex diuerſis claſſibus comparentur, quorum alterum ſit efficiens, alterum finis: tunc efficiens fini præſtat, cùm finis illius efficientis magis huic fini præſtat, quàm hic finis ſuo efficienti. vt in exemplo, quod eſt in contextu. Sint enim duo fines, beatitudo & ſanitas. rurſus ſint duo efficientia i. beatificans, quod efficit priorẽ finem, & ſalubre, quod efficit poſteriorem finem. iam pone beatitudinem eſſe quadruplo meliorem ſanitate, ſanitatem autem eſſe duplo meliorem re ſalubri, & beatitudinem ſimiliter duplo meliorem re beatificante. hinc ſequitur, rem beatificantem eſſe duplo meliorem, quàm ſanitatem, vt ſequens typus oſtendit. Ex hoc enim typo apparet, quia β eſt quadruplo melius quam δ, ipſum autẽ δ eſt tantùm duplo melius quàm γ, idcirco ipſum α eſſe melius quàm δ.

20 *Præterea [optabilius.]* Decimus quintus locus eſt tripertitus, ab eo ſcilicet quod per ſe eſt pulchrius, vel honoratius, vel laudabilius. Hic locus eſt ſimilis quarto, quinto, & octauo: ab illis tamen differt. Nam quarti loci axioma eſt, Quod eſt propter ſe eligendum, eſt optabilius, quàm quod propter alterum eligitur. Quinti axioma eſt, Quod per ſe eligitur, optabilius eſt, quàm quod per accidens eligitur. Octaui axioma eſt, Quod eſt naturâ bonum, præſtat bono acquiſito. Huius autem quintidecimi loci axioma eſt Quod eſt per ſe pulchrius vel honoratius vel laudabilius, id magis eſt eligendũ. Hæc verò axiomata inter ſe differunt: quoniam habent diuerſã ſubiecta, quæ quidẽ in argumentando accipiuntur pro mediis terminis. Nam ſi quarto loco vtaris, medius terminus erit, eligendũ propter ſe. ſi quinto, eligendum per ſe ſi octauo, naturâ bonum. ſi decimo quinto, pulchrius, aut honoratius, aut laudabilius.

IN CAP. II. QVO CONTINENTVR VARIJ LOCI.

SVbiicit ad idem problema pertinentes locos vnum & viginti, quos ſingillatim explicabo.

6 *Et quod omni tempore.* Alterum axioma eſt: Quod ſemper vel ſæpius vſui eſt, præferri debet ei,cuius rarior eſt vſus.Huius quoque axiomatis habes exempla in cõtextu.

7 *Et [id] quod ſi omnes.* Vigeſimus primus locus,huius capitis ſextus,à ſufficientia, quã Græci αὐτάρκειαν appellãt.In cõtextu eſt axioma, & exemplum ſumptũ ex apophthegmate Ageſilai, quod extat apud Plutarchum inter apophthegmata Lacedæmoniorum,id eſt inter apophthegmata Ageſilai,ordine 55.

8 *Praterea [ducenda.]* Vigeſimus ſecundus locus,huius capitis ſeptimus,quinque pertitus eſt; ab interitu, amiſſione, ortu, ſumptione, & contrario. Inter interitũ & amiſſionem hoc intereſt:quòd interitu res extinguitur & omnino perit; poſt amiſſioné verò manet, veluti cùm pecunia nobis ſurripitur.Simile diſcrimẽ eſt ortus,&acceptionis,ſiue ſumptionis,ſiue acquiſitionis. quod enim oritur, nũc eſſe incipit,cùm antea nõ eſſet:quod verò accipitur,antea quidem erat, ſed in noſtra poteſtate non erat; veluti ſi ab aliquo pecuniam accipiamus. Hunc locum enarrans Philoſophus,Primò præcipit, vt hinc ſumamus argumenta Secundò cùm ait,*quorum enim acceptiones*, tradit axioma de corruptione ſiue interitu,& de abiectione ſiue amiſſioné,&de cõtrario. Omittit auté exempla,quæ addere operæpretium erit. Primum ergo axioma eſt: Quorumq corruptiones ſunt magis fugiendæ,ea ſunt magis eligenda.vt ſi honore priuari eſt grauius,quàm mori:certè honor eſt vitæ præferendus. Secundum axioma eſt: Cuius amiſſio eſt deterior,illud eſt melius. veluti ſi peior eſt amiſſio fũdi, quàm ędiũ: fundus eſt ædibus præferendus. Tertium axioma eſt:Cuius contrarium eſt deterius, illud eſt melius.veluti ſi infamia eſt magis fugiẽda,quàm morbus:certe honor eſt maius bonum,quàm ſanitas. Tertiò cùm ait, *Contrà [ſi,]* tradit axioma de ortu,& de acceptione.Hic quoque adiungemus exẽpla. Cuius igitur melior eſt ortus,id quoq; melius eſt-veluti ſi naſci eſt melius,quàm honoré acquirere: vita eſt maius bonũ,quàm honor. Rurſus,cuius ſumptio eſt melior,id quoque eſt melius.veluti ſi melius eſt diſcere,quàm mercaturam exercere;etiam ſciẽtia eſt melior,quàm diuitiæ.

9 *Alius locus* Vigeſimus tertius locus, huius capitis octauus,ſumitur à propinquitate boni:Axioma eſt in contextu. Exẽplũ hoc eſto: Sumere pharmacum eſt melius, quàm parare pharmacum: quia propiùs ad ſanitatem accedit.

10 *Et quod [eſt] ſimilius.* Vigeſimus quartus locus,huius capitis nonus, à ſimilitudine boni, continet tria axiomata.Primũ eſt:Id quod eſt bono ſimilius,præſtat ei quod eſt minus ſimile.Exemplum eſt in contextu.

11 *Et quod vtroque.* Alterum axioma eſt: Id alteri pręſtat,quod eſt meliori ſimilius. Primò Ariſtoteles ponit hoc axioma. Ait, *vtroque*: quod in comparationé venit. Vt puta comparatio fit inter Aiacem & Vlyſſem:vtroque auté præſtãtior eſt Achilles. ergo vter illorũ eſt Achilli ſimilior,eſt pręſtantior.ſi Igitur Aiax,eſt ſimilior Achilli, quàm Vlyſſes, Aiax Vlyſſi præſtat.Secũdò cùm ait,*quemadmodum aiunt*,adiungit exemplum,quod modò propoſui. Tertiò cùm ait,*obiicitur hoc*, affert ἔνστασιν ſiue obiectionem contra axioma modò expoſitũ:quod enim meliori eſt ſimilius, non eſt melius, niſi ea ratione ſimile ſit,qua illud eſt meli⁹. Vide exemplum in cõtextu. Quartò cùm ait,*Conſiderare etiam*,auget obiectionem prædictam,ſi tãtùm abſit vt ſit aliquid meliori ſimile quà illud eſt melius, vt potiùs ſit ſimile ratione vitiorum. nam & bonis vitia quædam ſunt adiuncta. Verbi gratiá, Aiax non eſt propterea præſtantior Vlyſſe,quòd ſit iræ impatiens,vt Achilles.Vide aliud exemplum in contextu.

12 *Rurſus cùm duo.* Tertium axioma eſt: Si duorum alterum præſtantiori, alterum deteriori ſimilius eſt, illud huic pręſtat.Pòteſt & axioma ita concipi: Si primũ ſecundo præſtat,ſimilius autem eſt tertiũ primo,quartum ſecundo: certè tertiũ quarto eſt præferẽdum.veluti ſi Homerus Pindaro pręſtat,& Virgilius eſt ſimilior Homero,Horatius auté Pindaro: certè Virgilius Horatio præſtat. Primò Ariſtoteles tradit hoc axioma.Secundò cùm ait,*Sed & aduerſus*, contra hoc axioma affert obiectionem ſiue exceptionem, niſi alterum meliori parum ſimile ſit,alterum verò deteriori ſit valde ſimile. Exempli gratiá, Virgilius eſt melior poëta Horatio. ſi quis tamen valde ſimilis ſit Horatio,præſtantior poëta erit, quàm ille,qui parũ eſt ſimilis Virgilio. Simile exemplum eſt in contextu. Tertiò cùm ait,*Et ſi quod eſt*,addit alterã exceptionem,niſi alterum præſtãtioris vitia, alterũ deterioris virtutes referat. Exemplũ habes in contextu.

13 *Alius [locus.]* Vigeſimus quintus locus, huius capitis decimus, ſumitur ab eo quod eſt magis inſigne. Axioma eſt in contextu.ex quo(vt addam exẽpla)cõcludi poteſt gloriam eſſe præferendam diuitiis, &

iuriſprudentiam medicinæ.

14 *Et [quod eſt] difficilius.* Vigeſimus ſextus locus, huius capitis vndecimus, eſt à difficultate. Axioma ponitur, & ratione cõfirmatur in contextu. Hac ratione ars demonſtrandi præfertur dialecticæ.

15 *Et magis proprium.* Vigeſimus ſeptimus locus, huius capitis duodecimus, ducitur à proprietate. Axioma eſt in contextu. Exẽplum illuſtre eſt apud M.Tull. in orat. pro Marcello, vbi oſtendit clemẽtię laudẽ, quam Cæſar Marcello ignoſcẽs adeptus erat, anteponendam eſſe gloriæ bellicæ: quoniam hæc eſt communis cum multis, illa verò eſt Cæſaris propria.

16 *Et [quod] magis.* Vigeſimus octauus locus, huius capitis decimustertius, ſumitur à malorũ abſentia. Axioma ponitur, & confirmatur in cõtextu. Hinc oſtẽdi poteſt virtutem eſſe optabiliorẽ diuitiis: quia diuitiæ non poſſidentur ſine multis moleſtiis, & periculis.

17 *Præterea ſi hoc.* Vigeſimus nonus locus, huius capitis decimusquartus, ſumitur à poſitiuis ad ſuperlatiua. Axioma & exemplum ſunt in contextu.

18 *Et ſi optimum.* Trigeſimus locus, huius capitis decimus quintus, eſt à ſuperlatiuo ad poſitiuum. Axioma & exẽplum ponuntur ab Ariſtotele in contextu.

19 *Præterea quæ licet.* Trigeſimus primus locus, hui⁹ capitis decimus ſextus, ab amicis, duo continet axiomata. Primum axioma eſt: Id eſt optabilius, quod poteſt cõmunicari cũ amicis, quàm quod nõ poteſt cõmunicari. Hinc præferes ſanitati ſc ẽtiã, nobilitati diuitias, tẽperantię liberalitatẽ.

20 *Et quæ erga.* Alterum axioma eſt: Id eſt optabilius, quod erga amicum agere volumus; quàm quod erga quemuis hominẽ. vide exemplum in contextu.

21 *Et quæ [ſunt] ex abundanti.* Trigeſimus ſecundus locus, huius capitis decimus ſeptimus, ſumitur ab abundanti, vel neceſſario. Hunc locum explicans Philoſophus, Primò ponit axioma bipertitũ: cuius prior pars eſt vniuerſalis, poſterior autem particularis. Sic enim habet: Quod eſt ex abundanti, ſemper eſt melius neceſſario, interdum eſt etiam optabilius. Secundò cum ait, *Melius enim*, probat exemplo perſpicuo priorem partem dicti axiomatis. Tertiò cùm ait, *interdum verò*, probat exemplo manifeſto poſteriorem partem eiuſdem axiomatis. Quartò cùm ait, *Ex abundanti verò*, definit quod eſt ex abundanti. Omittit definitionem neceſſarij, tamquàm rei manifeſtæ. In ſumma, neceſſarium pertinet ad eſſe, quod verò eſt ex abũdanti, ad bene eſſe. Quintò cùm ait, *Ac ferè eſt*, vt corrigat poſteriorem partem axiomatis ſuprà traditi, (quia non ſolum nõ eſt ſemper vera, ſed etiam rarò vera) & confirmet priorem eiuſdem axiomatis partem, duo proponit axiomata: quorum primum eſt: Neceſſarium ferè eſt optabilius eo quod eſt ex abundanti. Dixit, *ferè*: quia non ſemper optabilius eſt viuere, quàm honeſte viuere: immo interdũ præſtat mori, vt docet Ariſt. lib.3. Eth. cap.9. & lib.4. cap.3. & lib.9. cap.8. Alterum axioma eſt: Quod eſt ex abundanti, melius eſt, quàm id quod eſt neceſſarium.

22 *Et quod ab alio.* Trigeſimus tertius locus, huius capitis decimus octauus, ab eo ſumitur, quod non poteſt aliunde haberi. Axioma & exemplũ habentur in cõtextu. ſed exemplum nõ caret obſcuritate. Sic autem debet accipi ſecundũ Alexandrum, vt inſpiciatur opus iuſtitię, id eſt, ius ſuum cuique tribuere, & fortitudinis, nẽpe reſiſtere periculis & hoſtibus. hunc fortitudinis effectum etiam ſine fortitudine poſſumus obtinere; putà cùm hoſtibus paciſcendo; vel amicorum & ſociorũ ope; vel quòd ab aliis vexati noſtri inimici, vel hoſtes, cogantur à nobis abſtinere. iuſtitiæ verò effectum ſine iuſtitia conſequi non poſſumus. iuſtitia igitur, quę id nobis tribuit, quod non poſſumus aliunde accipere, præferẽda eſt fortitudini, à qua id habemus, quòd aliis rationibus conſequi poſſumus.

23 *Et ſi hoc ſine illo.* Trigeſimus quartus locus, huius capitis decim⁹nonus, ex eo ſumitur, quòd alterum ſine altero eſt eligẽdum. Axioma vt ſit perſpicuum, ita cõcipi poteſt: Si primum ſine ſecundo eſt eligẽdũ, ſecũdum autem ſine primo non eſt eligendum: certe primum eſt magis eligendum, quàm ſecundum. vide exẽplũ in contextu.

24 *Et ſi duorum.* Trigeſimus quintus locus, huius capitis vigeſimus, eſt à diſſimulatione. Habes axioma, & exẽplũ in cõtextu.

25 *Præterea cuius.* Trigeſimus ſextus locus, huius capitis vigeſimus primus, ab increpatione, bipertit⁹ eſt. Aut enim ſumitur à minori, aut à maiori increpatione. Duo igitur hîc sũt axiomata. Primũ eſt, Illud eſt optabilius, quo ſe carere ægre ferentes, in minorem reprehenſionem incurrunt. Exẽpli gratiâ, minùs reprehẽdimus eos qui ęgre ferũt amiſſionẽ liberorum, quàm pecunię: liberi igitur sũt anteponẽdi pecuniæ.

26 *Et cuius abſentiam.* Alterum axioma eſt, Illud eſt optabilius, quo ſe carere qui ę quo animo ferũt, maiori reprehẽſione sũt digni. Vt putà magis reprehẽdũtur, qui negligunt ſanitatem, quàm qui cõtẽnunt pecuniam: ergo ſanitas eſt præſtabilius bo-

ſum, quàm pecunia.

IN CAPVT III. CONTINENS VARIOS LOCOS.

SVbnectuntur pertinentes ad idem problema loci decem ſingillatim explicãdi.

1 *Præterea eorum.* Trigeſimus ſeptimus locus, huius capitis primus, ſumitur à propria virtute. Hic comparantur duo eiuſdẽ ſpeciei; vt duo homines, duo equi, duo vaſa: & quæritur, vtrum ſit optabilius. Axiomata hîc duo ſunt. Primũ eſt, Quod habet propriam virtutem, magis eſt eligendum, quàm id quod non habet. Hac ratione præferendus eſt homo prudens imprudenti: iudex iuris peritus, iudici imperito: tabellarius ſanus, tabellario podagrico.

2 *Cùm autem ambo.* Alterum axioma eſt: Quod magis habet propriã virtutẽ, optabiliùs eſt eo quod minùs habet. Sic vir prudentior eſt anteponẽdus viro prudẽti: curſor velocior, curſori minùs veloci: & profeſſor doctior, minùs docto.

3 *Præterea ſi alterũ.* Trigeſimus octauus locus, huius capitis ſecũdus, à ſubiecto, cõtinet tria axiomata. Primũ eſt: Quod efficit rẽ cui ineſt bonã, optabili⁹ eſt eo quod nõ facit bonã. veluti ſi virt⁹ facit hominẽ bonũ, pulchritudo aũt nõ facit bonũ, certè virt⁹ eſt pręferẽda pulchritudini. Hoc axioma cõfirmat Ariſtot. à ſimili: quia calidius eſt, quod calefacit, quã quod nõ calefacit. Ergo ſimiliter melius & optabilius eſt, quod facit bonũ & optabile, quàm quod nõ facit.

4 *Si verò ambo.* Secundum axioma eſt: Quod magis reddit ſubiectũ bonum, optabilius eſt eo quod minùs facit bonum. hac ratione iuſtitia eſt præferenda fortitudini. Ait, *Aut quod rem.* Tertiũ axioma eſt: Quod eam rẽ quæ eſt præſtantior, bonam efficit, optabilius eſt eo, quod rem deteriorẽ, bonam reddit. vt prudentia eſt optabilior pulchritudine: quia prudentia perficit animũ, pulchritudo autem perficit corpus, animus verò corpore eſt præſtantior.

5 *Præterea ſingula.* Trigeſimus nonus locus, huius capitis tertius, duabus partibus quadrimembribus conſtat. arguimus enim à caſibus, vſibus, actionib⁹, operibus, ad rẽ; & cõtrà à re ad caſus, vſus, actiones, opera. Ariſtoteles hũc locũ declarat propoſitã notã ſeu præcepto, & duobus exẽplis, in quorũ altero arguitur à caſu ad nomẽ, in altero à nomine ad casũ. Nos plenius hunc locũ explicemus. Sunt hîc octo axiomata. Primum eſt: Cuius caſus eſt magis eligendus, id quoque eſt magis eligendum. exẽplum eſt in contextu. nam ſi iuſtè, eſt optabilius, quàm fortiter: etiam iuſtitia eſt optabilior fortitudine. Secundum, Si res eſt magis eligenda, etiam caſus eſt magis eligendus. huius quoque axiomatis exemplum eſt in contextu. nam ſi iuſtitia eſt optabilior fortitudine: etiam iuſtè, eſt optabilius, quàm fortiter. Tertium, Cuius vſus eſt optabilior, id quoque eſt optabilius. hac ratione ædes commodiores eligi potiùs debent, quàm ædes minùs commodæ. Quartum, Si quid eſt optabilius, etiã vſus eius eſt optabilior. veluti ſi leges armis sũt præferendæ, etiam vſus legum debet armorum vſui præferri. Quintum, Cuius actio eſt optabilior, ipſum quoque optabilius eſt. vtputà ſi contemplatio praxi præſtat, etiam intellectus contemplatiuus practico eſt præſtantior. Sextum, Si quid optabilius eſt, etiã eius actio eſt optabilior. veluti ſi intellectus cõtẽplatiuus practico præfertur, etiam contemplatio praxi eſt præferenda. Septimum, Cuius opus eſt optabilius, ipſum quoque eſt optabilius. veluti ſi domus eſt præferenda calceo, etiam ædificator eſt præferendus ſutori. Octauum, Si quid eſt optabilius, opus quoque eius eſt optabilius. exẽpli gratià, ſi in republica habendus eſt potiùs orator quàm poëta: certè oratio poëmati eſt præferenda.

6 *Præterea ſi eodem.* Quadrageſimus locus, huius capitis quartus, à comparatione bonorum, continet tria axiomata. Primum eſt, Si primum tertio eſt melius, ſecundum autem tertio eſt deterius: certè primũ eſt optabilius ſecũdo. veluti ſi ſanitati virtus præſtat, & eidẽ ſanitati diuitiæ cedunt: certè virtus eſt optabilior diuitiis. Ait, *eodẽ*, id eſt, tertio. Ait, *alterum ſit*, id eſt, primum. Ait, *alterum minùs*, id eſt, ſecundum. Ait, *id*, id eſt, primum. Ait, *quod eſt maius*, id eſt, maius bonum quàm tertium.

7 *Aut ſi alterum.* Secundum axioma eſt: Si tertium quarto, & primũ tertio, ſecundum autẽ quarto melius eſt: certè primum eſt optabilius ſecundo. Exempli cauſa, ſi honor diuitiis, virtus honori, amicitia diuitiis præſtat: certè virtus eſt optabilior, quàm amicitia. Ait, *alterum*, id eſt primum. Ait, *maioris*, i. tertio, quod eſt maius bonũ, quàm quartum. Ait, *maius*. ſubaudi bonum.

8 *Sed & ſi duo.* Tertium axioma eſt: Si primum & ſecundũ tertio meliora ſunt, magis tamen tertium ſuperetur à primo, quàm à ſecundo: primum eſt optabilius ſecundo. Vtputà ſi & virtus & honor diuitiis præſtant; magis tamen virtus, quàm honor diuitiis præſtat: certè virtus, eſt honore optabilior. Ait, *duo quædam*; vt

virtus,& honor. Ait, *aliqua re*, vt diuitiis. Ait, [*ea re*] *optabilius*, vt virtus. Ait *eo*, id eſt honore.

9 *Præterea cuius.* Quadrageſimus primus locus, huius capitis quintus, ſumitur ab exuperantia. Axioma & exemplum ſunt in contextu.

10 *Et quod ſibi.* Quadrageſimus ſecundus locus, huius capitis ſextus, ſumitur à cauſa. Vide axioma, & exemplum in contextu.

11 *Præterea ex adiunctione.* Quadrageſimus tertius locus, huius capitis ſeptimus, ab adiectione, eſt bipertitus, & continet duo axiomata. Primum eſt. Quod rei adiũctum, facit, vt totum ſit optabilius, id eſt magis eligendum, quàm illud, quod rei adiunctum, facit minus optabile. Poteſt etiam ita clariùs concipi: Si tertium eſt optabilius cum primo, quàm cum ſecũdo: certè primum eſt optabilius ſecundo. veluti ſi diuitiæ ſunt optabiliores cum nobilitate, quàm cum mercatura: certè nobilitas eſt mercaturæ anteponenda. Explicans Ariſtoteles priorem huius loci partem, Primò ponit præceptum. Secundò cùm ait, *ſed cauere*, expoſito axiomati exceptioné adiungit, Niſi eidem rei duo adiũgãtur, quorum alterũ illi rei ſit vſui vel adiumẽto, alterũ minimè. vt fabrica eſt optabilior, cum ſerra, quàm cùm falce: nec propterea ſerra per ſe eſt optabilior falce. & miles eſt optabilior cum gladio, quàm cum libro: non tamen gladius per ſe eſt optabilior libro. nam & è contrario philoſophus eſt optabilior cum libro, quàm cum gladio. Ait, *ne proponantur* [*ea*,] vt fabrica, falx, & ſerra. Ait, *altero*, id eſt, ſerra. Ait, *vtatur* [*id*,] id eſt, fabrica. Ait, *quod commune eſt*, ſubaudi, ſerræ & falci. Cõmune intellige, non quòd fabrica vtatur & ſerra & falce: ſed quia horum vtrumque illi adiungimus, id eſt, fabricam conſideramus & cum ſerra, & cum falce. Ait, *reliquo*, id eſt, falce. Ait, *ſimpliciter*. i. per ſe ſpectetur abſque fabrica.

12 *Præterea ſi minori.* Declarat poſteriorẽ huius loci partem. Hinc habetur alterum axioma: Id eſt optabilius quod minori bono adiunctum, facit illud melius. Poteſt & ita concipi: Si tertium quarto eſt maius bonum; primum autem cum quarto eſt maius bonum, quàm ſecundum cũ tertio: certè primum ſecundo eſt optabilius. Exẽpli gratiâ, ſi paruæ opes cũ virtute ſint magis eligendæ, quàm magnæ opes cũ nobilitate: certè virtus eſt anteponenda nobilitati. Ait, *minori*: ſubaudi bono, vt minoribus opibus. Ait, *adiunctum quidpiam*: vt virtus. Ait, *totum*, id eſt, compoſitum illud ex virtute cum minoribus opibus. Ait, *ſit maius*, id eſt, maius bonum, quàm totum illud compoſitum ex nobilitate cum magnis opibus.

13 *Similiter etiam.* Quadrageſimus quartus locus, huius capitis octauus, ſumitur à detractione. Nota & axioma habentur in cõtextu. Exemplum hoc eſto: Sit aliquis diues, ſanus, & prudens: is ſola ſanitate ademptâ, erit prudens & diues: ſolis autem diuitiis priuatus, erit prudens & ſanus. Si igitur prudentia cũ diuitiis eſt minus bonum, quàm prudentia cum ſanitate: ſanè ſanitas eſt optabilior diuitiis. Ait, *quæ*, vt ſanitate. Ait, *ab eâdem re*, vt à prudente, ſano, diuite. Ait, *quod relinquitur*, id eſt, prudẽtia cum diuitiis. Ait, *eſt minus*, id eſt minꝰ bonũ, quàm prudentia cum ſanitate. Ait, *illud*, id eſt, ſanitas. Ait, *eſt maius*, id eſt, maius bonum, quàm diuitiæ.

14 *Et ſi alterum.* Quadrageſimus quintus locus, huius capitis nonus, ſumitur à fine. Hic ſunt ſeptem axiomata. Primum eſt: Quod per ſe expetitur, vt ſanitas, optabilius eſt eo, quod propter gloriam tantùm expetitur, vt diuitiis. Addit Philoſophus in contextu definitionem eius quod gloriæ tantùm causâ expetitur.

15 *Et ſi alterum.* Secundum axioma eſt: Quod & propter ſe & propter gloriam eſt eligendum, id optabilius eſt eo, quod propter ſe tantùm vel propter gloriam tãtùm expetitur. Sic patriæ defẽſio, quę & propter ſe & gloriæ causâ expetitur, triumpho gloriæ tantùm cauſa expetendo antecellit.

16 *Et quod* [*eſt*] *magis.* Tertium axioma eſt: Quò quidque magis propter ſe eſt honorabile, eò eſt optabilius. Hac ratione ſanitas præferenda eſt pulchritudini, & diuitiis. Addit Ariſtoteles in cõtexu definitionem eius, quod propter ſe eſt honorabile.

17 *Præterea diſtinguere.* Quartum axioma eſt: Quod ad plures fines conſequendos conducit, optabilius eſt eo, quod ad pauciores. Vtpurà medicina, cùm ſit iucunda & vtilis, præferenda eſt mercaturæ, quæ eſt ſolùm vtilis.

18 *Cùm autem eadem.* Quintum axioma eſt: Quod magis ad optatum finem conſequẽdum cõfert, illud eſt optabilius. Hinc vtilius prefertur minùs vtili, & iucundius minùs iucũdo, & honeſtius minùs honeſto.

19 *Rurſus quod.* Sextum axioma eſt: Quod ad meliorem finẽ dirigitur, eſt optabilius. Hinc Iuriſprudentia, cuius finis eſt iuſtitia, præſtat arti medicæ, cuius finis eſt ſanitas. Huic axiomati Ariſtoteles cùm ait,

Similis

Similis [eſt] ratio, ſubiicit ſimile axioma de rebus fugiendis, nempe, Quod magis impedit, quò minùs res eligendas conſequamur, id eſt magis fugiendum. Vide exemplum in contextu.

20 *Præterea poteſt.* Quadrageſimus ſextus locus, hui⁹ capitis decimus, ducitur ab eo quod tantùm eſt eligendũ. Nota & axioma ſunt in contextu. Exemplum hoc eſto: Melius eſt philoſophari, quàm peregrinari: quia illud eſt tãtùm eligendum: hoc autem probari poteſt & eligendum, & fugiendum eſſe.

DE ABSOLVTE ELIGENDIS AVT FVGIENDIS.

Tractatus II.

IN CAP. IV. DE HIS QVÆ ABSOLVTE SVNT ELIGENDA, aut fugienda.

POſtquàm expoſuit locos, qui valent ad probandum alterum altero eſſe optabilius: nũc declarat eorundem locorum vſum, vt ſimpliciter & ſine vlla comparatione probetur aliquid eſſe optabile.

1 *Iidem loci.* Non omnes loci ſuprà adhibiti ad problema comparatum vtrum ſit optabilius, eodem modo transferuntur ad ſimplex problema an ſit optabile: ſed huius tranſlationis duo ſunt modi. Primus modus eſt per detractionem excellentiæ: qui obtinet in locis ſumptis à cõparatiuo. vt putà ſicut poſſumus probare pacem eſſe optabiliorem bello, quia eſt vtilior: ita poſſumus ſimpliciter probare pacem eſſe optabilem, quia eſt vtilis. Sic non minùs ex loco, quàm ex problemate detrahitur cõparatio. Ait, *quæ ita comparantur*, id eſt, ſumpto argumento à gradu comparatiuo. vt in allatis exemplis, eſt honorabilius vel vtilius, ergo eſt optabilius.

2 *In quorundam.* Alter modus transferendi eſt ſine vlla detractione: quia ſcilicet in examinando problemate comparato argumentum ſumebatur à poſitiuo, non à comparatiuo. Exempli gratiâ, iuſtitia ſuprà fuit prælata homini iuſto: quia illa eſt naturâ bonum, hic verò eſt ex accidenti bonus. ſed & ſimpliciter eodem argumento probatur iuſtitiam eſſe optabilem, quia ſuapte naturâ eſt in bonis. Ait, *comparatione*, id eſt, problemate comparato. Ait, *alterum*, quod in problemate comparatur. Ait, *dicimus eſſe eligendum.* Non dicimus autem eſſe magis eligendum, vt ſuprà dicebamus.

DE QVORVMCVMQVE ACCIDENTIVM COMPARAtione loci generales.

Tractatus III.

IN CAP. V. DE LOCIS COMPARATIONIS GENERALIBVS.

POſtquàm expoſuit locos problematis, quo quæritur vtrum ſit magis eligendum; ac docuit, quomodo iidem loci parua mutatione factâ poſſint aptari problemati abſoluto, quo quæritur an ſit eligendum: nunc generaliter conſiderat quamcumque accidentium comparationem: quia non ſolùm quæri ſolet vtrum ſit optabilius, ſed etiam vtrum iuſtius, vtrum candidius, & id genus alia multa.

1 *Sumendi autem.* Huius capitis quatuor ſunt partes. Primò Ariſtoteles monet ſumendos eſſe locos generales, id eſt, pertinentes ad quamcumque accidentium comparationem.

2 *Licet etiam.* Secundò monet locos ſuprà expoſitos, dum quærebatur vtrũ ſit optabilius, poſſe modica mutatione adhibitâ fieri generales. Sicut enim ſuprà dicebatur, Quod eſt naturâ bonum, optabilius eſt, quàm quod non naturâ eſt bonum: ita generaliter dicere poſſumus, Quod naturâ eſt tale, id eſt magis tale. Quin & ad aliam ſpeciem transferemus: veluti, Quod naturâ eſt calidum, id eſt calidius.

3 *Veluti [quod eſt.]* Tertiò proponit exempla locorum, qui ex ſuprà dictis colliguntur, & ex ſpecialibus fiunt generales. Primum exemplum ſeu primus locus eſt à natura. Hic fuit locus octauus expoſitus cap. 1. partic. 10.

4 *Et ſi alterum efficit.* Secundus locus à ſubiecto, ſuprà erat trigeſimus octauus, expoſitus cap. 3. Huius loci duo ſunt axiomata. Primũ eſt, Quod rem ſubiectam, talem facit: magis tale eſt, quàm quod non facit talem. veluti ſi iuſtitia facit hominem laudabilem, diuitiæ verò non faciunt laudabilem: certè iuſtitia eſt laudabilior diuitiis. Confer cum axiomate expoſito part. 3. dicti c. 3.

5 *Si verò ambo.* Poſterius axioma eſt:

Quod magis rem ſubiectam, talem facit; id eſt magis tale. veluti ſi iuſtitia facit hominẽ laudabiliorem, quàm fortitudo: certe iuſtitia eſt laudabilior fortitudine. vide part. 4. dicti capitis 3.

6 *Præterea ſi eàdem re.* Tertius locus à comparatione ſuprà fuit locus quadrageſimus, expoſitus cap. 3. Hic ſunt duo axiomata. Prius axioma eſt: Si primum eſt magis tale quàm ſecundum, & ſecundũ quàm tertium: primũ quoq; eſt magis tale quàm tertium. veluti ſi Achilles eſt pulchrior Nireo, & Nireus Agamemnone, etiam Achilles eſt pulchrior Agamemnone. vide part. 7. dicti capitis 3. Poſterius axioma eſt: Hoc ſuppoſito, quòd tertium ſit magis tale quàm quartum: Si primum eſt magis tale, quàm tertium, ſecundum verò eſt magis tale quàm quartum: profectò primum eſt magis tale quàm ſecũdum. veluti ſi Achilles eſt fortior Aiace, & Agamemnon Menelao: certè Achilles eſt fortior Agamemnone, ſicut Aiax eſt fortior Menelao. Ait, *& ſi alterum*: vt Achilles. Ait, *tali* [*re*,] vt Aiace viro forti. Ait, *magis tale*, id eſt, fortior. Ait, *alterum*: vt Agamemnon. Ait, *non* [*ſit*] *tali re*, id eſt, Menelao, qui non eſt ita fortis, vt Aiax. Ait, *primum*, id eſt, Achillem. Ait, *eſſe magis tale*. ſubaudi, quàm ſecũdum, id eſt, fortiorem eſſe Agamemnone.

7 *Præterea* [*ducendum.*] Quartus locus ab adiectione ſuprà erat locus quadrageſimus, expoſitus cap. 3. Hic quoque tradun tur duo axiomata. Prius axioma eſt: Quod alicui rei adiunctum, facit eam magis talem, id eſt magis tale. vt puta condimentũ efficiens cibũ dulcem, eo eſt dulcius, quod non facit dulcem. Vide part. 11. dicti cap. 3.

8 *Aut ſi minùs.* Poſterius axioma eſt: Quod rei minùs tali adiunctum, facit eam magis talem, id eſt magis tale. Vide par. 12. dicti cap. 3.

9 *Similiter ex detractione*: Quintus locus à detractione, ſuprà erat locus quadrageſimus quartus, expoſitus cap. 3. part. 13.

10 *Et quæ ſunt contrariis.* Sextus locus à ſegregatione contrarij, ſuprà fuit locus vigeſimus octauus, expoſitus cap. 2. part. 16.

11 *Inſuper.* Hæc eſt quarta pars capitis, in qua proponit Ariſtoteles locũ vniuerſalem non ſumptum ex præcedẽtibus locis: quod indicat his verbis, *præter ſuprà dicta.* quapropter hæc vltima particula reſpõdet primæ particulæ huius capitis ſicut præcedentes reſpondebant ſecundæ partic. Hic locus eſt à definitione, conferendus cum loco tertio problematis de accidẽte abſoluti, quẽ expoſuit Philoſophus lib. 2. cap. 2. part. 3. Axioma verò & exemplum dilucida proponuntur in contextu.

DE PROBLEMATE ACCIDENTIS Particulari.

Tractatus IV.

IN CAP. VI. DE LOCIS PERTINENTIBVS ad problema accidentis particulare.

A Problemate accidẽtis vniuerſali tranſit ad particulare conſiderandum: & tã generaliter, quàm ſpecialiter docet, quomodo loci problematis vniuerſalis poſſint aptari ad problema particulare. Specialiter enim hos locos conſiderat, ab oppoſitis, à coniugatis, ab eo quod interimendi vim habet, necnon ab ortu & interitu, item ab eo quod vel magis vel minùs vel æquè eſt tale, ex hypotheſi, à diuiſione ſubiecti, & à diuiſione accidentis.

1 *Si verò problema.* Generaliter docet, locos problematum vniuerſalium de accidente pertinere etiã ad problemata particularia: quia ſub vniuerſali cõtinentur etiã particulare: adeò vt quæ ratio probat vniuerſale, eadẽ probet etiã particulare ſub illo vniuerſali contentum. Vide li. 2. Prior. cap. 1. Ait, *quos diximus*, libro præced.

2 *Maximè autem.* Specialiter quoſdam locos conſiderat, atque à problemate vniuerſali ad particulare transfert: ita vt ex locis vniuerſalibus iam faciat particulares. Primus locus eſt ab oppoſitis. Secundus à coniugatis & caſibus. Hos locos Ariſtoteles cõmendat, tamquàm maximè idoneos, & communes: exemplíſque illuſtrat. Confer hanc partic. cũ cap. 8. & 9. lib. præced. & hîc obſerua duo axiomata: quorum alterũ eſt, Oppoſita oppoſitis attribuũtur, tã vniuerſaliter, quàm particulariter. veluti ſi iuſtitia eſt virtus, iniuſtitia eſt vitium. alterũ, Coniugatorum eadẽ eſt ratio; ſiue vniuerſaliter, ſiue in parte accipiantur. Coniugatorum appellatione intelligo etiã caſus. nã ſuprà

ſuprà monui caſum eſſe ſpeciem cõiugati. Primò Ariſtoteles hos locos commendat. Ait, *communes*. Communes intellige problemati vniuerſali, & particulari Secundò cùm ait, æque *enim*, affert exemplum loci à contrariis, id eſt, à voluptate ad dolorem. Hic proponit Philoſophus argumẽtationẽ vniuerſalem, & particularem: vt appareat, quomodo idem locus vtrique problemati accommodetur. Tertiò cùm ait, *Præterea ſi quis ſenſus*, affert exemplum loci ab habitu ad priuationẽ, id eſt, à ſenſu ad inſenſibilitatẽ, vt ita loquar, id eſt, ad ſenſus priuationem. Hic Ariſtoteles ſtudio breuitatis proponit ſolùm argumẽtationem particularẽ, de qua nunc ex profeſſo agit: idémque ferè obſeruabit in ſequentibus exemplis. Facilè enim cuiuis eſt ſupplere argumẽtationem vniuerſalem. Quartò cum ait, *Et ſi quid ex iſtimabile*, dat exemplum loci à relatis, id eſt, ab exiſtimabili ad exiſtimationẽ. Quintò cùm ait, *Rurſus ſi quid iniuſtum*, adiungit varia exempla locorum à caſibus cõtrariis. Sextò cùm ait, *Et ſi quid iniuſtè*, ſubiungit exempla à coniugatis. Ait ἡδονή τις ἀγαθόν, *etiam voluptas quædam eſt in bonis*. Hic ἀγαθόν, *bonum* accipitur pro vtili: quæ ſignificatio non eſt noua: & ita etiã Alexãder interpretatur. In duobus manu exaratis codicibus pro ἀγαθόν, reperi ὠφέλιμον: quæ lectio mihi magis placet.

3 *Et mis*. Tertius locus tripertitus proponitur ab eo quod interimẽdi vim habet, ab ortu, & interitu. Confer cum lib. 2. cap. 9. Hunc locum Ariſtoteles declarãs, primò proponit notam, quam vulgò differentiam maximæ appellant. Secundò cùm ait, *Nam ſi quid*, proponit exempla ex quibus colligatur axioma de interimẽtibus: Si quoddam interimens, eſt bonũ; quędam res quæ interimitur, eſt mala. Tertiò cùm ait, *Similitérque ſi corruptio*, dat exempla, ex quibus colliguntur axiomata de ortu & interitu: Si quidã interitus eſt bonus: quędã res interempta, eſt mala. Rurſus ſi quidam ortus eſt malus; quędam res, quę oritur, eſt mala. Poſſunt etiam hæc axiomata magis generaliter concipi, vt notaui ad dictũ cap. 9. lib. præcedentis. Quartò cùm ait, *Eadem [eſt] ratio*, ea quæ in ſuperioribus exemplis dixit de ſcientia & voluptate, producit ad alias res ſimiles; vt intelligamus axiomata ſuprà tradita generaliter eſſe accipiẽda, & exempli tantum causâ fuiſſe factã mentionem voluptatis, & ſcientiæ.

4 *Præterea ex eo*. Quartus locus tripertit⁹ eſt ab eo quod eſt magis, vel minùs, vel æquè. Coniunge cap. 10. lib. præced. In pręſentia, Philoſophus hunc locũ cõſiderat in hac partic. quatenus hinc cõparantur res diuerſorum generum, vt ſcientia & voluptas. in ſequenti autem partic. loquetur de comparatione rerum eiuſdem generis. In hac particulã primo proponit notam illam tripertitam. Secundò cùm ait, *Nam ſi quid*, proponit & exemplo declarat axioma de eo quod magis eſt. Hoc autem axioma eſt abnutiuum, & valet ad refellendum. Nam ſi quid eorum quę videntur magis talia, nõ eſt tale: ne id quidem tale erit, quod eſt in eorum numero, quæ minùs talia vidẽtur. Ait, [*ſit*] *magis tale*, id eſt, videatur magis tale. Ait, *quod dictum eſt*. ſubaudi, in problemate de quo diſſeritur. Tertiò cùm ait, *atque ex eo*, diſcrimẽ ponit inter id quod æquè eſt tale, & id quod minùs eſt tale. nam ab illo ſumũtur duo axiomata: alterum affirmatiuum, quod valet ad confirmãdum: alterum negatiuum, quod valet ad refellẽdum. ab hoc ſumitur vnum axioma affirmatiuum, quod valet ad confirmãdum. Hic igitur ſunt tria axiomata. Primum eſt: Si duorum ſimilium vnum ſit tale, etiam alterum eſt tale. Secundum eſt: Si duorum ſimilium vnum non ſit tale, ne alterum quidem eſt tale. Potes hæc duo axiomata referre ad vnum generale, Similiũ ſimilis eſt ratio. Tertium eſt: Si id quod minùs tale videtur, tale ſit; etiã id, quod magis tale videtur, tale eſt. Habes horum axiomatum exempla in contextu. Ait, *ambo [facere*,] id eſt, confirmare, & infirmare problema.

5 *Non ſolùm autem*. Declarat eiuſdem loci vſum, quando comparantur res eiuſdẽ generis: veluti cùm arguitur à prudẽtia ad alias ſcientias. Obſerua tamen, niſi vocabulum ſcientiæ accipiatur latiùs, prudẽtiã non eſſe ſpeciem ſcientiæ: nam ab ea ſeiungitur lib. 6. Ethic. cap. 8. Ait, *ſi poſitum ſit*. ſubaudi, in theſi, de qua diſputatur.

6 *Præterea ex hypotheſi*. Quintus locus eſt ex hypotheſi: quẽ Ariſtoteles declarãs, primò proponit notam, & duo axiomata: alterum affirmãs, Si vni ineſt, omnibus ineſt: alterum negans, Si vni nõ ineſt, nulli ineſt. Vtrumque autem axioma exẽplo declarat. Secundò cùm ait, *Si igitur cuidam*, eorundem axiomatũ vſum aperit, monens theſi affirmatiuæ eſſe opponendum axioma negatiuum, & negatiuæ affirmatiuum. Tertiò cùm ait, *Manifeſtum autem*, declarat effectum huius loci: & oſtendit, per eum reddi problema vniuerſale, quod erat particulare.

7 *Cùm igitur problema*. Vt intelligatur quomodo ſequens pars iis cohæreat, quæ

proximè dicta fuerunt: notandum eſt, Ariſtotelem expoſuiſſe proprietatem quandã quinti loci, videlicet quòd facit problema ex particulari vniuerſale; & prolato particulari euincit vniuerſale, propter hypotheſim. Vnde apparet, probato per hunc locũ particulari euerti problema particulare oppoſitum. veluti ſi problema ſit, aliquam animam eſſe immortalem; & ſupponatur, ſi anima humana ſit mortalis, omnẽ animã eſſe mortalẽ; certè qui probabit aliquã animã.i.humanã eſſe mortalẽ, is euertet problema; atq; ita ex particulari, euertet particulare oppoſitum. Sed hoc nõ ſemper contingit, vt probatio particularis euertat theſim particularem. Scimus enim ex lib. de interpretatione, particularia oppoſita ſimul vera eſſe poſſe. Vt igitur ſciamus, quando theſis euertatur, & quando ſecus accidat: Ariſtoteles diuidit problema particulare in quatuor genera: & ſingula docet quomodo confirmari vel euerti debeant. Primum eſt problema indefinitum: quia nõ conſtat, vtrùm vera ponatur tam affirmatio quã negatio particularis, an altera tãtùm. Indefinitum igitur problema hîc appellat, tam quod habet notã particularem, vt aliqua voluptas eſt bona; quàm quod notâ caret, vt voluptas eſt bona. Eodem modo accepit propoſitionem indefinitã lib.1.cap. 4.part.21. & alibi. De hoc indefinito problemate duo docet. Primò oſtendit infirmari vno modo, id eſt, ſi probetur vniuerſalis contradictio, non item ſi probetur particularis, quia particulares enũciationes ſubcontrariæ poſſunt eſſe ſimul veræ. Parco exemplis: quia ſunt perſpicua in contextu. Secundò cùm ait, *Confirmari autem biſariam*, docet idem problema indefinitum confirmari duobus modis, id eſt, vel probato particulari, vel probato vniuerſali, ſub quo vniuerſale continetur. nam ſubalterna ſimul vera ſunt: vt omnis homo eſt animal, & quidam homo eſt animal: item nullus homo eſt lapis, & quidam homo non eſt lapis.

8 *Cùm autem theſis.* Secundum problema eſt definitum, id eſt, cùm definitè ponimus ambas particulares eſſe veras, & vniuerſales eſſe falſas: veluti non omnem voluptatem eſſe honeſtã, id eſt, aliquas tantùm eſſe honeſtas, aliquas minimè. Hoc problema biſariam infirmatur, id eſt, probata alterutra vniuerſali. pone enim theſim eſſe aliquas tantùm voluptates eſſe honeſtas: ſiue quis probet omnes eſſe honeſtas, ſiue nullas eſſe honeſtas, infirmabit theſim.

9 *At ſi vnam.* Tertium problema eſt magis definitum: quia vnam aliquam ſpeciẽ à cæteris ſeparat: veluti ſi quis ponat vnam voluptatem eſſe bonam, nec tamen explicet, quænam illa ſit. Hoc problema infirmatur tribus modis, id eſt, probata alterutra vniuerſali, vel pluribus particularibus. ſiue enim omnis voluptas ſit bona, ſiue nulla ſit bona, ſiue duæ, vel tres ſint bonæ: falſum eſt, vnam tantùm eſſe bonam.

10 *Cùm autem theſis.* Quartum problema eſt maximè definitũ: quia ſumit vnum particulare ſignatũ, (vt ſcholaſtici loquuntur) non vagum. Exempli causâ, non ponit indeterminatè aliquam, vel vnã virtutem, eſſe ſcientiam; ſed nominatim vnam ex virtutibus, putà prudentiam, eſſe ſcientiam. Hoc problema Ariſtoteles perſpicuè oſtendit infirmari quatuor modis. Ex dictis apparet, quò magis problema eſt definitum, eò faciliùs infirmari. nam primum problematum genus infirmabatur vno modo, ſecundum duobus modis, tertiũ tribus, quartum quatuor.

11 *Prodeſt etiam.* Redit ad locos explicandos, qui nõ ſolùm vniuerſalibus, ſed etiam particularibus problematis inſeruiunt. Sextus igitur locus, (nam quinque ſuprà expoſuit) ſumitur ab iis, in quę diuiditur ſubiectum problematis. Confer cum lib.2.cap.2. part.2. Vſus huius loci, quod ad particulare problema, talis eſt: Sit problema, (exempli gratiâ) Non omnem voluptatem eſſe bonam. ſi vis id confirmare, reſpice ad ſingulas voluptates. nam ſi quaſdam oſtenderis eſſe malas, probatum erit problema. Sed ſi vis infirmare, oſtende aliquot eſſe bonas. aduerſarius enim, niſi poſſit exceptionem proferre, cogetur fateri vniuerſaliter voluptates eſſe bonas. atque ita euerſum erit problema. Eſt autem hic locus bipertitus. Aut enim ſubiectum problematis eſt ſpecies ſpecialiſſima, aut eſt genus. Priori caſu argumentum ſumitur ab indiuiduis ſub ea contentis. vna enim eſt diuiſio ſpeciei in indiuidua. Ait, *dictum fuit.* ſubaudi, in problemate. Ait, *quemadmodum in vniuerſalibus.* vide dictam part.2. cap 2.lib.2.

12 *Præterea genera.* Poſteriori caſu fiunt multæ diuiſiones: quia diuiditur genus in ſpecies, & hæ ſubdiuiduntur, donec perueniamus ab indiuidua, vel ad membra aliqua, vnde ſuppetãt argumenta, quẽadmodum fuit explicatum dicto loco libri 2. Ait, *antea dictum fuit*, præallegato loco libri 2. Ait, *obijciatur.* ſubaudi, ab eo qui theſim defendit.

13 Præt

13 *Præterea in quibus.* Septimus locus eſt à diuiſione accidentis, quod in problemate eſt attributum. Hic etiam locus eſt bipertitus, vt præcedens. Aut enim accidens eſt genus, quod diuiditur in ſpecies: aut eſt ſpecies ſpecialiſſima, quæ diuiditur tantùm in indiuidua. Ariſtoteles hunc locũ declarat, tradito præcepto, & duobus exemplis, ex quibus colligitur axioma negans: Cui nulla ſubiectiua accidentis pars ineſt, ei accidens non ineſt. Subiectiuam partem intellige ſpeciem, vel indiuiduum. Adde axioma affirmans: Cui aliqua ſpecies, vel indiuiduum (ſubaudi, accidenti ſubiectum) ineſt, ei accidens verè ineſſe dicitur. veluti ſi alicui animali ineſt albor, rectè dicitur aliquod animal eſſe coloratum.

14 *Ad confirmandum.* Epilogo concludit vniuerſum tractatum de problemate accidentis, qui duobus libris continetur.

IVLII PACII A BERIGA IN LIBRVM IV. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

IN CAP. I. DE LOCIS PERTINENTIBVS AD problema generis.

EXpoſito problemate accidentis, tranſit ad problema generis, ad quod varios locos pertinentes declarat: & primùm in hoc primo capite nouem locos proponit.

1 *Poſt hæc.* Differendum proponit hoc quidem libro de problemate generis, ſequẽti autem libro de problemate proprij. Rationem ordinis duplicem affert. Primùm enim oſtendit, cur hæc problemata prçponantur problemati definitionis: mox cur ſequãtur problema accidentis. Præponuntur (inquit Philoſophus) problemati definitionis, tamquàm eius elementa, ſeu principia quædã: quia ſcilicèt definitio debet in ſe habere genus rei definitæ, & eſſe eius rei propria. Subiiciuntur autem problemati de accidenti hæc omnia, quç ad genus, vel proprium, vel definitionem pertinent: quia de his rarò à dialecticis quçritur; cum ſint ſubtiliora, & in ipſis ſcientiis examinanda. de accidentibus autem dialectici quærere ſolent: cùm quia non ita ſub certam ſcientiam cadunt, tum etiam quia de his in vtramque partem faciliùs diſputari poteſt: quod quidem eſt munus dialectici.

2 *Si igitur poſitum.* Sequuntur loci pertinentes ad problema generis. Primus locus eſt à ſyngeneis: cuius axioma negatiuum eſt, Quod non attribuitur omnibus ſyngeneis, non eſt genus. Ariſtoteles huius loci præceptum & exemplum tradit. Ait, *quemadmodum in accidente.* vide locum 2. lib. 2.

3 *Deinde [videndum.]* Secundus locus eſt à modo attributionis. Axioma ita concipitur, Quod non attribuitur in quæſtione quid eſt, non eſt genus. vel, Quod attribuitur in quæſtione quale eſt, non eſt genus. vel, Quod rei qualitatem ſignificat, non eſt eius genus. vel, Quod rei accidit, non eſt eius genus. Præceptum & exempla habes in contextu.

4 *Maxima autem.* Tertius locus eſt à definitione accidentis. Axioma eſt, Quod poteſt adeſſe & abeſſe, nõ eſt gen⁹: vel, Cui conuenit accidentis definitio, id non eſt genus. Ait, *vocabamus*, lib. 1. cap. 5. part. 8.

5 *Præterea videndum.* Quartus locus eſt à diuerſitate categoriarum. Axioma eſt, Nõ poteſt in alia categoria eſſe genus, in a-

lia ſpecies.vel, Quod non eſt in ea categoria,in qua eſt ſpecies,nō eſt illius ſpeciei genus. Vide huius loci præceptū & exēpla in contextu. Ait, *Rurſus ſcientia.* Scientia dicitur non eſſe qualitas, ſed ad aliquid, quatenus ad ſcibile refertur. Si verò per ſe ſpectetur,reducitur ad categoriam qualitatis. Vide Categor.cap.8.partic.31.& 32. & quæ ibi notaui.

6 *Item* [*conſiderandum.*] Quintus locus ſumitur à ſpeciei participatione. Axioma eſt, Quod eſt ſpeciei particeps, non eſt eius genus. Hunc locum Ariſtoteles declarans, primò præcipit, vt videamus, an id, quod in theſi poſitum eſt tamquàm genus, ſit particeps ſpeciei. Secundò cùm ait,*Definitio autem*,definit quid ſit particeps, ſiue eſſe particeps; nempe recipere definitionem eius quod participatur. Genus autem non recipit definitionem ſpeciei: ſed è contrario ſpecies recipit definitionem generis. Tertiò cùm ait,*Patet igitur*, proponit axioma.Genus non eſt particeps ſpeciei:ſed ſpecies eſt particeps generis. Quartò cùm ait, *Conſiderandum igitur*,repetit præceptum,illúdque adiuncto exemplo illuſtrat.

7 *Præterea* [*videndum.*] Sextus locus ducitur à ſubiectis ſpeciei. Axioma eſt, De quocumque dicitur ſpecies,de eo dicitur etiā genus.vel,Quod non dicitur de iis omnibus,quibus attribuitur ſpecies,nō eſt eius genus. Hunc locum Philoſophus explicat definitione & exemplo.

8 *Item videndum.*Septimus locus,coanguſtatus ad problema generis remoti, ſumitur à nullius ſpeciei participatione. Axioma eſt,Quod nec vllius ſpeciei eſt particeps,nec eſt proxima generi ſpecies, falsò in eo genere ponitur. Ratio huius axiomatis eſt: quia ſpecies ſub genere collocatur vel immediatè,vt ſub animali auis; vel mediatè, vt ſub animali coruus.ſi immediatè collocatur ſub genere,eſt particeps tantùm generis.ſi verò mediatè, tunc eſt particeps etiā illius ſpeciei ſubalternæ & interiectę. vt coruus eſt particeps auis; & auis eſt particeps animalis: conſequenter coruus eſt particeps animalis. Hunc locum Ariſtoteles declarans, primò tradit præceptum. Secundò cùm ait, *Si igitur poſitum*, adiungit exemplum.

9 *Præterea videndum.* Octauus locus, à numero ſubiectorum,eſt bipertitus.refellitur enim genus:vel quia ſpecies latiùs patet,ac de pluribus dicitur:vel quia æquè latè patet, ac de totidem dicitur. Explicans Philoſophus primam huius loci partem, Primò præcipit,vt videamus, an genus(id eſt,quod pro genere ſumptum eſt in theſi) de paucioribus dicatur, quàm ſpecies .Secundo cùm ait , *vt opinabile*, addit exemplum. Tertiò cùm ait, *quia genus* , adiungit fundamentum huius loci; quia verum genus latiùs patet, quàm ſpecies. Hinc ſumitur axioma, Quod de paucioribus dicitur, non eſt genus.

10 *Rurſus an de totidem.* Declarat ſecūdam eiuſdem loci partem. Ac primò dat præceptum:ex quo colligitur hoc axioma, Quod de totidem dicitur,non eſt genus.Secundò cum ait,*veluti ſi eorum*, illuſtrat hūc locum exemplo entis & vnius.Tertiò cùm ait,*Similiter*[*ſit*,] addit alterum exemplum primi & principij. Quartò cùm ait, *Elementum autem*, ponit fundamentum huius loci,id eſt,generale axioma,Genus dicitur de pluribus,quàm ſpecies vel differentia. Ait,*omnium eiuſmodi*,id eſt,vtriuſque partis loci octaui; ſed & aliorum ſimilium locorum,vt loci ſexti.

11 *Videre etiam.* Nonus locus,ab iis quę non differunt ſpecie, continet duo axiomata:alterum affirmatiuū, Quod vnius ex iis quæ ſpecie non differunt, genus eſt, etiam reliquorum eſt genus: alterū abnutiuum, Quod vnius ex iis quę ſpecie non differūt, non eſt genus, id nec reliquorū eſt genus. Hunc locum declarās Philoſophus,primò ponit cōmune præceptum,vt videamus an id quod in theſi poſitū eſt alicuius rei eſſe genus,etiam τῶν ὁμοειδῶν,id eſt,eorum quæ ſpecie non differunt, ſit genus néc ne. Ait, *aut non videatur.* Idcircò addit hæc verba: quia dialecticus non ſolùm veris,ſed etiam probabilibus propoſitionibus vtitur. Secūdò cùm ait, *Sed ii qui confirmat* , affert pręceptum & axioma affirmatiuum.Exempli gratiā, Quantitas eſt genus linearum ſecabilium : ergo etiam inſecabilium ; quia ſecabiles & inſecabiles lineæ non differūt ſpecie. Tertiò cùm ait , *& ſi vnius non* [*eſſe*,]proponit axioma negatiuum. Quartò cùm ait, *vt ſi quis indiuiduas*, adiungit exemplum.Si quis enim dicat inſecabile,eſſe genus linearum quæ diuidi non poſſunt: ex hoc loco refelli poterit; quia inſecabile ſine dubio non eſt genus linearum quę diuidi poſſunt,quandoquidem eis non attribuitur; conſequenter non eſt genus linearum indiuiduarum, licèt his attribuatur. Ait,*id quod dictum eſt*, nimirum inſecabile. Ait,*cùm ſpecie non differant.* ſubaud. lineæ ſecabiles & inſecabiles.

IN

IN CAPVT II. DE VARIIS LOCIS.

SVbiiciuntur hoc capite ſeptem loci ad idem problema pertinẽtes, quos ſingillatim declarabo.

1 *Conſiderare etiam.* Decimus locus, huius capitis primus, ſumitur à diuerſo genere. Axioma eſt: Si ſint duo heterogenea, ſpecies vnius non poteſt eſſe ſpecies alterius. Ariſtoteles hunc locum declarans, primò proponit pręceptum, vt reſpiciamus ad genus diuerſum, id eſt, nõ ſubalternũ: quia non poteſt eadem ſpecies collocari ſub diuerſis generibus non ſubalternis, vt Philoſophus in cõtextu declarat exẽplo iuſtitię: Secundò cùm ait, *Hoc autem in quibuſdam,* obiicit exemplum prudentię, quæ videtur collocari ſub duobus generibus non ſubalternis, id eſt, ſub virtute, & ſub ſcientia. Tertiò cùm ait, *Sed non ab omnibus*, ſoluit dictam obiectionẽ, negans prudentiam collocari ſub duobus generibus: quia veriùs eſt ſpecies tantùm virtutis, non ſcientiæ. Quartò cùm ait, *quod ſi quis concedat*, adiungit alteram reſponſionem ſecundum eos qui concedunt prudẽtiam eſſe ſpeciem nõ ſolùm virtutis, ſed etiam ſcientiæ: & vt obiectionẽ vitet, corrigit axioma ſuprà datũ, atque illud ita concipit: Si duo ſint genera nec ſubalterna, nec ſub alio communi genere contenta; tunc ſpecies vnius, nõ eſt ſpecies alterius. Huic axiomati dictum exemplum non obſtat: quia & virtus & ſciẽtia continentur ſub habitu, tamquàm ſpecies ſub genere. inde fit, vt prudentia & ſub virtute & ſub ſciẽtia cõtineri poſſit. Si quis ergo nolit admittere prudentiã eſſe ſpeciẽ ſcientiæ, vtetur priori reſponſione. Si verò exiſtimet prudentiam eſſe ſpeciem ſciẽtię, amplectatur poſteriorem reſponſionem. Quæret aliquis, cur Ariſtoteles nõ declaret vtra reſponſio ſit melior. Reſpondeo rationem hanc eſſe: quia dialecticus (vt ſuprà didicimus) non tam ex veris diſputat, quàm ex probabilibus, & iis quæ videntur probabilia: videri autem poteſt prudentia eſſe ſciẽtia, quatenus vir prudẽs nouit quæ eligenda, quæve fugienda ſunt: contrà non eſſe ſcientia: quia (vt lib. 1. Poſterior. cap. 8. dictum fuit) ſcientia eſt rerum æternarum, quæ ſemper eodem modo ſe habent; prudẽtia verò in actionibus humanis verſatur, quæ ſunt contingentes, & poſſunt aliter atque aliter ſe habere.

2 *Conſiderare etiam.* Vndecimus locus, huius capitis ſecũdus, à ſuperiori genere. i. à dati generis genere, (datum genus intellige, quod eſt poſitum in problemate) cõtinet duo axiomata: alterum affirmatiuũ, Superiora omnia genera attribuuntur ſpeciei in quæſtione quid eſt: alterum negatiuum, Nullum ex ſuperioribus generibus eſt ſpeciei particeps. Prius axioma valet ad cõfirmandum, & infirmãdum, poſterius tantùm ad infirmandum. Hunc igitur locum enarrans Philoſophus, Primò proponit præceptum & axioma affirmatiuum: ac docet hoc valere ad problema cõfirmandum. veluti ſi albũ eſt genus niuis; color, quod eſt genus albi, attribuetur niui in quęſtione quid eſt: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud. Secundò cùm ait, *Rurſus* [*videndum,*] tradit pręceptum pertinens ad ſecundum axioma, necnon ipſum axioma, quod tantùm ad refellendum valet. Ait, *ſiue ipſum,* id eſt, illud ipſum, quod pro genere poſitũ eſt in theſi. Huius generis obiter mẽtionem hîc facit, vt doceat, quod ad hoc, eandem eſſe rationem proximi & remoti generis. nullum enim genus eſt ſpeciei particeps, ſed contrà ſpecies eſt particeps generis. Ceterũ à proximo genere ſumptus eſt locus quintus. Tertiò cùm ait, *Ei verò qui confirmat*, docet vſum primi axiomatis ad probandũ genus, quandò ſcilicet aduerſarius fatetur id ineſſe ſpeciei, ſed negat ineſſe tamquàm genus. tunc enim probandum eſt, aliquod ex ſuperioribus generibus attribui in quæſtione quid eſt, & vtendum hoc axiomate, Si ſuperiorũ generum aliquod attribuitur ſpeciei in quæſtione quid eſt; cetera quoque ſupra illud, aut ſub illo conſtituta, quæ ſpeciei attribuuntur, eodem modo attribuuntur, & ſunt eius ſpeciei genera. veluti ſi viuens attribuitur homini in quæſtione quid eſt; ẽt ſubſtantia, & animal attribuuntur homini in quęſtione quid eſt, & ſunt hõminis genera. Quartò cùm ait, *Quod autẽ ſi vnum*, probat idem axioma per inductionem. Quintò cùm ait, *at ſi ſimpliciter*, declarat vſũ eiuſdem primi axiomatis ad probãdum genus, de quo non ſolùm dubitatur an ſit genus, ſed etiã an vllo modo attribuatur ſpeciei. Hîc non ſufficit probare aliquod ex ſuperioribus generibus attribui ſpeciei in quæſtione quid eſt: ſed præterea probãdum eſt, ſpeciem non eſſe alius generis ſub eo remoto genere contenti participem, quàm eius quod in problemate poſitum eſt. Rem Philoſophus explicat exemplo, cùm ait, *veluti ſi quis tradiderit.* Sit hoc problema, Latio eſt genus inceſſus. volo vti argumento à genere lationis, id eſt, à motione. Si igitur dicam, Inceſſus eſt ſpecies mo-

tionis, ergo eſt ſpecies lationis, malè argumentabor à genere ad ſpeciem affirmatiue: ac ſi dicerem, eſt animal, ergò eſt homo. Oportet igitur ſic argumentari: Inceſſus eſt ſpecies motionis, nempe ſpecies remota: atqui ſpecies proximæ ſunt, generatio, corruptio, auctio, deminutio, variatio, & latio: inceſſus autem nec eſt ſpecies generationis, nec corruptionis, nec auctionis, nec deminutionis, neq; variationis: ergo à ſufficiẽti (vt vulgò loquũtur) ſpecierũ enumeratione, eſt ſpecies lationis. Axioma hîc eſt, Quod alicuius generis eſt ſpecies remota, etiam alicuius proximæ eiuſdem generis ſpeciei ſpecies erit.

3 *Rurſus in quibus.* Duodecimus locus, huius capitis tertius, ſumitur à ſuperiori genere & inferioribus ſpeciebus. Superiora genera intellige, quorũ ſpecies eſt attributum problematis. inferiores autem ſpecies intellige, quæ collocãtur ſub ſubiecto problematis. Quoniã autẽ genus & in quæſtione quid eſt & ſynonymωs attribui debet: idcirco duo ſunt hîc axiomata. Primum axioma eſt: Si primum eſt genus ſecundi: neceſſe eſt, vt ipſum primum, & omnia eius genera attribuantur ſpeciebus ſecundi in quæſtione quid eſt. veluti ſi viuẽs eſt genus animalis: neceſſe eſt, corpus & ſubſtãtiam attribui homini, equo, leoni, in quęſtione quid eſt. Hunc locum Ariſtoteles explicans, Primò tradit commune pręceptũ, vt ad hunc locum reſpiciamus, ſiue confirmare, ſiue refellere velimus. Secundò cùm ait, *ſicubi enim diſcrepat*, docet huius loci vſum ad genus euertendum. veluti ſi ſciẽtia eſt genus virtutis: nõ ſolùm ſcientia, ſed etiã eius genus, id eſt habitus intellectiuus, fortitudini & tẽperantiæ, quæ ſunt ſpecies virtutis, attribuitur in quæſtionę quid eſt: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud. Tertiò cùm ait *confirmanti autem*, docet, quatenus idem locus valeat ad genus confirmandum, adiectã ſcilicet aliquã aliã probatione. nam ex eo, quòd primum & ſecundum attribuuntur ſpeciebus ſecundi in quęſtione quid eſt, non probatur præciſe primum eſſe genus ſecundi: ſed tantùm colligi poteſt primum & ſecundum eſſe ſubalterna: adeo vt vel primum ſit genus ſecundi, vel ſecundũ primi. ergo probandum eſt, ſecundum non eſſe genus primi: tunc rectè colligetur, primum eſſe genus ſecundi. ad hoc commodè ſient duo ſyllogiſmi hypothetici, alter conditionalis, alter disiunctus: quorum hic eſt ſyllogiſmus principalis, ille eſt proſyllogiſmus. Exempli gratiã, vt probem viuẽs eſſe genus animalis, ſic arguo: Aut viuẽs eſt genus animalis, aut animal eſt genus viuẽtis: ſed animal non eſt genus viuentis: ergo viuens eſt genus animalis. Minor patet. Maiorem probo: quia viuẽs & animal ſunt genera ſubalterna: neceſſe igitur eſt, vt alterũ ſit genus, alterum ſpecies. Quòd autẽ ſint ſubalterna, ſic oſtẽdo: Si viuens & corpus & alia ſuperiora genera attribuuntur homini, equo, leoni, & ceteris animalis ſpeciebus, in quæſtione quid eſt: certe viuẽs & animal ſũt genera ſubalterna: (hoc enim eſt huius loci axioma) atqui verum prius: ergo & poſterius. Ait, *vt & genus*, id eſt, attributum problematis, quod poſitum eſt tãquàm genus: vt viuens in exẽplo ſuprà dato, in quo hæc erat theſis, viuens eſſe genus animalis. Ait, *& ſpecies*, id eſt, ſubiectũ problematis, quod ſcilicet in problemate poſitum eſt, vt in eodem exemplo animal. Ait *eidem*, id eſt, ſpeciei contentę ſub ſubiecto problematis: vt homini, equo, leoni. Ait, *idẽ*; vt homo, aut equus, aut leo. Ait, *ſub duobus generibus*, id eſt, ſub viuente, & ſub animali. Ait, *genera ſint ſubalterna*: videlicet viuens, & animal. Ait [*id*] hoc eſt, viuens. Ait, *volumus genus conſtituere.* ſubaudi animalis, vt maneamus in eodem exemplo. Ait, *non eſſe ſub ſpecie*, id eſt, non eſſe ſpeciem animalis. Animal voco ſpeciem: quia poſitum fuit in problemate vt ſpecies viuentis. Ait, *ſpeciem*, id eſt, animal. Ait, *ſub ipſo eſſe*, id eſt, eſſe ſub viuente, quaſi dicat, eſſe ſpeciem viuentis. Ait, *hoc eſſe genus*, id eſt, viuens eſſe genus animalis.

4 *Conſiderare etiam.* Hactenus expoſuit prius axioma: ſequitur poſterius, Si primum eſt genus ſecundi; omnes ſuperiorum generum definitiones attribuẽtur ſecũdo, & ſecundi ſpeciebus, in quęſtione quid eſt. Poteſt & ita concipi: Si primum eſt genus ſecundi; nõ ſolum primum, ſed etiã omnia primi genera, ſecundo & ſecundi ſpeciebus attribuũtur in quæſtione quid eſt. Ariſtoteles docet hoc axioma valere ad refellendum. veluti, Si ſcientia eſt genus virtutis: tã ſcientia, quàm habitus intellectiuus, attribuuntur virtuti, & fortitudini, & tẽperantiæ, in quæſtione quid eſt: atqui falſum eſt poſterius: ergo & prius. Porrò hoc axioma non valet ad probandum genus: quia non quicquid ſynonymωs attribuitur, eſt gen⁹, cùm etiam differentia & ſpecies infima ſynonymωs attribuantur, vt didicimus ex cap. 5. Categor. part. 15.

5 *Rurſus animaduertendum.* Decimus tertius locus, huius capitis quartus, ducitur à genere, differentia, & ſpecie; cùm ſcilicet vnum ex his pro alio accipitur. Hîc ſunt

ſunt ſex axiomata; per quæ refelluntur totidem contraria problemata. Primum axioma eſt, Differentia non eſt genus. Hoc axioma, & eius vſus ab Ariſtotele declaratur exemplo, & probatur ratione. Sit problema, (exempli gratiâ) Immortale eſt genus angeli. Refelli poteſt hoc modo: Nulla differentia eſt genus: immortale autem eſt differentia: ergo immortale non eſt genus angeli. Minor probatur: quia diuiditur animal per has differentias, mortale & immortale. Maior, id eſt, huius loci axioma, diſtinguens inter genus & differentiam, ex eo probatur, quòd genus attribuitur in quęſtione quid eſt, differentia verò in quæſtione quale quid eſt. Sed intellige qualitatem eſſentialem, vt differentia ſecernatur ab accidentibus. nam differentia rationem habet formæ, vt genus habet rationem materiæ; quemadmodum Porphyrius docuit cap.3. partic. 17.

6 [*Sed*] & [*illud.*] Sequitur ſecundum axioma, Differentia non eſt in genere. vel, Differentia non eſt particeps generis. Ariſtoteles proponit exẽplum imparis, quod eſt differentia, non ſpecies numeri. Adiungit etiam rationem, qua axioma confirmatur. quicquid enim eſt generis particeps, id vel eſt ſpecies, vel indiuiduũ: ſed differentia nec eſt ſpecies, nec indiuiduũ: ergo differentia non eſt generis particeps. Hinc eſt, quòd Ariſtot. in lib. Categoriar. nõ collocauit differentiam in categoria ſubſtantiæ. Coniunge lib. 6. cap. 6. part. 14.

7 *Præterea* [*videndum*] Tertium axioma eſt, Genus nõ eſt in ſpecie, id eſt, nõ ſubiicitur ſpeciei quaſi illius ſpecies. Ariſtoteles in contextu ponit præceptum, & tria problematum exempla, quæ per hunc locum refelluntur. Horum ſecundum ſumitur ex Platone, ne quis putet adeo craſſum eſſe errorem, vt nemo vnquam ſit collocaturus genus ſub ſpecie.

8 *Rurſus* [*videndum.*] Quartum axioma eſt, Differentia non eſt ſub ſpecie. vel, Differentia non eſt particeps ſpeciei, quam conſtituit. Habes in cõtextu præceptum: & ibi, *velut immortale*, exemplum problematis, quod hinc refellitur. Deinde ibi, *accidet enim*, rationem axioma confirmantem. quod enim eſt ſub ſpecie, anguſtiùs patet, quàm ſpecies: differentia verò non eſt anguſtior, quàm ſpecies: ergò non collocatur ſub ſpecie.

9 *Præterea an genus.* Quintum axioma eſt. Genus non eſt ſub differẽtia. Habes in contextu præceptum, & duo problematum per hoc axioma refutãdorũ exempla.

10 *Et an genus.* Sextum axioma eſt, Genus non eſt differentia. Primò Ariſtoteles dat præceptum. Secundò cum ait, *fieri enim poteſt*, adiungit duo exempla. Tertiò cùm ait, *Conſideranda*, oſtẽdit, axioma quintum & ſextum niti duobus communibus fundamentis: quorum alterum eſt, genus dici de pluribus quàm differentiam: alterum eſt, genus non eſſe participem differentiæ. hæc enim duo fundamenta euertũtur: ſiue genus collocetur ſub differentia, veluti ſi quis dicat animal eſſe rationale: ſiue genus accipiatur pro differentia, veluti ſi quis dicat animal & Deum eſſe differentias rationalis. Ait, *quæcunque ſunt eiuſmodi*, id eſt, quæ pertinẽt ad quintum & ſextum axioma. Ait, [*in ſuperioribus exemplis*] traditis in duabus proximis particulis. Ait, *de paucioribus dicetur*. ſubaudi, genus quàm differentia.

11 *Item ſi nulla.* Decimus quartus locus, huius capitis quintus, ſumitur à negatione differentiarum. Ariſtoteles in contextu ponit axioma & exemplum.

12 *Præterea ſi ſpecies.* Decimus quintus locus, huius capitis ſextus, ſumitur à naturæ ordine. Axioma eſt in cõtextu. Quod eſt natura poſterius, nõ poteſt eſſe genus ei⁹ quod eſt naturâ prius: quoniã ſublato genere tollitur ſpecies, nõ contrà. vt putà nõ poteſt eſſe homo, quin ſit animal: ſed poteſt eſſe animal abſq; homine: homo igitur animalis genus eſſe nequit.

13 *Præterea ſi accidit.* Decimus ſextus locus, huiuscapitis ſeptimus, à ſeparatione ducitur. Axioma eſt. Quod poteſt à re ſeparari & abeſſe, nõ poteſt eſſe eius rei genus, aut conſtitutiua differentia. Habes axioma, & exemplum in contextu.

IN CAP. III. DE VARIIS LOCIS.

HOc caput cõtinet quinque locos, quos ſingillatim cum Ariſtotele enarrabo.

1 *Conſiderare etiam.* Decimus ſeptimus locus, huius capitis primus, ab eo quod ſpecies participat, eſt bipertit⁹. Prima pars eſt, cùm ſpecies participat aliquid generi contrarium. Huius partis axioma eſt, Si duo ſint contraria: quod vnius contrarij particeps eſt, aut particeps eſſe poteſt, alterius ſpecies eſſe non poteſt. Hoc axioma probatur: quia ſpecies generis eſt particeps: idem autem contrariorum particeps eſſe

nequit. Sic (exempli gratiâ) probari poteſt [illegible] non eſſe genus animæ: quoniam anima poteſt ab alio moueri.

2 *Præterea [videndum.]* Secunda huius loci pars eſt, cùm ſpecies aliquid participat, quod nulli propoſiti generis ſpeciei cõmunicari poteſt. Axioma hîc eſt. Quod participat rẽ nulli generis ſpeciei cõmunicabilem, non eſt illius generis ſpecies. Exemplum habes in contextu. nam vita communicatur animæ: non communicatur autem vlli ſpeciei numeri, quia anima non eſt ſpecies numeri.

3 *Conſiderandum etiam.* Decimus octauus locus, huius capitis ſecũdus, ducitur ab homonymia. Ariſtoteles in contextu, primò ponit præceptum, vt videamus, an ea ſint homonyma, quæ in problemate ſunt poſita. Secundò cùm ait, *vtendo elementis*, declarat vnde poſſimus cognoſcere an ſint homonyma, nempe ex locis expoſitis lib. 1. cap. 15. Tertiò cùm ait, *quoniam genus*, adiungit huius loci axioma, Genus & ſpecies ſunt ſynonyma, nõ homonyma: quæ igitur ſunt homonyma, nõ ſunt genus & ſpecies, licet vt genus & ſpecies ponantur in theſi.

4 *Cùm autem omnis.* Decimus nonus locus, huius capitis tertius, eſt ab vnitate ſpeciei. Axioma eſt, Cuiuſuis generis ſunt plures ſpecies. vel, Quod non continet plures ſpecies, non eſt genus. Veritas huius axiomatis patet ex ipſa generis definitione, & ex eo quòd omne genus diuiditur per oppoſitas differentias ſpecificas. Hinc probari poteſt, animal rationale non eſſe genus hominis: niſi quis ponat etiam aliam eius ſpeciem, vt Deum, vel angelum.

5 *Conſiderare etiam.* Vigeſimus locus, huius capitis quartus, à metaphora ſeu trãſlatione ſumitur. In contextu habes pręceptum. Deinde ibi, *quale [eſt,]* exemplum, in quo continetur axioma. nam (exempli gratiâ) proponitur problema, & aduerſus id ſyllogiſmus in ſecunda figura extructus, cuius maior propoſitio eſt huius loci axioma. Problema eſt, temperantiam eſſe ſpeciem concentus. [illegible] ſeu oppoſita argumẽtatio eſt, Omne genus ſpeciebus propriè attribuitur: atqui concentus temperãtię non propriè, ſed methaphoricè attribuitur. ſupple concluſionem, ergo concentus non eſt temperantię genus. Minor propoſitio probatur ab Ariſtotele: quia omnis cõcentus propriè dictus, in ſonis cernitur; tẽperantia autem in ſonis non ſpectatur.

6 *Primùm conſiderandum.* Vigeſimus primus locus, hui⁹ capitis quintus, à cõtrariis, & contrariorũ mediis, in multas partes tribuitur: & partim ad infirmandum, partim ad confirmandum valet, vt in ſequentibus particulis explicabitur.

7 *Primùm [videndum.]* Problema generis per hunc locum infirmatur ſeptem modis. Primò ſi generi nihil ſit contrarium, & contraria ſpecies non ſit in eodem genere. Verbi gratiâ, animali nihil eſt contrarium: album autem & nigrum ſunt contraria: quoniam igitur nigrum non eſt ſpecies animalis, certè nec album eſt ſpecies animalis. Secundò ſi ſit aliquid generi contrarium, & contraria ſpecies nõ ſit in contrario generi. Exempli causâ, quoniam tẽperantia non eſt ſpecies ſcientiæ, intemperantia non eſt ſpecies inſcitiæ. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primo Ariſtoteles dat pręceptum pertinẽs ad genus cui nihil eſt contrarium. Secundò cùm ait, *oportet enim*, præceptum illud confirmat hôc axiomate, Contraria ſunt in eodem genere, ſi nihil generi ſit contrarium. ſic albor, & nigror ſunt ſpecies coloris. Tertiò cùm ait, *At ſi aliquid*, affert alterũ præceptũ, quod ſpectat ad genus, cui aliquid eſt contrariũ. Quartò cùm ait, *neceſſe [eſt] enim*, præceptum confirmat hôc axiomate, Contrariæ ſpecies ſunt in cõtrariis generibus. vt iuſtitia eſt ſpecies virtutis, & iniuſtitia eſt ſpecies vitij. Quintò cùm ait, *Horum autem*, dicta axiomata probat inductione.

8 *Rurſus [videndum.]* Tertiò refellitur genus, ſi ſpeciei cõtrarium in nullo genere ſit. Axioma hîc eſt, id non eſt ſpecies, cuius contrarium nullo genere cõtinetur. Veluti quia malum non eſt ſpecies, ſed tantùm genus: etiam bonum eſt tãtum genus, non ſpecies. Hoc & ſuperioris particulę axioma ita cõiunguntur Categ. cap. 11. part. vlt. Contraria vel ſunt in eodẽ genere, vel ſunt in contrariis generibus, vel ſunt contraria genera.

9 *Præterea [videndum.]* Quartò refellitur genus, ſi contrariis generibus ſit aliquid interiectum, non item cõtrariis ſpeciebus; vel contrà, ſit aliquid contrariis ſpeciebus interiectum, non etiam contrariis generibus. Primò Ariſtoteles tradit præceptum bipertitum. Secundò cùm ait, *nam ſi generibus*, rationem præcepti affert, id confirmans duplici axiomate, id eſt, Siquid eſt contrariis generibus interiectum, eſt etiam aliquid ſpeciebus quę ſub illis generibus continẽtur, interiectum, & contrà, Si quid ſpeciebus eſt interiectum, etiam generibus eſt aliquid interiectum. Tertiò cùm ait, *quemadmodũ in virtute*, dicta axiomata declarat exemplo: quia virtus & vitiũ ſunt

contraria

contraria genera. iuſtitia verò & iniuſtitia ſunt contrariæ ſpecies ſub illis generibus contentæ:& tam his ſpeciebus,quàm illis generibus eſt aliquid interiectum; nempe medium per negatioṇẽ extremorum,quod reperitur in infantibus, qui nec ſunt iuſti nec iniuſti,& nec virtute nec vitio prędịti. Quartò cùm ait,*Huic obuenit*,oſtendit axioma proximè expoſitum nõ carere exceptione,afferens ἔνστασιν in ſanitate & morbo,quæ medio carẽt,cũ eorũ generibus, id eſt, bono & malo ſit aliquid interiectum, quod ſcilicet nec bonum eſt, nec malum: Medici tamẽ cum Galeno inter ſanitatem & morbum,ſeu inter ſanũ & ęgrotum conſtituunt ſtatum quendam medium, quem neutrum appellant,vt & ad parti.8.cap.10. Categor.notaui. Ergo ſecundum horum ſententiam ἔνστασις locum non habet.

10 *Præterea* [*videndum.*] Quintò genus refellitur ſi aliter ſit medium generibus,aliter ſpeciebus interiectum,id eſt, alteris ſecundum affirmationem, alteris ſecundum negationem. De his duobus mediorum generibus quæ ſunt contrariis interiecta,vide cap.8. Categoriar. Quod ad ſeriem contextus ſpectat, Primò Ariſtoteles præceptum tradit. Secundò cùm ait, *probabile enim*,datum præceptum cõfirmat hoc axiomate, Generibus contrariis,& eorum generum ſpeciebus cõtrariis,medium ſimiliter eſt interiectum, ſi quod eſt medium,id eſt,vtrobique ſecundum affirmationem, vel vtrobique ſecundum negationem.Tertiò cùm ait,*quemadmodum in virtute*, dictum axioma declarat exemplo boni &c. quod exemplum expoſui ad partic. præcedentem.

11.*Præterea quando*. Sextò genus refellitur,ſi cùm generi nihil cõtrarium ſit, medium ſpeciei & eius cõtrario interiectum, non ſit in eodem genere. veluti cùm animali nihil ſit contrarium, albo autẽ & nigro rubrum ſit interiectum: certè ſi rubrũ non eſt ſpecies animalis, fatendum eſt etiã album non eſſe ſpeciem animalis. Primò Ariſtoteles præcipit,vt,cùm nihil eſt generi cõtrarium,videamus, an non ſolùm contrarium ſpeciei, ſed etiam medium contrariis ſpeciebus interiectum, in eodẽ genere ſit. Secundò cùm ait,*in quo enim*, dicti præcepti rationem affert allato axiomate: In quo genere ſunt extrema, in eodem ſunt etiam media.Tertiò cùm ait, *vt in albo*,illud axioma declarat exemplo coloris, quod eſt genus non ſolùm alboris & nigroris,ſed etiam mediorum colorum. Quartò cùm ait, *obiectio* [*eſt*,] aduerſus idem axioma affert obiectionẽ ſeu exceptionem; quia nimium & parum ſunt in genere mali:medium autem,id eſt,mediocritas, non in mali ſed in boni genere ponitur. Hæc exceptio tantùm eſt probabilis, revera nõ pertinet ad noſtrum axioma, in quo ſupponimus nihil generi eſſe cõtrarium, cùm huic generi,id eſt,malo, ſit aliquid contrarium,nempe bonum.

12 *Conſiderare etiam.* Septimò refellitur genus,ſi generi aliquid, ſpeciei verò nihil ſit contrariũ,vt albo contrarium eſt nigrũ, animali autem nihil eſt cõtrarium.ergo animal non eſt ſpecies albi. Primò Ariſtoteles præcipit,vt videamus,an genus ſit alicui rei contrarium, ſpecies verò nulli rei ſit contraria.Secundò cùm ait,*nam ſi genus*, dicti præcepti rationem affert,allato axiomate,Si genus habet cõtrarium,etiam ſpecies contrarium habet. Tertiò cùm ait, *quemadmodum virtus*,inductione dictũ axioma cõfirmat.Quartò cùm ait, *obiectio*[*eſt*,] cõtra idem axioma obiicit exemplum morbi,cui contraria eſt ſanitas,cùm ſpecialibus morbis nihil ſit contrarium. morbus igitur à dicta regula excipitur.

13 *Ac ei quidem.* Epilogo concludit præcepta pertinentia ad refellendum genus;præcepta inquam loci vigeſimi primi, in quo nunc verſamur.

14 *Et verò*. Tranſit ad explicandum quomodo idẽ locus vigeſimus primus valeat ad cõfirmandũ genus:& ait tribus modis hoc cõtingere,qui deincepsexponẽtur.

15 *Primùm quidem.* Primò genus confirmatur; ſi nihil ſit generi contrarium; id autem quod eſt ſpeciei contrarium, ſit in eodem genere. Exẽpli gratiâ, colori nihil eſt contrarium,& albor eſt ſpecies coloris, ergo etiã nigror eſt coloris ſpecies. Primò Philoſophus dat præceptum. Secũdò cùm ait,*ſi enim contrarium*,adiungit axioma.

16 *Præterea an medium*.Secundò confirmatur genus,ſi mediũ ſpecieb⁹ interiectũ, in eo genere ſit. veluti ſi viride eſt ſpecies coloris,etiam album & nigrum eſt ſpecies coloris.Primò in contextu eſt pręceptum. Secũdò ibi,*in quo enim*,ſubnectitur axioma, Cùm medium eſt in aliquo genere,etiã extrema ſunt in eodẽ genere.Intellige hoc axioma in iis generibus,quę contrariũ non habẽt:alioquin medium poteſt eſſe in vno genere,& contraria in contrario genere:vt mediocritas eſt bonũ, nimiũ verò & parũ ſunt mala.Ait,*mediũ*,id eſt,quod ſpeciei in problemate propoſitæ & ſpeciei contrarię eſt interiectũ. Ait,*in dicto genere*. i.in quo ſpeciem collocauit aduerſarius,qui theſim

propoſuit: in genere (inquam) quod cōtrario vacat, vt antea vocauit.

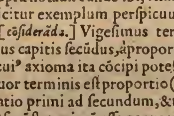
17 *Rurſus ſi quid.* Tertiò cōfirmatur genus, ſi ſit aliquid generi contrariū, & in eo cōtrario genere ſit ſpecies cōtraria. vt putà virtus & vitiū ſunt cōtraria genera, iuſtitia verò & iniuſtitia ſunt cōtrariæ ſpecies. quoniam igitur iuſtitia eſt ſpecies virtutis, neceſſe eſt iniuſtitiam eſſe ſpeciem vitij. Ait, *an etiam contrariū,* id eſt, quod ſpeciei eſt contrariū. Ait, *in contrario,* ſubaudi genere. i. in eo quod cōtrariū eſt generi in theſi poſito.

IN CAP. IV. QVO SVBIICIVNTVR ALII DIVERSI LOCI.

HOc capite traduntur quinque loci; nēpe à coniugatis & caſibus, à proportione, à priuātibus, à negātibus, & à relatis.

1 *Item in caſibus.* Vigeſimus ſecūdus locus, huius capitis primus, à cōiugatis & caſibus, explicatur precepto, axiomate, & exēplo. Primò in contextu ponitur præceptū cōmune confirmanti & refellenti, vt reſpiciamus ad coniugata & caſus. Deinde ibi, *ſimul enim,* adiungitur axioma, nempe Coniugatorum genera ſunt coniugata. Coniugatorū autē appellatione cōtinētur etiam caſus, vt ſuprà notaui. Tandē ibi, *veluti ſi iuſtitia,* ſubiicitur exemplum perſpicuum.

2 *Itē [cōſiderāda.]* Vigeſimus tertius locus, huius capitis ſecūdus, à proportione ſumitur, cui⁹ axioma ita cōcipi poteſt. Cum in quatuor terminis eſt proportio (.i. cū eadē eſt ratio primi ad ſecundum, & tertij ad quartū) ſi cōſtet primū eſſe genus tertij, fatendum eſt etiā ſecūdum eſſe genus quarti. Hęc aūt vocatur cōmutata proportio, vt exposui ad lib. 1. Poſter. c. 5. part. 4. Hunc locū Ariſtoteles declarās, Primò proponit prçceptū, vt reſpiciamus ad ea quæ ſūt inter ſe ſimiliter affecta. i. quorū ratio ſimilis eſt. nā proportio eſt rationis ſimilitudo. Secūdò cū ait, *veluti iucundū,* hunc locū illuſtrat exēplo efficientiū & effectorum: quia ſi efficiēs eſt genus efficiētis, etiā effectū eſt gen⁹ effecti, veluti ſi bonū eſt genus voluptatis, etiā iucundum eſt genus vtilis. vt. n. iucundum eſt cauſa voluptatis, ita vtile eſt cauſa boni. Proportio apparet in ſequenti diagrāmate.

Sicut primum eſt cauſa ſecundi, ita tertiū eſt cauſa quarti: & ſicut primum eſt genus tertij, ita ſecundum eſt genus quarti. Ait, *vtrumque vtriuſque [eſſe] effectiuū,* id eſt, iucūdum efficit voluptatē, & vtile efficit bonū. Ait, *eſt id quod bonū,* id eſt, ſpecies boni. Ait, *id quod vtile,* id eſt, ſpecies ipſius vtilis. Ait: *eſſe boni efficiens,* id eſt, iucundum eſſe cauſam efficientem boni. Ait, *voluptas.* ſubaudi, quæ à iucundo efficitur.

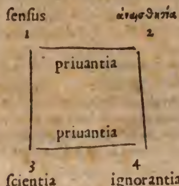
3 *Itidem [ſit.]* Idem argumentum, quo vſus eſt in efficientibus & effectis, nunc accommodat generationibus & corruptionibus. Hìc igitur ſunt quatuor exempla. Primum: Eadem ratio eſt inter ædificare & ædificaſſe, quæ eſt inter agere & egiſſe. quare ſi τὸ ædificare, eſt ſpecies τοῦ agere: etiam τὸ ædificaſſe, eſt ſpecies τοῦ egiſſe. Secundū exemplum. Eadem ratio eſt inter diſcere & didiciſſe, quæ eſt inter recordari & recordatum eſſe. ſi igitur τὸ dicere, eſt ſpecies τοῦ recordari: etiam τὸ didiciſſe, erit ſpecies τοῦ recordatum eſſe. Tertium: Eadem eſt ratio inter diſſolui & diſſolutum eſſe, quæ inter corrūpi & corruptum eſſe. ergo ſi diſſolui, eſt ſpecies τοῦ corrūpi: etiam diſſolutum eſſe, erit ſpecies τοῦ corruptū eſſe. Quartum. Eadem eſt ratio inter diſſolui & diſſolutionem, quæ inter corrūpi & corruptionem. ſi igitur diſſolui, eſt ſpecies τοῦ corrumpi, diſſolutio quoque eſt ſpecies corruptionis.

4 *Itidem etiam.* Oſtendit eundē locum ſimiliter obtinere in iis quæ gignendi vel corrumpēdi vim habent, in facultatibus, & generaliter in iis omnibus, in quibus eſt aliqua analogia ſeu proportio. Addit etiam, hunc locum tam ad confirmandum, quàm ad refellendum valere: quia cùm vtrobique ſit eadem ratio, (alioqui non eſſet proportio) certe vtrobique eſt vel nō eſt genus & ſpecies. Ait, *ſimilitudinem,* id eſt, proportionē. nam proportio definitur rationum ſimilitudo. ratio autē eſt relatio inter duos terminos.

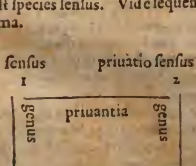
5 *Si verò id.* Vigeſimus quartus locus, huius capitis tertius, à priuantibus, & ad refellendum & ad confirmandū valet. Primò Ariſtoteles inquit hunc locum bifariam valere ad problema infirmandū. Secūdo cùm ait, *primū quidem,* affert primū axioma, quod valet ad infirmandū, & ita cōcipitur: Si duorū, quę vt habitus & priuatio opponūtur, alterū ſit in aliquo vt in genere proximo: alterum in eodē genere nō erit. vel ita, Habitus & priuatio non ſunt in eodem genere proximo. Tertiò cùm ait, *vt putà ſi aſpectus,* illuſtrat hunc locum exemplo.

Sit

Sit enim (exempli cauſá) hæc theſis, cæcitatem eſſe ſenſum. eã infirmare poſſumus ex eo quò l ſenſus eſt genus proximum affectus: ergo non poteſt eſſe genus cæcitatis, quæ eſt priuatio aſpectus. Quarto cum ait, *deinde ſi & generi*, adiungit alterum axioma: Cùm quatuór ſunt termini, quorum ſecundum primo, & quartũ tertio opponitur vt priuatio: ſi quartũ non eſt ſpecies ſecundi, nec tertium erit ſpecies primi. Hinc probari poteſt ſcientiam non eſſe ſenſum, quia ignorantia non eſt priuatio ſenſus. Aſpice ſequens diagramma.

Quintò cùm ait, *ac is quidem*, concludit, ad refellendum genus ita eſſe vtendum hoc loco, vt expoſitum fuit, id eſt, adhiberi poſſe duo illa expoſita axiomata, vel eorum alterutrum. Sextò cùm ait, *qui verò confirmat*, docet huius loci vſum in problemate confirmando: ac tradit axioma: Cùm ſunt quatuor termini, quorum ſecundum primo, quartum tertio opponitur vt priuatio habitui: ſi quartum eſt ſpecies ſecundi, etiam tertium eſt ſpecies primi. Septimò cùm ait, *veluti ſi cæcitas*, adiungit exemplũ. Nam ſi cæcitas eſt ſpecies ἀναισθησίας, aſpectus eſt ſpecies ſenſus. Vide ſequens diagramma.

9 *Rurſus negationes.* Vigeſimus quintus locus, huius capitis quartus, à negantibus, continet duo axiomata: quorum altero genus refellitur, altero confirmatur. Hunc locum Ariſtoteles explicans, primò proponit generale præceptum, vt reſpiciamus ad negationes. Ait, *dicebatur*, lib. 2. cap. 8. Secundò cùm ait, *vt ſi quod eſt*, tradit exemplum axiomatis, quo genus refellitur, arguendo ab affirmatione ad negationem inuerſam. Axioma eſt: Si primum eſt ſpecies ſecundi, negatio ſecundi non eſt ſpecies primi. veluti ſi iucundũ eſt ſpecies boni: certe quod non eſt bonum, non eſt ſpecies iucundi: quia ſi eſſet ſpecies iucundi, eſſet ſpecies boni: hoc autem eſt impoſſibile, vt non bonum ſit ſpecies boni. Tertiò cùm ait, *Et ſi quis confirmet*, ponit pręceptũ pertinẽs ad genus confirmandũ. Quartò cùm ait, *ſi enim quod non eſt bonum.* declarat idem præceptum exemplo axiomatis, quo genus confirmatur, arguendo à negatione ad affirmationem inuerſam. Axioma eſt: Si negatio primi non ſubiicitur ſecundo, ſecundum eſt ſpecies primi. veluti ſi quod non eſt bonum, non eſt iucundum: certè iucundum eſt ſpecies boni. Aliud exemplum: Si id quod non eſt animal, non eſt homo: certè homo eſt ſpecies animalis.

7 *Quòd ſi ſpecies.* Vigeſimus ſextus locus, huius capitis quintus, à relatis, multis partibus conſtat, quia continet multa axiomata, quæ omnia ad refellẽdum genus valent, ſiue affirmatiuè ſiue neg tiue ſint concepta. nam affirmantium vſus eſt in Cãeſtres, vel ſyllogiſmo hypothetico arguente ab euerſione conſequentis ad euerſionẽ antecedẽtis. ex negantibus autem axiomatis arguendum eſt in Celarent, aut ſyllogiſmo hypothetico à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis negati. In prima huius loci parte explicanda, Ariſtoteles primò proponit præceptum. Secundò cùm ait, *nam ſi ſpecies*, adiũgit axioma, quo arguitur à ſpecie ad genus: Si ſpecies eſt ad aliquid, etiam genus, eſt ad aliquid. Tertiò cùm ait, *vt in duplo*, datum præceptum & axioma illuſtrat exemplo. Quartò cùm ait, *ſi verò genus*, oſtendit viciſſim non valere argumẽtum à genere ad ſpeciem. Hic axioma eſt: Si genus refertur ad aliquid, etiã ſpecies refertur ad aliquid. quod quidem axioma veriſſimum eſt in relatis ſecundum eſſe, quę ſunt verè relata, vt oſtenſum fuit cap. 7. Categor. Sed quia hîc dialecticè & probabiliter ſingula conſiderantur, Ariſtoteles relata latiùs accipiens, vt complectatur etiam relata ſecundum dici, reprobat hoc axioma, obiiciens exemplum

ſcientiæ & grammaticæ. nam ſcientia refertur ad ſcibile;grammatica verò ad aliud non refertur. Intellige ſcientiam referri verbotenus,& (vt loquimur in ſcholis)ſecundum dici,non ſecundum eſſe. Vide cap. 8. Categor.part.pen. Quintò cùm ait, *An nec id*, obiicit contra primum axioma: quia ſpecies,id eſt,virtus refertur ad aliquid, id eſt,ad eum qui virtute præditus eſt: genus autem virtutis, id eſt,bonum & honeſtum, non refertur ad aliud,ſed eſt in categoria qualitatis.Hic quoque intellige virtuté referri ſecundum dici.nam reuera eſt in categoria qualitatis,nõ relationis. Ait, *id quod bonum*, id eſt,ſpecies boni.

8 *Rurſus*[*videndum.*] Sequitur ſecunda pars eiuſdem loci. Primo Ariſtoteles dat præceptum,ex quo colligitur hoc axioma: Species ad idé refertur & per ſe, & ratione generis. Secundò cùm ait, *veluti ſi duplum*, explicat dictum præceptum exemplo.Nam multiplum eſt genus dupli.itaque duplum dicitur & dimidii duplum , & eiuſdem dimidii multiplum.

9 *Præterea an non idem.* Sequitur tertia pars. Primò dat præceptum , ex quo colligitur hoc axioma,Species ad idem refertur & per ſe, & ratione ſuperiorum generum. Differt hoc axioma à præcedenti; quoniam in eo tantùm fiebat mentio proximi generis. Secundò cùm ait, *nam ſi duplum*, declarat dictũ præceptum exemplo. Tertiò cùm ait,*Obiicitur quòd* , enſtaſi allatâ oſtendit duo proximè expoſita axiomata nõ carere exceptione.nã ſciétia quæ eſt ſpecies habitus,per ſe refertur ad ſcibile,quia ſcientia dicitur eſſe rei ſcibilis:ratione auté generis nõ refertur ad ſcibile,ſed ad ſcienté,quia ſcientia non dicitur eſſe habitus rei ſcibilis,ſed habitus animi ſcientis.

10 *Item an eodem.* Sequitur quarta pars Primò dat præceptum. Secundò cùm ait, *vt enim ſpecies*, adiungit axioma , Genus & ſpecies in eodem caſu referuntur.Poteſt etiam ita concipi , Quæ non referuntur in eodem caſu, non poſſunt inter ſe eſſe affecta vt genus & ſpecies. Tertiò cùm ait, *vt [ſi]in duplo*, datum præceptum & axioma illuſtrat exemplis. Quartò cùm ait, *obiicitur quòd*,allatâ inſtantiâ oſtendit dictum axioma non carere exceptione.Nam diuerſum eſt genus Præſtantis & Contrarii: ac Diuerſum apud Græcos in patrio caſu , apud Latinos in auferendi caſu refertur: Præſtans autem & Cõtrarium in dandi caſu referuntur. dicimus enim diuerſum ab illo,præſtanté illi,contrariũ illi.ergo in alio caſu genus,in alio ſpecies refertur.

11 *Item* [*videndum.*] Sequitur quinta pars. Primò dat præceptum. Secundò cùm ait,*vt [ſi]in duplo* , id declarat exemplis. Tertiò cum ait,*ſi igitur* , colligit axioma, Quæ non ſimiliter reciprocantur,non ſunt genus & ſpecies.Similiter reciprocari intellige,cùm non ſolum genus & ſpecies, ſed etiã ea,ad quæ genus & ſpecies referuntur,in eodé caſu reciprocantur.Exépli gratiâ,duplũ eſt ſpecies multipli,& vtrumque refertur in genitiuo caſu. Sed & ea,ad quæ hæc referuntur,ſimiliter referũtur in genitiuo. dicimus enim duplũ eſſe dimidii duplum, & dimidium eſſe dupli dimidium. item multiplum eſſe ſubmultipli multiplum, & ſubmultiplum eſſe multipli ſubmultiplum.

12 *Item*[*videndum.*]Sequitur ſexta pars. Primò affert præceptum. Secundò adnectit axioma,Quæ non ad totidem referuntur,nõ ſunt genus & ſpecies. Obſerua quędam referri ad vnum , vt duplum refertur tantùm ad dimidiũ; quædam verò ad plura,vt excellens ad id quod excellitur,& ad id quod excellit. Vult igitur Ariſtoteles genus & ſpeciem ad totidem ſimiliter referri. Veluti ſi ſpecies ad duo refertur, etiam genus ad duo referri debet. & ſi ſpecies ad alterum refertur in genitiuo,ad alterum in datiuo caſu : etiam genus in iiſdem caſibus referri debet. Tertiò cùm ait, *vt [ſi]in donatione* , adiungit exemplum,quo dictum præceptum & axioma illuſtrat. Quartò cum ait,*quædam autem*, contra axioma obiicit exemplum, quo oſtendit axioma illud non carere omni exceptione. Ait, *quocirca*.Vtitur Ariſtoteles ſyllogiſmo disiuncto , cuius ſolam maiorem propoſitionem exprimit. Aut enim exuperans ſiue excellens, non eſt genus dupli ; aut ſeptimum axioma non vacat exceptione , quia ſcilicet in hoc exemplo non obtinet. ſupple,atqui excellens & exuperans eſt genus dupli: ergo ſeptimum axioma patitur exceptionem.

13 *Videre etiam.* Sequitur ſeptima pars. Primò dat præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi multiplum* , affert exemplum. Tertiò cùm ait,*oportet enim*, addit axioma : Oppoſitorum oppoſita ſunt genera. Intellige oppoſita relate. Quartò cùm ait, *ſi quis igitur*, proponit theſim,& contra eam argumentum. Theſis eſt , ſenſum eſſe genus ſcientiæ. Contra hanc theſim ſic argumentatur:Si ſenſus eſt genus ſcientiæ,ſenſibile eſt genus ſcibilis. ſed falſum eſt poſterius: ergo & prius. Conſequentia eſt manifeſta.Falſitas poſterioris ſic probatur.

Non

Non omne ſcibile eſt ſenſibile, quandoquidem etiam intelligibilia ſciūtur: ergo ſcibile non eſt ſpecies ſenſibilis. Ait, [*eſſe*] *id quod ſenſum*, id eſt, eſſe ſpeciem ſenſus.

14 *Quoniam autem*. Sequitur octaua pars, cuius axioma eſt, In eodem relatorum genere ſunt & genus & ſpecies. Primò Ariſtoteles præmunit, tria eſſe relatorum genera. aut enim neceſſariò inſunt in iis ad quæ referuntur: vt compoſitio refertur ad compoſitum, & neceſſariò eſt in ipſo compoſito, nec reperitur extra res compoſitas. aut non neceſſariò ineſt: vt ſcientia refertur ad ſcibile, & poteſt tam eſſe quàm non eſſe in re ſcibili. nam ſi res ſcibilis eſt anima; ſcientia eſt in re ſcibili. ſi verò ſit alia res, vt lapis; ſcientia non eſt in re ſcibili. aut ineſſe nequeunt in iis ad quæ referuntur: vt contrarium contrario contrarium eſt; ſed nō poteſt contrario ineſſe. cum ergo ſint hæc tria relatorū genera, dicimus & genus & ſpeciē reduci debere ad idē relatorū genus. Secūdò cùm ait, *conſiderare igitur*, dat præceptum. Tertiò cùm ait, *cuiuſmodi* [*eſt*,] rem illuſtrat exemplo, propoſita theſi, & contra eam argumentatione. Theſis eſt, memoriam eſſe manſionem ſcientiæ. Argumentatio ducit ab abſurdum, quòd memoria ſit in ſcientia: quia genus. i. manſio, eſt in eo ad quod refertur, nempe in eo quod manet: ergo etiam ſpecies manſionis, id eſt, memoria, debet eſſe in eo ad quod refertur, nimirum in ſcientia. Quartò cùm ait, *hic autem locus*, producit hoc axioma ad problema accidentis, in quo ſimiliter vſum habet.

IN CAP. V. QVO EXPLICANTVR ALII diuerſi loci.

1 P*Ræterea ſi habitū*. Vigeſimus ſeptimus locus, huius capitis primus, à differētia habitus & actus. Hìc ſunt duo axiomata. Primùm, Actus non eſt genus ipſius habitus. Secundum, Habitus non eſt genus ipſius actus. Primò Ariſtoteles oſtendit eos peccare, qui contra alterutrum axioma theſim ponunt. Secundò cùm ait, *veluti ſi*, dat exemplum theſeos, quæ impugnatur per primum axioma. Tertiò cùm ait, *item ſi dixerit*, dat exemplum theſeos, quæ impugnatur per alterum axioma.

2 *Peccant etiam*. Vigeſimus octauus locus, huius capitis primus, à conſequentibus ſumitur. Habet autem duo axiomata: quorum alterum explicatur in hac partic. alterum in part. ſeq. Primum axioma eſt, Potentia quæ conſequitur habitū, non eſt genus ipſius habitus. Primò Ariſtoteles docet eos peccare, qui contra hoc axioma theſim ponunt. Secundò cum ait, *vt* [*qui dicunt*] dat tria exempla eiuſmodi theſeon. Primum eſt, Manſuetudo eſt continentia iræ. Secundum, Fortitudo eſt continentia metus. Tertium, Iuſtitia eſt continentia lucri. Tertiò cùm ait, *fortis enim*, refutat eiuſmodi theſes, primam ſcilicet, & ſecundam: nā breuitatis causâ omittit tertiam, quæ ſimili planè modo refutatur. ſunt autem hæc exempla ethica, & ex 6. lib. Ethic. debet eorum interpretatio ſumi. Sciendū igitur eſt, mā ſuetudinem, fortitudinem, & iuſtitiam, eſſe ſpecies virtutis: à virtute autem ſeiungi continentiam: quoniā vbi virtus eſt, appetitus non pugnat cum ratione, id eſt, vir præditus virtute, nihil præter rationem appetit: vbi autem eſt continentia, ibi appetitus pugnat cum ratione, ſed ab ea ſuperatur; quemadmodum in incontinēte appetitus ſuperat rationē: in viro autē vitioſo & improbo omnino ratio cedit appetitui, & nullo modo cum eo pugnat. Ex his ergo apparet, virū manſuetū, nō eſſe continentē, quia non habet in ſe pugnā appetitus cū ratione: habet tamen hanc potētiā, vt, ſi appetit⁹ vellet rationi repugnare, eū cohiberet: ſed nō propterea eſt dicendus cōtinens, nec propterea māſuetudo eſt cōtinentia: quoniā genus actu debet attribui ſuis ſpeciebus, non poteſtate. Eadem eſt ratio fortitudinis & iuſtitiæ.

3 *Interdum verò*. Hæc particula pertinet ad alterū axioma, quod ita concipi poteſt: Cōſequens quod nō eſt ſemper cū antecedente, nō eſt eius antecedentis genus. Veritas huius axiomatis manifeſta eſt: quoniam ſpecies nūquàm reperitur ſeparata à genere. Primò Ariſt. inquit eos errare, qui aduerſus hoc axioma quoduis conſequens accipiunt pro genere. Secundò cùm ait, *vt dolorem*, exēpli causâ proponit duas theſes, in quib⁹ dictū vitiū reperitur. Vna eſt, dolorē eſſe genus iræ. Altera, exiſtimationem eſſe genus fidei. Tertiò cùm ait, *ambo enim*, vtrāq; ſimul improbat: quia cōſequēs, quod nō eſt genus, ſumitur pro genere. Hoc autē verum eſſe, deinceps probat. & Quartò cùm ait, *nā qui iraſcitur*, impugnat primam theſim: quia dolor præcedit, & eſt cauſa ſequentis irę; genus autem ita ſpeciē nō præcedit. Quintò cùm ait, *ſecundum hæc*, impugnat ſecundā theſim, vtens dilemmate: inquit enim: Aut exiſtimatio manet eādē, ſide ſublata: aut non manet eadem, quia neceſſe eſt vt exiſtimans habeat fidem. Primum membrum dilemmatis tractatur his verbis, *ſecundū hæc*, &c. atque hoc membrū ab Ariſtot. magis probatur, tāquàm verū.

Poteſt enim aliquis, exempli gratiâ, exiſtimare (ſeu ſuſpicari) animam eſſe immortalem, atque etiam hoc ipſum credere. deinde auditis rationibus contrariis, fieri poteſt, vt non ampliùs id firmiter credat vt antea, ſed nihilominùs eandem exiſtimationem habeat. Si igitur hoc membrum dilemmatis accipiamus, id eſt, dicamus exiſtimationem eandem manere fide ſublatâ, exiſtimatio non eſt genus fidei: quoniam exiſtimatio eadem manet ſublatâ fide. genus autem idem non manet ſublatâ ſpecie. vt putà ſi aliquod animal eſt homo, ſi deſinat eſſe homo, non manet idem animal. Sextò cùm ait, *quod ſi quis dixerit*, accedit ad alteram partem dilematis. Si quis ergò poſterius membrum dilemmatis accipiat. i. exiſtimantem neceſſariò credere; atque hæc duo nunquàm ſeparari, exiſtimationem & fidem: adhuc exiſtimatio nõ erit genus fidei: quia extra fidem non reperitur: genus autem extra vnam ſpeciem reperitur in aliis ſpeciebus.

4 *Videre etiam*. Vigeſimus nonus locus, huius capitis tertius, à ſubiecto ſumitur. Hunc locum Ariſtoteles declarans, primò proponit præceptũ, vt videamus, an in eodem ſubiecto ſint genus & ſpecies. Hic locus pertinet ad ea problemata, in quibus vterque terminus eſt accidens: veluti, albor eſt ſpecies coloris. nã quæ in ſubiecto ſunt, accidentia ſunt. Secundo cùm ait, *in quo enim*, proponit axioma, In eodem ſubiecto ſunt genus & ſpecies accidentis. Tertiò cùm ait, *vt in quo albor*, dictum axioma exemplo illuſtrat. Quartò cum ait, *ſi quis igitur*, proponit exempli gratiâ duas theſes, quæ ex hoc loco impugnantur. Prima eſt, Verecundiam eſſe ſpeciem metus. quidam enim verecundiam definiunt metum infamię. hęc theſis eſt falſa: quia verecũdia eſt in facultate animæ ratiocinatiua, metus autẽ eſt in facultate iraſcibili. Secũda theſis eſt, Iram eſſe ſpeciem doloris. hęc etiam theſis eſſe falſa: quia ira eſt in facultate iraſcibili; dolor autem in cõcupiſcibili. Tertiò cùm ait, *ſimiliterque ſi amicitia*, addit tertium exemplum theſis quæ per hunc locum refellitur. Theſis eſt, Amicitiam eſſe ſpeciem voluntatis: quia ſcilicèt bonum amici volumus. hæc theſis eſt falſa: quoniam amicitia eſt in facultate concupiſcibili, voluntas autẽ eſt in facultate rationali. Quintò cùm ait, *vtilis autẽ*, producitur hunc locũ ad problema accidentis: quia neceſſe eſt in eodẽ eſſe accidens, & id cui accidit, vt putà ſi ira accidit facultati iraſcibili, neceſſe eſt & irã & facultatẽ iraſcibilẽ eſſe in eadẽ anima.

5 *Præterea [videdum.]* Trigeſimus locus, huius capitis quartus, ſumitur à cõmunicatione generis: quia ſcilicet genus nõ cõmunicatur ſpeciei ex parte: ſeu (quod idem valet) ſpecies non eſt particeps generis ex parte. vt homo non eſt ex parte animal, ſed omnino eſt animal. Hunc locũ Ariſtot. declarans, primò ponit præceptum. Secundò cùm ait, *quia non videtur*, ſubiicit axioma. Tertiò cùm ait, *non enim homo*, probat hoc axioma per inductionẽ. Quartò cùm ait, *conſiderare igitur*, repetit præceptũ, vt ad iungat exempla theſeon, quæ hinc reprobantur. Sunt autem exempla duo perſpicua: vnum, animal eſſe ſpeciem ſenſibilis: alterum, animal eſſe ſpeciem viſibilis.

6 *Interdũ etiam*. Trigeſimus primus locus, huius capitis quintus, à toto & per ſe, cõtinet hoc axioma: Pars non eſt genus totius. Ariſtot. hunc locum declarans, primò inquit eos errare, qui ita genus accipiunt. Secũdò cùm ait, *vt [qui dicunt,]* dat exemplũ theſeos, quæ hoc vitio laborat. Tertiò cùm ait, *atqui nullo*, ex hoc loco theſim illã impugnat: & probat corpus non eſſe genus animalis: quoniam eſt pars animalis, quę nõ poteſt attribui animæ; cùm animal nõ minùs ex anima, quã ex corpore cõſtet. Quod igitur Porphyrius cap. 2. part. 24. dixit, corpus eſſe genus animalis, verum non eſt, niſi corpus aliter accipiatur ibi à Porphyrio, quã hîc ab Ariſtotele. Nã hîc ſumitur pro parte animalis: ibi verò latius ſumi debet, vt poſſit attribui toti animali, tamquàm genus.

7 *Videre etiam*. Trigeſimus ſecundus locus, huius capitis ſextus, ab eligẽdis & fugiendis, continet hoc axioma: Id quod fugiendũ ſeu vituperandum eſt, non eſt ſpecies facultatis, nec eius quod eſt facultate præditũ. Hoc axioma ex eo probatur, quòd omnis facultas eſt laudabilis: quod autẽ eſt fugiendũ vel vituperandum, non poteſt eſſe ſpecies rei laudabilis. Ariſtoteles hunc locũ declarans, primò proponit præceptũ, vt videamus, an aduerſarius hoc vitiũ commiſerit in ponenda theſi. Secundò cùm ait, *qualis [eſt ſi dixerit:]* ſubiicit tria exempla problematum, in quibus hic error admittitur. Tertiò cùm ait, *nullus enim eorum*, impugnat has theſes ex eo, quòd facultas faciendi hæc attribuitur non tantùm ſophiſtæ, vel calumniatori, vel furi; ſed etiam Deo, & viris bonis. nã & hi poſſunt malè agere, ſed nolunt. Itaque improbi dicũtur, non ex eo quòd malè agere poſſunt, ſed ex eo quòd male agẽdi conſiliũ capiũt. Quod Ariſto. ait de Deo, eũ poſſe peccare, ſed nolle, tan-

le, tantùm dictum eſt ſecundũ vulgaré opinionem: quoniam hæc opinio apud vulgus eſt probabilis: dialecticus autem non tã ex veris, quàm ex probabilibus diſſerit. Nec dubito, quin ipſe quoque Ariſtot. aliter ſenſerit. i. Deum nõ poſſe peccare. Nã & 5. Eth. ſententiam aliorũ Philoſophorũ impugnat exiſtimantiũ bonos viros poſſe facile peccare, modò velint. Quartò cùm ait, *præterea omnes*, impugnat eaſdem theſes alio argumento, in quo apertiùs adhibetur locus qui in præſentia explicatur; quoniã omnis facultas eſt laudabilis, ideo non poteſt eſſe genus rerum vituperabiliũ. Quòd autẽ omnis facultas ſit laudabilis, ex eo probat, quod tribuitur etiã Deo, & viro bono. nihil enim Deo tribui poteſt, quod non ſit laudabile: item nihil viro bono, quà bonus eſt, tribui poteſt, quod non ſit laudabile.

8 [*Videndum*] *etiam*. Trigeſimus tertius locus, huius capitis ſeptimus, ab eligendis per ſe vel propter aliud, cõtinet hoc axioma: Quod eſt per ſe honorabile ſiue eligendum, nõ eſt ſpecies facultatis, vel eius quod facultate præditum eſt, vel eius quod efficiendi vim habet: quoniã hæc tria. i. facultas &c. non ſunt eligenda per ſe, ſed propter aliud. Exẽpli gratiã, beatitudo nõ eſt facultas bene viuendi: quia beatitudo expetitur per ſe; facultas autem propter aliud.

9 *Vel an aliqua*. Trigeſimus quartus locus, huius capitis octauus, à numero generũ, continet hoc axioma: Quod duobus generibus continetur, nõ rectè ſub vno genere ponitur. Ariſtoteles hunc locum declarans, primò proponit præceptũ. Secundò cùm ait, *quædam enim*, occupat quandã obiectionẽ, & propoſitis duobus exemplis oſtendit quædã non poſſe referri ad vnũ genus. Tertiò cùm ait, *quamobrem eis*, ſubiungit axioma, Notãdum porrò eſt, reuera fieri non poſſe, vt res aliqua contineatur ſub duobus generib⁹ nõ ſubalternis. Sed quòd Ariſtot. hîc inquit, ſic debet accipi, vt dicamus quędã referri ad duo genera, quatenus referuntur ad vnũ quoddã genus nomine vacans, quod ex illis duobus generibus nõ ſubalternis eſt cõpoſitũ. Quapropter non ſufficit vnũ ex illis generibus ponere, ſed oportet ambo ponere, vt ita circumſcribamus illud genus innominatũ. Atque ita oportet accipere Ariſtotelis exempla.

10 *Præterea interdum*. Trigeſimus quintus locus, huius capitis nonus, ſumitur à genere & differẽtia. Axioma poteſt ita concipi; Falſam eſſe theſim, in qua genus & differẽtia tranſponuntur, ita vt differentia ſumatur pro genere, & genus pro differentia. Ariſtoteles hunc locum declarans, primò ponit errorem eorum, qui ita theſim cõcipiunt. Secundò cùm ait, *vt* [*qui aiunt*,] dat duo exempla. i. duas theſes proponit, in quibus hic error cõmittitur. Tertiò cum ait, *nam neque exſuperantia*, impugnat has theſes, oſtendens id ſumi pro genere, quod eſt differentia: & id ſumi pro differentia, quod eſt genus. Quartò cùm ait, *Præterea ſi quis*, impugnat eaſdem theſes nouo argumento ducente ab abſurditatem. Quintò cùm ait, *præterea accidit*, impugnat eaſdem theſes alio argumento ducente ad eandem abſurditatem.

11 *Interdum etiam*. Trigeſimus ſextus locus, huius capitis decimus, eſt ab affectione & eo quod affectum eſt. Axioma ita concipitur: Subiectum nõ eſt genus ſuę affectionis. Primò Ariſtoteles proponit errorem eorum, qui ſubiectum pro genere affectionis ſumunt. Secundò cùm ait, *vt quicumque*, dat exemplum theſeos, quæ hoc vitio laborat. Tertiò cùm ait, *quoniam immortalitas*, eandẽ theſim ex hoc loco impugnat.

12 [*Errant*] *etiam*. In hac particula non affertur nouus locus, ſed idem repetitur, vt adiungat noua exempla. Primò igitur repetit, quod dixerat, eos errare qui ſubiectũ accipiunt pro genere ſuæ affectionis. Secundò cùm ait, *vt ventum*, proponit exempli gratiã hanc theſim, Ventus eſt aër motus. Tertiò cùm ait, *nam ventus*, impugnat hanc theſim: quia ventus eſt motio aëris, proinde affectio, non ſpecies aëris. Affectionem eſſe aëris inde probat: quòd aër idem manet, ſiue moueatur, ſiue quieſcat: quod dici non poſſet, ſi ventus eſſet ſpecies aëris: nã ſpecies inter ſe differunt. Sicut enim aliud animal eſt homo, aliud eſt equ⁹: ita alius aër eſſet ventus ſiue aër motus, alius verò eſſet aer quieſcens. Quartò cùm ait, *ſimiliter* [*dicendum*,] inquit idem dicendũ eſſe de ſimilibus theſibus, in quibus ſcilicet ſubiectum ſumitur pro genere affectionis. Quintò cùm ait, *Sed & ſi concedere*, reuocat in dubium eam theſim de vento: quia non eſt hic proprius locus quærendi quid ſit ventus: & inquit, ſi quis putet reuera ventũ eſſe aerem motũ, eum negaturũ ventum eſſe affectionem aëris: proinde negaturum hoc eſſe exemplũ huic loco accõmodatum: nõ propterea tamen negari poſſe noſtrum axioma, quod nihilominus in aliis exemplis locum habebit. Sextò cùm ait, *vt in niue*, adiungit alia duo exẽpla: quorũ vnum eſt: Niuem eſſe aquã cõcretam: alterũ, Lutũ eſſe terram humore temperatã. & inquit has theſes ſine dubio eſſe falſas;

quia nix non eſt aqua, & lutum non eſt terra. Septimò cùm ait, *ſimiliter nec vinum*, adiungit aliud exemplum ex Empedocle, qui dixit vinum eſſe aquam in ligno putrefacti. male enim accipit aquam pro genere vini, cùm aqua nō ſit vinum, quemadmodum lutum non eſt terra, & nix non eſt aqua. Ait, σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ. Hæc ſunt ipſa verba Empedoclis: ideóque in aliis editionibus male cum præcedentibus & ſequentibus verbis iungebantur, quaſi eſſent verba Ariſtotelis. Ceterùm verba Empedoclis pleniùs referuntur à Plutarcho de cauſis naturalibus cap. 2.

οἶνος ἀπὸ φλοιοῦ πέλεται σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ.

id eſt, vinum ex cortice eſt putrefacta in ligno aqua.

IN CAP. VI. DE ALIIS DIVERSIS LOCIS.

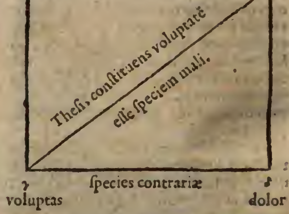
1 PRaeterea [*videndum.*] Trigeſimus ſeptimus locus, huius capitis primus, ab eo quod communicatur tantùm rebus ſpecie non differentibus. Hic locus probat nullius rei eſſe genus. quem Ariſtoteles declarans, primò docet id quod nullius rei eſt genus, falsò poni in theſi tamquàm certæ rei genus. veluti ſi ēs nullius rei eſt genus, falſa erit theſis affirmans ſubſtantiam eſſe ſpeciem entis. Secundò cùm ait, *videndum autem*, proponit præceptum huius loci proprium, ex quo probatur nullius rei eſſe genus. Axioma ita poteſt concipi: Quod non communicatur rebus ſpecie differentibus, non eſt genus. Tertiò cum ait, *vt alba*, confirmat præceptum ſiue axioma exemplo.

2 *Rurſus* [*videndum.*] Proponit locum à tranſcendente, qui cum ſuperiori coniungi poteſt: nam tranſcendentia nullius rei poſſunt eſſe genus. Tranſcendentia dicuntur, quæ decem ſummis generibus attribuuntur, vt Ens, Vnum, Bonum, & alia eiuſmodi. Hic axioma eſt, Quod omnibus rebus attribuitur, nō eſt gen⁹. poteſt & ita cōcipi: Quod eſt tranſcendens, nō eſt genus. Quod attinet ad ſeriē cōtextus, primò Ariſtot. proponit præceptū, vt videamus, an aduerſarius hūc errorē cōmiſerit, id eſt, acceperit tranſcēdens pro genere vel differentia. Secundò cùm ait, *multa enim*, proponit duo exempla tranſcendentium, Ens, & Vnum. Tertiò cùm ait, *ſi igitur ens*, impugnat theſim, in qua Ens accipitur pro genere: ſic enim erit genus etiam Vnius; quia cùm omnibus rebus attribuatur, etiā Vni attribuitur. atqui etiam Vnum omnibus rebus attribuitur: ergo tam latè patebit ſpecies, id eſt, Vnum, quàm genus, id eſt, Ens: quod eſt abſurdum. Quartò cùm ait, *ſi verò id*, ſimili argumento probat Ens non eſſe differentiam, ſicut ſuprà probauit Ens non eſſe genus.

3 *Præterea* [*videndum.*] Trigeſimus octauus locus, huius capitis tertius, à ſubiecto, continet hoc axioma: Quod eſt in ſubiecto, nō eſt eius ſubiecti genus. Primò Ariſtoteles dat præceptum. Secundò cùm ait, *vt album*, id declarat exēplo albi, quod eſt in niue, tanquàm in ſubiecto, nec eſt genus niuis. Tertiò cum ait, *de ſubiecto enim*, id probat, quia ſpecies reſpectu generis eſt ſubiectum de quo, non in quo.

4 *Conſiderare.* Trigeſimus nonus locus, huius capitis quartus, à non ſynonymo, continet hoc axioma: Quod non attribuitur ſynonymōs, non eſt genus. Similis fuit locus decimus octauus ſuprà, anguſtior tamen quàm hìc. nam ibi dicebamus, Quod eſt homonymum, non eſt genus: hìc verò dicimus, Quod non eſt ſynonymum, non eſt genus. atqui non ſynonymum, latiùs patet quàm homonymum: quia continet etiam paronyma, & ſi quæ ſunt aliæ attributiones nec ſynonymæ, nec homonymæ.

5 *Præterea* [*peccatur.*] Quadrageſimus locus, huius capitis quintus, ſumitur à trāſſumptione contrariorum. Hìc ſupponimus duo eſſe genera contraria, vt α & β: item duas ſpecies contrarias, vt γ & δ: & ſupponimus α eſſe melius quàm β, & γ eſſe melius quàm δ. ideo dicendum eſt γ eſſe ſpeciem τῶ α, & δ eſſe ſpeciem τῶ β. Proinde peccat, qui in theſi ponit γ eſſe ſpeciem τῶ β. Hìc axioma eſt, Species melior eſt collocanda ſub meliori genere. Vide ſequens diagramma.

6 [*Peccat*] *etiam.* Quadrageſimus primus lo-

mus locus, huius capitis ſextus, ſumitur à comparatione melioris, & deterioris generis. Axioma eſt: Quod ad duo genera videtur æquè referri poſſe, debet potiùs referri ad melius genus, quàm ad deterius. Primò Ariſtoteles dat præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi [vixerit,]* id declarat exemplo.

7 [*Præterea*] *ab* [*eo.*] Quadrageſimus ſecundus locus, huius capitis ſeptimus, à comparatione eius quod eſt magis vel minùs vel æque, prolixè ab Ariſtot. explicatur: Primùm vſque ad part. 11. quatenus valet ad refellendū problema: deinde à part. 11. vſque ad 14. quatenus valet ad confirmandū problema. Huius autem conſiderationis tres sūt partes. quare in vtraq; parte ſunt tres particulæ, quas ſingillatim exponam. Quod igitur ad refellendum attinet, prima pars continet hoc axioma: Si genus recipit intentionem, neceſſe eſt etiam ſpeciem, & quod à ſpecie denominatur, recipere intentionem: alioquin non erit genus. Primò Ariſtoteles inquit eos peccare, qui contra hoc axioma, theſim ponunt. Secundò cùm ait, *vtputà ſi virtus,* hunc locum declarat exemplo virtutis. Supponamus enim virtutem dici magis & minùs ineſſe: cōſequens eſt, vt etiam iuſtitia quæ eſt ſpecies virtutis, & iuſtus qui denominatur à iuſtitia, dicatur magis & minùs: alij enim ſunt iuſtiores, alii minùs iuſti. Tertiò cùm ait, *ſi igitur,* ponit axioma.

8 *Rurſus ſi id* In ſecunda parte continetur axioma bipertitū: Si duorū alterū, quod magis vel æque videtur eſſe genus, non eſt genus: certe nec alterum eſt genus. Primò Ariſtot. ponit hoc axioma. Secundò cùm ait, *vtilis autem,* oſtendit in quibus terminis ſit locus huic axiomati, nēpe vbi duo ſunt, quæ dicuntur de ſpecie in quæſtione quid eſt; vt non conſtet vtrum eorum ſit genus. Tertiò cùm ait, *vtputà ira,* illuſtrat hunc locum exemplo.

9 *Eadem conſideratio.* Tertia pars huius loci arguit à ſpecie ad genus, vt ſecunda arguebat à genere ad ſpeciem. Ergo hîc quoque eſt axioma bipertitum, nēpe, Si duorū alterū, quod magis, vel quod æque videtur eſſe ſpecies, non eſt ſpecies: certe nec alterum eſt ſpecies.

10 *Qui igitur refellit.* Hæc particula continet breuem epilogum, quo oſtenditur hactenus eſſe conſideratū locū quadrageſimū tertium, quatenus valet ad refellendum.

11 *Confirmanti autem.* Deinceps vult docere, quatenus hic locus valet ad confirmādum. & hîc quoque conſiderat eaſdem tres partes. Sed quod ad primam partem attinet, oſtendit eam non valere ad confirmandum. hoc enim axioma eſt falſum, Si & attributum & ſubiectum problematis recipiunt intentionem, attributum eſt genus ſubiecti: quia (exempli gratiâ) album & pulchrum recipiunt intentionem, neutrum tamen eſt genus alterius. ergo axioma affirmatiue conceptum ad probandum genus non valet. negatiue autem cōceptum ad refellendum valebat: quia niſi & ſubiectum & attributū problematis recipiant magis & minùs, ſed alterum recipiat, alterum minime, fieri nequit, vt attributum ſit genus ſubiecti.

12 *Generū autem.* Tranſit ad ſequentes partes, quæ valent ad confirmandum. & primò generaliter ait, hic nos poſſe vti mutuâ comparatione generum & ſpecierum, id eſt, poſſe argumētari à genere ad ſpeciē, vt fit in ſecunda parte; vel à ſpecie ad genus, vt fit in tertia parte. Secundò cùm ait, *veluti ſi æquè,* proponit axioma pertinens ad ſecundam partem, Si ex duobus quæ æquè videntur genera, vnum eſt genus, etiā alterum eſt genus. Tertiò cùm ait, *Item ſi id,* ponit alterū axioma eiuſdem ſecundę partis: nempe, Si id quod minùs videtur eſſe genus, eſt genus: illud quoque quod magis videtur eſſe, genus erit. Quartò cùm ait, *veluti ſi continentia,* dat exemplum ſecundi axiomatis.

13 *Eadem de ſpecie.* Tranſgreditur ad tertiam partem, in qua duo ſunt ſimilia axiomata, quæ perſpicuè proponuntur in contextu.

14 *Præterea vt cōfirmetur.* Quadrageſimus quartus locus, hui⁹ capitis octauus, ſumitur ab attributione multis de differētibus ſpecie in quæſtione quid eſt. Hinc cōfirmatur genus: quia quod ita attribuitur, genus eſt. Poteſt autem hęc confirmatio fieri duobus modis. Primus eſt ex terminis ipſius problematis, quando problema continet plura ſubiecta, quæ talia ſunt, vt ſpecie differāt, & de ipſis attributum dicatur in quæſtione quid eſt: veluti ſi quis dicat hominem & equum eſſe animalia. Alter modus probandi ponitur ibi, *at ſi vna:* nempe cùm in theſi vnum eſt ſubiectum, proinde vna ſpecies; ideóque neceſſe eſt extrinſecùs aſſumere aliam ſpeciem, de qua ſimiliter idem genus dicatur; quia genus eſſe non poteſt, niſi ſint multæ ſpecies.

15 *Quoniam autem.* Locus proximè expoſitus non videtur ſufficiēter probare genus: quia quod dicitur de multis differen-

tibus ſpecie,poteſt eſſe vel genus, vel differentia, ſecundum eos qui cenſent differentiam attribui in quæſtione quid eſt. nam alii putant attribui in quæſtione quale quid eſt. Vtraque autem ſententia eſt vera, & vtraque Ariſtotelica, ſi recte intelligatur.nam differentia ſignificat qualitatem eſſentialem ; proinde quidditatem; quatenus quidditas ſignificat formam rei. nihil enim magis ſignificat quid res ſit, quàm propria forma.ſed quatenus quęſtione quid eſt,quæritur materia, iam in quæſtione quid eſt,attribuitur genus nõ differentia:quia(vt Porphyrius nos docuit)genus habet rationé materiæ;differétia verò, formæ.Sed hæc ſunt ſubtiliora,quàm vt debeant à dialectico definiri : & magis declarantur in Methaphyſicis.Hîc auté Ariſtot. docet,etiãſi quis ponat differentiã attribui in quæſtione quid eſt, quomodo poſſit ſeparari genus à differentia:& tradit tria diſcrimina,ex quibus præcedenti loco adiectis oſtendemus eſſe genus, nõ differentiã. Primum diſcrimé ponitur ibi,*primùm quia*: videlicèt quòd genꝰ latiùs patet, quàm differentia,& plures ſpecies ſub ſe continet: vt animal continet plures ſpecies,quàm rationale. Secundum diſcrimen ponitur ibi, *deinde quia*:nempe quòd attributio in quæſtione quid eſt,quamuis dicatur conuenire generi & differentiæ,tamen magis conuenit generi,quàm differentiæ. Tertium diſcrimen ponitur ibi,*& quia differentia*:nempe quia differentia ſignificat qualitaté generis,nõ contrà:vt rationale ſignificat quale ſit animal; animal autem non ſignificat quale ſit rationale.

16 *Quia verò*. Quadrageſimus quintus locus,huius capitis decimus, à denominatis,ſiue(vt ſcholaſtici loquũtur) à cõcretis ad abſtracta, continet hoc axioma: Abſtracti & cõcreti par eſt ratio.veluti ſi muſicus eſt ſciens, muſica eſt ſcientia.Hoc loco Ariſtot. ſæpiſſime vtitur : quia progrediédũ eſt à notioribus; cõcreta auté, quia patent ſenſibus,ſunt notiora quàm abſtracta. Vt putà videmus res albas, non videmus auté alborem per ſe,ſed tantùm mente concipimus.

17 *Præterea quoniam.* Quadrageſimus ſextus locus,huius capitis vndecimus, ſumitur à conſequentia non reciproca. Axioma ita cõcipitur:Quod alicui ſemper conſequens eſt,nec reciprocatur,ſed latius patet, eſt genus. Primò Ariſtot. docet nos poſſe vti hoc loco ad cõfirmandum genus: quia difficile eſt, huiuſmodi attributũ diſtinguere à genere: ídque exemplo confirmat. Ac ſanè nullum eſt genus, quod non ſit eiuſmodi , vt ſemper conſequatur ſpeciem,& latiùs pateat, quàm ſpecies. Item quod tale eſt,plerumque eſt genus.

18 *Alio verò*.Secũdò docet,ſi alius hoc loco contra nos vtatur , quomodo poſſimus reſpondere: & ait nos poſſe negare id eſſe verum generaliter. nobíſque ſuggerit hanc exceptionem ſiue inſtãtiam, quòd nõ ens ſemper eſt conſequés ei quod fit: quod enim fit, nondum eſt: nõ propterea tamen dicendũ eſt non-ens eſſe genus eius quod fit;quia quod nõ eſt,non poteſt eſſe genus.

19 *De genere.* Breui epilogo imponit finem huic libro , atque adeo tractatui de problemate generis.

IVLII PACII A BERIGA
IN LIBRVM V. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

DE PROPRIO ET PROBLEMATE PROPRIJ.

TRACTATVS I.

IN CAP. I. IN QVO AGITVR DE PROBLEMATE PROPRII.

EXpoſitis problemate Accidétis, & problemate Generis, tertio loco agit Ariſtoteles de problemate Proprij, & de

& de locis ad hoc problema pertinentibus. Ac primùm in 1. cap. agit de ipſo problemate; poſtea in ſequentibus capitibus tractabit de locis quibus hoc problema confirmatur, vel infirmatur.

1 *Vtrum autem.* Proponit agendum de problemate proprij, & locis ad id pertinentibus.

2 *Proponitur autem.* Affert duplicem proprij diuiſionem. aut enim proprium eſt per ſe, aut per comparationem cum altero: & rurſus aut eſt proprium ſemper, aut aliquando. ſingula autem hæc membra perſpicuis exemplis declarat. Coniunge lib. 1. c. 5. partic. 5. & 11.

3 *Proprium autem.* Oſtendit, quando ſumitur proprium per comparationem cum altero, fieri plura problemata: ita vt facillimè theſis impugnari poſſit. modò namque ſunt duo problemata, modò quatuor. ac perſpicue declarat, quando ſint duo, vel quatuor. Aut enim vnum proprium de altero ſubiecto affirmatur, de altero negatur: veluti ſi quis dicat proprium hominis eſſe per comparationem cum equo, eſſe bipedem, quia homo eſt bipes, equus autem non eſt bipes. Aut ſumuntur duo propria, quorum vtrumque de altero ſubiecto affirmatur, de altero negatur: veluti ſi quis dicat proprium hominis per comparationem cum equo eſſe quòd homo eſt bipes, equus autem eſt quadrupes. Priori caſu duo ſunt problemata: vnum, homo eſt bipes: alterum, equus non eſt bipes: quorū vtrumuis refellatur, theſis infirmatur. Poſteriori caſu ſunt quatuor problemata. primum, homo eſt bipes: alterum, equus non eſt bipes: tertium, equus eſt quadrupes: quartum, homo non eſt quadrupes. quare theſis quatuor modis impugnari poterit.

4 *Eſt autem per ſe.* Deinceps ſingula propriorū genera declarat definitione & exemplo. & Primò in hac particula declarat proprium per ſe. Secundò cùm ait, *Alterius comparatione*, explicat proprium per comparationem cum altero. Tertiò cùm ait, *Semper [proprium,]* exponit proprium, quod ſemper eſt proprium.

5 *Iam verò alterius.* Subdiuidit proprium per comparationem cum altero acceptum. & Primò ponit diuiſionē bimembrem, quòd huiuſmodi proprium vel ſemper & in omnibus obtinet, vel plerumque & in plurimis. Secundò cùm ait, *Exempli gratiâ in omnibus*, dat perſpicuum exemplum prioris membri. Tertiò cùm ait, *Plerumque autem*, ſubiicit exemplum poſterioris membri.

6 *Propriorum autem.* Cùm expoſuerit quatuor propriorum genera, quæ ſcilicet ex duabus diuiſionibus colliguntur, id eſt, per ſe, per comparationem, ſemper, aliquādo; nam vult docere, quænam horum ſint maximè logica, id eſt, dialectica & diſputabilia, & quæ minimè ſint dialectica. Et Primò oſtendit tria priora eſſe maximè dialectica; quia de his poſſunt eſſe multæ argumentationes. Vltimum autem quod eſt proprium aliquando, excludit tamquam minimè dialecticum.

7 *Quod igitur.* Cum docuerit tria eſſe problemata proprij dialectica: nunc oſtendit non eſſe in præſentia quærendos locos problematis comparati: quia Proprium, quod per comparationem ſumitur, non eſt verè proprium, ſed potius accidens, propterea quòd cum re non reciprocatur. Vide lib. 1. cap. 5. partic. vlt. Ergo de huiuſcemodi proprio diſputandum eſt ex locis accidentis. Exempli gratiâ, ſi in theſi dicatur proprium hominis, eſſe bipedem, per comparationem cum equo: videndum eſt, an ex locis accidentis probari poſſit hominem non eſſe bipedem, vel equum eſſe bipedem. illa enim theſis perinde valet, ac ſi eſſent duæ theſes de accidente: altera, equus eſt bipes: altera, homo non eſt bipes. ſupereſt igitur conſiderandum, quod eſt proprium ſemper & per ſe.

DE LOCIS PERTINENTIBVS AD QVÆSTIONEM, vtrùm bene an malè proprium expoſitum ſit.

TRACTATVS II.

IN CAP. II. QVO PROPONVNTVR LOCI PERTINENTES ad quæſtionem An proprium ſit rectè expoſitum.

Vniuerſi loci, quibus diſputatur de proprio, reducūtur ad duo ſumma capita: aut enim quæritur, an propriū ſit bene expoſitum: aut quæritur, an ſit proprium. nam fieri poteſt, vt id quod nō eſt propriū,

exemplum perſpicuum.

8 *Præterea refellitur.* Hactenus de ſimplicitate, vel multiplicitate proprij: deinceps agit Philoſoph⁹ de multiplicitate, vel ſimplicitate ſubiecti. Quod ad multiplicitatē attinet, Primò ponit axioma: Si ſubiectū eſt multiplex, male eſt expoſitū propriū. Secundo cum ait, *quas autem ob cauſas*, oſtēdit hoc axioma cōfirmari rationibus ſuprà expoſitis, videlicèt in 3. partic. quod enim ad hoc, eadem eſt ratio ſubiecti & proprij. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam ſcire*, ſubiicit exemplum theſeos, quæ ex hoc loco refellitur. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, tranſgreditur ad proprium confirmandum à ſimplicitate ſubiecti, & ponit axioma: Si ſubiectum eſt vnum & ſimplex, non homonymum, nec ambiguum: rectè, quod ad hoc, eſt expoſitum proprium. Quintò cùm ait, *veluti quoniam homo*, ſubiicit perſpicuum exemplum.

7 *Præterea refellitur.* Tertius locus ſumitur à tautologia: quæ commiſſa reddit proprium vitioſum; vitata autem efficit vt proprium, quod ad hoc, ſit rectè expoſitū. Ergo & hic locus valet tam ad refellendū, quàm ad confirmandum. Incipit Ariſtoteles à refutatione problematis: & Primò ponit axioma, Proprium eſt malè expoſitum, in quo idem ſæpius repetitur. Secundò cùm ait, *ſæpe enim*, oſtendit hoc vitium ſæpe latêre eos qui theſes ponunt: idque tam in proprijs, quàm in definitionibus explicandis. ſæpe enim non animaduertunt ſe idem ſæpius repetere: quia ſcilicet vtuntur diuerſis nominibus, cùm res ſit eadem, vt paulò pòſt Philoſophus docebit. Tertiò cùm ait, *ſed eiuſmodi*, probat male tradi proprium, cùm idem ſæpe repetitur. Hoc autem probat duplici argumēto. Primum eſt: quia eiuſmodi repetitio turbat auditorem, & parit obſcuritatem, quæ à proprijs abeſſe debet. exiſtimat enim auditor nihil otioſū dici, & aliquid noui proponi: cúmque non poſſit diſtinguere ab eo quod iam dictum eſt, manet animo ſuſpenſo, ac dubitat, vtrùm idem repetatur, an diuerſum dicatur: & ſi repetitur, cur repetatur. Quartò cùm ait, *& præterea*, addit alterum argumentum: quoniam ille qui ſæpe idem repetit, nugatur: nugatio autem eſt orationis vitium: vnde recenſetur inter metas ſophiſtarum. putant enim ſophiſtæ ſe de nobis triumphare, ſi poſſint ſuis captionibus efficere vt cogamur nugari, & idē ſæpius dicere, vt in Elenchis ſophiſticis explicabitur. Quintò cùm ait, *Duobus autem*, diuidit tautologiā in duos modos. Sextò cùm ait, *vno modo*, declarat primum modū committēdę tautologię, qui minime latet cùm ſcilicet idem verbum expreſſe repetitur, quamuis in diuerſo caſu: vt in hoc exēplo, Ignis eſt corpus leuiſſimum omnium corporum. Septimò cùm ait, *altero ſi quis*, declarat alterum modum committendæ tautologiæ, qui eſt obſcurior, & facile lâtet, propterea quod nō repetitur idē vocabulū, ſed alia vocabula æquiualentia, vt in exemplo, quod Ariſtoteles proponit, Terræ proprium eſt ſubſtantia quę ſecundū naturam maxime inter omnia corpora deorſum fertur. hic enim nihil videtur repeti: reuera tamē repetitur. quod oſtēdit Ariſtoteles cùm ait, *deinde pro[verbo.]* Intellige (enim) inquit repetitionem, ſi loco illorum verborum, *inter omnia corpora*, dicas *inter omnes tales ſubſtantias*. nam corpus eſt talis ſubſtantia, ſi quidem eſt ſpeciēs ſubſtātiæ. ergo idē eſt dicere *corpus*; & dicere *ſubſtantiam talem*, id eſt, corpoream. atquí ſi dicatur *inter ſubſtantias tales*, manifeſta eſt repetitio: quia verbum ſubſtantiæ iam erat poſitum. ergo ſimiliter ſi dicatur *inter cætera corpora*, repetitio erit. Octauò cùm ait, *Quare neutrum*, concludit his duob⁹ modis peccari, & malè exponi proprium, id eſt, ſiue repetatur idē vocabulum, ſiue eadem res diuerſo vocabulo. Dico repeti eandem rem, quamuis initiò ponatur generaliter, poſtea ſpecialiter, vt ſubſtātia & corpus: quia qui dicit corpus, dicit ſubſtantiam: ideóque bis ponit ſubſtātiam, vt in exemplo ſuprà dato. Hactenus ex tertio loco reprobauit proprium. Nonò cùm ait, *Confirmatur autem*, tranſit ad cōfirmādum proprium ex eodem loco: ac ponit axioma: Si nihil in proprio explicādo eſt repetitum, proprium rectè expoſitū eſt. Decimò cum ait, *veluti quoniam is*, ſubiicit perſpicuum exemplum.

8 *Præterea refellitur.* Quartus locus ab eo ſumitur quod omnibus rebus eſt, vel nō eſt commune: vel (vt breuiùs hunc locum proponam) à tranſcendente. Hic locus refellit proprium, quatenus ſumitur commune: cōfirmat autem, quatenus ſumitur non commune. Incipit à refutatione problematis: & primò ponit axioma: Quod omnibus ineſt, male ponitur in explicando proprio. Secundò cùm ait, *inutile enim* probat hoc axioma: quia ſingulæ proprij partes debent ſubiectum ab aliqua re ſeparare: quod autē omnibus ineſt, à nulla re ſeparat. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam is qui ſcientiæ*, dat exemplum, in quo ad proprium explicādū ſumitur vnum, qui terminus eſt tranſcendens, & omnibus rebus ineſt. Quartò cùm

ait, *Confirmatur autem*, tranſgreditur ad confirmandum problema: & ponit axioma: Si in explicando proprio nihil commune ſeu tranſcendens poſitum eſt: proprium, quod ad hoc, eſt rectè expoſitum. Poſſet etiam ita concipi: Quod non eſt tranſcendens, ſeu quod non ineſt omnibus, rectè ponitur in proprio explicando. Secundò cùm ait, *veluti quoniam quis dixit*, ſubiicit exemplum perſpicuum.

9 *Præterea refellitur.* Quintus locus, à numero propriorum, tam ad confirmandũ, quàm ad refutandum valet. Incipiens Philoſophus à refutatione problematis, primò ponit axioma: Si plura propria ponantur quaſi vnum, theſis male concepta eſt. Secundò cùm ait, *vt enim in definitionibus*, confirmat hoc axioma exẽplo definitionum: quia ſicut in definitione nihil addendũ eſt orationi ſignificanti rei eſſentiã, ita in propriis explicandis nihil addẽdum eſt orationi, quæ cum ſubiecto reciprocatur. Tertio cùm ait, *veluti quoniam is qui dixit proprium*, adiungit exemplum theſeos, quę ex hoc loco impugnatur. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, tranſit ad problema confirmandum: ac ponit axioma: Si vna proprietas tradita eſt: rectè, quantùm ad hoc, proprium eſt expoſitum. Quintò cùm ait, *veluti quoniam is qui dixit humoris*, ſubiungit exemplum theſeos, quæ per hunc locum confirmatur.

IN CAP. III. QVO EXPLICANTVR VARIJ loci.

1 PRæterea *reprehenditur.* Sextus locus, huius capitis primus, ſumitur ab eo quod facit, vel non facit rẽ notiorem. Hic locus eſt tripertitus. In prima parte explicanda incipit Ariſtoteles à refutatione problematis. & primò ponit axioma: Si in proprio explicando adhibeatur ſubiectum, vel pars, id eſt, ſpecies ſubiecti, propriũ rectè expoſitum non eſt. Secundò cùm ait, *quia diſcendi causâ*, probat hoc axioma: quia proprium affertur diſcendi causâ, id eſt, vt explicetur & notius reddatur ſubiectũ. quare ſubiectũ non poteſt explicari, nec per ſe ipſum, nec per ſuam ſpeciem: quia ipſum eſt ſibi æquè ignotum, ſpecies autem eſt poſterior & ignotior genere: omnis autẽ expoſitio ſumi debet ex notioribus. Tertiò cum ait, *veluti quoniam is qui dixit*, dat exemplum theſeos, quę per hunc locum infirmatur. Quarto cum ait, *Confirmatur autem*, tranſgreditur ad docẽdum, quatenus eadẽ prima pars ſexti loci valeat ad confirmandum proprium: & ponit axioma: Si in explicando proprio nec adhibitum ſit ſubiectum, nec aliquid ſub eo ſubiecto contentum: rectè, quantum ad hoc, expoſitum eſt proprium. Quintò cum ait, *veluti quoniam is qui poſuit*, illuſtrat hunc locum exemplo theſeos, quæ hinc confirmatur.

2 *Eodem modo.* Simul explicat ſecundam & tertiam partem ſexti loci. & primò refellit problema, poſtea confirmabit. Ad refellendum problema, primò proponit duplex axioma. Primum eſt: Quod eſt ſimul naturâ cum ſubiecto, nõ rectè ponitur tãquàm proprium ſubiecti. Huius axiomatis ſpecies eſt, Contrarium male traditur quaſi proprium contrarij: quia contraria ſunt ſimul naturâ: vt album, & nigrum. Alterum axioma eſt: Quod eſt ſubiecto poſterius, malè ponitur quaſi eius proprium. Secundò cùm ait, *nam oppoſitum*, probat hoc axioma: quia propriũ debet eſſe notius ſubiecto: ſiquidem adhibetur explicandi ſubiecti causâ: quod verò eſt ſimul naturâ, veluti quod eſt contrarium, non eſt notius, ſed ęque notum, vel ignotum: quod verò eſt poſterius, eſt ignotius. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam is qui dixit*, ſubiicit exemplum, in quo contrarium ſumitur in explicãdo proprio ſui contrarij. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, docet vſum huius loci in proprio confirmando: ac ponit axioma: ſi proprium nec ſit ſimul naturâ, nec poſterius ſubiecto, rectè expoſitum eſt. Poſſumus & ita breuius concipere: Proprium eſt natura prius ſubiecto. Intellige prius cognitione, vt ex eo, tamquàm notiori & præcognito, progrediamur ad notionẽ ſubiecti. Quintò cùm ait, *veluti quoniam is qui ſcientiæ*, dat exemplum theſeos quæ hinc confirmatur.

3 *Præterea refellitur.* Septimus locus, huius capitis ſecundus, ſumitur ab eo quod ſemper vel non ſemper ineſt. Huius loci duę ſunt partes; quarum vtraque ſpectatur tam in refellendo, quàm in cõfirmãdo proprio. In hac autem particula explicatur prior pars. Primò igitur Ariſtoteles proponit axioma pertinens ad theſim reprehẽdendam: Quod non ſemper ineſt, nõ eſt verum proprium, ſeu ſimpliciter propriũ, de quo nunc loquimur. Secundò cùm ait, *quia neque*, confirmat hoc axioma. Cùm autem

in

in his verbis ſit aliqua obſcuritas: vis ratio nis, ſi quis eã perſpicue proponere velit, in hoc conſiſtit: quòd verum proprium reciprocatur cum ſubiecto: hoc autẽ, quod nõ ſemper ineſt, non reciprocatur cum ſubiecto: ergo non eſt verum propriũ. Sed Ariſtoteles pro hac oratione, quia nõ reciprocatur cum ſubiecto, alia obſcuriore vſus eſt. pro cuius expoſitione in primis notare oportet, cùm Ariſtoteles dicit nomen, eũ intelligere ſubiectum; quemadmodum, cùm dicit orationem, intelligit proprium illius ſubiecti. Ait igitur, neq; de eo de quo dicitur proprium, neceſſariò dici nomen, id eſt, ſubiectum; nec de eo de quo negatur proprium, neceſſariò negari ſubiectum. Ratio eſt: quia diximus proprium non ſemper ineſſe huic ſubiecto. Hoc non poteſt explicari clariùs, quàm exemplo. Si quis dicat hominis proprium eſſe ambulare, non eſt verum proprium, quamuis fortaſſe aliquãdo ſit proprium, quãdo ſcilicet ſolus homo ambulat. Nam ambulare dicitur etiam de equo, de quo homo non dicitur. rurſus ambulare non dicitur (exempli gratiá) de Æthiope, de quo homo dicitur. quapropter ambulare non eſt proprium hominis. Tertiò cùm ait, *Præterea nec quando*, altero argumento confirmat idem axioma, ſumpto ab obſcuritate. ait enim huiuſcemodi proprium eſſe obſcurum: quia cùm poſſit adeſſe & abeſſe, fortaſſe abeſt etiam eo ipſo tẽpore quo dicitur eſſe proprium. Quartò cùm ait, *veluti quoniam qui animalis*, ſubiicit exemplum theſeos ex hoc loco refellendę. Quintò cùm ait, *Confirmatur autem*, tranſit ad problema ex eodem loco cõfirmandũ: & ponit axioma: Quod neceſſario ſemper ineſt ſubiecto: rectè, quantum ad hoc, dicitur eſſe proprium. Sextò cum ait, *veluti qui virtutis*, illuſtrat hunc locum exemplo.

4 *Præterea reprehenditur*. Tranſit ad poſteriorem partem ſeptimi loci. & primò ad impugnãdum problema, ponit axioma: Quod eſt proprium nũc, malè ponitur tamquàm proprium ſimpliciter & ſine temporis circumſcriptione. Hoc axioma à ſuperiori differt: quia ſuprà dicebamus, Quod non ſemper ineſt: hic verò dicimus, Quod nunc ineſt, ſeu, Quod nunc eſt proprium. Secundò cùm ait, *Primùm enim*, confirmat datum axioma à cõmuni vſu loquẽdi: quia loquẽdum eſt vt multi, ſentiẽdũ vt pauci; vt dictũ fuit lib. 2. cap. 2. part. vlt. vnde cùm omnes appellatione proprij ſoleãt intelligere illud quod ſemper ineſt: malè facit, qui hoc vocabulo abutitur, & appellatione proprij ſignificat quod nũc ineſt, niſi id expreſſè explicet, & declaret ſe accipere proprium pro eo quod nunc ineſt. Tertiò cum ait, *Præterea incertum*, altero argumento confirmat idem axioma ſumptum ab obſcuritate: quia huiuſcemodi locutio, vtpote inuſitata, eſt obſcura, & reprehenſioni cauſam ſeu prætextum præbet. aduerſarius enim dicere poterit reſpondentem, quia nõ poteſt ſoluere argumentum, nunc ad id cõfugere, vt dicat ſe accepiſſe proprium pro eo quod nũc ineſt, non in ſignificatione recepta. Quartò cum ait, *veluti qui cuiuſdam*, ſubdit exemplum theſeos, quæ hinc reprobatur. Quintò cùm ait, *Confirmatur autem*, tranſit ad confirmãdum proprium ex eodẽ loco: & proponit axioma: Quod nunc eſt proprium, rectè ponitur tamquàm propriũ nunc, cum hac definitione ſeu circumſcriptione temporis. Secundò cùm ait, *veluti quoniam*, illuſtrat hunc locum exemplo.

5 *Præterea refellitur*. Octauus locus, huius capitis tertius, ſumitur à ſenſibili. Hic quoque valet ad confirmandum, & ad infirmandum problema. Quod ad refutationẽ attinet, Ariſtoteles primò ponit axioma: Quòd tãtùm ſenſu cognoſcitur, non rectè aſſeritur quaſi proprium. Secundò cùm ait, *omne enim ſenſibile*, confirmat hoc axioma ex eo quòd ea quæ tantùm ſenſu percipiuntur, quando non ſentiuntur, non cognoſcũtur: vt in exẽplo, quod poſteriùs proponetur, propriũ Solis dicitur eſſe aſtrũ quod ſuper terram fertur. ſed poſtquàm Sol occidit, non poſſumus id cernere: proinde non poſſumus cognoſcere, an hoc ſemper inſit Soli. Tertiò cùm ait, *Hoc autem verum*, coãguſtat hoc axioma ad ea quæ non neceſſariò conſequuntur: quia ſi quid neceſſariò eſt ſubiecto conſequens, quãuis ſenſu percipiatur, nihilominus rectè dici poteſt propriũ, vt mox explicabitur. Quartò cùm ait, *veluti qui ſolis*, illuſtrat hunc locũ exemplo. Quintò cùm ait, *Confirmatur autem*, trãſit ad cõfirmãdũ problema: & proponit duplex axioma. Vnũ eſt, Quod non ſenſu ſed intellectu percipitur: rectè, quantũ ad hoc, dicitur eſſe propriũ. Alterũ eſt, Quod ſenſu percipitur, & neceſſariò ineſt ſubiecto: rectè, quantum ad hoc, dicitur eſſe proprium. Sextò cùm ait, *veluti quoniam*, dat exemplũ poſterioris axiomatis.

6 *Præterea reprehenditur*. Nonus locus, hui⁹ capitis quart⁹, ſumitur à definitione. Primò Ariſtot. proponit axioma aptum ad refellẽdũ, nẽpe Definitio nõ eſt propriũ. Secũdo cùm ait, *quia propriũ*, id ratione confirmat. quãuis enim ſit aliqua ſimilitudo inter definitionẽ & propriũ: quoniã vtrũque

eſt oratio, quæ cum re reciprocatur: tamen eo differunt, quòd definitio ſignificat eſſentiam rei, proprium verò eſſentiam non ſignificat. Tertiò cùm ait, *veluti qui hominis*, illuſtrat hunc locum exemplo. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, proponit axioma confirmans, Quod reciprocatur cum ſubiecto, nec ſignificat eſſentiam ſubiecti: rectè, quantum ad hoc, dicitur eſſe proprium. Quintò cùm ait, *veluti quoniam*, illuſtrat hunc locum exemplo.

7 *Præterea reprehenditur*. Decimus locus, huius capitis quintus, ſumitur à genere & differentiis. Primò Ariſtoteles proponit axioma refellens: Quod non conſtat ex genere & differentiis, non eſt proprium. Intellige differẽtias non eſſentiales: alioquin oratio has differentias continens, eſſet definitio, non proprium. Proprij verò appellatione ſignificat rei deſcriptionem. Secundò cùm ait, *oportet enim*, confirmat hoc axioma exemplo definitionis. in hoc enim proprium eſt definitioni ſimile. Tertiò cùm ait, *veluti qui dixit*, illuſtrat datum axioma exemplo. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, proponit axioma confirmans: Oratio conſtans ex genere & differentiis nõ eſſentialibus, niſi aliud vitium obſtet, eſt verum proprium. Quintò cùm ait, *veluti qui poſuit*, ſubiicit perſpicuum exemplum.

8 *Vtrùm igitur*. Breui epilogo imponit finem priori quæſtioni de proprio; quæ ſecundo, & tertio capite tractata eſt; nempe vtrùm rectè an male propriũ ſit expoſitũ. Fieri enim poteſt, vt aliquid ſit proprium, non tamen rectè traditum ſit, quia laboret aliquo ex vitiis ſuprà expoſitis.

DE LOCIS PERTINENTIBVS AD QVÆSTIONEM, an ſit proprium nécne.

TRACTATVS III.

IN CAP. IV. DE VARIIS LOCIS.

TRãſit ad alteram quæſtionem, An ſit propriũ, nécne: ac declarat varios locos ad hanc quæſtionẽ pertinentes, quibus proprium impugnatur vel defenditur.

1 *Vtrùm autem*. Primò proponit quærendum, An omnino ſit proprium, nécne. Secundò cùm ait, *nam qui ſimpliciter*, oſtẽdit eandem eſſe quæſtionem an ſit proprium ſimpliciter. Nam omnino, & ſimpliciter, idẽ valent. Quare in ſeq. parte nõ ponemus verba illa, quãtũ ad hoc, quibus vtebamur in locis præcedentibus: ſed ſimpliciter affirmabimus, vel negabimus eſſe propriũ. Vide part. 5. cap. 2. vbi dictum fuit alios locos cõfirmare proprium ſimpliciter, alios quã tum ad hoc. Ait, *in illis dicentur*, id eſt, dum explicabimus locos quibus quæritur an omnino ſit proprium, ſimul explicabimus locos quibus quæritur an ſit proprium: iidem enim loci ſunt.

2 *Primum igitur*. Incipit locos ad poſteriorem de proprio quæſtionẽ pertinentes explicare. Primus locus ſumitur à ſpeciebus ſubiecti. Primò Ariſtoteles proponit præceptum, vt reſpiciamus ad ſingula ſub ſubiecto contenta. Secundò cùm ait, *veluti an nulli*, diuidit dictum præceptum in tria: vnde colligũtur tria axiomata ad refellẽdũ apta. Primũ axioma eſt: Quod nulli rei ſub ſubiecto contentæ ineſt, eius ſubiecti proprium non eſt. vt quadrupes rationale non eſt propriũ hominis: quia nullus homo eſt quadrupes. Secundũ axioma eſt: Quod rebus ſub ſubiecto contentis non attribuitur ratione ipſius ſubiecti, nõ eſt proprium illius ſubiecti. veluti ſi loco moueri, non attribuitur animalibus quatenus ſunt animalia: dicendum eſt, loco moueri, nõ eſſe proprium animalis. Tertiũ axioma eſt: Quod vnius cuiuſque rei ſub ſubiecto contentæ nõ eſt ratione illius ſubiecti proprium, nõ debet illius ſubiecti proprium dici. Hoc axioma fere eſt idem cum ſecundo, & verbis tantùm differre videtur: niſi dicamus alterum intelligi de omnibus ſub ſubiecto cõtentis, alterum de quibuſdam. Siue enim proprium nulli rei ſub ſubiecto contentæ inſit ratione ſubiecti, ſiue quibuſdam non inſit ratione ſubiecti: certe non eſt propriũ illius ſubiecti. Tertiò cùm ait, *veluti quia de geometra*, dat exemplum ſecundi, ſiue tertij axiomatis: nam vtriuſque eadem eſt ſententia. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, proponit axioma confirmans, Quod omnibus ſub ſubiecto contentis proprium eſt ratione ſubiecti, id rectè ſubiecti propriũ dicitur. Quintò cùm ait, *veluti quoniã animal*, illuſtrat hunc locum exemplo. Sequitur in contextu, *Eſt autem hic locus*, &c. Hæc verba puto omnino eſſe delenda, vtpote quæ temere irrepſerint in contextum, cùm nihil aliud hîc contineatur, quàm diuerſa lectio ſequentis particulæ, quæ eandẽ ſententiã longè meliùs & perfectiùs expoſitã continebit. Quòd ſi velim⁹ hęc verba retinere, dicendum erit, Ariſtotelẽ locum proximè expoſitum referre ad locum mox exponẽdum, & oſtendere priorem ſub poſteriori contineri. quæ ſententia ſi vera eſſet, nihil prohibe-

prohibe-

prohiberet quo minùs hâc particulam reti neremus. Sed mihi videtur ſententia eſſe fal ſa. falſum enim eſt, vim loci expoſiti in eo conſiſtere, vt quæratur an propriū reciprocetur cum ſubiecto. cùm enim Ariſtoteles hanc reciprocationē ita declaret; vt de quo dicitur nomen, id eſt, ſubiectum, de eo dica tur etiam oratio, id eſt, proprium; & contrà de quo dicitur oratio, de eo dicatur etiam nomen: hoc non poteſt accommodari loco iam expoſito: quia cum dicebamus, Si nulli rei ſub ſubiecto cōtentæ ineſt, non eſt proprium; hoc quidē requirebamus, vt de quo dicitur nomen, de eo dicatur etiam oratio; ſed contrà nō requirebamus, vt de quo dicitur oratio, de eo dicatur etiam nomen: in quò reciprocatio cōſiſtit. Similis eſt ratio aliorum axiomatum ſuprà expoſitorū. non fuit enim conſiderata vlla reciprocatio, ſed tantùm attributio ab vno latere, id eſt, orationis ſeu proprii de ſubiecto & contentis ſub ſubiecto.

3 *Præterea refellitur.* Secundus locus ſumitur à reciprocatione. Primò Ariſtoteles proponit axioma aptum ad refellendum, Quod non reciprocatur cum ſubiecto, non eſt proprium. Hanc reciprocationem pluribꝰ verbis Ariſtoteles ſignificauit, cum dixit, *de quo oratio*, &c. nam oratio ſignificat proprium; nomē verò ſignificat ſubiectū. Secūdò cùm ait, *veluti quoniam animal*, dat exēplum problematis, quod per illud axioma refellitur. Tertiò cùm ait, *Confirmatur autem*, ponit axioma confirmās proprium, ideóque euertēs theſim, quę negat eſſe proprium. Axioma eſt, Quod cum ſubiecto reciprocatur, eius propriū eſt. Intellige cū limitatione antea expoſita, vt nō ſignificet eſſentiam ſubiecti: alioqui eſſet definitio, non proprium. Quartò cùm ait, *veluti quia de quo*, dat exemplum proprij, quod ex hoc loco confirmatur.

4 *Præterea reprehenditur.* Tertius locus ſumitur à ſubiecto, & eo q͠d eſt in ſubiecto. Primò Ariſt. proponit axioma refellēs: Subiectū nō poteſt dici propriū eius quod in ipſo ineſt. Secundò cùm ait, *veluti qui tradidit*, dat exēplū theſeos, quæ hinc refellitur: quia ſubiectū ponitur tamquàm propriū, & id quod eſt in ſubiecto, ponitur quaſi ſubiectum. Tertiò cum ait, *Idcirco autem*, probat dictum axioma per deductionem ad abſurditatē: quia ſi ſubiectum poſſet dici proprium, hinc ſequeretur propriū ineſſe multis ſpecie differentibus. proinde proprium non eſſe proprium: ſiquidem proprium dicitur, quod ſoli ineſt. Cōſequētia probatur: quia vni ſubiecto inſūt multę proprietates ſpecie differētes: vt putà homo eſt diſciplinæ capax, aptꝰ ad ridēdū, capax beatitudinis, &c. ſi igitur horū ſingulorū accidentiū homo dicatur eſſe proprium, iam propriū multis cōueniet, non vni tantùm. Quartò cum ait, *Confirmatur autē*, proponit axioma confirmans: Quod eſt in ſubiecto, & cū co reciprocatur; rectè dicitur eſſe eiꝰ propriū. Quintò cùm ait, *veluti qui dixi*, illuſtrat dictum axioma exemplo.

5 *Præterea reprehenditur.* Quartus locus ſumitur à participatione. Primū Ariſtoteles proponit axioma, quo propriū refellitur: Quod per participationē ineſt, non eſt propriū. ſeu, Id cuiꝰ particeps eſt ſubiectū, non eſt proprium. ſubiectum enim dicitur eſſe particeps generis, & differentię, ex quibus rei eſſentia cōſtat, non proprij, vel accidentis. Secundò cùm ait, *Quod enim per participationē*, cōfirmat illud axioma: quia quod per participationem ineſt. i. quod cōmunicatur ei cui ineſt vel eſt genus vel differētia, vt modò expoſui. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam is qui dixit*, illuſtrat hūc locū exemplo. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, ponit axioma, quo propriū cōfirmatur: Quod non ineſt per participationē, nec declarat quid res ſit, & cū re attribuitur, id eſt eius rei propriū. Quintò cùm ait, *veluti quoniam is qui poſuit*, adiungit exēplum manifeſtum.

6 *Deinde refellitur.* Quintus locus ducitur à tēpore. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellēs: Quod nō eſt ſimul cum re, ſed prius, vel poſterius: id non eſt eius rei proprium. Secundò cùm ait, *veluti quoniam accidit*, illuſtrat hoc axioma exemplo. Tertiò cùm ait, *Confirmatur autē*, ponit axioma cōfirmās: Quod ſimul cum re eſt, & neque eſt eius rei definitio, neque differētia: id eiꝰ rei eſt proprium. Notandū eſt, Ariſtotelem nō facere mentionem generis, ſed tātùm definitionis & differētiæ: (ſubaudi eſſentialis) quia in explicādo proprio ponūtur genus & differentiæ accidentales, vt dictum fuit ſuprà cap. 3. part. 7. Quartò cùm ait, *veluti quoniam animal*, illuſtrat hūc locū exemplo.

7 *Deinde refellitur.* Sextus locus ſumitur ab iiſdem numero. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellens: Si duo ſunt eadē numero: quod nō eſt vnius rei proprium, nec alterius poteſt eſſe proprium. Secūdo cùm ait, *vt quia eius*, ſubiicit manifeſtū exemplū. Tertiò cùm ait, *Confirmatur autē*, adiungit axioma confirmans: Si ſint duo eadem numero: quod eſt vnius proprium, eſt etiam alterius propriū. Quartò cùm ait, *veluti quoniā hominis*, ſubiicit perſpicuum exemplū. Quintò cū ait, [*Eſt*] *autē vtilis*, producit hūc

locũ ad problema accidentis. nam & in accidente poſſum concipere duo ſimilia axiomata: alterum confirmans, Si duo ſunt numero eadem: quod vni non accidit, nec alteri accidet: alterũ refellens; Si duo ſint numero eadem, quod vni accidit, etiam alteri accidit. Quæ verò dicãtur numero eadem, expoſitum fuit lib. 1. cap 7.

8 *Deinde refellitur.* Septimus locus ſumitur ab iis quæ ſpecie vel genere eadem ſunt. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellens: Si duo ſint ſubiecta eadem ſpecie, & duo ſint propria ſimiliter eadẽ ſpecie, vnũ autem ex his propriis non ſemper ſit vnius ex illis ſubiectis proprium: neque alterum erit proprium alterius. Cùm dicit eadẽ ſpecie, ſpeciei vocabulum latiùs accipit, vt appellatione ſpeciei complectatur etiam genus, vt apparet ex ſubiecto exẽplo, in quo ponet hominẽ & equum eſſe eiuſdem ſpeciei: neceſſe eſt enim accipere ſpeciem pro genere. Poteſt etiam hoc axioma ita explicari: Sint quatuor termini, id eſt, ſint duo ſubiecta, & duo attributa; ita vt tertium attribuatur primo, & ſecundum quarto. primum autem & ſecundum ſint eadem ſpecie, vel genere; vt homo & equus. ſimiliter tertium & quartum ſint eadem genere, vel ſpecie; vt à ſe ſtare, & à ſe moueri. his poſitis, axioma erit: Si tertiũ non eſt proprium primi, quartum non erit proprium ſecũdi. Secundò cùm ait, *veluti quia eiuſdem*, ſubiicit exemplum. Tertiò cùm ait, *Confirmatur autem*, proponit axioma confirmãs, quod retẽtis terminis ſuprà expoſitis ſic poteſt cõcipi: Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum erit proprium ſecundi. Quartò cùm ait, *veluti quia hominis*, ſubiicit exemplum manifeſtum. Quintò cùm ait, *Hic autem locus*, proponit inſtantiam contra hunc locum confirmantem, excipiens, niſi tertium inſit ſoli primo, quartum autẽ inſit ſecundo & aliis. tunc enim tertium poteſt eſſe proprium primi, ſed nihilo magis quartum erit proprium ſecundi. Exẽmpli gratiâ, homo & equus ſunt iidem ſpecie, id eſt, genere: item pedeſtre bipes, & pedeſtre quadrupes, ſunt eadem ſpecie: ac pedeſtre bipes eſt proprium hominis, quia ineſt ſoli homini: pedeſtre autẽ quadrupedes nõ eſt propriũ equi: quia non ineſt ſoli equo, ſed etiam leoni, boui, & aliis animalibus.

9 *Quoniam autem.* Octauus locus ſumitur ab iis quæ re ſunt eadem, ratione differũt. Hic locus eſt bipertitus. dicuntur enim re eſſe eadem, ratione differre, Primò ſubiectum per ſe conſideratum, vt homo; & ſubiectum cum accidente, vt homo albus. Secundò abſtractum, vt albor; & concretum, vt album. Vtraque pars ſpectatur partim in refellendo, partim in confirmando. Incipit Ariſtoteles à refutatione problematis ſumpta à ſubiecto vel ſolo, vel cum accidente: & primò docet difficile eſſe proprium defendere, propter hanc argumentationem ſophiſticam, quæ pro rebus diuerſis ſumit ſubiectum per ſe, & ſubiectum cum accidente: quia quod vni attribuitur, etiam alteri attribuitur. quare non videtur eſſe proprium. Hìc concipi poſſunt duo axiomata. Vnum eſt, Quod attribuitur ſubiecto per ſe conſiderato, non eſt proprium ſubiecti cum accidente conſiderati. Alterum, Quod attribuitur ſubiecto accidente affecto, non eſt proprium ſolius ſubiecti. Secundò cùm ait, *veluti quod ineſt homini*, ſubiicit exempla problematum, quæ hinc refelluntur. Vtputà ſi ſtatuas aliquid eſſe proprium hominis, opponẽs probabit conuenire etiam homini albo. vel ſi ſtatuas eſſe proprium hominis albi, opponens probabit etiam conuenire homini ſoli. Tertiò cùm ait, *Calumniari autem*, declarat fundamentum huius loci, quem tamen ait eſſe calumnioſum & ſophiſticum. fundamentum eſt: quia ſupponitur aliud eſſe ſubiectum per ſe, aliud verò ſubiectũ cum accidente. vnde cùm hæc diuerſa ſupponantur: quod vtrique conuenit, non eſt alterutrius proprium. Quartò cùm ait, *Præterea ſi conſtituat*, tranſit ad alteram partem loci refellentis: vbi ſimiliter oſtendit refelli proprium, quia conuenit habitui & ei quod habet habitum, id eſt, (vt ſcholaſtici loquuntur) tam abſtracto, quàm concreto; proinde neutrius proprium eſt. Sunt hìc quoque duo axiomata. Vnũ eſt, Quod conuenit etiam abſtracto, non eſt propriũ concreti. Alterum eſt, Quod conuenit cõcreto, non eſt proprium abſtracti. Quintò cùm ait, *veluti quia ſciens*, adiungit exemplũ, in quo reprehenditur proprium tributum habitui, quia conuenit etiã ei quod habitu præditum eſt. Sextò cùm ait, *In confirmatione autem*, tranſgreditur ad explicãdum quatenùs idẽ octauus locus valet ad confirmandum. Cùm autem hìc quoque ſint duæ partes: incipit Ariſtoteles à priori, in qua cõſideratur ſubiectum ſolum, & cum accidẽte. Hìc Philoſoph⁹ ponit axioma quodãmodò cõtrarium fundamẽto poſito in tertio mẽbro huius particulæ. Axioma enim eſt, Subiectum per ſe, & ſubiectũ cum accidente, ſunt idem re, licèt ratione differãt. Hoc axioma non tam eſt locus, quàm fundamentum huius loci. ex eo nãque colligũtur duo axioma-

axiomata, quibus proprium confirmatur. Primum axioma eſt: Quod eſt proprii ſubiecti, eſt etiam proprium ſubiecti cum accidente. veluti ſi proprium hominis eſt, eſſe animal diſciplinæ capax: etiam proprium hominis albi erit, eſſe animal diſciplinæ capax. Alterū axioma eſt: Quod eſt proprium ſubiecti accidente affecti, recte dicitur proprium etiam ſubiecti ſimpliciter. Sextò cùm ait, *Præterea ſpectandi*, tranſit ad alterā loci partem, id eſt, ad cōcreta & abſtracta, quæ appellat caſus: & hic affert duos modos defendedi proprij. Vnus eſt, vt dicamus abſtractū & concretū re idē eſſe, licet ratione differāt. vt ſuprà dicebamꝰ de ſubiecto ſolo & de ſubiecto cū accidēte. Itaque hîc ſimiliter cōcipiemus duo axiomata. Vnum eſt: Quod eſt propriū abſtracti, eſt etiā propriū cōcreti. Alterū eſt: Quod eſt proprium cōcreti, eſt etiam proprium abſtracti. Alter modus eſt, vt quemadmodum aduerſarius ad impugnandum proprium accipit pro rebus diuerſis concretum & abſtractum, ſeu ſubiectum conſideratum in concreto & in abſtracto, ita etiam nos ſeparemus propriū à proprio. inueniamus qualecūque diſcrimen, quo ſeparemus proprium abſtracti à proprio cōcreti. Exempli gratiâ, inquit aduerſarius non eſſe proprium ſcientiæ, ratione mutari non poſſe: quia conuenit etiam ſcienti; ſcientia verò & ſciens differunt. Qui verò proprium defendet, aliter concipiet proprium ſcientiæ, aliter proprium ſcientis: vt vt ſcientiæ proprium ſit, quę ratione mutari nequit, ſcientis verò propriū ſit, qui ratione mutari nequit. Sic ponitur differentia inter hęc propria: quia in illo dicebatur *quæ*; in hoc, *qui*. Nam ſi dicamus, quod ratione mutari nequit, ęque cōuenit ſciētiæ & ſcienti: proinde neutrius erit proprium. Atqui dicet aliquis hanc proprij defenſionem eſſe ineptam, quę tātùm in leui diſcrimine verborum conſiſtit, id eſt, in differentia generis maſculini & feminini. Reſpondet Ariſtoteles talem quidem eſſe hāc defenſionem, ſed tamen conuenire pręſenti diſputationi; quia qualis eſt impugnatio, talis poteſt eſſe defenſio: & ei qui quoquo modo vult opponere, atque adeo ſubtiliter diſtinguere inter ſcientem & ſcientiā, licet quoquomodo occurrere, ideóque diſtinguere inter *qui* & *quæ*.

IN CAP. V. DE VARIIS LOCIS.

1 D*Eind reſellitur*. Nonus locus, huius capitis primus, ſumitur ab eo quod eſt naturâ. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellens: Quod naturâ ineſt, male proponitur ſimpliciter, quaſi ſemper inſit. Secūdò cum ait, *vt quoniam is qui dixit*, ponit exemplum theſeos, quæ ex hoc loco infirmatur. Tertiò cum ait, *Confirmatur autem*, ponit axioma confirmans: Quod eſt naturâ proprium, rectè ponitur tamquàm naturâ proprium. Quartò cùm ait, *veluti quoniam is qui proprium*, ſubiicit exemplum.

2 *Præterea quæ dicuntur*. Decimus locus, huius capitis ſecūdus, ſumitur ab eo quod eſt per ſe, vel per aliud. Primò Ariſtoteles oſtendit difficultatem defendendi proprij, cū aliquid ineſt alicui primò, & aliis ratione illius primi: quoniam hic ſunt duo axiomata proprium euertentia. Vnū eſt: Quod & aliis conuenit, non eſt primi proprium. Alterum eſt: Quod etiam primo competit, non eſt aliorum proprium. Secundò cùm ait, *veluti ſi quis*, declarat hunc locū exēplo.

3 *Accidit autem* Vndecimus locus, huiꝰ capitis tertius, ſumitur àb eo quòd modus proprij nō eſt expoſitus. Primò Ariſtoteles generaliter proponit hoc vitium: & ait eos peccare, qui ponunt proprium, nec declarant quomodo ſit proprium.

4 *Omnes enim*. Secundò declarat varios modos, quibus proprium accipitur.

5 *Qui igitur non adiunxit*. Tertiò ſingillatim explicit cauſam, propter quā dicitur peccare, qui ſimpliciter ponit propriū, nec declarat quomodo ſit proprium. In hac igitur particula oſtēdit vitium eius, quod nō explacitur eſſe proprium naturâ: veluti ſi quis dicat proprium eſſe hominis habere duos pedes: quia interdum præter naturā fit vt nō habeat duos pedes. quare peccat, cùm dicat id eſſe proprium, quod nō ineſt. quòd ſi expoſuiſſet ſe ad naturam hominis reſpicere, non peccaſſet: quia ſemper natura hominis eſt talis vt habeat duos pedes, licet interdum præter naturā ſecus accidat.

6 *Qui verò non expoſuit*. Oſtendit errorem ſeu vitiū, cùm traditur propriū quod ineſt, & id nō exprimitur: quia ſcilicet proprium debet ſemper ineſſe ſubiecto: hoc autem, quod dicitur proprium quia ineſt, fortaſſe non ſemper inerit: vt aliquem hominem habere quatuor digitos. nā fortaſſe aliquando continget, vt nemo habeat quatuor digitos.

7 [*Peccat etiam*.] Declarat vitium in eo conſiſtens, quod non eſt expoſitum, vtrùm inſit tamquàm primo & per ſe, an per aliud: quia ſcilicet hoc proprium non ſoli ineſt. Exempli gratiâ, ſi dicas, Superficiei proprium eſt colorari: reprehenderis,

quia etiam corpus coloratur. Sed ſi dicas proprium eſſe ſuperficiei, primum colorari: non reprehenderis; quia corpus nō coloratur primum, ſed ratione ſuperficiei. Similiter ſi dicas proprium eſſe corporis, colorari: reprehenderis: quia etiam ſuperficies coloratur. ſed ſi proprium eſſe dicas, colorari per aliud: non poteris reprehendi: quia ſuperficies nō coloratur per aliud, ſed per ſe.

8 *Qui verò non prædixit.* Declarat vitium in eo conſiſtens, quòd non eſt expoſitum, vtrùm inſit quia res habet, an quia habetur. Dicitur habere id quod eſt concretum, vt ſciens: dicitur autem haberi habitus, ſiue abſtractum, vt ſcientia. Senſus igitur eſt, non eſſe expoſitum, vtrùm inſit tanquàm abſtracto an tanquàm concreto. ideóque erit occaſio reprehendendi: quia ſi ponas proprium abſtracti, oſtendetur conuenire concreto. quòd ſi ponas proprium concreti, probabitur conuenire etiam abſtracto. quam reprehēſionem vitabis, ſi definias, quomodo proprium accipias.

9 *Qui verò ante.* Declarat vitium in eo conſiſtens, quòd nō eſt expoſitū, vtrùm proprium ſit, quia res participet, an quia communicetur. Dicitur participare ſpecies, quia eſt particeps generis, & differentię. dicitur autem communicari genus ſuis ſpeciebus. Peccat igitur, qui ponit propriū (exempli gratiá) animalis; nec explicat, vtrùm intelligat proprium omnis, an alicuius animalis.

10 [*Peccat etiam*] *qui non diſtinctè.* Declarat vitium in eo conſiſtens, quòd nō eſt expoſitum, vtrum ſit proprium traditum ſpeciei, an vnius ſub ſpecie contenti. Exempli gratiá, qui dicit propriū ignis eſſe corpus leuiſſimum, nō rectè expoſuit propriū: quia in igne ſunt varij gradus, & alij ignes ſunt aliis leuiores. quapropter nō omnis ignis eſt corpus leuiſſimum: vt pruna nō eſt corpus leuiſſimum, quia flamma eſt leuior pruná; item lux eſt leuior, quàm flāma, vel pruna. Ariſtoteles enim in ſeq. particulá lucē numerabit inter ſpecies ignis; non quia re vera ſit ignis; ſed quia, exēpli gratiá, loquitur ſecundùm eorum ſententiam, qui exiſtimarunt lucem eſſe ignem. Vt igitur vitemus hoc vitium, debemus explicare quomodo accipiamus proprium, nēpe nos tradere proprium ſpeciei, id eſt, ſpeciei ſignis tribuere hoc proprium, vt ſit res leuiſſima præ aliis rebus, & aliis ſpeciebus, quæ non ſunt ignes.

11 *Tertium autem.* Dixit eos peccare, qui non declarāt ſe accipere proprium ſpeciei: nunc oſtendit eos quoque interdū peccare, qui accipiunt proprium ſpeciei, nempe cum ſubiectum diuiditur in ſpecies diuerſas. Cum enim traditur proprium ſpeciei, opus eſt vt ſit vna ſpecies. Quid ita? Ariſtoteles duobus argumentis hoc cōfirmat. Prius argumentum ponitur ibi, *Idcirco autem*: quia ſi plures ſpecies ſint, propriū nō æque illis cōpetet. Verbi gratiá, ignis diuiditur in tres diuerſas ſpecies, prunam, flammam, & lucem: & iis omnibus æque attribuitur: æque enim vocantur ignes. ſi igitur dicas proprium ignis ſecūdum ſpeciem eſſe, conſtare partibus ſubtiliſſimis, peccas: quia ignis æque attribuitur prunæ, flāmæ, & luci: proprium autem non æque his tribus attribuitur, ſed magis luci, quàm flammæ, & magis flammæ, quàm prunæ. Poſterior ratio ponitur ibi, *Præterea audies*: quoniam hac ratione fiet, vt proprium nō vni tantum conueniat, ſed tam ei, quod eſt ſimpliciter tale, vt igni, quàm ei quod eſt maxime tale, vt luci. Nā conſtare ex partibus ſubtiliſſimis (exēpli causá) conuenit & igni ſimpliciter huic vniuerſaliter, & cuidā ignis ſpeciei, id eſt, luci. non eſt igitur proprium ignis, quia eſt propriū lucis: nec eſt proprium lucis, quia conuenit etiam igni.

12 *Si igitur aliud.* Concludit, ſi aduerſarius committat aliquod ex dictis vitiis; eum poſſe à nobis reprehendi: nos autem debere hæc vitia vitare, ne incidamus in reprehenſionem.

13 *Deinde refellitur.* Duodecimus locus, huius capitis quintus, ſumitur ab eodē vel diuerſo. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellens, Idem non eſt proprium ſui ipſius vel, Quod eſt idem nō eſt proprium. Secundò cùm ait, *qui quid enim probat* hoc axioma: quia proprium non ſignificat eſſentiam: quod autem eſt idem, ſignificat eſſentiam: ergo quod eſt idem, non eſt propriū. Tertiò cùm ait, *vt ſi is quo... is qui dixit*, illuſtrat hunc locum exemplo. Quartò cùm ait, *Confirmatur autem*, aſſert axioma confirmans, Quod non eſt idem, & cum re reciprocatur, proprium eſt. Quintò cùm ait, *veluti quoniam is qui poſuit*, ſubiicit exemplū.

14 *Deinde in iis.* Decimus tertius locus, huius capitis ſextus, ſumitur à ſimilaribus. Dicuntur autem res conſtare ex partibus ſimilaribus, cùm eadē ratio eſt totius & partium. talis eſt aqua, caro, & ſimilia. nā pars aquæ eſt aqua: & pars carnis eſt caro. Primò Ariſtot. proponit generale pręceptum, vt inſpiciamus & argumentū quæramus in iis quæ conſtant ex partibus ſimilaribus. Secundò cùm ait, *Refellenti videndum*,

propo-

proponit axioma refellés; quod eſt biperti tū, ita vt diuidatur in duo axiomata. Cùm enim res conſtat ex partibus ſimilaribus: quod non eſt proprium totius, non eſt proprium partis: & retrò quod nō eſt propriū partis, non eſt proprium totius: quia (vt ſupra diximus) totius & partis eadem eſt ratio. Tertiò cùm ait, *Hoc autem in quibuſdam,* oſtendit interdū hic peccari ab iis qui theſes conſcribunt. quandoque enim reſpiciūt ad totum, id eſt tradunt proprium totius, quod non conuenit parti: quādoque è contrario reſpiciunt ad partē, & tradunt proprium partis, quod non conuenit toti. Ita committūtur duo errores: quia proprium cōuenit vel ſoli toti, vel ſoli parti. Quartò cùm ait, *Exemplum totius,* dat exemplum prioris erroris. Quintò cùm ait, [*Exemplum*] *autem partis,* adiungit exemplum ſecūdi erroris. Sextò cùm ait, *Confirmanti autem,* proponit axioma confirmās: quod ſimiliter eſt bipertitū. Quod enim eſt proprium totius, eſt etiam proprium partis: & quod eſt proprium partis, eſt etiam proprium totius. Septimò cùm ait, *veluti quia verè,* adiūgit exemplum perſpicuum.

IN CAP. VI. QVO PROPONVNTVR LOCI AB oppoſitis.

1 PRæterea ex oppoſitis. Decimus quartus locus, huius capitis primus, ſumitur à contrariis. Primò Ariſtoteles proponit cōmune præceptum. Secundò cùm ait, *& reprehēdenti,* proponit axioma refellēs. Quod vt clarè intelligatur, conſtituātur quatuor termini, ita vt ſecūdum ſit contrarium primo, & quartum ſit contrarium tertio. His poſitis, axioma eſt: Si tertium non eſt proprium primi, quartum non erit proprium ſecundi. Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, vidēdum eſſe *an cōtrarium* (id eſt, tertium, quod eſt contrarium quarto) *non ſit contrarij* (id eſt, primi, quod eſt contrarium ſecundo) proprium: *quia* niſi hoc ſit [*nec alterius*] *contrarij,* (id eſt, ſecundi, quod eſt contrarium primo) *erit proprium, contrarium* [*alterum,*] id eſt, quartum, quod eſt cōtrarium ſecundo. Similis interpretatio erit ſequētium axiomatum huius capitis. Tertiò cùm ait, *veluti quia contrariū eſt,* illuſtrat hūc locū exēplo.

2 *Confirmanti autem.* Quartò proponit axioma cōfirmās. Cùm enim ſint quatuor termini, vt ſuprà: axioma affirmatiuum eſt: Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum erit proprium ſecundi. Quintò cùm ait, *veluti quia contrarium bono,* adiungit perſpicuum exemplum.

3 *Secūdus* [*locus.*] Decimus quintus locus, huius capitis ſecūdus, ſumitur à relatis. Primò Ariſtoteles proponit præceptum cōmune. Secundò cùm ait, [*ſic enim*] *refellitur,* proponit axioma refutans. Hic quoque ſunt quatuor termini, ita vt ſecundus referatur ad primum, & quartus ad tertium. Axioma vero eſt: Si tertium non eſt proprium primi, quartum non erit proprium ſecundi. Tertiò cùm ait, *veluti quia,* adiungit manifeſtum exemplum.

4 [*Sic*] *autem confirmatur.* Quartò proponit axioma confirmans, videlicet, Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum eſt proprium ſecundi. Quintò cùm ait, *veluti quia,* adiungit exemplum perſpicuum.

5 *Tertius locus.* Decimusſextus locus, huius capitis tertius, ſumitur à priuatibus, ſiue ab habitu & priuatione. Primò Ariſtoteles ponit axioma refutans. Hìc quoque ſunt quatuor termini: primus & ſecundus ſignificant habitus: tertius & quartus priuationes. Axioma eſt: Si ſecundum non eſt proprium primi, quartum non eſt proprium ſecundi. Secundò cùm ait, *& ſi id quod,* adiungit alterum axioma refutans; nempe, Si quartum non eſt propriū tertij, neque ſecūdum erit proprium primi. Hæc enim ita reciprocantur. Tertiò cùm ait, *veluti quia non dicitur,* dat exemplum poſterioris axiomatis: in quo primus terminus eſt auditus; ſecundus eſt ſenſus; tertius eſt ſurditas; quartus, vacuitas ſenſus.

6 *Confirmatur autem.* Quartò ponit axioma confirmans: Si ſecundum eſt proprium primi, etiam quartum eſt proprium tertij. Quintò cùm ait, *& ſi id quod,* proponit alterum axioma cōfirmans; nempe, Si quartum eſt proprium tertij, etiam ſecundum eſt proprium primi. Sextò cùm ait, *veluti quia proprium,* proponit exēplum prioris axiomatis confirmantis, in quo arguitur ab habitu ad priuationem.

7 *Deinde ex affirmationibus.* Decimus ſeptimus loc⁹, huius capitis quartus, à contradicentibus ſumitur. Hic locus diuiditur in tres partes. In prima conferuntur duo attributa cum vno ſubiecto: in ſecunda duo attributa cum duobus ſubiectis: in tertia vnum attributum cum duobus ſubiectis. Primò Ariſtoteles generaliter proponit locum à contradicentibus. Secundò cùm ait, *ac primùm,* proponit primam partem huius loci à pluribꝰ attributis collatis cum vno ſubiecto. Tertiò cùm ait, *eſt autem hic locus,* docet hunc locum valere tantùm ad refutandum, non ad confirmandum. Quartò cùm ait, *veluti ſi affirmatio,* proponit axioma refellēs, in quo arguitur

ab affirmatione ad negationem, videlicet, Si affirmatio, ſeu quod affirmatur, ſubiecti proprium eſt: negatio, ſeu quod negatur, eius ſubiecti proprium non erit. id eſt, ſi proprium concipitur affirmatiue, nō poteſt etiam concipi negatiue. veluti ſi hominis proprium eſt, eſſe aptum ad ridendum: certe hominis proprium eſſe nequit, non eſſe aptum ad ridendum. Quintò cùm ait, *& ſi negatio*, adiungit alterum axioma refellens, quo arguitur à negatione ad affirmationem; videlicet, Si negatio, ſeu quod negatur, eſt proprium: affirmatio, ſeu quod affirmatur, non eſt proprium. Veluti ſi proprium intellectus eſt, non eſſe mortalem: certe proprium eius non eſt, eſſe mortalem. Sextò cùm ait, *veluti quoniam*, dat exemplum prioris axiomatis, quod tamen ſecundum Ariſtotelis ſententiam verum non eſt. nam fingit proprium animalis eſſe animatum, cùm hoc etiam plantis licet obſcuriùs conueniat.

8 *Secundus* [*locus.*] Tranſit ad ſecundam partem huius loci: & Primò proponit communē notam à duobus attributis collatis cum duobus ſubiectis. Communem appello; quia æquè pertinet ad axiomata confirmantia, & refutantia. Secundò cùm ait, [*& ſic*] *quidem refellitur*, proponit axioma refutans. Quod vt intelligatur, ſtatuendi ſunt quatuor termini: ita vt primus ſit ſubiectum affirmatiue conceptum, vt homo: ſecundus, idem ſubiectum negatiuè conceptum, vt non-homo: tertius, attributum affirmatiuum, vt animal: quartus, idem attributum negatiuè conceptum, vt non-animal. His poſitis, axioma eſt: Si tertium non eſt proprium primi, nec quartū erit proprium ſecūdi. Tertiò cùm ait, *& ſi negatio*, addit alterum axioma refutans: Si quartum non eſt proprium ſecūdi, nec tertium erit proprium primi. Quartò cùm ait, *veluti quoniam animal*, dat exemplum prioris axiomatis. Quintò cùm ait, *& ſi eius quod non eſt*, adiūgit exemplum poſterioris axiomatis.

9 [*Sic*] *autem confirmatur.* Sextò proponit axioma confirmans: Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum erit propriū ſecūdi. Septimò cùm ait, *Si verò negationis*, ponit alterum axioma confirmans: Si quartum eſt proprium tertij, etiam ſecūdum erit proprium primi. Octauò cùm ait, *veluti quia*, dat exemplum poſterioris axiomatis confirmantis. Nonò cùm ait *quòd ſi viuere*, dat exēplum prioris axiomatis cōfirmātis.

10 *Tertius* [*locus.*] Tranſit ad tertiam partem loci decimiſeptimi. Ac primò proponit notam communem, id eſt, ab attributo collato cū duobus ſubiectis. Intellige duo ſubiecta: quia eſt eadem res modo affirmatiue, modo negatiue accepta vt animal, & non animal. quomodo etiā ſupra accipiebātur tā duo ſubiecta, quàm duo attributa. Secūdo cùm ait, [*Et*] *refellitur*, proponit axioma refutans: Si attributum eſt propriū ſubiecti affirmatiue concepti, non erit proprium eiuſdem ſubiecti negatiue cōcepti. Tertiò cùm ait, *ſin autē quod*, addit alterū axioma refutans. Si attributum eſt propriū ſubiecti negatiue concepti, non erit proprium eiuſdem ſubiecti affirmatiuè concepti. Quartò cùm ait, *veluti quoniam*, dat exemplum prioris axiomatis.

11 [*Sic*] *autem confirmatur.* Quintò proponit axioma confirmans, nempe, Si attributum non eſt proprium ſubiecti affirmatiue concepti, erit proprium eiuſdem ſubiecti negatiue concepti. Potuiſſet hic quoque addere alterum axioma: Si attributum non eſt proprium ſubiecti negatiue concepti, erit proprium eiuſdem ſubiecti affirmatiue concepti. Sed hoc breuitatis causâ neglexit: quia (vt mox docebit) hic locus ad confirmandum non valet: hæc enim axiomata ſunt falſa. Nam cùm ſubiicit, *Sed hic locus*, oſtendit hunc locum eſſe falſum qui ſumitur ad confirmandum: quoniam affirmatio non poteſt eſſe propria negationis, neque negatio poteſt eſſe propria affirmationis. Exempli gratiâ, eſſe corpus, nō poteſt dici proprium nō-hominis. item non eſſe lapidem, nō poteſt dici proprium hominis. Hinc apparet falſitas illorum axiomatum: aut enim attributum ſumitur affirmatiuè, aut negatiuè. Si ſumatur affirmatiuè: neceſſe eſt illud axioma eſſe falſum, quo dicebatur, ſi non eſt proprium affirmationis, eſſe proprium negationis: iam enim diximus affirmationem non poſſe eſſe propriam negationis. quòd ſi accipiatur attributum negatiuum, nullo modo poteſt eſſe proprium affirmationis: ergo non poteſt inde inferri, quòd ſit proprium negationis: alioqui quæuis negatio probaretur eſſe propria negationis, quia non poteſt eſſe propria affirmationis oppoſitæ. Exempli gratiâ, non eſſe lapidem, non eſt proprium hominis. ergo ſi axioma illud eſſet verum, hoc eſſet proprium non hominis. Rurſus non eſt proprium equi: ergo erit proprium non equi. Item non eſt proprium bouis: ergo eſt proprium non bouis. Inſuper non eſt proprium plantæ: ergo

ergo eſt proprium non plantæ. Poſſent alia infinita exempla adiungi. Ita fieret, vt proprium conueniret infinitis ſubiectis, cùm tantum vni ineſſe debeat. Quòd autem nec affirmatio poſſit eſſe propria negationis, nec negatio affirmationis, Ariſtoteles probat, cum ait, *etenim affirmatio.* Probatio talis eſt: Affirmatio negationi nō attribuitur; ergo negationis propria non eſt. Conſequentia eſt manifeſta. Antecedens poteſt confirmari exemplis, ſeu per inductionem. Exempli gratiâ, hæc propoſitio, non-homo eſt corpus, falſa eſt: quia non-homo eſt nomen infinitum, vt didicimus ex lib. de interpretatione; ita vt ſignificet & ea quæ ſunt, & ea quæ non ſunt. quapropter ſi omnis non-homo eſſet corpus, etiam res incorporeæ, vt angeli, eſſent corpora: item ea quæ non ſunt, eſſent corpora. Et quoniam corpus eſt ens: ea quæ non ſunt, eſſent ſpecies entis: quod eſt abſurdum. Quod verò attinet ad negationem, ait Ariſtoteles negationem poſſe quidem attribui affirmationi, non tamen vt ſit eius propria, id eſt, nō ita vt ei ſoli cōueniat. Hoc quoq; poteſt confirmari exēplis ſeu per inductionem. Exempli grátiâ, non eſſe lapidē, attribuitur homini: ſed & multis aliis rebus. Eadem ratio eſt omnium aliorum attributorum negantium, ſiue infinitorum.

12 *Deinde ex condiuidentibus.* Decimus octauus locus, huius capitis quintus, ſumitur à condiuidentibus, id eſt, ab iis quæ in eadem diuiſione ponuntur, & ſibi inuicem opponuntur tamquàm membra diuidētia: cuiuſmodi ſunt rationale & irrationale, quibus diuiditur animal. Primò Ariſtoteles proponit communem notam à condiuidentibus. Secundò cùm ait, *refellitur ſi condiuidentium,* ponit axioma refutans. Quod vt intelligatur, ſtatuantur quatuor termini; ita vt primus & ſecundus ponantur in eadem diuiſione alicuius rei, tertius autem & quartus ponātur in alia diuiſione, vt putà alia eſt diuiſio animalis in mortale & immortale alia in ſenſibile & intelligibile. His poſitis, axioma eſt: Si tertium non eſt proprium primi, etiam quartum non erit proprium ſecundi. Idem erit axioma, ſi dicas: Si quartum non eſt proprium ſecundi, etiam tertium non erit proprium primi. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam,* illuſtrat hūc locum exemplo.

13 *Confirmatur autem.* Quartò ponit axioma confirmans: Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum eſt proprium ſecundi. Quintò cùm ait, *veluti quia,* illuſtrat hoc axioma exemplo.

IN CAP. VII. QVO CONTINENTVR ALII DIVERSI loci.

1 DEinde ex caſibus. Decimus nonus locus, huius capitis primus, ſumitur à caſibus ſeu coniugatis. Primò Ariſtoteles ponit communem notam à caſibus. Secundò cùm ait, *refellitur ſi [ille,]* ponit axioma refellens. Quod vt intelligatur, ſtatuendi ſunt quatuor termini: ita vt duo priores ſint inter ſe coniugati, veluti iuſtè & iuſti: item duo poſteriores ſint inter ſe coniugati, veluti honeſtè & honeſti. His ita poſitis, axioma eſt: Si tertium non eſt proprium primi, etiam quartum non eſt proprium ſecundi. Tertiò cùm ait, *veluti quoniam,* illuſtrat hunc locum exemplo.

2 *Confirmanti autem.* Quartò proponit axioma confirmans: Si tertium eſt proprium primi: etiam quartum eſt proprium ſecundi. Quintò cùm ait, *veluti quia,* declarat hoc axioma exemplo.

3 *Non ſolùm autem.* A caſibus ſimpliciter conſideratis tranſit ad argumentum à caſibus oppoſitis: & Primò ponit hoc præceptum, quod non ſolùm oportet conſiderare caſus ſeu coniugata rei propoſitæ, ſed etiam caſus oppoſitos.

4 *Et refellitur quidem.* Secundò proponit axioma refutans. Quod vt intelligatur, ſtatuantur quatuor termini: quorum duo priores ſunt inter ſe oppoſiti, vt iuſtè & iniuſtè: item duo poſteriores ſunt inter ſe oppoſiti, vt bene & male: ita vt tertius terminus attribuatur primo, & quartus ſecundo. veluti, quod eſt iuſtè, eſt bene: & quod eſt iniuſte, eſt malè. His ita poſitis, axioma eſt: Si tertium non eſt proprium primi, nec quartum erit proprium ſecundi. Tertiò cùm ait: *veluti quia,* ſubiicit exemplum huius loci.

5 *Confirmatur autem.* Quartò proponit axioma confirmans: Si tertium eſt proprium primi, etiam quartum erit propriū ſecundi. Quintò cùm ait, *veluti quia,* declarat hoc axioma exemplo.

6 *Deinde ex iis,* Vigeſimus locus, huius capitis ſecūd⁹, ſumitur à proportione. Primò

Ariſtoteles ponit communem notam, quã vocat ab iis quæ ſimiliter ſe habẽt, id eſt, à proportione. proportio enim in iis ſpectatur, quæ ſimiliter ſe habent. Secundò cùm ait, *refellitur quidem*, proponit axioma refutans. Quod vt intelligatur, ſtatuantur quatuor termini: ita vt primò ponatur ſubiectũ, veluti ædificator; ſecundo attributũ illius ſubiecti, vt facere ædẽ; tertiò aliud ſubiectũ, vt medicus; quartò attributum ſecũdo ſubiecto, vt efficere ſanitatem. His ita poſitis, axioma eſt: Si ſecũdum non eſt proprium primi, etiam quartum non erit proprium tertij. Tertiò cùm ait, *veluti quia*, apponit huius loci exemplum.

7 *Confirmatur autem.* Quartò proponit axioma confirmans: Si ſecundum eſt proprium primi, etiam quartum erit propriũ tertij. Quintò cùm ait, *veluti quia*, dat exemplum axiomatis confirmantis.

8 *Deinde ex iis.* Vigeſimus primus locus, huius capitis tertius, ſumitur ab iis quę eodem modo ſe habent. Hic locus differt à præcedenti, qui ſumebatur ab iis quæ ſimiliter ſe habent: quoniam ibi conſiderabantur quatuor termini, hîc tãtùm tres. cõfertur enim vnũ attributum cum duobus ſubiectis, erga quæ ſimiliter ſe habet. Sint igitur tres termini: primò ſubiectũ, vt prudentia: ſecundò alterum ſubiectum, vt iuſtitia: tertiò attributũ, quod æquè dici poteſt de vtroque ſubiecto, vt efficere hominem beatum. Primò Ariſtoteles ponit communem notam. Secundò cùm ait, *refellitur ſi* [*id*], ponit axioma refutans: Si tertium non eſt proprium primi, ſimiliter non erit proprium ſecundi. videlicet quia ſupponebamus eodem modo referri tertium ad primum, & ad ſecundum. Tertiò cùm ait, *ſi verò* [*illius*,] proponit alterum axioma refutans, nempe, Si tertium eſt proprium ſecũdi, non erit proprium tertij. Quartò cùm ait, *veluti quoniam*, vult illuſtrare hunc locũ exemplo: Sed exemplum huic loco nõ conuenit. cõferebamus enim vnũ attributum cum duobus ſubiectis: in hoc autem exemplo conferuntur duo attributa, id eſt, ſcientia honeſti & ſcientia inhoneſti, cum vno ſubiecto, id eſt, cum prudentia. Itaque hic locus manifeſte mendoſus eſt: & vel eſt falſum gloſſema, quod perperam irrepſit in contextum; vel multa verba deſiderantur, quibus hoc exemplum cohærebat, quod pertinet (vt dixi) ad collationem duorum attributorum cum vno ſubiecto. Ceterùm quia ſequentia verba non cohærent huic exemplo (vnde etiam Alexander ex illis verbis colligit mendum in hoc contextu) dempto autem hoc exemplo, commodè cohærent verbis præcedentibus: idcirco puto hoc exemplum eſſe delendũ, quod videtur ex falſa interpretatione irrepſiſſe. Ait, *ſi verò eſt prudentiæ*, &c. Sententia horum verborum eſt falſa: quia poſſunt eſſe multa propria vnius ſubiecti, vt dictum fuit ca. 4. part. 4. & dicetur etiam infrà cap. 8. par. 10. & 15. Vnde hinc etiam apparet verba non eſſe Ariſtotelis. Quintò cùm ait, *fieri enim nequit*, probat poſterius axioma: quia non poteſt idem proprium tribui multis ſubiectis, quandoquidem debet cum vno ſubiecto reciprocari. rectè igitur dictum eſt, ſi tertium eſt proprium primi, non eſſe proprium ſecundi.

9 *Confirmanti autem.* Sextò docet hunc locum non valere ad confirmandum: quia (vt dictum eſt) non poteſt vnum propriũ dici de multis ſubiectis. Ex eo igitur, quod eſt proprium vnius, nõ poteſt probari proprium alterius. Rurius ex eo quòd non eſt proprium vnius, nõ poteſt probari eſſe proprium alterius: quia ſupponimus attributum eodem modo ſe habere ad vtrumq; ſubiectum: non eodem autem modo ſe haberet, ſi vnius eſſet proprium, alterius non proprium.

10 *Deinde refellitur.* Vigeſimus ſecundus locus, huius capitis quartus, ſumitur ab eſſe, vel fieri, vel corrumpi. Hic ſunt ſex axiomata, prout sũt tres termini, eſſe, fieri, corrumpi; & à ſingulis ſumuntur duo axiomata. Aut enim arguimus ab eſſe ad fieri, aut ab eſſe ad corrumpi. rurſus à fieri ad eſſe, aut à fieri ad corrumpi. tandem à corrũpi ad eſſe, aut à corrumpi ad fieri. Ita ſunt ſex axiomata, quibus vtimur ad refellendũ: & alia totidem, quibus vtimur ad confirmãdum. Nos concipiemus quædam axiomata: quiuis enim poterit per ſe alia ſupplere. Primò Ariſtoteles cõſiderat in hac particula axiomata refellentia: deinde in ſeq. part. axiomata confirmantia. Quod ad refellendum attinet: primò arguit ab eſſe ad fieri, & ad corrumpi. Hîc igitur ſunt duo axiomata. quæ vt intelligantur, ſumãtur ſex termini, id eſt, tria ſubiecta, & tria attributa: ita vt in primo ſubiecto & in primo attributo ponatur verbum eſſe: in ſecũdo autem ſubiecto & in ſecũdo attributo ponatur verbũ fieri: in tertio autem ſubiecto & in tertio attributo ponatur verbũ corrũpi. ſed eadẽ res ſumatur pro ſubiecto in tribus primis terminis, & eadem res pro attributo in tribus poſterioribus terminis. Verbi gratiã, ſint hi ſex termini; hominem eſſe, hominẽ fieri, hominẽ corrumpi; animal eſſe, animal

fieri

fieri, animal corrumpi. His poſitis, primum axioma eſt: Si primum attributum non eſt proprium primi ſubiecti, nec ſecundum attributum erit proprium ſecundi ſubiecti. Alterum axioma eſt: Si primũ attributum nõ eſt proprium primi ſubiecti, nec tertiũ attributum erit proprium tertij ſubiecti. Secundò cùm ait, *veluti quia non eſt*, declarat hoc axioma exemplo. Tertiò cùm ait, *eodem modo ſumendum*, docet eodem modo poſſe ſumi argumenta à fieri, & à corrumpi; quo modo ſumpſimus argumẽta ab eſſe. Nam à fieri ſimiliter ſumuntur duo axiomata. quę vt clarè proponantur, retineãtur ſex illi termini, quos ſuprà ponebamus, vt etiam in ſequẽtibus axiomatis huius loci. Vnum ergo axioma eſt: Si ſecundum attributum non eſt proprium ſecundi ſubiecti, nec primum attributum erit proprium primi ſubiecti. Alterum axioma eſt: Si ſecundum attributum nõ eſt proprium ſecundi ſubiecti, nec tertium attributum erit proprium tertij ſubiecti. Itidem à corrumpi ſumuntur duo axiomata. Primum axioma eſt: Si tertium attributum non eſt proprium tertij ſubiecti, nec primum attributum erit proprium primi ſubiecti. Alterũ axioma eſt: Si tertium attributum non eſt proprium tertij ſubiecti, nec ſecundum attributum erit proprium ſecundi ſubiecti.

11 *Confirmatur autem.* Tranſit ad axiomata confirmantia: & primo proponit duo axiomata ab eſſe ad fieri, & ad corrumpi, id eſt, Si primum attributum eſt propriũ primi ſubiecti, etiã ſecundum attributum eſt proprium ſecundi ſubiecti. Item, Si primum attributum eſt proprium primi ſubiecti, etiã tertium attributum eſt propriũ tertij ſubiecti. Secundò cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hæc axiomata exemplis. Tertiò cùm ait, *Eodem modo ſumendum*, docet eodem modo ſumenda eſſe reliqua quatuor axiomata affirmantia, id eſt, duo ſumpta à fieri, & duo ſumpta à corrumpi.

12 *Deinde reſpicere.* Vigeſimuſtertius locus, huius capitis quintus, ab idea, cõtra eos valet, à nobíſq; adhiberi poteſt qui ponunt ideas, veluti cõtra Platonicos. Primò Ariſtoteles ponit cõmune præceptum, vt reſpiciatur ad ideã; ſiue infirmare propriũ velimus, ſiue cõfirmare. Secundò cùm ait, [*a*] *refellitur*, proponit axioma refellens, bipertitum: ita vt hinc efficiantur duo axiomata. Primum eſt: Quod ideæ non conuenit, id non eſt proprium eius rei, cuius eſt idea: veluti quod non conuenit ideæ hominis, non eſt proprium hominis. Alterum axioma eſt: Quod ideæ alicuius rei conuenit, nõ quatenus eſt illius rei idea, ſed quatenus eſt idea ſimpliciter; id non eſt eius rei proprium. Secundò cùm ait, *et quia ipſi*, dat exemplum poſterioris axiomatis.

13 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans: Quod ideæ conuenit, quatenus eſt huius rei idea: id huius rei proprium eſt. Quartò cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hoc axioma exemplo.

IN CAP. VIII. DE LOCIS

A COMPARATIONE.

1 DEinde [*arguendũ.*] Vigeſimus quartus locus, huius capitis primus, ſumitur ab eo quod eſt magis, vel minùs, vel ſimpliciter. Hic loc⁹ diuiditur in quatuor partes. In prima confertur vnum attributũ cum vno ſubiecto: in ſecunda conferuntur duo attributa cum duobus ſubiectis: in tertia vnum attributum cũ duobus ſubiectis: in quarta duo attributa cum vno ſubiecto. Initio igitur Ariſtoteles proponit nomen commune ab eo quod eſt magis, vel minus, ſupple, vel ſimpliciter: nã & huius mentionem faciet. Deinde incipit explicare ſingulas partes & cùm ait, [*A*] *primum*, proponit quatuor axiomata refellẽtia, quæ ſumuntur ab eo quod eſt magis. Vt hæc axiomata intelligantur, ſumẽdi ſunt duo termini, id eſt, vnum ſubiectum, vt corpus; & vnum attributum vt colorari. Vterque autẽ terminus conſiderandus eſt quinq; modis, id eſt, magis, minus, maximè, minimè, ſimpliciter. Ita faciemus quinque ſubiecta, & quinque attributa: ita vt ab attributione vnius attributi de vno ſubiecto argumẽtemur ad reliquas attributiones. Diſponãtur autem (exempli gratiâ) hoc ordine: primo ſubiectum magis, vt magis corpus: ſecundo ſubiectũ minùs, vt minùs corpus: tertio ſubiectum minimè, vt minimè corpus: quartò ſubiectum maximè, vt maximè corpus: quinto ſubiectũ ſimpliciter, vt corpus. Similiter diſponãtur attributa: primò attributum magis, vt magis colorari: ſecundo attributum minùs, vt minùs colorari: & ita de cæteris. His poſitis, concipiuntur quatuor axiomata hypothetica negãtia, in quibus omnibus eadem ſumitur hypotheſis, Si primum attributum nõ eſt proprium primi ſubiecti: veluti, ſi magis colorari, nõ eſt propriũ eius quod eſt magis corpus. Huic autẽ hypotheſi in primo axiomate adiun-

gitur, ſecundum attributum non erit proprium ſecundi ſubiecti: in ſecundo axiomate tertium attributum non erit proprium tertij ſubiecti: in tertio axiomate, quartum attributum nō erit proprium quarti ſubiecti: in quarto axiomate, quintum attributum non erit propriū quinti ſubiecti. Deinde cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hæc axiomata exemplis.

2 *Confirmatur autem.* Ab axiomatis refellentibus tranſit ad axiomata confirmantia, quæ ſimiliter ſunt quatuor ſimilia præcedentibus. Nam ſi ex præcedentibus demas negationem, & ex negantibus facias affirmantia, habebis quatuor axiomata confirmantia. Deinde cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hæc axiomata exemplis.

3 *Ex eo quoque.* Hactenus argumentatus eſt ab eo quod eſt magis: nunc argumentatur ab eo quod eſt ſimpliciter, & primò proponit præceptum, & axiomata refellentia quæ ſunt quatuor ſimilia ſuperioribus. Secundò cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hæc axiomata exemplis.

4 *Confirmanti autem.* Quartò proponit quatuor axiomata confirmantia, quę ſumuntur ab eo quod eſt ſimpliciter, & ſunt præcedentibus ſimilia. Quinto cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hæc axiomata exemplis.

5 *Eodem modo.* Cùm tradiderit octo axiomata ab eo quod eſt magis, id eſt, quatuor refellētia, & quatuor confirmantia, & totidē ab eo quod eſt ſimpliciter: breuitatis causâ reliqua axiomata nō proponit, ſed ait ſimiliter eſſe concipienda: nimirum vt ſumātur octo axiomata ab eo quod eſt maxime, & totidem ab eo quod eſt minime.

6 *Secundo [loco.]* Expoſita eſt prima pars loci vigeſimi quarti: ſequitur ſecunda, in qua conferūtur duo attributa cū duobus ſubiectis. Sumantur igitur quatuor termini: primò primum ſubiectum, vt animal: ſecundò ſecundum ſubiectum, vt homo: tertiò primum attributum, vt ſentire: quartò ſecundū attributū, vt ſcire: ita vt primum attributum attribuatur primo ſubiecto, & ſecundum attributum attribuatur ſecūdo ſubiecto. His poſitis, explicemus contextum. Primò proponit Philoſophus axioma refutans, quod vulgò vocatur à maiori ad minus. Supponit enim primum attributum magis dicendum eſſe proprium primi ſubiecti, quàm ſecundum attributū ſecundi ſubiecti. Hoc poſito, axioma ita concipitur: Si primum attributum non eſt proprium primi ſubiecti, multò minùs ſecundum attributum erit proprium ſecūdi ſubiecti. Secundò cùm ait, *veluti quia*, declarat hunc locum exemplo.

7 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans, quod vulgò vocatur à minori ad maius. Sic autem concipitur, ſuppoſitis terminis antea poſitis: Si ſecundum attributum eſt proprium ſecundi ſubiecti, etiam primum attributum erit proprium primi ſubiecti. Quarto cum ait, *veluti quia*, declarat hunc locum exemplo.

8 *Tertio [loco.]* Sequitur tertia pars loci vigeſimiquarti, in qua confertur vnū attributum cum duobus ſubiectis. Primò proponit Ariſtoteles axioma refellēs, quod vt planiùs intelligatur, ſupponamus attributum magis eſſe proprium primi quàm ſecundi ſubiecti. Axioma igitur (vt vulgò loquuntur), à maiori ad minus, ita cōcipitur: Si attributum non eſt proprium primi ſubiecti, multò minus erit proprium ſecundi ſubiecti. Secundò cùm ait, *quod ſi illius*, adiungit alterum axioma refellens: Si attributum eſt proprium primi ſubiecti, certè non erit proprium ſecundi ſubiecti. Ratio eſt: quia (vt ſuprà notauimus) propriū cōuenit vni tantum ſubiecto, cum quo debet reciprocari. Tertiò cùm ait, *veluti quia coloratum*, dat exēplum prioris axiomatis. Quartò cùm ait, *ſi verò eſt*, accommodat hoc exemplum poſteriori axiomati.

9 *Confirmanti autem.* Oſtendit hunc locum non valere ad confirmandum.

10 *Quarto [loco.]* Tranſit ad quartam partem loci quadrageſimiſecundi, in quo conferuntur duo attributa cum vno ſubiecto. Vt autem clariùs hic locus explicetur, ſupponamus primum attributum magis eſſe proprium ſubiecti, quàm ſecundum attributum. Primo Ariſtoteles proponit axioma refellens, quod vulgò appellāt à maiori ad minus: Si primum non eſt propriū ſubiecti, multo minùs ſecundum erit proprium eiuſdem ſubiecti. Secundò cùm ait, *veluti quia magis*, declarat hunc locum exemplo.

11 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans, quod vulgò appellāt à minori ad maius: nempe, Si ſecundum eſt proprium, multo magis primum eſt proprium. Atqui contrarium dictum fuit cap. præced. part. 8. membro 4. Sed illud totum membrum eſſe delendum, ſuprà monui. Quarto cùm ait *veluti quia minus*, illuſtrat hoc axioma exemplo.

12 *Deinde [arguendum.]* Vigeſimus quintus locus, huius capitis ſecūdus, ſumitur ab iis quæ æque inſunt. Hic locus diuiditur

uiditur in tres partes. In prima conferuntur duo attributa cum duobus ſubiectis: in ſecũda duo attributa cum vno ſubiecto: in tertia vnum attributum cũ duobus ſubiectis. Initiò Ariſtoteles generaliter proponit locum ab iis quę ſimiliter inſunt. Deinde cùm ait, [*&*] *primùm quidem*, incipit explicare primam partem: ac ponit axiomare fellens. Quod vt intelligatur, ſumẽdi ſunt quatuor termini, id eſt, duo ſubiecta, & duo attributa: ita vt æquè primũ attributũ inſit primo ſubiecto, & ſecundum attributum ſecundo ſubiecto. His poſitis, axiomã ita concipitur: Si primum attributum non eſt proprium primi ſubiecti, etiam ſecundum attributum non eſt proprium ſecũdi ſubiecti. Deinde cum ait, *veluti quoniam æquè*, declarat hunc locum exemplo.

13 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans: Si primum attributum eſt proprium primi ſubiecti, etiam ſecundum attributum erit proprium ſecundi ſubiecti. Quartò cùm ait, *veluti quia æquè*, illuſtrat hunc locum exemplo.

14 *Secundo* [*loco.*] Tranſit ad ſecundam partem huius loci, in qua conſiderantur duo attributa, quæ æque inſũt in eodẽ ſubiecto. Primò proponit Ariſtoteles axioma refutans: Si primũ attributum non eſt proprium, etiam ſecundum non erit proprium. Secundò cùm ait, *veluti quia*, illuſtrat hunc locum exemplo.

15 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans: Si primum attributum eſt proprium, etiam ſecundum erit proprium. Quartò cùm ait, *veluti quia*, declarat hoc axioma exemplo.

16 *Tertio* [*loco.*] Tranſgreditur ad tertiam partem eiuſdem loci, in qua cõfert vnum attributũ cum duobus ſubiectis, quibus æque ineſt, & primò proponit axioma refellens: Si attributum non eſt proprium primi ſubiecti etiam non erit proprium ſecundi ſubiecti. Secundò cùm ait, *ſi verò illius*, addit alterum axioma refellens: Si attributum eſt proprium primi ſubiecti, non erit proprium ſecundi: quia ſcilicet idẽ proprium non conuenit pluribus ſubiectis, vt antea notauimus. Tertiò cùm ait, *velutiquia incendere*, dat exemplum prioris axiomatis. Quartò cùm ait, *at ſi ſit*, accommodat exemplum poſteriori axiomati.

17 *Confirmanti autem.* Quintò docet hunc locum non valere ad confirmandum: nempe quia proprium non poteſt attribui multis ſubiectis.

18 *Differt autem.* Declarat diſcrimen huius loci vigeſimiquinti ab iis quæ ſimiliter inſunt, & loci vigeſimi ab iis quę ſimiliter ſe habẽt: quoniã in vigeſimoquinto loco cõſideram⁹ ineſſe; & vis loci in eo eſt poſita, quòd attributũ ineſt in ſubiecto; Vnde quod ſimiliter ineſt, debet ſimiliter eſſe proprium, vel ſimiliter non eſſe proprium: Sed in loco vigeſimo nõ habebatur ratio ẽ ineſſe, ſed tantùm proportionis; vt quia æque ſe habet ſecundum ad primum, & quartum ad tertium: aliud autẽ eſt, eodem modo ſe habere ad primum; aliud verò, eodẽ modo ineſſe in primo. poteſt enim aliquid ad alterum referri, nec tamen in eo ineſſe. Exempli gratiã, quomodo ſe habet album ad nigrum, ita ſe habet iuſtum ad iniuſtum: quia vtrobique eſt contrarietas: ſed nec album ineſt in nigro, nec iuſtum in iniuſto. Non fuit autem opus, vt Ariſtoteles diſtingueret vel hunc locum vigeſimumquintum, vel dictum locum vigeſimum à loco vigeſimoprimo: quia diſtinctio per ſe patet: cùm in loco vigeſimo & vigeſimoquinto ſumantur interdum quatuor termini, interdum duo termini, in loco autem vigeſimoprimo ſemper tres termini. Vt tamen apertiùs intelligatur etiam horum locorum diſtinctio: ſciendum eſt eodem modo diſtingui vigeſimumquintum à vigeſimoprimo, quo modo diſtinguitur à vigeſimo; nempe in vigeſimo quinto conſideramus ineſſe in ſubiecto: in vigeſimo autem & vigeſimoprimo conſideramus analogiã abſque eo quòd inſit in ſubiecto. ideóq; tã in vigeſimo, quàm in vigeſimoprimo vtebatur Ariſtoteles verbo ἔχειν, id eſt, ſe habere, ſiue affectũ eſſe: in loco autem vigeſimo quinto vtitur verbo ὑπάρχειν. vigeſimũ primum autem à vigeſimo antea diſtinximus: quia in vigeſimo ſunt quatuor termini, in vigeſimoprimo verò tres.

IN CAP. IX. DE LOCIS A POTESTATE ET hyperbole.

1 *DEinde refellitur.* Vigeſimusſextus locus, huius capitis primus, ſumitur à poteſtate. Primò Ariſtoteles proponit axioma refellens: Si proprium in poteſtate conſiſtat, male accommodatur ei quod nõ eſt, niſi ei quoque poſſit ineſſe. Hoc axioma eget declaratione. Dicitur proprium cõſiſtere in poteſtate, ſiue ſumi à poteſtate: veluti cùm dicitur homo eſſe riſibilis. Vt

enim Porphyrius docuit, homo dicitur riſibilis, non quia ſemper actu rideat, ſed quia habet poteſtatem ridendi. Similiter à poteſtate proprium ſumitur, ſi homo dicatur eſſe diſciplinæ capax. Huiuſcemodi igitur propria non debent accommodari non-enti, niſi etiam conueniant non-enti. Quomodo autem conueniāt non-enti, explicabo ad ſeq. particulam. Secundo cùm ait, *veluti quoniam is qui dixit*, illuſtrat hunc locū exemplo. Finge (inquit) proprium aëris poni, eſſe reſpirabile. hoc proprium ſumitur à poteſtate. nam reſpirabile eſt, quod reſpirari poteſt: accommodatur autem etiam ad non-ens. cui non poteſt conuenire: malè igitur traditum eſt. Accommodari ad non ens, Ariſtoteles ita probat: Supponamus nō eſſe animal, & eſſe aërem quod poſſumus ſupponere: quia animal eſt poſterius aëre; ſicut etiam initio mūdi fuit aër, antequàm eſſent animalia. tunc igitur aër dicetur reſpirabilis; quia verum proprium de quo loquimur, conuenit omni & ſemper. quòd ſi aër eſt reſpirabilis, oportet eſſe aliquid quod reſpiret. hoc autē nō poteſt eſſe niſi animal. qui igitur dicit proprium aëris eſſe reſpirabile, ille dicit animal reſpirare, etiā quando non eſt: quia niſi animal poſſet reſpirare, aër non poſſet reſpirari. atqui antequàm eſſet animal, aër poterat reſpirari, ſi hoc eſt verum propriū aëris. ergo animal, antequàm eſſet, poterat reſpirare. atq; ita non-enti, id eſt, animali quod nondū eſt, attribuitur reſpiratio: quod eſt impoſſibile.

2 *Confirmatur autem.* Tertiò proponit axioma confirmans: quod eſt bipertitū. rectè enim traditur proprium, ſiue referatur tantùm ad ens, ſiue referatur ad non ens, dummodò illi non enti conueniat. Sic igitur ſunt duo axiomata. Vnum eſt, Proprium enti rectè tribuitur. Alterum eſt, Proprium rectè tribuitur non enti, cui cōuenit: veluti materiæ primæ, quæ dicitur non ens, vt explicatur primo Phyſico, tribuitur proprium poteſtate, nempe vt poſſit recipere omnes formas. Quartò cùm ait, *veluti quoniam*, dat exemplum prioris axiomatis confirmantis.

3 *Deinde reprehenuntur.* Vigeſimuſſeptimus locus, huius capitis ſecundus, ſumitur ab hyperbole ſeu ſuperlatione. Primò Ariſtoteles ponit axioma refellens. Quod in ſuperlatione conſiſtit, non eſt verum proprium. Dicitur autem in ſuperlatione ſiue hyperbole conſiſtere, quod exprimitur nomine ſuperlatiui gradus veluti, eſſe leuiſſimū, aut conſtare ex partibus ſubtiliſſimis. Secundò cùm ait, *accidit enim*, probat hoc axioma ex eo, quòd huiuſcemodi propriū non reciprocatur cum ſubiecto: ſublato namque ſubiecto, proprium manet, vtpote cum attribuatur ſequenti ſubiecto. Nam ſi ignis eſt corpus leuiſſimum: ſublato igne, aër erit corpus leuiſſimum: ergo corpus leuiſſimum non eſt proprium ignis: quia manet etiam ſublato igni. Hoc exemplum Ariſtoteles proponit in contextu, cùm tertio loco ait, *veluti ſiquis proprium*.

4 *Confirmatur autem.* Quartò ponit axioma confirmans: Proprium quod non eſt in ſuperlatione, quantùm ad hoc, rectè ponitur. Sed hîc dubitatio occurrit: quoniam Ariſtoteles in præſentia non declarat locos confirmantes proprium quantùm ad hoc, ſed confirmantes ſimpliciter, vt dictū fuit cap. 4. part. 1. Et ſane Alexander hanc particulā nō agnoſcit, nec interpretatur. Quòd ſi eam retinere velimus, quia continet veram & vtilem ſententiam: dicendum erit, hinc obiter in præſentia proponi quemadmodum paſſim, vt adiungatur locus confirmans loco refellenti, vt & in ſuperioribus factum fuit. Quintò cùm ait, *veluti quia* declarat hoc axioma exemplo.

IVLII PACII A BERIGA IN LIBRVM VI. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

DE LOCIS DEFINITIONIS GENERALIBUS.

TRACTATVS I. IN CAP. I. DE LOCIS GENERALIBVS.

EX problematis dialecticis ſupereſt definitio, de qua impugnanda agitur hoc ſexto libro:de ea verò cõfirmanda tractabitur lib. ſeq.cap.3.Loci, quibus reprehenditur definitio,referuntur ad certa capita,ſiue certos locos generales,qui hoc primo capite declarantur.

1 *Eius tractationis.* Proponit quinque generales locos ad reprehendendamdefinitionem idoneos.Ac primò inquit hos locos eſſe quinque.Secundò cùm ait,*vel enim,* declarat primum locum, nempe ſi definitio non dicatur de omni definito, veluti ſi hominis definitio non conueniat omni homini.Tertiò cùm ait,*vel quia cùm ſit,*tradit alterum locũ,ſi in definitione omiſſum ſit genus,aut ſaltem omiſſum ſit proprium genus.Omittitur genus, vt in ea definitione, Ius naturale eſt quod natura omnia animalia docuit.hinc quidam reprehenderunt definitiones officij traditas à M.Tullio lib.1.de officiis:quia carent genere. Omittitur autem proprium genus, quando res definita refertur ad illud gen⁹,ad quod minùs referri debet:vt cùm actus refertur ad potentiam &c.eiuſmodi, quæ ſuperiori lib.ſunt expoſita.Quartò cùm ait, *vel quia oratio,*adiungit tertium locum,Si definitio non conueniat ſoli definito. Ait ,*ſuprà dictum fuit*:lib.1.cap.6.part.1.& cap.8. part.2. Quintò cum ait,*vel quia cùm omnia*, adiicit quartum locum, Si definitio non explicet eſſentiam rei definitæ. Sextò cùm ait,*reliquum[eſt,]*ſubiicit quintum locum, Si definitio non ſit rectè concepta:veluti ſi ſumpta ſit ab ignotiorib⁹,aut cõtineat aliquid ſuperfluum, vt poſtea declarabitur. His igitur quinque modis poteſt diſſeri de definitionibus:vt videam⁹ primò,an definitio dicatur de omni:ſecundò an contineat propriũ genus:tertiò an attribuatur ſoli: quartò an contineat eſſentiam rei:quintò an ſit rectè concepta.

2 *An igitur.* Oſtendit primum de definitione diſputandi modũ ſumendũ eſſe ex locis accidentis.ibi namq.traditi ſunt loci, quibus nõ ſolùm quæritur an attributũ accidat ſubiecto,ſed etiã ſimpliciter an inſit ſubiecto.Itaque cũ quæris(exẽpli gratiá) an definitio hominis cõueniat omni homini,cõſules locos accidẽtis.Obſerua in verbis appellatione nominis ſignificari definitum:appellatione autem orationis ſignificari definitionem.

3 *An autem.* Oſtendit ſecundum diſputandi modum pertinere ad locos generis: & tertium referri ad locos proprij.

4 *Reliquum[eſt.]* Oſtendit ſupereſſe,vt explicentur duo poſtremi modi, qui ſunt definitionis proprij.

5 *Primum igitur.* Declarat ordinem duorum illorum modorũ ſeu locorum : & oſtendit,primò videndum eſſe,vtrùm rectè an ſecus definitũ ſit;deinde an omnino definitũ ſit.i.an rei eſſentia ſit expoſita.Ratione ordinis hanc affert:quia in omnibus rebus ita naturâ cõparatũ eſt,vt difficilius ſit rectè facere, quàm facere. quare difficilius eſt rectè definire,quàm definire.proinde facilius eſt impugnare definitioné quaſi non rectè factã,quàm quaſi nullo modo ſit definitio.quod.n.eſt factu difficilius,impugnatur faciliùs. Ergo hinc initium ſumemus.

6 *Huius autem.* Locum generalem, id eſt, definitionem male conceptam eſſe, ſubdiuidit in duos locos ſpeciales. duo nãque ſũt vitia, quæ poſſunt obiici definitioni, ita vt nihilominus definitio dici poſſit. Vnum eſt obſcuritas: alterum, ſuperfluitas. Obſcuritatẽq́ eſſe vitium, probat Ariſtoteles: quia definitio affertur rei definitæ explicandę cauſa: quod autem obſcurum & ignotum eſt, minimè eſt aptum ad rem explicandã.

7 *Rurſus vtrumque.* Breuiter ait vtrumque locum, id eſt, ab obſcuritate & à ſuperfluitate, ſubdiuidi in multas partes, id eſt, in multos locos magis ſpeciales, quos deinceps explanabit.

DE LOCIS PERTINENTIBVS AD QVÆSTIONEM, an rectè definitum ſit necne.

TRACTATVS II. IN CAP. II. DE OBSCVRITATE DEFInitionis.

1 PRimus igitur. Primus locus ad probandam obſcuritatem definitionis ſumitur ab homonymia. Axioma ita concipiatur: Quod eſt homonymum, eſt obſcurum. Homonymia verò ineſt vel in definitione, vel in definito. Primò igitur Ariſtoteles proponit locum ab homonymia definitionis. Secundò cum ait, *vt[ſi qui]generationem*, illuſtrat hunc locum duobus exemplis. Tertiò cùm ait, *itaque dubium*, affert rationem huius loci: quia cùm vocabulum multa ſignificat, non apparet quænam ſignificatio ſumatur ab eo qui definit; proinde eſt definitiò obſcura.

2 *Idem contingit.* Poſtquàm egit de homonymia definitionis, conſequenter loquitur de homonymia definiti. & Primò proponit hunc locũ. Hic axioma eſt: Homonyma ſunt priùs diſtinguẽda, quàm definiantur. Secundò cùm ait, *quia dubium*, affert rationem huius axiomatis nõ abſimilem rationi ſuperioris axiomatis. Tertiò cùm ait, *Fieri etiam poteſt*, adiũgit alteram rationem: quia definiens vocabulum homonymum, præbet occaſionẽ aduerſario cauillandi & calumniandi, vt ſcilicèt videatur refellere definitionem, quaſi non conueniat omnibus contẽtis ſub definito. veluti ſi canem definias animal aptum ad latrãdum; aduerſarius videtur impugnare tuã definitionẽ, quia non conuenit omni cani, vt quia non conuenit piſci.

3 *Maximè autem.* Declarat duos modos, quib⁹ definitiua theſis impugnatur propter homonymiã. Vnus eſt, ſi probemus nõ omni ineſſe. Alter eſt ſi probemus nullam ſignificationẽ conuenire. Primo modo locus eſt, cùm homonymia latet. nã homonymiarum aliæ ſunt manifeſtę, alię latent, vt probaui diſputatione Logica 2. theſi 17. argumentũ autem vitari poteſt per diſtinctionẽ homonymi. Altero modo locus eſt, etiamſi homonymia non lateat. nam argumentum per diſtinctionẽ diſſolui nequit.

4 *Alius [locus.]* Secundus locus, ex quo probatur obſcuritas definitionis, ſumitur à trãſlatione ſeu metaphora. Axioma hic eſt: Quod per trãſlationem dicitur, obſcurum eſt. Primò Ariſtot. proponit locum, id eſt, notam, quam vulgò vocãt differentiam maximæ. Secundò cùm ait, *vt ſi[dixerit,]* illuſtrat hũc locum exemplis. Tertiò cùm ait, *quicquid enim*, proponit axioma. Quartò cùm ait, *licet etiam*, confirmat hunc locum; quia definiens per trãſlationẽ, præbet aduerſario occaſionem calumniandi, & probandi definitionẽ non conuenire definito. quod declarat exemplo perſpicuo. Quintò cùm ait, *Præterea ſi concentus*, alio argumẽto idem confirmat, ducente ad abſurditatem, quòd eadem res cõtineatur ſub diuerſis generibus non ſubalternis. veluti ſi prudẽtia eſt cõcẽtus, certè erit ſpecies tam virtutis, quàm concentus quæ ſunt genera non ſubalterna.

5 *Præterea obſcurè.* Tertius locus ſumitur à verbis inuſitatis. Primò Ariſtoteles oſtẽdit, ex hoc loco reprehẽdi definitionẽ. Secundò cùm ait, *vt Plato*, adiungit exẽpla. Tertiò cùm ait, *omne enim*, addit axioma, Omne verbum inuſitatum eſt obſcurum.

6 *Quædam autem.* Quartus locus ſumitur ab improprietate. Axioma hic eſt. Omne verbũ impropriũ, eſt obſcurum. Primò Ariſtot. docet hoc vitiũ interdũ committi, vt quidam vtãtur verbis nec homonymis, nec trãſlatis, nec propriis. Secũdò cùm ait, *vt[ſi]lex*, ſubiicit exemplum perſpicuũ definitionis, in quo hoc vitium cõmittitur. Tertiò cùm ait, *ſed eiuſmodi*, oſtendit hoc vitium eſſe maius præcedentibus, id eſt, deteriorem eſſe eam definitionem, in qua ſunt verba impropria, quàm ea in qua ſũt verba tranſlata. Hoc autẽ ex eo probat: quòd verba trãſlata, aliquo modo rem declarãt, quia omnis trãſlatio ſumitur à ſimili: verba aũt impropria nullo modo declarant. Quartò cùm ait, *Quod ſi non propriè*, colligit axioma huius loci: Quicquid impropriè dicitur, obſcurum eſt, & verbo tranſlato deterius.

7 *Præterea rectè.* Quintus locus ſumitur à

tur à definitione cõtrarij. Axioma eſt; Definitio rei rectè tradita, patefacit etiam definitionem rei contrariæ. nam contrariorum contrariæ debent eſſe definitiones. Veluti ſi albor eſt color diſſipãs aſpectum, nigror erit color congregans aſpectum. Poteſt etiam axioma ita concipi: Definitio ex qua non colligitur definitio contrarij, obſcura eſt. Patet autem hunc locum in iis valere, quæ contrarium habent.

8 *Aut ſi per ſe.* Sextus locus ſumitur à definiti ignoratione. Axioma eſt: Quæcunque definitio non præ ſe fert, ſeu nõ per ſe oſtẽdit, cuius rei eſſentiam declaret, obſcura eſt. Hanc obſcuritatem declarat Philoſophus exemplo perſpicuo ſumpto ab antiquis pictoribus, qui ſuis picturis adſcribebãt, quid eſſent ſingulæ res pictæ: vtputà cũ picturã non poſſent diſtinguere equum ab aſino, ſubſcribebant vni *equus*, alteri *aſinus*. Sicut igitur illę picturę vitioſæ erant, quia per ſe non apparebat quam rem repræſentarent: ita definitio vitioſa eſt, niſi ex eã ſeorſum acceptã appareat cuius rei definitio ſit. Intellige apparere viris doctis, & in ea re quæ definitur, verſatis. ceteroqui definitio medica nõ ideo praua erit quòd aliquis medicinæ imperitus neſciat cui rei ſit accommodanda. Sed ſi ij qui in arte medica verſati ſunt, nõ poſſint ex ipſa definitione elicere ad quam rem pertineat, certè definitio erit obſcura & vitioſa.

9 *An igitur.* Epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. III. DE SVPERFLVITATE.

Expoſitis locis, quibus probatur obſcuritas definitionis, tranſit ad eos, quibus probatur ſuperfluitas.

1 *Quòd ſi plures.* Primus locus ſumitur à verbo communi. Primò Ariſtoteles proponit axioma, quod eſt bipertitum, nẽpe, Omne verbum quod vel eſt commune omnibus rebus, vel eſt commune iis omnibus quæ cõtinẽtur ſub eodem genere, ſub quo res definita, omne (inquã) eiuſmodi verbũ in definitionę ſuperfluit. Secundò cùm ait, *quandoquidem opus eſt*, probat hoc axioma hac ratione: Omnis pars definitionis debet ſeparare rem definitam ab alia: ſed verbum commune non ſeparat rem definitam ab alia: ergo verbum commune nõ eſt pars definitionis, proinde in ea ſuperuacuò ponitur. Maior propoſitio ita declaratur: quia genus ſeparat definitum ab omnibus reb⁹, quæ non continentur ſub eo genere: differentię verò ſeparant rem definitam ab aliis rebus contentis ſub eo genere. Ariſtoteles ergo in contextu primò ponit maiorẽ ita explicatam, aut (ſi mauis) expoſitionẽ maioris. Deinde ibi, *quod igitur omnibus*, adiungit minorem ſiue expoſitionem minoris. Tandem ibi, *quare inane*, infert cõcluſionẽ. Quod ſi requiris exempla: primi erroris exemplum erit, ſi quis dicat hominem eſſe ens animã, ſenſu, & ratione præditum: nam dictio *ens*, ſuperfluit. ſecundi erroris exemplum erit, ſi quis hominẽ definiat animal ſenſitiuum rationale: nam particula *ſenſitiuum*, ſuperuacanea eſt, cùm nulla ſpecies animalis ſit ſenſus expers.

2 *Vel an ſi.* Secundus locus ſumitur à detractione partis. Axioma hic eſt, Id quo detracto reliqua definitio eſt propria & perfecta, ſuperuacuum eſt. Primò Ariſtoteles proponit notam. Secundò cùm ait, *vt in definitione hominis*, declarat hunc locum exemplo. Tertiò cùm ait, *Et vno verbo*, adiungit axioma, quod proponere anteuerti. Quartò cùm ait, *Talis eſt etiam*, adiũgit alterum exemplum, id eſt, definitionem animę traditam à Xenocrate, contra quam pluribus diſputat lib. 1. de anima, cap. 6. nempe Anima eſt numerus ſeipſum mouens. Contra hanc definitionem nunc arguit, quaſi verbum *numerus* ſuperfluat: quia & quod ſeipſum mouet, (ſecundum Platonem, Xenocratis præceptorem) declarat quid ſit anima. Quintò cùm ait, *An quod dictum*, ad dictum argumentum reſpondet, nõ declarari perfectè eſſentiam animæ omiſſo illo verbo *numerus*: nimirum quia numerus ſecundum Platonem & Xenocratem eſt genus. Sextò cùm ait, *Vtro autem*, docet difficile eſſe definire hanc quæſtionem, vtrùm rectè ſcilicet anima ſit definienda numerus ſeipſum mouẽs, an quod ſe ipſum mouet, omiſſo verbo *numerus*. nam diſputari poteſt in vtrãque partem, ſicut modò in vtrãque partẽ diſputatum eſt. hinc autem quilibet accipere debet, quod pro ſe facit. Septimò cùm ait, *vt cùm pituita*, proponit alterũ exẽplũ. i. definitionẽ pituitę. Pituita eſt humor primus ex cibo nõ cõcoctus. Cõtra hãc definitionẽ arguitur, quaſi verbũ *nõ concoctus*, ſiue *incoctus*, ſuperfluat: quia vn⁹ eſt humor primus ex cibo. proinde verbũ, *incoctus*, non ſeparat pituitã ab alio humore primo: ſed eſt ſuperuacuũ. Octauò cùm ait, *An non ſimpliciter*, reſpõdet dicto argumẽto, pituitã nõ eſſe quemcũque humorẽ primum ex cibo, ſed primũ inter ea quæ non ſunt concocta: proindè hoc verbũ eſſe neceſſariũ, vt pituita ſeparetur ab aliis humoribus primis.

3 *Præterea [videndum.]* Tertius locus ſumitur à parte definitionis non conueniẽte omnibus ſub definito contentis. Axioma

hîc eſt: Quod non omnibus ſub definito contentis conuenit, in definitione ſuperuacuum eſt. Primò Ariſtoteles proponit hunc locum. Secundò cùm ait, *nam huiuſmodi definitio*, oſtendit hoc vitium maius eſſe, quàm ſi ponatur in definitione verbum commune: quia verbum commune ſimpliciter ſuperfluit, nec obſtat quò minus reliqua definitio recta ſit, nec tollit reciprocationem definitionis cum definito: vt hîc videtur quaſi obtinere illa regula Iureconſultorum, Vtile per inutile nō vitiatur: ſed quod non omnibus conuenit, nimis anguſtat definitionem, ac tollit reciprocationē definitionis cum definito. Tertiò cùm ait, *vt[hæc oratio,*]illuſtrat hunc locum exemplo.

4 *Rurſus[videndum.*] Quartus locus, ſumitur à tautologia; quæ interdum eſt manifeſta, interdum latet, vt mox docebimus. Primò Ariſtoteles proponit communem notam, à tautologia. Secundò cùm ait, *vt qui dixit cupiditatē*, proponit theſim, contra quam ex hoc loco diſputat. diſputatio tamen eſt captioſa, vt ex ſequentibus liquebit. Pro theſi ſumitur hæc definitio, Cupiditas ſeu concupiſcentia eſt appetitio iucundi. Contra hanc definitionem ſic arguitur, quaſi in verbo *iucundi* ſit tautologia. quod ita captioſè probatur: Cupiditas & appetitio iucundi idem ſunt: quoniā definitio & definitum idem ſunt: atqui dicens appetitionem iucundi iucundi, committit tautologiam, cùm bis dicat iucundi: ergo & qui dicit cupiditatem iucundi, committit tautologiam: ſi quidem eſt idem dicere cupiditatem & appetitionem iucundi. quoniam igitur in ea definitione dicitur cupiditas eſſe iucundi: apparet in ea definitione committi tautologiam. Tertiò cùm ait, *An hoc non[eſt,*]ſoluit dictum argumentum: quia tum demum eſt tautologia, cùm idem bis attribuitur, vt ſi quis dicat, cupiditas eſt appetitio iucundi iucundi. bis enim attribuit iucundum cupiditati. ſed in dicta definitione hoc non fit: id eſt, non attribuitur bis iucundum. definitio namque attribuitur definito: & in definitione iucundum ſemel ponitur. itaque non attribuitur iucundum iucundum cupiditati, ſed iucundum ſemel attribuitur cupiditati ſiue appetitioni iucūdi. Quartò cùm ait, *vt cùm Xenocrates*, adiungit alterum exemplum, in quo committitur tautologia aliquo modo latens: quia in eādem definitione nō repetitur quidem idem vocabulum, repetitur tamen eadē res quatenus vocabulo ſpeciali ſubiicitur vocabulum generale, ſub quo illud ſpeciale continetur. Quod enim eſt definitiuum, eſt ſpecies contemplatiui: ergo qui definitiuum dicit, contemplatiuum dicit. cùm igitur Xenocrates prudentiam definiuit eſſe definitiuam & contemplatiuā eorum quæ ſunt, bis dixit contemplatiuam, non quidem vocabulo, ſed reipſa; perinde ac ſi quis diceret, eſt homo animal. Quintò cùm ait, *Similiter[faciunt,*] adiungit alterum ſimile exemplum.

5 *Item[videndum.*] Adiungit alterum tautologię genus latens quodam modo oppoſitum ei quod commiſit Xenocrates. Nā Xenocrates ſubiecit verbum generale ſpeciali, hîc è contrario ſubiicitur generali ſpeciale. Sed ob eandē rationem eſt tautologia. Ait igitur Ariſtoteles hoc etiam eſſe inſpiciendum. Deinde cùm ait, *vt ſi quis æquitatem*, dat exēplum huius tautologiæ, qua verbum ſpeciale ſubiicitur generali. Deinde cùm ait, [*Idem fit*]*etiam*, adiungit alterum exemplum eiuſdem tautologiæ. Deinde cùm ait, *aut legem*, ſubiicit & tertiū exemplum.

6 *Vtrùm igitur.* Breui epilogo concludit hoc caput.

IN CAP. IV. QVO PROPONVNTVR LOCI PERTINENTES AD quæſtionem, An ſit definitum ex prioribus, & notioribus.

Abſoluta eſt prior quæſtio, An rectè definitio expoſita ſit: ſequitur poſterior, An definitum ſit, id eſt, an oratio explicet quid res ſit.

1 *Vtrùm autem.* Proponit quæſtionem, cui ſequentes loci accommodabuntur.

2 [*Ac*]*primùm.* Primus locus ad euertendam definitionem ſumitur ex eo, quod definitum non eſt ex prioribus & notioribus. Axioma eſt, Omnis definitio, quæ non ſumitur ex prioribus, & notioribus, praua eſt. Hic locus eſt generalis: ideóque multos ſpeciales, & multa ſpecialia axiomata complectitur, quæ omnia hoc capite declarabuntur. Primò Ariſtoteles proponit generale præceptum, vt videamus, an definitio non ſit ſumpta ex prioribus & notioribus. Secundò cùm ait, *cùm enim definitio*, affert rationē huius præcepti, quæ in ſe includit axioma: quia definitio traditur notificādi causâ: notificatur autē ex prioribus

& no-

& notioribus. quare definitio ex talibus cō ſtare debet: & quæ non eſt ex talibus, non eſt definitio. Poteſt igitur axioma bifariam concipi: nimirum vel, Omnis definitio ex prioribus & notioribus conſtat: vel, Oratio quæ nō declarat ex prioribus & notioribus, non eſt definitio. Tertiò cùm ait, *nam ſi definiuit*, probat idem axioma nouo argumēto ducente ad abſurditatem, id eſt, ſyllogiſmo hypothetico, quo arguit à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, hunc in modum: Si oratio declarans ex iis quę non ſunt priora vel notiora, eſt definitio; multæ ſunt einſdem rei definitiones: atqui poſterius eſt falſum: ergo & prius. Maior probatur: quia ſine dubio oratio rei eſſentiam declarans ex notioribus & prioribus, eſt definitio. quare ſi etiam altera, quæ eſt ex non prioribus & non notioribus, definitio eſt; iam plures erunt definitiones. Minor probatur: quia vna eſt cuiuſque rei eſſentia: ergo vna definitio. cum enim definitio explicet eſſentiam rei: ſi plures eſſent definitiones, neceſſariò eſſent etiam plures eſſentiæ. Huius ſyllogiſmi maiorem ponit his verbis, *nam ſi definiuit*. Deinde eam maiorem probat ibi, *conſtat enim*. Poſtea ſubiicit minorem ibi, *quod ita* [*&c.*] Deinde probat eam minorem ibi, *quandoquidem vna*. Tandem infert concluſionem ibi, *Patet igitur*.

3 *Ergo non notioribus*. Hactenus hunc primum locum generaliter conſiderauit: deinceps vult ſingillatim explicare eius partes. Prima pars cernitur in hac diuiſione: quòd alia ſunt notiora vel ignotiora ſecundum naturam, alia ſecundum nos, vt Ariſtot. hîc declarat, & lib. 1. Poſter. cap. 2. & lib. 1. Phyſ. cap. 1. Hîc igitur concipiuntur tria axiomata. Primùm, Definitio ſumēda eſt ex notioribus ſecundum naturam. Vel, Oratio quæ non ſumitur ex naturâ prioribus, non eſt definitio. Alterum, Definitio ſumēda eſt ex his quæ ſunt nobis notiora. Vel, oratio non declarans ex notioribus ſecundum nos, non eſt definitio. Tertium, Oratio ex iis rē explicans quæ nec naturâ nec ſecūdum nos ſunt notiora, non eſt definitio. Hæc ſunt axiomata probabilia, quibus dialecticus vti poteſt: & (vt Ariſtoteles poſteriùs monebit) quilibet vti debet eo axiomate, quod magis pro ſe facit. quocirca modò arguemus ab ignotioribus ſecundum naturam, ac dicemus non eſſe veram definitionem; quia definitio, cùm naturā rei declaret, ex naturâ prioribus ſumi debet: modò arguemus ex notioribus ſecundum nos, & refutabimus definitionē; quia definitio affertur vt res definita nobis manifeſta fiat, non naturæ: debet igitur ſumi ex notioribus ſecundum nos, non ſecundum naturam. Rei autem veritas ita habet, vt definitio ſumi debeat ex notioribus vtroque modo ſimul. i. tam ſecundum naturam; quia declarat rei eſſentiam; quam ſecundum nos, quia nobis rem declarat. Quòd ſi cōtingat ea eſſe nobis ignota, quę ſunt ſecundum naturam notiora, & ex quibus res definienda eſt: tunc oportet priùs ea demonſtrare, & notificare, quàm definitio extruatur: interim autem poſſumus vti aliqua deſcriptione, non definitione, quæ adhuc eſt ignota. Sed iam accedamus ad contextum enarrādum. Primò Ariſtoteles proponit eam diuiſionem notiorū & ignotiorum. Secundò cùm ait, *Quod igitur prius*, definitione ſeu deſcriptione & exēplo declarat, quænam dicantur ſimpliciter, id eſt, ſecundum naturā priora: & ait priora (ſubaudi, ſecundum naturam) eſſe notiora poſterioribus. Proponit autem exempla, cùm ait, *vt punctum*. Tertiò cùm ait, *Nobis verò*, docet interdum ea nobis eſſe notiora, quæ ſunt ſecundum naturam ignotiora: vt ferè accidit hominibus imperitis. nam ea cognoſcere quæ ſecundum naturam ſunt notiora, non eſt cuiuſuis, ſed eorum qui in ſcientiis verſati ſunt, & ingenij acumine excellunt.

4 *Simpliciter igitur*. Declarat diſcrimē inter priora & poſteriora, id eſt, inter notiora ſecūdum naturam & notiora ſecundum nos: quoniā ex illis conficitur melior definitio: interdum tamen cogimur vti his quę nobis notiora ſunt; nimirum cùm propter noſtram vel auditorum imperitiam, nō poſſumus rē explicare ex notioribus ſecundum naturam: túncque rectiùs dicitur deſcriptio, quàm definitio, vt Ariſt. in ſeq. part. docebit. Deinde cùm ait, *Tales ſunt definitiones*, proponit, exēpli gratiâ, definitiones quaſdam mathematicas à poſterioribus ſumptas.

5 *Sed non eſt ignorandum*. Oſtendit has non eſſe veras definitiones quæ ſumuntur ex notioribus nobis, niſi ſint ſimul etiam notiora ſecundum naturam. Hoc autem ex eo probat, quòd omnis bona definitio conſtat ex genere & differentiis, & tam genus quàm differentiæ ſunt priora ſpecie; quandoquidem ſublato genere vel ſublatis differentiis tollitur ſpecies, non contrà, vt etiā docebat Porphyrius cap. 8. par. 6. & 7. & cap. 12. part. 5.

6 *Præterea qui reuera*. Alio argumento probat non eſſe veras definitiones, quæ ſu-

mũtur à notioribus nobis. Eſt autem argumentum ducens ad abſurditatem. Primò igitur ducit ad hanc abſurditatẽ, quòd totidem pene erunt definitiones alicuius rei, quot ſunt homines: aliis namque alia notiora ſunt: ergo aliter apud alios oportebit eã dem rem definire, ſi quidem volumus definire ex his quæ ſunt hominibus notiora. Secundò cùm ait, *Præterea iiſdem*, adiungit alteram abſurditatem, quòd apud eundem hominem aliter atque aliter diuerſis temporibus oportebit definire eandẽ rem: quia non ſemper eidem homini ſunt eadẽ notiora: ſed initiò, dum adhuc eſt rudis, ea magis cognoſcit, quæ ſub ſenſum cadunt: cùm autem doctus euaſit, ea ſunt ipſi notiora, quæ intellectu percipiuntur. Tertiò cùm ait, *Patet igitur*, concludit, vt vitentur dictæ abſurditates, non eſſe definiẽdũ ex notioribus ſecundũ nos, ſed ex notioribus ſimpliciter, id eſt, ſecũdũ naturã.

7 *Fortaſſis autem.* Docet id quod ſimpliciter, id eſt, ſecundum naturam eſt notius, non quibuſcunque hominibus eſſe notius, ſed iis tantùm qui mentem habẽt præclarè conſtitutam, id eſt, eruditis, & rerum cognitione imbutis. quod confirmat exemplo ſalubris. quẽadmodũ enim quod naturã ſalubre eſt, non omnibus hominibus eſt ſalubre, ſed iis quorũ corpus eſt bene affectum; ita & quod ſimpliciter eſt notius, nõ eſt omnibus hominibus notius, ſed iis quorum intellectus eſt bene affectus.

8 *Oportet igitur.* Monet, vt ſinguli vtãtur iis quæ expoſuim⁹, quaten⁹ pro ipſis faciũt.

9 *Maximè autem.* Oſtendit tunc procul dubio definitionem euerti, cùm nec ex notioribus ſecundum naturam, nec ex notioribus ſecũdũ nos ſumpta eſt. nam talis definitio nullo modo ſuſtineri poteſt. ſed quæ ſumũtur ex aliquo modo notioribus, & aliquo modo ignotioribus; poſſunt aliquo modo defẽdi, aliquo modo impugnari.

10 *Vnus igitur.* Concludit ſe expoſuiſſe primam partem primi loci, vt cõmodiùs trãſgreditur ad reliquas partes enarrãdas.

11 *Alius autem.* Explicat primi loci partem ſecundam, quæ ſumitur à quiete & motu, nẽc non à finito & infinito. Primò proponit notam ſeu differentiam maximæ. Secundò cùm ait, *quod enim manet*, ſubiicit rationẽ eius notæ; ſiue axiomata, quæ huc referuntur. Sunt enim hic duo axiomata; Primũ, Quòd permanet, eſt prius & notius eo quod in motu cõſiſtit. alterũ, Quod eſt definitũ, eſt prius & notius indefinito. Poſſumus etiam hæc axiomata ita concipere, vt ea magis accõmodemus definitionibus. Primũ, Si id quod permanet, definiatur per id quod eſt in motu, definitur ex poſteriori & ignotiori. Secundum, Si definitũ definiatur per indefinitum, definitur ex poſteriori & ignotiori. Exẽplum prioris vitij eſt, ſi quis ſcientiam definiat habitum longo ſtudio acquiſitum. Exemplũ alterius vitij eſt, ſi quis hominẽ definiat id quod opponitur non homini, aut ſanitatem definiat abſentiam morbi.

12 [*Ad probandum*] *autem.* Tertia primi loci pars ſumitur ab iis quę ſunt ſimul. nam duæ priores ſumebantur à poſterioribus. Hæc tertia pars rurſus eſt tripertita: ideóque Ariſtoteles ait huius loci cùm ſumitur argumentum ex non prioribus, eſſe tres modos, ſiue hui⁹ partis eſſe tres locos. nam duplex eſt hic lectio, & vtraque habet æque cõmodum ſẽſum. in aliis enim libris eſt πάντι, in aliis τρόποι. Cùm ait, *non ex prioribus*, intelligit ea quę ſunt ſimul: hęc enim diſtinguit à poſterioribus, de quibus hactenus eſt locutus. Quinam verò ſint hi tres modi, ſiue hi tres loci ſpeciales, in ſequentibus cum Philoſopho explicabo.

13 *Primus* [*eſt.*] Tertiæ partis locus primus ſumitur ab oppoſitis. Primò Ariſtoteles proponit notã. Secũdò cùm ait, *vt bonũ*, declarat hunc locũ exemplo: veluti ſi quis bonum definiat id quod eſt cõtrariũ malo. Tertiò cùm ait, *quoniã oppoſita*, proponit axioma, Oppoſita ſũt ſimul natura. Poſſum⁹ etiam axioma ita concipere, vt magis propoſitę quæſtioni accommodetur, Quod definitur per oppoſitũ, nõ definitur ex priori & notiori. Quartò cùm ait, *Sed non eſt ignorandũ*, excipit relata, in quibus ſpeciale eſt, vt oppoſita per ſe inuicem definiãtur: propterea quòd eorum eſſentia in mutua relatione poſita eſt. Hinc Porph. c. 2. part. 20. defẽdebat ſuas definitiones generis & ſpeciei. Quintò cùm ait, *Oportet igitur*, monet hæc omnia eſſe cognoſcenda, & quemlibet in diſputando vti debere iis præceptis, quę ducit eſſe ſibi vtilia, & conducere ad aduerſarium ſuperandum.

14 *Alius* [*locus.*] Secundus locus tertię partis ſumitur ab eodẽ. Axioma eſt; Idẽ per ſeipſum definiri nõ debet. Vel, Idem ſeipſo non eſt prius. Primò Ariſtoteles proponit notam. Secundò cùm ait, [*Hoc*] *autem latet*, oſtẽdit hoc vitium interdum latére in definitionib⁹, ne quis putet fruſtra proponi hũc locum, quaſi nemo ſit adeo fatuus, vt idem per idẽ definiat. Ait igitur Ariſtoteles tũc falli definientes, & hoc vitium eos latére, quando non vtuntur nomine rei definitæ: quod declarat exẽplo perſpicuo: ſimúlque docet,

docet, vnde poſſit hoc vitium dignoſci & argui, nempe cùm in definitione alicuius particulæ in definitione poſitę ipſū definitum ponitur:vt in exemplo quod eſt in cõtextu,in definitione Solis ponitur dies: atqui neceſſe eſt definire diem per Solem: qui igitur Solē definiuit per diem, vi ipſa definiuit Solem per Solem,quamuis verbis id non expreſſerit.

15 *Rurſus ſi definiuit.* Tertius locus tertiæ partis,ſumptus ab iis quæ in diuiſione ponuntur,eſt bipertitus.aut enim ſumitur à condiuidentibus,id eſt,,ab iis quæ in eadem diuiſione ſibi inuicem opponuntur; qualia ſunt rationale &irrationale,itē mortale & immortale:aut ſumitur ab inferioribus.De cõdiuidentibus agitur in hac particula.Axioma hîc eſt:Quæ in eadem diuiſione ponuntur,ſunt ſimul natura, vt dictum etiam fuit cap.13.Categor.part.3.Poteſt etiam axioma ita concipi:Ex iis quę in eadem diuiſione ponuntur,alterum per alterū definiri non debet.Vel,Si horū alterū per alterum definiatur,non ex priori definitur.Primò Ariſtoteles proponit notam. Secundò cùm ait *vt [ſi] impar*,illuſtrat hunc locum exemplo; in quo exemplo confirmando proponit huius loci axioma.

16 *Similiter ſi ſuperius.*Sequitur locus ab inferioribus.Axioma hîc eſt:Quod in categoria eſt ſuperius,nõ debet per inferius definiri.Hic locus poterat ſuperiùs proponi, vbi agebatur de locis à poſterioribus: nam qui ab inferiori definit;is à poſteriori definit:cõmode tamen & hîc proponitur;quia maximam habet affinitatem cum duobus locis proximè expoſitis.Similis eſt præcedenti loco à cõdiuidētibus, quia inferiora diuidūt ſuperius,ſicut ſpecies animalis diuidunt animal.itaque vt in loco pręcedēti; ita etiam in hoc ea conſiderātur,quæ in diuiſione ponuntur.Coniunctionem autem huius loci cum loco ab eodem paulò antè expoſito,ipſe Ariſtoteles declarabit in ſeq. partic.In hac autem particula.Primò proponit notam.Secundò cùm ait, *vt ſi parem*, adiungit exemplum perſpicuum.

17 *Neceſſe autem.* Connectit hunc locum cum loco ab eodem:quia definiēs per id quod eſt definito inferius, ipſo dēfinito in definitione vtitur.& Primò hanc ſententiam proponit.Secundò cùm ait,*nam & qui vtitur*, eam confirmat exemplo. Tertiò cùm ait,*& ſimiliter*, eandem confirmat altero exemplo. Horum autem exemplorū expoſitio pendet à particula præcedēti,in qua poſitæ fuerunt definitiones, quæ hîc quoque expenduntur.

18 *Vt igitur vniuerſaliter.* Concludit ſe expoſuiſſe primum locum, quo probatur definitionē non cõſtare ex prioribus & notioribus,nec non eius loci partes,quò magis huic capiti ſequentia cohæreant. Hic autem locus generalis complectitur ſex locos ſpeciales:quia diuiſus eſt in tres partes, quarum tertia itidem in tres ſubdiuiſa eſt, & harum tertia complectitur duos locos. Expoſiti ſunt igitur ſex loci,qui vno generali continentur.quare ſequens dici vel ſecundus,vel ſeptimus poteſt.

IN CAP. V. DE LOCIS A GENERE, ET AB IIS AD QVAE DEfinitum refertur.

1 SEcundus [locus.] Huius capitis locus primus,eſt ex ordine ſecundus, vel ſeptimus,prout capitis præcedentis loci vel ſub vna generali ratione conſiderantur, vel ſpecialiter conſiderantur, vt in calce ſuperioris capitis notaui. Nos maioris locorum diſtinctionis causâ, pro ſeptimo eū habebimus:&ita deincceps ſequentes locos recenſebimus,octauum,nonum,&c. Sumitur autem hic locus ab omiſſione generis.Axioma hîc eſt: Nulla definitio genere caret.Primò Ariſtoteles proponit notam. Secūdò cùm ait,*in [iis] autem*, docet quādo committatur hoc vitium,nempe cùm non explicatur quid res ſit.nam genus attribuitur in quæſtione quid eſt:differētia verò in quæſtione quale quid eſt. Tertiò cùm ait, *cuiuſmodi [eſt,]*illuſtrat hunc locum duobus exemplis.

2 *Præterea [alius.]*Octauus locus,huius capitis ſecūdus, ſumitur ab omiſſione eius ad quod res definita refertur. Axioma hîc eſt:Si definitū ad plura referatur,ea omnia ſunt ponenda in definitione.Primò Ariſtoteles proponit notam.Secundò cùm ait,*vt ſi [quis,]*declarat hunc locum exēplo. Tertiò cùm ait,*In nonnullis*,excipit ea,quæ ad vnum referuntur per ſe, & ad aliud per accidens.in horum namque definitione id ſolum poni debet,ad quod per ſe referuntur. Vide exemplum in contextu.

3 *Præterea ſi non ad melius.*Nonus locus, huius capitis tertius, ſumitur à relatione ad deterius.Axioma eſt:Si definitū ad plura reduci poſſit,nõ debet ad deterius referri.veluti ſi medicina poteſt efficere morbū & ſanitatem,non debet definiri ars efficiēdi morbi,ſed efficiendæ ſanitatis.

4 *Rurſus an id.* Decimus locus, huius capitis quartus,ſumitur abomiſſione proprij generis.Axiòma hîc eſt: Omnis bona

definitio continet proprium genus rei defi nitæ. An autem hoc genus in definitione propoſita contineatur, nécne, monet Ariſtoteles quærendum eſſe ex locis generis. Ait, *antea dictum fuit*, id eſt, cap.1. part.3.

5 *Præterea [pecca*.] Vndecimus locus, huius capitis quintus, ſumitur ab omiſſione proximi generis. Axioma hîc eſt: Omnis bona definitio continet proximum genus rei definitæ. Intellige cõtinere proximum genus, ſiue nomine exprimatur, veluti homo eſt animal rationale; ſiue definitione circumſcribatur, veluti homo eſt corpus animatum, ſentiens, rationale, mortale. nã corpus animatum ſentiens, idẽ valet, quod animal. ſed ſi diceres, homo eſt corpus rationale, definitio praua eſſet; quia omiſſum eſſet proximum genus. Primò Ariſtoteles proponit notam. Ait, *tranſiliens*. Tranſilire dicitur, qui ponit genus remotum, & differentias proximas, & omittit genus mediũ. Secundò cùm ait, *vt [qui] iuſtitiam*, illuſtrat hunc locum exemplo. Tertiò cùm ait, *quandoquidem cuiuſque*, affert rationẽ huius loci: quia proximum genus eſt neceſſarium ad eſſentiam rei declarãdam. Quartò cùm ait, *Hoc autem idem*, magis declarat hunc locum. & quia ſuprà hunc locum ita propoſuerat, *qui tranſiliens dicit genera*: nunc ait ea verba idem valere, ac ſi dicamus rem definitam non collocari ſub ſuo proximo genere. nam qui proximũ genus dicit, omnia ſuperiora cõplectitur; vt qui dicit animal, dicit corpus animatum ſentiens: ſed non contrà, qui dicit ſuperius, dicit etiam inferiora; vt qui dicit corpus, non dicit animal. Quintò cùm ait, *Quocirca vel*, declarat quomodo poſſit vitari hoc vitiũ: & inquit, vel ſtatim nominandũ eſſe proximum genus, vel, ſi rem definitam referamus ad genus remotum, ei generi adiungendas eſſe ordine omnes differentias: quoniam hac ratione ponitur etiam genus proximum, non quidem proprio nomine, ſed ſua definitione expreſſum. nam idem eſt (exempli gratiâ) animal, (vt ſuprà dicebam) & corpus animatum ſentiens.

IN CAP. VI. DE LOCIS A DIFFERENTIIS.

1 R*Vrſus in differentiis.* Duodecimus locus, à differentiis, latiſſimè patet. cõtinet enim duo & viginti præcepta, ſiue axiomata, quæ hoc capite explicantur. Primũ axioma eſt: Oratio, quæ nõ cõtinet generis differentias, nõ eſt definitio. Duobus aũt modis fieri poteſt, vt in oratione nõ ponantur differẽtiæ generis. Vnus modus eſt, ſi non ſint differentiæ proprię & accommodatæ illi definitioni: veluti ſi quis dicat ſciẽtiam eſſe habitum bipedem: nam bipes nõ eſt differentia ſcientiæ, ſed animalis. Alter modꝰ eſt, ſi pro differẽtia ſumatur id quod nullo modo eſt differentia: veluti animal, aut ſubſtãtia. nam hæc ſunt genera, non differentiæ. Primò Ariſtoteles proponit præceptum. Secũdò cùm ait, *niſi enim*, adiungit axioma bipertitum, (duas autẽ illas partes modò expoſui) & interiicit duo exempla, cùm ait, *vt animal aut ſubſtantiam.*

2 *Videre etiam.* Secundum axioma eſt: Omnis differentia habet aliquid in eadem diuiſione ſibi oppoſitum. Poteſt etiam ita concipi: Id cui nihil eſt in eadem diuiſione oppoſitum, non eſt differentia. Primò Ariſtoteles proponit præceptum. Secũdò cum ait, *niſi enim ſit*, adiũgit axioma. Tertiò cùm ait, *omne enim*, probat illud axioma.

3 *Aut ſi ſit.* Tertiũ Axioma eſt: Omnis differentia habet differentiam oppoſitam, quæ de genere dicitur. Intellige dici de genere vtramque differentiam ſub disiunctione: veluti, omne animal aut eſt rationale aut irrationale. Poteſt etiam axioma ita cõcipi: Si differentia huic oppoſita non verè dicitur de genere, certe neque hæc erit differentia generis. veluti ſi immortale non dicitur de animali, certe mortale non eſt differẽtia animalis. & niſi aliquod animal ſit immortale, malè homo definietur, animal rationale mortale.

4 *Item ſi verè.* Quartum axioma eſt: Si ex duabus differentiis oppoſitis vna generi adiecta non conſtituit ſpeciem, certè neutra eſt generis differentia. vel ſic: Si oppoſita differentia generi adiuncta nõ facit ſpeciem, certè neque hæc erit differentia eius generis. Primò Ariſtoteles proponit præceptum. Secundò cùm ait, *conſtat enim*, affert eius præcepti rationem, ex qua colligitur axioma. Tertiò cùm ait, *quandoquidem omnis*, ſubiicit rationem axiomatis.

5 *Præterea [peccauit.]* Quintum axioma eſt: Negatio non eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secũdò cùm ait, *vt [ij] qui lineam*, illuſtrat præceptum exemplo. Tertiò cùm ait, *accidit igitur*, confirmat hunc locũ argumẽto ducente ad abſurditatẽ: quia ſi negatio ſit differentia, genus erit particeps ſpeciei: atqui cõſequẽs eſt falſum: (vt enim ſæpe dictum fuit, ſpecies eſt particeps generis, nõ genus ſpeciei) ergo falſum eſt & id ex quo ſequitur. Hanc abſurditatẽ ſequi, Ariſtoteles ex eo probat, quòd de quolibet vera eſt affirmatio vel negatio.

negatio. ſi igitur vna differētia eſt negatio alterius, vt rationale & irrationale, certè etiā de genere dici poterit. veluti ſi latitudinem habens, & latitudine carens, ſunt differentiæ longitudinis: cùm latitudinem habere, ſit affirmatio; & latitudine carere, ſit eius affirmationis negatio: neceſſe eſt vt alterutra dicatur de genere, id eſt, vt longitudo vel latitudinē habeat, vel latitudine careat. vtrumuis autem dicatur, eſt manifeſtè abſurdū, & inde fiet vt genus ſit particeps ſpeciei. nam linea definitur longitudo latitudine carens: & ſuperficies definitur longitudo habens latitudinē. differentię igitur, quæ ponūtur in definitionibus ſpecierum attribuuntur generi: conſequenter genus erit particeps ſpecierum, & ſubiicietur ſuis differentiis, quibus diuiditur: quod eſt abſurdum. Notandum eſt, in hoc argumento, quando attribuimus differētias generi, non eſſe accipiendas vtraſque differentias ſimul ſub diſiunctione ſed alterutra ſola. nihil enim abſurdi accidet, ſi dicas longitudinem vel habere latitudinem vel latitudine vacare. nam ipſe quoque Ariſtoteles lib. 1. Poſter. dicebat numerū eſſe parem vel imparem. Sed abſurditas eſt, ſi vnam differentiam attribuas generi, id eſt, ſiue dicas longitudinem habere latitudinem, ſiue dicas longitudinem vacare latitudine. ita Ariſtoteles in præſentia ſumit: nititur enim hoc principio, quòd vera eſt vel affirmatio, vel negatio: ideóque de lōgitudine aut vera eſt affirmatio, id eſt, eā habere latitudinē; aut vera eſt negatio, id eſt, eam non habere latitudinem.

6 *Eſt autem dictus.* Quartò oſtēdit hoc argumentū non valere, & dictum axioma non obtinere, niſi aduerſus eos qui ponunt ideas. Nam hi, cùm dicant genera eſſe ideas, conſequenter dicunt genus eſſe quiddā vnum numero. ita enim ab iis ponūtur ideę. vt ipſum-animal eſt genus, id eſt, idea, hoc eſt, animal quoddā intellectuale, quod eſt in mūdo intelligibili, cuius participatione hæc vocantur animalia, quæ ſunt in mūdo ſenſibili. Si igitur genus eſt idea, & vnum numero: certè de eo neceſſe eſt vt ſit vera affirmatio, vel negatio, nec poteſt vtraque ſimul eſſe vera. ſed ſecundum Peripateticos, qui negant ideas, & negant genus eſſe vnum numero, dictum axioma non habet locum: quia affirmatio & negatio ſimul ſub diſiunctione tātùm verę ſunt de genere. vt animal eſt rationale vel irrationale; quoniam animalia quædam rationalia ſunt, & quædam irrationalia, quæ omnia cōtinētur generali appellatione animalis.

7 *Fortaſſe autem.* Quintò oſtendit, interdum neceſſe eſſe, vt differentia per negationem ſignificetur, & res per negationem tamquàm per differentiam definiatur. nempe cùm priuatio definitur. veluti cęcus eſt qui aſpectu caret, quādo ſecūndum naturā debet eſſe aſpectu pręditus. Itaque priuationis definitio excipitur à dicta regula.

8 *Nihil autem refert.* Sextum axioma eſt: Quod negationi in diuiſione generis opponitur, nō eſt differētia. Huius axiomatis eadem eſt ratio, quę pręcedentis. nā affirmatio & negatio ſibi inuicem opponūtur. quare ſi negatio non eſt generis differētia, certe etiam affirmatio, quę eſt illi negationi oppoſita, nō erit eiuſdē generis differētia. Hic etiam locus non valet niſi cōtra eos qui ponūt ideas. Primò Ariſtoteles hūc locum ponit. Secundò cùm ait, *vt ſi[quis] longitudinem*, eum exemplo illuſtrat.

9 *Rurſus* [*videndum.*] Septimum axioma eſt, Species non eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit prçceptum. Deinde cùm ait, *quemadmodum ij*, adiungit perſpicuum exemplum.

10 *Præterea* [*videndum.*] Octauum axioma eſt: Genus non eſt differētia. Primò ponit præceptū. Secūdò cùm ait, *vt virtutē*, adiūgit exēplū definitionis, in qua videtur hoc peccatū admitti. i. accipi genus pro differētia: nēpe ſi quis virtutē definiat habitū bonū. nā bonū accipitur pro differētia, cùm ſit genus. Tertiò cùm ait, *in bonū*, defendit dictā definitionē, & probat bonū nō eſſe genus, ideóq; rectè ſumi pro differētia. Probat autē argumēto ducēte ab abſurditatē: quia ſi bonū ſit gen⁹ virtutis, virt⁹ collocabitur ſub duobus generibus nō ſubalternis: nēpe ſub bono, & ſub habitu. hęc autē nō eſſe genera ſubalterna, inde probat: quia non omnis habitus eſt bonus, nec omne bonū eſt habitus: neuter igitur terminus alterū ſub ſe cōprehendit: proinde neuter eſt alterius genus. Quartò cùm ait, *Præterea habitus*, nouo argumento defendit eandē definitionē; & probat habitum eſſe genus; bonum autē eſſe differentiam, nō genus: quia habitus attribuitur in quęſtione quid eſt, bonū autē in quęſtione quale quid eſt: quarum attributionum illa conuenit generi, hęc differentiæ.

11 *Videre etiam.* Nonum axioma eſt: Quod ſignificat quid res ſit, non eſt differētia. Vt enim modò diximus, differentia attribuitur in quæſtione quale quid eſt.

12 *Conſiderare etiam.* Decimum axioma eſt: Quod per accidens ineſt, non eſt differentia. Poteſt & ita concipi: Nulla diffe-

rentia ineſt per accidens. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *nulla enim*, adiungit axioma. Tertiò cùm ait, *quemadmodum nec genus*, declarat hunc locũ à ſimili. ſicut enim genus non ineſt in ſpecie per accidens: ita etiam differẽtia nõ ineſt in ſpecie per accidẽs, ſed per ſe. Quartò cùm ait, *quia fieri nequit*, probat axioma à definitione accidentis. Syllogiſmus ita extruitur: Quod per accidens ineſt, poteſt ineſſe & non ineſſe: differentia verò non poteſt ineſſe & non ineſſe: ergo differentia per accidens non ineſt. Huius ſyllogiſmi minor hîc proponitur: maior omittitur, tamquàm nota: concluſio paulò antepoſita eſt, nempe ipſum axioma, quod hoc ſyllogiſmo probatur.

13 *Præterea ſi generi.* Vndecimum axioma non tantùm mentionem facit generis, ſed etiam obiter ſpeciei, & eorum quæ ſpeciei ſunt ſubiecta. Poteſt autem concipi duobus modis. Primò ab Ariſtotele concipitur hypothetice: Si differentia, vel ſpecies, vel aliquid ſpeciei ſubiectum, attribuitur generi: non eſt bona definitio. Cùm dicimus differentiam, vel ſpeciem attribui generi: intellige vocari differentiam, ſpeciẽ, & genus; non quòd reuera talia ſint; (alioqui fieri nõ poſſet, vt differentia, vel ſpecies attribueretur generi) ſed quia ita ſunt accepta ab aduerſario. Dicimus ergo attribui generi, id eſt, ei quod aduerſarius ſumpſit pro genere. Item differentiam attribui, id eſt, quod ille ſumpſit pro differentia. Poſtea cùm ait Philoſophus, *quia nihil horum*, concipit axioma categoricè, nẽpe, Differẽtia, vel ſpecies, vel quod ſpeciei eſt ſubiectum, non attribuitur generi. Tertiò cùm ait, *quippe cùm genus*, probat hoc axioma: quia genus latiùs patet, quàm differentia, & ſpecies: proinde illis attribuitur, non ſubiicitur: oportet enim attribuere maiora minoribus, vel æqualia æqualibus, nõ minora maioribus, vt docuit Porphyrius cap.2.partic.37.

14 *Rurſus ſi attribuatur.* Duodecimum axioma eſt: Genus non attribuitur differentiæ. vel, Id cui genus attribuitur, nõ eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *non enim*, addit axioma priori modo conceptum. Tertiò cùm ait, *vt animal*, declarat illud axioma exemplo. Quartò cùm ait, *nam ſi ſingulis*, probat idem axioma ratione ducente ad abſurditatem. nam ſi genus attribueretur differẽtiæ, vt animal rationali: multa animalia dicerentur de homine, id eſt, tot animalia, quot ſunt animalis differentiæ, quæ attribuuntur homini. etenim ſi rationale eſt animal, & mortale eſt animal: iam tria ſunt animalia, quę dicuntur de homine; nempe animal, genus, & animal rationale, & animal mortale. Quintò cùm ait, *Præterea omnes*, alio argumento probat idem axioma: quia ſi genus attribueretur differentiæ, differentia eſſet vel ſpecies, vel indiuiduum, quod eſt impoſſibile. veluti ſi rationale eſt animal: neceſſe eſt, vt rationale vel ſit ſpecies animalis, vel indiuiduũ animal. nã ſub genere nihil cõtinetur præter ſpecies & indiuidua. Hinc eſt, quòd Ariſtot. in categoriis tãtũ poſuit genera, & ſpecies, & indiuidua, nõ differẽtias, vt expoſitũ eſt ad caput de ſubſtantia. Cõiunge lib.4.cap.2.part. 6.

15 *Similiter etiam.* Decimumtertium axioma eſt: Species non attribuitur differentiæ. Poteſt & ita concipi: Id cui ſpecies attribuitur, non eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, [*hoc*] *enim fieri*, affert rationem & confirmationem eius præcepti; quia differẽtia latiùs patet, quàm ſpecies. Tertiò cùm ait, *Præterea accidet*, addit aliam rationem ducentem ad abſurditatem: quia ſi ſpecies attribuatur differentiæ, differentia erit ſpecies. veluti ſi homo attribuitur pedeſtri, pedeſtre erit homo.

16 *Rurſus* [*videndum.*] Decimumquartum eſt: Differentia eſt prior ſpecie. Poteſt etiam ita concipi: Quod eſt ſpecie poſterius, vel, Quod non eſt ſpecie prius, non eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Deinde cùm ait, *oportet enim*, addit axioma.

17 *Conſiderare etiam.* Decimumquintum axioma eſt: Eadem differentia non eſt duorum generum non ſubalternorũ. Coniunge cap.3. Categor. partic. 2. Ita concipitur axioma Categorice. Poteſt etiam ita cõcipi hypothetice: Si eſt differentia alterius generis non ſubalterni, certe non eſt differentia huius generis, cui in definitione eſt adiuncta. Primò Ariſtot. proponit præceptum. Secundò cùm ait, *quia non videtur*, addit axioma categoricè conceptum. Tertiò cùm ait, *alioquin accidet*, probat illud axioma per argumentum ducens ad abſurditatem: quia ſi differẽtia ponatur in duobus generibus non ſubalternis, etiam ſpecies in iiſdem ponetur: quod eſt impoſſibile. Conſequentia probatur: quia poſitâ differentiâ ponitur genus: & poſitâ ſpecie ponitur differentia: poſitâ igitur ſpecie ponitur vtrumque genus.

18 *An non impoſſibile*: Quartò limitat dictum axioma, ei adiiciens aliquam particulam.

culam. Ait enim non eſſe impoſſibile vt differentia collocetur ſub duobus generibus non ſubalternis, dummodo ea genera contineantur ſub vno genere communi. quod confirmat exemplo. vnde cõcludit axioma ita eſſe concipiendum: Eadem differentia nõ eſt duorum generum, quæ nec ſunt ſubalterna, nec ambo ſub vno aliquo communi genere continentur.

19 *Patet etiam.* Quintò ex dictis colligit, non ſemper valere argumẽtum à differentia ad certũ genus. cum enim poſſit eſſe in duobus generibus, nõ magis potes arguere ad vnum, quàm ad alterũ genus. Vtputa animal terreſtre diuiditur in bipes & multipes. itẽ volucre diuiditur in bipes & multipes. nõ valet igitur argumentũ, Eſt bipes. ergo eſt animal terreſtre; quia poteſt eſſe volucre. itẽ nõ valet argumẽtũ, Eſt bipes, ergo eſt volucre: quia poteſt eſſe terreſtre.

20 *Videre etiam.* Decimumſextum axioma eſt: Quod ſignificat vbi, nõ eſt differentia ſubſtantiæ. Primò ponit præceptum. Secundò cùm ait, *quia non videtur*, adiungit axioma. Tertiò cùm ait, *Idcirco & eos*, illuſtrat hunc locum exemplo, inquiens nõnullos ex hoc loco impugnare diuiſionem animalis in terreſtre & aquatile. Quartò cùm ait, *An in his*, oſtendit eos non rectè vti hoc loco, atque eã diuiſionem defẽdit. Quintò cum ait, *Verum tamen ſi quando*, addit, quicquid de eo exemplo dicẽdum ſit, tamen hoc conſtare, tunc malè accipi differentiam ſubſtantiæ, cùm ſignificat alicubi.

21 *Item [videndum.]* Decimumoctauum axioma duobus modis concipi poteſt. Primò ſic: Affectio ſeu perturbatio non eſt differentia. Secundò ſic: Id ratione cuius variari res dicitur, non eſt differentia. Hic locus perſpicuus eſt: quia affectiones, ſecundum quas res variatur, ſunt accidentia, non differentiæ. Primò Ariſtoteles proponit præceptum, ex quo colligitur prior conceptio axiomatis. Secundo cùm ait, *omnis enim affectio*, hunc locum ratione confirmat, quę talis eſt: Omnis affectio, ſi augeatur, rẽ de ſuo ſtatu dimouet: atqui differentia non eſt talis: ergo differentia non eſt affectio. Maior poteſt probari per inductionem. vel uti ſi aqua fiat nimis calida, reſoluetur in aërem: ſi nimis frigida, conuertetur in glaciem. differentia verò, cùm ſignificet rei eſſentiam, non poteſt eſſe talis. Tertiò cùm ait, *& ſimpliciter*, addit alteram rationem: Sine perturbatione res eſſe poteſt: ſine propria verò differentia res eſſe non poteſt: ergo differentia non eſt perturbatio.

22 *Et ut ſimpliciter.* Quartò concipit axioma, prout ſuprà ſecundo modo id concepi. Quintò cùm ait, *nam omnia*, confirmat hoc axioma dicto argumento: quoniã ea ſecundum quæ res variatur, ſi nimium augeãtur, rem perimunt: quod de differentiis dici nequit.

23 *[Peccauit] etiam.* Decimumoctauũ axioma ita concipitur. Relatorum differentiæ referuntur ad aliquid. vel ita, Quod nõ refertur ad aliquid, non eſt differẽtia generis relati. Primò Ariſtoteles monet eos peccare, qui ita differentiam tradunt. Deinde cùm ait, *nam eorum*, dat huius loci axioma. Tertiò cùm ait, *quemadmodum & in ſcientia*, illuſtrat hoc axioma exemplo.

24 *Conſiderare etiam.* Decimumnonum axioma eſt: Differentia petenda eſt ex eo, ad quod rès per ſe refertur; nõ ex eo ad quod refertur per accidens. Poteſt & ita concipi: Id, ad quod res per ſe non refertur, non eſt differentia. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *quibuſdam enim*, vt declaret hunc locum exemplo, docet alia referri ad vnum tãtùm; alia verò ad duo, id eſt, ad vnũ per ſe, & ad alterum per accidens; ita vt male definiantur, ſi ad hoc referãtur. Tertiò cùm ait, *eius autem adquod*, docet vnde cognoſcatur id, ad quod res per ſe refertur: & inquit ad id referri, ad quod eam rẽ adhiberet vir prudẽs & ſciẽs.

25 *Præterea [vidẽdũ.]* Vigeſimũ axioma eſt: Differẽtia ex eo ſumi debet, adquod primum res refertur. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *vt [ſi quis prudentiam,]* illuſtrat hunc locum exemplo.

26 *Præterea peccauit.* Vigeſimũ primum axioma poteſt hypothetice, vel categoricè cõcipi. Primò Ariſtotelesid proponit hypothetice, nẽpe, Si id, cui' affectio vel diſpoſitio eſſe dicitur res quę definitur, nõ recipiat eã affectionẽ ſeu diſpoſitionẽ, definitio praua eſt. Poteſt ẽt clari' ita cõcipi: Si affectio vel diſpoſitio in definitione dicatur eſſe eius in quo ineſſe nõ poteſt, definitio praua eſt. Secũdò cùm ait, *naturâ enim*, proponit axioma categoricũ, nẽpe, Omnis diſpoſitio & omnis affectio, ſecundum ſuam naturam ineſſe poteſt in eo, cuius eſt diſpoſitio vel affectio. Tertiò cùm ait, *quemadmodũ & ſciẽtia*, dat exemplũ huius axiomatis. Quartò cùm ait, *Interdum autem*, ſubiicit exẽpla problematum, quę per hunc locum refutãtur.

27 *Accidit præterea.* Quintò oſtẽdit in his exẽplis etiã aliud peccatũ ineſſe: quia nõ ſolùm affectio vel diſpoſitio dicitur eſſe eius rei, in qua ineſſe non poteſt: ſed etiã ita definitur, vt efficiens ſumatur pro genere ei' quod fit: vel id quod fit, accipiatur pro

genere efficientis.

28 *Præterea ſecundum.* Vigeſimum ſecundum axioma eſt: Quod certo tempore limitatur, non eſt differentia. vel, Nulla differétia certo tempore limitatur. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi [quis] immortale*, illuſtrat hūc locum exéplo, propoſitâ definitione, quę hinc refutatur. Tertiò cum ait, *An in hoc*, in contrarium diſputat pro ea definitione, & oſté dit eam poſſe defendi, ſi modo recte intelligatur. Proponit enim tres modos, ſecundū quos illa definitio poteſt explicari. ſecūdū duos autem modos praua eſt, ſecundū aliū modū videtur poſſe admitti. Quartò cùm ait, *At men ſicubi*, concludit, quicquid de ea theſi, id eſt, de immortalis definitione dicē dum ſit; tamen hūc locum & hoc vigeſimū ſecundū axioma valere, ſi non in hoc exéplo, ſaltem in aliis quæ proponi poſſunt.

IN CAP. VII. DE LOCIS A COMPARATIONE, A diſiunctione, & à definitione.

1 *COnſiderandum etiam.* Decimus tertius locus, huius capitis primus, à comparatione, cōtinet quinque axiomata. Primū eſt: Si definitum magis dicitur ratione alterius cuiuſdam, quàm ratione eius quod in data definitione poſitum eſt: certe non eſt bona definitio. Primò Ariſtoteles proponit præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi iuſtitia*, declarat hoc pręceptum exéplo perſpicuo.

2 *Præterea [videndum.]* Secundum axioma poteſt concipi hypothetice, & categoricè. Hypotheticè eſt bipertitū, & reſoluitur in duo axiomata. Primò Ariſtoteles proponit præceptum, ex quo colligitur primū axioma hypotheticū: Si res definita recipit intentionem, definitio verò non recipit: falſa eſt definitio. Secundò cùm ait, vel *contrà*, addit alterū præceptum, ex quo colligitur alterū axioma hypotheticum: Si definitio recipit intentionem, definitum autem nō recipit falſa eſt definitio. Hæc axiomata in vnum ita redigūtur: Si ex definito & definitione alterum intétionem recipiat, alterū minimè: definitio praua eſt. Tertiò cùm ait, *oportet enim*, cōcipit axioma diſiunctiuè. Aut vtrumque, id eſt, definitio & definitum, aut neutrum recipit intentioné. Omnia igitur hæc axiomata ſunt hypothetica. Poſſumus auté & categorice ita concipere: Quod intentioné recipit, nō eſt definitio eius quod intentionem nō recipit. item, Quod nō intenditur, non eſt definitio eius quod intentionem recipit. Exempli causâ malè anima definitur harmonia partium corporis: quoniā harmonia poteſt intendi & remitti, anima verò non poteſt. Quartò cùm ait, *ſiquidem idem*, cōfirmat dictum axioma: quia definitio & definitū re ſunt idé: vnde quod de vno dicitur, etiam de altero dici debet.

3 *Præterea an re ipſa ni.* Tertium axioma eſt: Si definitio & definitum intentioné nō ſimul recipiunt, definitio praua eſt. Primò Ariſtoteles ponit præceptū. Deinde cùm ait, *vt ſi amor*, addit exemplū perſpicuum.

4 *Præterea an duobus.* Quartum axioma eſt: Si vni definitio, alterum definitum magis conueniat: definitio praua eſt. Primò ponit præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi ignis*, addit exemplum.

5 *Rurſus an alterum.* Quintum axioma vt intelligatur, ſtatuēdi sūt quatuor termini: primò definitum: ſecūdò definitio: deinde alij duo termini, quib⁹ & definitio & definitum attribuuntur; ſic tamen, vt magis attribuatur definitū quàm definitio, vel magis definitio quàm definitum. hincq; reprobatur definitio. Axioma ita concipiatur: Si duobus definitum æquè attribuitur, definitio verò inæqualiter attribuitur; vel cōtrà, definitio æquè attribuitur, definitum auté inæqualiter: certe definitio praua eſt. Exempli gratiâ, vinū definiatur liquor inebriās. vt impugné hanc definitionem, ſumo duo vini genera, Rhenanum, & Maluaticum. nā vinū quidem vtrique æquè attribuitur: definitio auté vini non æquè attribuitur. Etenim tam Rhenanum, quàm Maluaticum ęquè eſt vinum: ſed Maluaticum magis inebriat, quàm Rhenanū. quapropter ea definitio praua eſt.

6 *Præterea an duo.* Decimus quartus locus, huius capitis ſecundus, ſumitur à diſiūctione. Axioma eſt: Definitum malè in definitione ad duas res diſiunctim accōmodatur. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Deinde cùm ait, *vt [ſi] pulchrum*, ponit theſin ex hoc loco impugnādam. Tertiò cùm ait, *& ens*, addit alterum exemplū. i. alterā theſim. Quartò cū ait, *idē enim*, impugnat priorem theſim ex hoc loco, probās ex huiuſmodi definitione ſequi abſurditatem. i. vtramque parté contradictionis eſſe ſimul veram, putà idem eſſe pulchrū & non pulchrum. Quintò cùm ait, *ſimiliterq;*, eadé ratione impugnat poſteriorem theſim. Sextò cùm ait, *nam auditu*, probat conſequentiam. i. contingere illam abſurditaté; probat (in quā) aduerſus prioré theſim. Septimò cùm ait, *ſimiliter autem*, oſtendit eodémodo poſſe probari cōſequētiā cōtra poſteriorē theſim.

7 *Præ-*

7 *Praeterea generum.* Decimus quintus locus, huius capitis tertius, continet pręceptum, vt, ſi nobis non occurrat argumentum contra definitionem ſiue eius partes, tūc ſingulas definitionis partes definiam⁹. ita enim cùm habeamus multas definitiones, faciliùs ſuppetent argumēta. quælibet enim partes definitionis, nécnon harū partium definitiones debent vere attribui definito.

IN CAP. VIII. DE LOCIS AB OMISSIONE.

1 SI *verò id.* Decimus ſextus locus, huius capitis primus, ſumitur ab omiſſione eius ad quod res definita refertur. Axioma eſt: Omiſſio eius ad quod res definita refertur, vitiat definitionē. Primò Ariſtoteles proponit præceptum. Secundò cùm ait, *vt ſi [quis,]* addit exempla.

2 *[Videndum eſt] etiam.* Decimus ſeptimus locus, huius capitis ſecūdus, ſumitur ab omiſſione finis. Axioma eſt: Omiſſio finis vitiat definitionem rei quæ ad finē refertur. Primò Ariſtoteles ponit præceptū. Secundò cùm ait, *Finis autem*, explicat dictū præceptum. Ait, *quod eſt optimum, vel id cuius gratiā.* vide Phyſ. lib. 2. cap. 12. partic. 12. Tertiò cùm ait, *veluti cupiditatem*, adiungit exemplum.

3 *Conſiderare etiā.* Decimus octauus locus ſub præcedenti contineri poteſt: continet enim hoc axioma, Generatio ſiue ἐνέργεια non eſt finis: quod refertur ad locum præcedentem, quatenus ita definiens, omittit verum finem. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cum ait, *quia nihil*, addit axioma. Tertiò cùm ait, *etenim potiùs*, confirmat præceptum & axioma. Quartò cùm ait, *An nō in omnibus*, adhibet exceptionem ad illud axioma, & oſtendit actionem ſiue operationem interdum eſſe finem.

4 *Item in quibuſdam.* Decimus nonus locus, hui⁹ capitis tertius, ſumitur ab omiſſione quantitatis, vel qualitatis, vel ali⁹ circumſtantiæ. Axioma eſt: Ea definitio eſt imperfecta, in qua eiuſmodi circūſtantiæ ſunt omiſſę. Primò Ariſtoteles ponit pręceptū. Secundò cùm ait, *vt ambitioſum*, ſubiicit multa exempla. Tertiò cùm ait, *nam qui differentiam*, confirmat hūc locum: quia cùm aliqua differētia omittitur, eſſentia rei perfectè non explicatur. Quartò cùm ait, *oportet autem ſemper*, monet, vt argumentum dirigamus ad id quod in definitione deſideratur. i. de ea circūſtātia diſputem⁹, quę poni debuit, & prætermiſſa eſt in definitione.

5 *Item in appetitionibus.* Vigeſimus locus, hui⁹ capitis quartus, ab omiſſione eius quod videtur, cōtinet hoc axioma: Omiſſio τοῦ φαινομένου, id eſt, eius quod videtur, vitiat definitionem. Hoc axioma coanguſtatur ad appetitionem, & ceteras res, in quibus ſpectatur τὸ φαινόμενον. cupimus enim, quod nobis videtur bonum: & ſyllogiſmus ſophiſticus eſt ſyllogiſmus φαινόμενος, id eſt, videtur eſſe ſyllogiſmus. In huiuſcemodi ergo rerum definitione poni debet *id quod videtur*: in aliis, vt in definitione animalis, non itē. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secūdò cùm ait, *vt [ſi] voluntas.* illuſtrat hunc locum duobus exemplis, quę pertinēt ad ſpecies appetitionis, id eſt, ad voluntatē & cupiditatem. ſunt enim appetitionis tres ſpecies; voluntas, quæ refertur ad intellectum; cupiditas ſeu concupiſcentia, quæ refertur ad facultatem animę concupiſcibilem; & ira; quæ refertur ad facultatem iraſcibilem. Volūtas. n. eſt appetitio boni: cupiditas eſt appetitus iucūdi: ira eſt appetitus vindictę.

6 *Quòd ſi id quoque.* Qui theſim concipit, vitare poteſt argumentum ex loco modò expoſito ſumptum, ſi in definitione ponit τὸ φαινόμενον. Verùm in hac partic. oſtendit Ariſtoteles eos qui ponunt ideas, dū vitant hunc locum quaſi Scyllam, incidere in Charybdim: ita vt contra eos poſſimus arguere, etiamſi ponāt in definitione, *id quod videtur*: quia definitio debet cōuenire ideę: vt definitio hominis debet cōuenire ipſi-homini: ideis autem non conuenit τὸ φαινόμενον, id quod videtur. Primò Ariſtoteles dat hoc præceptum, vt, ſi aduerſarius concedat ideas, & in rei definitione poſuerit id quod videtur, ducatur ad ideas, id eſt, impugnetur eius definitio, eò quòd non conuenit ideæ. Secundò cùm ait, *vt ipſa cupiditas*, illuſtrat hoc præceptum exemplo.

IN CAP. IX. DE ABSTRACTIS, VEL CONCRETIS, & de oppoſitis.

1 PRaeterea ſi habitus. Vigeſimus primus locus, huius capitis primus, ſumitur à concretis & abſtractis: quāquā obiter fit aliqua mētio contrariorū, de quibus aliquid obiter dicemus. Axioma eſt: Abſtracti & cōcreti par eſt ratio: ita vt ex definitione vni⁹ facile cognoſcatur definitio alterius. Primò Ariſtot. ponit præceptū. Secundò cùm ait, *Similis [eſt] ratio*, deducit hoc pręceptū ad omnia cōiugata: quoniā oīū eadē eſt ratio. Tertiò cū ait, *vt ſi iucundū*, apponit exēplū. Quartò cū ait, *& vt vniuerſaliter*, adiūgit a-

xioma. Quintò cùm ait, *nam qui ſcientiæ*, declarat illud axioma exemplis. Sextò cũ ait, *in iis igitur*, monet huius loci fontes eſſe locos à cõtrariis, & à cõiugatis. Adiicit *à cõtrariis*, quia obiter in explicando axiomate mẽtionem etiam fecit cõtrariorum: propterea quòd ſicut ex definitione vnius coniugati colligitur definitio alterius cõiugati, ita etiã ex definitione vnius contrarij colligitur definitio alterius. ſed vt antea monui, obiter hìc fit mentio contrariorum.

2 *Præterea in iis.* Vigeſimus ſecũdus locus, hui⁹ capitis ſecũdus, ſumitur ab eo, ad quod genus vel ſpecies refertur. Vt hicloc⁹ intelligatur, ſtatuẽdi sũt quatuor termini; duo generales, & duo ſpeciales ſub illis generalib⁹ cõtẽti: ita vt primò ſit vnũ genus, vt exiſtimatio: ſecundò alterũ genus, vt exiſtimabile: tertiò prima ſpecies, id eſt, ſpecies primi generis, vt aliqua exiſtimatio: quartò ſecunda ſpecies, id eſt, ſpecies ſecundi generis, vt aliquod exiſtimabile. His ita poſitis, axioma eſt: Si primũ genus refertur ad ſecundũ genus, etiam prima ſpecies referri debet ad ſecundam ſpeciem. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *veluti ſi exiſtimatio*, dat exempla axiomatis. Tertiò cùm ait, *niſi enim*, docet vitioſam eſſe definitionem, quæ contra illud axioma peccat.

3 *Videre etiam.* Vigeſimus tertius locus, huius capitis tertius, ſumitur ab oppoſitis definitionib⁹. Hìc eſt axioma generale, Oppoſitorum definitiones ſunt oppoſitæ: & axiomata ſpecialia, prout ſpectantur ſpecies oppoſitorum: veluti, contrariorum contrariæ sũt definitiones. Primò Ariſtoteles ponit generale præceptum de oppoſitis. Secũdò cùm ait, *veluti an dimidiũ*, declarat hoc præceptum exemplo quorundam relatorum.

4 *Eadem[eſt]ratio.* Cùm in ſuperiori particula dederit præceptum generale de oppoſitis, idque expoſuerit exẽplo relatorum: nũc ſpecialiter loquitur de cõtrariis. Ac primò dat præceptum. Secundò cùm ait, *nam contrarij*, adiungit axioma de contrariis, quod ad part. præced. propoſui. Ait, *ſecundum vnam quandam contrariorum connexionem.* Hæ contrariorum connexiones expoſitę fuerunt lib. 2. cap. 7. Tertiò cùm ait, *veluti ſi vtile*, illuſtrat hũc locum exemplis.

5 *Quoniam autem nonnulla.* Vigeſimus quartus locus, huius capitis quartus, à definitione ex oppoſito ſumpta, (id eſt, cùm aliquis in rei definitione ponit ei⁹ oppoſitũ) continet tria axiomata: quorum duo pertinent ad habitum & priuationem: tertium ad contraria, quæ non opponuntur vt habitus & priuatio. Primum axioma eſt: Priuatio definiri debet per habitum. Hinc refelles definitiones priuationum, in quibus non fit mentio habitus. Alterum axioma eſt: Habitus non definitur per priuationẽ. Hinc impugnabis definitiones habituũ, in quibus fit mentio priuationis. De tertio axiomate dicemus ad partic. 7. Quod attinet ad priuationem & habitum, Primò Ariſtoteles præmunit eſſe quædam cõtraria, quorum vnum ſignificat priuationem alterius: vt inæqualitas ſignificat priuationem æqualitatis. Secundò cùm ait, *manifeſtum[eſt,]* ponit primum axioma. Tertiò cùm ait, *reliquum verò*, adiungit alterum axioma. Quartò cùm ait, *Notandum igitur*, ſubiicit præceptum, vt videamus, an in theſi peccatũ ſit contra alterutrum axioma. Quintò cùm ait, *vt ſi quis definierit*, dat exemplum definitionis, in qua peccatur contra ſecundum axioma.

6 *Præterea neceſſe.* Coniungit hunc locum cum loco expoſito cap. 4. part. 14. & oſtendit eum quì in definitione habitus ponit priuationem, definire idem per ſeipsũ: quia perinde eſt ac ſi poneret definitionem priuationis, in qua definitione iam docuimus habitum poni.

7 *Quòd ſi neutrum.* Tertium axioma loci vigeſimi quarti eſt: Contrarium non definitur per ſuum contrarium. Contraria nũc intelligimus; quæ nõ dicuntur vt priuantia, veluti æquale & inæquale; ſed vt habitus contrarij, veluti bonum & malũ. Ariſtoteles enim duo genera contrariorũ hìc facit. quandoque enim vnũ ſignificat priuationẽ alteri⁹, vt inæqualitas ſignificat priuationẽ æqualitatis: interdũ verò ſignificatur contrarij habit⁹ abſque vlla priuatione, vt dixi de bono & malo. Priori caſu docuit Ariſtoteles contrarium illud quod ſignificat priuationem, definiri per ſuum contrariũ, ſed non contrà. hìc verò docet neutrum cõtrariũ definiri per alterum: quoniam vtriuſq; eadẽ eſt ratio. veluti ſi definias bonũ, quod eſt contrarium malo. eadẽ ratione definies malum, quod eſt cõtrarium bono. ita fiet, vt idem ponatur in definitione ſui ipſius: quia dũ ponis malum in definitione boni, perinde erit, ac ſi poneres definitionẽ mali: atqui in definitione mali ponebatur bonũ: ergo bonum quod eſt in definitione mali, ponitur in definitione boni: atque ita idem definitur per ſemetipſum.

8 *Præterea[videndum.]* Vigeſim⁹ quintus locus, huius capitis quintus, eſt bipertitus. ſumitur

ſumitur enim ab omiſſione eius cuius eſt priuatio, vel ab omiſſione ſubiecti quod priuatur. Eſt autem hic locus proprius eorum quæ ſecundum priuationem dicuntur. Axioma hic eſt: In definitione eius quod ſecundum priuationem dicitur, explicare oportet, cuius rei priuatio ſit, & quodnam ſit ſubiectum quod priuatur. Poteſt etiam ita concipi: Definitio rei ſecundum priuationem dictæ, praua eſt, niſi explicet, cuius ſit priuatio, & quid priuetur. Cùm autem hic locus ſit bipertitus, continet duo præcepta: primum de eo cuius eſt priuatio: alterum de eo quod priuatur. Primo igitur Ariſtoteles ponit primũ præceptum; & explicans cuius dicatur eſſe priuatio, inquit, *veluti habitus[ue]an contrarij:* quibus verbis ſignificat duo priuationum genera. Vnum eſt priuationis propriè dictæ, id eſt, quæ eſt omnino ſeiuncta à contrarietate: vt cùm cæcitas dicitur eſſe priuatio aſpectus: hęc enim eſt mera priuatio. alterum eſt genus priuationis, quæ in cõtrariis cernitur, vt paulòante notaui: vt inæqualitas ſignificat priuationem ęqualitatis: ſed hæc non eſt pura priuatio, verùm ita ſignificat priuationem vnius contrarij, vt ſimul ponat alterum contrarium. Secundò cùm ait, *& an non adiunxit*, adiicit alterum præceptum de ſubiecto priuationis. Tertiò cùm ait, *vt[ſi quis] cùm dixerit*, illuſtrat vtramque loci partem exemplo. Quartò cùm ait, *ſimilitérque*, adiungit alterum exemplum.

9 *Videre etiam.* Vigeſimus ſextus locus, huius capitis ſextus, ſumitur à priuatione. Axioma eſt: Quod non dicitur ſecundum priuationem, male definitur per priuationem. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *quod quidem vitium*, adiungit exemplum.

IN CAP. X. QVO DECLARANTVR LOCI A CASIbus, ab idea, & ab homonymia.

1 PRæterea [*videndum.*] Vigeſimus ſeptimus locus, huius capitis primus, à caſibus, continet hoc axioma: Similibus definiti caſibus, ſimiles definitionis caſus cõuenire debent. Primò Ariſtoteles ponit præceptum: Secundò cùm ait, *veluti ſi vtile*, addit perſpicuum exemplum.

2 *Conſiderare etiam.* Vigeſimus octauus locus, huius capitis ſecundus, ab ideis, habet hoc axioma: Definitio debet ideæ conuenire. Hoc loco vti non poſſumus, niſi aduerſus eos qui ponunt ideas. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *quoniam in nonnullis*, oſtendit huic præcepto locum eſſe poſſe aduerſus ponentes ideas: quia interdum ita rem definiunt, vt definitio non conueniat ideæ. Tertiò cùm ait, *veluti[ſi quis,]* declarat, quænam ſint illæ definitiones, quę non conueniunt ideis: & oſtendit tales eſſe eas, in quibus ponitur aliqua ex his differentiis, id eſt, mortale, vel effectiuum, vel patibile. nam hæc non conueniunt ideis.

3 *Præterea in ys.* Vigeſimus nonus locus, huius capitis tertius, ab homonymia, diuiditur in quinque partes. In prima cõtinetur hoc axioma: Quorum vna eſt definitio, ea ſunt ſynonyma, non homonyma. vel, Homonyma non continentur vna communi definitione. Hinc vulgò dicitur, homonyma priùs eſſe diſtinguenda, quàm definiantur. Ex hoc igitur loco refellitur definitio vocabuli homonymi, quę eſt omnibus ſignificatis communis. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *nam ea quorum*, confirmat hoc præceptum à definitione ſynonymorum.

4 *Hoc vitio laborat.* Tertiò illuſtrat hunc locum exẽplo, de cuius exempli veritate diſputare non eſt huius loci, ſed pertinet ad phyſicum. Ariſtoteles enim ſæpe vtitur exemplis fictis.

5 *Accidit igitur.* Quartò docet hoc vitium duobus modis committi, ſeu duabus de cauſis. quandoque enim affert aliquis definitionem communem rebus homonymis, propter ignorantiam homonymiæ, quia putat eſſe ſynonymas. quandoque verò intelligit aliquis homonymiam, & vult vnam ex rebus homonymis definire, ſed nõ animaduertit, definitionem etiam aliis conuenire.

6 *Quia verò quadam.* Secunda pars huius loci continet duo præcepta reſpiciẽtia ad definitionem, quæ non conuenit omnibus ſignificatis ſub nomine definito comprehenſis. Hîc Ariſtoteles primò dat præceptum opponenti, vt accipiat vocabulum definitũ pro ſynonymo, & inde impugnet definitionem, quia non conuenit omnibus definiti ſpeciebus. Secundò cùm ait, *at is qui reſpondet*, dat reſpondenti præceptũ contrariũ, vt nimirum dicat vocabulum definitũ eſſe ſynonymum, illúdque diſtinguat, ac dicat ſe, cùm definiuit, accepiſſe in ea ſignificatione, in qua definitio conuenit omni definito. vtputà ſi canem definiuit animal quadrupes aptũ ad latrandũ, dicat canẽ eſſe vocabulum homonymũ; interdum

ſignificare ſpeciem animalis terreſtrem, interdũ piſcem, interdum ſydus; ſe verò accepiſſe in prima ſignificatione.

7 *Quoniam autem.* Tertia pars continet hoc præceptum, vt is, qui vult definitionẽ impugnare, priuſquàm argumẽta ſua proferat, reſpondentẽ interroget, vtrùm definitum ſit homonymũ, an ſynonymũ: quia faciliùs poterit, quòd volet, à reſpondẽte initiò extorquere, quàm poſt prolata argumenta: vtpote cùm reſpondens ab initio non intelligat exitum interrogationis. i. vtro modo reſpondens ſit daturus copiam argumentorũ aduerſario: ſed poſtquàm audiuerit argumenta, tergiuerſabitur, ne victus videatur. vtputà ſi opponẽs probauerit definitionem non conuenire omni definito, reſpondens dicet definitum eſſe homonymum, quia ſi fateretur eſſe ſynonymum, victus eſſet: argumento autem nondum audito facilè conceſſiſſet eſſe ſynonymum, deinde argumento prolato non haberet, quod reſponderet. Deinde ait Philoſophus, *Quod ſi* [*inter.*] Quarta pars inſtruit opponentem, & dat ei locum impugnandæ definitionis, ſi ab initio non fuerit expreſſè dictum, vtrùm definitum ſit ſynonymum, an homonymnm: Finge enim opponentem ſtatim argumentũ ſuum propoſuiſſe, ac definitionem ex eo impugnaſſe, quòd non conuenit omnibus ſub definito contentis, ideóque reſpondentem dicere definitum eſſe homonymum, & ſecludendum eſſe id cui definitio non conuenit. vtputà ſit animal rationale definitũ, viuens ſenſu & ratione præditum, morti obnoxium. Opponens obiecit, quòd hæc definitio nõ conuenit Deo, reſpondens ait animal rationale homonymus dici de Deo & homine: proinde ſe accepiſſe animal rationale pro homine, non pro Deo. Quid ergo faciet opponens, vt probet definitum eſſe ſynonymum: atque ita primum ſuum argumentum confirmet? Ariſtoteles monet, vt reſpiciat ad definitionem huius, cui non conuenit definitio, reſpondentis, veluti ad definitionem Dei, cui non conuenit definitio animalis rationalis data in theſi: opponens igitur diſpiciat, an per hãc definitionem probetur Deũ & hominem eſſe ſynonyma. i. an ſit definitio aliqua, quę ita attribuatur Deo, & ſimul etiam ſynonymus attribuatur homini. nam per hanc definitionem probabit hæc eſſe ſynonyma. Et ſi reſpondens pergat eſſe moroſus, & neget Deum & hominẽ eſſe ſynonyma reſpectu ſuæ definitionis, quamuis ſint ſynonyma reſpectu alterius definitionis ab opponente allatæ: hæc enim reſponſio non inepta videtur, cum eadem reſpectu diuerſorum poſſint eſſe ſynonyma, & homonyma: vt canis quadrupes, & canis piſcis ſynonymus dicũtur corpora viuẽtia ſenſu prædita, ſed homonymus vocantur canes) tunc opponens ducet reſpondentem ad abſurditatem, quòd eadem res habet duas diuerſas definitiones. certum eſt enim, has definitiones eſſe diuerſas: eam quæ eſt poſita in theſi, & eam quam opponens attulit: (alioqui dici non poſſet, Deum & hominem reſpectu vnius definitionis eſſe homonyma, & reſpectu alterius eſſe ſynonyma) atque hæ ambæ definitiones conueniunt homini: duę igitur definitiones homini competent.

8 *Rurſus ſi quis.* Quinta pars eiuſdẽ loci inſtruit opponentem, vt adimat reſpondenti effugium quoddam. Finge vocabulum definitum eſſe homonymum, vt canẽ: definitionem autem non conuenire omnibus ſignificatis, putà quia definitio eſt animal quadrupes aptũ ad latrandum: Contra hanc definitionem opponens argumẽtatus eſt obſeruans pręceptum datum in 6. partic. id eſt, accepit canem pro ſynonymo; & obiecit quòd hæc definitio non cõuenit omni cani, quia non conuenit piſci: praua igitur eſt, cùm non reciprocetur cũ ſuo definito. Iam finge reſpondentem non confugere ad homonymiam vocabuli canis, (nam de ea reſponſione ſuperius dictũ fuit) ſed negare piſcem eſſe appellandũ canem, quia definitio canis ei non conuenit, ergo nec definitum tribui debet. Quid replicabit opponens contra hanc reſponſionem? Vtetur eo loco, quòd ſequendum eſt, vt multi: ſentiendum, vt pauci, qui traditus fuit lib. 2. cap. 2. partic. vltima. Nam quia omnes etiam piſcem quendam appellant canem: peccauit reſpondens, ſi hoc vocabulo eſt vſus contra communẽ vſum.

IN CAP. XI. DE VERBORVM CONIVNCTORUM DEFINITIONE.

HOc capite traduntur loci pertinentes ad definitiones earum rerũ, quę pluribus vocabulis ſignificantur: veluti ſiquis definiat numerũ parem, aut capitis deminùtionem, aut cetera eiuſmodi.

9 *Sin autem,* Trigeſimus locus, huius capitis primus, à detractione, continet hoc axioma: Sublata definitionis parte, quæ accõmodatur ſeu reſpõdet parti rei definitę: reliqua pars definitionis debet accommodari

dari reliquę parti definiti: alioqui nō eſt bona definitio. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò ibi, *ſi enim ſecus*, adiungit axioma. Tertiò ibi, *vt ſi [quis] lineā*, illuſtrat hunc locum exemplo.

2 *Præterea [videndum.]* Trigeſimus primus locus, huius capitis ſecundus, à commutatione nominū, continet hoc axioma: Definitio ἰσόκωλος, æquimembris. i. quę totidem membris conſtat, quot definitum, praua eſt. Talis eſt definitio Caii Iuriſconſulti in l. 2. D. de capite minutis, cùm ait, *capitis diminutio eſt ſtatus permutatio*, æquè enim ſunt duo membra in definitione, vt in definito: proinde non eſt definitio, ſed nominum cōmutatio? quia pro capite dicitur ſtatus, & pro deminutione dicitur permutatio. Primò Ariſtoteles ponit præceptū. Deinde cùm ait, *totidem membris conſtare*, explicat, quid ſit definitio ἰσόκωλος. Tertiò cùm ait, *neceſſe [eſt] enim*, confirmat hunc locum ex natura definitionis. Vt enim dicitur lib. 1. Phyſ. cap. 2. definitio eſt vnum quiddam totum & cōfuſum, definitio verò id diuidit in ſingulas partes. Sicut igitur quando res diuiditur, plura ſunt membra diuidentia, quàm id quod diuiditur: ita etiam plures debent eſſe partes in definitione, quàm in definito.

3 *Præterea grauius.* Poſtquàm refutauit Ariſtoteles definitionem æquimembrem, tamquam abſurdā: nunc oſtēdit augeri vitium huiuſmodi definitionis, ſi non ſolùm ſit ſimplex cōmutatio nominum, ſed etiam pro nominibus apertioribus ſumantur obſcuriora. nam definitio cùm debeat explicare definitum, debet eſſe notior. Huius vitii exēplum eſt in contextu. Ceterùm hoc vitio non laborat ea Caii definitio. longè enim notiora ſunt hæc vocabula, *ſtatus permutatio*, quàm *capitis deminutio*. Itaque defendi poteſt, non vt definitio, ſed vt expoſitio per notiora vocabula.

4 *Videndum eſt etiam.* Oſtendit vitium dictæ definitionis adhuc magis augeri, ſi nomina cōmutentur in alia nomina non idem ſignificātia. tunc enim aut definiens abutitur vocabulis in ſignificatione nō recepta, aut falsò definit. Exemplum eſt in contextu.

5 *Præterea [videndum.]* Opponit etiam huiuſcemodi definitionibus quæ per commutationem nominū fiunt, quòd hæc cōmutatio debet potiùs fieri differētię, quàm generis. i. ſi definiēs rem (exempli gratiâ) duobus vocabulis ſignificatam, vnū ex illis vocabulis in definitione retineat, alterum verò mutet: tunc debet potiùs mutare nomen differentiæ, quàm nomē generis. vel uti debet potius dicere, capitis deminutio eſt ſtatus deminutio; quàm, capitis deminutio eſt capitis permutatio. Hunc locum Ariſtot. ex eo probat: quia quod eſt minùs notū, magis debet explicari: atqui differentia eſt ignotior genere: ergo potiùs explicari debet, quàm genus: quod fiet, ſi mutetur nomen differentiæ, non nomen generis.

6 *An hæc.* Nam defendit theſim aduerſus obiectioné vltimo loco propoſitā: & refutat quod dixit, potius mutari nomé differentiæ, quàm generis. quamuis enim genus ſit notius differentiâ, tamen fieri poteſt, vt nomen generis ſit obſcurius, quàm nomen differentię. quapropter illud vocabulum eſt potiùs mutandū quod eſt obſcurius. nam ea ſententia, quòd genus eſt notius differentiâ, nō eſt intelligēda de vocabulis, ſed de rebus ipſis. Deinde cùm ait, *ſi verò non nomen*, docet, quando ſi potius mutanda differentia, quàm genus. quamuis enim cōmutatio nominū non probetur: tamen probanda eſt mutatio nominis in oratione; id eſt, ſi loco nominis ponatur eius definitio: tunc enim reſpicimus potiùs ad res ipſas, quàm ad vocabula: quādoquidem definitio explicat quid res ſit, nō vim vocabulorum. Quoniam igitur differentia eſt ignotior genere; idcirco potiùs eſt definienda, quàm genus. In ſumma, ſi vis explicare nomen per aliud nomen: ad id reſpicias, vt potiſſimùm mutes nomē obſcurius: ſiue ſit nomen generis, ſiue differentiæ. Quòd ſi velis pro nomine afferre definitionem, debes potiùs afferre definitionem differentiæ, quàm generis.

IN CAP. XII. QVO EXPLICANTVR VARII LOCI.

1 SI *verò differentia.* Hæc particula cohæret capiti præcedenti, & ei debet adiungi. cùm enim definitum conſtat duobus vocabulis, veluti capitis deminutio, quorum vnum habet rationé generis, alterum differentiæ: dixit Ariſtoteles eſſe potiùs retinendum nomen generis, & afferendam definitionem differentiæ, quàm è cōtrario retinendum nomen differentiæ, & afferendam definitionem generis. nunc igitur docet cauendum eſſe, ne ea definitio differentię ſit communis multis rebus, nec reciprocetur cum differentia definita. niſi enim cautè agamus, facilè in hoc vitium incidemus: quia tota definitio ſimul ſumpta reciprocabitur cū definito ſimul ſum-

pto:dempto tamen eodem generis nomine tam ex definitione quàm ex definito, reliqua definitio non reciprocabitur cum reliqua parte definiti,atque ita peccabitur contra locum trigeſimum. Hîc primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait,*vt cùm imparem*,illud præceptum declarat exemplo perſpicuo.

2 *Rurſus ſi id.* Trigeſimus ſecundus locus,huius capitis primus, ſumitur ab eo quod eſt,vel non eſt. Axioma ita concipitur: Quod eſt, malè definitur per id quod non eſt. Primò Ariſtoteles ponit præceptum.Secundò ibi,*vt ſi album*, adiungit exemplum.

3 *Prateręa quicunque.* Trigeſimus tertius locus,huius capitis ſecundus,ſumitur à latitudine obiecti, ad quod res definita refertur.Primò Ariſtoteles ponit axioma: Definitio, in qua non ponitur proprium obiectum rei definitæ, ſed aliquid magis generale,praua eſt. Et declarans quomodo praua ſit,inquit eam eſſe vel in totum vel ſaltem ex parte falſam. Secundò cùm ait, *vt ſi quis dixerit*,declarat hoc axioma exemplo perſpicuo.

4 *Preterea ſi is qui.*Tertiò confirmat idem axioma: quia talis definitio non ſumitur ab obiecto per ſe, ſed per accidens: (eſt autem obiectum per ſe, vt medicinæ corpus ſanabile: per accidens autem, vt medicinæ ens, quia illud corpus ſanabile eſt ens)eſt igitur praua definitio,Probatur conſequentia per deductionem ad abſurditatem: quia ſi definiatur ex eo quod eſt per accidens, multæ erunt eiuſdem rei definitiones; quoniam eidem rei multa accidunt:veluti ſicut aduerſarius dicebat me dici nam eſſe ſcientiam entis,ita poſſet dici ſcientia albi, aut boni; quatenus ei quod ſanatur,accidit vt ſit album, aut bonum.

5 *Preterea fieri nequit.*Quartò confirmat idem axioma,ſeu(quod idem valet)impugnat eandem definitionem nouo argumento, quia talis definitio non reciprocatur cum definito, cùm non ei ſoli conueniat. non enim ſola medicina eſt ſcientia entis,ſed & aliæ ſunt entis ſcientiæ.

6 *Interdum verò.* Trigeſimus quartus locus,huius capitis tertius, à diſcrimine rei ſimpliciter conſideratę & rei perfectæ, continet hoc axioma: Definitio rei quatenus eſt res optima, non eſt definitio eius rei ſimpliciter conſideratæ. Primò Ariſtoteles proponit hunc locum, inquiens interdum eos qui definiunt, in hoc peccare. Secundò cùm ait, *talis autem*, eundem locũ illuſtrat duobus perſpicuis exemplis.

7 *Item[peccauit.]*Trigeſimus quintus locus,huius capitis quartus, ab eo quod eſt eligendum per ſe vel propter aliud, continet hoc axioma: Quod eſt per ſe eligendũ, malè definitur per actiuum, vel effectiuũ, vel aliud quidpiam,quod alterius cauſá eſt eligendum. Primò Ariſtot. ponit præceptum. Secundò cùm ait,*vt[ſi quis] dixerit*, addit exemplum.

8 *An nihil vetat.*Obiicit aduerſus dictũ axioma hanc ſolutionem,quòd idem eſt eligendum per ſe,& propter aliud, vt etiam perſpicuè docet lib 1. Ethic. cap. 5.Exẽpli gratiâ, prudentia eſt eligenda per ſe, quia eſt perfectio intellectus practici; nec minùs propter aliud,quia moderatur & regit actiones humanas,& virtutes morales.

9 *Sed nihilominùs.*Impugnat dictam ſolutionem:quia etiam ſi idem poſſit eſſe eligendum per ſe,& propter aliud;tamen debet definiri per id quod eſt præſtantius, vt dictum eſt ſuprà cap.5.par.3.debet ergo definiri,quatenus eſt eligendum per ſe, non quatenus propter aliud.

IN CAP. XIII. DE DEFINITIONE, IN QVA DICITVR ESſe hæc,vel ex his,vel hoc cum illo.

1 *Conſiderare etiam.*Proponit tres locos generales deinceps explicandos, ſeu tria definitionum genera impugnanda.

2 *Nam [ſi dixerit.]* Incipit explicare primũ ex dictis locis qui eſt ex ordine trigeſimus ſextus,ab eo quod dicitur eſſe hoc & illud. Axioma eſt:Definitio quæ ait definitum eſſe plura, vel eſſe hoc & illud praua eſt. Primò Ariſtoteles confirmat hoc axioma per deductionem ad abſurditatem: quia ſi talis definitio reciprocatur,continget vt ſumptis duobus ſubiectis,vtrique & neutri inſint duo illa quæ in definitione poſita ſunt.Secundò cùm ait,*vt ſi iuſtitiam*, eam conſequentiã declarat,& confirmat exemplo perſpicuo;in quo definitum eſt iuſtitia, definitio verò eſt temperantia & fortitudo.Dicit hanc definitionem eſſe malã; quia ponit definitũ.i.iuſtitiam eſſe plura.i. tẽperantiã & fortitudinem.Quòd ſi neges talé definitionem eſſe abſurdam, inde probat abſurdã eſſe:Sumit duos homines; quorũ primus eſt temperans,non fortis;ſecundus è contrario fortis,nõ temperans. & ducit ad hanc abſurditatem, quòd hi duo ſimul ſunt iuſti,& non ſunt iuſti: quod videtur abſurdũ. Nam ſi accipiantur ambo ſi-

mul,ſűt iuſti,quia in his ſimul acceptis eſt fortitudo & tẽperantia. ſed ſi accipiatur vterque per ſe,neuter eſt iuſtus,quia neuter habet fortitudinem & temperantiã,ſed alter ſolam fortitudinem, alter ſolam temperantiam.

3 *Quòd ſi hoc.* Expendens Ariſtot. argumentũ modo propoſitum, inquit aduerſarium.i.eum qui defendit theſim, poſſe negare id eſſe abſurdũ,ad quod eſt deductus. nõ eſt enim abſurdum duos aliquid habere,quod neuter per ſe habeat.veluti ſi quilibet habet dimidiatũ talẽtũ, neuter per ſe habet talentum,ſed vterque ſimul talentũ habet:ergo ſimiliter dici poteſt vtrumq; ſimul habere iuſtitiã, neutrũ verò per ſe eã habere. Quapropter Ariſtot. nouum argumentũ affert contra eam definitionẽ:& inquit inde conſequi aliud manifeſtè abſurdũ.i.duo contraria in iiſdẽ ſubiectis ineſſe. Ad probandam conſequentiã, retẽto eodẽ exemplo,in quo iuſtitia definitur fortitudo & tẽperantia,ſumit hoc principium per argumẽtũ à contrariis,quod habuimus ſuprà cap.9.part.4.iniuſtitiã eſſe ignauiam & intemperantiã.cõtrariorũ enim contrariæ ſűt definitiones.Hoc poſito,ſumit duos homines,quorũ vnus eſt fortis & intẽperans, alter verò ignauus & temperans: & conſiderat ambos ſimul,non vt part.præce. modò vtrumque ſimul,modò ſingulos ſeparatim.certum eſt, in his duobus ſimul acceptis ineſſe iuſtitiam,quia ineſt fortitudo & temperantia:itẽ ineſſe iniuſtitiã, quia ineſt ignauia & intẽperantia.ergo in iiſdẽ ſimul acceptis contraria ſimul inerunt.

4 *Et omnino quæcumque.* Præter duo ſuperiora argumenta monet Ariſtot. nos poſſe refutare eandem definitionem,ſeu cõfirmare idem axioma ex locis explicandis li. ſeq.quibus quęritur vtrùm ſit idẽ an diuerſum.Nam definitio & definitum, idẽ ſunt. Qui igitur rem definit eſſe hoc & hoc:cùm definitionem ex partibus ſumat(nam hoc & hoc,ſunt partes cõſtituentes rẽ definitã) certè aſſerit totũ & partes,ex quibus cõponitur,idem eſſe.Si igitur probemus totũ & partes non eſſe idem: probatũ erit,eam definitionem eſſe prauam,quæ dicit,definitũ eſſe hoc & hoc,putà iuſtitiam eſſe fortitudinem & temperantiã, vel domum eſſe tectum & parietes.

5 *Maximè autem.* Docet, in quibus rebus cõmodiſſimè poſſimus hoc loco vti:& inquit hunc locũ eſſe aptiſſimum ad impugnandas definitiones earũ rerum, in quibus partiũ compoſitio manifeſta eſt. Quod declarat exemplo ædificij.nobis enim patet, quomodo ædes ſint cõpoſitæ: & deſtructã illã cõpoſitionis formã cõſtat non eſſe ampliùs ędes.nã ſi colloces lapides,ligna & tegulas in vno cumulo, aut ſi tectum ſolo imponas,& ſupra tectũ parietes extruas,atq;hoc fortaſſe nõ decenti ordine: certe nõ erit domus. Vnde apparet(exempli gratiã) domũ nõ eſſe tectũ & parietes:alioqui quocumque modo ea eſſent collocata, diceretur domus.

6 *Quòd ſi rem.* Trigeſimus ſeptimus locus,huius capitis ſecundus,ab eo quod dicitur ex multis cõſtare,continet hoc axioma: Definitio, quæ ait definitũ ex multis conſtare,praua eſt. Hoc axioma non eſt generaliter verum, ſed limitatur & coanguſtatur certis conditionibus, quarum ſi vna adſit, talis definitio praua erit. Prima conditio eſt,Si ex his quæ ponuntur in definitione,nõ fiat vnum: quia ſi definitio vera eſt,oportet ex his fieri vnũ, nempe definitum. Primò Ariſtoteles ponit pręceptum. Secũdò cũ ait,*quædam enim*,affert rationem præcepti,& eam declarat exemplo.

7 *Deinde an naturâ.* Secunda conditio eſt,Si definitum ſit in primo ſubiecto, partes autem illę,quæ ſunt in definitione poſitæ,non ſint in vno primo ſubiecto,ſed in diuerſis.tunc enim definitio praua eſt:quia vbi eſt totum.i.definitum, non erunt eius partes in definitione poſitæ. Exempli gratiã,iuſtitia eſt in vno primo ſubiecto,quoniam eſt vna virtus:fortitudo autem & tẽperantia non ſunt in vno primo ſubiecto; quia fortitudo eſt in facultate iraſcibili,tẽperantia verò in concupiſcibili. ergo hæc duo non poſſunt coniungi ad efficiendam vnam virtutem. Notandum eſt, Ariſtotelem non loqui de quocumque ſubiecto; ſed tantùm de primo ſubiecto. nam ſi ſumas hominem, vel animam:reperies tam iuſtitiam, quàm fortitudinem & temperantiam eſſe in eodem ſubiecto:ſed hæc nõ ſunt ſubiecta prima.

8 *Si verò & partes.* Tertia conditio eſt, Si partes.i.quæ ponuntur in definitione, ſunt quidem in vno primo ſubiecto, non tamen in eodem, in quo eſt totum,id eſt, definitum.vt ſi quis definiat prudentiã eſſe temperantiã & liberalitatẽ.nã prudentia eſt in intellectu,tẽperantia verò & liberalitas in appetitu.i.in facultate cõcupiſcibili.

9 *Rurſus an ſimul.* Quarta conditio eſt, Si vnà cum toto.i.cum definito partes intereant,id eſt,ſi ſublato toto tollantur neceſſariò omnes & ſingulæ partes in definitione poſitæ. tunc quoque praua eſt definitio:quia ſublatis quidem partibus tollitur totum. non tamen ſublato toto tolluntur partes: ſicuti fieri poteſt vt non ſint

ædes,& ſit paries.

10 *Vel an totum.* Quinta conditio eſt, Si totum vel eſt bonum, vel eſt malum; partes autem neutrum ſunt, id eſt, nec bonæ, nec malæ: aut e contrario partes ſunt bonæ, vel ſunt malæ, & totum eſt neutrũ: Memineris totum appellari ipſum definitum, partes autem dici, quæ ponuntur in definitione. Hæc igitur conditio eſt quadripertita. Aut enim totum eſt bonum, partes autem nec bonæ nec malæ, aut totum eſt malum, partes autem nec bonæ nec malæ: aut totum eſt neutrum, & partes bonæ: aut totum eſt neutrum, & partes malæ.

11 *Vel an alterum.* Sexta conditio eſt, Si altera pars ſit bona, altera mala, ita vt magis illa ſit bona, quàm hæc mala, totũ autem non ſit magis bonum quàm malum. Primò Ariſtoteles ponit hanc cõditionem. Deinde cùm ait, *vt ſi impudentia*, adiungit exemplum. Similiter & è contrario dici poſſet, Si magis vna pars eſt mala, quàm altera bona, opus eſſe vt totum magis ſit malum, quàm bonum: ita vt hæc ſexta conditio ſit bipertita.

12 *An hoc non eſt.* Refellit conditiones, quintam & ſextam, obiiciens exempla, in quibus alia eſt ratio partium, alia totius: quoniam aliqua ſunt per ſe bona, &, cùm miſcentur, euadunt mala: vel ſunt per ſe mala, &, cùm miſcentur, euadunt bona: vt videre eſt in pharmacis.

13 *Rurſus* [*videndum.*] Septima conditio eſt, Si altera pars ſit melior, quàm altera, totum autem non ſit melius parte deteriore, nec deterius parte meliore. id enim eſſe deberet. veluti ſi electrum ſit ex auro & argento: certè eſt melius argento, & deterius auro.

14 *An ne hoc quidem.* Limitat ſeptimũ axioma, vt obtineat tantùm in bonis, vel malis per ſe. nam in ceteris poſſunt afferri eædem obiectiones, quæ ſunt allatæ in partic. 12. Cùm enim pharmaca, & ea ex quib⁹ conſtant, non ſint bona per ſe, non eſt neceſſe, vt pharmacum mixtum ex duabus rebus ſit deteriore melius, & meliore deterius. Itaque ſeptimum axioma limitandum eſt eodem modo, quo in part. 12. limitauimus quintum & ſextum.

15 *Præterea* [*videndum.*] Octaua conditio eſt, Si totum ſit cum altera parte ſynonymum. Non debere enim eſſe ſynonymũ, Ariſtoteles oſtẽdit exemplo ſyllabarũ, quæ conſtant ex literis, nec ſunt ſynonymæ cũ literis: Si igitur ſynonymum ponatur in definitione tamquam pars definiti, definitio praua erit.

16 *Præterea an non expoſuerit.* Nona cõditio eſt, Si in definitione ſimpliciter dictũ ſit rẽ ex his eſſe cõpoſitã, nec expoſitũ fuerit quomodo ex his cõpoſita ſit. eſt enim talis definitio imperfecta. vt declaret Ariſtot. exemplo ædium: quia non quocũque modo partes componantur, fient ædes, vt & antea diximus.

17 *Sin autem eſſe.* Trigeſimus octauus locus, huius capitis tertius, ſumitur ab eo quod dicitur eſſe hoc cũ illo. Axioma eſt: Definitio, quæ ponit definitũ eſſe hoc cũ illo, praua eſt. Huius loci expoſitio eſt quadripertita, ideóque cõtinetur quatuor particulis, quas ordine declarabo. In hac part. confirmat Ariſtot. hunc locũ, & hoc axioma, ex locis præcedentibus. nam ſi aduerſarius neget huiuſmodi definitiones prauas eſſe, poterimus cõtra eum ſic argumentari: Hæc oratio, *Eſt hoc cum illo*, aut ſignificat: eſt hoc & illud: aut hoc ex illis, vt Ariſtoteles exemplo declarat: Vtramuis autem interpretationem aduerſarius accipiat, loci præcedẽtes ſuppeditabũt nobis argumenta. nam ſi dicat eſſe hoc & hoc: pertinet ad locũ trigeſimum. Si verò dicat eſſe hoc ex illis, ſpectat ad locũ trigeſimum ſeptimũ.

18 *Præterea diſtinguendum.* Nouo argumento confirmat idẽ axioma, ſiue eundem locũ trigeſimũ octauũ. i. opponentem inſtruit, quomodo argumentari debeat contra reſpondentẽ, qui negat eam definitionẽ eſſe prauam, in qua dicitur eſſe hoc cũ illo. Iubet ergo Philoſophus nos vti inductione. propoſitis. n. omnibus modis, quibus dici poteſt aliquid eſſe cũ altero, oſtendemus nullũ modũ conuenire. nam ſi hoc poſſimus oſtẽdere, definitio refutata erit. Primò Ariſtot. ponit hoc præceptum, vt videamus, an poſſimus hoc probare: non ſemper enim poſſumus, ſed pro ſubiecta materia modò poſſumus, modò non poſſumus. Secundò hoc præceptũ exemplis declarat. cùm ait, *vt putà ſi dicatur.*

19 *Quod ſi diſtinctione.* Hæc particula præcedenti cohæret. nã in præce. nos monuit, vt videamus, an poſſimus probare rẽ nullo modo eſſe hoc cũ illo: nũc verò docet, quo modo poſſimus argumentari, ſi percurrentes omnes modos, quibus dicitur aliquid eſſe cũ altero, deprehendamus hunc modũ theſi conuenire, quod vtrumque ſimul eſt eodẽ tempore: ſicuti dicitur Socrates eſſe cũ Platone, quia vterque eodẽ tẽpore eſt in eodẽ cubiculo. Monet igitur, vt videamus, an ambæ partes non ad idẽ referantur, ſed ad duo diuerſa: aut referantur quidem ad idem, quod tamẽ nõ cõueniat definito. Ita

hoc

hoc præceptũ eſt bipertitum. Primò Ariſtot.ponit prioré partem præcepti. Secundò cùm ait, *vt ſi[quis] fortitudinem*, declarat eam partẽ exemplo. Tertiò cùm ait, *Præterea[non eſt fortis,]*adiungit alterã præcepti partẽ,ſimúlq; eã exemplo declarat. Quartò cùm ait,*Neque enim*,affert rationẽ vtriuſque præcepti.i.vtriuſque partis.

20 *Nonnulla verò*.Oſtendit quãdoq; cõtingerè vt nullus modus, quo dicitur eſſe hoc cũ illo,definitioni in theſi poſitæ cõueniat:vnde apparet theſim eſſe falſam.Primò hanc ſentẽtiam proponit. Deinde cùm ait,*veluti ira*,eam declarat exemplo.

IN CAP. XIV. DE RELIQVIS LOCIS.

1 RVrſus ſi totum.Trigeſimus nonus locus,huius capitis primus, à cõpoſitione,cõtinet hoc axioma: Definitio quæ ait totũ eſſecompoſitionẽ partiũ,praua eſt. Primò Ariſt. impugnat huiuſcemodi definitionẽ ſeu cõfirmat dictũ axioma, ex eo quòd omiſſus eſt mod' cõpoſitionis: quia nõ ſufficit dicerẽ totum eſſe cõpoſitionem partium:vt domum eſſe compoſitionẽ lignorũ & lapidum:quandoquidẽ non quocumque modo partes cõpoſitæ faciunt totum,vt dictum fuit cap.præc. part.16.Hoc igitur argumentũ tum demũ obtinet,cùm hic modus eſt prætermiſſus. Secundò cùm ait,*vt ſi[quis] carnem*, adiungit exemplum. Tertiò cùm ait,*quamquàm neutrum*,oſtendit definitiones illas in præcedenti membro poſitas non tantùm poſſe impugnari ex eo quòd nõ eſt expoſitus modus compoſitionis,ſed etiam ex eo quòd cõpoſitio nõ rectè attribuitur cõpoſito.nam res compoſita non eſt compoſitio, ſed eſt id quod per compoſitionem componitur. Quartò cum ait, *Præterea ſi æquè*, oſtendit,quod modò dictũ eſt de quibuſdam definitionibus, generaliter dici poſſe de omnibus: atque ita generaliter confirmat hoc axioma, quòd definitio, quæ ponit totũ eſſe cõpoſitionẽ partium,praua eſt,ſiue prætermittat, ſiue explicet modum compoſitionis.

2 *Præterea ſi naturâ*. Quadrageſimus locus,huius capitis ſecundus, à receptione contrariorũ, continet hoc axioma:Subiectum quod ſuſcipit duo cõtraria, male definitur per vnum ex illis contrariis.Primò Ariſt.ponit hunc locum.Secundò cùm ait, *aliàquin accidet*,eum confirmat perdeductionẽ ad abſurditatẽ:quia ſi poteſt ſubiectum definiri per vnũ ex adiunctis contrariis, æquè poterit definiri etiã per alterũ: atq; ita plures erunt eiuſdem rei definitiones. Tertiò cùm ait,*Talis autem*, illuſtrat hunc locum exemplo.

3 *Quòd ſi cui*.Quadrageſim' primus locus, huius capitis tertius, ſumitur à parte definitionis ad totã definitionẽ. Primò Ariſt. præcipit,vt,ſi nõ ſuppetãt nobis argumenta cõtra totã definitionẽ, argumentemur cõtra aliquã eius partẽ, putà contra genus ex locis generis.Secundò cùm ait, *euersâ enim*,hoc præceptũ confirmat ex eo, quòd valet cõſequentia à parte ad totũ:atque ita proponit huius loci axioma,nẽpe, Euersâ parte definitionis,euertitur tota definitio.

4 *Et quæcumque*. Quadrageſimus ſecũdus locus,huius capitis quartus,nullum habet axioma:ſed tantùm præceptũ, vt, ſi definitio ſitobſcura,adeo vt propter eius obſcuritatẽ nõ poſſimus facile inuenire argumẽta,eã reformemus,atq; interpretemur, atque adeo corrigamus quãtùm ad hoc vt tollamus obſcuritatẽ,quæ eſt vitiũ definitionis,vt expoſitũ fuit cap. 2. Primò Ariſtot. ponit hoc præceptũ.Secũdò cùm ait,*neceſſe [eſt]enim*,occupat obiectionẽ quandam. Poſſet enim aliquis obiicere,quòd reſpondẽs nolet accipere noſtrã interpretationẽ, ſeu reformationẽ;proinde fruſtra argumẽtabimur cõtra definitionem ita reformatã. Reſpondet Ariſtot. cogi aduerſariũ vel accipere noſtrã interpretationẽ,vel aliã afferre.ita ſiue noſtrã accipiat, ſiue aliã afferat, id cõſequemur,quod volumus.i. vt definitio reddatur perſpicua, adeo vt de ea poſſit diſputari,& cõtra eã argumenta afferri.

5 *Præterea quemadmodum*. Quadrageſim' tertius locus,huius capitis quintus,ab alia definitione ſumptus,duabus partibus conſtat.Prima cõtinet hoc axioma: Eiuſdẽ rei nõ ſunt plures definitiones. Hinc allatã & probatã nouã definitione, euertimus definitionẽ aduerſarij.nam alioqui eſſent duæ definitiones eiuſdẽ rei. Poteſt etiã axioma ita concipi.Si alia eſt rei definitio:hæc quæ in theſi poſita eſt,non eſt eiuſdẽ rei definitio.Hunc locũ Ariſtot.confirmat exemplo legũ: quia ſicut in concionibus nouã lege prolatã quę videtur melior, antiqua abrogatur,ita etiã in diſputationibus nouã definitione allatã quæ videtur melior,neceſſe eſt priorem tolli.

6 *Ad omnes autem*. Secunda pars loci quadrageſimi quarti continet tantùm pręceptũ ſine vllo axiomate. Præceptũ eſt,vt, antequàm accedamus ad diſputandũ contra aliquã definitionẽ,habeamus veram aliquã eius rei definitionem. In primis igitur definitionem inquiramus, vel ab aliquo auctore rectè traditam accipiamus: deindè ad hãc quaſi normã ſiue exemplar, expẽdamus definitionẽ in theſi propoſitã

cùm enim ſupponamus noſtrã definitionẽ eſſe bonam & perfectam: ſi qua in re altera definitio à noſtra diſcrepabit, ſine dubio praua erit.

7 [*De iis*]*igitur*. Breui epilogo concludit hunc locum.

IVLII PACII A BERIGA IN LIBRVM VII. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

DE QVÆSTIONE VTRVM SIT IDEM AN diuerſum.

TRACTATVS I.

EXpositis locis, quibus definitiones reprobantur, conſequenter exponit locos pertinentes ad quæſtionem vtrùm ſit idem an diuerſum. nam hęc quæſtio refertur ad problema definitionis, vt expoſitum fuit lib.1.cap.5.part.4. Et quoniam hi loci valent ad euertendam, non ad confirmandam definitionem, vt 2.cap. explicabitur; idcirco hi loci proponuntur ante locos, quibus definitio confirmatur, qui traduntur cap.3.

1 *Vtrùm autem*. Proponit quærendos locos pertinétes ad quæſtionem vtrùm ſit idem an diuerſum. Et quia idem accipitur multis modis, qui fuerunt expoſiti lib. 1.cap.7. idcirco ait Ariſtoteles ſe in præſentia loqui de eodem in ſignificatione maxíme própria, videlicèt cùm eſt idem numero.

2 *Conſiderare autem*. Primus locus ſumitur à caſibus & coniugatis: ſecundus ab oppoſitis. qui duo loci coniunguntur in hac particula. Vt intelligatur & perſpicuũ fiat axioma ſumptum à coniugatis, conſtituendi ſunt quatuor termini: ita vt primus & ſecundus ſint inter ſe coniugati, vt iuſtitia & iuſtè, item tertius & quartus ſint inter ſe cóiugati, vt fortitudo & fortiter. His poſitis, axioma eſt: Si primum & tertium ſunt eadem, etiam ſecundũ & quartum eadẽ erunt. Axioma autem oppoſitorum hoc eſt: Si duo termini idem ſunt, etiam duo his oppoſiti idem erunt. Poſſumus etiam hoc axioma explicare eodem modo, quo axioma à coniugatis, id eſt, acceptis quatuor terminis, quorum tertius opponatur primo, & quartus ſecundo, tunc axioma ita concipere: Si primum & ſecundum ſunt idem, etiam tertium & quartum erunt idem. Quod ad ſeriem contextus attinet, Primò Ariſtoteles ponit commune præceptum de vtroque loco. Secundò cùm ait, *nam ſi iuſtitia*, dat exemplum loci à coniugatis. Tertiò cùm ait, *ſimilis ratio*, tranſit ad locum ab oppoſitis. Quartò cùm ait, *nam ſi hæc*, ponit axioma loci ab oppoſitis, quod ait obtinere in quocumque genere oppoſitorum, id eſt, ſiue ſint contraria, ſiue alio modo oppoſita. Quintò cum ait, *nihil enim intereſt*, ſoluit tacitam dubitationem. Vereri enim aliquis poterat, ne fortè peccaret argumentando ab oppoſitis. ideo deſiderare poſſet diligentiorem huius loci expoſitionem. vt videlicet cùm ſint duo ſibi inuicem oppoſita, Ariſtoteles explicaret ab vtro oppoſito ſit argumentandum. Reſpondet Ariſtoteles, in hoc nullum eſſe periculum, quia ſemper eadem eſt ratio, & quantum ad hoc ſemper erit bonum argumentum.

3 *Rurſus ex iis*. Tertius locus eſt quadripertitus. ſumitur enim ab efficientibus & interimentibus, & ortu atque interitu. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cum ait, *quæcumque enim*, adiungit axioma quadripertitum, népe, Quæ ſunt ſimpliciter eadem, (id eſt, numero eadem) eorum ſunt iidem ortus, & iidé interitus, & eadem efficientia, & eadem interimétia.

4 *Conſiderare etiam*. Quartus locus ab attributo in gradu ſuperlatiuo, continet hoc axioma: Ea quibus idem ſuperlatiuum attribuitur, ſunt idem. Primò Ariſtoteles ponit præceptum. Secundò cùm ait, *Quemadmodum Xenocrates*, adiungit exemplum

plum ſumptum ex Xenocrate. Tertiò cùm ait, *Similiter contingit*, eandem inquit eſſe rationem aliarum rerum ſimilium.

5 *Oportet autem.* Limitat quartum locum. excipit enim ea, quorum vnum ſub altero continetur. quod declarat, & cõfirmat exemplo. Recte enim dices Peloponeſios eſſe fortiſſimos Græcorum, item Lacedæmonios eſſe fortiſſimos Græcorum: quia Lacedæmonij non ſunt diuerſi à Peloponeſiis, ſed in iis continẽtur, quaſi pars in toto. Itaque ſi Peloponneſij ſunt Græcorũ fortiſſimi, & Lacedæmonij ſunt Peloponneſiũ fortiſſimi, certe Lacedæmonij ſunt etiam Græcorum fortiſſimi. Deinde cùm ait, *Proinde ne Xenocrates*, refutat exemplum datum in præced. partic. & oſtẽdit hoc loco abuſum eſſe Xenocratẽ, dũ ita eſt argumẽtatus: Vita proba eſt maxime expetenda; item vita beata eſt maxime expetenda: ergò vita proba & vita beata idem ſunt. Ait Ariſtoteles non valere hanc conſequentiam: quia vita beata continetur ſub vita proba. etenim (ex Ariſtotelis ſententiâ, quæ habetur lib. 1. Ethic.) omnis vir beatus eſt probus, ſed non contra omnis probus eſt beatus. nam Ariſtoteles inter beatum & miſerum ponit medium: ac tantùm tribuit probitati, vt impediat quo minùs ſit miſer: propterea quòd ſolos improbos Ariſtoteles cẽſet eſſe miſeros. Itaque vita proba ſecundum Ariſtotelem diuiditur in vitam beatam, & vitam nec beatam nec miſeram.

6 *Item conſiderare.* Quintus locus ſumitur à collatione rerũ propoſitarum cum alia re. Duobus propoſitis primo & ſecundo, de quibus quæritur an ſint idem, axioma ita concipitur; Si primum eſt idem cũ tertio, ſecundum autem non eſt idem cum tertio: certè primum & ſecundum non ſũt idem.

7 *Præterea conſiderare.* Sextus locus, ſumptus à ſubiectis, & adiunctis ſiue accidentibus, continet duo axiomata: quorum alterum ſumitur à ſubiectis, alterum ab accidentibus. Primum axioma eſt: Quæ non recipiũt eadem accidentia, non ſunt idem. Alterum axioma eſt: Quæ non accidunt eidem ſubiecto, non ſunt idẽ. Primò Ariſtoteles ponit commune pręceptũ. Secundò cùm ait, *nam quæ alteri*, id pręceptũ cõfirmat: quia ſi duo ſint idem; ea quæ vni accidunt, neceſſariò etiam alteri accidunt. Item ſi duo ſint idem, & horum vnum alicui accidat; etiam alterũ debet eidem accidere. Tertiò cùm ait, *Si quid autem*, innuit axiomata, quæ antea tradidi.

8 *Videre etiam.* Septimus locus, à categoria, continet hoc axioma: Quæ ſunt in diuerſis categoriis non ſunt idem.

9 *Rurſus an genus.* Octauus locus, ſumptus à genere habet hoc axioma: Quæ genere differunt, non ſunt idem.

10 *Vel an idem.* Nonus locus, à differentiis, habet hoc axioma: Quæ non cõſtituuntur iiſdem differentiis non ſunt idem.

11 *Præterea ex eo.* Decimus locus, ab eo quod eſt magis, cõtinet duo axiomata: quorum primum eſt: Si alterũ intenditur, alterum intendi non poteſt: non ſunt idem. Secundum axioma eſt: Quę non ſimul intenduntur, non ſunt idem. Primò Ariſtoteles proponit communẽ notam ab eo quod eſt magis. Secũdò cùm ait, *ſi alterum recipiat*, ponit pręceptum bipertitum: vnde colligũtur duo illa axiomata. Tertiò cùm ait, *quẽadmodum qui magis*, illuſtrat hunc locum exemplo.

12 *Præterea ex adiectione.* Vndecimus locus, ab adiectione, continet hoc axioma: Si duo eidem rei adiecta, non faciunt idem totum: certe illa duo differunt, non ſunt idem. Veluti ſi voluptas virtuti adiuncta, facit hominem beatum; amicitia verò virtuti adiuncta, non facit beatum: certe voluptas & amicitia non ſunt idem.

13 *Vel ſi eadem.* Duodecimus locus, à detractione, eſt quodammodo præcedenti oppoſitus, continet autem hoc axioma: Si à duobus eadẽ re, detractâ, id quod ſupereſt, non manet idem: certe etiam totum nõ erat idẽ. Ratio axiomatis eſt perſpicua: quia ſi ab iiſdem eadẽ detrahantur; quæ reliqua erunt, eadem ſine dubio erunt. Primò Ariſtoteles ponit præceptũ. Secundò cùm ait, *vt ſi [quis]* adiungit exemplum perſpicuum.

14 *Conſiderare autem.* Decimus tertius locus, ab hypotheſi, cõtinet hoc axioma: Si ex hypotheſi quamuis falſa, non tamen impoſſibili, colligatur duo quædam nõ eſſe idem: ſimpliciter fatẽdum eſt ea non eſſe idem. Ratio huius axiomatis nititur iis quę dicta ſunt lib. 1. Prior. cap. 15. partic. 9. ibi nã que diximus, ſuppoſito falſo quod non eſt impoſſibile, poſſe quidem cõſequi aliquid falſum, non tamen impoſſibile. Vnde ſi id quod conſequitur eſt impoſſibile: ęquè per falſam hypotheſim ducentem ad impoſſibile, probamus quod volum9, ac probarem9 ex vera hypotheſi. atqui eſt omnino impoſſibile, vt ea, quæ ſunt idem, non ſint idem. ergo ſi ex falſa nõ impoſſibili hypotheſi ducam aduerſarium ad hoc, quòd duo illa nõ ſunt idem, cogetur ſimpliciter fateri nõ eſſe idem. nã ſi defendat eſſe idem: deductus erit ad impoſſibile, quòd ea quæ ſunt idẽ,

non ſunt idem. Quòd ſi ductus eſt ad impoſſibile, certe eſt victus: neque poteſt eo ſe tueri, quòd ego ſim argumentatus ex falſa hypotheſi; quoniã hæc hypotheſis (vt dixi) non eſt impoſſibilis.

15 *Vt autem vniuerſaliter.* Decimus quartus locus ſumitur à quibuſcumque attributis, vel ſubiectis. Eſt igitur locus bipertitus, & continet axioma bipertitum, nempe, Quę vel ſubiecto vel attributo differũt, nõ ſunt idẽ. Quòd ſi placet diſtinctiùs hæc axiomata proponere, ita poſſunt concipi: Si quid vni attribuitur, alteri verò non attribuitur, certè duo illa diuerſa ſunt, non idem. Rurſus, ſi quid vni attribuitur, & aliquid eidem nõ attribuitur: certe hæc duo non ſunt idem.

16 *Præterea quia.* Decimus quintus locus, à diſtinctione modorũ quibus dicitur idem, habet hoc axioma: Quod alio modo eſt idem, non eſt numero idem.

17 *Præterea an poſſit.* Decimus ſextus locus, ſumitur à ſeparatione. Axioma eſt: Quæ à ſe inuicẽ ſeiungi poſſunt, ita vt alterũ eſſe poſſit ſine altero, hęc nõ ſunt idẽ. veluti ſi anima ſeparatur à corpore, anima & corpus non ſunt idem.

18 *Loci igitur.* Breuiter concludit hoc caput.

IN CAP. II. QVO EXPLICATVR QVATENVS LOCIS PROXIMÈ EXPOSITIS VTI LICEAT CÙM DE DEFINITIONE DISSERITUR.

HOc caput oſtendit, quatenus loci ſuperiori cap. expoſiti poſſint referri ad problema definitionis. Et primò in prima partic. oſtendit eos locos qui probant non eſſe idem, valere ad refutandam definitionem: quia definitio & definitum ſunt idem numero. Secundò in part. 2. oſtendit locos probantes eſſe idem, non ſufficere ad cõfirmãdam definitionem: quia plures ſunt conditiones in definitionibꝰ requiſitæ, idcirco hac vnã conditione probatã, non ſatis probatur definitio, in qua fortaſſe reliquæ conditiones deſiderãtur. Tandem in part. 3. cõcludit ſe expoſuiſſe locos quibus definitiones refutantur, vt commodius trãſeat ad explicandos in ſequentibus locos, quibus definitiones confirmantur. Nam & loci pertinentes ad quæſtionem de eodem vel diuerſo valent ad definitiones refutandas, nõ ad confirmandas, vt modò expoſuimus.

DE DEFINITIONE CONFIRMANDA.

TRACTATVS II.

IN CAP. III. DE LOCIS, QVIBVS DEFINITIO confirmatur.

EXpoſitis locis, quibus definitiones refelluntur, conſequenter exponit locos, quibus confirmantur.

1 *Quòd ſi confirmare.* Priuſquàm tradat locos ad definitionem confirmandũ idoneos, tria prę munit. Prima prę munitio eſt, Eos, qui definitiones afferunt, non ſolere eas confirmare ſeu probare, nam eas accipiunt tamquàm principia.

2 *Deinde [ſciendũm.]* Secundò præmunit definitiones poſſe probari ſyllogiſmo. & primò inquit ad aliam tractationem pertinere, id eſt, ad ſecundum poſterior Analyticor. pertinere diligentem expoſitionem, quid ſit definitio: & quomodo definire oporteat. Deinde cũ ait, *nũc verò*, explicat, quã tùm ad hunc locum pertinet: & oſtendit definitionem poſſe probari ſyllogiſmo, quo ſcilicet oſtẽdatur definitionẽ continere omnia attributa in quęſtione quid eſt. i. genꝰ & differẽtias. nam hæc attributa ſignificãt rei eſſentiam. Hoc loco notanda eſt homonymia attributionis in quæſtione quid eſt. nã ſæpe Ariſtoteles in his libris, & Porphyrius in Iſagoge dixerunt genus attribui in quæſtione quid eſt; differentiam verò attribui in quæſtione quale quid eſt: nunc verò ait tam genus quàm differentiã attribuĩ in quæſtione quid eſt. Cùm igitur quęrimus quid eſt: interdum quærimus quæ ſit rei eſſentia: & hoc modo tam differentia, quàm genꝰ attribuitur in quęſtione quid eſt; quia tam differentia quàm genus ſignificat rei eſſentiam; immo ſecundum Ariſtotelis ſententiam in Metaphyſ. magis differentia attribuitur in quęſtione quid eſt, quã genus; quoniã ſignificat formam quæ dat eſſe rei. interdũ verò quęrimus quid eſt, id eſt, materiam: túncque dicimus genus attribui in quæſtione quid eſt, differentiã verò in quæſtione quale quid eſt: quia genus habet rationem materię; differentia verò ſignificat qualitatem eſſentialem, id eſt, formam.

3 *Ex quibus autem.* Tertia præmunitio eſt, definitionem colligi vel ex locis analyticis, qui expoſiti fuerunt lib. 2. Poſt. cap. 13. & 14. vel ex locis dialecticis, qui nunc explicantur. Notãdum eſt, aliam eſſe rationem inuẽtionis generalẽ, & omnibus ſyl-

logiſmis

logiſmis communem, aliam ſpecialem, vt demonſtrationis, vel ſyllogiſmi dialectici propriā. De generali dictum fuit lib. 1. Pri. tra. 2. de ſpeciali verò in locis modo citatis.

4 *Conſiderandum enim.* Primus locus, ab oppoſitis, continet hoc axioma, Oppoſitorum oppoſitæ ſunt definitiones. Hic locus eſt bipertitus: quia argumentamur vel à tota definitione, vel per partes. Sic Ariſtoteles in contextu hunc locū diuidit, ac deinceps diuiſionis membra explicabit.

5 *Nam ſi oppoſita.* Explicat prius membrum diuiſionis, id eſt, argumentum à tota definitione rei oppoſitę. & primò proponit axioma: quod vt intelligatur, ſtatuendi sūt quatuor termini, id eſt, duo termini ſimplices, & duę definitiones, ita vt vnus ſimplex terminus ſit alteri contrarius, & vna definitio ſit alteri definitioni cōtraria. His poſitis, axioma eſt: Si prima oratio eſt definitio primi termini, etiam ſecunda oratio erit definitio ſecūdi termini. vt enim antea dixi, oppoſitorū oppoſitæ ſunt definitiones. Secundò cùm ait, *Quoniam autem*, monet ſumendam eſſe eam contrariorum connexionem, quę commodior eſt ad noſtram intentionem confirmandam. ſunt enim plures connexiones, vt expoſitum fuit lib. 2. ca. 7. Tertiò cùm ait, *Tota igitur*, breui epilogo concludit hunc locum, id eſt, priorem partem primi loci.

6 *Per partes autem.* Tranſgreditur ad alteram partem primi loci, id eſt, cùm definitio per partes probatur, hoc eſt, primò genus, poſtea differētię. Primo igitur oſtendit, quomodo genus probetur per argumētum ab oppoſitis. Vt autem hæc argumētatio intelligatur, cōſiderandi ſunt quatuor termini, id eſt, duæ ſpecies cōtrariæ, & duo genera contraria. His poſitis, ſupponimus hæc duo eſſe manifeſta, primam ſpeciem contineri ſub primo genere, & ſecundam ſpeciem non contineri ſub primo genere. Hinc Ariſtoteles concludit, hanc ſecundā ſpeciem contineri ſub ſecūdo genere. Axioma igitur eſt: Si ex duabus ſpeciebus contrariis vna tantùm eſt in vno genere, certè altera erit in altero, id eſt, in contrario genere. Hoc axioma Ariſtoteles probat, cùm ait, *quia neceſſe* [*eſt*.] Vis argumenti cōſiſtit in ſyllogiſmo disiuncto. aut enim ſpecies contraria, (id eſt, ſecunda, quæ eſt cōtraria primę) eſt in eodē genere, (id eſt, in primo genere, in quo eſt prima ſpecies) aut in cōtrario genere, (i. in ſecūdo genere, q̃d eſt cōtrariū primo) atqui nō eſt in eodē primo: ergo eſt in cōtrario. i. ſecūdo. Hęc argumētatio non videtur vitio carere: quia deeſt vnū membrum poſitum cap. 11. Categor. par. 6. aut enim contraria ſunt in eodem genere, aut in cōtrariis generibus, aut ipſa ſunt genera contraria. ſed hoc tertium membrum eſt hic omiſſum: ergo diuiſio eſt imperfecta. Solutio: Ariſtoteles hoc membrum conſultò prætermiſit: quia loquitur de ſpeciebus contrariis, & ſupponit vnam harum eſſe in vno ex contrariis, generibus. vnde apparet hæc non eſſe contraria genera. quoniam igitur hanc diuiſionem non accommodat ſimpliciter contrariis ſed ſpeciebus contrariis: idcirco inepte dubitaretur an eſſent genera cōtraria. nam genera contraria in ea diuiſione dicuntur, quæ nullo modo ſunt ſpecies, ſed tantùm genera. Secundò cùm ait, *At differentias*, à probatione generis trāſit ad probationem differentiarum. Hîc axioma eſt: Oppoſitorum oppoſitæ ſunt differētiæ. veluti ſi albor eſt color diſſipans aſpectum, nigror erit color congregans *aſpectum*. Sicut autem albor & nigror ſunt ſpecies contrariæ: ita etiam cōgregare & diſſipare aſpectum, ſunt differentiæ contrarię. Tertiò cùm ait, *Quocirca cùm*, ex eo quod ſeorſim probatum eſt genus, & probatæ ſunt differētiæ, colligit Ariſtoteles totam definitionem eſſe probatam.

7 *An non neceſſe.* Limitat axioma de differentiis proximè traditum. diximus enim contrariorum contrarias eſſe differentias, id eſt, contrariarum ſpecierum contrarias eſſe differentias conſtitutiuas. iam ait Ariſtoteles hoc axioma tum demū eſſe verùm, cùm illæ ſpecies contrariæ ſunt in eodem genere: ſecus, ſi ſint in contrariis generibus: quia tunc fieri poteſt, vt eadem ſit differentia conſtitutiua duarum ſpecierum contrariarū. quod exemplo perſpicuo confirmat, cùm ait, *veluti de iuſtitia.* nam anima ſumitur tamquàm differētia tam in definitione iuſtitiæ, quàm iniuſtitiæ: quæ duę ſpecies continentur in contrariis generibus: iuſtitia namque eſt ſpecies virtutis, iniuſtitia verò eſt ſpecies vitii.

8 *At certè hoc.* Ex dictis concludit hoc axioma, Contrariarū ſpecierum aut contrariæ aut eædē ſunt differentiæ conſtitutiuæ: & Primò colligit hoc axioma. Secūdò cùm ait, *Si igitur*, declarat vſum huius axiomatis, id eſt, quomodo poſſimus per hoc axioma probare differentiā. Sumantur enim duæ ſpecies contrariæ, & duæ differentiæ contrarię: & ſupponamus primam differentiam conuenire primæ, non etiam ſecundę ſpeciei: inde neceſſariò colligitur, ſecūdam differentiam pertinere ad definitionem ſecundæ ſpeciei.

9 *Et vt vniuerſaliter.* Generaliter concludit,ex vnius oppoſiti definitione colligi definitionem alterius oppoſiti.& hoc confirmat,cùm ſubiicit,*Cùm enim.* Nihil auté noui hic proponit,ſed tantùm repetit, ſeu colligit,& magis declarat,quæ proximè dixit de probãdo genere ſpeciei definitæ, ex genere ſpeciei contrariæ,& probandis differẽtiis ſpeciei definitæ,ex differentiis ſpeciei contrariæ. Quamquàm quod ad hanc doctrinam confirmãdam,aliquid noui non inelegãs affert.Ait enim,quando ſunt duę ſpecies contrariæ,cõſiderari poſſe quatuor membra ad earum ſpecierum definitiones pertinẽtia.aut enim in vtraque definitione eſt idem genus,& differẽtiæ vel omnes vel quædam ſunt contrariæ:aut è contrario in his definitionibus genera ſunt cõtraria,ſed differentiæ eædem : aut tam genus, quàm differentiæ cõtrariæ ſunt : aut denique idẽ eſt genus,& eædem differentiæ.Primi generis exemplum eſt : Albor eſt color diſſipans aſpectum:nigror eſt color congregans aſpectum. Secundi exemplum eſt : Iuſtitia eſt virtus animæ : iniuſtitia eſt vitium animæ. Tertij exemplum : Iuſtitia eſt virtus efficiens hominem beatum : iniuſtitia eſt vitium efficiens hominem miſerum.Quarti exemplum dari non poteſt : quia fieri nõ poteſt, vt idem ſit genus, & eædem differentiæ:ſic enim eadem definitio accommodaretur duobus contrariis: quod eſt abſurdum.

10 *Praeterea ducenda.* Secundus locus, à caſibus & coniugatis, continet hoc axioma: Coniugatorum coniugatæ ſunt definitiones.Primò Ariſtoteles ponit notam ſeu præceptum. Secundò cùm ait, *neceſſe [eſt] enim*,adiungit axioma, quod obſcurè proponit, nos modò clariùs concepimus. Ait enim genera generibus,& definitiones definitionibus eſſe conſequentia. Genera appellat ipſas res definitas,quę etiam vocãtur ſubiecta,quibus ſcilicet definitiones attribuuntur, vt & libro 1.Poſter. non ſemel. Conſequẽtia verò ſic accipe, vt conſtituantur quaſi duæ claſſes & ſeries:vna definitorum,altera definitionũ è regione definitorum.vnde ſi progrediaris à primo definito ad ſecundum, & à ſecundo ad tertiũ: eodẽ modo progredi debes à prima definitione ad ſecundam,& à ſecunda ad tertiam,vt in ſequenti exemplo.

Obliuio.	1	Abiectio ſcientiæ.
Obliuiſci.	2	Abiicere ſcientiam.
Oblitum eſſe.	3	Abieciſſe ſcientiam.

Tertiò cũ ait, *vt putà ſi obliuio.* illuſtrat hunc locum exemplo,quod modò propoſui. Quartò cùm ait, *Similiter ſi interitus*, addit aliud exemplum. Quintò cùm ait, *Similis [eſt,]* docet eandem eſſe rationem aliorum terminorum coniugatorum,ne quis putet hunc locum valere tantùm in duobus exẽplis propoſitis.

11 *Ex iis quoque.* Tertius locus ſumitur à proportione. Sumantur quatuor termini ita ſe habentes,vt,quomodo affectus eſt ſecũdus ad primum, ita ſit quartus ad tertiũ. tunc axioma eſt: Si ſecundum eſt definitio primi, etiam quartum eſt definitio tertij. Exemplum eſt in contextu.

12 *Praeterea ducendo.* Quartus locus ſumitur à comparatione.Sumitur autẽ comparatio vel inter quatuor terminos,vel inter tres. De tribus terminis dicetur in ſeq. part.de quatuor agitur in hac partic.Quatuor termini ſunt duo definita, & duæ definitiones.Sumitúrque argumentum vel ab eo quod eſt minùs,vel ab eo quod ęquè eſt. nam ab eo quod eſt magis,definitio nõ poteſt confirmari,ſed tãtum refelli.Argumẽtamur enim à maiori ad minùs tantùm negatiue,ſicut à minori ad maius tantùm affirmatiue. Sunt igitur hic duo axiomata. quæ vt clariùs percipiantur,ſtatuendi ſunt quatuor termini, id eſt,primum definitũ, prima definitio,ſecundum definitum,& ſecunda definitio. Primum axioma eſt:Si ſecundum minùs videtur eſſe definitio primi,quàm quartum tertij; & ſecundum eſt definitio primi:etiam quartũ eſt definitio tertii. Secundum axioma eſt:Si æque ſecundum eſt definitio primi, & quartũ tertij:ſi altera definitio eſt alterius definiti definitio, etiam reliqua definitio erit reliqui definiti definitio. Primò Ariſtoteles ponit generalem notam ſeu præceptum. vbi notandum eſt,dum ait,*ex eo quod magis*,locutionem eſſe conciſam, & ita eſſe perficiendam, vt dicatur ſumi argumentum ex eo quod eſt magis, & ex eo quod eſt minùs. Cùm enim magis & minùs, ſint relata, proinde ſint ſimul natura, nec alterũ ſine altero eſſe poſſit: Ariſtoteles vno expreſſo voluit alterũ ſubaudiri. Ceterùm propriè loquendo hoc argumentum nõ dicitur ex eo quod eſt magis, ſed ex eo quod eſt minùs,vt antea expoſui.Similis loquẽdi ratio in diuerſis terminis reperitur apud Iureconſultos, vt cùm actionem locati vel ex locato appellant eam quæ eſt actio ex conducto :quia integra locutio eſt, ex locato conducto : quamuis autem conciſè vocari ſoleat,ex conducto,pro,ex cõducto locato ; tamen appellatur etiam ex locato, pro,ex locato conducto. Secundò cùm ait,

veluti

veluti ſi magis, ponit prius axioma. Tertiò cùm ait, *Item ſi aque*, adiungit poſterius axioma.

13 *Vnâ autem.* A Comparatione quatuor terminorũ tráſit ad comparationem trium terminorum.i.vnius definitionis cũ duobus definitis, vel duarum definitionum cum vno definito. Oſtendit autem talem comparationem inſtitui non poſſe, proinde nulla hîc eſſe axiomatã: quia non poteſt vna definitio accommodari duobus definitis, ſiquidem definitio cum ſuo definito reciprocari debet. rurſus ob eãdem cauſam non poſſunt duæ definitiones attribui eidem definito.

COMMVNIA DE OMNIBVS PROBLEMATIS.

TRACTATVS III.

IN CAP. IV. DE LOCIS PRAECIPVIS, ET MAXIME vtilibus.

HOc capite Ariſtoteles monet, vt eos locos potiſſimùm memoriæ mandemus, qui ſunt maximè vtiles, & maxime vniuerſales: quia ſcilicet valent ad diſputationes de plurimis problematis: quales ſunt loci à proportione, à coniugatis, & alij. Quidam obiiciunt, quòd Ariſtoteles lib.1.cap.6.negauit eſſe methodum vniuerſalem topicæ inuentionis: quod tamen in præſentia videtur fateri, ponens quoſdam locos vniuerſales, qui conferunt ad omnia problemata. vt putà à coniugatis diſputare poſſumus de accidente: de genere, de proprio, & de definitione. cur ergo ſuprà nõ docuit hãc methodũ generalẽ, ſed in ſingulis problematum generibus repetit locum à coniugatis? Solutio eſt facilis, & patet ex iis quæ notaui ad illud cap 6. nã locus inter ceteras ſignificationes accipitur vel pro nota, vel pro axiomate. Nota eſt vniuerſalis, vt à cõiugatis, ſed axiomata ſingula sũt ſingulorum problematum propria: vt putà aliud eſt axioma, Coniugatorum accidẽtia coniugata ſunt: aliud verò, Coniugatorum definitiones coniugatæ ſunt. iam verò perfecta inuentio non conſiſtit in notis, ſed in axiomatis: nam qui notã habet, poteſt ſyllogiſmo deſtitui, vel malè argumentari: qui verò habet axioma, ex quo maior propoſitio conficitur, ſtatim habet in promptu argumentationem dialecticã. Quocirca Ariſtoteles dicto cap.6. non dixit ſimpliciter nullam eſſe methodum vniuerſalem: ſed vel nullam eſſe, vel obſcuram & inutilem eſſe. nam ſi quæras axiomata vniuerſalia, id eſt, omnibus problematis communia: ea non reperiuntur, niſi quatenus axiomata quorundam problematum, per conſequẽtiam quandam accommodantur aliis problematis, vt ſequenti cap. explicabitur. Quòd ſi quæras notas vniuerſales: eas quidem reperies: & Ariſtot. hoc cap. aliquot proponit: ſed eiuſmodi methodus erit obſcura, & inutilis, quia per eam non ſuppetunt argumenta. Quod ad ſeriem contextus attinet, Primò ait Ariſtot. aptiſſimos & vtiliſſimos locos eſſe eos, quos proximè expoſuit, id eſt, à proportione, & à comparatione, quibus addit locum paulò antè expoſitum à caſibus & coniugatis. Secundò cùm ait, *ideóque maximè*, iubet hos locos propter vtilitatem maximè haberi in prõptu. Tertiò cùm ait, *atque etiam ex ceteris*, idem tradit de aliis locis communibus, id eſt, qui valent ad diuerſã problematum genera. Quartò cùm ait, *cuiuſmodi [eſt] reſpicere*, dat exemplum loci à ſingularibus: vt cùm ex ſingularibus inducimus vniuerſale. Quintò cùm ait, *item in ſpeciebus*, addit alterũ exẽplum, id eſt, locum ab ideis, quẽ ait eſſe maxime vtilem cõtra ponentes ideas. Sextò cũ ait, *Praeterea [videre,]* ſuprà dictis locis cõnumerat locũ à tráſlatione: qui fuit expoſitus ſuprà lib.6.c.2.part. 4. Septimò cùm ait, *aut idem*, adiungit locũ ab eodem, cùm idem ſibi ipſi attribuitur, quaſi diuerſum quiddã. nam & hic locus eſt generalis: quia idẽ nec ſibi ipſi accidit, nec ſui ipſius eſt genus, vel proprium, vel definitio.

IN CAP. V. DE FACVLTATE, VEL DIFFICVLTATE ARGVmentandi.

EXpoſitis locis ad omnia problematum genera pertinentibus, nunc Ariſtoteles inde colligit facilitatem vel difficultatẽ cuiuſque problematis confirmandi, vel refellẽdi. Hoc caput diuiditur in duas partes. In priori cõſiderãtur ſingula problemata per ſe, & quæritur vtrùm faciliùs confirmẽtur, an refutentur. In poſteriori, quę incipit à part.12. conferuntur diuerſa genera problematum, & quæritur, quænam faciliùs confirmentur, vel reprehendantur. Cõfer hoc caput cum cap.26. lib.1. Prior. Analyticorũ.

1 *Difficilius aut.* Plurib. argumẽtis probat definitionẽ faciliùs euerti, quàm cõfirmari,

Prima ratio eſt: quia difficilius eſt ſumere propoſitiones, ex quibus definitio cõfirmetur. Sumẽdę ſunt enim hæ propoſitiones, In ea definitione eſſe genus, & differẽtias: item, In ea eſſe omnia, & ſola, quę attribuũtur in quæſtione quid eſt: quæ non facile probantur.

2 *Sed & ex his.* Secunda ratio eſt: quia facilius eſt probare vnum, quàm multa: ſed reprehendenti definitionem ſufficit vnam eius partem euertere: qui verò confirmat, debet omnes partes probare: facilius igitur eſt reprehendere, quàm confirmare.

3 *Præterea qui confirmat.* Tertia ratio eſt: quia ad definitionem confirmandam neceſſe eſt probare eam attribui definito omni & ſoli: ad eam verò refellendam nõ neceſſe eſt vti ſyllogiſmo vniuerſali; quia ſiue probetur nulli ineſſe, ſiue non omni ineſſe, æquè definitio euertitur. rurſus nõ eſt neceſſe probare vllam reciprocationẽ. Sed quod de reciprocatione dicim^9, eget aliqua expoſitione. Cùm definitio confirmatur, reciprocatio ſic locum habet: quia de quocumque dicitur definitum, de eodẽ dicitur etiam definitio: & contrà de quocumque dicitur definitio, de eodem dicitur etiam definitum. Cùm autem definitio refellitur: ſi reciprocatio cõſideraretur, talis eſſet: Qui definitionem reprehendit, oſtendebat definitum alicui attribui cui definitio nõ attribuitur. reciprocatio igitur eſſet, ſi oſtenderètur, quibus definitio non attribuitur, iis definitum attribui. Sed hanc reciprocationem probare non eſt neceſſe. In fine huius particulæ quædam ſunt ex tribus libris manuſcriptis emendanda. Ait, ἀπόχρη γὰρ ἀνασκευάζοντα καθόλου, τὸ δεῖξαι ὅτι κατά τινος, *ſatis enim eſt, eum qui refutat vniuerſaliter, oſtendere cuidam [eorum]* lege, ἀπόχρη γὰρ τῷ ἀνασκευάζοντι καθόλου, τὸ δεῖξαι ὅτι κατ' οὐδενός, *ſufficit ei qui vniuerſaliter refutat, oſtendere nulli eorum, &c.* Ait, ὁ λόγος οὐ κατηγορεῖται, *definitionem nõ attribui.* Deleto negãdi aduerbio, lege, ὁ λόγος κατηγορεῖται, *definitionem attribui.* Ait, οὐδ' τοὔνομα, *ne nomen quidem [attribui.]* Deleta negatione, & adiecto verbo, lege, τοὔνομα κατηγορεῖται, *nomen attribui.*

4 *Præterea & ſi omni.* Quarta ratio eſt: quia ad confirmandam definitionẽ non ſufficit probare eam omni attribui, ſed probandum etiam eſt ſoli attribui. Hęc ratio à præcedenti non differt, & omnino puto hęc verba ſuperfluere.

5 *Similis [et] & proprij.* Hactenus de definitione: nũc docet eandem eſſe rationem generis, & proprij, id eſt, hæc quoque facilius euerti, quàm confirmari.

6 *[Quod] quidem de prop. io.* Quod paucis propoſuit in part. 5. deinceps confirmat. & primò oſtendit proprium faciliùs euerti, quàm confirmari: quia (vt in ſuperioribus fuit expoſitum) plerumque proprium traditur aliqua oratione, cui^9 omnes partes probandæ ſunt ad proprium confirmandũ. ſufficit autem vnam reprehendere ad illud euertendum. Eodem argumento vſus eſt ſuprà de definitione.

7 *Fere autem.* Oſtendit etiam reliqua argumenta de definitione allata poſſe accommodari proprio.

8 *De genere autem.* Iam probat genus faciliùs euerti, quàm confirmari: quia confirmatur vno modo, euertitur autem duobus modis. Probatio in contextu perſpicua eſt.

9 *Præterea confirmanti.* Idem probat alio argumento æquè perſpicuo, quod non eget expoſitione.

10 *Videtur autem.* Nunc adhibet commune argumẽtum à ſimili ſumptum: quia in omnibus ferè rebus ita eſt naturá cõparatum, vt facilior ſit deſtructio, quàm conſtructio.

11 *Quod verò ad accidens.* Tranſit ad problema accidẽtis: in quo non omnimodo obtinet, quod ſuprà dictum fuit, ſed diſtinguitur inter problema vniuerſale, & particulare: nam vniuerſale faciliùs euertitur, quàm cõfirmatur: particulare verò faciliùs confirmatur, quàm euertitur: vt Ariſtoteles perſpicuè probat in contextu.

12 *Perſpicuum quoque.* Hactenus contulit cõfirmationem cum refutatione eiuſdem problematis: deinceps vult cõferre cõfirmationem vnius problematis cum cõfirmatione alterius, & refutationẽ vnius cum refutatione alterius; vt doceat, vtra ſit facilior, vel difficilior. In hac igitur partic. oſtendit definitionem faciliùs euerti, quã alia problemata: quoniam definitio plures conditiones requirit, quàm proprium, vel genus, vel accidens: quæcumque autem ex his conditionibus probetur abeſſe, definitio euertetur.

13 *Præterea ad definitionem.* Eandem ſententiam ex eo probat, quòd loci aliorum problematum poſſunt accommodari ad infirmandam definitionem: contrà verò loci, quibus infirmatur definitio, nõ poſſunt aptari ad infirmanda alia problemata.

14 *Difficillimè autem.* Nunc oſtendit definitionem difficiliùs cõfirmari, quàm alia problemata: quia ſcilicet plures cõditiones requirit, & omnes illæ conditiones probandæ ſunt.

15 Inter

15 *Inter cetera.* Sepoſita definitione oſtendit proprium faciliùs euerti,& difficiliùs confirmari,quàm genus, vel accidens.

16 *Facillime autem.* Oſtendit accidens facillimè omnium problematũ cõfirmari.

17 *Difficillimum autem.* Oſtendit accidens difficillime euerti.

18 *Loci igitur.* Breui epilogo finem imponit vniuerſo tractatui de locis dialecticis,ſeu de inuentione dialectica.

IVLII PACII A BERIGA IN LIBRVM VIII. TOPICVM COMMENTARIVS ANALYTICVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE INTERROGATIONE.

TRACTATVS I.

HIc poſtremus liber Topicorum continet praxim dialecticam in omnibus diſputationibus obſeruandam. Diuiditur autem in tres partes:quarum prima eſt de officio opponentis: altera de officio reſpondentis:tertia de exercitatione; qua tam opponens, quàm reſpondens ſe exercere debet,antequàm ad ſeriò diſputandũ accedat.Sicut enim milites exercitiis militaribus,& oratores declamationibus : ita etiam dialectici certis modis ſe debent exercere.

IN CAP. I. DE SCOPO, AC NEXV HVIVS TRACTATVS cum ſuperioribus;& de propoſitionibus neceſſariis,vel non neceſſariis.

DE officio opponẽtis tractans Ariſtoteles,primùm in hoc capite conſiderat ſingulas propoſitiones. Deinde in ſeq. cap. conſiderabit integras argumentationes,vtens methodo compoſitiua, qua etiam ſuprà vſus eſt.

1 *Poſt hac de diſpoſitione.* Hæc particula continet ſcopum & nexum huius primi tractatus,qui eſt de officio opponentis, cũ libris præcedentibus.Primò igitur Philoſophus proponit ſimpliciter ſcopum & nexũ,inquiens,poſt ea quæ hactenus expoſita fuere,agendum eſſe de diſpoſitione,&de interrogatione. Secundò cùm ait, *Primùm autem,* incipit explicare nexũ huius partis cum præcedentibus:& præmunit tria præſtanda eſſe ab eo qui diſputat cõtra aliquã theſim.Nam primò debet locum inuenire, id eſt,axioma, ex quo argumentetur cõtra theſim.ſecundò debet ipſe ſecum ſua axiomata expẽdere,ac recte diſponere,&ſtatuere quomodo velit aduerſariũ interrogare, id eſt,contra eum diſputare nam quia veteres ſolebant in diſputãdo interrogationib⁹ vti,idcirco interrogare ſumitur pro diſputare. tertiò cũ eſt ita paratus & inſtructus, debet argumentum ipſum proferre.quemadmodũ is qui pugnatur⁹ eſt, primò debet (exẽpli cauſâ)inuenire gladiũ:deinde ſecũ ipſe cogitare,quomodo velit vti eo gladio, &quomodo velit petere &vulnerare aduerſarium:poſtea cùm ita paratus fuerit,debet gladium ſtringere contra aduerſariũ. Tertiò cùm ait, *Ac loci quidem,* adiũgit alteram præmunitionem,ac docet diſcrimen philoſophi & dialectici. nam philoſopho ſufficit inuentio,diſpoſitio autẽ &interrogatio curæ non ſunt:dialecticus verò non tãtùm inuẽtionis,ſed etiã diſpoſitionis,&interro

gationis rationem habere debet. Differentiæ ratio eſt: quia diſpoſitio & interrogatio referuntur ad alterū, id eſt, ad eum contra quem diſſeritur. proinde pertinet ad dialecticum, qui cum altero diſſerit; non ad philoſophū, qui ipſe ſecum veritatem quærit. Hæc ſententia & hoc diſcrimē rectè debet intelligi. neque enim omnino verū eſt, philoſophum nullam habere ordinis rationé, ſed tantùm inuentionis. Verùm Ariſtoteles loquitur de diſpoſitione dialectica, nō de quacūque diſpoſitione. & quia lib. 1. ca. 2. docuit dialecticam eſſe vtilem etiam philoſopho; idcirco nunc declarat eam tātùm dialecticæ partem philoſopho conuenire, quæ hactenus fuit expoſita: ſequentia verò ad ipſum nihil pertinere. nā philoſophi fini eſt ſciētia: præcepta verò, quæ mox tradem̃us de diſpoſitione, nō valebūt ad ſciētiam comparandam, ſed ad victoriā in diſputatione obtinendam. Quod Ariſtoteles declarat exēplo præceptorum, quę poſtea tradentur de occultatione ſeu diſſimulatione. nam par. 5. docebit, dialecticum, dum interrogat, debere quàm maximè poteſt, recedere à concluſione inferēda, & interrogare propoſitiones ab ea remotiſſimas; quo faciliùs aduerſarius eas concedat, non animaduertés, quid ex illis propoſitionibus cōtra ſe tandem inferetur. e cōtrario philoſopho non eſt curæ, an alter velit propoſitiones concedere, néc ne: immo quàm maximè poteſt, affert propoſitiones concluſioni propinquas: hæ namque ſunt propoſitiones immediatæ, per quas acquiritur vera ſciētia, vt ex lib. 1. Poſter. didicimus: propoſitiones autem remotæ, mediatæ ſunt, & per proximas confirmari debent. Quoniam igitur alium ſcopum habet philoſophus, aliū dialecticus: idcircò alia pręcepta debent obſeruare, & pręcepta huius libri ad philoſophū non pertinent. Quartò cùm ait, *Ac locos quidem*, ex dictis præmunitionibus colligit expoſitioné ſcopi & nexus hui[9] libri. cùm enim tria ſint dialectico neceſſaria, inuentio, diſpoſitio, & interrogatio; quorū vnū iam eſt expoſitum: conſequens eſt, vt reliqua duo explicentur, id eſt, diſpoſitio, & interrogatio. de tertio tamen nulla præcepta dantur: quia per ſe patent ex ſecūdi expoſitione. quomodo enim ipſe ſecū debet ſingula diſponere, atque ita ſe inſtruere; ita etiam ea poſtea debet contra aduerſarium proferre. Quintò cùm ait, *cùm antè diſſerendi*, docet; antequàm tradantur pręcepta de diſpoſitione & interrogatione, aliquid eſſe præmuniendum, id eſt, explicanda genera propoſitionum, quibus dialectici vtuntur. non ſolùm enim vtuntur propoſitionibus neceſſariis, id eſt, ſine quibus argumentatio extrui nō poteſt, ſed etiam alias adiungūt, quò faciliùs victoriam conſequantur.

2 *Neceſſariæ autem.* Definit propoſitiones neceſſarias, ex quibus extruitur ſyllogiſmus. Syllogiſmum hîc late accipe, vt cōplectatur etiam inductionem. nam dialecticus nō tantùm ſyllogiſmis, ſed etiam inductionibus vtitur, vt dicetur cap. ſeq. part. 1. & dictum fuit lib. 1. Poſter. c. 1. part. 3. inductio verò eſt ſpecies ſyllogiſmi, vt probatū fuit 2. Prior. cap. 23.

3 *Quæ verò.* Tranſit ad propoſitiones non neceſſarias, quas diuidit in quatuor genera. aut enim inductionis, aut ornatus, aut occultationis, aut perſpicuitatis gratiâ adiunguntur: Inductio adhibetur, vt ex particularibus confirmētur propoſitiones vniuerſales, ex quibus argumentari contra theſim oportet. Ornatus adhibetur, vt amplificetur & illuſtretur oratio. Occultatio, vt futura concluſio lateat, quò faciliùs propoſitiones ab aduerſario concedantur. Perſpicuitas, vt omnis obſcuritas ex diſputatione tollatur.

4 *Quas autem celandæ.* Occupat obiectionem quandam. Potuiſſet enim aliquis obiicere, non eſſe adhibendam in diſputando occultationem ſeu diſſimulationé; quia videtur quærenda potiùs perſpicuitas, quā obſcuritas. Reſpondet Ariſtoteles: quia nunc loquimur de diſputatione, quæ certādi & victoriæ reportādæ causâ inſtituitur, ad quem finé obtinendum ſæpe occultatio valet: idcircò neceſſe eſſe interdum occultatione vti. fortaſſe enim aduerſarius eſt adeo proteruus, vt nullo modo ſit conceſſurus propoſitiones, quātumuis probabiles, aut veras, ſi intelligat ex iis poſſe aliquid cōtra ſe concludi. rectè igitur faciet, qui ita eum circumueniet, vt nō animaduertat ſe capi, ideóque concedat propoſitiones, quas aliàs non concederet.

5 *Neceſſariæ igitur.* Poſtquàm expoſuit genera propoſitionum, quibus dialecticus vtitur: deinceps de ſingulis generibus tradit præcepta quædam. & primùm in hac particula de propoſitionibus neceſſariis pręcipit, vt non proponantur ſtatim, ſed earum loco aliæ proponantur, ex quibus hæ colligi poſſunt. nā ſi ſtatim neceſſarias proponas, (id eſt, eas, ex quibus immediatè euertitur theſis) vix fieri poteſt, vt reſpōdés eas concedat. ſed ſi remotiores propoſitiones accipias; faciliùs impetrabis, vt tibi cōcedantur: quia non tam facile intelliget reſpondens, ſe poſſe ex illis redargui: facile tamen

men iis conceſſis obtinebis victoriam:quoniam ex eis probabis neceſſarias; & ex neceſſariis ita probatis,vt à reſpondente amplius negari nequeant, concludes contra theſim. Vt putà ſi egeas hac propoſitione, Omnis homo eſt in loco, noli eam ſtatim proponere:quia cùm diſputatio ſit de homine,facile aduerſarius intelliget hanc propoſitionem ſibi officere, ideóque eã negabit. propone igitur vniuerſaliter,omne corpus eſſe in loco. cùm enim diſputatio nõ ſit de corpore,faciliùs aduerſarius hanc propoſitioné concedet. hac tamen conceſsâ, ęquè victoriam conſequéris,ac ſi conceſſiſſet omnem hominem eſſe in loco:quia ſi omne corpus eſt in loco, neceſſe eſt etiã omne animal & omnẽ hominé eſſe in loco. Quod attinet ad ſeriem cõtextus,primò Ariſtoteles ponit hoc præceptũ.Secundò cùm ait, *vtputà non eſt poſtulandum*,declarat hoc præceptum exemplo. Tertiò cùm ait,*hoc enim poſito*,affert rationem præcepti:quia poſitâ, id eſt,conceſsâ propoſitione remotâ &vniuerſali, neceſſe eſt etiam concedere particularem ſub ea contentam,ex qua particulari eſt argumẽtandum.quoniam igitur eadem eſt vtilitas opponenti,ſiue vniuerſalis ſiue particularis propoſitio ei concedatur; aduerſarius autem faciliùs vniuerſalem cõcedet:ideo melius eſt vniuerſalem initiò interrogare. Hæc ratio conſtat duabus partibus.Vna pars eſt: quia conceſsâ vniuerſali. non poteſt negari particularis:ideóque opponens habet eãdem vtilitatem,vtrauis ſibi concedatur. Poſterior pars eſt: quia vniuerſalis faciliùs ab aduerſario cõceditur. Sed prior quidem pars hic ponitur: poſterior verò paulò pòſt,vt ſuo loco notabo.interiicit enim Ariſtoteles quædam, quæ cohærẽt priori parti huius rationis, vt mox explicabo. Quartò enim cùm ait, *Quòd ſi* [*aduerſarius*,] reſpondet ad tacitam quęſtionem,quæ fieri poteſt, & ex proxime dictis oritur. Diximus enim ſufficere opponẽti, ſi aduerſarius concedat propoſitionem vniuerſalem,& remotam. quid ergo(dicet aliquis)ſi ne quidem hanc velit concedere?an nõ erit tunc proponenda propoſitio proxima;ex qua immediatè euertitur theſis?Prima,facie videtur hoc faciendum;quia ceſſat ratio præcepti Ariſtotelis. ideo náque volebat interrogari propoſitionem vniuerſalem ſeu remotam, quia faciliùs cõcedetur: ſed aduerſarius non vult eam concedere: quo igitur bono eã interrogabimus ? Hac obiectione non obſtante Ariſtoteles etiam hoc caſu retinet ſuum præceptum. quãuis enim aduerſarius tam remotam quàm proximam propoſitionem neget;tamẽ faciliùs aſſentietur tuę probationi propoſitionis remotę,quàm propoſitionis proximæ.ſentiens enim ex proxima ſe redargui, omnino tergiuerſabitur,quantum poterit, etiamſi eam probes:in remota verò nõ item. Iubet ergo Ariſtoteles eam propoſitionem remotam probari per inductionem:ita vt in hac inductione ſumantur particularia cõtenta ſub propoſitione proxima,vt in exemplo à nobis antea propoſito , quia non concedit aduerſarius,omne corpus eſſe in loco,probandum id eſt per inductionem , ſumendo particularia ſub homine cõtenta.vtputà omnes Æthiopes ſunt in loco,omnes Gręci sũt in loco,omnes Germani,Galli.&c. ergo omne corpus eſt in loco. Ita poteſt hoc membrum explicari. Poteſt & paulò aliter accipi , nimirum vt ſi aduerſarius non vult tibi concedere propoſitionem remotam & vniuerſalem,tũc proponas alias magis particulares,quę contineantur ſub propoſitione neceſſaria. vt in dicto exemplo, cũ egeres hac propoſitione , Omnis homo eſt in loco,petebas tibi concedi omne corpus eſſe in loco: quoniam inde per ſyllogiſmum poteras concludere omnem hominem eſſe in loco,ſiquidem omnis homo eſt corpus. Quoniam igitur aduerſarius non vult tibi hanc vniuerſalem cõcedere,tranſgredere ad alterum extremum , id eſt, ad propoſitiones maximè particulares. hoc eſt, non propterea ſtatim interroges,an omnis homo ſit in loco;ſed potiꝰ interroga de ſingulis,id eſt,an non Æthiopes ſint in loco, deinde annõ Græci,deinde annõ Germani ſint in loco,& ita de ceteris.nam & hæ propoſitiones faciliùs concedentur, quàm illa neceſſaria,Omnis homo eſt in loco:his autem conceſſis,illam probabis per inductionem.In ſumma iubet Ariſtoteles non proponi ſtatim propoſitionem neceſſariam:ſed vel ſuperiorem,ex qua probetur neceſſaria per ſyllogiſmum;vel inferiores, ex quibus probetur neceſſaria per inductionem. Hæc poſterior expoſitio differt à priori:quia ſecundum hanc expoſitionem per inductionem probatur propoſitio neceſſaria: ſecundum illam verò per inductionem probatur propoſitio remota & vniuerſalis. Sed poſterior interpretatio mihi magis arridet. Quintò cùm ait,*Quæ verò*,adhibet exceptionem quandam:& permittit opponenti,vt ſtatim interroget propoſitionem neceſſariam,ſi adeo ſit perſpicua,vt nullo modo negari poſſit. Sextò cùm ait , *Obſcurius enim*,adiungit alteram partem rationis præceptum cõfirmantis:quia ſcilicet minùs in

telligit reſpondens ſe poſſe redargui propoſitione quę eſt in receſſu, vel in inductione, quàm propoſitione neceſſaria. In receſſu intellige propoſitionem vniuerſalem, ſub qua dicebamus neceſſariam contineri. In inductione autem intellige propoſitiones particulares, ex quibus diximus neceſſariã propoſitionem per inductionem probari. Septimò cùm ait, *Simúlque eas*, reſpõdet ad tacitam quæſtionem, quid faciendum ſit, ſi reſpondens nec vniuerſalem, nec particulares propoſitiones cõcedere velit. cùm enim æquè poſſit omnes negare, videtur datum præceptum eſſe inutile. Reſpondet Philoſophus, non nocere interrogãti, quòd primùm propoſuerit propoſitionem vniuerſalem, vel particulares: quia nihilominùs interrogare poſtea poteſt etiam propoſitionem neceſſariam. atque hæc interrogatio ſemper ipſi ſuppetit, nec poteſt ipſi adimi. Si ergo dato præcepto poſſit aſſequi, quod velit: bene erit. ſin minùs, poteſt ſemper cõfugere ad propoſitionem neceſſariam; ac deinde eam probare, quacumque ratione poterit. Expoſitum eſt præceptum de propoſitionibus neceſſariis, ne ſtatim ab initio interrogentur.

6 *Quæ verò.* Tranſit ad propoſitiones non neceſſarias. & primò dat generale præceptum, vt his vtamur in gratiam propoſitionum neceſſariarum, id eſt, quatenus neceſſariis inſeruiũt, & quoquo modo eas iuuant. Deinde cùm ait, *ſingulis autem*, proponit agendum ſpecialiter de ſingulis non neceſſariarum propoſitionum generibus.

7 *Inducentem* [*oportet.*] De inductione dat duo præcepta. Primùm eſt, vt progrediamur à particularibus ad vniuerſalia; quoniam hæc eſt natura inductionis. Secundũ eſt vt progrediamur à notis ad ignota; quoniam omnis diſputatio & omnis doctrina ſumi debet ex notioribus.

8 *Celantem autem.* Deinceps multa præcepta dat de crypſi ſiue occultatione. Primum præceptum eſt, vt incipiamus à proſyllogiſmis, immo non à proſyllogiſmis principali ſyllogiſmo proximis, ſed à proſyllogiſmorum proſyllogiſmis. Hoc præceptum perinde valet, ac ſi dicamus initiò interrogandas eſſe propoſitiones maximè vniuerſales, & remotiſſimas à concluſione.

9 *Præterea concluſiones.* Secundum præceptum eſt, vt prætermittantur concluſiones proſyllogiſmorum, ſic enim minùs apparebit quomodo ex illis propoſitionibus remotis poſſit aliquid inferri cõtra theſim propoſitam.

10 *Et vniuerſaliter.* Tertium præceptum generale eſt, vt ea omnia obſeruemus, quæ poſſunt efficere, vt prolatis propoſitionibus & illata cõcluſione adhuc quæratur, Quid ita? id eſt, quomodo cõcluſio ex illis propoſitionibus colligatur: quia ſcilicet non appareat conſecutio. Hoc autẽ inquit Ariſtoteles maximè fieri per præceptum proximè expoſitum, id eſt, quandò prætermittuntur concluſiones proſyllogiſmorum.

11 *Vtile etiam.* Quartum præceptum eſt, vt miſceantur propoſitiones diuerſorum proſyllogiſmorum. Exempli gratiâ, ſyllogiſmus principalis conſtat ex duabus propoſitionibus, maiore & minore: alius igitur eſt proſyllogiſmus probãs maiorem, alius probãs minorẽ. & ſimiliter vterque proſyllogiſmus conſtat ex duabus propoſitionibus. Noli igitur interrogare vtraque propoſitionem vnius proſyllogiſmi, deinde vtramque alterius proſyllogiſmi: quia quotieſcunque duas propoſitiones ſyllogiſticas coniungis, quodammodo manifeſta fit concluſio, quæ inde colligi poteſt: nos autẽ volumus hãc concluſionẽ celari. ſed miſce propoſitiones proſyllogiſmorum. ſic enim nulla vis ſyllogiſtica apparebit. vtputà primùm interroga minorẽ primi proſyllogiſmi, poſtea maiorẽ ſecundi proſyllogiſmi, tum maiorem primi, deinde minorem ſecundi: tandem his conceſſis, collige cõcluſionem principalem. Sic enim conſequẽtia minimè apparebit: quam ſi aduerſarius neget, facilè poteris eam probare redigẽdo propoſitiones in ordinem.

12 *Oportet etiam.* Quintum præceptum eſt, vt ſi vſuri ſimus aliqua definitione, eam ſumamus, nõ in re propoſita, ſed in aliquo coniugato: quia ſi in aliquo cõiugato nobis concedatur, facilè inde poterimus per argumentum à coniugatis colligere definitionem rei propoſitæ. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. Secundò cùm ait, *nam* [*qui reſpondent,*] incipit afferre rationẽ huius præcepti. Eſt autem hæc ratio bipertita: quia ſcilicet aduerſarius facilè cõcedet definitionem rei coniugatæ: non facile autem concedet definitionem rei propoſitę. Huius igitur rationis priorem partẽ ponit in hoc ſecundo membro. Tertiò cùm ait, *vtputà ſi accipere,* illuſtrat hanc priorem rationis partem exemplo. Quartò cùm ait, *Cùm autem* [*definitio*] ſubiungit poſteriorem rationis partem. Quintò cùm ait, *veluti nõ omnem,* illuſtrat quoque hanc poſteriorem partem

parte in exẽplo, in quo reſpondẽs faciliùs negat definitionẽ rei propoſitæ, id eſt, eius qui iraſcitur, quoniã hac in re habet aliquã obiectionẽ, quam definitionẽ rei cõiugatę, .i. irę, quoniã in hac nihil habet quod obiiciat. Sexto cùm ait, *fortaſſe autem*, obiicit contra ea quæ modò dixit: quia falſa eſt illa obiectio, quam diximus reſpondentem poſſe afferre in re propoſita. Septimò cùm ait, *habet tamen*, ſoluit modò propoſitam obiectionem: quia etiamſi inſtantia ſiue obiectio illa in eo qui iraſcitur, non ſit vera; tamen eſt ſaltem probabilis: dialectici autem ex probabilibus diſputãt. cùm igitur reſpõdens habeat probabilem obiectionem contra definitionem eius qui iraſcitur, facilè eam negabit. quare melius eſt interrogare definitionem iræ, aduerſus quam ne probabilis quidem obiectio ſuppetit.

13 *Præterea* [*ſic*] *proponere.* Sextum præceptũ eſt, vt interrogemus propoſitionem aliquam, non quaſi neceſſariã, nec quaſi eã immediate vſuri cõtra theſim, ſed quaſi remotam à theſi, & conferentem ad alias propoſitiones, quibus ſumus vſuri. ſic enim fiet, vt aduerſarius ab hac propoſitione minùs ſibi metuat, proinde faciliùs eam concedat.

14 *Et vt ſimpliciter.* Septimũ præceptũ eſt, vt ita interrogem⁹ vt aduerſarius ignoret, vtrùm velim⁹ vti affirmatione, an negatione. Interrogationes namque dialecticæ ita fiunt, vt detur optio reſpondenti affirmãdi vel negandi. Veluti, eſtne homo animal rationale, an non? Si igitur aduerſarius ſciat (exempli gratiâ) te velle vti affirmatione, proinde cupere vt affirmatio tibi concedatur, ipſe malet negare, vt ita quaſi arma tibi eripiat. At ſi neſciat, vtrùm velis vti affirmatione, an negatione, faciliùs cõcedet, quod ſibi probabile videbitur.

15 *Præterea per ſimilitudinis.* Octauum præceptum eſt, vt interrogemus per collationem ſimilitudinis, id eſt, conferendo rem propoſitam cum aliqua re ſimili, ex qua veritas noſtræ propoſitionis confirmetur. Veluti ſi volumus vti hac propoſitione, Contrariorum eadem eſt ſcientia: ita commode aduerſarium interrogabimus, Eſtne, ſicut contrariorum idem ſenſus, ita etiam eadem ſcientia, annon? nam propter eam ſimilitudinem vix audet aduerſarius negare eſſe eandem ſcientiam. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. Secundò cùm ait, *quoniam & vim*, affert duplicẽ rationem huius præcepti. Prior eſt: quia huiuſmodi interrogatio valet ad perſuadendum, id eſt, perſuadet reſpondenti, vt id cõcedat, quod videtur per eam ſimilitudinẽ euinci. Altera ratio eſt: quia magis vniuerſale latet, id eſt, quia hoc modo aduerſarius plus concedit, quàm putet ſe concedere. nõ enim animaduertit ſe cõcedere vniuerſale. nam quæ interrogantur, ſunt particularia inter ſe ſimilia, adeo vt ex ea ſimilitudine colligatur vniuerſale. Tertiò cum ait, *veluti vt ſcientia*, illuſtrat hoc præceptum exemplis. Quartò cùm ait, *hoc autem*, confert huiuſmodi interrogationem cũ inductione: & ait eſſe quidem ſimilem inductioni; quia (vt paulò ante diximus) hic habem⁹ ſimilitudinem quãdam communem, proinde habemus quodammodò vniuerſale, nõ ita tamen vt in inductione, quoniã in inductione ſumimus omnia particularia: hîc verò tantùm quædam inter ſe conferuntur.

16 *Oportet etiam.* Nonum præceptum eſt, vt ipſi contra noſtras propoſitiones obiiciamus, quò minùs ſimus aduerſario ſuſpecti, & ne putet nos velle ſumere vllam propoſitionẽ cui obſtet aliqua exceptio. Cùm enim videat nos obiicere cõtra noſtras propoſitiones, facilè ſibi perſuadebit, vbi alias propoſitiones interrogabimus quaſi omni exceptione carentes, ibi nullam eſſe obiectionem, ideóque non audebit eas negare.

17 *Vtile etiam.* Decimum præceptum eſt, vt dicamus propoſitionẽ eſſe paſſim ac communiter receptam ac probatam. tales enim propoſitiones reſpondens non audet negare: quia ipſe quoque talibus vtitur, ſi vult eſſe dialecticus.

18 *Præterea vtile.* Vndecimum præceptum eſt, ne opponẽs præ ſe ferat magnum quoddam deſiderium vt ſibi aliqua propoſitio concedatur. nam quò magis ipſe in id incumbet, eò diligentiùs aduerſarius ſibi cauebit. debet igitur opponẽs interrogare propoſitionem, qua maxime vti vult, quaſi ſit parui momenti, & quaſi obiter eam proponat. ſic enim aduerſarius minùs eam curabit, & faciliùs concedet.

19 *Et quaſi in collatione.* Duodecimum præceptum eſt quodammodo compoſitum ex ſexto & octauo præceptis, aut ſaltem cũ iis habet magnã affinitatem. id enim quo vſuri ſumus, iubet Ariſtoteles nos proponere, nõ ſimpliciter, nec quaſi eo vſuros, ſed in comparatione cum alio, quaſi alio velimus vti. Exempli gratiá, ſi volumus vti hac propoſitione, Cõtrariorum eadem eſt ſcientia, ſecũdùm præceptum octauum ita interrogabamus, Eſt ne, ſicut contrariorũ idem ſenſus ita eadẽ ſcientia: ſed ſecũdùm hoc præceptum ita interrogabimus, & diſ-

ſimulationem augebimus, Eſtne, ſicut contrariorum eadem ſcientia, ita etiam idem ſenſus. ſic enim videmur velle vti hac propoſitione, Cõtrariorum idem eſt ſenſus, & in eius gratiam facere mẽtionem ſcientiæ. proinde aduerſarius de ſcientia faciliùs cõcedet, vt dictum fuit in 6. præcepto.

20 *Præterea non id.* Decimum tertium præceptũ eſt, ne interrogemus id, quo vti volumus; ſed aliud, quod ei neceſſariò eſt conſequẽs. vt ſi velis vti hac propoſitione, Homo eſt animal; interroges hanc propoſitionem, Quod non eſt animal, non eſt homo: quia ſi hæc cõcedatur, altera negari nõ poterit. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. Secundò cùm ait, *nam & faciliùs,* ſubiungit rationem præcepti.

21 *Ac poſtremo.* Decimum quartum præceptum eſt, vt propoſitiones, quibus potiſſimum vti volumus, vltimo loco interrogemus. Hoc preceptum non ſemper vtile eſt, ſed aduerſus pleroſque: quia plerique reſpondentes ſolent initiò maximè tergiuerſari, eò quòd ſciunt pleroſque opponentes ſolere efficaciſſima argumenta ab initio proponere. ſed interdum vtendum erit cõtrario præcepto, vt dicetur in ſeq. partic. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. Deinde cùm ait, *quia plurimi,* id ratione cõfirmat.

22 *Sed aduerſus.* Decimum quintum præceptum, decimo quarto contrariũ eſt, vt potiſſimas propoſitiones initiò interrogemus. Hoc precepto vult Ariſtoteles nos vti cõtra duo reſpõdentium genera, id eſt, contra proteruos & moroſos diſputatores, & contra eos qui putant ſe acutos in reſpõdendo. Vtrique enim initiò facilè propoſitiones concedunt: illi, quia nondum vidẽt, quid inde poſſit effici: hi verò, quia ab initio contẽnunt, & putãt ſe non poſſe redargui propter acumen ingenij, ſed tãdem auditis omnibus propoſitionibus, cùm intelligant ſe captos niſi aliquid negent, nec poſſint ampliùs primas propoſitiones negare, quas iam conceſſerunt, omnino vltimas negant, quamuis probabiles.

23 *Præterea* [*vtile.*] Decimum ſextum præceptum eſt, vt producamus noſtrã orationem, & inter propoſitiones neceſſarias, ſiue ex quibus ſyllogiſmus eſt extruendus, plures alias interiiciamus ad cõcluſionem nihil facientes. ita enim fiet, vt ob eam propoſitionum vtilium diſiunctionem, & inutilium interiectionem, reſpondens vim ſyllogiſticam non animaduertat, proinde propoſitiones facilè concedat. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. Secundò cùm ait, *quemadmodum* [*faciunt,*] illud declarat, & confirmat exẽplo eorum, qui aliquid falsò ſcribunt. nam ſi id ſolum ſcribant, facilè apparet falſitas: ſed ſi cum multis veris miſceant, vt faciunt hiſtorici, magis latet. Tertiò cùm ait, *Itaque interdum,* concludit idem contingere in diſputationibus, vt ſcilicet quædam propoſitiones propter occultationem concedantur, quæ aliàs non concederentur. Ait, *ἐν πορθμῷ.* Qui putant hoc vocabulo in præſentia ſignificari quoddã Athenienſium dicaſterium, manifeſte falluntur.

24 *Ad occultandum.* Breui epilogo finem imponit præceptis de cripſi ſiue occultatione.

25 *Ad ornatum.* De propoſitionibus, quæ ornatus cauſa adhibentur, præcipit, vt vtamur inductione, & diuiſione: quoniã ad amplificandam orationẽ pertinent. Primò igitur tradit hoc præceptum. Secũdò cùm ait, *Et inductio,* oſtendit non eſſe opus vt inductio hîc explicetur; quia iã expoſita fuit ſuprà lib. 1. cap. 11. & pluribus lib. 2. Prior. cap. 23. Tertiò cùm ait, *Diuiſio autem,* declarat diuiſionem exemplis, id eſt, duabus diuiſionibus ſcientiæ: quarum prior habetur etiam apud Ariſtotelẽ lib. 1. de anima, cap. 1. poſterior apud Quintil. lib. 2. cap. 18.

26 *Perſpicuitatis.* De perſpicuitate præcipit, vt vtamur exemplis, & rerum ſimilium collationibus. Exempla autem vult eſſe propria & accommodata; qualia ſunt, quæ paſſim apud Homerum occurrunt; nõ inepta, qualia Chœrilus poëta ineptus proponit. Solet Chœrilus cum Homero conferri, vt Bauius cũ Virgilio, id eſt, ineptus cum optimo poëta.

IN CAP. II. DE ARGVMENTATIONE.

Ex propoſitionibus conficiuntur argumentationes, quas Græci vocant ἐπιχειρήματα. meritò igitur Ariſtoteles poſtquàm præcipit de propoſitionibus, nunc adiũgit præcepta de argumentationibus, id eſt, de ſyllogiſmis, & de inductionibus. Nam hæc ſunt duo dialecticarum argumẽtationum genera, vt dictum fuit lib. 1. cap. 11. & lib. Poſter. 1. part. 3.

1 *Iam verò in diſſerendo.* Initiò præcipit, quando ſit vtendum ſyllogiſmis, & quãdo inductionibus: & monet adhibẽdos eſſe ſyllogiſmos apud viros doctos, inductiones verò apud multitudinem & imperitos. Differentiæ ratio eſt: quia ſyllogiſmus habet maiorem

iorem vim probandi, inductio verò eſt facilior. Ait, *ant a*, id eſt, cap. prox. & lib. 1. cap. 12.

2 *In quibuſdam.* Deinceps ſubiicit varia præcepta inductionum propria. Primum præceptum eſt, vt ſi vniuerſale, quod volumus probare per inductionem, nomine careat, nos ipſi nomen fingamus, propter rationé, quæ affertur in contextu. Primò enim Ariſtoteles præmunit, facilè ex particularib⁹ colligi vniuerſale, quando illi vniuerſali nomé eſt poſitum. veluti, homo ſentit, equus ſentit, bos ſentit, &c. ergo omne animal ſentit. Secundò cùm ait, *in nonnullis,* docet colligi difficiliùs illud vniuerſale, quod nomine caret. Tertiò cùm ait, *ſed cùm vniuerſale,* docet, quomodo diſputãtes ſoleant colligere vniuerſale nomine vacãs, ſolent enim dicere, ita rem ſe habere in omnibus talibus rebus. veluti, in numeris eſt cõmutata proportio, & in lineis, & in tẽpore: ergo in omnib⁹ eiuſmodi rebus eſt cõmutata proportio. Quartò cùm ait, *hoc autẽ definire,* oſtendit huiuſcemodi rationem argumentandi cõtinere in ſe magnã difficultatem: quoniam ſemper dubitatur, quænam res ſint tales, vel nõ ſint tales: propter quã obſcuritatem probatio redditur inutilis: nã ſi opponens dicat rem de qua agitur, eſſe talem, reſpõdẽs id negabit. Quintò cùm ait, *Idcircò in* [*iis*,] ex dictis colligit eſſe aliud remedium inueniẽdum: atque ita præcipit vt initiò nomen ponatur, vt omnis dubitatio & omnis calumniandi anſa tollatur.

3 *Cùm autem inductione.* Secundum præceptum eſt, ne opponens petat obiectioné à reſpõdente, antequàm ipſe propoſitioné ſuam multarum rerum inductione cõfirmarit. nam ſi opponens ſimpliciter proponat propoſitionem, reſpondens poteſt ſimpliciter eam negare. Sed ſi opponẽs propoſitionem ſuam inductione quamuis imperfecta probauerit, reſpondens nõ poteſt eam negare, niſi obiiciat aliquod particulare, in quo res aliter habeat. veluti ſi opponẽs ſumat omne animal eſſe mortale, quia homo, equus, bos, aſinus, leo ſunt mortales: nõ eſt neceſſe, vt opponens proponat expreſſe omnes ſpecies animalium: ſed cùm multa animalia mortalia propoſuerit, præſumuntur omnia animalia eſſe talia, niſi reſpõdẽs obiiciat aliq͂ animal immortale. dialecticus. n. ſumit ꝓpoſitiones probabiles: & q̃d in pleriſque apparet, probabile eſt in omnibus verum eſſe, niſi contrarium oſtẽdatur.

4 *Ac poſtulandum.* Tertium præceptum eſt, vt opponẽs reſpõſionem eius qui theſim defendit, non admittat in ea re de qua agitur, niſi reſpondens afferat ſolam eam rem eſſe talẽ: ſicuti ſolus numerus binarius eſt primus inter numeros pares. Sit (exẽpli gratiá) hæc quæſtio, An binari⁹ ſit primus inter numeros pares: opponẽs autẽ vtatur hac propoſitione, nullum numerũ parem eſſe primum: quam probet per inductionem; quia quaternarius, ſenarius, octonarius, denarius, & reliqui numeri pares, nõ ſunt primi. ita impugnabitur theſis; niſi reſpondens afferat obiectionem: non poteſt autem afferre, niſi in ipſa re, de qua agitur; quia ſolus binarius eſt primus. rectè igitur reſpõdebit propoſitionem aduerſarij in omnibus aliis numeris paribus eſſe veram, ſed excipi ſolum binarium.

5 [*Quod*] *autem ad eos.* Quartum præceptum eſt, vt quando propoſitio in homonymo falſa eſt, ita à nobis proponatur, vt illa ſignificatio homonyma planè excludatur: alioquin ſi reſpõdens afferat exceptionem in homonymo, videbitur propoſitioné euertere. Exempli gratiá, ne ſumas hãc propoſitionem, Quilibet habet ſuum coloré: vel, Color, quem quiſque habet, ipſius eſt. nam reſpondens obiiciet pictorem habere alienum colorem, quem ab alio pingendi causã accepit. vt igitur tollas hãc obiectionem, ita (exempli gratiá) propones, Color, quo quiſque coloratus eſt, ipſius eſt.

6 *Quod ſi in homonymo.* Quintum præceptum eſt, vt etiã ſemotã homonymiã, vbi propoſitio nõ eſt vera niſi adhibitis certis limitationibus, eam cum illis limitationibus proponamus. Nam ſi eas prætermittamus, aduerſarius inde accipiet obiectionem, & propoſitionem euertet. Exempli gratiã, ne dicamus, omne animal ratione caret, ſed omne animal brutũ ratione caret: alioqui aduerſarius obiiciet hominem, & noſtram propoſitioné euertet. Primò Ariſtot. proponit hoc præceptũ. Secundò cùm ait, *vt in obliuione,* adiungit exemplum, quo ipſe vſus eſt lib. 1. Poſter. cap. 6. part. 7. Tertiò cùm ait, *Similiter* [*faciendum*,] adiungit alterum exemplum.

7 *Non ſolum autem.* Sextum præceptũ eſt, vt, etiã ſi reſpondẽs nullam exceptioné afferat, ſed ſimpliciter propoſitionem neget, quia intelligit ſe poſſe afferre obiectioné ſi opus fit, nihilominùs limitem⁹ noſtrã propoſitioné non expectatã obiectione. ſic enim limitatã cogetur reſpõdẽs cõcedere. nã propoſitioné noſtrã inductione probatã tenetur reſpõdens cõcedere, aut cõtra eam afferre obiectioné. Si igitur abſq; limitatione vrgeamus, vt vel cõcedat vel obiiciat, ille facile obiiciet, atq; ita propoſitioné no-

ſtrā euertet. Sed ſi facta limitatione, cū ita vrgeamus: quia nullā habebit ampliùs obie ctionē, cogetur noſtrā propoſitionē admittere. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptū. Secundò cùm ait, *dépto enim*, affert rationem huius præcepti. Tertiò cùm ait, *Sunt autem eiuſmodi*, declarat, quænam ſint propoſitiones, in quibus hoc præceptū vſum habet.

8 *Quòd ſi cum.* Septimum præceptum eſt, vt poſteaquàm inductione probauimus noſtram propoſitionem, petamus à reſpondente, vt, niſi obiectionem afferre poſſit, eam concedat: quod quidem ſuprà obiter fuit à nobis dictum: ſed hic ex profeſſo pro ponitur vt præceptum à ſuperioribus diuerſum.

9 *Cùm autem idem.* Hactenus præcepta de inductionibus: ſequuntur præcepta de ſyllogiſmis. Primum eſt, vt potius argumentemur oſtenſiue ſiue categorice, quàm per impoſſibile: quia niſi impoſſibilitas ſit admodum perſpicua & manifeſta, reſpondés negabit id eſſe impoſſibile, ad quod erit deductus, videns ſe non poſſe aliter euadere. Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptum. vbi obiter ponit differentiā inter demonſtrantem, & dialecticum. nā qui demonſtrat, æquè poteſt vtrouis modo argumentari: ſed dialectico vtilior eſt argumētatio directa & categorica. Secūdò cum ait, *quia ſi abſque*, affert rationem huius præcepti.

10 *Oportet autem.* Secundum præceptū eſt, vt interrogemus propoſitiones, quæ vel non patiuntur vllam obiectionem, vel habent obiectiones obſcuras, & paucis cognitas. nā ſi obiectiones manifeſtę ſint, reſpōdés facile noſtras propoſitiones ſubuertet. Sed ſiue ſit exceptio aliqua, ſiue nō ſit: niſi reſpondens obiectionem videat, facile propoſitionem concedet.

11 *Non oportet.* Tertium præceptum eſt, ne interrogemus cōcluſionē: quia ſic daremus optionem aduerſario affirmādi, vel negandi. quare ſi aduerſarius eam negaret, videremur eſſe male argumentati. itaque ſimpliciter debemus eam inferre, tāquàm ex præmiſſis neceſſariò illatā, quæ negari ampliùs nō poſſit. Primò ponit præceptū. Secundò cùm ait, *alioquin abnuente*, affert rationem præcepti.

12 *Neque verò.* Quartum præceptū eſt, vt ita interrogemus, vt dem⁹ aduerſario optionem affirmandi vel negādi. Exēpli gratiā, ne interrogemus, quid eſt homo? vel, quot modis dicitur bonū? ſed, eſtne homo animal rationale mortale, an nō? &, diciturne bonum tot modis quot ens, an non? Cōiunge part. 3. cap. 11. de interpret.

13 *Qui verò vnam.* Quintū præceptū eſt, ne in vno & eodem argumento diu immoremur, ſeu ne diu eandem rationē interrogemus. Primò ponit Ariſtoteles hoc pręceptum. Secundò cùm ait, *nam ſi is*, affert rationem pręcepti, quà oſtēdit eū male diſputare, qui diu in vno argumēto moratur. Eſt autem ratio talis: Aut is qui theſim defēdit, ad interrogationem aptè reſpondit, aut nō. Si aptè reſpondit: peccat opponens diu interrogans, nec diſcedens ab eodem argumēto. neceſſe eſt enim, vt nimis multas propoſitiones in medium afferat, vel ſępius eādem interroget: quandoquidem duę propoſitiones ſufficiunt ad ſyllogiſmū perficiendum. & poſſunt quidē alię addi ob quatuor illas cauſas ſuprà expoſitas, id eſt, inducēdi, vel ornandi cauſâ, &c. ſed hoc ita fieri debet, ne diſputatio nimis diu protrahatur. Quòd ſi reſpondēs aptè non reſpondit: peccat opponens, dum pergit in ſuis interrogationibus debuit enim potiùs reſpondentē reprehendere, & oſtendere eum non aptè reſpondiſſe, vt commodā reſponſionem ab eo extorqueret: aut ſi non poteſt commodam reſpōſionem ab eo accipere, diſputationem relinquere debet, ac diſcedere, potiùs quàm multis interrogationibus cōtra ineptum diſputantem tempus terere. Abſoluta ſunt præcepta de inductionibus, & ſyllogiſmis.

IN CAP. III. DE FACILITATE, AVT DIFFICVLTATE ARGVmentandi, vel defendendi.

NOn poſſūt omnia præcepta de officio opponentis percipi, niſi intelligatur, quænā theſes poſſint facilè aut difficulter impugnari: quia prout theſis habet faciles aut difficiles aggreſſiones, ita debet hoc vel alio modo contra eam diſputari, vt poſteriùs explicabitur hoc eadem capite. Hac igitur de cauſâ declarat in præſentia Philoſophus facilitatem vel difficultatem impugnandarum, aut defendendarum theſium.

1 *Eaſdem porrò.* In hac particula Primò docet eaſdē theſes facile defendi, & difficulter impugnari. Secūdo cùm ait, *Eiuſmodi autem*, docet tales eſſe primas & vltimas enunciationes. i. prima principia, & vltimas cōcluſiones. Tertiò cùm ait, *nā prima*, probat talia eſſe prima principia, ex eo quòd requirunt definitionem. Vis cōſecutionis paulò pòſt explicabitur. Quartò cùm ait, *vltima verò*, probat tales eſſe vltimas cōcluſiones, ex eo

ex eo quòd,niſi velimus eas ſophiſticè probare, oportet adſcendere vſque ad prima principia,& ab iis per omnes medias propoſitiones quæ permultæ sűt,deſcēdere ad vltimas illas cōcluſiones.vnde propter prolixitatē difficilis eſt probatio; quia non ſtatim poſſumus à primis principiis ad has vltimas cōcluſiones progredi,ſed oportet per multa media trāſire.Quintò cum ait, *Qui igitur reſpondent*, redit ad prius argumentū, & probat eam conſequentiam:Prima principia requirũt definitionem, ergo difficilè impugnantur:quia reſpondentes nec volũt definire,nec definitionem opponentiũ admittere:cùm autē definitio requiratur, ſine definitione diſputari non pote[ſt]. Sextò cùm ait,*atqui niſi perſpicuum*,probat antecedēs,id eſt, requiri definitionē principiorū: quia nō poſsũt aliter noti [illegible]: quippe quę nō poſſunt demōſtrari, cũ ſint prima principia,per quę cetera omnia demonſtrãtur.

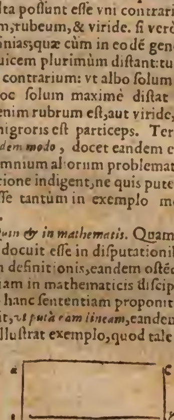
2 *Ea quoque difficiles.* Poſtquàm docuit prima principia & vltimas cōcluſiones difficile impugnari:nunc idem oſtēdit de primis concluſionibus,quæ ſunt proximæ primis principiis; quoniam de his ſuppetunt pauca argumenta.

3 *Omnium autem.* In hac particula docet, quęnam definitiones difficillimè impugnētur:& ponit duo earum genera. Vnum eſt, cùm dubitatur, an verba definitionis ſint homonyma. Alterum,cùm dubitatur propriène accipiãtur,an per metaphoram. nã ea obſcuritas facit, vt neſciamus, quò debeamus argumenta noſtra dirigere.

4 *Omnino autem.* Summatim colligit genera problematū, quæ non facile impugnantur.Primum eſt,cùm theſis eget definitione,vt ſuprà diximus de primis principiis. Secundum eſt, cùm multis modis accipitur. Tertiò cùm ſumitur per metaphorā.(nam hi duo modi colligũtur ex 3. part.)Quartum ex ſecunda partic. eſt.cùm theſis non procul abeſt à primis principiis. Quintum ex cōiunctione ſuperiorum particularū eſt, quãdo ignoramus cauſam difficultatis,id eſt egeatne theſis definitione, an contineat homonymiam, an metaphoram,&c.nam quemadmodum medico difficillimum eſt curare ægrotum, cuius morbum ignorat:ita difficillimũ eſt dialectico impugnare theſim,ſi cauſam obſcuritatis, qua ea theſis laborat,nō intelligat.etenim ſi intelligat,poteſt remediũ afferre.vt putà ſi definitio requiratur,definitionem inquiret.vel ſi ſit aliqua multiplicitas,diſtinctionem adhibebit.& ita de ceteris obſcuritatibus dicendum.

5 *In multis.* Oſtendit multas theſes non poſſe facilè impugnari,niſi commoda definitio afferatur: & primò hanc ſententiam proponit.Secũdò cùm ait,*veluti vtrùm*,eam illuſtrat exemplo.Sit theſis,qua quęratur, vtrùm vnum vni contrariũ ſit, an plura:id eſt,vel ſit theſis,Vnum eſſe vni contrariũ; vel,Multa eſſe vni contraria. Huiuſmodi theſes non poſſunt facile impugnari, niſi priùs contraria definiantur. nam ſi contraria definias,quæ ſe inuicem perimunt:certè multa poſſunt eſſe vni contraria:vt albo nigrum,rubeum,& viride. ſi verò contraria definias,quæ cùm in eodē genere ſint, à ſe inuicem plurimùm diſtant:tunc vnum eſt vni contrarium: vt albo ſolum nigrum; quia hoc ſolum maximè diſtat ab albo. quod enim rubrum eſt,aut viride, id alboris & nigroris eſt particeps. Tertiò cùm ait, *Eodem modo*, docet eandem eſſe rationem omnium aliorum problematum,quæ definitione indigent,ne quis putet hoc verum eſſe tantùm in exemplo modò propoſito.

6 *Quin & in mathematis.* Quam difficultatem docuit eſſe in diſputationibus ob defectum definitionis,eandem oſtēdit reperiri etiam in mathematicis diſciplinis. Et primò hanc ſententiam proponit. Secũdò cùm ait,*vt putà eam lineam*,eandem ſententiam illuſtrat exemplo,quod tale eſt.

Sit parallelogrammum αβ, γδ, ac ſecetur linea αγ in puncto ε: & ab eo pũcto ducatur linea recta, quæ ſit parallela lineæ αβ,& lineæ γδ:ſitq; hæc linea εζ:dico lineā εζ ſimiliter ſecare lineam αγ, quæ eſt latus parallelogrãmi; & ipſum ſpatium ſiue aream parallelogrammi, nempe αδ. Hoc probare, difficile eſt; niſi ſciamus, quid ſit ſimiliter diuidere:quod ab Ariſtotele ita definitur,quando linea & ſpatium habent eandem ſubtractionem, id eſt,cùm linea αγ ita diuiditur in puncto ε,& ſpatiū αδ ita diuiditur per lineā εζ, vt eadē ratio ſit lineę αε ad lineam εγ,quę eſt ſpatij αζ ad

ſpatium ζγ: vt putà ſi linea αε eſt dimidium lineæ εγ, etiam ſpatium α ζ eſt dimidium ſpatij ζγ: ſic enim æquales ſunt ſubtractiones, id eſt, proportione quadam tantum αε detrahit de εγ, quantum α ζ de ζγ. ſicut enim eo modo ſubtrahitur tertia pars lineæ; ita etiam tertia pars ſpatij. Tertiò cùm ait, *Omnino autem*, docet in mathematicis ea potiſſimũ egere definitionibus, quę ſunt proxima primis principiis: ita vt poſitis definitionibus facile demonſtrentur, ſed paucæ rationes afferri poſſint. Quartò cùm ait, *ſimilis* [*eſt*,] docet eãdẽ eſſe rationẽ diſputationum dialecticarum, id eſt, in iis quoque diſputationibus ea maxime definitionibus egere, quæ ſunt propinqua primis principiis, & de his paucas definitiones afferri poſſe.

7 *Non oportet igitur.* Concludit non eſſe ignorandas ſuprà expoſitas cauſas difficultatis, vt ſcilicet poſſimus difficultati obuiam ire, vel allata definitione, vel alio modo, qui theſi conueniat. Hoc enim eſt præceptum, cuius causâ hæc declarantur.

8 *Cùm autem de axiomate.* Si ſit aliqua propoſitio, ex qua diſputari aduerſus theſim poſſit, ſed difficiliꝰ ſit de ea diſputare, quã de theſi: vult Ariſtoteles docere, an huiuſcemodi propoſitionem reſpondens ponere, id eſt, cõcedere debeat; proinde an opponens petere debeat vt ſibi cõcedatur. Primò Ariſtot. proponit hanc quęſtionẽ, an reſpõdẽs debeat eiuſmodi propoſitionẽ cõcedere. Secũdò cùm ait, *quia ſi non ponat*, diſputat in vtramque partem, vt oſtendat difficultatem huius quæſtionis: & initiò probat eam eſſe concedendam: quia niſi eam concedat, reddit diſputationem difficiliorem, quod fieri non debet: atque vltra quàm deceat, & æquum eſt, opponentẽ onerat, requirens ab eo probationẽ difficiliorem diſputatione aduerſus theſim inſtitutam. Tertiò cum ait, *ſin autem ponit*, in contrarium probat eam propoſitionem non eſſe admittendam: quoniam hac ratione fieret, vt ex minùs notis argumentatio extrueretur; ſiquidem ex hac propoſitione conceſſa, quæ eſt theſi obſcurior & difficilior, opponens argumentabitur contra theſim. Quartò cùm ait, *ſi igitur*, ex dictis colligit reſponſionem incertam & alternatam: quia ſi habetur ratio prioris argumenti ne diſputatio reddatur difficilior, propoſitio à reſpondente concedenda eſt. ſi verò habetur ratio poſterioris argumenti, id eſt, ne diſputetur ex ignotioribus, propoſitio nõ eſt cõcedenda. Quintò cùm ait, *in diſcenti*, affert certam reſponſionem à diſcente ſeparans eum qui exercitationis causâ diſputat ac theſes defendit. nã qui diſcit, propoſitionem concluſione obſcuriorem nõ debet concedere: quandoquidem omnis diſciplina fit ex notioribus: hęc autem propoſitio, niſi probetur, non eſt notior cõcluſione. Qui verò theſim exercitij gratiâ defendit, propoſitionem concedere ſine probatione debet, dũmodo ſit probabilis. Sextò cùm ait, *Quare perſpicuum*, ex dictis de diſcente ac reſpondente, colligit differentiã inter interrogantem, id eſt, opponẽtem, & docentem. nam opponens rectè petit ſibi à reſpondente concedi propoſitionem probabilem, licet ſit minùs nota quàm theſis de qua diſputat: docens autẽ non debet poſtulare, vt à diſcente ſibi concedatur propoſitio obſcurior concluſione.

9 *Quomodo igitur.* Breui epilogo imponit finem tractatui de officio opponentis.

DE RESPONSIONE.

TRACTATVS II.

IN CAP. IV. DE OFFICIO INTERROGANTIS ET reſpondentis.

DEinceps daturus præcepta reſpondenti, in primis exponit generale officiũ tam interrogantis ſiue opponentis, quàm reſpondentis.

1 *De reſponſione.* Proponit, quæ deinceps eſt expoſiturus.

2 *Eſt autem.* Docet officium opponentis: qui debet in id incumbere, vt reſpondentem ad abſurdiſſima ducat. Hic autem Ariſtoteles duo requirit. Primùm, vt ea, ad quæ reſpõdens ducitur, ſint abſurdiora theſi. alioquin reſpondens, ſicut nõ habet theſim pro abſurda, ita multò minꝰ pro abſurdis habebit ea, ad quæ deducetur, niſi ſint theſi abſurdiora. vt putà ſi quis defendat affirmationem & negationem ſimul veras eſſe, fruſtra duces eum ad hoc abſurdũ quòd contraria ſint in eodem ſubiecto. nam qui illam theſim ponit, etiam hoc affirmabit. Secundò requirit Ariſtoteles, vt illa abſurditas, ad quam reſpondens deducitur, colligatur ex iis quæ theſim neceſſariò conſequuntur: ita enim abſurditas ex theſi colligitur, proinde theſis infirmatur. Obiiciet hoc loco aliquis Ariſtotelem cap. 2. part. 8. præcepiſſe opponenti, vt potiùs categoricè

ricè argumétetur, quàm deducendo ad incommodum quomodo igitur nunc ait officium opponentis eſſe, vt ducat aduerſariũ ad abſurdũ? Reſpondeo aduerſarium ad abſurditatem deduci, non ſolùm per ſyllogiſmum ducentem ad impoſſibile, ſed etiam per demonſtrationem categoricam. Nam ſi ponat (exempli gratiâ) hanc theſim, omnẽ voluptatem eſſe bonam; ego autem categoricè probem aliquam voluptatem nõ eſſe bonam: duco aduerſarium ad abſurditatem; nimirum vt cogatur concedere duo contradicentia, id eſt, concluſionem cõtradicentem ipſius theſi.

3 *Reſpondentis verò.* Declarat officium reſpondentis, vt, ſi argumento ducatur ad aliquod abſurdum, oſtendat ſe ad id nõ duci ſuâ culpâ, ſed propter theſim: quia ſcilicet, dũ poſuit theſim, ſimul poſuerit omnia quæ eam theſim neceſſariò conſequuntur. Sæpe enim diſputãdi causâ paradoxa defendimus. quare ſi nobis licet ponere tales theſes, licet etiam cõcedere, quæ has theſes neceſſariò conſequuntur: vtputà ſi quis dicat cum Heraclito idem eſſe bonũ & malum: non debet habere pro abſurdo, ſed concedere duo contraria ſimul ineſſe in eodem ſubiecto, vt Ariſtoteles præcipiet cap. ſequen. part. pen.

IN CAP. V. DE THESI ABSOLVTE VEL CVM ADIVNCTIONE PRObabili, aut improbabili, aut neutra.

1 Qvia verò ſunt. Poſtquàm variis præceptis inſtruxit opponentem: iam vult inſtruere reſpondentem, vt ab vtraque parte diſputatio pulchre procedat. In primis in hac particula proponit triplicẽ diſputandi finem. aut enim docẽdi & diſcendi causâ differitur, vt inter præceptum & diſcipulum: aut certandi ſtudio & victoriæ obtinendæ gratiâ: aut denique mutuæ exercitationis causâ, vt inter condiſcipulos. Cùm diſcendi causâ diſputatur: certum eſt, eas propoſitiones eſſe concedendas, quæ videntur veræ; & eas eſſe negandas, quę videntur falſæ. in eo namq; omnis doctrina & omnis diſciplina conſiſtit, vt verum à falſo diſcernatur. Cùm autem diſputatur victorię causâ: tunc opponens debet omnia facere, vt videatur aliquid colligere contra reſpondentem. contrà reſpondens totus debet in id incumbere, ne videatur aliquid pati, id eſt, ne videatur aliquid contra ipſum inferri. Hæc igitur ſunt diſputantium officia, quando vel ſciendi, vel vincendi ſtudio diſſeritur. Cùm autem exercitationis gratiâ diſputatur: quid faciendum ſit, & quomodo reſpondere oporteat, nemo ante Ariſtotelem docuit, ideòque Ariſtoteles hoc, tanquàm ab aliis prætermiſſum, à ſe explicandum proponit.

2 *Neceſſe igitur.* Daturus quædam præcepta reſpondenti, præmunit diuiſionem quandam problematum, ad quam ea præcepta accommodabuntur. Ait igitur omnem theſim eſſe probabilem, vel improbabilem, vel neutram, & ſubdiuidit theſim probabilem vel improbabilem: quoniam aut eſt talis ſimpliciter, aut alicui. Et ſi alicui, iterũ ſubdiuiditur: quia vel eſt probabilis ſiue improbabilis ipſi reſpondenti, vel alij cuipiam, cuius ſententiam reſpondens tuendam ſuſcepit. Singula membra explicemus breuiter. Dicitur theſis ſimpliciter probabilis, quę paſſim omnibus aut pleriſque probatur. Simpliciter improbabilis, quæ ſimiliter omnibus, vel pleriſque improbatur. Eſt igitur ſimpliciter probabilis, veluti ſanitatem eſſe expetendam: Simpliciter autem improbabilis, veluti ſanitatem non eſſe expetendam. Inter has medium locũ tenet, quæ vocatur neutra: veluti eſſe infinitum, aut non eſſe infinitum: eſſe inane, aut non eſſe inane: locum eſſe trinam dimenſionem, aut locum eſſe ſuperficiem corporis ambiẽtis. nam de his ſunt variæ opiniones: adeo vt non ſit magis affirmatio probabilis, quàm negatio. Alicui probabilis eſt, quam alij non admittunt. vtputà Heraclito probabile eſt, idem eſſe bonum & malum: quam ſententiam alij damnãt. ſiue igitur ipſe Heraclitus, ſiue alius eum hac in re ſecutus, hanc theſim defendat, dicetur eſſe theſis probabilis alicui, id eſt, ipſi diſputanti, vel alij cuius ſententiam diſputans probat.

3 *Nihil autem intereſt.* Adiungit alteram prȩmunitionem priori cohȩrẽtem: & ait nihil referre, quomodo theſis probabilis vel nõ probabilis ſit, id eſt, nihil referre, vtrùm ſit probabilis ſimpliciter, an alicui: nihil (inquam) referre quãtum ad modum reſpondendi, quia ſemper ſeruãdus eſt idẽ reſpondendi modus, vt ex ſequentibus apparebit.

4 *Si igitur improbabilis.* Addit tertiam præmunitionẽm, per quam docet qualis ſit concluſio, quæ theſi opponitur. ſcum

Per enim opponens colligit concluſionem theſi contrariam. vtputà ſit theſis ſit, ſanitatem eſſe expetendam: opponens probabit ſanitatem non eſſe expetendam. Quare ſi theſis ſit improbabilis: concluſio erit probabilis. Contrà ſi theſis ſit probabilis: concluſio oppoſita, erit improbabilis. Quid ſi theſis ſit neutra? veluti eſſe in rebus inane. concluſio quoque oppoſita, erit neutra, id eſt, non eſſe in rebus inane. His præmunitionibus poſitis ſubiicienda ſunt præcepta.

5 *Quoniam autem.* Præcipit reſpondenti, quid obſeruare debeat, ſi tueatur theſim ſimpliciter improbabilē. & Primò ponit hoc fundamentum, quòd theſis impugnanda eſt ex probabilioribus & notioribus. volumus enim diſputationem, quæ exercitationis causâ fit, pulcrè procedere. Inde colligit Ariſtoteles reſpondentē non debere concedere eas propoſitiones, quæ ſimpliciter non videntur veræ, id eſt, quæ paſſim omnibus aut pleriſque non vidētur veræ. Item non debet eas concedere, quæ videntur quidem quodammodò veræ, minùs tamen ſunt probabiles, quàm concluſio theſi opponenda. Diximus enim theſim eſſe improbabilem: concluſio igitur eſt probabilis: ergo propoſitiones debent multò magis eſſe probabiles. quare ſi ſint minùs probabiles, aut ſi ſint improbabiles; non ſunt idoneæ ad eam concluſionem inferendam, & theſim oppugnandam.

6 *Sin autem ſimpliciter.* Deinceps præcipit reſpondenti, quid obſeruare debeat, ſi tueatur theſim ſimpliciter & omnibus probabilem. tunc neceſſe eſt opponi concluſionem improbabilem. Debet igitur reſpondens concedere primùm propoſitiones probabiles: nam certum eſt has eſſe idoneas. Deinde etiam propoſitiones non probabiles, dummodò minùs ſint improbabiles quàm concluſio. ſic enim reſpectu cōcluſionis quodammodò probabiles ſūt: alioqui videbitur reſpondens ferè præcidere omnem anſam diſputandi: & opponens videtur officium ſuum facere, ſi opponit propoſitiones minùs obſcuras, & minùs improbabiles concluſione.

7 *Similiter etiam.* Tertiò præcipit reſpondenti, quid obſeruare debeat, ſi defendat theſim neutram. & ſimiliter iubet eū concedere non ſolùm propoſitiones probabiles, ſed etiam non probabiles, dummodò ſint minùs improbabiles quàm concluſio. Ratio hìc eſt eadem, quæ in præcedenti particula.

9 *Ergo ſi ſimpliciter.* Breui epilogo ſignificat ſe dediſſe præcepta de theſib⁹ ſimpliciter probabilibus, vel ſimpliciter improbabilibus; (ſupple, vel ſimpliciter neutris) colligens generale & commune præceptum, quod cùm theſis ſit ſimpliciter talis, etiam comparatio inſtituenda eſt cum iis quæ ſimpliciter talia videntur. vtputà cùm diximus concedendas eſſe propoſitiones probabiles, vel minùs concluſione improbabiles: intelleximus ſimpliciter probabiles, & ſimpliciter improbabiles.

8 *Sin autem non ſimpliciter.* Tranſit ad theſes probabiles, vel improbabiles ipſi reſpondenti. & inquit eadem præcepta eſſe obſeruanda, eo tantùm excepto, quòd hìc comparationem inſtituemus, nō, vt ſuprà, cùm iis quæ ſimpliciter talia ſunt, ſed cum iis, quæ talia videntur ipſi reſpondenti.

10 *Quod ſi alterius.* Cùm quis defendit theſim alteri probabilem, iubet eum ſeruare data præcepta; ſic tamen, vt reſpiciat ad ea quæ videntur, aut nō videntur ei, cuius ſententiam defendit. & Primò dat hoc præceptum. Secundò cùm ait, *Idcirco & qui alienas*, illuſtrat hoc præceptum exemplo. Si quis enim defēdat theſim Heracliti, idē eſſe bonum & malū: debet negare id quod ſibi verū videtur, Heraclito autem verū nō videtur, veluti cōtraria ſimul eſſe nō poſſe in eodē ſubiecto. Tertiò cùm ait, *Hoc etiam faciunt*, adiungit alterum exemplum: & ait hoc fieri ab iis qui à ſe inuicem accipiunt theſes, de quibus conferant & diſputent. vt putà qui inter ſe de iure diſputant, illi propoſitiones adductas concedunt vel negant, non tam conſiderantes quid ſibi videatur, & quid ipſi ſtatuerēt ſi eſſent legiſlatores, quàm quod ipſis legumlatoribus viſum fuit.

11 *Perſpicuum igitur.* Concludit hoc caput.

IN CAP. VI. DE PROPOSITIONE AD REM PROPOSITAM pertinente, vel non pertinente.

SVperiori theſeon ſeu problematum diuiſioni aliam diuiſionē propoſitionum adiungit, ad quam noua præcepta accommodabit.

1 *Cùm autem.* Proponit diuiſionem propoſitionum ſimilem diuiſioni problematum

matum præcedéti capite traditę, quòd propoſitio eſt vel probabilis, vel improbabilis, vel neutra. Adiungit etiam alteram diuiſionem, quòd propoſitiones theſi oppoſitę vel ad rem faciunt, vel ad diſputationem propoſitam non pertinent. Habemus igitur duas diuiſiones, priorem trimembrem, poſteriorem bimembrem. Eas ſi coniungamus, fiet vna diuiſio ſex partibus conſtans. quodlibet enim ex tribus membris prioris diuiſionis ſubdiuiditur in duo mẽbra ex poſteriori. sũt igitur in diuiſione ſex membra: quia ter bis accepta faciunt ſex. Quare de his ſex membris præcepta dabũtur. Primum membrum eſt, ſi propoſitio ſit probabilis, ſed contra theſim non faciat. Hoc caſu Ariſtoteles iubet eam à nobis concedi, & quidem quaſi veram, quia nobis quoque vera videatur. hæc enim cõceſſio nihil nobis obeſſe poterit, cùm propoſitio contra theſim non faciat.

2 *Si verò nec probabile.* Secundum membrum eſt, ſi propoſitio neque ſit probabilis, neque ad rem faciat. hîc Ariſtoteles iubet hanc propoſitionem concedi, non quaſi veram, ne auditores habeant nos pro imperitis, ſed tamquàm nihil contra nos facientem.

3 *Quod ſi ad diſputationem.* Tertium membrum eſt primo contrarium, quando propoſitio eſt probabilis, & contra theſim facit. tunc iubet Ariſtoteles nos eam quidem concedere, ſed addere eam eſſe nimis propinquam theſi noſtræ ab initio ad diſputandum propoſitæ; adeo vt hac poſitâ, noſtra theſis euertatur. propoſuimus enim theſim exercitationis causâ, vt ſuppoſitũ fuit initio cap. præced. quare negare nos oportet ea quæ manifeſtè ſunt huic theſi contraria, non quòd ea nobis vera non videantur, ſed quia diſputandi & veritatis eruendæ causâ volumus cõtrarium defendere. vnde ſi opponens vtatur talibus propoſitionibus, videtur petere quæſitum. Exempli gratiâ ſit propoſita hæc theſis, Motus eſt æternus. in contrarium autem opponens argumentetur: Mundus non eſt ęternus, ergo motus non eſt æternus. Conſequentia valet: quia extra mundum non eſt motus: & neceſſe eſt eſſe aliquid, quod moueatur. Antecedens eſt probabile: quia omnes Philoſophi præter Ariſtotelicos ita ſentiunt, item alij homines pręter Philoſophos ita ferè omnes ſentiunt. eſt autem probabilis propoſitio, quæ vel multis, vel doctis, & multò magis quæ ſimul multis & doctis vera videtur, vt ex libro primo didicimus. Quid ergo reſpondebit is qui theſim tuetur? Dicet antecedens eſſe quidem probabile, ſed ita coniunctum cũ theſi, vt qui petit hoc antecedens ſibi cõcedi, perinde haberi debeat ac ſi ipſum quęſitum peteret. eo enim ipſo quòd reſpõdens propoſuit hanc theſim, Motum eſſe æternum, tacite ſignificauit mundum eſſe æternum.

4 *Sin autem ad diſputationem.* Quartum membrum eſt, ſi propoſitio ad rem quidem faciat, &, ſi concedatur, euertat theſim, ſed non ſit probabilis. tunc reſpondens debet concedere conſequentiam, & negare antecedens, id eſt fateatur ea propoſitione euerti theſim, ſed ipſam propoſitionem dicat eſſe falſam & ineptam.

5 *At ſi neque.* Quintum membrum eſt, Si propoſitio ſit neutra, ſed ad rem non faciat. tunc Ariſtoteles iubet eam ſimpliciter concedi, non adhibitâ eâ definitione, quam adhiberi iuſſit in ſecundo membro, vbi volebat propoſitionem cõcedi cum hac declaratione, nõ quaſi veram, ſed quaſi nõ facientem contra theſim: hîc verò vult concedi ſimpliciter ſine vlla declaratione.

6 *Si verò ad diſputationem.* Sextum membrum eſt, ſi propoſitio ſit neutra, & faciat contra theſim. tũc Ariſtoteles ait eſſe ſignificandum, ſi concederetur, euerti theſim, id eſt, concedendam conſequẽtiã, ſed negandum antecedens ſiue ipſam propoſitionem.

7 *Sic enim & reſpondens.* Concludit, ſi præcepta huius capitis ſeruentur, rectè diſputari: quia reſpondens concedet, quæ erunt concedenda, & negabit neganda.

IN CAP. VII. DE PROPOSITIONIBVS OBſcuris, vel multiplicibus, vel perſpicuis & ſimplicibus.

IN hoc capite coniungit alias duas diuiſiones propoſitionum, quibus accommodat præcepta de officio reſpondentis. Aut enim propoſitio eſt obſcura, aut perſpicua. rurſus aut eſt ſimplex, aut multiplex. ex harum diuiſionum coniunctione oriuntur varia membra, quæ in contextu explicabuntur.

1 *Simili etiam.* Primum membrum eſt, ſi propoſitio ſit obſcura. tũc Ariſtoteles iubet vt reſpondens dicat ſe nõ intelligere: & reprehẽdit eos, qui, dum verentur ne mi

nos docti videãtur, reſpondẽt quaſi intelligant id quod non intelligunt: vnde abſurda poſtea eueniant. Hoc igitur caſu debemus ſine vlla cũctatione, auctore Ariſtotele, fateri nos nõ intelligere, & petere vt opponẽs apertiùs ſententiam ſuam explicet. Quod attinet ad ſeriem contextus, primò generaliter ait ad propoſitiones obſcuras vel multiplices ſimiliter eſſe reſpõdendum, id eſt, obſeruanda eſſe præcepta, quæ mox tradẽtur, non abſimilia præceptis antea datis. Secundò cùm ait, *nam quia datum*, ad confirmanda præcepta mox tradẽda, prẽmunit licere reſpondenti, cùm nõ intelligit propoſitionem opponentis, dicere ſe non intelligere. Item, cùm propoſitio multis modis accipi poteſt, non teneri reſpondentẽ ſimpliciter affirmare, vel negare: quia poteſt ac debet diſtinguere. Tertiò cùm ait, *manifeſtum*[*eſt*,] colligit præceptum, quod iam expoſui, de propoſitione obſcura. Quartò cum ait, *ſæpe enim*, confirmat hoc præceptũ: quia, niſi obſeruetur, facile eueniet aliquid abſurdi ac reſpondens in multas difficultates incidet.

2 *Si verò notum.* Secundum membrum eſt, cùm propoſitio eſt multiplex, eáq; multiplicitas eſt perſpicua. Hic Ariſtoteles ſubdiſtinguit. aut enim propoſitio omnimodo, id eſt, in omnibus ſignificationibus eſt vera; veluti omnis canis eſt corpus: aut omnimodo eſt falſa; veluti, omnis canis volat: aut partim eſt vera, partim falſa, veluti, omnis canis latrat. nã de quadrupede vera eſt, de piſce autem & ſydere eſt falſa. Primo caſu iubet Ariſtoteles propoſitionem ſimpliciter concedi: ſecundo caſu ſimpliciter negari.

3 *Si verò ex parte.* Tertio caſu iubet diſtingui, & iudicari, in qua ſignificatione ſit vera, & in qua ſit falſa. Sed hic rurſus adhibet ſubdiſtinctionem quandam. nã ſi reſpondens ab initio intelligat propoſitionẽ eſſe multiplicem, ſtatim debet diſtinguere. Huius præcepti rationẽ affert, cùm ait, *nam ſi*[*id.*] quia ſi poſtea concluſo argumento reſpõdens diſtinguat, videri poterit ab initio ignoraſſe, nunc autem diſtinguere vitãdi argumenti causã: quam ſuſpicionem vitabit, ſi ſtatim ab initio diſtinguat.

4 *Sin autem non proſpexerit.* Si verò reſpondens ab initio non animaduertit propoſitionem eſſe multiplicem, & eã ſimpliciter cõceſſerit, cùm diſtinguere debuiſſet ſecundùm prẽceptum modò datum, poſtea verò contra eum aduerſarius cõcluſerit: Ariſtoteles non deſerit reſpondentẽ, ſed adhuc inſtruit, & monet, quid dicere debeat. Dicat igitur ſe propoſitionem conceſſiſſe non in quacumque ſignificatione: ſed in ea, in qua propoſitio vera eſt. vt putà ſi ſine diſtinctione cõceſſit omnem canem latrare, non animaduertẽs ad homonymiam canis, & inde aduerſarius cõcluſit ſydus eſſe animal irrationale, quia quod latrat eſt animal irrationale: tunc reſpondẽs dicat, ſe tãtum de omni cane quadrupede conceſſiſſe eam propoſitionem; nõ de piſce, vel ſydere. eſſe enim canẽ, vocabulũ homonymum: quod cùm multa ſignificet, ipſe accepit pro cane quadrupede.

5 *Sin rogatum.* Vltimum membrum eſt, ſi propoſitio ſit perſpicua & ſimplex. tũc Ariſtoteles iubet reſpondentẽ concedere, aut negare ſimpliciter eam propoſitionẽ. Intellige hoc præceptum, vt & prẽcedẽtia præcepta huius capitis, quando reſpondendum eſt ad propoſitionem. Nam ſi neganda eſſet conſequentia: non eſſet opus ſimpliciter concedere, vel negare propoſitionem. Quanquam (vt cap. præced. expoſuimus) hoc etiam caſu propoſitio conceditur, non quaſi vera, ſed quaſi nihil officiens theſi propoſitæ.

IN CAP. VIII. DE RESPONSIONE AD inductionem.

SVperiora præcepta potiſſimùm reſpiciunt ad ſyllogiſmos: nunc docet Philoſophus, quid reſpondendum ſit ad inductiones. Et primò præcipit, vt ſi ſingula probabilia ſint, concedantur, non negẽtur, quamuis inde per inductionẽ colligatur aliquid vniuerſale noſtrę theſi contrarium. Deinde præcipit, vt noſtram reſponſionẽ dirigamus ad illud vniuerſale, cùm ait, *aduerſus vniuerſale*, ac proponit duos modos reſpondendi. Vnus eſt, vt afferamus inſtantiam ſiue obiectionẽ. vt putà ſi aduerſarius ita argumẽtetur; Omnis equus, bos, canis, leo, ratione caret; ergo omne animal ratione caret: non debemus negare equum vel bouem &c. rationẽ carere, ſed debemus negare cõcluſionẽ illam vniuerſalem, Omne animal ratione carere, datã inſtantia in homine, qui eſt animal rationale. nam ſine inſtantia non liceret negare, vt ſuprà fuit expoſitum. Alter modus eſt, quem tradunt etiam rhetores, vt contrarium argumẽtum opponamus: hoc enim ſignificat cùm ait, *Inſuper ſi ne quidem.* vt putà ſi per inductionem

probauit

probauit omnem voluptatem eſſe malam, nos contrà probemus omnem voluptatem eſſe bonam, aut ſaltem non omnem voluptatem eſſe malam; putà quia aliqua eſt expetenda; quod autem eſt expetendum, eſt bonum. Sic non videbimur temere negare conclusionem probatam: quia non minùs attulimus argumentum contra eam cóclusionem, quàm pro ea attulerit opponens. Hac reſponſione ſæpe nunc vtuntur, qui theſes defendunt. Ariſtoteles tamen docet non eſſe bonam reſponſionem illis verbis, *Quamquam ne hoc quidem*: quia reſpondentis eſt ſoluere arguméta oppoſita: veriſſimum autem eſt dictum illud peruulgatum, Contrà argumentari, non eſt ſoluere. Ergo melius quidem eſt contrà argumentari, quàm ſimpliciter negare concluſionem inductione probatam: non tamen plene officio ſuo ſatisfecit, qui ita reſpondit. Quapropter Ariſtoteles conſtituit tres reſponſionum gradus ibi, *ſi [quis] igitur*. Optima enim reſponſio ad inductionem eſt, cùm datur inſtantia ſiue obiectio. Minùs bona reſponſio eſt, cùm in contrarium arguitur. Deterrima reſponſio eſt, cùm neutrū fit. nam qui nec allata obiectione, nec argumento contrario, negat quod aduerſarius per inductionem collegit, is reuera eſt proteruus, moroſus & difficilis diſputator.

IN CAP. IX. DE PRÆEXERCITATIONE, ET de theſi improbabili non defendenda.

HOc capite Ariſtoteles duo præcepta dat reſpondenti, quæ non pertinent ad modum reſpondendi, ſed ad hoc vt reſpondens tutò deſcendat in arenam, & accedat ad diſputandum.

1 *Suſtinere autem.* Primum præceptum eſt, vt qui defenſurus eſt aliquam theſim, præſertim definitionem, (nam definitio facillimè impugnatur, vt expoſitū fuit lib. 7. cap. vlt.) priùs ſecum ipſe diſputet, & tam rationes ſuæ theſi contrarias, quàm earum ſolutiones inquirat, ne imparatus temere ad diſputandum veniat.

2 *Cauendum verò.* Alterum præceptum eſt, ne defendamus theſim improbabilem. Primò Ariſtoteles dat hoc præceptum. Deinde cùm ait, *Multis autem*, explicat hoc præceptum, id eſt, quænam ſit theſis improbabilis, proinde non defendenda: ac partitur huiuſmodi theſim in duo genera. Quædam enim theſes ſunt improbabiles: quia iis poſitis, neceſſe eſt concedere multa abſurda. veluti ſi quis defendat hanc theſim, omnia moueri; vel hanc, nihil moueri. tales enim theſes, quia perſpicuè ſunt falſæ, non debent defendi. Aliæ verò theſes ſunt non ita perſpicuè falſę; quia de iis occurrunt rationes in vtramque partem: non tamen debent defendi; quia ſunt improbæ: veluti, voluptatem eſſe bonam: aut ſatius eſſe iniuriam facere, quàm iniuriam pati. huiuſmodi namque theſes non ſunt dialecticę quia ſunt contra bonos mores. Coniunge part. vlt. cap. 11. lib. 1.

IN CAP. X. DE SOLVTIONE ARGVMENTOrum, & de concluſione impedienda.

DVobus modis reſpondens ſuā theſim defendit. aut enim ſoluit argumentum, aut impedit concluſionem. Hæc duo inter ſe differunt. Primùm quia propriè loquendo ſoluitur argumétum, poſtquàm extructum eſt: impeditur autem concluſio poſt argumentum iam extructum. Deinde quia plus eſt ſoluere argumentum, quàm impedire concluſionem. quod enim vim habet ſoluendi argumenti, id multo magis concluſionem impedit. Vno enim modo argumentum ſoluitur; quatuor autem modis concluſio impeditur, ex quibus primus eſt, qui argumentum ſoluit, vt Ariſtoteles hoc capite declarabit.

1 *Quæcumque autem.* Agit de ſolutione argumentorum: & primò dat præceptum, vt, cùm ſyllogiſmus colligit falſā concluſionē, id negetur, quod eſt prima cauſa falſitatis: de qua prima cauſa vide cap. 18. lib. 2. Prior. Secundò cùm ait, *non enim quouis*, explicat hoc præceptum: & id confirmat; quia nō quamlibet propoſitionem negemus, argumentū ſoluimus, etiāſi propoſitio falſa ſit: ſed opus eſt eā propoſitionē negare, ex qua potiſſimùm pendet falſa cóclusio. Hoc præcepto Ariſtoteles ſæpe vtetur in Sophiſticis elenchis diluēdis, & aliorum ſolutionibus reprobandis. Tertiò cùm ait, *veluti ſi quis*, illuſtrat hoc præceptum exemplo perſpicuo; in quo cùm vtraq; propoſitio ſyllogiſmi falſa ſit; tamen vera ſolutio eſt per negationem maioris, non per negationem minoris. Quartò cùm ait, *omnino*

igitur ſoluit, concudit eum verè ſoluere, qui primam falſitatis cauſam tollit, id eſt, qui negat eam propoſitionem, ex qua primùm & potiſſimùm pendet falſa concluſio.

2 *Solutionem autem.* Vt reſpondens oſtendat ſe non temere reſpondere, ſed perfectè intelligere eam rem qua de agitur: nō ſolùm debet reſponſionem ſuam dirigere ad primam & veram cauſam falſitatis, vt in ſuperiori partic. dictum eſt, ſed etiam oſtendere eam eſſe falſitatis cauſam. vt in exemplo ſuperioris particulæ fieri poteſt, vt reſpondens temere maioré neget, cùm putet perinde eſſe, ſiue maior, ſiue minor negetur, quia vtraque ſit falſa. Quamobrē Ariſtot. docet eum demum ſcire quæ ſit vera ſolutio, qui non ſolùm eã maiorem negat, ſed etiam ſcit eam maiorem eſſe negandã, & ſcit eam maiorem eſſe primam cauſam falſitatis. Itaque ſi reſpondens velit eruditionē ſuam patefacere, non ſimpliciter maiorem negabit, ſed etiam afferet huius ſuæ reſpōſionis cauſam, id eſt, cur potiùs neget maiorem, quàm minorem, licèt vtraque ſit falſa. Ait, *quemadmodum in falſis deſcriptionibus.* Falſas deſcriptiones appellat Ariſtoteles ſyllogiſmos apateticos, qui opponũtur veris demōſtrationib⁹, id eſt, cùm ex propriis cuiuſque ſcientiæ principiis malè acceptis inferuntur falſæ cōcluſiones. ſicut enim demōſtratio parit ſcientiam: ita etiã falſa deſcriptio ſeu ſyllogiſmus apateticus gignit ignorantiam ſcientiæ contrariam. Hic igitur habemus ſimilitudinē falſę deſcriptionis & ſyllogiſmi dialectici. nam ad vtrumque argumentum reſpondere oportet negando primam cauſam falſitatis.

3 *Licet autem.* Deinceps proponit quatuor modos impediendæ concluſionis.

4 *Vel enim.* Primus modus eſt, quando tollitur prima cauſa falſæ cōcluſionis: quo modo etiam ſuprà diximus argumentationem diſſolui.

5 *Vel aduerſus.* Secundus modus eſt, cùm reſpondens argumētanti opponit obiectionem, quam ille nō poteſt ſoluere. Sic non ſoluitur argumentum, ſed tantùm impeditur opponens: quia cùm non poſſit ſoluere obiectionem, non poteſt vlteriùs progredi. Quòd ſi eam ſolueret, argumentum procederet. Porrò duobus modis contingere poteſt vt reſpondens nō poſſit ſoluere obiectionem. aut enim hoc fit propter eius imperitiam: aut quia vera obiectionis ſolutio contradicit principiis ipſius opponētis: quo caſu dicitur obiectio ad hominem: nam alij opponenti fruſtra obiiceretur, ſed huic rectè opponitur, quia non poteſt eam ſoluere, quin ſibi cōtradicat. quare hoc modo nō ſoluitur argumentatio, ſed tantũ hic opponens impeditur. veluti ſi ſumatur obiectio ab ideis: nam aduerſus eos qui negãt ideas, nihil valet.

6 *Tertiò aduerſus.* Tertius modus eſt, ſi ex propoſitionibus opponētis non colligatur concluſio, quę tamen rectè colligeretur, quibuſdam adiectis. Ergo ſi opponens ea non poteſt adiicere, quin ſibi & ſuæ doctrinæ contradicat, erit ea reſponſio ad hominem, de qua paulò antè diximus. ſi verò poteſt ea adiicere, ſed per imperitiam non facit, tunc eſt tertius modus impediendæ concluſionis, qui non refertur ad hominē, ſed ad ipſas interrogationes ſeu propoſitiones, ex quibus nihil neceſſariò colligitur contra theſim

7 *Quarta ac deterrima.* Quartus modus omnium deterrimus, ad quem nemo debet confugere, niſi ſumma neceſſitate coactus, ne fortè in publica diſputatione pudore ſuffundatur, hic eſt, vt reſpondens opponenti obiiciat inſtãtiam adeo difficilem, vt intra tēpus diſputationi attributũ diluine queat.

8 *Obiectiones igitur.* Concludit, quatuor dictis modis impediri concluſionem, ſed primo tantùm modo revera ſolui argumentationem.

IN CAP. XI. DE REPREHENDENDA RATIONE, vel eo qui ratiocinatur.

HOc caput diuiditur in tres partes: in quarum prima conſideratur argumētatio, cùm per ſe, tum reſpectu eius qui argumentatur: in ſecunda conſideratur argumētatio vel per ſe, vel relata ad problema: in tertia & vltima agitur de argumētatione ex pluribus, vel ex paucioribus.

1 *Reprehenſio autem.* Diſtinguit inter argumentationem per ſe cōſideratam, & quatenus interrogatur, id eſt, quatenus ab opponente proponitur. Nam in argumētatione vitium ineſt, interdum per ſe, id eſt ratione ipſius argumētationis, quę praua eſt: interdum autem ratione interrogantis, vt mox declarabitur. Cùm enim ſubiicit, *ſæpe enim*, confirmat hanc diſtinctionem, quia interdum argumētatio praua eſt, nō opponentis ſed ipſius reſpondentis culpâ; qui nolens concedere eas propoſitiones ex quibus rectè diſputaretur cōtra theſim, cogit opponentem confugere ad alias propoſitiones minùs idoneas. talis argumētatio per ſe non eſt probãda, ſed opponens culpâ vacat.

2 *Præterea quoniam.* Confirmat eandem diſtinctionem nouo argumēto: quia probatio ex falſis, per ſe non eſt bona, interdum tamen eſt adhibenda; videlicet ſi falſæ illæ propoſitiones ſint reſpondenti probabiliores, quàm aliæ veræ propoſitiones. oportet enim nos vti propoſitionib⁹: quę ſint reſpōdēti probabiles: quia nō tā veritatis, quàm probabilitatis rationem dialecticus habet. Primò igitur Ariſtoteles oſtēdit, quia loquimur de diſputatione quę exercitationis causâ fit, interdum colligendā eſſe falsā cōclusionem, & interdum eſſe vtendum falſis propoſitionibus. Secundò cùm ait, *ſæpe enim,* oſtendit interdum probandam eſſe falſam concluſionem; nempe quando theſis, contra quam exercitij causâ diſſeritur, eſt vera. Tertiò cùm ait, *quare proponenda,* oſtendit hoc caſu vtendum eſſe falſis propoſitionibus. Conſequentia patet: quia cōcluſio falſa nō poteſt ex veris propoſitionibus colligi. Quartò cùm ait, *interdum & [quod falsò,]* oſtendit aliquando vtēdum eſſe propoſitionibus falſis, etiamſi probanda ſit cōcluſio vera, quia ſcilicet theſis eſt falſa. cùm enim concluſio vera ex falſis colligi poſſit: nihil vetat nos vti propoſitionibus falſis, dummodò ſint probabiles huiuſcemodi namque propoſitiones ſunt ad diſputandū aptiores quàm propoſitiones veræ probabilitate carentes. Ideo concludit Ariſtoteles huiuſmodi propoſitionibus falſis ac probabilibus magis perſuaderi reſpondentē, quàm propoſitionibus veris quæ non ſunt probabiles. Ait, *magis erit perſuaſus quàm adiutus.* Intellige reſpondenti perſuaderi, cùm propter vim argumēti obiecti mutat ſententiam, & intelligit ſuam theſim eſſe falſam. Intellige autem eum iuuari, quando confirmatur in ſua ſententia, quam in theſi propoſuit. Ita explicanda ſunt hæc poſtrema verba particulæ, ſi accipiamus ἢ pro *quàm*, vt omnes interpretes accipiunt. Quòd ſi quis mallet accipere ἢ pro *vel*: tūc idem ſignificaretur perſuadendi & iuuandi vocabulo: & aliquid eſſet ſubaudiendum. ſenſus enim eſſet, reſpondentem magis perſuaderi ſeu iuuari, id eſt, duci ad veritatem intelligēdam propoſitionibus falſis probabilibus, quàm veris non probabilibus. Vtraque interpretatio ſumi poteſt: prior tamen mihi magis probatur.

3 *Oportet autem.* Quia modò permiſit dialectico vti propoſitionibus falſis: nequis propterea putet dialecticum eſſe ſophiſtā, quia etiam ſophiſta ex falſis argumētatur: ideo limitat eam permiſſionem, ac dialectico præcipit, vt dialecticis propoſitionibus vtatur, quemadmodum geometra geometricè argumentatur. Intellige dialecticum argumentari dialecticè, quando argumentatur ex propoſitionibus probabilibus, ſiue ſint veræ, ſiue falſę. Ait, *antea dictum fuit,* lib. 1. cap. 1.

4 *Quia verò prauus.* Addit tertiam confirmationem differentiæ adductę initio primæ particulę: quia vt bene diſputetur, non eſt poſitum in poteſtate ſolius opponentis, ſed etiam reſpondentis. Si igitur culpâ reſpondentis praua ſit ratiocinatio, nihil poterit opponenti imputari. Antecedens cōfirmatur: quia quotieſcumque aliquod opus communiter à pluribus fit, ille eſt prauus ſocius, qui commune opus impedit, quemamodum in quadriga ille eſt malus equus, qui non iuuat, ſed impedit quò minus currus trahatur: in diſputatione autē, quæ exercitationis causâ fit, opus commune eſt, quia vterque diſcendi ſtudio diſputat: habent igitur eundem ſcopum, quem ambo poſſunt conſequi, nempe veritatis inuentionem. Alia ratio eſt eorum qui certandi causâ diſputant. nam ſcopus eorum eſt victoria, quam non poteſt vtraque pars conſequi. Ex hoc antecedente ita declarato & confirmato Ariſtoteles infert cōſequēs, cùm ait, *Ex dictis igitur.*

5 *Quoniam autem.* Adiungit quartum argumentum ad probandum idem diſcrimen: quia ſicuti diximus reſpondentes ſæpe negare quæ debent concedere, ideo cogi opponentes confugere ad alias propoſitiones: ita etiam ſæpe reſpondentes concedunt, quæ debent negare: vtputà concedunt contraria, vel eas propoſitiones, quibus committitur petitio quæſiti. cùm igitur ita male diſputant reſpondentes: neceſſe eſt, vt male diſputent etiam opponentes: túncque in argumentatione vitium eſt, in opponente autem vitium nullū eſt. Vnde apparet, aliud eſſe reprehendere argumentationē per ſe, & reprehendere ipſum argumentantem.

6 *Per ſe autem.* Poſtquàm diſtinxit reprehenſionem argumentationis per ſe à reprehenſione argumentantis: conſequenter diſtinguit quinque modos, quibus argumētatio per ſe reprehenditur.

7 *Prima [eſt.]* Prima reſponſio eſt omniū grauiſſima, quæ tūc adhibetur, cùm in argumentatione inſunt tres cōditiones: Primò vt ea argumentatio nihil cōcludat, quia non habeat formam ſyllogiſticam. Secundò vt propoſitiones omnes, vel ple-

tæq; ſint falſæ, & minimè probabiles. hoc peccatum ſpectatur in materia:vt primum conſiſtebat in forma. Tertiò vt nec adiectis, nec detractis quibuſdam, poſſit vllo modo ex his propoſitionibus colligi concluſio.

8 *Secunda ſi aduerſus.* Secunda reprehenſio eſt paulò leuior, quàm prima. nā ſuprà nihil concludebatur:hic verò ſupponimus argumentationē aliquid concludere, non tamen contra theſim: reliqua ſunt eadem in vtraque reprehenſione.

9 *Tertia ſi nonnullis.* Tertia reprehenſio eſt, ſi argumentatio non concludat, ſed quibuſdam adiectis concludet:verùm hæc, quæ prætermiſſa & adiicienda ſunt, minùs ſunt probabilia, quàm propoſitiones in argumentatione expreſſæ. Hic autem vitium ideo ſubeſt:quia cùm reticemus aliquas propoſitiones, debemus eas reticere, quæ ſunt notiſſimę, ſicut Ariſtoteles 1. Rhetor. ait enthymema oratorium plerumque conſtare ex vna propoſitione, quoniam altera propoſitio tāquàm nota prætermittitur, quia facilè poteſt à quouis ſuppleri.

10 *Rurſus ſi quibuſdam.* Quarta reprehenſio eſt, ſi quibuſdam detractis argumentatio nihilominùs concludat, quia ſuperuacua quædam ſumpta ſunt.

11 *Præterea ſi [ſumatur.]* Quinta reprehenſio eſt, ſi argumentatio contra theſim concludat ex propoſitionibus minùs probabilib⁹, vel probatu difficilioribus, quàm ſit ipſa concluſio.

12 *Non oportet.* Sequitur ſecunda pars capitis de argumentatione vel ſecundū ſe conſiderata, vel per relationem ad concluſionem & problema. In primis Ariſtoteles ponit hanc diuiſionem, non omnes argumentationes dialecticas eſſe æquè probabiles:quia de quibuſdā theſibus ex probabilioribus: de aliis verò ex minùs probabilibus;pro rei ſubiectæ naturâ diſputari poteſt. Deinde cùm ait, *Perſpicuum igitur*, ex dictis colligit aliam eſſe reprehenſionē argumentationis per ſe;aliam argumentationis collatę cum problemate. fieri enim poteſt, vt argumentatio per ſe nō ſit laudabilis, ſed ratione ſubiecti argumenti ſit probanda, quoniam nulla melior cōtra theſim occurrit. è contrario quoque poteſt contingere, vt argumentatio per ſe ſit laudabilis: collata verò cum theſi minùs ſit probāda, quia poterat melius contra illā theſim diſputari.

13 *Fieri etiam interdum.* Oſtendit, argumentationem quæ concludit, interdum eſſe deteriorem eā quę non cōcludit: nēpe cùm altera argumētatio ex propoſitionib⁹ futilibus cōcludit aduerſus problemaminime tale, id eſt, aduerſus theſim, cōtra quam melius diſputari poterat: alteri verò argumētationi eæ propoſitiones probabiles deſunt, & vt cōcludit ſupplendæ ſunt, in quibus non conſiſtat potiſſimum vis rationis. nam ſi propoſitiones potiſſimę poſitę ſint, id eſt, in quibus ineſt cauſa cōcluſionis, alię probabiles facile ſuppleri poſſunt. Ait, *nec in his aſſumptis poſita eſt argumētatio*, id eſt, in his propoſitionibus, quæ ſunt aſſumendę, quia fuerunt ab opponente prætermiſſæ, nō cōſiſtit vis rationis.

14 *Qui verò ex falſis.* Oſtendit opponentem non eſſe reprehendendum, eò quod cōcluſionem veram ex falſis propoſitionibus inferat:quia ex lib. 2. Prior. didicimus verū ex falſis poſſe colligi. Hanc ſententiam intellige cùm limitatione; dummodò propoſitiones illę falſæ ſint probabiles:quia nunquàm non dialecticus ex probabilibus argumentatur.

15 *Quando autem.* Proponit pulchrum pręceptum, ex quo reprehenditur argumētatio: tamquàm nihil faciēs contra theſim. nam ſi contra tuam theſim opponens obiiciat ſyllogiſmum, per quem poſſit demonſtrari concluſio non ſyngenea cum tua theſi, ſed heterogenea: dicendum eſt, eum ſyllogiſmum non euertere tuā theſim. Quod ſi videatur id facere, erit ſophiſma, id eſt, captioſa & fallax argumētatio, non vera demonſtratio.

16 *Eſt autem.* Quia mentionem modò fecit demonſtrationis & ſyllogiſmi, obiter ſubiicit aliquot definitiones, quas dialecticus ignorare non debet. Primò ait Philoſophema eſſe ſyllogiſmum apodicticum. nam philoſophema eſt idem quod demonſtratio. Secūdo cùm ait, ἐπιχείρημα eſſe ſyllogiſmum dialecticum: quamuis hoc vocabulum ab aliis aliter accipiatur, vt initio huius operis docui. Tertiò ait ſophiſma eſſe ſyllogiſmum contentioſum. quamquàm propriè loquendo ſyllogiſmus ſophiſticus & contentioſus diſtinguantur: ſophiſtici namque finis eſt lucrum, contentioſi verò finis eſt inanis gloria, vt explicabitur ca. 11. de ſophiſticis elenchis, partic. 4. ſed quia hoc diſcrimen leuius eſt, & tantùm conſiſtit in mente argumentantis, cùm vtrobique eadem ſit argumentatio, id eſt, cùm vna & eadem argumentatio reſpe-

reſpectu vnius ſit ſophiſtica, reſpectu alterius ſit contentioſa: idcirco Ariſtoteles modò inter hæc duo diſtinguit, modò hæc confundit. Quartò ἀπόρημα definit ſyllogiſmum dialecticum contradictionis, id eſt, qui reddit nos dubios, vt neſciamus vtram contradictionis partem probare debeamus. Itaque ἀπόρημα eſt ſpecies epicheirematis.

17 *Si quid autem.* Redit ad collationẽ propoſitionum cum concluſione, vt perfecte intelligamus, quatenus probabilitas vel in propoſitionibus, vel in concluſione inſit. Ac primò inquit, ſi ambæ propoſitiones ſint probabiles, ſed altera magis, altera minùs probabilis, fieri poſſe vt concluſio ſit probabilior vtráque propoſitione. Secundò cùm ait, *At ſi vna,* quærit, ſi altera propoſitio ſit probabilis, altera neutra, vel vna ſit probabilis, altera improbabilis, quærit (inquam) qualis concluſio ſequatur. & hîc adhibet diſtinctionem. nam ſi æquè vna propoſitio ſit probabilis, & altera neutra, vel improbabilis: tunc ſimiliter concluſio vel erit probabilis, vel non probabilis, id eſt, æquè erit probabilis vt propoſitio probabilis, vel æquè neutra vt propoſitio neutra, vel æque improbabilis vt propoſitio improbabilis, quòd ſi vna propoſitio magis ſit talis quàm altera: tunc concluſio ſequetur eam propoſitionem, quæ eſt magis talis. vtputà ſi vna propoſitio ſit magis probabilis quàm altera neutra, concluſio quoque erit probabilis.

18 *Eſt & hoc peccatum.* Hæc eſt tertia & vltima pars capitis, in qua Ariſtot. docet opponentes peccare, & rectè à reſpondentibus reprehendi, ſi per plura oſtendũt, quòd æquè poſſunt per pauciora probare. Primò Ariſtoteles hoc peccatum & eius reprehenſionem proponit. Secundò cùm ait, *veluti ſi quis*, declarat exemplo, quod meritò eſt obſcurum, quia (vt mox dicetur) hoc vitium argumentandi per plura, parit obſcuritatem, adeo vt vis rationis nõ appareat. Sed vt hoc exemplum intelligatur, ſupponimus aliquẽ velle probare inter opiniones eſſe gradus quoſdam, id eſt, aliam opinionem eſſe alia exquiſitiorẽ & exactiorem. Probatio autem ſumitur ab ideis: quoniam idea magis eſt, quàm ea quæ ſunt ex participatione ideæ. vtputà idea hominis, quam Platonici vocant ipſum-hominem, magis eſt homo quàm homo ſenſibilis. Sic igitur & idea opinionis magis eſt opinio, quàm aliæ opiniones. Hæc eſt argumentatio, quæ multis phaleratis verbis obſcuratur in contextu. ſumuntur enim multæ propoſitiones. Prima eſt, ipſum-quodque maximè eſſe, id eſt, ideas maximè eſſe. nam ipſum-quodque eſt idea, vt ipſe-homo eſt idea hominis. Altera propoſitio eſt, eſſe opinabile ipſum-verè, id eſt, revera eſſe ideam opinionis. Tertia eſt, quæ ex dictis colligitur, Ideam opinionis eſſe magis id quod eſt, id eſt, eſſe magis opinionem, quàm ſint aliæ opiniones. Quarta eſt, Id quod magis dicitur, ad id quod eſt magis, referri, id eſt, ipſum magis, rectè attribui ei quod eſt magis. Quinta eſt, ipſam opinionem, id eſt, ideam opinionis, eſſe veram. Sexta eſt, hanc ideam opinionis eſſe exquiſitiorem & exactiorem ceteris opinionibus. Poſt hæc repetitur ea propoſitio, Ipſam-opinionem (id eſt, ideã opinionis) eſſe veram, & ipſum-quodque (id eſt, ideam) maximè eſſe. Vnde tandem concluditur, hanc opinionem, quæ maximè vera eſt, id eſt, ideam, eſſe ceteris exquiſitiorem. Tertiò cum ait, *ſed quodnam,* docet, in quo conſiſtat vitium talis argumentationis. Vitium autem eſt: quia vis rationis ſeu cauſa concluſionis non apparet. itaque propter hanc obſcuritatem talis argumentatio reprehenditur. Quòd ſi pluribus verbis neceſſariis vteremur vel ornatûs, vel amplificationis cauſâ, vel ob alias cauſas primo capite expoſitas, argumentatio reprehendenda non eſſet.

IN CAP. XII. DE PERSPICVA, ET DE FALSA ratione.

1 A*Rgumẽtatio autẽ.* Quoniã argumentatio debet eſſe perſpicua, vt appareat eius vis cõtra theſim: idcircò reſpondẽs ſcire debet, quænã dicatur argumentatio perſpicua, vt ſi animaduertat argumẽtationem aduerſarii nõ eſſe talem, poſſit eam reprehendere. Ponit igitur Ariſtoteles tres modos, ſeu tres gradus ratiocinationis perſpicuæ. Primò maximè perſpicua eſt ea, quæ ex propoſitionibus ſumptis concludit contra theſim, ita vt non egeat aliqua alia interrogatione. Intellige non egere alia interrogatione, cùm neq; propoſitio aliqua deeſt, quæ ſit ſupplenda, neque eſt opus vt aliqua propoſitio probetur per proſyllogiſmos.

2 *Altero, qui etiam.* Secũdus gradus eſt, cùm argumentatio contra theſim concludit, nec opus eſt ſupplere aliquam propoſitionem, ſed propoſitiones ſumptæ egent probatione ſyllogiſtica.

3 *Praeterea ſi quid.* Tertius gradus eſt, cùm deeſt aliqua propoſitio maxime probabilis, quæ ſuppleri debet.

4 *Falſa verò.* Rectè etiam reprehenditur à reſpondente argumentatio, ſi falſa ſit. quamobrē Ariſtoteles docet quatuor modis falſam argumentationem dici. Primus eſt, quando videtur concludere, ſed nihil concludit. hanc ait vocari ratiocinationem contentioſam, vel ſophiſticam.

5 *Alio* [*modo.*] Secundus modus eſt, cùm argumentatio aliquid concludit, ſed nihil contra theſim. Hoc vitium ait Philoſophus maximè contingere in ſyllogiſmis ducentibus ad impoſſibile: quia etiāſi colligant illud impoſſibile; tamen fieri poteſt, vt id non colligatur ex theſi, de qua diſputatur. Atque hoc eſt vitium, quod vocatur Falſum propter hoc non accidere, de quo 2. Prior. cap. 17.

6 *Aut* [*id*] *quidem.* Tertius modus eſt, quando argumentatio cōcludit contra theſim, ſed concludit quaſi demonſtratio ex propriis principiis ſumpta, cùm reuera nō ſit talis. nam hæc quoque ratio fallit. idcóque cap. 11. de ſophiſticis elenchis part. 3. & alibi ab Ariſtotele vocatur ſophiſtica: nō quia nō liceat ex cōmunibus argumentari, nec quaſi omnis ratiocinatio ſit ſophiſtica, quæ non eſt ex principiis propriis, & vniuerſaliter primis, vt male Ramus Ariſtotelis ſententiam accepit: ſed quia pro demonſtratione haberi non debet, quæ nō eſt demonſtratio, vt & ad lib. 1. Poſterior. notaui.

7 *Alio modo.* Quartus modus eſt, ſi ratiocinatio ex falſis propoſitionibus concludat. túncque ait Ariſtoteles fieri poſſe vt concluſio ſit falſa, & vt ſit vera: quia licèt ex veris tantùm verum colligatur; tamen ex falſis tam verum, quàm falſum colligi poteſt, vt lib. 2. Prior. probatum fuit, & repetitum ſuprà cap. proximo.

8 *Quòd igitur falſa.* Hactenus expoſuit, quibus modis dicatur falſa argumentatio, de quibus vide etiam cap. 18. lib. 2. Priorum. nunc quærit, vtrùm hoc vitium ſit ipſius argumentationis, an hominis argumentantis: hoc (inquam) vitium, quod poſtremo modo committitur, id eſt, cùm propoſitiones ſunt falſæ. Primò Ariſtoteles inquit, quòd ratio falſa ſit, id eſt, ex propoſitionibus falſis conſtet, potiùs eſſe vitium dicentis, id eſt, opponentis, qui debuit vti propoſitionibus veris, quàm ipſius rationis; quia ſcilicet ratio ex falſis ſumpta, poteſt inferre concluſionem veram, vt paulò antè diximus. Secundò cùm ait, *immo neque*, oſtendit fieri poſſe, vt ſine vllo opponentis peccato fiat ratiocinatio ex falſis. nam tum demum opponens peccat, cùm accipit propoſitiones falſas quaſi veras, quia putat eas eſſe veras. ceterùm ſæpe contingit, vt malimus vti propoſitionibus falſis, quàm veris: vt cùm ducimus ad impoſſibile: tunc enim neceſſe eſt vel vtramque, vel alterutram propoſitionem eſſe falſam. Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, nos ſæpe magis probare eam argumētationem, quæ ex falſis verum euertit, id eſt, ducit ad impoſſibile, quàm argumentationem veram, id eſt categoricam. *nam quæ talis eſt*, id eſt, quæ ex falſis ducit ad impoſſibile, [*quorundam*] *verorum demonſtratio eſt*, id eſt, probat enunciationem oppoſitam falſæ propoſitioni ex qua colligebatur abſurditas. *Oportet enim*, &c. id eſt, quia cùm ſit falſa concluſio, neceſſe eſt falſam eſſe aliquam propoſitionē, conſequenter neceſſe eſt oppoſitam enunciationem eſſe veram. Talis ergo demonſtratio ex falſis optima eſt, cùm categorica ex veris propoſitionibus poſſit eſſe infirmior, vt quia ſumit futiles propoſitiones. Tertiò cùm ait, *Quòd ſi verum*, oſtendit ratiocinationem quæ ex falſis verum concludit, deteriorem eſſe eâ quæ ex falſis falſum concludit; quia per hanc habemus aliquam vtilitatem, vt modò expoſitū fuit, illa verò eſt inutilis.

9 *Quare patet.* Ex dictis colligit tres inſpectiones, quas in argumentatione ſibi oppoſita reſpondens facere debet. Primò conſideret, an argumentatio concludat. Secundò vtrùm ea cōcluſio ſit vera, an falſa. Tertiò vtrùm propoſitiones ſint veræ, an falſæ. Huius tertiæ inſpectionis vtilitatem & effectum enarrans Ariſtoteles, inquit, *nam ſi ex falſis*: vbi adhibet diſtinctionem quandam trimembrem. Primū membrum eſt, ſi propoſitiones ſint falſæ & probabiles. tunc ait eſſe ſyllogiſmum logicū, id eſt, dialecticum. nam dialecticus vtitur probabilibus, ſiue ſint veræ, ſiue falſę. multò igitur magis dialecticus ſyllogiſmus eſt, ſi conſtet ex propoſitionibus veris & probabilibus: quod membrum Ariſtoteles vt manifeſtum prætermiſit. Secundum in contextu membrum eſt, ſi argumentatio conſtet ex propoſitionibus veris, ſed improbabilibus. tunc ratiocinatio eſt praua, & rectè à reſpondente reprehenditur. Tertium membrum eſt, ſi propoſitiones ſint & falſæ, & admodum improbabiles. tunc ratiocinatio eſt maximè vitioſa. Ait autem Philoſophus eam eſſe vitioſam & prauam vel ſimpliciter, vel reſpectu rei de qua diſputatur.

putatur. Intellige ſimpliciter eſſe vitioſam, id eſt, per ſe, non reſpectu problematis cui opponitur, quando non poteſt ei problemati melior argumentatio opponi. Vitioſa autē eſt reſpectu rei ſubiectæ de qua diſſeritur, quando poterat ab opponente afferri melior argumentatio.

IN CAP. XIII. DE PETITIONE QVAESITI, vel contrariorum.

HOc capite declarantur alia duo vitia, propter quæ meritò reſpondens reprehendet ratiocinationem opponentis, id eſt, petitionem quæſiti & petitionem contrariorum. Hoc caput diuiditur in tres partes. in prima explicatur primum vitium. in ſecunda, quæ incipit in partic. 8. declaratur alterum vitium. in tertia, id eſt, in partic. vlt. exponitur diſcrimen quoddam inter hæc duo vitia.

1 *Quod autem in principio.* Proponit agendum de his duobus vitiis. Ait, *in Analyticis*, de petitione quæſiti egit li. 2. Prior. cap. 16. & de petitione contrariorū li. eod. cap. 15.

2 *Petere videntur.* Proponit quinque modos, quibus videtur quæſitum peti.

3 *Manifeſtiſſimè & primò.* Primus modus eſt, cùm hoc ipſum petitur, quod eſt probandum. Hoc autem vel fit manifeſtè; veluti, homo eſt riſibilis, ergo homo eſt riſibilis, quia tam in propoſitione, quàm in concluſione ponuntur iidem termini: vel ita fit, vt latére poſſit, quia fit aliqua mutatio terminorum: veluti, veſtimentum eſt album, ergo indumentum eſt album. rurſus, animal rationale mortale eſt aptum ad ridendum, ergo homo eſt aptus ad ridendum. Ait, *in ſynonymis.* Synonyma hìc aliter accipit, quàm cap. 1. Categoriar. nam ſynonyma hìc appellat, quæ propriè vocātur polyonyma. in hac ſignificatione reperies ſynonyma accipi etiam à Plutarcho, & aliis auctoribus.

4 *Secundò vero id.* Secundus modus eſt, Si vniuerſaliter petatur, quod probandum eſt in parte. Exemplum eſt in contextu.

5 *Tertiò ſi quis.* Tertius modus eſt, Si ſingillatim per partes petatur, quod eſt probandū in vniuerſum. veluti ſi probandum ſit animal ſentire, & de ſingulis animalibus hoc petatur ſibi cōcedi. Hoc eſt vitioſum, quando particularia æquè ſunt ignota, ac vniuerſale; vt in exéplo, quod eſt in cōtextu. alioqui rectè arguitur per inductionem.

6 *Rurſus ſi quis.* Quartus modus perſpicuè explicatur in contextu.

7 *Aut ſi quis.* Quintus modus eſt, cum quis ex duobus ſe mutuò conſequentibus (ſubaudi, & æquè ignotis) vnum probare debet, & alterum ſibi concedi poſtulat. Exemplum eſt in contextu.

8 *Tot autem modis.* Tranſit ad petitionem contrariorum, quam ſimiliter diuidit in quinque modos.

9 *Ac primum ſi quis.* Primus modus eſt, cùm quis petit ſibi concedi duas enunciationes oppoſitas, affirmantem & negantē: veluti, voluptatem eſſe bonam, & voluptatem non eſſe bonam.

10 *Secundò [ſi] contraria.* Secundus modus eſt, ſi quis petat ſibi concedi duas affirmationes contrarias: veluti, voluptatē eſſe bonam, & voluptatem eſſe malam.

11 *Tertiò ſi quis.* Tertius modus eſt, cùm quis poſtulat affirmationem de genere, & negationem de ſpecie. Veluti, contrariorū eſſe eandem ſcientiam, Salubris autem & inſalubris non eſſe eandem ſcientiam: vel contrà, affirmationem de ſpecie, negationē de genere; veluti, ſalubris & inſalubris eſſe eandē ſcientiā, contrariorū non eſſe eandē ſcientiam. Hic modus à primo differt: quia in primo modo tam affirmatio quàm negatio erant de eodē ſubiecto, vt de voluptate: hìc verò ſumuntur duo ſubiecta, alterum vniuerſale, alterum ſpeciale.

12 *Rurſus ſi quis.* Quartus modus eſt, ſi quis vnam propoſitionem poſtulet, deinde aliam contrariam ei quod primæ propoſitioni neceſſariò conſequens eſt. veluti ſi quis ſibi concedi poſtulet, omnem voluptatem eſſe bonam, deinde nō omnem voluptatem eſſe expetendam. quod enim eſt bonum, eſt expetendum.

13 *Necnon ſi quis.* Quintus modus eſt, ſi quis duo petat ſibi concedi, quæ non videantur quidem inter ſe oppoſita; ſed iis poſitis, neceſſariò conſequantur duo contradicentia. veluti ſi quis petat ſolam virtutem facere virum beatum, & actionem ſecundum virtutem eſſe meliorem virtute: nam illi propoſitioni conſequens eſt virtutem eſſe rem optimam, huic autem conſequens eſt virtutem non eſſe rem optimam.

14 *[Hoc] autem.* Ponit diſcrimen inter primum & ſecundum vitium. i. petitionem quæſiti & petitionē contrariorū: quòd primū vitiū ſpectatur in propoſitionibus collatis cum cōcluſione, quandoquidē in propoſitione petitur quod erat concludendū:

alterum autem ſpectatur in propoſitionibus inter ſe collatis: quoniam altera eſt alteri oppoſita.

DE EXERCITATIONE.

TRACTATVS III.

IN CAP. XIV. DE EXERCITATIONE DIAlectica.

POſtquàm ſeorſim inſtruxit opponentem, & reſpondentem: in hac vltima parte loquitur de exercitatione, quæ communis eſt tam opponenti, quàm reſpondenti: ac proponit varia præcepta, quibus obſeruatis, nos rectè diſputando exercebimus.

1 *Exercitationis autem.* Primum præceptum eſt, vt nos exerceamus in ſyllogiſmis conuertendis: de qua conuerſione dictum eſt lib. 2. Prior. cap. 8. 9. 10. Primò dat Ariſtoteles hoc præceptum. Secundò cùm ait, *ſic enim*, declarat vtilitatem huius præcepti: quoniam hac ratione & promptiores erimus ad diſputandum contra theſim, & in paucis terminis habebimus multos ſyllogiſmos: nam conuertendo, facimus nouum ſyllogiſmum. Tertiò cùm ait, *nam conuertere*, breuiter declarat, quid ſit conuertere ſyllogiſmum.

2 *Ad omnem etiam.* Secundum præceptum eſt, vt quacumque theſi propoſitâ, quæramus argumenta in vtramque partem, & eorum argumentorum ſolutionem. Primò ponit hoc præceptum. Secundò cùm ait, *& ſi nemo*, iubet, ſi neminem habeamus, quocũ poſſimus cõferre & nos exercere, vt id faciamus per noſmetipſos, id eſt, nobis proponamus theſim, & tam pro ea, quàm contra eam argumenta quæramus, necnon argumenta illa diſſoluere nitamur. Tertiò cùm ait, *& comparari*, iubet nos conferre & comparare inter ſe argumenta oppoſita, id eſt, quæ faciunt pro theſi, & quæ faciunt contra theſim, vt meliùs intelligamus, quænam ſint firmiora. Quartò cùm ait, *hoc enim*, declarat vtilitatem huius præcepti. Eſt autem duplex vtilitas: quarum altera cernitur in diſputationibus, altera in ſcientiis. Quod ad diſputationes attinet, inquit Philoſophus nos hac ratione comparare nobis vim & facultatem, qua poſſimus vrgere & redarguere aduerſarium. cùm enim poſſimus in vtramque partem diſputare: quicquid ille dixerit, habebimus quod ei obiiciamus: atque ita fiet, vt aduerſarius à contrariis ſibi cauere debeat, id eſt, non tantùm ab argumentis vnam contradictionis partem probantibus, ſed etiam à probantibus partem contrariam. Quintò cùm ait, *Ad cognitionem quoque*, declarat alteram vtilitatẽ, quæ in ſcientiis ſpectatur. hinc enim maximè fit, vt poſſimus veritatem dignoſcere: quia cùm habemus argumenta in vtramque partem, tantùm videndum eſt ab vtra parte ſint firmiora, & eligenda ea ſententia, quæ firmioribus rationibus comprobatur.

3 *Sed ad id.* Sextò docet, quinam ſint maximè apti ad obſeruandum hoc præceptum, id eſt, ad expendẽdas contrarias rationes, & eligendam eam ſententiam, quæ melioribus rationib⁹ firmatur. Ait ergo opus eſſe bonitate quadã naturę, & ingenij, ſiue indolis, eámque eſſe veram naturæ bonitatem, cùm quis eſt eo ingenio prędítus, vt poſſit iudicare inter verum & falſum. nam qui rectè amant vel oderunt id quod proponitur, optimè iudicant, id eſt, qui rectè probant theſim, ſeu quodcunque pronunciatum, vel ab eo abhorrent, illi rectè diiudicant verum & falſum.

4 *Ac de problematis.* Tertium præceptum eſt, vt maximè nos exerceamus & in promptu habeamus argumenta de his theſibus, de quibus maximè diſputari ſolet, veluti in philoſophia de inani, & de infinito: in theologia de vnitate ac trinitate diuina, ac de perſona Chriſti: in iure, an mulier præferatur creditoribus habentibus priorem expreſſam hypothecam, & vtrùm filij fratrũ ſuccedant in ſtirpes, an in capita.

5 *Et maximè de primis.* Quartum pręceptum eſt, vt nos maximè exerceamus in diſputationibus de primis theſibus: quoniam in his maximè ſolent, qui reſpondẽt, faſtidire & reſpuere omnia, quæ ab opponentibus proponuntur. Vnde opponentes debent maximè dare operam, vt ea proponant, quæ negari non poſſint. Primas theſes puto eſſe intelligendas, non ſecundum rerum naturam, ſed ſecundum ordinem, quo ſunt propoſitæ à reſpondente.

6 *Praeterea & definitionibus.* Quintum præceptum eſt, vt nobis comparemus copiam definitionum: quia ſępe ex his eſt ratiocinandum.

7 *Enitendum quoque.* Sextum præceptum eſt, vt memoriæ mandemus ea, in quæ ſæpe diſputationes incidunt, id eſt, locos illos communes dialecticos, à coniugatis, à contrariis, &c.

8 *Nam vt*

8 *Nam vt in geometria.* Sextum præceptum confirmat Philoſophus duobus exemplis. Primum ſumitur à geometris, qui debent habere in promptu prima illa elementa, putà quid ſit linea, quid circulus,&c. Alterum exemplum ſumitur ab arithmeticis, qui debent habere in promptu celaphiſmos,id eſt, multiplicationem numerorum vſque ad numerũ denarium: quia hinc apparet multiplicatio ſequentiũ numerorum. veluti ſi ſcias bis duo facere quatuor, facilè etiam ſcies bis viginti facere quadraginta. Sicut igitur in his ſcientiis oportet memoriæ mandare hæc prima principia: ita etiam dialecticus debet memoriæ mandare locos illos cõmunes. Deinde cùm ait, *quemadmodum enim*, oſtendit quemadmodum loci communes faciunt nos meminiſſe propoſitionum, ita propoſitiones reuocare in memoriam integras argumentationes. vtputà ſi memoriæ mandes locum à coniugatis, hinc facilè poteris recordari, & habere hanc propoſitionem, Coniugatorũ definitiones coniugatæ ſunt: & ex hac propoſitione facilè habebis argumentum, quo impugnes theſim, in qua aliquid contra illud axioma definiatur.

9 *Ac propoſitionem.* Pergit in eodem ſexto præcepto, & monet memoriæ mandandam eſſe potius propoſitionem, id eſt, axioma dialecticum, ex quo fit maior propoſitio, quàm integram ratiocinationem: & huius præcepti rationem ſumit à facilitate: quia non eſt magna difficultas, memoriæ mandare propoſitionem vnam: difficilius autem eſt, memoriæ mandare propoſitiones duas & concluſionem.

10 *Præ e ea ex vna.* Septimum præceptum eſt, vt aſſueſcamus ex vna argumentatione multas efficere, idque faciamus, quàm occultiſſimè fieri poterit. Cur autem hoc occultiſſimè fiat, mox exponam. Primò Ariſtoteles dat hoc præceptum. Secundò cùm ait, *quod quidem fiet*, explicat quomodo hoc præceptum obſeruari debeat, id eſt, quid obſeruare debeamus, vt poſſimus ex vna ratione multas facere: & ait, nos debere quàm maximè recedere à cognatione & vicinitate earum rerum, de quibus agitur, id eſt, ſumere debere propoſitiones maximè vniuerſales. nam quò magis vniuerſalem propoſitionem ſumimus, eò magis recedimus ab ea re, de qua agitur, id eſt, eò magis complectimur res à materia ſubiecta remotas. Exempli gratiâ, ſi quæratur an homo ſit in loco: non eſt ſumendum, omne animal, ſed potiùs omne corpus eſſe in loco. ſic enim magis recedimus à cognatione ſiue affinitate hominis, quàm ſi ſumeremus animal: quandoquidem corpus complectitur etiam plantas, & lapides, & alia magis ab homine remota, quàm animalia. Idcircò ſuprà dixit hoc fieri quàm occultiſſimè; quia quò magis recedis à vicinitate rei de qua agitur, eò minùs apparet vis argumẽti. Tertiò cùm ait, *Poſſunt autem*, declarat id quod proximè dixit, id eſt, tunc recedi à vicinitate rei ſubiectæ, cùm ſumitur propoſitio maximè vniuerſalis, vt in exemplo propoſito in cõtextu. Oſtendit etiam, hoc modo fieri vt vna ratio poſſit diuidi in plures: quoniam vniuerſale ſub ſe complectitur multa particularia.

11 *Oportet etiam.* Octauum præceptum eſt præcedenti oppoſitum. Sicut enim ſuprà iubebat ex vna argumentatione fieri plures; ita nunc iubet ex pluribus fieri vnam, quam ſcilicèt in noſtris commentariis deſcribamus, vt inde, tãquàm ex promptuario quodam, ſumi & in multas diuidi poſſit, cùm opus erit. Primò igitur iubet nos in commentariis deſcribere rationes vniuerſales, quamuis eas ſumpſerimus ex diſputationibus particularibus. vtputà ſi in diſputatione quæſitum ſit, an contrariorũ ſit eadem ſcientia: da operam vt reuoces ad magis vniuerſale, veluti an oppoſitorũ ſit eadem ſcientia. ſic enim commentarius tuus paucis verbis multa complectetur. Dixi cum Ariſtotele, quamuis diſputatio fuerit particularis, intelligens diſputationem, ex qua rationem colligimus; quoniam in part.15. iubebit ex omni diſputatione nos aliquid colligere, quod in commentarios noſtros referamus, id eſt, vel rationem, vel propoſitionem, &c. Secundò cùm ait, *ſic enim*, docet vtilitatẽ eius præcepti: quæ vtilitas colligitur ex præcedenti præcepto. nam antea dictum fuit enitendum eſſe vt ex vna ratione fiant plures. vtile igitur eſt habere in promptu rationes vniuerſales; quoniam hæ poſſunt diuidi in multas particulares. Tertiò cùm ait, *Similis [eſt,]* obiter indicat hoc idem præceptum ſeruandũ eſſe ab oratoribus. nam oratores ſunt ſimiles dialecticis, quemadmodum rhetorica dialecticæ. Inquit igitur oratorem debere in commentariis deſcribere enthymemata vniuerſalia. nam enthymema eſt organum oratoris, ſicut ſyllogiſmus eſt organum dialectici, vt dictum eſt lib. 1. Poſterior. cap. 1. part. 3. Quartò cùm ait, *Ipſe autem*, vetat nos vti hoc præcepto in ipſa diſputatione inſtituenda: ſic enim peccaremus in præcedens præceptum. Vult ergo

Ariſtoteles nos in cõmentariis referre argumentationes quàm maximè vniuerſales, quò breuior ſit commentarius, & plura complectatur, vti autem argumentationibus minus vniuerſalibus, quò meliùs à nobis probari poſſint. verbi gratiâ, facilius eſt aliquid probare de aliquo corpore, vt de animali, quàm de omni corpore.

12 *Ac ſemper videre.* Quintò iubet nos expendere rationes, ex quibus volumus aliquid in commentarium referre, vt videamus, vtrùm ſint vniuerſales, an particulares, & vtrùm multa, an pauca complectantur: & ex his colligamus, quod vniuerſale eſt, etiam ſi diſputatio ſit particularis: quoniam omnes ſyllogiſmi, etiam particulares requirunt aliquam propoſitionem vniuerſalem, vt lib. 1. Prior. probatum fuit. Rectè igitur præcepimus vniuerſale colligi tam ex particularibus, quàm ex vniuerſalibus argumentationibus.

13 *Inſtituenda autem.* Nonum præceptũ eſt, vt nos diſputando exerceamus cum iuuenibus & rudibus per inductiones, quia ſunt faciliores: cum viris autem peritis per ſyllogiſmos, quia ſunt efficaciores. Coniunge part. 1. ſecundi capitis huius libri.

14 *Enitendum autem.* Decimum præceptum eſt, vt ex ſyllogiſmis colligamus propoſitiones, quas ſcilicèt referamus in commentarium, de quo dictum eſt lib. 1. cap. 14. ex inductionibus autem colligamus comparationes ſimilitudinum. Quare vtile eſt diſputare per ſyllogiſmos cum viris peritis, vel per inductiones cum ceteris: quoniam illi ſunt exercitati in propoſitionibus erigendis: hi verò in ſimilitudinibus comparandis.

15 *Et omnino.* Vndecimum præceptum eſt, vt ex omni diſputatione aliquid colligamus, quod nobis in poſterum vſui eſſe poſſit. Primò Ariſtoteles hæc enumerat, quæ ſunt à nobis ex diſputatione colligenda, nempe vel ratiocinationem, vel ſolutionem. &c. Secundò cùm ait, *In his enim*, rationem affert, cur hæc ſint notanda, & colligenda ex diſputationibus: quia ſcilicèt in his eſt poſita vis diſputandi, id eſt, qui hæc tenet, maximè aptus erit ad diſputandum. Tertiò cùm ait, *præſertim in propoſitionibus*, oſtendit duo ex iis quæ ſuprà enumerata fuerunt potiſſimùm eſſe notanda & colligenda, nempe propoſitiones, & obiectiones ſiue inſtantias. nam illæ valent ad opponendum, hæ verò ad reſpondendum, quia ſæpe ſine obiectione propoſitionem negare non licet, vt ſuprà expoſitũ fuit. Ideo Ariſtot. ait eum eſſe verum dialecticum, qui eſt protaticus & enſtaticus. i. qui abundat propoſitionibus, & obiectionibus. Similiter in Rhetoricis ait eum eſſe verum oratorẽ, qui eſt enthymematicus, id eſt, qui habet copiam enthymematum. Quartò cùm ait, *eſt autem proponere*, declarat diſcrimen propoſitionum & obiectionum. ſunt enim hæc oppoſita. nam qui propoſitionem ſumit, ex multis vnum facit: propterea quòd omnis ratiocinatio habet aliquid vniuerſale, in quo vis rationis poſita eſt. illa igitur propoſitio vniuerſalis facit ex multis vnũ: quia hæc eſt natura τῶ vniuerſalis, vt ſit ἑνωτικὸν, & multa particularia in vnum colligat, vt docuit Porphyrius cap. 2. part. 16. Qui verò obiicit, ex vno multa facit. nam propoſitionem vniuerſalem, contra quam obiicit in parte, euertit: itaque diuidit eam propoſitionem in duas partes, ita vt partem concedat, partem tollat. Exempli gratiâ, ſumis hanc propoſitionem, Omnium contrariorum eandem eſſe ſcientiam: eámque probas, quia ſalubris & inſalubris, item boni & mali, albi & nigri eadem eſt ſcientia. Contrà ego obiicio: quia noti & ignoti non eſt eadem ſcientia. Ergo in his cõtrariis tuam propoſitionem nego, quamuis in iis quæ tu propoſuiſti, concedam.

16 *Non [eſt] autem.* Duodecimum præceptum eſt, ne cum quouis diſputemus, id eſt, ne diſputemus cum imperitis & proteruis: quoniam diſputatio praua erit. Cùm enim quacumque ratione, ſiue bonâ, ſiue malâ, tentent efficere ne ſuperentur, adeo vt negent etiam quæ non ſunt neganda: certè æquum eſt, vt quocumque modo liceat contra eos diſputare: alioqui non ſeruaretur in diſputatione æqualitas. Ne igitur ad hoc deducaris, vt malè diſputes: ſatius eſt abſtinere à diſputando cum huiuſmodi hominibus. Hoc Ariſtot. confirmat: quoniam etiam boni diſputantes vix poſſunt ſe continere, quin ſint interdum contentioſi. quanto igitur magis ſe contentioſos præbebũt, qui ſemper ſolent eſſe tales?

17 *Oportet etiam.* Decimum tertium & vltimum præceptum eſt, vt in promptu habeamus argumentationes de his theſibus, de quibus ſuppetunt pauca argumenta: ſic tamẽ, vt hæc pauca argumẽta ſint vniuerſalia, & ad multas theſes adhiberi poſſint. Huius præcepti duplex eſt vtilitas. Primùm enim habebimus in promptu argumentationem de theſi, de qua aliàs facilè diſputare non eſt, propter paucitatem argumentorum, quæ occurrunt. Deinde poterimus diſputare de multis theſibus. Primò Ariſtoteles

ſtoteles dat hoc præceptum. Secundò cùm ait, *hæ verò ſunt*, declarat quænam ſint eiuſmodi argumentationes: & inquit eas eſſe, in quibus reperiuntur duę cõditiones. Vna eſt, vt ſint vniuerſales. Altera, vt colligi ex quibuſuis rebus quæ occurrunt, non facilè poſſint, ſed colligi debeant ex rebus obſcuris, & occultis. Prior conditio requiritur, vt argumentatio valeat ad multas theſes. Poſterior verò, vt ſit paucitas argumentationum, eò quòd non ex quibuſcumque rebus colligi poſſunt. Hîc ſit finis interpretationi Topicorum.

IVLII PACII A BERIGA
IN LIBRVM SINGVLAREM ARISTOTELIS DE SOPHISTICIS ELENCHIS COMMENTARIVS ANALYTICVS.

QVICQVID concluditur, aut eſt neceſſariò verum, aut probabile, aut falſum: proinde omnis ſyllogiſmus aut eſt analyticus ſeu demonſtratiuus, aut dialecticus ſeu topicus, aut contentioſus ſeu ſophiſticus De demonſtratiuo actum eſt in Poſterioribus Analyticis: de dialectico in Topicis: ſupereſt igitur, vt tractetur de ſophiſtico: quem diſcere debemus, non vt eo vtamur, ſed vt vitare poſſimus, ac nos liberare à ſophiſtarũ laqueis & technis: quemadmodum ars medica de venenis agit, non vt medicus illa adhibeat, ſed vt aduerſus ea, parata remedia habeat Vtitur autem Ariſtoteles in hoc libro eâdem methodo, qua in Topicis vſus eſt. Nam primò inſtruit ſophiſtam, declarans captionum inuentionem, diſpoſitionem, & interrogandi rationem ſophiſticã: poſtea reſpondentem inſtruit, docens quomodo ea ſophiſmata ſolui poſſint. Vnde in quibuſdam editionibus non incommodè hoc opus diuiditur in duo volumina. Quia tamen omnes libri Græci manu ſcripti, & quidam etiam editi vnum librum faciunt, nos horum librorum auctoritatem & conſenſum ſequemur.

AN SINT ARGVMENTATIONES SOPHIſticæ.

TRACTATVS I.
IN CAP. I. QVO OSTENDITVR ESSE QVASDAM ſophiſticas argumentationes.

MEritò incipit à quæſtione an ſit: quia cùm elenchi ſophiſtici non ſint verè elenchi, poſſet aliquis credere eos nullo modo eſſe.

1 *De ſophiſticis autem*. Proponit agendũ de ſophiſticis elenchis; & de iis qui videntur eſſe, cùm reuera non ſint elenchi. Accipe particulam *&*, pro, *id eſt*. nam qui videntur elenchi, non ſunt diuerſi à ſophiſticis; ſed ideo ſunt ſophiſtici, quia videntur eſſe, nec ſunt.

2 *Alios igitur*. Eſſe quoſdam ſyllogiſmos & elenchos ſophiſticos, qui videntur eſſe, nec tamen ſunt, probat per quædã ſimilia; quę partim ſunt animata, partim inanimata. Primum ſimile eſt: quia nonnulli bene valent, ac ſunt bonâ & firmâ corporis cõſtitutione prędit: quidam verò tales nõ ſunt, ſed eſſe videntur, quia tumore quodã sũt inflati, adeo vt pingues videãtur, inſtar hoſtiarum, quę in tribuum ſacrificiis adhibebantur. Secundum ſimile eſt: quoniam alij ſunt reuera pulchri, alij per fucũ & adhibitum ornatum eſſe videntur. Tertium ſimile eſt: quia lithargyrina & ſtannea videntur eſſe argentea. Itaque alia ſunt reuera argentea, alia videntur eſſe, cùm nõ ſint, Lithargyrus, vt quidam notant, à Plinio vocatur ſpuma argenti, quamuis non tantùm ex argento colligatur, ſed etiam ex auro & plumbo. Quartum ſimile eſt: quia alia ſunt verè aurea; alia videntur eſſe aurea, veluti quæ felle tincta ſunt. Cùm ergo in his & aliis huiuſmodi rebus reperiantur verè talia, & falsò talia probabile eſt, hoc accidere etiã ſyllogiſmis, nempe alios eſſe veros ſyllogiſmos & veros elenchos, alios non eſſe, ſed videri. Rationem afferens

Ariſtoteles,cur falsò videantur eſſe ſyllogiſmi,aut elenchi,inquit hoc contingere propter imperitiam auditorum. quod declarat pulchrá ſimilitudine.Sicut enimqui eminus rem aliquam aſpiciunt, non poſſunt rectè percipere quid ſit;ſed interdum putant, (exempli gratiá)eſſe animal,quod eſt lignum: ita etiam imperiti non poſſunt intelligere quid ſit id quod proponitur, quaſi e longinquo aſpiciant.

3 *Syllogiſmus autem.* Docet,quid ſit verus ſyllogiſmus: vnde patebit quid ſit falſus ſyllogiſmus: quoniam (vt vulgò dicitur)rectum eſt iudex ſui & obliqui.

4 *Elenchus autem.* Similiter definit verum elenchum,& ait eſſe ſyllogiſmum cũ contradictionis concluſione, id eſt, quo colligitur concluſio contradicens enunciationi ab aduerſario in eadem diſputatione conceſſæ. Dixi in eadem diſputatione,quòd alioqui eſſet cataſyllogiſmus, non elenchus,vt notaui lib.2.Prior. ca.20.

5 *Hi verò hoc.* A veris ſyllogiſmis & elenchis recto ordine tranſit ad falſos, qui tantùm eſſe videntur. & quia ſuprà docuit eos eſſe: nunc docet cur ſint tales: & inquit eſſe varias cauſas, quæ poſteriùs declarabuntur: erunt enim tredecim cauſæ, ſex conſiſtentes in dictione, ac ſeptem extra dictionem. nunc tantùm generaliter docet cauſam frequentiſſimè occurrentem ſumi ex dictionibus & vocabulis; propterea quòd non poſſumus in diſputando res ipſas proponere. vtputà cùm diſputamus de cane, non poſſumus afferre canem; & cùm de equo,equum, & ſic de aliis. idcirco vti cogimur vocabulis. Sic cùm dico (exempli gratiá) canem, intelliges animal illud,perinde ac ſi tuis oculis id ſubiicerẽ: vtimur enim vocabulis,tamquàm notis ſeu ſymbolis,vt dictum eſt lib.de interpretat. cap.1. Hinc fit, vt quod in vocabulis accidit,putemus etiam accidere in rebus ipſis,exemplo calculorum : quia cùm rationes per calculos ſubducimus, tunc quod in calculis deprehendimus, idem in reipſa & in ipſis rationibus concedimus. vtputà ſi decem calculi ſuperſunt, apparet te mihi debere decem aureos. verba igitur ſunt,vt calculi:res autem ipſæ ſunt vt rationes & obligationes. quapropter (vt iam dictum eſt)quod accidit vocabulis,idem putamus accidere ipſis rebus. Sed hoc aliquando fallit:quia plures ſunt res, quàm vocabula.Vnde opus eſt,vt vnum vocabulũ plura ſignificet. Deciperis ergo, ſi quod accidit vocabulo ratione vnius ſignificationis,accommodes alteri ſignificationi: vtputà ſi quis dicat, omnis canis latrat: falleris, ſi intelligas canem piſcem,aut ſydus. Quocirca ſicut is qui non vult in rationibus ſubducendis decipi, debet calculos & artem per calculos ſupputandi intelligere:ita etiam qui non vult verbis falli, debet in eorum ſignificatione eſſe bene verſatus: alioqui verborum imperitus à ſophiſta circumuenietur, vt falsò putet eſſe ſyllogiſmum,vel elenchum,non aliter quàm calculorũ imperitus à peritò facile decipitur.

6 *Quando autem.* Poſtquàm docuit eſſe quoſdam ſyllogiſmos & elenchos ſophiſticos, & quamobrem ſint: conſequenter docet,quinam iis vtantur, & quamobrem vtãtur.Docet igitur,iis vti Sophiſtas, quia volunt videri ſapientes: cùm non ſint ſapientes, quod hac ratione conſequuntur. ideo autem volunt videri ſapientes: quia per illam fictam ſapientiam lucrantur, & colligunt pecunias. Sententia igitur huius particulæ continetur hac ratiocinatione:Sophiſtæ malũt videri,quàm eſſe ſapiẽtes,quia ſic poſſunt ab hominibus imperitis extorquere pecunias: ergò malunt videri facere officium ſapientis,quàm revera illud facere. Huius enthymematis primò ponit Ariſtoteles antecedens. Deinde ibi, *nam ſophiſtice*,probas illud antecedens. Tertiò Ibi,*patet his*,infert conſequens.Poſt hæc vlteriùs pergit,cùm ait, *eſt autem vt ſingula*,ac declarat duplex officium ſapientis. Vnum eſt,non mentiri, ſed verum dicere. Alterum eſt,ſi alius mentiatur, id animaduertere,& patefacere. Deinde cùm ait,*quorum alterum*, docet vſum horum officiorum, id eſt,quatenus ſapiens hæc præſtet in diſputationibus, & inquit alterum officium conſiſtere in argumentatione concedenda, alterum in ſumenda;quoniam illud pertinet ad reſpondentem, hoc ad opponentẽ.cùm enim ſapiens ſumit argumentum contra aliquam theſim;tunc patefacit eius theſeos falſitatem. cùm autem ipſe theſim defendit, & propoſitiones ab aduerſario oppoſitas concedit vel negat; tunc cauet ne ipſe mentiatur. Quare ſapiens ponit veras theſes, & eas verè defendit: item impugnat falſas theſes,& earũ falſitatẽ patefacit. Deinde cùm ait,*neceſſe [eſt] igitur*, ex dictis colligit ſophiſtam in his duobus diſputationum generibus ſe exercere, id eſt,ne ipſe videatur mentiri, & vt videatur alios mentientes redarguere: ſic enim videbitur ſapiens.

7 *Eſſe igitur.* Epilogo concludit hoc primum caput.

DE

DE SCOPIS SOPHISTARVM.

TRACTATVS II.

POſtquàm docuit eſſe elenchos ſophiſticos, eóſq; pendêre ex variis cauſis: conſequenter videbantur eſſe explicandæ illæ cauſæ, ex quibus oriuntur varia ſophiſmatum genera. Verùm id demum Ariſto. cap. 4. facere incipiet: vult enim vti methodo analytica, & progredi à fine ad media, vt & in Poſterioribus Analyticis fecit. Nam vt ibi progrediebatur à ſcientia ad demonſtrationem, quia ſcientia eſt finis demonſtrationis; ita hîc progreditur à ſcopis ſophiſtarum ad ſophiſmata, per quæ ſophiſtæ illos ſcopos petunt. Eſt quidem vnus ſophiſtarũ ſcopus generalis, vt videantur ſapientes, & per eam ſimulatam ſapientiam pecunias conquirant, vt antea dictum fuit; vel, ſi propriè contentioſi ſint appellandi, vt victoriam & gloriam conſequantur, vt poſteriùs dicetur cap. 11. partic. 4. ſed particulares ſcopi ſub illo vniuerſali contenti, multi ſunt, qui in hoc ſecundo libri tractatu ſunt enarrandi.

IN CAP. II. DE GENERIBVS ARGVMENTAtionum.

SOphiſtarum ſcopos expoſiturus, priùs declarat quatuor argumentationum genera, vt ſophiſticam, de qua nunc agit, à ceteris diſcernat.

1 *Quot verò ſint.* Hæc particula nectit ſequentem partem cum præcedente. poſtquã enim ea ſunt expoſita, quæ breuiter in epilogo præcedentis capitis comprehenſa fuerunt, alia conſequenter ab Ariſtotele explicanda proponuntur. Primò explicandum proponit, quot ſint genera ſophiſticarum argumẽtationum; quod quidem explicabit capite ſequenti. nã hæc diuerſa genera diſputationum ſumuntur à diuerſis ſophiſtarum ſcopis ſequenti capite declarandis. Secundò cùm ait, *& quot numero*, proponit quærendum, ex quibus hæc facultas cõſtet, id eſt, vnde ſumantur captiones ſophiſticę: quod quidem explicabit cap. 4. & 5. Tertiò cùm ſubdit, *& quot partes*, meo iudicio non proponit aliquid noui, ſed eandẽ ſententiã aliis verbis declarandi cauſâ repetit. nã hîc quoque accipio particulam *&*, pro, *id eſt*, vt initio ſuperioris capitis. Quartò cùm ait, *ac de aliis*, generalibus verbis complectitur reliqua omnia, quæ à cap. 6. tradet de officio interrogantis & reſpondentis in diſputationibus ſophiſticis.

2 *Sunt igitur.* Diuidit diſputationes in quatuor genera, vt à ceteris ſophiſticam ſeiungat, ſicut antea notaui. Primo loco ponitur diſputatio didaſcalica, id eſt, quæ docendi & diſcẽdi cauſâ fit per veras demõſtrationes. Vnde apparet διδασκαλίας verbũ propriè referri ad ſcientiã demonſtratiuã, vt notaui Poſter. lib. 1. cap. 1. part. 1. & lib. 2. cap. vlt. partic. 5. Secundo loco ponitur diſputatio dialectica, quę fit ex propoſitionibus probabilibus. Tertio tentatiua, id eſt, quæ tentãdi cauſâ fit: qualia ſunt examina eorum qui ad gradus promouentur. nãdoctorũ diſputationes cùm candidatis, neque ſunt apodicticæ, neque dialecticæ, neque ſophiſticæ, ſed tentatiuæ. Notandum tamen eſt, has ſub dialecticis contineri. nam ſi latè dialecticas accipias, comprehendent etiam has quæ fiunt per propoſitiones reſpondenti probabiles, & quas ſcire debet, ſi reuera eſt ſciens, vt profitetur. Vltimo loco ponũtur diſputationes cõtentioſæ, ſiue ſophiſticę. hę namq; paſſim confunduntur, quãuis interdum diſtinguantur ob rationem ſuprà expoſitã; quia ſcilicet in reipſa nullum eſt diſcrimen, ſed tantùm in animo argumentantis: qui ſi lucrum captet, dicetur ſophiſta: ſi gloriam, contentioſus. Ait, *Oportet enim diſcentem credere.* ſenſus eſt, demonſtrantem non ſumere principia ab auditore, ſicut dialecticus interrogans ſumit principia ex ore reſpondentis. nam dialecticus interrogat, cõcedens aduerſario optionem affirmãdi, vel negandi: & vtrum aduerſari[9] ſtatuerit, ipſe id pro principio ſumet. contrà demonſtrator non accipit, ſed ex ſe proponit principia, & vult ſibi ea ab auditore concedi. Oportet ergo, vt diſcens concedat ea principia: quia contra negantes principia non eſt diſputandum. Ait, *ad concludendam contradictionem*: quia dialecticus impugnat aliquam theſim: proinde colligit concluſionem ei theſi cõtradicentem. Ait, *definitum eſt in aliis libris.* Poſſumus aliquo modo dicere hoc fuiſſe definitum. Top. lib. 1. cap. 2. & lib. 8. tract. 2. qui eſt de officio reſpondentis. Sed fortaſſe verius eſt, libros ab Ariſtotele hîc citatos non extare, in quib[9] egit de diſputationibus piraſticis ſeu tentatiuis, quales multæ ſunt apud Platonem.

3 *Ergo de didaſcalicis.* Ex quatuor diſputationũ generibus oſtẽdit alias fuiſſe expoſitas in aliis libris; vt apodicticas in Poſterio

ribus Analyticis;dialecticas in Topicis;ten tatiuas vel in Topicis,quatenus ſub dialecticis continentur,vel in libris qui non extant,vt paulò antè notaui: vnde concludit ſupereſſe,vt hîc agamus de ſophiſticis ſeu contentioſis.

IN CAP. III. DE SCOPIS SOPHISTARVM.

SCopum & nexum huius capitis expoſui initio capitis præcedentis.

1 *Primùm autem.*Proponit explicandos ſcopos ſophiſtarum.

2 *Hæc verò.*Enumerat quinque ſophiſtarum ſcopos,quos poſtea ſingillatim declarabit.Primus ſcopus eſt elenchus, id eſt, vt aliquis ducatur ad contradictionem:veluti, poſtquàm conceſſit omnem voluptatē eſſe bonam,cogatur vi elenchi concedere nō omnem eſſe bonam.Secūdus ſcopus eſt falſitas,id eſt,vt cogatur quis fateri, quod eſt manifeſtè falſum,licet eius cōtradictionem antea non conceſſerit. Tertius ſcopus eſt paradoxum,id eſt, vt cogatur aliquis fateri aliquid admirabile,& ab hominum opinione abhorrens. Quartus ſcopus eſt ſolœciſmus,id eſt,vt quis eò perducatur, vt cogatur committere ſolœciſmum. Quintus eſt nugatio ſeu tautologia,id eſt,vt cogatur aliquis idē fruſtra repetere in eadem oratione,veluti hominē eſſe animal bipes bipes.

3 *Maximè igitur.* Declarat ordinem inter hos ſcopos,id eſt,quinam magis vel minùs expetantur à ſophiſta: & maximè omnium ait elēchis ſophiſtam delectari.vnde etiam hic liber de Elenchis inſcriptus eſt. deinceps autem ceteros ſcopos ordine digerit,vt in contextu videre licet: eſt enim facilis,nec eget interpretatione.

DE INVENTIONE.

TRACTATVS III.

IN CAP. IV. DE FALLACIIS IN DICTIONE conſiſtentibus.

POſtquàm expoſuit quinque ſcopos ſophiſtarū,deinceps declarat locos, vnde ſophiſmata ad eos ſcopos perducentia ſumuntur,vt meritò hæc pars à nobis inſcribatur de inuentione.

1 *Modi autem.* Locos elenchorum ſophiſticorum refert ad duo ſumma genera: quoniam alij ſpectantur in dictione,id eſt, vel in ſimplicibus vocabulis,vel in oratione;alij verò extra dictionem.

2 *Sunt autem.*Locos in dictione conſiſtentes,ſex conſtituit. Ac primò generaliter inquit eos eſſe ſex.Secundò cùm ait,*hæc vero*,ſpecialiter eos enumerat. Tertiò cùm ait, *Huius [rei] fide*, probat eſſe tot, non plures.Probatio duplex eſt:altera per inductionem.altera per ſyllogiſmum. Inductio eſt:quia ſi percurrantur omnes fallaciæ in dictione cōſiſtentes,apparebit ſingulas reduci ad aliquē ex his locis. Quod ad ſyllogiſmum attinet, inquit Philoſophus poſſe fortaſſe etiam aliquem alium ſyllogiſmum proponi,ſed tamē hūc ſufficere,quem ipſe ſubiicit,id eſt, cuius minorem propoſitionē ſubiicit:ſi verò perficiatur, ſyllogiſmus talis eſt:Quot modis poſſumus iiſdem nominibus,(id eſt,ſimplicibus dictionibus)& iiſdem orationibus non eandem rem ſignificare,totidem modis cōmittūtur fallaciæ in dictio ne conſiſtentes: atqui illud fit ſex modis:ſex igitur ſunt fallaciarū modi. Obſerua omnes fallacias quæ ad dictionem referuntur,in eo conſiſtere,vt, quia ſunt eadē vocabula,falsò putemus eſſe eandērem: veluti cùm vnum vocabulum homonymū duas res ſignificat,putamus vnā rem eſſe.

3 *Ex homonymia.* Singillatim explicat fallacias in dictione conſiſtentes, ſiue harum fallaciarum & captionum locos:ſingulos autem declarat variis exemplis. incipit ab homonymia,de qua proponit varia exempla. Primum exemplū ſumitur à verbo *μανθάνειν*:quod græcis duo ſignificat,id eſt,diſcere quod quis ignorabat,&intelligere q^d^ alius recitat. Sophiſta igitur probat eū qui ſcit *μανθάνειν*,id eſt diſcere: (quod eſt abſurdū) quia cùm diſcipuli aliquid recitant, tunc grammatici (id eſt,eorū præceptores)qui ea probe ſciunt,*μανθάνουσι*,id eſt,intelligūt. ſed ſophiſta perinde accipit, ac ſi concluderet,*μανθάνουσι*,id eſt,ſciunt. Secundum exēplum ponitur ibi,*Rurſus mala.*Græci nāque *τὰ δέοντα*,id eſt,quę facere vel pati oportet, bifariam accipiunt,id eſt,pro iis quę debēt fieri,&pro iis quæ oportet inuitū pati quę mala sūt. Talis homonymia apud Latinos reperitur in verbo *oportet*.nam oportet,vel quia decet & honeſtum eſt,vel quia eſt malū quod vitari nequit.Hinc igitur ſophiſta nititur probare ea quę sūt mala,eſſe bona: & ita argumētatur:Quę ſunt *δέοντα*,(id eſt, quę facere vel pati oportet) ſunt bona:atqui mala ſunt *δέοντα*,(id eſt,ea facere vel pati oportet) ergo mala ſunt bona. Vitiū eſt in hoc ſyllogiſmo:quia verbum *δέοντα*,ſiue oportet,aliter accipitur in maiore,aliter in minore

minore propoſitione. Tertium & quartũ exemplum ſunt inter ſe ſimillima: adeo vt qui vnum intelligit, etiam alterum intelligat: ideóque ſimul ab Ariſtotele proponuntur, cùm ait, *Præterea eundem*. Tertium exẽplum tale eſt: Vult ſophiſta probare eundẽ ſedere & ſtare: & ita argumentatur: Qui ſurrexit, ſtat: atqui ſurgens ſurrexit: ergo ſurgens ſtat. Hic eſt homonymia in verbo *ſurgens*: quæ ab Ariſtotele ¦ declaratur: quia aliud ſignificat cum articulo, & aliud ſine articulo. Sed quia Latini articulis non vtuntur, neceſſe eſt eam rem apertiùs explicare. In primis notandum eſt, hoc participium *ſurgens*, ſicut & alia participia ſimilia, vel eſſe temporis præſentis, vel præteriti. cùm igitur ſophiſta dixit, ſurgens ſurrexit, ſiue ſurgẽs ſurgebat: accepit illud *ſurgens*, in tempore præterito, id eſt, eo tempore quo ſurgebat: cùm enim ſurgebat, erat ſurgens. cùm autem cõcludit, ergo ſurgens ſtat, accipit ſurgẽtem in tempore præſenti: alioqui ſi ſurgentem intelligeret eum qui antea ſurgebat, concluſio eſſet veriſſima, eum qui ſurgebat, ſtare. Quartum exẽplum eſt planè ſimile: Qui ſanatus eſt, bene valet: atqui ægrotus ſanatus eſt: ergo ægrotus bene valet. nam in minore accipitur ęgrotus, id eſt, qui fuit ægrotus: in cõcluſione autem ægrotus, id eſt, qui nunc eſt ægrotus.

4 *Ex amphibolia.* Expoſitus eſt primus locus, id eſt, homonymia, quæ cernitur in ſingulis vocabulis: ſequitur ſecundus locus primo ſimilis, id eſt, amphibolia, quę in orationibus ſpectatur; quando ſcilicet ipſa vocabula per ſe ſunt ſimplicia, ſed eorum nexus multiplicem habet ſignificationẽ, vt in illo vulgato verſiculo, *Aio te Æacida Romanos vincere poſſe*. Hunc quoque locum Ariſtoteles declarat exemplis. Primum exẽplum tale eſt: *Velle capere me hoſtes*. dubium enim eſt, vtrùm velit me capi ab hoſtibus, an hoſtes à me. ita eſt oratio ambigua. Secundum exemplum eſt: *Quod quis cognoſcit, hoc cognoſcit*. nam hæc oratio, *hoc cognoſcit*, vel refertur ad cognoſcẽtem, quaſi dicatur hęc res cognoſcit; vel ad rem cognitã, quaſi dicatur hanc rem cognoſcit. Tertium exemplum habet ſimilem propoſitionem, cui addit aſſumptionem, & cõcluſionẽ, nempe: *Quod quis videt, hoc videt: atqui columnam videt: ergo columna videt.* Hic eſt eadem ambiguitas in maiori propoſitione. *Quartum exemplum omnino ſimile eſt: Quod tu dicis eſſe, hoc tu dicis eſſe: atqui dicis lapidem eſſe: ergo dicis lapis eſſe.* quaſi concludatur, tu lapis dicis eſſe. Quintum exemplum eſt hæc interrogatio ſophiſtica & ambigua, an verũ ſit σιγῶντα dicere. nam hæc oratio dupliciter accipi poteſt, id eſt, tacentem loqui, aut aliquem dicere ea quæ tacent. In hoc ſenſu oratio eſt vera, in illo falſa.

5 *Sunt autem tres.* Coniunctim conſiderat homonymiam & amphiboliam propter horũ locorum affinitatem, & eos diuidit in tria præcipua genera. Vnum eſt, quando nomen multiplex ſiue oratio multiplex plura ſignificat propriè. vt aquila propriè ſignificat auem quandam, nec nõ ædificij faſtigium, quod in altum productum eſt inſtar trianguli. Rurſus canis ſignificat quadrupedem, piſcem, & ſydus. Hæc ſunt exempla in cõtextu homonymię primi generis. Amphibolia autem huius primi generis eſt, veluti, capere me hoſtes, aut, Aio te Æacida Romanos vincere poſſe. ęque enim ſignificat me capi ab hoſtibus, vel hoſtes à me, & Æacida victum iri à Romanis, vel Romanos ab illo. Aliud genus eſt, quãdo ſoliti ſumus ita loqui, id eſt, quando verba habent aliquã propriam ſignificationẽ, & à nobis trãsferũtur ad aliã ſignificationẽ vt cùm dicimus pedẽ, aut radicẽ montis. nã pes proprie eſt pars extrema animalis; radix autem, plantæ: ſed vtrumque per metaphoram transfertur ad montem. Similis ambiguitas eſt, cùm Medea eſt nomen Tragœdiæ, nam propriè ſignificat mulierem: inde trãsfertur ad tragœdiam de ea muliere. Ad tertium genus referuntur ea, quæ compoſita multipliciter accipiuntur, ſeparata vero habent vnam ſignificationem, vt ſcire literas. fac enim ſcire vnam rem ſignificare, & literas quoque vno modo accipi: tamen cùm dicis, literas ſcire, oratio eſt ambigua: quia accipis literas actiue vel paſſiuè, id eſt, vel dicũtur literæ ſcire, vel dicitur aliquis ſcire literas.

6 *Ad compoſitionem.* Tertius captionum locus eſt compoſitio dictionum, cùm ea coniunguntur, quæ ſeiungi debent. Exempla ab Ariſtotele hæc proponuntur. Primum exemplum eſt, poſſe ſedentem ambulare. nam ſi dictionem illam *ſedentem*, coniungas cum verbo *poſſe*, enũciatio vera erit. ſin autem cũ verbo *ambulare*, falſa erit. nam qui ſedet, poteſt ambulare, ſed non poteſt ambulare ſedens, id eſt, ambulare ſedendo, ſeu dum ſedet. Alterum exemplum ſimile eſt, poſſe non ſcribentem ſcribere. cuius interpretatio eſt eadem. Et hoc eſt, quod Ariſtoteles ait,

non eſſe eundem ſenſum, cum aliquis diuidit,& cùm componit,id eſt, quando ſeiungit participium *ſedentem*, vel *non ſcribentem*,à verbo *ambulare*, vel *non ſcribere*, & quando coniungit cum eo verbo. nam in hac coniunctione eſt captio. Tertium exemplum ſubiicitur illis verbis *Ac diſcit*: quod ſubobſcurè ab Ariſtotele proponitur.Sed intelligédũ eſt, à ſophiſta fieri hũc ſyllogiſmum: Qui literas ſcit nunc didicit eas: atqui Socrates ſcit literas: ergo eas nunc didicit. Captio in maiore: quia aduerbium *nunc*,coniungit ſophiſta cum verbo didicit, à quo debet ſeiungi.Verum eſt enim,eum qui nunc ſcit, didiciſſe: ſed falſum eſt,eum qui ſcit,didiciſſe nunc.Quartum exemplum ſubiungitur illis verbis, *Praeterea eũ*. Probat ſophiſta eum,qui ferre poteſt(exempli gratiâ)vnum ſaccum,poſſe ferre multos ſaccos. ſed eſt fallacia compoſitionis:nam poteſt multos ferre ſeparatim, non ſimul.

7 *Ad diuiſionem*. Quartus locus eſt diuiſio, id eſt,cùm ea diuiduntur, quæ debent componi.nam hic locus eſt præcedenti oppoſitus. Dat autem Ariſtoteles huius loci duo exempla. Primum eſt, quinque eſſe paria & imparia. nam quinque ſunt duo & tria: atqui duo ſunt paria:& tria sũt imparia: cùm igitur quinque ſint duo & tria, conſequenter ſunt paria & imparia. Fallacia eſt diuiſionis: quia quinque ſunt duo & tria coniunctim: non, vt ſophiſta accipit, diſiunctim. Alterum exemplum eſt, id quod eſt maius, eſſe æquale; quia quod eſt tantumdem, eſt æquale; id verò quod eſt maius, eſt tantumdem & aliquid præterea.Exempli gratiâ linea quindecim pedum eſt maior quàm linea decẽ pedum: ſophiſta autem probat eam eſſe æqualem; quia cùm ſit quindecim pedum, eſt decem & quinque pedũ.quatenus ergo eſt decem pedum,eſt æqualis minori illi lineæ,quam dicebamus eſſe decem pedum.Hîc quoque eſt fallacia diuiſionis: quia ſophiſta captioſè diuidit quindecim in decem & quinq;. Deinde ait Philoſophus, *nam eadem oratio*. Declarat,cur hæc ſit captio & fallacia,cùm diuiduntur ea quæ componi debent:& ait, hoc modo mutari ſententiã orationis,adeo vt ex vera poſſit fieri falſa, quod declarat duobus exemplis. Primum eſt carmen comici,quod videtur Terẽtius initio Andriæ ſic interpretatus; *Feci è ſeruo vt eſſes libertus mihi*.Sed in hoc Terentij verſu non poteſt notari fallacia,de qua loquitur Ariſtoteles, itaque adhibenda eſt interpretatio,quę magis reſpondeat verbis Græcis,népe, *Ego te feci ſeruum exiſtentem liberum*. etenim ſi ſeiũgas hominem *ſeruum* à participio *exiſtentem*, & coniugas cum verbo *feci*; item ſeiungas *exiſtentem* à nomine *ſeruum*, & coniungas cum nomine *liberum*:ſenſus erit,feci te ex libero ſeruum: quæ ſententia eſt falſa. nam quis his verbis vſus eſt, contrarium dicere voluit,id eſt,feci te ex ſeruo liberum: adeo vt oporteat coniungere *ſeruum exiſtentem*, item coniungere *liberum* cum verbo *feci*, non cum participio *exiſtentem*. Itaque ad veramſignificationem eruendam ſubiiciendus eſt ſicilicus verbo *feci*,& alter ſicilicus participio *exiſtentem*. Alterum exemplum eſt, cuius etiam meminit Quintilianus, *Quinquaginta è viris cẽtum liquit diuus Achilles*.nam ſi ita conſtruas,Achilles è quinquaginta viris reliquit centum, ſententia eſt falſa & impoſſibilis: quia ſi ſint tantũ quinquaginta homines,non poteſt Achilles aliquot interfectis relinquere centum.Quòd ſi ita conſtruas,Achilles liquit quinquaginta è centum viris,ſententia conſtabit, qua ſignificabitur,cùm eſſent centũ homines, Achillem interfeciſſe quinquaginta ex eo numero.

8 *Ex accentu*. Quintus locus eſt Accentus,cùm ex falſo accentu oratio fit falſa,quæ vero accentu adhibito eſt vera. Primò Ariſtoteles docet hanc captionem vix habere locum in iis quæ voce proferũtur; quæ ipſa pronuntiatio declarat accentum, ita vt ex diuerſitate accẽtuum maniſeſtiſſima ſit diuerſitas dictionum. Secũdò cùm ait,*ſed in ſcriptis*,docet hanc captionem facile habere locum in orationibus ſcriptis, nempe quia veteres Græci nõ adſcribebãt accentus,vt vel ex hoc Ariſtotelis loco liquet,nec nõ ex libris manu exaratis, vt ex legibus Græcis,quæ ſcriptæ ſunt in Pãdectis Florentinis. quidam tradunt primum Diuum Hieronymum adhibuiſſe accẽtus. nunc verò cùm ſemper adſcribantur accentus,hæc captio non magis videtur habere locum in orationibus ſcriptis, quàm pronunciatis,quod ad Græcam linguã attinet. Latini verò non ſolent adhibere accentus præter adſpirationem. Dico præter adſpirationem: quoniam Ariſtoteles hoc loco accẽtus appellatione ſignificat etiam adſpirationem, quamquàm à grammaticis non vocatur accentus, ſed ſpiritus.Tertiò cùm ait.*ſi ut Homerum*, declarat hunc locum exemplo Homerico,apud quem lib.23. Iliad. verſ.328.Neſtor inſtruẽs filium Antilochũ, quò magis victoriam equorum ſeu quadrigarum curſu obtineret,ac loquẽs de meta, inter alia præcepta indicat ipſi truncũ ſeu

ſtipitem

ſtipitem è terra eminentem. Vtitur autem his verbis οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ. quidam igitur acceperunt particulam ου cum accentu circumflexo & aſpirato, οὗ, vt ſignificet vbi, vel cuius: & ſenſus verborum ſit, vbi putreſcit imbre, quaſi pars illi⁹ ſtipitis imbre putreſceret, pars minimè: ideóque hanc ſen tentiam tamquàm abſurdam reprehenderunt: alij verò Homerum defẽdentes, dixerunt particulam ου, non eſſe legẽdam cum accentu circũflexo adſpirato, ſed cum acuto leni, vt ſignificet non. nam robur ſeu quercus nõ putreſcit imbre. Hęc fuit ſolutio Hippiæ Thaſij, ipſo Ariſtotele auctore c. 25. de poetica. Notandũ eſt, Ariſtotelẽ tribuere accentum acutum huic negandi aduerbio οὐ, quod noſtri grammatici omni accẽtu priuant, niſi ſit in fine orationis. Tertiò cùm ait, [*Sed*] & *illud*, adiungit alterum exemplum ex eodem Homero. locus tamẽ non extat in editione Homeri, qua nũc vtimur. ſed ex hoc & multis aliis Ariſtotelis locis apparet Ariſtotelem eſſe vſum aliá editione. nam ipſe quoque Homerũ edidit: nec dubium eſt, quin ad ſuam editionem reſpiciat, quam non habemus. Ceterùm cũ Ariſtoteles loquatur de mãdato Iouis, quo præcipit ſomno vt Agamemnonẽ falleret: certum eſt hanc ſententiam extare apud Homerum lib. 2. Iliados. itaque non longè ab initio libri, id eſt, in verſu poſtremo prolato à Ioue, vbi noſtræ editiones habent, Ἥρη λισσομένη· Τρώεσσι δὲ κήδε' ἐφῆπται, coniicio Ariſtotelem legiſſe, Ἥρη λισσομένη· δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι. Vt vt ſit, quidam legebant δίδομεν, id eſt, damus, & reprehendebant Homerum, quaſi non ſeruaret decorum, quia faceret Iouem mẽtientem. Senſus enim verborũ eſt, Damus ipſi, id eſt, Agamẽnoni, vt gloriam reportet: cùm tamẽ Agamemnon erat inferior futurus, & Iupiter id ageret, vt ſuperaretur à Troianis. Alij verò, vt Homerum defenderent, dixerunt accentum non eſſe ponendum in prima ſyllaba, ſed in penultima, nec legendũ δίδομεν, ſed διδόμεν, vt ſit verbũ infinitũ, & ſignificet dare. Nam Doricè atque Æolicè dicitur διδόμεναι pro διδόναι. Iones autẽ per apocopen ex διδόμεναι faciunt διδόμεν. ita non dicet Iupiter ſe aut Deos concedere victoriam Agamemnoni: ſed mandat ſomnò, vt hoc renunciet Agamemnoni Iouem illi victoriam concedere, adeo vt nõ Iupiter ſomno mentiatur, ſed ſomnus Agamemnoni. Hęc quoque ſolutio fuit Hippiæ Thaſij, vt Ariſtoteles teſtatur cap. 25. de poëtica. Porrò & ſimile hemiſtichium extat apud Homerum, Iliad. libro 21. verſ. 297. nempe δίδομεν δέ τοι εὖχος ἀρέσθαι: tamen ad id Ariſtotelem in præſentia non reſpicere, perſpicuum eſt. Deinde cùm ait, *Quæ igitur*, addit breuem epilogum de captione ex accentu.

9 *Hæ verò*. Sextus locus eſt figura dictionis, qui ab Ariſtotele ita definitur, Cùm aliquis eodem modo interpretatur, quod non eſt idem. Sed quia hæc definitio eſt obſcura, ſubiicit expoſitionem per varia exempla, cùm ait, *veluti maſculum*. quibus ex verbis apparet hanc captionem in eo conſiſtere, vt quis propter figuram dictionis aliter aliquid accipiat quã accipere debeat. quod multis modis contingit. aut enim accipit maſculinum pro feminino, aut maſculinum pro neutro, aut femininum pro maſculino, &c. aut vnam categoriam pro altera. Exemplum mutati generis eſt, veluti ſi ab aliquo accipiatur quaſi feminini generis, planeta aut cometa, quia terminatur in a, vt muſa, & multa alia vocabula feminini generis. Exemplum autem mutatę categorię ſubiicitur ab Ariſtotele illis verbis, *nã fieri poteſt*. etenim valere, quod ad figuram dictionis attinet, videtur eſſe verbum actiuum, quod ſignificet facere: ſed re vera eſt neutrum, quod ſignificat certo modo affectum eſſe, id eſt, ſanum eſſe: debet ergo referri ad categoriam qualitatis, non actionis.

10 *Qui igitur*. Breuiſſimè concludit hoc caput.

IN CAP. V. DE FALLACIIS EXTRA DICTIONEM.

EXpoſitis captionibus in dictione conſiſtentibus, tranſgreditur ad eas quæ extra dictionem conſiderantur in rebus ipſis.

1 *Paralogiſmorum autem*. Enumerat ſeptem locos, ad quos reducuntur omnes fallaciæ extra dictionem conſiſtentes. Hos autem locos deinceps in ſequentibus huius capitis particulis declarabit.

2 *Ex accidente*. Primus locus eſt ex accidente. Primò Ariſtoteles definit, in quo cõſiſtat hæc fallacia: & ait in eo nos decipi, quòd putamus quæcumque inſunt alicui ſubiecto, ea ineſſe etiam accidentibus illius ſubiecti: veluti ſi Socrates currit, & Socrates eſt muſicus, putamus muſicum currere. Secundò cùm ait, *cùm enim multa*, oſtendit hic eſſe captionem, & nos falli,

quia vni & eidem ſubiecto accidunt multa inter ſe diuerſa. Etenim ſi quæcumque eidem accidunt, eadem inter ſe eſſent, ferè omnia idem eſſent, vt ſophiſtæ autumant. exempli cauſa, idem eſſet album & muſicũ, quia vtrumque accidit Socr. Tertiò cùm ait, *eluti ſi Coriſcus*, ſubiicit duo exempla huius captionis. Primum tale eſt: Coriſcus eſt diuerſus ab homine, ergo eſt diuerſus à ſemetipſo; quia ipſemet eſt homo. Secundum exemplum eſt: Socrates eſt homo, Coriſcus autem differt à Socrate, conſequẽter Coriſcus differt ab homine. In his exemplis ait Ariſtoteles eſſe fallaciam: quia cenſent ſophiſtæ aliquid differre ab aliquo, propterea quòd differt ab eo cui illud accidit. vtputà quia Coriſcus differt à Socrate, putant eum differre etiam ab homine, qui accidit, id eſt, attribuitur Socrati. nam verbum *accidere*, hic late ſumitur pro attribui, vt & aliis quibuſdam locis.

3 *Hi verò.* Secundus locus eſt ab eo, quod dicitur ſimpliciter, vel ſecũdũ quid. Hic locus eſt bipertitus. Quandoque enim captio in eo conſiſtit, quòd ſumitur quaſi ſimpliciter verum, id quod eſt verum quadamtenus; ſed maxima ex parte, proinde ſimpliciter falſum: veluti ſi quis ſumat Æthiopem eſſe album, quia eſt albus dentes. Altera pars captionis eſt, ſi quis quod æquè ex parte eſt verum & ex parte falſum, ſumat quaſi ſimpliciter verum: veluti ſi quis ſumat aliquid eſſe album, quod pro dimidia parte eſt album, pro dimidia nigrum. Incipit Ariſtoteles à prima parte: & primò proponit hanc captionem, cùm quis ſumit ſimpliciter, quod eſt verũm tantùm in parte, id eſt, cum aliqua adiectione. Secundò cùm ait, *veluti ſi quis colligat*, dat exẽplum, quod etiam habuimus cap. 11. de interpretat. partic. vlt. Tertiò cùm ait, *Aut rurſus*, addit alterum exemplum, ſi quis id quod eſt, ſumat nõ eſſe ſimpliciter; quia nõ eſt aliquod ens: putà ſi quis ſumat equum non eſſe, quia non eſt homo. Quartò cùm ait, *non enim idem*, oſtendit cur hoc modo fallamur, id eſt, propter exiguitatem diſcriminis, quod eſt inter eſſe ſimpliciter, & eſſe aliquid: quaſi id quod non eſt (exempli gratiâ) homo, poſſit ſimpliciter dici non eſſe: & id quod eſt (exempli gratiâ) opinabile, poſſit ſimpliciter dici eſſe. Quartò cùm ait, *ſimiliter [paralogiſmi,]* adiungit alterum exemplum, ſi quis dicat Indum vel Æthiopem eſſe album, cùm totus ſit niger exceptis dentibus: aut ſi quis dicat eũ eſſe ſimul album & nigrum, quia toto corpore eſt niger, dentes tamẽ albos habet. Quintò cùm ait, *Aut ſi ambo*, tranſit ad alteram partem huius captionis; & eam breuiter declarat. Sextò cùm ait, *Porrò huiuſmodi*, communiter loquitur de vtraque parte, & affert aliã diuiſionem huius captionis; quia ſcilicet interdum eſt manifeſta & facilis, interdũ autem latet, vt non facile ſit ab ea cauere. Vtrũque membrũm declarat exemplis. Ait ergo captionem eſſe manifeſtã, & minimè difficilem, vt in exemplo Æthiopis; difficilem autem eſſe duobus caſibus. Vnus eſt, cùm ei quod quadamtenus verè dicitur, videtur cõſequi vt ſimpliciter dici poſſit: veluti cùm homo tantùm oculis videat, tamẽ ſimpliciter dicimus hominem videre. Alter caſus eſt, cùm nõ magis vna pars, quàm altera videtur eſſe vera; vt meritò dubitari poſſit, vtro modo ſit oratio ſimpliciter cõcipienda. nam quia Æthiops tantùm dẽtes albos habet: apparet eum ſimpliciter eſſe dicendum nigrum. Sed ſi quis ſit æquè ex parte albus, & niger, videtur æquè dici poſſe albus ſimpliciter, & niger ſimpliciter; quia vtriuſque eſt eadem ratio.

4 *Hi verò.* Tertius locus eſt ignoratio elenchi. Primò Ariſtoteles conſtituit hanc captionẽ in eo, quòd nõ definitur quid ſit ſyllogiſmus ſiue elenchus. Mentionem facit ſyllogiſmi, quia elenchus eſt ſpecies ſyllogiſmi, vt ſuprà audiuimus. Secundò cùm ait, *Elenchus enim*, prolixè definit elenchũ, enumerãs conditiones, quæ requiruntur vt ſit verus elenchus, non ſophiſticus. Tertiò cùm ait, *Eodem autem modo*, inquit eaſdem conditiones requiri vt aliquis dicatur mentiri, id eſt, opponere verè enunciationi falſam contradicentem. Hunc locum citauit cap. 6. de Interpret. part. vlt. Quartò cum ait, *Nonnulli verò*, declarat quomodo fallacia committatur ob defectum alicuius ex conditionibus ſuprà enumeratis: cuius rei exempla ſunt perſpicua in cõtextu. Quintò cùm ait, *Sed hic*, oſtendit hũc locũ poſſe referri etiam ad captiones in dictione cõſiſtentes: quia cùm dicimus elenchũ eſſe debere eiuſdem de eodem, intelligimus non tantùm eaſdem res, ſed etiã eadem vocabula. & hoc eſt, quod dixit in ſecundo membro huius particulæ, non ſolùm eſſe debere idem nomen, ſed etiam eandem rem: ac debere eſſe idem nomẽ, non vt ſynonymum, ſed vt omnino idem. Synonyma ibi appellabat, vt & quibuſdam aliis locis, ea quæ idem ſignificant, vt veſtimentum & indumentum. Si ergo theſis loquatur de indumento, debes elencho concludere de indumento, non de veſtimento, quãuis enim idem ſit veſtimentum, & indumentum: ta-

mẽ,vt Ariſtoteles in Topicis docuit,qui de veſtimento concludit, non eo ipſo de indumento concludit, ſed opus eſt vt aſſumat nouam propoſitionem. vtputà concluſum eſt omne veſtimentum eſſe album:iam aſſume,omne indumentum eſſe veſtimentum: tunc rectè concludes omne indumentum eſſe album.

5 *Qui autem ex eo.* Quartus locus eſt Petitio quęſiti,vulgò vocatur petitio principij,de quo dictũ fuit 8. Top.cap.13. & 2. Prior.cap.16.Primò Ariſtoteles ait, tot eſſe genera fallaciarum huc ſpectantium, quot ſunt modi,quibus petitur quæſitum,quot autem ſint hi modi,expoſitũ fuit dictis locis. Secundò cùm ait,*videntur autem redarguere*,declarat rationem ſophiſmatis.id eſt, cur nos fallat ; nempe quia nõ poſſumus dignoſcere, quod eſt idem,& quod eſt diuerſum. Vis rationis in eo conſiſtit:quòd ille qui petit quęſitum,probat idem per idem, quaſi per diuerſum quiddã.ſi ergò animaduertas probari,per idẽ, cognoſces vitium. ſi verò putes probari per diuerſum,falleris hoc ſophiſmate.

6 *Propter conſequens.* Quintus locus eſt cõſequens.Primò docet Ariſtoteles,inquo conſiſtat fallacia:quia ſcilicet putamus falsò reciprocari conſequẽs cum antecedente.Veluti,vinum eſt dulce, ergo dulce eſt vinum. Deinde cùm ait, *quando enim*, oſtendit ſimilem errorem cõmitti etiam in iis quæ ſub ſenſum cadũt.cuius rei dat duo exempla. Vnum eſt,cùm fel pro melle accipitur,quoniam ſunt eiuſdem coloris, id eſt flaui.quaſi ergo quicquid flauũ ſit, mel ſit:dum videmus flauum quiddam,videtur nobis eſſe mel,cùm ſit fel.Alterum exemplum eſt,cùm videmus terram madefactã, & propterea exiſtimamus pluiſſe. ſed fortaſſe non pluit.cùm enim pluit,terra madeſit:ſed & ſine pluuia poteſt terra madefieri.

7 *Oratoriæ quoque.* Oſtendit idem contingere in enthymematis oratoriis. nã orator(exempli gratiâ)volens probare aliquẽ eſſe adulterum , argumentum inde ſumit, quòd eſt accuratè comptus,& noctu vagatur. Hoc autem argumentum refertur ad ſecundam figuram hóc modo : Adulter eſt accuratè comptus,& noctu vagatur : atqui hic eſt accuratè comptus,& noctu vagatur: ergo eſt adulter. Hic ſyllogiſmus non cõcludit:quia maior non reciprocatur.nã etiamſi adulter ſit comptus, vel noctu vagetur: non propterea tamẽ quiſquiscomptus eſt,aut noctu vagatur,idem eſt etiã adulter. Vide lib.1.Prior.cap.27.partic.7.& 9.

8 *Similiter accidit.* Oſtendit idem contingere in ſyllogiſticis orationib⁹,id eſt,in philoſophia,& ſciẽtiis.nam enthymemata proprie dicuntur oratorum:ſyllogiſmi verò,ſcientiarum. Dat exemplum ſyllogiſmi cuiuſdam à Meliſſo extructi,cuius mẽtionem ſæpius facit, ſed ex profeſſo eum examinat lib.1.Phyſicorum.Sunt autem in hoc ſyllogiſmo plures errores: ſed vnus in præſentia notatur ab Ariſtotele,qui ad hũc locum ſpectat. Primò proponit duo principia ſumpta à Meliſſo. Vnum eſt, Vniuerſum eſt ingenitum.hoc principium probatur à Meliſſo:quia ex non ente nihil ſit:vniuerſum autem complectitur omne ens.quare ſi vniuerſum fieret, quia nõ poteſt fieri ex ſeipſo,fieret ex non ente : quod eſt impoſſibile.Alterũ principiũ eſt,Quicquid factũ eſt,ex principio factũ eſſe, proinde habere principiũ. hoc poteſt probari ex eodẽ axiomate:quia niſi fieret ex principio, fieret ex nihilo:quod eſt abſurdũ.Secũdò cùm ait,*quare ſi vniuerſum*, ſubiicit argumentatiõe Meliſſi, qui principiis illis poſitis ſic eſt argumentatus: Vniuerſum non eſt genitum: ergo non habet principium:cõſequẽter eſt infinitum.Antecedens patet ex prima hypotheſi. Prior conſequentia probatur per ſecundam hypotheſim. ſed híc committitur error, qui ab Ariſtotele notatur. nam conſequentia non probatur per illam hypotheſim, niſi vel arguatur ab euerſione antecedẽtis:vel hypotheſis illa cõuertatur;ita vt quemadmodũ omne genitum habet principium, ita etiam quod habet principium,ſit genitum. nam ſi ita cõuerteretur,ſyllogiſmus rectè extrueretur: Quicquid habet principium eſt genitũ:atqui vniuerſum non eſt genitum: ergo vniuerſũ nõ habet principiũ. Quare Meliſſus commiſit fallaciam conſequentis,dum reciprocauit eam hypotheſim,& arguens à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis, ex eo quod genitum habet principium,collegit id quod habet principiũ,eſſe genitum. Tertiò cùm ait, *Atqui neceſſe*,indicat vitium,quod ineſt in argumentatione Meliſſi:qui malè arguit à poſitione conſequentis,vt iam expoſui. & Ariſtoteles probat hoc exemplo:Omnis febricitans calet:non tamen reciprocatur,vt quiſquis caleat,febri laboret.

9 *Ex eo autem.* Sextus locus eſt Non cauſa,(de quo dictum fuit etiã lib.2.Prior. cap.17.)cùm ſcilicet accipitur pro cauſa id quod nõ eſt cauſa. Primò Ariſtoteles definit hunc locũ, vt nunc expoſui. Secundò

cùm ait, *Hoc autem accidit*, oſtendit hoc vitium potiſſimum committi in ſyllogiſmis ducentibus ad incómodum, id eſt, cùm aliqua theſis impugnatur, quaſi ex ea ſequatur aliquid abſurdi, quod reuera non ex ea, ſed ex aliis adiūctis propoſitionibus colligitur. Notanda ſunt verba Ariſtotelis, quæ egent expoſitione. Ait enim tunc committi hoc vitium, cùm eueniens impoſſibile, (id eſt, abſurditas, ad quam fit deductio) connumeratur inter neceſſarias interrogationes ante concluſionem. Neceſſarias interrogationes appellat eas, ex quibus colligitur concluſio. & inquit cùm his coniūgi impoſſibile ad quod fit deductio, id eſt, poni propoſitionem, quæ eſt vera cauſa illius impoſſibilis, ſeu ex qua propoſitione potiſſimùm colligitur illud impoſſibile. Quoniam igitur hæc propoſitio inter alias cōnumerata eſt, videtur reuera impoſſibile ſequi ex propoſitionib⁹ poſitis: ſed in eo fallimur, quòd non animaduertimus eſſe admixtam etiā propoſitionem non neceſſariam, quę nihil facit ad concludendum impoſſibile: atque hæc eſt illa propoſitio, quam ſophiſta vult euertere, quaſi cauſam abſurditatis. Verum igitur eſt, in propoſitionibus ſumptis eſſe cauſam abſurditatis: ſed falſum eſt, eā propoſitionem eſſe cauſam, quam ſophiſta impugnat: quoniam hac propoſitione dempta, nihilominùs ſequetur abſurditas. Tertiò cùm ait, *verbi gratiâ non idem*, rem hanc exemplo declarat. Ponit enim hāc theſim, Anima & vita idem ſunt: quæ ſophiſticè impugnatur, quaſi ex ea ſequatur hęc abſurditas, vitam eſſe ortū, & viuere eſſe oriri ſeu fieri. Hoc eſſe abſurdum, patet: quia cùm aliquis viuit, nō gignitur, ſed antea genitus fuit. Probatur autem hæc abſurditas ex his propoſitionibus: quia ortus eſt contrarius interitui, proinde quidam ortus eſt cōtrarius cuidam interitui: atqui mors eſt interitus quidam, & morti contraria eſt vita: ergo vita eſt ortus, & viuere eſt oriri. Vis argumenti in eo poſita eſt: quòd interitui opponitur ort⁹; & morti, quę eſt interitus, opponitur vita: oportet igitur vitam eſſe ortum: alioqui interitui, nempe morti, nō opponeretur ortus, ſed aliud quiddam, id eſt, vita. Ergo ad hanc concluſionem inferēdam nihil facit hæc propoſitio, vita & anima ſunt idem: ſophiſta tamen cum aliis propoſitionibus hāc coniungit, quaſi cauſam præcipuam, cùm nullo modo ſit cauſa: & ex falſitate concluſionis vult colligere falſitatē huius propoſitionis, quæ erat aduerſarij theſis. Quartò cùm ait, *Ergo huiuſcemodi*, docet, huiuſcemodi captiones, de quibus nunc loquitur, aliquid quidem cōcludere & probare, nō tamen id quod erat probandum. vt in expoſito exēplo nō probatur animam & vitam non eſſe idem, ſed probatur abſurditas quędam, proinde euertitur ea propoſitio quòd mors ſit interit⁹: vt enim quidam volunt, mors non eſt ipſe interitus, ſed cauſa ipſius interitus, id eſt, mors eſt ſeparatio animæ à corpore, quæ ſeparatio eſt cauſa interitus.

10 *Ex conſequente.* Hæc particula breuem & perſpicuum epilogum continet.

11 *Hæ verò ex eo.* Septimus & vltimus locus eſt, cùm duę interrogationes pro vna accipiuntur. Coniunge partic. 2. cap. 11. de Interpretatione. Primò Ariſtot. definit hunc locum. Secundò cùm ait, *Sanè quaſdā*, incipit docere hanc fallaciam aliquando eſſe perſpicuam, vt vix aliquis decipi poſſit: interdum latēre, & facile fallere, quia nō poteſt facile diſſolui. Inquit ergo quandoque perſpicuam eſſe multiplicitatem interrogationis: & dat exemplū, vtrùm terra ſit mare, an terra ſit cœlum. Ita explicādū eſt hoc exemplum ſecūdum vulgatam lectionem, in qua eſt *ἢ οὐρανὸς, vel cælum*, ſine articulo. Sed in quodam manuſcripto legitur cum articulo, *ἢ ὁ οὐρανὸς*, quam lectionē ſequitur Alexāder, & ita interpretatur, vt vna interrogatio ſit, vtrū terra ſit mare; altera verò ſit, vtrùm cœlum ſit mare. Vtrouis modo legamus, & interpretemur, parū intereſt. ſemper enim ſunt duæ interrogationes coniunctę. ſed diſcrimen eſt: quia ſecūdum primam interrogationē vnum eſt ſubiectum, terra: duo verò attributa, mare & cælum. ſecundū alteram interpretationē, duo ſunt ſubiecta, terra, & cœlum: vnū attributum, mare. Vtriuſque autem exempli eadem eſt ratio: quia ſiue mutes attributū, ſiue ſubiectum: ęquè facies nouam propoſitionem. Tertiò cùm ait, *in nonnullis autem*, docet, interdū hanc fallaciam latēre, ita vt reſpōdeatur ad duas interrogationes, quaſi ad vnam. Vnde inquit fieri, vt reſpondētes vel redarguātur elēcho ipſius ſophiſtæ, vel ſaltem videantur redargui: quorum vtrumuis fiat, ſophiſta ſcopū ſuum aſſequitur, vt conſtat ex 2. part. cap. 3. Tūc ait Ariſtoteles videri reſpondentem redargui, cùm tacitè fatetur, quia non reſpondet, id eſt, cùm tacitè concedit eam interrogationē, quatenus cenſetur eam concedere, eo ipſo quòd non negat. nam in diſputationibus quoque ſecundum Ariſtotelem locum habet ea regula, quæ vulgò iactatur, Qui tacet, cōſentire videtur. Si ergo expreſſè conſentiat, verè redarguitur: ſi verò tacitè videatur cōſentire, vi-

re, videtur redargui. Quartò cùm ait, *veluti num hic*, dat quædam exempla captionum, quib⁹ aliquis implicatur, & redarguitur, vt non facilè poſſit eas ſoluere, vel (vt veriùs dicam) videtur redargui. Primum exemplum eſt perſpicuum. ſumit enim ſophiſta, hunc & hunc eſſe hominem: vnde colligit eum qui hunc & hunc verberauit, verberaſſe hominem, nó homines: quia conceſſum fuerat eſſe hominem in ſingulari numero. Alterum exemplũ tale eſt: Ponantur ſimul varia quædam, quorum nónulla ſint bona, nonnulla mala. tunc ſophiſta interrogat, vtrùm hæc ſint bona, an mala. hinc Ariſtoteles ait fieri verum elenchum, ſi reſpondés concedat eandem eſſe rationem totius & partium: inde enim probabitur, quia pars ſit bona, totum eſſe bonum; & quia pars ſit mala, totum eſſe malum. ſi verò id non concedatur, tantùm videbitur elenchus, quatenus videbitur id conceſſum. Eadem eſt ratio aliorum exemplorum, quæ ſubiiciuntur in contextu: veluti ſi quędam ſint alba, & quædam nõ alba: aut aliqua nuda, aliqua non nuda: aut alia videntia, alia cæca.

IN CAP. VI. QVO REDVCVNTVR OMNES FALlaciæ ad ignorationem elenchi.

EXpoſuit tredecim captionum genera, inter quæ vnum fuit Ignoratio elẽchi, ſeu (quod idẽ valet) omiſſa definitio elẽchi. Hoc autem capite vult Ariſtoteles omnes referre ad ignorationem elẽnchi. Neceſſe eſt enim in omni captione peccari contra definitionem elenchi: alioquin eſſet verus, non ſophiſticus elenchus, ſi elenchi definitio ei cõueniret: quemadmodum hominis definitio tantùm vero homini, & auri definitio tantùm vero auro cõuenit. Cur ergo (dicet aliquis) Ariſtoteles ſuprà diſtinxit alias captiones ab ignoratione elenchi? Rationem afferemus ad partic. 6. quoniam ibi agitur de ignoratione elenchi.

1 *Aut igitur.* Permittit nobis, vt captiones diuidamus in tredecim genera ſuprà expoſita, vel omnes referamus ad ignorationem elenchi; quia omnes peccant contra definitionem elenchi: vt mox hoc ipſo capite probabitur.

2 *Ac primùm.* Generali quodam argumento refert omnes captiones, quæ non concludunt, ad ignorationem elẽchi: quia elẽchus eſt verus ſyllogiſmus concludens: vnde ſi non concludat, nec eſt ſyllogiſmus, nec eſt elenchus. Tales ſunt paralogiſmi ex conſequente: item qui non cauſam pro cauſa accipiunt. nã etſi aliquid probant, tamen non probant propoſitum. quantũ igitur ad id quod propoſitum fuit, nõ concludunt. Item tales ſunt, qui petunt quæſitum. Immo generaliter omnes dici poſſunt tales: quia re vera non cõcludunt, quod eſt concludendum, quamuis interdum aliquid concludant, interdum verò nihil.

3 *Deinde & ſecundum.* Deinceps expendit ſingula genera captionũ, prout peccant aduerſus ſingulas partes definitionis: ſubaudi, elenchi. & incipit à captionibus in dictione conſiſtentibus, quas reducit ad duo genera: Primò loquitur de priori genere, ad quod reducit homonymiã, amphibologiam, (quę hîc ab Ariſtotele vocatur oratio: ſubaudi, ambigua) & figurã dictionis. hęc. n. omnia in eo peccant, quod ab Ariſtotele vocatur περὶ τὸ διττόν, i. quia duplex eſt ſignificatio. vt putà vocabulũ homonymum duo ſignificat. Duorum appellatione hîc intellige etiam tria, vel quatuor, vel plura: quod non eſt nouum. De reliquis captionibus dicetur in ſeq. par. Ait, σύνηθες γὰρ τὸ πάντα ὡς τόδε τι σημαίνειν, id eſt, *ſolent enim [hæc] omnia quaſi hoc aliquid ſignificantia [vſurpari.]* Sententia horum verborum eſt obſcura, in quibus explicandis interpretes laborant. Ego omnino puto eſſe locum mẽdoſum, & ita reſtituendum, ἐστι γὰρ τὸ πάντα ὡς τὸ διττὸν σημαίνειν. & ſenſus erit perſpicu⁹. Dixerat enim Ariſtot. has tres captiones in eo peccare, quod eſt περὶ τὸ διττόν. ait igitur ſe rectè hoc dixiſſe: quoniã hæc omnia quodammodò duo ſignificant, nec ſolùm dictio homonyma, ſed etiam oratio ambigua, & quæ habent ſimilem figuram dictionis. Ideo autem ait Ariſtoteles ὡς: quia hoc non ęquè verum eſt in omnibus his captionibus: prę ſertim vbi eſt figura dictionis. nã ibi re vera non eſt vna dictio duo ſignificans, ſed habet vnã veram ſignificationẽ; in altera autẽ falſa ſumitur à ſophiſta. ſunt igitur quodãmodo duæ. i. vna vera, & altera falſa. Exempli gratiã cùm ſophiſta accipit *valere*, quaſi ſignificet agere: hęc eſt falſa ſignificatio, vera autem eſt vna; nempe affectum eſſe, id eſt, ſanum eſſe. Mendum autẽ hinc natum eſſe puto. Primùm pro σύνηθες dixi legendum ἐστι. Vitium ortum eſt ex vltimis ſyllabis præcedentis verbi ὁμοιοσχημονοῦσιν. ſæpe enim contingit, vt ſcriptores eaſdem ſyllabas temere repetant: deinde facilè fieri potuit, vt pro τὸ διττόν, ſcriptũ fue-

rit ποιῶν, quod ſæpe apud Ariſtotelem occurrit.reliqua non muto. Secũdò cùm ait, *Compoſitio verò*,declarat alterum genus captionum in dictione conſiſtentium,ad quod referuntur compoſitio,diuiſio, & accẽtus. Hic peccatur,non quia plura ſignificẽtur, vt in priori captionum genere, ſed quia nõ eſt vna oratio,quæ ſumebatur pro vna, vel non eſt vna dictio,quę ſumebatur pro vna. vt putà non eſt idem párere & parére, quæ tamen ſophiſta accipit pro eodem. Tertiò cùm ait,*Oportebat autem*, ne dicas non curanda eſſe vocabula,oſtẽdit opus eſſe, vt opponens non ſolùm concludat de eádem re;ſed etiam vt vtatur iiſdẽ vocabulis:quia inter alias conditiones elenchi hæc etiam poſita fuit:& dat exemplum perſpicuum. nam ſi theſis ſit,veſtimentum eſſe album, & probes indumentum non eſſe album, nondum impugnaſti theſim:ſed vt eam oppugnes,oportet addere nouum argumentum,quo concludas veſtimentum non eſſe album, eò quòd indumentum non eſt album.

4 [*Paralogiſmi*]*autem*. Tranſit ad paralogiſmos ſeu captiones extra dictionem conſiſtentes:& in primis oſtendit,quomodo fallacia accidentis referatur ad ignorationem elẽchi.Primò igitur inquit captionem ex accidenti non eſſe verum ſyllogiſmum, conſequenter non eſſe elenchum; quia omnis elenchus eſt ſyllogiſmus. Secundò cùm ait, *non enim ſi*, probat non eſſe ſyllogiſmum, propoſitis quibuſdam exẽmplis perſpicuis. Vnum eſt phyſicum, quod proponitur in his verbis. Alterum eſt mathematicum,quod ſubiicitur ibi, *nec ſi triãgulum*.& cùm ſubdit,*ſimiliter & in aliis*, generaliter docet in aliis ſimilibus exẽplis rẽ ſimiliter ſe habere.Tertiò cùm ait,*Quapropter ſi elenchus*, concludit, quia non eſt ſyllogiſmus, non eſſe elenchum. Quartò cùm ait,*Sed hinc*, docet hac captione ſæpe falli viros doctos ab indoctis. cùm enim vir doctus teneat aliquam concluſionem; quia eſt peritus in ea arte, in qua concluſio docetur: tamen per hanc captionem ex accidenti ſecus ei videbitur. Solent autem imperiti, qui naturas rerum non norunt, ex accidentibus argumentari. falletur igitur vir doctus, non quà doctus eſt; ſed quia cùm ſit in arte ſua doctus,ignorat hæc præcepta logica,& ignorat quomodo ſoluantur hæc ſophiſmata,non diſtinguens inter accidens & id cui accidit, ſed putans, quicquid attribuitur ſubiecto, idem attribui accidenti quod accidit illi ſubiecto. Ait, *cùm diuidere non valeant*, &c.id eſt, cùm vir in ſua arte peritus neſciat ita diſtinguere inter ſubiectum & accidens,quando interrogatur ab imperito, aut concedit quod non debet concedere,& ita redarguitur;aut videtur concedere,cùm non concedat,id eſt, aut videtur tacitè concedere, quatenus nõ negat,quia(vt ſuprà diximus)qui non negat,concedere videtur; atque ita videtur ab imperito redargui.

5 [*Ex eo*]*verò*. Refert ad ignorationem elẽchi captionem ex eo quod dicitur ſimpliciter vel ſecundum quid:quia ſecundum hanc captionẽ ſophiſma non probat contradictionem: non eſt igitur elenchus, quandoquidem elenchus definitur ſyllogiſmus contradictionis. Ideo autem non probat contradictionem: quia ſumit quaſi ſimpliciter ſibi conceſſum, quod eſt conceſſum ſecundum quid:hæc verò non ſunt contradicentia,ſed poſſunt eſſe ſimul vera, putà Æthiops eſt ſimpliciter niger, & Æthiops eſt albus ſecundum quid, id eſt, albus dentes.

6 *Maximè autem*. Sequitur fallacia ex ignoratione elenchi. Hic non videtur quærendum, quomodo referatur ad ignorationem elenchi.nam ipſa appellatio ſatis hoc oſtendit.ideóq; Ariſtoteles ait hoc eſſe manifeſtum. Illud potiùs quærendum videtur,cùm omnes fallaciæ referantur ad ignorationem elenchi, quî factum ſit, vt ſuprà nonnullæ tantùm ita ſint appellatę. Reſpõdet Ariſtoteles, hoc ideo factum eſſe,quia in his captionibus manifeſta eſt elenchi ignorantia, ita vt magis appareat, quàm in aliis captionibus. in aliis namque variæ cauſæ deceptionum afferri poſſunt, quæ capite ſequenti explicabuntur: in his verò nulla alia cauſa deceptionis eſt, quàm omiſſa definitio elenchi, id eſt, quia ignoratur quid ſit elenchus. Vnde inquit Ariſtoteles, etiamſi ita diuidamus captiones in tredecim genera, vt ſuprà diuiſimus; tamẽ has nominatim vocandas eſſe hac appellatione communi, vt dicantur conſiſtere in ignoratione elenchi, ſeu(quod idem valet)in omiſſa definitione elenchi.

7[*Sed*]& [*hi.*] Similiter loquitur de petitione quæſiti, & de fallacia non cauſæ, ac refert has captiones ad ignorationem elenchi,quoniam elenchus eſt ſyllogiſmus inferens concluſionem ex præmiſſis,quod in his captionibus non contingit. Etenim qui quæſitum petit, illud non pro

bat

bat: concluſio namque non debet poni in præmiſſis: quod tamen facit is, qui quæſitum petit. Rurſus ſi non cauſa affertur pro cauſa, patet inde non recte inferri concluſionem.

8 *Qui verò ex conſequente.* Refert ad ignorantiam elenchi captionem conſequentis. Et primò hanc relationem probat, ſic arguens: Omnis captio accidentis refertur ad ignorationem elenchi: atqui captio conſequentis eſt captio ex accidenti, id eſt, ſpecies eſt captionis ex accidente: ergo, &c. Maior patet ex part. 5. Minor hic probatur ab Ariſtotele: quia quod eſt conſequens, id accidit, id eſt, attribuitur accidenti, cui eſt conſequens. Secundò cùm ait, *ſed* [*eo*] *differt*, ponit diſcrimen inter fallaciam accidentis, & fallaciam conſequentis, ne fortè putemus eſſe vnam & eandem, quia modò dictum fuit fallaciam conſequentis eſſe fallaciam accidentis. Docet igitur has captiones eo differre, quod captio conſequẽtis aliquid adiicit captioni accidẽtis. Vnde ſi eſt captio cõſequẽtis, eſt etiã captio accidẽtis, nõ tamen contrà: quemadmodum qui habet quinque, habet etiã tria: ſed qui habet tria, non propterea habet quinq;. Ergo ſicut diſtinguũtur tria & quinque, ita etiã captio accidentis & captio conſequentis. captio namque accidentis ſumit vnum, captio verò conſequentis ſumit plura, id eſt, in captione accidentis cõfertur vnum ſubiectum cum vno attributo, quaſi hi termini idem valeãt, & reciprocentur. vtputà mel eſt flauum: vnde ſi putemus flauũ eſſe mel, eſt fallacia accidentis: veluti cùm quis videns fel quod eſt flauum, omiſſa cogitatione fellis ita ratiocinatur: eſt flauũ, ergo eſt mel. nam quia ſcit mel eſſe flauum, id eſt, quia ſcit flauum accidere melli, idcirco ex eo, quod eſt flauum, colligit eſſe mel, quaſi idem ſit mel & flauum. hæc igitur eſt fallacia accidentis non conſequẽtis. Quòd ſi conferat duo ſubiecta cum eodem attributo, & colligat hęc duo eſſe vnum & idem, quia conueniunt in vno attributo, iam fallitur fallaciã conſequentis, id eſt, ideò falsò putat hæc duo eſſe vnũ & idem, quia idem accidens vtrique conſequens eſt. veluti ſi putet fel eſſe mel, quia vtrumque eſt flauum. Hoc modò ſuprà documus argumentari oratores: veluti, adulteri noctu vagantur, hic autem noctu vagatur, ergo eſt adulter. Denique hi ſyllogiſmi fiunt in ſecunda figura affirmatiuè & ideo peccãt, quia ſumũt medium terminum vtrique extremo conſequentem, cùm debeat vni eſſe cõſequens, alteri verò repugnans. Ex his apparet, fallaciam accidentis conſiſtere in vno, vt melle; fallaciam autem conſequentis in duobus, vt melle & felle. Item apparet, hanc eſſe partem illius: quoniam fallacia conſequentis ſumit duas partes, in quarum vna (exempli gratiã) ponitur fel, in altera mel: harum autem vna ponitur in fallacia accidentis. Tertiò cùm ait, [*Id*] *autem non eſt*, indicat fallaciam horum elenchorum ſophiſticorum, qui ſumuntur ex conſequenti, quę etiam reperitur in elenchis ex accidenti: quoniam ſophiſta ea ſumit vt reciproca, quę non reciprocantur, proinde (quod proprium eſt fallaciæ conſequentis) colligit eſſe idem, quæ non ſunt idem. vtputà nix eſt alba: ſed non propterea album eſt nix. item cygnus eſt albus, ſed non propterea reciprocatur, vt album ſit cygnus. quapropter nõ poteſt concludi album & cygnum idem eſſe, eò quòd ratione alboris non differant: quia vocantur alba per accidens, nec ſunt idem ea omnia quibus idem accidit. Quartò cùm ait, *aut rurſus*, ſubiicit alia duo exempla, quibus idem declarat. Vnum eſt argumẽtatio Meliſſi, de qua ſuprà dictum fuit. Meliſſus enim ſumpſit hoc principium; Quicquid factum eſt, principium habet: & male putauit hoc reciprocari, vt quicquid principium habet, factum ſit. In eo etiam peccat, quòd cenſet idem eſſe factum & finitum: propterea quòd idem vtrique accidit, nempe habere principium. Placet enim Meliſſo hæc argumentatio: Quicquid factum eſt, principium habet: ergo omne finitum eſt factum. ſed ita committitur fallacia conſequentis. Aliud exemplum eſt, in quo ſumitur hæc propoſitio, Quæ recipiunt vnam & eandem magnitudinem, ſũt æqualia: vnde per reciprocationẽ malè infertur, ea quæ ſunt æqualia, recipere vnam & eandem magnitudinem. Quintò cùm ait, *Quoniam igitur*, concludit, repetens argumentum initio particulæ poſitum, fallaciam conſequentis referri ad ignorationẽ elenchi: quia eſt pars fallaciæ ex accidẽti, & peccat eo modo, quem iam expoſui. Sextò cùm ait, [*Eſt*] *autem hoc*, reiicit diligentiorem expoſitionem huius captionis in alium locum, id eſt, in cap. 28. huius operis.

9 *Qui verò.* Expendit fallaciam, in qua duæ interrogationes pro vnã ſumuntur:

& hàc quoque reducit ad ignorationem elenchi, quatenus peccat contra definitionē propoſitionis, quę eſt pars elenchi. ſicut enim alij ſyllogiſmi, ita etiam elēchi ex propoſitionibus conſtant. Quòd autem hic peccetur cōtra definitionē propoſitionis, Ariſtoteles inde oſtendit, quod eadem eſt definitio propoſitionis ſimpliciter, & propoſitionis vnius: quemadmodum eadem eſt definitio hominis, & vnius hominis. Quare ſi propoſitio non eſt vna, non poteſt ei conuenire definitio vnius propoſitionis; conſequenter nō conuenit ei definitio propoſitionis: ergo propoſitio multiplex reuera non eſt propoſitio. Huc ſpectat, quod in Metaphyſ. docetur, & in Top. quoq; attigimus, Ens & Vnum reciprocari. Ait, *Itaque ſi reſponſionem.* Concludit Ariſtoteles, ſi quis ſophiſtæ multiplicem propoſitionem interroganti aſſentiatur, & eam concedat quaſi vnam propoſitionem, eum vere elencho redargui. ſi verò non concedat, ſed videatur concedere, quia ſcilicet tacendo conſentire videatur, vt & ſuprà notatum fuit, tunc videbitur redargui.

10 *Quare omnes.* Primò ex dictis concludit, omnes captiones referri ad ignorationem elenchi. Secundò cùm ait, *illi quidem,* breuiter docet, quomodo referantur ad ignorationem elēchi: ac tradit duos modos generales, quorum prior pertinet ad fallacias in dictione conſiſtentes, poſterior verò ad eas quæ ſunt extra dictionem. Vt hi duo modi perſpicuè intelligantur: notandum eſt, elenchi definitionem conſtare ex duabus partibus, nempe ex genere & differentia: definitur enim ſyllogiſmus contradictionis. Fallaciæ igitur in dictione conſiſtentes, peccant contra differentiam, quia ſophiſta pro contradicentibus accipit non contradicentia: Quæ verò extra dictionem ſunt, contra genus peccant: quia non concludunt; proinde non eſt ſyllogiſmus.

IN CAP. VII. QVO EXPLICANTVR RATIONES deceptionum.

POſtquàm diſtinxit tredecim genera captionum, ac docuit etiam quatenus cōueniant: nunc ſingillatim explicare vult rationem deceptionis, id eſt, noſtram illam ignorantiam, per quam fit vt huiuſcemodi captionibus fallamur. Sicut enim medicus quærit cauſam morbi, vt poſſit adhibere cōmodum remedium: ita etiam Ariſtoteles quærit cauſam deceptionis, quò faciliùs poſſit huic malo mederi.

1 *Porrò nos fallunt.* Docet cur homonymia nos decipiat: quia ſcilicet ignoramus diſtinctionē vocabuli multiplicis. ſæpe enim homonymia latet, vt dictum eſt Topic. l. 2. cap. 3. partic. 1. & magis explicabitur infrà, cap. 33. part. 2. idémq; ab Ariſtotele traditur Phyſ. lib. 7. cap. 5 & Ethic. Nicomach. lib. 5. cap. 1. ideóque lib. 1. Topic. cap. 15. varios locos nobis tradidit, ex quibus poſſimus ea diſtinguere quæ multis modis accipiūtur. Quod autem quędam homonymię lateāt, docet Ariſtoteles exemplo Vnius, Entis, & Eiuſdem. Vnum diſtinguitur Metaphyſ. li. 4. (Latinis eſt 5.) cap. 6. Ens, eodē libro, ca. 7. Idem, eodem lib. cap. 9.

2 *Qui verò ex compoſitione.* Cauſa cur nos fallat captio compoſitionis vel diuiſionis, eſt, quia falſo putamus nihil referre, vtrùm quædam coniungantur, an ſeiungantur. quamuis enim hoc ſæpe contingat, nō tamen perpetuò verum eſt.

3 *Similis ratio.* Similis cauſa eſt cur nos fallat captio accētus. Nā interdum accētus mutatus, ſenſum non mutat, vt tenebræ & tenébræ, vt bútyrum & buty'rum: quādoque verò mutat, vt párere & parére. Cùm igitur ſenſus mutatur, & nos pro eodem accipimus: tunc fallimur: quia ignoramùs, mutatione accentus ſignificationē mutari.

4 *Qui autem ex figura.* Captio ex figura dictionis nos fallit propter ſimilitudinem dictionis, id eſt, quia falsò putamus vocabula eandem figuram habētia, eodem modo accipi. vtputà eadē eſt figura verbi Agere, & verbi Audire. Agere tamē ſignificat actionem: Audire verò, paſſionē. Denique multa verba, quæ grammaticis ſunt actiua, philoſophis ſunt paſſiua: vt videre, audire, amare, ſuſcipere, Ergo ideo fallimur: quia difficile eſt diſcernere inter ea quæ eandem figurā habent, & intelligere quęnam eodem vel diuerſo modo accipiantur. vt ſecare eſt verbum actiuum, itē verberare: Audire autē eſt paſſiuum. Rurſus Muſa & Luna ſunt feminini generis: Planeta autē, & Cometa, quamuis eodem modo terminentur, tamē ſunt maſculini generis. Quod attinet ad ſeriem contextus, Primò Ariſtoteles hanc erroris cauſam declarat. Secundò cùm ait, *ſ rè enim,* obiter docet vtilitatem diſtinguendi. nam qui commodè hoc facere poteſt, propè eſt vt ſciētiam habeat. ſcit enim, quando oporteat annuere, vel abnuere. vtputà ſi

putà ſi interrogetur an canis latret,ſcit eſſe concedendum de quadrupede,nō de piſce. Hinc puto ſumptum ,quod vulgò dicitur, Qui poteſt diſtinguere,poteſt ſoluere. Tertiò cùm ait,*quicquid enim,* diligētiùs declarat cauſam noſtræ ignorantiæ,id eſt,cur ſæpe non animaduertamus eſſe diſtinguendum.Intellige diſtinctionem, de qua nunc loquimur,id eſt,inter vocabula habentia ſimilem diſtinctionis figurā. Fons noſtri erroris eſt:quia omnia attributa eodē modo accipimus,quaſi omnia ſignificent hoc aliquid & vnū,id eſt , quaſi vna ſit attributio ſubſtantialis.nam ſubſtantiæ proprium eſt ſignificare hoc aliquid, vt dictum eſt Categor.cap.5.*partic*.16. Quartò cùm ait , *nam vni*,quia quærere aliquis poſſet quî fiat vt ita putemus eſſe vnam attributionē eſſentialem,reſpondet hoc ideo fieri,quia vni & ſubſtantiæ maximè conſequens eſt hoc aliquid & ens. Priuſquàm hæc verba declarem : notandum eſt,hîc eſſe duplicem lectionem. nam vbi modò dixi *ens*, quædā exemplaria habent *vnum*, Græcè τὸ ἕν. quā lectionē puto veram eſſe. ſed ſenſus erit incōmodus,ſi dicamus vni & ſubſtantiæ conſequens eſſe hoc aliquid & vnum.nam vnū non attribuitur vni,(ſic enim diceretur de ſeipſo)ſed potiùs enti.Itaque puto pro τῷ γὰρ ἑνὶ legendum τῷ γὰρ ὄντι. Cauſam mendi hanc fuiſſe puto: Cùm quidam intelligerēt abſurdè dici vnum attribui vni,mutarūt illud *vnum* in *ens* : vnde illa diuerſa lectio, quam proximè notaui:cùm potiùs debuiſſent mutare illud *vni*,in *enti*. Recepta hac emendatione,ſenſus eſt,Enti & ſubſtantię, quæ eſt maximè & præcipuè ens, attribui hoc aliquid & vnū.nam ſubſtantia ſignificat hoc aliquid,vt expoſitum eſt in Categoriis.rurſus omne ens eſt vnum , vt declaratur in Metaphyſ. Quia igitur omne ens eſt vnum:ideo ſic accipimus,quaſi quicquid alteri ineſt, ſit vnum. Rurſus quia ſola ſubſtantia eſt verè & propriè ens,eáque ſignificat hoc aliquid:idcirco putamus,quicquid alteri ineſt ſiue attribuitur , eſſe hoc aliquid.ſed fallimur:quia etiāſi omne ens ſit vnū ; tamen multis modis dicitur Vnū,ſicut multis modis dicitur Ens. Sunt igitur (vt ita loquar)multa vna.Rurſus quamuis ſola ſubſtantia ſit maximè propriè ens, tamen non ſola eſt ens. itaque poſſunt eſſe multa & diuerſa attributa accidentaria.Vt homini(exempli gratiâ)aliter attribuitur audire , aliter ſecare. dicitur enim homo audire , id eſt , pati ; ſecare autem , id eſt, agere.ſūt igitur duę diuerſę attributiones, quamuis eadē ſit figura dictionis ,quarum altera refertur ad categoriam actionis: altera,paſſionis.

5 *Quocirca inter*. Ex dictis potuiſſet aliquis credere fallaciam ex figura dictionis referendam eſſe inter eas quæ extra dictionem cōſiſtunt:quoniam dicebamus cauſam erroris in eo poſitam eſſe,quod non poſſumus diſtinguere diuerſa attributorum genera:quæ diſtinctio eſt in re ipſa: non in dictione:ſiquidē figura dictionis eſt ſimilis. Ariſtoteles ergo diſſoluit hāc obiectionē, & ex dictis contrarium colligit, vt indicat particula διὸ,quocirca.nam ideo non diſtinguimus inter res diuerſas,quia figura dictionis eſt ſimilis.prima igitur cauſa eſt in dictione,non in re. Hanc ſentētiam Ariſtoteles tribus rationibus cōfirmat. Primā ponit ibi, *primùm quia*.hæc enim captio & hic error magis accidit, quādo diſputamus cū aliis,quàm dum meditamur ſoli:ergo in dictione potiùs quàm in re conſiſtit: quoniā erga alios vtimur vocabulis, nobiſcum verò meditari poſſumus ſine vocabulis,dū imaginamur res ipſas. Altera ratio ſubiicitur ibi, *Deinde & per nosmetipſos*; quia etiāſi interdū in meditatione hic error cōtingat; tamē hoc tum demum accidit, cùm ſermone vtimur.Sermonem hic intellige,non tā externum quàm internū, vel potiùs in genere,id eſt,ſiue ſit ſermo internus,ſiue voce prolatus,ſiue ſcriptis comprehenſus.totidem enim modis ſermo accipitur, & totidem modis poſſumus vti ſermone in meditando:præcipuè tamē ſermone interno,dū cogitamus,& ſermone ſcripto dū aliquid legimus. Tertiam rationem ſubiicit ibi, *Præterea deceptio*: quia ſimilitudo nos decipit,quę in dictione conſiſtit,id eſt,quia ſimilitudo dictionis, quam vocamus ſimilē dictionis figurā, facit vt falsò putemus eſſe rem eandem.

6 [*Paralogiſmi*] *verò*. Hactenus conſiderauit captiones in dictione conſiſtētes: ſequuntur eæ, quæ ſunt extra dictionem. De captione ex accidēte Ariſtoteles tria notat, in quibus conſiſtit cauſa erroris. Dico tria, non tam ipſius rei , quàm verborum contextus ratione habita.Primò ait nos nō diſtinguere inter idem & diuerſum : quia ſcilicet putamus eſſe idem,quod diuerſum eſt. nam accidens non eſt idem cum ſubiecto: alioquin eſſet eſſentia , non accidens. Secundò ait nos non diſtinguere inter vnum & multa. quibus verbis eandem ſententiam repetit : adeo vt particula *&*, accipi debeat pro , *id eſt*. Nam ſi idem eſt

vnum eſt: & ſi vnum eſt, idem eſt. Item ſi ſunt diuerſa, ſunt multa: & retrò, ſi ſunt multa, ſunt diuerſa. Tertiò ait nos non intelligere *quibus attributis*, &c. id eſt, quando ea omnia, quæ dicuntur de attributo, dicãtur etiam de ſubiecto. nam hoc non eſt perpetuum: & in eſſentialibus quidem attributionibus obtinet, veluti ſi ſubſtantia dicitur de animali, & animal de homine, neceſſe eſt ſubſtantiam dici de homine: in accidẽtalibus verò attributionibus nõ æquè. nam ſi homo eſt animal, & animal eſt triſyllabum, vel neutri generis, nõ propterea homo eſt triſyllabus, vel generis neutrius. Rurſ⁹ ſi Coriſcus eſt qui venit, & cognoſco Coriſcum: non propterea cognoſco hunc qui venit.

7 *Similis ratio.* Fallacia conſequentis eodem modo fallit, quo fallacia accidentis: quia eſt eius pars, vt ſuprà expoſui. Hoc primùm Ariſtoteles in hac partic. docet. Deinde cùm ait, *Præterea & in multis*, aperit alteram cauſam erroris, quam puto poſſe referri tã ad accidens, quàm ad conſequẽs: quia falsò putamus, ſi primum à ſecundo non ſeparatur, etiam ſecundum non ſeparari à primo. quod eſt quidem aliquando verum, id eſt, cùm termini reciprocantur, ſed non eſt perpetuò verum. homo nãque nõ ſeparatur ab animali, quia omnis homo eſt animal: verùm animal ſeparatur ab homine, quia aliquod animal non eſt homo. huiuſmodi ergo propoſitiones nõ reciprocantur: nos autẽ in captione accidentis vel conſequentis malè admittebamus reciprocationem.

8 *Qui verò ex defectione.* Fallacia ex omiſſa definitione elenchi, ſiue ex ignoratione elenchi, & fallacia ex eo quod ſumitur ſimpliciter, quod eſt ex parte verum, hę (inquam) fallaciæ cõſiſtunt in eo, quod ab Ariſtotele vocatur παρὰ μικρόν, id eſt, quia diſcrimẽ inter id quod ſimpliciter, & id quod ex parte dicitur, adeo eſt exiguum, vt à nobis non animaduertatur. vtputà putamus nihil referre, vtrùm dicatur AEthiops eſt albus, an AEthiops eſt albus dẽtes: ſicut nihil refert, vtrùm dicamus, homo videt, an homo videt oculo. Ob hãc eãdem cauſam, id eſt, παρὰ τὸ μικρόν, quia eius quod videtur exiguum, nõ habetur ratio, Ariſtoteles in Politicis docet ſæpe reſpublicas ſubuerti.

9 *Similis* [*eſt*] *ratio.* Eadem cauſa erroris, id eſt, exiguitas diſcriminis conſideratur in petitione quæſiti, & in pluribus interrogationibus pro vna acceptis. quaſi enim hę nullius momẽti ſint, ita admittimus, & admittẽtes incidimus in captionẽ.

IN CAP. VIII. QVO OSTENDITVR, NON SOLVM EX LOCIS ſuprà expoſitis colligi eos qui videntur ſyllogiſmi & elenchi, ſed etiam falſos & ſophiſticos.

SCopus huius capitis eſt oſtẽdere, ad tredecim locos ſuprà expoſitos referri omnes argumentationes, quæ videntur eſſe ſyllogiſmi, & omnes ſophiſticos ſyllogiſmos ſiue elenchos, id eſt, non ſolùm eos qui peccant in forma, quia non concludũt ſecundum regulas ſyllogiſticas, ſed etiam qui peccant in materia, quia conſtant ex propoſitionibus falſis.

1 *Cùm autem.* Proponit hanc ſententiam, quòd cognitis locis eorum qui videntur ſyllogiſmi, cognoſcimus etiã locos, ex quibus fiunt ſophiſtici ſyllogiſmi & elenchi. nam omnis elẽchus eſt ſyllogiſmus, vt ſuprà fuit dictum: ſophiſticus autem ſyllogiſmus videtur eſſe ſyllogiſmus; cùm tamẽ vel ſimpliciter non ſit ſyllogiſmus, ſi in forma peccet, vel ſaltem non ſit bonus ſyllogiſmus, ſi peccet in materia.

2 *Voco autem.* Ne quis putet ſyllogiſmum & elẽchum ſophiſticum vocari eum dumtaxat qui in forma peccat vt ex præcedenti partic. poſſet aliquis fortaſſe colligere: docet hunc peccare modò in forma, modò in materia. Hoc enim eſt, quod ait ſe appellare ſophiſticum elenchum & ſyllogiſmum, non ſolùm eum qui videtur ſyllogiſmus vel elenchus, id eſt, qui peccat in forma, ſed etiam eum qui eſt quidem ſyllogiſmus vel elenchus, hoc eſt, qui habet verã formam ſyllogiſticam, peccat tamen in materia, quia falsò videtur eſſe proprium rei de qua agitur. Quia verò hæc verba ſunt obſcura, idcirco ſubiicit declarationẽ, cùm ait, *tales ſunt.* quibus verbis ſeparat elenchũ ſophiſticũ ab elẽcho demõſtratiuo, & piraſtico ſeu tẽtatiuo. Demõſtratiuus enim ſecundũ rem, i. reuera & ex natura rei redarguit eum qui falſam ſententiam ponit. Tẽtatiuus autem redarguit ignorãtes, qui volunt docti videri: atque ita detegit eorum ignorantiam, vt videre eſt in Protagora, in Gorgia, & in aliis Dialogis Platonis. Nã huiuſmodi elenchis Socrates reprehendit ſophiſtas: atque hi referũtur ab Ariſtotele ad dialecticos. nam piraſtice ſeu tentatiua facultas eſt dialecticæ pars, vt ſuprà quoque notauimus. Elenchus autem ſophiſticus in eo quidem conuenit cum tentatiuo, quòd im-

impedit & inuoluit aduerſariū,vt nequeat ſententiam ſuam tueri:ſed eo differt,quòd tentatiuus elenchus hoc rectè facit,oſtendens ignorantiam reſpondentis; ſophiſticus verò hoc non facit, quia ſophiſmate etiam vir doctus impediri poteſt.nam peritus in aliqua arte poterit ab imperito illi' artis circumueniri aliqua captione,niſi illius artis peritus teneat etiam artem ſoluē darum captionum, vt etiam ſuprà dictum fuit c.6.partic.4. quod numquam accidit tētatiuo:à quo vir doctus ſuperari,aut impediri nonpoteſt,ſed tantùm indoctus,qui vult doctus videri.hoc igitur eſt, quod diximus,elenchum ſophiſticum non eſſe rei proprium: quia ſi rei proprium eſſet, demonſtratiuus eſſet. non ſolùm autem non eſt rei proprius, vt diſtinguatur à demonſtratiuo: ſed etiam non oſtendit eum qui reſpondet, eſſe imperitum, quamuis non habeat reſponſionem in promptu,quia hoc etiam viris doctis poteſt contingere.

3 *Quod autem habeatur.* Vult oſtendere, eâdem methodo haberi eos qui videntur ſyllogiſmi,nec ſunt,& falſos atque ſophiſticos elenchos. Vt intelligatur ſententia huius particulæ, & eius probatio, notandum eſt, quoniam elenchus definitur ſyllogiſmus contradictionis,non eſſe elenchum,niſi ſit contradictio nemo enim poteſt elēcho redargui,niſi aliquid poſuerit, cuius contrariū elēcho probetur.poteſt autem videri ſyllogiſmus etiam abſque vlla contradictione.Vnde idem ſyllogiſmus reſpectu eius qui contradictionem tuetur,eſt elēchus:reſpectu aliorum non eſt elēchus, ſed tantùm ſyllogiſmus. Finge in auditorio diſputari.ibi eſt, opponēs, reſpondens, & auditores. reſpondens poſuit certas theſes: vnam impugnat opponens. hæc impugnatio eſt elenchus, quo redarguitur reſpondens, non redarguuntur auditores, qui eam theſim defendendam non ſuſceperunt.&, ſi eſt ſophiſtica impugnatio, eſt ſophiſtichus elenchus. Quoniam igitur eadem argumentatio eſt ſophiſticus elenchus ſeu videtur elenchus reſpectu reſpondentis, & eſt tantùm ſophiſticus ſyllogiſmus, ſeu videtur ſyllogiſmus reſpectu auditorum, qui ſcilicet non magis poſſent ſoluere, quàm reſpondens: in re autem ipſa nullum eſt diſcrimen: hinc manifeſtum eſt, eâdem methodo inueniri tam illos ſyllogiſmos, quàm hos elenchos, id eſt, ſumi ex iiſdem locis, nempe ex illis tredecim, quos antea declarauimus. His expoſitis, accedamus ad contextum enarrandum. Primò Ariſtoteles proponit hanc ſententiam, quòd illi ſyllogiſmi & elenchi,id eſt, qui videntur, & ſophiſtici, habentur eâdem methodo, id eſt, ex iiſdem locis. Secundò cùm ait, *nam propter quæ,* probat eam ſententiam. Vis probationis conſiſtit in eo, quod iam expoſui. Sed quòd ad formam, paulò aliter ab Ariſtotele deducitur. Conſiderat enim auditorem, reſpectu cuius non eſt elenchus, ſed tantùm ſophiſticus ſyllogiſmus:& inquit: Cùm hic auditor decipiatur, quia putat ea eſſe concedenda, quibus conceſſis extruitur elenchus ſophiſticus;certè ſi ipſe teneret locum reſpondentis, ea concederet, & elencho redargueretur. Eadem igitur ratiocinatio contra eum non eſt elenchus, & eadem contra eundem fiet elenchus, ſi ſuſcipiat partes reſpondentis. Ergo iidem ſunt loci ſyllogiſmorum falſorum, id eſt,decipientium, & elenchorum ſophiſticorum. Nam quod auditor non interrogatus putat ſe debere concedere, vnde extruitur ſyllogiſmus ſophiſticus:id, ſi interrogaretur, concederet,vnde extrueretur elēchus ſophiſticus. Ad hoc tamen,quod nunc diximus, auditorem, ſi interrogaretur, ea eſſe conceſſurum, quæ non interrogatus putat concedenda, ad hoc(inquam)Ariſtoteles adhibet quandam exceptionem,cùm ait, *Quāquàm in nonnullis.* Senſus eſt, eſſe quaſdam captiones, in quibus extruendis, ſi omnes interrogationes adhibeantur, captio erit manifeſta, adeo vt interrogatus non poſſit falli & redargui, quamuis omiſſis quibuſdam falli poſſit. Hoc autem inquit potiſſimùm contingere in iis captionibus,quæ in dictione conſiſtunt, de quibus ſuprà cap.4. & in ſolœciſmo, de quo infrà cap.14. Exempli gratiâ, ſi captio ex homonymia ſumatur,(puta canis) & ſophiſta vtatur hac propoſitione, omnis canis latrat: fac ſophiſtam adiungere hanc interrogationem, an canis dicatur de quadrupede, piſce, & ſydere : iam apparet fallacia. reſpondens enim, qui conceſſiſſet omnem canem latrare, intelligens ſophiſtam appellatione canis ſignificare etiā piſcem & ſydus,iam non concedet omnem canem in hac latiſſima ſignificatione acceptū latrare. quapropter ſophiſta omittit hanc interrogationem: & ita concludit, quaſi etiam de piſce & ſydere conceſſum fuerit, quod de omni cane conceſſum fuit. Ergo hìc interrogatio impedit, quò minùs reſpondens fallatur, & concedat quod

ſophiſta ſumere vult. alias autẽ quod quis non interrogatus putat eſſe cōcedendum; id, ſi interrogaretur, concederet. Deinde cùm ait, *Si igitur paralogiſmi*, concludit, quia paralogiſmi contradictionis in eo conſiſtunt, quòd videtur elenchus, (id eſt, quia videri paralogiſmum contradictionis, ſeu paralogiſmum impugnantem problema, nihil aliud eſt, quàm videri elenchum) manifeſtum eſſe etiam falſos, id eſt, decipientes ſyllogiſmos ſumi ex iiſdem locis, ex quibus ſumitur qui videtur elenchus. Conſequentia patet ex dictis: quoniam idem eſt ſyllogiſmus contradictionis, & elenchus: item idem eſt qui videtur ſyllogiſmus contradictionis, & qui videtur elenchus.

4 *At qui videtur.* Cùm docuerit ex iiſdem locis ſumi eos qui videntur ſyllogiſmi, & eos qui videntur elenchi; vnde intelligimus tredecim illos locos ſuprà expoſitos pertinere non ſolùm ad eos qui videntur ſyllogiſmi, ſed etiam ad eos qui videntur elenchi: nunc, vt hoc meliùs intelligatur, percurrit breuiter illos locos, & oſtendit inde fieri eos qui videntur elenchi.

5 *Porrò ſophiſticus.* Quia iam ſæpe diſtinximus ſophiſticum elenchum à vero elencho: nunc vult perſpicuè docere, quatenus ſophiſticus elenchus ſit, vel nõ ſit elenchus. Tria igitur docet. Primò ſophiſticum elenchum nunquàm eſſe elenchum ſimpliciter: alioqui non eſſet ſophiſticus, ſed verus elenchus. Simpliciter intellige, vniuerſaliter & in re ipſa, non reſpectu huius vel illius reſpondentis. Secundò docet ſophiſticum elenchum eſſe elenchum reſpectu reſpondentis, ſi id concedat, in quo eſt fons erroris: vt putà ſi concedat canem eſſe vocabulum ſynonymum. nã hoc conceſſo, eſt elenchus. & ſi hoc eſſet verum, eſſet verus elenchus, ſed quia non eſt verum ſimpliciter, tantùm à reſpondente conceditur quaſi verum: idcirco non eſt elenchus ſimpliciter, ſed tantùm reſpectu reſpondentis. Tertiò docet, ſi reſpondens id non conceſſerit, nullo modo eſſe elenchum, id eſt, nec ſimpliciter, nec reſpectu illius reſpondentis.

IN CAP. IX. DE NVMERO ELENCHORVM, ET DE EORVM locis.

HActenus locutus eſt Ariſtoteles de elenchis ſophiſticis, de quibus in hoc libro ſermo eſt inſtitutus. Sed ne putemus omnes elenchos eſſe ſophiſticos, in hoc capite conſiderat varia elẽchorum genera. alij namque ſunt elenchi ſcientiarũ proprij, alij communes. & illi quidem ſubdiuiduntur in demonſtratiuos, & apateticos ſeu decipientes: hi verò in dialecticos, tentatiuos, & ſophiſticos.

1 *Ex quot autem.* Quærit, quot, & qui ſint loci elenchorum demonſtratiuorum. nam ſuprà tantùm docuit locos elenchorum ſophiſticorum: & inquit horum demonſtratiuorum locos eſſe innumeros: quoniam artes & ſcientiæ ſunt propemodum infinitæ, & in ſingulis ſunt multæ demonſtrationes, proinde multi elenchi: propterea quòd omnis demonſtratio poteſt fieri elenchus. ſi quis enim ponat theſim concluſioni demonſtratiuę cõtrariam, demonſtratio contra illam erit elẽchus, & eum redarguet. Itaque tot ſunt elenchi demonſtratiui, ſiue ſcientiales, quot ſunt demonſtrationes in ſcientiis: & ſinguli ſumũtur ex propriis ſcientiarum principiis, quẽadmodum & ipſæ demonſtrationes. Loci igitur generales horum elenchorum tot ſunt, quot ſcientiæ, vt putà alij ſunt elenchi phyſici, alij geometrici, &c.

2 *Sed & falſi.* Quemadmodum demõſtrationi opponitur falſus ſyllogiſmus, qui appellatur ſyllogiſmus pſeudographus, vel ſyllogiſmus apateticus: ita etiam elenchis demonſtratiuis opponuntur falſi elenchi: hi verò ſunt, qui extruuntur ex principiis alicui⁹ ſciẽtiæ propriis, male acceptis. Atque hi ſimiliter vt veri elẽchi, sũt quàm plurimi, & referuntur ſinguli ad eas ſcientias, ex quarum principiis ducuntur.

3 *Patet igitur.* Ex dictis colligit non omnes elenchos pertinere ad dialecticum, ſed tantùm eos qui communes ſunt omnibus ſcientiis. Vniuerſa enim dialectica in communibus verſatur. Atque elenchi demonſtratiui, & falſi elenchi, de quibus ſuprà diximus, ad dialecticum non pertinent.

4 *Sanè elenchus.* Diſtinguit elenchos ſcientiarum proprios ab elẽchis dialecticis: quoniam illi in ſingulis ſciẽtiis traduntur: hi verò non in ſingulis ſcientiis, ſed in dialectica.

5 *Nam ſi tenemus.* Oſtendit ſe docuiſſe elenchos dialecticos in Topicis, dum ibi docuit ſyllogiſmos probabiles: quoniam elenchus nihil aliud eſt, quàm ſyllogiſmus contra-

contradictionis. Itaque ſi ſyllogiſmi illi probabiles adhibeantur contra aliquam theſim, ſeu probēt concluſionem alteri cōtradicentem, iam ſunt elenchi. Cùm ergo Ariſtoteles in Topicis docuit locos ſyllogiſmorum probabilium, putà à coniugatis, à contrariis, &c. ſimul docuit locos elēchorum dialecticorum.

9 *Quòd ſi hoc.* Oſtendit ſe in Topicis non ſolùm docuiſſe locos elenchorum dialecticorum, ſed etiam modos, quibus ſolui poſſunt, nempe dum ad varios locos adhibuit inſtantias ſiue obiectiones. per has enim elenchus dialecticus diſſoluitur, quatenus euertitur maior propoſitio ſyllogiſmi, ſiue elenchi dialectici.

7 *Tenemus autem.* Iam docet ſe docuiſſe etiam locos elenchorum fucatorum, id eſt, ſophiſticorum, nempe tredecim illos, qui fuerunt expoſiti cap. 4. & 5. Monet autem ſe expoſuiſſe locos, ex quibus fiunt elenchi fucati, qui videntur elenchi, non quibuſlibet, ſed tantùm certis quibuſdam perſonis. Senſus eſt, ſe non expoſuiſſe omnes locos, ex quibus etiam imperitiſſimi homines poſſunt decipi: (nam hoc eſſet infiniti laboris & minùs artificioſum, quia imperiti facillimè poſſunt falli) ſed eos tantùm locos, ex quibus à ſophiſtis impediuntur etiam viri docti. vt dictum fuit cap. 8. part. 2. Nam horum locorum cognitio eſt neceſſaria, ne ii decipiantur, qui in ſcientiis verſantur. Imperitæ autem multitudinis in præſentia rationem nullam habemus.

8 *Itaque perſpicuum.* Concludit, ad dialecticum pertinere elenchos ſumptos ex cōmunibus, id eſt, ex iis quæ non ſunt propria alicuius ſcientiæ. Hos autem diuidit in dialecticos propriè dictos, & tentatiuos, & fucatos ſeu ſophiſticos. Hinc obſerua, non ſolùm tentatiuam, ſed etiam ſophiſticam contineri ſub dialectica latè acceptâ. Vnde Ariſtoteles hunc librum coniungit cum Topicis, vt conſtat ex vltimo cap. huius operis.

IN CAP. X. QVO REFVTATVR DIVISIO ARGVMENtationum in eas quę ad nomen, & eas quæ ad ſententiam pertinent.

POſtquam expoſuit veram diuiſionem argumentationum & elēchorum: iam proponit, & impugnat prauam quandam aliorum diuiſionem, qui reduxerunt ad duo genera. dixerūt enim omnem argumentationem & omnem elenchum vel pertinere ad nomen ſeu vocabulum, vel ad ſententiam ſeu rem ipſam. quæ diuiſio Ariſtoteli non placet.

1 *Non eſt autem.* Diuiſionem, quam modò retuli, proponit, & falſam eſſe contendit: rationes autem ad eam oppugnandam mox ſubiiciet.

2 *Quid enim.* Priuſquam contra eam diuiſionem argumentetur, quædam præmunit. Primò definit, quid ſit argumentatio pertinens ad ſententiam: & inquit, tunc eſſe talem argumentationem, cùm aliquod verbum aliter accipitur ab opponente, aliter à reſpondente. ſic enim fit, vt non de eadem re diſputent. vt putà appellatione canis opponens intelligit piſcem, reſpondens verò quadrupedem: ergo non diſputant de eadem re, ſed de diuerſis rebus vno nomine ſignificatis. Verba hîc habent aliquam obſcuritatem, quam conatus ſum diſſoluere Latinâ interpretatione, ſecutus hac in parte Alexandrum. Itaque cùm ait, Ariſtoteles, μὴ χρῆται ſubaudio ὁ ἐρωτῶν, id eſt, qui interrogat ſiue argumentatur, & ſequentia verba, οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι &c. ita conſtruo, ἐφ' ᾧ οἰόμενος ἐρωτᾶσθαι ὁ ἐρωτώμενος ἔδωκε. Senſus verborum hic eſt: Ille qui interrogauit ſiue oppoſuit, non eſt vſus vocabulo in ea ſignificatione, in qua putauit reſpondens ſe interrogari: ideóque in alia ſignificatione opponens accepit: in alia verò ſignificatione reſpondens cōceſſit eam propoſitionem. Exempli gratiâ opponēs interrogauit, an canis latraret, intelligens canem piſcem: reſpondens conceſſit omnem canem latrare, intelligens canem quadrupedem. Secundò cùm ait, *ſed hoc ipſum*, declarat quid ſit argumentatio pertinens ad nomen, & inquit hanc nō differre ab illa, quam modò expoſuit. Idem enim eſt diſputare de nomine, diſputare non de ſententia ſeu re. Quòd idem ſint, facilè probari poteſt. etenim ſi aduerſarii negent idē eſſe, cogentur fateri ſuā diuiſionem non eſſe perfectam. aiunt enim omnem argumentationem referri ad hæc duo capita: quia eſt vel de nomine, vel de ſententia: atqui hæc quæ non eſt de ſententia, non poteſt referri ad poſterius membrum: alioqui ſimul eſſet & non eſſet de ſententia: refertur ergo ad prius, vt ſit diſputatio de nomine. In ſumma igitur diſputatio de nomine dicitur, quando non eſt de reipſa & ſententia. Tertiò cùm ait, *Ad ſententiam verò*, definit argumentationem ad ſententiam pertinentem, quando

reſpondens in ea ſignificatione conceſſit aliquam propoſitionem, quam etiam opponens intellexit. vtputà vterque intellexit canem quadrupedem. Quartò cùm ait, *ſi quis igitur*, ex dictis colligit eandem argumentationem reſpectu diuerſarum perſonarum poſſe referri ad ſententiam, & ad nomen. Sit enim argumentatio, qua probetur omnia eſſe vnum ens, ſicut Meliſſus & quidã alii exiſtimarunt, contra quos diſputat Ariſtot. lib. 1. Phyſic. in hac argumentatione fit mentio Entis & Vnius. Iam finge Meliſſum diſputare contra Zenonem, quorum vterque exiſtimauit Ens & Vnum eſſe vocabula ſynonyma: hæc igitur diſputatio ad ſententiam pertinebit: quoniam vterque eodem modo hæc vocabula accipit. Rurſus finge eandem eſſe diſputationem inter alios duos, qui cenſent hæc vocabula multis modis accipi, vt inter duos Peripateticos: iam diſputatio non erit de ſententia, ſed de nomine, vt Ariſtoteles ait in fine part. quia ſcilicèt ſupponit in alio ſenſu accipi Vnũ vel Ens ab opponente, in alio verò à reſpondente. His præmunitis, deinceps diſputabit contra dictam diuiſionem argumentationum. Ait, εἰ δὲ τις. Ex manuſcriptis reſtitue, εἰ δ᾽ ἄ τις.

3 *Primum enim.* Prima ratio, qua impugnatur dicta diuiſio, eſt, quia non eſt vniuerſalis, id eſt, non complectitur omnes locos, ſed tantùm eos, in quibus dictio eſt multiplex, veluti propter homonymiam, aut amphibologiã, tunc enim id accidit, vt vel opponens & reſpondens accipiant vocabula in eadem ſignificatione, ſicque diſputatio ſit de ſententia; vel accipiant in diuerſis ſignificationibus, itáque diſputatio ſit de nomine.

4 *Deinde in quocumque.* Secunda ratio eſt: quia hęc diuiſio non tam eſt argumentationum, ſiue elenchorum, quàm perſonarum argumentantium: quandoquidem vna & eadem numero argumentatio reſpectu quorundam, qui accipiunt vocabula in eadem ſignificatione, ad ſententiam pertinet: reſpectu aliorum, qui accipiunt in diuerſis ſignificationibus, refertur ad nomẽ, non ad ſententiam.

5 *Deinde eadem.* Tertia ratio eſt: quia illæ ipſæ argumentationes, quas in verbis proximè præcedentibus Ariſtoteles dixit eſſe de ſententia, eadem (inquam) poſſunt eſſe de nomine: quia fieri poteſt, vt non pertineat ad ſententiam: quæcumque autem ad ſententiam non pertinent, neceſſariò ad nomen reſpiciunt: vt probat Ariſtoteles argumento, quod nos ad ſecundam partic. proponere anteuertimus; quia ſcilicet ſententia & nomen in dicta veterum diuiſione ſumuntur vt membra oppoſita; adeo vt argumentationes, quæ ad vnum membrum referri non poſſunt, neceſſariò ad alterum reducantur: alioqui diuiſio imperfecta eſſet. Quod autem argumentationes illæ, quas diximus eſſe de ſententia, poſſint non eſſe de ſententia, manifeſtum eſt: quia fieri poteſt, vt reſpondens, aliter verba accipiat, quàm opponens.

6 *Atqui ex iis.* Quarta ratio eſt: quia veteres in dicta diuiſione pro eodem acceperunt argumentationem pertinentem ad nomen, & argumentationem cuius fallacia in dictione conſiſtit: cùm tamen non omnes fallaciæ in dictione cõſiſtentes pertineant ad nomen, vt apparet ex diffinitione earum quæ ad nomen pertinent. diximus enim ad nomen pertinere eas quæ nõ ſunt de ſententia; quia verba aliter accipiũtur à reſpõdente, quàm ab oppõnẽte: quod quidem in ipſis perſonis diſputantibus cernetur, vt etiam dictum fuit in 4. particula. captiones verò, quæ in dictione conſiſtunt, non tam in perſonis, quàm in ipſis argumentationibus ſpectantur. Exempli gratia, ſi ſophiſta interroget, an omnis canis latret, & reſpondens affirmet omnem canem latrare, reſpiciens ad canem quadrupedem: nihil vitii poteſt abiici reſpondenti: vitioſa tamen erit argumentatio ſophiſtę, quia continet homonymiam: & hoc vitium ita in dictione conſiſti, vt nihilominùs ſit in ipſa argumentatione, veluti, omnis canis latrat, aliquis piſcis eſt canis, ergo aliquis piſcis latrat.

7 *Et omnino.* Quinta ratio eſt: quia veteres peccarunt agentes de elenchis, cùm non egerint priùs de ſyllogiſmis. omnis enim elenchus eſt ſyllogiſmus: & inde diuiſio petenda eſt, quoniam fucatus elenchus, vel non eſt verus ſyllogiſmus, vel nõ eſt ſyllogiſmus contradictionis: proinde ad hæc duo capita referri debent vitia elẽchorũ, vt ipſe Ariſtoteles ſuprà retulit cap. 6. partic. vlt. quòd vel non eſt verus ſyllogiſmus, vel non eſt vera contradictio, id eſt, vel ſophiſta non concludit, vel ſaltem non concludit contra noſtram theſim. Hæc igitur diuiſio eſt melior, quàm veterum. Obiter hanc diuiſionem declarat Ariſtoteles tribus exemplis. Primi vitium refertur ad contradictionem: ſecundi tam ad contradictionem, quàm ad ſyllogiſmum: tertii ad ſyllogiſmum dumtaxat. Primum exemplum tale eſt: Quærit ſophiſta, an hoc eſſe

hoc eſſe poſſit, tacentem dicere. cùm autem reſpondens abnuat, ſoph iſta nititur id probare, quia poteſt aliquis dicere Socratem, cùm Socrates taceat:licet ergo tacentem dicere. In hoc exemplo non eſt vera contradictio, quia vtrumque eſt verum, poſſe tacentem dicere, & non poſſe tacentem dicere; quoniam in affirmatione illud, tacentem, eſt accuſatiuus patiens, in negatione verò agens, id eſt, tacens loqui non poteſt, dum tacet: ſed aliquis poteſt dicere eum qui tacet. Secundum exemplum tale eſt: Quærit à te ſophiſta, an poſſit aliquis dare quod non habet: te autem negante id poſſe fieri, opponit aliquem poſſe dare libenter, quod non habet libenter, ex quo conatur impugnare tuam reſponſionem. Hæc captio poteſt conſiſtere in falſa contradictione, vel in paralogiſmo. nam ſi ſophiſta ita argumentetur: Quod quis non habet libenter, dat libenter: ergo dat quod non habet: Vitium eſt in ſyllogiſmo: quia non eſt bona conſequentia: propterea quòd aduerbium *libenter*, non ſignificat rem quæ datur, ſed modum quo datur. Quòd ſi ſophiſta ita argumentetur: Dat aliquis libenter, quod non habet libenter, ergo dat eo modo quo non habet: conſequentia bona eſt: ſed non probauit contradictionem, vt probare debuit ad impugnandam tuam reſponſionem. hæc enim duo ſimul vera eſſe poſſunt, neminẽ poſſe dare quod non habet, & aliquem poſſe dare quomodo non habet. non ſunt igitur contradicentia, cùm ſimul vera eſſe queant. Tertium exemplum tale eſt: Omnis circulus eſt figura, aliquod Homeri poema eſt circulus, ergo aliquod Homeri poema eſt figura. vitium eſt in ſyllogiſmo: quia medius terminus, id eſt, circulus ſumitur homonymos, nempe in maiore propoſitione pro figura mathematica, in minore autẽ pro genere carminis, de quo dictum fuit etiã lib. 1. Poſterior. ita ſunt quatuor termini cõtra regulas ſyllogiſmorum. Quòd ſi circulus in vna ſignificatione ſumatur, iam erit altetutra propoſitio falſa: vnde nihilominùs erit vitium in ſyllogiſmo. Puto tamen Ariſtotelem hîc reſpicere ad homonymiam. His ergo modis inquit Philoſophus fieri ca[illegible] putemus fieri etiam aliis m[illegible], vbi neutro modo peccatum [illegible] verum ſyllogiſmum & verum ele[illegible].

8 *Sed[vt eò.*]Obiter reperiit diuiſionem ſophiſticorum elenchorum, quam iam dederat cap. 6. particulâ vltimâ: vt eam conferens cum diuiſione veterum, oſtenderet hanc ſuam diuiſionem præſtare illorum diuiſioni: nunc ait redeundum eò eſſe, vnde oratio profecta eſt, id eſt, ad proponenda argumenta, quibus diuiſio veterum impugnetur. nam diuiſionis Ariſtotelicæ explicatio per digreſſiunculam quandam facta eſt. Adiungit ergo ſextum argumentum ſumptum à mathematicis. Vis argumenti in eo conſiſtit: quòd diuiſiones debẽt eſſe propriæ eius rei, quæ diuiditur: Veterũ autem diuiſio talis non eſt: quia non ſolùm accommodatur diſputationibus communibus, quales ſunt dialecticæ, & ſophiſticæ, de quibus nunc loquimur, ſed etiam ſcientijs, veluti mathematicis. vtputà ſi diſputetur de triangulo, & quæratur an habeat tres angulos æquales duobus rectis: quoniam triangulus ſub ſe continet tres ſpecies, fieri poteſt, vt aliquis credat triangulum de illis dici homonymos, & vt aliter triangulum accipiat reſpondens, quàm opponens. tunc igitur diſputatio erit de nomine: cùm aliàs, ſi rectè vtrique accipiãt triangulum, ſine dubio diſputatio ad ſententiam pertineat.

9 *Præterea ſi nomen.* Sequitur ſeptima ratio. Fingit Ariſtoteles orationem poſſe multis modis capi, veluti tacentem dicere, ſed reſpondentem id ignorare, & exiſtimare vno modo orationem illam capi. Hoc poſito, inquit, cùm reſpondens ſimpliciter reſpondeat, & omnino affirmet vel neget, diſputationem referri ad ſententiam: quia reſpondens putat non eſſe ambiguam orationem & vult omni ſignificationi ſuam reſponſionem accommodari. aut ſi neges hoc caſu diſputari de ſententia, ſaltem cogeris id fateri, ſi opponens diſtinguat, ac declaret multas illas ſignificationes, & diſtinctè de ſingulis quærat. veluti, licétne tacentem dicere in hac vel illa ſignificatione? reſpondens autem omnino neget poſſe tacentem dicere. diſputatio namque erit de ſententia: cùm, in quibus ſignificationibus opponens accipit, in iiſdem etiam reſpondens accipiat. Sed nihilominùs hæc argumentatio eſt ad nomen: quia captio in dictione conſiſtit; tales autem captiones reducebant veteres ad nomen, non ad ſententiam. Hoc argumentum non ſimpliciter valet, ſed (vt in ſcholis loquuntur) ad hominem: quia non ſimpliciter verũ eſt, fallacias in dictione conſiſtentes ad nomen pertinere. immo

Ariſtoteles part.6.hanc ſententiam reprobauit: ſed pro vero habetur ab illis antiquis, contra quos Philoſophus diſputat.

10 *Sed quædam ad nomen.* Sequitur octaua ratio, qua veteres deducuntur ad cõtradictionem. Ex vna enim parte omnis argumentatio poteſt referri ad nomen; atque adeo etiam arguměatio mathematica, vt dictum fuit part.8. ex altera verò parte ſunt quædam argumentationes, quæ nõ poſſunt referri ad nomen, id eſt, veri elenchi, & captiones extra dictionem cõſiſtentes. Veteres enim (vt ſuprà notauimus) pro eodem accipiebant argumentationem aduerſus nomen, & captionem in dictione conſiſtentem.

11 *Quòd ſi quis putet.* Hæc particula cõtinet quandam hypotheoream. dictum enim fuit in 9. parti poſſe fieri diſputationem aduerſus ſententiam, ſi opponens diſtinguat ſuam interrogationem habentem multas ſignificationes, cùm reſpondens nõ animaduerteret orationem eſſe multiplicẽ. nunc autem monet Ariſtoteles, ne opponens id faciat: eúmque non debere id facere tribus rationibus probat. Prima ratio eſt: quia fieri poteſt, vt ipſe opponens ignoret orationem eſſe multiplicem: non eſt igitur ei hoc onus iniungendum, vt diſtinguat. cur enim diſtingueret, quod non putat eſſe multiplex? aut cur remoueretur à diſputando propter eam ignorantiam? Nam reſpondentis eſt diſtinguere ac ſoluere, non opponentis. Secunda ratio ponitur ibi, *Deinde docere*: quia aliud eſt officium diſputantis, aliud docentis. quare ſi reſpondens ignoret interrogationem eſſe multiplicem, & opponens diſtinguat, iam non diſputantis, ſed docentis munere fungitur. Tertia ratio ſubiicitur ibi, *Nam & in his*: quia diſtinctio poteſt adhiberi non ſolùm in verbis homonymis, vel orationibus ambiguis, ſed etiam in aliis, vt Ariſtoteles docet duobus exemplis. Primum eſt, ſi quæratur, an vnitates, quæ ſunt in numero quaternario, ſint æquales binariis in eodem quaternario conſiſtentibus. nam in quaternario ſunt quatuor vnitates: item in quaternario ſunt duo binarii. an ergo vnitates & binarii ſunt æquales? Hîc quoque diſtinguitur. nam ſi coniunctim accipias quatuor vnitates, & duos binarios: dicendum eſt, eſſe æquales. ſi verò diſiunctim ſumantur, id eſt, ſingulæ vnitates conferantur cum ſingulis binariis, ſunt inæquales. Alterum exemplum eſt, ſi quæratur, an contrariorum ſit eadem ſcientia. poteſt enim huic interrogationi addi diſtinctio, alia eſſe nota, alia ignota: vt diſtinctè ita quæratur, Eſtne omnium contrariorum eadem ſcientia, tam eorum quæ ſunt nota quàm eorum quæ ſunt ignota? an eorum tantùm quæ nota ſunt, vel eorum tantùm quæ ignota ſunt? ita diſtinctè interrogari poteſt. Sed Ariſtot cùm ſubiicit, *Quapropter videtur*, oſtẽdit hoc non tam eſſe diſputare, quàm docere: & eorum qui ab opponentibus tales diſtinctiones requirunt, ignorare diſcrimen, quod eſt inter docentem & diſputantem.

IN CAP. XI. QVO INTER SE CONFERVNTVR DIALECTICUS, PIRASTICUS, SOPHISTA, LITIGIOSUS, DEMONSTRANS, & PSEUDÓGRAPHUS.

IN hoc capite confert Ariſtoteles inter ſe varia elenchorum genera: ſũt enim quidam elenchi demonſtratiui: quidam pſeudographi, qui vocabantur falſi elenchi cap.9.part.2. atque hi ſunt proprii ſcientiarum: alii verò ſunt communes, nimirum dialectici, tentatiui, ſophiſtici, & litigioſi.

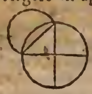
1 *Ad hæc poſtulare.* Diſcrimen ponit inter demonſtrantem & tentantem: quia hoc principium, de quaque re veram eſſe affirmationem vel negationem, cùm ſit principium commune, non ponitur in demonſtratione quæ ex propriis conſtat: nec in elencho demonſtratiuo: ſed rectè ponitur in elencho tentatiuo: quia cùm ſit ſpecies elenchi dialectici, rectè ex communibus principiis conficitur. Confer hanc partic. cum cap.11.lib.1 Poſter.

2 *Quid igitur re vera.* Diſcrimen ponit inter dialecticum & ſophiſtam, ſiue elenchum dialecticum & elenchum ſophiſticum: quia dialecticus de quacumque re ſubiecta conſiderat ea quæ ſunt communia: omittit enim ſcientiarum propria, tãquàm ad ſe non pertinentia: ſophiſta verò videtur hoc facere: quoniam ſyllogiſmus ſophſticus eſt ſyllogiſmus fucatus, qui falsò videtur dialecticus, vt aurichalcum falsò videtur eſſe aurum.

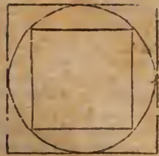
3 *Porrò ſyllogiſmus.* Diſtinguit ſyllogiſmos litigioſos ſeu ſophiſticos cùm inter ſe, tum etiam à pſeudographis. Cùm dixi, inter ſe, ne intelligas litigioſum ſecerni à ſophiſtico: id enim demũ fiet ſeq. particulã, ſed nunc pro eodem ſumuntur, & in duas ſpecies diſtinguuntur. Primò igitur diſtinguit has duas ſpecies: quoniã alii ſunt fucati ſyllogiſmi, qui ex cõmunibus, in qui

bus dia-

bus dialectica & tentatiua verſantur, falsò videntur cõcludere, cùm nihil concludant: (nec intereſt, vtrùm concluſio ſit vera, an falſa) alij verò concludunt, ſed ideo ſunt ſophiſtici & fallaces, quia volunt videri demonſtrationes, cùm non ſint. ſicut igitur ciuis nõ mentitur, ſi ſe ciuem dicat, ſed ſi ſe nobilem aut comitẽ affectat: ita ſyllogiſmus dialecticus non eſt vitioſus, ſi proponatur vt probabilis, ſed eſt vitioſus ſi proponatur quaſi neceſſarius. Deinde cùm ait, *τὰ falſæ deſcriptiones*, à ſophiſticis elenchis ſeu ſyllogiſmis ſeiungit falſas deſcriptiones ſeu ſyllogiſmos pſeudographos, quos cap. 9. part. 2. vocauit ſyllogiſmos falſos. & lib. 1. Poſter. appellauit ſyllogiſmos apatetricos; quia pariunt ignorantiam prauæ diſpoſitionis con trariã veræ ſcientiæ demonſtratiuæ. ſumun tur enim ex principiis non communibus, vt dialectici, & ſophiſtici, ſed propriis ſcientiarum, malè tamen acceptis. Vt hoc diſcrimen melius intelligatur, Ariſtoteles illud declarat collatis inter ſe duobus tetragoniſmis, quorũ alter eſt pſeudographus, alter verò ſophiſticus. Pſeudographus eſt tetragoniſmus Hippocratis Chij, qui fiebat per lunulas. primùm enim Hippocrates quadrabat lunulas: poſtea inde colligebat quadrationem circuli, vt legere eſt apud Simplicium in 1. Phyſ.

Hippocrates igitur argumẽtabatur ex principiis geometriæ propriis: ſed in eo tantùm peccauit ſecundũ Simpliciũ, quòd cùm probaſſet quadrationem lunulæ certo modo deſcriptæ ſupra latus quadrati, deinde ita accepit, ac ſi probaſſet de omnibus lunulis. vnde poſtea ſine alia probatione ſumpſit quadrari lunulas deſcriptas ſupra latera hexagoni. Quoniam igitur non eſt vſus principiis communibus, ſed geometriæ propriis malè acceptis: (hãc enim propoſitionem, lunulas quadrari, quæ eſt vera particulariter, accepit tamquàm veram in vniuerſum) idcirco ratiocinatio Hippocratis dicitur eſſe geometrica, & pſeudographa, non ſophiſtica. Notandum eſt, cùm Ariſtoteles ait, *vt [falſa deſcriptio] Hippocratis, & tetragoniſmus qui per lunulas [fit,]* eum non proponere his verbis duos tetragoniſmos, ſed vnũ Hippocratis, qui per lunulas fiebat; adeo vt particula *καὶ*, & accipi debeat pro, *id eſt*, ſicut etiam accipiebatur cap. 1 part. 1. Sophiſticus autẽ dicitur tetragoniſmus Bryſonis: quia nititur principiis communibus, per quę Bryſo putauit ſe demonſtrare, vt expoſitũ eſt lib. 1. Poſt. cap. 9.

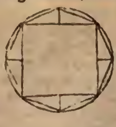

deſcripto enim circulo inter duo quadrata, quoniam hic circulus eſt maior minore quadrato, & minor maiore, inde collegit, ſi inter illa duo quadrata deſcribatur quadratum mediũ, æquè minus maiore quadrato, & maius minore, hoc medium quadratũ eſſe æquale medio illi circulo. His expoſitis, ſubdit tertio loco Ariſtot. *Quare & qui*, concludens duo eſſe genera fucatorum ſeu litigioſorum ſyllogiſmorum, quæ iam expoſuimus. Vnum enim fallit: quia falsò videtur ſyllogiſmus: alterum verò fallit, quia falsò videtur demõſtratio. Quartò cùm ait, *vt enim iniuſtitia*, exemplo declarat hos ſyllogiſmos contentioſos. ſicut enim in certamine poteſt aliquis iniuſtè contendere, vt Antilochus apud Homerum in equorum curſu, ita etiã in diſputatione poteſt aliquis iniuſtè contendere.

4 *Et [ii] quidem.* Diſtinctionem ponit inter ſyllogiſmos contentioſos & eos qui propriè vocantur ſophiſtici. Diſtinctio ſumitur non ex re, ſed ex mente & ſcopo argumẽtantis, ſi enim captioſè argumentetur tantùm victoriæ causâ, quia delectatur eâ victoriâ & eâ glorioſâ, dicitur litigioſus, ſiue contentioſus. Si verò victoriam lucri cauſâ quærat, vt ex ſimulata ſapientia lucrum captet: tunc dicitur ſophiſta, & ſyllogiſmus ſophiſticus. Sophiſtice enim eſt fucata ſapientia, quæ lucri causâ ſimulatur.

5 *Litigioſus autem.* Declarat proportionem, quæ eſt inter hos ſyllogiſmos, geometricum, pſeudographum, dialecticum, & litigioſum. Cùm ait geometricum, intellige demonſtratiuum, & ſcientialem, ſiue ad geometriam ſiue ad aliam ſcientiam pertineat. nam geometricum exempli gratiâ accipitur: quoniam Ariſtotelis ætate qui logicæ dabant operam, nondum didicerant phyſicam, aut ſimiles ſcientias, ſed geometriam. Eodem modo accepit interrogationem geometricam vel non geometricam lib. 1. Poſteriorum, cap. 12. Rurſus cùm ait litigioſum, æquè intellige ſophiſticum: quia litigioſus & ſophiſticus reipſa non differunt, vt in præced. part. fuit expoſitum. Inter hæc quatuor ſyllogiſmorum genera talis eſt proportio: vt quomodo ſe habet pſeudographus ad geometricum, eodem modo ſe habeat litigioſus ad

dialecticum. ſicut enim pſeudographus fallit ex principiis geometricis; ita etiam litigioſus fallit ex principiis communibus & dialecticis. Hanc proportionem illuſtrat exemplo tetragoniſmi, quo etiam ſuprà vſus eſt partic. 3. Addit tamen & alia quædam exempla. Primum exemplum eſt tetragoniſmus Hippocratis per lunulas, qui eſt pſeudographus, non litigioſus. Secundum exemplum eſt tetragoniſmus Bryſonis, qui eſt litigioſus, non pſeudographus, nititur enim principiis communibus, vt tetragoniſmus Hippocratis principiis geometricis, ſicut expoſitum eſt dictâ part. 3. Sed hoc loco Ariſtoteles magis declarans diſcrimen inter hos duos tetragoniſmos, inquit tetragoniſmum Hippocratis non poſſe ad alias res transferri præter geometricas. nam lunulæ, portiones ſeu ſegmenta circulorum, diametri, latera quadrati, vel hexagoni, & cetera, quibus Hippocrates vtitur, geometrica ſunt. Bryſonis autem tetragoniſmus poteſt ad res non geometricas transferri: nititur enim communi axiomate, Vbi eſt maius & minus, ibi etiam reperiri æquale: quod axioma non ſolùm poteſt accommodari rebus geometricis, ſed etiam numeris, & aliis rebus. Tertium exẽplum eſt tetragoniſmus, cuius auctor fuit Antipho.

Hic enim dato circulo inſcribebat quadratum: deinde ſingula quadrati latera diuidebat in duas partes æquales, & à pũcto in quo ſingula latera diuiduntur vſque ad circumferentiam circuli erigebat lineam rectam: poſtea à puncto, in quo hæc linea in circumferentiam circuli incidebat, ad punctum in quo quadratum tangit circulum ducebat lineam rectam: & ita deinceps faciebat per totum circulum. ſic ex figura quadrilatera conſtituebat figuram octo laterũ, ita vt hæc octo latera propiùs ad circumferentiam circuli accederent, quàm latera quadrati. Eodem modo ex hac figura octo laterum efficiebat figuram ſexdecim laterum. & quia ſemper latera propius ad circuli circumferentiam accedunt, putauit ſibi eò vſque progrediendum, donec latera eſſent tam exigua, vt præcisè caderent ſupra circumferentiam circuli. nam ſi hoc fit, habebimus figuram multilateram circulo æqualem. & quoniam hæc figura eſt rectilinea, & omnis figura rectilinea poteſt quadrari: ſine dubio quadratum æquale huic figuræ multilateræ erit æquale circulo. Nititur ergo Antipho principio communi, quòd cùm poſſimus per diuiſionem & multiplicationem laterum propiùs accedere ad circumferentiam circuli, tandem poterimus latera conſtituere præcisè ſupra circumferentiam: quod eſt falſum, & impoſſibile. nam linea recta, quantumuis parua, non poteſt cadere ſupra circularem; ſed vel manebit intra circulum, vel extra circulum eminebit. Ergo quia principium illud eſt commune, ideo ſyllogiſmus dicitur litigioſus, non pſeudographus. Quarum exemplum tale eſt: Dicebat Zeno nihil moueri: quia in omni ſpatio ſunt partes infinitæ, quas oportet pertranſire, ſi quis velit à termino ad terminum moueri: atqui non licet pertranſire infinitum: ergo nihil moueri poteſt: quia ſi moueretur, pertranſiret infinitum. Si quis hinc velit impugnare placitum medicorum, quòd deambulatio poſt cœnam ſit ſalubris; quia ſi nemo poteſt moueri, non poteſt deambulare poſt cœnam: ſyllogiſmus erit litigioſus, non pſeudographus: quia non erit ſumptus ex principiis medicis. Tandem cùm ait Ariſtoteles, *ſi igitur eodem*, ex proportione iam expoſita concludit, eum non eſſe litigioſum ſyllogiſmum, qui ſumitur ex principiis alicuius ſcientiæ propriis, malè acceptis. ſicut enim non eſt pſeudographus ex communibus, ita non eſt litigioſus ex propriis.

6 *Iam verò non verſatur*. In confirmationem eorum quæ dicta ſunt, dialecticũ, & conſequenter litigioſum ſyllogiſmum non ſumi ex principiis alicuius ſcientiæ propriis, oſtendit dialecticam non verſari in aliquo certo ſubiecto, vt phyſica verſatur in rebus naturalibus, geometria in magnitudinibus, arithmetica in numeris, ſed per omnia liberè vagari. Addit tamen, dialecticum non eſſe ſimilem philoſopho vniuerſali: quia non continentur omnes res ſub vno genere, nec omnes habent eadem principia. Vtrumque dictum eget expoſitione. Quod ad prius dictum attinet, id eſt, dialecticum non verſari in aliquo certo genere ſubiecto: primùm intelligere oportet, Ariſtotelem non loqui de tota logica, ſed de ea parte, quæ ſpectatur in ſyllogiſmis probabilibus, & ſumptis ex principiis communibus. Deinde notandum eſt, Ariſtotelem non loqui de arte dialectica, quam ſcholaſtici appellant dialecticam docentem, ſed de vſu dialecticæ, quem illi vocant dialecticam vtentem. Nã ars dialectica, quæ traditur in Topicis, æ-

quà

què habet ſuum proprium ſubiectum, in quo verſatur, atque aliæ partes Logicæ, immo æquè ac omnes aliæ artes & ſcientię. vt enim medicina verſatur in corpore ſanabili, phyſica in corpore naturali, analytica in demonſtratione: ita dialectica ſeu topica verſatur in epicheremate, id eſt, ſyllogiſmo probabili. Quod igitur ad doctrinã attinet, nulla eſt differentia inter analyticam & topicã: ſed in vſu eſt diſcrimen. quoniam eodem ſyllogiſmo dialectico vti poſſumus in omnibus ſcientiis, & illa axiomata ſeu principia dialectica poſſumus adhibere in omnibus diſputationibus, & accommodare quibuſcumque rebus: ſyllogiſmi autem analytici ſiue demonſtratiui ita proprii vnius ſcientiæ ſunt, vt ad alias transferri nequeant, vt probatũ fuit lib. 1. Poſter. Quod ad poſterius dictũ attinet: cõparat Philoſophus dialecticã cum metaphyſica, ſicut etiã compatauit lib. 1. Poſter. cap. 11. vtraq; enim eſt vniuerſalis, ſed diuerſis modis. dialectica nãque ideo eſt vniuerſalis, quia vagatur per omnes ſcientias: metaphyſica verò ideo eſt vniuerſalis, quia verſatur in ente in vniuerſum accepto. Cur autẽ dialectica non ſit vniuerſalis vt metaphyſica, Ariſtot. rationẽ obſcuram affert: quia non ſunt eadẽ principia omniũ rerum. nam ſi hæc eſt cauſa cur dialectica non verſetur in vno ſubiecto, idẽ videtur dicendũ de metaphyſica & dialectica. Sed intelligere oportet in eo eſſe diſcrimẽ: quod metaphyſica tantùm in genere cõſiderat entia, quippe quæ cõſiderat entia, quatenus entia ſunt, non quatenus ſunt mobilia, vel ſub alia ratione particulari. quare non tractat (exẽpli gratiã) de proprietatib⁹ animaliũ vel plantarũ: quia nõ cõſiderat animal quà animal, aut plantã quatenus eſt planta, ſed tantùm ſub generali ratione entis. dialecticus verò etiam ſpecialiter de quibuſcunq; rebus diſſerit: vt putà de proprietatibus animaliũ propriis, nec nõ de proprietatibus plantarũ, & aliarũ rerũ, hę namque res ſpecialiter cõſideratę nõ poſſunt habere eadẽ principia: ſed quatenus ſunt entia, habent communia quędã principia, quorũ ratione cõſiderantur in metaphyſica: cõmunia, inquam, nec ſynonymos nec homonymos, vt Ariſtoteles docet lib. 3. Metaphy.

7 *Quocirca nulla.* Sententiam iam expoſitam confirmat Ariſtoteles ſigno quodam, id eſt argumento ab effectu. hæc enim eſt cauſa, cur dialecticus interroget, demonſtrator autem non interroget: quia dialecticus non habet certa principia, ſed ea ſumit ex ore reſpondentis: (arguit enim ex eo, quod aduerſario probabile eſt. itaque ſi aduerſarius affirmet, vtetur affirmatione: ſi neget, negatione) demõſtrator autem habet certa neceſſaria principia. Hoc diſcrimen pluribus fuit expoſitum lib. 1. Poſter.

8 *Sed eadem* [*eſt.*] Docet, dialecticam, quam diximus vti principiis communibus & vagari per omnes ſcientias, eandẽ eſſe etiam piraſticã ſeu tentatiuam. i. ſub ſe complecti tentatiuam. quod declarans, ait tentatiuam non eſſe ſimilem geometriæ. i. ille qui tentandi cauſâ diſputat, vt Socrates cõtra ſophiſtas apud Platonem, non arguit ex principiis ſcientiarum propriis, ſed ex communibus, quæ aduerſario probabilia videntur. Addit Ariſtoteles, (quod veriſſimum eſt, & valde tamen eleuat auctoritatem Platonis, qui poriſſimùm in hac tentatiua arte excellit) huiuſcemodi argumentationes habere locum etiam inter imperitos; adeo vt vir imperitus poſſit hac ratione alterius imperitiam detegere: quemadmodum muſicę aut picturæ ignarus poteſt iudicium ferre de alterius muſica vel pictura, & vitia reprehendere. Inquit ergo Philoſophus principia quibus vtitur tentatiuus, talia eſſe, vt ſi quis ea ignoret, non poſſit dici ſciens, ſed neceſſariò ſit indoctus. ſi verò ea cognoſcat, non propterea tamen doctus vir ſit. nam licèt viri docti neceſſariò intelligant hæc communia & leuia principia: (qui enim difficiliora & præſtantiora cognoſcit, multò magis intelligit faciliora & leuiora) non tamen è contrario quicumque hæc principia cognoſcit, vir doctus eſt: quemadmodum ſi quis non poſſit legere, manifeſtè deprehenditur non eſſe grammaticus: nec propterea quicumque bene legit, eſt grammaticus. Quamobrem Socrates ſuis ratiocinationibus, quibus ſophiſtas inuoluit, eorum quidem ignorantiam detegit, ſuam verò ſcientiam non patefacit: & fortaſſe hac de cauſa dicere ſolebat ſe nihil ſcire.

9 *Idcirco omnes.* Quod proximè dixit, ex diſputatione tentatiua non colligi aliquem eſſe virum doctum; nunc ex eo confirmat, quòd omnes etiam idiotæ aliquo modo vtuntur tentatiua, quemadmodum & dialectica. Primùm hoc probat ex eo, quòd omnes iudiciũ ferunt de iis qui aliquam ſcientiã profitentur. fac enim multos auditores (exẽpli gratiâ) medicinæ imperitos intereſſe diſputationi medicæ: ferè tamen quilibet eorũ iudiciũ feret de diſputantib⁹, ac dicet eos bene aut malè diſputare, prout ſibi videbitur. Deinde cũ ait, *redarguunt igitur*, diſtinctionẽ ponit inter idiotas.

& viros doctos redarguentes vel tentantes. nam illi hoc faciunt ſine arte, quatenus naturali ingenii vi aſſequi poſſunt: hi verò id faciunt ſecundum artis præcepta. Tertiò cùm ait, *Quoniam autem*, oſtendit eſſe talem artem tentatiuã & dialecticam: quoniam ea, ex quibus contra alium diſſeritur, ſunt in duplici differentia. quædam enim communia ſunt, alia ſingularum rerum propria. hæc, quæ propria ſunt, non requirunt nouam aliquam artem: quoniam habentur in ea ſcientia ſiue arte, cui res illę ſunt ſubiectæ. exempli gratiâ, diſputatio ex principiis phyſicis pertinet ad phyſicum. quæ verò communia ſunt, non poſſunt referri ad aliquam ſcientiam demonſtratiuam: ſunt igitur referenda ad artem dialecticam & tentatiuam.

10 *Quocirca litigioſus*. Ex dictis colligit diſcrimen inter litigioſum & pſeudographum. nam litigioſus arguit ex communibus: pſeudographus autem ex principiis alicuius ſcientiæ propriis.

11 *Modi igitur*. Refert elenchos ſophiſticos ad dialecticam. vt enim ſuprà quoque cap. 9. partic. vlt. notaui, dialectica latè accepta, ſuo ambitu complectitur omnes diſputationes ex communibus principiis ſumptas; proinde etiam tentatiuas, & ſophiſticas. Hinc eſt, quòd Ariſtoteles Topicorum appellatione aliquando intelligit etiam hunc librum de elenchis ſophiſticis, vt cap. 11. de interpretatione, part. 2. Referri autem ſophiſticam ad dialecticam, inde probat, quòd hæc methodus, id eſt, hæc ars ſophiſtica verſatur in propoſitionibus: ſubaudi, communibus, non alicuius ſcientiæ propriis.

12 *Ac de fucatis*: Breui epilogo finem imponit expoſitioni elenchorum ſophiſticorum: qui quidem erat primus & præcipuus ſophiſtarum ſcopus. vnde factum eſt, vt hic liber inſcriberetur de ſophiſticis elenchis.

IN CAP. XII. DE LOCIS QVIBVS PROBATVR falſum, vel paradoxum.

HOc capite agit Ariſt. de ſecundo, & tertio ſcopo ſophiſtarum.

1 *Quòd verò ad id*. Primùm proponit hos duos ſcopos: & quia coniunctim de iis pertractat, vocat hunc ſecundum ſophiſtarum ſcopum, nempe quia ſequitur primum. nam ſi inter ſe hi duo diſtinguantur: vnus erit ſecundus, alter tertius. Deinde ſubiicit varios locos, quibus ducimur à ſophiſta ad hos ſcopos. i. ad falſũ, vel paradoxum, vt ſcilicèt cogamur fateri aliquid manifeſtè falſum, vel admirabile & præter opinionem. Sunt autem quidam loci communes vtriuſque ſcopi, quidam ſingulorum proprii. Primus locus communis proponitur in hac particula illis verbis, *primùm ex certo*. Hic locus ſumitur à theſi ſeu problemate prætermiſſo. Nam ſi diſputatio incerta ſit, non ad certam theſim coanguſtata, facilè vagatur ſophiſta, & proponit interrogationes varias, ex quibus ducet ad falſum vel ad paradoxum. quod non tam facile efficiet, ſi ſit certæ theſi adſtrictus.

2 *Item multa*. Secundus locus ſumitur à multitudine interrogationum. Cùm enim certa eſt theſis, non tam facilè poteſt ſophiſta ducere ad falſum vel paradoxum, niſi multitudine propoſitionum rem obſcuret; ita vt reſpondens non animaduertat ſe ea concedere, quibus ducatur ad abſurdum. Primò Ariſtoteles ponit hunc locum. Secundò cùm ait, *Sed nunc minùs*, oſtendit ſophiſtas non ita potuiſſe ſua ætate vti hoc loco, vt apud veteres: quia tempore ipſius Ariſtotelis in diſputationibus meritò cœpit hoc vſurpari, vt ii qui theſes defenderent, nollent reſpondere ad propoſitiones, quæ non pertinerent ad ſuas theſes; ſed cùm interrogarentur, quærerent quid illa interrogatio faceret ad diſputationem. Quamobrem tempore Ariſtotelis non poterant ſophiſtæ liberè interrogare quæ vellent, vbi poſitæ erant certæ theſes, de quibus diſputaretur.

3 [*Eſt*] *autem elementum*. Tertius locus ſumitur à ſimulato ſtudio diſcendi. Si quis enim interroget, non quaſi probaturus, aut ſententiam eius quem interrogat, impugnaturus, ſed quaſi velit ab eo diſcere: facilè efficiet, vt reſpondens temere concedat, quæ aliàs non concederet. eâ namque ſimulatione fit, vt reſpondens ſibi fidat, & ab interrogante ſibi non caueat. hoc loco paſſim vtitur Socrates apud Platonem contra ſophiſtas. ſophiſticè igitur contra ſophiſtas egit, & artem deluſit arte.

4 *Ad hoc autem*. Hactenus loci communes: nunc proponit locum propriũ falſi, .i. quo quis ducitur ad concedendum falſũ. Sumitur autem hic locus à tranſlatione diſputationis. Porrò diſputationis tranſlatio modò rectè, modò ſophiſticè fit, vt ait Ariſtot. ſuprà expoſitũ fuiſſe. i. lib. 2. Top. cap. 5.

5 *Rurſus*. Sequuntur loci proprij paradoxorum, id eſt, quibus ſophiſta ducit ad paradoxum. Primus locus ſumitur à ſecta. Variæ namque ſunt Philoſophorum ſectę, & ſingulæ ponunt quędam contra communem opinionem: vt Pythagorici ponũt animam eſſe numerum, & migrare in varia corpora. Platonici cenſent in Republica tam mulieres & liberos, quàm res omnes, debere eſſe communes. Qui igitur argumentatur, obſeruare debet, quam Philoſophiæ ſectam reſpondens ſequatur: & in propoſitionibus ſumere aliquas ex theſibus propriis illius ſectæ. Sic enim ille paradoxum vitare non poterit. Theſes hîc intelli ge in ſignificatione propria, quatenus ſignificantur poſitiones quædã admirabiles & præter hominũm opinionem: quæ theſeos ſignificatio tradita eſt ab Ariſtotele 1. Topicor. cap. 11. part. 5. Quod autẽ ait, *ſumpſiſſe in propoſitionibus*, poteſt accipi duobus modis. Vnus eſt, cum aliquis interrogat, interroget de illis theſibus admirabilibus. niſi enim reſpondens velit cõtradicere auctoribus ſuę ſectę, cogetur paradoxum fateri. Alter modus eſt, vt intelligamus ſumi pro poſitiones eodem modo, quo cap. 14. primi Topici: vbi docebat Ariſtoteles ad habendam copiam argumentorum colligẽdas eſſe propoſitiones: & inter cetera iubebat ſingulorum opiniones præcipuas in commentarium referri. Vtraque quidem interpretatio ſumi poteſt: ſed poſterior mihi magis arridet: quia magis conuenit verbis; quoniam Ariſtoteles in pręterito tempore ait, εἰληφέναι, λαμβάνειν.

6 *Sed horum ſolutio*. Obiter proponit ſolutionem aduerſus locum nuperrimè expoſitum, nempe vt reſpondẽs dicat admirabile illud & paradoxũ non colligi ex diſputatione, quemadmodum contendit is qui opponit. Senſus eſt, illud paradoxum non inferri culpâ reſpondentis, quaſi ex argumentatione opponentis cogatur fateri id quod nollet concedere: ſed ideo à reſpondente poni hoc paradoxum, quia ſuæ doctrinæ & ſuæ ſectæ eſt conſentaneum. Licet enim philoſophis quędam aſſerere pręter vulgarem opinionem. Ait, *ſemper autẽ*. Senſus eſt, eum, qui opponit, hoc velle, & hoc facere conari, vt vi argumenti cogat reſpondentem inuitum concedere aliquod paradoxum. Si igitur eum ducat ad paradoxum, quod etiam ſine vllo argumento concederet tamquàm ſectæ ſuæ conſentaneum, certe opponens fruſtra argumentatus eſt.

7 *Præterea arguendum*. Secundus locus ſumitur à voluntatibus occultis, & ex opinionibus quæ eſſe videntur. quod perinde eſt, ac ſi dicatur à voluntatibus & ſermonibus hominum. alia namque eſt voluntas, quam plerique in corde habẽt: alia, quam verbis ſignificant. Nam omnes (inquit Ariſtoteles) verbotenus præferunt honeſta vtilibus & iucundis: reipſa tamẽ malunt vtilia vel iucunda, quàm honeſta. Ergo inſpicias qualis ſit aduerſarij theſis. nam ſi conſentiat cum ſermonibus hominum, aduerſabitur tacitis voluntatibus. ſi verò his ſit conſẽtanea, repugnabit ſermonibus. duces igitur ad paradoxum, id eſt, vel ad id quod repugnat opinionibus expreſſis, vel ad id, quod cõtradicit opinionibus hominum tacitis vt putà ſi theſis ſit honeſta, oſtẽdas eã repugnare vtilitati, quã omnes ſequũtur. ſi vero ſit vtilis, oſtendas eam aduerſari honeſtati, quam omnes ſequi & emolumento præferre debent.

8 *Latiſſimè autem*. Tertius locus ſumitur à naturâ & lege. Legem hîc intellige, quam vocãt poſitiuam, non naturalem, immò potiùs naturæ contradicentem, qualis eſt lex probãs ſeruitutes, cùm ſeruitus dicatur naturali iuri eſſe contraria. Si theſis conſentanea ſit legi: oſtende eam repugnare naturæ. Si verò eſt naturę conſentanea, demõſtra eam repugnare legi ab omnibus receptæ. ita ſemper duces ad paradoxum: quia omnes concedũt, quod natura dictat; & ſimul etiam concedunt, quod cõmunis lex præcipit. Primò Ariſtoteles proponit hunc locum: & inquit eum latiſſime patere, id eſt, multis diſputationibus conuenire, ac fuiſſe apud veteres in frequenti vſu: itaque diſſeruiſſe Calliclem apud Platonẽ in Gorgiâ, vbi cenſet iuſtitiam non eſſe bonam ſecundum naturam, ſed ſecundum legem. Natura enim ſecundum Calliclem hoc vult, vt qui fortior eſt, inferiorem ſpoliet & iniuriâ afficiat. quod Callicles probabat exemplo animalium. nàm bruta animalia, quæ legibus non viuunt, hoc iure vtuntur, vt fortiora interficiant & vorẽt imbecilliora, vt lupus ouẽ, accipiter coturnicẽ, & ita in ceteris brutis animalibus apparet. homines autem timidi, ignaui, & imbecilli leges condiderũt, quibus ſe à fortioribus tuerentur contra naturam, ne illis prædæ eſſent; quemadmodum eos natura prædæ fortiorum expoſuit. Hæc opinio eſt erronea & falſa. Nam Ariſtot. 5. Ethic. demonſtrat eſſe quædã iura naturalia. Sed ſi quis hanc ſententiam recipiat, locum habebit argumẽtatio cogẽs aliquem repugnare vel legi, vel naturæ. Secundò cùm ait,

oportet igitur, explicat vſum huius loci, quẽ generaliter propoſuerat, id eſt, vt loquenti ſecundum naturam opponatur lex, & loquenti ſecũdum legem opponatur natura. Tertiò cùm ait, *vocabãt autem*, declarat hũc locum, id eſt, eorum ſententiam, qui diſtinguebant legem à natura. Nam ſecundum naturam dicebant eſſe id, quod verum eſt. ſecũdum legem autem, quod multitudini videtur. Quartò cùm ait, *Quare patet*, ex declaratione modo allatâ colligit etiam veteres, qui hoc loco ſunt vſi, voluiſſe ducere ad paradoxa.

9 *Quædam autem.* Oſtendit eſſe quaſdam interrogationes, ad quas vtrouis modo reſpondeas, id eſt, ſiue affirmes ſiue neges, incides in paradoxum. Exempla ſunt perſpicua in contextu.

10 *Oportet autem.* Quartus locus ſumitur ab opinione ſapientum, & multitudinis. nam ſapientes iudicant virum bonum eſſe beatum, quamuis ſit pauper: multitudo autem putat regem eſſe beatum, quamuis ſit improbus. Si quis ergo loquatur ex opinione ſapientum, opponenda ei eſt auctoritas multitudinis. ſi verò loquatur ex multorum opinione, opponenda eſt ei auctoritas ſapiẽtum. Vtenim lib. 1. didicimus vtrumque eſt probabile: & quod ſapientibus videtur, & quod pleriſque videtur. quare ſiue his, ſiue illis contradicas, paradoxa dicis.

11 *Hoc autem modo.* Oſtendit hunc locum à tertio tantùm verbis differre, reipſa eundem eſſe: quia quod eſt ſecundum naturam, ſapientibus probatur: quod verò eſt ſecundum legem, probatur multitudini.

12 *Ac paradoxa.* Breui epilogo concludit hoc caput de ſecundo & tertio ſcopo ſophiſtarum.

IN CAP. XIII. DE TAVTOLOGIA, SEV NVGATIONE.

1 QVòd verò ad efficiendum. Tranſgreditur ad quartum ſophiſtarum ſcopum, qui eſt Nugatio, qua aliquod vocabulum inepte repetitur. In primis explicãdũ videbatur, quid ſit nugatio: ſed ait Philoſophus ſe id ſuprà expoſuiſſe, nempe cap. 3. particula 2.

2 *Omnes autem.* Docet, in quo conſiſtat paralogiſmus ducẽs ad nugationem, ſimúlque cum exemplis illuſtrat. Hic paralogiſmus in eo conſiſtit, quòd pro eodem habetur nomen & oratio, id eſt, quia ſic accipitur, quaſi nomen aliquod, ſiue accipiatur per ſe ſiue coniunctum cum altero, idem ſignificet. Exempli gratiâ quia omne duplum refertur ad dimidium: putamus idẽ ſignificari hoc nomine, *duplum*, & hac oratione, *duplum dimidij.* quod tamen falſum eſt, vt poſteriùs Ariſtoteles docebit, vbi rationem ſoluendi patefaciet. Eo igitur poſito, ita colligitur nugatio: Tu dicis eſſe duplũ dimidij: ergo fateris eſſe duplum dimidij dimidij. cùm enim dixiſti duplũ, ſimul etiam dixiſti dimidij per hypotheſim, quia idem eſt duplum & duplum dimidij: atqui deinde adiecisti dimidij, cùm dixiſti duplũ dimidij: bis igitur poſuiſti dimidiũ, ſemel in verbo *duplum*, & iterum in verbo *dimidij.* Similiter poſſumus vlteriùs progredi in infinitum. nam ſi fateris eſſe duplum dimidij dimidij: cogeris fateri eſſe duplum dimidij dimidij dimidij: quia ſemel dixiſti *duplum*, & bis adieciſti verbum *dimidij.* quare ter poſuiſti dimidium. Aliud exemplum eſt quia cupiditas eſt voluptatis ſeu iucũdi: & definitur appetitio iucundi: ergo eſt appetitio iucundi iucundi.

3 *Cernuntur autem.* Deinceps declarat, in quibus terminis ſoleat hoc ſophiſma cõmitti. In hac partic. oſtendit committi in relatis: vt in exemplis ſuprà dictis, nẽpe in iis relatis, quę non tãtùm ratione generis, ſed etiam ratione ſpeciei ad vnum quidpiã referuntur. Addit hanc limitationem propter relata ſecundum dici, quæ ratione generis referuntur, cùm in ſpecie non ſit relatio. vtputà ſcientia dicitur eſſe alicuius ſciẽtia: ſed grammatica, quæ eſt ſpecies ſcientiæ, non dicitur alicuius grammatica, vt ſatis eſt expoſitum in Categor. cap. de relatis vbi docuimus hæc non eſſe verè relata.

4 *Cernuntur etiam.* Oſtendit idem ſophiſma committi in affectionibus, quæ definiuntur per ſuum ſubiectum, cui attribuuntur. hæc autem ſunt quæ attribuũtur ſecundo modo dicendi per ſe, de quibus dictum fuit lib. 1. Poſter. cap. 4. part. 4 vbi habetur phraſis planè ſimilis. Cùm enim Ariſtoteles ait in definitione affectionis explicari cuius rei affectio ſit: perinde eſt, ac ſi diceret definiri per ſuum ſubiectum. nam eſt affectio ſui ſubiecti, cui attribuitur. idcóque addit affectiones illas attribui his *ſubiectis*, per quæ definiuntur. Deinde cùm ait, *vtputà impar*, dat exemplum eiuſmodi affectionis, in qua committitur hoc ſophiſma. nam impar eſt affectio numeri, ac definitur numerus medium habens: quia ſi diuidatur in duos numeros æquales, ſemper vnitas interiecta reperietur. vtputà ſeptenarius

rius diuiditur in duo ternarios interiectâ vnitate. Ergo impar definitur numerus medium habẽs. Atqui impar eſt numerus impar: ergo eſt numerus medium habens numerus. ita bis ponitur numerus: ſemel, dum dicitur numerus impar: & iterum in definitione illa, numerus medium habens. Tertiò cùm ait, *Et ſi ſimitas*, ſubiicit aliud exemplum eiuſdem ſophiſmatis.

5 *Videntur autem.* Docet, quando re-vera ducatur aliquis ad nugationẽ, & quando videatur duci, cùm revera non ducatur. nam ſi concedat idem valere nomen & orationem, vt duplum & duplum dimidij, cogitur nugari. ſi verò id non concedat; ſed ſophiſta perinde concludat, acſi conceſſum fuiſſet: tunc videbitur deductio facta ad nugationem, quatenus hoc pro conceſſo habebitur, idem ſignificari nomine & oratione: hoc verò non eſſe concedendũ diſcemus ex cap. 31.

IN CAP. XIV. DE SOLOECISMO.

1 *Solœciſmus autem.* Vltimus ſophiſtarum ſcopus eſt ſolœciſmus, id eſt, cùm aliquis cogitur admittere orationem barbaram, & cõtra linguæ regulas, vt Ariſtoteles ſuprà definiuit cap. 3. partic. 3.

2 *Sanè vſuuenire.* Ponit diuiſionem quandam trimembrem: quia vel manifeſtè committitur ſolœciſmus; vel videtur committi, cùm non committitur; vel nonvidetur committi, cùm reuera committatur. Primi membri exempla omittit: quia res eſt manifeſta: veluti ſi quis dicat virum cãdidum. Secũdi autem & tertij membri exemplum ſumit ex ſententia Protagorę, qui afferebat hæc verba μῆνις. i. ira, & πήληξ, id eſt, galea, eſſe maſculini generis, cùm omnes alij ſtatuant eſſe feminini generis. cùm igitur Homerus Iliad. α, in pr. dixit μῆνιν ἄειδε ſecũdum Protagoram commiſit ſolœciſmum, nec tamen videtur commiſiſſe, quia vulgo μῆνις habetur pro nomine feminini generis. contrà ſi quis dicat μῆνιν οὐλόμενον, ſecundum Protagoram non commitet ſolœciſmum; videbitur tamen committere ratione vulgaris opinionis.

3 *Patet igitur.* Cùm docuerit fieri poſſe, vt ſolœciſmus, quia non committitur, cõmitti videatur: nunc oſtendit id fieri poſſe nõ ſolùm temere, ſed etiam arte quadam, nempe arte ſophiſticâ. Simili ratione lib. 1. Rhetor. cap. 1. probabat eſſe artem rhetoricam.

4 *Sunt autem.* Declarat locos ſolœciſmi fucati, id eſt, in quibus vocabulis accidat, vt videatur committi ſolœciſmus: & inquit hæc eſſe vocabula neutri generis; quoniã in his accuſandi caſus nõ diſtinguitur à recto caſu, vt in nominibus maſculis & femineis. præſertim verò hoc accidit in pronomine, *hoc*, vt mox declarabo inhęrens veſtigiis contextus. Primò Ariſtoteles proponit hos duos locos, id eſt, pronomen *hoc*, & reliqua nomina neutrius generis. Secundò cùm ait, *nam hic*, declarat primum locum: & aperit diſcrimen inter pronomẽ *hoc* & pronomen *hic* maſculini, vel, *hæc* feminini generis. nã *hic*, ſemper refertur ad maſculinum genus: & *hæc* ſemper ad femininum: ſed *hoc*, nõ ſemper refertur ad neutrum genus, ſed interdum ad maſculinum, vel femininum. quod probat Ariſtoteles exemplo huius interrogationis, Quid eſt hoc? nãmodò reſpõdetur in genere maſculino, eſt Coriſcus: modò in neutro, eſt lignum: modò in feminino, eſt Calliope. Atq; hoc eſt primũ diſcrimen inter hæc pronomina. Alterum diſcrimen ponitur ibi, *Maſculini igitur*: quod quidem diſcrimen non eſt proprium horũ pronominum, ſed cõuenit etiam aliis nominibus, quę nõ ſunt maſculini, vel feminei, ſed neutrius generis. nam quæ ſunt maſculini vel feminei generis, magis habent caſus diſtinctos, vt *hic* & *hunc* vel *hæc* & *hãc*: ſed neutrum habet *hoc* tam in recto, quàm in accuſatiuo caſu. hinc fit, vt cùm aliquis cõcedit *hoc*, ſophiſta perinde accipiat, ac ſi cõceſſum fuiſſet, *hunc*: quia ſcilicet interdum ita accipitur, non tamen ſemper. Eadem ratio eſt aliorum caſuum: putà captioſè accipiũt *hoc* pro *hæc*, vel pro *hãc*, vnde oritur ſolœciſm⁹. veluti cùm debeat concludi, eſt Coriſcus: ſophiſta colligit, eſt Coriſcum: atque ita committitur ſolœciſmus. Tertiò cùm ait, *& eorum quæ*, declarat alterum locum ſumptum ab aliis nominibus neutris. Hic Ariſtoteles cõſiderat ea quæ vocãtur σκεύη, id eſt, vaſa. hæc enim, cùm terminantur in ον, ac ſi Latinè diceres in *um*, ſunt generis neutri, vt ξύλον: aliàs ſunt vel maſculini, vt ſacc⁹, lectus; vel feminini, vt menſa. Hæc omnia continentur apud Græcos appellatione vaſis, nõ tamẽ omnia habent inflexionẽ vaſis, id eſt, non omnia ſunt generis neutri. Vnde captatur ſolœciſmus ſumendo caſum pro caſu, vt fiebat in pronominibus. Nam (exempli gratiâ) ſi quis concedat eſſe vas in recto caſu, cum loquatur de lecto: ſophiſta accipiet, quaſi cõcedatur vas in accuſatiuo: ita concludet, ergo eſt lectum: cùm debeat concludere, ergo eſt lectus.

5 *Ac ſimilis quodammodò.* Confert hoc ſophiſma cum captione, quæ ducitur ex figura dictionis. Sicut enim ibi diſſimilia accipiebantur pro ſimilibus, vt agere & valere: ita etiam hîc diſſimilia accipiuntur pro ſimilibus, vt hoc & hunc. Sed ibi diſſimilitudo erat in rebus: hîc verò in vocabulis: nã ſolœciſmus in vocabulis cõſiſtit.

6 *Apparet ergo.* Breui epilogo oſtendit ſe expoſuiſſe omnes locos inuentionis ſophiſticæ, id eſt, quibus ſophiſtæ conãtur ducere ad vnum ex illis quinque ſcopis iã expoſitis.

DE DISPOSITIONE, ET INTERROGANDI ratione.

TRACTATVS IV.

IN CAP. XV. DE DISPOSITIONE ET INTERROGATIONE ſophiſtica.

INuẽtionẽ ſequitur diſpoſitio, vt & in Analyticis, & in Topicis. Itaque hoc caput proportione reſpondet primo tractatui octaui Topici. in hoc enim capite proponit Ariſtoteles varia præcepta ad ſophiſticam diſpoſitionem & interrogationem pertinẽtia, id eſt, docet quid ſophiſta dum interrogat, obſeruare debeat, vt aduerſarium ſuũ decipiat. Hæc autem docet, non vt nos iis vtamur, ſed vt intelligentes ſophiſtarum calliditates, poſſimus eas vitare.

1 *Ad celandum autem.* Proponit explicanda præcepta de diſpoſitione: quam inquit valere non minùs ad iuuandum eum qui ſophiſticè; quàm eum qui dialecticè argumentatur. Sicut ergo diſpoſitio dialectica expoſita fuit lib. 8. Top. ita etiam ſophiſtica debet hoc loco exponi.

2 *Valet autem.* Primum præceptum eſt, vt prolixè interrogetur, & multa proponantur, quò magis inter multas interrogationes lateant ea quibus ſophiſta vult vti. Quomodo autem diſputatio prolixa fiat, innuit ſe antea commemoraſſe, id eſt, lib. 8. Top. cap. 1.

3 *Item celeritas.* Secundum præceptum eſt, vt ſophiſta ſua celerrimè proponat: quia ſi reſpondens ſit tardiori ingenio, minùs poterit ſingula animaduertere proinde faciliùs decipietur.

4 *Præterea ira.* Tertium præceptum eſt, vt reſpondens ad iram prouocetur: quia *ira impedit animum, ne poßit cernere verum.* Primò Ariſtoteles ponit hoc præceptũ. Secundò cùm ait, *Elementa verò,* docet, quomodo fieri poſſit, vt aduerſarius ad iraſcendum deducatur, nempe cùm quis apertè & ſine pudore contra illum calumniatur.

5 *Præterea interrogationum.* Quartum præceptum eſt, vt interrogationes non proponantur ordine, ne appareat ſyllogiſmus ex illis colligẽdus, ſed quàm maximè fieri poteſt inter ſe commiſceantur, id eſt, miſceantur interrogationes, quæ pertinẽt ad diuerſas argumentationes. nec refert, vtrũ diuerſæ illæ argumentationes tendant ad probandam eandem concluſionem, an ſint inter ſe contrariæ, quibus ſcilicet diſputatur (vt vulgò dicitur) pro & contra.

6 *Et omnino quæcumque.* Quintum præceptum eſt, vt obſeruentur reliqua præcepta, quę de occultatione tradita fuerũt lib. 8. Top. cap. 1. nam & præcedens pręceptum huc ſpectat, & plura alia ſunt ex dicto loco repetenda. Quicquid enim ad celandum valet, idem ad decipiendum valet.

7 *Sed aduerſus.* Sexto præcepto vtendum eſt contra reſpondentes, qui nolũt aliquid admittere, quo putant aduerſariũ vti velle cõtra ſuam theſim. Cõtra hos cautio eſt, vt non interrogemus id quo vti volumus, ſed vel cõtrarium, vel ſaltem vtrumque, vt aduerſarius vel putet nos cõtrario principio vti velle, vel ſaltem ignoret vtrã cõtradictionis partẽ ſumere velimus. Verbi gratiá, ſi velis vti hac propoſitione, omne iucundum eſt expetendũ: ne ita interroges, Eſtne omne iucundum expetendũ? ſed potiùs è contrario, Eſtne nihil iucundum expetendum? vel, Eſtne iucundum expetendum, an non expetendum?

8 *Cùm autem per partes.* Septimum præceptum eſt, vt cùm aliquid probamus per inductionem, non inferamus concluſionẽ, ſed quaſi illâ illatâ vtamur. Exẽpli gratiâ, vis vti hac propoſitione, omne animal eſt quadrupes: probas autem per inductionẽ, quia bos, equus, leo, aſinus eſt quadrupes. nõ debes igitur inferre, Ergo omne animal eſt quadrupes: quoniã aduerſarius cogitabit, an illa concluſio neceſſariò inferatur; & quæret inſtantiam, quæ tuum argumentum diſſoluat, puta quia homo nõ eſt quadrupes, vel auis non eſt quadrupes. ſed poſtquàm aduerſarius tibi conceſſit multa animalium genera eſſe quadrupedia; ſic tu accipe, quaſi conceſſerit omne animal eſſe quadrupes, & ex eo quaſi conceſſo argumentare. ſic enim fiet, vt reſpondens, niſi ſit cautus, putet ſe id conceſſiſſe:

ſiſſe & potiùs cogitet de neganda conſequentia, quàm de negando illo principio, quod putabit eſſe probatum & conceſſum. nec tantùm ipſe reſpõdens, ſed etiam auditores hoc modo falli poterunt.

9 *Sed in quibus.* Octauum præceptum eſt, vt quando loquimur de vniuerſali, quód non habet vniuerſale nomen, adeo vt vniuerſalitas illa ſit explicanda per ſimilitudinem, quæ eſt inter ſingula ſignificata (quædam enim talia eſſe vt os, ſepiam, & ſpinam, docuit Ariſtoteles, alio tamen exemplo vſus, lib. 1. Poſter. cap. 5. part. 4.) tũc vtamur ſimilitudine illa, quatenus pro nobis facit.

10 *Iam verò vt propoſitio.* Nonum præceptum eſt, vt per comparationem contrarij reddamus probabiliorem eam propoſitionem, qua vti volumus. vtputà ſi egeamus hac propoſitione, In omnibus eſſe obtemperandum patri: ſi ſimpliciter interrogetur, vix à reſpondente admittetur. Sic igitur interrogabimus, conferentes cõtraria, Eſtne in omnibus patri obtemperandum, an repugnandum? nam reſpondens, quia non audebit dicere eſſe repugnandũ, facilè contrarium, quod volumus, cõcedet.

11 *Vt autem elencho.* Decimum præceptum eſt, quod Ariſtoteles ait eſſe maximè ſophiſticum, vt quamuis concluſio revera non ſequatur ex iis quæ conceſſa fuerunt: tamẽ non interrogetur, ſed inferatur, quaſi neceſſariò ex cõceſſis colligatur.

12 *Eſt etiam hoc.* Vndecimum præceptum eſt, vt cùm ſpohiſta vult probare aliquid inopinabile, interroget propoſitionem aliquam probabilem: quia ſiue à reſpondente concedatur, ſiue negetur, tamẽ videbitur ſophiſta aliquid efficere. Exempli cauſa, ſophiſta vult probare virum improbum poſſe eſſe beatum. interrogabit igitur, vt Polus apud Platonem in Gorgia, Annon Archelaus, cùm ſit rex, eſt beatus? nam ſi reſpondens hoc concedat, elencho ſuperabitur: quia negauerat improbum eſſe beatum, Archelaus autem eſt improbus. ſi verò reſpondens neget, incidit in paradoxum, quia repugnat plerorumque opinioni. vulg⁹ enim putat reges omnino eſſe beatos, vtpote rerum dominos. Denique ſi reſpondens dicat, vt revera dicẽdum eſt, eũ videri quidem, non tamẽ eſſe beatũ, id eſt, quãuis non concedat regem Archelaũ eſſe beatum, tamen concedat id videri: tũc argumentatio ſophiſtæ habebit ſpeciem elẽchi: hoc eſt, videbitur eſſe elenchus: quia ſi Archelaus videbitur beatus, improbi videtur beati. Ait, *poſito paradoxo.* Hæc verba poſſunt accipi duobus modis. vel enim referũtur ad reſpondẽtem, vt poſuerit theſim cõtrariam receptæ opinioni, putà ſolos ſapiẽtes eſſe beatos: vel referuntur ad ſophiſtam qui inſtituit probare aliquid præter opinionem, ſi non omnium, ſaltem ſapientum, nẽpe improbos eſſe beatos. Ait, προκειμένου τοῦ δοκοῦντος ἐξ ἀρχῆς, *propoſito eo quod ab initio viſum fuit.* lege, vt in quibuſdam exẽplaribus legitur, ὡς προκειμένου τοῦ δοκοῦντος, ἐξ ἀρχῆς, *quaſi ab initio propoſitũ ſit quod videtur*, id eſt, perinde ac ſi illud paradoxũ quod diximus fuiſſe poſitum ab initio, non eſſet paradoxum, ſed probabile.

13 *Præterea vt in rhetoricis.* Duodecimum præceptum, quod etiã rhetores tradunt, eſt, vt conſiderẽtur ea quæ repugnãt ſententiæ & verbis reſpondentis, vel eorũ auctorum quos reſpõdens ſequitur, aut ſaltem qui videtur eſſe tales. Exempli gratiâ, diſputans contra peripateticum, nonſolùm poterit aliquid impugnare ex principiis à reſpondẽte conceſſis, ſed etiã ex iis quę dicuntur ab Ariſtot. vel ab Auerroë. nã Ariſtoteles eſt ver⁹ auctor diſciplinæ peripateticę; Auerroës autẽ auctori ſimilis videtur.

14 *Sicut autem.* Decimum tertiũ præceptum eſt, vt quemadmodum reſpondentes ſæpe ſolẽt argumẽta ſoluere per diſtinctionem, ita etiam ſophiſta opponẽs ſoluat obiectiones reſpondentis per diſtinctionem. Exempli gratiâ, ſi ſophiſta vtatur hac propoſitione, omnis canis latrat; & reſpondẽs obiiciat ſydus: ſophiſta dicet ſe tãtùm loqui de cane animali: ita vitabit obiectionem, & nihilominùs maneb.t ſophiſma: quia etiã piſcis canis eſt animal, nec tamẽ latrat. Hac ratione (vt Ariſtoteles ait) vſ⁹ eſt Cleophõ poëta tragicus in Mãdrobulo, id eſt, in tragœdia, quæ inſcribebatur Mãdrobulus, hodie verò non extat.

15 *Oportet etiam.* Decimumquartum præceptum eſt, vt cùm ſophiſta vſus eſt aliqua propoſitione, quam intelligit à reſpondẽte per obiectiones euerti, ipſe, ne ſuperatus videatur, præcidat hãc diſputationem, & hac propoſitione omiſſã, trãſeat ad alias: quemadmodum facit Callicles aduerſus Socratem. Contrà reſpondens, ſi hoc animaduertat, debet vrgere ſophiſtam, vt maneat in propoſito, & priùs cœptum argumentũ abſoluat, quàm ad aliud tranſeat.

16 *Nonnunquam etiam.* Decimumquintum præceptum eſt, vt ſi ſophiſta non inueniat argumenta cõtra theſim, trãsferat diſputationẽ ad aliud, contra quod argumẽta ſuppetẽt; de qua argumẽtationis trãſlatione ſuprà quoque dictũ fuit. Sic ait Ariſto-

teles feciſſe Lycophroné in lyræ encomio: digreſſus.n.eſt ad alia,quæ faciliùs cõmẽda re poterat,quàm lyrã.ſic oratores, cùm vo lunt(exempli gratiâ)principẽ laudare,qui nihil egregium geſſit, digrediuntur ad lau dãdam mornachiam,vel illius maiores.

17 *Sed aduerſus eos.* Decimum ſextum præceptum eſt,vt ſi aduerſarius vrgeat ſophiſtam,vt contra certum quid argumẽta ſua dirigat,id eſt,ſcire velit ex ſophiſta,quid probare,vel impugnare velit;tunc ſophiſta id declaret tãtùm in genere,non in ſpecie. neque.n.poteſt planè recuſare quin id explicet:verũ ſi in ſpecie explicet,faciliùs aduerſarius ſibi cauere poterit.veluti ſiue ſophiſta probare velit cõtrariorum eãdẽ eſſe ſcientiam,ſiue contrariorum non eſſe eandem ſcientiam:non debet hoc, vel illud exprimere:ſed generaliter dicere ſe velle probare contradictionem. verbi gratiá, vtatur ſophiſta his verbis, *Volo probare, quod tu negas.*vel,*volo impugnare,quod tu affirmas.*

18 *Non oportet autem.* Decimumſeptimum præceptum eſt,vt nõ ſolùm ſophiſta non interroget cõcluſionem in modũ propoſitionis,(id eſt,vt relinquat optionẽ aduerſario affirmandi,vel negandi. nam hoc præceptum datum fuit etiam dialectico,li. 8.Top.cap.2.part.10.) ſed etiam quibuſdã propoſitionibus vtatur quaſi cõceſſis,omiſſa earum interrogatione,ſi fortè poſſit fallere reſpondentem,vt videatur conceſſiſſe.

19 *Ex quibus igitur.* Breui epilogo finem imponit tractatui de inuentione, & diſpoſitione ſophiſtica.Cùm enim ait,*ex quibus,* indicat inuentionem.Cùm verò ſubiicit,*& quomodo,* ſignificat diſpoſitionem.

DE SOLVTIONE SOPHISMATVM.

TRACTATVS V.

IN CAP. XVI. DE VTILITATE HVIVS TRACTATUS,ac de ratione reſpondendi.

HActenus inſtruxit ſophiſtã: deinceps vult inſtruere reſpõdentem,vt poſſit ſoluere ſophiſmata.

1 *Poſt hæc.* Proponit hunc tractatum de ſolutione ſophiſmatum.

2 *Sanè vtiles.* Oſtendit tres vtilitates ſequentis tractatus, quarum duæ pertinẽt ad philoſophiam.

3 *Primùm quia.* Prima vtilitas eſt: quia cùm pleræque captiones in dictione conſiſtant;qui poteſt has ſoluere,poteſt dignoſcere tam rerum, quàm vocabulorum diſtinctiones:quæ cognitio eſt philoſopho neceſſaria.diſcimus enim ex aliis,id eſt,vel ex libris ſcriptis, vel ex iis qui viua voce docent:vtroque autem modo adhibẽtur verba,& orationes.

4 *Secundò[quia.]* Secunda vtilitas eſt, cùm aliquis ſecũ ipſe meditatur, & veritatem inquirit.nam qui neſcit ſoluere ſophiſmata,non ſolùm à ſophiſta poterit decipi, ſed etiam ipſemet facilè ſe decipiet.vtputà cùm intelligat aliquem eſſe bonum, & eſſe pictorẽ,putabit eſſe bonũpictorem.Sic rex ille ſemetipsũ decepit, malè explicãs illud carmẽ,*Aio te Æacida Romanos vincere poſſe.*

5 *Tertium & reliquum.* Tertia vtilitas eſt: quoniam hac ratione honorem noſtrum tuebimur, & gloriam conſequemur, cùm videbimur hac ratione eſſe rerũ periti. nã etiamſi ſit manifeſta captio,tamẽ ille videtur tergiuerſari, & male diſputare,qui nec argumentationem concedit, nec poteſt eã ſoluere.

6 *Quomodo autem.* Generaliter ait ſolutiones ſophiſmatum pendẽre ex iis quæ ſuprà dicta ſunt.nam ſophiſma tunc ſoluitur, cùm oſtenditur, in quo captio conſiſtat; putà quia eſt homonymia, vel amphibologia,&c.qui quidẽ loci ſuprà expoſiti fuerunt.

7 *Neque verò.* Oſtendit non ſufficere hanc generalem cognitionem modò datã: quia per eam non habemus in promptu ſolutionem cuiuſcunque captionis.quare fortaſſe propoſito aliquo ſophiſmate, diu nobis laborandum erit,vt inueniamus,in quo captio conſiſtat:cùm autem diſputatur,neceſſe eſt habere in promptu reſponſionem, nec datur longũ tempus ad deliberãdum, ſed ex tempore eſt reſpondendum.

8 *Interdum autem.* Exemplo quodam, quod tamen à contrario tractatur,declarat difficultatẽ ſoluẽdi ſophiſmata.Sicut enim in geometria poſſumus interdũ reſoluere propoſitionem aliquam, putà vigeſimã in ſua principia vſque ad primam propoſitionem;contrà tamen non poſſumus deinde à prima cõpoſitiuo ordine pergere vſque ad vigeſimã:ita in captionibus ſophiſticis res cõtrario modo ſe habet.quamuis enim ſciamus quomodo componãtur ſophiſmata, ſicut iam didicimus; fortaſſe tamen nõ poterimus propoſitũ aliquod ſophiſma in ſua principia reſoluere, atque ita ,in quo captio conſiſtat , inuenire atque explicare.

IN CAP. XVII. DE EA QVAE VIDETVR ſolutio.

1 PRimùm igitur. Deinceps agit de ratione ſoluendi ſophiſmata.& primum oſtendit; ſicuti alius eſt verus eléchus,alius fucatus eléchus,ita etiam aliam eſſe verã, aliam fucatam ſolutionem:& interdum nõ tam veram,quàm fucatam eſſe adhibendã: quia res eſt cum ſophiſtis, qui potiùs volunt videri redarguere, quàm revera redarguere. Quapropter non tam cauere debemus,ne redarguamur,quàm ne redargui videamur:quod interdum commode fiet ſolutione fucata.

2 *Quandoquidem interrogationes*. Oſtendit tantum abeſſe vt ſophiſtæ ſuis captionibus vere redarguãt,vt potiùs obſcurẽt etiã verum elenchum. captiones enim ſophiſticæ efficiunt, vt interdum qui revera eſt conuictus,non videatur eſſe cõuictus. cùm enim reſpondens concedit propoſitionẽ in eã ſignificatione,quam ſophiſta in argumẽtatione accipit,tũc revera eſt cõuictus: hoc tamen non apparet: quia cùm ſophiſtæ ſoleãt ludere homonymiis,& ſimilib⁹ captionibus,idcircò poſtquàm ſophiſta cõcluſit, aduerſarius adhuc poteſt diſtinguere, ac dicere ſe in alia ſignificatione ſumpſiſſe,quã uis revera in eadem ſumpſerit. Vide lib.8. Top.cap.7.part.4.

3 *Et quod litigioſi*. Oſtendit eaſdem captiones ſophiſtarum efficere,vt reſpondentes non teneãtur ſimpliciter affirmare, vel negare,ſed poſſint aliquid adiicere,putà diſtinguere,corrigendæ ſophiſticę interrogationis causã. nam ſi interrogatio recta & ſimplex eſſet, etiam ſimplicem reſponſionem requireret.Quare Ariſtoteles ait veteres opponentes magis ſolitos exigere ſimplicem reſponſionem, ſua verò ætate hoc minùs vſurpari ſolitum,propter frequẽtiã ſophiſticarum interrogationum.

4 *Si quis autem*. Dixit elenchum ſophiſticum,veluti qui ex homonymia ſumitur, non eſſe verum eléchum,immò potiùs obſcurare veros elenchos:nunc ait,ſi eſſet verus elenchus,fore inſolubilẽ, quoniam etiam in iis quę oculis cernuntur,id eſt,in rebus ſingularib⁹, duceretur aliquis ad manifeſtam contradictionem. quomodo autem hoc fieret explicabitur inſequẽti particula.

5 *Vt enim*. Oſtendit,ſophiſma ex homonymia ſumptum in rebus ſingularibus, male ab aliis ſolui:vt confirmet quod dixit,ſi ſit verus elenchus,non poſſe ſolui. Duplex ſolutio afferebatur: ſed vtramque Ariſtoteles refellit. Prima ſolutio talis eſt: Diſtinguebant nonnulli inter Coriſcum & hunc Coriſcum.nam pronomen *hic* demonſtrat rem ſingularem,quæ oculis cernitur.dicebant ergo ſe non concedere Coriſcum eſſe muſicum, & Coriſcum non eſſe muſicum: ſic enim ſibi cõtradicerent:ſed ſe cõcedere hunc Coriſcum eſſe muſicum,& hunc Coriſcum non eſſe muſicum:his autem verbis non contineri contradictionem. Quid ita?quia cùm dico, Hic Coriſcus eſt muſicus,demonſtro(exempli gratiã)Coriſcum qui eſt ad meam dexteram.cùm autẽ dico, hic Coriſcus non eſt muſicus, demonſtro eum qui eſt ad ſiniſtram. quoniã igitur diuerſa ſubiecta demonſtrantur,contradictio dici nequit. Ariſtoteles hanc ſolutionem reprobat:quia,ſiue res ipſa, ſiue vocabula ſpectentur; non eſt differentia inter Coriſcum,& hunc Coriſcũ. etenim ſi rem ſpectes,ſẽper ſunt duo Coriſci,alter muſicus, alter nõ muſicus.ſi verò ad vocabula reſpicias,ſemper hi duo Coriſci ſignificãtur eodem verbo,ſiue illud verbũ ſit *Coriſcus*, ſiue *hic Coriſcus*.

6 *Sin autem illi*. Altera ſophiſmatis ſolutio vult vnam enunciationem intelligi de Coriſco,alterã verò de hoc Coriſco. ſic igitur non erit cõtradictio: quia in vera cõtradictione debet eſſe nõ tãtum eadem res, ſed etiam eadem vocabula, vt ſuprà expoſitum fuit cap.6.partic.3.& alibi:non eſt autem idem vocabulum *Coriſcus*, & *hic Coriſcus*.ſiue ergo dicatur,*Coriſcus eſt muſicus, hic Coriſcus nõ eſt muſicus*, ſiue,*hic Coriſcus eſt muſicus,Coriſcus non eſt muſicus*: non eſt contradictio.Ariſtoteles hanc quoque ſolutionem impugnat:quia non poteſt ratio afferri,cur pronomẽ *hic* magis apponatur vni Coriſco, quàm alteri,id eſt,muſico, vel nõ muſico.

7 *Verùm enimuerò*. Docet veram ſolutionem eſſe per diſtinctionem, & hanc diſtinctionem ab initio eſſe adhibendam, id eſt, antequàm ſophiſta concludat: quia ſi poſtea diſtinguas, etſi hoc facere licet, tamen non dignoſcitur,an ab initio homonymiam intellexeris.lege Topic. lib.8.cap.7. partic.3.& 4.

8 *Sæpe autem accidit*. Oſtendit multos non audere vti præcepto modò dicto, id eſt,nõ audere ſtatim diſtinguere: quia multa homonyma vel ambigua interrogãtur: adeo vt ſi quis ſemper velit diſtinguere, videatur tergiuerſari, cùm nihil ferè ſine diſtinctione admittat. Inquit Ariſtot.

eos peccare, nō debere autē hoc vereri, ſed audacter diſtinguere, quotieſcumque opus eſt, quia diſtinctione omiſsâ, ſæpe reſpondens ducitur ad abſurditatem aliquam prę ter ſuam opinionē, túncque ſerò pœnitet omiſſæ diſtinctionis.

9 *Quare cùm ſit.* Pergit in eadem ſententia probanda: & quia conceſſum eſt diſtinguere, (vt dictum fuit etiam Top. lib. 8. cap. 7. partic. 1.) concludit non eſſe cunctandum, ſed libere diſtinguendum.

10 *Niſi verò.* Diſtinguendum eſſe probat nouo argumento: quia niſi diſtinguas, etiamſi tua reſponſio ſit vera, tamen eſt praua, quia reſpōdes quaſi ad vnam interrogationem, cùm interrogatio non ſit vna, ſed multiplex. Nec obiicias eſſe vnum vocabulum: quia cùm illud vocabulum multas res ſignificet, perindę ſunt plures interrogationes, ac ſi eſſent plura vocabula. Rurſus ne obiicias, de omnibus illis reb⁹ interrogatis poſſe verè reſpōderi, Eſt, aut, Non eſt: quia etiamſi reſponſio ſit vera, tamen eſt multiplex: male ergo proponitur quaſi vna. alioquin etiam ad ſexcētas interrogationes eſſet aliquando reſpondendum vnâ reſpōſione: quod eſt abſurdum, & diſputantem turbaret. Cùm hac partic. coniunge de interpretat. cap. 8. partic. 2. & cap. 11. partic. 1. & 2.

11 *Non enim.* Addit nouum argumentum: quòd reſponſio ad interrogationem multiplicem, non ſolùm nō eſt bona reſpōſio, ſed ne quidem eſt reſponſio: quoniam interrogatus qui nō diſtinguit, ſed ſimpliciter inquit, *Etiam*, vel, *Non*, loquitur quidem, revera tamen non reſpōdet. Quid ita? quia reſpōdet tamquàm ad vnum: illud autem vnū nihil eſt: quādoquidem in rebus homonymis nulla eſt res cōmunis, tantùm commune eſt vocabulum, de quo nō eſt diſputatio inſtituta, ſed de re per vocabulū ſignificata. Deinde cùm ait, [*Hoc*] *tamē probatur*, occupat quandam obiectionem. Poſſet enim aliquis opponere, quòd in diſputationibus exiſtimant ſimpliciter eſſe reſpōdendum, etiāſi interdum ſit aliqua homonymia vel ambiguitas. Reſpondet Ariſtoteles, hoc fieri per ignorantiam ab iis, qui non intelligūt quid inde eueniat, id eſt, nō animaduertunt male reſponderi, & deduci reſpondētem ad abſurda præter opinionē, vt dictum eſt partic. 8.

12 *Sicut igitur.* Concludit quemadmodum interdum adhibentur fucati elēchi, ita interdum ſufficere fucatas reſponſiones: atque ita concludit primum præceptū de ſolutione fucata, id eſt, vt ea interdum vtamur aduerſus ſophiſtas.

13 *Porrò autem.* Sequitur ſecundum præceptum, quo nos inſtruit, quibus verbis vti debeamus valentibus ad fucatā ſolutionem. Hoc præceptum eſt bipertitū. Primò ponens priorem pręcepti partē, iubet, vt in rebus probabilibus reſpōdeamus hoc verbo, *Eſto*, & afferēs rationem, inquit hoc modo minimè fieri parexelēchum, id eſt, ſophiſticum elenchum. nam parexelenchus eſt ſophiſticus elenchus, quemadmodum paralogiſmus eſt fucatus ſyllogiſmus. Vt intelligatur hoc pręceptum, & eius ratio: intelligendum eſt, ideo non videri fieri elenchum, quia elenchus eſt ſyllogiſmus contradictionis. quò minùs ergo aliquid ſtatuimus, eò minùs nobis contradicimus: nec poſſumus minùs ſtatuere quàm dicētes *Eſto*; niſi velimus planè negare. Secūdò cùm ait, [*At ſi quo*] *aliquo*, vbi eſt aliquid opinabile, iubet nos vti verbo *videri*. nam quod videtur non eſt inopinabile: proinde nō videmur duci ad inopinabile, cùm negemus eſſe inopinabile. Quare ſecundum hoc pręceptum fit, vt nec videatur fieri elenchus, nec colligi aliquid inopinabile.

14 *Quia verò manifeſtum.* Tertium præceptū eſt, vt ſi id proponatur quod propinquum eſt problemati, ita vt eo poſito noſtra ſententia euertatur, dicamus aduerſarium petere quæſitū: quia propter propinquitatem videtur idem eſſe. Rurſus ſi ex noſtra theſi colligat aliquid, quod videtur falſum, aut admirabile; dicamus id non differre à theſi; quaſi cùm theſim illam defendendam ſuſcepimus, etiam hoc ipſum, ad quod aduerſarius nos ducit, defendere voluerimus. ſic enim videbitur aduerſarius nihil probare: ſed ſimiliter petere quæſitum, ſeu probare idem per idem, perinde ac ſi diceret, theſis eſt falſa, ergo falſa.

15 *Præterea cùm vniuerſale.* Quartum præceptum ſpecialiter pertinet ad ea quæ non habent vnum commune nomen, quāuis habeant aliquam communē naturam: cuiuſmodi ſunt, os, ſpina, & ſepia. Hæc cùm ſunt vniuerſaliter proponenda, ſolent proponi per comparationem ſimilitudinis: vt quia ſpina eandē rationem habet in piſce, quam habet os in animali oſſibus prædito. poſtquàm igitur aduerſari⁹ hac ſimilitudinis collatione à nobis conceſſa vſus, conclu ſit aliquid cōtra nos; poterimus docere nos non conceſſiſſe ſimilitudinē eo modo, quo ille accepit in argumentatione. cū enim ea quæ ſimilia ſunt, nō ſint omnino eadē, ſed habeant aliquas differentias: dicemus nos conceſſiſſe interrogationem, quatenus res

ſimiles

ſimiles ſunt; aduerſarium autē accipere pro ſimilibus in eo, in quo non ſunt ſimiles.

16 *Qui verò his.* Quintum præceptum eſt, vt ſi non poſſimus vti aliqua ex datis reſponſionibus, tunc dicamus non eſſe rectè probatum, id eſt, aduerſarium non attuliſſe verum ſyllogiſmum, ſeu verum elenchum, ſed paralogiſmum & fucatum elenchum: quia ſcilicet ei non conuenit definitio ſyllogiſmi, & elenchi: vt quia non eſt vera cōtradictio, vel non eſt rectè illata concluſio, ſecundum ea quę ſuprà expoſita fuerūt cap. 6.

17 *Sanè cùm nomina.* Sextum præceptum eſt, vt diſtinguamus inter interrogationes, in quibus omnia ſunt propriè & ſimpliciter dicta; & eas, in quibus aliquid neceſſariò ſubauditur. nam ſi interrogatio propria & ſimplex ſit, ſimpliciter eſt reſpondendum, id eſt, affirmandum, vel negandum.

18 *Sed [quod ad ea.]* Cùm autem interrogatio exigit vt aliquid ſubaudiatur, non eſt ſimpliciter reſpondendum, ſed adhibenda eſt diſtinctio, ſeu limitatio. Et ſi ſimpliciter conceſſum fuerit, deinde oportebit ad concluſionem per diſtinctionem reſpondere. Exemplum eſt in contextu. Interrogat ſophiſta, Quod eſt Athenienſium, éſtne in dominio Athenienſium? reſpondes, Ita ſubiicit ſophiſta, Atqui Plato eſt Atheniēſium. Vnde concludit Platonem eſſe in dominio Athenienſium. nempe illa interrogationis pars, *quod eſt Athenienſium*, requirit ſubauditionem aliquam: proinde eſt opus diſtinctione. aliquid enim dicitur eſſe Athenienſium, tamquàm eorum res, quæ eſt in eorum dominio. Plato autem dicitur eſſe Athenienſium, quia eſt in numero Athenienſium, id eſt, quia eſt Athenienſis.

19 *Cùm autem duo.* Septimum præceptum eſt, vt quando ſunt duæ interrogationes coniunctæ, quarum vnâ poſitâ neceſſe eſt ponere alteram, non tamen reciprocatur, vt alterâ poſitâ neceſſe ſit hāc ponere, id eſt, cùm altera eſt vniuerſalis, quę ſecum trahit particulare; altera verò particularis, quæ poteſt eſſe vera ſine vniuerſali; tunc concedamus potiùs particularem, quàm vniuerſalem: quia difficilius erit aduerſario contra nos argumentari ex particulari, quàm ſi etiam vniuerſalem conceſſiſſemus. Exempli gratiâ ſi ita interroget, Eſtne contrariorum, ſeu ſalubris & inſalubris eadem ſcientia? vel ita, Eſtne ſalubris & inſalubris eadem ſcientia, quemadmodum & omnium contrariorum; tunc ſi vis concedere, tantùm concedas ſalubris & inſalubris eſſe eandem ſcientiam.

20 *Si quis autem.* Octauum præceptum eſt, vt ſi aduerſarius ex eo argumentum ducat, quòd vna res habet contrarium, altera non habet contrarium, & inde contra noſtram theſim colligat eſſe res diuerſas, vel eſſe aliquid multiplex, (quem locum Ariſtoteles tradidit lib. 1. cap. 15. partic. 5.) tunc negemus rem illam carere contrario, dicamúſque ideo ſic videri, quia cōtrarium illud nomine vacat. Hoc enim ſæpe contingit, vt in habitibus ethicis. verbi gratiâ vitium tēperantiæ contrarium, quod in defectione conſiſtit, non habet proprium nōmen, quo ſignificetur. vide Ethic. Nicom. lib. 2 cap. 7. & lib. 3. cap. 14.

1 *Quia verò ex ijs.* Nouum præceptum pertinet ad eas theſes, de quibus ſunt contrarię hominum opiniones: putà vtrùm anima ſit mortalis, an immortalis; & vtrùm mundus ſit æternus, an genitus. Hic iubet Ariſtoteles, ſi aduerſarius contra noſtram theſim concluſit, vt eludamus eius argumentationem, mutando nomina, & contrarium ſtatuendo quàm aduerſarius aſſeuerauerit. vtputà ſi probauerit mundum eſſe genitum, nos dicamus cœlum eſſe ęternū. ſic enim nihil dicimus admirabile: quia in vtramque partem ſunt opiniones. item nihil videmur dicere falſum: quia vtraque ſententia, tanquàm vera, à ſuis auctoribus defenditur. denique non videmur elencho conuinci: quia non eſt elenchus, niſi ſit contradictio: nec eſt contradictio, niſi ſint eadem nomina, vt ſuprà expoſitum fuit. Ait, *nam ſententias appellant.* Nota has duas ſignificationes verbi *γνώμη*, ſeu *ſententia*: præter quas habent etiam aliam ſignificationem, de qua lib. 6. Ethicor. cap. 11. Ait, *Veras opiniones.* Hæc vulgò & ab Ariſtot. quoq; lib. 1. Poſter. vocantur axiomata. Ait, *de cuius veritate in vtramque partem ſunt opiniones.* Talia ſunt, quę à doctoribus iuris vocantur Brocardica.

22 *Præterea quaſcumque.* Vltimum pręceptum eſt, vt ſi præſentiamus ſophiſtam velle aliquid interrogare, priùs obiiciamus contra illas propoſitiones, quàm ſophiſta illas proponat. ſic enim maximè ipſum impediemus: quia non videbimur poſtea eas ideo negare ne ſophiſta nos vrgeat: videbimur enim bona fide eas negaſſe, non quia ſophiſta contra nos ſit vſurus, ſed quia ſunt falſæ.

IN CAP. XVIII. DE VERA SOLVTIONE.

HActenus dedit varia præcepta, quæ nō valent ad ſophiſma diſſoluendum, ſed

tantùm ad impediendum ſophiſtam, vt eius cauillatio videri poſſit ſoluta: nunc tranſit ad explicandam veram ſolutionem. & primò in hoc capite generalia quędam proponit: poſtea ſequentibus capitibus ſpecialiter declarabit rationem ſoluendi ſingula ſophiſmata.

1 *Quoniam autem.* Oſtendit, quemadmodum duo ſunt argumentationum vitia, ita etiã duo eſſe genera ſolutionũ. aut enim vitioſa eſt argumentatio ratione materiæ, quia eſt falſa: aut ratione formæ, quia non concludit: putà quia licèt videantur tres termini in ſyllogiſmo, revera tamen ſunt quatuor, eò quòd aliquis propter homonymiã eſt multiplex. Si vitium ſit in materia: ſoluendum eſt per negationem: oratio namque falſa negari debet. ſi verò argumentatio non concludat: adhibenda eſt diſtinctio, putà vocis homonymæ in ſua ſignificata.

2 *Rurſus quia concludentium.* Syllogiſmos rectè concludentes diuidit in duo genera. vel enim habent cõcluſionem veram, vel falſam. ſi concluſio ſit vera: tunc reſpondendum eſt negatá alterutrá propoſitione. ſcimus enim ex falſis verũ colligi poſſe. ad eam igitur propoſitionem, quæ falſa videbitur, noſtram reſponſionem dirigemus Vbi autem concluſio falſa eſt: neceſſe eſt etiam alterutrã, vel vtramque propoſitionem eſſe falſam: quia falſum ex veris cõcludi nequit, ergo hìc poterimus duobus modis reſpondere, id eſt, vel impugnantes propoſitionem falſam, vel negantes concluſionem falſam.

3 *Quocirca qui argumentationem.* Quæ hactenus hoc capite docuit, ſunt tantùm præmunitiones quædam: nunc dat præceptum, cuius cauſá ea præmuniuit: ac iubet reſpondentem vti hoc ordine, vt priùs reſpiciat ad formam argumentationis, quàm ad materiam: quia ſi argumentatio non concludit, nihil contra nos eſt probatum: proinde non eſt opus, vt laboremus negandis propoſitionibus. Prima igitur ſolutio eſt, ſi oſtendatur argumentationem non eſſe ſyllogiſticam. Quòd ſi hac reſponſione vti non poſſimus, tunc reſpiciemus ad materiam, vt primùm videamus, vtrùm concluſio ſit vera, an falſa. nam ſi vera ſit, neceſſe eſt euertere aliquam propoſitionem. ſi verò ſit falſa, poſſumus euertere propoſitionem, vel concluſionem. Ait, *vel diſtinguendo, vel tollendo.* Diſtinguimus, cùm argumentatio non concludit: tollimus autem, cùm eſt argumentatio falſa, vt dictum fuit in prima partic. Ait, *tollendo inquam aut hoc aut illo modo*, id eſt, tollendo vel concluſionem, vel propoſitionem. Ait, *antea*, id eſt, partic. 2.

4 *Plurimum autem.* Hoc quoque generaliter de ſolutione monet, multùm intereſſe, vtrùm poſſimus ſtatim habere ſolutionem in promptu, an egeamus tempore ad cogitandum & ſolutionem inueniendã. nam hoc modo faciliùs ſoluitur; ille autem modus eſt præſtantior, & in diſputationibus neceſſarius. Coniunge particul. 7. cap. 16.

IN CAP. XIX. DE SOLVTIONE CAPTIONUM, quæ ex homonymia vel amphibolia ducuntur.

DEinceps ſingulas captiones exponit, & ſoluit: incipit autem ab iis quæ in dictione conſiſtunt, coniungens homonymiam & amphiboliam; quia ſunt maximè inter ſe affines.

1 *Elenchorum igitur.* Docet in fucatis elenchis ab homonymia vel amphibolia ductis ita ineſſe multiplicem ſignificationem, vt inſit vel in propoſitione, vel in concluſione. Primò autem hanc diuiſionem proponit. Deinde cũ ait, *vt in [captione,]* dat exemplum concluſionis multiplicis, id eſt, captionis, cuius concluſio eſt ambigua: ponit autem ſolam concluſionem, *Ergo licet tacentem dicere.* Hæc concluſio eſt ambigua; & in vna ſignificatione eſt vera, nempe quòd loquens aliquis poſſit dicere tacentem, in altera eſt falſa, nimirum quòd poſſit aliquis tacendo loqui. Integra argumentatio ſic extruitur. Liber (exempli gratiá) tacet, vel, liber eſt tacens: atqui licet librum dicere: ergo licet tacentem dicere. Ita nititur ſophiſta redarguere eum, qui negabat, quoniam accipiebat tacentem actiuè; ſophiſta autem ludit homonymiá, & accipit paſſiuè. Tertiò cùm ait, *In [hac] verò,* ſubiicit exemplum: in quo maior propoſitio eſt ambigua. Proponit autem integram argumentationem diſtinctè; ita vt ordine ponat maiorem, minorem, & cõcluſionem. minor eſt vera, ſupponimus enim eſſe aliquem, qui ſciat dicere, id eſt, proferre carmina iambica. ſupponimus autem concluſionem,

ſionem eſſe falſam, id eſt, hunc neſcire carmina iambica, quamuis poſſit ea recitare. maior propoſitio eſt anceps. cùm enim dicimus, *Qui ſcit dicere aliquid, ſimul etiam ſcit quod dicit*: attributum huius orationis eſt anceps. aut enim ſignificat eum ſcire quid dicat, aut perfectam habere cognitionem eius quod dicit. vtputà qui recitat hunc verſum, *Mæcenas atauis edite regibus*, ſcit quod dicit, id eſt, intelligit ſe recitare hunc verſum, & intelligit quæ ſit eius ſentētia: hactenus igitur ſcit quod dicit: ſed non habet perfectā cognitionem eorum omnium quæ ad hūc verſum ſpectant. vtputà neſcit, quale ſit carmen, & quomodo componatur. Quartò cùm ait, *ac quod duplex*. docet id quod multis modis capitur, aliquando eſſe, aliquando nō eſſe, id eſt, modò eſſe verum modò falſum: quia id quod multiplex eſt, poteſt habere aliam ſignificationem veram, aliam falſam: idcirco opus eſt diſtinctione, quę diſtinguat veram à falſa. atque hæc erit ſophiſma huius ſophiſmatis.

2 *Quibus igitur.* Poſtquàm docuit multiplicem ſignificationem ineſſe vel in concluſione, vel in propoſitione: conſequenter de vtroque dat præcepta: & primùm loquitur de concluſione multiplici, iúneque oſtendit ſolutionem eſſe facilem, quia reuera nullus eſt elenchus, cùm nō ſit contradictio inter eam cōcluſionem & noſtram theſim, quandoquidem verba aliter accipiuntur in concluſione, aliter in noſtra theſi. vtputà nos negamus cæcum videre, quia cæcus non videt: ſophiſta autem probat cæcum videre, quia aliquis videt cæcum: nobis igitur reuera non contradicit.

3 *Quibus verò.* Tranſit ad multiplicitatem, quæ ineſt in propoſitione: & inquit non eſſe neceſſarium, vt priùs negetur quod duplex eſt, addēs rationem, quia nō ad hoc, ſed ex hoc ſumitur argumētatio. Senſus eſt, interrogationem multiplicem nō eſſe priùs negandam, quàm diſtinguatur, quamuis fortaſſe omnis ſignificatio ſit falſa. cùm enim ex illa interrogatione ſumatur argumentatio, ſufficit eam eatenus negare, quatenus ad rem facit. Exempli gratiâ, ſi diſputemus de cane quadrupede, & aduerſarius ſumat eanem volare: non eſt neceſſe me hoc negare de cane piſce, ſed ſufficit de quadrupede. nā vera ſolutio in eo conſiſtit, quòd canis quadrupes non volat: quòd autem piſcis non volet, ad ſolutionem nihil facit.

4 *Initio igitur.* Subiicit aliud præceptū, quod generalitér pertinet ad orationes multiplices, id eſt, ſiue multiplicitas ſit in cōcluſione, ſiue in propoſitionibus. Pręceptū eſt, vt ſtatim ab initio diſtinguamus: quia ſi dictum ſophiſtæ admittamus, & poſtea intelligamus contra nos facere; poterimus quidem tunc diſtinguere, ſed nō apparebit, an ab initio captionem intellexerimus. Iubet ergo Ariſtoteles, vt ſi multiplicitatem ab initio intelligamus, ſtatim diſtinguamus. ſi verò ab initio id non intelligamus, ſaltem poſtea diſtinguamus. Coniunge partic. 7. cap. 17. & part. 3. & 4. cap. 7. libri 8. Top. Hoc præceptum Ariſtoteles declarat exemplo captionum, quarum concluſio eſt multiplex: veluti, licet tacentem dicere: quod eſt verum paſſiuè, non actiuè, vt expoſitum eſt ad 1. partic. Item, τὰ δέοντα facere oportet. nam δέοντα dicuntur, vel quæ ſunt mala neceſſaria vt vitari non poſſint, vel quæ facere decet. Ait, ἐπὶ τέλει, *ad extremum*, id eſt, poſt abſolutam à ſophiſta argumentationem. in particula autem 2. ἐν τῷ τέλει, *in fine*, ſignificabat, in cōcluſione. Obiiciet aliquis: Cùm vltimo loco ponatur concluſio, quomodo poſſumus ab initio diſtinguere? Reſpondeo non ſemper concluſionem vltimo loco poni, ſed ſæpè initio collocari tamquàm problema ſequenti argumentatione probandū. ſi igitur ſophiſta proponat, quod probare vult: nos ſtatim diſtinguemus, antequàm ſophiſta ſuam probationem afferat. quòd ſi tunc non diſtinximus, ſaltem poſt argumentationem extructam diſtinguemus.

5 *Sed & in iis.* Quia in præced. partic. dedit exempla captionum habentium concluſionem multiplicem: nunc ait eandem eſſe rationem propoſitionis multiplicis, vt in exemplo, quod hîc repetitur ex partic. 1. Sed ibi proponebatur vniuerſa argumentatio, hîc verò tantùm maior propoſitio, in qua eſt ambiguitas.

6 *Et omnino.* Generaliter concludit ita ſolui huiuſmodi ſophiſmata, vt reſpondens dicat ſophiſtam non probaſſe rem contrariam ei quam ipſe affirmauit, ſed tantùm verbotenus probaſſe contrarium, proinde non eſſe elenchum: quia elenchus requirit contradictionem eiuſdem rei de eadem re: vbi igitur res eſt diuerſa, quamuis nomen ſit idem, tamen non eſt contradictio, proinde non eſt elenchus.

IN CAP. XX. DE SOLVTIONE CAPTIONVM EX COMPOSITIONE & diuiſione.

1 PErſpicuum etiam. Dat generalem regulā, qua ſoluuntur captiones ex compoſitione & diuiſione ſumptæ, nimirum vt

dicamus, quod ſophiſticæ cõcluſioni propugnat: hoc eſt ſi ſophiſta coniunxit, diuidamus: ſi verò diuiſit, coniungamus.

2 *Sunt autem.* Datam regulam explicat deinceps variis exemplis. Primum exemplum tale eſt, An quo tu vidiſti hunc vapulantem, eo vapulauit? Si concedas, ſophiſta pergit. Atqui oculis vidiſti hunc vapulantem, ergo oculis vapulauit. Fallacia eſt compoſitionis & diuiſionis. nam maiorem propoſitionem ſophiſta ſic accipit, vt pronomen *quo*, coniungat cum verbo *vidiſti*. tu igitur ſeiunge ab eo verbo *vidiſti*, & coniunge cum verbo *vapulantem*. Ceterùm Ariſtoteles in hac partic tantum proponit ſophiſma: ſolutionem verò poſteriùs afferet partic. 5. hic autem adiungit & alterum ſimile ſophiſma, cùm ait, *& quo vapulauit.* Paralogiſmus ita extruitur: Quo vapulauit, eo tu vidiſti vapulantem: atqui baculo vapulauit: ergo baculo vidiſti.

3 *Habet ſanè.* Oſtendit hanc fallaciam, quæ ſumitur ex compoſitione & diuiſione, eſſe quidem ſimilem fallaciæ ſumptæ ex amphibologia, non tamen eſſe eandem, ſed ab ea differre: quoniam in oratione ambigua eſt multiplex ſignificatio eiuſdem orationis: (vna enim & eadem eſt, exempli gratiâ, hæc oratio, Aio te Æacida Romanos vincere poſſe, quę ſignificat vel Romanos victuros, vel victum iri) ſed quod ad compoſitionem & diuiſionem, non eſt eadem oratio, in qua ſumuntur quædam verba cõiunctim, & in qua ſumuntur eadem verba diſiunctim. exempli gratiâ, non eſt eadem oratio, *quod vidiſti vapulantem*, id eſt, quo videndi inſtrumento, &, *quo vapulantem vidiſti*, id eſt, quo verberandi inſtrumento. Declarat Ariſtoteles hoc diſcrimen exemplo fallaciæ ſumpto ex accentu, & fallaciæ ex homonymia. cùm enim accentus eſt diuerſus, licèt literæ ſint eædem, tamen non eſt verbum idem, vt ora, & hora: vbi autem eſt homonymia, ibi eſt vocabulum prorſus idem, vt canis. Ait, *ſed in ſcriptis*, &c. Hinc apparet, quod & ſuprà notaui, tempore Ariſtotelis non fuiſſe in vſu accentus, & accentuum appellatione ſignificari etiam ſpiritus, aſperum vel tenuem. Ait, *illic*, id eſt, in paralogiſmis ſumptis ex compoſitione & diuiſione. Ait, τὰ στοιχεῖα, *notæ*, id eſt, elementa ſeu literæ quibus ſcribitur. Ait, ταὐτὰ, ſubaudi, ταὐτά, vt ſuppleui in Latina interpretatione. Ait, *ſed quæ pronunciantur.* Senſus eſt, quamuis ſcriptura ſit eadem, tamen pronunciationem non eſſe eandem. proinde nec eſt homonymia, nec amphibolia: quia in homonymis & amphibologicis idem eſt verbum, vel eadem oratio, ſiue conſideretur in ſcriptis, ſiue in pronunciatione.

4 *Perſpicuum quoque.* Ex dictis colligit eos errare, qui omnes locos ſophiſticos referunt ad multiplicitatem verborum. iã enim didicimus à multiplicitate diſtingui etiam locos ei maximè affines.

5 *Diſtinguere igitur.* Nunc affert veram ſolutionem dicti ſophiſmatis: & ait nos debere ſeparare, quæ ſophiſta coniunxit: ac diſtinguere interrogationem illam: quia aliud eſt, videre oculis, vapulantem, & videre, oculis vapulantem. nam prout dictio *oculis* coniungitur cum verbo *videre* vel cum verbo *vapulantem*, ita oratio eſt vera, vel falſa.

6 [*Huc referatur.*] Addit alterum exemplum ſophiſmatis, quo vſus eſt Euthydemus. facit autem huius ſophiſmatis breuiſſimè mẽtionem etiam 2 Rhetor. cap. 24. Vt ſophiſma intelligatur: ſupponendum eſt, cùm Athenienſes miſerunt triremes in Siciliam, fuiſſe ibi aliquem qui triremes in Sicilia vidit: poſtea triremes reductæ ſunt Athenas, atque in Piræo conſtitutæ: & ille quoque ex Sicilia rediit Athenas. Hunc igitur Euthydemus ſic interrogat, Num vidiſti tu nunc ſtantes in Piręo triremes in Sicilia exiſtens? Hæc interrogatio propter compoſitionem & diuiſionem duobus modis capi poteſt: & altero modo eſt vera, altero falſa. Nam ſi particula *nunc*, iungatur cum verbo *ſtantes*, & ſeiungatur à verbo *vidiſti*: oratio vera erit hoc ſenſu, te, cùm eſſes in Sicilia, vidiſſe triremes, quæ nunc ſunt in Piræo. Contra ſi aduerbium *nunc*, iungatur cum verbo *vidiſti*: ſenſus falſus efficietur, id eſt, te nunc, cùm ſis in Sicilia, videre naues poſitas in Piræo: quod eſt impoſſibile.

7 *Et rurſus.* Addit aliud exemplum magis perſpicuum: in quo quæritur, an poſſit bonus ſutor prauus eſſe. nam aut iungitur *ſutor* cum *bonus*, & ſenſus eſt, eundem eſſe bonum ſutorem, & improbum hominem: aut *ſutor* coniungitur cum *prauus*: & concluditur, bonum ſutorem, eſſe prauum ſutorem; quod eſt impoſſibile. Paralogiſmus in contextu ita proponitur: Aliquis quem ſupponimus eſſe bonum ſutorem, eſt ſutor, & eſt prauus: ergo eſt ſutor prauus. vel, eſt bonus ſutor, & prauus, ergo eſt ſutor prauus. Fallacia eſt: quia *prauus* coniungitur cum *ſutor*, à quo debet ſeiungi: nec enim valet argumentum à diuiſis ad coniuncta, vt expoſitum fuit cap. 11. de interpretatione.

2. *Item num* [*quorum.*] Sequitur aliud exemplum,

exemplum,in quo ſimiliter malè arguitur à diuiſis ad coniuncta. Primò verè probatur malum eſſe bonum mathema:(Mathema appellatur id quod diſcitur, quatenus diſcitur) quorum enim ſcientia eſt bona, illa ſunt bona mathemata,id eſt,(vt ita dicam) didicita. Deinde ſophiſticè probatur eſſe malum mathema: quia eſt malum, & eſt mathema; ergo eſt malum mathema. Captio eſt:quia malũ & mathema ſumuntur in concluſione coniunctim, quæ accipiebantur in propoſitionibus diſiunctim.

9 *Nunquid verè.* Sequitur aliud exemplum.Verè dicitur nunc te natum eſſe.oratio eſt vera, ſi aduerbium *nunc* adiungatur verbo *dicitur*: falſa autem eſt, ſi iungatur cum ſequenti verbo *natum eſſe*. nunc enim verè dicitur te eſſe natum:ſed falsò dicitur, te eſſe natum nunc.

10 *Nunc quomodo potes.* Sequitur aliud exemplũ:Quo modo potes agere,eo modo ageres:& quę potes agere,ea potes agere:atqui non ludẽs potes ludere:ergo fieri poteſt vt non ludendo ludas.Captio eſt in minore propoſitione.cũm enim dicitur,nõ ludẽs potes ludere:ſi cõiungatur *non ludens* cum verbo *potes*,oratio eſt vera; quia cùm nõ ludis, tamen habes poteſtatẽ ludendi.ſi verò iungatur cum verbo *ludere*,oratio eſt falſa:quia non habes hanc potentiam vt poſſis ludere non ludendo.

11 *Soluunt autem.* Proponit quandam aliorum ſolutionem ſophiſmatis modò expoſiti:hi namque non reſpondebant ad minorem,vt nos reſpondimus, ſed ad maiorem:& obiiciebant eam non eſſe vniuerſalem;quia ſophiſtà dicebat, Quo modo potes agere, &c. item, Quæ potes agere,&c. fuiſſet autem vniuerſalispropoſitio,ſi dixiſſet, Quæcumque potes, & Quocumque modo potes.quoniam ergo maior eſt particularis in prima figura, nihil inde efficitur.

12 *Sed apparet.* Improbat dictam ſolutionem,tanquàm inſufficientem, & imperfectam,id eſt,quæ non reſpiciat ad præcipuam cauſam ſophiſmatis. nam etſi hæc ſolutio eſt vera aduerſus eum, qui, cùm dixerit,*quæ potes*,& ,*quomodo potes*; vſus eſt oratione indefinita, quæ in ſyllogiſmis extruendis æquipollet particulari;tamen alius facilè poterit mentem ſuam apertiùs explicare,ac dicere ſe,quod ſæpe fit,accipere indefinitam pro vniuerſali, immo poterit expreſſè loqui vniuerſaliter & pro *quæ* dicere, *quæcumque*, vel pro *quo modo*, dicere *quomodocumque*: túncque eorum ſolutio non conueniet.Solutio verò Ariſtotelis eſt generalis,& ſemper valet: proinde eſt alteri præferenda.Ex hac particula nota duo ſolutionum genera,quarum altera vocatur ad hominem,altera ad argumentationem. Vide cap.11.lib.8.Top.

IN CAP. XXI. DE SOLVTIONE CAPTIONVM EX ACcentu.

1 EX *accentu verò.* Primò ait captiones ex accentu raro fieri,ſiue ſpectentur orationes ſcriptæ, ſiue voce pronuntiatæ, fieri tamen interdum.Intellige fieri in ſcriptura,non in voce,vt fuit expoſitum cap.4. part 8.Secundò cùm ait, *vt hæc argumentatio*, dat exemplum paralogiſmi ex accentu perſpicui.

2 *Quomodo autem.* Tertiò tradit rationem ſoluendi,nempe vt diſtinguatur ſignificatio, quæ pro accentuum diuerſitate eſt diuerſa. Accõmodat autem hanc ſolutionẽ exẽplo ſuprà dato.ideo inquit τὸ ου,in ęo ſophiſmate non idem ſignificare cum accentu acuto,& cum accẽtu graui.etenim cum accentu acuto eſt aduerbiũ negandi,& ſignificat non:cum accẽtu autem graui eſt aduerbium loci,& ſignificat vbi. Accentum grauem vocat,cùm adſcribatur circumflexus; & acutum, vbi hodie non adſcribitur accentus, niſi τὸ ου ponatur in fine clauſulæ. Coniunge d. part. 8. cap. 4. & quæ ibi notaui.

IN CAP. XXII. DE SOLVTIONE CAPTIONVM, QVAE DIcuntur ex figura dictionis.

1 PAtet etiam.Tradit rationem ſoluendi ſophiſmata,quę ducũtur ex figura dictionis.nempe hæc ſophiſmata,in eo peccant,quòd trãſcenditur de genere in genus, id eſt,quia figura dictionis eſt eadem, accipiunt diuerſas res pro eadem re,hoc eſt,referunt ad eandem categoriam ea quæ pertinent ad diuerſas categorias.vt putà accipiũt paſſionem pro actione: veluti ſentire aut videre pro agere, cùm re vera ſint pati, quamuis videantur verba actiua. Similis,

captio eſt, cùm accipitur quantitas pro ſubſtantia, & omnino quando confunduntur categoriæ. Quapropter ex diſtinctione categoriarum iubet Ariſtoteles nos ſoluere captionē. Ex hoc loco, & ex cap. 9. lib. 1. To. & aliis huius organi locis apparet cognitionem Categoriarum eſſe logico neceſſariam.

2 *Vt in hac.* Subiicit varia exempla paralogiſmorum, qui dicuntur ex figura dictionis, & eo quo diximus modo ſoluuntur. Primum exemplum eſt perſpicuum. Quærit primùm ſophiſta, an poſſit aliquis ſimul eādem rem facere & feciſſe. altero id verò negante, ſophiſta nititur contrarium probare: quia poteſt aliquis eandem rem videre, & vidiſſe: vnde colligit eum eandem rem facere, & feciſſe. ſed malè colligit: quia videre non eſt agere, ſed pati, id eſt, recipere ſpecies viſibiles.

3 *Eſtne aliquid.* Sequitur aliud exemplum, quo ſophiſta vult probare agere eſſe pati, quia videre eſt ſentire. Accipit videre pro agere: quia eſt verbum actiuum. accipit autem ſentire pro pati: quoniam apud Græcos habet formam verbi paſſiui.

4 *Si quis autem.* Oſtendit non eſſe elenchum, id eſt, reuera non redargui eum qui negauit aliquem ſimul poſſe eandem rem facere & feciſſe, & conceſſit aliquem ſimul poſſe eandem rem videre & vidiſſe; niſi etiam cōcedat videre eſſe agere, & vidiſſe eſſe ſpeciem τῶ feciſſe. ſed auditori poteſt videri conuictus: quoniam ipſe auditor hęc ſupponit, quæ non ſunt concedenda, quòd videre ſit agere, & vidiſſe ſit feciſſe. ergo hoc conceſſo eſt elenchus, hoc negato non eſt elenchus, ſed diluitur ſophiſma, quia paſſio non debet accipi pro actione.

5 *His* [*quos expoſui.*] Deinceps ſubiungit alia exempla, quorum vnum eſt: Quęrit ſophiſta, an quis amiſerit id quod priùs habebat, & nunc non habet te id affirmante, nititur contrarium probare ex eo, quòd aliquis habens (exempli gratiâ) decem talos, vnum amiſit hoc ſuppoſito, ſic ſophiſta argumentatur: Hic antea decem talos habebat, nunc non habet: hic autem non amiſit decem talos: ergo aliquis non amiſit, quod antea habebat, & nunc non habet. Subiicit Ariſtoteles ſolutionem, cùm ait, *An quod non habet*, & oſtendit ſophiſtam confundere categorias, id eſt, quantitatem cum ſubſtantia. quærebat enim primùm, an quis amiſerit quod anteà habebat, &c. pronomen *quod*, ſignificabat rem, quam ille habebat. cùm poſtea ſophiſta ſubiecit aliquem nō amiſiſſe decem talos, iam non eſt locutus de re amiſſa, id eſt, de ſubſtantia, ſed de quantitate: nam decem, ad categoriam quantitatis referuntur.

6 *Item* (*captio.*) Sequitur aliud exemplum, quo ſophiſta vult probare aliquem dare quod non habet: quia cùm non habeat vnum ſolum talum, ſed decem, tamē dat vnum talum. Primò Ariſtoteles proponit hoc ſophiſma. Secundò cùm ait, [*qui dedit,*] ſubiungit ſolutionem; quia illud *vnum ſolum*, non ſignificat quod datur, ſed relationem eius quod datur. quod enim eſt ſolum, non eſt cum aliis: quod verò non eſt ſolum, id eſt cum aliis. ſophiſta igitur confundit relationem cum ſubſtantia: nec probat, quod volebat probare, id eſt, aliquem dare quod non habet. dat enim ſolum, cùm non habeat ſolum. quod non eſſe abſurdum, docet Ariſtoteles exemplis, cùm ſubiicit, [*perinde*] *igitur*: quoniam aliquis poteſt celeriter dare, quod non habet celeriter: & poteſt inuitus dare, quod non habet inuitus.

7 [*Expoſitis captionibus.*] Adiungit alia duo exempla perſpicua. Probat ſophiſta aliquem verberare manu, quam non habet; quia verberat vna manu, cùm nō habeat vnam, ſed duas. Rurſus probat aliquem videre oculo, quem non habet: quoniam videt vno oculo, quippe qui alterum clauſit; non tamen habet vnum oculum, ſed duos. In quibuſdam codicibus hîc additur tertium exemplum, ſed in pleriſque deeſt, eius tamen mentionem faciemus ad partį. 9. quoniam ſolutio ibi poſita, ad hoc exemplum accommodatur.

8 [*Huiuſmodi captiones.*] Deinceps proponit quaſdam aliorum ſolutiones, quibus voluerant vitare dicta ſophiſmata. Prima ſolutio eſt eorum, qui dixerunt eum qui habet duas manus, habere etiam vnam manum; & eum qui habet duos oculos, habere etiam vnum. negarūt igitur aſſumptionem ſophiſtæ, qui aſſumebat aliquem non habere vnam manum, quia verberabat, vel vnū oculum, quo videbat.

9 *Alij verò.* Secunda ſolutio accommodatur ad nonum exemplum, quod in vno codice legi adſcriptum in fine partic. 7. Exemplum tale eſt: Vult probare ſophiſta aliquem habere, quod non accipit finge enim me habere nouem talos, ac te mihi dare vnum talum: habeo igitur (ſecundum ſophiſtam) quod non accepi: habeo namque decem talos, cùm non acceperim decem,

cem, ſed vnum. Ariſtotelis ſolutio eſt, me non habere, quod non accepi, ſed habere tot, quot non accepi. ita per diſtinctionem ſubſtantiæ & quantitatis ſoluit cauillum. Alij verò dicebant me habere vnum talum, id eſt, habere à te vnum talum, quamuis enim habeam decem, non tamen à te habeo decem: habeo igitur, quod accepi, id eſt, habeo à te vnum talum, quoniam à te accepi vnum talum.

10 *Alij autem.* Tertia ſolutio eſt eorum, qui conceſſerunt poſſe aliquem habere quod non accepit: vt quia habet vinum acidum, quod non accepit acidum, ſed dulce.

11 *Verùm vt antea.* Impugnat has ſolutiones: quia non aperiunt locum ſophiſmatis, quandoquidem etiamſi omnia concedantur ſophiſtæ, quæ iſti negant, nihilominùs ſophiſma ſoluitur eo modo, quem expoſuimus. non eſt igitur opus vt laboremus in eo, in quo illi laborarunt: quia præcipua cauſa erroris eſt illa, quòd confunduntur categoriæ.

11 *Præterea hæ quoque.* Sequitur aliud exemplum, quo ſophiſta vult probare eſſe aliquid ſcriptum, quod nemo ſcripſit. Supponit ſophiſta, dum Socrates ſederet, aliquem ſcripſiſſe, *Socrates nunc ſedet.* ſcripſit igitur verum. poſtea ſurgente Socrate, hæc oratio ſcripta, eſt falſa. ſcriptum igitur eſt falſum, cùm nemo ſcripſerit falſum. Primū proponit hoc ſophiſma. Deinde cùm ait, *num veram*, adiungit ſolutionem: quia verum vel falſum non eſt id quod eſt ſcriptum, ſed eius qualitas. confundũtur igitur categoriæ: & quod probandum erat de ſubſtantia, concluditur de qualitate. Quæ dicta ſunt de oratione, eadem obtinent etiam in opinione. nam opinionis quoque hæc eſt qualitas, cùm opinio quoque dicatur vera, vel falſa.

13 *Item num quod.* Sequitur aliud exemplum, in quo ſophiſta probat tardum eſſe velox, quia id quod eſt tardum, diſcitur velox, id eſt, celeriter.

14 *Et num quod.* Sequitur aliud exemplum, quod non neget expoſitione.

15 *Neque cùm.* Aliud exemplum eſt: Quod bibis, in ventrem demittis: atqui calicem bibis: ergo calicem in ventrem demittis. Fallacia eſt, vt antea: quia in maiore accipitur id quod bibis: in minore verò id ex quo bibis. dicimus enim bibere calicem, non quia calix ſit id quod bibitur, ſed quia eſt id ex quo bibitur.

16 *Item num quod.* Quærit ſophiſta, an quod aliquis ſcit, id vel ex ſe inuenerit vel ab alio didicerit. te id affirmante, vult contrarium probare. ſumit igitur duo, quæ aliquis nouit, ita vt vnum didicerit: alterũ ex ſe inuenerit: & inquit, hęc neque inuenit neque didicit, & tamen hæc ſcit: aliquis ergo quædã ſcit, quæ neque inuenit nec didicit. Fallacia eſt ſimilis ſuperioribus, vt Ariſtoteles docet, quamuis obſcuris verbis, cùm ait, *An hic omne.* quorum ſenſus hic eſt: Cùm dicitur, Quod aliquis nouit, id vel inuenit, vel dicit: nunc ſignificatur res, quæ cognoſcitur. cùm autem dicitur, hæc duo neque didicit, neque inuenit, tunc fit tranſitus ad categoriam quantitatis: nec ſignificatur, quod nouit, ſed quot nouit. Hoc eſt, quod Ariſtoteles ait, *hic*, id eſt, in hac oratione, hęc duo, &c. [*accipitur*] *omne*, id eſt, conſiderantur omnia, quæ ſcit; proinde conſideratur multitudo, quæ ad quantitatem refertur: *ibi verò*, id eſt, in illa oratione, Quod quis ſcit, &c. *non* ſumitur *omne*, ſed vnumquodque per ſe ex iis quæ nouit.

17 *Item eſſe.* Sequitur aliud exemplum in quo ſophiſta probat eſſe quendam tertium hominem præter hominē vniuerſalem & homines ſingulares. Sophiſma in contextu omittitur, ſed ita ſuppleri debet: Sumit ſophiſta, te ſcire aliquem ambulare. atqui neque ſcis hominem vniuerſalem ambulare, quia homo vniuerſalis nõ ambulat: neque ſcis Socratem, vel Platonē ambulare; quia ſupponim⁹ te ignorare quis ambulet; puta quia è longinquo eum aſpicis, vt dignoſcere non poſſis. Quod dixi de Socrate & Platone, idem intelligo de quouis alio ſingulari homine. Neſcis ergo hominem vniuerſalem ambulare, item neſcis quemuis ſingularem hominem ambulare; ſcis tamen hominem ambulare: eſt igitur aliquis homo tertius, id eſt, diſtinctus ab vniuerſali, & ſingularibus. Hoc ſophiſma ſoluitur: quia ſumit vniuerſalem hominē, quaſi hoc aliquid per ſe exiſtens extra ſingularia; quemadmodum Plato poſuit ideã hominis: & ita ſumit hunc hominem non ambulare, quoniam ideæ à Platonicis ponuntur immobiles vt dictum fuit Topic. lib. 6. capite decimo, part. 2. Sed ſecundum Ariſtotelem homo vniuerſalis non eſt præter ſingulares: proinde nec poteſt eſſe tertius homo præter vniuerſalem, & ſingulares. Primò Ariſtoteles innuit hoc ſophiſma, cuius tantùm ponit concluſionem. Secundò cùm ait, *Nam homo*, ponit ſolutionem: quia ho-

mo & reliquæ ſubſtantiæ vniuerſales non ſignificant hoc aliquid, ſed qualitatem quandam eſſentialem, vt dictum fuit in Categoriis, cap.5. partic. 16. & 17. Et generaliter nihil vniuerſale ſignificat hoc aliquid, ſed qualitatem, aut quantitatem, aut relationem, &c Tertiò cùm ait, *Idem[contingit,]* hoc declarat exẽplo Coriſci, & Coriſci muſici. ſicut enim Coriſcus muſicus non eſt hoc aliquid, diſtinctũ à Coriſco; ſed eſt vnum & idem indiuiduum abſtractũ à muſica, vel conſideratum cum muſica: ita homo non eſt hoc aliquid ſeparatum à ſingulis hominibus, vt putauit Plato conſtituẽs ideas. Ait, *Quare non licet hoc exponere.* Exponere, hîc ſignificat expromere ſeu in medium afferre, & exẽpli gratiâ proponere; vt ſæpe etiam accipiebatur lib.1. Prior. Sẽnſus horum verborum eſt, non poſſe oſtẽdi Coriſcum muſicum tamquàm hoc aliquid, ſeiunctum à Coriſco. Quartò cùm ait, *Neque verò expoſitio,* redit ad ſophiſma propoſitum: & inquit illam abſurditatem, quòd ponatur tertius homo ſeiunctus & à ſpecie & ab indiuiduis, non ex eo effici, quod homo exponitur, id eſt, quòd ponitur ſeu profertur homo vniuerſalis, ſed ex eo quòd hic homo vniuerſalis conceditur eſſe hoc aliquid, diſtinctũ à ſingularibus. ſic enim fit, vt hoc vniuerſale, quod fateris eſſe hoc aliquid, ſit ὅπερ homo, id quod homo, id eſt, ſit verè & propriè homo, non tamen ſit id quod Callias, id eſt, nõ ſit vel Callias, vel Socrates, vel aliquis alius ex ſingularibus hominibus. Nã Calliæ appellatione ſignificat quemuis ſingularem hominem. Quintò cùm ait, *Nec ſi quis dicat,* tollit ſolutionem quandam, qua aliquis fortaſſe vti poſſet dicens hominem nõ ſignificare verè & propriè hoc aliquid, id eſt, hoc aliquid eſſentiale, ſed ſignificare id quod quale, id eſt, hoc aliquid accidentale. Inquit Ariſtoteles hanc ſolutionem eſſe inanem: quia vtrouis modo dicas, ſemper facis hominem vniuerſalem eſſe hoc aliquid diſtinctum à ſingularibus. Tandem cùm ait, *Apparet igitur*, concludit non eſſe concedendum, vniuerſale eſſe hoc aliquid.

IN CAP. XXIII. QVO COMMVNITER AGItur de ſolutione captionum in dictione conſiſtentium.

1 Omnino autem. Cùm ſingillatim diſſolueris ſingulas captiones in dictione cõſiſtentes: inde colligit generaliter veram rationem diſſoluendi has captiones eam eſſe, vt contrarium dicamus ei quod ſophiſta accipit. Hanc ſoluendi rationem in ſequentibus particulis breuiter accommodat ſingulis captionum generibus.

2 *Vtputà ſi ex compoſitione.* Soluit ſophiſmata, quæ ſumuntur ex compoſitione & diuiſione. quæ enim ſophiſta componit, nos debemus diuidere: & quæ diuidit, debemus coniungere.

3 *Rurſus ſi ex accentu.* Simili ratione ſoluit captiones ex accentu ductas.

4 *Sin autem ex homonymia.* Similiter ſoluit captiones ex homonymia. veluti ſi negaueris eſſe animatum, & ſophiſta id probet, & concludat eſſe animatum: tu debes è contrario oſtendere non eſſe animatum, nimirum ſumpta alia ſignificatione. verbi gratiâ ſi negaueris canem eſſe animatum; & aduerſarius ita ſit argumẽtatus, omne animal eſt animatum, omnis canis eſt animal, ergo omnis canis eſt animatus: tu reſponde, Immo canis ſydus non eſt animatus, quia non eſt animal.

5 *Similiter[faciendum].* Oſtendit non aliter ſolui captiones ex amphibologia.

6 *At ſi ex ſimilitudine.* Eodem modo ſoluit captiones ex figura dictionis: & apponit exempla perſpicua.

IN CAP. XXIV. DE SOLVTIONE CAPTIONVM ductarum ex accidente.

A Captionibus in dictione conſiſtẽtibus tranſit ad eas quæ extra dictionẽ cõſiſtunt: & primo loco agit de iis quæ ſumũtur ex accidente.

1 *[Quod] verò ad captionem.* Tradit generalem rationem ſoluendi omnia hæc ſophiſmata. Cùm enim ea quæ accidenti tribuuntur, modò videantur ſubiecto quoque tribui, modò non tribui: nos generaliter dicamus non eſſe neceſſe, vt quod ineſt accidẽti, inſit etiã ſubiecto, proinde negem' conſequentiam ab accidẽte ad ſubiectum. ita

ita corruet argumentatio ſophiſtæ.

2 *Sunt autē.* Proponit aliquot ſophiſmata ex accidente ducta. Primū tale eſt: Scíſne quodſum te interrogaturus? Minimè. Atqui ſum interrogaturus, an virtus ſit in bonis. neſcis igitur, an virtus ſit in bonis. Secundum exemplū eſt: Noſtíne hunc qui venit? vel, noſtine hunc qui celatus eſt? Non noui. Atqui hic eſt Socrates: ergo nō noſti Socratem. ſupponimus autē Socratē tibi eſſe notum. ita duceris ad abſurdū, vt eum nō noris, quem noſti. Tertium exemplū eſt: Hæc ſtatua eſt tuum, & eſt opus: ergo eſt tuum opus. Dicet aliquis hîc eſſe fallaciam cōpoſitionis & diuiſionis. Verum eſt. ſed nihilominùs eſt etiam fallacia ex accidente. nam quia accidit huic operi vt tuū ſit, ſophiſta colligit eſſe tuū opus. Sæpe enim accidit, vt plures fallaciæ ſint in eodē exēplo, ſeu plura vitia in eodem paralogiſmo, vt dicetur in part. 15. Quartum exemplū ſimile eſt: Hic canis eſt tuus, hic canis eſt pater, ergo eſt tuus pater. Quintum exemplum eſt, quo ſophiſta probat quantumuis multa ſumantur, ea eſſe pauca: quia pauca paucis vicibus accepta, pauca ſunt. ergo (exempli causâ) quatuor quater accepta, ſunt pauca: atqui hæc ſunt ſexdecim: ergo ſexdecim ſunt pauca. ſexdecim igitur ſexdecies accepta, ſunt pauca: quia ſi ſexdecim pauca ſunt, etiā ſexdecies ſunt paucæ vices. ergo ſexdecim ſexdecies accepta, ſunt pauca paucis vicibus accepta. quare tota ſumma, quæ inde colligitur, pauca eſt. Et rurſus ſi pergamus multiplicare, ſemper accipiemus pauca paucis vicibus. ita ſemper erunt pauca. Deinde cùm ait, *Perſpicuū enim*, datam ſolutionē accōmodat his exemplis: & inquit in eo peccati, quòd ſumitur rei ineſſe, quicquid accidenti ineſt; cùm hoc falſum ſit. nā in iis ſolis quæ ſunt eſſentialiter vnū, quicquid dicitur de vno, dicitur etiam de altero. veluti quicquid dicitur de animali rationali, dicitur de homine: ſed non quicquid dicitur de Socrate, dicitur de hoc veniente; quamuis accidat Socrati, vt ſit hic veniens: quia poſſum cognoſcere Socratem, & ignorare hunc venientem propter loci diſtantiam. Sic in primo exemplo non idē ſunt, niſi per accidens, virtutē eſſe in bonis, & quòd ſophiſta eſt interrogaturus. poſſum igitur hoc ignorare, & illud ſcire. nec valet ea conſequentia: Ignoras, quod ſum interrogaturus: ergo ignoras virtutem eſſe in bonis. Sic in ſecundo exemplo non eſt eſſentialiter idem, Coriſcus, & hic veniens; vel Coriſcus, & hic abſconſus. Item in tertio exemplo neganda eſt conſequentia: Eſt meum, & eſt opus: ergo eſt meum opus. Dicitur enim meum, non tanquàm meum opus, ſed tamquàm res mea. Similis ratio eſt aliorum ſophiſmatum. vt putà verè dicitur meus, non tamquàm meus pater, ſed quoniam ſum eius dominus.

3 *Soluunt autem.* Proponit aliam quorundam ſolutionem, qui totum argumentum ſophiſtæ concedebant. ſophiſta namque ducebat ad hanc abſurditatem, vt dicamur ignorare id quod nouimus. hi verò reſpondent hoc non eſſe abſurdum: quia poſſumus diuerſo reſpectu eandem rem noſſe, & ignorare. vt putà eundem nouimus, quatenus eſt Coriſcus; & ignoramus, quatenus eſt hic ad nos accedens.

4 *Atqui primùm.* Dictam aliorum ſolutionem impugnat aliquot argumentis. Primum eſt: quia non accommodatur omnibus captionibus ex accidente ductis, ſed tantùm illi, in qua ponebatur verbum *Scire*: aliis verò non conuenit, vt illi, Eſt tuus, & eſt pater: ergo eſt tuus pater. non eſt igitur bona ſolutio, cùm non tollat omnia ſophiſmata. Nec dicas eſſe veram ſolutionem reſpectu illius ſophiſmatis, in quo ponitur verbum *Scire*: quia cùm hæc omnia ſophiſmata colligantur ex eodem fonte, id eſt, ex accidente, debent etiam habere eandem ſolutionem: ſiquidem vera ſolutio (vt antea diximus) ea eſt, quæ fontem erroris indicat.

5 *Ceterùm nihil.* Secundum argumentum contra eandem ſolutionem eſt: quia etiamſi eadem argumentatio laboret multis vitiis, non tamen cuiuſcumque vitii patefactio eſt vera ſolutio, ſed ea quæ præcipuū vitium indicat. Vnde ſi argumentatio non concludit: ſolutio praua eſt, quæ conſecutione conceſsâ inquirit, vtrùm concluſio ſit vera, an falſa: vt contingit in illorum ſolutione. concedunt enim ſophiſtæ concluſionem, quaſi rectè illatam, cùm tamen ex præmiſſis non ſequatur neceſſariò, quia (vt ſuprà diximus) non valet conſequentia ab accidente ad ſubiectum.

6 *An fortaßis.* Tertium argumentum contra eandem ſolutionem efficaciſſimum eſt: quia etiamſi ea ſolutio fortaſſe poſſit aliis exemplis accommodari, in quibus inſunt plura vitia, tamen in exemplo, de quo nunc agimus, vnum eſt vitium, quòd non eſt bona conſequentia. Quod autem illi dicebant, te eundem diuerſis reſpectibus co-

gnoſcere & ignorare. falſum eſt: ſiquidem noſti Coriſcum, quatenus eſt Coriſcus, & noſti hunc venientem, quatenus eſt hic veniens.

7 *Similiter vt* [*ii.*] Oſtendit ſolutioni modò reprobatæ ſimilem eſſe ſolutionem, quam alii accōmodabant ſophiſmati probanti idē eſſe multum & paucum. Eſt autē ſophiſma, quod modò expoſui. pone enim centum millia eſſe multa: tamen ſophiſta oſtendit eſſe pauca, progrediendo ex illo axiomate, Pauca paucis vicibus accepta, eſſe pauca: ita igitur concluditur eadem eſſe multa, & pauca. Hi reſpondebāt hoc non eſſe abſurdum: quoniam eadem diuerſis reſpectibus poſſunt eſſe multa & pauca. Ariſtoteles autem non probat hanc ſolutionem, ſed vult negari ſophiſtæ conſequentiam; quia argumentatur ex accidenti.

8 *Sunt etiam qui.* Proponit aliam ſolutionem, qua alii vtebantur, vtentes diſtinctione quaſi *tuum*, ſit verbum homonymū; quia dicitur vel tuus pater, vel tuus filius, vel tuus famulus, &c.

9 *Atqui perſpicuum.* Impugnat eam ſolutionem: quia vbi verbum eſt multiplex, vt canis, omnes ſignificationes propriæ ſunt: quod hic non contingit, quia (exempli gratiâ) filius illius dicitur impropriè, ſi ideo illius dicitur, quia eſt eius famulus, & ille eſt huius dominus.

10 *Huic ſimilis.* In hac partic. expendit aliud exemplum ſophiſmatis ex accidente ducti: quod tamen non ita poteſt Latinè concipi vt Græcè: quia phraſis Græca eſt. Primò ponit ſophiſma, nempe, Prudentia eſt ſcientia malorum, ergo aliquod bonum eſt malorum, id eſt, ſecundum vim Græcæ phraſis, aliquod bonum eſt in numero malorum, ſiue aliquod bonum eſt malum. Secundò cùm ait, *ſed hoc eſſe*, docet non eſſe ſoluendum ſophiſma per diſtinctionem verbi multiplicis: quia hæc oratio, eſſe aliquorum, non eſt ambigua, ſed tantùm ſignificat eſſe in eorū dominio. Tertiò cùm ait, *Aut ſi fortè*, oſtendit, etiamſi fateamur (id eſt, hoc dato & non conceſſo, vt vulgò loquimur) eam orationem eſſe ambiguam: (quia non ſemper ſignificat dominium, vt cùm homo dicitur eſſe animalium, id eſt, in numero animalium, non in dominio animalium) nihilo magis dictum ſophiſma ſolui debere per diſtinctionem, quaſi ex amphibologia ductum ſit: quia potiùs ducitur ex eo quod dicitur ſimpliciter vel ſecundum quid. prudentia namque non omnimodo dicitur malorum, ſed ſecundum quid, quatenus ſcilicèt eſt eorum ſcientia. Itaque etiamſi demus eſſe malorum, poſſe accipi multifariam: tamen non ita accipitur in dicto ſophiſmate. Quartò cùm ait, *ſed potiùs* [*in illa*,] proponit aliud ſophiſma, quod magis videtur recipere diſtinctionem orationis ambiguæ, revera tamen non recipit, vt intelligamus numquàm hæc ſophiſmata ſolui per diſtinctionem. Sophiſma eſt: ſi dicatur eſſe mancipium bonum, & eſſe mancipium huius viri mali, ergo bonum eſſe mali. Inquit Ariſtoteles negandam eſſe conſequentiam, non vtendum diſtinctione. Poſtremò cùm ait, *Quin ne illud*, oſtendit etiā hanc orationem, hominem eſſe animalium, non eſſe multiplicem: quia tum demum eſt oratio multiplex, cùm eſt omnino eadem oratio in omnibus ſignificationibus: quod hic non contingit, ratione verborum quæ tacitè ſubaudiuntur. modò enim ſubauditur, in dominio, modò ſubauditur, in numero. atqui ſi hæc exprimerentur, non eſſet vna oratio ambigua, ſed duæ orationes diuerſæ, eſſe in numero animalium, & eſſe in dominio animalium: ergo idem dicendum eſt dempiis illis vocabulis, in numero, &, in dominio: quoniam ademptio quorundam verborum non reddit orationem ambiguam: alioquin omnis oratio poſſet fieri ambigua, vt hæc, *Iram cane Dea*, quæ eſt initium Iliadis, quia præter notam ſignificationem interdum ſignificat totam Iliadem, ſi quis dicat, Da mihi iram cane Dea, id eſt, da mihi Iliadem.

IN CAP. XXV. DE SOLVTIONE CAPTIONVM ex eo ductarū, quod eſt ſimpliciter, vel κατά τι.

1 *Argumentationes autem.* Tradit generalem regulam, qua ſoluamus captiones ex eo ductas, quod eſt ſimpliciter, vel non ſimpliciter: & iubet nos conferre concluſionem ſophiſtæ cum contradictione, id eſt, cum noſtra theſi, quam ſophiſta voluit euertere, & videamus, vtrùm altera vtra ex his enunciationibus, an vtraque dicatur non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſeu adiecta quacumque limitatione. nam ſi vtraque accipiatur ſimpliciter, certè non eſt fal-

eſt fallacia,ſed verus elenchus: ſi verò accipiatur diuerſis modis, veluti vna ſimpliciter, altera ſecundum quid; vel vna ſecundum quid,altera ſecundum aliud: tunc non eſt contradictio:proinde non eſt elenchus.

2 *Omnes autem.* Deinceps accommodat variis exemplis expoſitam ſoluendi rationē. In hac particula proponit quatuor exēpla. Primum tale eſt: Probat ſophiſta, id, quod non eſt,eſſe; quia eſt ſecundum quid, putà eſt opinabile. Sed hæc concluſio, non ens eſt opinabile, non contradicit tuæ theſi, quod non ens non eſt: quia in tua theſi accipis eſſe ſimpliciter, ſophiſta verò accipit eſſe ſecundum quid, ſeu limitatum, nēpe eſſe opinabile: nec valet conſequentia, eſt opinabile, ergo eſt, vt dictum fuit cap. 11.de interpret. part. vlt. Secundum exemplum eſt: Sophiſta vult probare id quod eſt,non eſſe; quia non eſt ſecundum quid: putà concludit bouem non eſſe, quia non eſt homo: nam homo eſt ens. Tertium exemplum eſt,quo ſophiſta concludit eum, qui peierat, verè iurare.ſupponit enim aliquem iuraſſe ſe peieraturū. quare cùm poſtea peierat, implet fidem ſui iuriſiurandi: Verè igitur iurauit:ergo ſimul verè iurauit, & peierauit. Eadem eſt fallacia: quia peierauit ſimpliciter: verè autem iurauit,nō ſimpliciter,ſed ſecundum quid. Quartum exemplum eſt: Probat ſophiſta eundē eidem credere, & non credere: vtputà diſcipulus mathematico credit. Lunam eſſe minorem terrâ, ſed non credit Solem eſſe maiorem terrâ:ergo īdē eidē credit,& non credit.Similis eſt fallacia; quia vtraque enunciatio eſt vera ſecundum quid: ita vt diuerſarum rerum reſpectu credat, & non credat. Primò Ariſtoteles proponit hæc exempla.
Secundò cùm ait,*An neque*, accommodans datam ſolutionē dictis exemplis, in primis ſoluit duo prima ſophiſmata, & inquit hæc duo differre,eſſe quiddā,& eſſe ſimpliciter.hinc.n. ſumebatur ſolutio, vt exponere anteuerti:quia (vt mox Ariſtoteles ſubiicit)non ens non eſt ſimpliciter, ſed eſt aliquid, ſeu(quod idem valet) eſt ſecundum quid, putà eſt opinabile. Deinde ibi, *neque ſi liquidò*,ſoluit tertium ſophiſma. Duorum reliquorum ſolutionē breuitatis causâ omittit, vt nos eam ſuppleamus, quoniam eſt eadem ſoluendi ratio.

3 *Similis quoque.* Innuit aliud exemplum,quo ſophiſta probat eundem ſermonem eſſe verum & falſum: veluti ſi quis dicat, Æthiops eſt niger: aut, Æthiops eſt albus: quia partim eſt niger, partim albus; ſeu potiùs niger ſimpliciter, albus autē ſecundùm quid, id eſt,dentes. Hoc ſophiſma tunc difficiliùs eſt,cùm non apparet vtrum magis ſubiecto inſit,putà ſi res ex dimidia parte ſit alba,& ex dimidia ſit nigra.

4 *Similiter[ſe res habet]* Superiora exempla pertinebant ad limitationem illam, ſecundum quid nunc tranſit ad alias limitationes ſimiles. & primò inquit eandem eſſe rationem aliorum limitationum, vt relationis,vel loci, vel temporis. nam ſiue ad duo fiat relatio, ſiue alterū accipiatur ſimpliciter,alterum per relationem ad certum quidpiam: non eſt contradictio. vtputà vinum eſt bonum ſimpliciter, ſed eſt malum febricitanti. Similis eſt diſtinctio loci, & temporis. Secundò cùm ait, *omnes enim*, ſubiungit aliquot exempla. Primum exemplùm eſt, Eſtne ſanitas res bona? vel, Súntne diuitiæ bonę? ita. Atqui, inquit ſophiſta,hæc ſunt mala ei qui malè vtitur, vt imprudenti: ergo eadē ſunt bona & mala. Alterum exemplum eſt, Eſtne bonum bene valere, vel eſſe potentem in ciuitate? Vtique. Sed interdū hæc nocent & ſunt mala. eadem igitur ſunt bona & mala. Tertiò cùm ait, *Sed nihil*, ſoluit ea ſophiſmata: quia in priori idē erat bonum ſimpliciter. & malum limitatè,id eſt, certæ perſonæ: in poſteriori autem exemplo idem erat bonū ſimpliciter,& malum certo tēpore:hæc verò non ſunt abſurda, neque contradicentia.

5 *Num quod nollet.* Subiicit aliud exemplum. & primò proponit ſophiſma. Deinde ibi, *Non [eſt] enim*, adiungit ſolutionem. Quod ad ſophiſma attinet, vult ſophiſta probare bonum eſſe malum: quia quod vir prudens non vult, id malum eſt: abiicere autem bonum vir prudens non vult: ergo bonum eſt malum. Fallacia eſt: quia non idem eſt,bonum, & abiicere bonum. bonum enim ſimpliciter, eſt bonum: ſed bonum cum hac limitatione, quatenus abiicitur, non eſt bonum, quia boni abiectio eſt mala.

6 *Similiter ſoluenda.* Addit aliud exemplum & primò innuit ſophiſta. Deinde ibi:*non enim ſi fur*, ponit ſolutionem ſophiſmatis.Inquit ſophiſta, Fur eſt malus, ergo qui vult capere furem, vult malum. Solutio ſimilis eſt: quia aliud eſt fur, aliud, capere furem.

7 *Et morbus.* Addit aliud exemplum. morbus enim eſt res mala: ſed perdere morbum, eſt res bona. nec propterea

dicendum eſt rem bonam eſſe malam: quia aliud eſt morbus ſimpliciter, aliud, perdere morbum.

8 *Numquid iuſtum.* Subiungit aliud exemplum, cuius ſolutionem ponet part. 11. quoniam autem hæc ſunt perſpicua, non requirunt noſtram interpretationem.

9 *Num iuſtum eſt.* Sequitur aliud exemplum. Probat ſophiſta idem eſſe iuſtum, & non iuſtum. nam ſi iudex res tuas alteri per imperitiam adiudicauerit, iuſtum eſt te res tuas habere, & non iuſtũ eſt te habere contra ſententiam iudicis cui ius ciuile ſtari vult. Hoc ſophiſma ſoluetur part. 12. habere enim quemcumque res ſuas, eſt iuſtũ ſimpliciter, ſed non eſt iuſtũ huic. vel (quod idẽ valet) aliũ habere res tuas, non eſt iuſtũ ſimpliciter, ſed iuſtum limitatè, id eſt, ſecundum ſententiam iudicis.

10 *Et vtrùm oportet.* Aliud exemplum perſpicuum ſubiicit, cuius ſolutio ponetur part. 13.

11 *Non enim.* Cùm in tribus præcedentibus particulis propoſuerit tria ſophiſmata, ea deinceps ſoluit eo ordine, quo propoſuit. & primò ſoluit ſophiſma poſitum in part. 8.

12 *Et ſua [quemque.]* Secundò ſoluit fallaciam particulæ 9.

13 *Similiter cùm hæc.* Tertiò ſoluit paralogiſmum particulæ 10.

IN CAP. XXVI. DE SOLVTIONE CAPTIONVM EX definitione elenchi.

1 *His autem.* Declarat rationem ſoluendi ſophiſmata, quæ peccant contra definitionem elenchi. & inquit concluſionem ſophiſtæ eſſe conferendam cum contradictione, id eſt, cum theſi, quam ſophiſta impugnat. niſi enim ſit contradictio, non eſt elenchus: deprehendemus autem non eſſe contradictionem, quia vel non ſunt de eodem vel non ſecundum idem.

2 *Quòd ſi quis.* Quia ſophiſta vult nos ducere ad contradictionem: præcipit, vt ab ipſo initio, ſi rem animaduertamus, fateamur vtrumq; ſimul eſſe verum. verbi gratiã, inquit ſophiſta ſe velle probare idem eſſe duplum, & non eſſe duplum, vt ducat nos ad abſurditatem, & contradictionem. nos verò dicamus hoc non eſſe abſurdum, ideóque non eſſe opus, vt ſophiſta in eo probando laboret, quia ſine eius probatione id concedimus. Sed ne videamus abſurda concedere, idcirco Ariſtoteles, cùm ſubdit, *ſed concedendum,* monet nos, ne ita concedamus, vt perinde haberi poſſit, ac ſi eſſemus elencho conuicti, id eſt, non concedamus ſimpliciter, ſed diuerſo reſpectu.

3 *Sunt autem omnes.* Subiicit duo exempla huiuſmodi captionum. Primum tale eſt: Aliquis nouit Coriſcum eſſe Coriſcum, & ignorat eundẽ Coriſcum eſſe muſicum: ergo nouit, & non nouit eundem Coriſcũ: ſed diuerſo reſpectu: nouit enim, quatenus eſt Coriſcus: non nouit, quatenus eſt muſicus.

4 *Et rurſus.* Secundum exemplum eſt: Sumit ſophiſta duo quanta, quorum vnum eſt maius altero ſecundum longitudinem, & minus ſecundum latitudinem, inde concludit idem eodem eſſe maius, & minus. Sed hoc non eſt abſurdum: quia longitudo eſt maior, latitudo verò minor.

IN CAP. XXVII. DE SOLVTIONE CAPTIONVM, quibus petitur quæſitum.

1 *Qvæ verò.* De his captionibus, in quibus petitur quæſitum, dat tria præcepta ſeu tres modos ſoluendi. Primum enim, ſi ab initio hoc vitium percipiamus debemus negare, quod ſophiſta ſumit, quãuis probabile videatur: quia non licet ſumere, ſed oportet probare, quod in quæſtione poſitum eſt.

2 *Sin [ab initio.]* Secundò monet, vt ſi non animaduertimus hoc vitium, niſi poſtquàm ſophiſta perfecit argumentum, tunc ſaltem vitium indicemus, & oſtendamus ſophiſtam nihil probaſſe, neque aduerſus nos elenchum extruxiſſe: quia petiit quæſitum: qui verò quæſitum petit, nec probat, nec redarguit.

3 *Deinde quòd datum.* Tertiò docet aliam reſponſionem, qua poſſumus vti, poſtquàm ſophiſtæ conceſſimus, quod non debuimus

buimus concedere, & inde ſophiſta extruxit elenchum: tunc enim dicemus nos id conceſſiſſe ſeu poſuiſſe, non ea mente vt ſophiſta id ſumeret pro principio, ex quo argumentaretur, ſed potiùs pro eo quod impugnaret, ſeu de quo diſputaret, propterea quòd eſt cum noſtra theſi omnino coniunctum. malè igitur ſophiſta, & præter noſtrum conſenſum, id accepit pro principio. Exempli gratiâ ſit noſtra theſis, omnem ſcientiam eſſe bonam: ſophiſta interrogauit, annon ars magica eſſet mala: idque nos conceſſimus: inde ille probauit aliquam ſcientiam eſſe malam, vt ſcientiam magicam quid ergo dicemus? nam videmur conuicti. reſpōdebimus eum petiiſſe quęſitum: quia cùm in theſi poſuimus omnem ſcientiam eſſe bonam, etiam aſſeruimus ſcientiam magicam eſſe bonam: ſophiſtæ autem dedimus ſcientiam magicam eſſe malam, non quaſi principium, quo theſim impugnaret, quandoquidem eſt coniunctum cum theſi, & in ea continetur, ſed quaſi concedentes ſophiſtæ, noſtram theſim impugnari, ſi probet ſcientiam magicam eſſe malam.

IN CAP. XXVIII. DE SOLVTIONE CAPTIONVM, quæ ducuntur ex conſequentibus.

1 QVæ autem ex conſequente. Dat rationem ſoluendi paralogiſmos ſumptos ex conſequentibus: & inquit nos debere hoc vitium indicare in ipſa argumentatione, nempe ſophiſtam eſſe argumentatum à conſequentibus eo modo, quo conſequentia non valet. hi verò modi, quibus conſequentia non valet, duo ſunt, vt mox Ariſtoteles declarabit.

2 *Eſt autem duplex.* Docet duos eſſe modos rectæ conſequentiæ, proinde duos malę cōſequentię. Aut.n. arguitur poſitiuè, aut deſtructiuè: & vel ab antecedente ad conſequens, vel à conſequente ad antecedens. Primus rectus arguendi modus eſt, ſi arguatur à poſitione antecedentis ad poſitionē conſequētis, veluti: Si eſt homo, eſt animal: atqui eſt homo: ergo eſt animal. Secundus rectus arguendi modus eſt ab euerſione conſequentis ad euerſionē antecedentis, veluti: Si eſt homo, eſt animal: atqui non eſt animal: ergo non eſt homo. Primus prauus arguendi modus eſt à poſitione conſequentis ad poſitionē antecedentis, veluti: Si eſt homo, eſt animal: atqui eſt animal: ergo eſt homo. Alter prauus modus eſt ab euerſione antecedentis ad euerſionem conſequentis, veluti: Si eſt homo, eſt animal: atqui non eſt homo: ergo non eſt animal. Obſerua duos modos inter ſe & duos prauos inter ſe admodum eſſe affines & coniunctos: adeo vt in re parum interſit, vtro modo quis argumentetur: & ſemper liceat vnum modum in alterum conuertere in quacumque ſubiecta materia: vtroque enim modo ſemper eadem eſt probandi vis, vel idem vitium.

3 *Vnde & Meliſſi.* Expoſitam ſoluendi ſophiſmatis rationem accommodat ad argumentationem Meliſſi, de qua dictum fuit ſuprà cap. 5. part. 8.

IN CAP. XXIX. DE SOLVTIONE CAPTIONVM, quæ non cauſam accipiunt pro cauſa.

DEclarat rationem ſoluendi captiones ex non cauſa, nempe vt oſtendamus, etiam demptâ eâ propoſitione, quam ſophiſtæ conceſſimus, nihilominùs ex reliquis propoſitionibus colligi impoſſibile ad quod ſophiſta deduxit. ſic enim abſurdum non colligitur ex noſtra conceſſione, ſed ex aliis propoſitionibus ab ipſo ſophiſta aſſumptis.

IN CAP. XXX. DE SOLVTIONE CAPTIONVM, quæ plures interrogationes pro vna accipiunt.

1 SEd aduerſus. Oſtendit rationem diluēdi ſophiſmata ex eo ſumpta, quòd plura interrogant quaſi vnum: & ait ſtatim eſſe diſtinguendum, nec reſpondendum quaſi ad vnam interrogationem, id eſt, non eſſe reſpondendum vna reſponſione, ſed pluribus: quia quot ſunt interrogationes, tot debent eſſe reſponſiones: & ſi ſimul quaſi ad vnam interrogationem reſpondeamus, Ita eſt, vel, Non eſt: facilè incidemus in aliquam abſurditatem,

vt oſtenſum fuit ſuprà capite 5. partic.11.

2 *Sicut autem.* Declarat, quando incidemus in abſurditatem, ſi reſpondeamus ſimpliciter ad interrogationem multiplicem. Aut enim omnium ſignificationum eadem eſt ratio: veluti, eſtne canis corpus: nam in quacumque ſignificatione canem ſumas, affirmatio vera erit, negatio falſa: túncque ex ſimplici reſponſione non ducimur ad abſurditatem. aut non eſt omnium ſignificationum eadem ratio: veluti, Latrátne canis? nam de quadrupede vera eſt affirmatio, falſa negatio: de piſce autem & ſydere è contrario vera negatio, falſa affirmatio: túncque non poſſumus ſimpliciter reſpondere, quin falſum aliquid dicamus, aut dicere videamur: quia reſpondemus, vel ſaltem reſpondere videmur de omni cane in quacunque ſignificatione ſumatur.

3 *Vt in his.* Subiicit aliquot exempla captionum huiuſcemodi. In primo interrogamur de duabus rebus, quarum vna eſt bona, altera mala. ſiue ergo interrogat vtrùm ſit bonũ, an malũ, ſimpliciter reſpõdeamus eſſe bonum, ſiue eſſe malum: peccamus: quia ſicut vnum eſt bonum, ita alterum eſt malum. quare ſic hæc pro vno accipias, ſophiſta probabit eſſe bonum & malum; rurſus nec bonum nec malum: quia dum probatum fuit eſſe bonum, probatum fuit non eſſe malum: & dum probatum fuit eſſe malum, ſimul probatum fuit non eſſe bonum. idem igitur erit bonum & malum, & neque bonum neque malum. Hæ abſurditates per diſtinctionem vitantur: quia ſunt multæ interrogationes, quæ ſunt ſeiungendæ, ita vt ſeparatim ad vnam reſpondeatur eſſe bonum, & ad alteram eſſe malum.

4 *Item res quæque.* Sequitur aliud exemplum. Sumit ſophiſta duas res inter ſe diuerſas, vt aurũ & plumbum: & primùm te interrogat, an vnumquodque ſit idem cum ſeipſo, & diuerſum ab alio. poſtquàm ei hoc conceſſiſti de auro, & plumbo: ſic argumentatur: Hæc ſunt eadem ſibi ipſis, & diuerſa à ſe ipſis: ergo idem cum eodem eſt idem, & non idem. Fallacia hic eſt: quia accipiuntur quaſi vnũ, quæ ſunt duo. dicuntur enim eadem cum ſeipſis: quia aurum eſt idem cum ſeipſo, & plumbum eſt idem cum ſeipſo. rurſus dicuntur à ſeipſis differre: quia aurum à plumbo differt, non aurum à ſemetipſo, nec plumbum à ſemetipſo.

5 *Prætereà ſi quod.* Adiungit aliud exemplum. Inquit Ariſtoteles, ſi bonum aliquod fiat malum, & aliquod malum fiat bonum, duas eſſe res quæ fiunt, id eſt, quarum altera fit bona, altera mala. Supple, nõ oportet igitur de his interrogare vel reſpondere, quaſi de vna re. hoc eſt, ſi ſophiſta interroget, vtrùm hæc fiant bona an mala: non debes ſimpliciter reſpondere fieri bona, vel, fieri mala; ſed diſtinguere, & afferre duas reſponſiones ſeparatas.

6 *Cúmque duo.* Sequitur aliud exemplum planè ſimile expoſito in part.4. ſed ibi ſumebatur idem & diuerſum: hic verò æquale & inæquale. Sumit enim ſophiſta duas res inter ſe inæquales: ſed vtraque eſt ſibiipſi æqualis: vnde concludit eaſdem res ſibi eſſe æquales & inæquales.

7 *Incidunt autem.* Oſtendit huiuſmodi paralogiſmos poſſe etiam aliis modis ſolui. nam (vt etiam in ſuperioribus diximus) fieri poteſt, vt idem ſophiſma pluribus vitiis laboret, ideóque ad diuerſa captionum genera referatur. Poſſumus ergo hos paralogiſmos referre ad homonymiam. quærit enim ſophiſta, vtrùm ambo ſint eadem an diuerſa, vel vtrùm omnia ſint æqualia an inæqualia: & concludit ambo vel omnia talia eſſe. Atqui dictio *ambo*, vel *omnia*, eſt homonyma. Vt enim ſcholaſtici loquuntur, poteſt accipi vel collectiuè, vel diſtributiuè .i. vel ſignificat omnia ſimul, vel ſingula per ſe. Quod ad ſeriem contextus attinet, primò Ariſtoteles inquit hos paralogiſmos poſſe etiam aliter ſolui. Secundò cùm ait, *nam & [verbum,*] refert ad homonymiam, ita vt ſoluat ſophiſma per diſtinctionem homonymiæ. Tertiò cùm ait, *ſed perſpicuum*, oſtendit hanc eſſe commodiſſimam ſolutionem, vt dicamus plures interrogationes pro vna accipi: quia niſi concedamus ſophiſtæ, vt poſſit plures interrogationes pro vna proponere, & niſi concedamus dandam eſſe vnam reſponſionem, ille nihil poterit contra nos concludere.

IN CAP. XXXI. DE SOLVTIONE PARALOGISMOrum colligentiũ nugationem.

HActenus docuit ſolutionem omnium elenchorum ſophiſticorum, quæ erat prima ſophiſtarum meta: nunc tranſgreditur ad alias captiones, quæ non faciunt elenchũ, id eſt, non cogunt nos fateri cõtradicentia, ſed deducunt ad alias abſurditates, vt ad nugationem, vel ſolœciſmum.

1 *Quod verò ad eas.* Primò explicat rationem

tionem vitandæ nugationis, nempe vt negemus vocabulum ſeparatum ſignificare idem, quod ſignificat cõiunctum cum alio. Secundò cùm ait, *vt duplum*, exemplo illuſtrat hanc ſolutionem: & inquit nos non debere concedere duplum per ſe aliud ſignificare, quàm in oratione, duplum dimidij. inde enim ſophiſta colligebat nugationem, ſuprà cap. 13. partic. 2. Breuiſſimè autem ſubijcit elegãtiſſimam lectionem, cum ait, ὅτι ἓν φαίνεται, *quoniam vnum [eſſe] apparet:* quam Alexander non intellexit; quia legit vno verbo ἐμφαίνεται. quamuis enim hæc lectio tolerari poſſit, tamẽ altera, vt magis recepta, ita etiam elegantior mihi videtur. Senſus ergo eſt, cùm dicitur duplum dimidij, vnum quid dici, id eſt, vnam rem ſignificari. ergo illud *duplum* per ſe nihil ſignificat: alioquin vel illud *dimidij*. nihil ſignificaret, vel eſſent duæ res ſignificatæ. Similem doctrinam dedit de nominibus compoſitis cap. 2. de interpretatione, particulâ 2. & cap. 4. partic. 3. Tertiò cùm ait, *nam & decem*, confirmat ſuam ſententiam quibuſdam perſpicuis exemplis. Sicut enim cùm dicimus vno minùs decem, non dicimus decem: & cùm dicimus Socratem non currere, non dicimus eum currere; ita etiam cùm dicimus duplum dimidij, non dicimus duplum, quod per ſe habeat aliquam ſignificationem ſeparatam. Quartò cùm ait, *duplum verò*, redit ad exemplum ſophiſmatis, id eſt, ad duplum: & inquit hoc per ſe nihil ſignificare. Si cui verò hæc ſententia falſa videatur: is animaduertat, ideo *duplum* ſignificare, quia ſubaudimus *dimidij*: hoc autem non eſt ſignificare per ſe: quia nihil intereſt, vtrùm verba exprimãtur, an tacitè ſubaudiantur: quoniam (vt inquit Philoſophus lib. 1. Poſteriorum, cap. 10. partic. 7. Logica non tam reſpicit ad ſermonem externum, quàm internum. Sic in libro de interpretatione audiuimus verbum per ſe nec affirmare, nec negare. ſi quis tamen dicat, curro: affirmat: quia ſubauditur ergo. & ſi quis interrogatus, quid facit Socrates? reſpondeat, ſcribit: affirmat: quoniam ex interrogatione tacitè repetitur & ſuppletur Socrates. Deinde ait, *aut ſi [quid.]* Senſus eſt: Si fortè verbum ſeparatum videatur aliquid ſignificare, tamen non idem ſignificabit, quod in coniunctione poſitum. ſicut in exemplis ſuprà dictis, aliud ſignificat decem per ſe, aliud in oratione, vno minùs decem. Sic dominus fortaſſe aliquid per ſe ſignificat, vt quia eſt titulus honoris: ſed non ſignificat idem, quod in oratione, dominus ſerui.

2 *Neque ſcientia.* Nugatio à ſophiſtis colligitur (vt expoſitum eſt cap. 13.) vel in relatis, vel in genere & ſpecie, vel in affectionibus quæ definiuntur per ſua ſubiecta. poſtquàm ergo Ariſtoteles in ſuperiori parte dedit exemplum relatorum: nunc ſubijcit exemplum generis & ſpeciei. Sophiſta inquit medicinam eſſe ſcientiam rerum ſalubrium & inſalubrium: rurſus medicinam eſſe ſcientiam. deinde hæc coniungens, colligit medicinam eſſe ſcientiam ſcientiam rerum ſalubrium & inſalubrium. Fallacia eſt: quia medicina non eſt idem, quod ſcientia, ſed eſt eius ſpecies. quare ſcientia per ſe accepta aliud eſt quàm ſcientia rerum ſalubrium. vnde non eſt dicendum medicinam eſſe ſcientiam ſcientiam rerum ſalubrium. ſcientia namque generaliter accepta, non eſt ſcientia rerum ſalubrium, ſed eſt ſcientia rei ſcibilis.

3 *In attributis.* Tranſit ad tertium membrum, id eſt, ad eas ſignificationes, quę attribuuntur ſubiectis, & per ea ſubiecta definiuntur, id eſt, quæ attribuuntur ſubiectis ſecundo modo dicendi per ſe, vt expoſitũ fuit lib. 1. Poſter. cap. 4. part 4. His committitur talis fallacia: Simum eſt naſus curuus: atqui ſimum eſt naſus ſimus: ergo ſimum eſt naſus naſus curuus. Fallacia eſt: quia curuum, aliud ſignificat per ſe, aliud in oratione, naſus curuus. Quod Ariſtoteles oſtendit: quia curuum per ſe acceptum, æquè dicitur de varo, ac de ſimo. proinde ęquè attribuitur cruribus, ac naribus. cùm autem dicitur naſus curuus: tunc idem valet, quod naſus ſimus. non igitur differt à ſimo. quapropter non ſunt hæc duo ſumenda tamquàm diuerſa, naſus curuus, & naſus ſimus: nec dicendum, ſimum eſt naſus naſus curuus, vt naſus bis ſumatur, id eſt, ex oratione, naſus ſimus, & ex oratione naſus curuus.

2 *Praterea non [eſt.]* Dat & alteram ſolutionẽ ad ſophiſma modò propoſitum: ſecũdum quam permittit bis poni naſum in definitione ſimi, ſed in diuerſis caſibus. inquit enim non eſſe admittendam definitionem, ſimum eſt naſus curuus: quoniam ſubſtantia non poteſt eſſe genus accidentis: naſus autem eſt ſubſtantia: ſimum verò eſt accidens. ſimum igitur non eſt naſus curuus. proinde non poteſt inferri, ſimum eſſe naſum naſum curuum. nam ſi non poteſt ſemel dici naſus, multò minùs bis dici poterit. ſed definiri debet curuitas naſi: non erit autem nugatio, ſi ſophiſta colligat naſum ſimum eſſe naſum qui habet curuitatem naſi; quia ſunt diuerſi caſus.

IN CAP. XXXII. DE VITANDIS SOlœciſmis.

ALius ſophiſtarum ſcopus eſt ſolœciſmus, cuius vitandi rationem Ariſtoteles hoc capite docet.

1 *De ſolœciſmis.* Hæc particula continet tranſitionem. Primò enim inquit, ſe antea expoſuiſſe, quomodo fiant paralogiſmi, qui videntur colligere ſolœciſmum: hoc enim expoſuit cap. 14. Secundò cùm ait, *quomodo verò*, inquit rationem vitandi ſolœciſmos apparere ex ſequentibus exemplis.

2 *Hæ namque omnes.* Primò proponit talem paralogiſmum: Quod verè dicis, eſt verè hoc: atqui dicis lapidem: ergo eſt lapidem. Secundò cùm ait, *An qui dicit*, ſoluit paralogiſmum: quia in maiori propoſitione illud, *hoc*, accipiebatur in recto caſu. malè igitur ſophiſta concludit, eſt lapidem, in quarto caſu. Quæ ſolutio vt clariùs appareat: oſtendit Philoſophus manifeſtum vitium, ſi loco neutri pronominis *hoc*, ſumatur maſculinum pronomen *hic*: quandoquidem lapis eſt maſculini generis. Si igitur ſophiſta vult concludere, ergo eſt lapidem: debet maiorem propoſitionem ita concipere: Quem tu verè dicis, eſt verè hunc. nemo autem hanc propoſitionem concedet: quia committit ſolœciſmum Quòd ſi dicat ſophiſta, eſt hic: cogetur concludere, Eſt lapis. Fallit ergo ſophiſta propter illud pronomen *hoc*, quod æquè poteſt accipi in recto, & in accuſandi caſu. Vnde artis huius ignarus non animaduertit aliter accipi in maiore, aliter in concluſione. Tertiò cùm ait, *At [cùm] hic lignum*, vt adhuc apertiùs intelligamus fallaciam in eo conſiſtere, quod dictum fuit, ſumit Ariſtoteles alium terminum generis neutri, id eſt, loco lapidis ſumit lignum, in quo nullus committitur ſolœciſmus: quia ſicut pronomen *hoc*, ita etiam nomen *lignum*, cùm ſit neutri generis, æquè poteſt accipi in recto, & in accuſandi caſu: veluti, quod eſſe dicis, eſt hoc: atqui dicis eſſe lignum: ergo eſt lignum. Quartò cùm ait, *Si quis autem interroget*, vult oſtendere ſophiſtam reuera non concludere ſolœciſmum, ſed tantùm videri concludere, quia ſcilicèt videtur reſpondens conceſſiſſe, quod non conceſſit. quod Ariſtot. declarat exemplo perſpicuo. Nam ſi ſophiſta ita argumentetur: Hic eſt Coriſcus, ergo hic eſt hæc: non rectè concludit: quamuis verum ponatur, Coriſcum ſignificare hanc, id eſt, quamuis dicatur hæc Coriſcus. Cur autem non rectè concludit, ſi Coriſcus ſignificat hanc? quia hoc non eſt conceſſum ab aduerſario, nec poſitum in ſyllogiſmo. itaque ex ea ſola propoſitione conceſſa, hic eſt Coriſcus, non probatur hunc eſſe hanc, niſi concedatur & aſſumatur etiam altera propoſitio; Coriſcum eſſe hanc. Similiter igitur & in exemplo antea dato, ſophiſta malè concludit, ergo eſt lapidem: quia cùm aduerſarius conceſſit eam maiorē, Quod verè dicis, eſt hoc, non conceſſit, eſt hunc: & niſi hoc concedatur, non poteſt inferri, eſt lapidem. Sed quia non animaduertitur differentia inter *hoc*, & *hu*[illegible]: idcirco videtur ſophiſta rectè concluſiſſe.

3 *Num verè dicitur.* Subiicit aliud ſimile exemplum. & cùm ait, *An non eſt*, adiungit ſolutionem.

4 *Nec ſi quod.* Proponit tertium exemplum, & eius ſolutionem perſpicuam.

5 *Num ſcis hoc?* Proponit quartum exemplum. & cùm ait, *An non idem*, adſcribit ſolutionem.

6 *Num cuius.* Proponit quintum exemplum. & cùm ait, *An [cùm dicis,]* ſubiungit ſolutionem à ſuperioribus non diuerſam.

7 *Quòd igitur.* Concludit Philoſophus hos paralogiſmos reuera non efficere ſolœciſmum, ſed tantùm videri, ob rationem expoſitam: ideóque ſoluendos eſſe, vt ſuprà expoſitum fuit.

IN CAP. XXXIII. DE FACILITATE, VEL DIFFIcultate cognoſcendi genus captionis, & reſpondendi.

HActenus expoſuit ſolutiones paralogiſmorũ ſophiſticorũ. quamquàm omiſit breuitatis causâ, paralogiſmos ducentes ad aliquid falſum, vel inopinabile: quia ſolutio eorũ nihil habet ſpeciale: & ea quæ dicta ſunt, ſufficiunt ad hos paralogiſmos diſſoluendos. in præſentia, ne quis putet hanc artē eſſe leuē, aut inanem, oſtendit eſſe quidē aliquos paralogiſmos, qui facilè dignoſcuntur, & ſolui poſſunt; ſed alios eſſe admodum difficiles, in quibus diſſoluendis doctiſſimi quique philoſophi plurimùm laborant.

1 *Oportet autem.* Diuidit paralogiſmos in duo genera, inquiens alios facilè cognoſci, alios non facilè; quia etiam ſi intelligamus hos eſſe ſyllogiſmos captioſos, non tamen apparet

apparet in quo captio conſiſtat. Ac fieri poteſt, vt quamuis cognoſcamus aliquem paralogiſmum,& ſciamus eum referri(exempli gratiá)ad homonymiam ; tamen ſi nobis proponatur idem paralogiſmus, id eſt, paralogiſmus eodem vitio laborans,in aliis terminus;nō intelligamus huius poſterioris paralogiſmi vitium. Immo fieri poteſt,vt alij ad aliud captionis genus referant: vt ſuprà vidimus in aliquot exemplis, in quibus Ariſtoteles reprobabat aliorum ſolutiones. Explicans autem huius rei cauſam Ariſtoteles in fine particulæ ait, *quia ſingula , cùm transferuntur, non æquè ſunt perſpicua.* Translationē hîc accipe pro mutatione, vt ſuprà cap.17. part.21. nā eadē eſt ſententia. Senſus eſt,ſæpe nominibus vel orationibus mutatis,videri etiam res ſeu paralogiſmos mutari:quod tamen falſum eſt.

2 *Sicut autem.* Diuiſionem in 1. particulâ datam vult variis exemplis confirmare.& primò hoc oſtendit in paralogiſmis ab homonymia ſumptis.horū.n.alij ſunt faciles& manifeſti,alij difficiles & obſcuri. Secundò cùm ait,*ſimiliter & in his*, concludit idē eſſe dicendū de paralogiſmo & accidente, & ceteris. Quod attinet ad paralogiſmos ex homonymia proponit Ariſtoteles quaſdā homonymias euidentes, & quaſdā obſcuras. Euidētium hæc ſunt exempla.Primùm eſt: Vir ferebat per ſcalas δίφρον.i.ſcamnum, vel bigam.nā vtrúmque Græco vocabulo ſignificatur.& in altero ſenſu oratio eſt vera,nēpe de ſcamno: in altero eſt falſa, nempe de biga. Videtur etiam Græca oratio poſſe recipere tertiā interpretationem.i. vir ferebatur in biga ſeu curru palæſtræ. nā κλῖμαξ eſt etiam palæſtræ genus.Secundum exemplū eſt:Verbum στέλλεσθαι,duo ſignificat.i. proficiſci,& vela contrahere. Hinc iocus. quærenti enim alicui ὅποι στέλλεσθε.i. quò tenditis?alter quaſi interrogatus ſit vbi vela contrahitis reſpondet, ad antennam. Tertium exemplum eſt: Quærit aliquis, vtra boum antè pariet?id eſt,vtra prior: ille autem accipiens particulam *ante*, non pro tempore, vt interrogans accipit, ſed pro parte corporis anteriore,reſpondet,neutra antè pariet, ſed retrò ambæ. ſic ludit homonymiâ particulę *ante*. Quartum exemplum eſt: Quærit aliquis,an Boreas ſit καθαρός. hoc verbum duo ſignificat, id eſt,purum, & innocentem : ac Boreas dicitur quidem καθαρός,quatenus ſerenitatem inducit: ſed alter negat eum eſſe καθαρόν, id eſt, innocentem, quia eſt cauſa frigoris, quo interficitur mendicus, & viator. Quintum exemplum eſt: Quærit aliquis an ille ſit Euarchus: alter reſpondet nō eſſe Euarchum,ſed Apollonidem.Hic quoque luditur homonymiâ; quoniā Euarchus eſt nomen proprium : & ratione etymi ſignificat eum qui bene adminiſtrat:itē Apollonides eſt nomē proprium, & inſpecto etymo ſignificat eum qui rem perdit. cùm igitur interrogans reſpiciat ad nomen proprium, & quærat an ſit Euarchus: alter interrogationem ſic accipit, quaſi quæſierit, an bene adminiſtret. vnde quamuis illo appelletur Euarchus, tamen negat eum eſſe Euarchum,id eſt,negat eum bene adminiſtrare, ſiue imperare. Hæc ſunt exempla homonymiarum, quæ nos fallere non poſſunt,ſed tantùm ioci & riſus causâ adhibentur. Aliæ verò ſunt difficiles,& obſcuræ;vt horum vocabulorum, Vnum, & Ens. inter philoſophos enim alij cenſent eſſe vocabula ſynonyma:alij verò vt ipſe Ariſtoteles,ex homonymia Entis & Vnius ſoluūt rationes Zenonis,& Meliſſi. nam Zeno probabat vnumquodque non magis eſſe id quod eſt, quàm contrarium;vt album nonmagis eſſe album quàm nigrum: Meliſſus autem probabat omnia eſſe vnum ens immobile,contra quem Ariſtoteles diſputat lib.1.Phyſ.

3 *Eſt autem acuta.* Cùm diuiſerit paralogiſmos in faciles & difficiles;quoniam illi negotium nobis non faceſſunt, hi verò nos dubitare cogunt : nunc docet hos vocari acutos:ac definit argumentationem acutam, quæ dubitare facit, quia quodāmodò mordet ſeu pungit eum, contra quem proponitur,cùm leuiores illæ & faciliores non pungant,nec afficiant auditorem,ſed planè contemnantur.

4 *Dubitatio verò.* Cùm dixerit argumentationem acutam facere vt dubitetur: nunc diuidit hanc dubitationem. alia namque ſpectatur in ſyllogiſmis dialecticis, qui reuera concludunt : alia verò in ſophiſticis, ſeu contentioſis, qui decipiunt. Vtramque dubitationem ordine explicabit in ſequentibus particulis.

5 *Eſt autem.* Conſtituit duo genera argumētationum dialecticarum acutarum, quæ nos dubitare faciunt. Primum genus ſpectatur in iis terminis, in quibus fit conuerſio æquè probabilis ac primus ſyllogiſmus. Conuerſionem nunc accipe, vt lib. 2. Prio. cap. 8. id eſt, cùm facto ſyllogiſmo ſumitur propoſitio concluſioni illius ſyllogiſmi repugnans, & adiectâ alterutrâ eiuſdē ſyllogiſmi propoſitione euertitur altera propoſitio. Exempli causâ primus ſyllogiſmus eſto:Omnis mater amat filios:atqui Medea eſt mater: ergo Medea amat filios. iam fiat conuerſio hunc in modū:Me-

dea non amat filium: Medea autem eſt mater: ergo aliqua mater non amat filium. Sic conuerſá concluſione primi ſyllogiſmi, & adiectá minore euertitur maior. Hi igitur ſyllogiſmi ſunt ſibi inuicem cōtrarij, & ambo conſtant ex propoſitionibus probabilibus. & ambo colligunt concluſionem non probabilem. itaque meritò dubitamus, vtrum alteri præferri debeamus.

6 *Secunda* [*eſt.*] In ſecundo genere collocantur ſyllogiſmi dialectici, qui habēt vtramque propoſitionem æquè probabilē; ſic tamen, vt neceſſe ſit alterutram negare, quia inde efficitur concluſio falſa. vnde meritò dubitamus, vtram propoſitionem negare debeamus. nam ſi vna eſſet probabilior alterâ: ſine dubio deberemus eam negare quæ eſſet minùs probabilis.

7 *Inter litigioſas.* Similiter conſtituit duo genera litigioſarum argumētationum acutarum, id eſt, quæ nos dubitare faciunt. In primo genere eas collocat, de quibus dubitatur, an in forma peccēt, néc ne, id eſt, an concludant, nécne: ſicut contingit, vbi dubitatur num medius terminus ſit homonymus: nam ſi quatuor ſint termini propter medij homonymiam, vitioſa eſt forma: ſi verò tantùm tres, bona eſt forma) aut ſi cōſtat eas cōcludere, ſed dubitatur, vtrùm ſolutio ſit petēda ex falſitate, an ex diſtinctione, id eſt, vtrùm aliqua propoſitio ſit ſimpliciter neganda tamquàm falſa; an diſtinctio ſit neceſſaria, quid propoſitio partim ſit vera, partim falſa. Argumentationes igitur, quæ habent has difficultates dicūtur acutè: quia negotium faceſſunt.

8 *Secunda ex ceteris.* In ſecundo genere collocat eas argumentationes contentioſas, quas certum eſt eſſe ſoluēdas per negationem, vel per diſtinctionē: ſed ignoratur vtra propoſitio ſit neganda, vel vtri ſit diſtinctio accommodanda; immo vtrùm diſtinctio ſit accommodanda alterutri propoſitioni, an concluſioni.

9 *Interdum igitur.* Ex dictis colligit paralogiſmos aliquando eſſe fatuos & contemnendos: (veluti ſi propoſitiones ſint manifeſtiſſimè falſæ: vt, Omnis lapis eſt cygnus, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt cygnus) interdum verò eſſe difficiles, non contemnendos: vt quia deeſt aliqua propoſitio, quæ facilè ſuppleri poteſt, nec in ea conſiſtit præcipua vis argumenti.

10 *Sicut autem.* Adiungit aliam diuiſionem, quæ communis eſt argumentationibus, & ſolutionibus. ſicut enim ſolutio modò refertur ad argumentationem, quam omnino diſſoluit, modò ad argumentantem, qui non rectè interrogauit; modò ad tempus, quia cùm aliquis non poſſit argumentum reuera diſſoluere, iniicit ſolutionem quandam, quæ requirit diſputationem prolixam, adeo vt intra tempus diſputationi deſtinatum abſolui non poſſit: ita etiam interrogationes & argumentationes modò ſunt contra ipſam theſim, quæ quidem ſunt optimæ; modò contra reſpondentem, quæ ſunt minùs bonæ, modò referuntur ad tempus, & ſunt omnium deterrimæ, id eſt, cùm opponens, ne videatur in diſputatione ſuperatus, & ne videatur eius argumentatio ſoluta, replicando proponit aliquid, quod requirat longam diſputationem, adeo vt tunc temporis abſolui nequeat.

IN CAP. XXXIV. QVO CONTINENTVR EPILOGUS & PERORATIO.

1 *EX quo igitur.* Hæc particula continet epilogum huius libri de ſophiſticis elenchis. Primò ait; *Ex quos*, hæc ſunt expoſita vſque ad caput 12. Secundò ait, *&* *quomodò falſum*, hæc ſunt expoſita cap. 12. Tertiò ait, *præterea ex quibus colligitur ſyllogiſmus.* Certum eſt, pro συλλογισμὸς, *ſyllogiſmus*, legendum σολοικισμὸς, *ſolœciſmus*, de quo actum fuit cap. 14. Omittit autē Ariſtoteles cap. 13. in quo dictū fuit de nugatione. Quartò cùm ait, *& quomodo interrogandum*, reſpicit ad caput 15. Quintò ait, *præterea ad quid vtiles.* hoc fuit expoſitum cap. 16. Sextò ait, *ac de omni reſponſione.* hæc ſunt expoſita cap. 17. & ſequentibus.

2 *Reliquum* [*eſt.*] Proponit quod mox explicabit, id eſt, ſe ſatisfeciſſe ſuę promiſſioni, nempe docuiſſe, quod propoſuit lib. 1. Top. cap. 1. partic. 1.

3 *Inſtituemus igitur.* Vt oſtēdat ſe docuiſſe, quod in dicta part. 1. promiſit; repetit, & explanat, ea quæ ibi propoſuit. Primò inquit, ſe inſtituiſſe inuenire methodum diſputādi contra quamcumque theſim: quoniā hoc eſt opus ſiue officium dialectici, & piraſtici ſeu tentatiui. tentatiua namque eſt pars dialecticæ, vt ſuprà fuit expoſitum. Secundò cùm ait, *Quia verò*, oſtendit ſe aliud quoque propoſuiſſe, nimirū vt poſſimus diſputationem ſubire, ac defendere quamcumque theſim, ne ab opponentibus reprehendamur. & rationem huius ſecundi inſtituti declarat, inquiens hoc fieri propter affinitatem, quam ſophiſtica habet cum dialectica.

nam

nam ſophiſta vult videri ſciens:oportet igitur etiam eas diſputationes tenere, in quibus ſcientia præ ſe feratur:& oportet,vt reſiſtamus ſophiſtis, & appareamus illis doctiores. Hæc autem doctrina & ſcientia magis apparet in theſibus defendẽdis,quàm in oppugnandis:quod Ariſtoteles cõfirmat argumento Socratis, qui non ſolebat theſes defendere,ſed potiùs interrogare ſophiſtas, & contra eos opponere, quaſi vellet ab eis diſcere: propterea quòd profitebatur ſe nihil ſcire:qui verò theſim defendit, ſe eam theſim ſcire profitetur.

4 *Declaratum porrò.* Poſtquàm propoſuit dialecticæ inſtituta: nunc oſtendit ſe ea docuiſſe:atque ita breuem epilogũ proponit non tantùm libri de ſophiſticis elenchis, ſed etiam librorum Topicorum. & primò ait ſe docuiſſe in prioribus libris, id eſt,in Topicis,ad quot problemata, &c. Hæc expoſuit 1.Top.cap.4.& ſequentib.nã verba huius epilogi apertè reſpondent primis verbis illius cap.4. Secundò ait, *& vnde eorum.*hoc expoſuit 2.3.4. 5. 6. & 7. libris Topicis. Tertiò ait, *præterea quomodò.* hoc expoſuit in primo tractatu 8. Top. id eſt, tribus primis capitibus. Quartò ait, *nec non de reſponſionibus.* Has declarauit in ſecundo tractatu eiuſdem libri,id eſt,à cap. 4. vſque ad 14.Quintò ait, *ſed & cetera.* reſpicit ad dictum cap. 14. in quo egit de exercitatione,necnon ad prima initia,quæ exponuntur tribus primis capitibus primi Topici.hoc enim verſu ponit epilogum principij & finis Topicorũ.Sextò ait, *Ad hæc de paralogiſmis.* Hic eſt epilogus Elenchorum,quem non diſtinctè proponit,ſed nos remittit ad part. 1. huius capitis.

5 *Iam verò non oportet.* In ſequenti parte huius capitis vult docere ſe eſſe primum auctorem huius artis dialecticæ:ideóque ſi quid prætermiſerit,ſe mereri excuſationem; quia nihil ſimul eſt inuentum & perfectum, facile autem eſt,inuentis addere. Primùm igitur in hac part.proponit hoc explicandũ.

6 *Nam eorum.*Priuſquàm explicet,quod propoſuit,aliquid præmunit,id eſt,inter artes iam inuentas,quæ ſunt vſu hominum receptæ,alias eſſe antiquitus repertas, & paulatim longo tempore auctas, alias verò nuper repertas,proinde non ita perfectas, nec ita auctas. Exemplum earum, quæ longo tempore perfectæ ſunt, multis auctoribus quaſi ſymbolum conferentibus, proponit ſermones politicos,id eſt,rhetoricos: (nam rhetorica Ariſtotelis magis verſatur in rebus politicis,quàm in ornatu ſermonis)ac declarat rhetoricæ progreſſum:quia primis auctorib. ſucceſsit Tiſias, illi Thraſymachus, Thraſymacho,Theodorus, Theodoro alij multi:ac ſemper poſteriores aliquid de ſuo adiecerunt,ideóque artem perfecerunt. Exemplum autem artis nuper inuentæ non proponit:quia mox in ſequen partic.dicturus eſt hoc accidiſſe dialecticæ,cuius ſe auctorem profitetur.

7 *Huius autem.* Inquit ſe dialectica nihil ab antiquis accepiſſe, quia nihil illi tradiderunt: proinde ſe omnium auctorem & inuentorẽ profitetur. Hæc particula non eſt accipienda de tota logica,ſed tantùm de dialectica,quæ in Topicis & Elenchis traditur:mox tamen etiam aliarum logicæ partium mentionem aliquam faciet, id eſt, in particula 9.

8 *Nam eorum.* Occupat obiectionem quandam:quia potuiſſet aliquis dicere,fuiſſe quoſdam,qui tradiderũt ſermones ad interrogandum & diſputandum aptos,nempe qui ex contentioſis diſputationibus lucrum accipere ſolebant. Reſpondet Ariſtoteles, eos fuiſſe Gorgiæ ſimiles,id eſt, non tradidiſſe aliquam artem,ſed tantùm propoſuiſſe argumentationes ipſas de iis rebus, de quibus frequenter diſputatur. quare ſicut ille, qui tradit multos calceos,prodeſt quidẽ, non tamen propterea docet artem efficiendi calceos:ita iſti proponendo multas argumentationes,profuerunt quidem,ſed argumentandi artem non docuerunt.

9 *Ac de rhetoricis.* Diſtinctionem ponit inter ſua Rhetorica & logica.nam in Rhethoricis fatetur ſe multa à veteribus accepiſſe:in logicis autem inquit de ratione ſyllogiſmorum cõficiendorum ſe nihil apud antiquos reperiſſe; ideóque ſe coactum multo labore ſingula inuenire, & in artem digerere.

10 *Si igitur*[*vobis.*]Concludit, ſi quid in his logicis libris deſideretur,ſibi vt primo auctori dandam veniam,eorum autem nomine,quæ inuenit & docuit, ſibi magnam habendam eſſe gratiam.

Exegi opus ſtudioſis omnibus,ſi modò vtantur,longè vtiliſſimum.Devs Optimus Maximus,Pater Domini noſtri Iesv Christi,Heidelbergenſem Academiam,in qua hunc commentarium anno ab hinc quarto dictaui,in priſtinum ſtatum,ſplendorẽ, frequentiam & celebritatẽ reſtituat:& Nemauſenſium,qui nunc me ad ſcholę gubernationem honeſtiſſimis cõditionibus vocant,piis conſiliis benedicat: Chriſtianáque omnia gymnaſia,Reipublicæ atque Eccleſiæ ſeminaria,ſanctiſſimo ſuo fauore complectatur.

FINIS.

TYPOGRAPHVS LECTORI S. D.

CVm aliquot paginæ hîc vacaturæ eſſent:ne in emptione fraudari videaris, viſum eſt duo capita ex PACII Logicis Inſtitutionibus adiicere, quorum alterum eſt de ſyllogiſmis hypotheticis,alterum de methodis. Ideo autem hæc præ ceteris elegimus: quòd hi duo tractatu in logico Ariſtotelis Organo deſiderantur,& apud alios auctores imperfectè habentur. Plura hîc ſyllogiſmorum hypotheticorum genera, quàm apud vulgares ſcriptores, reperies: quoniam hi traditos à veteribus hypotheticorum argomentationum modos prætermiſerunt. Methodos etiã multò plures, quàm ab aliis explicentur. de quibus nolo te latêre, Pacium appellatione methodi nihil aliud ſignificare quàm ordinem, qui in quacumque ſcientiæ parte adhibetur: etſi non ignorat alios inter methodum & ordinem diſtinguere, nõnullos etiam methodum à viâ doctrinæ ſeiungere. Ideo autẽ multò plures methodos ſiue ordines, quàm alij ſcriptores, ponit: quia illi tantùm vniuerſalem totius alicuius ſcientię ordinem conſiderarũt: vt doctiſſimus Pacij noſtri præceptor IAC. ZABARELLA non ſemel proteſtatur. Cuius verba, ne hac de re dubites, ſubiiciam. Tu ea lege, & Vale.

ZABARELLA LIB. II. DE METHODIS, CAP. VLT.

NOn eſt autem ſilentio prætereundum aliud eſſe ordinem vniuerſalem, aliud eſſe particularem, vniuerſalem illum vocamus, quo totam diſciplinam diſponimus. particularem verò eum, qui in aliqua diſciplinę parte ſeruatur. Nos quidem de vniuerſali tantùm ordine locuti ſumus: quia de ordine particulari nulla certa præcepta tradi poſſunt præter id, quod de ordine vniuersè diximus, nempe illa eſſe anteponenda, quorum cognitio ad reliquorum cognitionem neceſſaria ſit.

IDEM LIB. II APOLOGIÆ, Cap. 2.

PRimùm quidem hoc omnium dicẽdorum præcipuum fundamẽtum ſtatuendum nobis eſt, nos de vniuerſali tantum ordine loqui, non de particulari. Vniuerſalem voco eum, quo tota diſciplina diſponi dicitur: particularem verò, qui in aliqua tantùm diſciplinæ parte conſideratur. hoc niſi conſtituamus, ita multis aliorum cauillis & captionibus expoſiti ſumus, vt conquieſcere in ipſa rei veritate nequeamus. hoc idem in poſtremo quoq; capite ſecundi libri de methodis proteſtatus ſum: quippe qui nõ ignorans quo philoſophandi genere complures vtantur, ea, quæ poſtea contigerunt, præuidebam fore, qui dicerent plurimas ordinis ſpecies eſſe, nullam diſciplinam vno, ac ſimplici ordine eſſe traditam, ſed in vna parte vnum ordinẽ habere, in alia alium: proinde nulli diſciplinæ aliquem certum ordinem attribui poſſe.

PACIVS CAP. XI. LOGICARVM INSTITVTIONVM, DE SYLLOGISMIS HYPOTHETICIS.

EXpoſitis ſyllogiſmis categoricis, dicendum eſt de hypotheticis: quorum duo ſunt genera. nam alij ſunt omnino hypothetici, in quibus vtraque propoſitio & concluſio quoque hypothetica eſt: alij verò ex maiore hypothetica & minore categorica colligunt concluſionem categoricam: rectè tamen vocãtur hypothetici: quia probationis vis non in propoſitione categorica, ſed in hypotheſi conſiſtit.

2 Prioris generis ſyllogiſmi hypothetici ſimiliter conficiuntur, vt categorici, vel in prima figura: vt,

I.

Si eſt animal, eſt ſubſtantia:
Si eſt homo eſt animal: Ergo
Si eſt homo, eſt ſubſtantia.

II.

Si eſt animal, non eſt lapis:
Si eſt homo eſt animal: Ergo
Si eſt homo, non eſt lapis.

Vel in ſecunda: vt,

Si eſt lapis, non eſt animal:
Si eſt homo eſt animal: Ergo
Si eſt homo, non eſt lapis.

In tertia autem figura, ſi tantùm affirmetur nihil concluditur: veluti,

Si eſt homo, eſt rationalis:
Si eſt homo, eſt animal:
Nihil colligitur.

Sed admiſcenda eſt negatio, hoc modo,

Si eſt homo, eſt rationalis:
Si non eſt homo, eſt irrationalis: Ergo
Si non eſt irrationale, eſt rationale.

3 Secundi generis ſyllogiſmi hypothetici ſubdiuiduntur in duas ſpecies. alij namque ſunt κατὰ μετάληψιν, id eſt, ſecundum tranſſumptionem: alij κατὰ πρόσληψιν, ſecundum aſſumptionem.

4 Secundum

4 Secundum tranſſumptionem dicuntur, cùm in minore propoſitione non ponitur aliquis nouus terminus: ſed idem terminus, qui poſitus fuit hypotheticè in maiore propoſitione, ponitur categoricè in minore: veluti,

Si eſt animal, eſt ſubſtantia:
Atqui eſt animal: Ergo
Eſt ſubſtantia.

5 Secundum aſſumptionem dicuntur, cùm nouus terminus in minore propoſitione aſſumitur, qui non fuit poſitus in maiore: veluti,

I.

Vbi eſt cadauer, ibi congregantur aquilæ:
Atqui in agro eſt cadauer: Ergo
In agro congregantur aquilæ.

II.

Qualis poëta eſt Homerus, talis eſt Virg.
Atqui Homerus eſt optimus poëta: Ergo
Virgilius eſt optimus poëta.

6 Syllogiſmi, qui fiunt per tranſſumptionem, aut ſunt conditionales, quorum maior propoſitio eſt conditionalis: aut alternati, quorum maior propoſitio eſt alternata.

7 Conditionalis ſyllogiſmus arguit vel à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, vel ab euerſione conſequentis ad euerſionem antecedentis.

8 Prioris generis quatuor ſunt modi.

I.

Si eſt homo, eſt animal:
Atqui eſt homo: Ergo
Eſt animal.

II.

Si eſt homo non eſt lapis:
Atqui eſt homo: Ergo
Non eſt lapis.

III.

Si non eſt animal, non eſt homo:
Atqui non eſt animal: Ergo
Non eſt homo.

IV.

Si non eſt ſubſtantia, eſt accidens:
Atqui non eſt ſubſtantia: Ergo
Eſt accidens.

9 Secundi generis ſimiliter quatuor ſunt modi.

I.

Si eſt homo, eſt animal:
Atqui non eſt animal. Ergo
Non eſt homo.

II.

Si eſt homo, non eſt lapis.
Atqui eſt lapis: Ergo
Non eſt homo.

III.

Si non eſt animal, non eſt homo:
Atqui eſt homo: Ergo
Eſt animal.

IV.

Si non eſt ſubſtantia, eſt accidens:
Atqui non eſt accidens: Ergo
Eſt ſubſtantia.

10 Obſeruandum eſt, quod in maiore propoſitione hypothetica eſt affirmatum, id in minore hypothetica poni, ſi affirmetur: vel euerti, ſi negetur. Rurſus quod in maiore eſt negatũ: id in minore poni, ſi negetur: vel euerti, ſi affirmetur. Vt enim negatio affirmationem, ita affirmatio negationem euertit. Caue igitur putes idem eſſe euertere & negare: quia interdum negans dicitur ponere, & affirmans euertere.

11 Alternati ſyllogiſmi vel arguunt à poſitione vnius ad euerſionem alterius, vel ab euerſione vnius ad poſitionem alterius. Hic autem non diſtinguimus antecedens & conſequens: quia omnium eadem eſt ratio. Exempla arguentium à poſitione vnius ad euerſionem alterius, hæc ſunto:

I.

Aut eſt dies, aut nox:
Sed eſt dies: Ergo
Non eſt nox.

II.

Aut eſt dies, aut nox:
Sed eſt nox: Ergo
Non eſt dies.

Exempla autem ex vnius euerſione colligentium poſitionem alterius, hæc ſunto:

I.

Aut eſt dies: aut nox.
Sed non eſt dies: Ergo
Eſt nox.

II.

Aut eſt dies aut nox:
Sed non eſt nox: Ergo
Eſt dies.

In his exẽplis duo tãtùm ſunt termini, dies, & nox. Eadem eſt ratio, ſi plures ſint termini, modò nullus prætermittatur: veluti,

I.

Aut eſt albũ, aut nigrũ, aut medij coloris:
Sed nec eſt album, nec nigrum: Ergo
Eſt medij coloris.

II.

Aut eſt album, aut nigrum: aut medij coloris:
Sed non eſt album: Ergo
Eſt vel nigrum, vel medij coloris.

III.

Aut eſt album, aut nigrum, aut medij coloris:
Atqui eſt album: Ergo
Nec eſt nigrum, nec medij coloris.

12 Præter hæc ſyllogiſmorum hypotheticorum genera quidam ponũt ſyllogiſmũ

quem vocant μετὰ συμπλοκῆς τῆς ἀποφάσεως, id eſt, cum negationis complexione. ſit autem hoc modo.

I.

Non eſt & dies & nox:
Atqui eſt dies: Ergo
Non eſt nox.

II.

Non eſt & dies & nox:
Sed eſt nox: Ergo
Non eſt dies.

Hic ſyllogiſmus comparatur ſyllogiſmo diſiunctiuo argüenti à poſitione vnius ad euerſionem alterius. hîc enim à poſitione ad euerſionem rectè arguitur, vt in ſuprà dictis exemplis.

13 Contrà ab euerſione ad poſitionem non licet arguere: veluti ſi quis ita argumentetur,

Non eſt & album & nigrum:
Sed non eſt album: Ergo
Eſt nigrum.

Malè argumentatur: quia poteſt eſſe aut rubrum, aut virile. Rurſus hæc argumentatio non bene concludit,

Non eſt & videns & cæcum:
Sed non eſt videns: Ergo
Eſt cæcum.

Quia lapis nec videt, nec eſt cæcus.

IDEM EIVSDEM LIBRI CAP. XXII. DE methodis.

1 Methodus eſt doctrinæ ordo. Itaque ordo latiùs patet, quàm methodus: quippe qui eſt methodi genus, & in aliisquoque rebus præter doctrinas & ſcientias ſpectatur. ſed in ſubiecto argumento, ſiue dicamus ordinem, ſiue methodũ, nihil intereſt.

2 Porrò cùm ordo ſeu methodus eſſe nõ poſſit, niſi aliqua ſint, quæ ea methodo ſiue ordine diſponantur: ſciendum eſt, tria in ſcientiis ſpectari, in quibus methodum adhibere oportet. Primum eſt id, de quo quæritur: alterum eſt, quod quæritur: tertium eſt, per quod ad eius quod quæritur cognitionẽ peruenitur. primum vocatur ſubiectum: ſecundum, quæſitum: tertium medium. Exempli gratiá, ſi quæratur, an intellectus humanus ſit immortalis; & probetur immortalis, quia per ſe operatur ſine organo corporeo. intellectus eſt ſubiectum: an ſit immortalis, eſt quæſitum: operari ſine corpore, eſt medium, per quod immortalitas probatur. videamus igitur, quo ordine diſponantur ſubiecta, & quæſita, & media.

3 Quotieſcumque duobus ſubiectis propoſitis, quæritur, vtrum priori vel poſteriori loco tractandum ſit: neceſſe eſt, ea ſubiecta vel aliquo modo eſſe inter ſe affecta, vel nullo modo. Si nullo modo ſint inter ſe affecta, vt animal, & triangulum: certè in his ordo aut methodus conſiderari nequit. Sin autem modo aliquo ſunt inter ſe affecta: aut alterum habet rationem totius, alterum partis: aut vtrumque habet ratione partis ſub eodem toto contentæ. Totum & partem hîc latè accipe: vt totius appellatione contineantur & totum attributiuum, id eſt genus: & totum integrum, & totum eſſentiale: itidémque partis appellatione cõtineantur & pars ſubiectiua, id eſt ſpecies; & membrum; & pars eſſentialis, vt materia & forma. Perſpicuitatis ergo ſubiiciam exempla. Animal & homo dicuntur totum & pars: quoniam animal eſt genus, quod attribuitur homini; homo eſt ſpecies, quæ ſubiicitur animali. Rurſus homo eſt integrum: cuius partes, id eſt membra, ſunt, caput, pectus, brachia, crura, &c. Corpus autem naturale eſt totum quiddam, cuius partes eſſentiales ſunt materia & forma. Neceſſe igitur eſt, ſubiecta ita diſponi, vt vel totum parti præponatur, vel pars toti, vel pars parti. Hinc oriuntur ſeptem methodi.

4 Prima eſt methodus diſtributiua, qua progredimur a genere ad ſpecies. Hac methodo vtitur Ariſtoteles in phyſicis. primũ enim tractat de corpore naturali generaliter accepto: mox de eius ſpeciebus, id eſt, de corpore ſimplici, quod diuiditur in cœlum & quatuor elementa & de corpore mixto; tam imperfecto, vt pluuia, niue, grandine, quàm perfecto; quod partim eſt inanimatum, vt lapis; partim inanimatum, vt animal & planta.

5 Secunda eſt methodus inductiua, ſeu collectiua, à particularibus ad vniuerſale: qua vti cogimur, quotieſcumque vniuerſale notificãdum eſt per inductionem. Hanc methodum Ariſtoteles adhibet lib. 1. Prior. Analyt. tractatu 1. in tribus ſyllogiſmorum figuris inueſtigandis & explanandis, nam capite 24. & 25. loquitur de ſyllogiſmo communiter accepto, cùm antea ſingillatim locutus eſſet de ſyllogiſmis puris, de modificatis, & de mixtis, in ſingulis figuris.

6 Tertia eſt methodus partitiua, ab integro ad membra. Hac methodo vtitur Ariſtot. dictis capitibus 24. & 25. libri 1. Prior. quatenus ibi reſoluit ſyllogiſmum in propoſitiones & terminos, ex quibus conſtat.

7 Quarta eſt methodus coagmentatiua, à membris ad integrum. Sic Ariſtoteles primùm de-

mùm declarat membra animalium in libris de partibus animalium, & libro de inceſſu animalium, qui liber eſt de partibus ad inceſſum animalium pertinentibus: deinde conſiderat totum animal in libris de anima & reliquis.

8 Quinta eſt methodus reſolutiua: qua totum in partes eſſentiales reſoluitur. vt Ariſtoteles 1. Phyſico reſoluit corpus naturale in ſua principia, materiam & formam, à toto corpore ad has partes eſſentiā corporis conſtituentes progrediens.

9 Sexta eſt methodus cōpoſitiua à partibus eſſentialibus ad totum. Sic Ariſtoteles expoſitâ animaliū materiâ in libris de partibus animalium, & expoſitâ eorūdem formâ in libris de anima, deinceps totum animal, & communes eius affectiones cōſiderat, vt ſomnum & vigiliam, motum, &c.

10 Septima eſt methodus adiunctiua, qua pars parti adiungitur. Exempli gratiâ, cùm duæ ſint ſpecies viuentiū, animalia, & plantæ: alij putant priùs agendum eſſe de plantis quàm de animalibus, quia plantæ ſunt ſimpliciores, vtpote vitam vegetalem tantùm habentes, cùm animalia etiam ſenſu prædita ſint: alij animalia, tamquàm notiora, præponēda eſſe contendunt, quia vita magis eſt cōſpicua in animalibus, quàm in plātis. mihi hæc poſterior ſentētia probatur. ſed vtrouis modo hæc diſponuntur, progreſſus eſt à ſpecie ad ſpeciem. Sic agēs Ariſtoteles de partibus animaliū, certo ordine eas conſiderat: & de carne priùs agit, quàm de oſſibus: & priùs de capite & capitis partibus, quàm de ventre. Hactenus methodi pertinentes ad ſubiecta, de quibus aliquid quæritur.

11 Quæſitorum autem methodus vna eſt, quàm licet vocare inquiſitiuam. quæſtiones enim de quaque re ſunt hoc ordine diſponendæ, ac perpurgandæ: vt primò doceatur, quid nomē ſignificet, ſecūdò an res ſit, tertiò quid ſit, quartò qualis ſit, quintò cur talis ſit, ſextò quotuplex ſit. verbi gratiâ, in phyſicis explicādum eſt, quid ſignificet hoc verbū *corpus naturale*: & an ſit corpus naturale: & quid ſit: & quale ſit, putà mobile, locatum, finitum, &c. & cur tale ſit: & quotuplex ſit, veluti ſimplex, vel mixtū, &c.

12 In mediis, per quæ quęſitum probatur, duplex methodus notari poteſt. aut.n. confertur mediū cum quæſito: aut diuerſa media inter ſe, per quę idē quęſitū probatur.

13 Si medium cum quęſito conferatur: hic progreſſus à medio ad quęſitum, multiplex eſt: aut enim demonſtratur effectus per cauſam proximam, vt eclipſis Lunæ per interpoſitionem terræ: aut effectus per cauſam remotam, vt parietē nō reſpirare, quia non eſt animal: aut cauſa per effectum, vt planetas propè eſſe, quia nō ſcintillant: aut alia quauis ratione qua ſitū probatur. Hinc oriuntur tres methodi: demonſtratiua, quæ progreditur à cauſa proxima ad effectum: quaſi demonſtratiua, à cauſa remota ad effectum, vel ab effectu ad cauſam: (nam hæ vocantur impropriè demonſtrationes, vt ca.20. partic.1. docui) & dialectica, quæ nec ex cauſa nec ex effectu, ſed per aliud probabile medium concludit.

14 Quòd ſi plura media, quæ ad idem quæſitum probandum valent, inter ſe conferantur: ſciendum eſt, media dialectica plerumque demonſtratiuis, tamquàm faciliora, ab Ariſtotele præferri. ſed quia ferè pro argumentantis arbitrio hæc media collocātur: parum habetur ratio methodi. ne tamē hæc ſola nomine vacet, quoniam in multis rationibus coaceruandis & cumulādis cernitur, cumulatiua methodus appelletur

15 Duodecim igitur ſunt methodi: quarum ſeptem ad ſubiectum pertinent, diſtributiua, collectiua, partitiua, coagmētatiua, reſolutiua: compoſitiua, adiunctiua: vna ad quæſtiones ſpectat, inquiſitiua: quatuor ad medium reſpiciunt, demonſtratiua, quaſi demonſtratiua, dialectica, & cumulatiua.

16 De vſu harum methodorū duo ſunt notanda. I. In omnibus methodis progrediēdum eſſe à notioribus ad ignotiora. Notiora intellige, quæ ad ſequentia notificāda valent: alioqui ſæpe contingit, vt obſcuriora primo loco doceantur: vt & in Logicis & in Phyſicis videre eſt. nam libri Poſteriores Analytici Topicis obſcuriores ſunt: & libri de naturali auſcultatione libris Meteorologicis: ſed nihilominùs Topicis Poſteriora Analytica, & Meteoris libri de naturali auſcultatione meritò præponūtur. II. Quamlibet ſcientiam & artem ita extrue: vt primò conſtituantur ſubiectum in quo verſatur, vt in Phyſica corpus naturale, in medicina corpus ſanitatis & morbi capax: deinde ordine de eo explicentur quinque illæ quæſtiones ſuprà propoſitæ, quid nomen ſignificet, an ſit, quid ſit, quale ſit, & cur tale ſit. quāquàm ſi quid horum adeo manifeſtū ſit vt expoſitione egere nō videatur, eius declaratio poteſt ac ſolet in ſcientiis prætermitti, vt Ariſtoteles docet lib.1. Poſter. cap.1. partic. 4. & cap.10. partic.6.6. In his autem omnibus enarrandis & confirmādis adhibetur methodus demonſtratiua, vel quaſi demonſtratiua, vel dialectica, vel ex his methodis plures ſimul, prout rei ſubiectę natura requirit.

His abſolutis,tranſgredi oportet ad quęſtionem quotuplex ſit,atque aſſerenda ſubiecti diuiſio , ſpeciéſque eius eâdem ratione explicandæ. Nam cuiuſcumque ſcientiæ capita methodo diſtributiua ab vniuerſalibus ad particularia progrediente conſtituuntur: huic verò methodo reliquæ methodi accedunt.Sic Ariſtoteles phyſicos & alios libros conſcripſit.Hæc de methodis,de quibus, vt & de hypotheticis ſyllogiſmis , Ariſtotelis exegeſin deſideramus , dixiſſe pro ratione inſtituti noſtri ſufficiat.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

IHS